

ŠVENTASIS RAŠTAS

SENOJO ir NAUJOJO

ISTATYMO arba TESTAMENTO

Su Vulgatos tekstu.

Vertė ir Komentorių pridėjo

Kun. Juozapas Skvireckas,

Teologijos Magistras.

Zemaičių Kapitulos Kanauninkas,

Seminarijos Profesorius.

Š e š t a s T o m a s.

K A U N A S,

Šv. Kazimiero Draugijos leidinys № 88.

Saliamono Banaičio spaustuvė.

1911.

ŠVENTASIS RAŠTAS

NAUJOJO TESTAMENTO.

II.

Šv. Povilo Gromatos. Katalikiškosios
Gromatos. Apreiškimas.

Vertė ir Komentorių pridėjo
Kun. Juozapas Skvireckas,
Teologijos Magistras,
Zemaičių Kapitulos Kanauninkas,
Seminarijos Profesorius.



K A U N A S,
Šv. Kazimiero Draugijos leidinys № 88.
Salamono Banaičio spaustuvė.
1911.

IMPRIMATUR.

Datum Caunae d. 22 Januarii 1911 an.

† *GASPAR CYRTOWT*

Eppus Samogitiensis.

№ 326.

(L. S.)

APPROBATUR.

† *ANTONIUS KARAS*

Eppus Seinensis.

JO EKSCELENCIJAI
ŽEMAIČIŲ VYSKUPUI
GASPARUI FELICIONUI
CIRSTAUSUI.

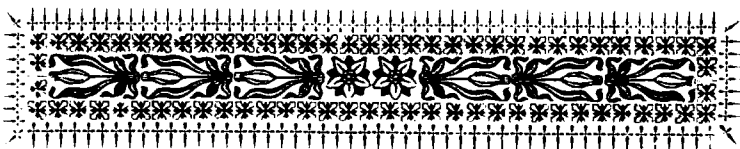
EXCELLENTISSIME DOMINE,

Kada pirm dvidešimties metų pirmą sykį peržengiau Žemaičių Seminarijos slenkstį, Jūsų Ekscelencija, anuo laiku tos dvasiškos mokyklos Rektorius, mokėte savo žodžiu ir pavyzdžiumus jaunos levitus mylėti Dievą ir tarnauti Bažnyčiai; o kaipo šv. Rašto Profesorius suteikėte man to mokslo pradžių, iš kurios paskiaus turėjo rasti didesnis rašytojo Dievo žodžio my-

lėjimas. Tų Žemaičių Vyskupijos Sufraganu J u s ū E k s c e l e n c i j a nesiliovėte buvę tikru Seminarijos globėju ir jos tėvu, ir man tuomet pašauktam į šv. Rašto mokytojus niekuomet nestigo pilnų išminties J u s ū patarimų, o skaisčiomis savo gyvenimo dorybėmis J ū s nuolat mane skatinote į tolimesnį darbą. Taigi, šitas veikalas, kurio viena dalis užbaigta dabar, J u m s esant pirmus metus Žemaičių Vyskupu, iš daugelio atžvilgių priklauso J u s ū E k s c e l e n c i j a i: jis J u m s pridera kaipo vaisius, išaugęs iš dirvos, kurią J ū s prirengėte ir į kurią pirmuosius grudus bėrėte. Todėl tą veikalą, kurs be abejonės bus svarbiausias mano gyvenime ir kurian dedu žymią jo dalį, drįstu paversti J u s ū E k s c e l e n c i j a i, trokšdamas tuo pavedimu išreikšti geriausiam Tėvui ir maloningiausiam Ganytojui savo dėkingumo ir meilės jausmus. Teikkitės jį pulaiminti savo Ganytojiška ranka, kad jis galėtų pasiekti savo tikslą, praplatinti labiausiai šv. Rašto pažinimą ir jo meilę; palaiminkite ir mane, kad pradėtajį darbą pasekmingai užbaigčiau didesnei Dievo garbei, o taipogi šlovei Kristaus Bažnyčios, ypač tos jos dalies, Žemaičių Vyskupijos, kurios vyriausiuoju Ganytoju šv. Dvasia įstatė J u s ū E k s c e l e n c i j a .

Nuolankiausias Kristuje sunus

Kun. Juozapas Skvireckas.



PRAKALBA.

Bandymai išsiversti šventąjį Raštą lietuvių kalbon paskutiniaisiais laikais buvo daromi ne vieną sykį. Labiausiai rupintasi Naujuoju Įstatymu, su kurio žodžiais kunigui ir kiekvienam krikščioniui dažniaus tenka susitikti savo gyvenime. Maž-daug pirm dvidešimties metų jis buvo padalintas net į kelioliką dalelių, kurias buvo apsiėmę išversti pavienės ypatos, kad nors tuo keliu sau pasigaminus reikalingiausiąją knygą. Anuo tai metu ir manyje radosi pirmą kartą užmanymas prisidėti pagal išsigalėjimą prie to darbo. Vėliaus, pašauktas aiškinti kitiems šv. Raštą, nuo pirmų savo mokytojavimo metų galvojau, kaip galėčiau savo užmanymą įvykdyti ir jau buvau bepradėdęs šį-tą versti. Neilgai vienok tas mano pirmas bandymas tesitęsė, nes kaip tik tuo laiku pasklydo linksmas gandas, kad a. a. Seinų Vyskupas Antanas Baranauskas apsiėmė pats vienas išversti lietuvių kalbon visą šv. Raštą draug su Menochijaus komentorium. Visi ėmėme drąsiai laukti, kad darbas bus atliktas pasekmingai, nes buvo patekęs į prityrusias rankas. Ilgais metais sukrautas teologiškas mokslas ir gilus lietuvių kalbos pažinimas žadėte žadėjo vertimą busiant padarytą tinkamai. Visiems žinoma nabašninko ištvermė neleidė nei valandėlės abejoti, kad viskas bus užbaigta greitai, tuo labiaus kad Vyskupas Baranauskas dėjo darban visą savo energiją ir jiegas: skubinosi ir rašė per kiauras dienas ir naktis, lyg-kad nusijausdamas nebedaug beturįs laiko. Ir ištikrųjų pasirodė, kad laiko jam bu-

vo likę labai maža, mažiaus negu reikėjo, nes mirtis tykojo visai čia-pat ir pakirto darbininko dienas pačioje darbymetėje, nedavus jam užbaigti prakilnios užduoties. Ir vėl reikėjo aimanuoti, kas gi bus toliaus su šv. Raštu?.. Tokios aplinkybės paskatino mane grįžti prie savo seniaus buvusių užmanymų. Kadangi vienok žinojau, beveik visą Senąjį Įstatymą esant Vyskupo Baranausko išverstą, ir tikėjausi, kad jis galės būti keno nors užbaigtas ir galų gale atspausdintas, todėl pabandžiau versti Naująjį Įstatymą, ir to bandymo pasekmė buvo išleidimas 1906. m. keturių *Evangelijų* ir *Apaštalų darbų* su trumpučiuokais paaiškinimais. Bet Evangelija tai tik nedidelė šv. Rašto dalis. Todėl nestebėtina, kad ir toliaus buvo išreiškiami pageidavimai turėti išverstą visą šv. Raštą. Man vienok, jau truputį arčiau pažinusiam iš prityrimo darbo sunkumą, rodėsi perdaug didelė ir rasi visai nepakeliama našta imties versti vėl išnaujo visą šv. Raštą ir pridėti prie jo tinkamą komentorių; todėl velijau palaukti, užsiimdamas kitais darbais. Bet su Vyskupo Baranausko rankraščiu nebuvo toliaus nieko daroma, o balsai iš visur reikalavo, kad mes turime sau pasigaminti šv. Rašto vertimą bent lig Zemaičių Vyskupijos Jubiliejui. Laikas slinko. Drąsesnių vertėjų neatsirado. Toms aplinkybėms susidėjus, lioviausi svyravęs, pradėjau vertimą; pradėjęs gi dedu į jį su meile visą savo laiką, kurs man lieka nuo kitų pašaukimo pareigų, kad galėčiau galų gale pasakyti: Feci quod potui, faciant meliora potentes. Vertimą išleisti apsiėmė Kauniškė šv. Kazimiero Draugija, vykdydama tokiuo būdu vieną iš keleto sumanymų tinkamai pasitikti 500. metinį Zemaičių Vyskupijos Jubiliejų. ☪

Viena mano veikalo dalis jau užbaigta ir atiduodama į skaitytojų rankas. Yra tai šeštas šv. Rašto tomas. Gali kas nusteбęs paklausti, kam pradėjau darbą iš galo? Taip padariau ne be priežasties. Iš viso šv. Rašto reikalingiausias kasdieniniame gyvenime Naujasis Testamentas. Viena jo dalis, Evangelijos ir Apaštalų darbų tekstas, jau išversta; laukti gi antros jo dalies dar keletą metų, kolei iš eilios neišeis pirmieji penki tomai, pasirodė perdaug ilgu; todėl ir pradėta paskutiniuju tomu.

Iš išleistojo tomo jau gana aišku, kokią tikslą esu užbrėžęs visam veikalui, ir kas daroma tam tikslui pasiekti; todėl ką galima pasakyti apie šestą tomą, tai tiks ir kitiems.

Mano veikalas skiriamas visupirma dvasiškijos reikalams ir tai tos didžiausios jos dalies, kuri pildydama savo pareigas parapijose neturi per daug laiko skaityti ir tyrinėti plačius šv. Rašto komentorius svetimose kalbose, priegtam nevisuomet jiems visiems užtektinai žinomose; todėl jie šitame veikale ras ne tik patį šv. Rašto tekstą, išverstą lietuvių kalbon, bet galės taipogi lietuviškai skaityti reikalingus neper daug ilgus jo paaiškinimus. Toliaus veikalas galės labai praversti jauniems Seminarijos auklėtiniams, pirmą sykį susitinkantiems su rašytuoju Dievo žodžiu, ir jei jis ne užvaduos pilnai visų Seminarijose vartojamų šv. Rašto rankvedžių, tai bent žymiai palengvins naudojimąsi svetimose kalbose parašytomis knygomis. Galop su nauda jį galės skaityti ir šiaip jau apšviestiesnieji lietuviai, labai mylintįs šv. Raštą.

Kiekvienas veikalo tomas susidės iš šių dalių: visupirma iš lotyniško Vulgatos teksto ir šalymais jo vertimo lietuvių kalbon; toliaus iš trumpučiuokų įvedimų į kiekvieną atskirą šv. Rašto knygą, pirmojo gi tomo pradžioje bus pridėtas dar trumpas įvedimas į visą šv. Raštą apskritai; galop iš komentoriaus arba teksto paaiškinimų.

Vulgatos tekstas yra sulig katalikų Bažnyčios taisyklių vertimo pagrindas. Jis dedamas tuo tikslu, kad skaitytojas nereikalautu to teksto jieškoties kitose knygose ir kad galētu pats jį palyginti su čia pat dedamu vertimu. Kaip Vulgatos taip ir vertimo tekstas mano veikale visur dalinamas pagal savo turinį į straipsnius, turinčius savus užvardijimus. Ilgesni gi straipsniai paskirstyti į smulkesnes daleles, pradedamas nauja eilute (a linea). Tame dalyke laikytasi paskirstymo, priimto paskutiniais laikais daugelio šv. Rašto aiškintojų veikaluose, ypač gi dideliame veikale *Cursus Scripturae sacrae, auctoribus R. Cornely etc.* Paliekami ir senobės tradicijiniai padalinimai į perskyrimus ir eilutes; nes jie, budami išreikšti skaitlinėmis, yra labai naudingi tuose atsitikimuose, kada reikia sujieškoti koks tekstas, arba sau trumpai pasižymėti, kurioje vietoje jis randasi. Kadangi vienok ne visur nauju perskyrimu prasideda naujo dalyko pasakojimas, o eilučių skaitlinės nesųkį įdėtos vieno ir to paties sakinio vidurin ir žymiai apsunkina teksto supratimą, todėl senobinio padalinimo reikšmė ir nepatogumai sumažinti ta aplinkybe, kad mano veikale nevisur straipsniai prade-

dami naujais perskyrimais: jie arba skirstomi į dalis arba sujungiami kruvon pagal savo turinį; eilutės gi nepradedamos a linea, o jų skaitlinės, kad netrukdytu skaitymo, pakeltos augštyr ir padėtos viršuje teksto savose vietose.

Pats vertimas daromas pagal Vulgatos tekstą, dažniausiai žodis į žodį, bet ne taip jau vergiškai, kad nebutu buvę išdrįsta sustatyti žodžius ton tvarkon, koki labiaus sutinka su lietuvių kalbos reikalavimais, arba įdėti kur-nekur žodį, kad ir neesantį toje pačioje vietoje lotyniškame tekste, bet aiškiai nurodomą kontekstu arba suprantamą iš pačių lotynų kalbos taisyklių. Verčiant Vulgatą daromas palyginimas ir su originaliniais tektais. Tokio palyginimo pėdsakas mažai žymios pačiame teksto vertime, labiaus atsiliepia komentoriuje, kame žymesni skirtumai tarp Vulgatos ir originalinio teksto ir įvairūs skaitymai ypač svarbesnieji, minimi, nors žinoma toli-gražu nevisi.

Darydamas naują vertimą, žiūrėjau į jau esančius senobinius vertimus, Giedraičio ir protestantiškuosius. Lietuvių kalbos dailumu, ypač teksto vertime, rupinausi tiek, kiek tai buvo galima mano sąlygose; bet jo nedrįsau pastatyti augščiaus už ištikimumą verčiamajam tekstui, už ištikimumą įkvėptam Dievo žodžiui. Stengiausi sunaudoti pagal išsigalėjimą visa, kas jau padaryta mūsų kalbos tvarkymo srityje; tarp kitko nevengiau naujų žodžių, kurie rodėsi šiek tiek jau apsitrynę ir įgiję pilietystės teises; bet taipogi neišmečiau žodžių ir išsireiškimų, amžiais vartojamų arba pavirtusių *termini technici*, nors jie ir neberanda malonės pas kaikuriuos naujus kalbininkus; negalėjau taipogi visur rašyti dailiais patarlių bei dainelių sakiniiais. Tame dalyke nemaža vargo turėjau ir nesykį maniau, kad rasi ir geriaus butu buvę atidėti šv. Rašto vertimą dar kokiai dvidešimčiai metų, kolei pati mūsų rašto kalba labiaus nenusistovės, arba neatsiras toks šv. Rašto mylėtojas ir draug kalbos žinovas, kurs abudu dalyku, ir vertimo ištikimumą ir jo kalbos dailumą, įstengs pakelti lig tobulybės laipsniui. Rasi savo drąsumu aš ir užsipelniau papeikimą kalbininkų ir kitų, būtinais reikalaujančių iš šv. Rašto dailiausios kalbos pavyzdžių. Bet raminu save ta mintimi, kad savo darbu aš juk niekam neužkirtau kelio pagaminti geresnį vertimą, arba po keliolikos metų tai-

syti tą patį; iš kitos gi pusės kalbos dailintojų ir mokytojų, pripažintų ir nepripažintų, man regisi, mes turime gal net perdaug.

Trumpučiai įvedimai, anot savo vardo, turi įvesti skaitytoją į tyrinėjamą knygą, paduodami apie ją svarbiausias žinias ir tokiuo būdu jos supratimą jau išanksto bent kiek palengvindami. Tuose įvedimuose nevedama ginčų su kitokiomis nuomonėmis arba tik labai mažai, nes ginčams reiktu perdaug vietos; juose tik paduodamas daugumos katalikų tradicijinis tame dalyke mokslas su atžvilgiu vienok į naujausius tyrinėjimus, taigi toks, koks randamas visose neilgose šv. Rašto Introdukcijose.

Labai žymią vietą mano veikale užima komentorius. Jo didumas įvairiose knygose bus labai nevienodas. Vietomis jis lig penkių sykių ilgesnis už patį tekstą, o kitur visai trumputis. Ilgesni paaiškinimai dedami tenai, kame pats tekstas netaip aiškus arba yra labai svarbus iš tikybinio atžvilgio. Prie svarbiausių dalių turėjo būti paskaitytas visas N. Testamentas, todėl ir jo komentorius žymiai ilgesnis. Visos gi istoriškosios S. Testamento knygos turės gana trumpus paaiškinimus, nes nors ir daug įdomaus galima apie jas pasakyti, bet tai neturi taip didžios svarbos iš atžvilgio į tikėjimą, o pats tekstas ir be ilgų aiškinimų suprantamas.

Komentorius pritaikytas prie teksto; todėl kaip teksto straipsniai turi savo užvardijimus, taip ir komentoriuje paduodamas visų pirma bent kiek platesnis straipsnio turinys, o jau po to turinio eina pavienių sakinių ir žodžių aiškinimas su nurodymu eilutės, iš kurios aiškinamieji žodžiai imami. Aiškinant tekstą rūpinausi paduoti visur žodinę prasmę (*sensus litteralis*). Svarbesnėse gi vietose padaviau ir dvasiškąją prasmę (*sensus spiritualis*), nes be jos paminėjimo nebutu buvusi atkreipta dėmesio į visą turinį, kurį šv. Dvasia įdėjo į šventojo Rašto knygas per savo įkvėptuosius rašytojus.

Rašydamas komentorių naudojausi, pavelijant autoriui, veikalu: *Die hl. Schrift des Alten und Neuen Testaments, übersetzt und mit erklärenden Anmerkungen versehen von Augustin Arndt S. J.*, sustatytu pagal: *Cursus Scripturae sacrae auctoribus Cornely etc.* Ypač pirmose trijose šv. Povilo gromatose mano paaiškinimai maža kuo tesiskiria nuo Kun. Arndto komentoriaus. Bet

kaip čionai taip dar labiaus kitur neapleidžiau progos žiūrėti ir į kitus senesniųjų ir naujų aiškintojų veikalus ir imti iš visur tai, kas man rodėsi labiaus naudinga ir reikalinga mūsų skaitytojams.

Negaliu galop dar čia nepaminėti su dėkingumu, kad gerbiamas šv. Kazimiero Draugijos Pirmininkas Prof. Kun. A. Dambrauskas buvo ne tik kiekvieno einančiojo iš spaudos lakšto nenuilstančiu peržiūrėtoju ir valytoju nuo spaudos klaidų, bet taipogi ir nuolatiniu savo patėmijimais mano padėjėju.

Šitas tomas užbaigtas spausdinti lygiai į metus. Jei Dievas pavels tuo pačiu greitumu darbas žada eiti ir toliaus. Kad tik maloningiausias pirmasis šv. Knygų Autorius suteiktu reikalingas jėgas ir šviesą silpnam vertėjui, išdrįsusiam Jo įkvėptą žodį duoti lietuvių kalboje lietuviams skaitytojams.

J. S.





GROMATA Į RYMIČIUS.

Į V E D I M A S.

I. Aple šv. Povilo gromatas apskritai. 1. Žymią vietą tarp Naujojo Įstatymo knygų užima šv. Povilo gromatos. Šv. Povilas, kurs turėjo dar kitą žydišką vardą, Saulius, pirm savo atsivertimo buvo didžiausiu Kristaus mokslo priešu ir pirmųjų krikščionių persekiotoju. Pariziejų tėvų sunus, išauklėtas nuo pat mažens pariziejų dvasioje ir didžiame prisirišime prie žydų tikėjimo, kaip didžiausią sau garbę laikė ginti tą tikėjimą nuo viso, kas rodėsi jam priešinga. Stebuklingu budu ant kelio į Damaską paties Kristaus atverstas ir pavadintas į apaštalus, pažinęs tiesą, su nemažesniu uolumu ėmėsi ją platinti, nesigailėdamas nei laiko, nei vargo, nei net savo gyvybės. Eidamas iš miesto į miestą, iš vieno krašto kitan, vienu su meile primamas, kitų persekiojamas, apsaškojo gyvu žodžiu Išganytojo Evangeliją, atvertė į Kristaus tikėjimą

daugybę žydų, o dar daugiaus pagonių ir įkūrė po visas tuomet žinomo pasaulio šalis skaitlingas bažnyčias. Rupindamos savo įkurtomis bažnyčiomis, trokšdamas, kad jos tarptu ir nuolat stiprintusi tikėjime ir meilėje, lankė jas ne kartą patsai; negalėdamas pats atvykti, siųsdavo savo mokytinius ir pagalbininkus; galop Dievo įkvėptas rašydavo joms gromatas. Tų šv. Povilo parašytų gromatų, kurios užsiliko iki mūsų dienų ir katalikų Bažnyčioje paskaitytos yra tarp šventojo Rašto knygų, yra iš viso keturiolika. Parašė jas šv. Povilas tarp 53—67 metų po Kr. Visuankščiausiai parašyti dvi gromatį Tesalonikiečius, visupaskiausiai antroji gromata į Timotiejų. Taigi, ne pagal parašymo laiką sustatytos jos yra Biblijoje, bet pagal bažnyčių didumą, kurioms buvo siųstos, ir pagal turinio svarbumą, ir tai taip, jog pirma padė-

tos gromatos į bažnyčias, o paskui į atskiras ypatas. Visų gale padėta yra gromata į Žydus dėlto, kad ji paskiausiai yra priimta į kanoną Vakarų Bažnyčioje.

2. Beveik visas Kristaus mokslas, kaip sako šv. Tomas Akvinietis, randasi išdėstytas tose šv. Povilo gromatose; bet su didesniu rūpesčiu kone visose gromatose Apaštalas moko, jog išganymas, Kristaus atneštas, prieinamas yra visiems žmonėms, ir parodo, jog gyvas į Jėzų Kristų tikėjimas ir Evangelija yra vienatinis to išganyimo kelias. Tuo labiausiai buvo priverstas šv. Povilas aiškinti tą mokslą, joguei kairie netikri mokytojai stengėsi jį iškreipti, norėdami primesti visiems krikščionims bent dalį jau nustojuusių savo vertės Senojo Įstatymo apeigų, pavyzdin, apipjaustymą.

3. Visos šv. Povilo gromatos buvo parašytos graikų kalba, kuri tuomet labiausiai buvo prasiplatinusi Rymo viešpatystėje. Apaštalo vartojama kalba yra gana taisykliška, nors randasi joje vietomis ir nepaprasti išsireiškimai, kurie apsunkina supratimą. Nesirupino šv. Povilas apie stiliaus išdailinimą ir papuošimą, užimtas vienu noru kuopilniausiai išreikšti savo mintį; bet kadangi jis iš prigimimo buvo labai iškalingas, todėl ir visose jo gromatose tas iškalingumas gyvai apsireiškia, pagauna ir traukia prie savęs kiekvieno skaitytojo širdį.

4. Beveik visos gromatos senoviniu papročiu yra pradedamos pažymėjimu rašytojo ir skaitytojų vardo, prie kurio pridėdamas yra ilgesnis ar trumpesnis pasveikinimas, ir užbaigiamos taipogi pasveikinimais ir apaštališku palaiminimu.

Rašydavo jas Apaštalas ne savo ranka, bet diktudavo raštininkui;

pats gi tankiai pridėdavo gale savo ranka tik keletą žodžių, kad krikščionis geriausiai galėtų pažinti, jog tai tikrai Povilo gromata.

Gromata į Rymiečius. 5. Rymo bažnyčia, anot šv. tėvų paliudijimo, buvo įkurta apaštalų kunigaikščio, šv. Petro. Bet dar pirm jo atkeliavimo Ryman geria Kristaus Naujiena galėjo jau būti šiek tiek žinoma tame mieste. Tarp atėjusių rymiečių (Apd. 2, 10), draug su kitais buvusių Jeruzolimoje liudytojais šv. Dvasios nužengimo ant apaštalų, galėjo rasti vienas kitas, kurs, itikėjęs į Kristų laike pirmojo šv. Petro pamokslą, parsinešė su savim tą tikėjimą namon. Kilusis, po šv. Stepono nukankinimo krikščionių persekiojimas Judėjoje galėjo taipogi ne vieną krikščionį, bėgantį nuo pavojaus, nuvyti lig Rymui. Taigi, šv. Petras, atvykęs 42 metais į viešpatystės sostinę, galėjo čia jau rasti pirmutinius krikščionystės diegus. Jis, be abejonės, kreipėsi su Kristaus žodžiu visupirma į savo vientaučius, žydus, kurių Ryme tuomet buvo gana daug, ir iš atverstųjų sutaisė pirmą krikščionių draugiją. Bet tarp žydų buvo nemaž prozelitų arba naujatikčių, t. y. priėmusių žydų tikėjimą pagonių. Tie naujatikčiai visur greičiau už tikruosius žydus priimdavo Evangeliją; galima tat tikėti, jog ir Ryme nemažas jų skaitliuš priklausė jau prie pirmosios krikščionių draugijos. Paskui, kada, paliepus cėsoriui Klaudijui, žydai, o su jais ir krikščionys, atsivertusieji iš žydų, buvo išvaryti iš Rymo, pasiilko čia ta Rymo bažnyčios dalis, kuri buvo surinkta iš prozelitų, prie

kurių be abejo buvo prisidėję ir atsivertusieji pagonys. Jų skaitlius žymiai pasidaugino, kada šv. Petras, po apaštalių Susirinkimo Jeruzalėje 51 m., sugrįžo Ryman ir, maža beradęs žydų, kreipėsi su Evangelijos apsakojimu į pagonis. Tokiuo budu tuo laiku, kada šv. Povilas rašė Rymo bažnyčiai savo gromatą, dauguma Rymo krikščionių buvo atsivertę pagonis.

6. Šv. Povilas, ilgą jau laiką platinęs Kristaus mokslą Rymo viešpatijos Rytuose, nutarė persikelti į jos Vakaruose esančią Ispaniją; pakelėję užmanę apsilankyti Ryme, kad ir Rymiečiams suteiktu šiek tiek dvasiškos malonės. Nenorėdamas ilgai pas juos pasilikti, skaitė reikalingu daiktų prirengti Rymiečius prie to apsilankymo per gromatą, išdėstydamas joje svarbiausius savo apsakojimo dalykus, kad ir tas trumpas apsilankymas nepasiliktu be gerų vaisių.

7. Gromatoje į Rymiečius, be įžangos (1, 1 — 15) ir užbaigos, (15, 14 — 16, 27) galima atskirti dvi dali. Pirmoje, dogmatiškoje dalyje, šv. Povilas išrodinėja, jog vienatiniu išganymo keliu yra Evangelijos mokslas, priimtas su gyvu tikėjimu, ir tai visiems, be jokio skirtumo tarp žydų ir pagonių. To dėlei Apaštalas parodo visupirma (1, 16—4, 25), jog be Kristaus malonės, apreiškštos Evangelijoje, nei įgimtas tiesos pažinimas pagonims, nei apipjaustymas ir Įstatymas žydams neikiek nepadėjo laimėti išganymą; tolesniai (5, 1—8, 39) jis aprašo Evangelijos galybę, išskaitydamas vaisius ir ypatybes nuteisinimo per tikėjimą, ir galop (9, 1—11, 36) apgina mokslą apie nuteisinimą nuo užmetinėjimų, išrodydamas, jog jis visai sutinka su Sen. Įstatyme duotais išrinktajai

tautai pažadėjimais. Antroje gi, morališkoje dalyje (12, 1—15, 13), ragina Apaštalas visus daryti iš tikėjimo paeinančius darbus.

8. Gromata parašyta buvo graikų kalba Korinte, ką galima numanyti iš to, kad ją Apaštalas išsiuntė Ryman per Fėbę, gyvenusią Korinto uoste, Kenchruose (16, 1), ir kad pridėjo pasveikinimą korintiečio, Kajaus, pas kurį jis tuo metu gyveno (16, 23). Parašė ją šv. Povilas tuo laiku, kada rengėsi nunešti Jeruzalėn almužnas, surinktas Makedonijoje ir Achajoje (15, 25, 26); buvo gi tai pabaiagoje trečiosios jo apaštališkos kelionės, todėl baigiantis 58 arba prasidedant 59 metams po Kristaus užgimimo.

9. Nors prieš 2. šimtmečio galą niekur pas šv. tėvus nerandame gromatos į Rymiečius pavadintos aiškiai šv. Povilo veikalu ir šv. Rašto dalimi, bet, autoriaus neįvardijant, ji vartojama yra jau šv. Klemenso Rym., šv. Ignaco K., šv. Polikarpo ir kitų. Pradedant gi nuo Teofilio Antiok. (apie 170), ji visur ir visų vadinama yra stačiai šv. Povilo raštu ir randama visuose šv. knygų rinkiniuose. Todėl apie jos autentiškumą niekas ir neabejoja.— Tik du paskutiniu perskyrimu kaikurie nori atskirti nuo tos gromatos, sakydami, kad jiedu esą į čia perkelti iš kokio nors kito šv. Povilo veikalo; bet daro tai be pamato, nes ir jų turinys ištikrųjų visai nėra priešingas kitoms gromatos dalims, o išvardijamos ir sveikinamos juose ypatos tikrai galėjo būti pažįstamos šv. Povilui, kad ir nebuvusiam iki tam laikui Ryme, bet galėjusiam susitikti su jomis kituose kraštuose.

Epistola beati Pauli Apostoli ad Romanos.

Švento Povilo Apaštalo gromata i Rymiečius.

Gromatos įžanga: antrašas ir dėkojimas.

Caput I. ¹ Paulus, servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, ² quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis ³ de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem, ⁴ qui praedestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri: ⁵ per quem accepimus gratiam, et Apostolatam ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro

1. Perskyrimas. ¹ Povilas, Jėzaus Kristaus tarnas, pavadintasis Apaštalas, paskirtas Dievo Evangelijai, ² kurią pirma buvo pažadėjęs per savo Pranašus šventuose Raštuose ³ apie savo Sunų, kurs jam padarytas yra iš Dovidio giminės pagal kuną, ⁴ kurs pirmpaskirtas yra kaip Dievo Sunus su galybe pagal pašventimo dvasią per numirusiųjų prisikėlimą, apie Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį, ⁵ per kurį gavome malonę ir apaštalybę, kad padarytumėm visas tautas pa-

1—7. Gromatos antrašas, kuriame paprastai esti pažymima, kas gromatą rašo ir į ką ją rašo, čia yra labai iškilmingas ir gana ilgas. Jis yra pritaikytas į aplinkybes, kuriose gromata buvo parašyta. Apaštalas rašė bažnyčiai, kurią ne pats buvo įkūręs, nei per savo mokytojus, ir kurioje jis galėjo būti daugeliui visai nežinomas; todėl iš pat pradžių jis norėjo paaiškinti, kodėl taip drąsiai rašo; butent, jogei jis yra visų tautų Apaštalas, todėl ir Rymiečių.

(1) Dievo tarno vardas Sen. Įstatyme buvo duodamas visiems tikrojo Dievo garbintojams, bet labiausiai tiems, kurie gaudavo nuo Dievo ypatingas pareigas, kaip Mozė, pranašai. Taip-pat ir N. Įstatyme. Povilas vadina čia save tarnu, dėlto kad jam buvo Jėzaus Kristaus duotos ypatingos pareigos; butent, jis buvo pavadintas būti apaštalu, t. y. Kristaus pasiuntiniu, ir kaip toksai jis buvo atskirtas nuo kitų ir paskirtas Evangelijos apsakojimui.—(2) Buvo pažadėjęs...

Evangelijos apsakojimas jau šv. Rašte S. Į. buvo Dievo pažadėtas visoms tautoms.—(3) *Apie savo Sunu...* Apaštalas aprašo dvejopą Išganytojo stovį: nužeminimą, nes tapo žmogumi, užgimdamas iš Dovidio giminės, ir išaugstinimą, nes priėmęs žmogaus prigimtį buvo apreiškintas kaip Dievo Sunus.—*Padarytas yra, t. y. užgimė.*—(4) *Su galybe:* turintis dievišką galybę.—*Pagal pašventimo dvasią:* pagal savo dievišką prigimtį.—*Per numirusiųjų prisikėlimą.* Numirusiųjų prisikėlimas yra tikriausiu priparodymu, jog Jėzus Kristus, pirmasis prisikėlusis, buvo Dievas.—(5) *Per kurį...* Nors šv. Povilas vartoja čia daugskaitį: *gavome*, vienok kalba tik apie save vieną.—*Malonę...* t. y. niekuo neužtarnautą malonę pildyti garbingas apaštalo pareigas.—*Visas tautas.* Ne tik žydai, bet visos tautos buvo pavadintos į tikėjimą. Povilas buvo Dievo paskirtas praplatinti Evangeliją tarp pagonių ir atvesti juos į paklusnumą šv. tikėjimui.—*Dėlei jo vardo:* dėl

nomine ejus, ⁶ in quibus estis et vos vocati Jesu Christi: ⁷ omnibus qui sunt Romae, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

⁸ Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiatur in universo mundo. ⁹ Testis enim mihi est Deus, cui servio spiritu meo in Evangelio Filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio ¹⁰ semper in orationibus meis: obsecrans, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. ¹¹ Desidero enim videre vos: ut aliquid impartiar vobis gratiae spiritualis ad confirmandos vos: ¹² id est,

klusniomis tikėjimui dėlei jo vardo, ⁶ tarp kurių esate ir jūs, pavadintieji Jėzaus Kristaus, ⁷ visiems, Ryme esantiems, Dievo numylėtiems, pavadintiems šventiesiems. Malonė jums ir ramybė nuo Dievo, mūsų Tėvo, ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus.

⁸ Visupirma dėkoju mano Dievui per Jėzų Kristų už jus visus, dėlto kad jūsų tikėjimas garsinamas yra po visą pasaulį. ⁹ Nes liudytojas man yra Dievas, kuriam tarnauju savo dvasioje per jo Sunaus Evangeliją, jog be paliovos atsimenu apie jus ¹⁰ visuomet mano maldose, maldaudamas, jei kaip nors galų gale laimingai man pasisektų per Dievo valią ateiti pas jus. ¹¹ Nes aš trokštu jus regėti, kad jums suteikčiau šiek-tiek dvasiškos malonės jūsų patvirtinimui, ¹² tai yra, kad draug su ju-

didesnės garbės Dievo vardo.—(6) Tarp tautų, kurioms šv. Povilas turėjo apsa-koti Evangeliją, buvo Rymiečiai. —(7) Senybės papročiu Apaštalas, pradėjęs gromatą nuo pažymėjimo savo vardo, pažymi taipogi tuos, kuriems gromatą skiria: *Povilas... visiems, Ryme esantiems. —Pavadintiems šventiesiems:* kurie pavadinti yra, kad būtų šventais, ir kurie iš savo pašaukimo yra šventi. —*Malonė jums...* Pasveikinimo žodžius, senybės rašytojų dedamus viename sakinyje su vardu, Povilas deda į atskirą sakinį (plg. Cicero Attico salutem), linkėdamas juose skaitytojams dvasiskų dovanų: malonės, t. y. dovanai suteikiamų Dievo geradarysčių, vedančių į išganymą, kurių vaisiumi yra jau čia ant žemės r a m y b ė.

8—15. Antroji įžangos dalis, dėkojimas. Povilas dėkoja Dievui už malones, Rymiečiams suteiktas, butent, už jų didį tikėjimą. Norėdamas patraukti skaitytojų širdis prie savo žodžio priėmimo, jis išreiškia Rymiečiams savo prielankumą, kurs pasirodė tame, jog jis visuomet už juos meldėsi, jog jau seniai uori juos aplankyti, bet vis buvo sutruk-

dytas, ir jog, kaip visų tautų Apaštalas, jis jaučiasi Rymiečių skolininku.

(8) Visame pasaulyje, kame tik buvo krikščionių bažnyčios, Rymiečiai buvo giriami už tat, kad buvo noriai priėmę Kristaus tikėjimą ir tvirtai jo laikėsi (Tom. Akv.).—(9) Kaip tankiai kitur, kada yra kalbama apie širdies jausmus, apie kuriuos žmonės negali paliudyti, taip ir čia šv. Povilas ima kaipo liudytoją ne kokią nors žmogų, bet patį Dievą, kurs širdis tyrinėja (Auks.).—*Tarnauju*, kaip matosi iš graik. žodžio *λατρεῖω*, reiškia: atiduodu religijai pagarbinimą. Garbina gi Dievą šv. Povilas per apsa-kojimą Evangelijos apie jo Sunų, įsikunijusį ir pagarbintą. Garbina ne tik lupomis, bet *savo dvasioje*. t. y. visa savo dušia.—(10) *Per Dievo valią*, jei Dievas taip panorės.—(11) *Nes trokštu...* Kaipo tarnas to, nuo kurio visa gavo, Apaštalas nori regėti Rymiečius ne dėl ko kito, bet tik dėlto, kad pasidalintu su jais tomis sau Dievo duotomis dovanomis.—*Jūsų patvirtinimui*,—tikėjime.—(12) *Pasilinksminimui...* Apaštalas bus palinksmin-tas, kad matys pasididinan-tį tikėjimą krikščionių

simul consolari in vobis per eam, quae invicem est, fidem vestram, atque meam. ¹³ Nolo autem vos ignorare fratres: quia saepe proposui venire ad vos, (et prohibitus sum usque adhuc) ut aliquem fructum habeam et in vobis, sicut et in ceteris gentibus. ¹⁴ Graecis, ac Barbaris, sapientibus, et insipientibus debitor sum: ¹⁵ ita (quod in me) promptum est et vobis, qui Romae estis, evangelizare.

mis pasilinksmintumėm per tą tikėjimą, kurs yra bendras, jusų ir mano. ¹³ Nenoriu gi, broliai, kad jūs nežinotumėt, jog aš tankiai užmąnydavau ateiti pas jus (ir dar lig šiolei sutrukdytas esu), idant ir tarp jusų turėčiau kokį nors vaisių, kaip ir tarp kitų pagonių. ¹⁴ Graikams ir barbarams, išmintingiems ir neišmintingiems aš esu skolininkas. ¹⁵ Taip (kiek nuo manęs priklausomai) aš esu pasiryžęs ir jums, kurie Ryme esate, apsakoti Evangeliją.

I. 1. a) Pagonis per stabmeldystę ir nusidėjimus užtraukė ant savęs Dievo rustybę.

¹⁶ Non enim erubescō Evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, Judaeo primum, et Graeco. ¹⁷ Justitia enim Dei in eo revelatur ex

¹⁶ Nes aš nesigėdžiu Evangelijos; nes ji yra Dievo galybė išganymui kiekvieno tikinčio, žydo pirmiaus ir graiko. ¹⁷ Nes Dievo teisybė joja apsireiškia

ir savo paties širdyse.—(13) *Sutrukdytas* daugybe darbų, kuriuos turėjo atlikti Rytuose.—*Kokį nors vaisių*. Apastalas prilygina save žemdirbiui: jis laistys tą dirvą, kurią šv. Petras buvo apšėjęs.—(14) Povilas dalina visą žmoniją iš atžvilgio į kalbą: i g r a i k u s, t. y. kalbančius graikiškai, ir b a r b a r u s, nekalbančius graikiškai, ir iš atžvilgio į mokslą: į mokytus ir nemokytus, ir išpažįsta, jog jis ar šioikiems, ar tokiems turi apsakoti Evangeliją, nes iš Kristaus valios yra visų skolininkas.—(15) Toje eil. išreikštas išvedimas iš to, kas pasakyta augšč. 14. e.

16--17. Pabaigęs gromatos įžangą, šv. Povilas pereina prie išguldymo savo mokslo ir išpradžios jį išreiškia trumpais žodžiais.

(16) *Nes aš...* Apsakoti Evangeliją, buvo tai kalbėti apie prikaltojų į kryžių Jėzų; toks dalykas netiko kuniškiems pagonims (Kor. 1, 18.), ir jie vadino jį paikyle; tečiaus Povilas nesigėdžia jo apsakoti ne tik mažuose miestuose, bet ir garviame Ryme, nes žino, jog išties Evangelija yra tai *Dievo galybė*, per kurią gali gauti išganymą kiekvienas, kurs

ją su tikėjimu priima.—*Žydo pirmiaus*. Cia žmonija padalinta vėl į dvi dali: žydus ir nežydus.—*Pirmiaus*: tas žodis pavartotas ne tiek laiko pažymėjimui, kiek išreiškimui ypatingos teisės, kurią turėjo žydai; jiems Evangelija buvo apsakojama ne tik iš mielaširdystės, kaip kitoms tautoms, bet ir kaipo išpildymas Dievo duotųjų per pranašus pažadėjimų.—(17) *Dievo teisybė*, t. y. teisybė, kurios davėjas yra Dievas, per kurią mes teisiais tampame Dievo akyvaizdoje; ji yra *iš tikėjimo*, arba per tikėjimą, kurs pats vienas, tiesa, negali žmogaus nuteisinti, bet yra būtina reikalinga sąlyga. Apie tą teisybę mes patiriame iš Evangelijos.—*Į tikėjimą*: — į visus tikinčius, t. y. teisybė, apie kurią viršiaus kalbėta, yra suteikiama visiems tikintiems, neatsižvelgiant į tai, ar jie butu buvę žydai, ar pagonis.—*Kaip parašyta yra*. Povilo paduotasis mokslas apie teisybę iš tikėjimo nėra naujas, nes apie jį jau kalbėjo S. Į. pranašas Abakukas 2, 4.

Trumpai pažymėjęs (16--17), jog Evangelijos mokslas, priimtas su tikėjimu, gali visiems suteikti nuteisuinimą, šv. Povilas pereina prie pariparodymo tų savo žodžių teisingumo ir daro tai visoje d o-

fide in fidem: sicut scriptum est: Justus autem ex fide vivit.

¹⁸ Revelatur enim ira Dei de coelo super omnem impietatem, et injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent: ¹⁹ quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit. ²⁰ Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas: ita ut sint inexcusabiles. ²¹ Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum: ²² dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. ²³ Et mutaverunt glo-

iš tikėjimo į tikėjamą, kaip parašyta yra: O teisusis iš tikėjimo gyvas yra.

¹⁸ Nes Dievo rustybė apsieiškia iš dangaus ant kiekvienos bedievystės ir neteisybės tų žmonių, kurie Dievo tiesą laiko neteisybėje; ¹⁹ nes kas yra žinoma apie Dievą, juose apreikšta yra, dėlto kad Dievas jiems apreiskė. ²⁰ Nes kas jame neregima yra, darosi regima nuo pasaulio sustvėrimo per išmanymą, kurį duoda sutvertieji dalykai: jo amžina galybė ir dievystė; taip jog neišteisinami yra; ²¹ nes; pažinę Dievą, negarbino jo, kaip Dievo, ir nedėkojo; bet tuščiais tapo savo mintyse, ir jų neišmintinga širdis aptemo. ²² Nes sakdamies išmintingi esą, paikais tapo. ²³ Ir išmainė negendančio-

gmatiškoje dalyje (1, 18—11, 36). Ta pirmoji dalis gali būti padalinta į tris skyrius, kurių pirmame kalbama apie nuteisinimą per tikėjamą be pirm padarytų nuopelnų, antrame yra išskaičiuoti to nuteisinimo vaisiai, o trečiame mokslas apie nuteisinimą apgintas nuo užmetinėjimų.

Pirmame skyriuje (1, 18—4, 52); kalbėdamas apie nuteisinimą per tikėjamą, šv. Povilas parodo visupirma (1' 18—32), jog pagonis savo pasiėgimu užsiėmė tiksliai Dievo rustybę.

(18) *Dievo rustybė* reiškia Dievo teisybę, kuri kietomis bausmėmis atitaiso suardytą žmonių nusidėjimais tvarką. Ta rustybė *apsieiškia* atsiradime nedorybių ir neteisybių, į kurias buvo įpuolę pagonis (e. 24. 26), kada Dievas, atėmęs savo malonę, paliko juos jų geiduliams. *Apsieiškia iš dangaus*, kame Dievas ypatingu būdu turi savo sostą.—*Ant kiekvienos bedievystės*. Kiekvienas nusidėjimas yra bedievystė, kada jis yra paniekinimu Dievo valios, o neteisybė, kada pažeidžia Dievo įtaisytą tvarką.—*Dievo tiesą*, kuri savaimi žmonėms apsieiškia, pagonis laiko neteisybėje, lyg-kad sugautą prislėgia ir neleidžia jai parodyti savo galybės ir atkreipti širdžių į gerumą.

(19) *Kas yra žinoma apie Dievą*: ką žmonės gali savo protu be apsieiskimo išmanyti apie Dievą, arba ką Dievas duoda žmonėms suprasti per regimus sutvėrimus.—*Juose*: pagonių protuose ir širdyse.—*Apsieiskė*: aiškiai padėjo prieš jų akis.—(20) Nors Dievo esybė neregima yra žmonių akims, vienok ji darosi regima protui per tuos regimus daiktus, kuriuos Dievas yra padaręs. Matydami regimus sutvėrimus, kurie nuolat mainosi ir mainydamies užlaiko pažymėtą jiems tvarką, žmonės savo protu turi suprasti, jog yra viršesnė galybė, kuri vis tai padarė, ir dievystė, kuri vis tai valdo. (21) Iš tų Apaštalo žodžių pasirodo, jog pirm stambeldystės atsiradimo, žmonijai buvo žinomas vienas tikras Dievas, jog žmonės liovėsi atidavinęję priderančia jam, kaip Viešpačiui, garbę, jam tarnavę ir dėkoję, kaip maloningam Tėvui, ir taip priešo prie stabų garbinimo Tai-gi, stambeldystė nėra laipsniu į monoteizmą.—*Tuščiais tapo...* nustoję tiesos, pradėjo sanprotauti neišmintingai ir klaidingai.—*Širdis* reiškia čia protą.—(22) *Paikais tapo*. Anot graikų t.: neprotingiems gyvuliams panašiais tapo.—(23) *Dievo garbę*: Amžinojo Dievo didenybę, tobulybės. Pagonis, palioję garbinti tikrąjį

riam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium.

²⁴ Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis: ²⁵ qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: et coluerunt, et servierunt creaturae potius quam Creatori, qui est benedictus in saecula. Amen. ²⁶ Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiae. Nam feminae eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum, qui est contra naturam. ²⁷ Similiter autem et masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes. ²⁸ Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in re-

jo Dievo garbę ant panašumo paveikslu gendančio žmogaus, ir paukščių, ir keturkojų, ir slenkiuojančių gyvių.

²⁴ To dėlei Dievas juos padavė į jų širdies pageidimus, į susitepimą, kad apdergtu savo kunus tarp savęs, ²⁵ tuos, kurie išmainė Dievo tiesą ant melo, ir geriaus garbino ir tarnavo sutvėrimui, nekaip Sutvertojui, kurs yra pašlovinčas į amžius. Amen. ²⁶ Todėl Dievas juos padavė į begėdiškus geidulius. Nes jų moteris permainė prigimtąjį vartojimą ant to vartojimo, kurs yra prigimčiai priešingas. ²⁷ O taip-pat ir vyrai, pametę prigimtą moters vartojimą, užsidegė savo pageidimuose kits į kitą, vyrai su vyrais darydami begėdystę ir savo paklydimu užmokesnį, kursai prigulėję, patįs ant savęs atsiimdami. ²⁸ Ir kaip jie nenorėjo turėti Dievo pažinimo, Dievas juos padavė į peiktiną išmanymą, taip kad jie daro tai, kas nepridera; ²⁹ pripildy-

Dievą, priejo prie galutinios paikybės. Vietoje Dievui jie atiduodavo dievišką garbę jau nebe žmonėms, paukščiams ir t. t., t. y. Dievo sutvėrimams, bet jų sutvėrimų paveikslams, stabams, t. y. savo pačių rankų padarams.

²⁴–³². Tikrojo Dievo garbinimo išsižadėjimo pasekmė buvo pas pagonis proto aptemimas; o kaip tolesnioji Dievo leista ant jų bausmė buvo begalinis doriškas ištvirkimas, kurį čia Apaštalas ir aprašo.

(²⁴) Kaip žmogus išmainė garbę, Dievui priderančią, ant gyvulių, taip Dievas padavė tai, kas žmogui yra dieviška, protą, į valdžią to, kas žmogui yra gyvuliška, t. y. į kuniškus pageidimus (Tom. Akv.). — *Padavė* Dievas, atimdamas iš pagonių savo malones (Aug.). *Kad apdergtu...* kad pildytu paleistuvystės nusidėjimus, priešingus prigimčiai, tarp ypatingai vienos lyties. — *Dievo tiesą*, t. y. vieną tikrąjį Dievą; *melu* vadinasi pagonių die-

vaichiai, nes jie nėra tuomi, kuo yra skaitomi. — *Ir geriaus garbino*: velijo tarnauti sutvėrimui, palikę Sutvertoją. — *Kurs yra pašlovinčas...* Apaštalas, lyg atlyginamas Dievui už pagonių nusidėjimus, atiduoda trumpais žodžiais jam garbę (²⁶) Abiejų lyčių vienodas buvo ištvirkimas, bet Apaštalas pradeda nuo moterų, nes jose tic prigimčiai priešingi nusidėjimai išrodo dar bjaurėsniais dėlei paprastos moterų lyčiai didesnės drovasies. Apleidę Dievą, pagonis kreipėsi prieš sutvėrimų: teisinga tat buvo ant jų Dievo leista bausmė, jog didesniau savo užgėdinimui jie iškreipė ir prigimties tvarką. (²⁸) Galėdami kas kart geriaus pažinti Dievą per ištikimą jam tarnavimą, pagonis nesirupino tai padaryti; dėlto ir paklydo savo mintyse ir buvo Dievo paduoti į *peiktiną išmanymą*, sulig kurio, kaip aiškina šv. Tomas Akv., žmogus daro peiktiną ir atmestiną nutarimą apie tai, ką turi veikti. — (²⁹) Apaštalas išskaito

probum sensum: ut faciant ea, quae non conveniunt, ²⁹ repleto omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, surronones, ³⁰ detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes, ³¹ insipientes, incompósitos, sine affectione, absque foedere, sine misericordia. ³² Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

ti visokia neteisybe, piktybe, paleistuvyste, godulyste, nedorybe, pilni užvydėjimo, žmogūdystės, barnių, vyliaus, nelabumo; priešibždėtojai, ³⁰ šlovės plėšikai, Dievo neapkenčiami, išniekintojai, puikus, pasiputę, pikto išradėjai, gimdytojams nepaklusnūs, ³¹ bepročiai, neištikimi, be meilės, nesandoringi, be gailiaširdystės. ³² Jie, nors Dievo teisybę pažino, nesuprato, jog, kurie tokiuos daiktus daro, verti yra mirties; ir ne tik kurie tai daro, bet taipogi kurie darančiams pritaria.

ilgą eilą nusidėjimų, į kuriuos įpuolė pagonys atsitolinę nuo Dievo. Galima juos visus padalinti į keturis skyrius. Pirmame skyriuje išskaityti keturi apskriti nusidėjimų vardai: *paleistuvystė* gi, kuri yra penktuoju vardu, nėra paminėta graik. tekste. Pačioje pradžioje padėtas apskritiausiai nusidėjimų vardas: *neteisybė*, dėlto kad, kaip sako šv. Tomas Akv., kiekvienas nusidėjimas, kaip priešingas Dievo įstatymui, turi savyje neteisybę. Antrame skyriuje randasi penki jausmais padaromi nusidėjimai, pažeidžiantys artimą. Trečiojo ir ketvirtito skyriaus nusidėjimai nurodo sugadintą ir piktą pagonių būdą, ir tas yra skirtumas tarp septynių trečiojo skyriaus nusidėjimų ir šešių ketvirtito, jog pirmieji pažymi esančią būdo ydą, antrieji gi nurodo reikalingos dorybės stoką. Kuo skiriasi *nedorybė* nuo piktybės, nėra visai aišku. Galima suprasti taip, jog *piktybė* reiškia norą kenkti kitiems, *nedorybė* gi — žmogaus dvasios iškrypimą ir palinkimą prie visokio pikto. — *Žmogūdystės*, t. y. troškimo žudyti kitus, žiaurumo. — *Nelabumas* yra tai yda, kuriai pasidavęs žmogus visur regi piktą ir viską piktu paverčia. *Prišibždėtojai*, kurie patylomis ir slapčia apkalba — (30) *Dievo neapkenčiami* Gr. žodis *θεοσυγής* reiškia greičiaus

tuos, kurie Dievo neapkenčia. — Tolesni trys vardai pažymi įvairius puikybės apreiškimus: *išniekintojai* yra tie, kurie kitus iš puikybės pažemina ir išniekina; *puikus*, kurie be tikrų nuopelnų nori būti paskaityti geresniais, viršesniais už kitus; *pasiputę*, kurie per daug savimi giriasi. *Pikto išradėjai* yra tie, kuriems neguna žinomų piktybių, kurie stengiasi išrasti naujus budus pikta daryti. — (31) *Bepročiai* čionai reiškia: bedieviai; nes ebr. žodis „nabal“ tankiai toje prasmėje yra vartojamas. Plg. Ps. 13, 1. — *Neištikimi*, kurie nesilaiko padarytos sąkalbos. — *Be meilės...* Tris sekantieji vardai pažymi stoką meilės; *meilės* į gentis, prieteliškumo i artimus ir *gailiaširdystės* i beturčius. — (32) *Nesuprato*, neklusė savo sąžinės balso, perserginio apie teisingą Dievo bausmę. Gr. t. ta eil. truputį kitaip skamba: „Kurie, nors ir pažino Dievo teisybę (arba: teisingą Dievo nutarimą), jog kurie tokiuos daiktus daro, verti yra mirties, ne tik patįs tai daro, bet ir pritaria darančiams“. Taigi, pagal gr. t. tuo didesnė yra pagonių kaltė, kad jie suprasdami bausmę, laukiančią už nusidėjimus, ne tik patįs juos darė, bet dar pritardavo kitiems taip pasieligiantiems, tarsi gerėdamies piktybe.

b) Ir žydai už savo nusidėjimus kalti yra Dievo akysvaizdoje ir verti jo rustybės.

Caput II. ¹ Propter quod inexcusabilis es o homo omnis, qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quae iudicas. ² Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos, qui talia agunt. ³ Existimas autem hoc o homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, et facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? ⁴ An divitias bonitatis ejus, et patientiae, et longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? ⁵ Secundum autem duritiam tuam, et impoenitens cor, thesaurizas tibi iram in die

2. Perskyrimas. ¹ Todėl neišteisinas es, o žmogau kiekvienas, kurs teisi; nes, kitą be-teisdamas, pats save pasmerki, kadangi tą pat darai, ką tu teisi. ² Nes žinome, jogei Dievo teismas yra pagal tiesą prieš tuos, kurie tokiuos daiktus daro. ³ Argi tai sanprotauji, o žmogau, kurs teisi tuos, kurie daro tokiuos daiktus, ir pats juos darai, jog tu išvengsi Dievo teismo? ⁴ Ar tu paniekinai jo gerumo, ir kantrumo, ir neskubumo turtus? ar tu nežinai, jog Dievo gerumas veda tave į pakutą? ⁵ Pagal gi tavo užkietėjimą ir nepakutavojančią širdį daugini sau rustybę dienai rustybės ir

Šv. Povilas, parodęs, jog pagonis per stabmeldystę ir nusidėjimus buvo užtraukę ant savęs Dievo rustybę, išrodinėja toliaus (2, 1-3, 8), jog ir ant žydų kaba ta pati rustybė, kadangi ir jų pasielgimas nebuvo geresnis. Tą išrodinėjimą jis pradeda nuo apskrito pasakymo, jog Dievas teis pagal jų darbus (2, 1-8).

(2. 1) *Todėl...* Kadangi Dievo bausmė kaba ant apakusių ir per tatau nusidėjimuose paskendusį pagonių, todėl reikia jos bijoties kiekvienam, kurs taip-pat daro.—*Kiekvienas*: ne tik pagonis, bet ir žydai.—*Kursai teisi*: kursai peikia ir piktais randa kitų darbus, tuo pačiu parodo, jog jam uvalia daryti tų darbų; apgarsina gi save bausmės vertu, jei taip-pat darytu.—*Kadangi tą pat...* gr. t. yra: „Kadangi tu tą pat darai, o teisėjau!“—(2) *Dievo teismas*, t. y. pasmerkimas.—*Pagal tiesą*, taip kaip reikalauja tiesa ir teisybė.—*Kurie tokiuos daiktus daro*: tokiuos nusidėjimus, kaip pagonių (1, 29..).—(3) Tuo klausimu šv. Povilas parodo klaidingumą daugelio žydų nuomonės, buk jie, neveizint į savo nusidėjimus, lygius pasmerktiesiems pa-

gonių nusidėjimams, busią vien dėlto išganyti, jog yra žydais. Toks jų sanprotavimas yra priešingas tikram visos žmonijos įsitikrinimui apie Dievo teisingumą.—(4) *Turtus*, t. y. gausumą. Tuo žodžiu pažymėtas didumas Dievo mielaširdystės į nusidėjėlius.—*Ar tu nežinai*. Gr. t. yra: „nežinodamas“. Vieni iš žydu klydo sanprotaudami, buk jie išvengsią Dievo teismo; klysta dar labiau kiti, kurie, žinodami apie Dievo teisingumą, bet matydami jo mielaširdingumą, nepameta savo nusidėjimų. Taip elgdami, jie paniekina tą gailiaširdystę, nes negali nežinoti, jog Dievas nebaudžia tuoju ir kantriai laukia dėlto, kad nori, idant nusidėjėlis nepražūtų, bet per pakutą pasiaišytų.—(5) Užkietėjimas yra tai stovis širdies, kuri priešinasi Dievo malonei ir nepasiduoda jos įkvėpimams. Rustybės ir teisingo Dievo teismo apsieirškimo dienoje pažins nusidėjėlis, kiek jis yra sau sukrovęs rustybės. Dabar viešpatauja gailiaširdystė, o teisybė lyg - kad slepiasi; bet ji visiems apsieiršką paskutinio teismo dienoje, kada, kaip sako šv. Povilas Psalmisto žodžiais, Dievas atiduos kiekvienam

irae, et revelationis justi iudicii Dei, ⁶ qui reddet unicuique secundum opera ejus: ⁷ iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, et honorem, et incorruptionem quaerunt, vitam aeternam: ⁸ iis autem, qui sunt ex contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, et indignatio.

⁹ Tribulatio, et angustia in omnem animam hominis operantis malum, Judaei primum, et Graeci: ¹⁰ gloria autem, et honor, et pax omni operanti bonum, Judaeo primum, et Graeco: ¹¹ non enim est acceptio personarum apud Deum. ¹² Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: et quicumque in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur. ¹³ Non

apreiškimo teisingo teismo Dievo, ⁶ kurs atiduos kiekvienam pagal jo darbus: ⁷ butent, tiems, kurie per kantrumą geruose darbuose jieško garbės, ir šlovės, ir nemirtingumo, amžiną gyvenimą; ⁸ o tiems, kurie yra barningi ir nepasiduoda tiesai, klauso gi neteisybės, rustybė ir įnirtimas.

⁹ Vargas ir suspaudimas ant kiekvienos dūšios žmogaus, darančio pikta, žydo pirmiaus ir graiko; ¹⁰ garbė gi, ir šlovė, ir ramybė kiekvienam darančiam gera, žydui pirmiaus ir graikui.

¹¹ Nes pas Dievą nėra atsižvelgimo į ypatus. ¹² Nes visi, kurie be Įstatymo nusidėjo, prazus be Įstatymo; ir visi, kurie nusidėjo Įstatyme, bus teisti per Įstatymą. ¹³ Nes ne Įstatymo klausytojai teisūs yra pas Dievą, bet Įstatymo pildytojai bus

pagal jo darbus (plg. Ps. 61, 13).—(7) *Kurie per kantrumą*: kurie kantriai, t. y. nepaliaudami daro gerus darbus, reikalingus šventam gyvenimui.—*Jieško garbės...* Ištvėrimo geruose darbuose tikslas yra laimėti dangiškas gėrybes: šventųjų garbę ir šlovę ir nemirtingumą. Geriems Dievas duos amžiną gyvenimą, kurs apima visas dangiškas gėrybes.—(8) *Kurie yra barningi*, kuriuose yra nesutikimo, ginčijomosi dvasių; kurie, jieškodami tik kas jiems tinka, priešinasi Dievui.—*Klauso gi neteisybės...* Apaštalas pažymi čia tuos, kurie nuos angščiaus sakė (1, 18), jog *Dievo tiesą laiko neteisybėje*. Tenai, tiesa, kalbėjo vien apie pagonis, dabar gi sako apie visus, ar jie būtų pagonis, ar žydai, nes visų neteisingųjų teismo dienoje lankia rustybė ir įnirtimas.

9—16. Pasakęs apskritai, jog Dievas teis visus teisingai pagal jų darbus, toliau šv. Povilas daro to pasakymo pritaikymą ir pažymi, kad ir žydai nebus paliausuoti nuo to teismo, bet gaus užmokesnį arba bausmę, taip-pat kaip pagonis, veizdint į tai, kokie bus jų darbai.

(9) *Vargas ir suspaudimas* reiškia didžiausią nelaimę, nes pasmerkimo kančias.—*Žydo pirmiaus...* Kaip angščiaus

(1, 16) taip ir čia žydai paminėti yra pirmiaus, nes jie, kaip sąnariai išrinktosios tautos, kuri buvo Dievo apdovanita didesnėmis geradarystėmis, turi lyg-kad didesnę teisę, pirmąją vietą, ėmimo bausmės už pikta tų geradarysčių suvartojimą.—(10) *Ir ramybė...* Tik tuomet yra širdyje pilna ramybė, kada žmogus nebe-reikalauja bijoties nustoti tų gėrybių, kurias turi (Tom.).—(11) *Nes Dievas*. Lygū visiems teismą Apaštalas patvirtina žodžiais tankiai atkartotais S. Įst. (plg. 5 Moz. 10, 17. 2 Kron. 19, 7. Job. 34, 19. Išm. 6, 8 ir kit.).—(12) *Kurie be Įstatymo...* t. y. pagonis, kurie neturėjo Mozės Įstatymo; nebuvo jie vienok visai be Įstatymo, kaip tuojau bus pasakyta (e. 14) ir kaip galima numanyti iš to, jog ir jie turėjo veikalinius (actualia peccata) nusidėjimus, kurie juk ir yra kokio nors žinomo Įstatymo peržengimu.—*Prazus*. Gr. t. „ir prazus“, t. y. bus pasmerkti ne už Mozės Įstatymo nepildymą. *Kurie nusidėjo Įstatyme*, t. y. žydai, turėjusieji Mozės Įstatymą.—*Bus teisti per Įstatymą*, t. y. pagal Įstatymą ir pagal jį pasmerkti.—(13) Kaip bausmės taip ir užmokesnio paskyrimė Dievas neatšizvelgia į ypatus.—*Įstatymo klausytojai*, t. y.

enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. ¹⁴ Cum enim gentes, quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: ¹⁵ qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, ¹⁶ in die, cum judicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum per Jesum Christum.

¹⁷ Si autem tu Judaeus cognominaris, et requiescis in lege, et gloriaris in Deo, ¹⁸ et nosti voluntatem ejus, et probas utiliora, instructus per legem, ¹⁹ confidis teipsum esse ducem

išteisinti. ¹⁴ Nes kada pagonis, kurie neturi Įstatymo, iš prigimimo tai, kas yra Įstatymo, daro, tokie, Įstatymo neturėdami, patis yra sau įstatymu; ¹⁵ jie parodo Įstatymo darbą, užrašytą jų širdyse, jiems jų sąžinei paliudijant, ir mintims tarp savęs vienai kitą apskundžiant arba ir apginant, ¹⁶ dienoje, kada Dievas teis paslėptus žmonių dalykus pagal mano Evangeliją per Jėzų Kristų.

¹⁷ O jei tu vadiniesi žydu, ir randi atilsį Įstatyme, ir giriesi Dievu, ¹⁸ ir žinai jo valią, ir pamokytas per Įstatymą atskiri, kas yra geriau, ¹⁹ pasitiki, jog tu esi aklujų vadovas, šviesa tų, kurie yra tamsybėse, ²⁰ auklėtojas neišmanančiųjų, mokytojas kūdikių, turintis Įstatyme ži-

žydai, kurie užsiganėdindavo vien turėjimu Įstatymo, kurį girdėdavo skaitomą sinagogose.—*Įstatymo pildytojai bus išteisinti*, ar jie butu žydai ar pagonys.—(14) *Nes...* Nors pagonys nėra klausytojais Mozės Įstatymo, nėra jie vienok visai be įstatymo. Neturėdami duoto per Dievo apreiškimą įstatymo, jie patis sau yra įstatymu, t. y. jie turi savo išmintingoje prigimtyje ir sąžinėje mokytoją, kurs jiems apreiškia Įstatymo įsakymus.—*Iš prigimimo*, t. y. per prigimties įstatymą, parodantį pagouims, kas jiems reikia daryti. Todėl tuo žodžiu nėra prašalintas reikalingumas Dievo malonės, kuri pažadintu jų valią gerai daryti (Tom.).—(15) *Jie parodo*. Gerumu savo pasielgimo, kurs visai sutinka su morališkais Mozės Įstatymo įsakymais, pagonys parodo, jog jie turi dušioje tai, kas jiems liepia taip o ne kitaip daryti.—*Paliudijant*. Gr. t. yra: „draug paliudijant“, t. y. draug su geru pasielgimu, kurį sąžinė pagiria.—*Ir mintims*. Mintys yra sąžinės apsireikimai; jos, lyg-kad tarp savęs kovamos, peikia blogus žmogaus darbus, kurie priešingi yra sąžinei, ir giria geruosius.—(16) *Dienoje*. Paskutinio teismo dienoje visa, ką sakė sąžinė, prisimins ir be kito skundę duos paliudijimą Dievo sosto akylvaizdoje. Dievas parodys pagonims jų są-

žinę ir pagal ją juos teis.—*Pagal mano Evangeliją*, t. y. pagal mano apsakojimą, arba kaip aš mokiau, jog Dievas teis ir paslėptiausius žmogaus darbus ir mintis ir tą teismą darys per Jėzų Kristų.

¹⁷—²⁴ eil. išparodo šv. Pėvilas, jog žydai ne tik ne mažiau, bet dar daugiau yra kalti, negu pagonys, ir todėl verti Dievo rustybės, nes jie, nors ir turi Dievo duotą Įstatymą ir juo giriasi, bet visai nesiurpina jo išpildyti. Tas išparodymas išreikštas beveik vienu ilgu sakiniu, kurs išveizdi lyg ne visai užbaigtas, dėlto kad yra jame taip vadinama protasis, nėra gi apodozies

(17) *O jei tu...* Pirmu žydu garbės šaltiniu yra šlovingas jų vardas, nes jis paeina nuo patriarko Judo, kuriam buvo duoti pažadėjimai apie Mesiją.—*Randi atilsį*. Įstatymas buvo žydams didžiausi geradarystė, kuri galėjo jiems duoti tikrą dvasios atilsį, nes be vargo ir svyravimo žinojo iš jo, kas reikia daryti. *Ir giriesi Dievu*, kaip išrinktoji jo tauta.—(19) *Pasitiki...* Girdamies pažinimu tikrojo Dievo ir jo duoto Įstatymo, žydai pasisavindavo įvairius šlovingus vardus: vadovo, šviesos, auklėtojo, mokytojo; pagonis gi vadindavo aklais, esančiais tamsybėse, neišmanančiais, kūdikiais.—(20) *Žinojimo ir tiesos paveikslą*, t. y. tikriaus-

caecorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, ²⁰ eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae, et veritatis in lege. ²¹ Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui praedicas non furandum, furaris: ²² qui dicis non moechandum, moecharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis. ²³ Qui in lege gloriaris, per praevaricationem legis Deum in-honoras. ²⁴ (Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est.)

²⁵ Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem praevaricator legis sis, circumcisio tua praeputium facta est. ²⁶ Si igitur praeputium iustitias legis custodiat: nonne praeputium illius in circumcisionem reputabitur? ²⁷ Et judicabit id, quod ex natura est praeputium, legem consumans, te, qui per litteram, et circumcisionem prae-

nojimo ir tiesos paveikslą; ²¹ kurs tat kitą mokai, pats savęs nemokai; kurs skelbi, jog nereikia vogti, ir vagi; ²² kurs sakai, jog nereikia svetmoteriauti, o svetmoteriauji; kurs bjauriesi dievaičių stabais, o darai šventvagystę; ²³ kurs giriesi Įstatymu, per Įstatymo peržengimą darai nešlovę Dievui. ²⁴ Nes Dievo vardui yra dėlei jūsų piktžodžiaujama tarp pagonių, kaip yra parašyta.

²⁵ Apipjaustymas, tiesa, yra naudingas, jei užlaikai Įstatymą; o jei esi Įstatymo peržengėjas, tavo apipjaustymas tapo neapipjaustymu. ²⁶ Jei tat neapipjaustytasis užlaikytu Įstatymo teisybės, argi jo neapipjaustymas nebus paskaitytas apipjaustymu? ²⁷ Ir ar tas, kurs yra iš prigimimo neapipjaustytas, kurs pildo įstatymą, neteis tavęs, kursai su Raštu ir apipjaustymu esi Įstatymo peržengėjas? ²⁸ Nes

sio žinojimo taisyklės.—(21) *Kurs tat...* Visas žydų pasielgimas prieštarauja Įstatymui; jie gyvena, kaip-kad jiems Įstatymas būtų duotas tik kitų pamokymui.—*Ir vagi:* Vagystė reiškia čionai visokią neteisybę ir skriaudą, taip kaip toliaus svetmoterystę kiekvieną nusidėjimą prieš šestąjį įsakymą.—(22) *Darai šventvagystę.* Gr. žodis *ἱεροσυλία* reiškia paprastai apiplėšti bažnyčią. Koki buvo žydų šventvagystė, tikrai nežinia. Kaikurie (Auk.) aiškina, jog žydai apiplėsdavo pagonių šventyklas, nors tai jiems kietai užginta Mozės Įstatymu (Atk. 7, 25). (24) *Kaip yra parašyta,* pas Iz. 52, 5 ir Ezek. 36, 20. Nepildydami Įstatymo, žydai paniekindavo jo davėją, Dievą, ir duodavo progą kitiems jį niekinti, nes kaip Įstatymo parodymas gerais darbais regintiems yra proga šlovinti Dievą, taip Įstatymo peržengimas piktais darbais yra jiems proga piktžodžiauti (Tom.).

25—29. Neišgelbės žydų nuo Dievo rustybės ir apipjaustymas, nes jis be Įstatymo užlaikymo yra nenaudingas. Dievas reikalauja ne kuno, bet širdies apipjaustymo.

(25) *Yra naudingas,* nes iki Kristus nebuvo atėjęs, darė jis žydus sąnariais išrinktosios tautos, leidė jiems dalyvauti S. Jst. pažadėjimuose, bet taipogi uždedavo priedermę pildyti Įstatymą.—*O jei esi.* Jei nėra širdies apipjaustymo, o yra tik Įstatymo peržengimas, tuomet kuno apipjaustymas visai nustoja savo vertės, ir apipjaustytasis tampa lygus pagoniui.—(26) Jei pagonis su Dievo malonės pagalba užlaikytu teisingus Įstatymo įsakymus (Tom.), jis bus paskaitytas lygiu žydams, t. y. bus tų skaitliuje, kuriems duoti yra pažadėjimai. Neapipjaustymas nebus jam kliutimi laimėti išganyką.—(27) Gr. t. yra ne klausimo, bet paprasto tvirtinimo sakiny. Negana to, kad tas, kurs iš prigimimo yra neapipjaustytas, t. y. pagoniu užgimęs ir užaugęs, pildydamas tobulai Įstatymą, darosi lygiu žydai, bet dar jis teis, t. y., pasmerks paskutiniojo teismo dienoje tikrą žydą, kurs turėdamas *Raštą*, t. y. pigiai prieinamą rašytą Įstatymą, ir *apipjaustymą*, uždedantį ant jo tikras, aiškias priedermes, peržengia tą Įstatymą.—(28) Ne tas pas Dievą yra tikru žydu, kurs tokio *rodosi*

varicator legis es? ²⁸ Non enim qui in manifesto, Judaeus est: neque quae in manifesto, in carne, est circumcisio: ²⁹ sed qui in abscondito, Judaeus est: et circumcisio cordis in spiritu, non littera: cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

Caput III. ¹ Quid ergo amplius Judaeo est? aut quae utilitas circumcisionis? ² Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei: ³ quid enim si quidam illorum non crediderunt? Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit. ⁴ Est autem Deus verax: omnis au-

ne tas, kurs iš viršaus rodosi, yra žydas; nei tas, kurs iš viršaus ant kuno daromas, yra apipjaustymas; ²⁹ bet kursai viduje yra, tas yra žydas; ir apipjaustymas širdies, dvasioje, ne pagal raide; tokio pagyrimas ne iš žmonių, bet iš Dievo.

3. Perskyrimas. ¹ Ką gi tat viršaus turi žydas? arba koks yra apipjaustymo naudingumas? ² Daug iš kiekvieno atžvilgio. O pirmiausiai, jogei jiems patikėti yra Dievo žodžiai. ³ Nes ir kas gi, jei kaikurie iš jų neitikėjo? argi jų netikėjimas panaikins Dievo ištikimumą? Visai ne. ⁴ O Dievas yra tikras, kiek-

iš viršaus, t. y. turi žydo vardą, turi apipjaustymą ir panašius išvirsinius ženklus. Taip pat ir apipjaustymas.—(29) Viduje, per širdies apipjaustymą. Ne pagal raide. Tikru Dievui tinkančiu apipjaustymu yra širdies apipjaustymas, kurs yra daromas per Dvasią, padedančią ir gydančią su savo malonės pagalba, o ne vien pagal Įstatymo žodžius, kurie aiškiai paliepia tik išvirsinį kuno apipjaustymą.—Tokio, tikro žydo, pagyrimas yra ne iš žmonių, kurie nemato, kas viduje, širdyje darosi, bet iš Dievo, kurs teis paslėptuosius žmogaus dalykus per Jėzų Kristų (e. 16).

3, 1—8. Augščiaus šv. Povilas sakė, iog kaip pagonis nusidėjėliai, taip lygiai ir žydai, Įstatymo nepildantys, verti yra Dievo rustybės. Pridėjo dar, jog širdies apipjaustymas gali pagoniui užvaduoti kuniską žydų apipjaustymą, ir jog pagonis, pildantis Įstatymą, teis žyda, peržengiantį Įstatymą. Taigi, galėjo nevienas pasakyti, jog ir S. Įstatyme nebuvo jokio pelno būti žydu. Atsakydamas į tą laukiamą užmetinėjamą, Apaštalas išparodo, jog S. Įstatyme buvo naudinga būti žyda, visupirma dėlto, kad jiems buvo Dievo duoti pažadėjimai, ir paaiškina, jog, tvirtais pasiliekant tiems pažadėjimams, Dievas gali bausiti žydus už jų nusidėjimus.

(3, 1) Ką S. Į. žydai turėjo geresnio už pagonis?—(2) Dievo žodžiai, visas Dievo duotasis S. Į. apreiškimas, ypač

svarbiausioji jo dalis: pažadėjimai apie ateisiantį Mesiją. (3) Jei kaikurie iš jų. Gr. t. nėra žodžių „iš jų“. Augščiaus (e. 2) šv. Povilas pasakė, jog žydai ištikrųjų buvo virstęsi už pagonis, nes jiems buvo duoti garbingiausi pažadėjimai apie Mesiją. Kadangi vienok žydai tais pažadėjimais nepasinaudojo, nes kaikurie, t. y. žydų dauguma visai neitikėjo į atėjusį Mesiją, Jėzų Kristų, todėl gali kas nors pasakyti, jog tie pažadėjimai nebeturį žydams jokios vertės. Į tą laukiamą užmetinėjamą ir atsako šv. Povilas sekančiu klausimu, o paskui ir staciu užginčijimu.—Argi jų netikėjimas... Argi dėl kaikurių žydų netikėjimo Dievas nebesilaikys savo pažadėjimų, kuriuos buvo padaręs apie Mesiją.—Visai ne; taip nebūna, apsaugok Dieve.—(4) O Dievas... Gr. t. „O Dievas tebuna tikras“.—Kiekvienas gi žmogus. Plg. Ps. 115, 11. Tų žodžių prasmė yra ši: Tegul kaskart labiau pasirodo, jog Dievas yra tikras per nuolatinį savo pažadėjimų pildymą, nors ne tik kaikurie (e. 3), bet ir visi žmonės bu tu melagiais.—Parašyta yra Ps. 50, 6 pagal LXX tekstą. Dievo ištikimumo patvirtinimui ima sv. Povilas psalmės žodžius, kuriais pakutą darantis Dovidas išpažįsta, jog Dievas, neveizdint į žmonių nusidėjimus, išpildo, ką yra žadėjęs. Taigi, Dovidas lyg-kad sako: Išpažįstu, jog nusidėjau, idant tu, o Dieve, butumei rastas teišus savo žodžiuose, t. y,

tem homo mendax, sicut scriptum est: Ut justificeris in sermonibus tuis: et vincas cum judicaris. ⁵ Si autem iniquitas nostra justitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram? ⁶ (Secudum hominem dico.) Absit: alioquin quomodo judicabit Deus hunc mundum? ⁷ Si enim veritas Dei in meo mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc et ego tamquam peccator judicor? ⁸ Et non (sicut blasphemamur, et sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum malum damnatio justa est.

vienasgi žmogus melagis, kaip parašyta yra: Idant butumei rastas teisus ir pergalėtumei, kada su tavim teisiasi. ⁵ O jei mūsų neteisingumas aikštėn iškelia Dievo teisybę, ką sakysime? Argi neteisus yra Dievas, kurs skiria rustybę? ⁶ (Žmonių budu kalbu). Visai ne. Nes kitaip, kaip gi Dievas teis šį pasaulį? ⁷ Nes jei Dievo tiesa per mano melagystę pasigausino jo garbei, kam dar ir aš, kaip nusidėjėlis, esu teisiamas? ⁸ Ir ar neturėtumėm daryti pikta (kaip apie mus piktžodžiaujamai ir kaip kaikurie kalba mus sakant), idant išeitu gera? Jų pasmerkimas yra teisingas.

c) Žydai ir pagonis, anot šv. Rašto, yra nusidėjimuose.

⁹ Quid ergo? *Uae cellimus eos? Nequaquam. C* *usati enim su-*

⁹ Kaip gi tat? ar esame viršesni už juos? Visai ne. Nes iš-

kad butum visų pažintas kaip teisus ir ištikimas visuose savo pasakymuose ir pažadėjimuose, kadangi ir iš manęs, nusidėjėlio, neatimi mau padarytų prižadų, ir idant *pergalėtumei, kada su tavim teisiasi*, t. y. idant ir tie, kurie drįsta teisti tavo darbus, išpažintu tave esant teisų ir ištikimą, matydami, jog tu pildai savo pažadėjimus net ir tiems, kurie tave sunkiai užrustino.—(5) *O jei...* Naujas užmetinėjimas, kurs lyg-kad kilsta iš augščiausio pasakyto: Jei per mūsų netikėjimą, gali pasakyti žydai, skaistesnė darosi Dievo teisybė, tai mes neužsipelnėm bausmės.—*Argi neteisus...* t. y. gal Dievas yra neteisus, kad jis, i tai neveizdėdamas, baudžia žydą nusidėjėlį.—(6) *Žmonių budu*, t. y. taip kaip kalba žmonės, neišmanantįs dieviškų dalykų.—*Nes kitaip*, butent, jei Dievas negalėtų nubausti, nedarydamas neteisybės, žydų nusidėjėlių, kurių nusidėjimais padidinta yra jo garbė.—*Šį pasaulį*, nusidėjimuose paskendusį Dievui priešingą pasaulį. Kaip-gi Dievas galėtų pasmerkti visus pasaulio nusidėjėjus, ką vienok pripažįsta ir patįs žydai.—(7) *Dievo tiesa*, tikras Dievo pažinimas.—*Melagystė*, pagonių stabmeldystė.—*Kam dar ir aš*. Jei Dievas nebausta žydų už jų nusidėjimą, tai ir pagonis, galėtų skųsties,

kam jie yra bandžiami už nusidėjimus. Jie galėtų pasakyti: Jei tikras Dievo pažinimas per mūsų stabmeldystę ir nusidėjimus nebuvo sutrukdytas, bet dar skaistesniu pasirodė, taip-pat kaip per žydų netikėjimą aikštėn iškilo Dievo ištikimumas, tai kam-gi mes esame pasmerkti, kaip nusidėjėliai?—(8) *Ir ar...* Iš klaidingo žydų sanprotavimo apie Dievo teisybę išeina net visai kvailas ir bedieviškas išvedimas, jog norint padauginti Dievo garbę, galima daryti pikta.—*Kaip apie mus*. Apaštalo priešininkai, netikėjusieji žydai, skųsdavo jį neteisingai, buk jis taip ir mokąs.—*Jų pasmerkimas*. Pažymėjęs augščiausis, jog daromas jam užmetinėjimas yra piktžodžavimu, sako, jog tokių piktžodžiautojų pasmerkimas yra teisingas, lygiai kaip ir tų, kurie darytu pikta, kad išeitu gera.

3, 9-20. Aprašęs pagonių ir žydų paklydimus šv. Povilas užtektinai parodė, jog vieni ir kiti verti yra Dievo rustybės ir nieko neturi, kuo galėtų prisidengti nuo Dievo bausmės. Toliaus Apaštalas patvirtina savo pasakymą aiškiais šv. Rašto žodžiais.

(9) Augščiausis (1-8) šv. Povilas, tiesa, pripažino, jog žydai buvo gavę nuo

mus Judaeos, et Graecos omnes sub peccato esse, ¹⁰ sicut scriptum est: Quia non est justus quisquam: ¹¹ non est intelligens, non est requirens Deum. ¹² Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. ¹³ Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant: venenum aspidum sub labiis eorum: ¹⁴ quorum os maledictione, et amaritudine plenum est: ¹⁵ veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: ¹⁶ contritio, et infelicitas in viis eorum: ¹⁷ et viam pacis non cognoverunt: ¹⁸ non est timor Dei ante oculos eorum. ¹⁹ Scimus autem quoniam quaecumque lex loquitur, iis, qui in lege sunt, loquitur:

parodėme, jog žydai ir graikai yra visi po nusidėjimu, ¹⁰ kaip parašyta yra: Nėra neivienio teisingo. ¹¹ Nėra išmanančio, nėra įieskančio Dievą. ¹² Visi nukrypo, draug nenaudingais tapo, nėra kurs darytu gera, nėra iki vienam. ¹³ Jų gerklė yra atviras grabas, savo liežuviais jie darė vylių. Gyvačių nuodai po jų lupų. ¹⁴ Jų burna pilna yra keiksmo ir kartumo. ¹⁵ Jų kojos greitos yra išlieti kraują; ¹⁶ griuvėsiai ir nelaimė jų keliuose, ¹⁷ ir ramybės kelio jie nepažįsta. ¹⁸ Nėra Dievo baimės jų akyse. ¹⁹ O žinome, jog ką nors sako Įstatymas, tiems sako, kurie yra po Įstatymu; idant kiekviena burna būtų užkimšta, ir visas pasaulis būtų Dievui paduotas; ²⁰ nes iš Įstatymo darbų nebus

Dievo didesnes dovanas, negu pagonis, bet draug pasakė, kad tos dovanos neišgelbės jų nuo teisingo Dievo teismo ir pasmerkimo už nusidėjimus. Dabar, užbaigdamas palyginimą, trumpai klausia, ar yra viršesni žydai už pagonis nuteisinimo dalyke, kurs vienas gali išliuosuoti nuo pasmerkimo, ir atsako, jog visai ne.—*Nes išparodėme...* Apskundėme pagonis 1, 18–32, žydus gi 2, 1–24.—*Po nusidėjimu:* baisioje nusidėjimo valdžioje, nes nieko neturėjo, kuo išsisaugotu nuo visų nusidėjimų arba nuo padarytųjų jau išsigelbėtu.—(10) *Kaip parašyta...* Psalmėse ir pas Izaiją pranašą. Sv. Rašto žodžius Apaštalas čia paduoda liuosai ir tankiai pagal LXX tekstą.—10–12 eil. nurodytas yra apskritai žmonių sugedimas. Toliaus tai patvirtinta atskirais pavyzdžiais.—(13) Plg. Ps. 5, 11. *Gerklė* pavadinta atviru grabu, nes iš jos išeina netikusių kalbų smarvė.—*Darė vylų*, patraukdami melagingomis kalbomis į piktą.—*Gyvačių nuodai...* Ps. 139, 4. Tais žodžiais išreikštas veidmainingas pasielgimas tų žmonių, kurie saldžiais, kaip medus, žodžiais sunkia į kitus savo širdyse paslėptus nuodus.—(14) Ps. 10, 7. Apaštalas, išvardijęs visus kalbėjimui tarnaujančius sąnarius: gerklę, liežuvį, lūpas, užbaigia burna, išrodydamas,

jog visi tie sąnariai buvo daugelio nusidėjimų įrankiais.—*Kartumo*, kurį padaro kitiems apkalbėjimo žodžiai.—(15–17) Palyg. Iz. 59, 7. 8. Po šnekos nusidėjimų išskaityti trys darbu padaromi nusidėjimai: greitumas dėl menkos priežasties prie žmogžudystės, įvairių skriaudų ir nelaimių darymas artimui ir nuolatiniai tarp savęs nesutikimai, barnis, kovos.—(18) Ps. 35, 2. Dievo baimės stoka yra tai šaknis, iš kurios išdygsta visi viršiaus paminėti nusidėjimai. Kas Dievo baimės nebenturi, pigiai pasiduos visokiai piktvei.—(19) Kad žydai nesakytų, jog augščiau cituoti žodžiai paliečia tik pagonis, sv. Povilas parodo, jog jie visupirma paliečia žydus, nes jiems buvo duotas Įstatymas. Įstatymas čia yra pavartotas dvejopoje prasmėje: pirmoje vietoje reiškia visą Senojo Įstatymo sv. Raštą, antroje gi tik Mozės knygas (Thorah).—*Ir visas pasaulis...* Kad visi žmonės prisipažintu esą kalti, nes gr. žodis ὁμόνοος (Vulg. subditus) reiškia tą, kurs pralosė savo bylą teisme, ir kaip kaltas turi priimti paskirtą bausmę.—(20) *Neivienas kunas.* Visi, žydai ir pagonis buvo kalti Dievo akyvaizdoje, nes visi buvo nusidėję, o neturėjo kuo nusiteisintu. Jei jie ką ir turėtų, būtų tai Įstatymo darbai; bet Įstatymas duoda tik

ut omne os obstruatur, et subditus fiat omnis mundus Deo: ²⁰ quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

jo akyvaizdoje nuteisintas nei vienas kunas, kadangi per Įstatymą yra nusidėjimo pažinimas.

d) Tikras teisngumas yra per tikėjimą į Jėzų Kristų ir yra tikintiems suteikiamas veltui.

²¹ Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata a lege et prophetis. ²² Iustitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes, et super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio. ²³ Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei. ²⁴ Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Christo Jesu,

²¹ Dabar gi Dievo teisybė be Įstatymo apreikšta yra, apie kurią liudija Įstatymas ir Pranašai; ²² o Dievo teisybė per tikėjimą į Jėzų Kristų visiems ir ant visų, kurie į jį tiki; nes nėra skirtumo; ²³ nes visi nusidėjo ir reikalauja Dievo garbės, ²⁴ nuteisinami dovanai per jo malonę, per atpirkimą, esantį Jėzuje Kristuje, ²⁵ kurį Dievas pa-

nusidėjimo pažinimą, o ne nuteisinimą.

Visa žmonių giminė buvo verta Dievo rustybės ir nieko neturėjo, kuo nuo jos išsiliuosuoti (1, 18—3, 20). Išliuosavimą atnešė Jėzus Kristus: tikras nuteisinimas yra per tikėjimą į Jėzų Kristų, jis yra prieinamas visiems, žydamis lygiai ir pagonims, ir yra suteikiamas veltui (3, 21—30).

(21) *Dabar gi*: Naujame Įstatyme, atėjus Jėzui Kristui.—*Dievo teisybė*: Nuteisinimas, kurį Dievas žmonėms suteikia be Įstatymo pagalbos. Tas naujas nuteisinimo būdas nėra visai naujas, nes apie jį jau liudija Įstatymas ir Pranašai, t. y. visas šv. Raštas. Platesnį tų žodžių patvirtinimą randame žemiaus (3, 31—4, 25). (22) Nuteisinimas, kurį Dievas suteikia, ir per kurį mes teisiais tampame Dievo akyvaizdoje yra *per tikėjimą*, ne kad tas tikėjimas paeitu iš mūsų pačių, ir mes per jį nupelnytume teisumą, bet joglei nuteisinime pirmas prisiartinimas prie Dievo įvyksta per tikėjimą. Tikėjimas gi pats taipogi yra iš Dievo (Tom.).—*Ir ant visų*. Tų žodžių nėra kaikiuriuose rankraščiuose graik. teksto ir vertimų, taipogi ir žodžių: *į jį*.—*Nes nėra skirtumo*, suprask: tarp žydų ir pagonių.—(23) *Dievo garbės*. Žodį „garbės“ ne visi vienaip supranta; vieni sako, jog jis reiškia amžiną garbę danguje, kiti gi, jog pačią nušv. Raštas, VI.

teisinimo malonę.—(24) Nuteisinimas darosi ne tik iš viršaus, nes netik tokiais esame skaitomi, bet ir iš vidaus per tikrą nusidėjimų atleidimą, per pašventimą ir atnaujinimą vidutinio žmogaus, taip jog iš neprietelių tampame Dievo prieteliais ir viltyje tėviniiais amžinojo gyvenimo. Tas nuteisinimas suteikiamas yra *dovanai*, kaip neužpelnę Dievo malonė. Ne kad žmogus nieko pirm jo neturėtų daryti, nes jį turi pranokti tikėjimas į Jėzų Kristų (v. 22), o iš tikėjimo randasi ir kiti dušios aktai, jei žmogus nedaro kliučių, kurie dušią toliaus prirengia, kaip tai, Dievo teisybės baimė už mūsų nusidėjimus, viltis, meilė, gailėsčiai, pasiketinimas ir kiti. Vienok į tuos aktus neveizdint, nuteisinimas pasilieka tikrai dovanai suteiktų, nes ir tie patys aktai yra taipogi Dievo dovana be mūsų nuopelnų, ir jie dar nepadaro nuteisinimo, nei jį nupelno. Nuteisinimas yra tat lyg kad įpilama į mus Dievo dovana be mūsų nuopelnų, o per nuopelnus Jėzaus Kristaus (plg. Trid. Pos. 6. p. 6. 7. 8.).—(25) Nuteisinimą mums nupelešė Jėzus Kristus, duodamas Dievui kaip užmokėsnį savo kančias ir mirti. Jį, išliejantį savo kraują, Dievas pastatė aiškiai regimą, kaip permaldavimo auką, kurios vaisiai yra mums pritaikomi *per tikėjimą*, t. y. mums tikint. Dievas, paskirdamas nuo amžių toki atpirkimo būdą, turėjo tikslą parodyti

²⁵ quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiae suae propter remissionem praecedentium delictorum. ²⁶ In sustentatione Dei, ad ostensionem justitiae ejus in hoc tempore: ut sit ipse justus, et justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi. ²⁷ Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei. ²⁸ Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis. ²⁹ An Judaeorum Deus tantum? nonne et gentium? Immo et gentium. ³⁰ Quoniam quidem unus est Deus, qui justificat circumcissionem ex fide, et praecutium per fidem.

statė kaipo permaldavimą per tikėjimą jo kraujuje, savo teisybės parodymui, dėl atleidimo pirmiaus padarytų nusidėjimų. ²⁶ Dievo kantrume, parodymui savo teisybės šiame laike, idant jis būtų teisus ir nuteisinantis, kurs yra iš tikėjimo į Jėzų Kristų. ²⁷ Kame gi tat yra tavo pasigyrimas? Prašalintas yra. Kokiuo įstatymu? darbų? Ne, bet per tikėjimo įstatymą. ²⁸ Nes mes manome, jogei žmogus nuteisinamas yra per tikėjimą be Įstatymo darbų. ²⁹ Ar Dievas yra tiktai žydų? argi ir ne pagonių? Taip, ir pagonių. ³⁰ Kadangi vienas yra Dievas, kurs nuteisina apipjaustytaį iš tikėjimo ir neapipjaustytaį per tikėjimą.

savo begalinę teisybę; jis reikalavo arba tam tikros baismės už žmonijos nusidėjimus, arba teisingo atlyginimo, kurį galėjo suteikti tiktai nuopelnai Dievo-Žmogaus. (26) *Nusidėjimų Dievo kantrume*, t. y. žmonijos nusidėjimų, padarytų pirm Jėzaus Kristaus atėjimo, už kuriuos Dievas nebaudė taip, kaip jie buvo verti, bet kentė juos su begaline kantrybe. Už tuos tai nusidėjimus ėmė Dievas, po ilgo laukimo, *šiame laike*, atlyginimą, išaugstindamas ant kryžiaus savo Sūnų, kaipo permaldavimo auką, ir tuo parodydamas didį savo teisingumą.—*Idant jis būtų...* Dvejoją tikslą turėjo Dievas. aukodamas savo Sūnų: jis norėjo parodyti savo teisybę ir šventumą, nes neapkenčia nusidėjimų ir baudžia už juos, o taipogi savo mielaširdingumą ir maloningumą, nes suteikė kruvinos aukos vaisius visiems, kurie tiki į Jėzų Kristų, duodamas jiems nuteisinimą. (27) *Kame gi tat yra tavo...* Gr. t. nėra žodžių: „yra tavo“. Kadangi nuteisinimas, nuopelnąs kruvina Kristaus mirtimi, yra suteikiamas žmonėms veltui, todėl žydai neturi kuo didžiuoties ir gir-

ties; jų gyrius yra *prašalintas*, t. y. neburti vietos. Prašalintas yra žydų pasigyrimas ne Mozės Įstatymu, įsakančiu darbus, nesuteikiančiu reikalingos jų išpildymui pašalpos, bet *tikėjimo* įstatymu, kurs liepia mums artintis prie Kristaus per tikėjimą, kad gautumėm ir nuteisinimą, kurs būtų tikras Dievo akyvaizdoje, ir Dievo malonę, kuria sušelpi galėtumėm išpildyti Dievo valią.—(28) *Jogei žmogus*: kiekvienas žmogus, ar jis būtų žydas ar pagonis.—(29) Patvirtindamas savo pasakymą, jogei nuteisinimas yra per tikėjimą be Mozės Įstatymo darbų, šv. Povilas nurodo, jog kitaip ir negali būti; nes jei nuteisinimą Dievas suteiktu per Įstatymo darbus, jis reėtųsi esąs tiktai žydų Dievu, kadangi atstumtu nuo išganymo visus pagonis, kuriems Įstatymas nebuvo duotas. Taip gi nėra. Dievas yra visų vienas, nori išganymo visų ir visus jis vienodai nuteisina.—(30) *Apipjaustytaį*, t. y. žydą: *neapipjaustitaį* — pagonį. *Iš tikėjimo* ir *per tikėjimą* reiškia tą pat: pasakyta gi ne vienaip dėl kalbos įvairumo.

e) Joguei nuteisinimas yra per tikėjimą, paliudija Senasis Įstatymas.

³¹ Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

Caput IV. ¹ Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? ² Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. ³ Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo: et reputatum est illi ad justitiam. ⁴ Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. ⁵ Ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam

³¹ Ar tat mes griauiname Įstatymą per tikėjimą? Visai ne! bet Įstatymą dar patvirtiname.

4. Perskyrimas. ¹ Ką tat, sakysime, rado mūsų tėvas pagal kuną, Abraomą? ² Nes jei Abraomas iš darbų yra nuteisintas, jis turi garbę, bet ne pas Dievą. ³ Nes ką sako Raštas? Abraomas įtikėjo Dievui, ir paskaityta jam į teisybę. ⁴ Tam gi, kurs dirba, alga ne iš malonės, bet pagal prigulėjimą paskaitoma yra. ⁵ O tam, kurs nedirba, bet tikinčiam į tąjį, kursai nuteisina bedievi, jo tikėjimas paskaitomas yra pagal Dievo malonės nutarimą į tei-

Augščiau šv. Povilas tik paminėjo, jog apie nuteisinimą be Įstatymo darbų liudija pats *Įstatymas ir Pranašai* (3, 21); dabar gi priparodo, imdamas labiausiai kaip pavyzdį Abraomą, kurs, kaip patį žydai pripažįsta, tikrai buvo teisus. Iš Abraomo gi nuteisinimo visupirma (3, 31—4, 8) pasirodo, jog teisingumas yra veltui suteikiamas per tikėjimą, o neužtautas darbai, ką ir Psalmisto žodžiai patvirtina.

(31) Kadangi tėra tik vienas nuteisinimo kelias, butent, per tikėjimą be pagalbos Mozės Įstatymo darbų, galėjo kam regeties, jog savo mokslu apie tikėjimą šv. Povilas išgriauna, t. y. daro visai nenaudingą Sen. Įstatymą; todėl Apaštalas atsaiko, jog taip nėra, jog jis jį dar patvirtina.

(4. 1) Žodis *tat* išreiškia ryšį su tuo, kas augščiau pasakyta: Kadangi mes pasakėme, jog negriauiname Įstatymo, mokydami nuteisinimą esant per tikėjimą be Įstatymo darbų, kokį tat nuteisinimą, sakysime, gavo Abraomas, mūsų protėvis, ar tą, kurio laukia žydai, kaip teisingo užmokesnio už Įstatymo darbus, arba tą, kurs yra per tikėjimą ir esti suteikiamas Dievo, kaip neužpelnyta dovana tikintiems.—(2) *Turi*

garbę: turi kuo girties prieš kitus žmones, mažiau už save tobulus, bet neturi dar kuo girties Dievo akvaizdoje, nes šv. Raštas (Prad. 15, 6) sako, jog tikėjimas paskaitytas jam į teisybę.—*Itikėjo Dievui*. Žadančiam skaitlingus ainius, nors prigimtu būdu to negalėjo laukti. O ne tik tam Dievo pažadėjimui tikėjo Abraomas, bet jis buvo pasiryžęs priimti su tikėjimu visus Dievo apreiškimus. Užtat tas tikėjimas ir turėjo taip didžias pasekmes. *Ir paskaityta jam...* t. y. tikėjimas, kurs pats nėra nuteisinimu ir nedaro nuteisinimo, buvo Dievo maloniai priimtas, ir iš atžvilgio į jį buvo suteikta didesnė dovana, nuteisinimas. Tie žodžiai cituoti yra iš Prad. 15, 6 pagal LXX tekstą.—(4. 5) Čia paaiškinta pavyzdžiu, jog Abraomo nuteisinimas tikrai nebuvo užmokesniu, jam priklausanti už jo darbus, nes užmokesnis yra duodamas pagal prigulėjimą, bet buvo veltui suteiktas, kaip neužpelnyta dovana Dievo, kuriam jis įtikėjo.—*Kurs nedirba, bet tikinčiam*, t. y. kurs neturi prigimtomis spėkomis padar, tą darbų ir jais nesitiki gauti nuteisinimą nuo Dievo, nuteisinančio *bedievi*, t. y. žmogų apskritai esanti po nusidėjimu. Tokiam tikinčiam, kadangi jis neturi darbų

secundum propositum gratiae Dei. ⁶ Sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus: ⁷ Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. ⁸ Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

⁹ Beatitudo ergo haec in circumcissione tantum manet, an etiam in praeputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahae fides ad justitiam. ¹⁰ Quomodo ergo reputata est? in circumcissione, an in praeputio? Non in circumcissione, sed in praeputio. ¹¹ Et signum accepit circumcissionis, signaculum iustitiae fidei, quae est in praeputio: ut sit pater omnium credentium per praeputium, ut reputetur et illis ad justitiam:

sybę. ⁶ Kaip ir Dovidas apsakė laimę žmogaus, kuriam Dievas paskaito teisybę be darbų: ⁷ Palaiminti, kurių neteisybės atleistos yra, ir kurių nusidėjimai yra uždengti! ⁸ Palaimintas vyras, kuriam Dievas nepaskaitė nusidėjimo!

⁹ Tas tat palaiminimas ar tik apipjaustytiems pasilieka, ar taipogi ir neapipjaustytiems? Nes sakome, jog Abraomui paskaitytas yra tikėjimas į teisybę. ¹⁰ Kaip tat paskaitytas yra? apipjaustyme, ar neapipjaustyme? Apipjaustyme ne, bet neapipjaustyme. ¹¹ Ir apipjaustymo ženklą jis gavo, kaip pažymėjimą teisybės per tikėjimą, kurį turėjo, budamas neapipjaustytas; idant jis būtų tėvas visų, kurie tiki, nebūdami apipjaustyti, kad

nuteisinimas nėra užmokesniu iš prigulėjimo, bet iš Dievo molonės. Žodžių: *pagal Dievo malonės nutarimą*, nėra gr. tekste, bet jie gerai paaiškina šv. Pavilo mintį, pažymėtą žodžiu: *paskaitomas*.—(6) Savo mokslą šv. Pavilas patvirtina taipogi žodžiais Dovid, kurs nedaug kuo mažesnėje garbėje buvo pas žydus, kaip Abromas; ima juos Apaštalas iš Ps. 31, 1. 2, kurią Dovidas sudėjo, kada Natano pranašo persergėtas darė pakutą už dvejoją savo nusidėjimą ir gavo atleidimą.—*Ap-sako laimę žmogaus*, t. y. apgarsina laimingą esant tą žmogų...—(7) *Yra uždengti*. Uždengti nusidėjimą arba nepaskaityti (8 e.) Dievo aktyvaizdoje reiškia tą pat, ką ir atleisti. Anot šv. Tomo Akv. mokslo, tris dalykus galima atskirti nusidėjime: Dievo užrūstinimą, kurs reikalauja atleidimo, dovanojimo; patį Dievo valiai priešingą pasielgimą (inordinatum actum), kurs syki įvykęs nebegali tapti neįvykusi, todėl privalo būti uždengtas Dievo mielaširdystės ranka, ir bausmės stovį (reatum paenae), iš atvilgio į kurį sakoma, jog nusidėjimas nėra paskaitytas, t. y. į bausmę. Dovidas minėtuose žodžiuose kalba tik apie nusidėjimų atleidimą, bet kadangi tai įvy-

ksta tik per malonės suteikimą, todėl nusidėjimų atleidimas yra nuteisinimu. Tas gi nuteisinimas buvo Dovidui suteiktas veltui, be darbų.

9—16. Psalmisto žodžiai ir Abraomo pavyzdys pamoko taipogi, jog nuteisinimas per tikėjimą yra pasiekiamas ne tik žydams, bet ir neapipjaustytiems pagonims, nes Abromas jį gavo pirm savo apipjaustymo.

(9) Gr. t. „Palaiminimo apgarsinimas.“ Žodžių „tik“ ir „pasilieka“ (geriaus: tenka arba yra) nėra gr. tekste; pridėti jie dėl aiškumo. Iš Dovid žodžių išeina, jog nuteisinimas per tikėjimą yra visuotinis, t. y. prieinamas ne tik žydams, bet ir pagonims, nes Dovidas kalba ne apie žydą, bet apie žmogų apskritai. Tą mintį šv. Pavilas išreiškia klausimo formoje, bet tas klausimas turi savyje ir atsakymą, nes jis čia vienas tegali būti. Nuteisinimo visuotinumą patvirtina ir Abraomo pavyzdys, nes jis buvo nuteisintas per tikėjimą, kada dar nebuvo apipjaustytas.—(11) Kad kas nemanytu, jog Abromas apipjaustymas buvo bereikalingas ir neturi jokio ryšio su nuteisinimu, Apaštalas paaiškina, jog apipjaustymas buvo pažymėjimu pirmaus suteiktos Abromui tei-

¹² et sit pater circumcisionis non iis tantum, qui sunt ex circumcissione, sed et iis, qui sectantur vestigia fidei, quae est in praepotio patris nostri Abrahæ.

¹³ Non enim per legem promissio Abrahæ, aut semini ejus ut heres esset mundi: sed per justitiam fidei. ¹⁴ Si enim qui ex lege, heredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.

¹⁵ Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex: nec praevaricatio. ¹⁶ Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex lege est solum, sed et ei qui

ir jiems butu paskaityta į teisybę, ¹² ir kad jis butu tėvas apipjaustytyjų, ne tik tų, kurie yra iš apipjaustymo, bet ir tų, kurie sekioja pėdsakas tikėjimo, kurį turėjo mūsų tėvas, Abraomas, budamas neapipjaustytas.

¹³ Nes ne per Įstatymą pažadėjimas Abraomui arba jo vaikams, jog bus pasaulio tėvainis, bet per teisybę iš tikėjimo. ¹⁴ Nes jei tie, kurie iš Įstatymo, yra tėvainiai, tuščias tapo tikėjimas, pažadėjimas nieku pavirto. ¹⁵ Nes Įstatymas daro rustybę; dėlto kad kame nėra įstatymo, nėra nei peržengimo. ¹⁶

sybės, o taipogi sendoros, padarytos tarp Dievo ir Abraomo. Kadangi Abraomas turėjo nuteisinimą pirm apipjaustymu, todėl jis yra tėvu visų tų, kurie tiki, ar tai butu žydai, ar pagonys. Iš to išeina, jog visa žmonija, kaip augščiaus pasakyta, be tautų skirtumo, turi būti išganyta per tikėjimą.—*Kad ir jiems...* Kad ir pagonių tikėjimas turi jiems paskaitytas į teisybę.—(12) Ta 12. eil. daug aiškesnė graik. tekste: „Ir kad jis butu tėvu apipjaustytyjų, tų, kurie yra ne tik iš apipjaustymo, bet ir sekioja pėdsakas ano mūsų tėvo, Abraomo, tikėjimo, kurį jis turėjo budamas neapipjaustytas“. Taigi, prasmė yra ši: Abraomas kaip apipjaustytas yra apipjaustytyjų tėvas; bet, kad jie butu jo sunumis pagal apipjaustymą, negana turėti vien apipjaustymą, reikia dar turėti tą Abraomo tikėjimą, kurį jis turėjo jau pirm savo apipjaustymo. Lotyniškas tekstas, nors ne taip aiškiai, bet tą patį išreiškia.—(13) Augščiaus buvo pasakyta, jog norint būti Abraomo sunumi reikia turėti jo tikėjimą, dabar gi Apaštalas išparodo, jog ir tėvainystė, Abraomui pažadėta, galima gauti ne per Įstatymo darbus, bet taipogi per tikėjimą.—*Pažadėjimas*, padarytas Abraomui, jog turės sunų, o iš to sunaus skaitlingus ainius, jog jiems bus duota žadėtoji žemė, Palestina, jog iš jo ainių užgims Mesijas, kuriame bus palaiminta visa žmonija, ir per kurį visas pasaulis priklausys tikriems Abraomo vaikams; tas tai pažadėjimas duotas jam ne per Įstatymą, kurs paskiaus atsirado, bet per teisybę, jam suteiktą iš atžvilgio į ti-

kėjimą. Todėl tie pažadėjimai nepriklauso nuo Įstatymo ir turi tekti ne tik tiems, kurie gavo Įstatymą, bet taipogi ir tiems, kurie per tikėjimą tapo Abraomo vaikai.

—(14) *Kurie iš Įstatymo*, t. y. žydai. Jei tat tiktai žydai butu per Įstatymo darbus Abraomui padarytų pažadėjimų tėvainiais, tai tėvainystė priklausytu jiems kaipo užmokesnis pagal teisybę, ir *tikėjimas*, kuriam juk buvo padaryti tie pažadėjimai, butu *tuščias*, t. y. nieko iš tėvainystės nebeduodas, ir pats *pažadėjimas nieku pavirstu*, t. y. butu bereikalingas, nes kas buvo pažadėta iš malonės, tai butu suteikiama už Įstatymo darbus.

—(15) Įstatymas leidžia pažinti, kas yra nusidėjimu ir kas ne, bet neduoda galės jo išvengti, dar-gi padidina pageidimą, o per tat duoda progą nusidėjimui. Jei tat pažadėtoji tėvainystė priklausytu nuo Įstatymo, tai sulaikytu Dievą nuo jos suteikimo ir lyg-kad verstu jį tos tėvainystės visai neduoti.—*Dėlto kad kame nėra...* t. y. pažadėjime, kurs nepriklauso nuo Įstatymo, negali buti peržengimo, todėl ir nėra, kas Dievą sulaikytu nuo tėvainystės davimo.—(16) *Todėl tėvainystė yra iš tikėjimo*, kad ji aiškiai pasirodytu esanti Dievo gėrybės dovana, ir kad *pažadėjimas* tvirtas pasiliktų visiems, kurie, budami panašus Abraomui per tikėjimą, yra jo ainiai, ar jie butu žydai, ar pagonys.

16 b—25. Sakinio nepertraukdamas šv. Povilas pereina prie išpašrodymo, koks buvo Abraomo tikėjimas, kurs jam buvo paskaitytas į teisybę, ir per kurį visi gali ir privalo pasiekti nuteisinimą pas Dievą,

ex fide est Abrahae, qui pater est omnium nostrum ¹⁷ (sicut scriptum est: Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, et vocat ea quae non sunt, tamquam ea quae sunt: ¹⁸ qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est ei: Sic erit semen tuum. ¹⁹ Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum jam fere centum esset annorum: et emortuam vulvam Sarae. ²⁰ In re promissione etiam Dei non haesitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo: ²¹ plenissime sciens quia quaecumque promisit, potens est et facere. ²² Ideo et reputatum est illi ad justitiam. ²³ Non est autem scriptum tantum propter ipsum quia reputatum est illi ad justitiam: ²⁴ sed et propter nos, quibus reputabitur creditibus in eum, qui suscitavit Jesum Christum Dominum nostrum a mortuis, ²⁵ qui traditus

Todėl iš tikėjimo, idant tvirtas butu pažadėjimas iš malonės visiems ainiams, ne tik tai tiems, kurie yra vien iš Įstatymo, bet ir tiems, kurie yra iš Abraomo tikėjimo, kurs yra visų mūsų tėvas, ¹⁷ (kaip parašyta yra: Pažėjau tave daugelio tautų tėvu) prieš Dievą, kuriam įtikėjo, kurs atgaivina numirusius ir šaukia neesančius, kaip kad ir esančius. ¹⁸ Jis prieš viltį įtikėjo vilčiai, jog jis taps daugelio tautų tėvu sulig to, kas jam pasakyta yra: Taip bus tavo ainiai. ¹⁹ Ir nesusiulpnėjo tikėjime ir neveizdėjo į savo apmirusį kūną, kadangi buvo beveik šimto metų, nei į apmirusią Saros yscią. ²⁰ Ir jis neabejojo apie Dievo pažadėjimą per netikėjimą, bet susistiprino tikėjime, duodamas Dievui garbę, ²¹ pilniausiai žinodamas, jog ką nors pažadėjo, gali ir padaryti. ²² Todėl ir paskaityta jam į teisybę. ²³ Neparašyta gi tik dėlei jo, jog paskaityta jam į teisybę, ²⁴ bet ir dėlei mūsų, kuriems bus paskaityta, jei tikėsime į tą, kurs pri-

— Yra visų mūsų tėvas per tikėjimo giminytę (Auks.). — (17) *Parašyta yra:* Prad. 17, 5. Taigi, žmonių akivaizdoje Abraomas yra tėvu tų giminių, kurios radosi iš jo vaikų, bet *prieš Dievą*, t. y. iš Dievo nutarimo jis yra visų tikinčiųjų tėvas. Tėčiaus ir ta dvasiška tėvystė remiasi ant kuniškos: kadangi Abraomas yra pagal kūną Kristaus tėvas, todėl jis yra draug tėvas visų tų, kurie yra Kristaus, t. y. tų, kurie per gyvą tikėjimą suvienyti yra su Kristumi, savo galva, kaipio sąnariai į vieną dvasišką kūną. — (18) Tą tikėjimą, per kurį Abraomas tapo nuteisintas, Apaštalas aiškiaus aprašo, norėdamas pažadinti visus į jo sekimą, todėl parodo, kokiuo būdu ir kaip tvirtai Abraomas tikėjo. Jis tikėjo *prieš viltį*, nes paprastu žmonių būdu negalėjo laukti iš savo pasenusios moters, Saros, skait-

lingų ainių, bet tikėjo su viltimi, kurią ėmė iš visagalinciojo Dievo pažadėjimo. *Kas jam pasakyta yra:* Prad. 15, 5. — (19) *Neveizdėjo:* Kaikuriuose kodeksuose yra tas žodis be negacijos: veizdėjo arba apsvarstė. Prasmė vienok sakinio pasiliekta ta pati. Neatsižvelgė ir dėlto tikėjo, arba: atsižvelgė, vienok nepasidavė abejonėi ir tikėjo. Palyg. Prad. 17, 15 ir tol. — (20) Abraomas, priimdamas su tikėjimu Dievo pažadėjimą, atitolindamas nuo savęs visokią abejonę, atidavė taip Dievui didžiausį pagarbinimą. — (24) *Bet ir dėlei mūsų.* Ką Mozė šv. Dvasios įkvėptas parašė apie Abraomo nuteisinimą, yra tai pasakyta ir mūsų pamokymui. Prisiveizdėdami jo tikėjimui ir stebėdamiesi iš dovanos, jam dėlei tikėjimo Dievo suteiktos, turime pasimokyti, kas reikia ir mums daryti, ir esame paraginti, kad tuo pačiu

est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram.

sikėlė iš numirusių, Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį, ²⁵ išduotą, dėl mūsų kaltybių ir prisikėlusį dėl mūsų nuteisinimo.

2. a) Pirmas nuteisinimo vaisius: Nuteisintieji turi ramybę su Dievu ir garbės viltį.

Caput V. ¹ Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum: ² per quem et habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, et gloriamur in spe gloriae filiorum Dei. ³ Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus: scientes quod tribulatio patientiam operatur: ⁴ patien-

5. Perskyrimas. ¹ Nuteisinti tat per tikėjimą, turėkime ramybę su Dievu per mūsų Viešpatį, Jėzų Kristų, ² per kuri turime ir priėjimą su tikėjimo pagalba prie tos malonės, kurioje stovime ir giriamės viltimi Dievo vaikų garbės. ³ O ne tik tai tuo, bet giriamės prispaudimais, žinodami, jog prispaudimas daro kantrumą, ⁴ kantru-

kelius ir į tą patį galą eitumėm ir tikėtu-mėmės gauti tą pačią dovaną, nes ir mums taip-pat tikintiems tikėjimas bus iš Dievo maloningo nutarimo paskaitytas į teisybę. Abraomas įtikėjo, jog visagalis Dievas, ne-veizdint į jo moters, Šaros, apmirusį ku-ną duos jam skaitlingus ainius; mes tiki-me, jog tas pats Dievas Jėzų Kristų, numirusį ir palaidotą, prikėlė iš gra-bo. Todėl tai ir paminėtas yra čia tikė-jimas į Viešpaties prisikėlimą, nes Išgany-tojo iš numirusių prisikėlimas yra mūsų tikėjimo pamatu, nes per jį Kristus pasi-rodė aiškiausiai esąs Dievo pasiuntiniu. (25) *Dėl mūsų nuteisinimo*, kad mus pa-darytu dalininkais teisybės, kurią mums Išganytojas nupelnė savo kančia ir mir-timi.

Išrodęs pirmame dogmatiškos dalies sky-rinje, jog tikras žmogaus nuteisinimas gau-namas yra tikrai per tikėjimą į Jėzų Kri-stų, šv. Povilas parodo a n t r a m e skyriu-je (5, 1—8, 39) to nuteisinimo privalumus arba geriaus sakant naudingumą ir vaisius, kurie yra ketveriopi.

Pirmuoju vaisiumi (5, 1—21), kaip mo-ko Apaštalas, yra tas, jog nuteisintieji per tikėjimą yra liuosi nuo Dievo rusty-bės, turi ramybę su Dievu ir per Kristų gali turėti viltį busiančios garbės.

(5. 1) *Turėkime ramybę su Dievū.* Su nu-teisinimu artimiausiai risasi ramybė su Die-vu, arba iš atžvilgio į Dievą, nes per nutei-

sinimą daromės iš Dievo neprietelių jo prieteliais ir priimti į jo malonę nebepriva-lome bijoties jo rustybės, todėl ir turime ra-mybę. Kaikuriuose kodeksuose vietoje: t u-rėkime, yra: turime.—(2) *Per kuri turime:* gr. t. yra: gavome. Kaip paties nu-teisinimo, taip ir per jį gaunamų dovanų tarpininku yra Jėzus Kristus.—*Prie tos malonės*, per kurią suteikiamas yra mums Dievo pažinimas, per kurią išliuosuoti nuo paklydimų pažistame tiesą, galop laimė-jame visas gėrybes, kurios mums suteikia-mos yra per krikštą (Aukš.).—*Dievo vai-ku garbės:* Gr. t. žodžio „vaikų“ nėra; bet tai nepermaino prasmės, dėlto kad garbė, kurią Dievas duoda nuteisintiems, gali būti taipogi pavadinta Dievo vaikų garbe, nes visiems Dievo pasavintiems vai-kams ji prirengta yra.—(3) *Giriamės prispaudimais*, kurinas mes dėlei Kristaus arba dėlei teisybės kenčiame. Prispaudi-mai duoda progą parodyti kantrumą ar-ba ištvermę. Kantrumas padaro, kad mes pasirodome ištirtais, ir mūsų tvirtumas pasirodo ištirtas, kaip auksas ugnyje. Kas dėlei dangiškų gėrybių pasilieka tvir-tas žemiškoje nelaimėse, parodo, jog jis labiausiai myli tas dangiškas gėrybes, kaip žemiškasias (Tom.). (4) Kas patyrė, jog jo-kie paspaudimai negali jo nukreipti nuo tiesos ir dorybės kelio, to širdyje didina-si viltis dangiškos garbės, jis vis atsime-na Viešpaties pažadėjimus, jog turės gau-sų užmokesnį danguje (Mat. 5, 11. 12).

tia autem probationem, probatio vero spem, ⁵ spes autem non confundit: quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. ⁶ Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus secundum tempus pro impiis mortuus est? ⁷ Vix enim pro justo quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori. ⁸ Commendat autem caritatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus, ⁹ Christus pro nobis mortuus est: multo igitur magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum. ¹⁰ Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus: multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius. ¹¹ Non solum autem: sed et gloriamur

mas gi ištyrimą, o ištyrimas viltį, ⁵ viltis gi neužgėdina, nes Dievo meilė išlieta yra mūsų širdyse per šventąją Dvasią, kuri mums yra duota. ⁶ Nes kam-gi Kristus, mums dar silpniems tebesant, tam tikrame laike numirė už bedievių? ⁷ Nes vos už teisų kas nors miršta; dėlto kad už gerą gal kas drįstu numirti. ⁸ Dievas gi išparodo savo meilę į mus, nes dar mums tebesant nusidėjėliais tam tikrame laike ⁹ Kristus už mus numirė; tuo tat labiau dabar nuteisinti jo kraujuje, busime per jį išgelbėti nuo rustybės. ¹⁰ Nes jei uoprieteliais budami sutaikyti tapome su Dievu per jo Sunaus mirtį, daug labiau sutaikyti išgelbėtai busime jo gyvenime. ¹¹ O ne tiktai tiek, bet ir giriamės Dievuje per mūsų Viešpatį, Jėzų Kristų, per

—(5) *Viltis gi neužgėdina*, t. y. ne veltui viliamės, nes bus mums suteikta tai, ką viliamės gauti, jei tik patįs nepamesime tos vilties. Dievas suteiks, ką yra pažadėjęs, ir viltis mūsų neužgėdins, nes Dievas mus myli ir davė mums šv. Dvasią. —(6) Dievo meilės didumas, ant kurio remiasi mūsų nuteisinimas ir tikrumas busimos mūsų garbės, pasirodo labiausiai iš to, jog Jėzus Kristus, Dievo Sunas, kada žmonės silpnais buvo, t. y. neturėdami jokios pagalbos, negalėjo nieko padaryti, kas būtų verta išganymo, bet dar buvo paskepdę sunkiausiuose nusidėjimuose, numirė dėlei jų išganymo. —(7) Anot kairių aiškintojų žodžiai „teisus“ ir „geras“ turi čia vienokią prasmę; kiti gi atskiria taip: teisus tas žmogus, kurs gerai pildo visas savo pareigas, o geras, kurs daugiau daro, negu turi priedermę. —(8) Žodžių „tam tikrame laike“ gr. tekste ir senuose lotyniškuose kodeksuose nėra. Dievas negalėjo geriau mums padaryti savo meilės, kaip išduodamas mirtin savo vienatinį Suną, tuo labiau tuomet, kada mes visai buvome neverti tos jo mielaširdystės. —(9) *Jo kraujuje*, t. y. per jo kraują. —(10) *Nes...* Nėra tai at-

kartojimas tos pačios minties, bet yra jos paaiškinimas ir sustiprinimas; nes neprieteliai daugiaus reiškia, negu nusidėjėliai, ir: *išgelbėtai busime jo gyvenime*, daugiau negu, *išgelbėti nuo jo rustybės*. —*Jo gyvenime*: jei Kristus mus sutaikė su Tėvu numirdamas už mus, kada mes dar tebebuvo neprieteliais ir vertais Dievo baismės, tuo labiau padarys mus palaimintais po sutaikymo, kada jis viešpataudamas garbingame gyvenime turi savo sostą, kaip mūsų užtartytojas po Dievo dešinės. —(11) *Giriamės Dievuje*, t. y. Dievo meile, kuri mums nuteisintiems suteikė jau tiek geradarystių, jog turime tikrą ir tvirtą viltį laimėti mums pažadėtą busiančią garbę. O pamatu tos vilties yra Kristaus nuopelnai, per kurį nuteisinti dabar jau gavome sutaikymą.

12—21. Paaiškindamas, ką augščiau pasakė, šv. Povilas palygina pirmąjį žmogų, Adomą, su Jėzumi, kurs yra lyg-kad antruoju Adomu žmonijai tokiuo būdu: Žmonų giminė, paimta kaip vienas organizmas iš religijinio atžvilgio, turėjo vieną po kito du labai įvairiu atstovu. Iš Adomo radosi mums nelaimė, nes jis įvedė į pasaulį per savo nepaklusnumą

in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

¹² Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt: ¹³ usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset. ¹⁴ Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis

kurį dabar gavome sutaikymą

¹² Todėl kaip per vieną žmogų nusidėjimas įėjo į pasaulį ir per nusidėjimą mirtis, ir taip mirtis perėjo ant visų žmonių, kadangi visi jame nusidėjo. ¹³ Nes iki Įstatymui nusidėjimas buvo pasaulyje, bet nusidėjimas nebuvo paskaitomas, nes nebuvo Įstatymo. ¹⁴ Vienok mirtis viešpatavo nuo Adomo iki Mozei net ir ant tų, kurie nenusidėjo panašiai į peržengimą Adomo, kurs yra išvaizda ateisiančiojo.

nusidėjimą ir visas jo baisias pasekmes. Priešingai, Kristus iš atžvilgio į mus buvo išganymo tarpininku; už stebėtiną paklusnumą jis tapo mums neišsenkančiu teisybės ir šventumo šaltiniu.

(12) *Todėl.* Tas žodis suriša antrąją perskyrimo dalį su pirmąja. Tolesniai pradėjęs palyginimą žodžiu „kaip“, šv. Povilas jį palieka neužbaigtą, nors jo mintis yra aiški. Taigi, tą mintį galima išreikšti šiaip: Kadangi per vieną Kristų turime priėjimą į nuteisinimą ir patią teisybę, taipogi sutaukymą ir ramybę su Dievu, dar gi ir tvirtą viltį busiančios garbės, todėl toks pat yra atgauto išganymo kelias, kaip buvo pradžioje; kaip per vieno Adomo nepaklusnumą perėjo nusidėjimas ir mirtis ant visų, kurie priklauso Adamui, taip per vieno Kristaus paklusnumą prasiplatina teisybė ir gyvenimas į visus, kurie Kristui priklauso. *Per vieną žmogų nusidėjimas.* Pradinis nusidėjimas (peccatum originale) atėjo ant visų žmonių, kurie per gimimą paeina nuo Adomo, atskyrus vieną švent. Panele. Tame nusidėjime buvo suteptas ir visas žemiškas pasaulis. — *Per nusidėjimą mirtis.* Mirtis ne dvasiška, per kurią duša nustoja pašvenčiančios malonės, bet fzyiška, per kurią duša atskiria nuo kuno; o draug su ja ir amžinoji mirtis, kuri skiriama pasmerktiesiems. — *Ir taip:* sulig artaus sąryšio, kurs yra tarp nusidėjimo ir mirties, ir dėlto kad mirtis, kaip parodo istorija, per Adomo nusidėjimą įėjo į pasaulį. — *Kadangi visi jame nusi-*

dėjo. Su Adomu ir Adome nusidėjo visi žmonės, ne kad visi žmonės būtų padarę tą nusidėjimą savo liuosa valia, bet Adomo valioje. Adomas taip buvo Dievo padarytas žmonijos galva, jog jo nusidėjimas tikrai buvo žmonių giminės nusidėjimu, ir visi žmonės tapo per jį nusidėjėliais. Didi, tiesa, paslaptis yra, kaip Adomas savo nepaklusnumu visus, kurie per gimimą nuo jo paeina, taip užkrėtė nusidėjimu, kad tasai tapo kiekvienam nuosavas; bet nemažesnė yra paslaptis, kaip antrasis Adomas, Kristus, savo paklusnumu visus, kurie per jį atgimsta, tikrai teisiais padaro, kad jiems teisybė būtų nuosava. (13. 14) Iš įvairių tų gana neiškių eilučių išguldymų paduoda čia vieną: Adomas buvo nubaustas mirtimi, nes peržengė Dievo įsakymą, už kurio nepildymą buvo paskirta mirtis; nuo jo nupuolimo iki Mozės Įstatymui, už kurio nepildymą taipogi buvo skiriama mirtis, nebuvo Dievo duota kito įstatymo, kurs mirties bausmę skirtu nusidėjėliams; taigi, žmonės ano laiko, nors prigimtąjį įstatymą savo širdyse užrašytą tankiai laužydavo, dėlėi tų savo nusidėjimų mirtimi nebuvo baudžiami, nei galėjo būti nubausti. Todėl buvo ant jų uždėta mirtis už ką kitą, butent, už tai kad jie Adome buvo peržengę Dievo įsakymą, už kurio peržengimą mirtis buvo skiriama. — *Kurie nenusidėjo...* kurie ne kaip jis peržengė įstatymą, už kurio nepildymą grėsė mirties bausmė, taigi, visi žmonės pirm Mozės Įstatymo, arba: taipogi vaikai, kurie neturėjo jokių veikalinių nusidėjimų (Jier.). — *Ateisian-*

Adae, qui est forma futuri. ¹⁵ Sed non sicut delictum, ita et donum: si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit. ¹⁶ Et non sicut per unum peccatum, ita et donum: nam iudicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in justificationem. ¹⁷ Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiae, et donationis, et iustitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum. ¹⁸ Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic et per unius iustitiam in

¹⁵ Bet ne kaip nupuolimas, taip ir dovana; nes jei per nupuolimą vieno, daugelis numirė, daug labiau Dievo malonė ir dovana malonėje vieno žmogaus, Jėzaus Kristaus, ant daugelio gausiai išsiliejo. ¹⁶ Ir ne kaip per vieną nusidėjimą, taip ir dovana; nes nuteisimas, tiesa, iš vieno į pasmerkimą; malonė gi iš daugelio nupuolimų į nuteisinimą. ¹⁷ Nes jei per vieno nupuolimą mirtis viešpatavo per vieną, daug labiau tie, kurie apstumę malonės, ir dovanos, ir teisybės gauna, viešpataus gyvenime per vieną Jėzų Kristų. ¹⁸ Taigi, kaip per vieną nupuolimą į visus žmones atėjo pasmerkimas, taip ir per vieno teisumą į visus žmones ateina gyvenimo nutei-

čiojo, t. y. antrojo Adomo, Jėzaus Kristaus.—(15) Nors Adomas yra išvaidza Jėzaus, vienok ne visame yra tarp jų panašumas.—*Daugelis*, kaip ir tankiai pagal graikų kalbos būdą, reiškia toje eilutėje visus.—*Numirė* kuniška mirtimi, su kuria jungiasi ir dvasiška.—*Dievo malonė*, t. y. Dievo maloningumas, per kurį mes gauname visas gėrybes; *dovana* yra visa, ką mums Kristus nupelnė, ypač nuteisinime. Jogeį išganymo veiklumas yra daug didesnis, pasirodo iš pačių žodžių; nes iš vienos pusės: nupuolimas vieno, iš antros gi: Dievo malonė ir dovana malonėje vieno žmogaus, Jėzaus Kristaus. Kame išganymas parodo savo apstingą veiklumą, paaiškina dvi sekanti eilutės. ¹⁶ ir ¹⁷.—(16) Gr. t. yra: „Ir ne kaip per vieną nusidedantį davana“. — Ne tiek pat darosi per vieną Adomo nusidėjimą daugelyje, kiek per Kristaus malonės dovana; nes galingesnės priežasties galingesnis yra padaras.—*Nes nuteisimas...* Nes Dievo nuteisimas, paskiriantis bausmę, paeina iš vieno pirmojo gimdytojo nusidėjimo į pasmerkimą visų žmonių, kadangi jo nusidėjime visi nusidėjo; *malonė* gi, duodama per Kristų, paeina iš daugelio nupuolimų, t. y. ne tik iš ano pirmojo tėvo nusidėjimo, bet taipogi iš daugelio veikalinių į nuteisinimą. Taigi,

dovana tuomi yra galingesnė už nupuolimą, jog ji išliuosavo žmones ne tik nuo nusidėjimo, kurs nuo Adomo ant jų perėjo, ir nuo nelaimės, į kurią, jam įpuolant, jie buvo draug įpuolę, bet taipogi ir nuo daugelio kitų nusidėjimų, kuriuos padarė patįs iš savo liuosos valios, ir nuo daugelio nelaimių, į kurias patįs iš savo noro buvo nugrimzdę.—(17) Jei nepaklusnumas vieno žmogaus taip daug padarė, butent mirtį visų, tai paklusnumas vieno Jėzaus Kristaus turi tuo labiau duoti gyvenimą. Gr. t. vietoje: *dovanos, ir teisybės*, yra: „teisumo dovanos“, t. y. nuteisinimo.—*Viešpataus gyvenime*.. Nepasakyta, jog gyvenimas viešpataus, kaip angščiaus: *mirtis viešpatavo*, nes gyvenimas niekam nėra priverstinas, kaip buvo mirtis; jis, nors yra dovana, priklauso nuo liuso sandarbininkavimo.—(18) *Taigi*.. Kadangi teisieji viešpataus per vieną Jėzų Kristų, kaip mirtis viešpatavo per vieną Adomą, *taigi*..—*Per vieno teisumą*. Teisumas reiškia čia teisingą padarymą, butent, paklusnumą (e. 19).—(19). *Nes kaip*.. Adomo kaip nupuolimas buvo tai nepaklusnumas, apsiereiškęs peržengimu Dievo įsakymo; ir už tą nepaklusnumą buvo paskirta jam ir jo ainiamis mirtis. Teisumas arba teisingas padarymas buvo tai mirtis Kristaus, kurs

omnes homines in justificationem vitae. ¹⁹ Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita et per unius obedientiam, iusti constituentur multi. ²⁰ Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia: ²¹ ut sicut regnavit peccatum in mortem: ita et gratia regnet per iustitiam in vitam aeternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

sinimas. ¹⁹ Nes kaip per vieno žmogaus nepaklusnumą daugelis tapo nusidėjėliais, taip ir per vieno paklusnumą daugelis taps teisiais. ²⁰ Įstatymas gi paskui įėjo, idant pasigausintu nusidėjimas. O kame gausinosi nusidėjimas, didžiai pasigausino malonė, ²¹ idant kaip viešpatavo nusidėjimas į mirtį, taip ir malonė viešpatantų per teisybę į amžiną gyvenimą per Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį.

b) Antras nuteisinimo vaisius: Nuteisintieji liuosi yra nuo nusidėjimo vergystės.

Caput VI. ¹ Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet? ² Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? ³ An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati

6. Perskyrimas. ¹ Ką tat sakysime? ar pasiliksime nusidėjime, kad malonė pasigausintu? ² Visai ne. Nes kurie numirėme nusidėjimui, kaip dar jame gyvensime? ³ Ar nežinote, jog kurie nors apkrikštyti esame Jėzuje Kristuje, apkrikštyti

tapę paklusniu iki mirčiai nupelnė sau išaugstinimą, mums gi sutaikymą su Dievu ir gyvenimą.—(20) Esant jau nusidėjimui, buvo duotas Mozės Įstatymas, bet jis ne tik neišgriovė mirties ir nusidėjimo viešpatavimo, bet dar padaugino nusidėjimus, kad tokiuo budu malonės, kuri yra per Jėzų Kristų, galybė skaisčiaus žibėtų. Galutinas Įstatymo tikslas buvo tarnauti gyvenimui, prirengti žmones prie Kristaus; bet Įstatymas, duodamas geriaus pažinti Dievo valią, buvo priežastimi nusidėjimų dėl sugadintų žmogaus pageidimų. Dievas savo išmintyje leidė, kad taip būtų, idant nužemintas žmogus pažintu savo silpnumą ir įjėskotu išganytojo malonės.—Pasigausino malonė, nes ji ne tikta išliuosavo nuo pasmerkimo, bet dildo nusidėjimus, duoda gyvenimą ir kitas dovanas.—(21) Apaštalas grįžta prie savo pasakymo, kurį norėjo praparodyti tame perskyrime ir atkartoja, jog mums suteikiama yra ramybė su Dievu ir busiančios garbės viltis per Jėzų Kristų.

6, 1—14. Antruoju nuteisinimo vaisiumi (6, 1—23) yra išliuosavimas nuo nusidėjimo vergijos, nes su mirstančiu Kristumi numirdami nusidėjimui, nuteisintieji prikeliami yra į naują teisybės gyvenimą.

(1) Iš to, kad S. Įstatyme Dievas leidė dauginties nusidėjimams, idant tuo labiau apsiereikštu jo malonės gausinumas, galėjo kas nors sanprotauti, jog taip pat bus ir toliau, todėl Apaštalas persergi, jog ne taip yra, nes kitoks yra stovis, kuriame mes dabar esame. Nusidėjimas čia paminėtas yra tai pradinis nusidėjimas, ir tai sulig savo dalies, kuri apsiereiskia pageidimu, pasiliekančiu nuteisintuose. Jį šv. Povilas vadina nusidėjimu, ne kad tikrai atgimusiuose jis būtų kaltybe, bet joguei yra iš nusidėjimo ir į nusidėjimą veda. Tasai gi žmogus pasilieka tame nusidėjime, kurs pasiduoda pageidimui, kilstančiam iš pirmųjų tėvų kaltybės.—(2) Žodžio *nes* gr. t. nėra. Numirti nusidėjimui yra tai visai jo išsižadėti: visai gi jo išsižadėjus, nevalia vėl į jį grįžti.—(3) *Esame Jėzuje Kristuje*; gr.

sumus? ⁴ Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus. ⁵ Si enim vivimus facti sumus similitudini mortis ejus: simul et resurrectionis erimus. ⁶ Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, et ultra non serviamus peccato. ⁷ Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato. ⁸ Si autem mortui sumus cum Christo: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo: ⁹ scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. ¹⁰ Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo. ¹¹ Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in

esame jo mirtyje? ⁴ Nes draug su juomi palaidoti esame per krikštą į mirtį, idant kaip Kristus kėlėsi išnumirusių per Tėvo garbę, taip ir mes elgtumėmės naujame gyvenime. ⁵ Nes jei arčiausiai suvienyti tapome su juomi jo mirties panašume, busime taip-pat suvienyti ir prisikėlime, ⁶ tai žinodami, jog senasis mūsų žmogus draug prikaltas yra į kryžių, idant butu sunaikintas nusidėjimo kunas, ir idant mes daugiau nebetransformuotume nusidėjimui. ⁷ Nes kas numirė, nuteisintas yra nuo nusidėjimo. ⁸ Bet jei mes numirėme su Kristumi, tikime, jog taipogi draug gyvensime su Kristumi, ⁹ žinodami, jog Kristus, prisikėlęs išnumirusių, jau nebemiršta; mirtis ant jo daugiau nebeviešpataus. ¹⁰ Nes kad numirė nusidėjimui, numirė vieną kartą; kad gi gyvas yra, Dievui gyvas yra. ¹¹ Taip ir

t. yra: „į Jėzų Kristų“. Tais žodžiais primena šv. Povilas Rymiečiams žinomą jiems tiesą, jog per krikštą jie tapo pašvęsti Kristui ir atiduoti jam savastin. — *Jo mirtyje*; gr. t. yra: „į jo mirtį“. Susivienydami per krikštą su Kristumi, žmonės susivienija su juo mirstančiu, taip kad, dalyvaudami Kristaus mirtyje, patis numiršta sulig to, kuo senias buvo, t. y. sulig senojo žmogaus. — (4) *Nes*; gr. t. „tatgi“. — *Per krikštą*: krikštydamies palaidoti liekame į Kristaus mirtį... „Kada mes savo galvą paneriname į krikšto vandenį, lyg į kokią grabą, senasis žmogus lieka palaidotas ir visai panertas; paskiaus mums iš vandens pasikeliant, keliasi naujas žmogus. Nes kaip mums pigu pasinerti ir paskui pasikelti, taip Dievui nesunku palaidoti senąjį žmogų ir apvilkti naujuoju“ (Auks.). — *Per Tėvo garbę*: per visą, kame Dievo šlovė apsirėiškia: per jo galybę, išmintį, šventumą ir t. t. *Elgtumėmės*: prisikeltumėm naujam gyvenimui. — (5) *Suvienyti tapome*: συμμυτοι γεγόμεναι, suaugome (į vieną augmenį).

— *Suvienyti ir prisikėlime*. Kaip su Kristumi suvienyti panašiai mirštame, taip-pat busime suvienyti su Kristumi prisikeliančiu ir dalyvausime jo prisikėlime. — (6) *Senasis mūsų žmogus*: sugadinta per nusidėjimą žmogaus prigimtis, atskirtina nuo naujojo stovio, į kurį mus pakelia Kristus, kada atgimstame per krikštą. — *Nusidėjimo kunas*: mūsų kunas tiek, kiek jis pasidavęs yra nusidėjimo valdžion. Sunaikinimas įvyksta per atsitraukimą iš tos valdžios. — (7) *Nes kas...* Numirėlis jau nebe nusideda. Taip-pat ir priėmusis krikštą, kuriame numirė senasis žmogus, privalo nebegrįžti į senojo žmogaus darbus, t. y. nusidėjimus. — (8) *Is mystiško mūsų mirimo draug su Kristumi*, Apaštalas išveda mūsų prisikėlimą ir naują gyvenimą Kristauje. — (9) *Nebeviešpataus*; gr. t. „nebeviešpatauja“. Kadangi Kristus daugiau nebemiršta, todėl ir tas mūsų naujas gyvenimas yra amžinas, jei tik mes iš savo pusės padarysime tai, kas jo palaikymui reikalinga. — (10) *Nes kad...* Gr. t. komma padėta

Christo Jesu Domino nostro.
¹² Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore ut obediatis concupiscentiis ejus.
¹³ Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes: et membra vestra arma justitiae Deo.
¹⁴ Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia.

¹⁵ Quid ergo? Peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.
¹⁶ Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad

jūs laikykite save numirusiais nusidėjimui, gyvais gi Dievui Jėzuje Kristuje, mūsų Viešpatyje.
¹² Tegul tat nusidėjimas neviešpatauja jūsų mirtingame kune, idant paklusnūs butumėt jo geiduliams.
¹³ O ir savo sąnarius nepaduokit nusidėjimui, kaipo neteisybės ginklus, bet paduokite save Dievui, kaipo išnumirusių gyvais tapusieji, o savo sąnarius Dievui, kaipo teisybės ginklus.
¹⁴ Nes nusidėjimas neviešpataus ant jūsų; kadangi neesate po nusidėjimu, bet po malone.

¹⁵ Ką gi tat? nusidėsime, joguei neesame po Įstatymu, bet po malone? visai ne.
¹⁶ Ar nežinote, jog kam pasiduodate vergais, idant butumėt paklusnūs, esate vergais to, kurio klausote, ar tai nusidėjimo į mirtį, ar tai

yra ne po, bet prieš žodį „nusidėjimui“. Kristus vieną kartą visiems laikams numirė už priimtuosius ant savęs žmonių nusidėjimus. Prisikėlęs į gyvenimą, jis gyvas yra amžinai Dievui, savo vienatuiam Viešpačiui; pergalėtas nusidėjimas nebeturi jokio ant jo viešpatavimo, ir antra mirtis už jį nebereikalinga. — (12) Nors naujas stovis, atsiradusis žmoguje po krikšto, yra amžinas, tačiau jo palaikymui reikalingas yra iš žmogaus pusės darbas. Tas darbas apsireiškia nepasidavimu nusidėjimui, kurs nori atgauti atimtą iš savęs viešpatavimą per užsilikusius žmogaus kune geidulius. Taigi, reikia nebūti paklusniais tiems geiduliams ir pergalėti juos su pagalba Kristaus mums užpelnytos malonės. — (13) Reikia priešintis geiduliams, o taipogi neduoti jiems į pagalbą savo sąnarių, kuriuos jie nori atkreipti prieš mus pačius, lyg kokiuos ginklus. Apie tą kovą su geiduliais taip sako šv. Augustinas: „Neapginkluok savo priešo prieš save. Laikyk kojas, kad neeitu, kur nepavelyta. Kilo geidulis, tu laikyk sąnarius; laikyk tu rankas nuo visokios nedorybės; laikyk akis, kad piktai nesišvalgytu; laikyk ausis, kad neklausytu noriai geidulio žodžių, laikyk visą ku-

ną“... Negana prisilaikyti nuo pikto, bet norint pasilikti naujame stovyje, reikia dar daryti gera, reikia save visą pašvęsti Dievui ir visus mūsų sąnarius jo tarnystei paskirti. — (14) Padrąsindamas prie kovos su geiduliais, šv. Povilas prideda, jog kiekvienas tikrai gali tikėtis pergalėjimo, o tai dėlto kad esame ne po Įstatymu, kurs liepdavo, o nesuteikdavo reikalingų išpildymui įiegy, bet po malone, taigi. tokiam stovyje, kuriame gauname nusidėjimui pergalėti reikalingas pašalpas.

15—23. Apaštalas, užbėgdamas už akių laukiamam užmetinėjimui, buk krikščionims esą valia pildyti nusidėjimus, dėlto kad jie ne po Įstatymu, bet po malone, aiškina toliaus, jog nuteisintieji, numirę nusidėjimui, gali ir privalo tarnauti teisybei.

(16) Kiekvienas vergas turi vieną poną, kuriam privalo tarnauti, ypač jei pats į tą tarnystę pasidavė. Du gi yra viešpačių, norinčių visus žmones patraukti į savo tarnystę: nusidėjimas ir paklusnumas; jūdviejų siekiai yra visai priešingi; todėl ir negalima tarnauti nusidėjimui, vedančiam į mirtį, ir draug būti tarnu paklusnumo, kurs veda į teisybę, t. y. į viršprigimtinių šventumą. Paklusnumas čia

justitiam? ¹⁷ Gratias autem Deo quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinae, in quam traditi estis. ¹⁸ Liberati autem a peccato, servi facti estis justitiae. ¹⁹ Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestrae: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiae, et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra justitiae in sanctificationem. ²⁰ Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiae. ²¹ Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est. ²² Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam. ²³ Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita aeterna, in Christo Jesu Domino nostro.

paklusnumo į teisybę. ¹⁷ Bet ačiu Dievui, jog, buvę nusidėjimo vergais, paklusnūs tapote iš širdies aniems mokslo įsakymams, kuriems paduoti esate. ¹⁸ Išliuosuoti gi nuo nusidėjimo, pasidarėte teisybės tarnais. ¹⁹ Žmonių būdu kalbu, dėlei jūsų kuno silpnybės: nes kaip padavėte savo sąnarius tarnauti paleistuvystei ir neteisybei į neteisybę, taip dabar paduokit savo sąnarius tarnauti teisybei į pašventimą. ²⁰ Nes budami nusidėjimo vergais, liوسي buvote nuo teisybės. ²¹ Kokį tat vaisių turėjote tuomet iš to, ko dabar gėdžiatės? Nes anų dalykų galas yra mirtis. ²² Bet dabar išliuosuoti nuo nusidėjimo, Dievo gi tarnais tapę, turite savo vaisių į pašventimą, o galą — amžiną gyvenimą. ²³ Nes nusidėjimo alga—mirtis. Dievo gi dovana—amžinas gyvenimas Jėzuje Kristuje, mūsų Viešpatyje.

paminėtas reiškia paklusnumą Dievui ir Evangelijai. — (17) *Bet ačiu Dievui...* Krikščionis jau išsirinko vieną iš tydviejų viešpatijų. Ir jie pirma buvo nusidėjimo vergai; bet dabar jie linksniai ir noriai klauso krikščioniško mokslo įsakymų, į kurio tarnystę yra pasidavę. — (19) *Žmonių būdu...* Norėdamas pamokyti, kaip krikščionis privalo tarnauti teisybei, kurią sau už poniją apsirinko, Apaštalas dėlei jų kuno silpnybės stato mažiausius reikalavimus, žmogui pigiai išpildomus. Reikalauja gi nors tiek tarnauti savo sąnariais teisybei, kiek pirma jais tarnavo nusidėjimui. — *Paleistuvystei ir neteisybei.* Vietoje bendro išsireiškimo, nusidėjimas, išvardyta čia du prasikaltimu: paleistuvystė ir neteisybė. — (20) *Nes budami...* Išrodinėdamas reikalingumą tarnauti teisybei, šv. Povilas visupirma sako, jog naujame stovyje taip reikia užsilaikyti iš atžvilgio į teisybę, kaip buvo pirma užsilaikoma link nusidėjimo. Kaip tuomet tarnavo vien nusidėjimui ir visai

netarnavo (liوسي buvo nuo tarnavimo) teisybei, taip dabar pridėra tarnauti vienai teisybei. — (21) Gr. t. yra kitaip padalintas sakinyss: „kokį tat vaisių turėjote tuomet? tą, kurio dabar geidžiatės, nes anų dalykų galas yra mirtis“. Ne tik pridėra tarnauti vieni teisybei, bet ir gvyvai reikia, o tai iš atžvilgio į vaisius, kuriuos atneša nusidėjimas ir teisybė: nusidėjimas veda į mirtį, teisybė į amžiną gyvenimą. — (23) *Dievo gi dovana...* Čia buvo galima laukti žodžių: teisybės gi alga; bet Apaštalas, norėdamas pažymėti skirtumą tarp atsiradimo piktų ir gerų mūsų darbų, pasakė: *Dievo gi dovana*, dėlto kad malonės stovis, kuriame galime pildyti krikščioniškas dorybes, vertas amžino gyvenimo, yra tai Dievo dovana. Taipogi pačios dorybės ir daromos yra su malonės pagalba ir iš jos ima savo veratybę: tuotarpu kad piktai darbai visai priklauso žmogui, dėlto kad visai paeina iš jo liuوسos valios.

c) Trečias nuteisinimo vaisius: Nuteisintieji liuosi yra nuo Įstatymo tarnystės.

Caput. VII. ¹ An ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit? ² Nam quae sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri. ³ Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro. ⁴ Itaque fratres mei et vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. ⁵ Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti: ⁶ Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in

7. Perskyrimas. ¹ Ar nežinote, broliai, (nes kalbu žinantiems Įstatymą), jog Įstatymas viešpatauja ant žmogaus, kolei jis gyvas yra? ² Nes moteriškė išteklėjusi, vyrui gyvam esant, surišta yra įstatymu; bet jei numiršta jos vyras, paliuosuota esti nuo vyro įstatymo. ³ Taigi, vyrui gyvam esant, vadinsis svetmoterė, jei butu su kitu vyru; bet jei numiršta jos vyras, paliuosuota esti nuo vyro įstatymo; ir nebus svetmoterė, jei bus su kitu vyru. ⁴ Taigi, mano broliai, ir jūs numarinti esate Įstatymui per Kristaus kuną, kad butumėt kitojo, kurs kėlėsi iš numirusių, idant atnešumėm vaisius Dievui. ⁵ Nes kada buvome kune, nusidėjimų geiduliai, kurie buvo per Įstatymą, veikė mūsų sąnariuose, idant

7, 1—7. Apaštalas buvo pasakęs (6, 14), jog nuteisintieji yra ne po Įstatymu. Dabar gi tą savo pasakymą priparodymais patvirtina; taigi, visupirma sako, kad mystiška nuteisintųjų mirtis draug su Kristumi paliuosavo juos nuo Įstatymo viešpatavimo.

(1) *Žinantiems Įstatymą*: ne tik iš žydų atsivertusiems, bet ir iš pagonių, kadangi ir tie girdėję yra skaitomą religijiniuose susirinkimuose Įstatymą.—*Jog Įstatymas...* Apaštalo priparodymas remiasi aut analogijos: kuniška mirtis išima žmogų visai iš po įstatymų suvaržymo;—mūsų mirtis Kristuje paliuosuoja mus iš po Įstatymo viešpatavimo. Toje analogijoje yra panašumas, bet yra ir skirtumas; ir palyginimas čia negali būti daromas visose smulkmenose; nes kitaip išeitu, jog mes jau ir kuniškai numirėme, jog mes jau nieko bendro neturime su Įstatymu ir net nereikalaujame pildyti jo moralistikų priesakų; o vis tai butu klaidinga.

—(2) Savo apskritą pasakymą šv. Povi-las paaiškina pavyzdžiu išteklėjusios moterškės, kuri, anot rojuje duotojo įstatymo apie moterystę, taip surišta yra su vyru jog prie jo gyvos galvos jai nevalia išteklėti už kitą; mirus gi vyrui, ir ji lyg kad numiršta tam įstatymui, t. y. išeina iš po jo viešpatavimo ir gali įieškoties kitos moterystės.—(4) Apskritą pasakymą apie Įstatymo tvermę Apaštalas pritaiko į krikščionis ir nurodo draug tikslą, kuriam jie yra paliuosuoti iš po Įstatymo viešpatavimo. Ta pati mirtis, per kurią jie numirė nusidėjimui, paliuosuoja juos ir nuo Įstatymo; ir kaip paliuosuoti iš po nusidėjimo jie privalo tarnauti teisybei, taip ir nebebudami po Įstatymu turi jie tarnauti visai kitokiam Viešpačiui: tapę Kristaus sąnariais, turi išduoti gerų darbų vaisius Dievo garbei.—(5) *Kada buvome kune*: kada buvome tame stovyje, kuriame žmogus gimsta iš Adomo, kaipio Dievo rustybės vaikas, todėl stovyje se-

qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litterae.

⁷ Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. ⁸ Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. ⁹ Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset

vaisius atneštu mirčiai. ⁶ Dabar gi paliuosuoti esame nuo Įstatymo mirties, kurioje buvome laikomi, taip idant tarnautumėm dvasios naujybėje ir ne rašto senybėje.

⁷ Ką gi tat sakysime? ar Įstatymas yra nusidėjimas? Visai ne. Bet nusidėjimo nepažinau, kaip tiktai per Įstatymą; nes pageidimo nežinočiau, jei Įstatymas nesakytu: Negeisk. ⁸ Ėmęs gi progą nusidėjimas per įsakymą sužadino manyje visoki pageidimą. Nes be Įstatymo nusidėjimas buvo numiręs. ⁹ O aš gyvenau kitą kart be Įstatymo; bet įsakymui atėjus, atgijo

nojo žmogaus, esančio po nusidėjimo ir Įstatymo viešpatavimu.—*Veikė mūsų sąnariuose*. Geiduliai, vedantįs mus į nusidėjimus, sužadinti dėlei Įstatymo, kurs uesuteikdavo spėkų jiems pergalėti, galėdavo veikti ir naudodavosi dar neatgimusio žmogaus sąnariais nusidėjimams pildyti ir taip atnešdavo vaisius, kurių alga—amžina mirtis.—(6) *Nuo Įstatymo mirties*. Įstatymas pavadintas mirties įstatymu, dėlto kad, sužadindamas geidulius ir neduodamas pašalpos jiems pergalėti, vedė į mirį. Daugelyje senų kodeksų tos eilutės pradžia truputį kitaip skamba: „Dabar gi paliuosuoti esame nuo Įstatymo; numirę tam, kuriame buvome laikomi“...

Iš to, kas augščiau pasakyta, butu galima manyti, jog pats Įstatymas buvo kažinkokiuo negerumu ir stačiai vedė žmones į prapulių. Todėl Apaštalas, kad nesirodytu, buk jis niekinas ir žeminas Dievo duotąjį Įstatymą, priverstas yra toliaus (7, 7–25) išaiškinti arčiaus santičius tarp Įstatymo ir nusidėjimo.

7—13. Visupirma jis išrodo, jog Įstatymas iš savęs šventas ir teisingas yra, per jį gi sužadintos ir padidintos esti nusidėjimo įiegos; taip kad ne pats Įstatymas, bet nusidėjimas, sužadintas ir naudodamas Įstatymo progą, yra tikra mūsų amžinos mirties priežastimi.

(7) Rašydamas pirmoje ypatojė, šv. Povilas kalba čia ne apie save vieną, bet apie visą žmonių skyrių, prie kurio jis

priklauso arba, teisingiaus sakant, priklausė, nes visi žydai, budami po Įstatymo viešpatavimu, tą kovą atjautė. Taigi, jis šneka apie stovį žmogaus dar neatgimusio per krikštą.—*Nusidėjimo nepažinau*, t. y. be Įstatymo pasakymo nežinojau, jog nusidėjimas yra tai pasipriešinimas Dievui. Per Įstatymo užgynimą pažino žmogus piktumą nedorų pageidimų, ant jo perėjusių dėlei pirmųjų tėvų nupuo-limo. — (8) Esantis žmogui pageidimas, pažinęs įsakymą: negeisk, gavo iš jo progą arba pakurstymą parodyti savo galybę; taip pakurstytas sužadino visokius piktus geismus, prieš kuriuos nieku nesušelpa valia negalėjo atsiturėti.—*Nes be Įstatymo...* „Ne dėlto kad Įstatymo nebutu buvę, sako šv. August., bet jis buvo lyg pasislėpęs.“—Taip-pat ir tikėjimas, jei jis neapsireiškia darbais, vadinasi numirusiu (Jok. 2, 17. 20. 26). Kada nėra įstatymo, parodančio, kas reikia daryti ir kas užginta, nėra vietos nusidėjimui, nes nėra nieko, kam pageidimas priešintus. Žinojo per įstatymą daromą pageidimų pakurstymą ir pagonis, nes jau Ovidijus sako: „Nitimur in vetitum semper cupimusque negata,“ o Horacijus: „Audax omnia perpeti gens humana ruit in vetitum nefas.“—(9) O aš.. Tęsdamas toliaus savo išparodymą, Apaštalas sako, jog jis per nusidėjimus buvo atvestas į mirtį dvasišką.—*Gyvenau...* be Įstatymo, kudikystėje. kolei nepažinau kas yra gera ir kas pikta.—*Atgijo nu-*

mandatum, peccatum revixit.
¹⁰ Ego autem mortuus sum: et inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. ¹¹ Nam peccatum occasione accepta permandatum, seduxit me, et per illud occidit. ¹² Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et iustum, et bonum. ¹³ Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

¹⁴ Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum venumdatus sub peccato. ¹⁵ Quod enim operor, non intel-

nusidėjimas; ¹⁰ aš gi numiriau; ir radosi man tas įsakymas, kurs buvo duotas dėl gyvenimo, vedančiu mirtin. ¹¹ Nes nusidėjimas, ėmęs progą per įsakymą, suvedžiojo mane, ir nužudė per jį. ¹² Taigi, Įstatymas, tiesa, šventas yra, ir įsakymas šventas, ir teisingas, ir geras. ¹³ Argi tat kas gera yra, man pasidarė mirtimi? Visai ne. Bet nusidėjimas, idant pasirodytu nusidėjimu, per gera padarė man mirtį; idant nusidėjimas taptu pervirš nuodėmingu per įsakymą.

¹⁴ Nes žinome, jog Įstatymas dvasiškas yra; aš gi kuniškas esu, parduotas po nusidėjimu. ¹⁵ Nes ką veikiu, aš neišmanau;

sidėjimas. Įgijęs protą pažinau įsakymą: negeisk; pageidimas pasijuto varžomui, ir nusidėjimas įgavo gyvybę. — (10) *Aš gi numiriau*, dvasiškai, nustodamas nekaltybės gyvenimo. — *Įsakymas, kurs buvo duotas*... Įstatymo priesakai buvo duoti, idant žmogus juos užlaikydamas gyventu Dievui tiukančiai ir taip įeitu amžinan gyveniman. — (11) *Nes*... Įgimtas žmogui pageidimas, sužadintas per įsakymą: negeisk, suvedžiojo tuščios laimės viltimi, kada užgintuose dalykuose rodė didžiausį džiaugsmą, ir nukreipęs nuo priesakų kelio nuvedė į taką, kuris veda mirtin. — (12) *Įstatymas Mozės*. — *Įsakymas* yra čia tas pats, kurs paminėtas 7. eil.: negeisk, arba kiekvienas įstatymo priesakas, atskirai paimtas. Įsakymas yra *šventas*, nes liepia daryti, kas pridera; *teisingas*—nes pildantiems žada gerą užmokesnį, peržengiančius gąsdina bausmėmis; *geras*—nes užlaikantiems jį prirengia amžiną gyvenimą. — (13) Naujas užmetinėjimas: Argi Įstatymas ir įsakymas, budami geri, tapo man stačiai dvasiškos mirties priežastimi? Apaštalas atsako, jog visai ne, ir nurodo tikrąjį mirties kaltininką—nusidėjimą, t. y. pageidimą. — *Nusidėjimas* (pageidimas), idant jis pasirodytu esąs piktybės ir prieštaraivimu Dievo valiai, per tai, kas gera, padarė mirtį. — *Idant nusidėjimas*... Sakinio prasmė yra to-

ki: Dievui leidžiant, pageidimas Dievo duotu Įstatymu piktai pasinaudojo mirties padarymui, kad tas pats pageidimas (nusidėjimas) per įsakymą, kurį piktai išnaudojo, butu pažintas, kaipo pervirš nuodėmingas ir didžiausias nusidėjėlis.

14—25. Tęsdamas toliaus išrodinėjimą santikių tarp Įstatymo ir nusidėjimo, šv. Povilas aiškina, koki yra nusidėjimo galybė prieš žmogų, esantį po Įstatymu; daro gi tai, aprašydamas aršiausią karę, kurioje žmogaus dušia, Įstatymo apšviesta, bet malonėmis nesušelpta, ir nusidėjimas tarp savęs kaujasi, ir iš kurios nusidėjimas paprastai išcina pergalėtoju. Iš to gi aprašymo, kadangi pasirodo, jog nusidėjimas gali buti pergalėtas tik su malonės pagalba, kuri yra per Kristų ir tik tikintiems suteikiama esti, galima suprasti, kaip didi yra geradarystė paliuosavimas iš po Įstatymo viešpatavimo.

(14) *Įstatymas yra dvasiškas*, nes paeina nuo Dievo ir moko dorybių. — *Aš gi kuniškas*, kuriame žemiškąjį dalis, neturinti paliukimo į gera ir kaipo Dievo įstatymo priešininkė, nepasiduodanti Dievui, taip viešpatuoja, jog tai tik teismano, kas yra kuno. — *Parduotas po nusidėjimu*: lyg koks vergas atiduotas į nusidėjimo valdžią, kad daryčiau, ką nusidėjimas liepia. — (15) *Neišmanau*: nesuprantu savo pasielgimo, kadangi matau save daran-

ligo: non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio. ¹⁶ Si autem quod nolo, illud facio: consensio legi, quoniam bona est. ¹⁷ Nunc autem jam non ego operator illud, sed quod habitat in me peccatum. ¹⁸ Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle, adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio. ¹⁹ Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. ²⁰ Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operator illud, sed quod habitat in me, peccatum. ²¹ Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet: ²² condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem:

nes ne ko noriu, gerumo, tai pildau, bet ko neapkenčiu, piktumo, tai darau. ¹⁶ O jei tai darau, ko nenoriu, aš pritariu Įstatymui, jog yra geras. ¹⁷ Dabar gi jau nebe aš tai pildau, bet gyvenantis manyje nusidėjimas. ¹⁸ Nes žinau, jog negyvena manyje, tai yra mano kune, gerumas. Nes norėti yra arti manęs, bet padaryti gerumo nerandu. ¹⁹ Nes ne ko noriu, gerumo, tai darau; bet ko nenoriu, piktumo, tai pildau. ²⁰ O jei tai darau, ko nenoriu, jau nebe aš tai pildau, bet gyvenantis manyje nusidėjimas. ²¹ Taigi, sau, norinčiam daryti gerumą, aš randu įstatymą, jog prie manęs piktumas yra prikišęs. ²² Nes gerėjus Dievo įstatymu pagal vidujinį žmogų;

tį prieš nuosavą valią. Žodžių *gerumo*, *piktumo* gr. t. ir daugelyje lotyniškų kodeksų uėra, bet jie prasmės nepermaino. Nupalūsusio žmogaus prigimtis nėra visiškai pagadinta. Kaip protas daugelyje atsitikimų be tikėjimo pagalbos gali atskirti pikta nuo to, kas gera, taip ir valia be malonės pagalbos pažintą gerumą gali mylėti ir jo trokšti, piktumo gi neapkęsti; bet neturi jėgų, reikalingų tiems silpniems valios sukrutėjimams įvykdyti. Tuos silpnus valios sukrutėjimus (velleitates) pergali absoliutiška valia, apsiereikianti darbais, už kuriuos žmogus ir turi priimti ant savęs atsakomybę. — (16) *O jei...* Žmogus pritaria Įstatymui ir pripažįsta jį už gerą, jei savo prigimties vedamas nekencia piktumo, kurį Įstatymas užgina, ir pageidauja gerumo, kurį Įstatymas įsako, nors paskui darbuose ir ne išsilaugo pikto ir nedaro gerai. — (17) *Dabar gi...* Kadangi žmogus sulig savo geresniosios dalies pripažįsta Įstatymą už gerą, o vienok umeina paskui jį, todėl žmoguje yra kitas veikėjas; tuo gi yra nusidėjimas arba iš pradinio nusidėjimo kilęs pageidimas. — (18) *Nes žinau...* Tyrinėdamas randa savyje šioki toki palinkimą į gerumą, bet savo kune neranda nieko, kuo pageidaujamą gerumą padarytu.

— (20) *O jei...* Kadangi elgiasi priešingai savo geresniajai daliai, todėl jis netik neranda savo kune nieko, kuo įvykdytu proto patarimus; bet randa dar šį tą, kas protui prieštarauja ir pakursto kuną sekti savo užmanymus, butent nusidėjimą. — *Jau nebe aš pildau...* Tas išvedimas jau buvo pažymėtas 17 e. Nors esantis po Įstatymu žmogus trokšta užlaikyti Įstatymą, tačiau kunas, kuriame gyvena ir viešpatauja nusidėjimas, netik nėra paklusnus anam troškinui, bet nusidėjimo pakurstytas daro dar kaip tik priešingai tam, ko protas norėjo. — (21) *Aš randu įstatymą:* Iš prityrimo, augščiaus aprašyto, mato savyje esančią nuolatinę negerojo pasiėgimo taisyklę, kuri yra lyg kokiuo įstatymu. Todėl čia šv. Povilas nekalba apie Mozės Įstatymą. — *Jog prie manęs...* Jog yra nuolat noras daryti piktumą, kiek kartų norėtu padaryti gera. — (22) Ta eilutė paaiškina pirmąją pusę 21. e., sekancioji gi antrąją jos pusę. Vidujinis žmogaus nereiskia čionai naujojo žmogaus, atgimusio per malonę, bet yra tai žmogaus protas, kiek jis pažindamas, kas tikra ir gera, pritaria Dievo Įstatymui, duotam per Mozę; o taipogi protinga valia, kiek ji, mylėdama proto sau paduotąjį gerumą, pritaria

²³ video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, et captivantem me in lege peccati, quae est in membris meis. ²⁴ Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? ²⁵ Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei: carne autem legi peccati.

²³ bet matau mano sąnariuose kitą įstatymą, pasipriešinantį mano proto įstatymui ir darantį mane belaisviu nuodėmės įstatymo, esančio mano sąnariuose, ²⁴ Nelaimingas aš žmogus! kas mane išliuosuos nuo kuno tos mirties? ²⁵ Dievo malonė per Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį. Taigi, aš pats protu tarnauju Dievo įstatymui; kunu gi nusidėjimo įstatymui.

d) Ketvirtas nuteisinimo vaisius: Laimė Kristuje atgimusio žmogaus.

Caput VIII. ¹ Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu: qui non secundum carnem ambulant. ² Lex enim spiritus vitae in Christo Jesu liberavit me a lege peccati et mortis. ³ Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis

8. Perskyrimas. ¹ Nei jokio tat pasmerkimo nėra dabar tiems, kurie yra Jėzuje Kristuje, kurie ne pagal kuną elgiasi. ² Nes Dvasios įstatymas gyvenimo Jėzuje Kristuje išliuosavo mane nuo įstatymo nusidėjimo ir mirties. ³ Nes kas buvo negalima įstatymui, kadangi buvo nusilpnintas per kuną, — Dievas, siųs-

tam pačiam Dievo įstatymui. — (23) *Kitą įstatymą*: kitionišką (εἰσπορ, diversi generis) įstatymą, kurs lyg neprietelis užpuola vidurinį žmogų, pergali ir padaro nusidėjimo vergu. — (24) Kas išgelbės nuo viešpatavimo to kuno, kuriam esantis nusidėjimas, sužadintas iš Įstatymo priežasties, veda dušią į amžiną mirtį. Kunas mirties augščiaus (6, 6) buvo pavadintas nusidėjimo kunu. Išliuosavimas įvyksta, kada žmogus per krikštą prikalta estį į kryžių su Jėzumi Kristumi, idant nusidėjimo kunas butu sunaikintas. — (25) Gr. t. yra: Dėkojimą darau Dievui per J. Kr., kituose gi t.: Ačiu Dievui per J. Kr.

Kalbėdamas apie ketvirtąjį nuteisinimo vaisių, kuriuo yra laimė žmogaus atgimusio Kristuje, šv. Povilas visupirma (8, 1—11) paaiškina, jog kas yra Kristuje, kas paliosuotas yra nuo Įstatymo nusidėjimo ir mirties per gyvenančią savyje šv. Dvasią, tas gali išpildyti Dievo Įstatymo teisybę ir gauti tikrąjį gyvenimą.

(1) Nieko, kas butu verta baisaus Dievo teismo ir pasmerkimo, nebėra tiems,

kurie yra Jėzuje Kristuje, t. y. kurie atgimė per krikštą ir priklauso jau į mystiškąjį Jėzaus kuną, kadangi, visiškai išdildyti esant kaltybei, apkrikštytieji neberekalauja laukti neįjokios bausmės. *Ne pagal kuną elgiasi*: kurie neseka pikto kuno pageidimų. Tų žodžių nėra daugelyje geresniųjų kodeksų; graik. vienok tekste yra dar pridėta: „bet pagal dvasią“. — (2) *Nes Dvasios* .: . Kaip dar nenuteisintuose gyvenantis ir ant jų viešpataujantis nusidėjimas (pageidimas) Apaštalo pavadintas yra nusidėjimo įstatymu, taip čionai šv. Povilas pačią šv. Dvasią kuri pakrikštytiems suteikia yra, ir kuri juose gyvendama duoda jiems tikrąjį gyvenimą ir juose vadovauja, vadina Dvasios įstatymu, lyg-kad sakytu: Įstatymas, kuriuo yra Dvasia; ir pridėda *gyvenimo*, nes kaip dušia daro prigimtąjį kuno gyvenimą, taip šv. Dvasia suteikia viršprigimtinių gyvenimą.—*Išliuosavo mane* . . . Šv. Dvasia išliuosuoja mus, kaip suvienytus su Kristumi. Kaip pereitame perskyrime Apaštalas kalbėjo dar nenuteisintojo žmogaus ypatoje, taip dabar kalba nuteisintųjų vardu. — (3) *Kas buvo negalima*

peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne. ⁴ Ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. ⁵ Qui enim secundum carnem sunt: quae carnis sunt, sapiunt: qui vero secundum spiritum sunt: quae sunt spiritus, sentiunt. ⁶ Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita et pax. ⁷ Quoniam sapientia carnis inimica est Deo:

damas savo Sunų panašume nusidėjimo kunui ir dėlei nusidėjimo pasmerkė nusidėjimą kune, ⁴ idant įstatymo teisybė išpildyta būtų mumyse, kurie ne pagal kuną elgiames, bet pagal dvasią. ⁵ Nes kurie kuniški yra, išmano, kas yra kuno; o kurie dvasiški yra, atjaučia, kas yra dvasios. ⁶ Nes kuno išmintis yra mirtis, Dvasios gi išmintis—gyvenimas ir ramybė. ⁷ Nes kuno išmintis yra Dievo neprie-

kunui: Tie žodžiai padėti sakinio pradžioje dėl didesnio jų pažymėjimo. Tikra židžių tvarka turėtų būti: Dievas, siųsdamas savo Sunų, pasmerkė nusidėjimą, kas buvo negalima Įstatymui.—*Dievas, siųsdamas savo Sunų.* Tais žodžiais aiškiai pažymėta Kristaus dievystė ir skirtumas tarp dieviškųjų ypatų.—*Panašume nusidėjimo kunui.* Kristus neturėjo nusidėjimo, arba nuodėmingo kuno, t. y. nebuvo pradėtas su nusidėjimu, kadangi švenč. Pana pradėjo jį per veikimą šv. Dvasios, kuri prašalino nusidėjimą. Vienok jis turėjo panašumą nusidėjimo kunui, tai yra, turėjo kuną panašų nuodėmingam kunui tame, jog jis galėjo kentėti, nes žmogaus kunas pirmu nepuolimo nebuvo paduotas kentėjimams. Žodžius: dėlei nusidėjimo, kaip kurie aiškintojai, sekdami dabartinę Vulgatą, jungia su: „pasmerkė“. Kiti gi su tais, kurie pirm jų stovį; taip kad prasmė išeina: Dievas siuntė savo Sunų panašume nusidėjimo kunui ir dėlei nusidėjimo, t. y. dėlei visų nusidėjimų, kad jis už juos gana padarytu ir prašalintu.—*Pasmerkė nusidėjimą...* Dievas, siuntęs savąjį Sunų žmogaus prigimtyje ir dėl nusidėjimo pergalėjimo, tą nusidėjimą, apie kurį augščiaus buvo šneką, kurs įėjo į pasaulį per vieną žmogų ir perėjo ant visų, kurs kune gyvendamas viešpatavo ant visų, atitraukdamas juos nuo to, kas gera, ir stumdamas prie to, kas pikta, pasmerkė, uždėjo ant jo bausmę, sunaikindamas jo karaliavimą, taip kad žmonės pasidarė liuosi ir gali jau tarnauti teisybei; pasmerkė nusidėjimą kune, kurį nekaltą Kristus priėmė, nesutepta užlaikė per visą savo gyvenimą, ir tokį atnašavo ant kryžiaus savo dangiskajam Tėvui. Taigi, žmogiškame kune, kuriame

ir per kurį nusidėjimas viešpatavo, jįsai liko pergalėtas. — (4) *Idant Įstatymo teisybė...* Pasmerkdamas nusidėjimą, Dievas tą turėjo tikslą, kad Įstatymo teisybė, t. y. įvairūs Įstatymo priesakai išpildyti būtų mumyse. Kolei žmogus buvo po nusidėjimo viešpatavimu, galėjo jis pagal savo vidujinę dalį priartinti Įstatymui ir gerėties juomi (7, 16, 22), vienok dėlei įjėgų stokos negalėjo jo išpildyti, bet kunu tarnavo nusidėjimo įstatymui; ir pats Įstatymas dėlei kuno pasipriešinimo negalėjo tai pasiekti, kad jo įsakymai būtų pildomi. Todėl Dievas savo Sunaus kune pergalėjo nusidėjimą, kad toliaus žmoguje Įstatymo reikalaujama teisybė per Dievo malonę, kurią mums Kristus nupelnė, būtų išpildyta. Išpildymui vienok reikalingas yra sandarbininkavimas mūsų pačių, kurie ne pagal kuną elgiames, bet pagal Dvasią, t. y. kaip sako šv. Tom. Akv. kurie neseikame kuno pageidimų, bet klausome šv. Dvasios įkvėpimų. (5—6) Apaštalas 5. ir 6. eil. išaiškina, kodėl tie, kurie rupinasi (προνοοῦν student, curant) tuo, kas yra kuno, negali išpildyti Įstatymo, ir priešingai tie, kurie, dvasios vedami, rupinasi tuo, kas yra dvasios, išreiškia savo gyvenime Įstatymo teisybę. Įstatymas ir teisybė yra regimai dvasia ir gyvenimas (2. eil.). Kunas gi rupinasi tuo, kask uniška (5 eil.), ir jo rupestis (ῥωγμῆς—studium, cura) yra mirtimi (6 eil.), nes jis linksta į nusidėjimą, kurio pasekme yra dvasiška ir kuniška mirtis; joguei kuniškas rupestis tikrai veda į mirtį, priparodoma yra 7. ir 8 eil.— (7) *Nes kuno...* Niekas nelaiko neapykantoje Dievo, kaip viršiausios gėrybės, bet neapkenčia jo tikrai dėlto, kad jis stato reikalavimus, kurių kunas neken-

legi enim Dei non est subjecta: nec enim potest. ⁸ Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. ⁹ Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic non est ejus. ¹⁰ Si autem Christus in vobis est: corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem. ¹¹ Quod si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.

telė, kadangi ji nepasiduoda Dievo Istatymui, nes ji ir negali. ⁸ Ŗ kurie yra kuniški, tie negali patikti Dievui. ⁹ Jūs vienok neesate kuniški, bet dvasiški, jei tik Dievo Dvasia jumyse gyvena. O jei kas neturi Kristaus Dvasios, tas nėra jo. ¹⁰ Jeigu Kristus yra jumyse, kunas, tiesa, numiręs yra dėlei nusidėjimo, bet dvasia gyva yra dėlei nuteisinimo. ¹¹ Bet jei Dvasia to, kursai Jėzų Kristų iš numirusių prikėlė, gyvena jumyse, Jėzų Kristų iš numirusių prikėlusis atgaivins ir jūsų mirtingus kunus, dėlei gyvenančios jumyse jo Dvasios.

čia (Tom.).—(13) Kuno rupestis (φρόνημα) yra tai neprietelystė į Dievą, dėlto kad kunas visuomet į tai linksta, kas yra staciai priešinga Dievui ir jo valiai. Tas rupestis Dievui nepasiduoda, yra nepaklusnus, bet ir negali pasiduoti. Reikia patėmyti, anot šv. Augustino, jog ne žmogus negali, ne jo dusia ir net ne jo kunas, kadangi ir jis yra Dievo sutvėrimas, bet kuno išmintis, rupestis, t. y. jo yda, o ne prigimtis. Lyg-kad sakytumėm: rašumas nepasiduoda tiesiam ėjimui, bet ir negali; koja gali, bet rašumas negali; atimk rašumą ir regėsi tiesų ėjimą; bet kolei yra rašumas, ji negali. —(8) Prie pirmos priežasties, kodėl kuniškas rupestis veda į mirtį, paeinančios iš kuno pusės, Apaštalas pridėda antrą: ji paeina iš Dievo, vienatinio tikrojo gyvenimo davėjo, nes jis nepakenčia kuniško rupestio.—(9) Apaštalas prirodoinėja dabar antrąją dalį sakinio, padėtojo šio perskirimio pradžioje (2. eil.): Jumyse viešpatuoja pašvenciančiąja malone papuošta ir su šv. Dvasia suvienyta dusia, o ne kunas. Apaštalas atsiliepia į tikinčių Rymiečius apskritai; bet jei kas jų tarpe butu nustojęs pašvenciančiosios malonės, tokį jis nori pridurtuoj apsaugolius: *o jei kas... atvesti į pasitaismą. —Neturi Kristaus Dvasios.* Dievo Dvasia čia pavadinta yra Kristaus Dvasia, nes šv. Dvasia paeina nuo Tėvo ir Sunaus. Apaštalas vartoja išsireiškimą: Kristaus

Dvasia..., pažymėjimui, jog kame Dievo Dvasia nebegyvena, tas nebeprisiklauso Kristui ir nebėra gyvu jo kuno sąnariu (Tom.).—(10) Kaip pirmiaus vietoje žodžių: Dievo Dvasia, buvo padėta: Kristaus Dvasia, taip šitoje eil. dedama: Kristus, vietoje: šv. Dvasia, dėlto kad kas turi savyje Dievo Dvasią, yra ne tiktai Kristaus, bet dar ir turi Kristų, ir kur yra viena švenč. Trejybės Ypata, ten yra ir visa Trejybė. Kunas numiręs yra, pasilikė mirties valdžioje, kuri įėjo į pasaulį per nusidėjimą. Dvasia, žmogaus dusia, gavusi pašvenciančiąją malonę nuteisinime, gyva yra, arba, kaip kiti skaito, yra gyvenimas, t. y. turi savyje gyvenimą. Taigi, visos eilutės prasmė: Jei jumyse yra Kristus, tai jūsų dvasia yra gyvenimu dėlei teisybės, nors jūsų kunas dėlei nusidėjimo dar tebėra mirties valdžioje. —(11) Nors Jėzus sulig dieviškos prigimties savo galybe kėlėsi iš numirusių, bet pagal savo žmogišką prigimtį vadinasi prikeltu iš numirusių, ir tai prikeltu Tėvo, kuriam visagalybės darbai, kaip prikėlimas iš numirusių, yra nuosavi. —*Atgaivins*, padarys kad jie nebebutu mirtingais; nes, anot šv. Tomo Akv., Dievas atims ne tik reikalingumą mirti (10. eil.), bet ir patį galėjimą. —*Dėlei gyvenančios...* Kaip Tėvas negalėjo palikti mirtyje savo Sunaus kuno, kurs ir numiręs pasilikio suvienytas su dievyste, ir tai dėl gyvenančios jame dievystės

¹² Ergo fratres debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. ¹³ Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. ¹⁴ Quicumque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei. ¹⁵ Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.) ¹⁶ Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei. ¹⁷ Si autem filii, et heredes: heredes

¹² Taigi, broliai, skolininkai esame ne kunui, idant pagal kuną gyventumėm. ¹³ Nes jei jūs pagal kuną gyvensite, numirsite; o jei per dvasią kuno darbus marinsite, gyvi busite. ¹⁴ Nes kurie tik Dievo Dvasios vedami yra, tie yra Dievo vaikai. ¹⁵ Nes negavote vergystės dvasios, kad jums vėl reiktu bijoties; bet gavote išunystės dvasią, kurioje šaukiame: Abba, Tėve! ¹⁶ Nes pati Dvasia duoda liudijimą mūsų dvasiai, jog esame Dievo vaikai. ¹⁷ O jei esame vaikai, esame ir

taip jis prikels į gyvenimą taipogi tikinčiųjų kunus, kurie buvo bažnyčiomis juose gyvenusios šv. Dvasios.

12—17. Gavę Dievo išunystę, kurios žymė yra šv. Dvasia, nuteisintieji turi teisę gauti šlovingą gyvenimą.

(12) Kunas suteikė ne geradarystes, bet padavė mus nusidėjimo ir mirties. Įstatymui, nuo kurio mus išliuosavo gyvenimo Dvasia; todėl, kaipo nieko gero nepadaręs, kunas negali reikalauti, kad mes sektumėm jo vadovavimą. — (13) Numirsite: Dievo paskirta yra, jog reiks jums numirti; mirtis gi bus amžinos kančios pragare (Auks.) — *Kuno darbus marinsite*, — ne visus, bet tiktai piktus. vedančius į neteisębę, į nedorybę (Auks.) Jie esti marinami, jei mūsų dvasia jiems nepitaria, bet dar juos nuveikia priešingais darbais. Už tokių marinimą žadamas yra dalyvavimas amžiname gyvenime. — (14) Nuteisintieji Dievo Dvasios, t. y. šv. Dvasios, vedami yra taip, jog liuosai jai pasiduoda, ir liوسي daro tai, ką dvasia jiems pataria ir ką padaryti pade-da. Visi tie, kurie duodasi vesti šv. Dvasiai, bet taipogi jie vieni priparodo. jog jie yra Dievo. — (15) Savo prirodinėjimo užbaigimui Apaštalas turėjo dabar patvirtinti, jogi Dievo vaikai turi teisę gauti amžiną gyvenimą; bet garbė būti Dievo vaiku yra taip didi, jog Povilas panorėjo pertikrinti iškėjęsius, jog ta garbė tikrai jiems priklauso, pirmias negu užbaigs (17. e.) pradėtąjį išvedžiojimą. Taigi, jis parodo, juos esant Dievo išuniais, iš dovanos, kurią jiems uteikė vedančioji šv. Dvasia. Kaip

mes pažįstame pranašystės Dvasią, kad tasai, kurs ją turi, apsakoja busiančius dalykus ne iš savęs, bet malonės sujudintas, taip pažįstama esti kudi-kystės Dvasia, kada ją gavusis ir jos sužadintas su didžia meile vadina Dievą Tėvu (Auks.). Žodis: *šaukiame*, ir dvejopas Dievo pavadinimas nurodo jausmo didumą (Tom.). Tėvo vardas čia yra duodamas Dievui, t. y. visai švenč. Trejybei. Dvasia, kurią jūs gavote, nėra tai dovana, kuri esti vergams duodama, ir iš kurios butu galima jumyse pažinti vergus, kuriems vėl reiktu vergiškai bijoties Dievo, kaip kad buvo pirm atsivertimo; bet ta Dvasia yra vaikams suteikiamoji dovana, kuri jums užtikrina išunystę, taip kad jūs, jau kaipo tikri Dievo vaikai, galite ji vadinti ir vadinote Tėvu. — (16) *Nes pati Dvasia...* Gr. t., *pati Dvasia liudija draug su mūsų dvasia*. — Ne viena mūsų šv. Dvasios dovana gavusioji dvasia liudija, jog mes esame Dievo vaikai. bet liudija ir dovanos davėja, šv. Dvasia... O jeigu ji liudija, argi gali dar būti koks abejojimas? Jei liudija aniolas arba arkaniolas, gal dar mes gelėtumėm abejoti; bet jei tas pats, kas dovaną suteikė, mums apie ją liudija, kas gi dar begalėtu abejoti apie mūsų vertybę? (Auks.). Nors šv. Dvasios ištarmė neklaidinga yra, vienok mes, kiekvienas atskirai paimtas, neesame tikri, jog tai, ką mes tariamės savyje turį, yra tikrai šv. Dvasios ištarmė. Todėl krikščionis gali tikėties, jog jis yra Dievo malonėje, bet be ypatingo Dievo apreiskimo neturi pilno tikrumo (Conc. trid. s. 6. de iust. c. 9.). — (17) Pas žyds nebuvo išunystės to-

quidem Dei, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, ut et conglorificemur.

¹⁸ Existimo enim quod non sunt condignae passionēs hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis. ¹⁹ Nam expectatio creaturae, revelationem filiorum Dei expectat. ²⁰ Vanitati enim creaturasubjecta est non volens, sed propter eum, qui subjecit eam in

tėvainiai: tėvainiai Dievo ir draugtėvainiai Kristaus, jei tik draug kenčiame, idant butumėm draug ir pagarbinti.

¹⁸ Nes aš manau, jog šio laiko kentėjimai nėra verti busiančios garbės, kuri mummyse bus apreikšta. ¹⁹ Nes sutvėrimo lukestis laukia apreiskimo Dievo vaikų. ²⁰ Nes sutvėrimas paduotas yra tuštybei be savo valios, bet dėlei to, kurs jį padavė, su viltimi, ²¹ jog ir pats sutvėri-

dėl visas Povilo palyginimas paremtas yra Rymiečių įstatais, kurie pripažindavo lygias teises tikriems ir pasavinėms vaikams dalyvauti tėvo palikime. Tėvainystės didumas pasirodo iš pavadinimo: *tėvainiai Dievo ir draugtėvainiai Kristaus*. Taigi, ji susideda iš gėrybių Tėvo, kurs mus pasavino, t. y. iš gyvenimo ir garbės, kurią turi pats Dievas, kuri taipogi priklauso Kristui.— Musų tėvainystė nesiskiria nuo tos, kurią užpelnė sau Kristus kančia ir mirtimi. Bet kaip jis išaugstintas yra, joga pats save nužemino, paklusnus tapęs iki kryžiaus mirčiai, taip ir mes busime Kristaus draugtėvainiais ne kitu keliu, kaip tik draug su juomi kentėdami. Todėl paties tikėjimo neužteks (Conc. trid. s. 6. de iust. c. 11).

18—30. Nuteisintiems busiantis gyvenimas Dievo šlovėje, nors ne be vargo pasiekiamas, užtikrintas yra; a) nes visas sutvėrimas laukia ir trokšta išliuosavimo nuo tarnavimo pagedimui, tas gi troškimas negali būti išpildytas, jei pirma nebus pašlovinti Dievo vaikai (19—22); b) tos dovanos, kurias jau gavome, mus stumia į šlovę, ir musų viltis, kurią šv. Dvasia mums suteikė, kaipio Dievo įsuniams, negali būti tuščia (23—25); c) taipogi Dvasia mus šelpia jos pasiektume ir draug su mumis ji maldaujanti negali būti neišklausyta (26—27); d) pats Dievas padaro, kad tiems, kurie jį myli, viskas virstu geruoju, ir kuriuos jis pavadino ir nuteisino, tuos taipogi ir pašlovins (28—30).

(18) Kad kam šio pasaulio vargai, kurie reikia draug su Kristumi pakelti, neišrodytu per daug sunkūs, Apaštalas sako, jog jie palyginti su amžina tėvainyste begal maži yra, stačiai nieku yra. Kad gi jo žodžiai turėtų daugiaus svar-

bos, Povilas šaukiasi į savo prityrimą, kurs tame dalyke buvo tikrai didis, nes niekas taip daug neiškentėjo vargų, kiek jisai; jis taipogi nors truputį buvo pažinęs busiančiąją šlovę, kada buvo pagautas į trečiąją dangų.—(19) Joga šlovė tikrai bus suteikta, Povilas visupirma stengiasi priparodyti iš regimo pasaulio. Regimi, proto neturintįs, sutvėrimai su išsilgimu laukia pagražinimo savo buvusiojo pirm žmogaus nupulimo stovio. Tas pagražinimas įvyks, kada Dievo vaikai bus pašlovinti. Kadangi tas pagražinimas yra tikras, nes apie jį žinoma iš Sen. Įst. apreiskimo, todėl ir Dievo vaikų šlovė yra tikra.—*Apreiskimo Dievo vaikų*, t. y. laiko, kuriame teisieji, gavę pilną šlovę, bus visiems apreikšti, kaipio Dievo vaikai.—(20) Kodėl taip rupestingai visi sutvėrimai laukia Dievo vaikų šlovės, Apaštalas išreiškia vienu sakiniu (eil. 20. 21), pažymėdamas pirmoje jo pusėje (e. 20) nelaimingą dabartinį sutvėrimų stovį, antroje gi (e. 21) laimingesų busiantį jų padėjimą, kurio laukiama.—*Tuštībā* yra lyg koki karalienė, kuri laiko savo valdžioje sutvėrimą, t. y. visą regimą pasaulį, kurs kitados jai nebuvo paduotas. Ta gi tuštībā yra tai tuščios, niekingos, o draug ir nedoros nupuolusio žmogaus pastangos, kurioms sutvėrimai, Adomui nupuolus, priversti yra tarnauti, pagal žmonių užsigeidimą, be savo valios, be noro. Sutvėrimai paduoti yra taipogi piktai dvasiai, kuri jais naudojasi, kad atitraktų žmones nuo Dievo. Toks stovis sutvėrimams yra negeistinas, primestas, ir todėl jie trokšta būti iš jo išliuosuoti.—*Dėlei to, kurs padavė*, t. y. joga taip pamėgo Dievui, visų dalykų surėdytojui, kurs sutvėrimus padavė tuštybei, bet draug padarė jiems viltį busiančio išliuosavimo.—(21) Viltis gi, suteikta sutvėrimui

spe: ²¹ quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei. ²² Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc. ²³ Non solum autem illa, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes: et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. ²⁴ Spe enim salvi facti sumus. Spes autem, quae videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat. ²⁵ Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus. ²⁶ Similiter autem et Spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postu-

mas išliuosuotas bus iš tarnavimo pagedimui į liuosybę Dievo vaikų šlovės. ²² Nes žinome, jog visas sutvėrimas vaitoja ir skausmus kenčia iki šiolei. ²³ ir ne tik tai jis, bet ir mes patis, kurie turime Dvasios pirmones, ir patis savyje dusaujame, laukdami Dievo įsūnystės atpirkimo mūsų kūno. ²⁴ Nes viltyje esame išgelbėti. Viltis gi, kuri regima yra, nėra viltimi; nes kaipgi gali kas vilties to, ką regi. ²⁵ O jei mes viliamės, ko neregime, mes to laukiame su nekantrybe. ²⁶ Taipogi ir Dvasia padeda mūsų silpnybei: nes mes nežinome, ko turime prašyti priderančiai maldose; bet pati Dvasia užtaria už mus neišpasakomais du-

yra toki: sutvėrimas išliuosuotas bus nuo tarnavimo pagedimui, t. y. įvestas per nusidėjimą į pasaulį doriškas ir fizinis pagedimas gaus galą. — *I liuosybę Dievo vaikų šlovės.* Sutvėrimai bus perkelti į tą liuosybę, kurią Dievo vaikų šlovė atneš į savo sutvėrimams. Nes tuomet sutvėrimas nebus daugiaus paduotas tuštybei, bet tarnaus vien teisiems Dievui pagarbinti, taip kaip buvo paskirta išpradžios, ir išliuosuota nuo tarnavimo pagedimui pirmąkart savo tobulybėje apreiškė aiškiai begalinę Dievo galybę, išmintį, gėrybę ir kitus privalumus. Ir pats žmogus turės būti pakeltas į tą Dievo vaikų šlovės liuosybę, nes pagal savo kuną ir jis priklauso prie minėtųjų sutvėrimų ir paduotas yra tuštybei ir pagedimui, kadangi nupuoless kunu ir jo sąnariais naudojasi priešingai Dievo paskirtajam tikslui. — (22) *Nes žinome...* Mes, krikščionys, žinome iš suteikto mums mokslo apie aną prakeikimą, kurį Dievas yra ištaręs ant sutvėrimų, ir žinome apie įvykiantį ateityje išliuosavimą. Vaitojimas ir skausmų kentėjimas nurodo troškimą geresnio stovio. — (23) Ne tik tai gamta, bet ir mes teisieji, kurie gavome šv. Dvasią, kaippo busiančios tėvainystės užda, laukiame duosdami patios tėvainystės.—*Laukdami... įsūnystės.* Mūsų įsūnystė pas Dievą pra-

sidedo per šv. Dvasią, kuri pašvenčia dušią, pilnai gi įvyks, kada bus peršviestas ir kunas. Apaštalas šnekėjo apie įsūnystės pradžią 15. eil., čia gi apie jos užbaigą. Tiesa, mes esame jau ir ant žemės tikri Dievo vaikai; tačiau tas mūsų išaugstinimas neapsireiškia pilnai, o tik tai pirmoji jo dalis, ir tai tik dėl dušios, bet ne dėl kūno. Dušia gauna malonės gyvenimą, kunas pasilieka paduotas mirčiai. Tik paskiaus teks dušiai šlovė, kurioje dalyvaus ir kunas.—(24) *Viltis*, t. y. dalykas, kurio viliamės. Jei koks dalykas jau yra regimas ir juo jau naudojames, jis nebegali būti vilties dalyku.—(25) *O jei mes viliamės, ko neregime*, kaip ištiesų ir yra su mumis, kurie, dar negavę pilno išgausymo, turime viltį gauti jo užbaigimą per busiantį kūno pašlovinimą. *Mes to laukiame su kantrybe*, t. y. aišku yra, jog turime laukti nuolatos to kūno atpirkimo.—(26) *Taipogi*.. Kaip sutvėrimai ir teisieji laukia Dievo vaikų šlovės, taip ir šv. Dvasia trokšta to paties ir padeda mums savo dusavimais. — Šv. *Dvasia padeda* mums, todėl ir mes patis turime šį tą daryti.—*Neišpasakomais dusavimais*, kadangi mes nežinome, ko mes turime melsti taip, kaip pridera, t. y. taip kaip Dievui tinka. Tiesa, mes žinome apskritai iš Išganytojo mokslo, ko mes privalome prašyti (Mt. 6, 9. 33), bet atski

lat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. ²⁷ Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis. ²⁸ Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti. ²⁹ Nam quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis Fi-

savimais. ²⁷ Kursai gi tyrinėja širdis, žino, ko Dvasia geidžia, nes ji pagal Dievą užtaria už šventuosius. ²⁸ O žinome, jog visi dalykai praverčia Dievą mylintiems, tiems kurie pagal nutarimą pavadinti yra šventaisiais. ²⁹ Nes kuriuos pirmžinojo, ir pirmpaskyrė, kad jie taptu tolygūs paveikslui jo Sunaus, idant jis butu pirmgimis tarp

ruose atsitikimuose mes nežinome, ko turime toje valandoje melsti. Ir šventi žmonės kartais meldė to, ko nereikėjo, pvzd. Povilas išliuosavimo nuo kuno akstino, Mozė įėjimo žadėtojon žemėn, Jeremijas žydų išliuosavimo. Bet šv. Dvasia meldžia už mus, kada ji mus pajudina melsties Dievui ir nukreipia mūsų maldą prie to tikslu, kurs sutinka su Dievo valia (Aug.), bet ypač, kad mes prašytumėm Dievą pažadėtojo išganymo ir viso to, kas reikalinga jo pasiekimui. Tokios neišpasakomos maldos mes tankiai negalime išreikšti žodžiais, kadangi mes nevisuomet žinome, koki yra jos įtampa, lygiai kaip tie, kuriems šv. Dvasia suteikdavo kalbų dovaną, nors tikrai pakeldavo savo širdį Dievop ir meldavosi ir buvo su juomi suvienyti, o vienok savo žodžių prasmės pilnai neišmanydavo (Orig. Auks.). Taigi, mes meldžiame tankiai apskritai išpildymo Dievo valios, o šv. Dvasia nurodo, koki yra kiekviename atsitikime ta Dievo valia, ir užtaria, kad mes jos išpildymą gautumėm.—(27) Nors prašančiųjų širdis tankiai neturi aiškaus supratimo to, ko meldžia, bet regintis širdis Dievas žino, ko yra meldžiama, ir prie ko jas pažadina šv. Dvasia.—Šventuosius vietoje „mus“ padėjo Apaštalas dėlto, kad e. 23 yra šneka apie visus pavadintuosius.—(28) O žinome... Sąryšis su tuo, kas augščiaus pasakytas, toks yra: iš pasakyto galime tikėties, jog pasieksime mūsų tikslą, todėl niekas ir neprivalo atimti iš mūsų to pasitikėjimo, net ir kentėjimai, nes ir jie padeda mums pasiekti tą tikslą ir todėl yra reikalingi.—O žinome: mes, krikščionys.—Visi dalykai, vis tiek ar jie bus mums melius, ar kartūs. Todėl ne tik tai, ko mes geidžiame, kaip o meilau, bet ir tai, ko mes saugomės, kaip o varginančio (Aug.). Dievą mylinčiais yra tie patys, kuriuos pirma Povilas pavadino šventai-

siais, kurie sulig savo pasekmingo pavadinimo yra šventi, visi tikri krikščionys, kuriuose tikėjimas apsisireiskia meilės darbais ir kuriems užtat prirengta yra šlovė—Pavadinti yra. Nors žodis „pavadinti“ pats iš savęs gali reikšti ir tokį, kurs pavadinimo nepaklausė, vienok, kaip kitur Povilo gromatose, taip ir čia, reiškia tokį, kursai eina paskui dievišką pavadinimą.—Nutarimas yra tai liuos Dievo valia, suteikianti kam nors viršprigimtę dovaną vien iš savo pagėmimo dėlei Kristaus nuopelnų, ypač gi suteikianti pasekmingą pavadinimą į malonę, į teisybę ir į šlovę (Tom.).—(29) Nes kuriuos... Apaštalas prirodinėja dabar, kodėl Dievą mylintiems viskas praverčia. Praverčia gi dėlto, kad Dievas juos pavadino (e. 29); taigi, jis ir ves juos į pavadinimo tikslą. Kaip Kristus, priimdamas tarno paveikslą, tapo mums panašus (Pilyp. 2, 7), taip ir išrinktieji ims paveikslą pašlovinčiojo Išganytojo ir kuno persvietimu taps pilnai panašūs prisikėlusiam iš numirusių Dievo Sunui (Teod.). Apaštalas draug pažymi išnauro, jog tie kurie nori buti panašūs persvestam Viespaties kunui (paveikslui jo Sunaus), turi taipogi čia kentėti su Išganytoju.—Idant jis butu pirmgimis... Kaip Dievas jam iš prigimties nuosavą gerumą norėjo suteikti kitiems, duodamas jiems panašumą į tą gerumą, idant ne tiktai jis butu geras, bet taipogi ir kitus padarytu gerais, taip-pat Dievo Sunus norėjo suteikti kitiems savo sunystės panašumą, idant ne tiktai jis pats butu sunumi, bet kad taipogi butu pirmgimių tarp sunų, ir idant jis Viengimis per amžinąjį gindymą, butu pirmgimių tarp daugelio brolių pagal malonės suteikimą (Tom.). Vienok į tą Dievo sunystę šlovėje užaugusieji yra pirmpaskiriami tiktai atsižvelgiant į pramatytuosius jų nuopelnus; bet pirmpaskyrimas į pirmąją ma-

lii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. ³⁰ Quos autem praedestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, hos et justificavit: quos autem justificavit, illos et glorificavit.

daugelio brolių. ³⁰ Kuriuos [gi] pirmąskyrė, tuos ir pavadino; ir kuriuos pavadino, tuos ir nuteisino; kuriuos nuteisino, tuos ir pašlovino.

e) Išrinktieji neprivalo nieko bijoties, nes su jais yra Dievas.

³¹ Quid ergo dicemus ad haec? si Deus pro nobis, quis contra nos? ³² Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? ³³ Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat. ³⁴ Quis est qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei,

³¹ Ką gi tat į tai pasakysime? jei Dievas už mus, kas yra prieš mus? ³² Kursai ir savo paties Sunaus nepasigailėjo, bet už mus visus jį išdavė, kaip gi mums nedovanos taipogi visko su juo-mi? ³³ Kas apskųs Dievo išrinktuosius? Dievas yra tas, kurs išteisina. ³⁴ Kas yra, kurs pasmerkto? Kristus Jėzus yra, kurs numirė, kursai dargi ir prisikėlė, kurs yra po Dievo dešinei,

longe pavadinimo ir kitų prie jo prisidedančių malonių, ištvermės ir t. t., neįvyksta iš atžvilgio į pirmąpadarytus nuopelnus. nes kitaip malonė priklausytu nuo prigimtų nuopelnų. Kitais žodžiais: šlovė yra paskutiniu sąnariu ilgoje malonių eilijoje. Kadangi bent pirmas sąnarys, būtent pavadinimo malonė, visai priklauso nuo Dievo, ir visiškai ne nuo nuopelnų, todėl ir visa eilia yra liuso pirmąpskyrimo darbu — (30) *Kuriuos gi* ... Apaštalas dabar parodo, kaip Dievas tuos, kuriuos jis pavadino į garbę, ištikrųjų jon veda, žmogui, žinoma, sandarbininkaujant. Pirmu dalyku, per kurį prasideda pildyties pirmąpskyrimas, yra pavadinimas. Tasai gali būti išviršinys per pamokslininko žodį, arba vidujinis nuo Dievo paeinantis sujudinimas, idant pritartumėm tam, ko reikalauja tikėjimas ir dora. Tas vidujinis pavadinimas yra reikalingas, nes mūsų širdis neliuktu Dievop, jei jis pats nenorėtu jos patraukti, ir jis yra pirmąpskyrituose pasekmingas, kadangi jie tą pavadinimą seka (Tom.). Toliaus eina nuteisinimas, kurs čionai pas Apaštalą talpina savyje visas tolimesnes malones, taipogi ištvermę iki galui. Apaštalas vartoja praėjusį laiką: *pašlovino*, kadangi tai taip tikras dalykas, lyg-kad jis jau būtu įvykęs.

31 — 39. Yra tai viso antrojo dogmatiskosios dalies skyriaus užbaiga. Apaštalas joje parodo, jog nuteisintieji nebeprivalo nieko bijoties ir visko gali tikėtis, nes jų išganymas remiasi aut meilės, kuria juos myli Dievas ir Kristus, nuo kurios niekas jų negali atskirti.

— (31) *Kas yra prieš mus*. Povilas čia nenori pasakyti, buk mes visai neturėsime priešų, tiktai jog nevienas nepriete-lis negalės mums užkenkti. — (32) *Nedovanos*. Gr. t., vertimuose ir net senuose lot. kodeksuose yra busiantis laikas, ir tik dabartinėje Vulgatoje yra praėjusis. Dievo Sunaus įsikunijimas ir jo mirtis yra visudidžiausiu parparodymu Dievo meilės ir viršiausia dovana, kurioje viskas tilpsta, ko mes reikalaujame. — (33) *Kas apskųs* ... Teisme galėsime buti be baimės, nes jei kiltu prieš mus koks skundėjas, nieko nepadarys, nes yra pats Dievas, kurs mus išteisina, apgarsina mus teisiais esant. — (34) Niekas neisdrįs mūsų pasmerkto, nes Jėzus Kristus, vyriausis gyvų ir numirusių teisėjas, yra tuo, kurs numirė, kad ganapadarytu už mūsų nusidėjimus, kursai dargi ir prisikėlė, kad padarytu mus dalininkais savo mirties vaisių (plg. 4, 25), kurs yra po Dievo dešinei sulig savo žmogiškos prigimties ir iš ten valdo savo Bažnyčią, mus sušelpia

qui etiam interpellat pro nobis.
³⁵ Quis ergo nos separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? ³⁶ (Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis). ³⁷ Sed in his omnibus superamus propter eum, qui delexit nos. ³⁸ Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, ³⁹ neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Jesu Domino nostro.

kursai ir užtaria už mus. ³⁵ Kas tat mus atskirs nuo Kristaus meilės? ar vargas? ar prispaudimas? ar badas? ar nuogumas? ar pavojus? ar persekiojimas? ar kalavijas? ³⁶ (Kaip parašyta yra: Dėl tavęs mirtimi naikinami esame visą dieną, palaikyti esame už pjautinas avis). ³⁷ Bet visame tame pergalime dėlei to, kurs mus numylėjo. ³⁸ Nes tikras esu, jog nei mirtis, nei gyvenimas, nei aniolai, nei kunigaikštystės, nei galybės, nei dabartiniai, nei busiantieji daiktai, nei stiprybė, ³⁹ nei augštumas, nei gilumas, nei joks kitas sutvėrimas negalės mūsų atskirti nuo Dievo meilės, kuri yra Jėzuje Kristuje, mūsų Viešpatyje.

ir pastiprina, *kursai ir užtaria už mus*. statydamas Tėvo akylaudoje priimtąją dėlei mūsų žmogišką prigimtį ir įvykusias joje paslaptis (Tom.) — (35) Dievo išrinktiesiems ne tik paskutiniame teisme, bet ir visame gyvenime nestigs Kristaus pašalpos. — *Nuo Kristaus meilės*; nuo tos meilės, kuria mus myli Kristus. Apaštalas nori išrodyti liuosybę išrinktųjų nuo pavojų. Niekas negali tiek daug prie to prisidėti, kaip žinojimas, jog nieko nėra pasaulyje, kas galėtų iš jų atimti Kristaus meilę ir globą. Pasaulis visa darys ir mėgins, kad išrinktieji taptų nevertais Kristaus meilės; vienok Kristus nėra žmonėms panašus, kad jis paliktu savo prietelius suspaudime be pašalpos; jis apgina ir palaiko savo išrinktuosius, kad jie netaptų nevertais jo meilės. — *Kalavijas* vietoje: užmušimas. — (37) Augščiau išskaityti persekiojimai negali mus atskirti nuo Kristaus meilės, nes mes juos pergalime be didžio vargo per Kristaus meilę (*dėlei to*), kuri mums suteikia gausią pašalpą. —

— (39) *Nes tikras esu*.. Tikėjimas mane moko, jog *neįjoks sutvėrimas* negalės atskirti išrinktųjų nuo meilės, kuria juos Dievas Kristuje ir per Kristų numylėjo, nei labiausiai pageidaujamas dalykas, *gyvenimas*, nei baisiausias, *mirtis* (Tom.), nei pikti aniolai, kurie čia išvardyti toje eilioje, kurioje pirmiausia buvo

sustatyti, kadangi jiems užsiliko įgimtos josios jėgos; nei regimi dalykai, ar tai būtų *dabartiniai*, džiaugsmas arba kentėjimas, ar *busiantieji*, kurie sukelia pagėdimą arba baimę, nei prispaudėjų ir persekiotojų galybė. — Kokiuos dalykus reiškia *augštumas* ir *gilumas* nėra aišku. Apskritai neįjoki sutvėrta esybė negalės atskirti išrinktųjų nuo meilės, kuria juos myli Dievas, ir kurią jiems Kristus per savo nuopelnus išstarnavo. — Paskutiniai užbaigos žodžiai pilnai atskleidžia pradžiai (5, 1). Tenai: Per Kristų ramybė su Dievu ir viltis amžinos garbės; čia: per Kristų tikrumas amžinos garbės.

Dievas nuo patriarkų laikų buvo ne kartą žadėjęs žydų tautai Mesiją, kurs turėjo suteikti jiems tikrą laimę; todėl jie ypač galėjo tikėtis gauti Kristaus atneštus palaiminimus Tuotarpu, kada šv. Povilas rašė savo gromatą į Rymiečius, jau buvo aišku, jog beveik visa Izraelio tauta buvo lyg užkietėjusi savo netikėjime ir rodėsi atskirti nuo mesianiškojo išganymo, o jų vietą buvo užėmę pagonys. Toks dalykų stovis, lyg-kad priešingas Dievo pažadėjimams, galėjo sukelti nevieną abejonę ir reikalavo paaiškinimo. Tą išaiškinimą duoda Povilas trečiame skyriuje (9, 1—11, 36) dogmatiskosios gromatos dalies, išdėstydamas, kokie yra

3. a) Dabartinis Izraelio atskyrimas nuo mesianiško išganymo neprieštarauja Dievo pažadėjimams.

Caput IX. ¹ Veritatem dico in Christo, non mentior: testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto: ² quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo. ³ Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, ⁴ qui sunt Israelitae, quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa: ⁵ quorum patres, et ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

9. Perskyrimas. ¹ Tiesą sakau Kristuje; nemeluoju, liudijant man mano sąžinei šventojoje Dvasioje, ² jog aš turiu didį nuliudimą, ir mano širdžiai yra nuolatinis skausmas. ³ Nes aš pats velyčiau atskirtas buti nuo Kristaus už mano brolius, kurie yra mano gentis pagal kuną, ⁴ kurie yra izraelitai, kuriems priklausio įsūnystė, ir garbė, ir sandora, ir įstatymdavystė, ir Dievui tarnavimas, ir pažadėjimai, ⁵ kurių yra tėvai, ir iš kurių yra Kristus pagal kuną, kurs yra ant viso Dievas pašlovinintas į amžius! Amen.

santikiai tarp Evangelijos ir žydų tautai Dievo padarytųjų žadėjimų apie jų išganyką.

Pirmoje gi vietoje (9, 1—39), priminęs, kokie buvo tie žadėjimai, ir patėmijęs, jog jie nėra surišti su kunišku gimimu arba su Įstatymo darbais, ir nevaržo tobulos liuosybės Dievo, vadinancio į išganyką. Povilas praparo, jog jų išpildymas nėra dar prašalintas, jei, anot pranašų žodžių, daug yra pavadinama pagonių ir tik mažuma žydų dalyvauja išganyje.

1—5. Norėdamas šnekėti apie liudną savo vientaučių padėjimą, kurs taip labai skiriasi nuo ką tik aprašytos laimės išrinktųjų, Povilas pradeda tarsi prisimeilinu, kuriame išreiškia savo nuliudimą dėl jo tautos atmetimo.

(1) *Kristuje*, kaip jo sąnarys ir tarnas; *šv. Dvasioje*: sąžinė gali kada kada paklysti, bet neklysta, kada ji šv. Dvasios apšviesta ir pažadinta yra, kad liudytu.

—(2) Artimiausią progą skausmo išreikškimui davė užbaiga praėjusio straipsnio, jogei išrinktieji turi sau užtikrintą Dievo meilę; visai ką kitą matė Apaštalas pat savo vientaučius; tas tai ir yra priežastimi gilaus jo skausmo, nes jis nėra neprieteliu savo tautos, kaip kaikiuriems rodėsi. — (3) *Atskirtas buti*, lot. anathema. Tuo

žodžiu, atsakančiu žydų *cherem*, pažymėdavo daiktą arba ypą atskirtą nuo kitų ir paskirtą sunaikinimui, lyg-kad iškeiktą, prakeiktą. Apaštalas tai norėtu už savo vientaučius, jei tai butu galima ir brolių išganymui reikalinga arba naudinga, pats buti atskirtas nuo Kristaus ir paskirtas amžinoms kančioms; taip karšta yra jame žydų meilė. — (4) *Izraelitai*, t. y. Izraelio-Jokubo vaikai, todėl ir tėvainiai visų jam Dievo padarytųjų pažadėjimų ir suteiktųjų teisių, kurias Povilas tuojau ir išvardija.—*Įsūnystė* netobula, ne ta, kurią N. Įst. suteikia pašvenciančioji malonė, bet ta, kuri apsirėškė žydų išrinkime iš tarpo kitų tautų, kad jie taptu Dievo tauta. Todėl su jais ypatingu būdu buvo Dievas, apreiškdamas nepaprastais ženklais suteikiamą globą ir apskirtai savo su jais buvimą, kurs ir yra jų *garbė*. Toliaus eina: *Sandora* arba kaip kiti skaito, sandoros, Dievo padarytos su patriarkais, o paskiaus per Mozę su visa tauta; *įstatymdavystė*: įvairūs įstatai; pagal Įstatymą surėdytas *tarnavimas Dievui* ir jo garbinimas; *pažadėjimai* mesianiškojo išganymo, jei tauta ištikimai laikysis įstatų ir Dievo garbinimo.—(5) *Kurių yra tėvai*, patriarkai.—*Kristus pagal kuną*. Viršiausio žydų garbė yra ta, jog

⁶ Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitae: ⁷ Neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: ⁸ id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, aestimantur in semine. ⁹ Promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam: et erit Saræ filius. ¹⁰ Non solum autem illa: sed et Re-

⁶ Ne kad Dievo žodis butu nieku pavirtęs; nes ne visi, kurie yra iš Izraelio, tie yra izraelitai, ⁷ nei-gi kurie yra iš Abraomo giminės, visi yra vaikai; bet Izaoke pavadinti bus tau vaikai; ⁸ tai yra, ne tie įyra Dievo vaikai, kurie kuno vaikais yra, bet kurie yra pažadėjimo vaikai, tie bus paskaityti tarp ainių. ⁹ Nes pažadėjimo šis yra žodis: Apie tą laiką ateisiu, ir Sara turės sūnų. ¹⁰ O ne

iš jų yra Kristus pagal kuną. Apaštalas nesako: kurių yra Kristus, kaip pasakė apie pranašus, dėlto kad Kristus atėjo ne tik žydų išganymui, nors jis priėmė žmogišką prigimtį iš motinos, priklausiusios prie žydų tautos. -- Povilo žodžiai apie Kristų išreiškia čionai keturias tikėjimo tiesas prieš keturias klaidžiatikystes: prieš manikiejus, kurie sakė, buk Kristus neturėjęs tikro kuno, skaitome: *pagal kuną*; prieš Valentiją, sakiusį, buk Kristus atsiėjęs savo kuną iš dangaus: *iš kurių t. y. žydų yra kilęs Kristus pagal kuną*; prieš Nestorijų, kurs mokė, buk kitas buvęs Sunus Dievo ir kitas žmogus-Kristus: *kurs yra Dievas, yra Kristus* kilęs *pagal kuną* iš žydų, ir galop prieš Arijų, kalbėjusį, buk Kristus esąs žemesisnis už Tėvą ir esąs sutvertas iš nieko; jorgei Kristus nėra žemesisnis už Tėvą, parodo pasakymas: *Dievas ant viso*; jorgei nėra sutvėrimas: *— pašlovintas į amžius*, nes tai gali buti pasakyta vien apie Dievą, nes tik jo gėrybė pasilieka į amžius (Tom.).

6—13. Apaštalas norėdamas toliaus priparodyti, jog Dievo pažadėjimų negalima skaityti į niekus pavirtusiais, nors daug žydų juose nedalyvauja, pradeda nuo išaiškinimo priparodymais, paimtais iš patriarkų istorijos, jog leidimas dalyvauti pažadėjimuose priklauso nuo liuso Dievo pavadinimo, o ne nuo kunisko gimimo arba kokių nors nuopelnų, kad paskui galētu iš to išvesti, jog ir pavadinimas į teisybę N. Įst. yra dovana suteikiama viršprigimtinė geradarystė.

(6) *Ne kad Dievo žodis...* Išreikšdamas savo skausmą (e. 2), aš visai nesakau, jog, žydų daugumai ištiesų nedalyvaujant išganyme, jau ir Dievo pažadėjimai nustojo savo galybės, nieku pavirto. — *Yra Izraelitai*: t. y. tokie izraelitai,

kurie dalyvauja pažadėjimuose. Tik tam gali rodyties, jog Dievo pažadėjimai nustojo savo vertybės, kurs manė, buk jie turėjo priklausyti kiekvienam be skirtumo, kurs kuniskai buvo kilęs iš Jokubo (Izraelio) arba Abraomo. Panašiai kalbėjo Apaštalas apie apipjaustymą (2, 28...) ir apie tikrus Abraomo vaikus (4, 11...). Taigi, pamatinė Apaštalo mintis yra: Dvasiškas gimimas ir širdies apipjaustymas daro pažadėjimų dalininku, be atžvilgio į tai, ar kas kuniskai yra gimęs iš Abraomo giminės, ar ne.—(7) *Bet Izaoke...* Plg. 1 Moz. 21, 12.) Izaoke pavadinti bus vaikai pilna teisiais, gausiantį tėvainystę. Dievas prashalino Izmaelį, vyresnįjį Abraomo sūnų, nuo garbės buti išrinktosios tautos tėvu, kuri garbė teko vienam Izaokui.—(8) *Paskaityti tarp ainių*. Tie ainiai (Dievo vaikai) yra dvasiškaais Abraomo vaikais. Izmaelis buvo gimęs sulig prigimties įstatų iš tebeluvusios vaisinga Agaros; jis yra paveikslu netikinčiųjų žydų, kurie taipogi tik sulig prigimties įstatų, pagal kuną, paeina nuo Abraomo; priešingai gi Izaokas, užgimęs pagal dievišką pažadėjimą ir iš viršprigimtinio Dievo veikimu padarytos vaisinga Saros ir todėl išdalties budamas lyg Dievo sūnumi, yra paveikslu tų, kurie viršprigimtaine malone ir tikėjimu surišti su Kristumi, Dievo Sūnumi, yra Dievo įsuiaiais ir taip tampa dalininkais žadėtojo išganymo. —(10) Iš to, kas augščiaus pasakyta, aišku, jog vien kuniskas nuo Abraomo paėjimas dar nieko nereiskia; nes kitaip butu turėjęs ir Izmaelis butinai priklausyti prie pažadėjimo vaikų, o tokiuo jo niekas nelaiko; bet galētu dar kas čia patėmyti: Gal Izaokas buvo augščiaus pastatytas iš atžvilgio į savo motinos vertybę, kuri buvo laisva; o ne vergė, kaip Agara, ir dėlei geresnio

becca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri. ¹¹ Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret). ¹² Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori. ¹³ Sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.

¹⁴ Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit.

¹⁵ Moysi enim dicit: Miserebor

tiktai ji, bet ir Rebeka, kuri iš vieno susiėjimo su Izaoku, mūsų tėvu, nėščia pastojų. ¹¹ Nes dar jiedviem neužgimus, nei ką nors gera ar pikta padarius, (idant Dievo nutarimas, paliečiantis jo išrinkimą, užsiliktų), ¹² ne dėlei darbų, bet dėlei vadinančiojo valios, buvo jai pasakyta: Vyresnysis tarnaus jaunesniajam, ¹³ kaip parašyta yra: Numylėjau Jokubą, o Ezavo neapkęčiau.

¹⁴ Ką gi tat sakysime? ar yra pas Dievą neteisybė? Visai ne!

¹⁵ Nes Mozei sako: Pasigailėsiu

savo pasiėlgimo? Ir tai ne, nes Ezavas ir Jokubas turėjo vieną ir tą pačią motiną, buvo dvynais, o vienok antrasis buvo augščiausias pastatytas už pirmąjį ir tai dar pirm užgimimo (e. 11). 10 eil. galima taip išreikšti kitais žodžiais: O ne tiktai Sara, bet ir Rebeka gavo pažadėjimą (Iren.), kada ji pradėjo dvynus ir tai iš vieno Izaoko, mūsų, t. y. žydų, tėvo. Apie Rebekai duotąjį pažadėjimą veiz. 1 Moz. 25, 23 ir plg. žemiaus e. 12.—(11) Žydai negali pasitikėti nei savo kilme, nei įstatymo darbais. Dar dvyniams vaikams negimus, Dievas apreiškė, jog jis išrinks vieną iš jųdviejų ir tai jaunesnįjį, kurs kaip toksai regėjosi turis mažesnes teises, kad taptu vienatiniu tėviniu ir žydų tautos tėvu, ir tai iš liuosos Dievo valios be atžvilgio į nuopelnus (Aug).—*Pasiliktu*: butu pažintas kaipo pasiliekančias.—(12) *Buvo jai pasakyta*. Veiz. 1 Moz. 25, 23. Buvo tai visupirma pasakyta apie dvi tauti, turėjusi paeiti iš dviejų brolių; bet ta Dievo pranašystė paliečia Jokubą ir Ezavą ne mažias, kaip jųdviejų ainius, ir juodviejuose rado savo išpildymą, kada Jokubas gavo tėvo palaiminimą (1 Moz. 27, 27. 29. 37. 40).

(13) *Parašyta pas* Malak. 1, 2... Žodis „neapkęsti“ yra kaipada šv. Rašte imamas tik dėl palyginimo arba nurodymo, jog nėra meilės, ypač ten, kame jis statomas prieš žodį „mylėti“ jis nereiskia tikro neprielankumo, bet tik mažesnį prieilankumą, žemesnį meilės laipsnį, arba stoką ypatingos meilės, kuri apsirėiskia nepaprastais prieilankumo ženklais. Trumpei sakant, jis reiskia: mažias mylėti,

apsileisti meilėje. Taigi, visupirma Dievas tame mažias mylėjo Ezavą, kad jis jaunesnįjam broliui, apilenkdamas vyresnįjį, suteikė iš liuosos savo išrinkimo teisę imti žemišką tėvainystę ir dalyvauti padarytoje su Abraomu sandoroje. Apaštalas nori čia iškelti aikštėn svarbesnę tiesą, butent, jog teisę dalyvauti naujoje sandoroje suteikia ne kuniška kilmė arba pirmpadarytas nuopelnas, bet liuosas Dievo malonės išrinkimas.

14—24. Dievas nėra neteisingas, jei jis iš tarp lygių vieną apilenkdamas kitą pavadiną į tikėjamą.

(14) Iš žydų ir pagonių tarpo vadiną Dievas be atžvilgio į išviršines aplinkybes arba į darbus vien tik pagal savo pamėgimą vienus pasekmingai į tikėjamą, kitiems suteikia užtenkančias malones, per kurias jie, jei patis sandarbiuinkaus, pasieks išganymą. Bet argi Dievas nėra neteisingas, jei jis beveik lygiose aplinkybėse išrenka vieną, kitą apilenkdamas? Į tą klausimą Apaštalas duoda atsakymą tuoju, toliaus gi (e. 20—24) jis išriša kitą prikašiojimą.—(15) *Nes Mozei sako*: veiz. 2 Moz. 33, 19. Neteisybė gali tenai buti, kame yra priedermė, pvd. kada kas atlieka suderėtą darbą, o netenai, kame veikia duosnumas ir gerumas, pvd. jei kas sutinka ant kelio du elgeti ir tik vienam teduoda almužną. Kadangi šv. Povilas tą tiesą, jog žydai taip-pat, kaip ir pagonis, ne iš priedermės, bet iš mielaširdystės leidžiami yra dalyvauti mesianiskos karalystės gėrybėse, jau ką-tik prirodinėjo (plg. 3, 22.; 4, 1...), tai dabar jis pa-

cujus misereor: et misericordiam praestabo cujus miserebor. ¹⁶ Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. ¹⁷ Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam: et ut annuntietur nomen meum in universa terra. ¹⁸ Ergo cujus vult miseretur, et quem vult indurat. ¹⁹ Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim ejus quis resistit? ²⁰ O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? ²¹ An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? ²² Quod si Deus

to, kurio pasigailėti noriu, ir suteiksiu mielaširdystę tam, ant ko aš noriu susimilti. ¹⁶ Taigi, nėra tai dalykas norinčiojo, nei bėgančiojo, bet susimilstančiojo Dievo. ¹⁷ Nes Raštas sako Paraonui: Dėlto tai pažadinau tave, kad ant tavęs parodyčiau mano galybę, ir kad mano vardas būtų apsakytas po visą žemę. ¹⁸ Todėl, ant ko nori, susimilsta, ir kurį nori, užkietina. ¹⁹ Taigi, pasakysi man: Ko dar skundžiasi? nes kas gi priešinasi jo valiai? ²⁰ O žmogau! kas tu esi, kad su Dievu bylinėtumeis? Argi sako indas tam, kurs jį nulipdė: Kam tu mane taip padarei? ²¹ Ar puodžiui ne valia iš to paties molio padirbti vieną indą šlovei, o kitą panieki-

rodo iš šv. Rašto, jog pats Dievas apie save liudija, kad jis suteikime savo mielaširdystės arba jos nedavime yra liuosas ir nedaro jokios neteisybės. Pirmoje vietoje Apaštalas deda žodžius, kurie buvo pasakyti Mozei, ištikimam Dievo priešiui; taigi, dar labiau jie pritinka visiems kitiems.—(16) *Taigi nėra...* Taigi, Dievas nėra skolingas žmogui jo nuteisinimą dēlei jo valios arba už regimus darbus, bet suteikia jį vien iš mielaširdystės (Tom.).—(17) Taipogi ir per tuos, ant kurių Dievas nesusimilsta, kaip tai buvo su Paraonu, pasiekia jis savo galutiną tikslą, savo šlovę. Prie visam tam nėra nieko, kas galėtų Dievą priversti, kad jis savo mielaširdystę vėlyk suteiktu, nekaip jos neduotu.—*Pažadinau*, kaid pasirodo iš Zach. 11, 16, žmonai reiškia: aš tave pastaciau karaliumi (Jier.), kad ant tavo užkietėjimo parodyčiau savo galybę ir taip apgarsinčiau savo vardą visiems, kurie gaus apie tai žinią. Kaip Paraono užkietėjimas negalėjo sutrukdyti Dievo žydu tautos išgelbėjime, bet dar davė progą didesniems stebuklams, per kuriuos jo šlovė skaisčiaus spindėjo ir labiau prasiplatino, tai negali taipogi kiti nusidėjėliai sutrukdyti savo užkietėjimu Dievo tikslų.—(18) *Todėl ant ko nori...* Taigi, Dievas nėra neteisingas, kad jis tą o ne kitą išrenka, nedeinant jam parodytu savo mie-

laširdystę. Paraono paminėjimas, ypač kad jis statomas prieš ką tik paminėtą Mozę, rodė tiems, kuriems gromata siųsta buvo, jog čia paduotas yra pavyzdys žmogaus, ant kurio Dievas nesusimilo. Žodis „užkietinti“ reiškia ne ką kitą, kaip tik nesusimilti (Aug.). Betarpiška užkietėjimo priežastis yra pats žmogus, kada jis daro savo nusidėjimais save nevertu gauti iš Dievo sušelpimą apstėsnėmis malonėmis, o pasipriešinamas vidūjiniams arba išviršiniams Dievo pažadinimams, įgija lyg-kad užkietėjimą pasipriešiniame ir juo taip apsupa savo širdį, kad tarsi visai užkerta kelią į ją malonei. Galima nurodyti Dievą, kaip aplinkybinę ir tarpinę priežastį užkietėjimo, bet tik tiek, kiek jis visųpirma tai padaro, kuomet žmogus, kaip Dievas pramato, pikta pasinaudos savo užkietėjimu, tiek kiek, bausdamas už praėjusius nusidėjimus, neduoda jam apstėsnijų malonių, kuriomis galėtų suminkštinta būti jo širdis, galop parėdo pats užkietėjimą savo išmintingiausių tikslų pasiekimui.—(19) *Taigi pasakysi man...* Užmetinėjimas, tiesą sakant, atkreiptas yra prieš patį Dievą, kurs, kaip pasakojama šv. Rašte, užkietino Paraoną, o vienok jį baudė.—(20) Veiz. Išm. 15, 7.—*Kam tu mane taip padarei?* Kad aš gavau tokią išvaizdą ir paskyrimą.—(21) Palyginimas paimtas

volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa potentia, vasa irae, apta in interitum, ²³ ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae prae-paravit in gloriam. ²⁴ Quos et vocavit nos non solum ex Judaeis, sed etiam ex gentibus, ²⁵ sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam: et non dilectam, dilectam: et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. ²⁶ Et erit: in loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi. ²⁷ Isaias autem clamat pro Israel: Si

nimui. ²² O jei Dievas, nors jis norėjo parodyti rustybę ir ap-reikšti savo galybę, užlaikė su didžia kantrybe rustybės indus, tinkančius pražuvimui, ²³ idant parodytu savo šlovės turtus ant mielaširdystės indų, kuriuos jis prirengė į šlovę ²⁴ ir kaipo tokiuos pavadino mus ne tiktai iš žydų, bet ir iš pagonių,

²⁵ kaip jis ir sako pas Ozę: Vadinsiu ne mano tautą manąja tauta, ir nemylimą mylimąja, ir negavusią mielaširdystės mielaširdystę gavusiąja; ²⁶ ir bus: vietoje, kur jiems pasakyta buvo: Jūs neesate mano tauta! ten jie pavadinti bus gyvojo Die-

yra iš S. Jst. Jis įvaizdina vyriausį Dievo viešpatavimą ir jo tobulą liuosybę žmonių rėdyje ir valdyme, ypač gi nurodo reikalingumą nolaikdaus ir pilno pasidavimo ir nutilimo, su kuriais žmogus privalo atiduoti pagarbą tai tvarkai, kurią Dievas liuosai pagal savo norą įstatė, ir prisitūrėti nuo jos teismo arba papeikimo (Orig. Efr. Auks. Kyr. Aleks.). Panašiai skambančius žodžius randame Išm. 15, 7., jų tikslas aiškiaus išreikštas pas Iz. 45, 9.—(22) *O jei Dievas...* Apaštalas grįžta prie klausimo, davusio priežastį užmetinėjimui prieš Dievo teisybę, ir išdalies vėl aiškina e. 18. Eil. 23 ir 24 randasi antroji dalis ypoteitiško sakinio, kurs neturi aiškaus užbaigimo. Pirmoje dalyje Apaštalas aprašo ypoteitiškai budą, kaip Dievas pasielgia su nusidėjėliais, antroje gi jo pasielgimą su išrinktaisiais (Tom.). Priminimas didžios Dievo geradarystės, kurią gavo šv. Povilas ir jo gromatos skaitytojai, lyg nukreipia jo mintį, šalin; bet tai, ką jis norėjo išreikšti, gana aiškiai suprantama iš e. 24. — *Užlaikė su didžia kantrybe...* Dievas gali teisingai bausti užkietėjusius nusidėjėlius; tai parodo pasielgimas, kurio jis paprastai laikosi su nusidėjėliais. Jei jis pakenčia nusidėjėlius su didžiu kantrumu, kad jiems duotu laiką pasitaisyti, tai ne jis yra betarpiška jų užkietėjimo priežastis, bet patis nusidėjėliai, kurie paniekina jo gėrybę, atstumia jo malones ir piktai pasinaudoja pasitaisy-

mui duotuoju laiku, kad krautu nusidėjimus ant nusidėjimų. Taip jie patis renka tarsi į save Dievo rustybę ir daugina jos pilnybę, darydami save vertais, kad butu atiduoti amžinam pražuvimui. Teisybė reikalauja, kad sugriauta tvarka būtų atitaisyta per nusidėjėlio nubaudimą, mielaširdystė gi pastumia Dievą, kad jis duotu laiką pakutai. Iš to pigu jau suprasti prasmę žodžių: *nors jis norėjo...* (Auks.) — (23) *Idant parodytu...* Dievo pasielgimas su teisiaisiais. Teisūs yra žmonės, kurie priima į save Dievo malones, jas renka ir, su jomis sandarbinukandami, išliuosuoja save nuo visokios neteisybės, kad taip jie taptu šventais, kiekvienam geram darbui tinkančiais indais. Jie gauna po savo pavadinimui į tikėjimą visa, per ką jie gali pasiekti amžiną šlovę, jei tik patis draug veikia (Auks.). Atsižvelgiant į e. 19. sakinyse gali buti taip užbaigtas: *Ką tu tuomet sakysi? Ar tu ir tuomet išdrisi vadinti neteisingu Dievą, kurs daro išmetinėjimus užkietėjusiam nusidėjėliui?*

25 — 29. Pagonių ir žydų pavadinime Dievas tiktai pildo savo per pranašus apgarsintas pranašystes.

(25) *Kaip jis sako pas Ozę.* Pas Ozę tie žodžiai randasi ne vienoje vietoje; pirmoji jų dalis paimta iš Oz. 2, 23, antroji gi iš 1, 10. Pirmoje dalyje žadama yra šiaurinės žydų (Izraelio) karalystės gyventojams sugrįžimas į malonę Dievo, kurį jie buvo apleidę; ir tie žo-

fuerit numerus filiorum Israel tamquam arena maris, reliquiae salvae fient. ²⁸ Verbum enim consummans, et abbrevians in aequitate: quia verbum brevium faciet Dominus super terram: ²⁹ et sicut praedixit Isaías: Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorrha similes fuissetis.

vo laikais. ²⁷ Izaijas gi šaukia apie Izraėli: Jei Izraėlio vaikų skaitlius būtų kaip jūros smiltis, liekanos bus išgelbėtos. ²⁸ Nes jis išpildo žodį ir paskubina teisybę; nes Viešpats veikiai išpildys žodį ant žemės. ²⁹ Ir kaip Izaijas pranašavo: Jei kareivijų Viešpats nebūtų mums palikęs ainijos, būtų mums pasidarę kaip Sodoma, ir būtų mums panašūs Gomorai.

b) Žydai iš savo kaltybės atskirti yra nuo sau pažadėto išganymo, kurį pagonis gavo per tikėjimą.

³⁰ Quid ergo dicemus? Quod gentes, quae non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem, quae ex fide est. ³¹ Israel vero sectando legem justitiae, in legem justitiae non pervenit. ³² Quare?

³⁰ Ką gi tat sakysime? Jogei pagonis, kurie neįsijungė teisybės, gavo teisybę, bet tą teisybę, kuri yra iš tikėjimo; ³¹ o Izraėlis, įsijungdamas teisybės Įstatymo, nepasiekė teisybės Įstatymo. ³² Kodėl? Jogei ne

džiai po paveiklo priedanga išreiškia pagonių pavadinimą. — (27) *Izaijas gi šaukia*. Žodis „šaukia“ nurodo pranašystės svarbumą. Sekantis žodžiai paimti iš Iz. 10, 22. 23. — *Liekanos*, t. y. visai nedaug, kurie turėjo užsilikti nepaliesti Ezekijo laikuose, yra šv. Dvasios apšviestam Apaštalui paveiklu mažo skaitliaus žydų, kurie pripažins ateinančią Mesiją. — (28) Dievas tai, kas praėjusiame sakinyje buvo išreikšta apie nedaugelio išgelbėjimą, operat apie daugelio prazuimą, pilnai ir veikiai išpildys teisybę. — (29) *Ir kaip pranašavo...* Ir ta pranašystė, paimta iš Iz. 1, 9, yra paveiklu to, kas su žydų tauta turėjo atsitikti Mesijo laikuose.

(30) *Ką gi tat sakysime?* Tokiu klausimu paprastai Povilas šioje gromatoje išreiškia laukiamą užmetinėjimą (plg. 3, 5; 6, 1; 7, 13; 9, 14), bet čionai ji vartoja tik perejimui nuo vieno dalyko prie kito. Kadangi apie Dievo padarytųjų pažadėjimų panaikinimą negali būti nei šnekos, tai ką mes turime pasakyti apie pagonių pavadinimą ir apie žydų atmetimą? Koki yra priežastis to stebėtinio Dievo pasielgimo? — (31) *Nepasiekė teisybės Įstatymo*. Teisybės Įstatymas nėra tai pats Mozės Įstatymas, bet to Įstatymo mintis ir valia, taisyklės ir kelias, vedantis į tikrą teisybę. Tą Įstatymo dvasią žydai, tiesa, stengėsi pasiekti, bet tai jiems nepavyko. — (32) *Kodėl?* Kas do priežastis buvo, kad žydai negalėjo pasiekti tikros teisybės, nors jie stengėsi pasiekti? — *Jogei ne iš tikėjimo...* Jie stengėsi pasiekti per Įstatymo darbus, bet tokiais, kurie buvo tik prigimtais darbais; tai gi negalėjo jų vesti į viršprigimtą teisybę. Žydai užėjo ant netikro kelio, kadangi jie veizdėjo tik į išviršinius priesakus ir manė, jog jie per savo darbus bus nuteisinti. Žodis „*kaip*“ pažymi žydų nuomonės klaidingumą. — *Nes jie įsitrenkė...* Nuolaidus Viešpaties apsirėškimas nesutiko su mesianiškaie

Aiškindamas toliau (9, 30—10, 21) santikius tarp Evangelijos ir žydams padarytų pažadėjimų, šv. Povilas nurodo, jog priežastimi, kodėl daugelis žydų neatina į teisybę, kurią gavo per tikėjimą pagonis, yra jų pačių nieku neišteisinaimas nežinojimas, kadangi nesuprasdami Įstatymo jie prasimanė savotišką teisybę, atmeta gi teisybę evangelijinio tikėjimo. ^{30—33}. Visų pirma žydai nuteisinimo įsijungimoje ejo netikru keliu ir atmetė savo Mesiją.

Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis. ³³ Sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, et petram scandali: et omnis, qui credit in eum, non confundetur.

Caput X. ¹ Fratres, voluntas quidem cordis mei, et obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem. ² Testimonium enim perhibeo illis quod aemulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. ³ Ignorantes enim justitiam Dei, et suam quaerentes statuere, justitiae Dei non sunt subjecti. ⁴ Finis enim legis, Christus ad justitiam omni credenti. ⁵ Moyses

iš tikėjimo, bet kaip per darbus jieškojo; nes jie įsitrenkė į užsigavimo akmenį, ³³ kaip parašyta yra: Štai dedu Sione užsigavimo akmenį ir pasipiktinimo uolą; ir kiekvienas, kurs į jį tiki, nebus užgėdintas.

10. Perskyrimas. ¹ Broliai! tiesa, mano širdies geismas ir malda į Dievą darosi už juos dėl jų išganymo. ² Nes aš duodu jiems liudijimą, jog jie turi uolumą apie Dievą, bet ne pagal žinojimą. ³ Nes nepažindami Dievo teisybės ir norėdami savąją iškelti, jie nepasidavė Dievo teisei. ⁴ Nes Įstatymo galas yra Kristus dėl nuteisinimo kiekvienam tikinčiam. ⁵ Nes

puikių žydų laukimais, ir jo mirtis ant kryžiaus buvo jiems papiktinimu. Taip atsitiko, kaip pranašavo (Luk. 2, 34) Simeonas.— (33) Jūs neturite ko stebėtis, nes pranašas seniai apie tai buvo pasakęs. Apaštalas čia sutraukia du Izaijo tekstus (28, 16 ir 8, 14), kalbančiu apie Mesiją, į vieną sakinį (plg. 1 Petr. 2, 7). — Kristus vadinamas yra užsigavimo akmenimi ir pasipiktinimo uola, atsižvelgiant į tuos, kurie į jį netikėjo; pats gi jis buvo padėtas tik kaip pamatas ir ramstis, kad neivienas, kurs į jį tiki, nebutu užgėdintas (Auks.).

10, 1-13. Žydai suklydo dėlei savo nežinojimo, kadangi jie nepažįsta tikrojo išganymo kelio.

(1) *Broliai!* Tas atsiliepiams nėra atkreiptas į netikintčius žydus, bet į skaitytuos.—*Mano širdies geismas ir malda.* Apaštalas teisingai suvienija du dalykus, geismą ir maldą. Jo širdies geismas nėra bergėdžias, jis stumia prie maldos, kad Dievas suteiktų tikėjimo malonę, kurios niekas sau užsipelnyti negali. Pradedantis sakinį žodis „tiesa“, paskui kurį neina jam atsakantis „bet“, nurodo, jog randasi kliūtis, suturinti geismo įvykimą, kurią prirengia patis žydai.— (2) Nežiurint į visus pagonių persekiojimus, žydai tvirtai laikėsi Įstatymo ir stengėsi ištikimai jį išpildyti. Pats Apaštalas buvo iškalbingu pavyzdžiu tokio uolumo. Bet

pas juos nėra tikros išminties, nėra taip pilno žinojimo, kad jie pripažintų Išganytoją už Mesiją ir į jį tikėtų.— (3) Čionai Apaštalas paliudija tik apie tai, kas buvo; jokie gi žydai buvo pasilikę nežinojime iš savo kaltybės, jis priparodys e. 14. Dievo teisybė yra tai malonės stovis, kurs yra suteikiamas tikintiems į Kristų dėlei jo nuopelnų. Ta teisybė griežtai skiriasi nuo kitos, kurios jieškojo žydai, kuri yra iš darbų, nes pirmoji negali būti pasiekta per žmogaus veikimą. Žydai nepažįsta tikros teisybės ir stengiasi iškelti augštyn tik *savąją* teisybę; todėl jie ir *nepasidavė* su tikėjimo nusižeminimu *Dievo teisei*, kuri tiktai tikinties duodama yra. Plg. 9, 31.— (4) *Nes Įstatymo...* Įstatymas buvo žydams duotas, kad jis žadintų jų tikėjimą į ateisiantį Mesiją ir lyg auklėtojas per savo priesakus vestu juos prie jo. Kristui atėjus, pasiliovė Įstatymo darbas. Taigi, Kristus buvo ir tikslu ir galu Įstatymo (Kyr.-Aleks. Aug.).— (5) *Nes Mozė taip parašė...* Veiz. 3 Moz. 18, 5. Dievas čia žada ne tik laikiną gyvenimą, bet ypač ir visų pirma amžinąjį (Auks. Aug.), kaip liudija Mat. 19, 17 ir Luk. 10, 28. Tas gyvenimas žadamas yra tiems, kurie yra tikrais Įstatymo pildytojais, t. y. kurie užlaiko visus priesakus, tarp kurių visudidžiausias yra Dievo meilė (5 Moz. 6, 5; plg. Mat. 20, 36). To gi niekas negalėjo padaryti dėlei kuno silpnybės (8, 3)

enim scripsit, quoniam justitiam, quae ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea. ⁶ Quae autem ex fide est justitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in coelum? id est, Christum deducere: ⁷ Aut quis descendet in abyssum? hoc est, Christum a mortuis revocare. ⁸ Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod praedicamus. ⁹ Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. ¹⁰ Corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem. ¹¹ Dicit enim Scriptura: Omnis, qui credit in illum, non confundetur. ¹² Non enim

Moze taip parašė apie teisybę, kuri eina iš Įstatymo: Žmogus, kurs ją pildys, bus joje gyvas. ⁶ Teisybė, kuri yra iš tikėjimo, taip kalba: Nesakyk savo širdyje: Kas užžengs į dangų? tai yra, Kristaus žemyn nuvestų. ⁷ Arba kas nužengs į bedugnę? tai yra, Kristaus iš numirusių pašauktų. ⁸ Bet ką sako Raštas? Arti yra žodis tavo burnoje ir tavo širdyje; tai yra tikėjimo žodis, kurį mes apsakome. ⁹ Nes jei tu savo burna išpažįsti Viešpatį Jėzų, ir savo širdyje tiki, jog Dievas jį prikėlė iš numirusių, busi išganytas. ¹⁰ Nes širdimi tikima dėl nuteisinimo, o burna daromas yra išpažinimas dėl išganymo. ¹¹ Nes Raštas sako: Kiekvienas, kurs į jį tiki, nebus užgėdintas. ¹² Nes

ir gyvenančio jame nusidėjimo (7, 14...) be dieviškos malonės, kuri žydams buvo suteikiama iš atžvilgio į ateisiantį Mesiją, į kurį jie tikėjo ir prie kurio atėjimo rengė juos Įstatymas. Taip S. Įst. šven tieji per tikėjimą į ateisiantį Mesiją pasiekdavo tai, jog jie tapdavo teisingais ir budami malonėje ir su jos pagalba išpildydavo Įstatymą. Kitaip darė žydai, apie kuriuos čia šneka Apaštalas: jie norėjo prigimtomis spėkomis išpildyti Įstatymą ir įieškojo savo teisybės, už kurią jiems būtų suteiktas amžinas gyvenimas, kaip priderantis užmokesnis. Tatai Kristui numirus ir prisikėlus, į šešėlio vietą atėjo tiesa, ir Įstatymas pasiliovė buvęs mokytoju, vedančiu į Kristų. Kadangi žydai nenorėjo į jį įtikėti, jiems pasiliko Įstatymo raidė, bet be malonės jo išpildymui reikalingos. — (6. 7.) Tose dviejose eil. Apaštalas nori parodyti, kaip pigiai gaunama yra teisybė iš tikėjimo, ir patvirtina tai atsakančiais pritaikytais žodžiais iš 5 Moz. 30, 11–14. Kaip pigiai galėjo būti seniaus pažintas per Moze apgarsintas Įstatymas, taip pigiai gali būti dabar pasiekta apaštalų apgarsinta tikėjimo teisybė. Kaip anuomet žydai nereikalavo klausinėties lyg su abejojimu, kas užžengtų į dangų Įstatymo iš ten atneštų, taip dabar, kada Kristus atėjo ir savo

mirtimi užpelnė teisybę, niekas nebereikalauja skysties, buk butu sunku arba negalima gauti teisybę, lyg-kad ir dabar turėtumėm įieškoti ko nors, kas mums atgabantu iš dangaus Viešpatį, kurs mus atpirktu. Per Dievo Sunaus išikunijimą (e. 6) ir jo mirtį (e. 7) musų atpirkimas jau pilnai įvyko. — (8) *Bet ką sako...* Anot graik. t. Povilas tolesniai paduoda tą patį paveikslą, kuriame teisybė kalba, toliau tęsdama tekstą, paimtą iš 5 Moz. 30. *Bet ką-gi jis sako? — Arti yra...* Išganymo gavimui nereikia tau pereiti žemes, perplaukti juras, lipti ant kalnų, nes tavo širdyje ir tavo burnoje yra išganyimo priežastis (Auks.), išpažinimas burna ir tikėjimas širdimi. — (9) Vardas Jėzus paženkliną švenčiausią Išganytojo žmogystę, o vardas Viešpats jo dievybę — Gyvas tikėjimas gauna teisybę; bet kad gautumėm išganytą, mes turime tą teisybę ištikimai užlaikyti iki gyvenimo galui. O tai gali tik tuomet įvykti, kad mes širdies tikėjimą išpažįstame burna kasdieniniame gyvenime. — (11) Kad tas mokslas žydams neišrodytu naujas, Apaštalas patvirtina jį S. Įst. žodžiais, paimtais iš Iz. 23, 16. — *Kurs į jį tiki:* Į brangų akmenį Siono pamatuose (plg. 9, 33), į Kristų. — (12) *Nes nėra skirtumo...* Kristus Viešpats ne

est distinctio Judaei, et Graeci: nam idem Dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum. ¹³ Omnis enim, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.

¹⁴ Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicante? ¹⁵ Quomodo vero praedicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona! ¹⁶ Sed non omnes obediunt Evangelio. Isaías enim dicit: Domine quis credidit auditui

nėra skirtumo tarp žydo ir graiko; nes tas pats yra visų Viešpats, turtingas visiems, kurie į jį šaukiasi. ¹³ Nes kiekvienas, kurs šauksis vardop Viešpaties, bus išganytas.

¹⁴ Kaip gi tat jie šauksis, prie to, į kurį neitikėjo? Arba kaip tikės į tą, apie kurį negirdėjo? Kaip gi išgirs be apsakojančio? ¹⁵ Bet kaip apsakos, jei nėra siųsti? kaip parašyta yra: Kaip gi dailios kojos skelbiančiųjų ramybę, apsakojančiųjų gerą! ¹⁶ Bet ne visi paklusnūs yra Evangelijai, nes Izaijas sako: Viešpatie! kas itikėjo tam, ką iš mūsų girdėjo? ¹⁷ Taigi, tikėji-

tik išgriovė sieną, skiriančią žydus nuo pagonių, bet jis surinko taipogi apščius nuo pelnų turtus visiems, kurie daro, kas nuo jų reikalaujama, ir išpažįsta tikėjimą į jį burna ir darbais.—(13) Mesijo laikuose gyvas tikėjimas į Kristų yra visiems žmonėms vienatinu keliu, vedančiu į teisybę ir išganymą. Joël. 2, 32; Apd. 2, 21

14–21. Žydų nežinojimas painia iš jų pačių valios ir kaltybės, todėl jie patirdavė priežastį savo išskirimui iš mesianiskos karalystės.

(14) *Kaipgi tat šauksis...* Apaštalas, surišdamas tą naują straipsnį su praėjusiuoju, iš ano paskutinių žodžių ima progą parodymui, kas tam atsišaukimui reikalinga iš Dievo pusės (e. 14.15) ir iš žmonių pusės (e. 16.17), kad jis galėtų vesti į išganymą. Iš Dievo pusės reikalinga, kad Evangelija apsakojama būtų tam tikrų pasiuntinių, ėmusių savo pasiuntinystę iš Dievo. Nėra pasakyta aiškiai, kas *neitikėjo*; taigi, galima suprasti, jog žydai ir pagonys.—(15) Apaštalas aprašo paprastą Dievo Apveizdos kelią Evangelijos praplatinime. Bet Dievas gali ir kitaip atvesti ką nors į tikėjimą, kaip Povilas pats ant savęs buvo prityręs, kada keliavo Damaskan.—*Kaip parašyta yra*, pas Iz. 52.7. Tiesa, pranašas pakvėjęs yra tuos žodžius apie kitą aisitikimą, bet tasai atsitikimas anot paties pranašo artimiausiai surištas yra su mesianiškuoju išganymu, ir yra tarsi jo pradžia, taip kad Izaijo žodžiai, ir raidinėje pras-

mėje paimti, turi savyje pranašystę apie Evangelijos apsakojimą. Niekas negali šaukties į Kristų, kas į jį netiki. Niekas negali į jį itikėti, nieko apie jį negirdėjęs; bet negali apie jį išgirsti, jei jam ta žinia nebus keno nors atnešta. Niekas gi negali atnešti, kas nėra prideramai siųstas. Taigi, Dievas turėjo išsiųsti Evangelijos apsakotojus, kaip jis per Izaiją žadėjęs yra padaryti. Tas gi siuntimas išėina nuo Kristaus ir nuo tų, kuriems jis suteikė valdžią siųsti, t. y. nuo apaštalų ir jų ipėdinių, vyskupų. Kas kaip kitaip siųstas yra, tas neturi tikro siuntimo ir yra tik samdininku, bet ne tikrų burio ganytoju. Plg. Jo. 20.21.—(16) Izaijas, kaip pranašas, matė ateinančius Evangelijos apsakotojus ir sveikiu juos su džiaugsmu; taigi, galima buvo tikėtis, jog visi su mielu noru priims jų apsakojimą; bet deja! nevisi (t. y. nedaugelis tarp žydų) paklusnūs buvo gerai Naujienai: *Viešpatie, kas... girdėjo?* Taip tą tekstą suprato Origenas. Kiti gi išverčia: Kas tikėjo tam, kas mums (žydams) apsakytą buvo.—Reikia patėmyti, kad Vulgatos žodis: *auditus*, gr. ἤ ἀκούσας, kadangi lygus yra ebr. *šemu'ah*, reiškia čionai ir sek. eil. tai, kas yra girdima; todėl teisingai gali būti pavaduotas žodžiu: praedicatio, apsakojimas, taip-pat kaip toje pačioje Vulg. kitur verčiamas yra: rumor, girdas (Mork. 1.28), fama, garsas (Mat. 14.1) ir k.—(17) *Taigi, tikėjimas iš apsakojimo...* Iš Kristaus

nostro? ¹⁷ Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. ¹⁸ Sed dico: Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum. ¹⁹ Sed dico: Numquid Israel non cognovit? Primus Moyses dicit: Ego ad emulationem vos adducam in non gentem: in gentem insipientem, in iram vos mittam. ²⁰ Isaías autem audet, et dicit: Inventus sum a non quaerentibus me: palam apparui iis, qui me non interrogabant. ²¹ Ad Israel autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, et contradicentem.

mas iš apsakojimo, o apsakojimas per Kristaus žodį. ¹⁸ Bet sakau: Argi jie negirdėjo? Ir vienok: Į visą žemę išėjo jų balsas, ir jų žodžiai iki žemės kraštui. ¹⁹ Bet sakau: gal Izraelis nesuprato? Pirmasis sako Mozė: Aš privesiu jus prie pavydo ne-tautai, atvesiu jus į rustybę prieš tautą neišmintingą. ²⁰ O Izaijas pasidrasina ir sako: Tų, kurie manęs neįieškojo, rastas esu; aiškiai pasirodžiau tiems, kurie apie mane nesiklausė. ²¹ Izraeliui gi sako: Per visą dieną ištiesiau savo rankas prie tautos netikinčios ir prieštaraujančios.

parėdymo, kurs siunčia savo apaštalus. Su-
lig prapašo skundos tie, kuriems Evan-
gelija apsakytą yra, ne tiktaį galėjo tikėti,
ko nebutu buvę, jei jiems nebutu buvę
apsakota (*taigi, tikėjimas iš apsakojimo*
paeina), bet dar turėjo tikėti, turėjo
pareigą, kuri nebutu buvus ant jų uždė-
ta, jei Evangelija nebutu buvus apsa-
koma prideramai išsiųstų pasiuntinių (*o*
apsakojimas per ir t. t.) — (18). Veiz.
Ps. 18, 5. Apaštalas užkerta kelią vi-
siems išsikalbinėjimams. Jei kas sakytu:
Rasi jie negirdėjo? Tokiems šv. Povilas
atsakys: Dangus ir žemė girdėjo, o jūs,
iš kurių tarpo išėjo apsakotojai ir tarp
kurių taip ilgai pasilik, nebutumėt gir-
dėję (Auks). — (19). Veiz. 5 Moz. 32,
21. Gal žydai nepažino Evangelijos galy-
bės? Bet ir pagonis ją permatė (Auks.
Tom.). Tai paliudija pats Įstatymo davė-
jas, Mozė. Anot Atk. 32. p., Dievas nori
suteikti taip daug žemiškų geradarysčių
Izraelio kaiminystėje esančioms tautoms,
kad patį išrinktoji tauta pradės joms jų
pavydėti. Bet ta pranašystė pilnai įvyko,
kada Dievas pastatė pirmoje vietoje pa-
gonis taipogi išganymo suteikime, žydams
atmetus Mesiją. Pagonis yra ne-tauta,
neverta Dievo akyvaizdoje tautos vardo,
tauta netinkanti dieviškos tiesos pažinimui

(*neišmintingą*). — (20) Veiz. Iz. 65, 1. Izai-
jas pergali visą žmonių baimę ir visą į
juos atsižvelgimą. — Tiems, kurie gyveno
stambeldystėje (Dievo *neįieškojo*) ir ne-
troško jo apreiškimo, Dievas pasidarė ži-
nomas per tikėjimo skelbimą, taigi, ir Izra-
ėlis, kurs džiangėsi iš pažinimo tikrojo
Dievo ir jo Įstatymo, ir gyrėsi jo tarny-
ste, galėjo ir turėjo suprasti jam apsa-
kytą Evangeliją. — (21) Veiz. Iz. 65, 2.
Dievas tame paveiksle apreiškia savo di-
džią ir nesiliaujančią meilę, kurią jis su-
teikė savo išrinktajai tautai. O ji ne tik
neklauė Dievo pakvietimų, bet dar su-
kilo prieš Viešpatį nuolatiniais Įstatymo
peržengimais, ypač gi tuomet, kada atme-
tė Kristų ir atstumė Evangeliją.

Baigdamas aiškinti santykius tarp Evan-
gelijos ir žydų tautai padarytųjų žadėji-
mų, Apaštalas, persergėjęs, jog iš dabar-
tinio daugelio žydų netikėjimo be reikalo
sprindžiama apie visos tautos atmetimą,
toliaus moko, jog tas netikėjimas leistas
yra išmintingiausiu Dievo nutarimu; nes
iis praverčia pagonių išganymui, kurie
savo tikėjimu atves taipogi žydus į tikė-
jimą, kad taip vieni kitus sušelpdami
išliuosuoti butu iš netikėjimo.

c) Dabartinis Izraelio atmetimas, kuriam Dievas leidė įvykti, turės savame laike galą.

Caput XI. ¹ Dico ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam et ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin: ² Non repulit Deus plebem suam, quam prae-scivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quemadmodum interpellat Deum adversum Israel? ³ Domine, propheta tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: et ego relictus sum solus, et quaerunt animam meam. ⁴ Sed quid dicit illi divinum responsum? Reliqui mihi septem milia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal. ⁵ Sic ergo et in hoc tempore reliquiae secundum electionem gratiae sal-

11. Perskyrimas. ¹ Taigi, aš sakau: Argi Dievas atstumė savo tautą? Visai ne! nes ir aš Izraelitas esu, iš Abraomo vaikų, iš Benjaminio giminės. ² Dievas neatstumė savo tautos, kurią pirm pažino. Ar nežinote, ką sako Raštas perskyrime apie Eliją, kaip tasai skundžiasi Dievui prieš Izraėlį: ³ Viešpatie! jie užmušė tavo pranašus, išgriovė tavo altorius; ir aš pasilikau vienas, ir jie jieško mano gyvasties. ⁴ Bet ką jam sako dieviškas atsakymas? Aš pasilikau sau septynis tukstančius vyrų, kurie nesulenė kelių prieš Baalį. ⁵ Taip tat ir šiuo laiku liekanos pagal malonės išrinki-

1—10. Žydų atstumimas nuo mesianiškojo išganymo paliečia ne visą tautą, bet tik jos dalį, kuri pasirodė atkakli.

(1) *Argi Dievas atstumė savo tautą?* Apaštalas be abejonės turėjo čia mintyje žodžius Ps. 93, 14.—Argi jau Dievas taip atstumė išrinktąją tautą, jog Izraelis visas nebėra jo tauta, ir neįjoki jos dalis, neivienas jos sąnaris nebegali daugiaus skaityti savais ir laimėti tautai Dievo duotuosius pažadėjimus?—*Ir aš Izraelitas esu...* Apaštalas rimtai pažymi, jog jis pats yra iš Abraomo vaikų ir tai iš tos giminės, kuri, suvienyta su Judo gimine, visuomet priklausė prie Dievo tautos. Jei Dievas butu atmetęs visą Izraėlį, tai jis nebūtų iš tos tautos pavadinęs apaštalų.—(2) *Tautos, kurią pirm pažino:* kurią jis kaip savą pažino ir pripažino nuo amžių. Dievas išsirikino sau tą tautą: taigi, jis niekuomet neatmes jos visos, visuomet bus joje kaip kurie ištikimi Dievo tarnai.—*Ar nežinote...* Iš to, kad visa tauta regisi atstumė tikėjimą į Evangeliją, dar neišeina, jog ji visa Dievo atmes-ta yra, kaip parodo Elijo pavyzdys.—(3) *Viešpatie! jie užmušė...* 3 Kar. 18, 4. Užmušė Izraelio vaikai, liepiant Jėzabė-

lei, piktai bedievio Akabo žmonai.—*Išgriovė tavo altorius.* Žydams valia buvo turėti tik vieną altorių Jeruzolimuje. Altoriai gi čionai paminėti, nors ir priešingai įstatymui pastatyti ir dėlto teisingai maldingų karalių griaujami, vienok paskirti buvę tikro Dievo pagarbinimui, ir jų griovimas tikrai iš neapykantos į tikrojo Dievo garbinimą negalėjo būti pagirtas.—*Aš pasilikau vienas* iš visų tikrojo Dievo garbintojų. Nieko daugiau nebėra visoje tautoje, kurs tau priklausytu. Plg. 3 Kar. 19, 10.—(4) *Prieš Baalį.* Baalis buvo saulė įvaizdijanti dievystė. Taip skambančių žodžių niekur nėra šv. Rašte, bet juos pigu išvesti iš žodžių, kuriais Dievas ramino Eliją. Skaitlinė 7 regimai turi čionai prasmę keleto, kaip tankiai šv. Rašte (plg. 1 Moz. 4, 15; 3 Moz. 26, 18, 24, 28). Dievas užlaikė sau tuos žmones, keletą tukstančių, t. y. savo malonėmis suturėjo, kad jie draug su kitais neįpultų į stabmeldystę.—(5) *Taip tat ir šiuo laiku...* Kaip anuomet Elijo laike, taip ir dabar Dievas užlaikė iš Izraelio nedaugelį, kurie pažino savo Mesiją ir pasidavė Evangelijai. Jei jų skaitlius pats savyje ir nėra visai mažas, tokiou darosi palygintas su visos tautos skaitliumi.—

vae factæ sunt. ⁶ Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. ⁷ Quid ergo? quod quærebat Israel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri vero excæcati sunt: ⁸ sicut scriptum est: Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. ⁹ Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, et in captionem, et in scandalum, et in retributionem illis. ¹⁰ Obscurentur oculi eorum ne videant: et dorsum eorum semper incurva.

¹¹ Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est

mą išgelbėtos tapo. ⁶ Bet jei per malonę, tai jau ne iš darbų, nes kitaip malonė jau nebūtų malonė. ⁷ Kaip tat? Ko Izraelis įieškojo, to jis negavo, o išrinktieji gavo, kiti gi apakinti yra, ⁸ kaip parašyta yra: Dievas jiems davė apkurtimo dvasią, akis, idant neregėtų, ir ausis, idant negirdėtų iki šiai dienai. ⁹ Ir Dovidas sako: Tevirsta jų stalas jiems žabangais ir sląstu, ir papiktinimu ir atlyginimu. ¹⁰ Teaptemsta jų akis, idant neregėtų, ir jų nugarą palenkk vi-suomet.

¹¹ Klausiu tat: Argi jie taip užsigavo, kad nupultu? Visai ne! bet per jų kaltybę yra išgany-mas pagonims, idant didžiai ru-

Pagal malonės išrinkimą: sulig išrinkimo, įvykstančio per malonę, kuri yra be nuopeltų ir ne iš darbų.—(6) *Bet jei per malonę...* Jei malonė nedovanai duota, ji nebėra malonė (Aug). Taigi, malonė negali būti sujungta su kokia nors priederme. Niekas iš to, kas įvyksta pirm nuteisinimo, nei tikėjimas, nei geri darbai ne-užpeldo pačios nuteisinimo malonės (Trid. Pos. 6, p. 8).—(7) *Negavo:* nes Izraelis atsistojo ant netikro kelio ir, norėdamas nuteisintas būti per savo darbus, įsitrenkė į pasipiktinimo akmenį (plg. 9, 30.; 10 2. 3).—*Išrinktieji gavo...* Maža dalis (*liekanos pagal malonės išrinkimą* e. 5) gavo teisybę iš tikėjimo, dauguma, nesi-rupindama apie Dievo teisybę, įieškojo savosios (10, 3) ir buvo taip apakinta, jog nepripažino savo Mesijo.—(8) *Kaip parašyta...* Povilas čia paduoda liuo-sai prasmę žodžių iš 5 Moz. 29, 3. 4. Apakimas, kurį ismetinėja Mozė savo vientaučiama, yra paveikslu žydų apakimo iš atžvilgio į Kristų. (Kaip reikia supras-ti žodis „davė“, veiz. persk. 9. paaiški-nimą 18).—(9) *Ir Dovidas sako...* Kad ta psalmė, kurios žodžius Apaštalas čia paduoda (Ps. 68, 23, 24), yra mesi-aniska, taip aiškiai parodė pats Viešpats (Jo. 15, 25) ir apaštalai (Jo. 2, 17; Apd. 1, 2; Rym. 15, 13), jog penktasis vi-suotinas tėvų Susirinkimas pasmerkė Te-odorą Mopsvestietį, kurs žvirtino, buk

ją reikią suprasti tik pritaikiname pras-mėje apie Kristų ir jo karalystę. Tiesa, žodžių prasmė yra metaforiška, nes teisusis stovi vietoje Kristaus, teisiųjų teisi-ojo. Paskutiniai psalmės žodžiai nurodo bausmę, kaip kietų atlyginimą.—*Stalas* yra die-viškas Įstatymas arba šv. Raštas (Orig.), kurs jiems taps sląstais, kada paniekin-dami Dievo teisybę įieškojo savosios. Kaip tai galėjo įvykti, išreiškia antroji sakinio dalis po prakeikimo išvaizda.—(10) *Teaptemsta...* Dievas atims iš jų savo švie-są, ir dušioje pasidarys tamsu, taip kad jie netik nebesupras daugiau savo Įsta-tymo, bet pats įstatymas taps jiems taip sunkia ir kieta našta, kad ji sulenks jų nugarą ir nebeleis jiems tiesiai stovėti.

11-24. Dabartinis žydų atmetimas leis-tas yra išmintingiausiu Dievo nutarimu; jis visupirma tarnauja pagonių išgany-mui, bet galop pravers ir Izraelio išgany-mui.

(11) *Klausiu tat.* Argi Dievas, atimdamas iš žydų dėlei jų netikėjimo savo malones, taip leidė didesnįjį jų daliai užsigauti į pasipiktinimo akmenį, kad jau nebeliko neįjokios vilties jų atsi-kėlimo? Nors Kristus numirė už visus žmones ir savo apaštalams liepė skelbti Evangeliją visoms tautoms, vienok Dievas norėjo, kad išganyimo Naujienu būtų visupirma nunešta žydams, kuriems pada-ryti buvo pažadėjimai, o paskui jau pa-

gentibus ut illos æmulentur.
¹² Quod si delictum illorum divitiæ sunt mundi, et diminutio eorum divitiæ gentium: quanto magis plenitudo eorum? ¹³ Vobis enim dico gentibus: Quamdiu quidem ego sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo, ¹⁴ si quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, et salvos faciam aliquos ex illis. ¹⁵ Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis? ¹⁶ Quod si deliberatio ancta est, et massa: etsi radix sancta, et rami. ¹⁷ Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleasteresses, insertus es in illis, et socius radicis, et pinguedinis olivæ factus es, ¹⁸ Noli gloriari adversus

pintusi jiems prilygti. ¹² Jei jų kaltybės yra pasaulio turtas, ir sumažėjimas — pagonių turtas, kaipgi labiau bus jų pilnumas? ¹³ Nes aš sakau jums, pagonims: Kiek aš esu pagonių Apaštalas, aš šlovinu savo tarnavimą, ¹⁴ beg neparaginsiu kaip nors tų, kurie pagal kuną mano gentis yra, kad aniems prilygtu, ir beneišgelbėsiu kaikiurių iš jų. ¹⁵ Nes jei jų atstumimas yra pasaulio suderinimu, kuomi bus jų priėmimas, jei ne atgijimu iš numirusių? ¹⁶ Jei pirminiai šventi yra, tokia bus taipogi ir visa kruva; ir jei šaknis šventa yra, tokios bus ir šakos. ¹⁷ O jei kaikiurios šakos nulaužtos yra, tu gi, laukinis alyvos medis buvęs, tarp jų įdiegtas esi

gonims. Kadangi žydai atstūmė išganymą, atsitiko, jog apaštalai kreipėsi į pagonis ir jiems atnešė išganymą pirmiausia, negu žydams. Taip žydų netikėjimas yra ne priežastimi, bet tik proga veiksnio Evangelijos apskelbimo pagonims. Taigi, žydai privalo būti paragintais, kad taipogi prisivienytų prie Bažnyčios. — (12) *Sumažėjimas*: mažas skaitlius tų, kurie gavo išganymą, kada žydų dauguma jį nuo savęs atstūmė. — *Kaipgi labiau bus jų pilnumas?* Pilnumas arba pilvas skaitlius, t. y. visa tauta, jei ji taipogi atsivers, bus pasaulio, pagonių turtas. — (13) *Nes aš sakau jums, pagonims*. Didesnioji Rymo bažnyčios dalis buvo susidariusi iš atverstųjų pagonių. — *Aš šlovinu savo tarnavimą*, t. y. tiek kiek pagonių Apaštalas esu, aš, darbuodamas tarp jų su didžiu uolumu ir juos į tikėjimą atversdamas, šlovinu tarnystę man pavestą dēlei jų naudos; bet taip tą tarnystę šlovindamas aš mėginu, benepasiseks man pažadinti mano vientaučių, kad ir jie stengtusi prilygti atverstiems pagonims ir taip nors kaikiurie gautu išganymą. — (15) *Nes jų atstumimas...* Atstūmimas atsako, kaip bausmė, žydų pasielgimui e. 12, kurie patys atstūmė tikėjimą. Pasaulio suderinimas, per kurį pagonis tapo Dievo prieteliais (5, 10), atsako žodžiams: *pasaulio turtas* (e. 12) ir pago-

nių *išganymas* (e. 11). — Tos gana painios eilutės prasmė nėra aiški, bet ji regimai nesiskiria nuo prasmės 12. eil.: iš gero vaisiaus, kurs jau radosi pagonius, iš laikinio žydų daugumos atmetimo spėjama apie dar linksmesnius vaisius, kurių galima tikėtis iš busiančio visos tautos atsivertimo. Kokie jie vienok bus, nėra aiškiai išreikšta, nes Apaštalo pasakymas: *atgijimas iš numirusių*, įvairiai gali būti aiškinamas; bet ar šiaip ar taip jis nurodo viršiausią gėrybę, tobulą ir pilną linksmybę, kuri gali būti palyginta su atgijimu iš numirusių. — (16) *Jei pirminiai šventi yra...* Apaštalo viltis remiasi ant žydų šventumo, kurį jis parparodo dviejuose prilyginimuose. Nors tas šventumas yra tik išvirsinis, tik pagal įstatymą, vienok jis yra tasai, kurs lygkad prirengia vidujinį šventumą ir suteikia teisę jį gauti. Pirmas palyginimas paimtas yra iš 4 Moz. 15, 19—21. Kadangi visa kruva atstovaujama yra pirmiņuose, ji esti draug su jais pašvenčiama. Šakos išauga iš šaknies; taigi, jos turi savyje šaknies gyvybę. Pirminiais ir šakomis yra patriarkai, kurie įtikdami Dievui ir šventi budami, iš Dievo gavo pažadėjimus ir padavė juos savo ainiams. — (17) *O jei kaikiurios šakos...* Pagonis išgirde, kad jie augščiau už žydus pastatyti yra, gali panorėti kelties į puikų-

ramos. Quod si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te. ¹⁹ Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inserar. ²⁰ Bene: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.. ²¹ Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat. ²² Vide ergo bonitatem, et severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin et tu excideris. ²³ Sed et illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur: potens est enim Deus iterum inserere illos. ²⁴ Nam si tu ex naturali excisis es oleastro, et contra naturam insertus es in bonam olivam: quanto magis ii, qui secundum naturam, inserentur suæ olivæ?

ir pasidarei šaknies ir alyvmedžio riebumo dalininku, ¹⁸ nesigirk prieš šakas. O jei giriesi, tai žinok, jog ne tu šaknį nešioji, bet šaknis tave. ¹⁹ Bet sakysi: šakos nulaužtos tapo, idant aš bučiau įdiegtas. ²⁰ Gerai! Jos nulaužtos dėlei netikėjimo, tu gi stovi per tikėjimą. Nesididžiuok, bet bijokis. ²¹ Nes jei Dievas nepasigailėjo prigimtu šakų, gal kartais nepasigailės nei tavęs. ²² Matyk tat Dievo gerumą ir smarkumą: prieš tuos, kurie nupuolė, smarkumą; dėlei tavęs gi — Dievo gerumą, jei pasiliksi gerume; nes kitaip ir tu iškirstas busi. ²³ Bet ir jie, jei nepasiliks netikėjime, bus įdiegti; nes Dievas yra galingas vėl juos įdiegti. ²⁴ Nes jei tu iškirstas esi iš prigimto laukinio alyvmedžio ir priešingai savo prigimčiai įdiegtas esi geran alyvmedin, kaip gi labiau tie, kurie pagal savo prigimtį jam priklauso, bus įdiegti tan savo alyvmedin?

bę. Kad juos nuo to apgintu, Apaštalas paduoda antrą palyginimą: Tik dėlei jusų suvienijimo su Izraeliu, jus, pagonis, gavote išrinktajai tautai žadėtasis gėrybės. Kaikuriomis šakomis Apaštalas vadina netikinčius žydus, palyginant juos su visais tikinčiais S. Ist. ir su tais, kurie savame laike priims tikėjimą į Mesiją. — (18) *Ne tu šaknį nešioji...* Ne žydai ėmė išganyką nuo pagonių, bet priešingai, išganykas išėjo iš žydų (Tom.). — (19) *Bet sakysi...* plg. Apd. 13, 46. Nors seniaus Izraelis ir turėjo pirmenybę, bet dabar mes, pagonis, pastatyti esame augščiau už žydus ir galime girties prieš žydus, kadangi Dievas leidė jiems tapti išskirtais iš Mesijo karalystės su tuo užmanymu, kad į ją pagonis įeitu. Nes niekas nenori ko nors nustoti, jei jis taip nelaimėja kito geresnio dalyko. Kaip gydytojas palieka žaizdą ant kojos, kad akį išgydytu, taip iš to, kad žydų nusidėjimas pravertė pagonių išganymui (e. 11),

regisi, iseina, jog jie labiau Dievo mylimi yra, negu žydai (Tom.). — (20) *Jos nulaužtos dėlei netikėjimo...* Tikėjimas yra Dievo dovana be mūsų nuopelnų; taigi, juo mes negalime pasigirti, o nuo jo priklauso išganymas. Bet tikėjimas negali būti užlaikytas be nusižeminimo, taigi, ne valia didžiuoties, bet reikia velyk bijoties, nes ir pagonis, lyg auos prigimtos šakos, gali nustoti tikėjimo ir per netikėjimą tapti nulaužtais. — (21) Plg. 2 Petr. 2, 4. 5. — (22) *Jei pasiliksi gerume*, veikdamas draug su malone. Be mūsų nuopelno Dievo suteiktas tikėjimas tik tuomet užlaikomas esti, jei žmogus sandarbininkauja su tikėjimu; be pirm padarytu nuopelnų gautas tikėjimas dingsta tik per žmogaus kaltbę. — Plg. Jo. 15, 2. — (23) *Bet ir jie...* Dievo galybė duoda viltį, jog jis, jei nebus kliučių, padarys tai, ką gali: vėl įleis žydus į mesianiską karalystę.

²⁵ Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc: (ut nonsitis vobis ipsis sapientes) quia cecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, ²⁶ et sic omnis Israel salvus feret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, et avertat impietatem a Jacob. ²⁷ Et hoc illis a me testamentum: cum abstulero peccata eorum. ²⁸ Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, carissimi propter patres. ²⁹ Sine poenitentia enim sunt dona, et vocatio Dei. ³⁰ Sicut enim aliquando et vos non credidistis Deo, nunc

²⁵ Nes aš nenoriu, kad jūs, broliai, nežinotumėt tos paslapties, (idant nebutumėt jūs patį sau išmintingais,) jog apakimas išdalies atsitiko Izraeliui, kolei pagonių pilnybė įeis, ²⁶ ir taip visas Izraelis bus išgelbėtas, kaip parašyta yra: Iš Siono ateis, kurs atimtų ir nukreiptu bedievyستę nuo Jokubo; ²⁷ ir ta yra mano su jais sandora, kada atimsiu jų nusidėjimus. ²⁸ Iš atžvilgio į Evangeliją, tiesa, jie yra neprieteliai, jūsų dėlei; pagal išrinkimą gi jie yra mylimiausi, tėvų dėlei. ²⁹ Nes Dievas nesigaili savo dovanų ir pavadinimo. ³⁰ Nes kaip kita

25—32. Kada įeis Kristaus karalystėn pagonių pilnybė, tuomet taps dalininkais žadėtojo išganymo ir Izraelio tautos pilnybė.

(25) *Kad jūs, broliai...* Perėjimas nuo vienskaitlio prie daugskaitlio parodo krikščionims iš pagonių, jogei Apaštalas šnekės apie svarbų dalyką, ką nurodo ir žodis „paslaptis“. Paslaptis N. Įst. yra tai dalykas iš savęs neprieinamas žmogaus protui ir tik tiek pažįstamas ir suprantamas, kiek Dievas jį mums apreiskia ir parodo. Prie tokių dalykų ypač priklauso pagonių pavadinimas į Bažnyčią. — *Tos paslapties*. Plg. Pat. 3. 7. Idant jūs nesikeltumėt į puikybę, idant kartais nepaniekintumėt žydų, kaipo nevertų mesianiškojo išganymo. Paslaptis randasi šių klausimų atsakyme: Kaip ilgai teisė žydų apakimas, ir kokie bus santykiai tarp Izraelio likimo ir pagonių. (e. 26). — (26) *Ir taip...* Čia yra nurodoma ne tik laiko eilia, bet taipogi ir priežasties sąryšis: pagonių atsivertimas pažadins taipogi žydus, kad jie stengtusi prilygti (plg. eil. 11. 14). Taigi, ta yra paslaptis: po pagonių atsivertimo susivienys su Bažnyčia visas Izraelis, ir lyg-kad per anuos jis ateis į tikėjimą. Taip čia yra lyg tąsa to, kas pasakyta pas Mat. 24, 14 ir Mork. 13, 10. Teologai išveda iš tos vietos, jog pasaulio galus neateis, kolei neįeis į Bažnyčią pagonių pilnybė ir visas Izraelis, ir kolei visa žemė netaps (arba nebus buvusi) katalikiška. *Pagonių „pilnybė“* ir „visas“ *Izraelis*

dar neužrodo, jog neliks neivienos ypotos netikinčios (Tom.). — *Kaip parašyta yra...* Jei sąryšis tarp pagonių įėjimo į Bažnyčią ir Izraelio atsivertimo yra paslaptimi, tai pats tas atsivertimas jau tikrai žinomas yra iš šv. Rašto. Šv. Povilas čia suvienija du tekstus: Iz. 59, 20 ir 27, 9. — (27) Išganymo pradžia, nusidėjimų atėmimas, yra čia ypač pažymima. „*Mano... sandora*“ yra jų nusidėjimų atleidime. — (28) Tasai pranašavimas turi rodyties stebėtinu skaitytojams, kurie buvo liudytojai žydų užkietėjimo, todėl Apaštalas toliaus aprašo išmintingus Dievo užmanymus. Kalbama yra apie tai, kuo yra žydai. — *Iš atžvilgio į Evangeliją*: kada jie atmeta Evangeliją, be kurios negali būti pasiektas išganymas. — *Neprieteliai*: butent, Dievo (Teod.) sulig dabartinio smarkaus jo teismo, bet nėra tokiais, kada atsižvelgiame į padarytuošius pažadėjimus. Taigi, Izraelis negali būti atmetas amžinai. — *Jūsų dėlei*: kadangi žydų nusidėjimas davė progą jūsų išganymui. — (29) *Nes Dievas nesigaili...* Šnekama yra visupirma apie izraelitams suteiktas teises ir apie padarytą žydų tautos Dievo tauta. — (30) *Nes...* Gr. t. šitoje eil. ir sekančioje (taipogi 32 e.) vietoje žodžių „netikėti, netikėjimas“ vartojami yra: ἀπειθεῖν, ἀπειθεῖται, kurie reiškia: „buti nepaklusniu arba pasipriešinti“ ir „nepaklusnumas arba pasipriešinimas“. Trumpai sakant, Apaštalo mintis yra toki: Nors Izraelis ir yra kurį laiką po Dievo rustybe, vienok savame laike

autem misericordiam consecui
estis propter incredulitatem illo-
rum: ³¹ ita et isti nunc non cre-
diderunt in vestram misericor-
diam: ut et ipsi misericordiam
consequantur. ³² Conclusit enim
Deus omnia in incredulitate: ut
omnium misereatur.

kart ir jūs netikėjote Dievui,
dabar gi gavote mielaširdystę
dėlei jų netikėjimo; ³¹ taip ir
tie dabar netikėjo, dėlei jums
suteiktos mielaširdystės, idant
ir jie gautu mielaširdystę. ³²
Nes visa Dievas užrakino neti-
kėjime, idant ant visų susimiltu.

Dievo malonumo ir išminties pašlovinimas.

³³ O altitudo divitiarum sa-
pientiae, et scientiae Dei: quam
incomprehensibilia sunt judicia
ejus, et investigabiles viae ejus!
³⁴ Quis enim cognovit sensum
Domini? Aut quis consiliarius
ejus fuit ³⁵ Aut quis prior dedit
illi, et retribuetur ei? ³⁶ Quo-
niam ex ipso, et per ipsum, et

³³ O gilybe Dievo turtų, iš-
minties ir žinojimo! kaip neapi-
mami yra jo teismai ir nesuse-
kami jo keliai! ³⁴ Nes kas paži-
no Viešpaties mintį? arba kas
buvo jo patarėju? ³⁵ Arba kas
pirmas jam davė, ir bus jam
atlyginta? ³⁶ Nes iš jo, ir per

Dievo meilė apsiereikš visos tautos priėmi-
me, lygiai taip, kaip tai įvyko net su
pagonimis. Auks. ir kiti taip ją iš-
reiškia: kaip pagonis, kuriems Dievas
kitados, praeitose kartose, leidė pasiprie-
sinti ir eiti piktais jų keliais, prie žydų
nepaklusnumo progai jau dabar gavo mie-
laširdystę, taip ir žydai, kurių nepaklus-
numą ir atkaklumą dabar Dievas leidžia,
savame laike, kada pagonių pilnumas bus
įėjęs į Bažnyčią, prie pagonims suteiktos
mielaširdystės progai pažadinti per tą
mielaširdystę į uolų jų pasekimą, gaus
taipogi mielaširdystę.— (32) *Netikėjime*:
Gr. t. eis ἀπισθειαν, į nepaklusnumą, taip
pat kaip ir 30. eil.—*Visa*: žydus ir pagoni-
nis. Apaštalas trumpai išreiškia Dievo
užmanymą, paliečiantį žydus ir pagonis.
Kaip bausdamas pagonis už neatidavimą
sau priderančios garbės ir dievačių gar-
binimą, Dievas atitraukė nuo jų apstėses
malones ir leidė įpulti į proto aptemimą
ir baisius nusidėjimus (1, 18—32), kurie
čiūvai išreikšti yra nepaklusnumo (*neti-
kėjime*) vardu, taip-pat ir žydų nubaudi-
mui už nusidėjimus, kuriais jie susilygi-
no su pagonimis (2, 1—3, 20), nesuteikda-
mas ir jiems apėčių savo malonių, leidė
apakti ir buti užkietėjime. Vienok, užra-
kindamas tokiuo būdu visus į nepaklus-
numą, Dievas nenorėjo per tatau jiems
leisti pražūti: jo tikslas buvo ant visų,
žydų ir pagonių, susimilti, (*idant ant vi-
sų susimiltu*), t. y. parodant lygią meilę,

atvesti visus į išganymą tuo pačiu savo
dovanai suteikiamos gailiaširdystės keliu.

32—36. Visą trečiąjį skyrių o draug
ir dogmatiškąją gromatos dalį Apaštalas
užbaigia pagyrimu mielaširdystės ir iš-
minties, su kuriomis Dievas žmogaus protui
neišmanomais keliais visus veda į išganymą.

(33) *O gilybe...* Bėgalė turtų ir tt.,
kurių neįjoks žmogaus protas negali ap-
imti ir išmanyti. Tris gimlankiai priklaus-
o nuo „gilybe“, kaip galima numanyti iš tri-
jų sekantių klausimų, kuriuose jie yra aiš-
kinami. Turtai yra tai Dievo gerumas;
Dievo išmintis moka visa vesti atsakan-
čiai į tam tikrą tikslą ir apsiereiskia iš-
ganymo darbe, kame Dievas išrinko tą
kelį, kurs skaisčiausiai apreiškia jo vis-
pusišką teisybę ir tobulybę: Dievo žino-
jimas yra jo tobulas pažinimas visų da-
lykų, ypač tų, kurie geriausiai veda į
pažymėtą tikslą. Dievo „teismai“ regimai
rišasi su jo mielaširdystės turtais, „keliai“
gi su išmintimi ir žinojimu (Tom.). Jie
yra nesusekami žmogaus protui, kolei Die-
vas neapreiškia, o po apreiškimo: dar
pasilieka neišsėmiami. — (34) Plg. 1z.
40, 13; 1 Kor. 2, 16.— (35) Plg. Joh.
41, 2. Tris klausimai atsako trims Die-
vo privalumams, paminėtiems 33. e., bu-
tent, pirmas rišasi su Dievo žinojimu,
antras su išmintimi ir trečias su jo turtais
(Teod.).— (36) *Jame*. Teisingiaus pagal gr.
t.: „jam“ arba „dėlei jo“.— *Visa* yra:

in ipso sunt omnia: ipsi gloria
in sæcula. Amen.

ji, ir jame visa yra; jam garbė
i amžius! Amen.

II. 1. a) Padorumas religijiniame gyvenime.

Caput XII. ¹ Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. ² Et nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri ut probetis quæ sit volun-

12. Perskyrimas. ¹ Taigi, aš maldauju jus, broliai, per Dievo mielaširdystę, kad jūs parodytumėt savo kunus kaipo gyvą, šventą, Dievui tinkančią auką: tai bus jūsų protingas tarnavimas Dievui. ² Ir ne taikykite savęs prie šio pasaulio, bet perdirbkite patis save per jūsų

Visa, kas turi tikrą buvimą; taigi, ne nusidėjimas (Tom.). Visi dalykai yra sulig savo pradžios nuo Dievo; jie dabartyje Dievo užlaikomi yra; jų galutinas tikslas yra Dievas (Baz. Ambr.).— *Jam garbė i amžius.* Tuo Dievo pašlovinimu Apaštalas užbaigia visą aprašymą Dievo gerumo ir susimilimo ant žmonių giminės, taip paragindamas ir mus atiduoti garbę mūsų Sutvertojui.

12 perskyrimu prasideda antroji gramatos dalis (12, 1—15, 13), susidedanti iš įvairių pamokymų ir perspėjimų. Ją galima padalinti į du skyrius, iš kurių pirmame (12 ir 13 persk.) paduotos yra visiems užlaikytinos pareigos, antrame gi (14, 1—15, 13) šnekama apie silpnėsiųjų tikėjime priėmimą ir šelpimą.

1—8. Kaip pirmą tarp visiems užlaikytinų pareigų Apaštalas deda padorumą religijiniame gyvenime ir primena visiems, kad kiekvienas, priderančiai užsilaikydamas sau pažymėtoje vietoje ir pildydamas tos vietos priedermes, prisidėtų pagal išsilgalėjimą prie bendro Bažnyčios labo.

(1) Kuo yra akis kunui, tuo yra tikėjimas dušiai. Bet kaip akis neapsieina be pagalbos rankų, kojų ir kitų sąnarių, taip tikėjimui reikalinga veikli dorybė (Teod.). Taigi, Apaštalas nori dar paraginti į dorybes, paliesdamas tam tikslui dalykus, kurie ypač svarbiais išrodė Rymo bažnyčiai.— *Mielaširdystę*, kurią aš nurodžiau ir kurią jūs ant savęs prityrėte.— *Savo kunus.* Kadangi kuno jausmai paprastai esti žmogui pagedimo pradžia, todėl kiekvienas, kurs įjesko krikščioniškos tobulybės, privalo visupirma paduoti juos proto viespatavimui — S. Ist.

aukoms paskirti galvijai buvo atvedami ir parodomi bažnyčioje, kad paskui būtų papjauti; mes privalome parodyti savo kuną, kaipo gyvą auką, kadangi krikšte senasis žmogus numiršta ir prisikelia naujas su Kristumi. Tokiu būdu mes galime būti taipogi šventa ir Dievui tinkanti auka.— *Tai bus jūsų...* Toks tarnavimas Dievui yra protingas arba, geriaus sakant, dvasiškas, vidujinis, griežtai skiriančiasis nuo išviršinio, nuo to, kurs įvykdavo per kruvinas aukas.— (2) *Ir netaikykite...* Dar labiaus negu kunas privalo būti pašvęsta Dievo tarnavimui dušia. Toje 2. eil. randasi dvejetainis priesakas, vienas užginantis: *netaikykite...* kitas paliepantis: *perdirbkite...* Pasaulis yra dar tebegulinti nusidėjimuose, dar netapusi daluvinke išganymo žmonija. Taigi, Apaštalas tarsi sako: Jūs tapote Dievo vaikais, todėl nedarykit savęs panašiais šio pasaulio vaikams.— *Per jūsų dvasios atnaujinimą.* Dvasios vardu paradintas čia praktiškas nutarimas, kurs išdirba mums palinkimą saugoties, kas pikta, ir daryti, kas gera. Tas nutarimas susilpninamas esti dar neatgimusiam žmogui per gyvenantį jo kuve nusidėjimą, bet taipogi ir atgimusiam esti pagundų užpildinėjamas. Taigi, Apaštalas ragina mus, kad vėl prisiimtumėm aną išvaizdą ir dvasios gražybę, kurią turėjo Adomas pirm nupuolimo (Tom.).— *Kad ištirtumėt.* Kad jūs rupestingai ištirtumėt ir gerai pažintumėt. Tik kas visai pavirsta Dievo paveikslu, tas gali pasakyti kiekviename atskirame dalyke, kurį mes apsvartome, kalbame, darome, ar jis tikrai sutinka su Dievo valia (Orig.). Kaip taisai, keno gomuris yra sergantis, negali padaryti teisingo nutarimo apie valgius ir

tas Dei bona, et beneplacens, et perfecta.

³ Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei. ⁴ Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ⁵ ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. ⁶ Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes: sive prophetiam secundum rationem fidei, ⁷ sive mi-

dvasios atnaujinimą, kad ištirtumėt, kas yra Dievo valia, kas gera, ir kas įtinka, ir kas tobula!

³ Nes aš sakau per man duotąją malonę visiems, jūsų tarpe esantiems, kad neturėtumėt apie save didesnės nuomonės, kaip pridėra, bet kad manytumėt apie save teisingai, ir kiekvienas taip, kaip jam Dievas padalino tikėjimo saiką. ⁴ Nes kaip viename kune turime daug sąnarių, visi gi sąnariai ne tą patį veikimą turi, ⁵ taip mes daugelis esame vienu kunu Kristuje, ypačiai gi esame kits kito sąnariais. ⁶ Mes gi turime dovanas, kurios sulig mums duotosios malonės įvairios yra: jei pranašystę, tebuna ji suvartota

kaikada niekina, kas skanu, mėgsta gi, kas neskanu, ir priešingai, tas keno gomuris sveikas yra, turi teisingą nutarimą apie skonį, taip ir žmogus, kurio širdis panaši yra šio pasaulio dalykams, negali turėti teisingo nutarimo apie tai, kas gera, bet tik tasai, kurs atnaujintas yra per malonę.— *Gera... įtinka... tobula...* Tuose trijuose žodžiuose yra lyg koks laipsniavimas. Dievas stato prieš mus trejus dalykus: gerus, geresnius, tobulus. Mylėti prietelį yra geras dalykas, gersi jam daryti geresnis, mylėti neprietelį tobulas! Krikščioniui reikia daryti ne tik geri dalykai, jis turi stengties pasiekti geresnius ir tobulus. Taigi, Dievui įinkandais dalykais čionai, registi, yra ne tie, kurie yra įsakomi, bet tik patariamai.— (3) *Nes...* Kaip apaštalas suteikė didesnę svarbumą apskritiems savo perserėjimams, primindamas Dievo mielaširdystę (1. e.), taip svarbesniais daro savo atskirus priesakus, paminėdamas savo vertybę, savo stovį, kuo jis esąs: *Aš sakau*, t. y. aš įsakau.— *Per malonę*, per kurią esu Apaštalas.— *Neturėtumėt apie save...* Gali būti, kad Korinto bažnyčios stovis, kame Apaštalas tuomet buvo, kada rašė Grom. į Rym., davė progą pastatyti pirmoje vietoje paraginimus į nuolaidumą. Savo priesaką jis išreiškia, vienus dalykus užgindamas, kitus paliepdamas. Teisingos apie save nuomonės sai-

kas yra čionai dovanai suteikiamos dovanos (veiz. e. 6...), kurios yra tikėjimo vaisiais (Orig. Aukš.), ir yra duotos atskiriems, vienok visos Bažnyčios labui.— (5) *Kits kito sąnarių.* Tiek kiekvienas sąnaris savo įiegomis ir veikimu naudingas yra kitam, jis vadinasi to antrojo sąnariu (Tom.).— (6) *Mes gi...* Du dalyku išeina iš palyginimo: atskiri tikintys turi įvairias vietas ir pareigas, ir ne kiekvienas tinka viskam. Tikintys privalo išpildyti tos vietos pareigas, kuriai jie paskirti yra ir priręgti per ypatingą dovaną šv. Dvasios suteiktą dovaną, ir nuo viskokito prisitūrėti.— *Dovanos: yapizazta.* Tas graikiškas vardas teologijoje tarnauja pažymėjimui visai dovanai suteikiamų viršprigimtinių dovanų arba laikinų nepaprastų privalumų, kuriuos Dievas duoda tikintiems, ne tiek jų pačių, kiek artimų naudai. Jos vadinasi dovanai suteiktomis dovanomis (*gratia gratiae datae*) atskirimui nuo pašvenčiančios malonės (*gratia gratum faciens*). Ypač pirmuose Bažnyčios amžiuose jos apsirėikšdavo tankiai, ar tai sutvirtinimui pačių krikščionių tikėjime, ar tikėjimo pažadinimui žyduose ir pagonyse. Bažnyčiai sustiprėjus, tos dovanos suteikiamos yra daug rečiau, kaip nebe taip labai reikalingos. Todėl ir čionai (e. 6.). Apaštalas kalba ne apie nuolatinę Bažnyčios tvarką ir pareigas, bet apie tas nepaprastas do-

nisterium in ministrando, sive qui docet in doctrina, ⁸ qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate.

pagal tikėjimo sąką; ⁷ jei kas turi tarnavimą, tas tesilaiko tarnavimo; kas moko, tepasilieka priemokslu; ⁸ kas privedžioja, prie privedžiojimo, kurs dalina, tedalina prastybėje; kas yra vyresniuojų, tebuna rupestingas; kas daro mielaširdystę, tedaro ją su džiaugsmu.

b) Tikra meilė visų kasdieniniame gyvenime.

⁹ Dilectio sine simulati-one. Odientes malum, adhaerentes bono: ¹⁰ Caritate fraternitatis invicem diligentes: Honore invicem prævenientes: ¹¹ Sollicitudine non pigri: Spiritu ferventes: Domino servien-

⁹ Meilė tebuna be veidmainys-tės. Neapkęskite piktumo, laikykitės to, kas gera. ¹⁰ Mylėkite broliška meile kits kitą. Garbėje laikymu kits kitą pranokkite. ¹¹ Bukite rupestingi, ne tinginiai; karšti dvasioje tarnaukite

vanas. Tų dovanų yra tiek, kiek tikintieji turi dvasiškų arba kuniškų reikalų, kurių užganėdinimui jos suteikiamos buvo. Nei čionai, nei kur kitur šv. Povilas neišskaito jų visų.— *Pranašystę*: dovana visai įtikrinančiai išguldinėti tikėjimo tiesas. Ta dovana susidėjo iš nepaprasto proto apšvietimo, o kada ir iš galėjimo apreikšti dabarties ir busiančiojo laiko paslaptis.— *Pagal tikėjimo sąką*, t. y. sutinkančiai su tikėjimu. Pranašui nevalia įpinti savas mintis į Dievo apreikštųjų tarpą. Jo pamokymai privalo sutikti su Bažnyčiai duotuju mokslu; nes kitaip jis bus netikras pranašas.— (7) *Tarnavimą*. Gr. ž. *diakonia* gali reikšti kiekvieną bažnytinį patarnavimą. Šv. Povilas juo vadina kada savo apaštalytę, almužnų rinkimą ir t. t. (plg. 11, 13; 15, 31 ir k.). Taigi, ir čionai tarnavimu pavadinta yra dovanai suteikta dovana pildyti pareigoms, naudingoms Bažnyčios gyvenime.— *Kas moko*... Pranašai šneka, gavę žinias iš šv. Dvasios, mokytojai kada pagal savo išmanymą; pirmieji įkvėpti yra, idant tikinčiuosius sustiprintu, persergėtu; mokytojai turi mokėjimą kalbėti, idant jie aiškiai išguldys ir parparodytu tas Kristaus mokslo dalis, kurios reikalingos yra visiems žinoti.— (8) *Kas privedžioja*... Apie privedžiojų pareigas nėra nieko daugiau žinoma.— *Kurs dalina*... Tie, kurie dalina, duoda, anot gr. t., iš savo lobių. Todėl

Apaštalas kalba ne apie diakonus, bet apie gavusius dovanai suteiktą šv. Dvasios dovaną, kad dalintu almužnas. Jie duoda *prastybėje*, jei jie ne į save žiuri, bet tikrai nori sušelpiti reikale esantį brolių ir praplatinti Dievo garbę, dėlėi kurio jie myli brolius.— *Kas yra vyresniuojų*... Vyresniaisiais čia yra ne paprasti Bažnyčios viršininkai, bet tokie, kurie per ypatingą dovaną yra šelpėjais beturčių, ypač gi našlių ir našlačių.— *Kas daro mielaširdystę*... Darančiais mielaširdystę yra tokie, kurie visai pasišvenčia globėjimui ligonių, kalinių, keleivių ir t. t., gal kaip dabartiniai ligonių globėjimui pasišventusieji vienuoliai. Tokiems reikalinga yra vidutinė ir išviršinė linksmybė, kad jie ir patis nepavargtu ir nebuto vargingais ligonims.

(9) Nuo dovanai suteikiamų dovanų šv. Povilas pereina, kaip 1 Kor. 12, 13; 13. 1... prie viršesnės dovanos, meilės Dievo ir artimo, kuri privalo būti tikra. Meilė Dievo (eil. 11. 12) turi įieškoti to, kas Dievui įtinka (Orig.), ir apsieikšti į artimus ne tik žodžiais, bet ir darbais. Plg. Amos 5, 15.— (10) *Garbėje laikymu*... Niekas nesipriešina labiau tikrai meilei, kaip puikybė. Jei mes apsvarstome savo paklydimus ir artimo dorybes, tai mums nebus sunku pranokti kitus jiems pagarbos atidavime.— (11) *Tarnaukite Viešpačiui*. Karštas krikščionių uolumas pri-

tes: ¹² Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Orationi instantes: ¹³ Necessitatibus sanctorum communicantes: Hospitalitatem sectantes. ¹⁴ Benedicite persequentibus vos: benedicite, et nolite maledicere. ¹⁵ Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: ¹⁶ Idipsum invitem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos: ¹⁷ Nulli malum pro malo reddentes: providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. ¹⁸ Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes: ¹⁹ Non vosmetipsos defendentes carissimi, sed date locum iræ: scriptum est enim: Mihi vindicta: ego retribuam, dicit Dominus. ²⁰ Sed si esurierit inimi-

Viešpačiui. ¹² Džiaugkitės viltyje kantrūs bukite suspaudime, nepaliaudami melskitės. ¹³ Pasidalinkite su šventaisiais jų reikaluose, rupinkitės apie svečių priėmimą. ¹⁴ Laiminkite jus persekiojančius; laiminkite ir nekeikite. ¹⁵ Džiaugkitės su besidžiaugiančiaisiais, verkkite su verkiančiais. ¹⁶ Turėkit vienokius jausmus kits į kitą; neįieškokit augštų dalykų, bet nusileiskite prie to, kas žema. Neskaitykite patis savęs išmintingais. ¹⁷ Niekam piktumu už piktumą neatmokėkite; rupinkitės apie gerą netik Dievo akivaizdoje, bet ir prieš visus žmones. ¹⁸ Jei gali būti, kiek nuo jūsų priklaus, su visais žmonėmis turėkite ramybę. ¹⁹ Nekersykit patis, mylimiausieji! bet duokit vietą rustybei; nes parašyta yra: Mano kerštas; aš atlyginsiu, sako Vieš-

valo apsireikšti tarnavime Viešpačiui.— (12) *Džiaugkitės viltyje...* Viltis išganymo daro žmones linksniais, dėlto kad jis paremtas yra ant Dievo ištikimumo (Tom.). Iš 5, 3 aišku, jog ta viltis nemaž padauginama esti ištvermės, su kuria mes pakeliame šio gyvenimo vargus. Todėl ir čia Apaštalas priduria paraginimą prie ištvermės: *bukite kantrūs...* Ji gi yra vaisiumi ypatingos malonės, o malonė laimėjama esti per malda.— (13) *Pasidalinkite...* Apaštalas vėl grįžta prie meilės: jūsų lobis tebūna lyg-kad bendras jums ir jiems (Orig.).—*Rupinkitės apie svečių priėmimą.* Svetmylstė yra visiems krikščionims reikalinga, o ne tik vyskupams (1 Tim. 3, 2; Tit. 1, 8). Apaštalas moko, jog mes patis turime įieškoti svečių, kaip Lotas, kad jie kartais nepasiliktų be pastogės.— (14) Plg. Mat. 5, 44.— (15) *Džiaugkitės...* Į visa, kas rūpi mūsų broliams, taip turime veizdėti, lyg-kad tai būtų mums patiems atsitikę. Niekas neturi taip kietos širdies, kad jam nereiktu verkti su tais, kurie yra nelaimėje; bet tikrai didžią širdį turi tas, kurs netik nepavydi laimingiems, bet dar su jais džiaugiasi (Auks.).— (16) *Turėkite vie-*

nokius jausmus... Turėkite lygius jausmus kaip į save, taip ir į kitus, ir nestatykite augščiau nei savęs, nei kitų vien dėlto, kad jie turi daugiau turtų, garbės arba kitų panašių dalykų, bet žiūrėkite tik į vieną: jie yra Kristaus sąnariais (Auks. Orig.).—*Neįieškokite augstų dalykų...* Du dalyku įsako čia Apaštalas: ne tai įieškoti, ką pasaulis brangina, velyk tai priimti, ką jis niekina. - *Neskaitykite...* Žmogus, kurs pats save skaito išmintingu ir tariasi neikeno patarimo nereikalaunąs, yra už visus paikesnis. Jo puikybės sukelis Dievo rustybę (Auks.).— (17) *Niekam piktumu...* Kaip turi apsireikšti meilė į visus žmones, ypač gi į krikščionių neprietelius? Ji turi sergėtis keršto ir uoliai daryti, kas gera, kad ir netikintiems duotu gerą pavyzdį ir atvestu juos į tai, kad jie garbintu dangiškąjį Tėvą.— (18) *Jei gali būti...* Prieš mūsų valią gali kiti suardyti ramybę, taip kad mes jos užlaikyti nebegalėsime, jei nenorėsime pažeisti didesnių priedermių: teisybės, tiesos ir dievotumo. Kiek nuo mūsų priklaus, turime mes ir tuomet tai padaryti, kas praverčia ramybės sugražinimui.— (19) *Nekersykit...* Kaip mes turime per-

cus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus. ²¹ Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.

pats. ²⁰ Bet jei alksta tavo neprietelis, papenk jį; jei jis trokšta, duok jam atsigerti. Nes tai darydamas sukrausi žarijas ant jo galvos. ²¹ Nesiduok pergalėti piktumui, bet pergalėk pikta su gerumu.

c) Apie paklusnumą, prigulintį vyresnybėms viešame gyvenime.

Caput XIII. ¹ Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: Non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. ² Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: ³ Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: et habebis laudem ex illa: ⁴ Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non

13. Perskyrimas. ¹ Kiekvienas tebuna paduotas vyresnybinėms valdžioms; nes nėra valdžios, kaip tik nuo Dievo; kuriuos gi yra, Dievo parėdytos yra. ² Taigi, kas priešinasi valdžiai, priešinasi Dievo parėdymui; o kurie priešinasi, patį sau pelnosi pasmerkimą. ³ Nes vyriausybės nėra bijotinos geriems darbams, bet piktiems. O nori nesibijoti vyriausybės? daryk gerai, ir turėsi nuo jos pagyrimą; ⁴ nes ji Dievo tarnaitė tau dėl gero. Bet jei padarysi,

galėti mūsų priešininkus geradarystėmis? Kadangi įsakymas mylėti neprietelius sunkus yra, Apaštalas primena skaitytojams savo meilę į juos: *Mylimiausieji!— Rustybei Dievo (Auka. Aug.).— Parašyta yra: 5 Moz. 32. 35.— (20) Plg. Pat. 25, 21... Savo geradarystėmis tikintieji taip privalo sužadinti atminimą jiems padarytosios neteisybės, kad ją padariusis priešininkas pajustu tokį didį skausmą, lyg kad degtu ant jo galvos žarijos (Aug. Tom.).— (21) Nesiduok... Jei kas nors per sau padarytą neteisybę atvestas esti į tai, jog taip-pat daro savo priešininkui ką nors pikta, tai piktumas priveda jį prie piktumo ir pergali. Priešingai, jei gerasis savo geradarystėmis priveda savo priešininką prie savęs mylėjimo, tuomet jis pergali piktumą (Tom.).*

(1) Plg. Išm. 6, 4; 1 Petr. 2, 13. Ką Apaštalas išpradžios išreiškia abstraktiškais žodžiais: „Nėra valdžios, kaip tik nuo Dievo“, tai tuojau atkartoja konkretišku pasakymu: „Kurios gi yra“, kad niekas

negalētu sakyti, jog jis, tiesa, gerbiaus valdžią, bet jos nešiotojai neverti esą paklusnumo. Valdžia, kurią turi jos nešiotojai, yra nuo Dievo. Piktas jos išnaudojimas gali be abejonės atsitiikti (Apd. 5, 29), bet tai nieko nepermaino toje tiesoje.—(2) *Kas priešinasi valdžiai* tuose dalykuose, kuriems ji Dievo pastatyta yra.— *Patį sau pelnosi...* Suardyta per pasipriešinimą tvarka turi būti vėl atitaisyta, ir žinoma jos suardytojas turi nukentėti.—(3) *Nes vyriausybės...* Darbai įvaizdinti yra lyg ypatos. Apaštalo sanprotavimas ir priroduojimas remiasi ant tikslų, kurių vyriausybės įstatytos yra, ir ant taisyčių, kurios joms priklauso iš atžvilgio į pareigas. Ar galima taip-pat pasakyti apie piktas vyriausybes? Tiesa, jos persekioja kadais tuos, kurie daro, kas gera, bet ir jie neprivalo nieko bijoties, nes ir taisai neteisingas persekiojimas jiems praverčia, jei jį kanoriai nukendia, kaip liudija paties šv. Pavolo gyvenimas (plg. 1 Petr. 3, 13. Aug. Tom.).—(4) *Nes ji Dievo tarnaitė*, kadangi ji užima Dievo vietą —

enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malum agit. ⁵ Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. ⁶ Ideo enim et tributa pręstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. ⁷ Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

kas pikta, bijokis; nes ji ne be reikalo nešioja kalaviją; nes ji Dievo tarnaitė yra, atkėrsytoja per rustybę tam, kurs pikta daro. ⁵ Todėl yra jums reikalas buti paduotiems ne tik dėl rustybės, bet ir sąžinės dėlei. ⁶ Nes todėl ir mokesčius mokate; nes jie yra Dievo tarnai. tam ir pastatyti. ⁷ Atiduokite tat visiems, ką kalti esate: kam mokestį mokestį, kam muitą muitą, kam baimę baimę, kam šlovę šlovę.

d) Meilė, iš kurios susideda Įstatymo išpildymas, yra visuomet, ypač gi dabar, užlaikytina.

⁸ Nemini quidquam debetis: nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit. ⁹ Nam:

⁸ Niekam nieko kito nebukite skolingi, kaip tik kad kits kitą mylėtumėt; nes kas artimą myli, išpildė Įstatymą. ⁹ Nes įsakymai:

(5) *Todėl...* Povilas grįžta prie 1. eil. išreikštojo įsakymo ir išveda jo reikalingumą iš abiejų paduotųjų motyvų: *ne tik dėl rustybės, bet ir sąžinės dėlei*. Taigi, įsakymai, kuriuos duoda teisuotai bažnytinė arba šiaip-jau žemiška vyriausybė, riša pavaldinius jų sąžinėje ir prieš Dievą.—(6) *Nes todėl ir...* Apaštalas prirodinėja iš aiškaus ir visiems žinomo fakto; savo prirodinėjimą jis nemaž padidina ir sustiprina, primindamas, jog mokesčiai mokami yra vyriausybėms, kaipo Dievo tarnams, ir tai dėlto, kad jie, pildydami sau Dievo pavestas pareigas, rūpinasi apie pavaldinių gerovę ir apie viešą labą. Todėl Apaštalas, anot gr. t., daro juos lygkad lygiais tarnaujantiems bažnyčioje ir gaunantiems užlaikymą iš šventos vietos, arba apaštališkiems darbininkams (15, 16), vadindamas juos toje vietoje ne paprastais tarnais, *δούλους, bet λειτουργούς, Dievo liturgais*.—(7) *Visiems*: visoms vyriausybėms.—*Kam mokestį...* Mokesčiai imami yra nuo ypotos arba nuosavybės, muitas už įvežamas arba išvežamas prekes.

baigti pildyti (Aug.). Yra kaikurios pareigos, nuo kurių žmogus niekuomet negali pilnai išsiliuosuoti ir tai dėl trejopos priežasties: arba dėlto kad geradarystė yra taip didelė, jog negalima padaryti nieko jai lygaus, arba dėlto, kad mūsų priedermė yra nuolatinė visuomet pasiliekti, arba taipogi dėlto, kad atiduotinas dalykas yra neišsemiamas ir dar auga per atidavimą. Dėlei tų trijų priežasčių pildoma yra artimo meilės priedermė taip, kad mes visuomet pasiliecame jos skolininkais. Taigi, visų pirma mes pasiliecame skolininkais dėlto, kad mes turime mylėti artimą dėlei Dievo, kuriam mes negalime išsimokėti už mums suteiktas geradarystes (1 Jo. 4, 21); tolesniai dėlto, kad pasilieka visuomet meilės priežastis, butent panašumas prigimties ir malonės (Ekkli. 13, 19); galop, dėlto, kad meilės įsakymas, kiek kartų mes ją artimui parodysimė, visuomet pasilieka įsakymu (Tom.). Meile apima čionai visus tos dorybės darbus, kuriuos viens kitam skolingas yra.—*Nes kas myli...* Kas myli artimą, turi išpildyti ir kitus dorinius Moz. Įstatymo (e. 9) priesakus. Artimo meilė yra Dievo meilės pasekmė (1 Jo. 4, 20. 21). Todėl šv. Rašte ir sakoma, jog išganymo gavimui gana yra tai artimo meilės (Jo. 15, 17), tai Dievo meilės (Moz. 10, 12. Tom.).—(9) *Nes įsakymai...* Apskritai Apaštalas

(8) *Niekam nieko...* Apaštalas atkar-toja, tik kitokiuo budu, apskritą įsakymą 7. eil., praplatindamas jį ant visų žmonių. Mes turime išpildyti visus teisybės reikalavimus ištikimiausiai; tik mylėjimo priedermės mes negalime niekuomet pilnai už-

Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: Non concupisces: et si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. ¹⁰ Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio. ¹¹ Et hoc scientes tempus: quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus. ¹² Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis. ¹³ Sicut in die honeste

Nesvetimoteriausi, neužmuši, nevogsi, nesakysi neteisaus liudijimo, nepageisi, ir jei koks yra kitas įsakymas, apimtas yra šiais žodžiais: Mylėsi savo artimą, kaip patsai save. ¹⁰ Artimo meilė nedaro piktumo. Išpildymas tat Įstatymo yra meilė. ¹¹ Ir tai darykite, žinodami laiką, nes jau yra valanda mums kelties iš miego; nes dabar artesnis mūsų išganymas, kaip kad įtikėjome. ¹² Naktis praėjo, diena gi prisiartino. Numeskime tat tamsybės darbus, ir apsilvilkime šviesos šarvais! ¹³ Kaip dienoje elgimės šlovingai, ne apsirijimuo-

laikosi priesakų eilios, kaip juos randame užrašytus 2 Moz. 20, 13... 5 Moz. 5, 17. Bet jis išveda savo priparodymus labiau iš to, kas užginama, ne kaip iš to, kas liepiama, dėlto kad užgynimai daugiaus dalykų apima, taip kad iš jų nuolatinio ir visuotinio užlaikymo pigiaus galima pažinti, ar kas prisipažįsta prie meilės priedermių (e. 8). Tie užgynimai turi svarbų kiekvienoje valandoje ir kiekvienam žmogui, paliepimai gi privalo būti išpildyti tik prie tam tikros progos.—(10) *Artimo meilė*... Kas myli, tas nedaro artimui nieko pikto.—*Išpildymas tat*... Meilė yra Įstatymo tikslu, pastumia žmogų prie pildymo visų įsakymų ir padaro, kad jie užlaikomi yra tobulai ir su pasisekimu.—(11) *Kelties iš miego*: iš apsilėdimo, atausimo stovio. Dabar ypač meilė privalo būti pildoma vienu ir kitu, kadangi laiko aplinkybės reikalauja, kad nusikratytumėm nuo savęs visokį mieguistumą ir atausimą. Iš gilaus miego pažadinti vėl mes pamažu užsnuodome, vienok neuatodami visiško susipratimo. Kodėl? Atsakymas 12. eil.—(12) *Naktis praėjo*,... Jei tikslas arčiau yra, mes privalome uoliaus pakurstyti save į kovą, kaip kad daro tie, kurie lenktynėmis bėga, kad gautu dovaną, kada jie jau jau artinasi prie tikslo (Auks.). Tikslas, kurį mes norime pasiekti, yra laimė ir tai tobula, kurios dalininkais mes tapsime antrame Kristaus atėjime, kada garbės pilni kelsimės iš numirusių. Laikas nuo atsiverti mes iki dabar gali tuo labiaus vadintis prisiartinimu prie tikslo, jogei atskiram

žmogui duotas yra trumpas amžis, kad prisirengtu vertai stoties prieš Kristaus teisą ir, tapęs dalininku palaiminto Dievo regėjimo, lauktu kuno prisikėlimo. Naktis yra tai dabartinis laikas, kurs paskendęs yra nežinojimo ir nusidėjimo tamsybėse, diena gi tai busiantis gyvenimas ir tobula laimė po prisikėlimui. Ana naktis, kuri prasidėjo su nupuolimu mūsų pirmojo tėvo, su Viešpaties apsiareiškimu prisiartino prie galo, taip kad mes, krikščionys, gyvename lyg-kad austant dienai, kurią pilnai atneš Kristus Teisėjas. Jo atėjimas jau yra prieš mus. Nors teisiųjų gyvenimas yra šviesa jau čia ant žemės, palyginus jį su netikėjimu ir bedievyyste, vienok palygintas su ana diena, kurioje mes, kaip aniolai, regėsime Dievą, jį yra beveik naktis (Grig.-D. Orig. Baz. Auks. Aug. Tom.). Jogei Apaštalas neskaito antrojo Kristaus atėjimo tuojuo įvyksiančiu, veiz. Rym. 11, 26: 2 Tes. 2, 1.—*Numeskime tat*... Tamsybės darbais yra nusidėjimai, kurie pildomi yra žmonių, pasitraukiančiųjų iš po malonės šviesos (Efėz. 5, 11), ir kurie priklauso šiam tamsybių valdžioje pasiliekančiam pasauliui (Efėz. 6, 12) ir veda į amžinas tamsybes. Šviesos šarvai, kurie ateisiančiam šviesos karaliui pritinka, yra šv. Dvasios dovanos ir spėkos, kurios sustiprina dušią, gina ją nuo užspuldinėjimų piktos dvasios ir nusidėjimų ir griauia karalystę piktumo (Auks. Teof.).—(13) *Kaip dienoje*... Lyg-kad jau būtų prašvitus skaiti diena, elgimės šlovingai, prisiurėdami nuo visokių nesusiavaldymo,

ambulemus: non in comessationibus, et ebrietatibus, non in cubilibus, et impudiciis, non in contentione, et æmulatione: ¹⁴ sed induimini Dominum Jesum Christum, et carnis curam ne feceritis in desideriis.

se ir girtuoklystėse, ne paleistuvavimuose ir begėdystėse, ne banyje ir užvydėjime, ¹⁴ bet apsilvilkite Viešpačiu Jėzumi Kristumi ir nesirupinkite apie kuną pageidimuose.

2. Silpnesnieji tikėjime privalo būti priimami ir šelpiami.

Caput XIV. ¹ Infirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum. ² Alius enim credit se manducare omnia: qui autem infirmus est, olus manducet. ³ Is, qui manducat, non manducantem non spernat: et qui non manducat, manducantem non judi-

14. Perskyrimas. ¹ Silpnąjį gi tikėjime priimkite, nesiginčydamis apie nuomones. ² Nes vienas tiki jam esą valia visa valgyti; kurs gi silpnas yra, tevalgo daržoves. ³ Kursai valgo, tegul neniekina nevalgančiojo, ir kursai nevalgo, teneteisia valgančiojo; nes Dievas jį priėmė.

begėdystes ir neramumo nusidėjimų. — (14) *Bet apsilvilkime...* Kaip 13. eil. tamsybės darbus, taip 14. e. Apaštalas aprašo šviesos šarvus. Krikščionis, tiesa, tapo per krikštą panašus Kristui, vienok jie ne tik turi palaikyti tą panašumą per kasdieninį sekimą, bet taipogi padauginti ir lyg-kad išnaujo apsilvilti Viešpačiu (Tom.). — *Nesirupinkite užganėdinti piktus kuno pageidimus.*

14, 1—13. Tikros broliškos meilės dalykas yra pakęsti artimuose tokias nuomones, kurios kad ir nesutinka su mūsų, bet nėra piktos, nei užgintos. Ryme gi, kaip ir kitur, tarp krikščionių, atverstų iš žydu, ir iš pagonių buvo toks skirtumas nuomonių, ypač paliečiančių valgius ir šventes. Buvusieji žydai iš papratimo norėjo tankiai užlaikyti Mozės įstatymo įsakymus apie valgius ir šventes, buvusieji gi pagonys bijojo kaip kada valgyti perkamą ant rinkos mėsą, kad kartais nesuvalgytu ko nors, kas dievaiciams paaukota buvo. Juos tai visus ir vadina Apaštalas tame antrame skyriuje (14, 1—15, 13) moraliskos gromatoje dalies silpnais ir silpnesniais, ir santikius tarp jų ir kitų krikščionių, vadinamų stipresniais, išdėsto. Taigi, visų pirma ragina abi pusi, kad sergėtusi teisti vieni kitus ir kad visoki teismą paliktu Dievui, prieš kurio sostą kiekvienas duos atskaiymą už savo darbus.

(1) *Silpnąjį gi...* Silpni tikėjime yra daugiausiai atverstieji prie Kristaus

žydai ir truputis pagonių; stipresnieji, į kuriuos vienus Apaštalas kreipiasi pradedant nuo 13. eil., ir iš kurių susideda didžioji Rymo bažnyčios dalis, yra beveik visi atversti iš pagonių. Silpnieji laikėsi tvirtai subatos šventimo ir kitų žydiškų švenčių, ir prisitūrėdavo regimai nuo mėsos ir vyno, kad kartais nesuvalgytu ko nors, kas dievaiciams paaukota buvo (Aug. Baz.). Prie to jų perdidžio atsargumo galėjo prisidėti labai siauras aiškinimas Apaštalo nutarimo Jeruzalėje. (Apd. 15, 29). Silpnesnieji tikėjime yra, kaip nurodo eil. 22. 23 tie, kurių sąžinė buvo suklydus, ir kurie neturėjo jokios tikros nuomonės apie tai, kas leista ir kas užginta. Tuos tai turi stipresnieji priimti į tikrą prietelystę ir vienybę. — *Nesiginčydamis...* Apaštalas tarsi sako: Neteiskite jo minčių, kaip-kad drįstumėt padaryti nutarimą apie svetimą širdį, kurios nematote (Aug.). Pirma negu Apaštalas toliau aiškina tą įsakymą, kurs vienus stipruosius paliečia, jis nori išrišti klausimus, apie kuriuos Rymiečiai turėjo įvairias nuomones, kad prie tai pragai atitrauktų ir silpnuosius nuo jų brolių teismo. — (2) *Tevalgo daržoves.* Gr. t.: „Valgo daržoves“. Čia perpasakojama tiksliai, kas buvo Rymo bažnyčioje. Įsakymas gi, kas reikia daryti, randasi 3. eil. — (3) *Kursai valgo;* t. y. stipresias, kurs tiki, jam esą valia visa valgyti. — *Nevalgančiojo,* silpnojo, kurs mano, jog jam reikia prisitūrėti nuo mėsos

cet: Deus enim illum assumpsit. ⁴ Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus statuere illum. ⁵ Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem: unusquisque in suo sensu abundet. ⁶ Qui sapit diem, Domino sapit: et qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, et gratias agit Deo. ⁷ Nemo enim nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur. ⁸ Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus. ⁹ In hoc enim Christus mortuus est, et resurrexit: ut et mortuorum et vivorum dominetur.

⁴ Tu kas esi, kurs teisi svetimą tarną? Jis stovi arba nupuola savo Viešpačiui, bet stovės, nes galingas yra Dievas jį pastatyti. ⁵ Nes vienas daro skirtumą tarp dienos ir dienos, kitas gi laiko visas dienas lygiomis; tegul kiekvienas savo numanyme pasigausina. ⁶ Kas atskiria dieną, Viešpačiui tai daro; ir kas valgo, Viešpačiui valgo, nes jis dėkoja Dievui; ir kas nevalgo, Viešpačiui nevalgo, ir jis dėkoja Dievui. ⁷ Nes niekas iš mūsų sau negyvena, ir niekas sau nemiršta; ⁸ nes ar gyvename, Viešpačiui gyvename, ar mirštame, Viešpačiui mirštame. Tatgi, ar gyvename, ar mirštame, Viešpaties esame. ⁹ Nes tam Kristus numirė ir prisikėlė, idant viešpatautų ant numirusiųjų ir gyvųjų. ¹⁰ Tu gi, kam teisi tavo

sos valgymo. Stiprasis gali pigiai palai-
laikyti silpnąjį žmogum su nereikalingais skrupulais ir su prietarais, į kurio paikas nuomones nėra ko atsisiurėti. Kaip negeras vienok butu toks pasielgimas, Apaštalas pasako toliaus 15. eil. ir 1 Kor. 8, 9... Žmogus skrupulų apgalėtas pigiai daro neprielankius nutarimus apie visa, kas nesutinka su jo paties pasielgimu, ir pasmerkia kitus, kaip silpnabūdžius ir bedievius. — *Nes Dievas jį priėmė.* Dievas teikėsi apdovanoti stiprąjį savo prietelyste. — (4) *Tu kas esi...* Tikru tarno teisėju yra vien tik jo ponas, ypač gi ten, kame tarnai yra lyg-kad jo šeiminys sąnariais. — *Jis stovi...* Ar jis stovi, ar nupuola, vis tai jo pono dalykas: ir nuostolis, kada tarnas nupuola, ir pelnas, kada jis stovi (Auks. Tom.). Taigi, niekam ne valia teisti savo artimo, jei bent tiek, kiek pats Dievas leidžia; bet jei bus perzengta riba, nuteisimas bus nuodėmingas. Teismą gi apie tai, kas užslėpta, ypač gi apie širdies mintis ir busiančius dalykus Dievas pasiliko sau (Tom.). Veiz. Jok. 4, 13.— (5) *Nes vienas...* Yra tai antra vaidų priežastis. Vieni skaito kaikiurės dienas šventomis, kiti visas lygiomis (plg. 1 eil. paaišk.). — (6) *Kas atskiria...* Ta-

sai, kurs užlaiko tą o ne kitą dieną, kaip šventą, daro tai dėlei Viešpaties, kad jam įtiktu ir kad pasirodytu esąs tikras jo tarnas. — *Kas valgo...* dėkoja Dievui. Kas visa valgo, nedarydamas skirtumo, tai daro dėlei Kristaus; tai gi re-gima iš to, jog jis, pirm negu valgo, Dievui dėkoja už valgius. O kaip gi galėtų krikščionis dėkoti Tėvui už tai, ko valgy-mas pagal jo įsitikrinimą priešintusi Kristaus įsakymui? — *Ir kas nevalgo...* Tasai, kurs prisilaiko nuo kaikiurių valgių, tiki, jog per tą savo prisitūrėjimą jis bus paklusnus ir įtikis Kristui. Kad Povilas, taip teisindamas abi pusi, duoda savo malonų nutarimą apie Rymiečius ne be priežasties, parodo jis eil. 7, 8.—(7, 8) Niekas negali būti krikščionimi, jei jo gyvenimo ir mirties tikslu nėra Kristus, jei jo nepripažįsta visame savo Viešpačiui. — (9) *Nes tam Kristus...* Taigi, ar mes gyvi esame, ar mirštame, mes Kristaus esame, ir gyvais pasilieikame ir mirštame nebe sau, bet jam. Panašiai 2 Kor. 5, 15. Ypatingai vienok būdu yra Kristus gerųjų Viešpats, kadangi tie ir dabar jam tarnauja ir viešpataus su tuo amžinastyje. — (10) Plg. 2 Kor. 5, 10. — *Prieš Kristaus.* Gr. t.: Dievo. Apaštalas čia grįž-

¹⁰ Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.

¹¹ Scriptum est enim: Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu: et omnis lingua confitebitur Deo. ¹² Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. ¹³ Non ergo amplius invicem iudicemus:

Sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum. ¹⁴ Scio, et confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est. ¹⁵ Si enim propter cibum frater tuus contristatur: jam non secundum caritatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Chris-

broli? arba tu, kodėl niekini tavo broli? Nes mes visi stosimės prieš Kristaus teismo-krašę.

¹¹ Nes parašyta yra: Kaip aš esu gyvas, sako Viešpats, man priklaups kiekvienas kelias, ir kiekvienas liežuvis išpažins Dievą! ¹² Taigi, kiekvienas iš mūsų duos už save Dievui skaitlių. ¹³ Nesiteiskite tat daugiaus kits kito,

bet labiaus rupinkitės tuo, kad nepadarytumėt savo broliui užsigavimo arba papiktinimo. ¹⁴ Žinau ir pasitikiu Viešpatyje Jėzuje, jog nėra nieko prasto iš savęs; tiktai tam, kurs ką nors prastu laiko, jam pačiam prastu yra. ¹⁵ Nes jei dėlei valgio nuliusta tavo brolis, jau tu nebesielgi pagal meilę. Nepražūdyk savo valgiu to, už kurį

ta prie to, kas pasakytą 3. eil. Papeikimo priežastis yra ta pati, kuri jau pažymėta 4 eil. paaišk.— (11) *Nes parašyta yra*: pas Iz. 45, 23. — *Kaip aš esu gyvas*. Kaikada šv. Rašte sakoma yra, jog Dievas prisiekia; tai esti daroma didesniam pažymėjimui Dievo nutarimą esant neatnaminomą. Žmonės prisiekia per tą, kas už juos didesnis; Dievas neturi nieko viršesnio už save, jis yra pati gyvybė ir gyvybės šaltinis; taigi, ir šioje vietojelyg-kad sakoma: aš prisiekiu per tą man nuosavą gyvybę (Tom.).— *Išpažins Dievą*, kaip viršiausįjį Viešpatį.— (12) *Duos už save*. Niekas negali išvengti teisingo Dievo teismo. Kiekvienas duos skaitlių apie save; taigi, krikščionims reikia prisitūrėti nuo artimų teismo.

13—25. Apaštalas labai dailiai tuo sakiniiu nuo pamokymų, duotų visiems klymčiams, pereina prie patarimų, kuriuos jis kreipia vien į stipresniusius, ragindamas juos sergėtis, kad silpnesniems neduotu jokio papiktinimo.

(13) *Labiaus rupinkitės...* Tas persergėjimas, kaip ir tolimesnieji, atkreipti yra į stipresniusius. Užsigavimu, čia paminėtu, yra kiekviena klytus išganymo kelyje, bet ji ne butinai priveda prie nu-

puolimo. Jau didesniu dalyku yra papiktinimas, ir jis jau turi piktas pasekmes. Pirma negu Apaštalas duoda tolimesnius persergėjimus apie tą pavojų, stato jis prieš akis mokslą, kurs yra tikras.— (14) *Žinau...* Jėzuje, kaipo jo sąnaris ir tarnas, o taipogi iš jo pamokymo. Taigi, niekas negali sakyti: ką mums rupi tavo nuomone? (Auks.).— *Nėra nieko prasto iš savęs*. Niekas iš to, apie ką buvo šneka, iš valgių, nėra prasta, sutepta. Plg. Mat. 15, 11; 1 Tim. 4, 4, ir ypač apie dievaikiams paaukotus dalykus 1 Kor. 8, 4. 7; 10, 19. 25—27.— (15) *Nes jei...* Kaikurie iš šv. tėvų, kaip Auksab. Kyr. iš Aleks. skaito: „bet jei“; tuomet ir sąryšis išeina geresnis. — Kuo mažesnė yra gėrybė, kurios kas nors išsižada dėlei meilės, ir kuo didesnė yra pragaistis, kurią jis, kitaip elgdamos, padarytu artimui, tuo didesnė yra priedermė išsižadėti anos gėrybės. Kas taip mažą dalyką, kaip valgis, stato augščiaus už savo brolio išganymą, tas visai neturi meilės.— *Nepražūdyk...* „Kristus numirė už tavo broli, o tu jį paniekinai, ir tau perdaug didis daiktas yra išsižadėti vieno valgio! Kristus numirė už savo neprieteilius, o tu nenori padaryti už savo broli nei tos mažos aukos! Kristus darė di-

tus mortuus est. ¹⁶ Non ergo blasphemetur bonum ostrum. ¹⁷ Non est enim regnum Dei esca, et potus: sed justitia, et pax: et gaudium in Spiritu sancto, ¹⁸ Qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, et probatus est hominibus. ¹⁹ Itaque quæ pacis sunt, sectemur: et quæ ædificationis sunt, in invicem custodiamus. ²⁰ Noli propter escam destruere opus Dei: omnia quidem sunt munda: sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. ²¹ Bonum est non manducare carnem, et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. ²² Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo: Beatus, qui non judicat semetipsum in eo, quod probat. ²³ Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne

Kristus numirė! ¹⁶ Tegul tat musų gerumas nebus piktžodžiamumo priežastimi! ¹⁷ Nes Dievo karalystė nėra valgis ir gėrimas, bet teisybė ir ramybė ir džiaugsmas šventojoje Dvasioje. ¹⁸ Nes kas tame tarnauja Kristui, įtin-ka Dievui ir mielas yra žmonėms. ¹⁹ Taigi, įieškokime to, kas padaugina ramybę, ir užlaikykite draug tai, kas prisideda prie musų pačių pagerinimo. ²⁰ Negriauk dėlei valgio Dievo darbo! Visa, tiesa, nesutepta yra; bet negeru darosi tam žmogui, kurs valgo pasižeisdamas. ²⁰ Gera yra nevalgyti mėsos ir negerti vyno, ir prisitūrėti nuo viso, kuo tavo brolis pasižeidžia, arba pasipiktina, arba pasisilpnina. ²² Tu turi tikėjimą? palaikyk gi jį pats sau Dievo akyvaizdoje: Laimingas, kurs pats savęs nepasmerkia tame, ką jis pats teisingu

džiausius dalykus, nors jis buvo Viešpačiui, tu gi nenori ir syki padaryti nei mažiausio dalyko už savo brolių! (Auks.).— (16) *Tegul tat...* Nepadukime savo liuosybės, kurią mes turime Viešpatyje, jogei visa mums nesutepta yra, per neat-sargų jos suvartojimą pilnoms brolių pasmerkimo šnekoms ir iškoneikimams.— (17) *Nes Dievo karalystė*, t. y. per ką Dievas mumyse viešpatauja, ir per ką mes į jo karalystę pakliuname (Auks. Tom.). Laisvė visa valgyti nei kiek neprideda prie to, kad Dievas mumyse viešpatautų: taigi, nėra reikalo bijoties. kad liuosybės suvaržymas užkenktu dušios išganymui.— *Bet teisybė...* Teisybė sutvarko išviršinius darbus, kuriais žmogus atiduoda kiekvienam tai, kas jo yra, o taipogi sutvarko valią jų daryme.— *Ramybė* yra teisybės pasekmė, nes per teisybės pažeidimą randasi pavojus ir ramybė.— *Džiaugsmas* paliečia būdą, kaip teisybės darbai reikia išpildyti, nes tas nėra teisingas, kurs nesidžiaugia iš savo teisingo pasielgimo. To džiaugsmo priežastimi yra šv. Dvasia (Tom.). Stiprieji pažeidžia, butent, tas tris dorybes: silp-

nųjų teises per atsargumo stoką, ramybę per piktų kalbų išsaukimą, džiaugsmą, savo pasielgimu kitus įvesdami į nuliudimą.— (19) *Taigi, įieškokime...* Tas priklauso Dievo karalystei, kurs Dievui įtin-ka ir randa šv. žmonų pagyrimą; tokiuo gi yra tasai, kuriame randasi teisybė, ramybė ir džiaugsmas.— (20) *Negriauk... Dievo darbo*: tavo brolio, kurį Dievas padarė tikinčiu.— (21) Plg. Tit. 1, 15; 1 Kor. 8, 13. Plg. 14. eil.— (22) Toje ir sekančioje eil. tikėjimas reiškia tvirtą įsitikinimą apie tai, kaip reikia elgties, butent, jog valia yra valgyti visus valgius. Kas nors gali pasakyti: bet argi tat bebus evangeliška liuosybė, kuri ne valia naudoties, o ne jos vardas? Tokį laukiamą užmetinėjimą Apaštalas aiškina toliau — *Palaikyk gi...* Tavame gyvenime tau pačiam valia laikyties liuosybės ir pagal ją elgties, jei su tavim nėra silpnojo, kurs galėtų pasipiktinti.— *Kurs pats savęs nepasmerkia*: kurs nejaucia nuolatinio neramumo ir skrupulų apie savo pasielgimo teisingumą, bet ką daro, daro su pilna sąžinės ramybe, su įsitikinimu, jog tai teisinga ir taip rei-

autem, quod non est ex fide, peccatum est.

Caput XV. ¹ Debemus autem nos firmiores imbellicitates infirmorum sustinere, et non nobis placere. ² Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem. ³ Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: Impropria impropertantium tibi ceciderunt super me. ⁴ Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam, et consolationem Scripturarum, spem habeamus. ⁵ Deus autem patientiæ, et solatii det vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Jesum

laiko! ²³ Kas gi daro skirtumą, pasmerktas yra, jei valgo, nes ne pagal tikėjimą elgiasi. Visa gi, kas nėra iš tikėjimo, yra nusidėjimas.

15. Perskyrimas. ¹ Mes gi stipresnieji turime pakęsti silpnųjų silpnynes, ir ne sau įtikti. ² Kiekvienas iš jūsų teitinka savo artimui dėl jo gero, dėl pagerinimo. ³ Nes ir Kristus ne sau įtikio, bet kaip parašyta yra: Iš-koneveikimai iškoneveikiančių tave nukrito ant manęs. ⁴ Nes visa, kas tik parašyta yra, mūsų pamokymui parašyta, kad mes per kantrybę ir palinksminimą iš Rašto turėtumėm viltį. ⁵ Kantrybės gi ir nuraminimo Dievas teduoda jums turėti vienokius jausmus vieniems į kitus pagal Jėzų Kristų, ⁶ kad viensirdžiai

kia daryti.— (23) *Kas gi daro skirtumą.*—Gr. t.: Kas gi abejoja, svyruoja, elgiasi su abejojančia sąžine.— *Pasmerktas yra.* Dievas jį pasmerkia. Žodis nuteisti, pasmerkti kadais šv. Rašte vartojamas platesnėje prasmėje, išreikšti bausmei už kasdieninį nusidėjimą (Mat. 12, 37), taip kad ir čia išreikšta yra kaltybė ir bausmė, kuri, veizdint į peržengiamą įsakymą, gali būti lengva arba sunki.

15, 1—13. Prie augščiau padėtų persėgėjimų apie reikalingumą sergėties kiekvieno papiktinimo Apaštalas pridėda dar apskrito pasielgimo taisyklę, sulig kurios stipresnieji, sekdami Kristaus pavyzdį, turi maloniai sušelpiti silpniesiems.

(1) Plg. augšč. 14, 1.; 1 Kor. 9, 22; Gal. 6, 1. Kaipio pastatytaime rume vienos dalis, pamatai, šulai, laiko ant savęs visą sunkumą, taip ir dvasiškame Bažnyčios rume kaip kurios dalis padarytos yra tvirtos, kad jos galėtų pakelti kitų našta (Tom.). Tas pakėlimas ir palaikymas nepriklauso nuo liuosos valios, bet yra pridermė (*Mes... turime*).— (2) *Teitinka savo artimui*: dvasiškai artimo naudai, o taipogi idant mes prisidėtumėm prie jo didesnio išsitobulinimo.— (3) *Nes ir*

Kristus... Tas sau įtikina, arba gyvena, idant sau įtikti, kurs tik jieško, kas jo yra, neatsižvelgdamas į kitų išganymą.— *Parašyta yra*: Ps. 68, 10.— (4) *Nes visa...* Sulig Dievo užmanymo visa, kas priimta buvo į Sen. Įstatymą, turėjo tarnauti krikščionių pamokymui. Dievo akivaizdoje stovėjo jo Bažnyčia, kada jis įkvėpdavo šv. Rašytojus; nes nors šv. Raštas visupirma duotas yra žydams, vienok nuo Kristaus atėjimo jie jo nesupranta ir nenori suprasti.— *Kad mes per kantrybę...* Kad mes parodydami ištvermę šio gyvenimo varguose ir sustipriindami save ta paguoda, tuo palinksminimu, kurį mums suteiks šv. Raštas savo pažadėjimuose, turėtumėm amžinos laimės viltį, jos laikytumėmės ir joje augtumėm.— (5) *Kantrybės gi...* Dievas: pirmas kantrybės ir nuraminimo davėjas. Apaštalas grįžta prie 1. eil. pradėto persėgėjimo. Tiedvi dovani, t. y. kantrybė ir nuraminimas, Rymiečiams yra ypač reikalingi vienybei sugražinti ir užlaikyti. Stipresniesiems reikalinga kantrybė, kad pakęstų silpnųjų skrupulus, nuraminimas gi silpniesiems, kurie stipresniųjų įvesti yra į nuliudimą.— *Kad turėtumėm...* Plg. 1 Kor. 1. 10. *Pagal Jėzų Kristų*: sulig Jėzaus Kristaus valios ir paveikslu.— (6)

Christum: ⁶ Ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, et patrem Domini nostri Jesu Christi. ⁷ Propter quod suscipite invicem, sicut et Christus suscepit vos in honorem Dei. ⁸ Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum: ⁹ gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in gentibus Domine, et nomini tuo cantabo ¹⁰ Et iterum dicit: Lætamini gentes cum plebe ejus. ¹¹ Et iterum: Laudate omnes gentes Dominum; et magnificate eum omnes populi. ¹² Et rursus Isaias ait: Erit radix Jesse, et qui exsurget regere gentes, in eum gentes sperabunt. ¹³ Deus autem spei repleat vos omni gaudio, et pace in credendo: ut abundetis in spe, et virtute Spiritus sancti.

viena burna šlovintumēt Dievā ir Tēvā musu Viešpaties Jēzaus Kristaus. ⁷ To dēlei priimkite vieni kitus, kaip ir Kristus jus priēmē dēl Dievo šlovēs. ⁸ Nes aš sakau, jog Jēzus Kristus buvo apipjaustymo tarnu, dēlei Dievo tiesos, idant patvirtintu pažadėjimus tėvams, ⁹ ir kad pagonis šlovintu Dievą už mielaširdystę kaip parašyta yra: To dēlei aš išpažinsiu tave, Viešpatie, tarp pagonių ir tavo vardui giedosiu. ¹⁰ Ir vėl sako: Linksminkitės pagonis su jo tauta! ¹¹ Ir vėl: Girkite visi pagonis Viešpatį, ir šlovinkite jį visos tautos! ¹² Ir vėl Izaijas sako: Ir bus Jėsės šaknis, ir kurs kelsis pagonių valdytų: jame pagonis turės viltį. ¹³ O Dievas vilties tepripildo jus visokiuo džiaugsmu ir ramybe tikėjime, kad pasigausintumēt viltyje ir šventosios Dvasios galybėje!

Idant viensirdžiai... t. y. tą patį jausdami širdyse ir išpažindami lupomis.—*Dievą ir Tėvą...* Dievą, kurs sutvėrė Kristų sulig jo švenč. žmogystės ir pagimdė sulig jo švenč. dievystės, ir kurs to dēlei tikras yra Dievas ir Tėvas musų Viešpaties Jēzaus Kristaus.—(7) *To dēlei...* Nors vienybė yra Dievo dovana, tečiaus žmonės turi sandarbininkauti jos užlaikymui. Taip jie pašlovins Dievą.—(8) *Apipjaustymo t. y. apipjaustytių* Žydų tarnu. Dievo šlovė padauginta yra įvairių budu per žydų ir pagonių priėmimą: žydus priėmė Kristus, kad pasirodytu Dievo ištikimumas, kadangi tai žadėta buvo jų tėvams, pagonis gi iš mielaširdystės. Kadangi tat vieni ir kiti Kristaus priimti yra ir suvienyti į vieną kuną, jie turi šlovinti Dievą ištikimą ir mielaširdingą.—(9) *Para-*

šyta yra Ps. 17, 53; 2 Kar. 22, 50.—(10) *Ir vėl sako:* 5 Moz. 32, 42 pagal LXX tekstą.—(11) *Ir vėl:* Ps. 116, 1.—(12) *Jisai jas gano:* Iz. 11, 10. Pagonis atsivers, bet užims mesianiškoje karalystėje lygkad antrąją vietą, kadangi jie turi prisidėti prie Izraelio, kuriam padaryti yra pažadėjimai.—(13) *O Dievas vilties...* Paskutiniai pranašo žodžiai duoda progą Apaštalui linkėti šito palaiminimo Rymo bažnyčiai, kurios dauguma sudėta buvo iš atverstų pagonių. — *Idant pasigausintumēt...* Kad jūs vis daugiau ir daugiau augtumēt anoje viltyje amžino gyvenimo, kuri neapvilia. Viltis yra vaisiumi tos ramybės su Dievu ir to dvasiško džiaugsmo, iš kurių džiaugiasi visi, kurie sutaukyti su Dievu, nebeturi baimės pragaro. Tą ramybę ir su ja suvienytą džiaugsmą mes laimėjame ir turime per tikėjimą, per kurį nuteisiami esame.

3. Apie santykius tarp Povilo ir Rymo bažnyčios.

¹⁴ Certus sum autem fratres mei et ego ipse de vobis, quoniam et ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere. ¹⁵ Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam, quæ data est mihi a Deo. ¹⁶ Ut sim minister Christi Jesu in gentibus: sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio gentium accepta, et sanctificata in Spiritu sancto. ¹⁷ Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum. ¹⁸ Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus in obediētiā gentium, verbo et factis: ¹⁹ In virtute signorum, et prodigiorum, in virtute Spiritus sancti: ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum

¹⁴ O įsitikrinęs esu ir aš pats, mano broliai, apie jus, jog ir jūs pilni esate meilės, pripildyti visokio mokslo, taip jog galite vienas kitą persergėti. ¹⁵ Rašiau gi jums drąsiau, broliai, išdalies kaip ir primindamas jums dėlei malonės, kuri man Dievo duota yra, ¹⁶ kad aš būčiau Jėzaus Kristaus tarnas tarp pagonių, šventą tarnystę pildantis Dievo Evangelijoje, idant pagonių atnaša taptu meiliu ir pašvęsta šventojoje Dvasioje. ¹⁷ Taigi, aš turiu šlovę Kristuje Jėzuje tame, kas paliečia Dievą. ¹⁸ Nes aš nedrįščiau sakyti nieko tokio, ko pagonims atvesti paklusnumą per mane Kristus nėra padaręs žodžiu ir darbais, ¹⁹ per galybę ženklų ir stebuklų, per šventosios Dvasios galybę; taip jog nuo Jeruzalės ir

Patį gromata jau dabar pabaigta. Autoriui lieka dar pridėti jai galas, ir jis tai daro paaiškindamas savo ypatingus santykius link Rymo bažnyčios ir pridėdamas įvairius pasveikinimus.

14—21. Aiškindamas santykius, Povilas visupirma išdėsto trumpai, kodėl jis taip drąsiai Rymiečiams rašo.

(14) *O įsitikrinęs*. Argalėjo Rymiečiai iš Povilo paraginimų spėti, buk jį esąs ne visai geros apie juos nuomonės? Apaštalas nenori, kad tame dalyke kiltų koks nors abejojimas ir griežtai sako: nors aš daviau jums persergėjimus, vienok aš turiu tvirtą įsitikinimą, jog jūs pilni esate meilės ir t. t.—*Pilni esate meilės*. Anot gr. t.: „širdies gerumo“ kurs yra priešingas nuodėmingumui, taigi pilni visokių dorybių (Auks.).—*Galite vienas kitą persergėti*, nereikalaudami, kad kiti jums duotu persergėjimus.—(15) *Rašiau gi*... Apaštalas ne tiek teisinis dėl savo gromatos ir jos įtaipos, kiek paaiškina jos prasmę, minėdamas savo pašaukimą. Jis lyg-kad sa-

ko: nors aš įsitikrinęs esu, jog jūs patys galite vieni kitus persergėti, vienok ir aš tai padariau dėlei mano ypatingo pašaukimo.—(16) *Kad aš*... Per krikštą krikščionis suvienijamas esti su Kristumi, kaip jo sąnaris, kad su juomi dvasišku būdu prikaltas būtų į kryžių ir numirtų. Kadangi tat Kristus atnašavo save ant kryžiaus Tėvui, todėl turime ir mes save atnašauti, kaip Išganytojo sąnariai. Apaštalai tarnauja prie tai dvasiškai atnašai lygiai, kaip tarnai, kurie prirengia atnašą ir stato ją prieš vyriausį kunigą. Apaštaly pamokslai tampa tokiu būdu ankų dalimi. Plg. 12, 1 (Orig. Auks.).—(17) *Taigi, aš*... Apaštalas gali girties savo susivienijimu su Jėzumi Kristumi, kurio tarnu yra, ir kurs per jį veikia, o taipogi gali girties iš atžvilgio į Dievo sau suteiktą malonę.—(18) *Nes aš nedrįščiau*... Iš nuolaidumo Apaštalas čia vartoja užginciojančią sakinių išvaidą. Jis nori girties tik tuo, ką per jį padaręs yra Kristus.—(19) *Taip jog nuo*

repleverim Evangelium Christi.
²⁰ Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem: sed sicut scriptum est: ²¹ Quibus non est annuntiatum de eo, videbunt: et qui non audierunt, intelligunt.

²² Propter quod et impediebar plurimum venire ad vos, et prohibitus sum usque adhuc.

²³ Nunc vero ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis jam præcedentibus annis: ²⁴ cum in Hispaniam proficisci coepero, spero quod præteriens videam vos, et a vobis deducar illuc: si vobis primum ex parte fruius fuero. ²⁵ Nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare sanctis. ²⁶ Probaverunt enim Macedonia: et Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Jerusalem. ²⁷ Placuit enim eis: et debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles: debent et

aplinkui iki Ilyrijai visur apskiau Kristaus Evangeliją. ²⁰ Taip gi aš apsakojau tą Evangeliją, o ne ten, kur žinomas buvo Kristaus vardas, idant nestatyčiau ant svetimo pamato, bet kaip parašyta yra: ²¹ Kuriems nebuvo apie jį apreikšta, tie išvys; ir kurie negirdėjo, supras.

²² To dėlei ir buvau aš labai sutrukdytas ateiti pas jus, ir lig dabar sulaikytas esu. ²³ Bet dabar nebeturėdamas daugias vietos šiuose kraštuose, turėdamas gi norą jau nuo daugelio metų ateiti pas jus, ²⁴ kad pradėsiu kelionę į Ispaniją, tikiuos, jog praeidamas išvysiu jus ir busiu jūsų į ten nuvestas, jei pirma siek-tiek jumis pasidžiaugsiu. ²⁵ Taigi, dabar aš keliausiu į Jeruzalę šventiems tarnauti.

²⁶ Nes Makedonijai ir Achajai pamėgo sudėti kaikurias mezliavas beturčiams tarp šventųjų, esančių Jeruzalėje. ²⁷ Tai jiems pamėgo; juk jie anų skolininkais yra. Nes jei pagonis tapo dalininkais jų dvasiskų gėrybių, turi jiems tarnauti kuniškuose. ²⁸ Tatgi, tai pabaigęs ir

Jeruzalės... Jeruzalė yra jo darbo dirvos riba pietuose, Ilyrija šiaurėje. Visuose tarp anųdviejų punktų esančiuose kraštuose Povilas taip apsakė Evangeliją, jog jis nebeįkalauja daugias ten darbuoties (c. 23).—(20) *Taip-gi aš*... Taip tai aš rupinausi apsakoti Evangeliją minėtuose kraštuose, o ne kitur.—(21) *Kuriems*... Veiz. Iz. 52, 15. Pranašas šneka apskritai apie tautas, kurioms dar nieko nebuvo apsakyta apie Mesiją; Povilas pritaiko tuos žodžius aliuizijos keliu prie jų, kurių nebuvo pasiekęs kitų apaštalu apsakojimas.

22—33. Apaštalas trumpai paaiškina užmąntosios kelionės Ryman priežastis.

(22) *To dėlei*. Plg. augšc. 1, 13. Paskutinių žodžių: *ir lig dabar*... nėra gr. t.

ir daugelyje lot. rankraščių.—(24) *Praeidamas išvysiu jus*... Taigi, Rymano bažnyčia turėjo būti įkurta žymiai anksčiau, negu parašyta buvo grom. į Rym. (58 m.), ir teisingai atsišaukiama yra į šią vietą, kad patvirtintu istorijos liudijimą. Jogeį šv. Petras atėjo Ryman 42 m.—*Jei pirma siek tiek*... Apraštas draug čia lyg pažymi, jog jokio laiko, kad ir ilgiausio, neužtektu pilnam to jo troškimo užganėdinimui (Auk.). Povilas išreiškia taipogi užsitikėjimą Rymo krikščionimis, kadangi jis nori netiktai buti jų aprupintas kelionei reikalingais dalykais, bet dar trokšta pasiimti su savim kaikuriuos iš Rymiečių, kurie jį palyčėtu į Ispaniją.—(25) *Taigi, dabar*... Plg. Apd. 20, 3—21; 24, 17.—(27) *Pagonis tapo dalininkais*... Dalininkais Evangelijos ir jos gėrybių.—

in carnalibus ministrare illis. ²⁸ Hoc igitur cum consummavero, et assignavero eis fructum hunc: per vos proficiscar in Hispaniam. ²⁹ Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniam. ³⁰ Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Jesum Christum, et per caritatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum, ³¹ ut liberet ab infidelibus, qui sunt in Judæa, et obsequii mei oblatio accepta fiat in Jerusalem sanctis, ³² ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, et refrigerer vobiscum. ³³ Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

atidavęs jiems tą vaisių, per jus keliausiu Ispanijon. ²⁹ O aš žinau, jog, ateidamas pas jus, ateisiu Kristaus Evangelijos palaiminimo pilnybėje. ³⁰ Maldauju tat jus, broliai, per mūsų Viešpatį, Jėzų Kristų, ir per šventosios Dvasios meilę padėti man jūsų maldose už mane į Dievą, ³¹ kad bučiau išliuosuotas nuo netikinčiųjų, esančių Judėjoje, ir kad mano tarnavimo atnaša miela būtų šventiesiems Jeruzalėje, ³² kad su džiaugsmu atečiau pas jus per Dievo valią ir su jumis atsigaivinčiau. ³³ Ramybės gi Dievas tebuna su jumis visais. Amen.

4. Įvairūs pasveikinimai.

Caput XVI. Commendo autem vobis Phoeben sororem no-

16. Perskyrimas. ¹ O aš užtariu prieš jus Fėbę, mūsų se-

Turi jiems tarnauti... Plg. 1 Kor; 9, 11. Gr. t. išsireiškimas λειτουργῆσαι αὐτοῖς nurodo, kad almužnos davimas yra šventa tarnystė Dievui.— (29) *O aš žinau:* ne iš apreiškimo, bet iš prityrimo.— *Palaiminimo pilnybėje:* su malonėmis, kurias Kristus jums suteiks per mano pamokslus. Apaštalas turėjo tuomet (baigianties 58 arba prasidedant 59 m.) užmanymą atlikti dvi kelioni: į Jeruzalę ir į Ispaniją. Tik pirmąją galėjo jis paskirtu laiku įvykdyti, antrą gi, per Rymą, lemta buvo atlikti žymiai vėliau, kadangi jis tik pavasarį 62 m. atkeliavo Ryman ir tai kaip kalinys.— (30) *Maldauju tat...* Paminėjimas veikaus iškeliavimo Jeruzalėn primena apaštalui pavojus ir kentėjimus, kuriems neviena proga turėjo rasties toje kelionėje; todėl jam reikalingas yra Rymiečių užtarimas pas Dievą.— *Per mūsų Viešpatį...* Dvasios meilę. Tie žodžiai primena neabejotiną tiesą, kad visi tikintys suvienyti yra Kristuje, surišti stipriausiu ryšiu šv. Dvasios, kuri išliejo savo meilę į jų širdis.— *Padėti man.* Gr. t. yra συναρωμασθαί μοι, draug su manim kovoti. Taigi, šv. Povilas prašo Ry-

miečius per maldas tapti dalininkais tos kovos, kurios jis laukia nuo savo ir Evangelijos priešų. Iš krikščionių maldų jis dabar tikisi ypač dviejų malonių, kurias išreiškia sek. eil.: (31) *Kad bučiau išliuosuotas... ir kad mano tarnavimo..* Apaštalui reikėjo bijoties viso ko iš Jeruzalės žydų, pasilikusių netikinčiais; nebuvo jis taipogi tikras, kad ras gerą priėmimą pas atverstuosius žydus, kadangi ir jų tarpe jis turėjo daug sau neprielankių.— (32) *Kad su...* Tuo labiau Rymiečiai privalo sušelpsti Apaštalą savo maldomis, kad nuo gero pasisekimo kelionės Jeruzalėn priklausau jo apsilankymas Ryme.— *Per Dievo valią.* Visa vienok Apaštalas palieka Dievo valiai, kurs sulig savo išminties išpildys gal ne kiekvieną troškimą (Plg. 16, 1).

16, 1—2. Pridėdamas prie gromatos įvairius pasveikinimus, Povilas pradeda juos nuo užtarimo pas Rymiečius Fėbės, kuri tą Apaštalo gromatą nunešė Ryman. (1) *O aš užtariu...* Fėbė, kaip krikščionė, vadinasi apaštalo seserimi; kaipojakonišė ji tarnavo beturčiams ir kelei-

stram, quæ est in ministerio ecclesiæ, quæ est in Cenchris: ² ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis: et assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit: etenim ipsa quoque adstitit multis, et mihi ipsi.

³ Salutate Priscam, et Aquilam adjuutores meos in Christo Jesu; ⁴ (Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed et cunctæ ecclesiæ gentium) ⁵ et domesticam ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiæ in Christo. ⁶ Salutate Mariam, quæ multum laboravit in vobis. ⁷ Salutate Andronicum, et Juniam cognatos, et concaptivos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui et ante me fuerunt in Christo. ⁸ Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino. ⁹ Salutate Urbanum adju-torem nostrum in Christo Jesu, et Stachyn dilectum meum. ¹⁰ Salutate Apellen probum in Christo. ¹¹ Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate

serį, kuri yra Kenchruose esančios bažnyčios tarnavime, ² kad ją priimtumėt Viešpatyje, kaip pridera šventiesiems, ir padėtumėt jai kokiame tik reikalo jusų privalytu, nes ir ji taipogi padėjo daugeliui ir man pačiam.

³ Pasveikinkit Priską ir Akvilą, mano padėjėju du Jėzuje Kristuje, ⁴ (kuriedu už mano gyvastį davė savo kaklus, kuriemsdvie-m ne tik aš dėkoju, bet ir visos pagonių bažnyčios), ⁵ ir pasveikinkit susirinkimą jųdviejų, namuose. Pasveikinkit Epenetą, mano numylėtąjį, kurs yra Azijos pirmonė Kristuje. ⁶ Pasveikinkit Mariją, kuri daug darbavosi dėl jusų. ⁷ Pasveikinkit Androniką ir Juniją, mano gentis ir draugkalinius, kuriedu šlovingu yra pas Apaštalus, kuriedu ir pirm manęs buvo Kristuje. ⁸ Pasveikinkit mylimiausį man Kristuje Ampliatą. ⁹ Pasveikinkit Ūrboną, mano padėjėją Kristuje Jėzuje ir mano mylimąjį Stachį. ¹⁰ Pasveikinkit Apelį, išmėgintą Kristuje. ¹¹ Pasveikinkit tuos, kurie yra

viams. Kenchrai buvo tai Korinto uostas prie Jonijos jūros, atstus nuo miesto per 8000 žingsnių.— (2) *Kaip pridera...* Kaip pridera priimti krikščionis.— *Nes ji taipogi...* Kaip Fėbė kitiems padėjo, taip jį jai padėkit. Kaip ji buvo Povilui patarnavusi, nežinia; nežinia taipogi, kodėl ji keliavo Ryman.

3—16. Povilo pasveikinimai prieteliams Ryme. Kaip gi didžiai prieteliškas ir meilingas turėjo būti šv. Povilas, kurs turėdamas šimtus rupesčių ir varginamas nesuskaitomais suspaudimais, taip daugelį sveikina, ir tai ne tik juos išvardydamas, bet dar paminėdamas ypatingus jų privalumus! Ištiesų, geriausias Povilas negalėjo prirengti savo kelionės Ryman! Kaip mielas buvo jis Rymiečiams, parodo apsakojimas Apd. 28, 15.

(4) *Kuriedu... davė savo kaklus.* Kame Akvilas ir Priska tai buvo padariu-

siu, Rymiečiai be abejonės žinojo, nors mums visai nežinoma yra. Gal tai atsitiko Korinte (Apd. 18, 12.), gal Efeze (Apd. 9, 23...)—(5) Epenetas buvo pirmas atverstas pagonis iš Rymo provincijos, Azija vadinamos. Gal buti, kad jį atvedė į tikėjimą ne pats šv. Povilas, bet Akvilas ir Priska.—(6) Marija buvo regimai djaconisė, iš žydų kilusi, kuri atsizymėjo Ryme meilės arba uolumo darbais.—(7) *Androniką ir Juniją.* Nežinia, ar tie du buvo tik žydu, ar iš tos pačios, kaip Apaštalas, Benjamino giminės, ar tikri Povilo gentis.—(8) *Pirm manęs buvo Kristuje.* Kas taip kalba, parodo savo nuolaidumą, kad tuo labiau kitus pagirtu.—(9) Ūrbonas nebuvo artimesniu Povilo sandarbininku, nes nieko daugiau apie jį nėra žinoma.—(11) *Kurie yra Viešpatyje:* kurie yra krikščionis, kaip Narciso taip ir Aristobolo namuose. Ar

Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino. ¹² Salutate Tryphænam, et Tryphosam: quæ laborant in Domino. Salutate Persidem carissimam quæ multum laboravit in Domino. ¹³ Salutate Rufum electum in Domino, et matrem ejus, et meam. ¹⁴ Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen: et qui cum eis sunt, fratres. ¹⁵ Salutate Philologum, et Juliam, Nereum, et sororem ejus, et Olympiadem, et omnes, qui cum eis sunt, sanctos. ¹⁶ Salutate invicem in osculo sancto.

Salutant vos omnes ecclesiæ Christi. ¹⁷ Rogo autem vos fratres, ut observetis eos, qui dissensiones, et offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt et declinate ab illis. ¹⁸ Hujuscemodi enim Christo

iš Aristobolo namų. Pasveikinkit Erodioną, manų gentį. Pasveikinkit tuos, kurie yra iš Narciso namų, kurie yra Viešpatyje. ¹² Pasveikinkit Tryfėną ir Tryfozą, kuriedvi darbuojasi Viešpatyje. Pasveikinkit brangiausiąją Persidę, kuri daug darbuosė Viešpatyje. ¹³ Pasveikinkit Rufą, išrinktąjį Viešpatyje, ir jo ir mano motiną. ¹⁴ Pasveikinkit Asynkritą, Flegontą, Ermą. Patrobą, Ermį, ir su jais esančius brolius. ¹⁵ Pasveikinkit Filologą ir Juliją, Nerėję ir jo seserį, ir visus su jais esančius šventuosius. ¹⁶ Pasveikinkit vieni kitus šventu pabučiavimu.

Sveikina jus visos Kristaus bažnyčios. ¹⁷ Meldžiu gi jus, broliai, buti atsargiais su darančiais nesutikimus ir papiktinimus priešingai mokslui, kurio jūs išsimokėte, ir šalinkitės nuo jų. ¹⁸ Nes tokie netarnauja Kri-

Aristobolas ir Narcisas yra tie patys, kuriuodu išvardija rymiška Martyrologija, kaip šventus, tikrai nežinia. Aristobulas galėjo būti vienu iš ainių Erodo Didžiojo. Erodijonas priklausė regimai prie gavusių nuo Aristobulo liuosybę vergų. Narcisas buvo taipogi išsiliuosavęs vergas. kurs buvo tapęs didžiai galingu ir clesoriaus Klaudijaus prieteliu. Galop ne juos pačius sveikina čionai Povilas, o tik jų namiškius.—(12) Sulg rymiškos Martyrologijos Tryfėna ir Tryfoza buvo dvieseri iš Ikonijos, kuriedvi draug su Tekle į tikėjimą šv. Povilo atvestos buvo.—Prie vyrų vardų Povilas prideda tankiai: „mano“, prie moterų gi niekuomet.—(13) *Rufą*... Galima su nemaža tikrybe spėti, jog buvo tai tas pats Rufas, kurs minimas pas Mork. 15, 21. Povilas regimai buvo artimiausioje prietelystėje su visa jo šeimyna.—(16) Nuo žydų, kurie sveikindavosi pasibučiavimu (plg. Luk. 7. 45; 22, 48. Mat. 26, 48), pabučiavimas perėjo ir prie krikščionių, kaipo broliškos meilės ženklas. Kad nuo jo buvo atskirti visokie kuniški jausmai, aiškiai paro-

do vardai: pabučiavimas šventas, meilės, Viešpatyje, ramybės ir t. t.

16—24. Apaštalas, pats pasveikinęs savo prietelius, prideda pasveikimus Rymiečiams ir nuo kitų, su juomi draugystę užlaikančių.

(16) *Sveikina jus*... Kaip mes sveikiname vardu tų, kurių toje valandoje kad ir nėra draug su mumis, kurie vienok paklausti su mielu noru prisidėtu, taip-pat daro čia Povilas (Teod.)—Tas pasveikimas, nurodantis vienybę tarp visų bažnyčių, duoda Apaštalui progą pridėti vieną persergėjimą (e. 17...), pirm negu paminės savo prietelių pasveikimus.—(17) *Meldžiu gi*... Apaštalas šneka apie busiančius pavojus nuo žydijuojančių mokytojų, dėlei kurių jis jau dabar liepia buti atsargiais, idant, kada jie ateis Ryman, tuoju tuos pažintu ir sergėtusi jų draugystės. Povilas nereikalauja, kad su anais ginčytusi, nes tokie ginčai su paklydimu mokytojais prie nieko daugiaus nepriveda, kaip tik prie klausytojų nerimasties.—(18) *Nes tokie netarnauja*... Jie ieško ne Kristaus gar-

Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: et per dulces sermones, et benedictiones seducunt corda innocentium. ¹⁹ Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudio igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, et simplices in malo. ²⁰ Deus autem pacis conterat satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum.

²¹ Salutatio vos Timotheus adiutor meus, et Lucius, et Jason, et Sosipater cognati mei. ²² Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino. ²³ Salutatio vos Cajus hospes meus, et universa ecclesia. Salutatio vos Erastus arcarius civitatis, et Quartus, frater. ²⁴ Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

stui, mūsų Viešpačiui, bet savo pilvui; ir saldžiais žodžiais ir prisigerinimais suvedžioja nekaltųjų širdis. ¹⁹ Nes jūsų paklusnumas apgarsintas yra po visas vietas. Taigi, aš džiaugiuos iš jūsų; bet noriu, kad jūs būtumėt išmintingais gerume ir prastais piktume. ²⁰ Ramybės gi Dievas tesutrina šetoną po jūsų kojomis. Mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, malonė teesie su jumis!

²¹ Sveikina jus Timotiejus, mano padėjėjas, ir Lucijus ir Jazonas, ir Sozipateris, mano gentis ²² Sveikinu jus Viešpatyje aš, Tercijus, kurs rašiau tą gramatą. ²³ Sveikina jus Gajus, pas kurį aš viešiu, ir visas susirinkimas. Sveikina jus Erastas, miesto išdininkas, ir brolis Kvaratas. ²⁴ Mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, malonė teesie su jumis visais! Amen.

bės, bet tik to, kaip galėtu išdykusiai gyventi.—*Suvedžioja nekaltųjų širdis.* Nekaltos dšios mano apie kitus pagal save.—(19) *Nes...* Čia prasideda parparodymas 17. eil.: *meldžiu gi jus.* Toliaus eina du sau priešingu sakinio sąnariu. Apaštalas lyg-kad sako: Mano persergėjimas gali būti nereikalingas, jei žiūrėti tiksliai į Rymiečių tikėjimą, apie kurį garsas pasiekė visas bažnyčias; bet jis reikalingas dšei neprietelių gudrumo ir piktumo, kurs reikalauja nuo tikinčiųjų didžios išminties ir atsargumo.—(19) *Kad jūs būtumėt išmintingais...* Rymiečiai bus išmintingi, jei jie nesiduos apakinti išviršine išvaizda ir prisimeilinančiomis žydžiuojančiųjų klaidžiamokslų šnekomis ir neišmainys tikros gėrybės, kurią jie buvo gavę nuo apaštaly, ant netikrųjų mokytojų persamos neikros gėrybės. Jie bus prasti piktume, jei jie, kaip maži vaikai, lyg-kad visai neišmanys to, kas pikta,—(20) *Ramybės gi Dievas...* Rymiečiams nereikia nustoti drąsumo. Vietoje *tesutrina* tikresnis teks-

tas turi: sutrins; taigi, čionai žadamas yra neprietelių ir jų vado, šetono, sunaikinimas, prie kurio ir Rymiečiai turi prisidėti savo išmintimi (e. 19). Kame Dievas draug su Rymiečiais kovos prieš šetoną ir jo tarnus, ten bus laimėtas vėliai pergalėjimas.—(21) *Timotiejus...* Kitose gramatose Povilas deda jo vardą šalį savojo gramatų antrašė (2 Kor. Pilyp. Kol. 1 ir 2 Tes. Filem.).—*Jazonas*, gal paminėtasis Apd. 17, 5... *Sozipateris*, matomai tas pats, kurį randame Apd. 20, 4, kuriam draug su Jazonu ir šv. Povilu pavesta buvo nunešti Jeruzalėn almužnas.—*Mano gentis*: paeinantį iš tos pačios giminės.—(22) *Sveikinu... aš, Tercijus.* Tercijus, kurs kaipo raštiniukas surašė šiton gramaton, ką jam Povilas sakė, su jo pavilijimu pridėjo ir nuo savęs pasveikinimą.—(24) Gajus, paminėtas 1 Kor. 1, 14, buvo turtingas ir šlovingas Korinto gyventojas. Toks pat gal buvo ir Erastas. Apie Kvartą nieko daugiau nėra žinoma.

Iškilmingas Dievo pagarbinimas.

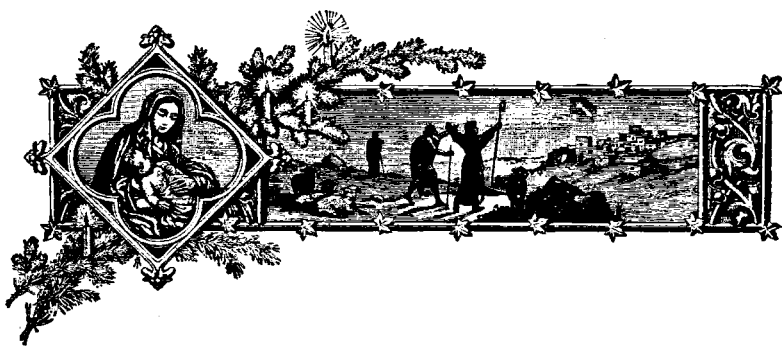
²⁵ Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, et prædicationem Jesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus æternis taciti, ²⁶ (quod nunc patefactum est per Scripturas prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis gentibus cogniti. ²⁷ Soli sapienti Deo, per Jesum Christum, cui honor, et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

²⁵ Tam gi, kurs galingas yra pastiprinti pagal mano Evangeliją ir Jėzaus Kristaus apsakojimą, pagal apreiskimą nuo amžinų laikų užtylėtosios paslapties, ²⁶ (kuri dabar apreikšta yra per pranašų Raštus sulig amžinojo Dievo įsakymo dėl paklusnumo tikėjimui), tarp visų tautų pažintosios, ²⁷ vienam išmintingajam Dievui, jam tebuna šlovė ir garbė per Jėzų Kristų į amžių amžius! Amen.

(25) *Nuo amžinų laikų*... Nuo amžinasties Dievas buvo užmanęs siųsti savo Sunų, bet jis norėjo, kad tas jo išganymo užmanymas pasiliktu užslėptas, iki Kristus jo neįvykdė, ir apaštalai jo nepagarsino visam pasauliui.—(26) *Kuri dabar*... Pranašystės buvo perdaug tamais, kad jos būtų galėjusios būti aiškiai suprastos pirm jų išsipildymo; net ir kada jos išsipildė, Kristus, jau iš numirusių prisikėlęs, turėjo aiškinti mokytiniais kaimurių iš jų prasmę (Tom.). Apaštalas mini Dievo įsakymą pažymėjimui, jog apreiskimas turėjo didžią svarbą. Tas pats amžinasis Dievas, kurs žino visa, kas paslėpta (Dan. 13, 42), dabar leidė apgarsinti tą paslaptį.—*Dėl paklusnumo tikėjimui*, t. y. tam pačiam tikslui, kuriam taipogi ir Povilas buvo gavęs apaštalo pareigas (plg. 1, 5).—(27) *Vienam išmintingajam*... Prie paminėto 25. e. Dievo galingumo prisideda jo išmintis: tik pats vienas Dievas išmintingas yra; jis yra išminties davejas, ir ne dėlto vadinasi jis

išmintingu, buk jis dalyvautų išmintyje, kaip žmonės, bet dėlto kad išmintis ima iš jo savo pradžią (Orig.).—Visas tas iškilmingas pagarbinimas (doxologia) stovi pas daugelį šv. tėvų ir daugelyje rankraščių ne toje vietoje, kurią jam rodosi paskyręs yra šv. Povilas. Galima spėti, jog senobinėje Bažnyčioje pasveikinimai apleidžiami buvo per viešus skaitymus. Bet iškilmingo garbės išreikšimo, kuriuo baigiasi šitas straipsnis, krikščionis nenorėdavo apleisti, ir kadangi jis pats per save perdaug trumpas buvo, kad būtų galėjęs padaryti atskirą lekciją, rodėsi jiems patogesniu dalyku prijungti jį prie kitos lekcijos. O kadangi 15. persk. turi savą užbaigą, todėl jie nukeldavo doksologiją po 15, 13. Nėra gi abejonės, jog Povilas nenorėjo tos didžios gromatos užbaigti, nepagarbinęs galingojo ir išmintingojo Dievo per Jėzų Kristų ir nesuteikęs taip Rymiečiams tikresnio ir gilesnio mokslo apie išganyimo visuotinumą ir apie pagonių pavadinimą.





PIRMOJI GROMATA

Į KORINTIEČIUS.

Į V E D I M A S.

1. Korintas buvo vyriausiuoju miestu provincijos, Achaja vadinamos. Gražiais rumais papuoštas, turtingas iš pirklystės, apgyventas daugybės žmonių, tarp kurių nemaža buvo ir žydų, jis taipogi garsus buvo senobėje savo dorišku ištvirkimu. Povilas Korintan atėjo pirmą kart 52 m. iš Makedonijos, kame ilgiaus nebegalėjo pasilikti dėl kilusio prieš jį persekiojimo, ir apsigyvenęs vienoje iš Rymo Korintan atkeliavusioje žydų šeimoje, Akvilio ir Priscilės, pradėjo subatomis synagogoje skelbti žydams Evangeliją, kitas dienas pašvęsdamas rankų darbui ir taip pelnydamas sau užlaikimą. Bet žydų dauguma jo apsakojamo mokslo nenorėjo priimti, todėl Apaštalas, atsiskyres nuo tų kietaširdžių, ir pasiliekant su juomi tik kaikiuriams, kreipėsi su Dievo žodžiu prie

pagonių ir, darbuodamos tarp jų apie dvejus metus, daugybę atvedė prie Kristaus pažinimo, o iš atverstųjų sutaisė vieną iš didžiausiųjų ano laiko krikščioniškų draugijų, neveizdint į kliutis, kurias darė pasilikę netikinčiais žydai.

2. Kada Apaštalas galop iškeliavo iš Korinto, jo krikščionims, nelabai ilgai trukus, kilo gana daug įvairių pavojų; nes ne tik suiro vienybė, naujatikiams besivaidijant apie mokytojus ir nuo jų imant sau vardus, bet dar krikščionys, gyvendami doriškai suklydusiame mieste, nemokėjo patį išvengti pagoniškų ydų ir užkirsti kelią visiems peiktiniams pasielgimams. Povilas apie vis tai patyręs, o taipogi užklaustas pačių Korintiečių per jų pasiuntinius apie įvairias krikščioniško mokslo dalis parašė jiems šią gromatą, rodydamas naujati-

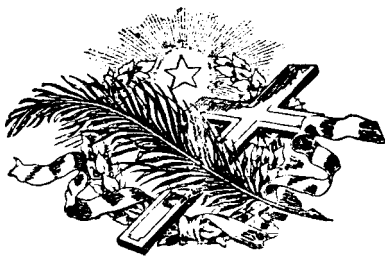
kiam, kas reikia pas juos pataisyti, ir atsakydamas į klausimus.

3. Gromatoje galima atskirti, po trumpos įžangos (1, 1—9), dvi dali, iš kurių pirmojoje (1, 10—6, 20) Apaštalas peikia Korintiečius už jų pasidalinimus į skyrius, už nesisaugojimą nusidėjęlių draugystės, už bylas pas pagonių teisėjus daromas, už paleistuvystę; antrojoje gi (7, 1—15, 56) plačiai išaiškina paduotus sau klausimus apie moterystę ir mergystę, apie stabams paaukotus valgius, apie užsilaikymą religijiniuose susirinkimuose, apie šventosios Dvasios dovanas ir apie numirusiųjų prisikėlimą. Gromatos užbaigoje (16, 1—24) yra kalbama apie mezliavas Jeruzalėsbeturčiams, apie veikų šv. Povilo atėjimą Korintan, apie Timotiejų, ir galop pridėti yra pasveikinimai ir apaštališkas palaiminimas.

4. Trečiosios apaštališkos kelionės laiku, baigiantis 55 metams,

šv. Povilas atvyko Efezan ir čia pasiliko per dvejus metus ir kelis mėnesius (Apd. 18, 23; 19, 8. 10), taigi, lig 58 m. Kada rašė šią gromatą į Korintiečius, Apaštalas turėjo dar užmanymą pasilikti Efeze lig Sekminių, bet dėlėi kilusio sumišimo buvo priverstas pasišalinti anksčiau ir, iškeliavęs Makedonijon, šventė jau Velykas Pilypuose. Iš to gi aiškiai pasirodo, kad šita pirmoji gromata į Korintiečius buvo Apaštalo parašyta dar prieš Velykas 58 metų.

5. Pirmoji gromata į Korintiečius jau buvo žinoma šv. Klemenalui Rym., kurs jos žodžius aiškiai mini ir liudija, kad ją parašęs šv. Povilas iš Dievo įkvėpimo. Taipogi ir šv. Polykarpas mini tos gromatos žodžius, kaipo šv. Povilo žodžius. Antrame šimtmetyje ji jau buvo Rymo bažnyčios kanone ir tankiai yra šv. tėvų, vartojama kaipo tikras Povilo veikalas; todėl jos autentiškumas yra neabejotinas.



Epistola beati Pauli Apostoli ad Corinthios prima.

Pirmoji švento Povilo Apaštalo gromata į Korintiečius.

Ižanga: Antrašas ir dėkojimas.

Caput I. ¹ PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, et Sosthenes frater, ² Ecclesiae Dei, quae est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus, qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum, et nostro. ³ Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

⁴ Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quae data est vobis in Christo

1. Perskyrimas. ¹ Povilas, pavadintasis Jėzaus Kristaus Apaštalas per Dievo valią, ir Sostenas, brolis, ² Dievo Bažnyčiai Korinte, pašvęstiesiems Jėzuje Kristuje, pavadintiesiems šventiems, su visais, kurie šaukiasi į vardą mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, kiekvienoje vietoje jų ir mūsų. ³ Malonė jums ir ramybė nuo Dievo, mūsų Tėvo, ir nuo Viešpaties, Jėzaus Kristaus!

⁴ Aš visuomet dėkoju už jus mano Dievui dėl Dievo malonės, kuri jums duota yra Jėzu-

1, 1—9. Šitos gromatos įžanga, kaip ir daugelio kitų, susideda iš dviejų dalių: antrašo (1—3) ir dėkojimo (4—9) už gėrybes, Dievo suteiktas Korinto bažnyčiai.

(1) *Pavadintasis* ... Šv. Povilas pažymi, jog jis tapo apaštalu taip-pat per tarpininką Kristaus pavadinimą, kaip ir kiti apaštalai.—*Per Dievo valią*. Todėl jis turi priedermę apsakoti Evangeliją (9, 16).—*Sostenas* nebuvo apaštalas, bet tik Povilo sandarbininkas, kurs vienok bažnytinėje Korintiečių draugijoje turėjo augštą pagarbą. Ar jis yra atsivertęs tas pats Sostenas, apie kurį yra šneka Apd. 18, 17, visai nėra žinoma.—(2) Viešpaties Bažnyčia vadinasi graik. Sen. Įstatymo vertime išrinktoji žydų tauta. N. Įstatymo rašytojai pritaiko tą pavadinimą arba visai krikščionijai, arba atskiroms krikščionių draugijoms, arba net kokiai nors žinomai jų daliai (Rym. 16, 4). Tuo pačiu vardu paskui pradėjo vadintis tai-

pogi ir krikščionių susirinkimo vieta. Krikščionis yra Kristaus Bažnyčia, nes jos įkurėju yra Kristus, su kuriuo jie suvienyti yra, kaipo sąnariai su galva; yra Dievo Bažnyčia, nes jie atpirkti Dievo Sunaus krauju (Apd. 20, 28) ir prie Dievo vedami yra. Galop krikščionių Bažnyčia vadinasi šventųjų Bažnyčia, nes visi jos sąnariai pašvęsti yra per krikštą Kristuje, atskirti nuo pasaulio ir Dievui pašvęsti.—*Kiekvienoje vietoje*: Achajoje (plg. 2 Kor. 1, 1).—*Mūsų vieta* gal reiškia patį Korintą, nes jo bažnyčią įkūręs buvo Povilas savo darbu.—(3) *Malonė*: iš liuosos valios paeinanti dovana, kuri tarnauja mūsų išganymui.—*Ramybė*: malonės vaisius.—*Nuo Dievo* ... Plg. Rym. 1, 7. Kristus sulig savo dieviškos prigimties draug su Tėvu ir šv. Dvasia yra davėju malonės ir ramybės, kurias jis užpelnė per savo žmogišką prigimtį.

(4) Visose gromatose, atskyrus į Galatus,

Jesu: ⁵ quod in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, et in omni scientia: ⁶ sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis: ⁷ ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi, ⁸ qui et confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Domini nostri Jesu Christi. ⁹ Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi Domini nostri.

je Kristuje; ⁵ jogei per jį jus tapote turtingi visame, kiekviename žodyje ir kiekviename moksle; ⁶ kaip ir Kristaus liudijimas patvirtintas yra jumyse, ⁷ taip kad netruksta jokios malonės jums, laukiantiems apsirėškimo mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, ⁸ kurs dar ir pastiprins jus iki galui, taip kad jus butumėt be kaltės mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, atėjimo dienoje. ⁹ Ištikimas yra Dievas, per kurį jūs esate pavadinti į jo Sunaus, mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, draugystę.

I, 1. Korinto krikščionių pelkiami už jų nuolatinius nesutikimus.
a) Pasidalinimas, atsiradusis Korinte, priešingas yra vienybei, esančiai tarp Kristaus ir krikščionių.

¹⁰ Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Jesu Christi: ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem sententia. ¹¹ Significatum est enim

¹⁰ O aš maldauju jus, broliai, per mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, vardą, kad jūs visi tapat sakytumėt, ir nebutu tarp jūsų persiskyrimų, bet kad butumėt tobuli tame pačiame supratime ir toje pačioje nuomo-

Apaštalas prie antrašo pridėda dėkojimą. — (5) *Moksle*: pažinime viso to, kas praverčia išganymui. — (6) Korintiečiai regėjo Apaštalo pamokslus patvirtintus stebuklais ir vidujinėmis malonėmis. — (7) Gr. t.: taip kad jūs nesate (už jokią kitą bažnyčią) žemesni malonėje. — *Apsirėškime*: t. y. Viešpaties sugrįžime į teismą. Bet kaip gi gali Apaštalas tuos, kuriuos jis čia taip giria, paskui (3, 1) vadinti kunikais? Taip įvyksta dėlto, kad šv. Raštas tankiai atsiliepia apie visus tokiuos žodžiais, kurie pridera tikrai vienai daliai (Aug.). — (8) *Kurs*: Dievas, kursai ištikimas yra (e. 9). Apaštalo mintis, čia išreikšta, yra sekanti: Aš dėkoju mano Dievui, kurs jus padarė turtingais visomis dovanomis, ir kurs dar jus pastiprins, suteikdamas reikalingą pašalpą. — (9) Plg. 1 Tes. 5, 24. Kadangi Dievas ištikimas yra, jis suteikia visiems, kuriuos pavadina, visas pašaukimui reikalingas pašalpas, kad jie be nu-

sidėjimo lauktu teismo dienos. Tai tuo labiau įvyksta, kad pašaukimo tikslas yra draugystė su Dievo Sunumi.

Nors Korinto bažnyčia buvo užsitarnavusi nemaža Apaštalo pagyrimų, vienok buvo joje ir kaikuriuos ydos ir tai didžiai pavojingos. Tų tai ydų papeikimu ir pataisymu užsiima Povilas pirmoje gromatos dalyje (1, 10—6, 20).

Pirmoje vietoje pastatytas yra Korintiečių pasidalinimas į skyrius pagal įvairius mokytojus, kuriais vieni prieš kitus gyrei ir didžiavosi (1, 10-21).

10—12. Povilas, trokšdamas prašalinti tą negeistiną nesutikimą, paragina visų pirma apskritai prie vienybės užlaikymo, ir trumpai primena, apie tai, kas darosi tarp Korintiečių.

(10) Vienybė su Kristumi tik tuomet yra galima, jei Korintiečiai ir tarp savęs užlaiko vienybę; kadangi išdalies prie-

mihi de vobis fratres mei ab iis, qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos. ¹² Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli: ego autem Apollo: ego vero Cephæ: ego autem Christi.

¹³ Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? ¹⁴ Gratias ago Deo, quod neminem vestrum baptizavi, nisi Crispum, et Cajum: ¹⁵ ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis. ¹⁶ Baptizavi autem et Stephanæ domum: ceterum nescio si quem alium baptizaverim.

nėje. ¹¹ Nes man, mano broliai, apie jus pranešta yra tų, kurie yra Chloės, jog yra tarp jusų ginčai. ¹² Kalbu gi apie tai, jog kiekvienas iš jusų sako: Aš esu Povilo; aš gi Apolio; o aš: Kėfo; o aš Kristaus.

¹³ Ar Kristus padalintas yra? Argi Povilas yra už jus prikalta į kryžių? arba ar Povilo vardan esatė apkrikštyti? ¹⁴ Dėkoju Dievui, jog nei vieno iš jusų nekrikštijau, kaip tik Krispą ir Gajų, ¹⁵ kad kas nesakytu jog mano vardan apkrikštyti esate. ¹⁶ Apkrikštijau dar ir Stepono namus; daugiaus nežinau, ar ką kitą esu apkrikštijęs.

šingai yra, ir jų pasielgimas ne visai at-sako viršiaus padėtam pagyrimui, todėl Povilas ir pradeda savo šneką nuo žodžio „o“, tą priešingumą išreiškiančio. — *Per musu V. J. Kr. vardą.* Per tų žodžių pridėjimą Apaštalas nori priduoti didesnį svarbumą savo persergėjimui. — (11) *Ne man...* Vadindamas čionai Korintiečius savo broliais, Apaštalas parodo didžią jų meilę, sušvelnina, kiek galėdamas, savo papeikimą ir taip prirengia skaitytojus prie geresnio priėmimo savo persergėjimų. — *Pranešta yra...* Apaštalas įtikėjo gautoms apie Korintiečius žinioms tik dėlto, kad jos paeina nuo visai tikrų liudytojų, butent jas jam atnešė iš Korinto vienos iš krikščionių, vardu Chloės, namiskiai. — (12) *O aš Kristaus.* Povilas atsiliepia į visą bažnyčią, kurioje, be abejonės, daug buvo sakančiųjų visai teisingai, jog jie esą Kristaus. Bet ir tie, tiesa, su didžiu uolumu gindami Viešpaties garbę, buvo regimai suklydę tame, kad niekino Vėspaties tarnus, taip atmesdami vyresniųjų valdžią. Tikrų gi skyrių tarp Korintiečių buvo trys, kadangi tik tris Povilas aiškiai atmeta. Statydamas pirmoje eilioje ir atmesdamas tuos, kurie buvo jo šalininkais ir vadinosi jo vardu, Povilas parodo bešališkumą ir tuo liud-siaus gali peikti visus kitus. Apollis tur buti mėgino aiškinti Korintiečiams, prieg-

tam su didesne iškalba, kaip kuriuos gilesnius Kristaus mokslo dalykus, kuriuos Povilas, kaip mažiaus prieinamus, tuomet buvo apleidęs; užtat radosi tarp Korintiečių tokie, kurie pradėjo niekinti jo apsakojimą ir didžiavosi Apolliu. Žydjuojantieji stengėsi pažeminti Povilą, kad taip sumažintu jo įtekumą; tam tikslui jie prirodinėjo, buk jo mokslas skirijasis nuo Petro (Kėfo) mokslo, kuriuo jie didžiavosi. Plg. Apd. 18, 24. — Kaikurie vienok aiškintojai žodžius: „aš Kristaus“ supranta taip, buk jais Povilas išreišijąs, kaip jis pats sakąs, ir kaip visi Korintiečiai turėtu sakyti.

13—16. Apaštalas paduoda tris svarbian-sias racijas, kodėl Korintiečių pasidalini-mas į skyrius yra peiktinas. Pirmą gi yra ta, jog krikščionių vienybė su Kristumi reikalauja, kad butu vienybė Bažnyčioje.

(13) Dvi yra maloni, ant kurių remia-si priklausymas prie Kristaus: atpirkimas per jo kanciją ir kryžių, o taipogi priim-tas krikštas jo vardan; taigi, tie Korintie-čiai, kurie save vadino „Povilo“, (e. 12), butu turėję gauti bent vieną iš tų malonių iš pagonių Apaštalo; taip gi nėra. Buti apkrikštytu Kristaus vardan reiškia: buti pašvęstam Kristaus krikštu ir tapti jo dvasiškojo kunšto sąnariu. — (14) *Krispą ir Gajų.* Veiz. Apd. 18, 8.

b) Kodėl Povilas, skelbdamas Kristaus Evangeliją, vartojo žemą apsakojimo būdą.

¹⁷ Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare: non in sapientia verbi, ut non evacuatur crux Christi. ¹⁸ Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est. ¹⁹ Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobo.

²⁰ Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? Nonne

¹⁷ Nes Kristus nesiuntė mažes krikštytų, bet Evangelijos apsakotų; ne žodžio išmintyje, kad Kristaus kryžius nenustotų galybės. ¹⁸ Nes kryžiaus žodis žunantiems, tiesa, yra paikybė; tiems gi, kurie išganomi, tai yra, mums, jis yra Dievo galybė. ¹⁹ Nes parašyta yra: Aš pradžudysiu išmintingųjų išmintį ir atmesiu gudriųjų gudrybę.

²⁰ Kame yra išmintingasis? kame Rašte-mokytasis? kame šio

1, 17—2, 5. Korintiečių pasidalinimo į skyrius visai neišteisina Pavilo apsakojimo būdas. Šis Apaštalo prirodinėjimas visų pirma atkreiptas prieš tuos, kurie, paniekdami žemą Evangelijos apsakojimo būdą, didžiavosi Apolliu. Pirmoje to prirodinėjimo dalyje (1, 17—2, 5) Povilas paaiškindamas, kodėl jis Korinte vartojo žemą apsakojimo būdą, nurodo skirtumą tarp Evangelijos ir žmonių išminties; jis visų pirma sako, jog Evangelija neprivalo būti platinama per žmonių išmintį, idant nepasirodytų, jog iš Kristaus kryžiaus atimta yra galybė suteikti išganymą, ir patvirtina savo žodžius pranašo, Izaijo, liudijimu (1, 17—19); tolesniai šaukiasi į prityrimą, kurs moko, jog Dievas Evangelijos praplatinimui neišsirinko ir negalėjo išsirinkti šio pasaulio išmintingųjų, kadangi jie tų pareigų išpildymui netiko (1, 20—25); taipogi ir tuos, kuriuos Dievas pavadino Evangelijos priimtų, jis neišsirinko iš tarpo išmintingųjų arba kokia kita prigimta malone apdovanojusių (1, 26—31); todėl Apaštalas visai teisingai vartojo Korinte žemą mokymo būdą (2, 1—5).

(17) Nors Kristus (Mt. 23, 19) pavedė apaštalams mokymą ir krikštijimą, vienok pirmasis darbas pasilieka visuomet svarbesne jų pareiga (plg. Apd. 10, 48).—*Kad Kristaus kryžius...* Plg. 2 Petr. 1, 16. Žem. 2, 1. 4. Apaštalų apsakojimas nesiremia ant prigimto mokslo ir iškalbos, kuriais naudojasi žmonės, kad įkalbėtų kitiems savo nuomonės, idant

dieviškoji galybė, kuri veikia per prikaltojo į kryžių Kristaus nuopelnus, galėtų apsireikšti ir neišrodytu nustojudi savo spėkų; taip gi būtų, jei žmonės būtų atverčiami prie Kristaus tik su pagalba žmonių iškalbos.—(18) *Nes kryžiaus žodis:* Apaštalų pamokslai.—*Žunantiems...* Šv. Povilas kažkada (pvđ. 2 Kor. 2, 15) atskiria dvejopus žmones: tuos, kurie yra ant prapulties kelio, netikinčius, ir tuos, kurie ant išganymo kelio yra, tikinčiuosius.—Evangelija nėra tai lyg koks filosofų mokslas, kurs žmonių priimtas jų nei kiek nepermaino, bet jis yra mokslu gyvu ir veikliu, kurio vidujinė dieviška galybė apsireiškia tikinčiuose, kadangi padaro juos stipresniais kovoje su pikta dvasia ir pasauliu ir prirengia juos prie visokių dorybių.—(19) *Nes parašyta...* Veiz. Iz. 29, 14. Ką Pranašas pasakė apie savo laiko žmones, tai yra, kaip aiškina šv. Povilas, paveikslu Mesijos laikų. Panašiai ir Išganytojas (Mat. 15, 7 8) pritaikė kitus, truputį augščiaus patą patį pranašų patalpinčius žodžius (Iz. 29, 13) prie savo laiko žydų. Didesnį stebuklą, kaip tuomet, Dievas padarė dabar ir išliuosavo iš didesnio pavojaus, ištraukdamas tikinčius per savo Sunaus mirtį nuo amžino pasmerkimo, ir kaip jis anuomet užgėdino Ezeikijo patarėjų išmintį, taip dabar užgėdina visą žmonių išmintį.

(20) *Kame yra išmintingasis,* apaštalų tarpe? Šv. Povilas išvardija toliaus ypač du išmintingųjų skyrius: žydus, turėjusius

stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? ²¹ Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. ²² Quoniam et Judæi signa petunt, et Græci sapientiam quærunt: ²³ nos autem prædicamus Christum crucifixum: Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ²⁴ ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam: ²⁵ quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: et quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.

²⁶ Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ²⁷ sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes: et infirma mundi elegit Deus, ut confundat for-

pasaulio tyrinėtojas? Argi Dievas nepadarė paika šio pasaulio išminties? ²¹ Nes kadangi pasaulis per savo išmintį nepažino Dievo jojo išmintyje, Dievui pamėgo išganyti tikinčiuosius per apsakojimo paikybę. ²² Nes ir žydai reikalauja stebuklų, ir graikai jiesko išminties; ²³ o mes apsakojame Kristų, prikaltąjį į kryžių, žydams, tiesa, papiktinimą, pagonims gi paikybę, ²⁴ bet pavadintiesiems, kaip žydams taip ir graikams,—Kristų, Dievo galybę ir Dievo išmintį. ²⁵ Nes nuo Dievo ateinanti paikybė išmintingesnė yra už žmones, ir nuo Dievo ateinanti silpnybė stipresnė yra už žmones.

²⁶ Nes prisiveizdėkit, broliai, savo pavadinimui, jog ne daug yra išmintingų pagal kuną, ne daug galingų, nedaug augštos kilmės; ²⁷ bet Dievas išrinko, kas paika yra pasauliui, kad užgėdintu išmintinguosius; ir kas silpna yra pasauliui, išrinko Die-

gilų šv. Rašto pažinimą, ir pagonių mokslineis filosofus.—*Argi Dievas nepadarė...* Plg. Iz. 33, 18. Šis pasaulis N. Įstatyme reiškia arba žmoniją lig Kristaus atėjimui (Mat. 12, 32. Mork. 10, 30. Tit. 2, 13) arba netikėjimo laiką apskritai, kurs daugeliui dar tebeina (Rym. 13, 2. 1 Kor. 2, 6. 8).—Nėra tokios paikybės, kurios nebuto mokes jau kas norą iš filosofų.—(21) Kadangi šio pasaulio žmonės, graikai ir žydai, nepasiekė per savo išmintį priderančio Dievo pažinimo, sulig kurio jie butu sutvarkę savo gyvenimą ir rūpinęsi apie savo išganyimą (plg. Rym. 1, 21), todėl pamėgo Dievui per paikybę, kuria yra evangeliškas apsakojimas, taigi per pasakojimą apie Kristaus kryžių, išganyti, tiesa, ne visus, bet tuos, kurie turi Dievo reikalaujamą išlygą, tikėjimą.—(22) Nes... Vieni randa apaštalių pamoksluose ne tai, ko jie jiesko, kiti gi (e. 24) pažįsta iš jų ir priima tai, kas juose ištikrųjų yra ir taip gauna išganyimą. Žydai, kurie savo tėvų laikuose gavo mokslą daugeliu didžiausių stebuklų patvir-

tintą, ir dabar reikalauja, kaip reikalaujo nuo paties Viešpaties (Jo. 6, 30) visos eilios Dievo galybės apsiereiškimų.—(23) Vieni ir kiti jiesko, tik savo spėkomis pasitikėdami, mokslo, kurs patiktu jų norams. Bet vietoje stebuklų žydams nurodomas yra kenčiantis ant kryžiaus Išganytojas, pagonims vietoje žmonių išminties išgelbėtojas, kurs miršta ant kryžiaus, teisingasis, kurs pats save paduoda pažeminančiai mirčiai (Tom.).—(24) Pavadintieji yra tie patys, kurie 21. eil. vadinasi tikinčiais, o 18. e. tais, kurie išganomi yra.—*Dievo galybė.* Dievo galybė apsiereiškia Viešpaties stebukluose ir darbuose, o taipogi visa naujai sutvarkančiame apaštalių apsakojeime.

(26) Apaštalas kreipiasi į tikinčius. Trijuose trumpuose sakiniuose apima jis visa, ką žmonės paprastai brangina. Tos gėrybės vienok nepadedą žmogui pasiekti jo tikslą.—(27) *Kas paika yra.* Neįjoki gimė turi pas Apaštalių išreikšti visą ypatingą eilį, be atsižvelgimo į atskirus sąnarius. Paiki reiškia čionai žmones ne-

tia: ²⁸ et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea, quae non sunt, ut ea quæ sunt destrueret: ²⁹ ut non gloriatur omnis caro in conspectu ejus. ³⁰ Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio: ³¹ ut quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

Caput II. ¹ Et ego, cum venissem ad vos, fratres veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiae, annuntians vobis testimonium Christi. ² Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. ³ et ego in infirmitate, et tremore, et timore multo fui apud vos: ⁴ Et sermo meus, et praedicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus, et virtutis: ⁵ ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

vas, kad užgėdintu, kas stipra: ²⁸ ir Dievas išrinko, kas nešlovinga yra pasauliui, ir paniekin-tina, ir tai, ko nėra, kad nieku paverstu tai, kas yra; ²⁹ kad joks kunas nesigirtu jo akyvaizdoje. ³⁰ Iš jo gi esate jūs Kristuje Jėzuje, kursai mums tapo išmintimi nuo Dievo, ir teisybe, ir pašventimu, ir atpirkimu. ³¹ idant, kaip parašyta yra, kas giriasi, girtusi Viešpatyje.

2. Perskyrimas. ¹ Ir aš, kada buvau pas jus atėjęs, broliai, neatėjau su augšta kalba arba su išmintimi jums Kristaus liudijimo apsakyti. ² Nes nesitariau ką kitą tarp jūsų žinąs, kaip tik Jėzų Kristų ir tą prikalta į kryžių. ³ Ir aš buvau pas jus silpnybėje, ir baimėje ir didžiamė drebėjime, ⁴ ir mano kalba, ir mano apsakojimas nebuvo įtikrinančiuose žmonių išminties žodžiuose, bet dvasios ir galybės parodyme; ⁵ idant jūsų tikėjimas nesiremtu ant žmonių išminties, bet ant Dievo galybės.

mokytus, tuos kurie neturi pas kitus jokios reikšmės.—(29) *Kad...* Galutinas Dievo tikslas yra, kad visi pažintu, jogei išganymas nėra nupelnomas įgimtomis dovanomis.—(30) *Kursai mums tapo...* Plg. Jer. 23, 5. Kristus buvo Dievo paskirtas, kad taptu mūsų dievišku Mokytoju, Nuteisintoju (Rym. 3, 24. 25), darančiu mus šventais, Išgelbėtoju nuo viso pikto.—(31) Plg. 2 Kor. 10, 17. Tiesa, tų žodžių, taip kaip jie čionai skamba, nėra šv. Rašte, bet jie yra pasekmė iš Jer. 9, 23. 24. Žinogus gali vien tuo girties, kad jis pažįsta Dievą, kurs apreiškia savo mielaširdystę ir teisybę. Bet tokį pažinimą duoda ne prigimtis, o tikslai pats Dievas.

(21) *Neatėjau...* Tokio pasiėlgimo reikalaujo Apaštalo pareigos.—(2) Plg. augšč. 1. 17.—(3) Kokiame upe buvo tuomet

Povilas, veiz. Apd. 18, 9. To nusiminimo priežastimi buvo, turi būti, mažos Apaštalo darbų pasekmės (Apd. 17, 33). Apie jo silpnumą veiz. 2 Kor. 10, 10; 11, 6; 12, 10. Baimė ir drebėjimas buvo sukelta persekiojimais (Auks). Atkartojimas žodžių: „pas jus, tarp jūsų“ pažymi, jog Apaštalas Korinte, kurs puikinosi savo uurtais ir išmintimi, per ypatingą Dievo Apveizdos surėdymą parodė, jog Evangelijos prasiplatinimui nėra reikalingi žemiški įrankiai.—(4) *Ir mano kalba:* mano pasiėnekėjimai.—*Bet dvasios...* Šv. Dvasia apšviesdavo šv. Povilą ir darė klausytojų širdis prielankiomis jo žodžiams.—(5) Žmonių išmintis gali apsirikti ir įvesti paklydimau, bet ne Dievo malonė, kuri paeina iš jo galybės.

c) Kodėl Povilas neapsakojo Korinte gilesniojo mokslo.

⁶ Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam vero non hujus saeculi, neque principum hujus saeculi, qui destruntur: ⁷ sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est, quam praedestinavit Deus ante saecula in gloriam nostram, ⁸ quam nemo principum hujus saeculi cognovit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent. ⁹ Sed sicut scriptum est: Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis qui diligunt illum: ¹⁰ nobis autem revelavit Deus per Spiri-

⁶ Išmintį gi mes apsakojame tarp tobulų, bet išmintį ne šio pasaulio, nei šio pasaulio kunigaikščių, kurie pragaista; ⁷ bet mes apsakome Dievo išmintį paslapyje, tą paslėptąją išmintį, kurią Dievas paskyrė pirm amžių mūsų šlovei; ⁸ kurios nei vienas iš šio pasaulio kunigaikščių nepažino; nes jei būtų pažinę, niekuomet garbės Viešpaties nebūtų prikale į kryžių. ⁹ Bet kaip parašyta yra: Ko akis neregėjo, nei ausis negirdėjo, nei į žmogaus širdį neįėjo, ką Dievas pritaaisė tiems, kurie jį myli, ¹⁰ mums gi tai Dievas apreiškė per savo Dvasią. Nes

2, 6—3, 4. Teisindamas toliaus savo pasieligimą Evangelijos apsakojime Korintiečiams, Apaštalas aiškina, jog Evangelijoje randasi gili išmintis, kuri, neprieinama žmogaus protui, šv. Dvasios apreiškta yra apaštalams (2, 6—12); ją apaštalai apsakoją ne visiems, bet tik tobuliems (2, 13—16); o kadangi Korintiečiai nebuvo tobuli, todėl Povilas negalėjo jiems apsakoti tos išminties (3, 1—4).

(6) *Išmintį gi...* Kaikurie Korintiečiai nelabai brangino Povilą užtat, kad jis savo apsakojime nesirupino apie užlaikymą žmonių iškaltos taisyklių, kaip tai darė Apollis, ir neskelsė jiems taip gilių tiesų, kaip anas. Povilas atskiria dvejopus tikinčius: pradedančius, kurie dar kuniški yra (2, 14; 3,) ir tebereikalauja pieno (3, 2), ir tobulus, kurie jau gali priimti ir kitokią valgi (2, 13; 3, 2); taip pat dvejopa yra krikščionių išmintis: ta, kurią Povilas augščiau pavadino paisybe ir pastatė prieš žmonių išmintį, ir dar kita, kuri suteikiama esti pažengusiems dvasioje ir valioje, tiesos, kurios siekia net uždengtas Dievo paslaptis (Tom.). Koks mokslas priklauso pirmajam žmonių skyriui, veiz. Zyd. 5, 11—6, 3 Tobulių skyriui suteikiamas yra paveikslų (typorum) pažinimas (plg. 1 Kor. 14, 20).—

Nešio pasaulio: ne išmintį, kuri paeina iš šio pasaulio, jį paliečia ir iš jo ima savo priparodymus. — *Kunigaikščiai*, — ar tai būtų pagonių filosofai, ar žydų Raštemokytieji, pagonių karaliai, ar žydų kunigai (Aukš.), arba labiausiai piktos dvasios; visa, kas paeina ir priklauso prie praeinančių esybių, tas turi pats gauti kada nors galą. — (7) *Išmintį paslapyje:* visa, kas negali būti pasiekta įgimtomis žmonių įiegomis, bet atidengiama yra per Dievo apreiškimą. — *Dievas paskyrė...* Apaštalas skelbia paslaptį, kuri visuomet būtų pasilikusi uždengta, jei Dievas jos nebūtų apreiškęs ir taip nebūtų padėjęs tikintiems pasiekti amžiną šlovę. — (8) *Nei vienas... nepažino;* bet tas jų nepažinimas paėjo iš jų pačių kaltybės (Apd. 3, 17). — (9) *Parašyta yra:* pas Iz. 64, 4, tik su nedideliu skirtumu. — Dievas jį mylintiems pritaaisė, kad jie turėtų, kolei gyvena ant žemės, Dievo Sunų per tikėjimą ir meilę, danguje gi per aiškų regėjimą ir tobulą iš jo džiaugsmą. — (10) *Mums gi tai...* Tų žodžių tikybės priparodymą duoda Povilas sekancioje eilutėse. Dievo Dvasia turi visą išmintį (e. 10. 11). Ta Dvasia apaštalams suteikta yra, kad jie pažintu Dievo dovanas (e. 12). Taigi, tokiuo budu „Dievas apreiškė per savo

tum enim: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. ¹¹ Quis enim hominum scit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita et quae Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. ¹² Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis:

¹³ Quae et loquimur non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. ¹⁴ Animalis autem homo non percipit ea, quae sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, et non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur. ¹⁵ Spiritualis autem judicat omnia: et ipse a nemine judicatur. ¹⁶ Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

Dvasia visa tyrinėja, net ir Dievo gilybes. ¹¹ Nes kursai iš žmonių žino, kas yra žmoguije, negut tik žmogaus dvasia, jame pačiame esanti? Taip ir kas Dievo yra, niekas nepažino, kaip tik Dievo Dvasia. ¹² Mes gi ne šio pasaulio dvasią gavome, bet Dvasią, kuri iš Dievo yra, kad žinotumėm, kas mums suteikta yra.

¹³ Tai ir apsakome ne mokytais žmonių išminties žodžiais, bet Dvasios mokslu, dvasiškus daiktus dvasiškai paaiškindami. ¹⁴ O jausmų žmogus neišmano to, kas Dievo Dvasios yra: nes tai yra jam paikiybė, ir jis negali suprasti: nes tai dvasiškai turi būti ištirta. ¹⁵ Bet dvasiškasis visa teisia, ir pats nei kenno neesti teisiamas. ¹⁶ Nes kas pažino Viešpaties mintį, kad jį pamokytu? O mes turime Kristaus mintį.

*Dvasią*¹⁴.—Ir Dievo gilybės: tyrinėja nekaip tas, kurs įieško ko nors nežinomo, bet kaip nepaliekantis nieko, kas jam pasiliktu užslėpta (Aug.). Plg. Rym. 3, 27. Iš tos eilutės priparodoma yra taipogi šv. Dvasios dievystė. Dvasia čionai, kaip atskira nuo Tėvo ypata, turi dievišką išmintį, ir tai taip, jog iš savęs pažįsta Dievo gilybes.—(11) *Nes kursai*... Kaip vien žmogaus dvasia, suvienyta su žmogumi esybiškai, pažįsta tai, kas darosi žmoguije, taip šv. Dvasia, esybiškai lygi Tėvui ir Sūnui, permato Dievystės gilybes. Tuo pasakymu nėra užgincijamas lygus pažinimas kitom dviem dieviškom ypatom, taip-pat kaip Tėvo ir Sūnaus pažinimas nėra atimtas iš šv. Dvasios Išganytojo žodžiuose Mat. 11, 27. Luk. 10, 22. Priešingai, Apaštalas ką tik pasakė 10. e., jog Tėvas per Dvasią apreiškia išmintį, taigi ją turi.—(12) *Mes gi*: Apaštalai.—*Ne šio pasaulio dvasią*: piktnum dvasią, kuri dar gali būti paradinata pasaulio išmintimi, meile, stumiančia žmogų darytų, kas pasauliui įtikna.—*Kuri iš Dievo yra*: kuri nuo Tėvo ir Sūnaus paeina ir su jiedviem yra Dievas.—*Kas*

mums... Dalykus, apie kuriuos buvo šneka 9. eil.

(13) *Tai*: Išganymo paslaptis.—*Apsakome ne mokytais*... Šv. Dvasios paduotą mokslą mes paduodame žodžiais ir sn priparodymais, kuriuos įkvėpia ta pati Dvasia.—(14) *O jausmų*... Jausmų žmogus skaito Dievo apreiškimą apaštalams kvailu ir atstumia jį be ištyrimo. dėlto kad jis jo nesupranta. Kaip mažai jausmai tegali permankyti proto dalykus, taip-pat nei jausmai, nei protas negali savomis įiegomis apimti dieviškų dalykų. Kadangi jausmų žmogus neturi šv. dvasios, jis negali ištirti dvasiškų dalykų, todėl negali ir suprasti.—(15) *Visa teisia*: dvasiškus dalykus ir nedvasiškus.—*Nei keno*, kurs nėra dvasiškasis; taigi, tik dvasiškųjų žmonių gali būti supastas.—(16) *Nes kas pažino*... Tie žodžiai paimti yra iš Iz. 40, 13: 5, 54 pagal aleks. vert., tik su praleidimu keleto žodžių. Plg. Išm. 9, 13. Rym. 11, 34, Viešpaties mintis yra tai Dievo išmintis. Jei niekas negali matyti Dievo minties, tai dar mažiaus gali jį pamokyti, arba, jei klystu, pataisyti. Bet kadangi mes, dvasiškieji, turime Kri-

Caput III. ¹ Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo, ² lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis. ³ Cum enim sit inter vos zelus, et contentio: nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? ⁴ Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli; alius autem: Ego Apollo: nonne homines estis?

3. Perskyrimas. ¹ Ir aš, broliai, negalėjau jums kalbėti kaip dvasiškiems, bet kaip kunikiems. Kaip kudikiams Kristuje ² daviau jums gerti pieno, ne valgi, nes dar nebuvote gana stipri; bet net ir dabar nesate, nes dar kuniški tebesate. ³ Nes kadangi yra tarp jūsų pavydas ir ginčai, argi neesate kuniški ir ar nesielgiate žmonių būdu? ⁴ Nes kada vienas sako: Aš esu Povilo; kitas gi: Aš Apollio, argi ne žmonės esate?

d) Korintiečių pasiskirstymas neišmintingas yra.

Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus? ⁵ Ministri ejus, cui credidistis, et unicuique sicut Dominus dedit. ⁶ Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. ⁷ Itaque neque

Taigi, kas yra Apollis? o kas gi Povilas? ⁵ Tarnai tojo, į kurių įtikėjote, ir kiekvienas kaip jam Viešpats yra davęs. ⁶ Aš sodinau, Apollis laistė, bet Dievas davė augimą. ⁷ Taigi, nei

staus (Dievo) išminties išnanytą, taigi, dvasiškieji negali būti teisiami ir suprantami nei keno, kas nėra dvasiškas.

(3, 1) *Ir aš, kaip dvasiškas.*—Žodžiai „kaip kudikiams Kristuje“ pagal gr. t. sujungti yra su pirmąjį esančių sakiniu, o ne su sekančiu.—(2) *Daviau... pieno...* Nors kiti valgiai savyje ir geresni yra už pieną, bet jie būtų užkenkę.—

(3) *Nes kadangi...* Nors apkrikštyti buvo ir Kristaus sąnariais tapo, Korintiečiai vienok dar nebuvo išsiliviusavę iš po viešpatavimo žemesniosios savo dalies. Tuose žodžiuose randasi truputis papeikimo, nors jis nėra taip aštrus, kaip tas, kurs randasi Žyd. 5, 11. Korintiečių bažnyčia buvo įkurta maž daug 5 ar 6 metai pirm šitos gramatos parašymo; žydų gi bažnyčia jau buvo gyvavusi daugiaus kaip 30 metų; žydai buvo atsitolinę nuo tobulybės kelio (Žyd. 5, 14), Korintiečiai dar nebuvo į jį įėję.—*Žmonių būdu:* kuniskai.

4 b.—17. Trečią priežastį, dėlai kurios papeikimo verti yra Korintiečiai, Povilas mato tame, jog jų pasiskirstymas į dalis yra neišmintingas. Juk jie yra mokytiniais tų mokytojų, kurie tarnauja vie-

nam ir tam pačiam Dievui ir skiriasi tarp savęs tik pareigomis, kurias jiems Dievas pažymėjo, ir darbais, apie kuriuos vien Dievas gali teisti (4—9) Prie tos progos Povilas duoda persergėjamą evangeliškiems darbininkams, kurie tuomet darbavosi Korinto bažnyčioje, kad būtų atsargūs savo darbo pildyme, kadangi jų veikimas bus Dievo teisiamas (10—17).

(5) *Tarnaitojo...* Jienėra viešpačiai tikėjimo, kurį apsaškoja, bet tarnai, kuriais Dievas norėjo pasinaudoti, kad jums Evangeliją apsačytų ir jumyse ją sustiprintų: taip kad jūsų tikėjimas remiasi vien ant Dievo tikrumo; taigi, jie sulig savo pavadinimo yra lygūs. Nors Povilas apsaškojo tikėjimą, o Apollis jį stiprino, vienok visa vertybė ir veiklumas Evangelijos darbininkų yra iš Dievo. Pagal gr. t. dar stipriaus pasakyta: „kiekvienas pagal saiką, kaip jam Viešpats suteikęs yra.“—(7) *Taigi, nei...* Krikščionys yra lyg-kad dirva, į kurią Povilas pasėjo tikėjimo sėklą, Apollis aplaistė jaunus želmenis (plg. Apd. 18, 27). Bet tasai, kurs sėja, ir tas kurs laisto, prirengia tik išvirsines išlygas, kad želmuo galētu augti, neduoda jam vienok vidujinio gyvavi-

qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus. ⁸ Qui autem plantat, et qui rigat, unum sunt. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. ⁹ Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.

¹⁰ Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Unusquisque autem videat quomodo superædificet. ¹¹ Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus. ¹² Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, ¹³ uniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit,

kursai sodina yra šis tas, nei kurs laisto, bet kursai augimą duoda, Dievas. ⁸ Sodinantis gi ir laistantis yra vienu: o kiekvienas gaus savąjį užmokesnį, sulig savo darbo. ⁹ Nes mes esame Dievo padėjėjai; jūs Dievo dirva esate; esate Dievo statymas.

¹⁰ Pagal man duotąją Dievo malonę, kaip išmintingas statytojas, aš padėjau pamatą; kitas gi ant jo stato. O kiekvienas teveizdi, kaip jis stato. ¹¹ Nes kito pamato niekas negali padėti, kaip tik tą, kuriuo yra Jėzus Kristus. ¹² O jei kas stato ant to pamato auksą, sidabrą, brangius akmenis, medžius, šieną, šiaudus, ¹³ tai kiekvieno darbas bus apreikštas; nes Viešpaties diena tai išaiškins, kadangi ji ugnyje bus apreikšta, ir koks yra kiekvieno darbas, ugnis iš-

mo jiegos; taip ir Evangelijos apsakotojai gali išpildyti tik išviršinę išlygą, bet patį tikėjamą duoda Dievas. Iš to Apaštalas išveda du dalykus: vieną apie santykius tarp Evangelijos skelbėjų ir Dievo (e. 7) ir antrą apie santykius vienų apsakotojų su kitais (e. 8).—(8) Yra vienu,—iš atžvilgio į jų tarnystę. Jie yra tarnai vieno ir to paties Dievo; nors tarnystės išpildymas pas juos gali būti įvairus, neįsimtinga vienok daryti dėlto pasiskirstymus.—*Sulig savo darbo.* Plg. Mat. 20, 4 8. Ims užmokesnį ne iš atžvilgio į pareigas. Pačios uždėtos pareigos dar neduoda teisės gauti užmokesnį, kadangi jų pasisiekimas nepriklauso nuo darbininkų: užmokesnio didumas priklauso nuo darbo, pašvęsto pareigų pildymui.—Jei darbininkai gauna jiems prigulintį užmokesnį ir įvairų sulig darbo, tai pats darbas yra užmokesnio priežastimi ir turi savyje vertybę.—(9) *Dievo padėjėjai:* liuosi darbininkai, kurie turime teisę gauti užmokesnį, ne kaip belaisviai vergai.—Trejopas Dievo vardo atkartojimas vėl pažymi tą pat. kas pasakyta 8. e., jog darbininkų skirtumas tik paties Dievo padarytas yra.

(10) *Pagal man...* Be Povilo, kurs

padėjo pamatą, darbuotoi Korinte dar trejopi darbininkai: vieni dėjo gerus akmenis, taip kad jų dalis atsiturės prieš ugnį; kiti silpną medegą, kuri ugnies sunaikinama yra, o patis darbuotoi nubaudžiami, bet nenustoja išganymo, kadangi jie pamatų negadino ir priegtam darbuotoi (e. 12—15); tretieji ne tiek stato. kiek griaua, todėl ir užsipelno sunkia baudsmės (e. 16. 17). Visas statymas priklauso nuo pamatų.—*Kaip, t. y. su kokia medega.*—(11) Jėzus Kristus, apaštalų apsakytas ir Korintiečių su tikėjimu priimtas, yra pamatu, arba: mokslas apie tai, jog Jėzus yra Kristumi, Mesiju.—(12) *O jei kas...* O jei kas stato ant to paties pamato, bet savo dalį.—*Auksą...* Įvaizdintas yra dvejopas mokslas: pirmas naudingas, pavadintas yra auksu, sidabru. brangiais akmenimis; *medžiai* ir t. t., yra tai nenaudingas, bet ir neklaidingas mokslas: tokiuo gi galėjo būti šnekos apie žydų pirmenybę, kuriomis žydžiuojantieji mokytojai taisė sau kelią prie paklydimų skelbimo (plg. 2 Kor. 11. 21.). Regimai žionai mintyje turėta trečiąjį augščiau paminėtą Korintiečių skyrių, butent tuos, kurie didžiavosi šv. Petru.—(13) *Nes Viešpaties diena...* Šv. Povilas tankiai

quia in igne revelabitur: et unuscujusque opus quale sit, ignis probabit. ¹⁴ Si cujus opus manserit quod superaedificavit, mercedem accipiet. ¹⁵ Si cujus opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit: sic tamen quasi per ignem. ¹⁶ Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? ¹⁷ Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

tirs. ¹⁴ Jei keno darbas, kurį jis antstatė, išliks, tas gaus užmo-kesnį. ¹⁵ Jei keno darbas sudegs, tas nukentės pragaisti; o pats bus išganytas, bet taip, kaip per ugnį. ¹⁶ Ar nežinote, jog jūs Dievo Bažnyčia esate, ir Dievo Dvasia gyvena jumyse? ¹⁷ O jei kas Dievo Bažnyčią subjaurins, Dievas jį pražudys. Nes šventa yra Dievo Bažnyčia, kuria jūs esate.

taip kalba apie teismo dieną, lyg-kad jis pats ir draug su juo gyvenantieji galėtu dar jos susilaukti. Apie tą dalyką pagonių Apaštalui nebuvo duotas apreiškimas. Ta diena bus apreiškta ugnyje, kuri sudegins mūsų žemę, kad ją nuvalytų ir atnaujintu (plg. 2 Petr. 3, 10..). Taigi, ta ugnis čionai nereiškia paties teismo, ji nėra ir pragarо ugnimi, nei tiesiog čysčiaus, bet visuotino sudegimo ugnimi laikų pabaigoje. — *Ugnis ištirs.* Ta ugnis, kaipo Dievo teisybės įrankis, taip ištirs visa, kas tuomet rasis ant žemės, kad paliks kaikuriuos dalykus nepaliestus (auksą, sidabrą, brangius akmenis), kitus sudegins (medį, šieną, šiaudus), kitus apsiaus ir amžinai kankins; apie tuos paskutiniuosius čionai Apaštalas nešneka. — (15) *Nukentės pragaisti:* Jis negaus nepaprastojo užmokėnio, kurį butu turėjęs gauti už gerą pastatymą; nes jis sužadino kaikuriuos gerus palinkimus, bet nepirėdė prie dorybės, užėmė klausytojų atidę, bet nebuvo veikliu širdies vadovu. Jis priešingai savo Viešpaties valiai vartojo netaip gerą medegą, todėl ugnis sunaikins jo pastatytąją dalį, ir jis pats per tatau nukentės. Žodis „*kaip*“ (per ugnį) čionai visai neužginčija tikros ugnies buvimo, kaip tai galima matyti iš atsakancio žydų kalbos žodžio *ke, wa*; taigi, prasmė yra:

bus taip išganytas, kaip žmogus, kurs per-eina per ugnį. — Nors ta ugnis stačiai nereiškia čysčiaus ugnies, vienok iš tos vietos teisingai galima išvesti buvimą tarp dangaus ir pragarо tokios vietos, kame kentėjimuose bus gana daroma už mažesniusius prasikaltimus. — (16) *Ar nežinote.*... Apaštalas primena ką tik iš-reikštą tiesą. Korintiečiai galėjo stebėtis, kad mokytojai, kuriuos jie taip brangino, turės kęsti sunkias bausmes vien dėlei nenaudingo mokslo, pirm negu gaus išganytą. — (17) *O jei kas.*... Teisingai ir iš tos vietos daugelis šv. tėvų išveda Drasios dievystę (Atan. Bazil. Grig. Naz. Aug.). — *Subjaurins.*... Gr. t. pavartotas tas pats žodis *ᾠδεῖται, ᾠδεῖται* vietoje „subjaurins“ ir „pražudys“. Vulgata, vartodama du įvairiu žodžiu, turėjo atžvilgį į dalykų įvairumą, kuriuodu veikimas paliečia. Povilas norėjo išreikšti prasi-kaltimo ir bausmės visiską lygumą (po-e-nam talionis). — Klaidingais mokslais Bažnyčia ne statoma esti, bet griauinama. Kaip tų darbininkų darbas, taip ir jų galas stačiai priešingas yra viršiaus minėtųjų darbininkų likimui: jie bus amžinai pasmerkti. Kiekvienas Dievo Bažnyčios pažeidimas yra šventos vietos subjaurinimu; o Korinto krikščionija juk yra Dievo Bažnyčia. — *Nes šventa yra.*... Plg. žem. 6, 9.

e) Paduoto mokslo praktiškos pasekmės.

¹⁸ Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat ut sit sapiens. ¹⁹ Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Comprehendam sapientes in astutia eorum. ²⁰ Et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium quoniam vanae sunt. ²¹ Nemo itaque glorietur in hominibus. ²² Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive praesentia, sive futura: omnia enim vestra sunt. ²³ vos autem Christi: Christus autem Dei.

¹⁸ Tegul niekas savęs nesuvedžioja! Jei kas tarp jūsų regisi esąs išmintingas šiame pasaulyje, tetampa paiku, idant butu išmintingas; ¹⁹ nes šio pasaulio išmintis paikybe yra pas Dievą. Nes parašyta yra: Sugausiu išmintinguosius jų gudrybėje. ²⁰ Ir vėl: Viešpats žino išmintingųjų mintis, jog niekingos yra. ²¹ Taigi, niekas tenesigiria iš žmonių. ²² Nes visa jūsų yra, ar Povilas, ar Apollis, ar Kėfas, ar pasaulis, ar gyvenimas, ar mirtis, ar dabartiniai daiktai, ar busiantieji. Nes visą jūsų yra: ²³ jūs gi Kristaus; o Kristus Dievo.

3, 18—4, 21. Kaip geras ganytojas, kurs privalo mokyti ne tik, kas reikia tikėti, bet ir kas daryti, Povilas paduoda praktiškus savo mokslo pritaikymus, paliečiančius kaip tikinčius, taip ir pačius jų mokytojus. Taigi, tikintieji neprivalo statyti vieno mokytojo augščiaus už kitus, kadangi jie visi duoti yra jų naudai (3, 18—23); jie neprivalo taipogi savo mokytojų teisti, kadangi teismas priklauso vienam visaižinančiam Dievui (4, 1—6). Skyrių gi vadus Povilas ragina nusizeminti ir sekioti tikrųjų apaštalių pavyzdį (4, 7—13). Galop visą pirmą Korintiečių papeikimą Apaštalas užbaigia paraginiu, kaip tėvas meldamas vaikus, kad jie sektu jo pavyzdį; meldžia taipogi, kad gerai priimtu žodžius Timotiejaus, kurį pas juos žada atsiųsti, idant pats jis, kada pas juos ateis, nereikalaustu kietai su jais pasielgti (4, 14—21).

(18) *Tegul niekas...* Niekas tesusuvedžioja savęs tyčiomis manydamas, jog tie dalykai kitaip įvyks, negu aš pasakiau (Teof.), ir jog jie gali teisti apie Kėfą, Apolį ir Povilą. Tai nebus tikra išmintis. Tikrą išmintį tik tas laimėja, kas pasaulio akivaizdoje tampa paiku. Kaikurie gi Korintiečiai nori būti pa-

skaityti pasaulio akyse išmintingais dėlei savo mokytojų privalumų.—*Jei kas tarp jūsų...* Gr. t.: „jei kas nors tarp jūsų skaito save išmintingu, tegul jis tampa paiku šiam pasauliui, kad butu tikrai išmintingas“.—(19) *Nes šio pasaulio išmintis:* ne šv. Dvasios apšviesta išmintis.—*Pas Dievą:* neklaidingu Dievo nutarimu ji apgarsinama yra esanti paikybe ir kaip toki parodoma.—*Parašyta yra:* Job. 5, 13. Pavyzdžiu čionai gali būti Jokubo sunų, kurie buvo pardavę savo brolių Juozapą, kad jis nepasiektu jam pažadėtosi šlovės, ir kurie tokiu būdu kaip tik atidarė jam kelią į tą šlovę (Tom.).—(20) *Ir vėl:* Ps. 93, 11.—(21) *Taigi, niekas...* Tikra išmintis užgina Korintiečiams statyti vieną mokytoją augščiaus už kitą ir juo girties. Visi mokytojai, kaip Evangelijos apsakinėtojai, kaip tarnai tojo, per kurį jie tikinčiais tapo (e. 5), siųsti yra jų šlovei.—(22) *Nes visa jūsų yra...* Korintiečiai žiūrėjo į save lyg kad į mokytojų nuosavybę. Apaštalas parodo, jog ištikrųjų priešingai yra: mokytojai yra dėlei tikinčiųjų. Niekas gi nesigiria tuo, kas dėlei jo yra.—*Ar Povilas...* Visi yra Kristaus tarnai, o per Kristų jūsų tarnai (2 Kor. 4, 5). Visa yra paskirta ti-

Caput IV. ¹ Sic nos existimet homo ut ministros Christi: et dispensatores mysteriorum Dei. ² Hic jam quaeritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. ³ Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die: sed neque meipsum judico. ⁴ Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. ⁵ Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus: qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a Deo. ⁶ Haec autem, fratres, transfiguravi in me et Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne supra quam

4. Perskyrimas. ¹ Taip teveizdi į mus žmogus, kaip į Kristaus tarnus ir Dievo paslapčių užveizdus. ² Čia jau jieškoma tarp užveizdų, kad kiekvienas būtų atrastas ištikimas. ³ Man gi mažiausias yra daiktas, kad aš jūsų arba žmonių dienos esu teisiamas; bet nei aš pats savęs neteisui. ⁴ Nes aš nieko neprišiaučių; bet ne tame nuteisintas esu. Kurs gi mane teisia, yra Viešpats. ⁵ Tai gi, neteiskite pirm laiko, iki neateis Viešpats, kurs ir apšvies paslėptuosius tamsybių daiktus ir atidengs širdžių užmanymus; ir tuomet bus kiekvienam pagyrimas nuo Dievo. ⁶ O tai, broliai, įvaizdinau ant savęs ir Apolio dėlei jūsų, kad iš mūsų išmoktumėt

kiūčiųjų naudai: visas regimas pasaulis, gyveimas—nuopelnų laikas, mirtis—duris į amžinąjį užmokesnį, gėrybės šiame amžyje suteiktos ir užlaikytosios kitam gyveimui, visa be išimčių. Tai gal dėlto tikintįs gali savimi pasigirti? Ir tai ne, bet visa turi būti perkelta ant to, nuo kurio ir per kurį visa yra ir jie patis, ant mūsų Sutvertojo (Jo. 1, 3) ir Išganytojo. Mums reikia girties jo dieviski ir žmogiška prigimtimi (Auks).

(4, 1) *Taip teveizdi...* Evangelijos darbininkai privalo būti teisiami sulig tam tikrų taisyklių. Užveizdas duoda skaitlių iš sau pavestųjų gėrybių valdymo tik savo ponui ir daugiaus niekam. Apaštalai yra Dievo paslapčių užveizdai, nes jų pareiga yra sau Dievo apreiškimą mokslą apgarsinti kitiems. O kadangi Kristus paliko savo Bažnyčiai ne tik tikėjimo mokslą, bet taipogi sakramentus, kaip išganymo įrankius, ir pavedė jai visa, ką tik jis atnešė ant žemės, tiesą ir malonę (Jo. 1, 17), kadangi galop jis atidavė apaštalams ir jų įpėdiniams visą ir pilną valdžią ant Bažnyčios, todėl apaštalams, kurie privalo suteikti tikėjimo mokslą sulig laiko ir aplinkybių, kaip jiems išrodys geriaus, priklauso panašios teisės ir ant sakramentų. Anot Tridentiškojo Susirinkimo (pos. 21. persk. 2), Apaštalas tais žodžiais gana aiškiai paženklino, jog Bažnyčia turi

valdžią sakramentų suteikime, neliečiant jų esybės, tai nutarti, arba permainyti. ką ji skaitys reikalingu ir patogiu.—(2) *Čia...* Kadangi mes esame tarnai ir užveizdai, todėl mums reikia turėti tai, kas nuo kiekvieno užveizdo reikalaujama yra, butent, ištikimybė. Bet ar yra apaštalai ištikimi, apie tai negali teisti joks žmogus, kadangi ir pats Povilas sakosi negalįs teisti apie save neklaidingai.—(3) *Žmonių dienos:* žmonių diena reiškia čia tą pat, ką žmonės apskritai, arba bent tai, koks yra žmonių teismas.— *Esu teisiamas:* Anot. gr. t. prasmė yra: ar aš jūsų busių augščiau už kitus pastatytas, ar žemiaus.—(4) *Nieko neprišiaučių*—tame, kas mano pareigas paliečia. Žmogaus silpnybė yra taip didelė, jog nevienas neprivalo pasitikėti pilnai savimi. Plg. Trid. Susir. pos. 6. persk. 16.—(5) *Neteiskite...* Ne valia teisti, kolei Viešpats neateis į teismą. Tuomet bus tikras laikas teisti, nes tuomet visa bus atidengta.— *Bus kiekvienam*—iš Korinto bažnyčios mokytojų.— *Nuo Dievo.* Kiekvienas gaus tą pagyrimą, kurį bus pas Dievą užsiėmęs, o kurio Korintiečiai neturėjo teisės jam skirti.—(6) *Nesididžimotu iš vieno prieš kitus.* Didžiuojasi kas nors iš vieno, kada skaito sau už šlovę, jog jis vėlyk to mokytojo laikosi, o ne kito: didžiuojasi prieš kitą, kada stengiasi pažeminti

scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio.

⁷ Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? ⁸ Jam saturati estis, jam divites facti estis: sine nobis regnatis: et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus. ⁹ Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tamquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, et Angelis et hominibus. ¹⁰ Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles. ¹¹ Usque in hanc horam et esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis caedimur, et instabiles

neperžengti, kas parašyta yra, ir kad niekas nesididžiūotu iš vieno prieš kitą.

⁷ Nes kas tave atskiria? Ką gi turi, ko negavai? o jei gavai, ko giriesi, kaip kad nebūtumei gavęs? ⁸ Jau jūs pasotinti esate, jau pralobote; be mūsų karaliaujate; o, kad ir karaliautumėt, idant ir mes su jumis karaliautumėm! ⁹ Nes man regisi, jog Dievas parodė mus, apaštalus, kaipo paskučiausius, kaipo mirčiai paskirtus; kadangi mes tapome stebalu pasauliui, ir aniolams, ir žmonėms. ¹⁰ Mes paiki dėlei Kristaus, jūs gi gudrūs Kristuje; mes silpni, jūs gi stipri; jūs šlovingi, o mes paniekinti. ¹¹ Iki šiai valandai ir alkstame, ir trokštame, ir nuogi esame, ir neturime tikros

tą antrąjį, kad pasigirtu kaipo jo pergalėtojas. Kurį šv. Rašto įsakymą nurodo čia Povilas? Graikų šv. tėvai supranta tai apie kaikiurios Išganytojo žodžius, gal Mat. 7, 1. 3; 20, 27; 23, 12. Mork. 9, 35; 10, 44 arba kokiuos kitus (Auks. ir kiti); bet taip apskritameatsišaukime vargiai būtų galėję Korintiečiai manyti apie vos pirm keleto metų parašytą Evangeliją. Greičiaus Apaštalas norėjo pastatyti kaipo jautimo ir mąnyimo taisyklę visą Ištatymą, kadangi jis nuolat mokė nusižeminimo.

(7) *Nes kas tave atskiria?* Apaštalas kreipiasi į skyrįjį vadus. Atsiliepdamas į vieną, užgėdina visus. Kas nori skirties nuo kitų, privalo šį tą turėti, ko aniems trūksta. Bet vada! neturi nieko panašaus. O jei kas ištikrųjų turi šį tą daugiaus už kitus, jis tai gavo nuo Dievo, pertat nėra ir jam jokio pamato girties. Galop yra čia šneka apie įgimtas dovanas, o ne apie viršprigimtines, nors Apaštalo išreikšta tiesa ir prie tų paskutiniųjų gali būti pritaikyta. — (8) *Jau jūs...* Tris sakinio sąnariai geriausiai gali būti suprasti apie Išganytojo karalystę ir jo dangiškąs gėrybes. Anie puikūs vadovai gyrėsi lyg-kad jie būtų pasotinti ir gausiai apdovanoti visomis palaimintųjų gėrybėmis, lyg-kad jau net viešpatau-

tu su Kristumi, lyg-kad turėtų vis tai, ką kiti gauna tik antrame gyvenime. — *Kad ir karaliautumėt:* Kad jūs jau būtumėt gavę viešpatavimą. Nes tuomet ir apaštalai galėtų turėti viltį, jog ir jiems bus suteikta panaši laimė. — (9) *Nes man regisi...* Dievas padėjo mus, apaštalus, į tokį stovį, kad mes išrodome labiausiai paniekintais tarp visų žmonių. Šv. Povilas nori parodyti, kodėl jis trokšta veikaus Mesijo atėjimo, o taipogi užgėdinti puikius skyrių vadus. — *Mes tapome stebalu...* Povilas primena nuolatinis pavojus, kuriuose apaštalai pasilieka dėlei savo tarnystės. Jie yra lyg kokiame amfiteatre, kuriuo yra pasaulis; žiūrėtojai yra žmonės ir aniolai. — (10) *Mes paiki...* Apaštalai Kristaus karalystės praplatinimui išsižadėjo viso, ką pasaulis brangina ir myli, ir netikėčiųjų buvo paskaityti paikai; jie neturėjo jokios žemiškos pašalpos, buvo žydų ir pagonių persekiojami, nesinaudojo žmonių išmintimi ir iškalba ir užtat buvo paniekinti. Kaip gi labai skyrėsi nuo to paveikslo Korintiečių vada! Jie buvo giriami už savo gudrybę Kristuje, šlovinami, kaipo tvirti vyrai, kurie gali pesitkėti savo jiegomis, gerbiami kaipo vyrai garsūs. Žodis „Kristuje“ priklauso visiems sakinio sąnariams. — (11) *Iki šiai*

sumus, ¹² et laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, et benedicimus: persecutionem patimur, et sustinemus: ¹³ blasphemamur, et obsecramus: tamquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.

¹⁴ Non ut confundam vos, haec scribe, sed ut filios meos carissimos moneo. ¹⁵ Nam si decem millia paedagogorum habetis in Christo: sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

¹⁶ Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi.

¹⁷ Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus carissimus, et fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quae sunt in Christo Jesu, sicut ubique in omni ecclesia doceo. ¹⁸

Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.

¹⁹ Veniam autem ad vos cito, si Dominus voluerit: et cognos-

vietos, ¹² ir vargstame, dirbdami savo rankomis; keikiami esame ir laiminame; persekiojami esame ir pakenčiame; ¹³ mums piktžodžiauja ir meldžiamės; pasidarėme kaip šio pasaulio išmatos, visų sąslavos iki šiolei.

¹⁴ Ne kad jus užgėdinčiau, tai rašau; bet perspėju jus, kai po mylimiausių mano vaikus.

¹⁵ Nes nors jūs turėtumėt dešimtį tukstančių mokytojų Kristuje, bet nedaug jūs turite tėvų; nes per Evangeliją aš jus pagimdžiau Jėzuje Kristuje. ¹⁶

Meldžiu tat jus, bukite mano sekėjais, kaip ir aš Kristaus!

¹⁷ Todėl aš išsiunčiau pas jus Timotiejų, kurs yra mano mylimiausias sunus ir ištikimas Viešpatyje; jis jums primins mano kelius, kurie yra Kristuje Jėzuje, kaip aš mokau visur kiekvienoje bažnyčioje. ¹⁸ Tarsi aš neturėčiau pas jus ateiti, taip kaikurie yra pasiputę. ¹⁹ O ateisui pas jus veikiai, jei Viešpats pa-

valandai... Mums truksta viso to, kas skaitosi reikalinga gyvenimui.— (12) *Dirbdami savo rankomis... laiminame... pakenčiame:* Tie yra apaštalų ginklai, kuriuos šv. Povilas ir sek. eil. išskaito. Todėl nestebėtina, kad apaštalai su troškimu laukia atėjimo Viešpaties, kuriam panašūs jie tapo.

(14) *Ne kad jus užgėdinčiau...* Pažinimas, kokius vadus Korintiečiai buvo sau išsirinkę apaštalų vieton, turėjo pripildyti juos užgėdinimu.— *Perspėju, kai po...* Tėvas, kurs savo vaikus baudžia, nenori bausmės dėl jos patios, bet tik vaiko pasitaismo.— (15) *Nes nors...* Panasiai Gal. 4, 19. Aš teisingai vadinu jus savo vaikais. Koks yra santikis tarp mokytojo ir tėvo, toks pat yra tarp to, kurs stato ant jau padėto pamato, ir tarp paties pamato padėjėjo (Tom.).— (16) *Meldžiu tat jus:* nes vaikai labiausiai turi atsisųlgti į tėvą, negu į mokytoją.— *Sekėjais,* ypač nusizeminime, kurs yra priešingas vedančiai prie pasiskirstymų pui-kybei, ir savęs išsizadėjime.— *Kaip ir*

aš Kristaus. Tų žodžių nėra nei senuose Vulgatos rankraščiuose, nei gr. t., nei daugelyj vertimų. Jie regimai perkelti į čia iš 11, 1. Kaip didis vienok turėjo būti Apaštalo pasitikėjimas savo pasielgimu, kadangi jis ragina kitus sekioti save! Nesakykit, jog jūs negalite manęs sekti! Juk tarp jūsų ir manęs tikrai nėra taip didžio skirtumo, kaip tarp manęs ir Kristaus. O vienok aš jį sekiu! (Auks.).— (17) *Mano kelius:* visus mano darbus. Visas Pavilo pasielgimas buvo „Kristuje Jėzuje“. Timotiejus buvo nuo keleto metų šv. Pavilo draugkeleiviu, taigi geriausiai žinojo, ko Povilas reikalavo nuo kitų krikščionių draugų.— *Mokau:* tas žodis išreiškia visą pasielgimą Apaštalo, kaip pagonių mokytojo.— (18) *Tarsi aš...* Kaikurie Apaštalo priešininkai buvo regimai praplatinę paskalą, buk jis nedrįstas ateiti Korintan po to, kaip Apollis savo iškalba ir išmintimi buvo sau užsipelnęs didį pagyrimą (plg. 2 Kor. 10, 9. 10).— (19) *O ateisui...* Yra žmonės, kurie stato sa-

cam non sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem. ²⁰ Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute. ²¹ Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in caritate, et spiritu mansuetudinis?

norės; ir pažinsiu ne kalbą tų, kurie pasiputę yra, bet galybę. ²⁰ Nes ne kalboje yra Dievo karalystė, bet galybėje. ²¹ Ko jūs norite? Ar kad aš ateičiau pas jus su rykšte, arba su meile ir romumo dvasia?

2. Apie nusidėjėlių draugystės vengimą.

Caput V. ¹ Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. ² Et vos inflati estis: et non magis luctum habuistis ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. ³ Ego quidem absens corpore, praesens autem spiritu, jam iudicavi ut praesens, eum, qui sic operatus est, ⁴ in nomine Domini nostri

5. Perskyrimas. ¹ Visur girdisi, jog yra tarp jūsų paleistuvystė, ir toki paleistuvystė, kokios nėra ir tarp pagonių, taip kad vienas turi savo tėvo moterį. ² Ir jūs pasiputę esate, ir nenuliudote labiau, idant iš jūsų tarpo būtų prašalintas tas, kurs tą dalyką padarė. ³ Aš, tiesa, nebudamas pas jus su kunu, bet budamas dvasioje, jau nuteisiau, lyg-kad su jumis

ve didesnais už čia neesančius, bet jų bijos, kaip tik su jais ypatingai susitinka. Šv. Povilas nori ateiti, kaipo teisėjas, ir padaryti savo nutarimą ne pagal anų mokytojų šnekos gražumą, bet pagal vaisius, kuriuos ji išdavė.— (20) *Nes ne kalboje.*... Evangelijos apsakojimas turi savo galybę iš padėjimo, kurį suteikia šv. Dvasios malonė.—*Galybėje*, t. y. stebuklų darymo galybėje (Auks. Teof.).— (21) *Ko jūs norite.*... Jums valia išsiriti.—*Su rykšte.*... Nors Povilas ir su rykšte eitu, vienok ateitu jis draug ir su meile; bet tas, kurs nuaplaktas esti, nebeatpa atjaucia anos meilės saldumą (Tom). Tais žodžiais Apaštalas labai dailiai užbaigia vieną gromatos skyrių ir pereina prie kito.

5, 1—13. Kadangi Korinte vienas iš naujatiklių buvo paėmęs sau už moterį savo tėvo pačią, t. y. savo pamotę, užtat Povilas bara kietai visus Korintiečius, jog jie tokio nusidėjėlio neišmetė tuoju iš krikščionių draugijos, ir pats savo apaštališka valdžia jį atskiria nuo Bažnyčios (1—5), nurodęs priežastį, kodėl reikia vengti nusidėjėlių (6—8); draug Apaštalas aiškina pirmiaus duotą Korintiečiams įsakymą apie saugojimąsi paleistuvių ir

kitų prasikaltėlių, kurį reikia suprasti apie nusidedančius brolius, paliekant Dievui teisumą apie tuos, kurie visai prie Bažnyčios nepriklauso (9—13).

(1) *Visur girdisi*... Kada Povilas norėjo daryti išmetinėjimus už pasiskirstymus, pradėjo jis šnekėti maloniai; kitą prasikaltimą baudžia iš karto kietai, apkalbindamas visus Korintiečius ir lyg sakdamas: jūsų bažnyčioje atsitiko nusidėjimas. Jis mato dvejoją jų kaltybę, vieną, kad atėjo žinios apie tokią paleistuvystę Korinte, kokia bjaurisi net patis pagonis, ir antrą, kad ta paleistuvystė pasilieka ir toliaus.—*Vienas turi*... Apaštalas nesako prasikaltėlio vardo, nes ir be to dalykas buvo visiems žinomas. Tas vienas buvo paėmęs sau už moterį savo pamotę, tėvui gyvam tebesant (2 Kor. 7, 12). Kadangi pati moteriškė nėra peikiama, regimai ji nebuvo krikščionė. Pamotės paėmimas už moterį buvo užgintas kaip rymiečių ir graikų, taip ir Mozės (3 Moz. 18, 8; 5 Moz. 22, 30) įstatymais.— (2) *Ir jūs... nenuliudote*: Taigi, ir jūs esate draug kalti.—(3) *Aš. Gr. t.: nes aš.—Jau nuteisiau.*... Kada Korintiečiai, užsiėmę savo pasidalinimais nieko nepadarė, nors buvo ant vietos, kad pašalintu papiktinimą, Povilas, vos.

Jesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu, ⁵ tradere hujusmodi satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.

⁶ Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? ⁷ Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum: immolatus est Christus. ⁸ Itaque epulemur: non in fermento veteri, neque in

bučiau, taip padariusi: ⁴ Vardan mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus, susirinkus jums ir mano dvasiai su mūsų Viešpaties Jėzaus galybe, ⁵ paduoti toki šėtonui, kad pražutu kunas, idant dvasia būtų išgelbėta die-
noje mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus.

⁶ Negeras yra jūsų pasigyrimas! Ar jūs nežinote, jog truputis raugo įraugina visą teslą? ⁷ Iškuopkite seną raugą, idant būtų naujas įmaišymas, kai po jūs ir esate nerauginti. Nes mūsų velykinis avinėlis, Kristus, yra paaukotas. ⁸ Taigi, švėskime šventę ne su senu raugu,

tik patyrė apie tą ištvirkimą, tuoju nutarė, kas reikia daryti. Jo ganytojiškojo nologo nesutrukė vietos tolumas— (4) *Susirinkus jums...* Iškilmingame susirinkime, kuriame Povilas pirmininkauja ir draug yra Kristus, idant suteiktu savo Apaštalo nutarimui galybę ir tikrumą (Mat. 18, 20). Atskyrimą nutaria Povilas, o ne Korintiečių bažnyčia; joje tik turi būti tas atskyrimas išpildytas kitų persėgėjimui.—(5) *Paduoti toki šėtonui...* Jobas buvo kitados paduotas šėtonui, kad laimėtu dangaus vainiką, paleistuvis gi, kad gautu nusidėjimo atleidimą (Auks. Ambr. Aug.). Taigi, visų pirma nusidėjėlis atskiriamas yra nuo Bažnyčios. Jis nebedalyvuoja dvasiškose malonėse iš maldos, šv. mišių aukos, sakramentų, ir paduodamas šėtonui, kurio valdžia yra už Bažnyčios (Jo. 14 30. Auks. Anz. Aug.). Nors jis gundina ir Bažnyčios viduje esančius, bet jo galybė didesnė yra prieš tuos, kurie neturi Bažnyčios dvasiškų malonių globos (Ambr. Aug. Jier.). Tolesniai nusidėjėlio kunas paduodamas yra per atskyrimą šėtonui, kad tasai siųstu ant jo ligas ir taip išgydytu jį nuo pasidavimo piktiems pageidimams. Panašiai 1 Tim. 1, 20.—Taip nepaprasta valdžia, Kristaus suteikta apaštalams, turėjo labai patarnauti tikėjimo sustiprinimui.—*Idant dvasia būtų...* Kad jis darytu pakutą ir nebūtų pasmerktas Viešpaties teisme. Atskyrimo arba ekskomunikos tikslu yra išganymas atskirtojo dušios. Jei tas tikslas, t. y. nusidėjėlio

pasitaikymas, pasiektas yra, tai jis gali vėl būti priimtas į Bažnyčios draugystę.

(6) *Negeras yra:* augščiaus papeiktas pasigyrimas (4, 6... 18...)—*Jog truputis raugo...* Plg. Gal. 5, 9. Vienui vienas nusidėjėlis, jei Bažnyčia nuo jo nesigins, gali užkrėsti visus jos sąnarius.—(7) *Iškuopkite...* Nuo patarlės Povilas pereina prie simboliško pritaikymo žydams duotojo įsakymo apie Velykų šventimą. Nusidėjėlis buvo atgal įpuolęs į senąjį nusidėjimą pirmiaus buvusio sugedimo.—*Naujas įmaišymas:* Nesurūgusi tesla. Krikščionis sulig savo pašaukimo yra neraugintais, šventais.—*Nes mūsų velykinis...* Kaip tik Velykų avinėlis budavo papjautas ant bažnyčios šventoriaus, žydams nebe buvo valia po to valgyti raugintos duonos. Bet dabar mūsų Velykų avinėlis, kurio tik paveikslu buvo žydiškasis, jau užmuštas yra; taigi, mums nevalia laikyti tuoliaus pas save senąją rugštį. Žydai prisitūrėdavo per savaitę nuo raugintos duonos, nes jie atnašaudavo velykinį avinėlį kas metai, mūsų gi Velykų avinėlis yra viena syki už visus atnašautas ir per vieną auką užbaigė pašventimą į amžius (Žyd. 10, 5), taip kad mums reikia visuomet prisitūrėti nuo raugo.—(8) *Taigi, švėskime šventę...* Taigi, priimkime mūsų velykinį avinėlį ne vien sakramente, bet taipogi dvasiškai (Tom.). Kadangi patis tikintieji pavadinti yra neraugintais, todėl rauginta ir nerauginta duona reikia suprasti apie ypatus. Raugintomis duonomis yra pra-

fermento malitiæ, et nequitia: sed in azyinis sinceritatis, et veritatis.

⁹ Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis; ¹⁰ non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse. ¹¹ Nunc autem scripsi vobis non commisceri: si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi nec cibum sumere. ¹² Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis? ¹³ Nam eos, qui

nei su piktumo ir nedorybės raugu, bet su nerauginta tikrybės ir tiesos tešla.

⁹ Aš rašiau jums gromatoje: Nesusidėkite su paleistuviais; ¹⁰ tai visai nemaniau apie šio pasaulio paleistuvius, arba godulingus, arba plėšikus, arba stabų garbintojus; nes kitaip jūs būtumėt turėję išeiti iš šio pasaulio. ¹¹ Dabar gi parašiau jums nesusidėti, jei kas, vadindamos broliu, yra paleistuvis, arba godulingas, arba stabų garbintojas, arba keiksmninkas, arba girtuoklis, arba plėšikas; su tokiuo ir nevalgyti. ¹² Nes kam man teisti apie tuos, kurie lauke yra? Argi ne tuos jūs teisiate, kurie viduje yra? ¹³ Nes

sikaltimais sutepti žmonės. Gromata buvo parašyta prieš pačias Velykas, kaip matyti iš 4, 9 ir 16, 18... Taigi, pats laikas padavė minčiai tą palyginimą. krikščionis tuomet, maž daug į tris dešimtis metų po Kristaus mirčiai, regimai užlaikydavo paprotį neraugintų duonų, nes kitaip Korinto tikintieji, kurių dauguma buvo iš pagonių, nebuto supratę palyginimo.— *Nedorybės*: Veidmainystės (Teof.). Pasielgimui prasikaltimais suteptųjų ir veidmainių visai priešingas yra pasielgimas nesuteptųjų ir tų, kurie savo paklydimus nepaslėpia po pasiskolintu dievotumo apsiaustu.

(9) *Aš rašiau gromatoje*: Kuri lig mūsų dienoms neužsiliko. — *Nesusidėkite...* Plg. 1, 20. Apaštalas šneka apie tuos, kurie, dar nedalyvaudami išganyme, paduoti yra šio pasaulio kunigaikščiui. Kaikurie jų skyrčiai yra išskaitomi: nusidėdantys patys prieš save, prieš artimo gerybę (per apgavimą, prievartą), neatiduodantys Dievui priderančios garbės (dievačių garbintojai). Nevisi vienok nusidėjęliai priklauso prie šio pasaulio, bet kaikurie priklauso prie busiančiojo, prie mesianiškos karalystės, Bažnyčios: tie, kurie per tikėjimą ir krikštą atsisakė nuo pasaulio, nors paskui išdalies ir yra pasidavę per nusidėjimus šio pasaulio kunigaikščiui. Taigi, apaštalių mokslas yra, jog Bažnyčioje susimaišę yra geri su piktais,

gali net buti ir užkietėję nusidėjęliai. Jei Povilas butu norėjęs, kad Korintiečiai butu turėję vengti taipogi ir visų pagonių, tai jiems butu reikėję pasijieškoti ne tik kito miesto, bet ir kitos žemės (Teof.).— (11) *Dabar gi...* Kadangi aš negaliu jums užginti susinešimo su pagonimis.— *Jei kas, vadindamos broliu, yra paleistuvis...* Jei brolie pavadintas yra paleistuvio ir kaipo toksai pažymėtas yra vyresnybės nutarimu (Aug.) ir t. t. Nes ne kiekvienam valia nutarti, ko reikia saugoties, bet tik Bažnyčios vyresniesiems. Plg. 2 Tes. 3, 14...— *Arba stabų garbintojas*. Kaikurie naujai atvertieji buvo pavojuje įpulti atgal į senąją stabmeldystę. Dar maž daug keturiomis dešimtimis metų vėliaus šv. Jonas turėjo persergėti Azijos krikščionis, kad saugotus tarnavimo stabams (1 Jo. 5, 21).— *Su tokiuo ir nevalgyti*: Taigi, tuo mažiaus švesti su tokiuo šventas paslapstis.— (12) *Nes kam man teisti...* Šv. Povilas gali teisti tik pavaldinius, o ne pagonis. Teismas pagonių priklauso vienam Dievui (c. 13. Trid. Posėd. 14. Apie pakutą p. 2). Kaip jas žyds visi, kurie nepriklausė prie jų tautos, vadinosi lauke esančiais, taip čionai Apaštalas vadina nekrikščionis.— (13) *Prasalinkit...* Tokiais žodžiais Mozė kitados buvo įsakęs užmušimą (5 Moz. 17, 7, 13; 19; 24, 7); taigi, ką Š. Jst. darydavo užmušimas, tai Bažnyčioje daro ekskomu-

foris sunt, Deus judicabit. Auferite malum ex vobis ipsis.

tuos, kurie lauke yra, Dievas teis. Prašalinkite pikta iš jūsų pačių tarpo!

3. Apie bylas, vedamas pas pagonis-teisėjus.

Caput VI. ¹ Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, et non apud sanctos? ² An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis judicabitur mundus, indigni estis qui de minimis judicetis? ³ Nescitis quoniam au-

6. Perskyrimas. ¹ Drįsta kas nors iš jūsų, turėdamas reikalą su kitu, teisties pas neteisiuosius, o ne pas šventuosius? ² Ar jūs nežinote, jog šventieji teis šį pasaulį? Ir jei per jus teisiamas bus pasaulis, argi jūs neverti esate, kad teistumėt apie mažiausius daiktus? ³ Ar neži-

nika (Aug.). Tas šv. Pavilo įsakymas nėra kietesnis už Viešpaties įsakymus (Mat. 18, 17). Žydai vengdavo pagonių ir munitinukų (Mat. 9, 11, Apd. 11, 3), taip Povilas liepia vengti atskirtųjų. Mažesnis kietumas prieš pagonis (10, 27) turi savo pamatą tame, kad jų kaltybė mažesnė: juk jie nusideda labiausiai nežinojimo, kaip iš piktumo, ir užtat vertesni pasigailėjimo. Priegtam pagonis gali per susitikimą su krikščionimis būti atvesti į tikėjimą, o krikščionis turi per atskyrimą pažinti savo kaltybės didumą ir taip ateiti prie pakutos. Galop ir išskirtieji nėra visai atstumti nuo meilės darbų (2 Tes. 3, 15.).

1—11. Priminę Korintiečių bylas, Apaštalas moko, jog visai nepritidera, kad krikščionis įieškoti ty bylų išrišimo pas teisėjus pagonis, dėlto kad jie, kurie savame laike teis visą pasaulį, o net ir pačius aniolus, gali be abejonės padaryti patį sau teisybę taip mažuose dalykuose; tokį teismą gali atlikti net silpniausieji tarp jų, tuo gi labiausiai išmintingiesni (1-6). Be to, visai nepritidera, kad butu tarp jų kokios nors bylos, nes geriausias yra nukentėti padarytą sau neteisybę; nors labiausiai peiktini tie, kurie neteisybes daro; tokie neteisingieji, lygiai kaip ir kiti apsunkti prasiškaltimais, negaus dangaus karalystės (7-11).

(6, 1) *Drįsta kas nors...* Antras Korintiečių prasiškaltimas. Žydai turėdavo savus teismus. Atverstieji pagonys tankiausiai laikėsi savo papročio vesti bylas pas pagonių teisėjus. Pirmuose krikščionystės laikuose tai galėjo būti papiktinimu ir sukelti persiskyrimą tarp krikščionių, atverstų iš žydų ir iš pagonių.—*Pas netei-*

siuosius: Tai visupirma mažai teisutaikoma su krikščionių orumu, tolesniai gi (e. 2) nepadoru įieškoti teisybės pas neteisiuosius.—(2) *Ar jūs nežinote...* Nors Korintiečiai negalėjo dar pakelti jokio Lietuvos valgio, vienok jie buvo gavę pamokymą apie paskutinįjį teismą, kadangi tasai priklausė prie pradinių tiesų (Žyd. 6, 2). Joki kita tiesa nenubaido taip labai nuo piktumo, kaip šita. Apaštalas čionai mini teismą, bet tuo tikslu, kad parodytu didžią krikščionių vertybę.—(3) *Ar... aniolus teisime:* Draug su Kristumi. Kristus yra galva mystiškojo kuno, kurio sąnariais yra šventieji. Ką daro galva daro ir sąnariai, ne savo valdžia, bet valdžią jų galvos. Šv. Povilas visuomet veizdi į sąnarius, kaipo į suvienytus su galva. Taip Rym. 6, 6. Gal. 2, 20: jie yra draug prikalmi į kryžių, draug miršta su Kristumi 2 Tim. 2, 11, draug laidojami Rym. 6, 4, draug prikeliami Efez. 2, 5. 6. Kol. 2, 13; 3, 1, draug gyvi yra 2 Tim. 2, 12. Rym. 6, 18, draugtėvainiais yra Rym. 8, 17, draug pašlovinami Rym. 8, 17, draug sėdi Efez. 2, 6, draug viešpatauja 2 Tim. 2, 12. Taip dalininkais dieviškos prigimties (2 Petr. 1, 4), visi krikščionis, kaipo įsuniui Tėvo ir Kristaus broliai, draug su pirmgimusiuoju gaustėvainystę, viešpataus, teis. Artas teismas yra tik pavadinimu, neturinėu veikimo? Ne, lygiai taip-pat kaip nėra vien pavadinimu be veikimo mirtis Adome (Rym. 12, 6), naujas gyvenimas, kurį malonė suteikia, arba busianti tėvainystė ir viešpatavimas. Kaip palaimintieji įvairiuose laipsniuose dalysvauja tėvainystėje, ir karalystėje, taip-pat ir teisime, ir todėl Vieš-

gelos judicabimus? quanto magis secularia? ⁴ Sæcularia igitur judicia si habueritis: contempnibiles, qui sunt in ecclesia, illos constituite ad judicandum. ⁵ Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum? ⁶ Sed frater cum fratre judicio contendit: et hoc apud infideles?

⁷ Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? ⁸ Sed vos injuriam facitis, et fraudatis: et hoc fratribus. ⁹ An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis

note, jog mes aniolus teisime? kaip gi labiaus žemiškus daiktus? ⁴ Taigi, jei turite bylas apie žemiškus dalykus, tuos, kurie bažnyčioje paniekintini yra, paskirkite teisti. ⁵ Aš tai sakau dėl jūsų užgėdinimo. Taip, argi nėra tarp jūsų nei vieno išminčio, kurs galėtų padaryti teisumą tarp savo brolių? ⁶ Bet brolis su broliu bylinėjasi ir tai pas netikėjus?

⁷ Jau tikrai paklydimas yra tarp jūsų, kad vienas su kitu bylinėjatės. Kodėl velyk nepakeliate skriaudos? kodėl velyk nenukenčiate apgavimo? ⁸ Bet jūs darote skriaudą ir prigaunate, ir tai brolius? ⁹ Ar nežinote, jog neteisieji nepaveldės dangaus karalystės? Neklyskite! nei paleistuviai, nei stabų garbin-

pats žada apaštalams, kurie dėlei jo visa apleidė, taip ypatingai žymų dalyvavimą jo valdžioje teisti ir viešpatavime, nors anot šv. Pavilo visi šventieji bus teisėjais, ir sulig Viešpaties pažadėjimo visi gaus viešpatavimą. (Mat 25, 34).—Bet kokie yra aniolai, kuriuos tikintieji teis? Dauguma graik. ir lot. šv. tėvų supranta apie atmestuosius aniolus (plg. 2 Petr. 2, 4. Jud. 6), vienok kažkurie (ir šv. Tom.) praplatina tą teismą ant visų aniolų. Kaip per paskutinį teismą dauguma žmonių bus jau pirmiaus gavę arba pasmerkimą į amžinąs kančias, arba dalyvavimą palaimintųjų skaitliuje, o vienok paskučiausioje dienoje vėl visi turės savo teismą, taip pritinka, kad anoje dienoje visi sutvėrimai stotu prieš Kristų ir sėdintį su juo šventuosius kaippo teisėjus, idant pašlovinta butu Dievo išmintis ir taisybė. Kaip gi didi yra vertybė, kurią suteiks Viešpats savo ištikimies tarnams!—(5) Eil. 5 ironiškai pasakyta. Taip daugelis gyrėsi Korinto bažnyčioje savo išmintimi, ir neatsiranda tarp jų neivienas, kurs butu galėjęs nutarti apie mažuosius, skiriančius brolių nuo brolio.—(6) *Bet brolis...* Dviguba yda: jie pažeidžia brolišką meilę ir išstato bažnyčią pagonių pasityčiojimui, kada tie mato, jog krikščionys skundžiami yra, kaip prieš

savo atsivertimą, už neteisybę ir gobystę. Sulig to Apaštalo įsakymo per pirmus tris šimtmečius jokios bylos tarp krikščionių nebuvo duodamos teisti pagonių teisėjams; dar kvirtame ir penktame šimtmeityje vyskupai tankiai teisdavo bylas apie žemiškus dalykus.

(7) Apaštalas toliaus išdėsto pirmąjį iš dviejų Korintiečiams padarytų (e. 6) išmintinėjimų (*bet brolis su broliu bylinėjasi*).—*Paklydimas*, gr. ἑτερονομία, bet dar nenusidėjimas.—*Kodėl velyk...* Plg. Mt. 5, 39. Lk. 6, 29. Rym. 12, 17. 1 Tes. 4, 6. Jei to reikalauja Dievo šlovė ir artimo meilė, tuomet peržengimas to įsakymo yra nusidėjimu; bet jei to nėra, tuomet yra tik paktartis atsisaityti nuo savo teisių. Kaikada gali atsitikti, jog dėl didesnio gerumo mes privalome pasipriešinti neteisysbei, kaip mus savo pavyzdžiu pamokė Išganytojas ir šv. Povilas (Jo. 18, 23 ir Apd. 16, 37; 32, 24. Tom.)—(8) *Jūs darote skriaudą ir prigaunate*: Tie dalykai griežtai užginti yra. Kas yra užlaikytina iš atžvilgio į visus žmones, to Korintiečiai nesilaikydavo net iš atžvilgio į tuos, kurie sujungti buvo su jais to paties tikėjimo ryšiais.—(9) *Nepaveldės dangaus karalystės*. Kadangi neteisybė yra sunkin nusidėjimu ir užtat atima teisę gauti dangų, Apaštalas pridėda per-

servientes, neque adulteri, ¹⁰ neque molles, neque masculino concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. ¹¹ Et hæc quidam fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri.

tojai, nei svetmoteriai, ¹⁰ nei begėdžiai, nei vaikų darytojai, nei vagis, nei godulingi, nei girtuokliai, nei keiksminkai, nei plėšikai dangaus karalystės nepavaldės. ¹¹ Ir tokie kaipurie buvote; bet nuplauti esate, bet pašvęsti esate, bet nuteisinti esate vardan mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus ir Dvasioje mūsų Dievo.

4. Apie paleistuvystės saugojimąsi.

¹² Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. ¹³ Esca ventri, et venter escis: Deus autem et hunc, et has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: et Dominus corpori. ¹⁴ Deus vero et Dominum suscitavit: et nos suscitabit per virtutem suam.

¹² Visa man valia, bet ne visa pridera. Visa man valia, bet aš nenoriu pasiduoti nei keno vergijon. ¹³ Valgis pilvui ir pilvas valgiamus. Dievas gi ir jį ir anuos nieku pavers. Kunas gi ne paleistuvystei, bet Viešpačiui, ir Viešpats kunui. ¹⁴ Bet Dievas ir Viešpatį prikėlė, ir mus jis prikels per savo galybę.

sergėjamą ir kitiems, kurie buvo tokiam pat pavojuje. Jis nori persergėti visus tuos, kurie išsidirbo sau klaidingą nuomonę apie krikščionių liuosybę ir sakė: Mozės Įstatymas yra prašalintas; taigi, joks įstatymas neberiša daugiaus krikščionių. — (10) *Nei begėdžiai*. Tie kurie kenčia begėdyse. Apaštalas stato prieš akis dvejopus nusidėjėjus; visųpirma tokiuos, kurie prasikalsta prieš šėstąjį įsakymą, toliaus tuos kurie nusideda prieš teisybę. Prieš nekaltybę jis išvardija penkis nusidėjimus. Stabų garbintojais čionai regimai yra tokie, kurie nusidėdavo su paleistuvystei tarnaujančiais deivės Afroditos šventykloje. — (11) *Ir tokie kaipurie...* Apaštalas sušvelnina augščiaus padėtąjį išmetinėjimą. Draug jis primena Korintiečiams suteiktą geradarystę. — *Nuplauti*: Per krikštą. — Šita vieta parodo trijų dieviškų ypatų lygbę.

ve sumažinti tą savo nusidėjimą ir todėl parodo, jog paleistuvystė nėra tai dalykas abejingas, kaip manė pagonys ir kaip galėjo sau įkalbinėti kaipurie naujatikių (12–14). Toliaus gi dviem priparodymais, paimtais iš vertybės kuno, kaipo Kristaus sąnario ir šv. Dvasios bažnyčios, jis išdėsto to nusidėjimo bjaurumą ir baisumą (12–20).

(12) *Ne visa pridera*: visi iš savęs abejingi dalykai. Jie yra tik tuomet leidžiami, kada jais pasiekama yra išteisinama nauda. — *Aš nenoriu pasiduoti...* Jei kas nors, kas iš savęs yra leista, taip mane riša, kad aš tai vartodamas nebegalin užlaikyti savo liuosybės, bet darau si lyg kokiuo vergu, tai man reikia nuo jų prisitūrėti. Dar yra ir trečias apribojimas, pritaikomas prie abejingų iš savęs dalykų. Veiz. 10, 22. 23. — (13) *Valgis pilvui...* Anot graik. tėvų šv. Povilas pradedą jau čionai kalbėti apie paleistuvystę. Anot kitų 12. e. ir pirmoji pusė 13. e. priklauso dar prie pereitojo straipsnelio apie teismus; lyg-kad būtų pasakyta: nors būtų vedimai pas pagonis ir teisingi yra, vienok jie griaua

12–20. Apaštalas pereidamas prie pa-peikimo tų, kurie, sekdami pagonių pavyzdį, buvo atsidavę paleistuvystei, didžiaai išmintingai atmeta pasiteisinimus, kuriais tūli gali stengties patįs prieš sa-

¹⁵ Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Ab-sit. ¹⁶ An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo in carne una. ¹⁷ Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est. ¹⁸ Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est:

¹⁵ Ar jūs nežinote, jog jūsų kūnai yra Kristaus sąnariai? ar-gi aš, ėmęs Kristaus sąnarius, padarysiu juos kekšės sąnariais? Visai ne! ¹⁶ Ar jūs nežinote, jog kas glaudžiasi prie kekšės, darosi su ja vienu kūnu? Nes bus (sako) du viename kūne. ¹⁷ O kas glaudžiasi prie Vieš-paties yra su juo viena dvasia. ¹⁸ Vengkite paleistuvystės! Kiek-vienas nusidėjimas, kurį tik pa-

santaiką tarp tikinčiųjų ir širdies rami-bę, o priegtam paličia visai menkus, veikiai pranykstančius dalykus (Tom.).— Anot gr. tėvų, Apaštalas išaiškina pavyz-džiu, kokie dalykai abejingi yra iš savęs, kad tuo labiau iškliti aikštėn, jog pa-leistuvystė negali būti prie tokių priskai-toma. Valgio vartojimas leistas yra, dėl-to kad valgis paskirtas yra pilvui, ta-sai gi virškinimui. Taigi, kas valgo, el-giasi sulig Dievo parėdymo. Draug su tuomi valgiai ir pilvas, kiek jie tarnauja žmagaus maitinimui, yra pranykstančiais dalykais, nes kitame gyvenime palaimiu-tieji nei valgo, nei geria (Teod.). Daly-kai gi, kurie per savo suvartojimą nieku virsta, patis iš savęs nėra jokiuose santikiuose su išganymu. Kitokie yra kūno santikiai. Kūnas ne tam padary-tas yra, kad jis pasiduootų ištikrinimui, bet kad jis sektų Kristų, kaip galvą, ir idant Viešpats būtų augščiau statomas už kū-ną (Auks.). Kūnas yra duotas, kad jis būtų Viešpaties, ir Viešpats duotas yra žmonėms, idant jis padarytu žmonių kū-nus panašiais savo šlovei (Tom.). Tas kūno tikslas neturės savo galo, kaip val-gis ir pilvas. Taigi, kas užsiima palei-stuvystę, naudojasi kūnu tokiam dalykui, kuriam jis nėra paskirtas, ir piktai su-naudoja ne pranykstantį dalyką, bet amžinai pasilikantį. Todėl paleistuvystė negali jokiuo būdu būti paskaityta tarp abe-jingų dalykų — (15) *Ar jūs nežinote...* Toliaus aiškinami žodžiai: *Viešpats kū-nui* (e. 13). Kaip mūsų kūnas ištikrų-jų suvienytas yra su Kristumi, mes nežinome tobulai, taip-pat kaip mažai teis-manome visas kitas paslaptis, bet Apaš-talas keliuose vietose grįžta prie to paties dalyko ir suteikia kaikuriuos patėmijimus. Kristus yra savo Bažnyčios galva; o visi tikintys yra ne tik duša, bet ir kūnu

Kristaus sąnariais. Kaip Žodis prisiėmė visą žmogišką prigimtį, dušią ir kūną, taip ir Kristus norėjo susivienyti su mu-mis visais, su mūsų dušia ir kūnu. Kaip Jieva (1 Moz. 2, 23) vadinasi kaulas iš kaulo ir kūnas iš kūno, taip ir Apaštalas vadina mus Kristaus kūno sąnariais iš jo kaulų ir iš jo kūno (Ef. 5, 30. Plg. 1 Kor. 12, 42...). Kada mes atgimstame Kristuje, ne tik mūsų dušia pakeliama esti į naują gyvenimą, bet ir kū-nas daromas yra tinkančiu busiančiai šlo-vei (Plg. 15, 42...). Priegtam Kristus peni mus savo kūnu ir kranju ir lyg-kad deda į mus nemirtingumo sėklą (Kyr.).— (16) *Nes bus... du viename kūne.* Apaš-talo prasmėje sako tai Dievas. Panašiai Mat. 19, 4. Anot 1 Moz. 2, 23. 24. tuos žodžius pasakęs yra Adomas, bet tai pa-darė iš Dievo įkvėpimo (Trid. Pos. 24 apie moterystę.). Šv. Povilas ištaria tuos žodžius apie prigimtą veikimą, kurs nėra kitoks moterystėje ir kitoks paleistu-vystėje (Tom.). Abiejuose atsitikimuose. esti ir šioks toks jausmų suvienijimas. Moterystėje suvienijamos yra valios, ir kadangi to suvienijimo ryšis yra dvasiš-kas, šv. Povilas galėjo su juo palyginti suvienijimą tarp Viešpaties ir jo Bažny-čios (Ef. 5, 22). Paleistuvystėje vy-ras ir moteris suvienijami yra pageidimo ryšiu, ir tas suvienijimas yra tik kū-niškas.— (17) *O kas glaudžiasi...* Kaip paleistuviai surišami yra žemiausiu ryšiu, kūnišku pageidimu, taip tie, kurie glau-džiasi prie Viešpaties, suvienijami yra su juo augščiausiu ryšiu, rišančiu mus su Dievu, meile, kurią šv. Dvasia išlieja į mūsų širdis, taip kad mes daromės viena dvasia su Dievu. O kadangi kūnas tar-nauja dvasiai, todėl mūsų kūnai yra lyg-kad sąnariai to, su kuriuo mes suvienyti esame per Dvasią. Užtat krikščionis,

qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. ¹⁹ An nescitis quoniam membra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri? ²⁰ Empti enim estis pretio magno. Glorificate, et portate Deum in corpore vestro.

daro žmogus, yra ne kūnė; kursai gi paleistuvauja, nusideda prieš savo kuną. ¹⁹ Ar nežinote, jog jūsų sąnariai yra bažnyčia šventosios Dvasios, kuri yra jūmyse, kurią turite nuo Dievo, ir nebesate jūsų pačių? ²⁰ Nes už didžią kainą nupirkti esate. Šlovinkite ir nešikite Dievą savo kūne!

kurs atsiduoda paleistuvystei, ištikrųjų nutveria Kristaus sąnarius ir atiduoda juos kekšei.— (18) *Vengkite...* Visi kiti nusidėjimai pergalimi yra pasipriešinimu, nes kuo labiau žmogus kiekvieną iš jų apsvarsto, tuo mažiau randa juose, kas jį galėtų džiuginti. Priešingai gi, paleistuvystės nusidėjimas pergalimas yra pagimimu, t. y. kada mes vengiame bjaurių minčių ir visų progų (Tom.).— *Kiekvienas nusidėjimas...* Visuose nusidėjimuose žmogui reikalingas yra kunas, kaip ir įrankis, nes dušia, koki jį suvienyta yra su kunu, visuose savo išvirstiniuose veikimuose reikalauja kokio nors kuno sąnario. Taigi, šitoje prasmėje joks nusidėjimas nėra ne kūne. Bet visiems kitiems nusidėjimams, atskyrus paleistuvystę, žmogus reikalauja dalyko, esančio ne jo kūne, ir tą dalyką jis stengiasi pasiekti nepadoriu būdu, arba jį nepriderančiai suvaratoja, kaip apsirijantis valgius. Taip žmogus nukreipia dalykus nuo to tikslo, kurį jiems Dievas paskyrė, primeta jiems naują, daro jiems prievartą ir lyg-kad prieš juos prasikalsta. Paleistuvys gi naudojasi tik savo kunu ir tikslui, kuriam Dievas jo nebuvo paskyręs, ir taip padaro savo kunui neteisybę. Taip aiškina šv. Augustinas, kurs taipogi prisipažįsta, jog šita šv. Pavolo vieta sunki yra išaiškinti. Todėl kiti aiškina ją įvairiai.—

(19) *Jūsų sąnariai*: Gr. t. σωμα, kunas.— (20) *Nes už didžią...* Kas daro paleistuvystę, nusideda prieš savo kuną, o kadangi kunas yra šv. Dvasios bažnyčia; todėl, anas nusidėjimas yra šventos vietos subjaurinimu. Kaip gi tat didi kuno vertybė: šv. Dvasia, kurią duoda Tėvas, gyvena dušioje per pašventinčiąją malonę ir daro ją savo bažnyčia per dievišką meilę, kurią ji į ją išlieja! Ji taipogi pašventia ir kuną, kad jis būtų tinkančiu įrankiu pašventinčiąja malone apdovantai dušiai. Šv. Dvasioje mes turime taipogi užda busiančio kuno pašlovinimo (2 Kor. 5, 5). Tasai kunas, šv. Dvasios bažnyčia, Dievo atpirtas yra. Kitados dušia ir kunas buvo šio pasaulio kuni-gaikščio valdžioje, Kristus davė už mus užmokėsnį ir atsiuntė į mus savo Dvasią. Taigi, Kristus atpirkto kuną savo krauju, Tėvas atsiuntė į jį šv. Dvasią, toji gi padaro jį švenč. Trejybės bažnyčia.— *Šlovinkit ir...* Mums ne tik ne valia pažeisti šventos Dievo vietos, bet dar mes privalome pašlovinti tą, kuri mus savo pribuvimu pašlovina, mūsų kūne, kaip jo bažnyčioje; pašlovinsime gi, jei mes į mūsų kuną veizdėsime, kaip į Dievui pašventą dalyką ir juo nandosis tik pagal Dievo valią.— Taipogi ir iš šitos vietos, kaip iš 3, 16, galima išvesti šv. Dvasios dievybę.

II. 1. Apie moterystę ir celibatą. a) Moterystės pareigos ir jos nesutrukomybė.

Caput VII. ¹ De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere: ² propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat. ³ Uxori vir debitum reddat: similiter autem et uxor viro. ⁴ Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. ⁵ Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in idipsum,

7. Perskyrimas. ¹ O apie tai, ką man rašėte: Gera yra žmogui neprisiliesti moteriškės; ² bet paleistuvystės išvengimui tegul kiekvienas turi savo moterį, ir kiekviena teturi savo vyrą. ³ Vyras teatiduoda moteriai, ką kalta, o taip-pat ir moteris vyrui. ⁴ Moteriškė neturi valios ant savo kuno, bet vyras; o taip-pat ir vyras neturi valios ant savo kuno, bet moteriškė. ⁵ Neatsitraukkite vienas nuo kito, jei bent abiem sutinkant lig laikui, idant malda užsiimtumėt; ir vėl sugrįžkite prie to

Draug su žiniomis apie Korintiečių ydas šv. Povilas gavo keletą klausimų apie kaikuriuos krikščioniško mokslo dalykus. Atsakymams į tuos klausimus paskirta yra antroji šitos gromatos dalis.

Paleistuvų papeikimas regimai davė Apaštalui progą padėti tarp atsakymų pirmoje vietoje pamokymą apie moterystę ir celibatą.

1—9. Apaštalas visupirma kalba apie moterystės pareigas. Pradėjęs nuo apskrito pasakymo, kuriame giria prisitūrėjimą nuo santykių su moterimi, jis toliaus moko, jog išvengimui nesusilaikymo leista yra naudoties moteryste ir dėl tos pačios priežasties reikia nuo jos prisitūrėti tik kaikuriuose atsitikimuose; gali gi nuo jos visai prisilaikyti tie, kurie turi ypatingą dovana.

(7, 1) Kaikurie Korintiečiai, bjaurėdamiesi paleistuvyste, buvo taip toli nuėję, kad atmesdavo net ir moterystę (plg. 1 Tim. 4. 3); todėl naujaitikiai ir kreipėsi prie šv. Pavilo (Aug.).—*Gera yra žmogui*: Yra dvasiška nauda, praverčia amžinam gyvenimui; aš tai patariu tam, kas įieško geresnių ir tobulesnių dalykų (Aug.). Kas vienok nori didesnio tikrumo ir įieško pagalbos savo silpnybei (Auks), tam tinka 2. eil.—*Moteriškės*: (Gr. t. yra daugiskaitlis. Taip-pat skaitė Tert, Aug. Jie-

ron. Išvengimui įvairių nesusitūrėjimo nusidėjimų, kurie žmogui grumoją, Apaštalas duoda tą taisyklę (Jieron. Auks. Teod.).—(3) *Vyras teatiduoda*.. Plg. 1 Petr. 3, 7.—(4) *Moteriškė*... Patvirtinama 3. eil. Priešingai pasielgiant, pažėdžiama yra teisybė. Teisės pasilieka tose ribose, kurias pati prigimtis pažymėjo moterystei.—(5) *Neatsitraukkite*... Apaštalas išaiškina padėtąjį įsakymą toje prasmėje, kad jis tam tikrose sąlygose neranda sau pritaikymo visai, arba tik kokiam laikui. Jei vyras su moterimi persiskiria be tam tikro pamato ir tai vienas prieš kito valią, tuomet įjėdu nusideda prieš teisybę. Kad prisitūrėjimas būtų liuosas nuo nusidėjimo, turi būti visupirma abiejų sutikimas, toliaus prisitūrėjimas turi tęstis tik trumpą laiką, galop jo priežastimi turi būti augštesnis tikslas (malda). Plg. 1 Petr 3, 7. Šv. Pavilo žodžiai parodo, kaip teisingai elgtis Bažnyčia, įsakydama kunigų celibatą, kurie visuomet privalo pasiilkti maldoje, visuomet atnašauti šventąją auką. Tik tam valia atnašauti nesiliaujančią auką, sako jau Origenas, kas pasišventė nuolatinei ir niekuomet nesuteptai nekaltai. Ką dangi ir pas žydus buvo įsakytas prisitūrėjimas kaikuriuose iškilminguose atsitikimuose (2 Moz. 19, 15. 1 Kar. 21, 5),

ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram. ⁶ Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. ⁷ Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic. ⁸ Dico autem non nuptis, et viduis: bonum est illis si sic permancant, sicut et ego. ⁹ Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.

¹⁰ Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non

paties, kad negundintu jūsų šėtonas dėlei jūsų nesusilaikymo. ⁶ Bet tai sakau valią duodamas, ir nepriversdamas. ⁷ Nes noriu, kad jūs visi būtumėt, kaip aš pats; bet kiekvienas turi nuo Viešpaties sau tikrą dovaną: vienas, tiesa, taip, o kitas kitaip. ⁸ Sakau gi nevedusiems ir našlėms: Gera yra jiems, jei jie taip pasilieka, kaip ir aš. ⁹ Bet jei nesusilaiko, teeina moterystėn; nes geriausia yra ištekti, kaip degti.

¹⁰ Tiems gi, kurie moterystės ryšiu surišti yra, įsakau ne aš, bet Viešpats, kad moteris nuo

o net ir pagonims jis nebuvo nežinomas, todėl negalima stebėtis, jog Apaštalas daro patėmijimą savo skaitytojams, kad moterystė kliudo pasiekti artimesnį sąryšį su Dievu — *Vėl sugrįžkite...* Kadaigi tarp išlygų yra ir ta: *lig laikui*, todėl Apaštalas pasako, kas po to turi atsitikti. — (9) *Bet tai sakau...* Paskutinis pasakymas (e. 5) buvo teisių pripažinimu iš atžviigio į žmogaus silpnybę, o ne įsakymu. Toks teisės pripažinimas paliečia arba mažesnį piktumą iš dviejų, kaip Mozė dėlei širdies kietumo leidė duoti atsiskyrimo laisšką, arba mažesnįjį gerumą, kadangi žmogus nėra priverčiamas įsakymais siekti augštesnįjį gerumą. Taip šitoje vietoje Apaštalas pripažįsta moterystei teises, kaip mažesniai gerumui, sulyginant ją su prisitūrėjimu (Tom.). — (7) *Kad jūs visi:* Gr. t. „visi žmonės“. Apaštalas žino, kad ne visi gali pasiekti tą tikslą, kadangi tam reikalinga ypatinga dovana, kurią Dievas pagal savo išmintį vienam suteikia, kitam ne. — *Kaip ir aš...* Nuolatinis prisitūrėjimas, kurį jis ir kiti pildo, yra ypatinga Dievo dovana. Žinoma ir čionai reikalinga, kad žmogus ją gavęs pats sanderbininkautu (Auks.). Jei mes jos melsime vardan Jėzaus, ją gausime. Ta tiesa ypač tų privalo būti imama į širdį, kurie turi pareigą arba priversti yra būti prisitūrinciais, ar tai dėlei apžado, ar kitokių aplinkybių (pvd. liga vieno iš esančių moterystėje). Galop ir moterystę Apaštalas vadina Dievo dovana. — (8) *Sakau gi...* Žmogus teap-svarsto gerai, ką jis sau privalo išsirinkti.

Našlės čionai minimos yra tos, kurios pildė kaikurias pareigas bažnyčioje, dėlei kurių jos turėdavo pasilikti netekėjusiomis. — (9) *Bet jei nesusilaiko:* Jei jie jaučia, kad jiems prisitūrėjimo dovana nėra suteikta. — *Kaip degti:* buti didžiųjų pagundų užpultam ir pergalėtam. Ne tas sudega, kurs jaučia ugnies karštumą, bet kurs ugnies pagaunamas ir pažeidžiamas yra.

10—24. Apaštalas, kalbėdamas apie moterystės ryšio nesutrukomybę, atskiria dvejopas moterystes, tarp dviejų krikščionių ir tarp krikščionies su netikėčiu, ir sako, jok pirmosios yra visai nesutrukomos, antros gi gali būti kaikuriuose atsitikimuose sutrukdytos (10-16), bet persergi, kad ir čia reikia elgties at-sargiai, dėlto kad, apskritai sakant, visos išlygos, kuriose kas gyvena pirm savo pavadinimo, privalo būti užlaikytos ir tikėjimą priėmus (17-24).

(10) Nors ir kiti parėdymai, kurios Apaštalas toliaus šitoje gromatoje duoda, yra Viešpaties įsakymas (14, 37), nes ap-garsinti yra apaštalamis suteiktą valdžią ir šv. Dvasiai vadovaujant, o ne savu orumu (plg. e. 40), bet su tuo skirtumu, kad čionai šv. Povilas kalba apie betar-piškai paties Viešpaties apreikštąjį ir ap-garsintąjį įsakymą, o kitose vietose apie Viešpaties įsakymą, kurį pats Apaštalas pirmą kart apgarsina. Abiejų rįsanti ga-lybė yra vienoda, bet išrodo, jog pirma-iam priklauso didesnė vertybė. Šitoje vie-toje paminėtas parėdymas yra paimtas ne iš Evangelijos, bet iš tradicijos. Mat.

discedere: ¹¹ Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. ¹² Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. ¹³ Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum: ¹⁴ Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent,

vyro nesiskirtu; ¹¹ o jei atsis kirtu, kad pasiliktu netekėjusi, arba susitaikytu su savo vyru. Ir vyras teneatleidžia savo pačios. ¹² Nes kitiems aš sakau, ne Viešpats. Jei kursai brolis turi netikinčią pačią, ir ši sutinka gyventi su juomi, teneatleidžia jos. ¹³ Ir jei kuri tikinti moteriškė turi netikintį vyrą, ir šis sutinka gyventi su ja, teneatleidžia vyro. ¹⁴ Nes pašvęstas yra netikintis vyras per tikinčią moteriškę, ir netikinti moteriškė pašvęsta yra per tikintį vyrą; kitaip gi jūsų vaikai butu

5, 32. Luk 16, 18 Viešpats kalba tik apie vyrą, atleidžiantį savo moterį, dėlto kad pas žydus nebuvo valia apleisti vyro. Mork. 10, 11. 12 Viešpats tik atsako mokytiniais. Apaštalas turi prieš akis to klausimo išvaizdą, bet laikosi kitos eilios.—*Idant moteris nuo vyro nesiskirtu*: Plg. Mat. 5, 32; 19, 9. Iš palyginimo su 12. eil. aišku, jog čia yra šneka apie krikščionis, esančius moterystėje.—(11) *O jei atsiskirtu*—peržengdama užgynimą. Parėdymas 11. eil. riša abi pusi. Apaštalo žodžiai neduoda liūso išsirikimo arba pasilikti pagal savo norą atsiskyrus arba susitaikyti, tik nurodo, jog gali būti priežastis arba reikalaujancios susitaikymo arba leidžiančios pasilikti atsiskyrimė. Nes kaip gi jis būtų galėjęs augščiau pasakyti: *Neatsitraukkite vienas nuo kito*, o čia leisti, kad moteris prieš savo vyro valią nuo jo atsiskirtu? Galop žodžiai: *O jei atsiskirtu*,—nereikia, kad moteriai būtų valia tai padaryti savo orumu. Kas galima padaryti tik iš savo noro, Apaštalas pasakė 5. eil.—(12) *Nes kitiems*: Tiems, kurie priėmė tikėjimą, kada antroji pusė pasiliko pagoniška. Apaštalas duoda čionai arba pavelijimą, arba parėdymą. Jei tai yra parėdymas, tai nėra jis paties Viešpaties duotas ir tik neapgarsintas sakymas, o vien toks parėdymas, kurį Apaštalas apgarsina iš pilnybės savo apaštališkos valdžios. Šitame atsitikime Apaštalo duotasis parėdymas remiasi ant Dievo teisės, paliečiančios tokias maišytas moterystes, nes tik vienas Dievas yra Viešpats ir nesakramentinio moterystės ryšio. Kadangi tat Povilas parėdo, jog kaikiuriuo-

se atsitikimuose toki maišyta moterystė neprivalo būti sutraukyta, todėl jis tuo pačiu pažymi, jog sulig Dievo parėdymo kituose atsitikimuose toks sutraukymas gali įvykti. Apaštalas toliaus atskiria du atsitikimu: eil. 12. 13, kuriedvi pamatuojami yra 14. e., ir 15. eil., kurią patvirtina 16. eil.—*Jei kursai brolis turi...* Dalykas yra jau apie padarytas moterystes. Vienas pats krikštas nesutrauko moterystės. Bet toki moterystė su nekrikščionimi neturi tokio tvirtumo, kaip krikščionių tarp savęs (Grigal. XIII). Bažnyčios yra dalykas aptarti sąlygas, kuriose tikintis privalo sekti Apaštalo parėdymą.—(14) *Nes pašvęstas...* Anot šv. Rašto išsireiškimo būdo visi dalykai esti pašvenčiami, kurie ypatingu būdu atimti yra iš šio pasaulio kunigaikščio karalystės ir paskiriami Dievo tarnystei. Krikščionis visai yra šventi, kadangi jie per krikštą ne tik dušia, bet ir kunu Dievui pašvesti ir yra šv. Dvasios bažnyčia (6, 15. 19). Bet vyrai ir moteris per moterystę suvienyti yra į vieną kuną; taigi, netikintis susivienijime ir per susivienijimą su tikinčia moteriške, sutikdamas gyventi draug su ja be Sutvertojo užrustinimo, pradeda atsitrakti iš po šio pasaulio kunigaikščio viešpatavimo ir daryties išdalies suvienytų su Kristumi. Net ir valgiai, kuriuos mes primame gyvybės palaikymui, sako šv. Augustinas, pašvenčiami yra, kaip paliudija Apaštalas, per Dievo žodį ir maldą (1 Tim. 4, 5). Priegiam prie Bažnyčios priklausanti moteriškė gali savo devotumui pigiai laimėti Dievui vyrą. Vaikai, apie kuriuos čia šnekama, regimai

nunc autem sancti sunt. ¹⁵ Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi: in pace autem vocavit nos Deus. ¹⁶ Unde enim scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam facies?

¹⁷ Nisi unicuique sicut divinitus Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus, ita ambulet, et sicut in omnibus ecclesiis doceo. ¹⁸ Circumcisis aliquis vocatus est? non adducat praeputium. In praeputio aliquis vocatus est? non circumcidatur. ¹⁹ Circumcisio nihil est, et praeputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei. ²⁰ Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. ²¹ Servus vocatus es? non sit tibi cura: sed et si potes fieri liber, magis utere. ²² Qui enim in Domino vocatus est servus, liberatus est Domini: similiter qui liber vocatus est, servus est Christi. ²³ Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum. ²⁴

sutepti, dabar gi šventi yra. ¹⁵ Bet jei netikintis atsitraukia, teatsitraukia; nes brolis arba sesuo nėra paduoti vergystėn tokiuose dalykuose; bet Dievas pavadino mus ramybėje. ¹⁶ Nes iš kur žinai, moteriške, ar išganysi vyrą? arba iškur žinai, vyre, ar išganysi moteriškę?

¹⁷ Bet kaip kiekvienam padalino Viešpats, ir kaip kiekvieną pavadino Dievas, taip tesielgia, ir kaip aš mokau visose bažnyčiose. ¹⁸ Yra kas pavadintas apipjaustytas? teneapsimeta neapipjaustytu. Neapipjaustyme kas pavadintas yra? tenebus apipjaustytas. ¹⁹ Apipjaustymas niekas yra, ir neapipjaustymas niekas yra; bet Dievo įsakymų užlaikymas. ²⁰ Kiekvienas kokiam pasaulime pavadintas yra, tokiam tepasilieka. ²¹ Vergas esi pašauktas? nesirupink; bet jei gali tapti laisvu, labiau naudokis. ²² Nes kas vergu pavadintas yra Viešpatyje, yra Viešpaties laisvasis; taip-pat kurs laisvas pavadintas yra, yra Kristaus tarnas. ²³ Jūs esate bran-

yra nekrikštyti. Jie yra išdalies atimti iš po šio pasaulio kunigaikščio viešpatavimo ir turi tolimą teisę gauti krikštą.—(15) *Bet jei netikintis atsitraukia*,—atstumdamas išlygas. Po to gali būti moterystės ryšis sutrauktas.—Tokiam atsitikime brolis taip mažai tėra surištas, jog Dievas velyk nori, kad jis naudotusi pilna ramybe. Tai gi negali įvykti, jei tikintis turi kasdien barties su netikinčiuoju, kad užlaikytu savo religiją.—(16) *Ar išganysi*, pažadindamas antrąją pusę priimti krikštą. Taigi, tikrumas busiančio atsivertimo netikinčios pusės gali būti paragininu pasilikti prie visų aplinkybių maišytoje moterystėje su pagonimi. Bet kadangi to tikrumo nėra, todėl abejotinas galėjimas nekludmo krikščioniškai pusei pasinaudoti teise užtikrinti savąjį ramybę.

(17) *Bet kaip kiekvienam...* Kiti santikiai nepersimaino, kaip moterystės ryšis. Kiek-

vienas tepasilieka tame stovyje, kuriame jis be nusidėjimo gali būti. Jis nėra surištas (15, e.), tik tesielgia tame stovyje, kurį jam davė Dievo Apeizda, ir kuriame jis gavo pavadinimą į tikėjimą.—(20) *Kiekvienas...* Plg. Efez. 5, 1—(21) *Vergas...* Naujas pavyzdys, kaip plačiai siekia anas įsakymas (e. 17).—*Labiau naudokis*: Tarnauk dar ir toliau, nors ir gali tapti laisvu (Auk.). Visi krikščionys yra lygūs, koks ten jų išvirknis stovis nebūta.—(22) *Nes kas...* Nejieskok išvirkinės liuosybės, nes nors tu ją ir gautumei, vienok viduje pasiliksi neliuosas, kaip ir tas, kurs pavadintas yra laisvas, po savo pavadinimo yra nelaisvas: laisvas nuo šio pasaulio kunigaikščio viešpatavimo, bet tarnas Kristaus, jau krauju atpirktas. Nelaisvasis testato sau prieš akis Dievo vaikų liuosybę, laisvasis tegul ima į širdį, jog jis yra Kristaus tarnas.—(23) Plg. augšč. 6,

Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

giai nupirkti, nesidarykit žmonių vergais. ²⁴ Kiekvienas kame pavadintas yra, broliai, tame tepasilieka pas Viešpatį.

b) Apie celibatą.

²⁵ De virginibus autem praeceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis. ²⁶ Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. ²⁷ Alligatus es uxori? noli quaerere solutionem. Solutus es ab uxore? noli quaerere uxorem. ²⁸ Si autem acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit

²⁵ O apie mergaites Viešpaties įsakymo neturiu, patarimą gi duodu, kaip mielaširdystę gavusis nuo Viešpaties, idant bučiau ištikimas. ²⁶ Taigi, manau tai gera esant dēlei dabartinio reikalo, jog gera yra žmogui taip būti. ²⁷ Esi surištas su moterimi? neįsiskok atšišimo. Liuosas esi nuo moters? neįsiskok moters. ²⁸ Bet jei vestumei moterį, nenusidėjai; ir jei ištėkėtu mergaitė, ji nenusidėjo;

20. 1 Petr. 1, 18. *Nesidarykit žmonių vergais*,—taip kad jūs atsisakytumėt nuo Viešpačiui Dievui priklausančio pasidavimo, arba jį kaip nors mažintumėt, stengdamies labiau įtikti žmonėms negu Dievui ir idant žmonėms pamėgtumėt, norėdami permainingti savo pirmbuvusių gyvenimo stovį.—(24) *Kiekvienas kame*.. Kiekvienas tepasilieka savo pirmame stovyje taip, kad jis nuo Dievo neatsitolintų; vienok jei tas stovis negali būti sutaikytas su Dievo tarnavimu, reikia jį permainingti.

25—38. Duodamas paaiškinimus apie celibatą šv. Povilas visupirma kalba apie mergystę ir sako, jog ji nėra paliepta, bet patariama (25—28), nurodo taipogi priežastį, iš kurios matoma, jog mergystė viršesnė yra už moterystę (29—35), ir duoda patarimus apie tą dalyką tėvams (36—38).

(25) *O apie mergaites*... Ar ir tie, kurie priėmė tikėjimą, budami nevedusiais arba našliais, turėjo pareigą pasilikti ir toliaus be moterystės? Išganytojas, tiesa, budamas ant žemės buvo pagyręs mergystės augštumą, bet nieko apie tai nenutarė, ir anot Auksaburnio net buvo beveik uždraudęs davimą tame dalyke kokio nors įsakymo, nes malonės darbai yra noro ir liuso išsirikimo dalykas, o ne prievartos (Ambr.). Apaštalas čionai kalba apie abidvi lyti, taip-pat kaip ir

Išganytojas Mat. 19, 12.—*Patarimą*. Skirtumas tarp įsakymo ir patarimo yra tame, kad nepaklusnumas pirmajam yra nusidėjimu, nes paliečia reikalingą gerumą, nepriėmimas gi paskutiniojo nėra nusidėjimu (Aug.), kadangi patarimas esti apie geresnįjį iš gerų dalykų.—*Kaip mielaširdystę gavusis*... Kadangi Povilas bijosi, kad ir taip nesusitiktų su pasipriešinimu, todėl jis primena savo vertybę, kaip apaštalą. Ne kaip šiaip jau klaidingas žmogus duoda jis tą patarimą, bet tvirtai įsitikinęs, jog jis turi šv. Dvasią.—(26) *Tai*: jogei žmogui gera yra, jei jis pasilieka nevedęs.—*Dėlei dabartinio reikalo*: Dėlei dangelio įvairių vargų ir rūpesčių, kuriuos atneša su savim dabartinis gyvenimas, ir su kuriais vedusieji tankiaus susitinka, kaip nevedusieji, kadangi anie turi rūpintis ir apie save ir apie savuosius. Reikalas yra dabartinis, kadangi jis visuomet žmogų spaudžia, ir esantieji moterystėje negali niekuomet jo nusikratyti. Tas reikalas kliudo žmonėms visai atsiduoti Dievo tarnystei (e. 32...).—(27) *Esi surištas*... Bet kad kas nors nepažemintu moterystės taip, jog manytu, buk reikią jau padarytą išristi, o nevedusiems visai jom neiti, Povilas pažymi, kad jis kalbėjo tik apie nevedusius, priegtam davė tik patarimą. Esantiems moterystėje tinka anie įsakymai ir patarimai, kurie buvo paminėti jau e. 10... (28) *Bet jei*

virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco.

²⁹ Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut et qui habent uxores, tamquam non habentes sint: ³⁰ Et qui flent, tamquam non flentes: et qui gaudent, tamquam non gaudentes: et qui emunt, tamquam non possidentes: ³¹ et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: praterit enim figura hujus mundi. ³² Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. ³³ Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. ³⁴ Et mulier innupta, et virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore, et spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. ³⁵ Porro hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vo-

vienok tokie turės kuniškus vargus; aš gi jusų gailiuos.

²⁹ Tat-gi, tai aš sakau, broliai: Laikas yra trumpas; pasilieka, kad ir tie, kurie turi pačias, betu kaip neturintieji; ³⁰ ir kurie verkia, kaip neverkiantis ir kurie džiaugiasi, kaip nesidžiaugiantieji; ir kurie perka, kaip nieko nevaldantieji; ³¹ ir kurie naudojami šiuo pasauliu, kaip kad iš jo nesinaudotu; nes šio pasaulio išvaizda praeina. ³² Noriu gi, kad jūs būtumėt be rūpesčio. Kas be pačios yra, rūpinasi tuo, kas yra Viešpaties, kaip Dievui įtiktu. ³³ O kas yra su pačia, rūpinasi tuo, kas yra pasaulio, kaip jis įtiktu pačiai, ir padalintas yra. ³⁴ Ir neištekėjusi moteriškė ir mergaitė mąsto apie tai, kas yra Viešpaties, kad betu šventa kunu ir dvasia; o kuri yra ištekėjusi, mąsto apie tai, kas yra pasaulio, kaip ji vyrui įtiktu. ³⁵ Bet tai sakau dėl jūsų

vestumei... Tas priedas turi parodyti, jog augščiaus padėtuose žodžiuose randasi tik patarimas, žinoma, vien tiems, kurie jokiuo apžadu į Dievą nėra suristi (Auks. Teod.).—*Kuniškus vargus*.—paminėtuosius 26. e.—*Aš gi jusų gailiuos*: Trokšdamas apsaugoti jus nuo vargų, duodu aš patarimą pasilikti nevedusiais.

(29) E. 29—31 yra praemissa maior, e. 32—34 praemissa minor, o e. 35 conclusio vieno ilgo silogismo.—*Laikas yra trumpas*: Šio gyvenimo laikas yra iš Dievo Apveizdos trumpas (Jier. Tom.).—*Kaip neturintieji*. Naudojimas moteryste nėra užgintas, bet niekas neprivalo duoties jos malonumais ar vargais sulaukyti save arba nukreipti nuo svarbiausios priedermės, tarnavimo Dievui.—(31) *Ir kurie naudojami...* Apaštalas kalba (kaip parodo gr. t.) apie pasinaudojimą, kurs peržengia reikalingumo ribas.—*Pa-*

saulio išvaizda: Išviršinė išvaizda. Mums ne valia atsiduoti visai šio pasaulio dalykams ir rūpesčiams, kadangi visą mūsų širdį privalo pripildyti vienas rūpestis, apie kurį šnekama sekancioje eilutėje.—(33) *O kas yra...* kas toje eil. pasakyta, tai tinka abiem lytim.—(34) *Ir neištekėjusi...* Zodis: *mergaitė*, pridėtas yra, kad skaitytojai nemanytu vien apie našles.—Nors Apaštalas nori, kad visi krikščionys betu šventi dušia ir kunu, vienok jis skaito reikalingu daiktų pažymėti, jog esantiems moterystėje vargiaus yra prisiturtėti nuo pasaulio dvasios, kaip nevedusiems, kadangi pirmiesiems reikalingos yra didesnės malonės, todėl celibatas turi būti augščiaus statomas (Aug.).—(35) *Bet tai...* Apaštalas rūpestingai atekiria, kas naudinga, nuo to, kas reikalinga yra. Kaip medinciai atima liuosybę iš miško žvėrių kilpomis, taip žmogaus liuosybė esti apribojama įstatymais; bet Apaštalas ne-

bis inijciam, sed ad id, quod honestum est, et quod facultatem praebeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

³⁶ Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, et ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat. ³⁷ Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, et hoc iudicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit. ³⁸ Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: et qui non jungit, melius facit.

³⁹ Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino. ⁴⁰ Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium: puto au-

naudos, ne kad užmesčiau ant jusų kilpą, bet tam, kad mandagu yra ir kad palengvina mels-ties Viešpačiui be sugaišties.

³⁶ Bet jei kam regisi, jam nepadoru busiant, jog jo mergaitė išeina iš metų, ir jog jis turi ją išleisti už vyro, ką nori, tedaro; jis nenusideda, jei ji ištekėtu. ³⁷ Bet jei kas tvirtai apsiėmė savo širdyje, neturėdamas reikalo, turėdams gi valdžią ant savo valios, ir kurs nutarė savo širdyje užlaikyti savo mergaitę, gerai daro. ³⁸ Taigi, ir kas už vyro išleidžia savo mergaitę, gerai daro; ir kas neišleidžia, geriaus daro.

³⁹ Moteriškė surišta yra įstatymu, kolei jos vyras gyvas yra, o jei jos vyras užmigo, ji tapo liuosa. Už ko nori, tegul teka, tiktai Viešpatyje. ⁴⁰ Bet bus laimingesnė, jei taip pasiliks, pa-

nori atimti iš tikinčiųjų jų liuosybės, tik-tai kaip geras tėvas, kurs linki jiems kuogeriausių dalykų, stato prieš jų akis aną didžią prerogativą, iš kurios džiaugiasi visi nevedusieji ir mergystėje pasiliekančios žmonės.—*Bet tam, kad mandagu...* Apaštalas turi čia mintyje jų tobulybę, o ne paprastąjį saiką (Aug.).

(36) *Bet jei...* Jauniems žmonėms, kurie patįs apie save turi teisę nutarti, galėjo užtekti 27. e. duotojo patarimo, bet kadangi mergaitės priklauso nuo gimdytojų, todėl ir jiems Apaštalas duoda kaikuriuos nurodymus. Jie nenusideda, išleisdami savo dukteris už vyro (e. 36), bet gerai daro, jei leidžia joms užlaikyti mergystę (e. 37); gera yra moterystė, bet dar geresnė mergystė (e. 38).—*Ką nori, tedaro.* Nors ir gimdytojams garbė yra turėti dukterį mergaitę, bet ne visi tai išmano. Jei tat tėvui regisi, jog duklė, jei ji išeis iš metų, gali tapti sau ir šeimynai užgėdinimu, ir jog jis to dėlei turi išleisti už vyro, tedaro, kaip jis nori.—(38) *Bet jei kas..* Kas savo širdyje tvirtai nutaręs yra ne iš kokio nors užsispyrimo, bet

dėlto kad jam nėra jokio reikalo, kurs verstu jo dukterį turėti norą ištekėti, o ji pritarti tam norui, tas gerai daro, leisdamas jai liuosą užlaikyti mergystę.

39–40. Kaip mergaitėms taip ir našlėms pataria Apaštalas celibato užlaikymą, kurs yra geresnis už antrąją moterystę.

(39) *Įstatymu:* moterystės įstatu, jogei pačiai prie gyvos vyro galvos ne valia ištekėti už kito vyro.—*Užmigo,* t. y. numirė. Gr. t. κοιμήθη. Tas žodis šv. Rašte vartojamas tik apie tuos, kurie gali tikėtis šlovingo prisikėlimo, t. y. apie teisiuosius.—*Tiktai Viešpatyje.* Plg. Rym. 7, 2. Dauguma šv. tėvų supranta šiuos žodžius taip, jog jei našlė tekėtu antrą sykį, tai jos vyras turėtų buti krikščionis.—(40) *Bet bus laimingesnė.* Kodėl ji bus laimingesnė, Apaštalas, tiesa, nesako aiškiai, bet augščiau padėtas mergystės pagyrimas parodo, jog ji taip turės dvasiską pelną.—*O taruos...* Kaip pradžioje savo pamokos apie celibatą Apaštalas pažymėjo savo vertybę (e. 25), nors su didžiu nedrąsumu, taip daro ir čionai.

tem quod et ego Spiritum Dei habeam.

gal mano patarimą; o tariuos, kad ir aš turiu Dievo Dvasią.

2. Apie stabams paaukotas daiktus. a) Teoretiskasis klausimo išrišimas.

Caput VIII. ¹ De iis autem, quae idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, caritas vero aedificat. ² Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat

8. Perskyrimas. ¹ O apie tai, kas stabams aukojama yra, mes žinome, nes visi turime žinojimą. Žinojimas daro pasiputusias, bet meilė pagerina. ² O jei kas tariasi, ką nors žinas, dar jis nepažino, kaip jam reikia ži-

8, 1—7. Nors klausimas apie stabams paaukotas valgius jau buvo išrištas Jeruzalės Susirinkimo nutarimu (Apd. 15, 23...), vienok Korinte buvo sukėlę įvairūs abejojimai apie tų dalyką. Apaštalių nutarimas buvo visųpirmą duotas krikščionims iš pagonių Antiokiijoje, Syrijoje ir Kilikijoje (Apd. 15, 23) ir buvo apgarsintas tų kraštų bažnyčiose (Apd. 15, 30, 41; 16, 4). Anose šalyse ypatingas buvo jo reikalingumas, kadangi tenai žydų skaitlius buvo labai didis. Kitoks dalykų stovis buvo Makedonijoje ir Graikijoje, kamė žydai buvo taip neskaitlingi, kad jie net ne visuose didesniuose miestuose turėjo savo synagogas. Nors čionai papiktinimo pavojus buvo mažesnis, vienok ir daug vargiaus buvo išpildyti apaštalių nutarimą visame jo platumė. Galėjusio kilti papiktinimo priežastis buvo tame, kad tos paaukotų gyvulių dalis, kurios buvo gražinamos aukotojams, išrodė tarsi stabų atgal padovanotomis. Tos atgal atiduotosios dalys buvo arba pačių aukojančių suvalgomos, arba parduodamos, arba beturčiams išdalinamos. Daugelis Korintiečių skaitė tokios mėsos valgymą neužgintu (6, 12; 10, 28); kaikiurie net dalyvaudavo aukų pokiliuose, daromuose pagonių šventyklose, kiti, tiesa, nedrįsdavo tai daryti, tačiau valgydavo kiekvieną mėsą, nesiklausdami, iš kur ji būtų, kiti galop, pirm negu pirkdavo ar valgydavo, rupestingai teiraudavosi, ar mėsa nepaieina iš stabams paaukotųjų. Taigi, Apaštaliui rūpėjo iš vienos pusės nepaiddinti nepamatoto silpnųjų baikštumo, iš kitos gi nepraplatinti nepriderančiai krikščionių liuosybės ribų. Klausimo išrišime jam regimai stovi prieš akis apaštalių nutarimas, kurį jis, nors neminėdamas, autentiškai išaiškina.

Kaip pasmaugtųjų gyvulių ir kraujo, taip ir stabams paaukotųjų dalykų valgymą apaštalai buvo užgynę visųpirmą žydų papiktinimo išvengimui. Pilnai su tuo sutikdamas Povilas a) paduoda teoretišką klausimo išrišimą (8, 1—13), sakydamas, jog stabams paaukotųjų dalykų valgymas pats iš savęs nėra užgintas, bet gali būti kažkada uždraustas dėlėi papiktinimo, b) stato save pavyzdžiu (9, 1—10, 14), kaip jis, trokšdamas išganymo kitų, vengė visokio papiktinimo, ir c) užbaigia praktišku pamokymu (10, 15—11, 1), kaip kokiame atsitikime reikia elgties.

Teoretiškame klausimo išrišime Apaštalas sako: kas turi tikrą išmanymą, tie žino, jogei stabai nieku yra ir negali sutepti jiems atnašautų mėsų; tiems tat paaukotųjų dalykų valgymas yra leistas; kitiems gi, kurie tai nežino, yra neleistas (8, 1—7); bet kadangi jų valgymas nei kiek nepraverčia išganymui, todėl ir tiems, kurie turi geresnį išmanymą, pridera nuo to valgymo prisiturtėti, kiek kartų yra pamatuota baimė, kad taip silpnesnieji broliai gali būti papiktinti (8, 8—13).

(1) *O apie tai...* Sakinys nėra užbaigtas. Žinojimo paminėjimas duoda Apaštalui progą aprašyti tikro žinojimo privatumus, taip kad pats žinojimo dalykas yra išvardytas tik 4. e.—*Nes visi: tobulėsnieji, dvasiskieji* (2, 12).—*Žinojimas daro...* Grynai žmogiškasis žinojimas daro pasiputusių, jei kas jį negerai pritaiko be meilės pagalbos (Aug. Tom.).—*Meilė pagerina.* Visa Bažnyčia ir atskiri tikintys yra lyg-kad Dievo namai; kas padeda Bažnyčios ir jos sąnarių pažangai, tas stato anuos namus arba pagerina; daro gi tai meilė drang su žinojimu.—(2)*O jei kas tariasi...* Kas puikybės apakintas tiki-si žinas ką nors iš to, kas yra dalyku gi-

eum scire. ³ Si quis autem diligat Deum, hic cognitus est ab eo. ⁴ De escis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus est Deus, nisi unus. ⁵ Nam etsi sunt qui dicantur dii sive in coelo, sive in terra (siquidem sunt dii multi, et domini multi): ⁶ nobis tamen unus est Deus, Pater, ex quo omnia, et nos in illum: et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum. ⁷ Sed non in omnibus est scientia. Quidem autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: et conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur.

⁸ Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus,

noti. ³ Bet jei kas myli Dievą, tas jo pažintas yra. ⁴ O kas paliečia valgius, kurie stabams aukojami yra, mes žinome stabą nieku esant pasaulyje, ir jogei nėra kito Dievo, kaip tik vienas. ⁵ Nes nors ir yra, kurie dievais vadinasi, ar tai danguje ar ant žemės (kadangi daug yra dievų ir daug viešpačių), ⁶ bet mums vienas yra Dievas, Tėvas, iš kurio visa, ir mes jame esame; ir vienas Viešpats, Jėzus Kristus, per kurį visa yra, ir mes per jį. ⁷ Bet ne visuose yra žinojimas; o kaikurie, turėdami iki dabar tą patį supratimą apie stabą, valgo kaippo stabų-auką; ir jų sąžinė, kadangi silpna yra, sutepta esti.

⁸ Bet valgis nedaro mūsų labiaus įtikinčiais Dievui; nes nepasigausinsime, jei valgysime; nei ko nors nustosime, jei ne-

lesniojo pažinimo krikščionystės, jis dar net nežino budo, kaip jis turėtų žinoti, nebekalbant jas apie patį pažintinąjį dalyką; nes tikras žinojimas privalo būti praktiškas ir naudingas.—(3) *Bet jei kas...* Tikra Dievo meilė turi savyje ir artimo meilę.—*Tas jo pažintas yra:* tas yra iškeltas į prietelystę su Dievu ir apdovanojamas visokiomis gėrybėmis; tarp jų yra ir tikras žinojimas (Auks.).—(4) Plg. 1. e. paaiškin.—*Nėra kito Dievo...* Apaštalas čionai regimai turi mintyje Ps. 95, 5. Dievaitis, arba stabas yra dalyku be turinio, paveikslu žmonių paklydimo, nieku gi tarp tikrųjų dalykų.—(5) *Kurie dievais vadinasi:* per vardo išnaudojimą (Tert.). Mes krikščionis žinome tikrą vardo reikšmę. Todėl mums krikščionims yra vienas Dievas ir vienas Viešpats (Auks. Tom.). Ištikrųjų vienas tėra Dievas, kurs yra visų dalykų pradžia ir jų paskutinis tikslas, taip-pat ir vienas tėra Viešpats: tas, per kurį visa sutverta yra, ir per kurį mes atpirkti esame, žmogumi tapusis Dievo Zodis.—(6) *Bet mums...* Abiejose šios eilutės pusėse paliečiama yra sutvėrimas ir atpirkimas.—(7) *Bet ne visuose...* Jei

dievačių paveikslai yra nieku, tai ir aukos jiems daromos yra nieku, t. y. mėsa nepermaino savo prigimties per atnašavimą stabams, ji neigauja naujos galybės, kaip manė pagonys, ir nėra sutepta, kaip tikėjo žydai; taigi, pati iš savęs ji nedaro tų, kurie ją valgo, nei šventesniais nei labiau suteptais. Visa yra iš Dievo Tėvo ir per Jėzų Kristų, taigi ir valgymas viso ko leistas yra; vienok kas iš savęs leista yra, gali tapti iš atžvilgio į aplinkybes užginta. Ne visi turi užtenkančių žinojimų. Kad yra tik vienas Dievas ir dievačių paveikslai nieku yra, žinojo visi krikščionys, bet ne visi darė iš to praktišką priiaikymą, ir per šešerius metus po savo atsivertimo dar nevisi Korinto tikintys buvo užtektinai priveikę pagarbą arba baimę dievačių.—*Ir jų sąžinė...* Sąžinė yra vidnjiniu teisėju, kuris pamoko, kas reikia daryti, ir pagiria. kas gera, papeikia, kas piktą; daro gi tai ne viena, bet draug su tuo, nuo kurio turi pažinimą gerumo ir piktumo. Pirm atsivertimo tuo antruoju buvo stabai.—(8) *Bet valgis nedaro...* Plg. Rym. 14, 7. Valgis neprisideda prie pažangos gerume,

deficiemus. ⁹ Videte autem ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. ¹⁰ Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem: nonne conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? ¹¹ Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? ¹² Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. ¹³ Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

valgysime. ⁹ Bet veizdėkite, kad kartais ta jūsų liuosybė netaptu papiktinimu silpniesiems. ¹⁰ Nes jei kas pamatys tą, kurs turi žinojimą, sėdinti už stalo stabų šventykloje, argi jo sąžinė, silpna budama, nepasidarys valgyti stabų aukas? ¹¹ Ir prašus per tavo žinojimą silpnasis brolis, už kurį numirė Kristus. ¹² O taip nusidėdami prieš brolius ir pažeisdami jų silpną sąžinę, nusidedate Kristui. ¹³ To dėlei jei valgis piktina mano broli, nevalgysiu mėsos amžinai, kad nepiktinčiau savo brolio.

b) Apaštalo pavyzdys, kurs trokšdamas išganymo kitų vengė visokio papiktinimo.

Caput IX. ¹ Non sum liber? Non sum Apostolus? Nonne Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum

9. Perskyrimas. ¹ Ar aš neesu liuosas? Ar aš neesu apaštalas? Ar gi nemačiau Kristaus Jėzaus, mūsų Viešpaties? Ar

ir prisitūrėjimas nuo jo neatuėša jokios dvasiškos pragaisties.—(9) Plg. Rym. 14, 20.—(10) *Nes jei kas...* Kaip labai priešingas yra toks pasielgimas krikščioniškam įstatymui, Apaštalas parodo žemiaus 10, 14...; čionai jis nori pažymėti tik pragaistį, kuri darosi artimui, kada tas seka kitų pavyzdį ir elgiasi prieš savo sąžinę. Darosi neteisybė silpnajam, iš atžvilgio į kurį reikia turėti didesnis atsargumas dėlei jo silpnumo,—broliui, kurs labiausiai reikia mylėti, kaip kas kitas, broliui, kurį Kristus taip labai brangino, jog už jį atidavė savo gyvybę! Priegtam ta neteisybė yra begal didelė: brolis pražūsta, kraujas, kurį Kristus už jį išliejo, nustoja savo vaisių. Galop priežastis, dėlei kurios darosi taip didelė neteisybė yra begal maža: nes tu nori parodyti viešai tavo teisingą žinojimą.—(11) Plg. Rym. 14, 15.—(12) Plg. Rym. 4, 21. Jūsų silpnieji broliai ne mažiau už jus yra Kristaus kuno sąnariais.—(13) *To dėlei.* Dėlei visų augščiau pasakytųjų prirodinimų, ypač gi dėlei paduotojo 12. eilutėje.—*Nevalgysiu...* Aš nenorin valgyti

jokios mėsos ir tai amžinai ir vien dėlto, kad nedučiau silpnam broliui papiktinimo. Apaštalas yra pasiryžęs taip padaryti, jei paduotoji sąlyga to reikalauja.

9,1—13. Apaštalas, stadydamas pats save Korintiečiams, kaip jo pasiėlgimo pavyzdį, visupirma primena, jog jis dėl didesnio dvasiško pelno išsižadėjo prigulincio jam užlaikymo. Jis, budamas tikru apaštalu, gali taip-pat gyventi, kaip ir kiti Evangelijos skelbėjai, taigi, ir jis turi teisę gauti užlaikymą iš tų bažnyčių, kuriose darbuojasi (9, 1—14); bet jis tos teisės išsižadėjo, kad nebutu broliams kokio papiktinimo, ir kad pats jis pasiektu didesnį tobulumą (9, 15—18); tat-gi iš jo pavyzdžio Korintiečiai turi mokyties, jog kada kada reikia prisitūrėti ir nuo to, kas leista, kad pasiektus didesnį gerumą.

(1) *Araš neesu.* Apaštalas pasisakė esąs pasiryžęs niekuomet nevalgyti mėsos. Kad butu aišku, jog tik meilė jį prie to veda, jis pažymi, kad jis visai liuosas yra (Tom.), ir jog vien atžvilgis į brolių papiktinimą gali privesti jį prie išsižadėji-

vos estis in Domino? ² Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino. ³ Mea defensio apud eos, qui me interrogant, haec est. ⁴ Numquid non habemus potestatem manducandi, et bibendi? ⁵ Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi sicut et ceteri Apostoli, et fratres Domini, et Cephas? ⁶ Aut ego solus, et Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi? ⁷ Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, et de fructu ejus non edit? Quis pascit gre-

gi ne mano veikalu jūs esate Viešpatyje? ² Ir jei kitiems aš neesu apaštalas, vienok-gi jums esu; nes mano apaštalystės ženklų jūs esate Viešpatyje. ³ Mano apsigynimas prieš tuos, kurie manęs klausia, tasai yra: ⁴ Argi mes neturime teisės valgyti ir gerti? ⁵ Argi mes neturime teisės vesties draug su savim moteriškę seserį, kaip ir kiti apaštalai, ir Viešpaties broliai, ir Kėfas? ⁶ Ar tik aš vienas ir Barnabas neturime teisės tai daryti? ⁷ Kas kada-nors kareiviauja savomis išlaidomis? Kas sodina vynyną ir nevalgo iš jo vaisių? Kas gano kaimenę

mo to, kas leista daryti.— *Argi nemačiau...* Apaštalas prirodinėja savo apaštališką vertybę: jis yra liudytoju, kurs matė prisikėlusį Jėzų Kristų (Apd. 26, 15—18; 9, 17, 22, 14... ir žem. 15, 8) ir su pasisekimu apsaokojo Evangeliją.— (2) *Ir jei kitiems aš...* Jog jis ir kitiems buvo apaštalu, sako jis pats Rym. 15, 18... Taigi, čionai prasmė yra: nors gal kiti, tarp kurių aš neapsakojau Evangelijos, ir abejoja apie mano vertybę, vienok jų sąžnyčia yra mano liudijimu.— (4) *Argi mes neturime...* Kadaugį Povilas yra tikras apaštalas, todėl jam priklauso ir apaštalių teisės; o tarp jų yra teisė gauti užlaikymą iš tų bažnyčių, kuriose jis darbuojasi; kaip tai parodo pasielgimas kitų apaštalių (e. 5, 6), pavyzdžiui iš kasdieninio gyvenimo (e. 7), šv. Raštas (e. 8—11), palyginimas su kitais mokytojais ir šventyklos tarnais (e. 12, 13), įsakymas Viešpaties. Plg. Luk 10, 8.—(5) *Ar gi mes...* Buvo pas žydus paprotis labai giriamas, jog turtingos moteris suteikdavo mokytojams reikalingą užlaikymą, bet toks paprotis galėjo kaikada tarp pagonių sukelti papiktinimą (Jier.). Žodis „moteriškė“ nurodo, jog buvo tai ypata nebejauna, naaklė; priedas „sesuo“ pažymi, jog ji buvo krikščionė.—*Kaip ir kiti...* Išskaityme randasi gradacija: kaip kiti apaštalai, ir kaip tie, kurie, kaip Viešpaties broliai, turėjo apaštalių draugijoje ypatingą pagarbą, ir galop jų galva, Kėfas. Viešpaties broliais apaštalių tarpe buvo Jokubas Jaunesnysis, Simonas Uo-

lasis, Judas Tadejus. Išganytojas buvo jiems paskyręs paskutiniąsias vietas prieš Judą, regimai kad jie savo pavadinimo nepriskaitytu gentystei (Mat. 10, 3. Mork. 3, 18). Jokubo Jaunesnioji motina buvo Marija, „sesuo Viešpaties Motinos“ (Jo. 19, 25), t. y. Kleopo, šv. Juozapo brolio, žmona, taigi, netikra sesuo švenč. Panos. Todėl anie „Viešpaties broliai“ buvo jo brolėnais.— (6) *Tai daryti:* Gr. t. τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι, t. y. teisės nesidarbuoti (savo rankomis). Barnabas, nors Apaštalių darbai nieko apie tai nesako, draug darhavosi Korinto bažnyčios įkurime. arba toliaus tęsė šv. Povilo darbus.— (7) *Kas kada nors...* Taipogi apaštalai yra kareiviais, vynyno užveizdais, ganytojais. Taigi, kaip kareiviui nereikia savo rankų darbu pelnytis užlaikymą, bet jį gauna nuo tų, keno naudai jis nešioja ginklus, kaip vynyno užveizdai neužsiima kitu amatu, bet gauna pragyvenimą iš vaisių, kaip piemenis tai, ko jie reikalauja, ima iš kaimenės, taip ir tie, kurie, budami Kristaus kareiviais, kovoja prieš pikta neprietelį ir veda tikinčius į išganyką, negali būti priversti pelnytis kasdieninį užlaikymą savo rankų darbu. Bažnyčios yra vynymais, kuriuos jie pasodino ir apdirba, jų kaimenėmis, kurias jie gano ir apgina; taigi, jie turi teisę būti jų užlaikytais. Pirmas prilyginimas nurodo draug pavojus, su kuriais apaštalamis nuolat reikia susitikti: antras vargus, trečias nuolatinių rūpestį apie tikinčius (Auk.). Galop Apaštalas nereikalauja nieko, kas bu-

gem et de lacte gregis non manducat? ⁸ Numquid secundum hominem hæc dicit? An et lex hæc non dicit? ⁹ Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? ¹⁰ An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt: quoniam debet in spe qui arat, arare: et qui triturat, in spe fructus percipiendi. ¹¹ Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? ¹² Si alii potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Christi. ¹³ Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: et qui altari deserviunt, cum altari participant?

ir nevalgo kaimenės pieno? ⁸ Argi aš tai sakau žmonių būdu? Ar ir Įstatymas to nesako? ⁹ Nes parašyta yra Mozės Įstatyme: Neužriši nasrų kulantčiam jaučiui! Argi Dievas rupinasi apie jaučius? ¹⁰ Argi ištikrųjų ne dėlėi mūsų tai sako? Nes dėlėi mūsų parašyta yra: Kursai aria, turi arti su viltimi; ir kurs kulia,— su viltimi dalyvauti vaisiuose. ¹¹ Jei mes jums sėjome dvasiškas gėrybes, argi didelis yra daiktas, jei mes įjautumėm jūsų žemiškus dalykus? ¹² Jei kiti yra dalininkais teisių ant jūsų, kodėl ne juo labiau mes? Bet mes nesinaudojome ta valdžia; bet visa nukendame, kad nepadarytumėm kokio sutrukdymo Kristaus Evangelijai. ¹³ Ar nežinote, jog kurie šventykloje darbuojasi, valgo, kas yra iš šventyklos; ir kurie tarnauja altoriui, gauna dalį iš altoriaus.

tu viršaus, bet tik to, kas yra visureikalingiausia.— (8) *Argi aš...* Kad vis tai neišrodytu vien žmonių išminties reikavimais, Apaštalas priduria šv. Rašto liudijimą.— (9) *Nes parašyta yra:* 5 Moz. 25, 4. Palestinoje kulia, vedžiodami jaučius po javus, paklotus ant kietos žemės, kad taip išbirėtu iš varpų grūdai. Tokie kulantys jaučiai turėjo tarsi teisę būti kuliamus javus, nes Mozės Įstatymu buvo užginta užrišti jiems nasrai.— (10) *Argi ištikrųjų...* Apaštalas kalba apie aną ypatingą Apveizdą, kuri veda išmintingus sutvėrimus tam tikrais parėdymais prieš jiems ypatingo tikslo. Labiau už gyvulius vertas yra užmokesnio kiekvienas žmogus, kurs veikia dėl kitų.— *Turi arti su viltimi.* Priedermė guli ant pjuties ir dirvos pono, kurs turi duoti darbininkams prigulintį užmokesnį, kad jie galėtų žirbti su viltimi.— (11) *Jei mes jums...* Plg. Rym. 15, 27. Apaštalas truputį permainingai palyginimą: sėjančią atsako ariantiems ir kulantiesiems, įjaunantįsį gi tiems, kurie jau gauna savo

vaisius. Apaštališki darbininkai sėja apsakodami Evangeliją, iš kurios randasi apščiūsi piutis dvasiškių gėrybių; jie įjauna žemiškus dalykus, tai, kas gyvenimo užlaikymui reikalinga yra. Žemdirbiai paprastai gauna daug daugiau vaisių ir tai tos pačios rūšies, kaip jie sėja; apaštalai mažiau ir menkesnės rūšies.— (12) *Jei kiti:* žemesnieji mokytojai.— *Bet mes nesinaudojome...* Pagonis matydami, kaip apaštalai ėjo iš krašto į kraštą, galėjo pigiai pasipiktinti, jei jie būtų ėmę užlaikymą nuo tikinčiųjų, o ir neturtingesnieji krikščionys galėjo sunkiai atjausti mezliavus savo mokytojų užlaikymui. O kaip gi didžią pagarbą turėjo atjausti pagonis, kad jie matė, kaip šv. Povilas darbovosi dieną ir naktį, kad nieko neapsunkintu, ir kaip jis įieskojo ne naujai atverstųjų labio, bet jų dūšių!— (13) *Gauna dalį iš altoriaus:* dalinasi su altoriumi, taip kad altorius ima vieną dalį, jie kitą. Apaštalas kalba apie žydų kunigus, kurie nebuvo gavę jokios tėvainystės, išskyrus tą dalyvavimą iš altoriaus.

¹⁴ Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. ¹⁵ Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet. ¹⁶ Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit; vae enim mihi est, si non evangelizavero. ¹⁷ Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitatus, dispensatio mihi credita est. ¹⁸ Quæ est ergo merces mea? Ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

¹⁹ Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificerem. ²⁰

¹⁴ Taip ir Viešpats parėdė tiems, kurie apsakoja Evangeliją, kad jie iš Evangelijos gyventu. ¹⁵ Aš gi nieku iš to nesinaudoju. Nei-gi parašiau, kad taip su manim būtų daroma; nes aš velyčiau numirti, ne kaip kad kas man tą garbę atimtu. ¹⁶ Nes jei aš apsakosiu Evangeliją, nėra man garbės; nes tai man uždėta yra, kaip reikalas; nes deja man, jei aš Evangelijos neapsakosiu! ¹⁷ Nes jei aš tai su noru darau, turiu užmokesnį; o jei be noro, vienok suteikimo pareiga man patikėta yra. ¹⁸ Koks tat yra mano užmokesnis? Tas, kad apsakodamas Evangeliją, aš ją paduodu be atlyginimo, nesuvartodamas piktai savo valdžios, kuri man priklauso iš Evangelijos apsakojimo.

¹⁹ Nes budamas liuosas prieš visus, padariau save visų tarnu, kad didesnį skaitlių laimėčiau.

(14) *Taip ir Viešpats parėdė.* Apaštalams buvo tai teisė, kurios jiems buvo valia išsižadėti, tikintiems įsakymas. Šv. Povilas parenka kiekvieną žodį tinkamai. Jis nesako: kurie užimti yra šventykloje, gauna nuo tų, kurie aukoja, bet: „iš altoriaus“, kad aukojantys nesikeltų puikybėn. Taip-pat ima apaštalai iš Evangelijos. Jis taipogi nesako (e. 14): renka turtas iš Evangelijos, bet tik gyvena (Auks.).— (15) *Aš gi nieku iš to nesinaudoju:* neiviena iš tų rasių, kad reikalaučiau sau prigulinių užlaikymo. (Auks. Oekum. Tom.).— (16) *Nes jei aš apsakosiu...* Povilas turėjo uždėtą ant savęs tikrą priedermę apsakoti Evangeliją, taip kad jis būtų buvęs vertas bausmės prieš Dievą, jei būtų norėjęs ją apieisti. Todėl jis taip mažai tegali ja girties, kaip bernas, kuriam ponas ką nors paliepė su bausmės pagrasimu už neįsipildymą. Bet kad jis dėlei Viešpaties daugias padarė, negu buvo priedermė, tuo jis nori girties Viešpatyje.— (17) *Nes jei aš...* Kad jam pavestasis tarnavimas turės užmokesnį, šv. Povilas nemini, ka-

dangi tai visiems žinoma yra; jis kalba tik apie tą darbą, kurį savaimi ant savęs uždėjo. Tas jam nupelnys nepaprastą užmokesnį.— *O jei be noro...* Jei jis nedaro to, ką jis pats savaimi apsiėmė daryti, jis negaus ypatingo užmokesnio; bet jei jis neišpildytu jam pavestojo tarnavimo, jis ne tik nustoja užmokesnio, kurį Dievas pažadėjo, bet teisingai bus bausstas už savo nepaklusnumą.— (18) *Koks tat yra mano užmokesnis...* Taigi, kas man reikia daryti, kadangi toks yra dalykų stovis, idant aš gačiau aną ypatingą užmokesnį, kurio man mano apsakoymas nenupeľno?

¹⁹—23. Šv. Povilas, nors buvo liuosas, norėjo tapti visų tarnu, kad atveddamas kuodaugiausiai į tikėjimą tuo tikriaus pats gautu išganyma.

(19) *Nes budamas liuosas prieš visus...* Kadangi aš vietos išsirinkime, kame apsakočiau Evangeliją, ir gyvenimo būde nuo nieko nebuvaug prigulmingas, aš prisitaikiau prie visų, kuriems aš apsakoju Evangeliją, kaip tarnas prie savo pono, vien dėlto kad atvesčiau prie Kristaus ir prie išganymo kuodaugiausiai tų, kuriems

Et factus sum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrarer: ²¹ Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant lucrificerem: iis, qui sine lege erant, tamquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrificerem eos, qui sine lege erant. ²² Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. ²³ Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps ejus efficiar.

²⁴ Nescitis quod ii, qui in stadio currunt, omnes quidem

²⁰ Ir pasidariau žydams, kaipo žydas, kad žydus laimėčiau; ²¹ tiems, kurie po Įstatymu yra, lyg-kad ir aš bučiau po Įstatymu, (nors aš nebuvau po Įstatymu), idant tuos, kurie buvo po Įstatymu laimėčiau; tiems, kurie buvo be Įstatymo, lyg-kad bučiau be Įstatymo (nors nebuvau be Dievo įstatymo, bet buvau po Kristaus įstatymu), kad laimėčiau tuos, kurie buvo be Įstatymo. ²² Pasidariau silpniems silpnas, kad silpnuosius laimėčiau; visiems visa pasidariau, kad visus išgelbėčiau. ²³ Visa gi darau dėl Evangelijos, kad jos dalininku tapčiau.

²⁴ Ar jūs nežinote, jog kurie lenktynėse bėga, visi, tiesa, bė-

ną taip tarnu buvau tapęs.—(20) *Ir pasidariau...* Kaip jis buvo tapęs visų tarnu, parodo Apaštalas, išskaitydamas trejopus žmones: žydus (e. 20. 21), pagonis (e. 21) ir silpnus krikščionis (e. 22). Visupirma jis išvardija žydus kaipo tautą, kad paskiaus praplatindamas ratą ir pažymėdamas tikėjimus (po Įstatymu) įtrauktų į jį ir ir prozelitus. Pavyzdžiui, kaip Povilas buvo tapęs netikintiems žydams žydu, veiz. Apd. 16, 3; 21, 18.; 24, 17. Jis taikėsi prie jų dalykuose, kurie iš savęs buvo nei geri, nei blogi. Bet kiek kartų tas prisitaikymas galėjo būti papiktinimu, kadangi žydų apeigos buvo visiems įkalbinėjamos, kaipo reikalingos išganymui, jis drąsiai tam priešindavosi (Apd. 15, 2. Gal. 2, 1...). Jis norėjo savo atsisveigimu pakelti anuos žydus prie savo augštų pažiūrų. Bet niekuomet šv. Povilas nenusižemino lig to, kad butu taikėsis dogmatiškuose dalykuose.—(21) *Kurie buvo be Įstatymo:* pagonims, kurie buvo be apėiginio Mozės Įstatymo.—Kad kas nors nesuprastu klaidingai išsireiškimo „be Įstatymo“, lyg-kad krikščionys neturėtų jokio įstatymo, Povilas tuojau prideda: *buvau po Kristaus įstatymu.* Pastatymas dviejų įstatymų vienas prieš kitą parodo, kad Mozės Įstatymas nebeturi krikščionims vertybės; pasilikio tik morališkoji jo dalis Kristaus atnaujinta (Gal. 5, 14; 6, 2. Rym. 13, 9. 10). Taigi, taip Kristus yra ne tik išga-

nytojas, ant kurio mes statome, bet ir įstatymo davėjas, kurio mes privalome klausyti (Trident. Posėd. 6. kan. 21).—(22) *Pasidariau...* Kad silpnais krikščionims neduotu jokio papiktinimo, Povilas elgėsi sulig jų silpnybės, iki jis jų nepakėlė į tvirtesnį tikėjimą ir lig pilnesniam krikščionystės pažinimui.—*Kad visus išgelbėčiau.* Anot kaikiurių graik. rankraščių: kad aš nors kaikiuriuos išgelbėčiau.—(23) *Visa gi darau...* Evangelija čionai reiškia Evangelijoje padarytus pažadėjimus visiems tiems, kurie už laiko Kristaus mokslą ir įsakymus. Gr. t. yra: „kad aš tapčiau jos dalininku draug su tais, kuriems apsakojau“. Pirmasis darbe jis iš nuolaidumo nenori būti pirmuoju užmokesnyje. Kaip-gi aiškiai parodo čia Apaštalas, jog dievotiesiems valia atsisveigti į žadėtąjį jiems užmokesnį, kad taip nusikratytu visokio apsilėidimo ir pasiragintu savo uolome, nors jie visupirma ir darbuojasi dėl Dievo garbės! (Trident. Posėd. 6. persk. 11. kan. 31).

9, 24–10, 14. Pastatęs savo pasiūlymą Korintiečiams pavyzdžiu, Apaštalas juos ragina prie pasekimo; daro gi tai prilyginimu bėgančiųjų lenktynėse prie tikslo, iš kurių tik tie gauna dovaną, kurie kitus pranoksta (9, 24–27), ir patvirtina tą pamokymą tipiškai aiškindamas žydų išėjimą iš Egipto (10, 1–14).

(24) *Ar jūs nežinote, jog kurie lenktynėse bėga...* Palyginimas paimtas yra

currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis. ²⁵ Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinēt, et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam. ²⁶ Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans: ²⁷ sed castigo corpus meum, et in servitute redigo: ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.

Caput X. ¹ Nolo enim vos ignorare fratres quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, ² et omnes in Moyse baptizati sunt

ga; bet tik vienas tegauna laižybą? Taip bėgkite, kad gautumėt! ²⁵ O kiekvienas, kurs eina imtynėmis, prisilaiko nuo viso; ir jie juk tai daro, kad pragaištantį vainiką gautu, mes gi nepragaištantį. ²⁶ Taigi, aš taip bėgu ne kaip į nežines; taip kariauju, ne kaip orą plakdamas; ²⁷ bet aš varginu savo kūną ir tarnauti verčiu, kad kartais, kitiems apsakojęs, pats netapčiau peiktinas.

10. Perskyrimas. ¹ Nes aš nenoriu, kad jūs nežinotumėt, broliai, jog mūsų tėvai visi buvo po debesimi ir visi perėjo jūrą, ² ir visi į Mozę buvo apkrikšty-

iš senybės teatrų, kurie rasdavosi kiekviename bent kiek didelesniame Rymo valstijos mieste. Lenktynėse gauna tik vienas pirmasis, kitus aplenkiantis, laižybą, krikščionims gi visiems ta dovana prirengta yra, jei tik jie bėgs, kaip anas pirmasis: *Taip bėgkite, kad gautumėt.* Kas tam dalykui reikalinga yra, Apaštalas sako sek. eil.—(26) *Taigi, aš... Aš, kurs žinau, jog man atidėtas yra nepragaištantis vainikas, jei aš gerai bėgu ir t. t.—Ne kaip į nežines.* Kas nežino, kur jam reikia bėgti, tas bėga į nežines.—*Taip kariauju...* Taip kaip geram kovotojui pridera.—*Ne kaip orą plakdamas.* Tie žodžiai atsako žodžiams: *ne kaip į nežines.* Taip neprivalo elgties tas, kurs nori pasiekti savo tikslą.—(27) *Bet aš...* Kas gi yra dvasiškoje kovoje tuo Apaštalo neprieteliu, kurs jam reikia pergaltė? Jo kunas, ant kurio jis krauna visokių apsunkinimus, kuriuos jis dieną ir naktį darbuodamos dėl Evangelijos prima ant savęs, kad nevienu iš atversčių nebūtų apsunkinimu (1 Tes. 2, 9.), visi kentėjimai ir persekiojimai, su kuriais jis susitinka ir t. t.—*Netapčiau peiktinas.* Ir Apaštalui reikia gauti, kaip ir tikintiems, pergalėjimo vainikas. Kaip skelbėjas šv. Povilas šaukė kitus į kovą, kad paskiaus pats kaip kovotojas stotų į eilias, idant jis pats nebūtų atmetas.—Eil. 24—27 parodo, kaip teisingai moko katalikų Bažnyčia, sakydama, jog vien

tikėjimo neužtenka išganymui. Kas tiki, jog jam Kristus nupelnė tėvainystę, bet pats nenori draug su juomi kentėti, argi bus draug su juomi pašlovintas? (Trid. Posėd. 6. persk. 11). Parodo paskutinė eil. taipogi, be ypatingo apreiškimo niekas negali būti įsitikinęs, kad jis bus išganytas.

(10, 1) Krikštas ir švenč. Eucharistija yra viršiausios geradarystės, kurios suteikiamos yra krikščionims. Pirmoji įveda žmogų į kovos kelią, antroji duoda jam visuomet naujas jėgas kovai. Abiejų geradarysčių paveikslas buvo taipogi suteiktas ir žydams. Augščiaus padėtas palyginimas lenktynių ir imtynių labiausiai tiko krikščionims iš pagonių, šitas labiausiai žinomas yra atverstiesiems žydams; į vienus ir kitus Apaštalas atsišiepia savo prirodnėjimuose, kaip į brolius. — *Buvo po debesimi.* Debesis apsiausdavo ir gindavo Izraelitus. Kadangi jis pasirodė jau pirm jūros perėjimo, todėl Apaštalas stato jį pirmoje vietoje.— (2) *Ir visi į Mozę...* Mozė yra Kristaus paveikslas. Kaip išganytojas N. J., taip Mozė S. J. buvo tarpininku tarp Dievo ir tautos. Debesis buvo paveikslu šv. Dvasios, kuri turėjo būti suteikta krikšte, perėjimas gi Raudonosios jūros sausomis kojomis paveikslu panerimo krikšte. Galop, kaip krikščionių krikštas nuplauna mus nuo visų nusidėjimų, taip anas paveikslinis krikštas liuosavo Izraelitus nuo netikėjimo, t. y.

in nube, et in mari: ³ et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt, ⁴ et omnes eundem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra: petra autem erat Christus). ⁵ Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto. ⁶ Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt: ⁷ neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare, et bibere, et surrexerunt ludere.

darė tai, kad jie paskiaus tikėjo Mozei. (2 Moz. 14, 31). Anas paveikslinis krikštas pašvėsdavo juos įstatymui, kaip mūsų krikštas pašvenčia mus Kristui, ir liuosavo juos iš po Paraono valdžios, kaip krikščionių krikštas palinosuoja iš piktos dvasios galybės.— (3) *Ir visi valgė...* Kadangi manna, kuri buvo suteikiama Izraelitams laike visos jų kelionės per tyrus, buvo sulig savo atsiradimo, savo prigimties ir savo vertybės stebuklinga, todėl ji teisingai vadinasi dvasišku valgiu.— (4) *Ir visi tą patį...* Vanduo, tiesa, buvo prigimtas; Apaštalas vienok vadina jį dvasišku gėrimu, o tai dėlto kad jis buvo duotas viršprigimtinio būdo ir ženklino Kristaus kraniją N. Į — „Kaip tu valgai Kristaus kuną, taip anie manna, kaip tu geri kraniją, taip jie gėrė vandenį iš uolos. Nors anie dalykai buvo jausmais išmanomi, vienok jie buvo paduoti dvasišku būdu, ne sulig gamtos reikalavimo, bet iš malonės, ir draug su kunu penėjo taipogi dušią, nes vedė ją į tikėjimą. Todėl Povilas nieko nesako apie valgi: tasai buvo ne tik sulig būdo, kaip jis buvo duotas, bet ir iš savęs stebuklingas. Bet kadangi gėrime tiksliai budas, kaip buvo duotas, buvo ne prigimties ribose, todėl Apaštalas išaiškina jo reikšmę. Juk ne uolos prigimtis davė vandenį, nes kitaip jis jau ir pirma būtų iš jos išriškęs, bet tai padarė kita dvasiška uola, Kristus, kurs uolat su jais buvo ir visa stebuklingai darė. Todėl tai ir yra pasakyta: iš sekančios paskui juos

ti debesyje ir juroje; ³ ir visi valgė tą patį dvasišką valgi; ⁴ ir visi tą patį dvasišką gėrimą gėrė (gėrė gi iš sekančios paskui juos dvasiškos uolos; o uola buvo Kristus). ⁵ Bet daugelis iš jų neitiko Dievui; nes ištiesti yra tyruose. ⁶ O tai atsitiko kaipo paveikslas mums, kad mes negeistumėm pikto, kaip ir jie geidė. ⁷ Ir nesidarykite stabų garbintojais, kaip kaikurie iš jų, kaip parašyta yra: Žmonės sėdosi valgyti ir gerti ir atsikėlė žaisti. ⁸ Ir nepaleistuvaukime, kaip kaikurie iš jų paleistuvavo, ir pražuvo viena diena dvidešimt tris tuks-

dvasiškos uolos“ (Auks.). Žodis, kurs savame laike turėjo tapti kunu, buvo tuo, kursai davė Izraelitams vandenį iš uolos; Jahve, kurs buvo arti tautos, davė jai tą vandenį. Plg. 2 Moz. 17, 6. 4 Moz. 20, 8. Apaštalas naudojasi tuo paveikslu, nes Dievas tankiai vadinamas yra S. Į. uola.— (5) *Bet daugelis...* 4 Moz. 26, 64. 65. Iš dangiaus kaip 600000 Izraelitų įėjo į žadėtąją žemę tik du, Jozuė ir Kalėbas.— (6) *O tai atsitiko...* Stebuklingame savo Apveizdos vedime Dievas taip surėdė savo tautos likimą, kad jis įvaizdino paveikslą jo Bažnyčios istorijos ir ją pranašavo.— *Kaip ir jie geidė.* Plg. 4 Moz. 11, 33. 34. Visi nusidėjimai kilsta iš pageidimo (Auks.). Apaštalas išvardija kaikuriuos Izraelitų nusidėjimus prieš Dievą su ta mintimi, kad atitraktų Korintiečius nuo valgymo stabams paaukotų valgių: tarnavimą stabams (e. 7. 8), Kristaus gundymą (e. 9), murejimą prieš Dievą.— (7) *Ir nesidarykite...*—Apaštalas čionai regimai atskiria tarp suvedžiotojų ir paklydiman įvestųjų arba priverstųjų. Kadangi jis primena pokilį, kurį žydų tauta įtaisė auksinio veršio pagarinimui, skaitytojams savaimi stoja prieš akis palyginimas su stabų pokiliais. Plg. 2 Moz. 32, 6.— (8) *Ir nepaleistuvaukime...* Plg. 4 Moz. 25, 1. Ir čia yra palyginimas su Afroditos tarnavimu Korinte.— *Dvidešimt tris tuksančiai:* Anot 4 Moz. 25, 9. buvo 24000; taigi, čionai raudasi pigiai išaiškinamas perrašinėtojo paklydimas, kadangi tris ir

⁸ Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, et ceciderunt una die viginti tria millia. ⁹ Neque tentemus Christum: sicut quidam eorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt. ¹⁰ Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore. ¹¹ Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt. ¹² Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. ¹³ Tentatio vos non apprehendat nisi humana: fide-

tančiai. ⁹ Ir negundinkime Kristaus, kaip kaikurie iš jų gundino, ir pražuvo per žalčius. ¹⁰ Ir nemurmėkite, kaip kaikurie iš jų murmėjo, ir pražuvo per žudytoją. ¹¹ O vis tai atsitikdavo jiems, kaip paveikslas. Parašyta gi persergėjimui mūsų, kuriems tikosi gyventi amžių gale. ¹² Taigi, kas tariasi stovis, teveizdi, kad nenupultu. ¹³ Teneapima jūsų pagunda, kaip tik žmogiška. O Dievas yra ištikimas; jis neleis, kad butumėt gundinti daugiau, kaip galite; bet dar padarys pagundai toki išėjimą, kad galėtumėt pakelti.

keturi buvo pažymimi pas žydus panašiomis raidėmis.—(9) *Kaikurie iš jų gundino*. Jie gundino dievišką žodį, kadangi jie, anot 4 Moz. 21, 4..., abejojo, ar Dievas išpildys savo žadėjimus. Taip buvo pradėję nusibosti ir Korintiečiams krikščioniškas įstatymas ir krikščioniškų apeigų prastumas, ir jie buvo bepradedę krypti prie pagonių iškilmių.—(10) *Ir nemurmėkite...* Dauguma aiškintojų randa čionai aliuziją į 4 Moz. 16, 46... pasakytą atsitikimą, kurs Išm. 18, 25 tuo pačiu vardu pavadintas yra, kaip čionai. (Aniolas *žudytojas*: regimai iš Dievo rustybės padaryta ypata). Taipogi ir Korintiečiai murmėjo prieš bažnytinės drausmės kietumą arba piktai atsiliepdavo apie savo mokytojus.—(11) *O vis tai*: nusidėjimai ir baudmės.—*Parašyta gi...* Dievas tai parašydino ne anų naudai, nes kokią gi pilną butu turėję numirisieji iš Rasto? (Teod.) Visi Raštai sudėti yra Mesijo laikams. Nors jie tarnavo ir žydų tautai, kaip kelevedis į Kristų, vienok jie parodė savo pilną naudą tik tuomet, kada S. J. paveikslai išpildyti tapo N. J.—*Amžių gale*. Amžių galu yra laikas nuo pirmojo Kristaus atėjimo lig antrajam, nuo žemiškos Kristaus karalystės lig jos permainingumui į daugiškąją. Apaštalas, regisi, pažymi ir įvairius tos karalystės periodus.—(12) *Taigi, kas tariasi...* Kas stovi ant dorybės kelio, tas teveizdi, kad jis neįkristu į nusidėjimus (Auks. Tom.). Tas tekstas parodo, kad ir teisingasis ga-

li nustoti Dievo malonės (Trid. Pos. 6. persk. 13), ir jog žmogus neturi pilnos tikrybės, ar jis yra malonės stovyje.—(13) *Teneapima...* Kad kartais Korintiečiai neimtu 5. e. pasakytųjų žodžių sau už paveikslą, Apaštalas atskiria dvejetainę pagundas: vienas, kurios užpuola žmogų be jo kaltybės ir neatneša su savim didelio pavojaus, kadangi jų pergalėjimui netruksta Dievo pagalbos (e. 13); kitas, kurių jis privalo saugotis taip rupestingai, kaip gali, tas, kurioms kas nors išstato save savaimi be reikalo ir naudos (e. 14)—Gr. t. yra: jūsų neapėmė joki pagunda ir t. t. Jei jiems neužtenka Apaštalo persergėjimo 12. e., tai tegul jie iš savo pačių prityrimo įgauna užsitikėjimą. Pagunda yra visa, kas žmogų patraukia į nusidėjimą ir gali tapti priežastimi jo dvasiško nupuolimo.—*Kaip tik žmogiška*. Žmogiškomis yra žmonių silpnybei pritaikytos, mažos, trumpos, pagundos (Auks.), kaip ištikrųjų ir parodo žodžiai: *neleis daugiau, kaip galite*, butent, kaip gali jūsų dušia, malonės sušelpa. Ko mokė prityrimas, tai patvirtina Dievo ištikimybė: Dievas neliopia nieko negalimo, bet įsakydamas ragina tai daryti, ką mes patys galime, ir to prašyti, ko mes patys negalime, o jis padeda mums, kad mes galėtumėt (Trid. Pos. 6. persk. 11).—*O Dievas yra ištikimas...* Ištikrųjų Dievas yra ištikimas, kadangi jis duoda galybę, kad mes nebutumėt pergalėti, malonę, kad mes turėtumėt

lis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere. ¹⁴ Propter quod carissimi mihi, fugite ab idolorum cultura:

¹⁴ To dėlei, mano mylimiausieji, bėgkite nuo statų garbinimo.

c) Kaip Korintiečiams reikia elgties kasdieniniame gyvenime su stabams paaukotois valgiais.

¹⁵ Ut prudentibus loquor, vos ipsi iudicate quod dico. ¹⁶ Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? ¹⁷ Quoniam unus panis unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane participamus. ¹⁸ Videte Isra-

¹⁵ Kaip išmintingiems kalbu; jūs patį teiskite, ką sakau.

¹⁶ Argi palaiminimo kielikas, kurį laiminame, neyra Kristaus kraujo draugystė? ir argi duona, kurią laužiame, neyra dalyvavimas Viešpaties kune? ¹⁷ Ne viena duona, vienu kunu esame daugelis, mes visi, kurie dalis ninkais esame vienos duonos. ¹⁸

nuopelnus, išvermę, kad mes pergalėtumėm (Tom.)—(14) *To dėlei...* Iš visų pagundų, kurioms žmogus pats save gali išstatyti, šv. Povilas išrenka vieną, sujungtą su didžiausiu pavojum, statų garbinimą, kadangi statų pokiliai, į kuriuos Korinto krikščionys budavo pagonių kviečiami, pigiai galėjo tapti tikros stabmeldystės dalimi. Priedas: *mano mylimiausieji*, parodo, kad Apaštalas reikalauja didžio dalyko, kurs nors vargus, bet reikalingas yra.

10, 15—11, 1. Paduodamas praktišką klausimo apie stabams pašvęstųjų dalykų valgyimą išrišimą, Apaštalas nurodo kaip turias užlaikytinas taisykles. Įvairios gali būti aplinkybės tame valgyme, todėl į jas reikia atsižvelgti ir sulig jų padaryti savo nutarimą. Visai reikia saugotis netiesioginės stabmeldystės, kuri bus, jei kas dalyvaus aukų pokiliuose, daromuose, statų šventyklose (10, 15—22); o jeigu prie bendrojo stalo paduodami yra stabams paaukoti valgiai, į tai ypač reikia atsižvelgti, kad nebūtų duodamas broliams papiktinimas (10, 22—11, 1).

(15) *Kaip išmintingiems kalbu*: Jūs turite taip apstų tikrojo mokslo pažinimą, kad jūs galite teisti apie mano žodžius, Korintiečiai! Juk gyrysi savo išmintimi.—(16) *Argi... kielikas... duona...* Tu žodžių ei-

lia gal dėlto išrinkta, kad pagonis savo statų pokilius pradėdavo paukotu gėrimu. Kielikas, kurį mes su maldomis konsekruojame, minimas vietoje to, kas jame yra. Duonos laužimas yra paprastas išsireikšimas paženklinimui šv. Atnašos. Apaštalo žodžiai parodo, jog kunas ir kraujas yra po abiem paveikslais. Vietoje „dalyvavimas“ gr. t. yra: *συνάγωγ*, draugystė, t. y. susivienijimas su Viešpaties kunu. Tame susivienijime yra visas priordinėjimo tvitumas.—(17) *Nes viena...* Nors mūsų yra daug, vienok mes visi darome vieną dvasišką duoną, vieną dvasišką kuną; ir tai ne kitaip įvyksta, kaip tik per dalyvavimą toje pačioje duonoje. Bet kaip gi dalyvavimas vienoje duonoje gali padaryti, kad mes būtumėm vienu kunu? Ne kitaip, kaip tik dėlto, jog ta duona yra Viešpaties kunu, kurs mus į save permaino, kada mes jį valgome. Ištiesų, puikus paliudijimas tiesai, jog Kristus tikrai čionai yra! (Iren.)—(18) *Veizdėkite...* Izraeliui pagal kuną yra žydai, kurie atstumė nuo savęs Mesiją ir nebeturėjo daugiaus jokios dalies jų tėvams padėtuose palaiminimuose. Prieš juos statomas yra Dievo Izraelis, kurs suvienydas su Kristumi priklausio prie tų Abraomo ainių, kuriems duoti buvo pažadėjimai (Gal. 3, 29).—*Dalininkais altoriaus*. Pirm Kristaus kančios Izraelio atnašos

el secundum carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? ¹⁹ Quid ergo? dico quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid? ²⁰ Sed quæ immolant gentes, dæmoniis immolant, et non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, et calicem dæmoniorum: ²¹ non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ dæmoniorum. ²² An æmulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus?

Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. ²³ Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant ²⁴ Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius. ²⁵ Omne, quod in macello vænit, manducate, nihil interrogantes propter con-

buvo meilios Dievui ir turėjo, tiesa, ne iš savęs, bet iš tos aukos, kurios jos buvo paveikslu, tam tikrą galybę. Nors visas gyvulis buvo aukojamas Dievui, vienok ne visas buvo sudeginamas; Dievas tarsi palikdavo dalį ankojanciam suvalgyti. Tie, kurie dalyvaudavo tokiam valgyme, buvo Dievo svečiai ir taip skaitėsi su juo sutaisytais. Kristui numirus, žydų aukos tapo tuščiomis apeigomis be reikšmės pas Dievą.—Apaštalas nesako, jog jie su Dievu, bet su altorium suvienijami yra; nes „Izraelis pagal kuną“ negali būti suvienytas su Dievu.—(20) *Ne; bet ką..* Kadangi stabai, kuriuos pagonis sakėsi garbina, nieku yra ir nieko negali padaryti, todėl ta stebėtina galybė, kuri pasirodo kaip kuriuose orakuluose, ir stebukuose, ir lyg maldų išklausyme, gali paeiti iš nežmogiškos galybės, butent, iš piktos dvasios ir jos aniolų, kurie pagonis apakina. Nors pagonis nenori betarpiškai atnašauti savo aukų piktoms dvasioms ir nenusimano aiškiai, jog jos jas priima, vienok daro tai tarpiskai ir išmano nors tamsiai, kadangi jie žino, kad jų tarnavimas stabams priešinasi Dievui.—(22) *Ar tyčiojames iš Viešpaties:* Jį išmėginame, ar jis gali bausti.—Tas

Veizdėkite į Izraelį pagal kuną; argi valgantieji atnašas nėra dalininkais altoriaus? ¹⁹ Ką gi tat? Ar aš sakau, jog stabams paaukotus daiktas šis tas yra, arba jog stabas yra šis tas? ²⁰ Ne; bet ką pagonis atnašauja, atnašauja piktoms dvasioms ir ne Dievui. Nenoriu gi, kad jūs taptumėt piktų dvasių draugininkais. Jūs negalite gerti Viešpaties kieliko ir piktų dvasių kieliko. ²¹ Negalite būti dalininkais Viešpaties stalo ir piktų dvasių stalo. ²² Ar tyčiojames iš Viešpaties? Bene galingesni už jį esame?

Visa man valia, bet ne visa pridera. ²³ Visa man valia, bet nevisa pagerina. ²⁴ Niekas tenejieško, kas jo yra, bet kas kitų. ²⁵ Visa, kas ant prekyvietės parduodama, valgykite, apie nieką nesiklausdami dėlėi sąžinės. ²⁶

visas straipsnis e. 15-22 parodo, jog švenč. Eucharistija yra tikra auka. Ypač gi aiškios e. 20. 11, todėl Trid. Pos. 22. persk. 1. teisingai sako: Ne neaiškiai nurodo Apaštalas nesuteptą auką, apie kurią pranašavo Malakijas, kada jis sako, jog tie, kurie sutepti yra dalyvavimu prie piktųjų dvasių stalo, negali tapti Viešpaties stalo dalininkais, abiejuose atsitikimuose suprasdamas altorių, kaip o stalą.

Visa man valia... Plg. augšč. 6, 12. Kada reikia praktikoje pasielgti, reikia sau atsakyti ne vien į klausimą, ar yra dalykas leistas, bet reikia taipogi apsvaistyti nauda, kurią dalykas veikiančiam arba jo artimui atneša. Jei jis nors vienam daro pragaistį, tai reikia jo išsižadėti. Jam pačiam e. 22: *ne visa pridera*. Artimui e. 23: *ne visa pagerina*.—*Pegerina*. Veiz. augšč. 8, 1.—(24) *Niekas tenejieško..* Jieškodamas to, kas praverčia brolinį, jis padaro ir sau dvasišką gerumą. Toliaus eina dvi taisykli apie valgymą paaukotų dalykų namie (e. 25. 26) ir svečiuose (e. 27)—(25) *Nesiklausdami:* butent, iš kur ta mėsa paeina.—(26) *Viešpaties yra...* Plg. Ps. 23, 1. Visa iš savęs yra nesutepta,

scientiam. ²⁶ Domini est terra, et plenitudo ejus. ²⁷ Si quis vocat vos infidelium, et vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. ²⁸ Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare propter illum, qui indicavit, et propter conscientiam: ²⁹ conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia? ³⁰ Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago? ³¹ Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite. ³² Sine offensione estote Judæis, et gentibus, et Ecclesiæ Dei: ³³ sicut et ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis: ut salvi fiant.

Viešpaties yra žemė ir jos pilnybė. ²⁷ Jei kas iš netikinčiųjų jus pasikviečia, ir norite eiti, visa, kas jums padedama, valgykite, apie nieką nesiklausdami dėlėi sąžinės. ²⁸ O jei kas pasakytu: Tai stabams paaukota, nevalgykite dėlėi to, kurs nurodė, ir dėlėi sąžinės; ²⁹ sąžinės gi, sakau, ne tavo, bet kito. Nes kam man liuosybė yra svetimos sąžinės teisiama? ³⁰ Jei aš dalyvauju su dėkojimu, kam man piktžodžiaus dėlėi to, už ką aš dėkoju? ³¹ Tat-gi, ar valgo, ar geriate, ar ką kitą darote. visa Dievo garbei darykite. ³¹ Bukite be papiktinimo žydams, ir pagonims, ir Dievo Bažnyčiai, ³³ kaip ir aš visame visiems įtinku, neįžeidamas, kas man naudinga yra, bet kas dauge- liui, kad butu išganyti.

kadangi visa priklauso Viešpačiui, bet darosi suteptu per klaidingą sąžinę ir nepaklusnumą.—(27) *Pasikviečia*: į paprastą pokilį.—*Norite eiti*. Tai nėra užginta.—Šitose taisyklėse Apaštalas pritaiko vien sakinį: *visa man valia*. Bet kitaip skambės nutarimas, kada reikia skaityties su artimo sąžine.—(28) *O jei kas pasakytu*: Jei kas nors ant prekyvietės arba prie stalo pagonies namuose taip sako, tau neklausiant. Jei tai yra pagonis, kurs su gera ar pikta intencija persergi, tai jis susiturtė nuo krikščionių religijos priėmimo, dar didesnis papiktinimas butu žydai, o visudidžiausis silpnas krikščioniui.—*Dėlėi sąžinės*: dėlėi jo sąžinės, kad jis nenukentėtų dvasiško nuostolio.—(29) *Nes kam mano liuosybė...* Mano sąžinė nebus sutepta, jei aš tai darysiu, ką žinau leistą esant, nors kitas tai ir skaitytu nusidėjimu.—(30) *Jei aš dalyvauju...* Jei aš naudojuos dalyku dėkodamas Dievui ir davėjui, kodėl aš turėu dėlėi to jausti sąžinės griaužimus? Abudu sakiniu (e. 29 b ir 30) tarnauja paaiškinimui žodžių: *Sąžinės gi, sakau, ne tavo, bet kito* (29. e.).—(31) *Tat-gi, ar*

valgo... Kol. 3, 17. Ir abejuojusė iš savęs dalykuose privalo krikščionis turėti prieš akis ne savo užgaudinimą arba pelną, bet savo galutinį ir augščiauį tikslą ir uoliausiai rūpintis nieko nedaryti, kas Dievo garbę sumažintu, ir tuo labiausiai stengties visa atkreipti prie Dievo garbės padauginimo.—(32) *Bukite be...* Dievo šlovė nebus platinama, bet pažeidžiama, jei krikščionis savo pasielgimais užgauna tikėjimą ir įstatymą, ir taip savo pavyzdžiu ulaiko žydus ir pagonis nuo krikščionystės priėmimo, taipogi jei silpni krikščionys kitų pavyzdžiu atvedami yra, kad tai darytu, ką jie skaito nusidėjimu.—(33) *Visame visiems*: Visame, kas iš savės abejinga yra.—Pasibaigiant pirmajam arba prasidedant antrajam šimtmečiui apaštala nutarimas (Apd. 15. 99) buvo siauriaus suprantamas ir kiekiausiai taikomas, negu jį čionai šv. Povilas aiškina. Kietesniai taikymui pamatą regimai davė klaidos kaikiurių klaidžiamokslų, Nikolaity, Bazilidiečių, Valentiniečių ir k., kurie neatsizvelgdami į minėtąjį nutarimą valgydavo aukų mėsas, ir nuo kurių katalikai skirdavosi prisilai-

Caput XI. ¹ Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.

11. Perskyrimas. ¹ Bukite mano sekėjais, kaip ir aš esu Kristaus.

3. Apie moterų apdarą religijiniuose susirinkimuose.

² Laudo autem vos fratres quod per omnia mei memores estis: et sicut tradidi vobis, praecepta mea tenetis. ³ Volo autem vos scire quod omnis viri caput, Christus est: caput autem mulieris, vir: caput vero Christi, Deus. ⁴ Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum. ⁵ Omnis autem mulier orans, aut pro-

² Aš gi giriu jus, broliai, kad jūs visame atsimenate mane ir, kaip jums padaviau, užlaikote mano įsakymus. ³ Noriu gi, kad jūs žinotumėt, jog kiekvieno vyro galva yra Kristus; moteriškės gi galva — vyras; o Kristaus galva — Dievas. ⁴ Kiekvienas vyras, kurs meldžiasi arba pranašauja su apdengta galva, išniekina savo galvą. ⁵ O

kymu nuo tų valgių.

(11, 1) *Bukite mano...* Kadangi pastatyti naujatiekiamis reikalavimai išrodė nelengvais, todėl Povilas stato sa rai pavyzdį, o net ir Viešpaties, priešjaukis, kad sektu.

Apaštalas pereidamas nuo naminio (7, 1) ir drauginio (8, 1...) gyvenimo prie religijinio, peikia kaikiuriuos suklydimus, kurie buvo įsiveržę į religijinius naujatiekių susirinkimus, ir ragina juos, kad visa padoriai ir sulig tvarkos darytu (11, 2—14, 40) Tris klausimai paliečiami yra: visupirma šv. Povilas moko, kad krikščioniškas padorumas reikalauja, idant moteriškės melstusi bažnyčioje tik su apdengta galva (11, 2—16); toliaus smarkiai peikia nepadorų būdą, koks buvo įsivyravęs agapų valgyje (11, 17—34); galop plačiausiai šnekėdamas apie šv. Dvasios dovanas, jis paduoda praktiškas taisykles apie jų sunaudojimą (12, 1—14, 40).

2—16. Pirmas tat klausimas buvo apie išvirsinį apdarą, kurį pridera turėti moteriškėms šventuose susirinkimuose. Apaštalas liepia, kad moteriškė viešai melstusi arba pranašauti ne kitaip, kaip tik apsigaubus galva, dėlai žemesnės vietos, kurią ji tarp Bažnyčios sąnarių užima (11, 2—6); toliaus iš istorijos pirmųjų tėvų sutvėrimo patvirtina, kad ji yra žemesnė už vyrą (11, 7—12); galop primena, kad jo tas paliepimas sutinka su žmonių ir Bažnyčios papročiais (11, 13—16).

(2) *Aš gi giriu...* Apie dalyką, kurs čia duoda progą Apaštalo papeikimui, jis pirmiaus dar nebuvo davęs jokių pa-

rėdymų.—Lot. t. truputį susiaurina tos vietos prasmę. Anot gr. t. Apaštalas kalba apie visa, ką jis buvo apsakojęs.—(3) *Noriu gi...* Su didžia iškilme apreiškia šv. Povilas hierarkišką tvarką Bažnyčioje: Dievas, Kristus, vyras, moteris. Vidujines malones gauna vyras ir moteris betarpiškai nuo Kristaus, taigi stovi ant vienokio laipsnio, bet taip nėra išvirsiniame Bažnyčios gyvenime.—*Kiekvieno vyro galva yra Kristus.* Apaštalas tuo visai nesako jog kiekvienas vyras lygiu būdu valdomas yra Kristaus, Bažnyčios galvos; juk jis beveik visose gromatose pažymi skirtumą tarp pavaldinių ir vyresniųjų, t. y. tarp svietiskųjų ir dvasiškiųjų su jų įvairiais laipsniais, ir pats sau pripažįsta viršenybę ant tų bažnyčių, kurias jis yra įkūręs. Tiktai vyrai gali buti paskirti Bažnyčios valdymui, ir tie, kuriems tai esti pavedama, vadovauja savo broliams, kaipo Kristaus vietininkai ir tarnai, taip kad jie yra gultomis ne iš savęs siauroje to žodžio prasmėje. Kristaus galva sulig jo švenč. žmogystės yra Dievas (Apd. 20, 28. Mat. 28, 18).—(4, 5) Visame sekančiame parėdyme Apaštalas ypač turi mintyje moteris, kadangi vyrai minimi yra tik palyginimo dėlai. Parėdyme kalbama yra apie išvirsinį padorumą, užlaikytiną krikščionėms bažnyčioje. Jis yra duodamas ne tik toms ypatoms, kurios šv. Dvasios įkvėptos imdavo viešai mokyti arba balsiai melsties, bet visoms moterims, našlėms ir mergaitėms, kurios religijiniuose susirinkimuose, maldoms arba pamokslui pasibaigus, atsakydavo „amen“ (veiz. žem.

phetans non velato capite, deturpat caput suum: unum enim est ac si decalvetur. ⁶ Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum.

⁷ Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam imago et gloria Dei est, mulier au-

kiekviena moteriškė, meldžiantisi arba pranašaujanti su neapdengta galva, išniekina savo galvą; nes vistiek lyg-kad būtų apskusta. ⁶ Nes jei neapsigaubia moteriškė, tenusikerpa plaukus. Bet jei bjauru yra moteriškai apsikirpti arba apskusti, tegul apgaubia savo galvą.

⁷ Bet vyras neprivalo apdengti savo galvos, nes jis yra Dievo paveikslas ir garbė, o mo-

14, 16), tuo pritarimu tarsi patvirtindamos visa, ką buvo girdėjusios — *Išniekina savo galvą*. To išsireikimo supratimui reikia atsiminti symbolinę reikšmę, kuri buvo duodama Rytų kraštuose kiekvienam galvos pridengimui. Galvos apdengimas, arba gaubtė buvo pas juos ženklų pavaldinystės, prigulmybės. Todėl Graikijoje liuosas žmogus vaikščiodavo su neapdengta galva, vergas gi turėdavo galvą apdengtą. Priešingai gi buvo su moterimis. Padori moteriškė, tarsi visuomet išpažindama savo priklausomybę nuo vyro, nesirodėdavo viešai vienplaukė, bet apgaubta. Vienplaukės vaikščiodavo tik ištvirtusios moteris. — Atsižvelgdamas į tą žmonių paprotį, šv. Povilas duoda savo padėdymą, užlaikytiną bažnyčioje. Gražia: apie jį atsiliepia šv. Tomas, kurs sako: Reikia atsiminti, kad kiekvienas žmogus stodamas prieš teisęją, turi pasisakyti, išpažinti, kas jis esąs, juo gi labiau reikia tai padaryti, stojant Dievo akivaizdoje, kurs visų yra teisėjas“; taipogi Aukšaburnis: „kaip kunigaikštis nedrįsta stoti prieš ciesorių be savo valdžios ženklų, taip nei vyrui ne valia melsties Dievui be savo viršenybės ženklų“. Tuo vyro viršenybės, viešpatavimo ženklų šv. Povilo mintyje yra atidengta galva, liuosas žvilgsnis į dangų, kurs lyg-kad sako, jog vyras nepripažįsta ant žemės kito viešpaties, atskyrus Kristų. Pridengdamas savo galvą gaubte, t. y. pavaldinystės ženklų, jis ją išniekintu, nes parodytu, kad jo galva nebepriskluso liuosam vyrui, bet vergui, turinčiam poną ant žemės ir priverstam žiūrėti į žemę. — Priešingai, moteriškė, numesdama bažnyčioje gaubtę, užsigintu savo priklausomybės nuo vyro ir taip išniekintu savo galvą, nes darytu ją panašia paleistuvės galvai. — (6) *Nes jei*

neapsigaubia... Viešos paleistuvės ir kitos tolygos moteriškos turėdavo senobėje nukirptus galvos plaukus; pas Izraelitus nukirpdavo plaukus apkaltintoms svetmoterystėje (4 Moz. 5, 18). Pas visas tautas skaitosi gėda moteriškėms nešioti trumpus plaukus. Jei moteris nenešioja gaubtės, jos savo bausmei turi nustoti ir tos gaubtės, kuri pačios prigimties yra duota, ir savo išviršine išvaizda tapti visai panašiomis į paniekintas moteris. Bet jei jos netori nusikirpti plaukų, tai tenešioja taipogi gaubtę, kurią įvedė padarumas, idant jos taip parodytu, kad atsimena, jog joms ir bažnyčioje priklauso žemesnė tarnystė. — (7) *Bet vyras neprivalo...* Vyras, tiesa, kaip parodo sutvėrimo istorija, ne daugiaus gavo, kaip moteriškė, vienok nėra padarytas žemesniu už jokią kitą esybę, bet dar-gi augščiau pastatytas, kad įvaizdintu Dievo, pasaulio Viešpaties, garbę visutobuliausiu, kaip tik sutvėrimui galima, budu. Todėl jis neprivalo nešioti ant galvos jokio pavaldinystės ženklų. Bet kadangi pirmasis žmogus nerado tarp visų sutvėrimų draugės sau panašios, buvo sutverta moteriškė tam tikroje prasmėje pagal panašumą ir paveikslą vyro, lyg kad paveikslas Dievo paveikslu (Kyr.-Aleks Teod. Oek. Teof. Lomb.) Taigi, tokiuo budu moteriškė sutvėrimų eilioje yra artimiausiai vyro garbė, o tarpiškai Dievo garbė. Apaštalas tai parodo toliau, sekanciose eilutėse. — Patėmyk, jog kunigai bažnyčioje laiko galvą tai pridengtą, tai atidengtą; jie yra neprisidengę, kada Kristaus vardan tarpininkauja, atrašauja ir šv. sakramentus dalina; prisidengę, kada jie elgiasi vardan jo sužieduotinės, mokančios mūsų Motinos, Bažnyčios, kuri nešioja sužieduotinės vainiką, kaipio pavaldinystės ženklą.

tem gloria viri est. ⁸ Non enim vir ex muliere est sed mulier ex viro. ⁹ Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. ¹⁰ Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos. ¹¹ Verumtamen neque vir sine muliere: neque mulier sine viro in Domino. ¹² Nam sicut mulier de viro, ita et vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

¹³ Vos ipsi judicate: decet mulierem non velatam orare Deum? ¹⁴ Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi: ¹⁵ mulier vero si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt. ¹⁶ Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

teriškė yra vyro garbė. ⁸ Nes ne vyras yra iš moteriškės, bet moteriškė iš vyro; ⁹ kadangi vyras nėra sutvertas dėlei moteriškės, bet moteriškė dėlei vyro. ¹⁰ Todėl moteriškė privalo turėti ant galvos valdžios ženklą, dėlei aniolų. ¹¹ Vienok-gi nei vyras be moteriškės, nei moteriškė be vyro, Viešpatyje. ¹² Nes kaip moteriškė iš vyro, taip ir vyras per moteriškę; visa gi iš Dievo.

¹³ Jūs patįs teiskite: ar pridera, kad moteriškė melstusi Dievui neapsigaubus? ¹⁴ Ir pati prigimtis ar nemoko jūsų, jog vyrui, jei jis ilgus plaukus želdina, nešlovė yra; ¹⁵ bet jei moteriškė ilgus plaukus želdina, garbė jai yra; kadangi plaukai jai duoti yra gaubtės vietoje. ¹⁶ O jei kam regisi, jog jam valia ginčyties, mes tokio papročio neturime, nei Dievo Bažnyčia.

(Apreišk. 21, 2).—(8) *Nes ne vyras...* I lg 1 Moz. 2, 21. 22.—(9) *Kadangi vyras...* Kadangi moteris yra iš vyro ir dėlei vyro, todėl ji yra vyro garbė; nes iš visų sutvėrimų ji viena, jam lygi, įvaizdina jo tobulybę, taip kaip vyras, budamas visų gyvų esybių viešpačiu, įvaizdina garbę Dievo, auščiausiojo Viešpaties.—(10) *Todėl...* Nes moteriškė turi čia ant žemės už save viršesnj.—*Valdžios:* kurion ji yra paduota.—*Dėlei aniolų.* „Jei tu mažai tegerbi vyrą, tai drovėkis uors aniolų“ (Auks.). Kadangi aniolai žino Dievo valią apie padorumą, todėl jie rustinasi, kada jis esti pažeidžiamas (Kyr.-Aleks.). Ypač skaitlingi yra aniolai tenai, kur laikomos yra švenč. paslaptis (Tom.).—(12) *Nes kaip...* Vyras ir moteris yra kits kitam paskirti, ir tokiuo būdu kits nuo kito priklauso ir šalymais pastatyti yra, o ne taip, kad moteris būtų vyro vergė. Tą

tvarką Dievas įstatė ir per Kristų atnaujino. Nors pirmasis sutvėrimas ir parodo moters pavaldinystę, kadangi pirmoji moteriškė paeina iš vyro, užtat dabar yra šioks toks vyro priklausymas nuo moters, kadangi ir vyrai gimsta iš moterų. Vis tai Dievo parėdyta yra, todėl vyras privalo veizdėti į moterį, kaip į sau lygią pagalbiniukę, o ji privalo visados atsiminti savo pavaldinystę. Tiesa, Apaštalo pamokymai ypač tinka moterystės ryšiu sujungtiems, vienok jie privalo būti taikomi ne prie jų vienų.

(13) *Jūs patįs...* Apaštalas kalba tik apie viešą maldą.—(14. 15) *Ir pati prigimtis...* Ant visos žemės viešpataujantis paprotis turi savo pradžią iš įvairaus prigimto abiejų lyčių sudėjimo. Visuose dalykuose, apie kuriuos šv. Raštas nepadaavė tam tikrų taisyklių, nepeiktinas paprotis privalo būti užlaikomas, kaip įstatymas (Tom.).

4. Apie padorumo užlaikymą agapose.

¹⁷ Hoc autem præcipio: non laudamus quod non in melius, sed in deterius convenitis. ¹⁸ Primum quidem convenientibus vobis in ecclesiam, audio scisuras esse inter vos, et ex parte credo. ¹⁹ Nam oportet et hæreses esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. ²⁰ Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est Dominicam coenam manducare. ²¹ Unusquisque enim suam coenam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit: alius autem ebrius est. ²² Numquid domos non habetis ad manducandum, et bibendum? aut ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eos,

¹⁷ O tai įsakau: negirdamas, jog susieinate, ne kad geresniais, bet kad blogesniais taptumėt. ¹⁸ O tai visų pirma, kada jūs susirenkate į bažnyčią, girdžiu esą tarp jūsų persiskyrimai, ir iš dalies tikiu, ¹⁹ nes turi būti ir klaidžiatikystės, idant tie, kurie ištirti yra, apsireikštu tarp jūsų. ²⁰ Susieinant tat jums į vieną vietą, jau nėra tai valgyti Viešpaties vakarienę, ²¹ nes kiekvienas pirma ima valgyti savo vakarienę; ir taip vienas alksta, o kitas apsirija. ²² Argi jūs neturite namų valgymui ir gėrimui? arba ar Dievo bažnyčią paniekinate ir užgėdinatė tuos, kurie nieko neturi? ką aš turiu

17—34. Korinte vietoje, kuri buvo paskirta religijiniams susirinkimams, pirm šv. paslaptį laikymo buvo daromas bendras stalas, prie kurio kiekvienas tikintis atsinešdavo kaikuriuos valgius. Kadangi toks valgymas buvo ženklų ir patvirtinimų bendros meilės, todėl jis vadinosi *agapa*, arba meilės pokiliu. Bet Korinto naujatikiai taip pradėjo bjaurinti tą gražų paprotį, kad užsipelnę aštrių Apaštalo papeikimą. Tame papeikime šv. Povilas atsirasdusį ištvirtimą trumpai apsakė ir labai barė (11, 17—22); toliau aiškindamas papeikimo prežastį parodo, jog tokios agapos nėra reikalingu prisitaismu prie verto priėmimo kuno ir kraujo Viešpaties (23—32); galop duoda keletą parėdymų apie jų atlikimą, pažadėdamas jų daugiau, kada pats apsilankys Korinte (33. 34).

(17) *O tai įsakau...* Kaikurie aiškintojai supranta tą įsakymą apie praėjusį straipsnį.—*Ne kad geresniais...* Kadangi jūs susirenkat, ne kad eitumėt geryn, bet piktn, todėl jūs žengiate pirmyn ne dorybėje, bet piktybėje.—(18) *O tai visų pirma...* Apaštalas po mažo pertrukio 20. e. grįžta prie to paties dalyko. 22. e. aiškiai rišasi su 17. e., taip kad eil. 17-

22 peikiama yra ta pati netvarka.—*Iš dalies tikiu.* Priežastį, kodėl Apaštalas įtikėjo išdalies pasiekuosioms jį žinioms, jis tuojuo paduoda: (19) *Nes turi būti...* Jei net klaidžiatikystės turi būti Bažnyčioje, tai nesterbėtina, kad aš tikiu, jog radosi tarp jūsų persiskyrimai dēlei meilės pokilių. Be abejonės Dievas niekuomet nebuto leidęs klaidžiatikysčių, jei jos nepraverstu tikinčiųjų gerumui: „idant tie“ ir t. t.—(20) *Jau nėra tai...* Tai jau nebėra Viešpaties vakarienės valgymas, bet visai kas kita (Auk. Teod. Tom.).—(21) *Ima valgyti:* nesidalindami su kitais, kada ateina valgymo valanda. Kiekvienas atsinešdavo valgius pagal savo išsigalėjimą, ir tie valgiai turėjo visiems tarnauti, bet turtingesnieji Korinte nesidalindavo su beturčiais ir taip gausiai stiprindavosi, kad net apsirūdavo arba apsigerdavo.—(22) *Dievo bažnyčią.* Dievo bažnyčia susideda iš turtingų ir beturčių, bet jie visi yra pas Dievą lygūs. Taigi, kas atskiria nuo draugystės, taip kad jis išrodo turįs atskirą stalą, ir skaito beturčius nevertais pakvietimo ir dalyvavimo prie to jų stalo, tas paniekina Dievo Bažnyčią.

qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

²³ Ego enim acceperam Domino quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, ²⁴ et gratias agens fregit, et dixit: Accipite, et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. ²⁵ Similiter et calicem, postquam coenavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem. ²⁶ Quotiescumque enim mandu-

jums pasakyti? ar jus giriu? Tame negiriu.

²³ Nes aš ėmiau nuo Viešpaties, ką ir jums padaviau, jog Viešpats Jėzus tą naktį, kurioje išduotas buvo, ėmė duoną, ²⁴ ir dėkodamas laužė ir tarė: Imkite ir valgykite; tai yra mano kūnas, kurs už jus bus išduotas; tai darykite mano atminimui! ²⁵ Taip-pat ir kieliką, pavalgęs vakariene, tardamas: Tas kielikas yra nauja sandora mano kraujuje; tai darykite, kiek kartų gersite mano atminimui! ²⁶ Nes kiek kartų valgysite tą duoną ir gersite kie-

(23) *Nes aš ėmiau...* Korintiečių meilės pokiliai nėra vertu prisitaismu prie švenč. Eucharistijos, kadangi toje paslapyje turi būti garsinama Kristaus kančia. Apaštalas tai pariparod, primindamas Korintiečiams švenč. Eucharistijos įstatymo istoriją, kurią jis patyrė nuo paties Viešpaties ir buvo jau anksčiaus apsakęs Korintiečiams.—*Ėmiau nuo Viešpaties:* Betarpiškai nuo paties Viešpaties. Ką čionai šv. Povilas apsaškoja apie švenč. Eucharistijos įstatymą ir toliaus (15, 3) apie Viešpaties mirtį ir prisikėlimą, priklauso prie tos Evangelijos, kurią jis ėmė ne nuo žmonių (Gal. 1, 12).—*Tą naktį...* Atskiros aplinkybės turi Korintiečius užgėdinti. Tą pačia naktį, kurioje žmonės pasirodė jam taip nedėkingais, jog vienas iš jo mokytinių jį net išdavė, Jėzus ėmė vieną iš neraugintų duonų ir t. t.—(24) *Ir dėkodamas...* Dėkojimas ir laiminimas buvo draug sujungta. Žodžiai: *Imkite ir valgykite*, idėti čionai regimai iš Mat. 26, 26, kaip galima spėti iš rankraščių, kurių tikresniuosiuose tų žodžių nėra. Taipogi ir pas Luk. 22, 19 jų nėra, nors jis paprastai labai sutinka su šv. Povilu.—*Tai yra mano kūnas.* Ar gali būti žodžiai aiškesni už šituos? Visai Bažnyčiai nuo jos pradžios prieštarauja be jokio pamato tas, kas sako, buk jais nešas pažymėtas tikras Kristaus kūnas ir tikras kraujas (Trid. Posėd 13. persk. 1). Ir ištikrųjų žodis „tai“ pažymi čiapat esantį dalyką, sąjunga „yra“ vienybę ir lygybę tarp subjekto ir predikato. Niekuo-

met negali klausytojas suprasti sakinio netikroje prasmėje, jei aplinkybės jos nepakiša. Vieutinis pamatas priimti netikrąją prasmę būtų, jei duonos ir vynu pavertimas kūnu ir krauju Viešpaties perviršytu jo visagalybę.—*Būs išduotas:* Kaip o auka.—*Tai darykite...* Tais patiais žodžiais, kaip padarė Viešpats, privalo ir apaštalai paversti duoną jo švenč. kūnu ir taip atnašauti nekraviną auką. Bet draug su tuo paliepinu suteikiamas yra jiems įgaliaimas tam dalykui, ir jie padaromi yra N. I. kunigais (Trid. Pos. 22 kan. 2).—(25) *Taip-pat ir...* Taip-pat ėmė jis ir kieliką, laimino ir davė savo mokytiniams.—*Pavalgęs vakariene...* Kadangi šv. Povilas dar nebuvo kalbėjęs augščiaus apie Kristaus vakarienės laiką ir apie įstatymą švenč. Eucharistijos, todėl jis prie pirmos konsekracijos paduoda laiką, kuriuo vakarienė buvo atlikta, o paduodamas antrąją konsekraciją pažymi pačią valandą, kurioje ji įvyko.—*Tas kielikas...* Mat. 26, 28. ir Mork. 14, 24 nurodo betarpiškai tą, kas yra po konsekracijos, o tarpiskai veikima (mano kraujas, per kurį daroma yra N. Sandora), tuotarpu kad Povilas ir Lukas paveiksliškai kalbėdami pažymi betarpiškai pasekmę, tarpiskai gi tai, kas yra kielike (Tas kielikas, kas tame kielike yra, yra tai N. I. S., kuri mano krauju pažymima yra).—*Mano atminimui.* Tas paties Viešpaties paduotas tikslas parodo, kaip labai Korintiečių meilės pokiliai priešingi yra tikrai vertam jų atlikimui.—(26) *Gar-*

cabitis panem hunc, et calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat. ²⁷ Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis, et sanguinis Domini. ²⁸ Probet autem seipsum homo: et sic de pane illo edat, et de calice bibat. ²⁹ Qui enim manducat, et bibit indigne, iudicium sibi manducat, et bibit: non dijudicans corpus Domini. ³⁰ Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi. ³¹ Quod si nosmetipsos dijudicarem, non utique iudicaremur. ³² Dum iudicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

liką, garsinsite Viešpaties mirtį, iki jis ateis. ²⁷ Taigi, kas nors valgys tą duoną ir gers Viešpaties kieliką nevertai, kaltas bus kuno ir kraujo Viešpaties. ²⁸ Teištiria gi pats save žmogus, ir taip tevalgo tos duonos ir tegeria iš to kieliko. ²⁹ Nes kas valgo ir geria nevertai, valgo ir geria sau teisumą, neatskirdamas Viešpaties kuno. ³⁰ Todėl daug tarp jų ligonių ir neigalinčių, ir daugelis užminga. ³¹ O jei mes patįs save teistumėm, tikrai nebutumėm teisti. ³² Kada gi esame teisiami, Viešpaties baudžiami esame, kad nebutumėm pasmerkti su šiuo pasauliu.

sinsite: Nors graik. žodžio *καταγγέλλετε* forma gali būti suprasta kaipo paliepimas (Auks.), vienok teisingiausias yra priimti ją už Indicativus (Teof.), nes Apaštalas nori ne Viešpaties įsakymą jo paties žodžiais atkartoti, bet paduoti įsakymo pamatą. Viešpaties mirtis yra garsinama ir įvaizdinama švenč. aukoje atskirtomis išvaizdomis, nes ji taip yra atnašaujama, jog paties Išganytojo žodžių, kunigo ištartų, galybe randasi Kristaus kunas tarsi be kraujo ir lyg-kad negyvas (nors ištikrųjų randasi visas Kristus, tik ne anų žodžių galybė, bet dėlto kad pašlovintas Kristus nedalunamas yra), ir per žodžius randasi ant altoriaus švenč. kraujas be kuno (nors ištikrųjų ir jis neesti atskirtas).—*Iki jis ateis.* Švenč. auka nesiliaus lig pasaulio pabaigai (Auks. Tom.), todėl apaštalai tais žodžiais gavo taipogi valdžią įstatyti sau įpėdinius, kurie pavadinti yra ją atnašanti tokio pat būdu.—*(27) Taigi...* Iš to, kad Kristus paliepė švęsti tą šv. paslapį savo atminimui, ir kadangi tai yra nuolatinis Kristaus kančios garsinimu, išeina, jog kiekvienas sunkiai nusideda, kas elgiasi su tomis paslaptimis nevertai, ir jog dėlto niekam ne valia prie jų artintis be rupestingo prisirengimo (e. 27—29).—Visųpirma Apaštalas parodo nuodėmingumą nevertos šv. Komunijos priėmimo—*Kaltas bus...*

Plg. Jo. 6, 59. Kas nevertai priima kuną ARBA kraują Viešpaties, tas yra kaltas kuno IR kraujo Kristaus; taigi, yra visas Kristus po abiem paveikslais.—*(28) Teištiria gi...* Žmogus teištiria savo sąžinę, ir jei randa save nevertu dėl sunkaus nusidėjimo, tepadaro save vertu, ir tam tai dalykui aiškus šv. Bažnyčios įsakymas reikalauja išpažinties (Trid. Pos. 13. persk. 7).—*(29) Teisumą.* Kokia bausmė yra tas teismas šv. Povilas nesako. Nuo nevertybės laipsnio priklauso, ar jos pasekmė bus laikinė bausmė ar amžinas pasmerkimas.—*Neatskirdamas...* Nes jis nebrangina priderančiai didumo dovanų, kurių dalininku jis turėjo tapti, ir lygiu daro Viešpaties kuną paprastam valgiui.—*(30) Todėl daug...* Dėlei atlikto neatsakančių krikščioniškai dvasiai budu meilės pokilio, daugelis neturėjo taipogi reikalingos pagarbos laikomoms šv. paslaptimis. Žodžiai: *daugelis užminga*, nurodo pirmlaikinę mirtį, kaip bausmę, bet nebutinai nelaimingą. Jei tat mažai vertas šv. Komunijos priėmimas taip kietai teisingojo Teisėjo baudžiamas yra ant žemės, argi tikrai nevertas neužtrauks amžinosios mirties.—*(31) O jei teistumėm:—*Sulig perspėjimo e. 28.—*Nebutumėm teisti:* mes neužsiplėnytumėm išvardytų 30. e. laikinių bausmių.

³³ Itaque fratres mei cum con-
venitis ad manducandum, invi-
cem exspectate. ³⁴ Si quis esu-
rit, domi manducet: ut non in
judicium conveniatis. Cetera au-
tem, cum venero, disponam.

³³ Taigi, mano broliai kad su-
sieinate valgytų, kits kito pa-
laukkite. ³⁴ Jei kas alkanas yra,
namie tevalgo, idant nesusiei-
tumėt teisman. Kitus gi daly-
kus atėjęs parėdysiu.

5. Apie šv. Dvasios dovanas ir jų sunaudojimą, a) apie dovanų pradžią ir jų naudingumą.

Caput XII. ¹ De spiritualibus
autem, nolo vos ignorare fra-

12. Perskyrimas. ¹ O apie
dvasiškas dovanas aš nenoriu,

(33) *Susieinate valgytų*: Į meilės po-
kilius (Auks.). Paskutinėje vakarienėje.
kurios pasekimu turėjo būti meilės po-
kiliai, dalyvavo visi apaštalai su Viešpa-
čiu; per ją išganytojas apreiškė savo di-
džiausią meilę į savo mokytinius, o vi-
siems, kurie norės prie jo priklausyti, pa-
vedė meilę, kaip skirtumo žymę, ir mel-
dė Tėvą, kad visi tikintys būtų vienu.
Argi Korintiečių agapos turėjo tas žymes
krikščioniškų susirinkimų paskutinės va-
karienės atminimui!— (34) *Kitus gi da-
lykus...* Kadangi Apaštalas ne visam no-
rėjo tikėti, kas jam buvo pranešta, todėl
kitus dalykus jis norėjo pats pirmia ištir-
ti, kad paskiaus padarytų reikalingus pa-
rėdymus. Ir šitie šv. Pavilo žodžiai pa-
rodo, kad Bažnyčia turi daug apaštalų
parėdymų, kurie šv. Rašte nėra užrašyti
(Tom.).

Labai neaiški, anot Auks., visa šita
vieta; vienok, neveizdint į tą neaiškumą.
yra ji meiliausi iš visos gromatos, nes ji
tarsi įveda į pirmųjų bažnyčių religijini
gyvenimą: ji praneša mums apie didį į-
vairumą ir tankumą tų dvasiškų dovanų,
kurias buvo žadėjęs Viešpats (Mork. 16,
17. 18), ir kurios, anot Apd. 8, 4... 14.;
10, 44., buvo suteikiamos nevien apašta-
lams, bet ir tikintiems. Apie tas tai do-
vanas buvo sukilę Korinte kaikurie abe-
jojimai ir klaidingi supratimai. Taigi,
šv. Pavilas, prieš sukydimus kovodamas,
visuipirma kalba apie dovanų šaltinį ir jų
naudingumą apskritai (12, 1—30) ir per-
sergėdamas, kad tikintys nebrangintu jų
daugiau, negu pridera, pridėjęs meilės
pagyrimą, moko, kad ir prakilniausios do-
vanai suteikiamos malonės (gratiae gratis
datae) be meilės neiekie nepraverčia tam,
kas jas turi, ir jog jos daug žemesnės yra
už meilę (12, 31—13. 13). Toliaus, pa-

lyginęs pranašystės dovaną su įvairių kal-
bų dovana, parodo, jog naudingesnė yra
pranašystė (14, 1—25), ir užbaigia visą
tą skyrių įsakymais apie viešą dovanų
suvartojimą (14, 26—40).

12,1—30. Visuipirma pastatapskritą tai-
syklę, sulig kurios reikia nutarti apie visa,
kas kalbama arba daroma yra nepaprastame
stovyje (12, 1—3), Pavilas toliaus moko,
jog yra įvairios dvasiškos dovanos, bet vi-
sos paeina iš to paties šaltinio, ir jų visų
vienas yra tikslas (12, 4—11). Iš čia jau
savaimi pasirodo, jog niekas neprivalo už-
vydėti kitam kokios nors dovanos, ir nei-
vienam, kurs regisi esąs gavęs didesnę
dovaną, ne valia paniekti kito, kurs bu-
tu apdovanotas mažesne dovana. Tų prak-
tiškų pasekmių išdėstymui paduoda žmo-
gaus kuno prilyginimą ir jį dvejopai iš-
aiškina (12, 12—30).

(12, 1) *O apie dvasiškas...* Pirmuose
Bažnyčios laikuose buvo reikalingos ypa-
tingos dovanai suteikiamos dovanos, idant
tie, kurie, piktų dvasių apakinti, buvo
pragyvenę visą savo amžį statų garbi-
nime, įtikėtu bemoksliais ir beturčiams
žmonėms ir nuo jų priimtu tiesą. Be vi-
sai aiškių Dievo malonės stebuklų pasi-
rodymo tai negalėjo įvykti (Teod.). Per
tas nepaprastas dovanas Kristaus įvestos
Bažnyčioje tarnystės, žinoma, nepasidarė
nebereikalingomis. Apie tas dovanas Ko-
rintiečiai buvo nusiuntę šv. Pavilui klaui-
simus. Dvejopas buvo pas juos atsiradęs
paklydimas: jie sprendė apie dovanų ver-
tybę sulig išviršinės jų pusės, sulig nusi-
stebėjimo, kurį jos sukeldavo. Todėl jie
statė kalbų dovaną augščiau už visas ki-
tas dovanai suteikiamas dovanas ir gėdė
ją gauti, tuotarpu kad pranašavimo dova-
na jiems išrodė turinti mažą vertybę.—
„O“ sujungia šią skyrių su praėjusioju:
tolesnius parėdymus apie meilės pokilius

tres. ² Scitis quoniam cum gentes essetis, ad simulacra muta prout ducebamini euntes. ³ Ideo notum vobis facio, quod nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu. Et nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto.

⁴ Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus; ⁵ et divisiones ministratum sunt, idem autem Dominus; ⁶ et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. ⁷ Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. ⁸ Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ:

kad jūs nežinotumėt, broliai. ² Žinote, jogei pagonimis budami eidavote pas nebylius stabus, kaip vedami buvote. ³ Todėl aš apsakau jums, jog neivienas, kurs Dievo Dvasioje kalba, ne-sako: prakeikimas Jėzui; ir nei-vienas negali pasakyti: Viešpats Jėzus, kaip tiktai šventojoje Dvasioje.

⁴ Įvairios, tiesa, yra dovanos, bet viena ir ta pati Dvasia. ⁵ Ir įvairūs yra tarnavimai, bet tas pats Viešpats. ⁶ Ir įvairūs yra veikimai, bet tas pats Dievas, kurs daro visa visuose. ⁷ O kiekvienam Dvasios apsi-reiški-mas duodamas yra naudai. ⁸ Vie-nam per Dvasią suteikiama iš-minties kalba, o kitam mokslo

Apaštaias žadėjo duoti, kada pats apsilunkys pas Korintiečius, bet atsakymo apie dovanas jis nenori atidėti.— (2) *Kaip vedami buvote:* Kaip bepročiai gyvuliai. Ištikrųjų buvo tai piktoji dvasia, kuri juos atitraukdavo nuo Dievo ir vedė prie stabų.— (3) *Todėl...* Kadangi jūs tokiais buvote pirma, negu malonė tapo jūsų dailimi, todėl kaip gi labai ji yra jums reikalinga!— *Tiktai šventojoje Dvasioje.* Veiz. Mork. 9, 38. Plg. 1 Jo. 4, 1—3. Kaip tenai šv. Jonas stato žymę, pagal kurią atskiriami yra tikri mokytojai ir pranašai nuo netikrų pranašų ir klaidžiamokslų, taip čionai šv. Povilas irgi paduoda žymę atskirimui dvasiškų dovanų. Kas budamas nepaprastame stovyje sako: *Prakeikimas* (tebuna) *Jėzui*, taigi, ne tik užginčija jo dievybę, bet jį patį atmeta ir stengiasi išgriauti jo karalystę, tas kalba ir elgiasi ne po šv. Dvasios įtekme. Priešingai gi, kas didina ir platina tikėjimą į Jėzų, tas yra šv. Dvasios pripildytas.

(4) *Įvairios...* Kaip pagonys priskaitydavo įvairias dovanas įvairiems dievaičiams, taip ir naujatiekiai, girdėdami apie išminties Dvasią, pranašavimo Dvasią ir t. t., galėjo pigiai išdėrbti sau klaidingus supratimus apie pačias dovanas.— (6) *Tas pats Dievas...* Iš to, kas abiem kitom dieviškom ypatom priskaitoma yra (Sunui e. 5, Tėvui e. 6), Apaštalas išveda, kad

ir dovanų įvairumas priklauso vienai Dvasiai.— (7) *Apsireiškinas.* Yra tai taipogi dovanai suteikiama dovana.— (8) *Vienam per Dvasią...* Šv. Dvasios ir pagal jos valią dalinamos yra visos dovanos, nes jos turi savo bendrą šaltinį šv. Dvasioje ir tankiausiai joje suteikiamos yra, kadangi ji pati, save dovanodama tikintiesiems, daro juos taipogi savo dovanų dalininkais. Apaštalas čionai ne visas malones išskaito. Šitoje vietoje jis mini devy-nias, toliaus (e. 28) aštuonias, o tarp jų apaštalų ir mokytojų dovaną, kuriedvi ir čionai pažymėti yra kitais vardais, o taipogi pagalbos darymo dovaną ir gero valdymo, kuriedvi čionai apiešiti yra. Jei mes čionai išvardytas dovanas padalinsime į skyrius, tai pirmas apims keturias dovanas, kurios praverčia pamokymuose apie dieviškus dalykus, antrasis tris, kurios jau paduotame moksle sutvirtina, trečiasis keturias, kurios tarnauja tikinčiųjų palinksiminimui, o netikintųjų pargalėjimui. Prie ketvirtosios skyriaus gali būti priskaitytos tos dovanos, per kurias šv. Dvasia daro kaikuriuos žmones tinkančiais vadovanti kitiems išvirstiniuose dalykuose (e. 28).— *Išminties kalba.* Pavienių Dvasios dovanų esybės negalima su pilnu tikrumu aptarti. Išmintis (2, 6...) yra tai tikras žinojimas uždengtų Dievo paslapčių. Išminties kalba yra taipogi dovana, reikalinga giliausių paslapčių

alii autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum: ⁹ alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitatum in uno Spiritu: ¹⁰ alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. ¹¹ Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

¹² Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen

kalba, pagal tą pačią Dvasią; ⁹ kitam tikėjimas toje pačioje Dvasioje, kitam gydymo dovana vienoje Dvasioje; ¹⁰ kitam stebuklų darymas, kitam pranašystė, kitam dvasių atskyrimas, kitam įvairios kalbos, kitam kalbų išguldymas. ¹¹ O vis tai daro viena ir ta pati Dvasia, padalindama kiekvienam, kaip ji nori.

¹² Nes kaip kunas yra vienas ir turi daug sąnarių, visi gi kūno sąnariai, nors jų daug yra, vienok yra vienu kūnu, taip ir Kri-

mokymui. Kadangi ta dovana turi ypač atsižymėti tie, kurie užsiima apaštaliavimu, todėl ji regimai yra ta pati, kuri e. 28. ir vadinasi apaštalių dovana. Mokslo kalba yra tai dovana, reikalinga tokiam išaiškinimui ir išdėstymui anų tiesų, kurias visi krikščionis privalo žinoti, kad visi jas suprastu ir atmintyje galėtų užlaikyti. Ta dovana turėtų būti ypač nuosava mokytojams (e. 28).—(9) *Tikėjimas* yra tai stebėtinai veikancio tikėjimo dovana (Mat. 17, 20), kaip regisi nurodo 13, 2. (Auks. Kyr. - Aleks.). Dievas apaštalių orumo padauginimui davė jiems stebuklingo gydymo dovana (Apd. 5; 15; 19, 12) be jų pačių sandarbininkavimo. Apie tą dovana, kaip ir apie kitų stebuklų darymą, daugias nieko nėra žinoma.—(10) Paskutinės keturios donanai suteikiamos dovanos sujungtos yra po dvi, nes atskirai viena be kitos nedaug jos tegali padaryti naudos. Kadangi apie kalbų ir pranašystės dovaną šneka visas 14. persk., todėl apie jiedvi bus tenai daugias pasakyta.—(11) *O vis tai daro...* Plg. Rym. 12, 6. Efez. 4, 7. Viena ir ta pati Dvasia vis tai daro, turėdama, žinoma, priegimtą atžvilgį į įgimtas ypatybes to, kuriam dovana turi būti suteikta, arba į jo širdies privalumus. Bet visuomet šv. Dvasia duoda liuosai, kam nori, ir tikintis neturi jokių teisių gauti kurią nors iš tų dovanų.

12—30. Iš pamokymo, jogei visos dovanos suteikiamos yra tos pačios šv. Dvasios pagal jos valią tam pačiam tikslui, t. y. Bažnyčios naudai, savaimi išsina dvi praktiški pasekmi, kuriėdvi Apašta-

las išdėsto su alegorijos pagalba. Taigi, pirmoje vietoje jis sako kaikuriems tikintiems, ne užganėdintiems iš dovanų, kurias buvo gavę nuo šv. Dvasios, jog visos dovanos, nors jos įvairios yra, vienodai reikalingos geram Bažnyčios stoviniui; todėl niekas neprivalo geisti augštesnės dovanos (12—20). Antroje vietoje persergi jis tikinčiuosius, kuriems regėjosi, buk jie buvo gavę augštesnės dovanas, kad nepaniekintu savo brolių, kurie, anot jų sanprotavimo, buvo gavę mažesnes dovanas, kadangi tos, kurios regisi esą mažesnėmis, tankiai yra naudingesnės ir šlovingesnės (21—30). Savo papročiu Apaštalas neišreiškia aiškiais žodžiais tų išvedimų, bet palieka juos padaryti pačiam skaitytojui.

(12) *Nes kaip...* Kad išvedimai, kuriuos Apaštalas nori paduoti paveikslinėje išvaizdoje, pasirodytu teisingais, jis visupirma prirodinėja, kad Bažnyčią galima palyginti su žmogaus kūnu (e. 12—14).—*Taip ir Kristus:* Mystiškasis Kristus, Bažnyčia, kuri yra Kristaus kunu, kurios galva yra Viešpats. Kristus vadinasi galva ir kunu dėlei tikros vienybės tarp galvos ir sąnarių. Viena Dvasia visa daro Kristaus sąnariuose, kaip viena ir ta pati dušia mato akyje, girdi ausyje, ir visa visuose sąnariuose daro. Taip mystiškasis Kristus yra vienas ir daugiopas, tiek jis turi sąnarių, kiek yra tikinčiųjų, kurie per šv. Dvasią suvienyti yra į vieną kuną. Jei įvairumas prašalintu vienybę, tai nebebutu daugias galima kalbėti apie vieną kuną, o vienok daugelis sąnarių padaro vieną

corpus sunt: ita et Christus. ¹³ Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi: et omnes in uno Spiritu potati sumus. ¹⁴ Nam et corpus non est unum membrum, sed multa. ¹⁵ Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore? ¹⁶ Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore? ¹⁷ Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus? ¹⁸ Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit. ¹⁹ Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? ²⁰ Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

²¹ Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarii. ²² Sed multo magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt:

stus. ¹³ Nes mes visi vienoje Dvasioje apkrikštyti esame į vieną kuną, ar tai žydai, ar pagonys, ar vergai, ar liوسي; ir visi vienoje Dvasioje pagirdyti esame. ¹⁴ Nes ir kunas nėra vienas sąnaris, bet susideda iš daugelio. ¹⁵ Jei sakytu koja: Kadangi aš neesu ranka, neesu iš kuno; argi dėlto nebebutu iš kuno? ¹⁶ Ir jei sakytu ausis: Kadangi aš neesu akis, neesu iš kuno; argi dėlto nebebutu iš kuno? ¹⁷ Jei visas kunas butu akis, kame butu girdėjimas? jei visas butu girdėjimas, kame uostymas? ¹⁸ Dabar-gi Dievas sudėjo sąnarius kune, kiekvieną iš jų, kaip norėjo. ¹⁹ O jei visi butu vienas sąnaris, kame-gi butu kunas? ²⁰ Bet dabar daug, tiesa, sąnarių, o vienas kunas.

²¹ Negali gi akis sakyti rankai: Aš tavo patarnavimo nereikalauju; arba ir galva kojoms: Neesate man reikalingos! ²² Bet daug labiau tie kuno sąnariai, kurie regisi silpnesni esą, yra reikalingesni; ²³ ir kurie kuno

kuną, nes juos visus pripildo vienas ir tas pats gyvenimo pamatas, dūša.—(13) *Nes mes visi...* Visa, kas seniaus skyrė, žydiškumas arba pagoniškumas, laisvė ar vergystė, vis tai prazuvo, o į tą vietą atėjo vienas dalykas, Dvasia, kuri visus daro sąnariais. Prie krikšto, apie kurį buvo šneka pirmoje eilutės pusėje, prisidėjo dirmavonė arba patvirtinimas (Auks.); jo malonės suliginamos yra su vandeniu, kuriuo girdomi yra žmonės. Panašų paveikslą veiz. Iz. 12, 3. Jer. 2. 13. Ez. 47, 1... Zakar, 14, 8 ir Jo. 4, 13; 7, 37...—(15) *Jei sakytu koja...* Jei koja, kuri visą kuno sunkumą pakelia ir žemės dulkes mindo, palyginama esti su ranka ir ausis su žymiai ją perviršijancia akimi, tai gali išrodyti turinčiomis mažesnę vertybę, vienok lygiai priklauso

tam pačiam kunui, kaip ir prakiliausieji sąnariai, nes lygiu būdu su juom sujungtos yra. Taigi, neprotinga butu, jei Bažnyčios sąnariai, kurie gavo gal žemesnes malonės dovanas, norėtų to dėlei manyti, buk jie atskirti esą nuo Bažnyčios. Apaštalas labai tinkamai pastatė vienus sąnarius prieš kitus, nes mes paprastai užvydime tiems, kurie nedaug kuo už mus viršesni yra (Auks.).—(20) *Daug... sąnarių:* ir tai sulig Dievo valios įvairių.

(21) *Negali gi...* Augščiau, kame Apaštalas kalbėjo apie santykius tarp sąnarių ir kuno, rinko jis sąnarius vienodos rūšies, dabar-gi, palyginamas sąnarius tarp savęs, ima juos įvairios rūšies. Apaštalas dar nenori daryti pritaikymo prie Bažnyčios.—(22) *Regisi silpnesni esą:* vidujiniai organai (Teod. Tom.).—(23)

²³ Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honoribus abundantiorum circumdamus: et quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorum honestatem habent. ²⁴ Honesta autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus, ei, cui de erat, abundantiorum tribuendo honorem, ²⁵ ut non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem sollicita sint membra. ²⁶ Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.

²⁷ Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro.

²⁸ Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. ²⁹ Numquid omnes Apostoli? numquid omnes pro-

phetae vobis rodosim netaip garbingi esą, tiems duodame apstesnę šlove; ir kurie gėdingi yra mumyse, tie turi apstesnę padorumą. ²⁴ Padorieji gi mumyse nieko nereikalauja; bet Dievas taip surėdė kuną, jog tam, kuriam neteko, suteikė apstesnę šlovę, ²⁵ kad nebutu pasidalinimo kune, bet idant sąnariai lygiai rupintusi vieni apie kitus. ²⁶ Ir jei ką kenčia vienas sąnaris, kenčia draug visi sąnariai; arba jei vienas sąnaris garbinamas esti, džiaugiasi draug visi sąnariai.

²⁷ O jūs esate Kristaus kunas ir sąnariai iš sąnario. ²⁸ Ir taip Dievas pastatė Bažnyčioje vienus kaip apštalus, kitus kaip pranašus, trečius kaip mokytojus; toliaus stebuklus, potam gydymo dovanas, pagalbos darymus, valdžias, kalbų įvairumą, kalbų išguldymą. ²⁹ Argi visi yra apaštalai? argi visi pranašai? argi visi mokytojai? ³⁰

Ir kurie... Apaštalas labai renka savo išsireiškimus. Abu pirmuoju skyriu yra mūsų skaitomu silpnesniais ir mažiaus žymiais, trečiasis ištikrųjų yra tuo, kuopavdintas yra, kadangi gėdos jausmas visiems žmonėms įgimtas yra. — (24) *Nereikalanija* — jokio iš viršaus pridudamo padorumo.

(27) *O jūs...* Kadangi palyginimas pigiai suprantamas yra, todėl Apaštalas toliaus jo nebeaiškina, tik tai dar sykį pabrėžia vien pamatą, ant kurio remiasi labiausiai patėmytinis išvedimas, būtent, jog vienybė Bažnyčios, Kristaus kuno, ir sąnarių įvairumas paties Dievo įstatytas yra. — *Sąnariai iš sąnario*, gr. τὰ ἐκ μέμνων, išdalies: taip kits nuo kito priklausančis ir kits prie kito pritaikyti, kaip vienas sąnaris prie kito (Tom.). — (28) *Ir taip...* Plg. Efez. 4, 11. Apaštalas čionai šneka ne apie paprastas Kristaus įstatytas Bažnyčioje tarnystes. — Aštuonios dovanai suteikiamos dovanos (gratis gratiae) išskaitomos yra šv. Pavilo, nes devintosios, kurią išvardija dabartinė Vul-

gata, nėra graik. ir senesniuosiuose lotyn. rankraščiuose. Apaštalais čionai yra tie, kurie apsakodavo netikintiems Evangeliją ir įkurdavo naujas bažnyčias. Pranašai kaip ir mokytojai pavadinami yra jau įkurtoms bažnyčioms. Pranašai budavo šv. Dvasios įkvėpti, kad tikinčiuosius perspėtų, paguostu, pagerintu; mokytojai gi, kad juos pamokytu tikėjimo. Prie panašiai paminėtų jau 9. e. stebuklių ir gydymo dovanų prisideda dar dvi tenai neišvardyti: pagalbos darymas ir valdymas, abidvi duodami išviršiniams dalykams, viena dovana pagalbos nešimui ligonims ir beturčiams (Auks.), kita gi vadovavimui namuose, krikščionių draugijoje ir nepaprastu būdu bažnyčioje (plg. Rym. 12, 8). Dar ir dabar Dievas kada kada duoda tas dovanai suteikiamas dovanas, kaip mes skaitome šventųjų gyvenimų aprašymuose, nes jie nesykį pasiekdavo nepaprastas pasekmes, kurių nebuvo galima pasiekti be ypatingos šv. Dvasios pagalbos. — (29. 30) Plg. e. 11. 18.

phetæ? numquid omnes Doctores? ³⁰ Numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

Argi visi daro stebuklus? argi visi turi išgydymų dovaną? argi visi kalba kalbomis? argi visi išguldinėja?

b) Apie santykius tarp dovanų ir meilės.

³¹ Æmulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demostro.

Caput XIII. ¹ Si linguis hominum loquar, et Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. ² Et si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia, et omnem scientiam: et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum. ³ Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

³¹ O trokškite geresniųjų dovanų! Ir dar prakilnesnį kelią aš jums rodau.

13. Perskyrimas. ¹ Jei aš žmonių ir aniolų kalbomis kalbėčiau, o neturėčiau meilės, pasidariau kaip žvangantis varys ir skambantis kankliai. ² Ir jei turėčiau pranašystę, ir bučiau pažinęs visas paslaptis ir visą mokslą; ir jei turėčiau visą tikėjimą, taip kad kalnus perkelčiau, meilės gi neturėčiau, niekas esu. ³ Ir jei išdalinčiau visą mano lobį beturčių papnėjimui, ir jei paduočiau savo kuną, taip kad degčiau, o meilės neturėčiau, tai nieko man nepadeda.

12, 31—13, 13. Apaštalas, nors liepia būti užgandintais gautomis dovanomis, vienok neužgina trokšti ir jieškoti geresniųjų; o net pats nori, kad Korintiečiai rupintusi įgyti tas, kurios naudingesnės yra, bet visupirma kad įstotų į geriausią kelią, kelią meilės, nes tik juo eidami galės pasiekti tikrą tobulybę. Taigi, šv. Povilas toliaus išparodo, jog ir didžiausios dovanos, jei jos nebus sujungtos su meile, neįkiek nepravers jas gavusiam žmogui (12, 31—13, 3), toliaus jis moko, jog viena meilė turi tiek gerų privalumų, kad yra visų dorybių tarsi motina ir šaknis (4—7), ir prideda, jog, visoms dovanoms pradžiant, ji viena pasiliks visuomet (8—13).

(31) *O trokškite...* Nors visos dovanai suteikiamos dovanos priklauso nuo liuosos šv. Dvasios dalinimo, vienok gali būti nuo jos gautos per dievotą maldavimą (plg. 14, 13), priegtam šv. Dvasia be abejonės veikiamas suteikia tiems, kurie prižada

naudoties jomis sulig davėjo valios Bažnyčios naudai. Pradėtąjį čionai paraginimą tęsia toliaus Apaštalas tik 14, 1.—*Ir dar...* Aš rodau jums kelią, kura prakilnesnis yra negu dovanai suteikiamos dovanos, butent, meilė.

(13,1) *Jei aš žmoniu...* Jei aš turėčiau augščiausį kalbų dovanos laipsnį, taip kad galėčiau šlovinti Dievą žmonių ir aniolų liežuviais, tai neįkiek nepraverstu mano paties amžinam gyvenimui be meilės, tos dieviškos dorybės, su kurios pagalba mes mylime Dievą dėl jo paties, o artimą dėl Dievo (Aug.).—(2) *Ir jei turėčiau...* Keturios dovanos palyginamos yra šitoje eilutėje su meile: pranašystė, išmintis, mokslas, stebuklus darantis tikėjimas, taigi, visuprakilniausios (veiz. 12, 8, 28). Išmintis ir mokslas gali būti taipogi šv. Dvasios dovanomis (dona Spiritus.) bet tuomet jiedvi sujungti yra su meile (Tom.).—(3) *Ir jei išdalinčiau...* Apaštalas pereina prie tų dovanai suteikiamų dovanų,

⁴ Caritas patiens est, benigna est: caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, ⁵ non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, ⁶ non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: ⁷ omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

⁸ Caritas nunquam excidit: sive prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur. ⁹ Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus. ¹⁰ Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. ¹¹ Cum essem parvulus, loquebar

⁴ Meilė yra kantri, yra maloninga. Meilė nepavydi, neveikia veltui, nepasipučia; ⁵ ji yra nesididžiuojanti, nejieško, kas jos yra, nesuserizina, neįtaria piktume, ⁶ nesidžiaugia iš neteisybės, bet džiaugiasi draug su tiesa; ⁷ visa nukenčia, visa tiki, visko viliasi, visa pakelia.

⁸ Meilė niekuomet nepaliauja, nors pranašystės paliaus buvusios, nors kalbų nebebus, nors mokslas nieku pavirs. ⁹ Nes mes išdalies pažįstame ir išdalies pranašaujame; ¹⁰ kada gi ateis, kas tobula yra, paliaus buvę, kas išdalies yra. ¹¹ Kad aš buvau kūdikis, kalbėjau kaip ku-

kurios duoda žmogui galę sušelpiti artimus kasdieniniame gyvenime; jos nors išrodo mažiaus stebėtinomis, bet panašesnės yra į dorybes.

(4) *Meilė...* Dovanos be meilės nėra naudingos tam, kurs jas turi. Bet visuomet naudinga yra meilė, nors ji ir nebūtų papuosta dovanai suteikiamomis dovanomis. Kadangi žmogus pigiai gali suklaidinti save ir kitus dalyke meilės į Dievą, o artimo meilė negali užsilikti be Dievo meilės, todėl Apaštalas išskaito privalumus meilės į artimą, kad tikintįs galėtų save iširti, ar jie turi tą taip reikalingą dovaną. Visų pirma jis išvardija du apskritu meilės privalumu (e. 4), paskiaus ypatingus, aštuonis negatyviškus (e. 4—6) ir penkis pozityviškus.—*Yra kantri...* Kiekviena dorybė parodo savo galybę pikto pakelime ir gerumo daryme (Tom.). *Moloninga:* ji noriai pasidalina viskuo, ką ji turi (Tom.).—(5) *Ji yra nesididžiuojanti.* (Gr. t. *ὡς ἀγρυπνῶν*), ji nesielgia nepriderančiai. Meilė *nejieško, kas jos yra*, be atsižvelgimo į tai, kas kitiems naudinga esti; nes kas myli artimą, kaip pats save, tas jieško ir jo gerumo, kaip savoj (Tom.).—(6) *Nesidžiaugia iš neteisybės,* kurią ji kituose mato.—Tiesa ir meilė čionai įvaizdinama kaipo ypata, kuri džiaugiasi, jei jos tikslas pasiektas esti, t. y. visų pažintis ir pripažintas, meilė džiaugiasi draug su ja, kad ji mato, jog jos karalystė platinasi.—(7) *Visa nukenčia.* Gr. t. *πάντα στέγει*, ji visa pridengia:

lyg-kad uždegtų visus artimo netobulumus, kad jis nenustotų žmonių prielankumo.—*Visa tiki...* Be neišsitikėjimo (nors ne be atsargumo) priima artimo žodžius tas, kurs turi meilę, viliasi nuo jo kuogeriausią dalyką, nors ir mato jį kaip kada suklumpantį, ir padeda jam atsikelti; galop pakelia jis visus piktumus lygiai drąsiai, kaip ir kantriai.

(8) *Meilė...* Apaštalas dar neužganėdintas pagyrimu meilės, kaip visų kitų dorybių dušios, pridėda naują jos pagyrimą, butent, giria jos amžinybę, kuri ją stato augščiau už dovanai suteikiamas dovanas (e. 9—12) ir už kitas teologiškas dorybes (e. 13).—*Nors pranašystės...* Ne tik ana dovana, kurią Korintiečiai klysdami per daug brangino, bet ir tos, kurios teisingai skaitosi pirmomis, pranašystė ir mokslas (ir išmintis), turės galą, kaip gi labiau žemiaus už jas stovinčiosios. Kadangi dovanai suteikiamos dovanos duodamos yra tikinčiųjų naudai, todėl jos liaujasi, kaip tik liaujasi tikslas, kuriam jos duodamos yra, taigi, vėliausiai su antruoju Kristaus atėjimu; bet Apaštalas išveda jų pasiliovimą labiau iš jų vidujinio netobulumo.—(9) *Nes mes išdalies...* Taipogi ir mokslo dovana nėra tobula; nes ji neapima visų tiesų ir tų, kurias apima nepažįsta taip, kad neliktu jokio tamsumo. Taipogi ir tame, ką pranašystės dovana suteikia, randasi tikėjimo neaiškumų dalis.—(10) *Kad gi ateis...* Tas sakinyš toliaus apšviečiamas ir paaikštinamas yra

ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli. ¹² Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. ¹³ Nunc autem manent, fides, spes, caritas, tria hæc: major autem horum est caritas.

dikis, išmaniau kaip kudikis, galvojau kaip kudikis; kada gi tapau vyras, nusikračiau, kas kudikio buvo. ¹² Dabar matome per atspindį prilyginyje; o tuomet veidu į veidą. Dabar aš pažįstu išdalies, o tuomet pažinsiu, kaip ir pažintas esu. ¹³ Dabar gi pasilieka tikėjimas, viltis, meilė, tie trys, o didžiausi tarp jų yra meilė.

c) Palyginimas kalbų dovanos su pranašystės dovana.

Caput XIV. ¹ Sectamini caritatem, æmulamini spiritualia: ma-

14. Perskyrimas. ¹ Jieškokite meilės, troškite dvasiškų do-

sekančiaisiais. — (12) *Dabar matome...* Čionai Apaštalas daro išvedimą iš to, ką buvo pasakęs 11. ir pradžioje 12. e.: kad ateina, kas tobula yra, prasišalina netobulumas; bet dabar mūsų dabartinis pažinimas yra netobulas, taigi, bus tobulas busiantysis. Netobulumą ir tobulumą Apaštalas paaiškina paveikslais. Dabar, kad mes Dievą pažintumėm, reikalaujame tarpininko: mes jį pažįstame gamtoje (Rym. 1, 20), Jėzuje, jo gyvenime ir jo moksle (Jo. 14, 9), taigi paveikslė: vienok pasilieka priegtam tamsumas ir paslaptis, kurių mes neišmanome, ir kuriems mes pasiduodame, tikėdami. Kitaip bus palaimintame gyvenime, kada mes regėsime patį Dievą. — *Pažinsiu, kaip ir pažintas esu:* aš pažinsiu taip tobulai, kaip tik sutvėrimas gali pažinti; turėsiu tokią Dievo pažinimą, kurs kad ir negyvas dieviškajam, bet bus saviškai tobulas. Taigi, čia palyginama nepažinimo įtampa, bet budas: betarpiškas pažinimas (prieš dabartinį tarpiašką). Tas palaimintas stovis dar nėra pasiektas. Vienok-gi visiems žmonėms, nors ir ne visi mes galime turėti kalbų, mokslo arba pranašavimo dovanas, pasilieka trys dieviškosios dorybės (Just. Auk.). (13) *Dabar gi...* Dovanai duodamas dovanas šv. Dvasia dalina, kaip ji nori (12, 11), ir nors ji jas duoda tikinčiųjų naudai (12, 7), tečiaus neiviena iš jų nėra būtina arba visuomet reikalinga. Todėl ji jas suteikia arba atima sulig to, kaip Bažnyčiai naudinga. Priešingai gi, teologiškosios dorybės būtina ir visuomet reikalingos yra visiems tikintiems, todėl jos pasilieka kovojančioje Bažnyčioje iki au-

trajam Kristaus atėjimui. O viena dorybė net pasilieka kitame gyvenime (c. 8), ta, kuri abi kiti perviršija, meilė.

14, 1—25. Korintiečiai klydo taipogi ir tame, kad kalbų dovaną skaitė visuviršiausiaja tarp dovanai duodamų malonių ir ypač augščiausią ją statė už pranašystę. Taigi, Apaštalas palygina tiedvi dovanai tarp savęs, stengdamos parodyti, kad Korintiečiai bereikalo augščiausio stato kalbas. Tam tikslui jis visupirma iš pačios tų dviejų dovanų esybės išveda, kad tikintiems pranašystė naudingesnė yra už kalbų dovaną (1—6); toliaus kalbų nenaudingumą Bažnyčioje paaiškina kaipkuriais palyginimais (7—12) ir naujais priparodymais patvirtina iš to padarytąjį praktišką išvedimą (13—19); galop parodo, kad ir netikintiems pranašystė gali atnešti didesnę naudą, negu kalbų dovana (20—25).

(14, 1) *Jieškokite...* Plg. 12, 13. Taigi, pranašystės dovana priklauso prie prakilniausių dovanai šv. Dvasios duotųjų malonių. — (2) *Nes kas...* Kalbų dovana yra tai dovana kalbėjimo svetimomis kalbomis, kurių kas nesimokė. Vienok ta dovana dar neduodavo svetimųjų kalbų supratimo, (Auk. Oek. Teof.), kaip parodo šitas perskyrimas. Ir pirmųjų Sekminių atsitikime reikia atskirti du dalykus: stebuklas, kad apaštalai kalbėjo įvairiomis kalbomis, ir šv. Petro išaiškinimas netikintiems žydams. Kolei apaštalai per Sekmines kalbėjo kalbomis, kaip kurie ten buvusieji, kurie kalbų nesuprato, sakė, jog mokytiniai pilni esą saldaus vyno (Apd. 2, 14...)

gis autem ut prophetetis. ² Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria; ³ nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, et exhortationem, et consolationem. ⁴ Qui loquitur lingua, semetipsum ædificat: qui autem prophetat, ecclesiam Dei ædificat. ⁵ Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam major est qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur ut ecclesia ædificationem accipiat. ⁶ Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens: quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

vanų, o ypač kad pranašautumėt. ² Nes kas kalbomis kalba, ne žmonėms kalba, bet Dievui; nes niekas jo nesupranta. Dvasioje gi jis sako paslaptis. ³ Nes kas pranašauja, kalba žmonių pagerinimui, pagraudenimui ir palinksminimui. ⁴ Kurs kalbomis kalba, pats save pasigerina; o kas pranašauja, pagerina Dievo bažnyčią. ⁵ O aš noriu, kad jūs visi kalbėtumėt kalbomis, labius gi kad pranašautumėt; nes didesnis yra, kurs pranašauja, kaip kurs kalbomis kalbą, negut jis išguldinėtų, kad bažnyčia gautu pagerinimą. ⁶ Taip tat, broliai, jei ateisiu pas jus kalbėdamas kalbomis, kiek gi jums busiu naudingas, jei jums nekalbėsiu arba per apreiškimą, arba per mokslą, arba per pranašystę, arba per pamokymą.

tuotarpu kad tie, kurie kalbas suprato, stebėjosi, girdėdami apaštalus kalbančius jųjų prigimtomis kalbomis (Apd. 2, 1—13). Taipogi ir Korinte netikintys sakė, jog tie, kurie turėjo kalbų dovaną, buvo išėję iš proto (14, 23). Bet kada per Sekmines kalbėjo Petras, klausytojai buvo sugraudinti savo širdyse, taip-pat kaip netikintys Korintiečiai, išgirde pranašų žodžius, parpuldavo ant veido ir garbindavo Dievą (14, 25). Taigi, reikia atskirti aną nepaprastą žinojimą, kurį kitados buvo žadėjęs Išganytojas (Mork. 16, 17), nuo kalbų dovanos. Kas šitą turėjo, meldėsi Dievui, šlovino Dievą arba jam dėkojo, kaip jam šv. Dvasia įkvėpė mintis ir žodžius. Vienok jie patys tų žodžių nesuprasdavo, ir jei nebūdavo neivieno, kurs juos išverstų į suprantamą kalbą, nesuprasdavo jų tuomet neivienas iš klausytojų.—(3) *Pranašauja*. Pranašystės dovana buvo tai šv. sujudinimas, kad jį gavusis kitus perspėtų ir į visas dorybes vestu. Bet kad tai padarytu didesį įspūdį ir ilgiaus pasiliktų, laikada šv. Dvasia, atidengdama paslėptuosius dalykus, parodydavo, jog tai ji kalba per žmones, pranašystę apdovanotus. Žinoma, tokie ir savo šventu pasielgimu kasdieniame gyvenime turėjo pritari tam, ką

jie į kitų širdis dėjo.—(4) *Kurs...* Kas kalbų dovaną turi, tiesa, bus suprastas Dievo, į kurį jis savo žodžiais kreipiasi, bet kadangi jo žodžiai nėra paskirti žmonėms, todėl jie jų ir nesupranta; taip jis kalba savo paties dvasioje, kas kitiems nesuprantama yra (e. 2). Priešingai gi, pranašas kalba į žmones ir pagerina, perspėja ir palinksmina. „Pagerinti“ yra tai daryti ką geresniu; tai paliečia visus tikinčius, tuotarpu kad perspėjimo tik tie tereikalauja, kurie apsilėidę yra dorybėse, o palinksminimo tie, kuriems reikia pergalėti sunkumai, arba kurie dėlei pagundų pradeda daryties silpnadausiais. Taipogi ir busiančius dalykus apsaoko kaidada pranašas pagerinimui, perspėjimui ir palinksminimui.—(5) *O noriu...* Mažesnis yra tas dalykas, kurs praverčia tik jį turinčiam, kaip tas, kurs naudingas yra ir kitiems: iš kalbų turėjo pelną tik kalbantysis, o iš pranašavimo—kiti. Priegtam pranašas, jei jis uenori buti paskaitytas netikru, privalo pats pirma tai daryti, prie ko jis kitus ragina.—(6) *Taip tat...* kadangi pranašavimo dovana perviršija kalbas, kurios pačios vienos neatneša jokios naudos tikintiems.—*Kalbėdamas kalbomis...* Apaštalas pažymi dvi dovanų, reikalingi kitų

⁷ Tamen quae sine anima sunt vocem dantia, sive tibia, sive cithara: nisi distinctionem sonituum dederint, quomodo scietur id, quod canitur, aut quod citharizatur? ⁸ Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum? ⁹ Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quomodo scietur id, quod dicitur? eritis enim in aera loquentes. ¹⁰ Tam multa, ut puta genera linguarum sunt in hoc mundo: et nihil sine voce est. ¹¹ Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei cui loquor, barbarus: et qui loquitur, mihi barbarus. ¹² Sic et vos, quoniam aemulatores estis spirituum, ad aedificationem ecclesiae quaerite ut abundetis.

¹³ Et ideo qui loquitur lingua: oret ut interpretetur. ¹⁴ Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est. ¹⁵ Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo et mente: psallam spiritu, psallam et men-

⁷ Juk ir negyvieji daiktai, kurie išduoda balsą, ar tai vamzdis ar citra, jei neišduotu atskirų balsų, kaip-gi butu žinoma, kas vamzdžiuojama arba kas skambinama? ⁸ Nes jei trimitas duotu neaiškų balsą, kas rengsis į karę? ⁹ Taip ir jūs, jei, per kalbą neduosite suprantamos šnekos, kaip gi bus žinoma, ką sakote? nes busite į orą kalbantys! ¹⁰ Taip daug, ištikrųjų, yra kalbų budų šiame pasaulyje, ir nevienos nėra be suprantamo balso. ¹¹ Jei tat aš nežino-siu balso reikšmės, busiu tam, kuriam kalbu, svetimtautis; ir kurs kalba, bus man svetimtautis. ¹² Taip ir jūs, kadangi trokštate dvasiškų dovanų, jieškokite gausiaus turėti bažnyčios pagerinimui.

¹³ Ir todėl kas kalbomis kalba, tesimeldžia, kad tai ir išguldinėtų. ¹⁴ Nes jei melsčiaus kalboje, mano dvasia meldžiasi, bet mano protas yra be vaisiaus. ¹⁵ Kasgi tat yra? Melsiuos dvasia, melsiuos ir protu; giedosiu

naudai sulig jų vidujinės ir išviršinės pusės: apreiškimą paslėptųjų dalykų, kad pranašavimas butu galimas, pažinimą dieviškų dalykų, kad mokslą apie juos (12, 8) butu galima paduoti kitiems. Pranašo ir mokytojo tarnystė statoma yra prieš kalbų dovanas. Taip Apaštalas priengia perėjimą prie sekančiųjų dalykų.

(7) *Kaip gi butu žinoma...* Koks gi bus iš to pelnas?— (9) *Jei per kalbą:* naudodamies kalbų dovana.

(13) *Tesimeldžia...* Jis tepadaro visa, ką gali, bažnyčios pagerinimui.— (14) *Mano dvasia.* Dvasia čionai imama, kaip dvasiškų jausmų vieta, kaip ji šv. Dvasios sužadinta patraukiama yra prie dvasiškų dalykų, ypač gi prie Dievo; protas gi yra ta dvasios jiega, kuri apima tiesą ir sulig jos elgiasi. Skirtumas paaiškėja iš tokio palyginimo. Kas pvd. atkalbinėja lotynišką psalmę Miserere su gera inten-

cija, nesuprasdamas lotyniškos kalbos, tas meldžiasi dvasioje, jo jausmai užsidega maldingumu į Dievą, ir jis nuo jo prašo dvasiškos malonės, nusidėjimų atleidimo; vienok jo protas neapima ir neapsvarsto atskirų žodžių prasmės, kuriuos jis ištaria, ir taip jis pasilieka be sau tikros naudos. Taip-pat ir kontempliacijoje dvasia lyg-kad ilsisi Dievuje, tuotarpu kad paprastoje meditacijoje protas turi daug draug veikti. Nors iš pagundos, kuri yra gaunama, gali kas nors turėti apstų pelną, vienok laikada atsitinka, jog jis pasiklaus pagundos priveikiamas esti, dėlto kad protas nepramatė artimo iš jos pavojaus ir nepasirupino apie įrankius jai pasitikti. Taigi, kad visas žmogus gautu per maldą pašalpą, reikia melsties dvasia ir protu; ne tiktai jausmu labiaus susivienyti su Dievu, bet taipogi ir protu apimti ir apsvarstyti tai, ką mes

te. ¹⁶ Ceterum si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotae, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit. ¹⁷ Nam tu quidem bene gratias agis: sed alter non aedificatur. ¹⁸ Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor. ¹⁹ Sed in ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruam: quam decem millia verborum in lingua.

²⁰ Fratres, nolite pueri effici sensibus sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote. ²² In lege scripum est: Quoniam in aliis linguis et labiis aliis loquar populo huic: et nec sic exaudient me, dicit

dvasia, giedosiu ir protu. ¹⁶ Kitaip, jei šlovintumei dvasia, kaipgi tas, kurs užima bemokslio vietą, pasakys Amen prie tavo pašlovinimo? nes jis nežino, ką sakai. ¹⁷ Nes tu, tiesa, gerai dėkoji, bet kitas nepasigerina. ¹⁸ Aš dėkoju mano Dievui, jog kalbu jusų visų kalbomis; ¹⁹ bet bažnyčioje veliju pasakyti penkis žodžius savo protu, kad ir kitus pamokyčiau, kaip dešimtį tukstančių žodžių kalbose.

²⁰ Broliai, nesidarykite vaikais išmanyme, bet piktybėje bukite kudikiai; išmanymu gi bukite tobuli. ²¹ Įstatyme parašyta yra: Svetimomis kalbomis ir kitomis lupomis kalbėsiu tai tautai; ir nei taip neiš-

sakome maldoje. — (16) *Jei šlovintumei...* Pasinaudodamas nesuprantamomis kalbomis. Jionai šlovinti ir dėkoti turi vienokią prasmę. — *Bemokslio vietą.* Bemoksliu čionai yra tik klausytojas, atskirtinas nuo kalbančiojo kalbomis, kurs, naudodamos savo dovana bažnyčioje, užima bažnytinės vyresnybės vietą. — *Amen* Kada vyskupas arba kunigas arba net ir pranašas arba kalbomis apdovanotasis atkalbinėdavo maldas, visas susirinkimas atsakydavo Amen. Šituo iš žydų paimtuojų papročiu jis išpažindavo, kad draug su vadovaujanciais tą maldą atnašauja Dievui. Panašus paprotis užsilaiko ir dabar, kadangi viso susirinkimo vardu yra atsakojama Amen. Apaštalas tai peikia, kad anie šv. Dvasios dovanomis apdovanotieji žmonės kaltėdavo kalbomis, kurių niekas iš klausančių nesuprasdavo. Bet argi žmonės supranta lotyniškąją kalbą, kurioje meldžiasi bažnyčia? Atsakymas: Visupirma žmonės žino ištikrųjų bažnytinių maldų įtalpą, nors ir nesupranta atskirų žodžių; o kadangi jie žino, jog visas šventas veikimas paduoda tik tai, kas šventa, ir kelia širdis į Dievą, tai visi gali ir privalo pritari toms maldoms savuoju Amen ir daryti jas savomis. Tolesniai peikia Apaštalas anas nepaprastas maldas, tiktai jei nėra neivienio, kurs jas galėtų išaiškinti; o žmonėms krikščionims suteikiami yra tukstančiai

budų liturgijinių maldų supratimui įgyti. Priegtam Trid. Susirinkimas išleidė tokį parėdymą: Kad Kristaus avys nealktu ir mažutėliai nemelstu duonos, o nebutu, kas jiems ją perlaūžu, paliepia šv. Susirinkimas, kad visi ganytojai ir visi, kuriems pavestas yra rupestis apie dušias, patįs arba per kitus tankiai aiškintu ką nors iš to, kas šv. mišiose skaitoma yra, o tarp kitų dalykų kad išaiškintu tos šv. aukos paslaptį, ypač gi nedėliomis ir šventadieniais. (Pos. 22, persk. 8). Tas pats Susirinkimas davė vyskupams parėdymą: Ne tik tuomet, kad jie turi suteikti žmonėms sakramentus, jie privalo pirma išaiškinti sakramentų vertybę ir naudingumą, prisitaikant prie primančių išmanymo, bet taipogi turėti rupestį apie tai, kad tai darytu klebonai ir t. t. (Pos. apie ref. 24, persk. 7). — (18) *Jog kalbu...* Taip kad aš pats suprantu žodžius, kuriuos kalbu, ir galii juos pritaikyti klausytojų reikams.

(20) *Vaikais išmanyme.* Vaikai daro nutarimus apie visa ne pagal tikrą dalykų vertybę, bet pagal išviršinę išvaizdą ir patikimą. Apaštalas atsiliepia į Korintiečius su didžia meile, vadindamas juos broliais, bet persergi puikius ir besigiriantčius krikščionis, kad išmanymu netaptu vaikais. — *Piktybėje bukite kudikiai:* sulig Ilganytojo perspėjimo (Mat. 10, 16). — (21) *Įstatyme...* Taipogi ir ne-

Dominus. ²² Itaque linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiae autem non infidelibus, sed fidelibus. ²³ Si ergo conveniat universa ecclesia in unum, et omnes linguas loquantur, intrent autem idiotae, aut infideles: nonne dicent quod insanitis? ²⁴ Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus: ²⁵ Occulta cordis manifesta fiunt: et ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit.

klausys manęs, sako Viešpats. ²² Taigi, kalbos yra ženklas ne tikintiesiems, bet netikėjliams; pranašystės gi ne netikėjliams, bet tikintiesiems. ²³ Jei tat susieitu visa bažnyčia į vieną vietą ir visi kalbėtų kalbomis, įeitu gi bemoksliai arba netikintys, argi nepasakys, jog esate iš proto išėję? ²⁴ O jei visi pranašautu, įeitu gi koks netikintis arba bemokslis, jis esti visų perkabamas ir visų teisiamas; ²⁵ jo širdies paslaptis išsina aiškštėn; ir taip parpuldamas ant veido pagarbins Dievą, išstardamas, jog tikrai jumyse yra Dievas

d) Kalkurie įsakymai apie vlašą šv. Dvasios dovanų sunaudojimą.

²⁶ Quid ergo est, fratres? cum convenitis, unusquisque ves-

²⁶ Kas tat yra, broliai? Kad susieinate, tai vienas iš jūsų tu-

tikintiems pranašystė atneša daugiaus naudos, negu kalbų dovana. Įstatymu čia pavadintas visas S. Įst., nes šv. Povilas cituoja, tiesa, labai liuosai iš Iz. 28, 11... žodžius, kuriais Dievas grumojo, jog jis siųsiąs ant žydų, besityčiojančių iš pranašų perspėjimų, pagonis (Asyrijiečius), kalbančius svetimomis kalbomis, o draug praneša, kad žydai per tuos pagonis nebus atvesti į pasitaisymą.—(22) Asyrijiečiai, kurių kalbos, nors panašios savajai, žydai nesuprasdavo, Apaštalui yra paveikslu tų, kurie N. Įst. turi kalbų dovana. Asyrijiečių pasiuntinystė kėlė aikštėn žydų netikėjimą, bet jo neprašalino, nors tas netikėjimas darė Izraelį nevertu, kad Dievas į jį kalbėtų suprantama kalba. Taipogi kalbų dovana, kurią apaštalai gavo per Sekmines, buvo ženklui netikintiems žydų tautai ir jos neatvertė. Taip Dievas ir dabar siunčia apdovanotuosius kalbų dovanomis, kaip ženklą. Vienok ką kitą reiškia buti ženklu ir ką kitą buti naujingu. Taigi, Povilas, tiesa, sako čionai, kad kalbų dovana nėra duota tikintiems, kaip ženklas, bet jis nesako, kad ji nebutu tikintiems naudinga (e. 4). Galop gali kalbos nors tolimai prirengti net ir netikintųjų atsivertimą, kaip Asyrijiečių užpuolimas prirengė žydų atsivertimą.—*Pranašystės gi...* Apaštalas pridė-

da šitą dalį išvedimo iš Izaijo pranašystės, kaip žinomąją tiesą. Ją galima užbaigti: yra ženklai.—(23) *Ir visi kalbėtu.* Kadangi kalbomis apdovanotieji kalbėdavo į Dievą, tai kada gal jie šnekėdavo vienu laiku.—(25) *Jo širdies...* Nusidėjėliui priparodoma jo kaltė prieš Dievą, taip kad jis turi aiškiai prieš save savo dūšios paveikslą (*visu teisiuamas*), ir buna atidengtas jo nusidėjimų šaltiniai, puikybė, akių ir kuno pageidimas, taip kad jis pažįsta, jog per pranašus kalba Dievas, ir daro pakutą ir atsiverčia.

26—40. Apaštalas, pereidamas nuo teoretiško pamokymo apie šv. Dvasios dovanas prie praktiškojo, aiškina Krintiečiams, kaip jie privalo gautomis dovanomis naudotis, idant butu pasiektas tas vaisius, kurio nori šv. Dvasia, t. y. bažnyčios pelnas. Pradėjęs tat nuo apskrito įsakymo (e. 26), duoda smulkesnius parrėdymus apie tiedvi dovanai, kuriedvi patyginio, apie kalbas (27. 28) ir apie pranašystę (29—33); toliaus užgina motėms kalbėti viešuose susirinkimuose (34. 35) ir, paliepdamas pripažinti savo parrėdymus, kaipio Dievo įsakymus (36—39), juos trumpai atkartoja (39. 40).

(26) *Kas tat yra? Kas reikia daryti?—Tai vienas iš jūsų: iš tų, kuriems šv.*

trum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad aedificationem fiant. ²⁷ Sive lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, et per partes, et unus interpretetur. ²⁸ Si autem non fuerit interpres, taceat in ecclesia, sibi autem loquatur, et Deo.

²⁹ Prophetæ autem duo, aut tres dicant, et ceteri diducant. ³⁰ Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat. ³¹ Potestis enim omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, et omnes exhortentur: ³² et spiritus prophetarum prophetis subjecti sunt. ³³ Non enim est dissonantia Deus, sed pacis: sicut et in omnibus ecclesiis sanctorum doceo.

³⁴ Mulieres in ecclesiis taceant, non enim permittitur eis

ri psalmę, kitas turi mokslą, arba turi apreiškimą, arba turi kalbą, arba turi išguldymą; visa tesidaro pagerinimui. ²⁷ Jei kas kalbomis kalba, tekalba po du arba daugiausiai po tris, pakarčiui, ir vienas teisguldinėja. ²⁸ O jei nebutu išguldinėtojo, tetyli bažnyčioje; tegul gi sau kalba ir Dievui.

²⁹ O pranašai tekalba du arba tris, ir kiti tegulteis. ³⁰ O jei bus suteiktas apreiškimas kitam sėdinčiam, pirmasis tenutilsta. ³¹ Nes galite visi pranašauti kits po kito, kad visi pasimokytu ir visi butu pagraudenti. ³² Ir pranašų dvasios paduotas yra pranašų valdžiai. ³³ Nes Dievas nėra vądo Dievu, bet ramybės; kaip aš ir visose šventųjų bažnyčiose mokau.

³⁴ Moteris bažnyčioje tetyli; nes ne valia joms kalbėti, bet

Dvasia suteikdavo nepaprastas dovanas. Apaštalas vėl išvardija kaikurias iš tų dovanų: *psalmę*, t. y. dvasišką giesnę (plg. e 15), *mokslą* ir t.t.—*Visa tesidaro*: (27) *Jei kas kalbomis...* Apaštalas duoda taisyklę, paliečiančią kalbų dovaną. Jis nutaria tris dalykus: 1) *Po du arba...* T. y. tame pačiame susirinkime neprivalo kalbėti daugiaus, kaip du arba tris.—2) *Pakarčiui*, t. y. ne draug abudu, arba tris, bet kits po kito.—3) *Ir vienas...* Kas yra sakoma, privalo būti išniškiuta.—(28) *O jei nebutu...* Jei tai negali išguldėti nei pats kalbantis, nei kas nors iš klausančių.—*Tetyli...* Nes jo kalba nepravers tikinčiųjų pagerinimui. Kokią kas turėjo dovaną, tikintis žinojo, taip kad jiems pigu buvo įsitikinti apie išguldinėtojo nebuvimą Vienok pranašai kalbėdavo iš ypatingo šv. Dvasios sujudinimo (e 30), kurs, regimai, kitiems nebuvo žinomas.

(29) *Du arba tris*: Susirinkime.—Kiti tegul teis. Gr. διζυρνέωσαν. Kadangi pranašas į tai, ką jam paduodavo šv. Dvasia, galėjo įmaišyti savas žmogiškas kalbas, todėl pasakytuosius dalykus turėjo teisti kiti sulig dovanai duo-

tosios teisimo dovanos, kuri regimai tankiausiai buvo sujungta su pranašystės malone.—(30) *O jei bus...* Vienok kad neišrodytu lyg-kad Apaštalas duotu šv. Dvasiai parėdymus, jis priduria savo įsakymo pateisinimą.—(31) *Nes galite...* Įvairūs yra tikinčiųjų reikalai. Taigi, jei šv. Dvasia paliepia šnekti kitam, tuo pačiu ji apreiškia savo valią, kad pirmasis atsitrauktų.—(32) *Ir pranašų...* Įvairūs šv. Dvasios apreiškimas įvairinose prauašuose taip yra pranašams duodamas, kad jų valdžioje yra kalbėti ir tylėti (Jieron.).—(33) *Nes Dievas...* Dievas, kaip ramybės davėjas, negali leisti, kad vienas kitam neturėtų užleisti vietos, ir kad jie draug pradėtų kalbėti.—Žodžio „mokiau“ nėra Jaugumoje graik. rankraščių. Todėl daugelis antrąją šitos eil. pusę jungia su sekanciais žodžiais ir prasmė išeina toki: kaip ir visose šventųjų bažnyčiose, moteris tetyli jūsų bažnyčiose. Vulgatoje jie priklauso kaip užbaiga prie e. 27—30, o e. 31—33 (pirmoji pusė) daro parentezį (Tom.).

(34) *Moteris... tetyli...* Sakyti Amen draug su visu surinkimu joms valia (11, 15), bet čionai Apaštalas kalba apie vie-

loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit. ³⁵ Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia.

³⁶ An a vobis verbum Dei processit? aut in vos solos peruenit? ³⁷ Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quae scribo vobis. quia Domini sunt mandata. ³⁸ Si quis autem ignorat, ignorabitur. ³⁹ Itaque fratres aemulamini prophetare: et loqui linguis nolite prohibere. ⁴⁰ Omnia autem honeste, et secundum ordinem fiant.

buti paduotomis, kaip ir Įstatymas sako. ³⁵ O jei nori ko išmokti, tepasiklausia namie savo vyrų; nes nepadoru moteriškai kalbėti bažnyčioje.

³⁶ Ar nuo jūsų Dievo žodis išėjo? ar į jus vienus atėjo? ³⁷ Jei kas regisi esąs pranašas arba Dvasios apdovanotasis, tepažįsta, jog tai, ką aš jums rašau, yra Viešpaties įsakymas. ³⁸ O jei kas nepažįsta, jis nebus pažintas. ³⁹ Taigi, broliai, troškite pranašauti ir neginkite kalbėti kalbomis; ⁴⁰ o visa tesidaro padoriai ir tvarkoje.

šai atsiliepiančias ir norinčias duoti pamokymus. — *Paduotomis*. Ne be trupčio ironijos sako Apaštalas, jog moterims valia būti paduotomis, o toma, kurios mėgintu peržengti Dievo surėdymą, primena jų pramotei pasakytuosius žodžius: 1 Moz. 3, 16. Plg. taipogi 1 Tim. 2, 11.—(35) *O jei nori...* Moteris yra silpnos ir be išvermės (Auks.). Apaštalas šneka visupirma apie ištekęsias moteris; bet tas jo paliepimas tinka be abejonės mergaitėms ir našlėms. Pridėtoji priežastis apima taipogi ir jas; savo tolimesnį išaiškinimą ji turi jau paminėtame 11, 2..., Dievo paskirtame, žemesniame moteriškės stovyje, kaip šiaip jau, taip ir bažnytinėje draugijoje.

(36) *Ar nuo jūsų...* Kad užkirstu kelią visokiems išsikalbėjimams, Apaštalas stato tą klausimą. Jei Korinto bažnyčia būtų visų bažnyčių motina ir galva, tai ji galėtų savo papročius ne tik teisingai pasilaikyti pati, bet paduoti juos ir kitoms, kaip įsakymus; taip pat jei ji būtų vienatinė bažnyčia, ji viena galėtų žinoti, kas pridera krikščio-

niui ir kas ne.— Apaštalas mums čionai parodo, jog visuose klausimuose, kurie sukilsta bažnyčioje apie mokslus ir papročius, privalome pasiklausti senobės: Ko mokė ir ką padavė apaštalai, pirmieji tikintys, jų įpėdiniai? (Aug.). — (37) *Viešpaties įsakymas*. Kad Korintiečiai nemanytu, jog vis tai maži dalykai, ir jog Apaštalo parėdymai nedaug tereiškia, sako jis jiems, jog tie parėdymai turi visudidžiausį svarbumą, nes dievišką: jei kas teisingai ar neteisingai tikisi esąs pranašas arba gavęs kokią kitą mokytojų dovaną, tas tepažįsta, jog tai, ką aš rašau, yra Kristaus įsakymai.—(38) *O jei kas...* Jei kas tų parėdymų nepripažįsta Viešpaties įsakymais, tai ir jis pats nebus Dievo pripažintas tikru pranašu.— (39, 40) Abiejose paskutinėse eilutėse Apaštalas dar sykį primena visa, kas buvo pasakyta: e. 39 mokslą, e. 40 parėdymus. Prie dalykų, kurie privalo įvykti su padorumu, priklausio regimai parėdymai apie moterų stovį ir meilės pokilius, tuotarpu kad sunaudojimas dovanai duotųjų malonių paliečia tvarką.

6. Apie busiantį teisiųjų prisikėlimą: a) Tikrumas teisiųjų prisikėlimo.

Caput XV. Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod praedicavi vobis, quod et accepistis, in quo et statis, ² per quod et salvamini: qua ratione praedicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. ³ Tradidi enim vobis in primis quod et accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas: ⁴ et quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas: ⁵ et quia visus est Cephae, et post hoc undecim:

15. Perskyrimas. ¹ O primenu jums, broliai, Evangeliją, kurią aš jums apsakojau, kurią ir priėmėte, kurioje ir stovite, ² per kurią ir busite išganyti, jei ją užlaikote taip, kaip aš jums apsakojau, jei tik ne veltui įtikėjote. ³ Nes padaviau jums visų pirmą, ką ir gavau: jog Kristus numirė už mūsų nusidėjimus, pagal Raštą; ⁴ ir jog palaidotas yra, ir jog prisikėlė trečią dieną pagal Raštą; ⁵ ir jog pasirodė Kėfui ir potam vienolikai: ⁶ paskiaus pasirodė dau-

Paskutiniuoju šioje gromatoje svarstoma dalyku yra numirusiųjų prisikėlimas. Kad užkirstu kelią prasiplatinusiai tarp Korintiečių nuomonei, buv numirusieji neprisikelsią, Apaštalas parašė apie tą dalyką gana plačiai. Taigi, visų pirmą jis parodo, jog, neesant prisikėlimo, turėtų sugriuti visa Evangelija (15, 1—34), pasakui gi paaiškindamas, kiek galima, prisikėlimo būdą, moko, jog jis yra galimas (15, 35—58).

Kaikurių tvirtinimą, buv nebusią numirusiųjų prisikėlimo, šv. Povilas atremia trimis priparodymais, kurių pirmas, paimitas iš artimo sąryšio, jungiančio Viešpaties prisikėlimą su mūsų busiančiuoju prikėlimu, susideda iš ilgo silogizmo: Kristus prisikėlė iš numirusių (1—20), bet Kristaus prisikėlimas reikalauja prikėlimo tų, kurie yra Kristus (21—28), taigi reikia taipogi, kad ir teisieji būtų prikelti. To pagal paprotį žodžiais nepasakyto išvedimo sustiprinimui dviem kitais argumentais parodo, jog nei krikščionių, nei apaštalių pasielgimas negali būti išaiškintas, jei bus užgincytas teisiųjų prisikėlimas (29—34).

1—20. Kadangi visas svarbusis priparodymas remiasi ant Viešpaties prisikėlimo, Povilas, kad neliktu jokios abejonės apie jo tikrumą, primena įvairius prisikėlusio Viešpaties pasirodymus, patvirtintus liudijimais Dievo išrinktųjų liudytojų (1—

11) ir išdėsto trumpais, bet rimtais žodžiais nevykusias pasekmes, kurios išeitu, Kristaus prisikėlimą atmetant (12—20).

(1) Plg. Gal. 1, 11. — (2) *Per kurią...* Kad Korintiečiai nemanytu, buv Apaštalas jiems paduodąs naują ir negirdėtą mokslą, jis nurodo savo senesniusius pamokslius, kuriuose tą krikščioniško mokslo dalyką jau buvo išaiškinęs. Apaštalo pamokslių pasekmė buvo Korintiečių tikėjimas, kuriame jie pasiliko ir kurį gyvai užlaikydami buvo pradėję gauti išganymą, kurio pilnybė bus suteikta ateinančiame gyvenime. — *Jei ją užlaikote...* Išganymo sąlyga: tvirtas užlaikymas viso tikėjimo. Išganymo tikrumas: „jei tik neveltui“ ir t. t. — (3) Plg. Iz. 53, 5. — Taip Apaštalas turėjo paprotį pradėti savo pamokslius pas žydus ir pagonis (plg. Apd. 2, 22... 10, 40... 13, 29... 17, 18, 31). Kad Kristus tikrai buvo numiręs, parodo jo palaidojimas, kad gi prisikėlė, jo pasirodymai. Abudu priedu: *už mūsų nusidėjimus* (numirė), *trečią dieną* (prisikėlė), parodo Kristaus mirties reikalingumą ir jo prisikėlimo tikrumą. Galop mirtį pranašavo Izaijas (53, 4), veikų gi prisikėlimą Dovidas (Ps. 15, 8, kurią mini Petras Apd. 2, 25 ir Povilas Apd. 13, 35...), o prisikėlimą trečią dieną parodė Viešpats pranašo, Jonos, paveiksle (Mat. 12, 39, 40). — (5, 6) *Kėfui...* Apaštalas išrinko tuos prisikėlimo liudijimus, kurie

⁶ deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc. quidam autem dormierunt: ⁷ deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus: ⁸ novissime autem omnium tamquam abortivo, visus est et mihi. ⁹ Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei. ¹⁰ Gratia autem Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum: ¹¹ sive enim ego, sive illi: sic praedicamus, et sic credidistis. ¹² Si autem Christus praedicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est? ¹³ Si autem resurrectio mortuorum non est:

giaus kaip penkiems šimtams brolių draug, iš kurių daugelis pasilieka iki dabar, kaikurie gi užmigo; ⁷ paskiaus pasirodė Jokubui, paskiaus visiems apaštalams; ⁸ visupaskiausiai gi pasirodė man, kaipo nelaike gimusiam. ⁹ Nes aš esu mažiausias iš apaštalių, kurs neesu vertas vadinties apaštalu, kadangi persekiojau Dievo bažnyčią. ¹⁰ O per Dievo malonę esu tuo, kuo esu, ir jo malonė nebuvo manyje bergždžia: bet darbavaus daugiaus už juos visus; o ne aš, bet Dievo malonė su manim. ¹¹ Nes ar tai aš, ar jie, taip mes apsakojame, ir taip jūs įtikėjote.

¹² O jei apie Kristų apsakojama yra, jog jis kėlėsi iš numirusių, tai kaipgi sako kaikurie tarp jūsų, jog nėra prisikėlimo iš numirusių? ¹³ Jeigu nėra numirusiųjų prisikėlimo, tai nei

jam išrodė labiausiai tinkančiais naujatiškių įtikrinimui: šv. Petrą, apaštalių galvą, ir kitus apaštalus. Povilas pridėda dar ir kitus liudijimus. Kuomet Išganytojas pasirodė penkiems šimtams, nežinia. Nuo prisikėlusiojo apsiereikimo, kurio liudytoju buvo visa ano laiko bažnyčia, Apaštalas grįžta vėl prie tų, kurie sulig Kristaus valios turėjo būti jo prisikėlimo liudytojais (Apd. 1, 22).—(7) *Paskiaus* Jokubui Jaunesniajam, Alpiejaus sunui (Mork. 15, 40), Viešpaties broliui (Gal. 1, 19). Paskiaus visiems apaštalams: tai gi prie 5. e. paminėtojo pasirodymo buvo ne visi apaštalai. Šv. Povilas minčiai Kristaus pasirodymą, užrašytą pas Jo. 20, 26... arba pas Mat. 28, 16–20, arba sujungtąjį su žengimu į dangų (Luk. 24, 44...), arba vieną iš panašių, pas evangelistus neužrašytų.—(8) *Pasirodė man*: Kelyje į Damaską ir Arabijoje (Apd. 9, 1...). Tas apsiereikimas turėjo būti taip-pat tikras, kaip anie, per kuriuos Išganytojas parodė kitiems apaštalams tikrumą savo prisikėlusiojo kūno (Tom.).—Ką apaštalas norėjo išreikšti

žodžiais: *ne laike gimusiam*, įvairiai yra aiškinama. Bet tikresniu už kitus išrodo šis aiškinimas: Kaip nelaike gimusis kukdikis yra netobulas ir lyg-kad nevertas būti paskaitytu tarp žmonių, taip ir aš neužsipelniau, kad būčiau paskaitytas tarp apaštalių (Tom.).—(9) Plg. Apd. 8, 1... Efez. 3, 8.—(10) *Dievo malonė su manim*. Malonė, jog jis yra pagonių Apaštalas. Plg. Rym. 15, 15. Tarp pagonių Povilas daugiaus darbavosi, kaip kiti apaštalai. Kadangi galėjo pasirodyti, jog jis be reikalo pradeda girties, lyg save pataisdamas, jis paskiria pirmą vietą malonei: *o ne aš...*, kurie žodžiai, atsižvelgiant į žydų kalbos taisykles, tokią turi prasmę: ne taip aš, kaip malonė, kuri yra su manimi (plg. Rym. 1, 17).—(11) *Nes ar tai aš...* Grįždamas prie paties dalyko, Povilas užtikrina, jog apaštalių liudijimas yra vienbalsis.

(13) *Jeigu...* Viešpaties prisikėlimas yra paveizdu mūsų prisikėlimo. Sąnariai privalo tapti panašiais galvai, dalyvauti jos gyvenime ir šlovėje. Apaštalas kalba apie teisiųjų prisikėlimą, kadangi jis at-

neque Christus resurrexit. ¹⁴ Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo praedicatio nostra, inanis est et fides vestra: ¹⁵ Invenimur autem et falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum quod suscitaverit Christum, quem non suscitavit, si mortui non resurgunt. ¹⁶ Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. ¹⁷ Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris. ¹⁸ Ergo et qui dormierunt in Christo, perierunt. ¹⁹ Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. ²⁰ Nunc autem Christus resurrexit a mortuis primitiae dormientium.

²¹ Quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. ²² Et sicut in Adam omnes moriuntur,

Kristus neprisikėlė. ¹⁴ O jei Kristus neprisikėlė, tat tuščias yra mūsų apsakojimas, tuščias ir jūsų tikėjimas. ¹⁵ Mes randamės net ir netikrais liudytojais iš atžvilgio į Dievą, kadangi sakėme liudijimą prieš Dievą, jog jis prikėlęs Kristų, kurio neprisikėlė, jei jau numirusieji neprisikelia. ¹⁶ Nes jei numirusieji nesikelia, nei Kristus neprisikėlė. ¹⁷ O jei Kristus neprisikėlė, tuščias yra jūsų tikėjimas; nes dar jūs tebesate savo nusidėjimuose, ¹⁸ Tatgi, ir kurie užmigo Kristuje, pražuvo. ¹⁹ Jei tik šiame gyvenime turime viltį Kristuje, nelaimingesni esame už visus žmones. ²⁰ Bet dabar Kristus prisikėlė iš numirusių, kaip užmigusiujų pirmonė.

²¹ Kadangi per žmogų mirtis, per žmogų ir numirusiujų prisikėlimas. ²² Ir kaip Adome visi miršta, taip ir Krituje visi

sizvelgia į prisikėlimą šlovėje.—(14) *O jei Kristus... tuščias yra...* Be Kristaus prisikėlimo visas apaštalių apsakojimas ir jam atsakantis krikščionių tikėjimas neturėtų jokio pamato. Pats Išganytojas buvo pastatęs savo prisikėlimą, kaip ženklą ir antspaudą savo mesianiškos ir dieviškos vertybės (Jo. 2, 18... Mat. 12, 38), užtat reiktu skaityti visa Evangelija netikrą ir Kristus netikrą pranašų, jei Viešpats nebūtų prisikėlęs.—(17) *Tebesate savo nusidėjimuose.* Jei Kristus neprisikėlė, tai jis nėra tikras Mesijas, kadangi tasai sulig šv. Rašto žodžių turėjo prisikelti. O jei jis nėra tikras Mesijas, jis nėra tas, kurs, kaip sako šv. Raštas, turėjo atlyginti už mūsų nusidėjimus; taigi, mūsų nusidėjimai dar nėra atleisti (Aukš.).—(18) *Taigi, ir...* Taigi, visi, kurie tikėjosi gausią išganymą Kristuje, buvo paklydime ir numirė nusidėjimuose.—(19) *Jei tik šiame...* Jei tikėjimas nesuteikia išganymo vilties, tai jis turėjo padaryti mus laimingais nors šiame gyvenime. Bet jis to nedaro; jis verčia mus išsižadėti taip

daugelio dalykų, kuriais kiti džiaugiasi, priimti ant savęs taip daug sunkybių, pakelti nesuskaitomus persekiojimus ir iškęsti net pačią mirtį!—(20) *Bet dadar...* Taigi, apaštalių apsakojimas nėra tuščias, o atverstųjų tikėjimas be naudos.—*Užmigusiujų pirmonė.* Taip šv. Povilas pažymi dalyką, kurį jis svarstys sekančiame skyriuje, butent, jog mes Kristuje turime mūsų prisikėlimo uždą. Pirmonės yra pirmieji iš visų vaisių; kur tokių nėra, jie ir nėra atnašaujami Dievui. Visa žemė yra lyk-kad dirva, ant kurios numirusiujų kunai išbarstyti yra kaip sėkla ir jau pradėjo išduoti vaisius. Užmigusiais vadinasi teisieji.

21–28. Kristus prisikėlė kaip numirusiujų pirmonė.

(21) *Kadangi...* Tarp Kristaus ir teisųjų prisikėlimo yra toks santikis, koks tarp mirties Adomo ir visų žmonių.—(22) *Ir kaip...* Kaip Adomas yra mūsų tėvas mirtingame gyvenime, taip Kristus dvasiskame; kaip Adome mes visi nusidėjome ir jame užtraukiame ant savęs mir-

ita et in Christo omnes vivificabuntur. ²³ Unusquisque autem in suo ordine, primitiae Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt. ²⁴ Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo et Patri, cum evacuaverit omnem principatum, et potestatem, et virtutem. ²⁵ Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors: Omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Cum autem dicat: ²⁷ Omnia subjecta sunt ei sine dubio praeter eum, qui subjecit

bus atgaivinti; ²³ kiekvienas gi savo eilioje: pirmonė Kristus; paskui tie, kurie yra Kristaus, kurie tikėjo į jo atėjimą. ²⁴ Po tam galas, kad jis bus padavęs karalystę Dievui ir Tėvui, kada bus panaikines visą vyriausybę, valdžią ir galybę. ²⁵ O jis turi karaliauti, iki nepadės visų savo neprietelių po savo kojomis. ²⁶ Kaip paskučiausioji nepriatelė bus panaikinta mirtis; nes visa pavergtą yra po jo kojomis. Kadangi sako: ²⁷ Visa jam pavergtą, be abejo išskyrus tąjį, kursai visa jam pavergė. ²⁸ Kada gi visa bus jam pavergtą, tuomet ir pats Sunus

ties bausmę, taip nuteisinti Kristuje grįžtame į naują gyvenimą.— (23) *Kiekvienas...* Šv. Povilas atskiria prisikėlime įvairius numirusiųjų skyrius, kurie dalinasi pagal vertybę ir laiką (Tom.); *Kristus*, užmigusiujų *pirmonė*, paskui visi išrinktieji, ar jie būtų užmigę pirm pirmojo Kristaus atėjimo, ar po jo.—*Paskui tie...* Plg. 1 Tes. 4, 15.—*Tikėjo*—į antrąjį atėjimą. Graik. tekstas, pažymintis laiką, kuriame prisikels priklausantieji prie antrojo skyriaus, regisi yra tikresnis: „tuomet tie, kurie yra Kristaus, jo atėjime“.— (24) *Po tam galas*: Galas šio pasaulio ir užbaiga visų dalykų (Auks.).—*Dievui*, kurs yra Kristaus Tėvas.—*Bus panaikines*. Visupirma Kristus panaikins visokį viešpatavimą, galybę ir valdžią, paskui paduos Tėvui karalystę. Viešpatavimai, valdžios ir galybės yra piktos dvasios, kurios taip pavadintos yra nuo vardų aniolų chorių, prie kurių jos kitados priklausė. Prie jų regimai priklauso taipogi nusidėjimas (e. 56) ir mirtis (e. 26. 56), gal ir tie pikti žmonės, kurie lygiai, kaip pikta dvasia, kovoja prieš Dievo Bažnyčią. Bet kokią gi karalystę Kristus paduos Tėvui? Galima atskirti dvejopą Kristaus karalystę: sutvėrimo karalystę, kurioje Kristus, Dievas draug ir Žmogus, viešpatuoja ant aniolų ir piktų dvasių, teisingųjų ir atmetusių, ir atpirkimo karalystę, apimančią teisiusius ir išrinktuosius, kurie savaimi pasidavė Kristaus viešpatavimui. Apie tuos paskutiniuosius kalba čionai Povilas.—Viešpats nenustoja

karalystės, atiduodamas ją Tėvui, kadangi jis pats su Tėvu yra Dievas (Aug. Auks.). Vienok kaip Kristus, nors jis yra kunigas į amžius sulig Melkizedeko tvarkos, atidavęs karalystę Tėvui, nebeužtars už mus (Aug.), taip jis nebeildys daugiau ir tos savo viešpatavimo dalies, kuri apsireikšdavo kovojančios bažnyčios vedime.—(25) *O jis turi karaliauti*. Gr. t. „nes jis turi viešpatauti“. Plg. Ps. 109, 1. Šv. Povilas kalba apie Kristaus viešpatavimą ant kovojančios bažnyčios ir pažymi tą laiką, kuriame jis pasibaigs (Oek. Grig.-Naz. ir Nyss.). Apaštalas nori parparodyti tai, ką jis pasakė praeitoje eil.—(26) *Bus panaikinta mirtis*. Tokiuo tai budu Viešpaties karaliavimas bus tobulas, kada mirtis nebeviešpataus daugiau ant Kristaus sąnarių.—*Kad gi sako*: Veiz. Ps. 8, 8.—(27) *Visa jam pavergtą*: visa, ir kas jam savaimi pasiduoda, ir kas jam prievarta pavergtą yra, kaip mirtis. Taz, kurs jam visa pavergė, yra Dievas Tėvas.—(28) *Ir pats Sunus*. Su šv. žmogyste suvienytasis Sunus, Dievas-Žmogus. Pasilik tik Dievo, iš trijų vieno, karalystę, kurioje jis, pripažintasis Viešpačiu, visus išrinktuosius daro palaimintais. Nors ir dabar išganytojas sulig savo švenčiausios žmogystės paduodas yra, bent, kaip karalius kovojančios Bažnyčios, bet tuomet jis bus paduotas, kaip galva pašlovintos ir užbaigtos Bažnyčios, amžinai dėkojantis Tėvui.

ei omnia. ²⁸ Cum autem subiecta fuerint illi omnia: tunc et ipse Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

²⁹ Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid et baptizantur pro illis?

³⁰ Ut quid et nos periclitamur omni hora? ³¹ Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro. ³² Si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? Manducemus, et bibamus, cras enim

bus paduotas tam, kurs visa sau pavergė, idant Dievas butu visa visame.

²⁹ Nes kitaip ką darys tie, kurie krikštijasi už numirusius, jei numirusieji visai neprisikelia? ir kam dar krikštijasi už juos? ³⁰ Kam ir mes esame pavojuje kas valanda? ³¹ Kasdien mirštu, broliai, per jūsų garbę, kurią turiu Kristuje Jėzuje, mūsų Viešpatyje. ³² Jei (žmonių būdu) su žvėrimis kovojau Efeze, koki man nauda, jei numirusieji neprisikelia? Valgykime ir gerkime, nes ryto numirsime.

29—34. Apaštalas patvirtina mokslą apie prisikėlimą dviem pavyzdžiais, kurių pirmą ima iš krikšto už numirusius (e. 29), kitą iš apaštalo darbų ir vargų (30—32); visą gi savo išvedžiojimą užbaigia trumpu paraginiu (33. 34).

(29) Ką reiškia žodžiai: „krikštyties už numirusius“, Korintiečiams buvo tikrai žinoma, bet nims. o net ir šv. tėvams, jie yra galvosūkiai. Jei laikyties visai jų žodinės prasmės, tai apaštalo laikuose turėjo būti žmonės, kurie krikštydinos už gentis ir prietelius, numirusius be krikšto, kad anuos padarytu krikšto vaisių dalininkais ir tinkančiais šlovingam prisikėlimui. Tokiame atsitikime Apaštalo prirodinėjimas yra pritaikytas prie jų, nors klaidingos, nuomonės ir sulig jos yra patvirtinančių. Taip aiškina šią vietą Tertulionas, ir jo aiškinimas išrodo šv. Tomi Akv. ir kitiems išguldinotąjams panašiausiu į tiesą. Tuo simbolišku užvadavimu regimai norėta tik pažymėti, kad nabašnikas numirė tikėjime į Kristų, ir paliudyti, jog jis vertas yra tikinčiųjų maldų. Vienok tas paprotis pas kaikurinos klaidžiatikius, kaip Kerintijonus ir Marcijonitus, paverto į paiką prietarą.—(30) Kam ir mes: Povilas ir kiki apaštalai. Esame arti mirties per vargus ir pavojus.—(31) Kasdien... Vienas Viešpats yra tikru darytoju Korintiečių atsivertimo, o taipogi ir jų pažangos, kuri yra Apaštalo

garbės pamatu.—(32) Su žvėrimis: Su piktais neprieteliais. (Tert. Auks. Tom.). Gali būti, kad čionai paminėtas yra atsitikimas, aprašytas Apd. 19, 9. Žmonių būdu kovoja, jei kas pažadinamas yra į kovą tik žmonių priežastimis, ir tik jomis palaikomas. Jei tai nebuvo prisikėlimo viltis, kuria Apaštalas pripildytas buvo, tai jo kova neturėjo jokios naudos.—Jei numirusieji... Tą sąlyginį sakinį geriausia sujungti su sekančiuoju, kurs paimtas yra iš Iz. 22, 13. Plg. Išm. 2, 6. Mokslas apie dušių nemirtingumą ir kuno prisikėlimą taip tarp savęs jungiasi, kad kas vienam priešinasi, tas priešinasi ir kitam. Dušia su kunu sujungta į vieną esybę, žmogų, ir yra nuo jo atskiriama priešingai savajam paskyrimui. Ji pasilieka netobula, kol ji nebus vėl suvienyta su kunu. Bet tai, kas priklauso prie prigimties ir esybės, negali būti lyg-kad nieku; o tai, kas prigimčiai priešinga yra, begaliniu; butu gi toks atsitikimas, jei dušia pasiliktų be kuno (Tom.). Kas atmeta kuno prisikėlimą, tas kelia ginčą (pasilikant dabartiniam Dievo padarytam dalykų surėdymui) apie aną amžiną palaimą, kuri galėtų būti užtenkančiu užmokėjimu apaštališkųjų darbų. Net dar daugiau, pats išganymas darytusi abejotinu. Juk Dievas buvo žadėjęs prašalinti per atpirkimą visas pragaištis, kurias buvo užtraukęs Adomo nepaklu-

moriemur. ³³ Nolite seduci: Cor-rumpunt mores bonos colloquia mala. ³⁴ Evigilate justi, et no-lite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reveren-tiam vobis loquor.

³³ Nesiduokite suvedžioti: Piko-tos kalbos pagadina gerus pa-pročius, ³⁴ Pabuskite, teisieji, ir nenusidėkite; nes kaikurie neturi pažinimo Dievo; tai sa-kau jūsų užgėdinimui.

b) Busiančiojo prisikėlimo budas.

³⁵ Sed dicet aliquis: Quomo-do resurgunt mortui? qualive corpore venient? ³⁶ Insipiens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. ³⁷ Et quod seminas, non corpus, quod fu-turum est, seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut ali-cujus ceterorum. ³⁸ Deus autem dat illi corpus sicut vult: et

³⁵ Bet pasakys kas nors: Kaip-gi prisikelia numirusieji? Arba kokiame kune jie ateis? ³⁶ Ne-išmanėli! ką tu sėji, neatgyja, jei pirma neapmiršta. ³⁷ Ir ką tu sėji, sėji ne busiantįjį kuną, bet vien tik grūdą, paveizdan, kvietį arba kokį kitą. ³⁸ Bet Dievas duoda jam kuną, kaip jis nori, ir kiekvienai sėklai jai

snumas ant žmonių; taigi, jei atpirkimas negrąžintu kunui per prisikėlimą nemirtingumo dovanos, tuomet Jėzus nebūtų žadėtuojau Atpirkėjui, ir mūsų tikėjimas būtų tuščias. — (33) *Nesiduokite...* Apaštalus užbaigia pirmąją pamokymų dalį apie prisikėlimą perspėjimu nepasiduoti klaidžiamokslų suvedžiojimams — *Piktos kalbos...* Tie žodžiai randasi Menandro komedijoje „Thais“ (apie 320 m. pirm Kr.). Jie regimai buvo pavirtę žmonių patarle. — Gr. ž. *ῥῶμα* gali reikšti ne tik kalbas, bet visoki draugavimą; tačiau Vulgata susiaurino to žodžio prasmę teisingai, kadangi šioje vietoje Apaštalas kalba apie klaidingas nuomones, o ne pik-tą pasielgimo pavyzdį. — (34) *Pabuskite, teisieji*. Gr. t. „išsiblaivykite teisiai“, t. y. tikrai. Kaikurie buvo lyg-kad pasi-gorę prisikėlimo priešininkų šnekomis; jiems reikalingas yra tikras dvneiškas iš-siblaivymas ir vengimas nusidėjimų, į ku-riuos pigiai gali įpulti žmogus, užgiuci-jantis prisikėlimą. Jie turi tai padaryti tuo labiau, kad suvedžiojimas paeina iš žmonių, kurie *neturi pažinimo Dievo*, t. y. Dievo galybės Plg. Mat. 22, 29. — *Tai sakau...* Atsiradimas tarp Korintie-čių tokių neišmanančių suvedžiotųjų daro gėdą visai jų bažnyčiai.

nors skirsis nuo senojo naujais privalu-mais (35—44); toliaus sako, jog kuniškasis kunas bus permainytas į dvasišką, ir jog tas permainymas yra ir galimas (44—49), ir butinai reikalingas, kadangi tik taip Kristus laimės pilną mirties pergalejimą (50—57). Galop trumpu paraginiu už-baigia visą pamokymą apie prisikėlimą (e. 58).

(35) *Bet pasakys...* Kaip sdukiejai sakė prisikėlimą esant negalimu daiktui, nes jie manė, kad prisikėlusis kunas tu-ri turėti žemiškus reikalus ir geismus, taip ir Povilo priešininkai regimai darė užmetinėjimus dėl tos pačios priežasties. — (36) *Neišmanėli...* Šv. Povilas nori nu-rodyti didelį taip kalbančio nežinojimą, bet nepasityčioti iš jo. — *Ką tu sėji...* Sėkla palyginama yra su numirusiu ku-nu. Tiesa, ji turi savyje gyvybės už-mazgą, priešingai gi, kunas atskirtas yra nuo to, kas jam gyvybę davė; bet šv. Povilas jau taip labai priparodė prisikėlimo ti-krumą, kad jis gali pripažinti kunui šio-kią tokią gyvybės pradžią, ne jame pa-čiame esančią, bet už jo ribų, butent, Dievo paskyrimą. — (37. 38) *Ir ką tu...* Kokie yra santikiai tarp sėklos ir žel-mens, kurs iš jos išaugo, tokie yra tarp numirusio teisiųjų kuno ir prisikėlusiojo kuno; taigi, kaip sėkla, supūdama žemė-jė, pradeda želti, taip numirusis kunas atbus naujam gyvenimui. Kaip sėkla savo naujume gyvenime turi viršesnius privalumus, taip ir prikeltas kunas. Kaip

35—58. Šv. Povilas, kalbėdamas apie busiančiojo prisikėlimo budą, prilyginimais paimtais iš dalykų prigimties moko visu-pirma, jog prisikėlusis kunas bus tas pats,

unicuique seminum proprium corpus. ³⁹ Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia vero pecorum, alia volucrium, alia autem piscium. ⁴⁰ Et corpora coelestia, et corpora terrestria: sed alia quidem coelestium gloria, alia autem terrestrium: ⁴¹ alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate: ⁴² Sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. ⁴³ Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: Seminatur in infirmitate, surget in virtute: ⁴⁴ Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale.

tikrą kuną. ³⁹ Ne kiekvienas kunas yra tas pats kunas; bet kitoks yra žmonių, o kitoks galvijų; kitoks paukščių ir kitoks žuvių. ⁴⁰ Ir yra dangiški kunai, ir žemiški kunai; bet kitoki yra dangiškųjų garbė, o kitoki žemiškųjų. ⁴¹ Kitoks saulės skaištumas, kitoks mėnesio skaištumas ir kitoks žvaigždžių skaištumas; nes skiriasi žvaigždė nuo žvaigždės skaištumu. ⁴² Taip ir numirusių prisikėlimas. Sėjama yra pagedime, prisikels nepagedime. ⁴³ Sėjama nešlovėje, prisikels šlovėje. Sėjama silpnybėje, prisikels galybėje. ⁴⁴ Sėjamas yra kuniškas kunas, kelsis kunas dvasiškas.

sulig išmintingiausio Dievo parėdymo naujo žolyno privalumai priklauso nuo prigimtės įvairių sėklų, taip ir prikeltųjų kunų ypatybės bus sulig to, kaip jie, būdami dušios įrankiais, verti yra didesnės, ar mažesnės šlovės. Galop, naujos ypatybės neprašalina buvusiojo kuno prigimties, kaip Apaštalas parodo e. 39-41.— (39) *Ne kiekvienas...* Toje eil. kunas reiškia visą gyvą kuną ir jo prigimtį.— (40) *Garbė:* Gr. t. čionai yra tas pats žodis *doxa*, kaip ir sek. eil., kurį mes, seekdami lot. t. tenai išvertėme žodžiu: *skaištumas*.—(41) *Kitoks saulės...* Jei gyvųjų esybių kunai, nors visi mirtingi, vienok įvairūs yra sulig anų esybių įvairumo, ir jei kunai, nors visi regimi, vienok įvairūs yra sulig vietos įvairumo, taip kad dangaus kunai turi kitoki skaištumą kaip žemės, ir jei žvaigždės, nors šviečia ant to paties dangaus, vienok savo šviesa skiriasi vienos nuo kitų, tai visai nestebėtina, jei numirusiųjų prisikėlime įvairi yra nuopelnų šlovė (Aug.).— (42) *Taip ir...* Apaštalas nepritaiko pavienių palyginimo dalių, bet grįžta prie paduotojo 37. e. sėklos paveizdo ir išvardija kai kurias visiems šlovėje prisikeliantiems kunams bendras ypatybes (42-44).— *Pagedime:* Mirtyje (Tert.).— *Nepagedime:* Liuosia nuo visokio kentejimo; tai ir yra pirmoji prisikėlusiojo kuno ypatybė.— (43) *Sėjama...* Ant žemės kunas apsunkintas

yra tukstančių netobulybių, bet ypač mirtyje. Danguje atsimuš ant jo lyg-kad Dievo šlovė, kurią dušia regės: skaištumas yra antroji prisikėlusio kuno ypatybė.— *Galybėje.* Čia ant žemės kuno įgiegos buvo silpnos, taip kad kunas buvo netobulu dušios įrankiu; tenai jis bus pritaikytas taip, kad galės visame buti paklusnus dušiai: trečiu peršviestojo kuno privalumu bus jo didis lengvumas (judrumas, agilitas).— (44) *Sėjamas yra...* Apaštalas suima, kas pasakyta augščiaus, į vieną vietą. Kuniškąjį kuną nuo dvasiško Povilas atskiria sulig dviejų veikėjų, dušios ir dvasios, kuriedu duoda kunui gyvybę ir ant jo viešpatauja; tečiaus dušia ir dvasia jam nėra du atskiru dalyku, taip kad vienam prazūnant kitas pasiliktu, bet tik vienas ir tas pats; jis vadinasi dušia, kada apsiereiškia kaippo gyvybės davėjas kunui ir jo tobulintojas; vadinasi gi dvasia, kaippo proto gvyvenimo pamatas ir apsiereiškia dvasiškais veikimais. Dabartiniame gyvenime mūsų kunas, kada gimsta ar gimdo, penimas yra, auga ir sensta, t. y. tuose dalykuose, kurie bendri yra žmogui su gyvuliais, priklauso nuo veikėjo, pavadinto dušia; bet dvasiškuose veikimuose kunas, nors išdalies ir tarnauja dvasiai, vienok dačo jai ir daug kliučių, nes jis, budamas paduotas pagedimui, apsunkina dušią (Išk 6, 16) Prisikėlime gi nebebus kuniškų arba gyvu

Si est corpus animale, est et spiritale, sicut scriptum est: ⁴⁵ Factus est primus homo Adam in animam viventem. novissimus Adam in spiritum vivificantem. ⁴⁶ Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale. ⁴⁷ Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de coelo, coelestis. ⁴⁸ Qualis terrenus, tales et terreni: et qualis coelestis, tales et coelestes. ⁴⁹ Igitur, sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem coelestis.

Jeį yra kunas kuniškas, yra ir dvasiškas, kaip parašyta yra: ⁴⁵ Padarytas yra pirmasis žmogus, Adomas, gyvąja dūšia, pasiklausis Adomas gaivinančia dvasia. ⁴⁶ Bet nėra pirmuoju, kurs dvasiškas yra, tik kursai kuniškas; po tain dvasiškasis. ⁴⁷ Pirmasis žmogus iš žemės, žemiškas; antrasis žmogus iš dangaus dangiškas. ⁴⁸ Koks žemiškasis, tokie ir žemiški; ir koks dangiškasis, tokie ir dangiški. ⁴⁹ Taigi, kaip nešiojome žemiškojo paveikslą, taip nešiokime ir dangiškojo paveikslą.

lišų kuno veikimų. nes nebebus nei gimdymo, nei augimo, nei penėjimo, ir kunas be jokio nuovargio ir kliučių nuolat tarnaus dūšiai jos dvasiškuose veikimuose. Taigi, kaip dabar yra kunas kuniškas, gyvuliškas (gyvybinei dūšiai paduotas), taip tuomet bus tik dvasiškas, nes tarnaus vien dvasiai (Tom.).

Yra ir dvasiškas, — kuriam gyvybę duoda dūšia (dvasia). — (45) *Padarytas...* Plg. 1 Moz. 2, 7. Antroji sakinio dalis yra jau pažymėta pirmojoje, jei turėsime atžvilgį į stovį pirmojo žmogaus, kurs buvo paveikslu antrojo (Rym. 5. 14...). — *Gyvąja dūšia*: esybė, gyvenančia dūšios įiegomis, gyvulišku kunu. Tiesa, jia gavo dar pašvenčiančiąją malonę ir kitas šv. Dvasios dovanas; bet tos nepriklausė jo prigimčiai ir pražuvo su pirmuoju nusidėjimu. — *Gaivinanti dvasia*: Esybė, kuri gyvena dvasia ir duoda gyvybę. Išganytojo dūšia dėlei suvienijimo amžinojo Žodžio su žmogiškąja prigimtimi negalėjo būti be pašvenčiančios malonės ir šv. Dvasios dovanų, o net nuo pirmos savo buvimo valandos buvo pakelta prie palaiminto Dievystės regėjimo. Todėl ji su didesne teise vadinasi dvasia. Ta dūšia dėlei savo prigimtų santykių su kunu butu padariusi ir jį dvasišku, suteikdama jam išdalies persvietimo dovanas, jei tai nebuto buvę sulaukyta ypatingu Dievo parėdymu; Dievo Sunus norėjo tapti į mus panašus visame, atskyrus nusidėjimą, ir įvykdyti mūsų atpirkimą kentėjimais paduotame kune. Kada tas atpirkimas buvo užbaigtas per prisikėlimą, amžina dvasios palaima persvietė

ir pašlovino taipogi ir kuną, ir taip tapo gaivinanti dvasia: vienok ta dvasia yra nesiliaujančio ir šlovingo gyvenimo davėju ir šaltiniu taipogi visiems, kurie per ją prisikels, kadangi ji padarys mūsų žemybės kuną panašiu savo šlovės kunui. — (46) *Bet nėra...* Kodėl pirmasis Adomas nebuvo gaivinanti dvasia? Į tą klausimą Apaštalas atsako nurodymu, jog Dievas veda per tai, kas netobula, į tobulumą (Auks. Tom.). — (47) *Pirmasis žmogus...* Apaštalas, turėdamas atmintyje augščiau (e. 45) minėtą šv. Rašto vietą, daro išvedimą iš pirmojo žmogaus sutvėrimo apie jo žemišką prigimtį. Adomo kunas pats iš savęs buvo paduotas gašimui ir mirčiai ir butu į jį įpuolęs, jei Dievas nebuto buvęs davęs prieš tai kitokios pagalbos, butent gyvybės medžio. Antroju žmogumi yra Kristus, antroji žmonių giminių galva, galva išrinktųjų. Jis yra iš dangaus kaipo vienatinis Dievo Sunus, kurs mums tapo žmogumi iš Marijos Panos. Bet jo kunas nuo pirmos įsikunijimo valandos ne tik galėjo priimti šlovę, bet turėjo teisę ją gauti, kaip ją ir priėmė prisikėlime (Kyr. Tert. Tom.). Apaštalas sako: *iš žemės, iš dangaus*, nes paprastai sakoma yra, jog dalykas iš to darosi, kas yra pirmąja dalimi jo atsiradime. Adomas buvo visupirma padarytas iš žemės, Kristaus Dievystė, pirm negu ji susivienijo su jo šv. žmogyste, buvo danguje (Tom.). — (48) *Koks žemiškasis...* Kaip mes nuo Adomo gavome mirtingą kuną, taip mes, kurie naujai sutveriami esame per dangiškąjį Adomą, gauname nuo jo nemirtingą ir persvietą kuną. — (49) *Taigi, kaip...* Panašumą

⁵⁰ Hoc autem dico, fratres: quia caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit. ⁵¹ Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. ⁵² In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti: et nos immutabimur. ⁵³ Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: et mor-

⁵⁰ O tai sakan, broliai, jog kunas ir kraujas negali paveldėti Dievo karalystės; nei, kas genda, nepaveldės nepagendančiojo. ⁵¹ Štai sakan jums paslaptį: Visi, tiesa, prisikelsime, bet ne visi persimainysime. ⁵² Umai, akymirksnyje, prie paskučiausiojo trimito; nes atsilieps trimitas, ir numirusieji prisikels nepagendantis, ir mes persimainysime. ⁵³ Nės reikia, kad gendantis apsilvktu nepagėdimu,

su Adomu mes turime per gyvališką kuną; pasidarymas panašiais Kristui priklausio nuo mūsų liuosos valios. Krikšte mes numetame nuo savęs žemiškojo Adomo paveikslą, sunaikindami su prikaltuoju į kryžių Kristumi nusidėjimo kuną (Rym. 6, 6); bet kad mes turėtumėm iki galui panašumą su dangiškuoju Adomu, ir kunu ir dušia pasiliktumėm Kristaus sąnariais, šv. Dvasios bažnyčia, tai priklauso nuo mūsų sandarbininkavimo.

(50) *O tai sakan...* Kunas ir kraujas žionai reiškia mirtingąją prigimtį (Tert. Aug. Jier. Tom.). Jei kas manytų, jog tas žemiškas kunas taip persimainys į dangišką, kad nebebus nei tų sąnarių, nei tos kuno substancijos, tas visai regimai klystu. Kristus yra prisikėlimo paveikslas, jis gi pasirodė su tais pačiais sąnariais, tame pačiame kune, su tomis pačiomis akimis, rankomis (Luk. 24, 39). Taigi, Apaštalas nesako: kuno substancija nebus Dievo karalystėje, bet kuno gėdimo ten nebebus (Aug.).—(51) *Štai sakan...* Apaštalas vadina sekantį pamokymą paslaptimi ne tik dėl to, kad jo įtampa priklauso prie vargiaus suprantamų tiesių, kurias mes žinome vien iš apreiškimo, bet ir dėlto kad ji Povilui ypačiai buvo apreiškta (1 Tes. 4, 11). Vulgatoje paduotas tekstas randasi tik vietiniame graik. rankraštyje. Kiti turi: „Tiesa, mes nevisi užmigsime, bet visi busime permainingi“. Taip skaitė Orig. Grig.-Nys. Auks. Kyr.-Aleks. Teod. ir dauguma vertimų, o net ir pats šv. Jieronymas taip cituoja tą tekstą bent vieno sykį, kaip autentišką. Bet argi anot kitų šv. Rašto žodžių (Žyd. 9, 27. Rym. 5, 12) ne visiems žmonėms reiks numirti? Be abejonės taip yra pasakyta. Bet jei Dievas, kurs taip daugelį tikinčiųjų atleidžia nusidėjimus, norėtu kaiku-

riems atleisti nusidėjimo bausmę, argi mes jam duosime paliepinus! (Aug. Tom.). Kad teisieji, kuriuos Kristus savo antrame atėjime ras gyvus čionai ant žemės, iš to mirtingumo įeis be mirties į nemirtingumą, yra beveik vienbalsė nuomonė graik. tėvų, kurie ir tarp lotyn. randa sau pritarėjus (Tert. Jier.). Bet kadangi tos nuomonės nepriėmė šv. Augustinas, todėl labai daug teologų jį ir pasekė.—Vulgatos žodžiuose yra šneka apie visų prisikėlimą: teisieji ir atmetieji prisikels, bet tik pirmieji bus permainingi į aną šlovingą stovį.—(52) *Umai, akymirksnyje...* Tas paveikslas Apaštalo paimtas yra regimai iš 2 Moz. 19, 13. 16. Koks bus tas didis ir aiškus ženklas, kurį Apaštalas vadina ir arkanoliolo balsu ir Dievo trimitu (1 Tes. 4, 15), ir kurs Evangelijoje vadinasi paties Viešpaties balsu (Jo. 5, 20), mes nežinome (Aug.). Bet bus tai paskutinis ženklas, duotasai šiam pasauliui.—*Mes persimainysime.* Gyvais pasiliksieji bus taip permainingi, kad kunas nebus dušios aleistas, bet, jei jame pasiliekanč, bus peršviestas (Auks. Tert. Jier.). Apaštalas nepriskaito čionai savęs prie tų, kurie bus gyvais Viešpaties atėjime, kadangi jis jau save priskaitė (6, 14) prie tų, kuriuos Viešpats prikels, ir kadangi jis, keletui mėnesių po šitos gromatos sudėjimui praslinkus, dar rašo, jog jis nežino, ar Viešpats ras jį šiame gyvenime ar ne (2 Kor. 4, 14). Taigi, daugskaitis „mes“ reiškia tą patį, ką ir „kai kurie žmonės“; Viešpaties atėjimo laiko Povilas nežino.—(53) *Nes reikia...* Pirmoje sakinio pusėje Apaštalas kalba apie prisikėlimą, antroje apie persimainymą. Jis veizdi į peršviestąjį kuną (plg. 2 Kor. 5, 2...), kaip į apdarą, kuriuo numirusieji apsilvktų, gyvieji gi persivelka. Kodėl vieni ir kiti turi būti apvilkti negendan-

tale hoc induere immortalitatem. ⁵⁴ Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. ⁵⁵ Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? ⁵⁶ Stimulus autem mortis peccatum est: virtus vero peccati lex. ⁵⁷ Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum. ⁵⁸ Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, et immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

irkad tas mirtingas apsilvktu nemirtingumu. ⁵⁴ O kada tas mirtingasis apvilktas bus nemirtingumu, tuomet įvyks žodis, kurs parašytas yra: Mirtis praryta yra pergalejime. ⁵⁵ Mirtie, kame yra tavo pergalejimas? mirtie, kame yra tavo akstinas? ⁵⁶ Akstinas gi mirties yra nusidėjimas, o nusidėjimo galybė yra Istatymas. ⁵⁷ O Dievui dėka, kurs mums davė pergalejimą per mūsų Viešpatį, Jėzų Kristų. ⁵⁸ Taigi, mano mylimieji broliai, bukite ištvermingi ir nepajudinami; visuomet pasigausinantis Viešpaties darbe, žinodami, jog jūsų darbas nėra veltui Viešpatyje.

čiu ir nemirtingu, Povilas pasakė 50. e.: jog kunas ir kraujas negali paveldėti Dievo karalystės.—(54) *Mirtis praryta yra pergalejime.* Gal taip atsilieps palaimintieji (plg. Jo. 10, 35), kada pilnas Kristaus pergalejimas bus įvykęs. Tie žodžiai randasi pas Iz. 25, 8 (Jier.).—(55) *Mirtie, kame yra...* Mirtis, įvaizdinta kaip ypata, klausima yra su pasityčiojimu. kame yra tas pergalejimas, kurį ji tarėsi gavus ant numirusių, ir tas akstinas, kuriuo ji persekiojo gyvuosius ir mėgino juos sau pavergti.—(56) *Akstinas gi...* Mirties akstinas, geluonis, jos ginklas, ant kurio rėmėsi jos galybė. Kaip kurkliis (skorpionas) mažas yra gyvulėlis, bet savo nuodingu geluonimi ir drąsiausį priveikia, taip ir mirtis, kuri nieko negalėjo iš savęs ir be nusidėjimo. per jį įgijo viešpatavimą ant visos žmonijos.—*Yra nusidėjimas:* Pradinis nusidėjimas (peccatum originale).—*Nusidėjimo galybė:* Per Istatymą, kaip per sau suteiktą progą, nusidėjimas sustiprėjo ir lyg-kad pasiekė savo augščiausį saiką.—(57) *O Dievui dėka...* Ko negalėjo suteikti Istatymas, suteikė Kristus, kurs per savo mirtį pašalino Istatymą ir atėmė galybę iš nusidėjimo, už jį atlygino, ir, mus atpirkdamas, atėmė akstiną iš mirties ir ją pačią sunaikino. Apaštalas vartoja dabar-

tinį laiką, kad tą pergalejimą, kurį Viešpats sau apturėjo per savo šlovimą prisikėlimą, bet kurs mums yra ateityje, įvaizdintu, kaip visai tikrai.—(58) *Taigi, mano...* Kadangi Dievas mums per Kristų duoda pergalejimą mirties ir nusidėjimo, todėl mes galime ir turime tvirtai laikyties tikėjimo į busiantį prisikėlimą.—*Visuomet pasigausinantis...* Kiekvienas geras darbas yra Viešpaties, ir dėlto kad jo įsakytas yra (Teof.), ir ypač dėlto kad tik su jo malonės pagalba gali būti atliktas.—*Jūsų darbas nėra veltui...* Musų uolumas remiasi ant pilno įsitikinimo, kad mūsų vargai Viešpatyje nepasilikės be vaisių, bet už juos amžina šlovė taps mūsų dalimi. Taigi, mūsų geruose darbuose mums visai valia atsiminti tą užmokesnį, kurį mums Dievas žada.

16, 1—9. Povilas užbaigdamas gromatą visupirma duoda pamokymą, kaip reikia padaryti mezliavos Jeruzalės krikščionims beturčiams, o taipogi žada pats veikiai ateiti ir ilgiaus pasilikti Korinte (1—9), toliaus užtaria prieš juos Timitiejų, kurį buvo išsiuntęs Korintan, ir, pridėjęs keletą žodžių apie Apolį, giria Korintiečių pasiuntinius (10—18), galop pridėda įvairius pasveikinimus ir savo palaiminimą (19—24).

Gromatos užbaiga: 1) Apie mezliavos padarymą ir apie Povilo atėjimą Korintan.

Caput XVI. ¹ De collectis autem, quae fiunt in sanctos, sicut ordinavi ecclesiis Galatiae, ita et vos facite. ² Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non, cum venero, tunc collectae fiant. ³ Cum autem praesens fuero: quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Jerusalem. ⁴ Quod si dignum fuerit ut et ego eam, mecum ibunt. ⁵ Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertransibo. ⁶ Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo: ut vos me deducatis quocumque iero. ⁷ Nolo enim vos modo in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis

16. Perskyrimas. ¹ O apie mezliavas, kurios daromos yra šventiems, kaip Galatijos bažnyčioms parėdžiau, taip ir jūs darykite. ² Kas pirmą savaitės dieną atskiria pas save kiekvienas, padėdamas, kiek jam patinka, idant ne tuomet, kad ateisiu, būtų daromos mezliavos. ³ Kada gi busiu atėjęs, tuos, kuriuos per gromatas tinkančiais rasite, siųsiu jūsų malonės į Jeruzalę nuneštų. ⁴ O jei bus verta, kad ir aš keliaučiau, jie eis su manim. ⁵ Ateisiu gi pas jus, kad busiu perėjęs Makedoniją, nes Makedoniją pereisiu. ⁶ O pas jus gal pasiliksiu, arba net žiemą praleisiu, kad jūs mane palydėtumėt, kur nors eisiu. ⁷ Nenoriu gi dabar pereidamas jūsų matyti; nes aš turiu viltį pasi-

(16, 1) *O apie mezliavas...* Savo trečioje apaštališkoje kelionėje šv. Povilas liepė bažnyčioms, kurias buvo įkūręs pirmosios kelionės metu Galatijoje, padaryti mezliavas (Ard. 18, 23) neturtingiems Jeruzalės krikščionims. Iš Efezo gi jis buvo įsakęs Korintiečiams padaryti tokią pat mezliavą (2 Kor. 8, 10). Apaštalas jos niekuomet nevadina almužna, bet visur arba mezliava, arba palaiminimu, arba net šv. tarnyste (Plg. Rym. 15, 26. 2 Kor. 9, 5. 12).—(2) *Kas pirmą savaitės dieną:* Viešpaties prisikėlimo dieną, nedėlia. Taigi, ta diena buvo jau anuo metu pas krikščionis ypatingoje pagarloje.—*Kiek jam patinka:* Anot gr. t., sulig pelno. Įtarimo arba kokio nors papeikimo išvengimui Apaštalas nenori imti to dalyko ant savęs vieno (plg. 2 Kor. 8, 18...)—(4) *O jei bus verta...* Kadangi Povilas iškilmingai buvo apsiėmęs Jeruzalės susirinkime ir kitų apaštalių padarytas buvo lyg-kad perdėtiniu tų mezliavų, jis negalėjo jų visai pavesti kitiems, ir pats turėjo davinėti visus parėdymus. Pinigus

gi turėjo nunešti Jeruzalėn pasiuntiniai. Savo svarbių darbų jis negali pertraukti dėl kiekvienos menkos priežasties.—(5) *Ateisiu gi...* Kada šv. Povilas rašė šią gromatą, jis norėjo eiti iš Efezo Korintan, kad iš ten keliantu Makedonijon ir paskui vėl sugrįžtu Korintan (2 Kor. 1, 15...). Kadangi Korintiečiai apie tai žinojo, todėl jis norėjo jiems pranešti apie kelionės permainą: Jūs neužvydėkite, būk aš augščiau statyčiau Makedoniečius už jus; aš tenai pasiliksiu tik trumpą laiką, pas jus gi busiu ilgiaus, kad jūs mane palydėtumėt, kur nors aš eisiu. Koki yra kelionės permainos priežastis, Apaštalas nesako. Lėtikrųjų gi jis nenori ateiti jų baustų ir nenori jų nuliudinti, bet duoda jiems laiką pasitaismui (plg. 2 Kor. 1, 15...; 2, 1...). To jis neišreiškia, nes nori jiems kalbėti vien apie savo meilę.—(7) *Nenoriu gi...* Taip gi aš turėčiau padaryti, jei norėčiau keliauti per Korintą Makedonijon.—*Jei Viešpats pavels.* Ilgesnis arba trumpesnis pasilikimas priklauso ne vien nuo Apaštalo valios, bet

manere apud vos, si Dominus permiserit. ⁸ Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten. ⁹ Ostium enim mihi apertum est magnum, et evidens: et adversarii multi.

likti koki laiką pas jus, jei Viešpats pavėlys. ⁸ Pasiliksiu gi Efeze lig Sekminių. ⁹ Nes man yra atvertos didelės ir daug rodančios durys, ir priešų yra daug.

2) Aple Timotiejų ir Korintiečių pasiuntinius.

¹⁰ Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut et ego. ¹¹ Ne quis ergo illum spernat: deducite autem illum in pace, ut veniat ad me: exspecto enim illum cum fratribus. ¹² De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus: et utique non fuit voluntas ut nunc veniret: veniet autem, cum ei vacuum fuerit. ¹³ Vigilate, state in fide, viriliter agite, et confortamini. ¹⁴ Omnia vestra in caritate fiant. ¹⁵ Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanæ, et Fortunati, et Achaiei: quoniam sunt primitiæ Achaiei, et in ministerium sanctorum ordina-

¹⁰ O jei ateitu Timotiejus, veizdėkite, kad be baimės butu pas jus; nes jis dirbą Viešpaties darbą, kaip ir aš. ¹¹ Nickas tat jo tenepaniekina; palydėkite gi jį ramybėje, kad ateitu pas mane; nes aš laikiu jo su broliais. ¹² O apie Apolį, brolių, pranešu jums, jog aš labai meldžiau jį, kad eitu pas jus su broliais; ir nors dabar nenorėjo, vieuok ateis, kada turės laiką. ¹³ Budėkite, stovėkite tikėjime, kaip vyrai elgkitės ir pasistiprinkite. ¹⁴ Visa jūsų tesidaro meilėje. ¹⁵ Maldauju gi jus, broliai! jūs pažįstate namus Stepono, ir Fortunato, ir Achajiko, jog yra pirmonės Achajoje, ir save pačius pasiskyrę šventųjų tarnavimui; ¹⁶ kad ir jūs butumėt paduoti tokiems ir kiekvienam draug-

ypač nuo Dievo valios, kurs visuose keliuose vedė šv. Povilą ir kaikada apreikšdavo jam savo valią nepaprastu būdu (pvd. Apd. 16, 6).—(8) *Lig Sekminių*: Dar apie du mėnesius.—(9) *Daug rodančios durys*: Tas paveikslas išreiškia progą Evangelijos apsakojimui. Plg. Apd. 19.

(10) *O jei ateitu...* Kaip Apaštalas kitur išreiškia baimę, kad Efeziečiai gali mažai tebranginti Timotiejų dėlei jo jaunystės (1 Tim. 4, 12), taip turėjo jis to paties bijoties iš pusės persiskyrimo vadų Achajoje, nors Timotiejus buvo darbavęsis draug su juomi Korinte (2 Kor. 1, 19. Apd. 18, 5...).—*Nes jis dirbą...* t. y. pildo apaštalo pareigas.—(11) *Palydėkite jį ramybėje*,—be ginčo, sušelpdami jį ir atiduodami jam pagarbą, kaip mokytojų.—*Nes aš laikiu...* Povilas laikiu Timotiejaus ir brolių (Tom.), ypač gi Eras-

to (Apd. 19, 22).—(12) *O apie Apolį...* Šv. Povilas turėjo pažinti Apolį, kaip tikrai apaštališką vyrą, ypač tinkantį, kad apsodintąją dirvą aplaistytu ir apdirbtu.—(13) *Kaip vyrai...* Turėkit tikrų vyrų dvasią ir galę.—(14) *Visa jūsų...* Tas persergėjimas buvo Korintiečiams ypač reikalingas, nes visa, ką Apaštalas toje gromatoje turėjo papeikti, radosi pas juos dėl meilės stokos (Auka).—(15) *Maldauju gi...* Fortunato ir Achajiko vardai įdėti čionai regimai iš e. 17, per perrašinėtojo apsirikimą. Stepono namiškius Povilas buvo pats apkrikstijęs (1, 16). Panašiai Apaštalas vadina Epenetą Azijos pirmone (Rym. 16, 5).—*Save pačius pasiskyrę...* Tie žodžiai nurodo priežastis, kodėl Korintiečiai privalo pasiduoti Stepono namiškiams (t. y. parodyti jiems ypatingą pagarbą): jie yra Achajos pirmonės, o

verunt seipsos: ¹⁶ ut et vos subditi sitis ejusmodi, et omni co-operanti, et laboranti. ¹⁷ Gaudet autem in praesentia Stephanas, et Fortunatus, et Achaici: quoniam id, quod vobis deerat, ipsi suppleverunt: ¹⁸ refecerunt enim et meum spiritum, et vestrum. Cognoscite ergo qui hujusmodi sunt.

veikiančiam ir dirbančiam. ¹⁷ Džiaugiuosiu gi iš atėjimo Stepono, Fortunato ir Achajiko, jog ko jums neteko, jie papildė. ¹⁸ Nes atgaivino jį mano dvasią ir jusąją. Pripažinkit juos kaip tokiuos!

3. Pasveikinimai ir apaštališkas palaiminimas.

¹⁹ Salutant vos ecclesiae Asiae. Salutant vos in Domino multum, Aquila et Priscilla, cum domestica sua ecclesia: apud quos et hospitor. ²⁰ Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem in osculo sancto. ²¹ Salutatio, mea manu Pauli. ²² Si quis non

¹⁹ Sveikina jus Azijos bažnyčios. Labai sveikina jus Viešpatyje Akvilias ir Priscilę su savo namų bažnyčia, pas kuriuodu aš ir viešiu. ²⁰ Sveikina jus visi broliai. Pasveikinkite vieni kitus šventu pabučiavimu. ²¹ Pasveikinimas mano, Povilo, ranka.

pirmonės vertos yra ypatingos pagarbos (Auks.); bet jie yra ir uolesni ir maldingesni (Tom.), kadangi jie savaimi pildo svetmylystės darbus ir dar kitaip parodo savo meilę broliams (*šventųjų tarnavimui*).—(17) *Džiaugiuosiu...* Apie Fortunatą ir Achajiką nieko tikro nėra daugiaus žinoma. Spėjama, kad jiedu atnešė Apaštalui Korintiečių bažnyčios gromatą ir grįždamu tėvynėn pasiėmė su savim Povilo gromatą.—*Jie papildė.* Vulgatos vertimas turi tuose žodžiuose lyg-kad išmetinėjamą Korintiečiams, kurį Apaštalas, baigdamas savo gromatą, vargiai bebuto padaręs. Povilas regimai norėjo pasakyti: savo apsilankymu pas mane jusų pasiuntiniai užstojo jus pačius (Auks. Tom.).—(18) *Nes atgaivino...* Jie palinksmo Povilą ir Korintiečius, nes jie atstovavo visą bažnyčią (Auks.).

(19) *Sveikina...* Pasilikdamas arti trejų metų Efeze Povilas buvo įkūręs bažnyčias visoje Azijos provincijoje, kurios vyriausinojų miestu buvo Efezas (Apd. 19, 10).—*Viešpatyje.* Visi tikintys sveikina kiti kitus Viešpatyje, kuriame visi bažnyčios sąnariai yra vienu.—*Akvilias ir Priscilę.* Ištikimi šv. Povilo padėjėjai, kurie ir Korinte buvo jį priėmę į savo namus (Apd. 18, 1...), o taipogi suteikė pilnesnį mokslą Apolliui (Apd. 18, 26...).

Efeze jiedu regimai Povilo pasėta sėklą toliaus auklėjo ir, surinkdami naujai atverstuosius savo namuose, padėjo lyg-kad pamatą Efezo bažnyčiai. Tikičiųjų dalis dar ir dabar pas juodu susirinkdavo.—*Pas kuriuodu aš ir viešiu.* Tų žodžių nėra daugumoje geresniųjų graikiškų ir lotyniškų kodeksų.—(20) *Pabučiavimu.* Rytų krašte, o ypač pas žydus, paprotis sveikinties pasibučiavimu buvo labai prasiplatinęs. Bučiuodavos ne tik gentis ir prieteliai, bet taipogi viršūninkai su pavaldiniais, kad taip išreikštu meilę, prietelystę ir pagarbą. Nuo žydų pabučiavimas, kaip ženklas broliškos meilės, kuria visi dvasiškojo kuno sąnariai tarp savęs surišti yra, taip perėjo prie krikščionių, kad kuniškos meilės išreiškimas visai nuo jo buvo atskirtas, kaip parodo jo vardai: šventas pabučiavimas, meilės pabučiavimas, pabučiavimas Viešpatyje, ramybės pabučiavimas ir t. t. Priegtam juo sveikindavos tik vyrai su vyrais ir moteris su moterimis. Pabučiavimas yra susitakymas, sako šv. Kyrilius Jeruzalietis, ir todėl šventas.—(21) *Pasveikinimas mano...* Visą gromatą Apaštalas diktavo, pasveikinimą pridėda savo ranka. Priežastį to pridėjimo nurodo 2 Tes. 2, 2; 3, 17. Neiviena partija Korinte nebegali abejoti, kad gromata paeina nuo Povilo.—

amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema, Maran Atha. ²³ Gratia Domini nostri Jesu Christi vobisum. ²⁴ Caritas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

²² Jei kas nemyli mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, tas tebuna atskirtas. Maran atha! ²³ Mūsų Viešpaties, Jėzaus, Kristaus malonė teesie su jumis! ²⁴ Mano meilė su jumis visais Kristuje Jėzuje. Amen.

(22) *Tebuna atskirtas*: Pasmerkta amžinan prapuoliman.—*Maran atha*. Tų aramaiškų žodžių prasmė nėra visai aiški. Galima spėti, kad jie reiškia: Mūsų Vieš-

patie, ateik! ir kad jie buvo vartojami prie pamaldų.—(24) *Su jumis visais*: taipogi ir tais, kuriuos jis papeikė. Taip Apaštalas užbaigia meilės žodžiais.





ANTROJI GROMATA Į KORINTIEČIUS.

Į V E D I M A S.

Šv. Povilas, parašęs pirmąją gromatą į Korintiečius, nusiuntė pas juos savo mokytinį, Titą, kurs turėjo iširti jų bažnyčios stovį ir apie viską pranešti Apaštalui. Pats gi turėjo užmanymą dar kokią laiką pasilikti Efeze, o paskiaus keliauti per Makedoniją į Achają; bet, kilus Efeze sumišimui, buvo priverstas jį apleisti veikiau, negu tikėjosi. Atvykęs tat Makedonijon, čia susitiko su grįžtančiu Titu ir nuo jo sužinojo, kaip buvo priimta Korinto krikščionių pirmoji Apaštalo gromata. Ji buvo padariusi nemažą permainų. Dviguma krikščionių labai gailėjosi, kad peiktinu pasielgimu buvo nuľudinę savo dvasiškąjį tėvą, jie tuojau visai pasitaisė ir labai laukė šv. Povilo apsilankymo. Bet pasiliko ir tokie, kurie tebesilaikė žydžiuojančiųjų mokytojų, mažinusių pramanytais apkaltinimais Apaštalo gerą vardą ir niekinusių jo apaštališką vertybę. Todėl šv. Povilas nutarė tuojau dar neiti Korintan, kad atėjus nereiktu uždėti bausmių ant prasikaltėlių, bet vėliojo antra gromata paaiškinti savo pasielgimą ir taip prirengti visų

širdis į savo apsilankymą. Proga tam raštui davė ir užsakytoji Korinte (1 Kor. 16, 1..) aukų rinkliava Jeruzalės krikščionių sušelpimui. Taigi, šv. Povilas liepė Titui grįžti Korintan, užbaigti pradėtą rinkliavą ir nunešti Korintiečiams savo antrąją gromatą.

2. Be įžangos (1, 1—14) ir trumpės užbaigos (13, 11—13), ta gromata susideda iš trijų dalių. Pirmoje ir trečioje šv. Povilas kalba daugiausiai apie save, teisindamas savo pasielgimą (1, 15—7, 16) ir apgindamas savo apaštališką vertybę nuo neteisingų netikrų mokytojų užmetinėjimų (10, 1—13, 10). Antroje gi dalyje (8, 1—9, 15) nurodomas yra daromosios tarp Korintiečių mezliavos reikalingumas.

3. Antroji gromata į Korintiečius buvo parašyta Makedonijoje, rudenį 58 m., kurių pabaigoje, kaip galima numanyti iš Apd. 20, 3, šv. Povilas jau pats buvo nukeliavęs Korintan.

4. Užsilikusiuose apaštališkųjų tėvų raštuose antroji gromata į Korintiečius nėra dar aiškiai minima; iš kaikurių aliuzijų galima

numanyti, kad ji jau tuomet buvo zinoma; bet pradedant nuo 2. šimtmečio pusės ji randasi įvairių bažnyčių kanonuose ir vartojama yra visų šv. tėvų.

5. Skirtumas, pasergimas tarp šv. Povilo atsilieptimo į skaitytojus pirmoje ir trečioje gromatos dalyje, davė kankuriems progą abejoti, ar tiedvi dalį tikrai priklauso į vieną ir tą

pačią gromatą; bet tos abejonės nėra paremtos kokiais nors tvirtesniais pripažinimais, nes nevienodumas pigiai išaiškinamas yra ta aplinkybe, kad pirmoje dalyje Apaštalas maloningai moko paklydusius Korintiečius, o trečioje skaudžiais žodžiais perspėja jų suvediotojus.

Epistola beati Pauli Apostoli ad Corinthios secunda.

Antroji švento Povilo Apaštalo gromata į Korintiečius.

Gromatos įžanga.

Caput I. ¹ Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater. ecclesiae Dei, quae est Corinthi cum omnibus sanctis, qui sunt in universa Achaia. ² Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

³ Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus to-

1. Perskyrimas. ¹ Povilas, Jėzaus Kristaus Apaštalas per Dievo valią, ir Timotiejus, brolis, Dievo bažnyčiai, Korinte esantieji, su visais šventaisiais, kurie yra visoje Achajoje. ² Malonė jums ir ramybė nuo Dievo, mūsų Tėvo, ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus.

³ Pašlovintas teesie Dievas ir Tėvas mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, Tėvas mielaširdysčių

Gromatos įžanga, susidedanti iš paprastų antrašo (1, 1. 2) ir dėkojimo (3—11), užbaigta yra čionai žodžiais (12—14), kurie gali būti pavadinti perėjimu į pirmosios dalies turinį.

(1. 2) Antrašas maž kuo tesiskiria nuo pirmosios gromatos antrašo. Kaip tenai Sostena, taip čia šaly savęs Apaštalas išvardija Timotiejų, darydamas jį lyg antrojo gromatos autoriumi. Atskyrus Titą, kuriam buvo pavesta nunešti gromatą Korintan, niekas kitas nebuvo taip gerai pažįstamas Korintiečiams ir taip labai jų branginamas, kaip numylėtasis Apaštalo mokytinis, Timotiejus. Pasveikinimo žodžiai yra tie patys, kaip ir kitose gromatose.

(3) *Pašlovintas teesie Dievas*: tie žodžiai lygus yra tankiai randamam S. Į statyme išsireikškimui, *baruch Jahve* (Prad 9, 26; 14, 20 ir k.). Jie vartojami yra taipogi laiminant. Dievas laimina suteikdamas savo geradarystes; žmogus laimina sutvėrimus, linkėdamas jiems kokio nors gerumo; laimina Dievas, kada jį šlovina. Žodžiai: *Mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus*, lygiai priklauso nuo žodžio „Dievas“, kaip ir „Tėvas“. Apaštalas turi mintyje įsikunijusį Žodį (Auks. Tert. Jier.). Panašiai atsiliepia pats Išganytojas Jo. 20, 17. *Tėvas mielaširdysčių*. Gailiaširdystė yra ypatingu būdu pasavinama Tėvui (Auks.). *Dievas yra visos paguodos Dievu*, t. y. visoki paguoda, kurią mes gau-

tius consolationis, ⁴ qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: ut possimus et ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur et ipsi a Deo. ⁵ Quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis: ita et per Christum abundat consolatio nostra. ⁶ Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione et salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione et salute, quae operatur tolerantiam earundem passionum, quas et nos patimur: ⁷ ut spes nostra firma sit pro vobis: scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis. ⁸ Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quae facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra

ir Dievas visos paguodos, ⁴ palinksminantis mus kiekvienamę mūsų varge, kad ir mes patį galėtumėm palinksminti esančius visokiame prispaudime per pagraudenimą, kuriuo ir mes Dievo graudenami esame; ⁵ nes kaip mumyse gausinasi Kristaus kentėjimai, taip ir per Kristų gausinasi mūsų palinksminimas. ⁶ O ar mes vargą kenčiame, yra tai jūsų pagraudenimui ir išganymui; ar turime palinksminimą, yra tai jūsų palinksminimui; ar mes esame graudenami, yra tai jūsų pagraudenimui ir išganymui, duodančiam kantriai nukentėti tuos kentėjimus, kuriuos ir mes kenčiame, ⁷ taip kad mūsų viltis už jus yra tvirta, nes žinome, jog kaip kentėjimuose draugais esate, taip busite ir palinksminime. ⁸ Nes nenorime, kad jūs, broliai, ne-

name, paeina nuo jo, kaipo pradžios ir davėjo. Taigi, kaip šv. Dvasia vadina si ypatingu būdu Palinksmintoju, o taipogi tas vardas duodamas yra Sunui (Jo. 14, 16), taip ir Tėvas tikrai yra Palinksmintojas (plg. Efez. 1, 3. 1 Petr. 1, 3).—(4) *Palinksminantis mus*. ypač Povilą ir Timotiejų.—*Kad ir mes patįs...* Apaštalas trumpais žodžiais stato skaitytojų akivaizdon paveikslą apaštališko vyro, žinančio, kad visa, vargai ir paguodos, jam Dievo siunčiama yra, idant praverstu tikinčiųjų dvasiškai naudai ir pažangai. Dievas savo dovanų davime laikosi tam tikros tvarkos ir, suteikdamas ypatingas malones, nori, kad jos atneštų kitiems pelną.—(5) *Kristaus kentėjimai*: tie kentėjimai, kurie prasidėjo Kristuje už mūsų nusidėjimus (Tom.) ir lyg-kad pereina ant mūsų.—(6) Žodžių: *ar mes esame graudenami, yra tai jūsų pagraudenimui ir išganymui*, nėra gr. t., nebuvo Italėje, nei senobiniuose Vulgatos kodeksuose; jie yra atkartojimu gr. t. žodžių, tos pačios eil. pradžioje padėtų; todėl jie gali būti apleisti, tuo labiau kad nemaž apsunktina sakinio supratimą. Eilutės gi prasmė

taip gali būti išreikšta: Visa, ką Dievas siunčia ant Povilo ir jo draugų, praverčia Korintiečiams ir padeda jiems eiti pirmyn išganymo keliu. Nes jei apaštalai kencia vargus, tie naudingi yra Korintiečiams ne tiek dėlto, kad gali jiems nupelnyti palinksminimą ir išganymą, kiek dėlto kad iš apaštalų, kantriai juos pakeliančių, pavyzdžio išmoka, jog toks yra išganymo kelias, kadan gi per daugelį vargų mums reikia įeiti dangaus karalystėn (Apd. 14, 21), o per tai jie dar pažadinami ir patvirtinami yra, kad tokiuo pat būdu, kaip apaštalai, kęsdami savo prispaudimus, stengtusi laimėti išganymą. O jei apaštalai savo varguose Dievo sušelpiami yra vidujiniu arba išviršiniu paliksminimu, tasai taipogi pereina į Korintiečius (e. 4) ir padaro, kad jie atgaivinti ir sustiprinti drąsiai eina kryžiaus keliu: tas palinksminimas apsireikšima, parodo savo galybę drąsiaiame pakėlime panašių apaštališkiems vargų.—(7) *Taip kad*: tikriaus: „ir“, nes taip yra gr. t. (καί), pas šv. Jieron ir lot. rankr.—(8) *Per daug, virš išsigalėjimo*: daugiau negu gali pakelti žmogaus spėkos ir tai žymiai daugiau, taip kad tik nepapra-

virtutem, ita ut taederet nos etiam vivere. ⁹ Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos: ¹⁰ qui de tantis periculis nos eripuit, et eruit: in quem speramus quoniam et adhuc eripiet, ¹¹ adjuvantibus et vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum personis, ejus quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

¹² Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis et sinceritate Dei: et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos. ¹³ Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis, et cognovistis. Spero autem quod usque

žinotumėt apie mūsų vargą, kurs atsitiko Azijoje, jog apsunkinti esame per daug, virš išsigalėjimo, taip kad net įgriso mums ir gyventi. ⁹ Bet patįs savyje turėjome mirties atsakymą, kad nepasitikėtumėm savimi, bet Dievu, prikėliančiu numirusius; ¹⁰ kurs iš taip didžių pavojų mus išgelbėjo ir išgelbį; kuriame turime viltį, kad ir dar išgelbės, ¹¹ padedant ir jums maldomis už mus; idant už tą dovaną, kurią mes gavome per daugelį ypatingų, betu daugelio dėkojama už mus.

¹² Nes mūsų pasigyrimas tasai yra: mūsų sąžinės paliudijimas, jog širdies prastume ir Dievo tikrybėje, ir ne kuniškoje išmintyje, bet Dievo malonėje elgiamės šiame pasaulyje, labiausiai gi pas jus. ¹³ Nes nieko kito nerašome jums, kaip ką skaitėte ir pažinote; o turiu viltį, jog pažinsite lig galui, ¹⁴

sta pagalba užlaikė Apaštalą nuo pražuvimo. Apie kokią vargą kalba čionai šv. Povilas, nėra tikrai žinoma. Dauguma aiškintojų spėja, jog čia šnekama apie maištą, kurį Demetrijus buvo sukėles Efeze prieš Apaštalą (veiz. Apd. 19, 23—40. Teod. Tom.). — *Taip kad net įgriso...* Anot gr. t.: taip kad net mes abejojome, ar išlikime gyvi, ir tikėjomės, kad jau reikės numirti. — (9) *Bet patis savyje turėjome mirties atsakymą.* Apaštalas, atsiradęs pavojuje, lyg-kad klausėsi pats savęs: ar išliksiu gyvas? ir viskas jame sakė: ne, tu tikrai mirsi. — *Kad nepasitikėtumėm...* Savo giliu tikėjimu jis pažino, kokių užmanymų turėjo Dievas, leisdamas tą pavojų: reikėjo, kad taip šv. Povilas pažintu savo silpnybę ir visą savo viltį dėtų Dievuje. — (10) *Kurs iš taip didžių pavojų...* Ir ištikrųjų tik Dievas išgelbėjo Apaštalą iš baisios nelaimės. — (11) *Padedant ir jūsų maldoms...* Apaštalas tikisi, kad gauti nuo Dievo pagalbą jam padės savo maldomis visi tikintieji, o taipogi ir Korintiečiai. Tos maldos yra reikalingos, nes Dievas suteikia kam nors daug gė-

rybių, jei daugelis to maldauja. Dievas nori, kad jam už jo dovanas būtų dėkojama, ir kad daugelis turėtų pareigą dėkoti (Tom.). Dėkojimas, kurį Dievas pramato, lyg-kad jį pastumdėja suteikti susimilimą.

(12) *Nes musu...* Apaštalas, pereidamas į pirmosios dalies turinį, į pateisinimą savo pasielgimo, pirma pasak o kodėl jis tikrai turi viltį, jog bus sušelpas Korintiečių maldomis: tos vilties pamatu yra jo sąžinės liudijimas. — Žodžio: *širdies*, gr. t. nėra. — *Prastume*: taip kaip manė, be dvejojimo. — *Tikrybėje*: be jokio vyliaus. Kadangi šv. Povilas ilgiaus pasiliko pas Korintiečius, todėl jis tankiaus turėjo progą taip elgtis. Apaštalo priešininkai kėlė abejones kaip tik apie tą tikrybę, todėl jis čia šaukiasi į pačių tikinčiųjų prityrimą. — (13) *Nes nieko kito...* Apaštalas rašo Korintiečiams tuos pačius dalykus, kuriuos jie jau skaitė pirmoje gromatoje, ir ką jie girdėjo iš jo pamokslų. — *Lig galui*, visuomet, lig pasaulio pabaigai. — (14) *Kaip ir pažinote...* Apaštalas pasitiki, kad Korintiečiai, kurie dabar

in finem cognoscetis, ¹⁴ sicut et cognovistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut et vos nostra, in die Domini nostri Jesu Christi.

kaip ir pažinote mus išdalies, jog esame jūsų šlovė, kaip ir jūs musoji dienoje mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus.

I. 1. Apaštalas apgina savo pasielgimo rimtumą mokyme ir pasikėtimų pildyme.

¹⁵ Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis: ¹⁶ et per vos transire in Macedoniam, et iterum a Macedonia venire ad vos, et a vobis deduci in Judæam. ¹⁷ Cum ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? Aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me EST,

¹⁵ Ir tame pasitikėjime aš norėjau pirma ateiti pas jus, kad turėtumėt antrąją malonę, ¹⁶ ir per jus pereiti į Makedoniją, ir vėl iš Makedonijos ateiti pas jus, ir buti jūsų palydėtas į Judėją. ¹⁷ Kada tat to norėjau, argi nerimtai pasielgiau? Arba ką aš manau, ar pagal kuną manau, kad butu manyje ir TAIP

pažįsta jo tikrybę išdalies, netobulai arba nevisi, su laiku įsitikrins apie ją kas kart labiaus. taip kad paskutinio teismo dienoje jie visi galės girties, jog turėjo šv. Povilą savo mokytoju, o ir jis pats girsis, kad turėjo Korintiečius savo mokytiniais.

Šv. Povilo priešininkai, norėdami pigiaus praplatinti tarp Korintiečių savo pakylimus, stengėsi sumažinti Apaštalo vertybę ir prikaišiojo jam nerimtumą pasielgime, dvejojimą moksle, puikybę ir kitas nebutas kaltybes. Todėl šv. Povilas, patyręs apie tuos prikaišiojimus, kuriems Korintiečiai buvo pradėję tikėti, nenorėjo pats tuojau keliauti Korintan, kad nereiktu bausti prasikaltėlių, bet vėliojo pirma išrodyti užmėtinėjų neteislingumą, ką ir daro p'irmoje šitos gromatos dalyje (1, 15—7, 16).

Pasiteisinimą Apaštalas pradeda nuo šrodymo, jog neteisingas yra priešininkų daromas nerimtumą prikaišiojimas (1, 15—2, 17).

15—22. Visupirma jis mini tą savo užmanymą apsilankyti pas Korintiečius, kurio permainymas davė progą prikaišiojimams, ir tuojau sako, kad jis savo mokyme niekuomet nedvejojo.

(15. 16) *Ir tame pasitikėjime...* Pasitikėdamas, kad Korintiečiai niekuomet neabejos Apaštalo pasielgimo tikrybę ir skaitys sau už šlovę buti jo mokytiniais, jis turėjo užmanymą keliauti stačiai

iš Efezo pas juos, iš jų gi Makedonijon, iš ten antrą sykį sugrįžti Korintan, o ne kaip ištikrųjų įvyko. išspradžios Makedonijon ir tik paskui Korintan. Apie tą savo užmanymą jis buvo pranešęs Korintiečiams arba gromata, neužsilikusia lig mūsų dienoms, arba per pasiuntinius, bet ji permainė dėl Korintiečių kaltybės. Apaštalas žinojo, kad kiekvienas jo apsilankymas atneš Korintiečiams dvasiškas malones, ir jei butu įvykęs jo pirmas užmanymas, tuomet jam antrą sykį sugrįžtant Korintan, krikščionis butu turėję iš antrojo atėjimo *antrąją malonę*—(17) iš padarytos permainos šv. Povilo priešininkai darė du išvedimu: vieną, kad jis nerimtai elgiasi, ir antrą, kad jo kaippo nerimto vyro mokslas nėra vertas tikėjimo.—Pirmas klausimas: *Kada tat...* yra atsakymu į pirmąjį prikaišiojimą ir išreiškia tokią mintį: nebuvo manyje jokio nerimtumo, nes aš norėjau ateiti tikrai, nors paskui reikėjo permainyti užmanymas. Antras klausimas: *Arba ką manau...* paliečia visą Apaštalo pasielgimą apskritai. Jis nemano ir nesielgia *pagal kuną*, t. y. taip, kaip daro žmonės kuniški, kurie vien klauso savo geidulių ir savymeilės; šv. Povilas veizdi tik į tai, ko Dievas nori, ir jo valią pažinęs pildo su uolumu.—*Kad butu manyje...* Apaštalo pasielgime nebuvo dvejojimo, kuriam pasiduoda nerimti žmonės, nežinantys gerai, ko jie nori, besielgiantis pagal nuo-

et NON? ¹⁸ Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo EST, et NON. ¹⁹ Dei enim Filius Jesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, et Silvanum, et Timotheum, non fuit EST et NON, sed EST in illo fuit. ²⁰ Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo et per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram. ²¹ Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus: ²² qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

ir NE? ¹⁸ Ištikimas gi yra Dievas, jog mūsų apsakojimas, kurs buvo pas jus, nebuvo anuose ir TAIP ir NE. ¹⁹ Nes Dievo Sunus, Jėzus Kristus, kurs jumyse per mus apsakytas yra, per mane, ir Silvaną, ir Timotiejų, nebuvo ir TAIP ir NE; bet TAIP jame buvo. ²⁰ Nes kiek tik yra Dievo pažadėjimų, yra jame TAIP; todėl per jį yra ir Amen Dievui dėl mūsų šlovės. ²¹ O patvirtinantis mus su jumis Kristuje ir mus patepusis yra Dievas, ²² kurs ir paženklino mus ir davė Dvasios uždą mūsų širdyse.

lat atsimainanti upą ir sakantis apie tą patį dalyką ir TAIP ir NE.—(18) Gr. t. nėra žodžių: *kurs buvo ir anuose*. Apaštalas tiesiog pasako, kad jo moksle nebuvo dvejojimo.—*Ištikimas...* Dievo ištikimumas yra paskutinė priežastis vienodumo apaštaltų moksle. Dievas pildo savo žadėjimus. Jis pažadėjo atsiųsti Korintiečiams tiesos skelbėjus, o kadangi Povilas buvo Dievo siųstas, todėl jo apsakojime negali būti dvejojimo, negali būti pasakyta apie tą patį dalyką ir Taip ir Ne. Apaštalo mokyje nėra jokio mainingumo.—(19) *Nes Dievo Sunus...* Šv. Povilas kalba čionai tai vienskaitlyje tai daugskaitlyje. Nors jis, atsiliepdamas daugskaitlyje, ir mini, kaip šitoje vietoje, Timotiejų ir Silvaną, vadinamą taipogi Syliu (Apd. 15, 40 ir kit.), kurs draug su Povilu darbavosi Korinte (Apd. 18, 5), vienok turi mintyje ypač save. Dievo Sunus buvo visų pamokslų dalyku, tikriausiu, tobuliausiu, nemainingu, ir Dievas negalėjo nebūdėti, kad jis būtų skelbiamas be jokio paklydimo ir be atmainos.—(20) *Nes kiek...* Mesianiški pažadėjimai, kuriuos Dievas buvo davęs patriarkams ir per pranašus apskelbęs Izraelio vaikams, išsipildė Kristuje (Aug.), jame pasirodė tikrais, taip kad apaštalai apie tuos visus pažadėjimus gali pasakyti *Amen*, lygiai kaip pirmieji krikščionys, pritardami maldoms religijiniuose susirinkimuose, sakydavo tą žodį, *Amen*.—*Dėl mūsų šlovės*. Šlovė buvo Apaštalui, kad Korintiečiai pažino tikrą tikėjimą; šlovė jam buvo ir skelbti tikrą Dievo žodį.—(21. 22) *O patvirtinantis...* Ne lygiu vie-

nok budu Dievas patvirtina apaštalus ir tikinčius. Apaštalams jis padeda, kad nesvyruotu ir nesimainytu moksle, kuri turi paduoti kitiems;—tikintiems, kad primtojo mokslo tvirtai laikytusi.—*Mus su jumis*. Tuose žodžiuose šv. Povilas stato Korintiečius šaly savės tik dėlto, kad juos pačius galėtų imti kaip liudytojus savo nemainingumo. Toliaus jis vienok kalba tik apie apaštališkus darbininkus.—*Mus patepusis*: N. Įstatyme be Jėzaus, kurs yra *Pateptasis* (Luk. 4, 18. Apd. 4, 27; 10, 38. Žyd. 1. 9) prakilniausioje prasmėje, Dievo pateptais vadinasi tik šitoje vietoje Povilas ir jo sandarbininkai. Taigi, tas pateptas yra malonė, kuri ją gaunanti daro antru Kristumi, galinčiu toliaus apsakoti išganytojo žodžius ir be paklydimo platinti jo mokslą. Juo yra pažymėtos apaštaltų pareigos ir suteikimas šv. Dvasios, kuri tu pareigų pildymui yra reikalinga.—*Paženklino mus*, arba padėjo ant mūsų antspaudą. Antspaudos uždėjimo tikslas yra ką nors palindyti (plg. Efez. 1, 13). Taigi, čionai paženklinimas turi palindyti, kad Povilas ir jo sandarbininkai yra tikri apaštalai (plg. 1 Kor. 9, 3). Paženklinimas gi įvyko per suteikimą šv. Dvasios dovanų.—*Davė... uždą*. Uždu yra šv. Dvasia, užtikrinanti amžinos laimės gavimą. Taigi, Tėvas suteikia apaštališkiems darbininkams šv. Dvasios dovaną, kad iš to būtų galima juose pažinti tikrus Dievo pasiuntinius. Iš tos jiems suteiktos dovanos galima ir reikia išvesti, kad jie yra taipogi apdovanoti vidujinėmis šv. Dvasios

²³ Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri: nam fide statis.

Caput II. ¹ Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos. ² Si enim ego contristo vos: et quis est, qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me? ³ Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est. ⁴ Nam ex multa tribulatione, et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non ut contristemini: sed ut sciatis, quam caritatem habeam abundantius in vobis.

²³ O aš šaukiu Dievą į liudytojus ant mano dušios, jog pasigailėdamas jūsų neėjau dar Korintan; ne dėlto kad viešpatavimėm ant jūsų tikėjimo, bet esame jūsų džiaugsmo padėjėjai: nes tvirtai stovite tikėjime.

2. Perskyrimas. ¹ Aš gi savyje tai nutariau, neateiti pas jus vėl nuliudime. ² Nes jei aš jus nuliudinu, ir kas yra, kurs mane palinksmintu, jei ne tas, kurs mano nuliudintas yra. ³ Ir tą tai jums parašiau, idant atėjęs neturėčiau nuliudimo ant nuliudimo iš tų, iš kurių man reikėjo džiaugties; nes pasitikiu jumis visais, jog mano džiaugsmas yra visų jūsų džiaugsmu. ⁴ Nes iš didžio vargo ir širdies suspaudimo rašiau jums su daugeliu ašarų; ne kad jūs butumėt nuliudinti, bet kad žinotumėt, kokią meilę aš turiu ypač į jus.

malonėmis, kuriomis jie yra apsaugomi nuo kiekvieno paklydimo savo mokyme. Taip gi darosi aišku, kad jie patvirtinti yra *Kristuje* arba į Kristų.

1, 23—2, 11. Apaštalas, priparodęs savo nemainingumą moksle, toliaus paaiškina, kodėl jis neįvykdė užmanytosios kelionės Korintan. Kelionės permainymo priežastimi buvo jo meilė į Korintiečius; jis nenorėjo tuoju eiti, kad nereiktu pasielgti su paklydusiais kiečiaus, bet velijo duoti jiems progą pasitaisyti. Čia pat Apaštalas paaiškina, kas reikia padaryti su pasitaisiusiu jų tarpe nusidėjėliu, apie kurį buvo rašęs 1 Kor. 5, 1...

(23) *O aš šaukiu Dievą*, kurs žino mano slapčiausias mintis, į liudytojus ant mano dušios, kad jis mane nubaustu, jei aš netiesą kalbu.—*Kad viešpatavimėm*. Apaštalas nenori pasisavinti jokios valdžios ant Korintiečių tikėjimo, kaip darydavo klaidžiamoksliai. Jų tikėjimas turi paeiti iš visai liuosos valios, o apaštalai yra tik Kristaus tarnai ir Dievo paslapčių dalintojai (1 Kor. 4, 1).—*Padėjėjai*. Tikra savo užduotimi pas Ko-

rintiečius šv. Povilas skaito padidinti jų džiaugsmą, o ant jų tikėjimą jis tuo mažiaus gali savintis viešpatavimą, kad tas tikėjimas pas Korintiečius pasilieka tvirtas.

(2, 1) *Aš gi savyje...* Iš pirmosios gro-matos matome, kad šv. Povilas labai buvo neužganėdintas dalykų stoviu Korinto bažnyčioje; jei jis butu tuoju pas jus keliauęs, butu jam reikėję su nuliudimu papeikti daugelį ir taip juos nuliudinti. Jis tikėjosi, kad su laiku jo persergėjimai turės geras pasekmes, kad visi Korintiečiai pasitaisys, ir kad jo vėlesnis apsilankymas bus malonus visiems.—(2) *Nes jei...* Veltui kas lauktu paguodos ir palinksmavimo nuo tų, kurie yra nuliudime. Apaštalas gi troško paguodos, kurią jam galėjo suteikti Korintiečių meilė; todėl jis ir nenorėjo jų nuliudinti.—(3) *Nuliudimo ant nuliudimo*. Vieną nuliudimą šv. Povilas turėjo dėlei negerų žinių, gautų anksčiau iš Korinto, antras butu prisidėjęs; jei butu tuoju įvykęs užmanytą kelionę.—(4) *Nes iš didžio...* Apaštalas aprašo didį skausmą, kurį turėjo, rašydamas

⁵ Si quis autem contristavit, non me contristavit: sed ex parte, ut non onerem omnes vos. ⁶ Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hæc, quæ fit a pluribus: ⁷ ita ut e contrario magis donetis, et consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui ejusmodi est. ⁸ Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum caritatem. ⁹ Ideo enim et scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis. ¹⁰ Cui autem aliquid donastis, et ego: nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, ¹¹ ut non

⁵ O jei kas padarė nuliudimą, ne man vienam padarė, bet išdalies, kad nepardėjus, jums visiems. ⁶ Gana tam, kurs toksai yra, pabaudimo daugumos padarytojo. ⁷ Taip kad dabar velyk dovanokite ir jį paguoskite, kad kartais toksai žmogus nepasiduotu perdaug didžiam nuliudimui. ⁸ To dėlei aš maldauju jus, kad parodytumėt jam meilę. ⁹ Nes to dėlei ir rašiau, kad pažinčiau per ištyrimą, ar jūs esate paklusnūs visuose dalykuose. ¹⁰ O kam ką jūs dovanojote, ir aš dovanojau, jei ką dovanojęs esu, dėlei jūsų Kristaus ypatoje, ¹¹ kad nebutumėm še-

Korintiečiams pirmąją gromatą. Nors ta gromata turėjo nuliudinti skaitytojus, bet tikras jos tikslas buvo Korintiečių pataisymas; todėl ir reikėjo laukti, kad po žodžio: *nuliudinti*, bus pasakyta: bet kad jūs atvesčiau į atgailą; vienok šv. Povilas, norėdamas labiaus patraukti Korintiečių širdis į save, užbaigė sakinį kitaip: *kad jūs žinotumėt...* (Auks.).

(5) *O jei kas...* Apaštalas per savo pasiuntinį, Titą, buvo patyręs, kad nusidėjęs, kuriam jis buvo paskyręs bausmę, jau pasitaisė, todėl jis dabar sako, kas su juo reikia padaryti.—*Ne man vienam.* Tuo sunkiu nusidėjimu buvo nuliudintas ne vienas Apaštalas, bet ir patis Korinto krikščionys; kadangi vienok ne visi jie (plg. 1 Kor. 5, 1..) ėmė giliai į širdį tą prasi Kaltimą ir, tik Apaštalui pareikalavus, išmetė nusidėjęlį iš savo draugijos, todėl yra pridėti žodžiai: *išdalies*.—(6) *Gana tam...* Nusidėjęlis čionai, kaip ir pirmoje gromatoje, nėra aiškiai išvardytas; tenai regimai didesniai jo užgėdinimui, tarsi jis būtų tapęs nebevertas, kad kas jo vardą minėtų, čionai iš atsargumo, lyg kad būtų norima užleisti uždangą ant jo vardo ir viso jo pasielgimo (Auks.). Bausmė yra užtekina, ne kad būtų jau padarytas visai užtenkantis atlyginimas Dievui, bet iš atžvilgio į laiką ir aplinkybes. Geriaus yra pasiekti per galėsių pasitaismo vaisius, negu atvesti nusidėjęlį į tai, kad jis perdaug nusimintu ir į dar sunkesnius nusidėjimus nugrimstu (Tom.). Taigi, bausmės skyrimo už nusidėjimą reikia žiūrė-

ti ne tik į patį nuodėmės didumą, bet taipogi ir į nusidėjęlio širdies stovį (Auks.).—(7) *Taip kad...* Apaštalas atsiliepia į tuos pačius, į kuriuos jis buvo rašęs 1 Kor. 5, 13, dėlto kad visi dalyvauja kaip nusidėjęlio atskyrimo, taip ir jo priėmimo; viršiniškai parėdymai, pavaldiniai parėdymą įvykdydami ir užlaikydami.—(8) *To dėlei aš maldauju.* Apaštalo maldavimas yra draug įsakymu. Kaip nusidėjęlis buvo išmestas iš Bažnyčios paliepiu, kuriam Korinto krikščionių dauguma buvo paklusni, taip išmestasis privalo būti atgal priimtas nauju bažnytinės vyresnybės įsakymu.—(9) *Nes to dėlei ir rašiau:* 1 Kor. 5, 3. Apaštalo mintis yra toki: Aš įsakau nusidėjęlio priėmimą teisingai; nes ir pirmoje gromatoje, paliepiamas jo išmetimą iš Bažnyčios, aš neturėjau užmanymo bausmės kietumu jį atvesti į nusiminimą; nes labiaus man rūpėjo pažinti jūsų paklusnumą, o jį atvesti į atgailą.—(10) *O kam...* Kalbama yra apie tą patį nusidėjęlį. Apaštalas paredo regimai atleidimą sunkesnės bausmės, kurios vertu jis buvo apgarsinęs nusidėjęlį.—*Dėlei jūsų.* Tais žodžiais šv. Povilas pažymi vienybę tarp savęs ir Korintiečių. Kad kam neišrodytu, buk jis, norėdamas įgyti žmonių prielankumą, mažai besirupina apie teisybę, Apaštalas priduria, kad jis tai daro *Kristaus ypatoje*, t. y. Kristaus vardan, arba kaip galima teisingiaus išversti gr. t. *ἐν προσώπῳ Χριστοῦ*, Kristaus aktyvaizdoje, t. y. Kristui regint ir pritariant.—(11) *Kad...*

circumveniamur a satana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

¹² Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in Domino, ¹³ non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenirem Titum fratrem meum, sed vafaciens eis, profectus sum in Macedoniam. ¹⁴ Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: ¹⁵ quia Christi bonus odor sumus Deo in iis, qui salvi fiunt, et in iis, qui pereunt: ¹⁶ aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitæ in vi-

tono apgauti; nes nėra mums nežinomi jo užmanymai.

¹² Kada gi atėjau Troadon Kristaus Evangelijos apsakotų, ir duris man buvo atviros Viešpatyje. ¹³ aš neturėjau ramybės savo dvasiai, nes neradau Tito, mano brolio; bet su jais atsiveikinęs, keliavau Makedonijon. ¹⁴ Ačiū gi Dievui, duodančiam mums visuomet pergalejimą Kristuje Jėzuje ir apreiškančiam per mus savo pažinimo kvapą kiekvienoje vietoje; ¹⁵ nes mes esame geras Kristaus kvapas tuose, kurie išganomi yra, ir tuose, kurie pražuna: ¹⁶ vieniems, tiesa, mirties kvapas į mirtį, o kitiems gyvenimo kvapas į gy-

Šetonas visuomet nori kenkti ir mus apvilti, kad padarytu mums mirtį; bet mums reikia sergėties, idant tai, kas privalo praversti musu išganymui, nepadėtų jam mus pergalėti; taip gi atsitiktų, jei dėlei mūsų užsispyrimo pražutu kas nors toksai, kurs gali buti išliuosuotas per mūsų pasigailėjimą (Ambr.).—*Užmanymai* nuolat kenkti Bažnyčiai ir jos sąnariams.—Visos šitos vietos žodžiais tankiai patvirtinama esti Bažnyčios teisė suteikti atlaidus. Visupirma čionai regimai yra šneka apie paliuosavimą nuo išskyrimo iš bažnytinės draugystės; kadangi vienok atsakanti nusiudėjimui bausmė nebuvo išpildyta visa, todėl tas atgal priėmimas Bažnyčiai yra atleidimu ir laikinės Bažnyčios paskirtos bausmės. Kad ir Dievas atleidė dalį dar jam priklausančio atlyginimo, išeina iš to, kad šv. Povilas butu padaręs daugiaus pragaišties negu naudos nusiudėjimui, jei tasai bažnytinės bausmės atleidimu butu buvęs priverstas ilgiaus kentėti čyčiuje.

12—17. Apaštala kalba toliaus (plg. e. 3. 4) apie savo meilę į Korintiečius, kaip jis buvo neramus, kolei jis nesusitiko su grįžtančiu Titu, kurį su pirmąja gromata buvo išsiuntęs Korintan, ir prideda dėkojimą Dievui, pripažįstančiam jį tikru savo apaštalu.

(12) Troada buvo pirmoji žymesnė stotis Apaštalui, iškeliavusian į Efezo, ku-

rioje jis ir seniaus buvo buvęs (veiz. Apd. 16, 8. 11).—(14) *Kristuje Jėzuje*, t. y. per Jėzų Kristų, kurio sąnariais ir įrankiais yra apaštališki darbininkai.—*Savo pažinimo kvapą*. Paveikslas paimtas iš deginimo aukų. Dievo arba geriaus Kristaus pažinimas visur platinasi per apaštalus, kaip deginamų smilkylų kvapas.—(15) *Nes mes...* Dievas padėjo Apaštalui jo darbuose, žinoma, ne dėlto, kad jis, kaip sako jo priešininkai, buvo nerimtas ir mainingas, bet kad jis ištikimai ir tikrai pildė savo pareigas.—*Geras Kristaus kvapas*. Apaštalai yra Kristaus kvapas Dievui, nes juose gyvena (Gal. 2, 20) Kristus ir yra vienatinis jų apsaikojimo dalykas. Bet kadangi žmonės turi liuosą valią, ir nėra jiems prievartos daryti gerai, kad tikintieji gautų dangišką vainiką, o netikintįs amžinas bausmės, todėl apaštalų kvapas, kurs iš savęs yra geras, iš atžvilgio į tikinčius arba netikintčius darosi gyvenimu arba mirtimi (Jier.).—(16) *Vieniems, tiesa...* Vieniems apaštalai yra mirties kvapas, t. y. nusiudėjimų, kurie veda į amžiną mirtį, kitiems gyvenimo kvapas, t. y. meilės ir dorybių, vedančių į amžiną gyvenimą (Tom.). Kaip išganytojas, taip ir apaštalai yra patatyti prisiėlimui ir nupuolimui daugelio Izraeliye.—*Ir kas...* Žodžio: *taip*, nėra gr. t. ir pas daugumą šv. tėvų. Garbė buti minėtuju geru Kristaus kvapu yra didi, todėl

tam. Et ad hæc quis tam idoneus? ¹⁷ Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

venimą. Ir kas tiems dalykams taip tinka? ¹⁷ Nes mes neesame kaip daugelis, kurie Dievo žodį iškreipia; bet iš tikrybės, bet kaip iš Dievo, Dievo akylais, mes kalbame Kristuje.

2. Šv. Povilui neraikalingas žmonių užtarimas, kadangi jis yra Kristaus apaštalas.

Caput III. ¹ Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis? ² Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur, et legitur ab omnibus hominibus: ³ manifestati quod epistola estis Christi, ministrata a nobis, et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapi-

3. Perskyrimas. ¹ Ar vėl mes pradedame patis save užtarti? arba argi reikalaujame (kaip kai kurie) užtarimo gromatų į jus, arba nuo jusų? ² Jūs esate mūsų gromata, parašyta mūsų širdyse, visų žmonių žinoma ir skaitoma; ³ parodama, jog esate Kristaus gromata, mūsų padaryta ir parašyta ne rašalu, bet gyvojo Dievo Dvasia; ne ant akmeninių plokščių, bet ant ku-

Apaštalas klausia: *Kas... tinka?* Stataus atsakymo nėra, bet jis paaiškėja iš sek. eil.—(17) *Iškreipia*. Gr. t. yra žodis: *απαλαίσιν*, kurs sakomas yra apie vyną pardavinėjančius; kadangi tokie pardavinėtojai dažnai dėl didesnio pelno praskiesdavo vyną vandenimi, todėl ir toks praskiedimas yra išreiškiamas gr. kalb. žodžiu *απαλαίσιν*. Kaip anie pardavinėtojai su vynu, taip darė su Kristaus žodžiu klaidžiamoksliai.—*Bet iš tikrybės...* Apaštalai paduoda nesuteptą mokslą, kalbėdami iš Dievo, t. y. paties Dievo įkvėpti. *Dievo akylais*, kurį jie turi prieš akis, kaip savo apsakojimo liudytoją ir teisėją, *Kristuje*, kuriam jie priklauso, kaip sąnariai ir įrankiai.

Dėlei kaikiurių pirmosios gromatos vietų, kame šv. Povilas išsireiškė su didžiu pasitikėjimu apie save ir savo dalykus, jo priešininkai buvo pradėję leisti paskalas apie didžią jo puikybę; todėl dabar Apaštalas, paaiškindamas tą dalyką, nurodo, kodėl jis turi teisę kalbėti su pasitikėjimu ir drąsumu. Tos liuosybės kalboje šaltiniu yra ne puikybė, bet be galo augštos apaštalo pareigos, kurios jam yra suteiktos (3, 1—4, 6).

3, 1—6. Apaštalui nerupi tušti pasigyrimai, ir jis nereikalauja žmonių užtari-

mo; jo vertybė eina iš jam pavestos tarnystės didumo.

(3, 1) *Užtarti*. Gr. ž. *συνιστάω*, lot. commendare, geriaus galėtų būti išreikštas iš lot. padirbtu žodžiu: rekomenduoti. Sevojęje pas žydus ir pas krikščionis keliaujantis į svetimą kraštą pasiimdavo nuo savo bažnytinės vyresnybės raštą, taip vadinamą užtarimo gromatą (litteræ commendatitiæ), iš kurios galima buvo sužinoti, kas jis toks, ir kuri jam palengvindavo įėjimą pas nepažįstamus.—*Kaip kaikurie*. Klaidžiamoksliai regimai su pagalba tokių gromatų buvo įsibrukę į Korintiečių bažnytinę draugiją. Povilas užtarimo gromatų į Korintiečius nereikalsauja, nes tėvas neieško užtarimo prieš savo vaikus, nei nuo jų ji ima.—(2) Plg. 1 Kor. 9, 2... *Gromata parašyta mūsų širdyse*. Apaštalas žinojo, kiek gerumo jis buvo Korintiečiams padaręs, ir kaip jis juos mylėjo. Nors ta gromata buvo įrašyta į širdį, ji vienok buvo visiems krikščionims matoma ir paskaitoma; nes Apaštalas regimai buvo apsakojęs Korintiečių dorybes visose bažnyčiose ir taip davė tą gromatą skaityti visoms bažnyčioms.—(3) *Parodama...* Apaštalas paaiškina palyginimą Korintiečių su gromata. Jie yra gromata be galo prakilni. Jos pirmasis autorius yra Kristus, kuriam diktuojant ją

deis, sed in tabulis cordis carnalibus. ⁴ Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum: ⁵ non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est: ⁶ qui et idoneos nos fecit ministros novi testamenti: non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

⁷ Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus ejus, quae evacuatur: ⁸ quo-

niškų širdies plokščių. ⁴ O tokį pasitikėjimą turime per Kristų Dievop, ⁵ ne kad mes butumėm per save tinkančiais ką nors manyti kaip iš savęs, bet mūsų tinkamumas iš Dievo yra, ⁶ kurs ir padarė mus tinkančiais buti naujos Sandoros tarnais ne per raidę, bet per dvasią. Nes raidė užmuša, dvasia gi gaivina.

⁷ O jei mirties tarnystė, raidėmis pažymėta ant akmenų, buvo tokioje šlovėje, kad Izraelio vaikai negalėjo pažvelgti į Mozės veidą, dėl jo veido spindėjimo, kurs tečiaus turėjo

rašę apaštalai ir jų sandarbininkai. Todėl jie yra visų pirma Kristaus gromata, toliaus šv. Povilo, kurio veikimu išganytojas įrašė į Korintiečių širdis tikėjimą, viltį, meilę ir kitas dorybes (Tom.).—*Ne rašalu, bet gyvojo Dievo Dvasia*, kadangi dorybių sužadiniui širdyje Kristus vartoja šv. Dvasią. Priegtam Evangelijos skelbėjai yra ne tik šv. Dvasios sužadiniui, kad to mokytų, kas reikia tikėti, ko vilties ir ką mylėti, bet lyg-kad prirengia veikiančiai klausytojų širdies gilumoje šv. Dvasiai medžiagą, ir tokio būdu jie patis, kaip šv. Dvasios padėjėjai, rašo į širdis per gyvojo Dievo Dvasią išganyimo mokslą.—*Ne ant akmeninių...* Tuose žodžiuose Apaštalas turi atžvilgį į abiejų Įstatymų skirtumą. S. Įstatymas buvo parašytas ant akmeninių plokščių, buvusių lyg-kad paveikslu akmeninės žydų širdies, kurių negalima buvo atvesti į paklusnumą nei geradarystėmis, nei grasimais ir bausmėmis. Todėl Dievas buvo pažadėjęs (Ez. 36, 26; 11, 9) duoti N. Įstatymu kuniškas širdis, į kurias jis galėtų įrašyti savo įstatymą (plg. Jer. 31, 38).—*(4) O tokį pasitikėjimą*, kad Korintiečiai yra Povilui gyva užtarimo gromata. Pasitikėjimo tikslu yra Dievas.—*(5) Ne kad mes...* 5 ir 6 eil. yra geriausias paaiškinimas 4 e.: iš savęs Apaštalas nieko negali, su Dievo malone jis visa gali. Žodžiai *per ir iš* abudu pažymi tinkamumo pradžia, bet su tuo skirtumu, kad *per* nurodo artimesnę, *iš* tolimesnę. Dievo malonės sušelpas šv. Povilas, tiesa, gali per save šį tą manyti, bet tinkamumą turi tam dalykui ne iš

savęs paties, kaip iš paskutinės versmės, bet iš Dievo. Sakydamas *per save*, jis apgina linosą valią; sakydamas gi *kaipo iš savęs* jis užstoja Dievo malonę (Tom.).—*Manyti* apie visą gerumą, kurs praverčia išganymui amžiname gyvenime (Conc. Araus.).—*(6) Naujos Sandoros*, apie kurią pranašavo Jeremijas (31, 31), ir kuri per Jėzų padaryta yra su visa žmonių gimine (Žyd. 9, 15) ir įstojo į vietą Senosios, kitados padarytos ant Sinajaus kalno su Izraelio vaikais.—*Ne per raidę...* Gr. t. yra gimtaikiai: „ne raidės, bet dvasios“. Turėdamas atžvilgį į 3. e., Povilas nurodo nevienoki abiejų Įstatymų būdą, idant tuojau išaiškintu plačiau privalumus, kuriais Naujasis perviršija Senąjį. Sen. Įstat. buvo, tiesa, dvasiškas (Rym. 7, 14), bet jis neduodavo Dvasios, nes Mozė atnešė ne Dvasią, o tik raidę (Anks.).—*Nes raidė...* Buvo ir Įstatymas šventas (Rym. 7, 12), bet per nusidėjimą pagadintas žmogus neturėjo nei iš savęs reikalingų įstatymui išpildyti, nei jas gavo iš Įstatymo. Priešingai, Įstatymas savo įsakymais daugino piktus pageidimus.

7—11. Apaštalų tarnystės didumas ypač pasirodo iš viršenybės, kurią turi N. Įstatymas, palygintas su Senoju. Mozė atnešė žydams plokštes Įstatymo, dariusio mirtį, apaštalai paduoda pasauliui pašvenčiančiosios Dvasios malones (7, 8): S. Įstatymas buvo pasmerkimo tarnystė, Naujasis teisybės tarnystė (9, 10); Mozės tarnystės šlovė buvo laikinė, apaštalų pasiliekia amžinai (11).

modo non magis ministratio Spiritus erit in gloria? ⁹ Nam si ministratio damnationis gloria est: multo magis abundat ministerium iustitiæ in gloria. ¹⁰ Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. ¹¹ Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est.

¹² Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur: ¹³ et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur, ¹⁴ sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem, idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo

išnykti, ⁸ kaipgi ne labiaus bus šlovėje dvasios tarnystė? ⁹ Nes jei pasmerkimo tarnystė yra šlovė, daug gausesnę šlovę turi teisybės tarnystė. ¹⁰ Nes kas anoje turėjo spindėjimą, nebuvo šlovinga, palyginant su nesulyginama šlove šitoje. ¹¹ Nes jei kas pranyksta, turi šlovę, daug labiaus yra šlovėje, kas pasilieka.

¹² Taigi, turėdami tokią viltį, mes elgiamės su didžiu pasitikėjimu, ¹³ ir nedarome kaip Mozė, kurs dėdavo gaubtę ant savo veido, kad Izraelio vaikai neveždėtų ant jo veido į tą, kas turėjo išnykti. ¹⁴ Bet jų jausmai užkietinti yra: nes iki šiai dienai ta pati gaubtė pasilieka neatidengta, skaitant Senąjį Įstatymą. (nes jis Kristuje paliau-

(7. 8) Kaip nevienoki buvo tarnystė, taip ir šlovė; Mozės veido spindėjimas buvo tik laikinis; jis vienok liudijo apie jo tarnystės didumą: kas tat reikia pasakyti apie šlovę ir vertybę evangeliskos tarnystės, kuri yra ne mirties tarnystė, bet dvasios.—(9) *Yra šlovė*, teisingiausias: buvo.—(10) *Nes kas...* Taip didi yra šlovė užlaikyta N. Sendoros tarnams, kad palyginta su jaja Mozės šlovė beveik nėra ir to vardo verta; ji buvo naktį šviečiančiu žiburiu, bet kad ateina vidudienis, žiburio šviesa lyg-kad pražuna ir nebesiskaito šviesybe. (Teod.).—(11) *Nes jei kas...* Kas duodama yra, kad vėl pranyktu, yra niekas, palyginant su tuo, kas yra duodama, idant visuomet pasiliktu (Tom.). Čia kalbama ne tik apie išviršinę Kristaus tarnų šlovę, bet taipogi ir apie ateisiančią, kuri bus suteikta antrame Kristaus atėjime.

12—18. Atjautimas čidžios savo, kaip apaštalo, vertybės ir įsitikinimas, jog gaus be galo didžią šlovę, duoda šv. Povilui šventą drąsą ir pasitikėjimą jo tarnystės pildyme.

(12) *Taigi turėdami*, kaip Evangelijos tarnai, viltį laimėti amžiną šlovę, pasiskirtą tikėjimo skelbėjams.—*Pasitikėjimu*: Gr. ž. *παρόρσια* vartojamas yra išreikškimui tokio kalbėjimo budo, kuomet visa viešai ir aiškiai sakoma yra, taip

kad visi girdi ir supranta. Tuo žodžiu čia išreikštą mintį taip aprašo Auksab.: Apsakojame visur liuosai, nieko neužslėpdami, nieko neapdengdami, nieko neužtylėdami, bet atvirai kalbėdami; ir nesibijome įžeisti jūsų akių, kaip Mozė užgaudavo žydų akis. Tas pasitikėjimas yra visupirma užtarimu jo paties, toliaus gi viso jo apsakojo.—(13) *Ant jo veido*: Lot. t. šitoje vietoje regimai yra pagadintas. Gr. t. yra: *εἰς τὸ τέλος*, o taipogi ir visi šv. tėvai skaitė: kad neveždėtų į tikslą arba galą to, kurs turėjo išnykti. Anot šv. Rašto Mozė pridengdavo savo veidą gaubte, kad be kliučių kalbėtusi su žmonėmis, kurie negalėjo pakęsti jo spindėjimo. Dievas gi, kurs to spindėjimo neatimdavo, bet liepdavo Mozę jį paslėpti po gaubte, turėjo tame kitokį užmanymą; tą užmanymą apreiškia čionai šv. Povilas. Tas, kurs turėjo išnykti, buvo tai laikinė Mozės tarnystė, o drang ir visa žydų teokratija. Mesijas buvo galu ir tikslu Mozės Įstatymo. Taigi, pagal Dievo užmanymą Mozė, uždengdamas savo veidą, paženklindavo, kad izraelitai dar negalėjo veždėti į Kristų, kuriuo savame laike turėjo pasibaigti Įstatymas, tuotarpu kad apaštalai aiškiai apskelbia pasauliui Jėzų Kristų, be jokios gaubtės.—(14) *Bet jų jausmai*. Du-

evacuatur). ¹⁵ Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum. ¹⁶ Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. ¹⁷ Dominus autem Spiritus est: Ubi autem Spiritus Domini: ibi libertas. ¹⁸ Nos vero omnes, revelata facie gloriam Domini speculantes, in eamdem imaginem transformamur claritate in claritatem, tamquam a Domini Spiritu.

Caput IV. ¹ Ideo habentes administrationem, juxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, ² sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem

na). ¹⁵ Bet iki šiai dienai, kad skaitomas yra Mozė, gaubtė padėta yra ant jų širdies; ¹⁶ kada gi kas atsivers į Viešpatį, gaubtė bus nuimta. ¹⁷ O Viešpats yra Dvasia; kame gi Viešpaties Dvasia, tenai yra laisvė. ¹⁸ Bet mes visi, kurie atidengtu veidu veizdime į Viešpaties šlovę, permainomi esame į tą patį paveikslą iš skaistumo į skaistumą, kaip per Viešpaties Dvasią.

4. Perskyrimas. ¹ Todėl, turėdami tarnystę pagal mums suteiktą mielaširdystę, mes nenustojame drąsos, ² bet atmetame nepriderantį slaptumą, nesielgdami su vyliumi ir neiškraipydami Dievo žodžio, bet tiesos parodymu patįs save užtardami prieš visų žmonių sąžinę Dievo

šios jausmai paskesniųjų žydų, kuriems Kristus apsakojamas yra atvirai, taigi, ne taip kaip jų tėvams tyruose, užkietinti yra per jų kaltybę.— *Gaubtė* yra čionai pavartota per prilyginimą ir ženklina uždengimo padarą (effectum). Kaip žydai nematydavo per gaubtę Mozės veido, taip jų vaikai nemato, nepažįsta Kristaus. Ta nežinojimo gaubtė nuimama yra per tikėjimą.— (15) *Skaitomas yra Mozė*. Moze čionai pavadintas yra visas Įstatymas. Synagogose žydai dabar ištikrųjų apdengia sau galvą gaubte, kada skaitomas yra šv. Rastas ir kitos liturginės maldos, bet nėra tikrai žinoma, ar tas paprotis jau buvo šv. Povilo laikuose, ir ar į jį Apaštalas daro aliuziją.— (17) *O Viešpats yra Dvasia*: ta šv. Dvasia, apie kurią buvo auščiau kalbėta, kuri rašo naują Sadorą į širdis ir t. t. (plg. e. 6.). Tie žodžiai taipogi praparodo šv. Dvasios dievystę.— *Yra laisvė*: ne kaip š. Įstat. vergystė. Plg. Jo. 4, 24 — (18) *Bet mes visi, krikščionys, jau turime tą laimę* (Auks. Tom.).— *Veizdime*: anot gr. t. matome kaip veidrodyje. Viešpaties šlovę mes matysime stačiai danguje; dabar matome jos atspindį Evangelijoje.— *Permainomi*: Kristaus paveikslą mes imame

į save ir užlaikome. Kasdien panašumas su tuo Kristaus paveikslu darosi didesnis. Jis esti visupirma morališkas, kada mes manome, mylime ir jieškome, kas yra Viešpaties; tolesniai jis yra vidujinis ir darosi per malonę ir meilę, kurioms atsako mūsų busiantis permainymas šlovėje.— *Per Viešpaties dvasią*. Didį yra permaina, nes jos priežastis ir darytojas yra šv. Dvasia.

4, 1—6. Povilas, atsimindamas savo garbingą tarnystę, užtaria save savo drąsiau ir atviru Evangelijos apsakojimu. (4, 1) *Žodis todėl*, risa tą naują straipsnį su ką-tik padarytu aprašymu laimingo krikščionių stovio.— *Mielaširdystė*. Apaštalas vėl išpažįsta, kad jam garbinga tarnystė suteikta buvo iš ypatingos Viešpaties mielaširdystės.— (2) *Nepriderantį slaptumą*. Verčiant žodis į žodį, reiktu pasakyti: paslėptinius gėdos dalykus, t. y. tą, ką gėda paslepia ir neleidžia išeiti aikštėn. Šv. Povilas apgina toje eil. savo pasiėlgimą ir peikia savo priešininkus. Jie, skelbdami Evangeliją, užtylėdavo kai kuriuos dalykus, galėjusius nepatikti klausytojams ir nevengdavo kitokio vyliaus. Netaip elgėsi Apaštalas, nes jis apsakėjo

conscientiam hominum coram Deo. ³ Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum: in iis, qui pereunt, est opertum: ⁴ in quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei. ⁵ Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum: nos autem servos vestros per Jesum: ⁶ quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

akyvaizdoje. ³ O jei dar mūsų Evangelija tebėra uždengta, tai uždengta yra tik pražunantiems, ⁴ netikintiems, kuriems šio pasaulio Dievas apakino protus, kad jiems nežibėtų šviesa Evangelijos šlovės Kristaus, kurs yra Dievo paveikslas. ⁵ Nes mes ne patį save apsakojame, bet Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį, o save, kaip jus tarnus per Jėzų: ⁶ kadangi Dievas, kursai įsakė šviesai prašvisti iš tamsybių, pats apšvietė mūsų širdis apšvietimui pažinties Dievo skais-tumo Kristaus Jėzaus veide.

tiesą visoje jos pilnybėje ir skaistybėje. Jis kreipdavosi ne į piktus žmonių geidulius, kaip darė klaidžiamoksliai, bet į visų žmonių, tikinčiųjų ir netikinčiųjų, sąžinę, nes tas vidujinis teisėjas, jei jis nėra nusidėjimais apakintas, turėjo pri-tarti atviram šv. Povilo pasielgimui. Jis elgėsi *Dievo akyvaizdoje*, kurs negali būti suklaidintas, kurs ir yra liudytojas Apaštalo žodžių tikrumo.— (3) *O jei dar ..* Čionai šv. Povilas vėl primena Mozės apsidengimą: tiksliai tie, kurie eina prapul-ties keliu, dar tebeturi gaubtę, kliudan-čią jiems pažinti Evangeliją.— (4) *Šio pasaulio Dievas:* velnias (Aug. Kyr. Aleks. Tom.).— *Apakino.* Netikinčiais darosi tie, kurie pražuna, jei duodasi sa-ve apakinti šetonui.— *Kad jiems.* Evangelija platina šviesą, nes ji skelbia Kristaus šlovę; o kaip didi yra ta šlovė, nurodo paskutiniai eil. žodžiai: *Dievo pa-veikslas.* Kad paveikslas būtų tobulas, reikalingi yra trys dalykai, kurie pilniau-siai randasi Kristuje: panašumas, kilmė, tobuliausi lygybė.— (5) *Nes mes...* Apaš-talų pamokslu turiniu yra Kristus, kaip Viešpats, todėl yra tai skelbimas Kristaus šlovės, kurs yra Dievo paveikslas.— *Per*

Jėzų. Tikriaus: dėl Jėzaus — (6) *Ka-dangi Dievas...* Ne be ypatingos prieža-sties primena Apaštalas tikintiems veiki-mą, kuriuo Dievas po sutvėrimo pradėjo atskyrimo darbą (Prad. 1, 3); nes jis, švie-sos Tėvas (Jok. 1, 17), gyvenantis neprie-inamoje šviesoje (1 Tim. 6, 16), jis, šviesa be šešėlio (1 Jo. 1, 5), kurs pa-čioje pradžioje pasaulio sutvėrimo nenorėjo, kad ant jo viešpatautų tamsybė, ne-galėjo taipogi leisti dvasiškai tamsybei apdengti visą žemę. Tai prityrė Povilas kitados pats ant savęs (plg. Apd. 26, 16...), o ir kiti apaštalai gavo šviesą, idant apšviestu širdis tikru Dievo šlovės pažinimu. Vienok ta šlovė pati savyje negali būti žmonių matoma čia ant žemės, bet ji apsireiškia Kristuje, kurs yra Dievo paveikslas, idant ji žibėtų Jėzaus Kristaus veide. Taigi, nuo pražunančių-jų atimama yra Tėvo šlovė, kuri duoda-si pažinti šventoje Viešpaties žmogystėje (Auks. Teof. Tom.). Mozė apdengdavo savo galvą, kadangi nuo veido Viešpaties šlovė spindėjo; bet be palyginimo dides-nė šlovė, spindinti nuo Kristaus veido, apaštalų apreiškta, apšviečia pasaulį!

3. Kokiuo budu apaštalai pildo savo tarnystę. a) Tikslas, kuri jie turi savo pareigų pildyme.

⁷ Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis. ⁸ In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aporiamur, sed non destituimur: ⁹ persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deiecitimur, sed non perimus: ¹⁰ semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Jesu manifestetur in corporibus nostris. ¹¹ Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Jesum: ut et vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali. ¹² Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

101iaus paaiškindamas savo pasiėlgimą, šv. Povilas nurodo, kad jis savo tarnystės pareigų pildyme įiesko tik vieno dalyko, idant įtiktu Kristui, nuo kurio tikisi gauti užmokesnį už savo darbus (4, 7—5, 10), ir moko, kad jam vienatinė tarnystės pildymo priežastis ir akstinas yra meilė Kristaus, mirusio už visus ir vadinančio, kad visi tik dēlei jo gyventu (5, 11—6, 10).

7—12. Didis yra priešingumas tarp augštos apaštaly tarnystės ir jų pilno nusizėminimų gyvenimo. Povilo priešininkai regimai sakė, kad jo nusizėminimai ir kentėjimai nesutinka su tikro Kristaus tarno pašaukimu, todėl Apaštalas, išpažindamas savo silpnumą, nurodo, kad jo pats Dievas nori savo galybės apreiškimui, ir aprašo gausiausį atlyginimą už vargus skiriama.

(7) *Turime gi tą turtą.* Turtu yra švieša, kurią gavo apaštalai kitų apšvietimui. Kunas yra lyg-kad molinis indas, kurs pigiai gali sudužti.—*Idant prakilnumas...* Gr. t.: kad „galybės prakilnumas“ butu Dievo, t. y. idant visi be vargo pažintu, jog visa, kas yra nepaprasta galybėje, apsireiškiančioje per apaštalus (stebuklai, pasiseikimas apsakojime ir t. t.), paeina nuo vieno Dievo ir nėra iš jų pačių.—(8)

⁷ Mes gi turime tą turtą moliniuose induose, idant prakilnumas priklausytu Dievo galybei ir nebutu iš mūsų. ⁸ Visame mes kenčiame vargą, bet nenustojame drąsos; mes svyruojame, bet nenusimename; ⁹ esame persekiojami, bet neesame apleisti; mus numeta, bet nepražuname; ¹⁰ visuomet nešiodami savo kune Jėzaus marinimą, idant ir Jėzaus gyvybė apsi-reikštu mūsų kunuose. ¹¹ Nes visuomet mes, kurie gyvi esame, paduodami esame mirtindėlei Jėzaus, idant ir Jėzaus gyvybė apsi-reikštu mūsų mirtingame kune. ¹² Tatgi mirtis veikia mumyse, gyvybė gi jumyse.

Sv. Povilas aprašo keliose antitezėse kairiuos apaštaly kentėjimus. — *Kenčiame vargą...* Pirmoji antitezė apima visus vargus apskritai.—*Mes svyruojame:* Lotyniskasis žodis *aporiamur* padirbtas yra iš graikiško ἀπορείω (rasties ant kryžkelio), sakomo apie tuos, kurie svyruoja su baimė, nežinodami, ką sakyti arba daryti. Ir Apaštalai rasdavosi tokiose aplinkybėse, kad nematydavo išėjimo iš pavojų.—

(9) *Persekiojami.* Žmonės persekiojo apaštalus, bet jų Dievas neapleidžia.—*Mus numeta.* Neprieteliai, sugavę apaštalus, permeta juos ant žemės, bet jie nepražuna, nes tuojuo juos išliuosuoja Dievas.—(10) *Visuomet...* Visur kur tik eidavo Kristaus pasiuntiniai, jie nešdavosi su savim regimas ant savo kuno iškentėto persekiojimo žymes, kuriomis jie įvaizdindavo kenciantįjį Mesiją. Bet jie įvaizdindavo taipogi iš Dievo užmanymo priėkėlusį Kristų, nes ir jie, kaip jisai, buvo pergalėję visus vargus ir visus prispaudimus.—*Mūsų kunuose:* geriausias „mūsų kune“, nes beveik visuose gr. rankr. yra vienskaitlis.—(11) Žmonių persekiojami ir Dievo apginami apaštalai pasilieka visuomet tarp gyvybės ir mirties.—(12) *Mirtis ir gyvybė* įvaizdintos yra

¹³ Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum: et nos credimus, propter quod et loquimur: ¹⁴ scientes quoniam qui suscitavit Jesum, et nos cum Jesu suscitabit, et constituet vobiscum. ¹⁵ Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei. ¹⁶ Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem. ¹⁷ Id enim, quod in præsenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, ¹⁸ non con-

¹³ Turėdami gi tą pačią tikėjimo dvasią, kaip parašyta yra: Aš tikėjau, to dėlei kalbėjau, ir mes tikime, to dėlei ir kalbame, ¹⁴ žinodami, jog kursai prikėlė Jėzų, ir mus prikels su Jėzumi ir pastatys su jumis. ¹⁵ Nes visa yra dėlei jūsų, kad ir gausinga malonė pagausintu daugelio dėkojimą Dievo garbei. ¹⁶ Todėl mes nenustojame drąsos; bet nors mūsų išviršinis žmogus genda, tečiaus vidujinis atsinaujina iš dienos į dieną. ¹⁷ Nes mūsų dabartinis vargas, kurs trumpas ir lengvas yra, padaro prakilniausią, amžiną, visaperviršijančią mumyse šlovę, ¹⁸ mums, neveizdinčiams į tai, kas regima, bet kas neregima; nes kas yra regima, lig laikui

kaipo veikiančios ypotos. Nors apaštalai kenčia tukstančius pavojų, bet jie yra nepergalimi ir nesulaikomi nuo savo tarnystės pildymo pas tikinčius; jiems jie suteikia gyvybę, nes kada žmonės prima tikėjimą, juose apsireiškia Viešpaties gyvenimas.

¹³—¹⁸. Viltis laimėti savame laike garbingą prisikėlimą pripildo apaštalus drąsa visuose jų varguose.

(13) *Turėdami...* Mes kalbame tarp persekiojimų. Tikėjimas čionai, kaip pasirodo iš paminėtų psalmės (115, 1) žodžių, yra tikėjimu į išlikimą ir teisybę Dievo, kurs pildo savo prižadus ir padeda savo tarnams; taigi, jis sujungtas yra su viltimi. Apaštalai turi tą pačią Dvasią, kaip ir tie, kurie tuos žodžius yra parašę (Aug. Auks.).—(14) *Žinodami...* Dievas sulig savo žadėjimų duos savo tarnams amžiną gyvenimą. Jis prikels mus su Jėzumi, kad ir mes paveldėtumėm tą pačią šlovę su Jėzumi, nes budami jo sąnariais mes turime būti su mūsų galva.—(15) Visa, ką nors daro ar kenčia apaštalai, darosi dėlei tikinčiųjų. Bet galutinas jų tarnystės tikslas yra Dievo garbės padauginimas.—(16) *Todėl mes...* Šv. Povilas atskiria išviršinį žmogų ir vidujinį, panašiai kaip kitur senąjį ir naująjį. Išviršinį žmogumi yra kunas su jo pajautimais, vidujiniu yra duša su jos jie-

gomis. Mirtingas kunas kenčia nuolatinius vargus ir eina silpnyn, tuotarpu kad dušia jais pastiprinama esti, kad nusikratytu nusidėjimų, ir kasdien įgija naujas spėkas, kadangi ji veizdi į užmokesnį, pasiekiamą per vargus.—(17) *Nes mūsų...* Panašiai Rym. 8, 18. Povilas palygina dabartinius vargus su busiančiu užmokesniu; palygindamas, draug nurodo, kaip labai užmokesniai perviršys kentėjimus. Nors šv. Rašte geri darbai taip labai branginami yra, kad pats Kristus žada savo užmokesnį net paduodančiam vandens atsigerti vienam iš mažiausiųjų, ir kad Apaštalas paliudija, jog kas dabartyje yra trumpa ir lengva mūsų varguose, nupelnys mums nesulyginamą šlovę, bet ne valia žmogui pastikėti arba girties savimi, o ne Viešpatyje, kurio gerumas visiems žmonėms yra taip didis, jog jis nori, kad tai, kas yra jo dovana, būtų jų nuopelnu (Trid. Pos. 6. persk. 16).—(18) *Kas regima, t. y. į žemiškas gėrybes, turtus ir t. t.*—*Neregima, t. y. dangiška šlovė ir laimė, kurių buvimą mes patiriame iš tikėjimo.*—Tie prietaisauja tikram tikėjimo mokslui, kurie sako, buk teisusis kiekviename gerame darbe nusideda atleistinai arba net užsipelno amžiną bausmę; taipogi ir tie klysta, kurie tvirtina, kad teisėjį nusidedą visais savo darbais, jei jų pildyme savo neran-

templantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur, temporalia sunt: quae autem non videntur, aeterna sunt.

Caput V. ¹ Scimus enim quoniam si terrestres domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam, in coelis. ² Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quae de coelo est, superindui cupientes: ³ si tamen vestiti, non nudi inveniamur. ⁴ Nam et qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eo quod nolumus exposcari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est, a vita. ⁵ Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

⁶ Audentes igitur semper, scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino: ⁷ (Per fidem enim ambulamus,

yra; o kas neregima, tai amžina yra.

5. Perskyrimas. ¹ Nes žinome, jog jei mūsų žemiškas namas šio gyvenimo iširtu, tai turime rumą iš Dievo, namus ne ranka padarytus, amžinus danguose. ² Nes ir šitame name mes dusaujame, geisdami persivilkti mūsų gyvenimu, kurs iš dangaus yra, ³ jei vienok busime rasti apvilkti, ne nuogi. ⁴ Nes ir kurie esame šioje šėtroje, dusaujame ap-sunkinti, dėlto kad norime būti ne apiplėšti, bet pervilkti, idant kas mirtinga yra, būtų gyvybės praryta. ⁵ Bet kursai mus į tai prirengia, yra Dievas, davusis mums Dvasios uždą.

⁶ Taigi, visuomet turime tvirtą pasitikėjimą, jog kolei esame kune, keliaujame toli nuo Viešpaties, ⁷ (nes elgiamės tikėjime, o

gumo prašalinimui ir savęs į uolensį darbavimąsi pažadinimui, turėdami užmany-mą pašlovinti Dievą, dar atsižvelgia ir į amžiną užmokėsį (Trid. Pos. 6, pesk. 11).

5, 1–10. Apaštalas įsitikinęs, kad jis dalyvaus garbingame prisikėlime, stengia-si visuose dalykuose įtikti Kristui, savo busiančiam Teisėjui.

(1, 2) Šv. Povilas palygina netvirtą ir laikinį namą, t. y. savo kuną, su tvirtu ir nuolatinu namu, kuriuo anas, pašlo-vintas, pavirs danguose.—(3) *Jei vienok...* Jei prigimties troškimas nėra veltui, tuo mažias malonės; nes lukesčio, neatsie-kiančio savo tikslo, Dievas negalėjo įdėti širdin.—2. eil. gale Apaštalas pame-ta pirmąjį palyginimą namo ir įveda nau-ją, persivilkamojo apdaro; 4. eil. jis vėl sujungia abudu palyginimu. Niekas negali persivilkti, jei jis nėra apsilvęs (Tert.); todėl Apaštalas ir prideda paaiškinimą: Jei mes busime rasti dar tebeapvilkti mirtingu kunu, o ne palinosuoti nuo jo. Taigi, šv. Povilas turi čionai mintyje ne

visus krikščionis, bet tik tuos, kurie pa-saulio pabaigoje bus rasti gyvi, ir kuriuos jis jau minėjo 1 Kor. 15, 51. Tiktai jų mirtingas kunas be gulėjimo grabe bus stebėtinai permaitintas į persiviestąjį. Dievas juos apvilks nauju kunu, nors jie ne-bus nusivilkę senojo.—(4) *Nes ir kurie...* Gyvendami mirtingame kune, panašiam laikinei šėtrai, mes dusaujame, nes ap-sunkinti esame įgimta baimė, kurią mu-myse sužadina mirtis.—*Norime būti ne apiplėšti, bet pervilkti*, t. y. mes trokš-tame, kad kunas, kolei jame pasilieka dušia, iš gendancio taptu nemirtingu ir šlovingu.—(5) Plg. Oz. 13, 14. *Bet kur-sai...* Apaštalas priparodo, kad tas troš-kimas permainos be mirimo paties Dievo duotas yra į širdis. Dievas mus taip pa-darė, kad mes norime būti neapiplėštais, bet pervilktais.—(6) Prisikėlimo tikrumas sužadina Apaštale šventą drąsą.—*Toli nuo Viešpaties*, čia ant žemės, toli nuo mūsų tikrosios tėvynės, dangaus.—(6) *Nes elgiamės...* Kad kas nesakytu, jog ir

et non per speciem). ⁸ Aude-
mus autem, et bonam volunta-
tem habemus magis peregrinari
a corpore, et praesentes esse ad
Dominum. ⁹ Et ideo contendimus
sive absentes, sive prae-
sentes placere illi. ¹⁰ Omnes enim
nos manifestari oportet ante tri-
bunal Christi, ut referat unus-
quisque propria corporis, prout
gessit, sive bonum, sive malum.

b) Kas šv. Povilą paragina pildyti savo tarnystės pareigas.

¹¹ Scientes ergo timorem Do-
mini hominibus suademus, Deo
autem manifesti sumus. Spero
autem et in conscientiis. ves-
tris manifestos nos esse. ¹² Non
iterum commendamus nos vo-
bis, sed occasionem damus vo-
bis gloriandi pro nobis: ut ha-

ne regėjime). ⁸ Mes tvirtai pasi-
tikime ir turime gerą valią ve-
lyk išeiti iš kuno ir būti arti
prie Viešpaties. ⁹ Ir todėl mes
stengiamės jam įtikti, ar išėję
iš kuno, ar jame pasilikdami. ¹⁰
Nes mes visi turime pasirodyti
prieš Kristaus teismo krasę, idant
kiekvienas atsiintu, kas kunui
priklauso, pagal tai, kaip elgėsi,
ar gera, ar pikta.

¹¹ Žinodami tat, jog Viešpa-
ties reikia bijoties, mes pertikri-
nėjame žmones; o Dievui žino-
ni esame; turime gi viltį, jog
žinomi esame ir jų sąžinėse.
¹² Mes neužtariame vėl savęs
prieš jus, bet duodame jums pro-
gą girties iš mūsų, idant turė-

ant žemės mes esame arti Kristaus. Apaš-
talas paaiškina, kad čia ta artimybė yra
netobula, nes tik per tikėjimą; bet ateis
diena, kada mes matysime Viešpatį tie-
siog veidas į veidą, busime nebe tikėjime,
bet *regėjime*. — (8) *Mes tvirtai...* Tas ap-
svarstymas, kad, apleisdami kuną, mes
nebelusime toli nuo Viešpaties, padau-
gina apaštalių pasitikėjimą ir padaro, kad
jie ne tik nebelijo mirties, bet dar jos
trokšta, nors prigimtis geidžia velyk būti
pervilkta, kaip apiplėšta. — (9) *Stengia-
mės jam įtikti*, ar šitame gyvenime ar
kitame; arba atsižvelgiant į kontekstą: mes
rupinamės jam įtikti, neatsižvelgdami į tai,
koks bus mūsų sovias antrojo Kristaus atėjimo
laike, nestuomet mes galime dar būti gy-
vi, arba jau numirę. — (10) *Nes
mes visi...* Mes turime ne tik stoti į pas-
tiktinįjį teismą, bet ir pasirodyti, idant
mes už tai, ką padarėme kunu (kolei
žmogus buvo kunas), atsiimtumėm užmo-
kesnį arba bausmę sulig to, ar buvo pa-
daryta gerai arba pikta. — Tuo pasakymu
vienok visai nėra užginčijama nauda, ku-
rią atneša numirusiems mūsų maldos; nes
numirusieji malonėje ir tai sau užpelnė,
kad jiems žmonių užtarimai gali at-
nešti naudą; tie gi užtarimai ne visiems
numirusiems praverčia, nes ne visi vieno-
dai gyvena. Plg. Rym. 14, 10.

Apaštalas, paminėjęs, kodėl jis rašo sa-
vo pasiteisinimą, parodo, kad Evangelijos
darbininkus taip stumia ir veda už visus
numirusiojo Kristaus meilė, jog jie pildo
žmonių su Dievu suderinimo tarnystę,
kaipo Kristaus pasiuntiniai, ir paaiškina
plačiau, kaip jie stengiasi tapti vertais
Dievo tarnais (5, 11—6, 10).

¹¹—¹³. Šv. Povilas persėrgi, kad jis
rašo pasiteisinimą ne idant save užtartu
prieš Korintiečius, bet kad jie turėtų ką
atsakyti klaidžiamoksliams.

(11) *Žinodami tat...* Viešpaties baimė,
apie kurią čia Apaštalas kalba, yra tai
vaikų baimė, ne vergų. Kaikada žodis
baimė pažymi ir patį baimės dalyką, tai-
gi, čionai baisų pasaulio teismą: baimė
teismo, kurį savame laike darys Viešpats
(Auks. Teod.). — *Mes pertikrinėjame*.
Pertikrinimo dalykas yra tas, jog apaš-
talai stengiasi įtikti Kristui, Teisėjui, o
ne žmonėms, kaip darė Povilo priešini-
kai, kuriuos jis norėtų pertikrinti. No-
rint Dievui įtikti, reikia stengties praša-
linti kiekvieną neteisinę įtarimą, kurs
galėtų užkeikti mūsų tarnavime Dievui
(Auks.). Dievo nereikia pertikrinėti apie
apaštalių tikrybę, nes jis mato jų širdis;
bet ir Korintiečių sąžinė gali būti tos ti-
krybės liudytoju. — (12) *Kurie giriami...*
Apaštalas pažymi, kad Korinto klaidžia-

beatis ad eos, qui in facie gloriantur, et non in corde. ¹³ Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis.

¹⁴ Caritas enim Christi urget nos: aestimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: ¹⁵ et pro omnibus mortuus est Christus: ut, et qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est et resurrexit. ¹⁶ Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum: sed nunc jam non novimus. ¹⁷ Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova. ¹⁸ Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per

tumēt ką atsakyti tiems, kurie giriąsi iš išviršinių dalykų, o ne iš to, kas yra širdyje. ¹³ Nes ar mes pardedame, yra tai Dievui; ar save suturime, yra tai jums.

¹⁴ Nes Kristaus meilė verčia mus tai manančius, jog jei vienas už visus numirė, tat visi numirę yra; ¹⁵ ir Kristus numirė už visus, kad ir tie, kurie gyvi yra, jau nebe sau gyventu, bet už juos numirusiajam ir prisikėlusiajam. ¹⁶ Taigi, mes nuo dabar nepažįstame neivieno pagal kuną. Ir jei pažinome Kristų pagal kuną, tai dabar jau jo nepažįstame. ¹⁷ Jei tat kas Kristuje yra, tas yra naujas sutvėrimas; kas buvo sena, praėjo; štai, visa nauja pasidarė. ¹⁸ Visa gi yra iš Dievo, kurs suderino mus su savim per Kristų,

moksliai yra veidmainiais.— (13) *Nes ar mes...* Ką nors daro šv. Povilas, visuomet jis įsieško vien Dievo garbės ir dušių išganymo.— *Pardedame.* Gr. ἐξιστηνμεν. Tas žodis vartojamas yra prasmėje: nukalbėti, pradėti klajoti (plg. Mork. 3, 21), arba bent prasilenkti su nuolaidumu. Apaštalas regimai tuo žodžiu pažymi pasigyrimus, kuriuos jis kada turėdavo išreikšti apie save.— *Susitūrime:* kalbame apie save atsargiai, su nuolaidumu.

14—21. Meilė Kristaus už visus numirusio, idant visi, numirdami nusidėjimui, tarnautu Dievui, taip stumia ir veda apaštalus, kad jie, gavę naują gyvenimą per Kristų, kaip jo pasiuntiniai ir vietininkai, pildo uoliai suderinimo darbą žmonių su Dievu ir visai neįsieško savo naudos.

(14) *Nes Kristaus meilė*, kuria jis myli žmones (Auks. Jon.-Dam. Tom.). — *Jei vienas už visus numirė...* Visi, dalyvaudami Kristaus mirtyje, numirė tuose dalykuose, kuoj jie pirma buvo, t. y. kaipjo šanariai senojo žmogaus, Adomo. Kristaus mirtis turi taip didelę vertybę, kad ji sulig tos vertybės užstoja mirtį visų, nors savo veikimą parodo tik dėl tų, kurie apkrikštyti yra į Kristaus mirtį (plg. Rym. 6, 2...) ir taip dvasiškai su

juo numiršta.— (15) *Ir Kristus...* Tie, kurie numirė sulig senojo žmogaus, gavo krikšte naują gyvenimą, kurio pradžia yra iš Kristaus mirties; ir todėl jie privalo naudotis tuo nauju gyvenimu taip, kaip to nori jo davėjas; tuo labiau, kad tikintys ne tik suvienyti yra su Kristaus mirtimi, bet ir su jo prisikėlimu. Taigi, Kristaus meilės tikslas buvo tas, kad po dvasiškos mirties senojo žmogaus prikeltieji į naują gyvenimą juo nesinaudotu vien savųjų patogumų įsieškojimui ir savų troškimų įvykdymui, bet stengtusi visas savo mintis ir darbus atkreipti į tą, kurs numirė už mūsų nusidėjimus ir prisikėlė dēlei mūsų nuteisinimo (plg. Rym. 4, 25) ir yra mums paveizdu.— (16) *Taigi, mes...* Pirm savo atsivertimo Apaštalas visa teisdavo sulig to, kaip patikdavo prigimčiai, senajam žmogui, ir gyrėsi iš viso, kas pas žydus buvo didžiaai gerbiama: bet nuo tos valandos, kada jis numirė Kristuje ir tapo nauju sutvėrimu, jis jau teisdavo visa sulig naujų taisyklių, kurias jis gavo su naujuoju gyvenimu.— (17) *Visa nauja pasidarė:* atėjo naujas mąnymo ir visų dalykų kainavimo budas. Jei čia šv. Povilas turėjo mintyje šv. Rašto žodžius, tai jais galėtu buti Iz. 43, 18. 19. Plg. Apr. 21, 5.— (18) *Ir davė*

Christum: et dedit nobis ministerium reconciliationis: ¹⁹ quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis. ²⁰ Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. ²¹ Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficemur iustitia Dei in ipso.

Caput VI. ¹ Adjuvantes autem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. ² Ait enim: Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: ³ Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nos-

ir davė mums suderinimo tarnystę. ¹⁹ Kadangi Dievas Kristuje suderino pasaulį su savimi, nepaskaitydamas jiems jų kaltynių; ir padėjo mumyse suderinimo žodį. ²⁰ Kristaus tat vietoje mes pildome pasiuntinių pareigas, kaip kad Dievas graudentu per mus. Maldaujame Kristaus vardan: susiderinkite su Dievu! ²¹ Nepažinusį nusidėjimo jis padarė už mus nusidėjimu, kad mes jame taptumėm teisybė Dievui.

6. Perskyrimas. ¹ O kaipo sandarbininkai mes jus gaudename, kad Dievo malonę gautumėt ne veltui. ² Nes jis sako: Maloningame laike aš išklausiau tave, ir išganymo dienoje padėjau tau! Štai dabar maloningasis laikas, štai dabar išganymo diena! ³ Niekam neduokime jokio papiktini-

mums, t. y. apaštalam. — (19) *Kadangi Dievas...* Kad žmonės galėtų būti suderinti su Dievu, dviejų reikia dalykių: Dievas turi atleisti jiems kaltbę, žmonėms gi reikia išpildyti sąlygas už nusidėjimų atleidimą Dievo paskirtos. Tuodu reikalavimu Apaštalas išreiškia sakydamas: *nepaskaitydamas jiems...* ir: *padėjo mumyse suderinimo žodį*. Pirmasis dalykas nėra pilnai išreikštas, nes nėra paminėtas pašvenčiančiosios malonės suteikimas, per kurį dildomi yra nusidėjimai taip, kad žmogus darosi nuteisintu (plg. Rym. 4, 7. 8. 1 Kor. 6, 11 ir kit.). Kad gi žmogus iš savo pusės galėtų pažinti ir išpildyti reikalingas susiderinimui sąlygas, *Dievas padėjo apaštaluose suderinimo žodį*, t. y. davė galę ir palenkė jų širdis, kad skelbtu pasauliui, jog tas suderinimas padarytas yra per Kristų, ir kad tai darydami vestu į Kristų visus žmones (Tom.). Paraginimas ir tarpininkavimas tame suderinime žmonių su Dievu yra tai apaštaly tarnystė. — (20) *Kristaus tat vietoje...* Apaštalai dirba toliaus Kristaus darbą, ir ką Tėvas darė pirma per Išganytoją, tai dabar daro per jo vietininkus, apaštalus. — (21) *Nepažinusį...* Dievas pasielgė su Sunumi, lyg-kad su di-

džiausiu nusidėjėliu, kuriame nieko kito nėra, kaip tik nuodėmė, ir tai dėlto kad mes, suvienyti su gana lūž mus darančiu ir mirstančiu, per jo malonę, o ne per mūsų nuopelnus, taptumėm teisūs ta teisybe, kurią Dievas mums maloningai dovanojo ir į mūsų širdis suteikia.

6, 1—10. Šv. Povilas pasakė augščiau, kad apaštalai tai daro, ko nuo jų reikalauja Kristaus meilė (5, 14...); taigi, dabar jis išparodo, kaip jie tą Kristaus meilę apreiškia savo gyvenime.

(1) *O kaipo sandarbininkai* — Dievo, kurs per apaštalus į žmones atsiliepia, taigi, naudojasi jų pagalba (Tom.). — *Gautumėt*, geriaus: butumėt gavę. Veltui gauna kas nors malonę, jei ja nesinaudoja ir su jos pagalba nedaro gerų darbų (Anzelm. Tom.). — (2) *Nes jis*: Dievas per Iz. 49, 8. — *Maloningame laike...* Tie žodžiai pasakyti yra į Viešpaties tarną, Mesiją. Viešpats, į kurį meldėsi Mesijas už žmonijos išganyką, apreiškė jam iškilmingai, kad jo maldas išklausė. Tuose žodžiuose lyg-kad sutraukti yra į vieną vietą visi mesianiškojo laiko palaiminimai. — (3) *Niekam neduokime...* Plg. 1 Kor. 10, 32. Kas kitiems duoda papiktinimą, to ir pamokslai yra niekinami, ir jis pats

trum: ⁴ sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, ⁵ in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, ⁶ in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in caritate non ficta, ⁷ in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ a dextris, et a sinistris, ⁸ per gloriam, et ignobilitatem, per infamiam, et bonam famam: ut seductores, et veraces, sicut qui ignoti, et cogniti: ⁹ quasi mo-

mo, kad mūsų tarnystė nebūtų papeikta; ⁴ bet visame pasirodykime kaipo Dievo tarnai su didžia kantrybe varguose, reikaluose, suspaudimuose, ⁵ smugiuose, kalėjimuose, maištuose, darbuose, budėjimuose, pasiuikuose, ⁶ per nekaltybę, išmintį, romumą, meilumą, per šventąją Dvasią ir neveidmainingą meilę, ⁷ per tiesos žodį, per Dievo galybę, per teisybės ginklus po dešinės ir po kairės, ⁸ šlovėje ir neslovėje, piktame ir gerame garse, nurodomi kaipo suvedžiootojai, vienok teisingi, kaipo nepažįstami, o vienok žinomi: ⁹

yra kliutimi, kad jo veikimas neatneša vaisių. Jei nors vienas Evangelijos tarnas yra neišikimas, jis užkunkia visiems.— (4. 5) *Bet visame...* Plg. 1 Kor. 4, 1. Apaštalai privalo ypač rūpintis, kad juos užtartų jų darbai.— *Su didžia kantrybe...* Kantrybė apaštalams labiausiai reikalinga yra, ir progos jos pritaikymui yra nesuskaitomos. Apaštalas išvardija čionai kaikiurias iš jų, iš viso devynias, padalintas į tris skyrius. Pirmame jos atskiriamos yra pagal sunkumą, antrame minimi yra priešingumai, daromi kitų žmonių, o trečiame apsunkinimai, kuriuos apaštalai prisiima iš liuosos valios.— *Varguose*, kurie gali būti dideli ir maži.— *Reikaluose*, kurie kaipo neišvengiami sunkesni yra už vargus.— *Suspaudimuose*, kurie yra taip sunkūs, kad žmogus nebežino, kaip iš jų išsiliuosuoti (plg. 4, 8).— *Smugiuose*, kurie nors skaudūs, vienok mažiau trukdo Evangelijos platinimą, kaip kada apaštalai randasi *kalėjimuose*.— *Maištuose*, kurie nekarta neleidžia apaštalui pildyti jo tarnystės.— (6. 7) *Per nekaltybę...* Nuo kantrybės šv. Povilas pereina į kitas apaštališkas dorybes, kurių jis išskaito taipogi devynias. Šešios pirmosios privalo apsirinkti visame pasielgime, dvi tolimesnės ypač praverčia pamoksluose, paskutiniųjų lyg-kad apima visas paminėtąsias.— *Per nekaltybę* širdies, per šventumą.— *Išmintį*: ypatingą apaštališką išmintingumą, apsirėikiantį pasielgime. tinkančiame laikui ir aplinkybėms.— *Romumą*, kurs pakencia priešininkus ir nusidejė-

lius; *meilumą*, apsirėikiantį ypač pasielgime su silpnaisiais; ir romumo ir meilumo tikslas yra atvesti į Kristų tuos, dėl kurių tiekvi dorybi yra pildomi.— *Per šventąją Dvasią*: parodydami visu savo gyvenimu, kad apaštalai yra vedami ir rėdomi šv. Dvasios ir vieno tejiško, kad būtų vertu šv. Dvasios gyvenimu ir jos įrankiais.— *Per teisybės ginklus*. Tie ginklai, kuriais yra apaštalių dorybės, yra *teisybės*, t. v. šventumo suteikti, arba jos praplavinimui paskirti. Senobės kareiviai laikydavo dešinėje rankoje ginklus užpuolimui (kalaviją, jietį ir k.). o kairėje apsigynimo ginklus (skydą ir t. t.). Į tą tai paprotį ir padaryta yra aliuzija žodžiais: *po dešinės ir po kairės*.— (8) *Šlovėje...* Parodymui, kad apaštalai nepriklauso nuo išviršinių dalykų, šv. Povilas dar prieda keletą gyvenimo sąlygų, kuriose apaštalai pasirodo tikrais Dievo tarnais, lyg-kad sakytu: Ar mus šlovina ar niekina, ar apie mus piktai kalba ar gerai, mes pasielikame ištikimi mūsų pareigoms, nežiūrėdami į sąlygų įvairumą.— *Nurodomi...* Sekančiuose žodžiuose Apaštalas atako į septynis kaltinimus, kuriuos darė jam ir jo sandarbiininkams jo priešininkai.— *Nurodomi kaip suvedžiootojai*: paklydimų tarp žmonių platintojai, kaip ir jų dieviškas Mokytojas; nors ištikrųjų apaštalai buvo tiesos skelbėjais. Į juos veizdėjo kaipo į žmones nežiuomus, be vertybės, nors jų garbingas vardas skambėjo toli ir buvo žinomas visoje Bažnyčioje.— (9) *Mirstantys...* *nuplakti...* Priešininkai kalbėdavo apie apaštalus, kaipo apie žmo-

rientes, et ecce vivimus: ut castigati, et non mortificati: ¹⁰ quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, et omnia possidentes.

4. Apaštalo pasiteisinimo užbaiga.

¹¹ Os nostrum patet ad vos o Corinthii, cor nostrum dilatatum est. ¹² Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris: ¹³ eandem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico: dilatamini et vos.

¹⁴ Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut

kaipo mirštantis, ir štai mes gyvi esame; kaipo nuplakti, o vienok nenumarinti; ¹⁰ kaipo nuliudusieji, o vienok visuomet linksni; kaipo beturčiai, o daugeli turtingais darantys; kaipo nieko neturintys, o visa valdantis.

¹¹ Musų burna atsivėrė į jus, o Korintiečiai; musų širdis prasiplatinę. ¹² Nėra jums ankštumunyse, bet ankštum pasidarė jusų širdyse. ¹³ O kadangi turėsite tą patį atlyginimą, kaip savo vaikams sakau, praplalinkit ir jus savo širdis.

¹⁴ Netraukkite jungo su netikinčiais; nes koki yra draugystė teisybės su neteisybe? arba ko-

nes Dievo nubaustus už nusidėjimus ir esančius nuolat mirties pavojuje, ir štai Dievas neleidžia atimti iš jų gyvybės, kad Jėzaus gyvenimas apsireikštų jų mirtinuose kūnuose.—(10) *Nuliudusieji...* Nurodydavo, kaip esančius nuolatiniame nuiludime, o vienok jie gauna nuo Viešpaties saldų palinkšminimą, neveizdint į jų vargus.—*Beturčiai...* *nieko neturintys...* Iš jų tyčiojosi, kaip iš nieko neturinčių beturčių, o vienok jie turi ir dalija visas dvasiškas gėrybes, nors ir trūksta jiems laikinių dalykų.

Apaštalas jau išreiškė savo meilę į Korintiečius; taigi, pasiteisinimą užbaigdamas, jis maldauja, kad ir jie atsilygintu meile ir sergėtusi sekiojimo piktų stambeldžių papročių (6, 11—7, 1); galop duoda kaikuriuos paaškinimus, paliečiančius pirmąją gromatą į Korintiečius, kad taip prašalintu pilnai užsilikusį dar ne užsitikėjimą (7, 2—16).

6, 11—7, 1. Šv. Povilas maldauja, kad Korintiečiai turėtų į Apaštalą tokią pat meilę, kokia jis juos myli: o tos meilės parodymui jiems reikia sergėties piktų stambeldžių papročių, kurie didžiai priešingi yra krikščionių religijai ir šventumui.

(11) Apaštalas ne pasigirti norėjo, rašydamas su tokiuo atvirumu apie savo

reikalus ir darbus, bet privertė jį tai padaryti meilė į Korintiečius.—*Mano burna.* Aš prabilau į jus liuosai ir atvirai, kaip prietelis į prietelį, nes mano širdis pilna yra ir prasiplatinę iš meilės. — (12) Kaip tas, kurs nėra mylimas, yra lyg-kad išvaromas iš širdies, kad net jo atmintis nėra užlaikoma, taip mylimasis tarsi gyvena mylinčiojo širdyje, kaip savuose namuose, ir tuo daugiau užima ten vietos, juo labiau yra mylimas. Tiesa, Korintiečiai nebemylėjo šv. Pavolo, kaip pirmiaus (12, 15), o vienok jis mylėdamas juos, kaip savo vaikus, trokštė, kad jų būtų mylimas, kaip tėvas. — (13) *O kadangi...* Kadangi jūs gausite tokį pat užmokesnį, kaip ir mes, todėl stengkitės turėti ir taip plačią širdį, kaip mes turime (Tom.). Gr. tekstą, kuriame nėra nieko atsakančio lot. žodžiui *habentes*, galima būtų taip išversti: „idant mums duotumėt tokį pat atsilyginimą, (aš jums sakau kaip savo vaikams,) praplalinkit ir jus savo širdis“, t. y. idant už mano meilę jūs atsimokėtumėt lygia meile, praplalinkit savo širdis.

(14) *Netraukkite...* Gr. t. netapkite traukiančiais jungą. Rašydamas žodį *ἐπεσφύοντες*, šv. Povilas regimai turėjo mintyje įstatą, kuriuo buvo užginta žydams kinkyti į vieną jungą gyvulius ne vienos veislės, pvd. jautį ir atsila (Atk.

quæ societas luci ad tenebras? ¹⁵ Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fidei? cum infidei? ¹⁶ Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, et ambulabo inter eos, et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus. ¹⁷ Propter quod exite de medio eorum, et separamini, dicit Dominus, et immundum ne tetigeritis: ¹⁸ et ego recipiam vos: et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios, et filias, dicit Dominus omnipotens.

Caput VII. ¹ Has ergo habentes promissiones carissimi, munдемus nos ab omni inquinamento carnis, et spiritus perficientes sanctificationem in timore Dei.

ki vienybė šviesos ir tamsybių? ¹⁵ O koks sutarimas Kristaus su Belialiu? arba kokią dalį turi tikintis su netikinčiuoju? ¹⁶ O koks sutikimas Dievo bažnyčiai su stabais? Nes jūs esate gyvojo Dievo bažnyčia, kaip sako Dievas: Aš gyvensiu juose ir vaikščiosiu tarp jų; ir busiu jų Dievas, ir jie bus mano tauta. ¹⁷ To dėlei išeikite iš jų tarpo ir atsiskirkite, sako Viešpats, ir neprisilieskite suteptų dalykų; ¹⁸ ir aš priimsiu jus, ir busiu jums tėvu, ir jūs busite man sunumis ir dukterimis, sako visagalintysis Viešpats.

7. Perskyrimas. ¹ Tuos tat turėdami pažadėjimus, mielaisieji, apsiukuokime save nuo visokio suteptimo kuno ir dvasios, užbaigdami savo pašventinimą Dievo baimėje.

22, 10). Todėl Apaštalo perspėjimo prasmė yra: Kadangi esate ne vienos veislės, todėl neturėkit draugystės su pagonimis. Neužgina vienok šv. Povilas tais žodžiais Korintičiams visų santykių su pagonimis (plg. 1 Kor. 5, 9... 7, 12... ir k.), įsako gi tik, kad jie neeitu tais pačiais paklydimu keliais, kaipėjo pagonys, ir kad sergėtusi visokio susiteptimo kuniško ir dvasiško.—*Tarp šviesos ir tamsybės.* Šviesa yra krikščionių religija; stalmeldystė yra nežinojimo ir klaidų tamsybėmis.—(15) *O koks sutarimas...* Priešais Dievo karalystės galvą Apaštalas stato pagedimo karalystės galvą, kad taip pažymėtu prigimčių skirtingumą abiejų karalysčių sąnariuose. Tik per tikėjimą tampa kas nors Kristaus karalystės sąnariu. Žodis Belialis yra ebraiškas (*belial*) ir reiškia „nenaudingumą“, vartojamas taipogi prasmėje „neteisybė“.—(16) *Okoks sutikimas...* Viešpaties bažnyčia skaitėsi taip šventa, kad niekas nedrįsdavo įnešti į ją ką nors, kas priklausė stabams (plg. Ez. 8, 3...). Priešingumas. esantis tarp tikrojo Dievo bažnyčios ir stabų, yra toks pat tarp krikščionystės ir pagonystės.—*Sako Dievas:* 3 Moz. 26. 12.—(17) Veiz. Iz. 52,

11.—(18) Jer. 32, 37. Apaštalas suvienija pagal savo paprotį keletą pranašysčių, kurių tekstą paduoda gana liuosai pagal LXX, ir taip primena įvairius Dievo padarytus žadėjimus: iš jų visų pasirodo, kad krikščionys yra tauta šventa, priklausanti Dievui, kuriai negalima turėti artimų santykių su pagonimis.—

(7. 1) *Tuos tat...* Visi nusidėjimai, kaip turintieji tarsi savo buveinę kune (apsirijimas, paleistuvystė ir t. t.), taip ir daromieji be kuno pajautimų pamėgimo (tuštybė, puikybė ir t. t.) lyg-kad priklausot stalmeldystei (Tom.). Tiesa, tikintieji per krikštą apiplauti tapo nuo savo pirma buvusių suteptimų, bet juose pasilieka nusidėjimo akstinas, o per tai ir pavojus išnaui susitepti. Todėl Apaštalas liepia jiems gauti krikštą skaitumą daryti kas kart tobulėsiu, kas gali tik tuomet įvykti, jei jie gyvena kudikiškoje Viešpaties baimėje.

2—7. Grįždamas prie savo meilės, Apaštalas išparodo, kad jis vertas yra Korintičių meilės dėl didžiausio jiems prielankumo, dėlei rūpestio apie jų išganymą, kurį turėjo, budamas Makedonijoje, ir dėlei džiaugsmo iš gerų žinių apie Ko-

² Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus. ³ Non ad condemnationem vestram dico: prædiximus enim quod in cordibus nostris estis ad commoriendum, et ad convivendum. ⁴ Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. ⁵ Nam et cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnae, intus timores. ⁶ Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi. ⁷ Non solum autem in adventu ejus, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

² Priimkite mus. Niekam skriaudos nepadarėme, nieko nepažeidėme, nieko neprigavome. ³ Aš to nesakau jūsų pasmerkinui, nes jau pirma pasakėme, kad jūs esate mūsų širdyje draugū mirti ir draugū gyventi. ⁴ Daug man pasitikėjimo jūmyse, daug man pasigyrimo iš jūsų; pripildytas esu paguoda, gausiai turiu džiaugsmo kiekviename mūsų varge. ⁵ Nes ir Makedonijon mums atėjus, mūsų kunas neturėjo jokio atilsio, bet kentėjome visokią vargą: iš lauko kovos, viduje baimės. ⁶ Bet palinksminantys nužemintuosius, Dievas, mus palinksmino per Tito atėjimą; ⁷ o ne tik tai per jo atėjimą, bet taipogi per paguodą, kuria jis buvo palinksmintas jūmyse, apsaikdamas mums jūsų išsiilgimą, jūsų verksmą, jūsų uolumą į mane, taip kad dar labiau džiaugiaus.

rintiečius; nes vis tai aiškiausiai parodo, kaip labai jis juos mylėjo ir myli.

(2) *Priimkite mus*—į savo širdį. Nesiaurinkite mums taip labai, joje vietos (Teof. Teod. plg. 6. 12).—*Niekam skriaudos nepadarėme*: pildydami savo tarnystę nieko neužgavome; *nepažeidėme*: neįvedėme į paklydimą netikru mokslu; *neapgavome*: neieškojome per Dievo žodžio apsakojimą sau pelno.—(3) *Aš to nesakau...* Tais žodžiais Apaštalas paaiškina 2. eil. ir lyg sako: Ne jūs, Korintiečiai, man darėte tokiuos prikaišiojimus, nei jiems pritarėte, ir todėl aš kaltinu ne jus, kuriuos visa širdimi myliu, iš kurių aš girtuosiu, kurie man esate paguoda ir džiaugsmas; kaltas yra kas kitas,—jūsų suvedžiojotai.—*Pirma pasakėme*: aliuzija į 6, 11. 12.—*Draugū mirti...* Korintiečiai taip giliai įėjo Povilui į širdį, kad nei gyvenimas, nei mirtis nebegalėtų jų iš ten išplėsti; ar jis bus gyvas, ar mirs, jis juos myli visuomet.—(4) *Daug man pasitikėjimo*: Pasitikėjimu, kaip matyti iš gr. ž. *παρρησία*, šv. Povilas vadina čionai savo šv. drąsumą kalboje, kuri

jis parodydavo savo įkurtose bažnyčiose, papeikdamas atvirai, reikalui atsiradus, pasergėtus paklydimus; ir tai buvo ženklas jo apaštališkos meilės.—(5)—*Nes ir...* Kaip Troadoje (veiz. 2. 12. 13), iš kurios Apaštalas išplaukė Makedonijon, taip ir į čia atvykęs, jis visas daug kentėjo.—*Iš lauko kovos*: nuolatiniai susirėmimai su krikščionystės priešiniais, žydais ir pagonimis; *viduje baimės*: rūpesčiai be skaitliaus apie jaunas krikščionių draugijas.—(6) *Bet palinksminantys...* Apaštalas ilgai laukė sugrįžimo Tito, išsiųstojo Korintan; galop susilaukė ir buvo labai palinksmintas, nes Titas atnešė kuogeriausias žinias apie Korintiečius.—(7) *O ne tik tai...* Dievas palinksmino Apaštalą per Tito palinksminimus. O Titas buvo gavęs iš Korinto lyg-kad dvejoją palinksminimą. Jis buvo radęs tikinčius pasitaisiusius, kas jam padarė nemažą džiaugsmą, antrą gi kartą džiaugėsi, kada sugrįžęs pas Povilą pasakojo savo mokytojui geras žinias.—*Apsaikdamas...* Titas pasakojo apie Korintiečių išsiilgimą vėl pamatyti šv. Povilą pasave, apie ašaras, nuliudimą, kuriuo bu-

⁸ Quoniam et si contristavi vos in epistola, non me poenitet: etsi poeniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit; ⁹ nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. ¹⁰ Quia enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur. ¹¹ Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantum in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vin-

⁸ Nes nors ir nuliudinau jus per gromatą, aš nesigailiu; nors ir gailėjaus, matydamas, jog ana gromata kad ir trumpam laikui jus nuliudino, ⁹ dabar džiaugiuos: ne kad buvote nuliudinti, bet jogei nuliudinti buvote į atgailą; nes buvote nuliudinti pagal Dievą, kad niekame nekestumėt pragaisties iš mūsų. ¹⁰ Nes nuliudimas pagal Dievą padaro ištvėrimą atgailą išganymui: pasaulio gi nuliudimas daro mirtį. ¹¹ Nes štai, tas pats jūsų nuliudimas pagal Dievą koki didelį rupeštingumą jums daro; o be to, koki dar apsigynimą, ir neužganėdinimą, ir baimę, ir troškimą, ir uolumą, ir kerštą. Visame jus pasirodėte nesutepe-

vo išreikštas gailėtis už nepaklusnumą jų dvasiškojo tėvo persergėjimams, apie jų uolumą, apsirėikšusį Apaštalo apgynimo nuo priešininkų užsipildinėjimų.

8—13. Pridėdamas paaiškinimus apie savo pirmąją gromatą, Apaštalas mini nuliudimą, kurį buvo padarę Korintiečiams gromaton įdėti papeikimai, sako, kad tikinčiųjų nuliudimas buvęs pagal Dievą, o kadangi jis turėjo geriausius pasekmes, todėl šv. Povilas džiaugiasi ir iš to nuliudinimo.

(8) *Nes nors...* Apaštalas žinojo, kad jo papeikimas nuliudins Korintiečius, bet jis buvo reikalingas. Povilui gaila buvo nuliudintųjų, bei dabar jis tik džiaugiasi. Taip, kada sunni reikalingas yra operacijos darymas, tėvas džiaugiasi ne dėlto, kad sunni reikia kentėti, bet kad bus pašalinta liga (Auk.).—(9) *Nes buvote nuliudinti pagal Dievą.* Kodėl Korintiečių nuliudimas išdavė geriausius atgailos vaisius, Apaštalas paaiškina nurodymu, jog yra dvejos nuliudimo būdas, kurių kiekvienas turi savo vaisius. Korintiečių nuliudimas buvo *pagal Dievą*, t. y. kilo iš meilės Dievo ir jo įsakytosios teisybės; todėl jie per nuliudimą ne tik neturėjo nuostolio, bet dar priešingai, turėjo didią naudą. Dievas sužadino Povilą parašyti gromatoje papeikimo žodžius, padariusius nuliudimą Korintiečiams, nes jis norėjo tuo keliu juos atvesti į pasitaismą. Jei

jiems Apaštalas nebutu padaręs to nuliudinimo, tai Korintiečiai butu nukentėję didžiausį dvasišką nuostolį, nes nebutu buvusi duota proga jų gailėsiui ir pasitaismui.—(10) *Nes nuliudimas...* Plg. 1 Petr. 2, 19. Kiekvienas nuliudimas paėina iš to, kad žmogus neturi, ką jis myli. O koki yra meilė, toks ir jos padarytas nuliudimas. Jei kas myli Dievą, tai ir jo nuliudimas yra pagal Dievą; kas myli pasaulį, tas turi pasaulio nuliudinimą (Tom.). Abudu nuliudinimo būdu skiriasi tarp savęs kaip savo atsiradimu taip ir savo vaisiais. Vienas sužadina tikrą gailęstį ir geistiną palinkimuose permainą, antras gi veda amžinon mirtin—Kaikurie aiškintojai lot. ž. „*stabilem*“, kurį šv. Augustinas išreiškia žodžiu „impoenitentem“, jungia su „*in salutem*“ ir supranta sakinį apie atgailą, vedančią į išganymą, kurio nereiks gailėtis, t. y. amžina—(11) *Nes štai...* Apaštalas regimai turi mintyje ypač tą nuliudimą, kurį Korintiečiams buvo padaręs papeikimas už pulėstuvio nenubandimą.—*Rupeštingumą.* Rupeštingumas yra išsireikšimas apskritas, priešingas pirma buvusiam pas Korintiečius apsilėidimui.—*Apsigynimą.* *ἀπολογίζω...* Toliaus nieka dar šėsi gailėscio vaisiai, snjungtini po du ir išreikškiantis, kaip Korintiečiai parodė rupeštingumą iš atzvilgio į save, į šv. Povilą, į buvusį jų tarpe paleistuvį. Nuliudimas davė jiems

dictam: in omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negotio. ¹² Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum, qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis. ¹³ coram Deo: ideo consolati sumus.

In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus ejus ab omnibus vobis. ¹⁴ Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita et gloriatio nostra, quæ fuit ad Titum, veritas facta est, ¹⁵ et viscera ejus abundantius in vobis sunt: reminiscens omnium vestrum obedientiam: quomodo cum timore, et tremore excepistis illum. ¹⁶ Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

tais tame dalyke. ¹² Taigi, nors ir parašiau jums, vienok ne dėlei skriaudą padariusiojo, nei dėl nukentėjusiojo; bet kad parodytumėm mūsų rupestį, kurį apie jus turime. ¹³ Dievo akyvaizdoje; todėl palinksminti esame.

O mūsų palinksminime daug daugiau džiaugėmės iš Tito džiaugsmo, nes jo dvasia atgaivinta yra per jus visus. ¹⁴ Ir jei aš prieš jį gyriau si iš jūsų kokiame dalyke, tai neesu užgėdintas; bet kaip visa jums kalbėjome tiesoje, taip ir mūsų pasigyrimas prieš Titą radosi tiesa; ¹⁵ ir jo širdis labiau į jus linksta, atsimenant jūsų visų paklusnumą, kaip jį su baime ir drebėjimu priėmę esate. ¹⁶ Džiaugiuos, jog visame galiu jumis pasitikėti.

proga apsiginti prieš Titą, kad jie nieku neprisidėję prie paleistuvio kaltybės, ir išreikšti neužsiganėdinimą, jogei jie leidė sutepti savo draugiją minėtajai kaltybe ir buvo dar jos neprašalinę. Jie bijojosi šv. Povilo, kad jis nenubaustu atėjęs, kaip teisejas; vienok troško vėl jį matyti, kaip savo tėvą. Apaštalo perspėti, jie užsidedę šventu uolumu ir nubaudę paleistuvį, išmesdami jį iš bažnytinės draugijos, kaip jiems buvo įsakyta. Trumpai sakant, visu savo pasielgimu Korintiečiai parparodė, kad jie nors ir buvo apsileidę, bet dabar jau nebėra sutepti paleistuvio dalyke.—(12) *Taigi, nors...* Kaip augščiau 2, 5. 6, taip ir čia paleistuvis nėra aiškiai išvardytas; jo tėvas pažymėtas žodžiu *nukentėjusis*.—*Kad parodytumėm...* Didžiausia gromatos rašymo priežastimi buvo ne tiek kaltininko nubaudimas, kiek noras parodyti rupestį apie Korintiečius.—Kai kurie geresnieji gr. kod. turi kitokį skaitymą: Kad butu parodytas jūsų rupestis, kurį turite apie mane pas save.—(13)

Zodžiai: *Dievo akyvaizdoje*, pažymi rūpesčio tikrumą.—*Todėl palinksminti...* Kadangi tikslas pilnai pasiektas yra, todėl Povilas turėjo didį palinksminimą.

13—16. Apaštalo linksmybė pasididino dar iš priežasties jo mokytinio, Tito, džiaugsmo.

(13) *Jo dvasia atgaivinta yra.* Anot gr. t. jo dvasia buvo nuraminta.—(14) *Ir jei aš prieš jį...* Apaštalas, išsiųsdamas Titą Korintan, gyrė jam Korintiečius. Paskesnieji atsitikimai parodė pilnai, kad tie pagyrimai buvo teisingi.—(15) *Ir jo širdis...* Tito širdis dar labiau palinko į Korintiečius, kaip kad buvo pirm apsilankymo pas juos. To meilės pasididindimo priežastis buvo veikęs paklusnumas ir pagarba, su kuria jis buvo Korinte priimtas.—(16) *Džiaugiuos...* Kadangi Titas, kaip šv. Povilo pasiuntinis, rado pas Korintiečius tokį paklusnumą, todėl tuo pačiu pilnas paklusnumas išreikštas buvo ir Apaštalui.

II. 1. Kaip privalo būti užbaigtas pas Korintiečius aukų rinkimas betarčiams.

Caput VIII. ¹ Notam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data est in ecclesiis Macedonia: ² quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum fuit, et altissima paupertas eorum abundavit in divitias simplicitatis eorum: ³ quia secundum virtutem testimonium illis reddo, et supra virtutem voluntarii fuerunt, ⁴ cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, et communicationem ministerii, quod fit in sanctos. ⁵ Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei,

S. Perskyrimas. ¹ Pranešame gi jums, broliai, apie Dievo malonę, kuri suteikta yra Makedonijos bažnyčioms: ² jog didžiame ištirime per vargą jų džiaugsmas buvo didžiausias, ir jų didis neturtas pasirodė gausiai duosnus jų prastybėje; ³ nes aš duodu jiems liudijimą, kad jie davė savaimi pagal išsigalėjimą ir net virš išsigalėjimo, ⁴ su didžiu ikalbinėjimu meldami iš mūsų malonės ir dalyvavimo patarnavime, kurs daromas yra šventiesiems. ⁵ Ir ne tik, kaip tikėjomės, bet jie patį save pirma davė Viešpačiui paskui mums per Dievo valią; ⁶ taip kad mel-

Užbaigęs savo pasiteisinimą prieš Korintiečius iš sau padarytų užmetinėjimų, šv. Povilas pereina į kitą klausimą, jau minėtą ir pirmoje gromatoje. Tuo klausimu yra užbaigimas aukų rinkimo Palestinos betarčiams sušelpiti. Apaštalas visų pirma sako, ką yra padarę Makedonijos krikščionys tame dalyke, ir duoda nurodymus, kaip Korintiečiai privalo pabaigti rinkti minėtas aukas (8, 1—15): toliaus kalba apie pasiuntinius, kurie bus atsiųsti Korintan rinkliavos užbaigtų (8, 16—9, 5), ir galop ragina Korintiečius būti duosniais (9, 6—15).

8, 1—6. Apaštalas aprašo gražų pavyzdį Makedonijos bažnyčių duosnumo, kurs turi sužadinti ir Korintiečius padaryti taip-pat.

(1) *Pranešame...* Kaip atskiri krikščionys, taip ir visos bažnytinės draugijos privalo būti, kaip Kristaus kuno sąnariai, taip tarp savęs surištos ir suvienytos, kad skaitytu bendrais ne tik visus džiaugsmus ir kentėjimus, bet kad dar kitos kitas savo pavyzdžius paragintu į visas dorybes. Todėl Apaštalas ir stato Korintiečių akvvaizdon Makedoniečių duosnumą.—*Apie Dievo malonę...* Koki buvo ypatinga Makedonijos bažnyčioms Dievo suteikta malonė, yra paaiškinama toliaus.—(2) *Jog*

didžiame ištirime... Dievo malonei veikiant Makedoniečiai visų pirma, nors turėjo iškentėti daug vargų, pakėlė juos su dideliu džiaugsmu, ir antra, nors buvo labai neturtingi, išrado būdą savo neturte būti didžiai duosniais.—*Prastybėje.* Tuo žodžiu išreikštas yra tas geros širdies privalumas, kurs liepia mums sušelpiti neturte esantį artimą, neatsižvelgiant į save, į savo reikalus.—(3) Eil. 3—5 gr. t. daro vieną sakinį, kuriame giriamas yra Makedoniečių duosnumas, dėlto kad jų dovana buvo didelė, padaryta iš visai liuosos valios ir su gera intencija.—(4) *Su didžiu ikalbinėjimu...* Makedoniečiai labai maldavo Povilą, kad jiems pavelytu dalyvauti mezlavoje, daromoje *šventiesiems*, t. y. Palestinos krikščionims.—(5) *Ir ne tik...* Makedoniečiai be jokio paraginimo, patįs savaimi norėjo prisidėti prie sušelpimo šventųjų ir pasiryžę buvo atiduoti ne tik savo lobi, bet ir patįs save. Davė gi save visų pirma *Viešpačiui*, kad taip parodytu jam savo meilę ir dėkingumą; o paskui šv. Povilui, kaipo Kristaus vietininkui, per kurį buvo atvesti į tikėjimą.—*Per Dievo valią.* Darė vis tai ne iš savęs, bet Dievas buvo jiems suteikęs tą duosnumo dvasią.—(6) *Taip kad...* Apaštalas radęs Makedoniečius taip duosnius

⁶ ita ut rogaremus Titum: ut quemadmodum coepit, ita et perficiat in vobis etiam gratiam istam.

⁷ Sed sicut in omnibus abundatis fide, et sermone, et scientia, et omni sollicitudine, insuper et caritate vestra in nos, ut et in hac gratia abundetis.

⁸ Non quasi imperans dico: sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestræ caritatis ingenium bonum comprobans. ⁹ Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.

¹⁰ Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed et velle coepistis ab anno priore: ¹¹ nunc vero et facto perficite: ut quem-

dėme Titą, idant jis, kaip pradėjo, taip ir pabaigtu pas jus tą meilės darbą.

⁷ Bet kaip visame gausingi esate, tikėjime, kalboje, moksle ir visokiame rupestringume, priegtam ir savo meilėje į mus, padarykit, kad ir tame meilės darbe būtumėt gausingi. ⁸ Ne kaip po paliepdamas sakau, bet norėdamas per kitų rupestringumą išmėginti jūsų meilės tikrumą.

⁹ Nes jūs žinote mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, malonę, jog jis, budamas turtingas, dėlei jūsų pasidarė beturčiu, idant per jo neturtą jūs būtumėt turtingi.

¹⁰ Ir tame aš duodu patarimą: nes tai naudinga yra jums, kurie ne tik daryti, bet ir norėti pradėjote nuo pereitųjų metų.

siunčia pas Korintiečius Titą, kurs tarp kitų dalykų turėjo užbaigti pas juos aukų rinkimą, ir taip duoda ir jiems progą sekti aprašytą duosnumo pavyzdį.

7—15. Apaštalas stačiai kreipiasi į Korintiečius; nurodęs priežastis, kodėl ir jie privalo būti duosnūs, jis ragina užbaigti jau seniai pradėtą aukų rinkimą ir duoti pagal išsigalėjimą.

(7) *Bet kaip visame...* Korintiečių paraginimas būti duosniais sustatytas yra labai sumaningai. Kad Korintiečiai nesisjaustu užgautais Makedoniečių pagyrimu, Apaštalas giria taipogi juos, o kad neišrodytu, buk jis noris daryti prievartą mezliavose. Išreiškia tik troškimą, kad jų duosnumas prilygtų kitoms jų dorybėms. Povilas neduoda tame dalyke jokio įsakymo, tik nori, kad Korintiečiai atsimintu Išganytoją, kurs dėlei mūsų tapo beturčiu (e. 8. 9): nereikalauja nieko naujo, primena, kas naudinga jiems patiems, ir nori, kad jie tik užbaigtu jau pirm metų pradėtą dalyką (e. 10. 11). Kad kam našta neišrodytu perdaug sunki, Apaštala pažymi duosnumo ribas.—*Kalboje, moksle* Veiz. 1 Kor. 1. 5.—*Rupestringume* apie savo tobulumą ir artimų pašventinimą.—

(8) *Per kitų rupestringumą...* pranešamas jums apie Makedoniečių uolumą aukų rinkime.—(9) *Nes jūs žinote*.. Plg.

Pilyp. 2, 5... Tame dalyke nėra reikalo duoti jums įsakymą, nes daug augščiau už Makedoniečių pavyzdį stovi mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, pavyzdys, kurs už mus visa atidavė, ką tik turėjo. Jo pasiėlgimas sako mums aiškiai, kas ir mums reikia daryti. Visai žmonijai suteiktą geradarystę Apaštalas taip įvaizdina, lygkad ji būtų nuosava vieni Korintiečiams. „Išganytojas tapo kudikiu, kad tu galėtum būti tobulas vyras. jis buvo vystyklais suvystytas, idant tu būtumei paliuosuotas iš mirties raiščių. Anas neturtas yra mano turtas, Viešpaties silpnumas yra mano stiprumas. Mano dušią nuplauna ano kudikio asaras“ (Ambr.).—(10) *Kurie ne tik daryti...* Tais žodžiais Apaštalas lygkad stato augščiau norą gerai daryti, kaip patį darymą ir lygkad tasai gali būti pirm noro. Ištikrųjų taip nėra. Apaštalas, kaip galima matyti aiškiaus iš gr. t., sakydamas, kad Korintiečiai pradėjo ne tik daryti, bet ir norėti nuo pereitųjų metų, taip palygina juos su Makedoniečiais ir išreiškia, kad Korintiečiai pranaško Makedonijos krikščionis aukų dalyke, nes pirm jų buvo jau dalį surinkę ir pirm jų turėjo norą rinkti. Tiesa, dėlei įvykusių sumišimų darbas buvo pertrauktas, bet pats užmanymas nebuvo pamestas. Apaštalas tat išreiškia geismą, kad jis

admodum promptus est animus voluntatis, ita sit et perficiendi ex eo, quod habetis. ¹² Si enim voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet. ¹³ Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate. ¹⁴ In præsentī tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut et illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est: ¹⁵ Qui multum non abundavit: et qui modicum, non minoravit.

¹¹ Bet dabar ir darbu pabaigkite, idant kaip veiki buvo valia norėti, taip butu ir išpildyti, sulig to ką turite. ¹² Nes jei valia veiki yra, ji priimama esti pagal tai, ką turi, o ne pagal tai, ko neturi. ¹³ Nes ne tame yra dalykas, kad kitiems butu palengvinimas, jums gi vargas, bet kad butu lygybė. ¹⁴ Dabartiniam laike jūsų gausybė tesušelpia jų neturtą, kad ir jų gausybė padėtų jūsų neturtui, idant pasidarytu lygybė, kaip parašyta yra: ¹⁵ Kas daug surinko, neturėjo perapsčiai; kas mažą, neturėjo mažiaus.

2. Apie ypatas, aukoms rinkti paskirtas.

¹⁶ Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi, ¹⁷ quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos. ¹⁸

¹⁶ Ačiu gi Dievui, davusiam tą patį rupestingumą apie jus į Tito širdį: ¹⁷ nes jis, tiesa, priėmė pagrandenimą, bet, budamas rupestingesisnis, savo valia iškeliavo pas jus. ¹⁸ Mes nusiun-

trumpame laike butu visai įvykdytas.—(11) *Sulig to, ką turite*: pagal išsigalėjimą.—(12) *Nes jei...* Kodėl, duodant almužnas, reikia žiūrėti savo išsigalėjimo, Apaštalas paduoda dvi raciji. Vieną ima iš pačios geradarystės prigimties. Nes ne pats aukos didumas įtinka Dievui, bet gera duodančiojo valia. Todėl Povilas nors ir labai gyrė Makedoniečių duosnumą, vienok persergi, kad Dievas nuo mūsų tik tiek tereikalauja, kiek mes galime suteikti pagal savo spēkas.—(13) *Nes ne tame...* Antra racija paeina iš almužnų tikslų, kuriuo yra artimo sušėlimas be savo skriaudos ir padarymas tokiu būdu lygybės, apsiereiškiančios tame, kad vienas palinosuojamas yra nuo per daug didžio skurdo, kitas gi išsizada to, kas jam atlieka.—(14) *Tesušelpia jų neturtą* žemiškuose dalykuose, kurių stigo Palestinos krikščionims. Užtat tie melsis už Korintiečius ir išmels jiems nuo Dievo padauginimą dvasiškų gėrybių (Anks. Teod. Tom.). Plg. Rym. 15, 27.—(15) *Kas daug...* Apaštalas patvirtina savo pasakymą pritaikydamas į jį šv. Rašto žodžius

iš 2 Moz. 16, 18, kurinos liuosai cituoja pagal LXX. Tokią pat lygybę, kuri stebuklingai darėsi mannos rinkimie, taip kad kiekvienas renkantis turėdavo tik tiek, kiek buvo reikalinga vienai dienai, o ne daugiaus, privalo padaryti tarp krikščionių artimo meilė.

16—24. Šv. Povilas praneša Korintiečiams apie tris mokytinyus, siunčiamus Korintan almužnų rinkti ir juos užtaria.

(16) *Ačiu gi Dievui*. Kadangi kiekviena gera dovana paeina nuo Dievo, todėl mes turime nuolat dėkoti už jo nuolatinį gerumą.—(17) *Iškeliavo*. Kada Apaštalas rašė gromatą, Titas dar nebuvo iškeliavęs; bet šv. Povilas vartoja praėjusį laiką čionai ir toliaus senybės papročiu, sulig kurio laisškų rašytojai turėdavo mintyje ne pačią rašymo valandą, bet laiką, kuriame laiškas bus skaitytas.—(18) *Mes nusiuntėme...* Jei to brolio vardas užrašytas yra kame nors N. Įst., tai jo reiktu įieškoti tik Apd. 20, 4., kame išvardyti yra Povilo draugkeleiviai. Juo galėjo būti vienas iš pirmųjų trijų ten paminėtų,

Misimus etiam cum illo fratrem, cujus laus est in Evangelio per omnes ecclesias: ¹⁹ non solum autem, sed et ordinatus est ab ecclesiis comes peregrinationis nostrae in hanc gratiam, quae ministratur a nobis ad Domini gloriam, et destinata voluntatem nostram: ²⁰ devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quae ministratur a nobis. ²¹ Provide-mus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. ²² Misimus autem cum illis et fratrem nostrum, quem probavimus in multis saepe sollicitum esse: nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos, ²³ sive pro Tito, qui est socius meus, et in vos adjutor, sive fratres nostri, Apostoli ecclesiarum, gloria Christi. ²⁴ Ostensionem ergo, quae est caritatis vestrae, et nostrae gloriae pro vobis, in illos ostendite in faciem ecclesiarum.

Caput IX. ¹ Nam de ministerio, quod fit in sanctos ex abundantia est mihi scribere vobis. ²

tėme taipogi su juomi broli. kurio pagyrimas Evangelijos dalykuose yra po visas bažnyčias; ¹⁹ o ne vien tai, bet jis yra bažnyčių paskirtas mūsų kelionės draugu tame meilės darbe, kurs mūsų atliekams yra Viešpaties garbei ir išreiškimui geros mūsų valios; ²⁰ mes stengiamės išvengti, kad kas nors mūsų nepapeiktu dėlei tos gausios dovanos, kuri per mus yra dalinama ²¹ Nes mes rupinamės tuo, kas gera, ne tik Dievo, bet ir žmonių akyvaizdoje. ²² Mes išsiuntėm taipogi su jiedviem ir mūsų broli, kurio uolumą išmėginome tankiai daugelyje dalykų, o kurs dabar labai pasitikėdamas jumis dar daug uolėnis yra: ²³ jei (rašau) apie Titą, — jis yra mano draugas ir sandarbininkas pas jus; jei apie mūsų brolius, — jie bažnyčių pasiuntiniai, Kristaus garbė. ²⁴ Duokite tat jiems prieš bažnyčių veidą priparodymą jūsų meilės ir mūsų pasigyrimo iš jūsų.

9. Perskyrimas. ¹ Nes apie tarnavimą, daromą šventiesiems, neprivalau jums rašyti. ² Aš juk

Sopateris, Aristarkas arba Sekundas, kadangi tai buvo Makedonijos bažnyčių išrinktinis. — *Evangelijos dalykuose.* Tas brolis garsus buvo savo uolumu Evangelijos platinime ir apsakojime. — (19) *Bažnyčių,* kuriose buvo surinktos aukos, todėl Makedonijos. — (20) *Nepapeiktu:* kad išvengtumėm įtarimo, ir kad priešininkai neturėtų progos daryti mums kokiuos nors prikašiojimus. — (21) *Nes mes rupinamės...* Veiz. Patarl. 3, 4. Apaštalas elgiasi sulig Viešpaties įsakymo Mat. 5, 16 ir lyg-kad sako: Man pačiam užtenka geros sąžinės, bet iš atžvilgio į jus aš turiu rūpintis, kad niekas neužkenktu geram mano vardui. — (22) *Mes išsiuntėme...* Kas buvo tuo trečiuoju pasiuntiniu, visai nėra žinoma. Regimai ir jis darbo-vosi draug su šv. Povilu, kurs turėjo pro-

gą ištirti jo uolumą. — (23) Apaštalas trumpais žodžiais užtaria pasiuntinius prieš Korintiečius. ²³ eil. sakiny, ypač Vulgate yra nepilnas todėl jis reikia papildyti, pridėdant žodį „rašau“, arba „sakau“, jo gi mintis yra ši: Apie Titą gana yra pasakyti, kad jis yra nuolatinis Apaštalo sandarbininkas; kitu du, broliai Povilo ir Korintiečių, verti yra meilės, kaip bažnyčių pasiuntiniai. — (24) *Duokit tat...* Kitais žodžiais: parodykit visus meilės turtus ir patvirtinkit mano pagyrimus, kuriuos aš apie jus esu sakęs, o taip jūs išreikšite pagarbą visoms bažnyčioms.

^{9, 1—5.} Apaštalas nurodo priežastis, kodėl jis jau dabar išsiuntė Titą su dviem pasiuntiniais Korintan.

(1) *Apie tarnavimą,* t. y. apie almužnų rinkimą. — (2) *Aš juk žinau...* Geri

Scio enim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam et Achaia parata est ab anno præterito, et vestra æmulatio provocavit plurimos. ³ Misi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis: ⁴ ne cum venerint Macedones mecum, et invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia. ⁵ Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ut præveniant ad vos et præparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic, quasi benedictionem, non tamquam avaritiam.

žinau veikią jūsų valią; to dėlei aš giriuos iš jūsų prieš Makedoniečius, kad ir Achaja pasiryžusi yra nuo pereitųjų metų; ir jūsų uolumas paragino daugeli. ³ Išsiunčiau gi brolius, kad mūsų pasigyrimas nepavirstu nieku tame dalyke, ir kad jūs, (kaip pasakiau), būtų prisiėmę; ⁴ idant atėjus Makedoniečiams su manim ir atradus jus neprišaisiusius, nebutumėm mes, (nebekalbant apie jus), užgėdinti tame dalyke. ⁵ Reikalingu tat daiktu laikiau prašyti brolius pirma nuvykti pas jus ir prirengti pažadėtąjį palaiminimą, kad jis būtų pritaistas taip, kaip palaiminimas, o ne kaip šykštumas.

3. Mezliavos reikia užbaigti su linksmu duosnumu.

⁶ Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce et metet: et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. ⁷ Unus-

⁶ O tai aš sakau: kas šykštai sėja, šykštai ir pjaus; ir kas sėja palaiminimuose, palaiminimuose ir pjaus. ⁷ Kiekvienas teduo-

Korintiečių norai darė nebereikalingu naują paraginimą. —(3) *Išsiunčiau gi...* Nors nebuvo reikalingas naujas paraginimas, bet reikėjo aukų rinkimas greičiau užbaigti, todėl Apaštalas ir išsiuntė savo pasiuntinius. —*Kad mūsų pasigyrimas...* Kad darbai Korintiečių neparodytu, jog pagyrimai nebuvo užpelnęti. —*Tame dalyke: almužnų rinkime.* —*Prisiėmę* per mezliavų užbaigimą. —(4) *Užgėdinti.* Apaštalas bus užgėdintas, jei pasirodytu, kad jis neteislingai gyrėsi iš Korintiečių almužnų dalyke. —(5) *Palaiminimą*, t. y. minėtasis almužnas. Kokios gi privolums turi jos turėti, kad būtų tikrai meilės darbu, o ne šykštumo priparodumu, Apaštalas sako toliaus.

6—15. Apaštalas ragina Korintiečius, kad atsimindami busiantį užmokesnį su linksmybe duotu, ką yra nutarę, kadangi Dievas atlygins už jų almužnas didesnėmis geradarystėmis, ir kadangi jie tokiuo būdu ne tik sušels beturčius, bet taipogi pagarbins Dievą.

(6) *O tai aš sakau...* Geradaranti meilė gaus amžiną užmokesnį. Tas sėja *palaiminimuose*, kurs sėja su pasitikejimu busiančiojo atlygiuimo; jo viltis nebus tuščia, kad ateis pjuties laikas. Kaip sėkla išduoda vaisių sulig prigimtines tvarkos, ir vaisius iš jos ima pradžia, taip ir geri darbai turi pagal Dievo parėdymą sąryšį su dangiskąja šlove ir ją nupeľno. Priegtam, nors amžino išganymo esybė lygi yra visiems, kadangi jos pamatu yra Dievas, vienok jo laipsniai įvairūs yra sulig nuopelnų. Tiesa, ir mažiau sėjantis stovi taip-pat po Teisėjo dėsnės, kaip ir tas, kurs daugiaus sėja; tiesa, sėjama yra ta pati sėkla, bet jos daugumas yra ne tas pats (Jier.). Šykštai sėja godulingas, iš kurio lyg-kad išveržiama yra tai, ką jis duoda; nes jo širdis yra sisura, nors jo dovana ir didelė būtų. Priešingai beturtė našlė, įmetusi du skatiku aukų skrynėn, davė daugiaus, kaip visi turtingieji. Tas geriausiai sėja, kurs tiek duoda, kiek gali. —(7) *Kaip paskyrė...* Apaštalas tikisi, kad jau visi nutarę yra, kiek

quisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorum diligit Deus. ⁸ Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, ⁹ sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi. ¹⁰ Qui autem administrat semen seminanti: et panem ad manducandum præstabit, et multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: ¹¹ ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo. ¹² Quoniam ministerium hujus officii non solum

da, kaip paskyrė savo širdyje, ne su nuliudimu, arba iš prievartos; nes linksną davėją myli Dievas. ⁸ Galis yra Dievas padauginti jums kiekvieną malonę, kad visuomet visame turėdami visai užtektinai, apščiai turėtumėt kiekvienam geram darbui, ⁹ kaip paršyta yra: Išbarstė, davė beturčiams; jo teisybė pasilieka į amžių amžius. ¹⁰ O kursai suteikia sėjančiam sėklą, duos ir duonos valgymui, ir padaugins jūsų sėklą, ir padidins jūsų teisybės vaisių augimą, ¹¹ kad jūs, visame pralobę, turėtumėt apščiai kiekvienam prastumui, kurs per mus daro dėkojimą Dievui. ¹² Nes padarymas to tarnavimo ne tik suteikia tai, ko trūksta šventiesiems, bet taipogi išduoda gausius vaisius per daugelį

jie duos; jis tik nori, kad duotu su gerais jausmais ir tinkamu budu užbaigtu mezliavas.—*Ne su nuliudimu*, kaip daro šykštuolis, kurs skaito visai pražuvusi, ką jis duotu. *Ne iš prievartos*; noriai, o ne taip lyg-kad jaustusi priverstas atsižvelgimu į vyresniusius, gėda prieš brolius, arba kitomis aplinkybėmis.—*Myli Dievas*: Ekkli. 35. 11. Ne kiekvieną davėją, bet tik linksną pagiria Dievas ir jam atlygina (Tom).—(8) *Galīs yra Dievas...* Plg. Pat. 8, 22. Kad linksnumas nebuto nuslopintas rūpesčiu apie žemiškus dalykus, ir kad duosnumas nebuto sumažintas baimė apie ateitį, Apaštalas parodo, jog gailiaširdžiui nėra ko bijoties. Jis nustoja savo gėrybės kokiam laikui, bet tik dėlto, kad paskui vėl ją gautu atgal su pelnu. Dievas gali pagausinti savo geradarystės, todėl ir pagausins, jei bus tam tikra priežastis. — *Kiekvienam geram darbui*, ypač gailiaširdystės darbams.—(9) *Kaip parašyta yra*: Ps. 111, 9. Teisus paskleidžia savo geradarystės lyg kokią sėklą. Jo *teisybė*, t. y. geri darbai pasilieka amžinai ir nuolat yra verti Dievo atlyginimo, taip kad, visuomet gaudamas atgal, jis gali visuomet dalinti.—(10) *O kursai...* Dauguma aiškintojų (Aukšburnis ir k.) kitaip dalina to sakinio žodžius: „Kursai suteikia sėjančiam sėklą

ir duoną valgymui, duos ir padaugins jūsų sėklą ir padidins“... Tas padalinimas išrodo tikresnis, kadangi čia Apaštalas regimai turėjo atžvilgį į Iz. 55, 10 (Teof.). Toje ir sekančioje eil. patvirtinta yra, kad Dievas ne tik gali pagausinti geradarystės, bet ir tikrai pagausins.—*Teisybės vaisių augimą*: malones kurias Viešpats suteiks, kaipo atlyginimą už mielaširdystės darbus.—(11) *Kad jūs...* Gr. t. nėra nieko atsakančio žodžiams „kad“ ir „turėtumėt apščiai“. — *Kiekvienam prastumui*, t. y. visokiems mielaširdingiems darbams, daromiems su tikrybe ir prastumu, be jokios savymeilės, vien atsižvelgiant į brolių reikala, kurie yra sušelpiami, ir į Dievo garbę, dėlei kurio broliai mylini yra ir sušelpiami.—*Kurs daro...* Korintiečių dovanos nusiųstos per Povilą Jeruzalės beturčiams sužadins jų širdyse dėkojimus, per kuriuos bus pašlovinatas Dievas.—(12) *Nes padarymas to tarnavimo*. Gr. *ἡ λειτουργία*, kaip kitur šv. Rašto kalboje, taip ir čia reiškia šventą tarnystę. Taigi, almužna prilyginta yra aukai, kuri tinka Dievui. Anot 13. eil. Korintiečiai patįs yra tos šventos apeigos pildytojais.— *Ne tik suteikia...* Almužnos turės dvi pasekmi: visų pirma sušelps Palestinos krikščionis: jos padarys dar daugiaus: sužadins daug dėkojimų

supplet ea, quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino, ¹³ per probationem ministerii hujus, glorificantem Deum in obedientia confessionis vestræ, in Evangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos, et in omnes, ¹⁴ et in ipsorum obsecratione pro vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis. ¹⁵ Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

dėkojimų Viešpatyje, ¹³ kadangi jie dėlei to išmėginto patarnavimo šlovina Dievą už jūsų išpažinimo paklusnumą Kristaus Evangelijai, ir už prielankumą per suteikimą jiems ir visiems, ¹⁴ ir savo maldoje už jus, nes jie myli jus nuoširdžiai dėlei gausingiausios jums Dievo suteiktos malonės. ¹⁵ Ačiu Dievui už neapsakomą jo dovaną.

III. 1. Apaštališka šv. Povilo valdžia.

Caput X. ¹ Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem, et modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis. ² Rogo autem vos ne praesens audeam per eam confidentiam, qua existimor audere in quosdam, qui arbitran-

10. Perskyrimas. ¹ O aš pats. Povilas, maldauju jus per Kristaus romumą ir meilumą, aš, kursai akyvaizdoje, tiesa, žemas esu tarp jūsų, kitur gi budamas esu drąsus prieš jus. ² Prašau gi jus, idant pas jus atėjęs nebučiau priverstas su tuo pasitikėjimu, kurį man priskaito, bu-

Viešpačiui.— (13) *Už išpažinimo paklusnumą*, t. y. už paklusnumą tikėjimui. Iš meilės į artimus galima pažinti, ar kas myli Dievą (1 Jo. 4, 20). Jei tat Korintiečiai užlaikys tą pirmiausį Dievo įsakymą, Jeruzalės gyventojams bus pigu padaryti išvedimą apie tikrą Korintiečių tikėjimą, už kurį šlovins Dievą.— (14) *Ir savo maldoje už jus*. Sušelpieji šlovins taipogi Dievą meldsimies už Korintiečius. Kaip gi didžią vienybę meilėje Apaštalas tikisi pasiekti per tas almužnas!— (15) *Dovanų*: gėrybės Dievo suteikiamas tiems, kurie almužnas gauna, ir tiems, kurie jas duoda (Auks.).

Trečioje, polemikoje, gromatos dalyje (10, 1—13, 10) šv. Povilas stačiai kreipiasi į savo priešininkus, peikia juos smarkiais žodžiais ir apgina prieš juos savo apaštališką vertybę. Apaštalas kalba čionai su tokiuo smarkumu, kaip niekur kitur, taip kad tai gromatos vietai labiausiai pritinka, ką pasakęs yra šv. Jieronymas, jog kiek-kartų jis skaitęs Povilą, jam rodėsi, kad jis ne žodžius, bet griausmus girdėjęs.

Savo priešininkų papeikimą Apaštalas pradeda nuo tvirtinimo ir parodymo, jog pats Dievas jam suteikęs apaštališką tarnystę, kurią jis turi pildyti ir Korinte (10, 1—18).

10, 1—6. Su apaštališku drąsumu šv. Povilas meldžia savo priešininkus pasitaisyti, kad jam nereiktu atėjus griebties prieš juos dvasiškų ginklų, jam Dievo suteiktu.

(1) *O aš pats*. . . Apaštalas pradeda savo atsiliepimą į priešininkus su gražia didenybe, kuri nieko nesibijo. Kadangi jis vienok visgi velytu apsieiti ir su priešininkais geruoju, todėl daro paskutinį mėginimą ir maldauja juos pasitaisyti per Kristaus romumą ir meilumą.— *Aš, kursai akyvaizdoje*. . . Tuose žodžiuose atkartoti yra pikti priešininkų išsireiškimai apie šv. Povilą. Apaštalas su ironija sako priešininkams: kalbu į jus aš, tas pats, apie kurį jūs sakote, jog budamas jūsų tarpe esu silpnas ir nuolaidus, kitur gi atsiradęs pasidarau drąsus.— (2) *Prašau gi jus*. . . Aš jus persergiu, kad neatsiras-tu reikalo parodyti, jog man, ir jūsų tarpe esant, netruksta galybės ir valdžios.—

tur nos tamquam secundum carnem ambulemus. ³ In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. ⁴ Nam arma militiae nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, ⁵ et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitate redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, ⁶ et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

⁷ Quae secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia sicut ipse Christi est, ita et nos. ⁸ Nam, et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in aedifica-

ti drasiu prieš kaikuriuos, kuriems regisi, jog mes tarsi pagal kuną elgiames. ³ Nes kune gyvendami, mes nekovojame pagal kuną. ⁴ Nes mūsų kovos ginklai ne kuniški yra, bet galingi per Dievą tvirtovių išgriovimui, suardymui užmanymų ⁵ ir kiekvieno augštumo, išsikeliančio prieš Dievo žinojimą, ir paverгимui nelaisvėn kiekvieno proto, kad Kristui būtų paklusnus; ⁶ ir mes esame nuolat pasiryžę atkeršyti kiekvienam nepaklusnumui, kada jūsų paklusnumas taps tobulas.

⁷ Veizdėkite, kas po akių yra! Jei kas savim pasitiki, jog jis yra Kristaus, teapsvarsto vėl ir tai su savim, jog kaip jis Kristus yra, taip ir mes. ⁸ Nes jei aš pasigirsiu ir truputį daugiau iš mūsų valdžios, kurią mums yra davęs Viešpats pagerinimui,

(3) Nors ir šv. Povilas tebeprasilekia kune ir nešioja savyje pageidimus, bet jis neseka jų pagundų ir nėra vedamas žemių palinkimų pildyme jam Dievo pavestos tarnystės; jis kovoja kaip tikras Kristaus kovotojas gerais ginklais. — (4) *Nes mūsų koros...* Kas priklauso nuo silpno ir mirtingo kuno, tai yra silpna; bet kas nuo dvasios, tai yra stipra per Dievo galybę. Kokios gi rūšies yra priešininkų ginklai? Kuniškais ginklais yra tie priemoniai, su kurių pagalba Apaštalas, anot jo priešininkų tvirtinimo, iškreipias Evangeliją, apkvailinas ir stumias prapultin tikinčiuosius; galingais gi ginklais yra tie, kuriais jis ištikrųjų buvo apsišarvojęs. Kad Apaštalo ginklai yra dvasiški, parodo taipogi tikslas, kuriam jis juos gavo. Kas yra tvirtovės, paaiškėja iš sek. eil. Apaštalo ginklų galingumas pasirodo iš kovos pasekmių. — (5) Protas, kurs pagautas kuniškų palinkimų pasikelia prieš Dievo apreiškimą mokslą, privalo taip būti pavergtas, kad jis su nuolaidumu pasiduotu Kristui. Kietą išsireikimą: „paverгимui nelaisvėn“ Apaštalas sušvelnina, pridėdamas, „kad Kristui būtų paklusnus“ (Auks.); nes kas pasiduoda ne-

laisvėn Viešpačiui, tas nėra prislėgiamas, kaip neprietelis, bet kaip prietelis tampa tiesos dalininku. Žodis „paklusnus“ parodo, kad tikras tikėjimas išeina ne vien iš proto, bet reikalauja taipogi ir valios pasidavimo. — (6) *Ir mes esame...* Apaštalas praplatina savo palyginimą ir ant visos Korinto bažnyčios. Jis į ją veizdi kaip į pilę, apsuptą jo priešų pylimu ir tvirtove; tą pilę Povilas turi ir gali užkariauti savo karaliui. Tuos, kurie pasiduos geruojui ir apieis pasihekančius užkietėjusiais klaidžiamoksliais, jis priims maloniai ir tik tuomet griebsis bausmių prieš tokiuos, kurių piktumas išrodo nebeįgydomas.

7—11. Apaštalas persergi Korintiečius, kad jo valdžia yra neabejotina, ir jei bus reikalas jis pasinaudos ja smarkiai, apsilankęs Korinte.

(7) *Veizdėkite...* Veizdėkite į tai, kas aiškiai matoma yra, ir jūs išvysite, jog didžiai klysta mano priešininkai. nes aš galin parodyti jiems savo smarkumą. — *Taip ir mes.* Ir šv. Povilas ne mažiau yra Kristaus apaštalu, kaip kiti. — Nuo tos vietos Apaštalo kalba pamažu pradedą eiti smarkyn (Auks.). — (8) *Truputį*

tionem, et non in destructionem vestram: non erubescam. ⁹ Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas: ¹⁰ Quoniam quidem epistolae, inquiunt graves sunt et fortes: praesentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis: ¹¹ hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et praesentes in facto.

¹² Non enim audemus insere-re, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, et comparantes nosmetipsos nobis. ¹³ Nos autem non in immensum gloriabimur,

o ne jusų išgriovimui, nebusiu užgėdintas. ⁹ O kad kas nemanytu, tarsi aų norėčiau pagązdinti jus per gromatas, ¹⁰ nes gromatos, sako jie, yra rimtos ir smarkios, pats gi atvykęs turi silpną kuną ir paniekintą kalbą, ¹¹ teapsvarsto, kas laiko si tokios nuomonės, jog kokie esame žodžiu per gromatas kitur budami, tokie ir čiapat atsiradę darbe.

¹² Nes mes nedrįstame savęs draug statyti ir lyginti su kaiskuriais, save pačius užtariančiais: bet mes save matuojame pagal tai, kuo mes esame savyje, ir patis save su savimi lyginame. ¹³ O mes girsimės ne perdaug.

daugiaus: daugians nekaip gyrėsi eil. 1 - 6.— *Pagerinimui.* Apaštalas gavo vieną valdžią gerinimui, statymui, o kitą užkietėjusiems priešininkams pergalėti ir išgriauti. Jis atėjęs Korintan stengėsi statyti gražų rumą Kristui (1 Kor. 3, 9), jo gi priešininkai užsiėmė tik griovimu.— *Nebusių užgėdintas,* kaip esti tas, kurs pasisavina nepriklausančias jam teises.— (9—11) Povilas bus taip-pat drąsus, atsiradęs Korinte, kaip ir per gromatas. 10. eil. yra padėti žodžiai, kuriuos kalbėdami jo priešininkai stengėsi sumažinti Apaštalo gromatų įspūdį, palygindami su gromatų smarkumu jo kuno silpnumą. Šv. Povilas 1 Kor. 2, 3. 4 pats primena Korintiečiams, kad jis buvo nuolankus ir silpnas, pirmą kart pas juos apsilaukydamas. Bet ateidamas dabar jis parodys savo galybę ir tvirtumą toki pat, koks apsirėškia jo gromatose; ar tai vienok patiks tiems, kurie vis dar tebetiki Apaštalo priešininkų piktomis kalboms?

12—18. Apaštalas nedaro, kaip jo priešininkai, kurie giriasi svetimais darbais; jis kalbėdamas apie savo darbus ir valdžią pasilieka tose ribose, kurias yra jam paskyrusi Dievo Apveizda.

(12. 13) Jau seniausieji aiškintojai skundžiasi, kad šitoje vietoje šv. Povilo žodžiai yra gana neaiškūs. Gr. t., pas gr. tėvus, senobiniuose vertimuose, pas šv. Augustiną ir k. antroji pusė 12. eil. turi kitokią prasmę, nes vietoje: *bet mes save..*,

ten skaitome: „bet jie patis (šv. Povilo priešininkai) neturi išmanymo, matuodami save savimi ir patis save su savimi palygindami“. Apaštalas su nemaža ironija sakosi esąs nevertas lyginti save su anais taip didžiais vyrais, kurie garsina savuosius pasigyrimus ir taip patis save užtaria. Kaipo raciją savo nevertybės jis nurodo begalinį skirtumą, kurs randasi tarp jo ir jų pasiėlgimo budo, kurs prašalina kiekvieną palyginimą. Jo priešininkai giria save be galo ir be ribų, kadangi jie neturi jokios taisyklės, kuri butu ne juose pačiuose, ir pagal kurią jie save galėtų teisti; nes Dievas jiems nepavedė apaštaly tarnystės, o jie savinasi svetimus darbus ir kajo taisyklę, kuria jie save matuoja, stato tuščią nuomonę apie save pačius ir apie savo nuopelnus. Taip tat jie neranda nieko, kas butu vertas su jais lyginties, iškelia save ant visų ir tokiuo budu nustoja tikro išmanymo. Povilas nesigirs perdaug, nes nuo Dievo jis gavo dalį arba taisyklę, esančią ne jame pačiame, pagal kurią jis teisia save ir savo darbus; taja dalimi, taja taisykle yra jo pavadinimas skelbti Evangeliją jam pažymėtose ribose. Kaip Dievas jam tą darbą paskyrė jo atsivertime (Gal. 1, 16; 2, 7. Efez. 3, 8 ir k.) ir vedė jį ypatingais nurodymais (plg. Apd. 16, 6—8), taip tas pats Viešpats ir įtikrino per Apaštalo pastangų pasekmingumą ir per vidujines ir išvirsines malones, kad jis neperžengė

sed secundum mensuram regulae, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos. ¹⁴ Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi. ¹⁵ Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestrae, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam, ¹⁶ etiam in illa, quae ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quae praeparata sunt gloriari. ¹⁷ Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur. ¹⁸ Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

bet pagal mastą dalies, kurią mums paskyrė Dievas, — mastą, kad pasiektumėm lig jums. ¹⁴ Nes mes neištiesiame savęs per daug, tarsi nepasiektumėm jūsų; kadangi mes priėjome lig jums per Kristaus Evangeliją. ¹⁵ Mes nesigiriame per daug svetimais darbais; o turime viltį, jog, jūsų tikėjimui augant, mes didinsimės vis labiau jumoje pagal mūsų dalį. ¹⁶ Ir jog nešime Evangeliją taipogi į tuos kraštus, kurie už jūsų yra, nesigirdami tuo, kas jau padaryta yra svetimijoje dalyje. ¹⁷ O kas giriasi, tegisiria Viešpatyje. ¹⁸ Nes ne kas pats save užtaria, tas pripažintas yra, bet kurį Dievas pagiria.

savo tarnystės ribų (Auks. Teod. Aug.). Plg. Efez. 4, 7. Vulgatos prasmė yra panaši: Mes sakome apie save tai, kas atmatuota yra pagal mūsų darbus, arba kas sutinka su mūsų darbais (Tom.). Ta vienok prasmė mažai tesiriša su sekančiomis eilutėmis. — (14) *Nes mes...* Apaštalas, pasigirdamas Korintiečių bažnyčia, nesiekia toliaus, kaip leidžia jam paskirtas mastas, kadangi Korintas randasi tose ribose, kurios buvo pažymėtos šv. Povilui. Jei Korintiečiai vis tai apsvarstys, ką Apaštalas per Dievo galybę yra tarp jų padaręs, jie negalės abejoti, kad jie išikrųjų pavesti yra jo rupeščiui. — (15) *Mes nesigiriame...* Apaštalo priešininkai giriasi per daug ir puošiasi svetimais nuopelnais, pasisavindami sau kitų darbus (Auks.). Taip nedaro šv. Povilas. Priegtam jis tikisi, kad, nuolat pasidinant Korintiečių tikėjimui, ir Apaštalo pasilikimui jų tarpe pasidarius neberekalingu, jis galės eiti su Evangelijos žodžiu į tolimesnes šalis, kame Kristus dar nebuvo apsako-

tas. — *Mes didinsimės...* Šv. Povilas mano, kad jo nuopelnai eis didyn, nors jis vis pasiliks sau paskirtos dalies ribose. — *Jumoje.* Kaip Rytuose Apaštalo veikimo viduris buvo Antiokija, iš kurios jisėjo su Kristaus žodžiu į visas puses, taip dabar Vakaruose tokio pat vidurio jam privalo tapti Korintas; iš čia, Korintiečių tikėjimui sustiprėjus, jis manė aplankyti kitus kraštus, ypač tolimąją Ispaniją ir taip dar praplatinti savo veikimą. — (16) Eidamas į kitas šalis, šv. Povilas vienok pasiliks sau paskirtose ribose ir nesigirs svetimais darbais. — (17) *O kas giriasi...* Žmogus turi visa skaityti priklausančiu Dievui, nuo kurio paeina visoks gerumas, ir be kurio malonės negalima padaryti nieko gera. Plg. 1 Kor. 1, 31. Jer. 9, 23. — (18) *Nes ne kas...* Tą užtaria Dievas, ir tas yra pripažintas, kurį Dievas siunčia Evangelijos skelbtų; o jei jis nesiunčia, tai ir neužtaria. Kas nesiųstas apsakoja, tas pats save užtaria ir nėra pripažintas.

2. Povilo pasigyrimas prieš jo priešininkus.

Caput XI. ¹ Utinam sustinere-tis medicum quid insipientiae meae, sed et supportate me: ² aemulor enim vos Dei aemulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. ³ Timeo autem ne sicut serpens Hevam seduxit asutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et excident a simplicitate, quae est in Christo. ⁴ Nam si is, qui venit, alium Christum praedicat, quem non praedicavimus, aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis: aut aliud Evangelium, quod non recepistis: recte pate-

11. Perskyrimas. ¹ O, kad pakęstumėt koki truputį mano paisybę! bet ir pakęskite mane! ² Nes aš rupinuos jums su Dievo pavydu: nes aš pažadėjau jus vienam vyrui, idant statyčiau kaip nekaltą mergaitę Kristui. ³ O bijaus, kad, kaip žaltys suvedžiojo Jieva savo vyliumi, taip nebutu pagadintos jūsų mintys, ir kad jos nenusikreiptų nuo prastumo, kurs yra Kristuje. ⁴ Nes jei tas, kurs ateina, apsa-koja kitą Kristų, kurio mes neapsakojome, arba jūs kitą imate dvasią, kurios nepriėmėte, arba kitą evangeliją, kurios ne-

Anot Auksaburnio visa antroji gromata į Korintiečius yra vienas šv. Povilo pamegrikas, bet tas pavadinimas labiausiai pritinka šitai vietai. Apaštalas papeikęs savo priešininkus ir nurodęs, kad jo valdžia yra neabejotina, palygina save su priešininkais. Paaškęjus iš to palyginimo šv. Povilo viršenybei ir klaidžiamokslų nevertybei, jis mini savo apaštališkus darbus, vargus, Dievo suteiktas sau malones, ir tokiuo būdu pilnai nupiešia savo gyvenimo paveikslą.

11, 1—15. Apaštalas, atsiprašęs, kad jis priverstas yra kalbėti apie save su pasigyrimu, pradeda tą pasigyrimą nuo pažymėjimo, kad jis neįžeikė ir neėmė iš Korintiečių jokio užmokesnio už savo apaštališkus darbus, nors ir turėjo teisę, ir žada neimti ir toliaus, kad tokiuo būdu labiausiai atsiskirtu nuo savo priešininkų, kurie nėra tikri apaštalai.

(1) *O kad pakęstumėt...* Kiekvienas pasigyrimas, nors ir reikalingiausias ir pilnai sutinkantis su tiesa, išrodo nepripažįstantiems reikalingumo ir tiesos, kaip paiky-bė. Povilas tat, prisitaikydamas į tokią nuomonę, vadina savo pasigyrimą paiky-be.—(2) *Nes aš rupinuos...* Apaštalas girdamos ne savęs įieško ir ne savo šlo-vės. Jis taip myli tikinčius, kad negali pakęsti jų susinėsimu su klaidžiamoksliais, nes jis pilnas yra pavojų (Auks. Tom.).

Bet prašalinimui kiekvienos minties apie prigimtą pavydą Apaštalas prideda: *su Dievo pavydu*, t. y. su tokiuo pavydu, kokį pats Dievas turi. Kaip S. J. Dievas su pavydu rupinosi Izraelio tauta, kuri su juo buvo tarsi sužieduota (Ez. 16, 8. Zakar. 1, 14.), taip ir dabar mažiaus rupinasi Bažnyčia, kurią jis anot pažadėjimų (Oz. 2, 19. Iz. 54, 2.) sužiedavo su saviu Kristuje (Efz. 5, 25.). Povilas yra tik tarsi vedėjas jaunosios, tarpininkas moterystėje, per kurį jaunoji gavo Kristaus dovanas (Teod.). Dabar yra pažadėjimo, sužiedavimo laikas; vestuvės bus, kada ateis Kristus (Auks).—(3) *O bijaus...* Plg. 1 Moz. 3. 4. Kaip Adomas yra Kristaus paveikslas (Rym. 5, 14), taip ir Jieva, kaip žmonijos motina, įvaiz-dina Bažnyčią ir bažnytines draugijas. Ir Jieva buvo Dievo sutverta nekaltai ir nekaltai sužieduota su Adomu, bet velnio apvilta pasidarė neištikima savo vyrui, per kurį buvo patyrusi Dievo įsakymą, ir pačiam Dievui, įsakymą davusiam; taip ir Korintiečiai galėjo apleisti tikrą ir nesuteptą tikėjimą į Kristų.—(4) *Tas kurs ateina:* kurs pats save daro mokytoju. Apaštalas daro Korintiečiams ironišką prikašiojimą dėlei lengvumo, su kuriuo jie priėmė mokslą, skiriantįsi nuo jo apsa-kojimo. Klaidžiamoksliai regimai žadė-jo nurodyti tobulesnį Kristaus paveikslą

remini. ⁵ Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis Apostolis. ⁶ Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia, in omnibus autem manifestati sumus vobis.

⁷ Aut numquid peccatum feci, me ipsum humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis? ⁸ Alias ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. ⁹ Et cum essem apud vos, et egerem, nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt a Macedonia: et in omnibus sine onere me vobis servavi, et servabo. ¹⁰ Est veritas Christi in me, quoniam haec gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiae. ¹¹ Quare? quia non diligo vos? Deus scit. ¹² Quod autem facio, et faciam: ut amputem occasionem eorum, qui volunt

ēmėte, teisingai pakęstumėt. ⁵ Nes aš tariuos neikiek nemažiaus esąs padaręs už didžius apaštalus. ⁶ Nors ir esu neišmanantis kalboje, bet ne moksle; o mes visame jums pasirodėme.

⁷ Arba ar aš padariau nusidėjimą, pats save nužemindamas, kad jus išaugštinti butumėt? jog dovanai jums apsakojau Dievo Evangeliją. ⁸ Aš apiplėšiau kitas bažnyčias, imdamas algą, kad jums tarnaučiau. ⁹ Ir pas jus budamas ir stokodamas, nebuvau nei vienam apsunkinimu; nes ko man neteko, suteikė broliai; ir visame aš sergėjaus buti jums apsunkinimu ir toliaus sergėsiuos. ¹⁰ Yra Kristaus tiesa manyje, jog tas mano pasigyrimas nebus sumažintas Achajos šalyse. ¹¹ Kodėl? Ar kad aš jūsų nemyliu? Dievas tai žino. ¹² O ką aš darau, ir toliaus darysiu, idant neduočiau progos tiems, kurie

(gr. t. Jėzų), duoti kitą dvasią ir kitą evangeliją. Jei tie žadėjimai būtų teisingi, tai Korintiečiai būtų galėję su pilna teise juos priimti.—(5) *Už didžius apaštalus*. Nors senobiai aiškintojai supranta tuos žodžius apie šv. Petrą, Joną ir Jokubą, kurie kitur vadinami yra Bažnyčios sulais (Gal. 2, 9), tikresnis vienok išrodo ironiškas pavadinimas tuo vardu Korinto klaidžiamokslių. Šv. Povilas nieku nėra už juos mažesnis, atskyrus vieną dalyką (e. 6).—(6) *Nes nors ir esu...* Išpusto iškaltinumo, kuriuo taip gyrėsi klaidžiamoksliai, nėra pas šv. Povilą. Tą viršenybę jis palieka savo priešininkams, bet jį sakosi turįs mokslą, tikrą pažinimą Kristaus apreikštų tiesų. Tų abiejų tvirtinimų tikrumą gerai žinojo Korintiečiai iš prityrimo.

(7) *Arba ar aš padariau...* Klaidžiamoksliai tvirtino regimai, kad pati Evangelija esanti paniekinta, jei jos skelbėjai, kaip kokie vergai, pelnosi užlaikymą savo rankų darbu. Priešingai, šv. Povilas nori visa nukęsti, kad tik jis galėtų nors tokiuo būdu pakelti kaikiurios iš nusidėjimų į malonės stovį.—(8) *Aš apiplėšiau...*

Regimai Apaštalas turi mintyje neturtinąs Makedonijos bažnyčias. Tik didžiausiame reikale šv. Povilas priėmė iš jų nedidelę pašalpą, kuri buvo reikalinga jo gyvybės užlaikymui.—(9) *Ir pas jus budamas*, kad įsteigčiau jūsų bažnyčią. Atėjęs pirmą sykį Korintan, Apaštalas savo pragyvenimui buvo užsiėmęs priprastu jam darbu, šėtroms uždangų dirbimu; bet norėdamas skelbti Evangeliją, jis negalėjo užtektinai užsidirbti, kad išvengtų didžiausio skurdo.—*Broliai...* Regimai Syliai ir Timotiejus (plg. Apd. 18, 3—5).—(10) *Yra Kristaus tiesa...* Kad būtų aišku, jog Apaštalas kalba su giliu įsitikrinimu, jis šaukia į liudytojus Kristų, kurs su savo tiesa jame gyvena.—(11) *Kodėl...* Povilo pasielgimas nepaeina iš stokos meilės į Korintiečius.—(12) *Idant neduočiau...* Tų žodžių prasmė Korintiečiams turėjo būti aiški; dabar gi jie mažai suprantami yra, kadangi nebežinomos yra artimesnės aplinkybės. Gali būti, kad netikri Korinto apaštalai net su prievarta reikalaudavo sau dovanų, kitokią pasielgimą vadindavo nevertu tikro apaštalo (e. 7) ir užmetinėdavo šv. Povilui veid-

occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut et nos.

¹³ Nam ejusmodi pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi.

¹⁴ Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis. ¹⁵ Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiae: quorum finis erit secundum operam ipsorum.

¹⁶ Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut et ego modicum quid glorier).

¹⁷ Quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia glo-

progos jieško, kad tame, kuo jie giriasi, rastusi tokie, kaip ir mes. ¹³ Nes tokie netikri apaštalai yra darbininkai apgavikai, kurie apsimeta Kristaus apaštalais. ¹⁴ Ir nestebėtina, nes pats šetonas ima ant savęs šviesybės aniolo išvaizdą. ¹⁵ Nėra tat ypatingas daiktas, jei jo tarnai ima ant savęs teisybės tarnų išvaizdą; bet jų galas bus sulig jų darbų.

¹⁶ Aš vėl sakau: niekas tenemano mane paiką esant, arba bent priimkite mane kaipo paiką, kad ir aš pasigirčiau koki truputį. ¹⁷ Ką kalbu, nekalbu pagal Dievą, bet tarsi paikybėje tame pasigyrimo dalyke. ¹⁸

mainyste, buk jis, nors pats nieko nepriėmęs iš Korintiečių, bet išgavęs iš jų pinigų vyliumi per savo pasiuntinius (plg. 12, 16...). Taip jie tikėjosi išteisinti savo pasieligimą ir pastatyti Apaštalą netikroje šviesoje (Aug. Tom). Taigi eil. prasmė bus: Aš Evangelijos apsakojime laikysiuos pirmojo savo budo ir nepriimsiu jokios pašalpos savo užlaikymui. Nors užlaikymo gavimas ir yra apaštaly teisė, bet aš ja nesinaudosiu ir tokio būdu neduosiu klaidžiamoksliams, reikalaujantiems iš jūsų dovanų ir besigiriantiems gaunamu užlaikymu, progos pasigirti, kad jie taip elgdami yra man panašūs.—(13) *Nes tokie*, t. y. kurie jieško tokios progos. Tikras apaštalas jieško, kas yra Kristus; netikras gi savojo pelno.—(14) *Aniolo išvaizdą*. Jie ima išviršinę išvaizdą be vidujinio panašumo.—(15) Jei tamsybės dvasių kunigaikštis gali kada kada imti ant savęs šviesybės aniolo išvaizdą, nors begalinis yra priešingumas tarp šviesos ir tamsybės, tai nestebėtina, kad anie žmonės veidmainingai apsimeta apaštalais. Šviesybės aniolai naudojasi šviesa, kurioje pasilieka Dievas, ir nešioja ją su savim kaip koki spindintį apdarą: jų užduotis yra apšviesti žmones, kuriuos piktos dvasios stengiasi įstumti į nusidėjimų tamsybes. Piktą dvasią pasirodo kada kada šviesybės aniolo išvaizdoje, dažniaus vienok ji stato žmogui prieš akis tariamas ar tikras gėrybes, kad jį suklaidintu ir įvestu sun-

kion nuodėmėn. — *Jų galas...* Jei netikriems pasiuntiniams pavyksta įvesti paklydiman žmones, jie nesuklaidins Dievo, kurs paskutinio teismo dienoje pasiels su jais su teisinga rustybe.

¹⁶—³³. Pradėdamas nauju pasiteisinimu, šv. Povilas tęsia toliaus savo pasigyrimą: jis išskaito savo garbingus, kaipo apaštalo darbus, kuriais begal perviršija klaidžiamokslius, o taipgi jis mini savo kentėjimus dėlei Kristaus.

(16) *Aš vėl sakau...* Kada Apaštalas kalbėjo pirmą kart apie save su pasigyrimu, jis meldė Korintiečius kantrybės, pažymėdamas, kad tai daro iš išmintingo uolumo; čionai jis parodo, kad nors jis elgtusi anot Korintiečių nuomonės neįsimtingai, jie turėtų jį pakeisti (Tom.). — *Niekas tenemano...* Apaštalas lygkad sako: vien paikieji patį save giria; bet neskaitykite manęs tokiuo, jei aš girsiuos prieš jus, nes aš tai daran ne be svarbių priežasčių. Jei tečiau jus sakote mane paiką esant, tebuna ir taip, ly tik jūs manęs paklausysite.—(17) *Ką kalbu...* Apaštalo pasigyrimas pats iš savęs nėra pagal Dievą ir išrodo, lygkad butu paikybė, nes Jėzus Kristus nuolat mokė nuolankumo o ne išsilaugstinimo; bet jis turi tik išviršinį panašumą su žmonių gyrimu; skiriasi gi nuo jo intencija, kuria yra daromas ir per kurią jis tampa pasigyrimu pagal Dievą.—(18) *Kadangi...* Apaštalas ironiškai nurodo

riae. ¹⁸ Quoniam multi gloriantur secundum carnem: et ego gloriabor. ¹⁹ Libenter enim suffertis insipientes: cum sitis ipsi sapientes. ²⁰ Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos caedit. ²¹ Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in insipientia dico) audeo et ego:

²² Hebraei sunt, et ego: Israelitae sunt, et ego: semen Abrahamae sunt, et ego: ²³ ministri Christi sunt, (ut minus sapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra mo-

Kadangi daugelis giriasi pagal kuną, ir aš giriuos. ¹⁹ Nes jūs noriai pakenčiate paikuosius, patis budami išmintingi. ²⁰ Nes pakenčiate, jei kas jus nelaivėn pavergia, jei kas jus nulupa, jei kas jūsų lobį ima, jei kas didžiuojasi, jei kas jus muša į veidą. ²¹ Savo užgėdinimui sakau, tarsi mes butumėm buvę silpni tame dalyke. Kame kas nors drįsta, (paikybėje sakau), drįstu ir aš.

²² Jie yra žydai, ir aš; yra Izraelitai, ir aš; yra Abraomo ainiai, ir aš. ²³ Jie yra Kristaus tarnai, (kaipo neprotingas sakau), aš daugiau: iškentėjau daugiau darbų, daugiau kalėjimų, kirčių be galo, buvau dažnai mir-

dvi priežastis, dėlėi kurių jis gali girties prieš Korintiečius; pirma yra panašus jo priešininkų pasielgimas.—*Pagal kuną...* Tas giriasi pagal kuną, kurs augština save dėl savo šlovingos kilmės ir kitų išvirsinių gyvenimo aplinkybių.—(19) *Nes jūs noriai...* Dar su didesne ironija nurodyta yra antra pasigyrimo priežastis. Tuo labiau gali šv. Povilas pasigyrime sekti klaidžiamokslus, kad Korintiečiai savo išmintyje mėgsta paikybe; taigi, jie pakęs ir Apaštalą, kurs kalbės lyg-kad butu paikas.—(20) *Nes pakenčiate...* Kaip gi didžiai puikūs, godulingi ir klastingi turėjo būti netikrieji apaštalai, kurie iš Korintiečių darė tikrus vergus, emė ir lupė iš jų, ką galėjo, ir dar didžiavosi, išniekindami pavergtuosius! Priešingai, Povilas elgėsi visuomet su Korintiečiais kaip tėvas, o ne viešpats (1, 23), griaužė iš rupeščių (12.15) apie jų išganyimą (7, 12), skelbė jiems Evangeliją visai dovanai (1 Kor. 9, 1...), ir toliaus nuo visokios klastos apsakė jiems Dievo žodį neiškreiptą. Tuose visuose dalykuose, kuriuose Korintiečiai taip noriai pakenčia klaidžiamokslus, šv. Povilas palieka jiems viršenybę.—(21) *Savo užgėdinimui...* Apaštalas kalba ir toliaus su nemažesne ironija: Savo užgėdinimui aš prisipažįstu, kad visuose tuose dalykuose aš pasilikau netikrųjų apaštalų užpakalyje, kaip sako priešininkai. Vie-

nok ir jie tais darbais nedrįsta atvirai girties. Jei vienok kas giriasi kokiuo nors geru darbu, juo gali pasigirti ir Apaštalas.—*Paikybėje sakau.* Net ir reikale pasakyti apie save ką nors didžio, Apaštalas tai vadina paikybe, kad mus pamokytu, kaip labai reikia sergėtis kiekvieno gyriaus (Auksab.).

(22) *Jie yra žydai...* Po visų svyravimų Apaštalas pradeda savo tikrą pasigyrimą. Netikri apaštalai gyrėsi ypač dviem privalumais, savo žydiška kilme ir apaštališka tarnyste. Pirmas dalykas neišrodo apaštalui vertas ilgesnio paaiškinimo, nes negalėjo būti ir abejonės, kad jis tame dalyke buvo bent lygus savo priešininkams.—*Žydai:* tautos vardas, kurioji si skyrėsi nuo visų kitų tautų.—*Izraelitai:* išrinktoji Dievo tauta su pažymėjimu jos tikėjimo.—*Abraomo ainiai:* turintys teisę gauti mesianiškus pažadėjimus.—(23) *Jie yra Kristaus tarnai...* Apie apaštališką tarnystę Apaštalas kalba plačiai; joje jis begaliniai perivirsija savo priešininkus. Apaštalas jų nepripažįsta tikrais Kristaus tarnais, nes augščiau (e. 13—15) pavadino juos netikrais apaštalais ir šetono tarnais; jis tik prisitaiko į jų kalbėjimo būdą, lyg-kad sakytu: Nors jie ir butu, kaip sakosi, Kristaus tarnai, aš esu dar labiau. Savo tarnystės didumą Povilas toliaus patvirtina išskaitymu savo apaštališkų dar-

dum, in mortibus frequenter. ²⁴ A Judaeis quinquies, quadragenas, una minus, accepi. ²⁵ Ter virgis caesus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui. ²⁶ in itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus: ²⁷ in labore, et aerumna, in vigiliis multis, in fame, et siti, in jejuniis multis, in frigore, et nuditate, ²⁸ praeter illa, quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. ²⁹ Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et

tyse; ²⁴ nuo žydų gavau penkis sykius po keturias dešimtis kirčių be vieno; ²⁵ tris sykius buvau rykštėmis plaktas, sykį akmenimis muštas, tris kartus laivo sudužimą iškentėjau, naktį ir dieną buvau jūros gilumoje, ²⁶ dažnai kelionėse, pavojuose upių, pavojuose galvažudžių, pavojuose nuo vientaučių, pavojuose nuo pagonių, pavojuose miestuose, pavojuose tyruose, pavojuose ant jūros, pavojuose tarp netikrų brolių; ²⁷ darbe ir rupestyje, daugelyje budėjimų, alkyje ir troškime, daugelyje pasninkų, šaltyje ir nuogume; ²⁸ be to, kas kitaip atsitinka, kasdieninis veržimasis prie mūrų, rupestis apie visas bažnyčias. ²⁹ Kas silpnas darosi, ir aš

bu.— *Kalėjimų.* Lukas užrašė (Apd. 16, 23) tik vieną šv. Pavilo kalėjimą pirm šitos gramatos parašymo; bet šv. Klemensas Rymietis paliudija, kad Apaštalas buvo apkaltas septynis sykius, regimai priskaitydamas ir tuos apkalimus, kurie įvyko Jeruzalėje, Cezarėjoje ir Ryme (Apd. 22, 23...).— (24) *Nuo žydu...* Įstatymas leisdavo plakti užduoti tik 40 kirčių; pariziejai gi bijodami, kad kartais tas skaitlius per apsirikimą nebuto peržengtas, buvo įsakę plakti tik 39 kirčiais. Lukas neužrašė nei vieno iš tų žydu padarytų plakimų, ir tik vieną iš trijų, (25) kuriuos Apaštalas iškentėjo nuo pagonių (Apd. 16, 22). Kodėl jis dviejuose kituose plakimuose nesišaukė į savo ryminškas teises, nėra žinoma.— *Akmenimis* mušimą iškentėjo Povilas pirmoje savo apaštališkoje kelionėje, Lystroje (Apd. 14, 18). Lukas nemini ir trijų laivo sudužimų, nes jo užrašytasis (Apd. 27, 41...) įvyko trejiems metams pralinkus po šitos gramatos parašymo. Ką reiškia žodžiai: *naktį ir dieną buvau jūros gilumoje*, nėra visai aišku. Auksab. su kit. spėja, kad Apaštalas, laivui sudužus, buvo bangų nešiojamas per dieną ir naktį, kolei jo nepaėmė kitas laivas; yra ir tokie aiškintojai, kurie ima žodžius visai raidinėje prasmėje ir mato juose paminėtą stebuklą.— (26) *Dažnai kelionė-*

se... Apd. paminėtos yra trys didžiosios Apaštalo kelionės ir dvi kelionės į Jeruzalę. Prie to prisideda kelionė į Arabiją (Gal. 1, 17) į Ilyriją (Rym. 15, 9), antra kelionė į Achają (13, 1) ir gal dar kitos kokios mažesnės kelionės. Lukas atsižvelgė vien į Bažnyčios prasiplatinimą tarp pagonių, todėl neminėjo to, ką netikintis žydai ir pagonis darė Azijoje, Makedonijoje ir Achajoje, kad sutrukdytu šv. Pavilo darbus.— (27) *Darbe ir rupestyje...* Yra tai vargai, kurie kilo daugiausiai iš didžio Apaštalo neturto.— (28) *Be to, kas...* Prie tų vargų, kuriuos dar galėtu Apaštalas išskaityti, kaip iškentėtas Evangelijos platinime, prisidėjo sunkybės, kilstančios iš jau įsteigtų bažnyčių valdymo; tarp tų pirmą vietą užima *kasdieninis veržimasis* (ἐπιπορεύω, incursus in me. Aug.) prie šv. Pavilo naujai atverstųjų krikščionių su jų reikalais ir sielvartais; be to gi, jam nuolat reikėjo rūpintis ir vieša daugybės bažnyčių gerove.— (29) *Kas silpnas...* Apaštalas neskaito savo priedermių užbaigtomis, kada jis tik pagimdavo sunus Kristuje, bet jis nori juos maitinti, kaip savo vaikus auklėti, kaip tėvas, mokyti, kaip mokytojas. Žodis *degu* išreiškia didžiausį Pavilo skausmą dėlėi papiktinimų. Visi kiti priešingumai negalėjo suardyti jo vidujinės ramybės; bet ką jis kentėdavo dėl

ego non uror?³⁰ Si gloriari oportet: quae infirmitatis meae sunt, gloriabor.³¹ Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in saecula, scit quod non mentior.³² Damasci prae-positus gentis Aretae regis, custodiebat civitatem Damascenorum ut me comprehenderet:³³ et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus ejus.

Caput XII. ¹ Si gloriari oportet (non expedit quidem): veniam autem ad visiones, et revelationes Domini. ² Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus

nesidarau silpnas? kas pasipiktina, ir aš nedegu? ³⁰ Jei reikia girties, aš girsiuos tuo, kas yra mano silpnumas. ³¹ Dievas ir Tėvas mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, pašlovintasis į amžius, žino, jog nemeluojau. ³² Damaske karaliaus Arėto šalies viršininkas sergėjo damaskiečių miestą, kad mane sugautų; ³³ ir aš per langą pintinėje buvau nuleistas per murą ir taip ištrukau iš jo rankų.

12. Perskyrimas. ¹ Jei reikia girties (tiesa, nepridera), pereisiu prie Viešpaties regėjimų ir apreiškimų. ² Aš pažįstu žmogų Kristuje, kurs pirm keturiolikos metų, — ar kune, nežinau ar be kuno, nežinau, Dievas žino, —

silpnųjų brolių papikininimo, tai kruvino jam širdį (Auks.). — (30) *Jei reikia girties...* Reikėjo girties ištikrųjų, nes klaidžiamokšlių pasielgimas vertė tai padaryti. Iš viso, ką Apaštalas pasakęs yra, pasirodė, kad jis buvo tikras Kristaus tarnas, bet draug paaiškėjo paties jo, kaip žmogaus, silpnumas; šv. Povilas tat ne tik prisipažįsta silpnas esąs, bet dar tuo gloriiasi, nes tas silpnumas neklindė buti tikru Kristaus apaštalu. — (31) *Dievas ir Tėvas...* Ką Apaštalas per keletą metų buvo iškentėjęs, regisi galėjo perviršyti vieno žmogaus spėkas. Todėl jis apsaikytų dalykų tikrumą patvirtina prisieka ir draug persergi, kad jis ne be pamato paminėjo savo silpnumo priparodymus. Garbingi jo veiklumo vaisiai stovėjo akys skaitlingų jo įsteigtų bažnyčių; nurodydamas tat savo silpnumą, jis draug parodė, kaip didi turėjo buti Dievo galybė, kuri vis tai per jį padarė. — (32, 33) *Damaske...* Apaštalas užbaigia apsakojimą savo darbų ir kentėjimų paminėjimu pirmojo pavojaus, kuriuo prasidėjo jo apaštališka tarnystė, ir kursai buvo lygkad pranešėjas tolesniųjų vargų ir persekiojimų, laukusiųjų jo paskesniame veikime (plg. Apd. 9, 23...).

12, 1—10. Trečioje pasigyrimo dalyje Apaštalas kalba apie ypatingas sau Dievo suteiktas dovanas ir pažymi, kad jis teisingai galėtų pasigirti regėjimais ir ap-

reiškimais, bet velija girties silpnybės.

(1) *Jei reikia...* Viršprigimtinis regėjimas išvyksta dažniausiai dvasioje, žmogui esant ekstazos (dvasios pagavimo) stovyje. Jis pats per save gali buti atskirtas nuo apreiškimo, kuriame žmogus patiria nuo Dievo stebuklingu būdu kaikurias tiesas, arba atsitikimus. Bet šioje vietoje tiedu dalyku regimai įvyko šv. Povilui draug, taip kad čionai regėjimas ir apreiškimas yra beveik synonimai. — (2) *Aš pažįstu...* Povilas dar padidina savo nusizeminimą, kalbėdamas apie save trečioje ypatoje. Kad vienok tuo žmogui Kristuje, t. y. tapusiu per tikėjimą ir krikštą Kristaus sąnariu, yra jis pats, negali buti jokios abejonės, nes to reikalauja kontekstas, ir svetimu regėjimu juk negalėjo pasigirti Povilas. Laiko nurodymas patvirtina atsitikimo tikrumą. Jei gromata buvo parašyta 58 met., tai regėjimas buvo suteiktas 44. t. y. tais metais, kuomet Apaštalas buvo Antiokiečių išsiustas draug su Barnabu aluaužnų nuneštų Jeruzalėn (Apd. 11, 27...). Ar tą patį regėjimą jis minėjo paskiaus prieš žydus (Apd. 22, 17.), tikrai nežinia. — *Ar kune...* Apaštalas žinojo, kad tik jo dušia buvo pagauta, bet nežinojo, koks buvo toje valandoje jos santikis su kunu, butent, ar ji pasiliko ir tuomet sujungta su kunu, kaip jo forma, ar buvo ji visai apleidusi (Aug.

scit, raptum hujusmodi usque ad tertium cœlum. ³ Et scio hujusmodi hominem sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit: ⁴ quoniam raptus est in Paradisum: et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui. ⁵ Pro hujusmodi gloria: pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

⁶ Nam, et si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me. ⁷ Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae angelus satanae, qui me colaphizet. ⁸ Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet a me: ⁹ et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate

buvo pagautas net į trečiąjį dangų. ³ Ir žinau, jog tas žmogus, — ar kune, ar be kuno, nežinau, Dievas žino, — ⁴ buvo pagautas į Rojų ir girdėjo slaptinius žodžius, kurių nevienam žmogui ne valia sakyti. ⁵ Tokiuo aš girsiuos, o savimi neikiu nesigirsiu, tiktai savo silpnybėmis.

⁶ Nes jei ir norėsiu girties, nebūsiu neprotingas, kadangi tiesą sakysiu: bet susilaikau, kad kas nemanytu apie mane geriaus, nekaip manyje mato, arba iš manęs girdi. ⁷ Ir kad apreiškimų didumas nepakeltu manęs puikybėn, man duotas yra į mano kūną akstinas, šetono aniolas, kurs mane veidan muštu ⁸ To dėlei tris kartus meldžiau Viešpatį, kad tai atstotų nuo manęs; ⁹ ir tarė man: Gana

Tom.). Kiti aiškintojai mano, kad Apaštalas nežinojo, ar buvo pagauta į dangų tik viena dūša, kunui pasiliekan ant žemės, ar ir su kunu. — *I trečiąjį dangų.* Ką apaštalas supranta tuo žodžiu, nežinia. Kitose šv. Rašto vietose minimas yra trejopas dangus: žemasis oro dangus, žvaigždžių dangus ir vieta, kurioje teisieji ir aniolai pasilieka pas Dievą. Anot kaikiurių (Jon.-Dam. Tom.) Apaštalas buvo pagautas net iki Dievo sostui; kiti gi sako, kad reikia atskirti tris dangiškosios laimės laipsniai, kurių paskutinįjį pasiekusi Povilo dūša. — (4) *I Rojų.* Kaikurie aiškintojai tame pagavime į rojų mato kitą dar didesnį Apaštalo išangstinimą; kiti gi skaito rojų synonimu trečiojo dangaus. — *Slaptinius*, gr. t. *ἑρμῆς* neįspasakomus. Pakeltas iki angščiausiam pažinimui, kurį turi pasiliekan tieji su pačiu Dievu danguje, Povilas buvo draug pagautas į viršiausiąją laimę (Aug. Ambr. Tom.). Vidujiniame, naujame dūšios stovyje Apaštalas suprato tiesas, kurių apreiškimą Dievas sau pasilaikė. — (5) *Tokiuo aš.* Tame džiaugsmingame stovyje Povilas pats nieko nedarė, todėl tai jis ir kalba apie save trečioje ypatoje. Nuo tos ypotos, kuri

be jokio užpelnymo gavo didžiausias Dievo malones, jis atskiria kitą, paduotą kasdieninėms silpnybėms, į jas vienok neveizdint pasirodancią įrankiu Dievo rankoje.

(6) *Nes jei...* Apaštalas nori būti teisiame sulig savo pasielgimo, visiems žinomo, ir pagal savo žodžius, kuriuos visi girdėjo, nes jis yra įsitikrings, kad tikintys tokiuo būdu padarys apie jį teisingą nutarimą, ir jam pačiam nebus reikalo garsinti savo pasigyrimus. — (7) *Ir kad...* Sunki negalė primena apaštalui, kad jis dar tebeprasilekia mirtingame kune, nors ir buvo pagautas į trečiąjį dangų. Koki buvo ta negalė, Korintiečiai turėjo žinoti, bet dabar nebėra žinoma. Pats gr. ž. *ἀσθενεία* reiškia apskritai smailų dalyką, dyglį, rakatį, akstiną. Nors tos negalės priežastis buvo piktoji dvasia, tačiau Dievas norėjo ją palikti augštesnio tikslo pasiekimui (Aug.). Ji darė didį skausmą ir buvo priegtam nuolatinė; taigi, galėjo būti koki nors liga (Baz. Grig.-Naz. Teof. Jieron. Aug. Tom.). Kaikurie aiškintojai speja vienok, kad tuo vardu pavadinti yra pagundymai. — (8) *To dėlei...* Negalė taip labai vargino šv. Povilą, kad jis tris sykius meldė Viešpatį išliuosavimo nuo jos. — (9) *Ir tarė*

perficitor. Libenter igitur gloriorabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.¹⁰ Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: cum enim infirmor, tunc potens sum.

tau mano malonės, nes galybė tobula pasirodo silpnybėje. Tai gi, aš girsiuos noriai mano silpnybėmis, idant gyventu manyje Kristaus galybė. ¹⁰ Todėl aš turiu pamėgimą savo silpnybėse, išniekinimuose, reikaluose, persekiojimuose, suspaudimuose dėlei Kristaus; nes kada silpnas esu, tuomet esu galingas.

3. Korintiečių papeikimo užbaigtimas.

¹¹ Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim a vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum: ¹² signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, et pro-

¹¹ Aš pasidariau paikas, jūs mane privertėt. Nes aš turėjau būti jūsų užtartas, kadangi aš nieku nebuvau mažesnis už tuos, kurie yra labai didi apaštalai, nors aš niekas esu. ¹² Vienok mano apaštalytės žymės padarytos yra tarp jūsų per vi-

man... Tarė Viešpats, kurs jam arba pats pasirodė, arba kalbėjo širdyje. Dievas pilniausiai išklausė Apaštalą, pažadėdamas jam savo malonės pagalbą, kuri turėjo užtikrinti pergalėjimą ir didesnę nuopelną. Dievas dažnai duoda prašančiam ne tai, ko jis nori, bet ko labiau turėtų norėti (Tom.). Dievo galybė suteikiama žmonėms niekuomet nepasirodo taip didelė, kaip tuomet, kada ji veikia nuolankiuose žmonėse, kurie nepasitiki savimi. Apaštalas, pastiprintas tuo pažadėjimu, su džiaugsmu sako: *aš girsiuos noriai*, t. y. ne tik nebemelsiu išliuosavimo iš negalės, bet kentėjimai bus man pasigyrimu, nes jie užtikrina ir tolesnę Dievo pagalbą suteikimą. — (10) *Todėl...* Šv. Povilas išvardija įvairius kentėjimų budus, kurie budami praparodymu jo silpnumo, daro jį per suteikiamą malonę galingu.

Užbaigdamas savo pasigyrimą, šv. Povilas kreipiasi į visus Korintiečius. Visų pirma jis išmetinėja, kad jų pasiūlymu buvo priverstas pats save užtarti, tuo tarpu kad turėjo būti užtartas Korintiečių, kuriems gerai buvo žinomas visas jo gyvenimas (12, 11-18); toliau gi Apaštalas praneša, kad jis ateis kaip pasmarčius teisėjas tiems, kurie nenori pasitaisyti (12, 19—13, 10).

(11) *Paikas*. Apaštalo pasigyrimas gali išrodyti paikybe, ir jo priešai rasi taip jį pavadinę, bet ištikrųjų tai nebuvo paikybė, nes buvo išteisintas aplinkybėmis; šv. Povilą privertė girties patis Korintiečiai. Jei jie prieš klaidžiamokšius būtų užstoję Povilo teises, jam nebūtų buvę reikalo pačiam girties. — *Nebuvau mažesnis...* Tarsi sakytu: tuo laikui, kada aš pas jus buvau, juk nebuvau nieku mažesnis už netikrus apaštalus. Pridėdamas gi pilnus nuolankumo žodžius: *aš niekas esu*, šv. Povilas daro išmetinėjamą savo priešams, kurie save vadindavo didžiausiais apaštalais. — (12) *Mano apaštalytės žymės*: praparodymai žmonių matomi, kad šv. Povilas buvo tikras ir neabejotinas apaštalas, ir kad jam buvo pavesta apaštalytės tarnystė. Iš jo pusės tokiuo praparodymu buvo apaštališka kantrybė, t. y. dūšios privalumas, duodantis jam stiprumą neatsitraukti nuo Dievo įsakymų kelio net ir didžiausiose nelaimėse. Iš Dievo pusės buvo tokiuo praparodymu ženklai, stebuklai ir galybės. Tais trimis vardais pavadinti yra vieni ir tie patys nepaprasti apsirėškimai, tik iš įvairių atžvilgių; jie vadinasi ženklais, dėlto kad suteikia didžią vertybę Dievo pasiuntiniams ir daro jų žodžius tikėjimo vertais, yra lyg-kad tiesos žymės; vadinasi stebuklais, nes perviršdami gamtos

digiis, et virtutibus. ¹³ Quid est enim, quod minus habuistis prae ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam. ¹⁴ Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos: et non ero gravis vobis. Non enim quaero quae vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. ¹⁵ Ego autem libentissime impendam, et superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar. ¹⁶ Sed esto: ego vos non gravavi: sed cum essem astutus, dolo vos cepi. ¹⁷ Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos? ¹⁸ Rogavi Titum, et misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?

są kantrybę, per ženklus, ir stebuklus, ir galybes. ¹³ Nes kas yra, ko jūs mažiau turėjote už kitas bažnyčias, atskyrus tai, jog aš pats neapsunkinau jūsų? Atleiskite man tą skriaudą. ¹⁴ Štai dabar trečią sykį pasiryžęs esu pas jus ateiti ir nebusiu jums apsunkinimu. Nes ne kas jūsų yra, aš jį ieškau. bet jūsų pačių; nes ir vaikai neprivalo krauti turtus gimdytojams, bet gimdytojai vaikams. ¹⁵ Aš gi labai noriai duosiu, ir pats save atiduosiu už jūsų dušias, nors vis labiau jus mylėdamas, pats bučiau mažiau mylėtas. ¹⁶ Bet tebuna ir taip. aš jūsų neapsunkinau; vienok budamas gudrus, aš gudrybe jus sugavau. ¹⁷ Argi per ką nors iš tų, kuriuos pasijusiūnčiau, aš jus apgavau? ¹⁸ Paprasčiau Titą ir nusiūnčiau su juomi brolių. Argi Titas jus apgavo? argi mes ne toje pačioje dvasioje vaikščiojome? argi ne tais pačiais takais?

įstatymus sužadina žmonėse nusistebėjimą; vadinasi galybėmis, nes yra Dievo visagalybės darlai ir taip parodo, kas yra jų priežastiniai. — (13) *Nes kas yra...* Apaštalas nurodo naują priežastį, kodėl Korintiečiai privalo jį užtarti: kaip kitoms savo įsteigtoms bažnyčioms, taip ir jiems šv. Povilas suteikė lygias geradarystes, tik nuo jų neėmė nieko savo užlaikymui,—ir priduria su ironija: *atleiskite man tą skriaudą*, jums tokio būdu padarytą.— (14) *Štai dabar...* Lyg-kad sakytu: Nemanykit, jog, kadangi nuo jūsų nieko neėmiau, aš ir nebeateisiu pas jus; juk aš buvau pas jus atėjęs ir antrą kartą; aš ir dabar esu pasiryžęs trečią sykį pas jus apsilankyti, visai jūsų neapsunkindamas (Auks.). Argi dėlto aš jus mažiau myliu? Aš neįieškau jūsų žemiškų gėrybių, bet jūsų dušių. Vaikai turi sušelpiti gimdytojus jų reikaluose, bet neprivalo jiems krauti turtų. Turtai renkami yra ateičiai, ir vaikai yra paprastai tėvų įpėdiniais, o ne priešingai;

taigi, turtų krovimas yra gimdytojų darbas (Tom.).— (15) Apaštalas duos Korintiečiams, kaip tai daro tikri tėvai, visa, ką jis turi, bet jis pasiryžęs, jei butu reikalas, paaukoti ir save patį. Plg. Rym. 9, 3.— (16) *Budamas gudrus...* Yra tai netikrųjų apaštalių užmetinėjimo atkartojimas, kurie regimai sakė: Taip, jis pats, tiesa, staciai nieko neėmė, bet Korintiečių bažnyčią išnaudojo gudriai per savo pasiuntinius (plg. 11, 3).— (17. 18) Į užmetinėjamą Povilas atsako keturiais klausimais, šaukdamas į liudytojus pačius Korintiečius, jog neišnaudojo jų nei pats, nei per savo mokytojus, kurie elgėsi visai taip-pat, kaip ir jų mokytojas. Iš pirmojo klausimo paaiškėja dar, kad Povilas buvo nusiuntęs Korintan keletą savo mokytojų, tarp kurių buvo Titas ir Timotiejus (plg. 1 Kor. 16, 10).

19—21. Kad Korintiečiai nemanytu, buk jie esą pastatyti apaštalių teisėjais, šv. Povilas persergi, kad vis tai jis parašęs yra jų pataisyimui.

¹⁹ Olim putatis quod excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur: omnia autem carissimi propter aedificationem vestram. ²⁰ Timeo enim ne forte cum venero, non quales volo, inveniam vos: et ego inveniar a vobis, qualem non vultis: ne forte contentiones, aemulationes, animositates, dissensiones, detractationes, susurrations, inflationes, seditioes sint inter vos: ²¹ ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, et lugeam multos ex iis, qui ante peccaverunt, et non egerunt poenitentiam super immunditia, et fornicatione, et impudicitia, quam gesserunt.

Caput XIII. ¹ Ecce tertio hoc venio ad vos: In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum. ² Praedixi, et praedico, ut praesens, et nunc absens iis, qui ante peccaverunt, et ceteris omnibus quoniam si venero iterum, non parcam. ³ An experimentum quaeritis ejus, qui

¹⁹ Jūs gal seniai manote, kad mes teisinamės prieš jus? Dievo aktyvaizdoje mes Kristuje kalbame; visa gi, mylimiausieji, jūsų pagerinimui. ²⁰ Nes bijausi, kad kartais atėjęs nerasciau jūsų ne tokių, kokių noriu, ir kad nebučiau jūsų atrastas toks, kokio nenorite; kad kartais nebūtu tarp jūsų barnių, užvydėjimų, supykimų, vaidų, šlovės nuplėšimų, apkalbėjimų, pasiputimų, maištų, ²¹ idant, kada ateisiu, vėl Dievas mane nenužemintu pas jus, ir neturėčiau apverkti daugelio iš tų, kurie pirma nusidėjo ir nedarė atgailos už susibjaurinimą, ir paleistuvystę, ir begėdystę, kurią darė.

13. Perskyrimas. ¹ Štai dabar trečią sykį ateinu pas jus: dviejų arba trijų liudytojų pasakymu bus nutartas kiekvienas dalykas. ² Pirma sakiau ir išanksto sakau, kaip pas jus budamas, taip ir dabar nebudamas, tiems, kurie pirma nusidėjo, ir visiems, kitiems, jog vėl atėjęs nepasi-

(19) *Jūs gal...* Apaštalas pripažįsta savo teisėju vieną Dievą, jis kalba Kristuje, kaip jo sąnaris ir tarnas, visa gi turi praversti Korintiečių pagerinimui.— (20) *Nes bijausi.* Jei vienas Dievas yra jo teisėjas, tai kamgi Povilas teisinosi prieš Korintiečius? Jis norėjo juos paraginti, kad prašalintu visas nusidėjimų liekanas.— *Norėčiau...* Apaštalas trokšta atėjęs atrasti Korintiečius liuosus nuo pirmoje gromatoje papeiktų paklydimų; Korintiečiams gi reiktu pasirupinti, kad šv. Povilui neprisieitu pasirodyti smarkiui teisėjui.— (21) *Idant...* Nejausdamas ant savęs jokio nusidėjimo, Apaštalas nulinsta dėl svetimų nuodėmių ir tai vadina nužeminimu, jei jis turėtų patirti, kad jo pamokslai neišdavė pageidaujamų vaisių. Pirmoje iki mūsų dienoms neužsilikusioje gromatoje į Korintiečius šv. Povilas buvo įsakęs vengti draugystės tų, kurie buvo atsidavę paleistuvyčiai (plg. 1 Kor. 5, 9...); antrą sykį rašydamas jis kietai

pareikalavo sergėties to nusidėjimo, kad jam nereiktu bausti daugelio (1 Kor. 6,—12...). Dabar vėl tą patį dalyką primena. *Susibjaurinimas* (ἀσχηματισμός—immunditia) apima visus nusidėjimus prieš šeštąjį įsakymą; *paleistuvystė* (πορνεία—fornicatio) apima tuos, kurie tankiausiai pas Korintiečius aisitikdavo; *begėdystė* (ἀσχηματισμός—impudicitia) pavadinti bjauriausi pageidimai ir ypač stūkys nusidėjimai.

13, 1—6. Apaštalas apreiškia, kad jis ateis kaip smarkus teisėjas visų tų, kurie nenori pasitaisyti.

(1) *Dviejų...* Tais žodžiais, paimtais iš Deuteronomijos (plg. 5 Moz. 19, 15, o taipogi Mat. 18, 16. Jo. 8, 17. Zyd. 10, 23), Apaštalas pažymi, kad jis teis prasikaltėlius iškiltinngai, prisilaikydamas Mozės įstatymo taisyklių ir surinkęs prieš juos užtenkantį liudytojų skaitlių.— (2) *Pas jus budamas*, t. y. antrą sykį apsilankydamas Korinte.— *Pirma nusidėjo*, pirm antrojo apsilankymo.— *Kitiems*, ku-

in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis? ⁴ Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed vivit ex virtute Dei. Nam et nos infirmi sumus in illo: sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis. ⁵ Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos quia Christus Jesus in vobis est? nisi forte reprobis estis. ⁶ Spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

⁷ Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis: nos autem ut reprobi simus. ⁸ Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro ve-

gailėsiu. ³ Ar jūs norite išmėginti Kristų, kurs manyje kalba, kursai nėra silpnas iš atžvilgio į jus, bet galingas yra jumyse? ⁴ Nes nors ir buvo prikalta į kryžių pagal silpnumą, bet gyvas yra per Dievo galybę. Nes ir mes silpni esame jame, bet gyvi busime per Dievo galybę tarp jūsų. ⁵ Patį save išmėginkite, jei esate tikėjime; patį save išstirkite. Ar nepažįstate patį savęs, jog Jėzus Kristus yra jumyse? jei tik neesate atmesti. ⁶ O aš turiu viltį, jog pažinsite, kad mes neesame atmesti.

⁷ Maldaujame gi Dievą, kad jūs nieko pikta nedarytumėt: ne kad mes pasirodytumėm pripažinti, bet kad jūs darytumėt, kas gera yra, o mes butumėm kaip atmesti. ⁸ Nes mes nieko negalime prieš tiesą, bet

rie pasilieka panašiuose nusidėjimuose.— *Nepasigailėsiu.* Korintiečiai gali priversti šv. Povilą pasinaudoti savo apaštališka valdžia, kadangi lyg-kad abejoja apie jos buvimą.— (3) *Ar jūs...* Gr. t. nėra klausimo. Kristus kalba per Apaštalą, ir jo grasimai eina nuo Viešpaties. kurs leis juos įvykdyti.— (4) *Nes nors...* Ir Povilas yra galingas, neveizdint į jo tariamą silpnumą. Kaip Kristus išrodė silpnas savo kentėjimuose, bet prikeltas iš numirusių per Dievo galybę sėdi, kaip teisėjas, po Tėvo dešinės, taip apaštalai, per kuriuos kalba prisikėlusis Kristus, jiems daug dėlei jo kenčiant, išrodo silpni; bet pastiprinti per Dievo galybę su Kristumi, jie gyvi yra, ir yra galingi, ir pildo valdžią ant krikščionių. Povilas tat, atėjęs Korintan, parodys tą savo apaštališkos valdžios pilnybę.— (5) *Išmėginkite...* Apaštalas ragina savo skaitytojus gerai save iširti, kad įsitikrintu, kokie yra jų santikiai su tikėjimu ir su juose esančiu ir veikiančiu Jėzumi Kristumi. Jei pasirodytu, kad Kristus juose nebegyvena, tai būtų ženklas, jog jie yra atmesti, jog yra netikri krikščionys, kuriuose Kristus negali gyventi.—

(6) *O aš...* Korintiečiams reikia priparodyti, kad jie tebėra tikri krikščionys, Povilui—kad jis tikras apaštalas. Taigi, jiems bus gana, jei jų tikėjimas pasirodys gyvas, jam—jei jis pildys savo apaštališką valdžią; taigi, jis tarsi sako: aš padarysiu, kad jūs pripažintumėt mano apaštališką valdžią ir neleisiu jos paniekinti.

7-10. Galop, šv. Povilas išreiškia viltį, kad jam pas Korintiečius nereiks pasinaudoti Dievo sau suteiktąja apaštališka valdžia.

(7) Apaštalas trokšta, kad Korintiečiai, Dievo malonės sušelpai, būtų liuosi nuo nusidėjimų; visai gi nenori, kad jis pats rastu progą parodyti savo valdžią ir tokiuo būdu pasirodytu pripažintas; jis vėliau nerasti progos tam savo pripažinimui. Kame nėra kaltybės, ten mes esame lygūs, ir vienas neturi teisės teisiti kitus.—

(8) *Prieš tiesą:* Kristaus atneštą ir apreišką Evangelijoje, išpažįstą žodžių ir darbų tų, kurie pasilieka gyvame tikėjime ir todėl gali ginties, kad juose gyvas yra Kristus. Tai evangelijinei tiesai užstoti ir jai platinti įstatyti yra apaštalai, kaip teisėjai; taigi, jie negali pasinaudoti savo valdžia prieš tuos, kurie

ritate. ⁹ Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc et oramus vestram consummationem. ¹⁰ Ideo haec absens scribo, ut non praesens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in aedificationem, et non in destructionem.

už tiesą. ⁹ Nes džiaugiamės, jog mes silpni esame, o jūs galingi esate; to ir meldžiamės, butent, jūsų tobulumo. ¹⁰ Todėl aš tai rašau toli budamas, kad atėjęs neturėčiau elgties kiekiaus pagal valdžią, kurią man Viešpats davė statymui, o ne griovimui.

Gromatos užbalga.

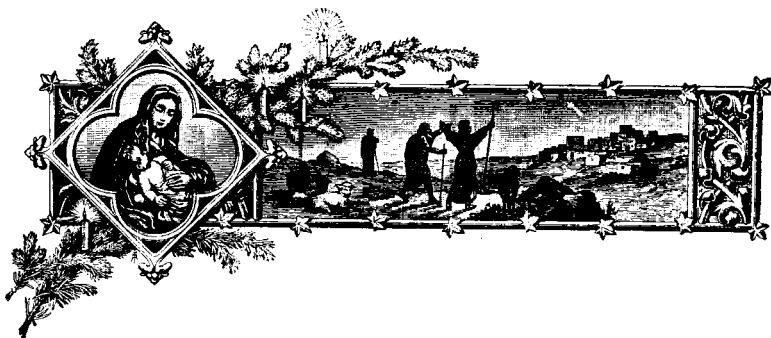
¹¹ De cetero, fratres, gaudete, perfectiestote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, et Deus pacis, et dilectionis erit vobiscum. ¹² Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti. ¹³ Gratia Domini nostri Jesu Christi, et caritas Dei, et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

¹¹ Galop, broliai, džiaugkitės, tobuli bukite, pagrundenkite kiti kitus, bukite vienos nuomonės. užlaikykite ramybę, o ramybės ir meilės Dievas bus su jumis. ¹² Pasveikinkite vieni kitus šventu pabučiavimu. Visi šventieji jus sveikina. ¹³ Musų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, malonė ir Dievo meilė, ir šventosios Dvasios draugystė teisie su jumis visais. Amen.

tvirtai laikosi evangelijinio tikėjimo ir jį apreiškia geru gyvenimu.— (9) *Nes...* Apaštalas taip labai myli Korintiečius, kad jis, užmiršdamas apie save, turi atmintyje vien jų pažangą. Todėl jis džiaugiasi, jei neturės progos parodyti savo valdžią ir tokiuo būdu išrodyti silpnas, nebegalėdamas pritaikyti tos valdžios, kuria gyrsi, by tik gromatos skaitytojais taip labai sutvirtėtu krikščioniškame gyvenime, kad išrodytu lyg-kad išimti iš po Apaštalo, kaip teisejo, galybės.— (10) *Todėl aš tai*, t. y. tą trečiąją gromatos dalį. Plg. augš. 10, 8. Visos bažnytinės todėl ir bausminės valdžios tikslas yra Bažnyčios statymas; taigi, kas nori perlaužti savo kietumu nusidėjėlių, kurį gerumu gali pataisyti, tas piktai naudojasi savo valdžia. Priešingai gi, kietai reikia su tuo pasielgti, kurs malonumui nesidnoda pataisyti.

(11) *Dievas bus su jumis*, jei visų nuomonė bus vienkia, ir visi gyvens ramybėje ir santaikoje.— (12) Plg. Rym. 16, 16. *Visi šventieji*, visi krikščionys tos bažnytinės draugijos, kurioje budamas šv.

Povilas rašė šita gromatą.— (13) *Mūsų Viešpaties...* Iškilmingesnio palaiminimo nerandame nei vienoje kitoje gromatoje. Kristaus malonė, per kurią mes esame nuteisinami ir išganomi, *Dievo Tėvo meilė*, per kurią mes su juo esame suvienijami, *draugystė šv. Dvasios*, kuri mums suteikia savo dieviškas dovanas, *teesie su jumis visais*. (Tom.). Tie palaiminimo žodžiai yra išpažinimu trijų ypatų ir jų vienokios galybės, kuri yra viso išganymo pradžia. Dievo meilė siuntė mums išganytoją, Jėzų, per kurio malonę mes esame išgelbėti. Kad mes tą malonę turime, įtikrina mus šv. Dvasios draugystė. Ji apgina Dievo numylėtuosius ir per Kristaus malonę išgelbėtuosius.— Iš šitos vietos patirame apie lygbę šv. Dvasios su Tėvu ir Sunimi (Auk.), apie bendrą ypatų veikimą išviršiniuose veiksmuose, lygbę Sunaus, išvardyto pirm Tėvo, su juomi.— Visiems krikščionims, ir tiems, nuo kurių jis daugiausiai iškentėjo, Povilas trokšta kuogeriausių dalykų, taip parodydamas, kad ir tai, ką jis pasakė nemalonaus, paėjo tik iš meilės.



GROMATA I GALATUS.

I V E D I M A S.

1. Galatijos šalis, kurios bažny- / lėje, taigi, pirmosios apaštališkos
čioms parašyta buvo šita gromata, / kelionės laiku. Tuo gi metu šv.
imama yra dvejojoje prasmėje. / Povilas, nors gana ilgai apsakijo
Visupirma tuo vardu vadinosi ne- / Dievo žodį Pizidijoje ir Lykaonijo-
didelis Mažosios Azijos plotas, ant / je, nepasiekė vienok tikrųjų Gala-
kurio senobėje buvo apsigyvenusi / tų apgyvento krašto, kurį jis ap-
maža keltiškos kilmės tauta, Ga- / lankė antroje savo kelionėje per
latais vadinama. Paskiaus tuo pa- / Mažąją Aziją ir tai trumpam laikui.
čiu vardu pradėjo vadinties Rymo /
provincija, padaryta iš Galatų kra- /
što ir prijungtų prie jo Lykaonijos, /
Pizidijos ir Pamfylijos žemių. Nors /
nėra tikrai žinoma, katoje pras- /
mėje ima šv. Povilas Galatijos var- /
dą, tečiau galima spėti, kad pla- /
tesnėje, ir kad savo gromatą jis /
parašė ne tikrosios Galatijos gy- /
ventojams, bet krikščionims Rymo /
provincijos, Galatija vadinamos. Iš /
gromatos galima numanyti, kad /
Galatijos bažnyčios, kurioms rašė /
šv. Povilas, buvo jo įsteigtos dar /
pirm apaštalių susirinkimo Jeruza-

lėje, taigi, pirmosios apaštališkos
kelionės laiku. Tuo gi metu šv.
Povilas, nors gana ilgai apsakijo
Dievo žodį Pizidijoje ir Lykaonijo-
je, nepasiekė vienok tikrųjų Gala-
tų apgyvento krašto, kurį jis ap-
lankė antroje savo kelionėje per
Mažąją Aziją ir tai trumpam laikui.
2. Bažnyčios, Povilo ir Barnabo
su nemažu vargu pirmosios apaš-
tališkos kelionės metu įsteigtos
įvairiuose Pizidijos ir Lykaonijos
miestuose ir miesteliuose, pasidarė
iš atverstų žydų ir pagonių, bet tų
paskutiniųjų buvo žymiai didesnis
skaičius. Antrą sykį apsilankyda-
mas tuose kraštuose, Apaštalas ap-
garsino krikščionims apaštalių su-
sirinkimo Jeruzalėje nutarimą apie
santikius tarp S. Įstatymo ir Evan-
gelijos, o pramatydamas pavojų,
kurs galėjo rasties tos šalies baž-
nyčioms iš žydziojančiųjų mokyto-

jų pusės, davė persergėjamą saugoties visokio naujo mokslo (Gal. 1, 9).

3. Iš Galatijos šv. Povilas nukeliavo toliaus Evangelijos skelbtų Makedonijon ir Achajon; tuogi tarpu į Galatijos bažnyčias atvyko žydžiuojantieji mokytojai, pradėjo peikti patį pagonių Apaštalą ir jo skelbiamą mokslą ir tokiuo būdu sukėlė nemažą neramybę Galatų protuose. Nepavyko tečiaus naujiems apaštalams visai suklaidinti dar netvirtų tikėjime krikščionių ir įkalbėti jiems apipjaustymo, kada apie kilusį pavojų sužinojo šv. Povilas ir pasiskubino ginti nuo jo Galatus, parašydamas jiems gromatą, kurios tikslas ir buvo išrodyti priešininkų klaidas ir sustiprinti naujatikius Evangelijos moksle.

4. Žydžiuojantieji mokytojai, norėdami suklaidinti Galatus, stengėsi juos įtikrinti, kad Povilo apsakojama Evangelija nepaeina nuo Dievo, ir kad jis pats nėra tikras apaštalas, kad griaudamas Įstatymą jis priešinasi pačiam Dievui, davusiam Įstatymą žmonėms, kaip sąlygą sandoros su juomi, ir kad jo mokslas veda į ištvirkimą. Todėl savo gromatoje, susidedančioje iš trijų dalių, Apaštalas priparodo, kad jis Evangeliją yra gavęs nuo Dievo ir patsai yra nemažesnis už kitus tikrus apaštalus (1, 11—2, 21), kad nuteisini-

mas mums suteikiamas yra per tikėjimą į Jėzų Kristų, prikaltaį į kryžių ir atsikėlusį iš numirusių, o ne per Įstatymą, kurs buvo tik laikinė sandora tarp Dievo ir žmonių (3, 1—4, 31), kad atsitraukimas nuo Įstatymo negali vesti į ištvirkimą, kadangi krikščioniška meilė tampa mūsų visų veikimų vadovu (5, 1—6, 10).

5. Nėra tikrai žinoma nei kokiuo laiku, nei kame parašyta buvo gromata į Galatus; bet artesnė tiesos, regisi, yra nuomonė tų, kurie sako, kad ją šv. Povilas parašęs antrosios savo apaštališkos kelionės metu, budamas Korinte, keliems mėnesiams praslįnkus po antrojo aplankymo bažnyčių Galatijos provincijoje, taigi, apie 54 metus.

6. Pirmasis, kurio raštuose visai aiškiai gromatos į Galatus autoriumi pavadintas šv. Povilas, yra šv. Ireniejus, bet ir pirmo gyvenusieji rašytojai žinojo tą gromatą ir jos žodžius citavo savo veikaluose. Aliuzijos gi į gromatos žodžius, mažiaus ar labiaus tikros, randasi jau apaštališkųjų tėvų, Klemenso Rym., Ignaco Kank. ir Polykarpo raštuose. Be to, pati gromata tiek turi savyje vidujinių priparodymų, kad ji yra Povilo veikalas, jog daro kiekvieną abejoną nepamatuota.



Epistola beati Pauli Apostoli ad Galatas.

Švento Povilo Apaštalo gromata į Galatus.

Gromatos įžanga.

Caput I. ¹ Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis: ² et qui mecum sunt omnes fratres, ecclesiis Galatiae. ³ Gratia vobis, et pax a Deo Patre, et Domino nostro Jesu Christo, ⁴ qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de praesenti saeculo nequam, secundum voluntatem Dei et Patris nostri, ⁵ cui est gloria in saecula saeculorum: Amen.

I. Perskyrimas. ¹ Povilas, Apaštalas, ne nuo žmonių, nei per žmogų, bet per Jėzų Kristų ir Dievą Tėvą, jį prikėlusį jį iš numirusių; ² ir visi su manim esantieji broliai Galatijos bažnyčioms. ³ Malonė jums ir ramybė nuo Dievo Tėvo, ir mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, ⁴ davusio save patį už mūsų nusidėjimus, kad ištrauktų mus iš dabartinio netikusio amžio, pagal valią Dievo ir mūsų Tėvo, ⁵ kuriam garbė į amžių amžius Amen.

Gromatos įžanga susideda iš dviejų dalių: antrašo (1—5) ir papeikimo (6—10).

1—5. Antrašas yra labai platus ir ypač tuo skiriasi nuo kitų, kad jame pažymėtas ir pačios gromatos turinys. Norėdamas apginti Galatus nuo paklydimų, Povilas turėjo užmanymą praparodyti savo apaštališką vertybę ir Mozės Įstatymo nereikalingumą nuteisinimo gavimui. Tas užmanymas ir yra išreikštas antraše, kadangi prie autoriaus vardo pridėtas yra paminėjimas, jog jis yra apaštalas iš Dievo valios, o prie malonės linkėjimo—tvirtinimas, jog mūsų atpirkimas yra per Jėzų Kristų.

(1) *Apaštalas*, lygus kitiems, pavadintas ne žmonių, kaip pirmosios ir veikiančios priežasties (causa efficiens), ir ne per jų tarpininkavimą (causa medians). Pirmas privalumas bendras yra visiems Evan-

gelijos darbininkams, bet antras nuosavas tiktai vieniems apaštalams, kuriuos pavadinęs yra Kristus (Auks.). — *Per Jėzų Kristų ir Dievą Tėvą*. Povilas stato draug Tėvą ir Sūnų, kad nurodytu betarpišką savo pavadinimo priežastį, Dievą; pažymi jis taipogi nors netaičiai, kad jį pavadinęs yra Tėvas per Sūnų, kurį prikėlė iš numirusių. — (2) *Su manim esantieji*: Apaštalo sandarbiškai, kurie gerai pažįstami buvo Galatams. — *Galatijos bažnyčioms*: visoms bažnytinėms draugijoms, kurias Povilas buvo įsteigęs pietinės Galatijos miestuose. Nepridėjimas prie žodžio „bažnyčioms“ jokio pagyrimo yra ženklas šv. Povilo nuiludimo. — (3) *Malonė...* Apaštalas linkėja Galatams visokių viršprigimtinių dovanų, per kurias jie įgijo galę gyventi tikrai krikščioniškai, ir kurių vaisius yra ramybė, kokios pasaulis negali duoti. — (4) *Davusio save*: į mirimą.

⁶ Miror quod sic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud Evangelium: ⁷ quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, et volunt convertere Evangelium Christi. ⁸ Sed licet nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit. ⁹ Sicut praediximus et nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit praeter id, quod accepistis, anathema sit. ¹⁰ Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quaero hominibus

⁶ Stebiuos, kad jūs taip veikiau nukrypstate nuo tos, kuri jus pavadino į Kristaus malonę, prie kitos evangelijos, ⁷ ne kad ji būtų kita, o tik yra kaikurie, darantys tarp jūsų neramybę ir norintys iškreipti Kristaus Evangeliją. ⁸ Bet nors mes, arba aniolas iš dangaus apsakotu jums kitą evangeliją, o ne kaip mes jums apsakojomės, tebuna atskirtas! ⁹ Kaip pirma sakėme, taip ir dabar vėl sakau: Jei kas jums apsakotu evangeliją ne tą, kurią priėmėte, tebuna atskirtas! ¹⁰ Nes ar aš dabar jieškau prie-

Dievo Sunus davė save, kad per teisybę išgriautu mums neteisingumą, išmintis davė save, kad pergalėtų mūsų paikumą, šventybė ir stiprybė davė save, kad atimtų mūsų piktybę ir silpnybę... Taip sulig pažadėtosios vilties, kurioje tikime, jis išliuosavo mus ne tik nuo bausmių ateinančiame gyvenime, bet ir nuo šio pasaulio, kada mes, numirdami Kristuje, permainingai esame į gyvenimo naujumą“ (Jier.).—*Už mūsų nusidėjimus.* Jei Kristaus mirtis yra užtenkanti priežastis mūsų išganymo, ir jei mums malonė suteikiama yra per N. Įstatymo sakramentus, kurie gauna savo veiksmingumą iš Kristaus kančios, tai visai nebereikalinga draug su N. Įstatymu užlaikyti ir Senojo parėdymai, per kuriuos nei malonė nėra suteikiama, nei išganymas gaunamas (Tom.).—*Netikusio amžio.* Dabartinis amžis, t. y. pasaulis yra netikęs, piktas, nes šėtonas, šio pasaulio kunigaikštis, tebeturi savo valdžią ir po Kristaus atėjimo ant visų tų, kurie nepriima Kristaus malonės, o taipogi dėlto, kad jis stengiasi vėl sau pavergti ir kitus.

6—10. Apaštalas peikia Galatus už lengvumą, su kuriuo jie klausė klaidingų mokslų, iškeikdamas suvedžiotojus; daro gi tai, nes nori įtikti ne žmonėms, bet vienam Dievui.

(6) *Taip veikia.* Vos keletas savaičių buvo praėję nuo to laiko, kada Apaštalas paliko Galatų bažnyčias geriausiam stovyje. Tas šv. Povilo atsiliepimas parodo, kaip labai jis brangino Galatus. Jų kaitybė buvo didelė, nes iš liuosos valios ir su didžiu neįsmanymu davėsi nukreipti ir tai nuo to, kurs juos buvo pavadinęs, nuo

Dievo, Tėvo, idant jiems suteiktu viršprieimtines dovanas.—*Prie kitos evangelijos.* Jei priešininkai nebuto pagrazinę savo mokslo tuo garbingu vardu, krikščionis nebuto jų klausę, ir jei jie nebuto tvirtinę, buk jie apsakoja tobulesnę evangeliją, negu Povilas, tikintieji nebuto perėję į jų pusę. Bet kita evangelija tai joki evangelija, o tiktai netikrų apaštalų piktybė.—(7) *Ne kad būtų...* Tų žmonių bandymas buvo tuščias, nes negali būti kitos evangelijos, kaip tik viena tikroji.—(8) *Bet nors...* Kad niekas negalėtų tvirtinti, jog Povilas brangina tik savo nuomonę, jis ir sau velija prapuolimo, jei pradėtų apsakoti kitokią evangeliją, negu apsakytoji. O kadangi klaidžiamoksliai girdavosi, buk jie esą pasekėjai Jono ir Jokubo, Apaštalas atsako, kad ir aniolui iš dangaus nebuto valia skelbti kitokios evangelijos (Auks.). Atsitikimas gi, kad Povilas arba aniolas užsiimtu apsakoju kitokios evangelijos žinoma negalimas.—(9) *Pirma sakiau:* pas jus budamas (Aug. Jier.), antrosios apaštališkos kelionės meta.—*Tebuna atskirtas,* atskirtas nuo Bažnyčios ir paskirtas amžinam prapuolimui. Plg. 1 Kor. 16, 22. Apaštalo žodžiuose randasi išteisinimas Bažnyčios, kada ji ištaria panašų pasmerkimą klaidingam mokslui. Tas pats Dievas, kurs veikė Povile, veda taipogi ir Bažnyčią. Ta smarkiausi atstumimo bausmė yra taip-pat reikalinga Kristaus knū užlaikymui, kaip ir meilė, su kuria Bažnyčia jieško klystančiųjų; nes kunas, neatpjau-nantis ir neišpjau-nantis savo nepataisomai supuvusių šanarių, turi galop pats suputi.—(10) *Nes ar aš...* Kad kas nepavadintu

placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

lankumo žmonių, ar Dievo? Ar stengiuos įtikti žmonėms? Jei dar įtikčiau žmonėms, nebučiau Kristaus tarnas.

1. Povilas tikrai yra Kristaus Apaštalas. 1) Dieviška pradžia Povilo pasiuntinystės.

¹¹ Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem: ¹² neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi. ¹³ Audistis enim conversationem meam aliquando in Iudaismo: quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, ¹⁴ et proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius aemulator existens patrum meorum traditionum.

¹¹ Nes aš apskelbiu jums, broliai, kad mano apsakymo Evangelija nėra pagal žmogų; ¹² nes nei nuo žmogaus ją ėmiau, nei gi išmokau, bet per Jėzaus Kristaus apreiškimą. ¹³ Nes jūs girdėjote apie mano elgimąsi kitados žydystėje, jog per daug didžiai persekiojau Dievo Bažnyčią ir prieš ją kovojau. ¹⁴ Ir perviršindavau žydystėje daugelį mano amžio savo tautoje, turėdamas apstėsnį uolumą apie mano tėvų padavimą.

Apastalo žodžių per daug kietais, jis atsaiko, jog kitaip negali pasielgti, nes jei įjėskotu tuose dalykuose žmonių prielankumo ir jiems norėtu įtikti, nebeįtiktu Dievui, kurio tarnas jis yra. Povilas atmeta tik toki įjėskojimą žmonių prielankumo, kurs priešingas yra rupeščiui apie įtikimą Dievui (Tom. Plg. 1 Kor. 19, 33. 2 Kor. 5, 11).

Kadangi klaidžiamoksiai stengėsi sumazinti šv. Povilo vertybę ir užginčyti jo mokslo tikrumą, todėl pirmoje gramatos dalyje (1, 11—2, 21) jis priparodo, kad jį pats Dievas pavadino į apaštalus, ir kad jo mokslas, nuo Dievo gautas, nei kiek nesiskiria nuo kitų apaštalų mokslo.

Priparodėdamas savo apaštalytės dieviškumą (1, 11—21), šv. Povilas trumpai primena, ką jis yra daręs pirm savo atsivertimo ir po jo. Iš to gi aiškiai pasirodo, kad jis neėmė savo mokslo nuo kitų apaštalų.

11—14. Povilas pirm savo atsivertimo negalėjo imti evangelijinio mokslo nuo žmonių.

(11) *Broliai*. Pavadinimas Galatų broliais turi jiems priminti, kad šv. Povilas

yra smarkus tik iš meilės.—*Evangelija*: kurią priešininkai vadina netobula ir žemiausią ją stato už kitų apaštalų mokslą, lyg-kad ji kuo nors nuo to mokslo skirtusi. Plg. 1 Kor. 15, 1.—(12) *Nes nei*. Tas ima Evangeliją, kurs ją gauna nuo Kristaus ir per ją ateina į tikėjimą. Kas gi gauna Evangelijoje paduodamas tiesas per ką nors kitą išaiškintas, tas jos išmoksta (Jier.). Apaštalas gavo ne visas Evangelijos tiesas vienu kartu, kaip tai pasirodo iš Apd. 26, 15...—(13) *Žydystėje*, gyvendamas kaip žydas, užlaikantis S. Įstatymo apeigas.—*Kovojau*: gr. t. ἐπὶ ὁδοῦ, vastabam, naikinau, grioviau.—(14) Tik Dievo įsikšimas padarė iš uolus Įstatymo apgynėjo tarsi jo priešą: vienok Apaštalas nesieigia iš neapykantos į Įstatymą, nors jis dabar nori, kad tas Įstatymas nebutu Galatų priimtas. Palyginimas jo senesniojo gyvenimo su dabartiniu jo duoda Galatams svarbiausį pamatą neimti ant savęs Įstatymo naštos. Apaštalas, nurodėdamas 13 eil. savo seniaus buvusius santikius su Bažnyčia, o 14 eil. su Įstatymu, sako, kad jis persekiojo Dievo Bažnyčią ne tik kaip kiti žydai, bet per daug didžiai; jam nebuvo ga-

¹⁵ Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meae, et vocavit per gratiam suam, ¹⁶ ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in gentibus: continuo non acquievi carni et sanguini, ¹⁷ neque veni Jerosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abii in Arabiam: et iterum reversus sum Damascum: ¹⁸ deinde post annos tres veni Jerosolymam videre Petrum, et mansi apud eum diebus quindecim: ¹⁹ alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fra-

¹⁵ Kada gi nuo mano motinos iščios mane išskyrusiajam ir per savo malonę pavadinusiajam pamėgo ¹⁶ apreikšti savo Sunų manyje, ir kad aš jį apsakočiau per Evangeliją tarp pagonių, nesikreipiau tuojau prie kuno ir kraujo, ¹⁷ nei giėjau į Jeruzalę pas tuos, kurie pirm manęs buvo apaštalai, bet nuėjau Arabijon ir vėl sugrįžau Damaskan. ¹⁸ Paskui po trejų metų atėjau į Jeruzalę Petro pamatyty ir pasilikau pas jį penkioliką dienų; ¹⁹ kito gi iš apaštalų nemačiau neivieno, tik Jokubą, Viešpaties

na užlaikyti jo šeimynoje briginamus pariziejų parėdymus, bet jis pasirodė uoliausiu už juos kovotoju. Pariziejai tebebuvo ir dabar Evangelijos priešais ir tie iš jų, kurie tapo krikščionimis, pasiliko Mozės Įstatymui prielankūs (Apd. 15, 5); taigi, visai netikėtinas yra daktas, kad Povilas pirm savo atsivertimo būtų ko-nors išmokęs nuo krikščionių, arba kad jis būtų pasidavęs neapykantai Įstatymą, nors dabar mokė, jog visi nuo Įstatymo liوسي yra.

15—24. Paminėdamas atsitikimus iš savo gyvenimo po atsivertimo, šv. Povilas parodo, kad jis neėmė ir tuomet Evangelijos nuo žmonių, net nei nuo pačių apaštalų.

(15. 16) Dievas taip sutvarkė arba leidė sutvarkyti visą gyvenimą ir išauklėjimą šv. Povilo, kad jis Dievo paskirtame laike buvo tinkamu įrankiu nešti Evangeliją pagonims (Auks.). Pavadinimas į tikėjimą ir apaštalybę atsitiko pas Povilą vienu laiku. Dievas apreikšė savo Sunų jame taip, kad jis visai priėmė Viešpatį į save.—*Nesikreipiau...* Kunas ir kraujas reiškia žmogų su jo silpnybėmis (plg. Mat. 16, 12). Apaštalas tuojau po savo atsivertimo nesiklausė patarimo jokio žmogaus ir sekė tikrai šv. Dvasios įkvėpimus.—(17) *Neigi ejau...* Šv. Povilas neėjo pas kitus apaštalus, kurie pirm buvo pavadinti į apaštalybę. Jis neskaitė jū turinčiais didesnę vertybę už savąją; todėl pats budamas Viešpaties pavadinatas, kaip ir jie, nematė reikalo apie ką nors jų klausies.—*Nuėjau į Arabiją...* Apaštalas, norėdamas parodyti, kad iki tam laikui,

kada pradėjo pildyti savo tarnystę, jis nieko neismoko nuo kurio nors apaštalo ir negalėjo išmokyti, išskaito tas įvairias šalis, kuriose jis po savo atsivertimo pasiliko. Nors šv. Lukas ir pasakoja (Apd. 9, 19—28) apie Bažnyčios pradžią tarp žydų ir pagonių, bet tiek tik tepaliečia pačių apaštalų istoriją, kiek ji praverčia Bažnyčios istorijos apšvietimui; todėl jis visai nemini šv. Povilo kelionės į Arabiją, nors aprašo jo atsivertimą ir kelionę į Jeruzalę. Jeruzalėje Povilas matė buvusius trinais tuo laiku apaštalus, Petrą ir Jokubą (Apd. 9, 27). Savo išbėgimą iš Damasko Apaštalas apsaoko pats 2 Kor. 11, 32...; čionai gi jo nemini, nes tas paminėjimas nėra reikalingas dalyko išaiškinimui. Pas Luką paminėta du Apaštalo pasilikimu Damasko, vienas Apd. 9, 19 ir antras eil. 22. Taigi, sugrįžimas iš Arabijos Damaskan įvyko pirm atsitikimų, aprašytų 22. e.—(18) *Atėjau į Jeruzalę*,—išbėgęs iš Damasko, kame antrą kartą atsiradęs Apaštalas išbuvo gal kelėtą mėnesių.—*Petro pamatyty*. Gr. ž. *ἰδοὺ πέτρον*, skaitomas tik šitoje vietoje N. J., turi ypatingą svarbumą. Jis atsako lot. invisere ir nurodo, kad matomai ypatai arba dalykui pripažįstama nepaprastą vertybę. Taigi, vartodamas tą žodį, šv. Povilas norėjo pažymėti ne tik patį pamatymą, bet ir atidavimą pagarbos, kurios vertu jis skaitė Petrą. Ne mokytoji atėjo... bet pagarbos atiduotų pirmajam apaštalui, sako šv. Hieronimas.—(19) *Jokubą...* Jokubas Jaunesnysis, Alpiejaus sunus, Jeruzalės vyskupas, visų didžiai gerbiamas. Veiz. Mat. 10, 3; 13, 55. Ko-

trem Domini. ²⁰ Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior. ²¹ Deinde veni in partes Syriae, et Ciliciae. ²² Eram autem ignotus facie ecclesiis Iudaeae, quae erant in Christo: ²³ tantum autem auditum habebant: Quoniam qui persequeretur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat: ²⁴ et in me clarificabant Deum.

brolių. ²⁰ O ką jums rašau, štai Dievas mato, jog nemeluoju. ²¹ Paskui atėjau į Syrijos ir Kilikijos šalis. ²² O buvau nepažįstamas iš veido Judėjos bažnyčioms, Kristuje esančioms, ²³ ir tik tai jos buvo girdėjusios: jog tasai, kurs mus kitados persekiojo, dabar apsaškoja tikėjimą, prieš kurį kitados kovojo. ²⁴ Ir šlovino Dievą dėlei manęs.

2. Povilo Evangelijos palyginimas su kitų apaštalų mokslu.

Caput II. ¹ Deinde post annos quatuordecim, iterum ascendi Jerosolymam cum Barnaba, assumpto et Tito. ² Ascendi autem secundum revelationem: et contuli cum illis Evangelium, quod praedico in gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne forte in vacu-

2. Perskyrimas. ¹ Paskui, keturiolikai metų pralinkus, aš vėl nuvykau į Jeruzalę su Barnabu, pasiėmęs ir Titą. ² Atvykau gi pagal apreiškimą ir perstačiau jiems Evangeliją, kurią aš apsaškoju tarp pagonių, ypačiai gi buvusiems pagarboje, kad kartais ne veltui bėgčiau, arba

dėl Povilas taip greitai turėjo apieistį Jeruzalę, pasakoja šv. Lukas Apd. 9, 20. —(20) *O ką jums rašau...* Apaštalas šaukia į savo žodžių tikrumo liudytojus Dievą: taip svarbiu jis skaito savo pasakymą, kad tik trejiems metams pralinkus po savo atsivertimo jis matė pirmą sykį Petrą ir Jokubą ir tai visai neilgą laiką. —(21) *Paskui atėjau...* Povilas išvardija šalis, kur jis palikęs Jeruzalę ir toli badamas nuo apaštalų apsaškojo Evangeliją (Apd. 11, 25). — (22) *Judėjos...* Nors Judėja buvo tuo laiku Rymo provincijos, Syrijos, dalimi, vienok šv. Povilas kalba apie ją, kaip apie šalį Syrijos vardu neapimtą. —*Kristuje esančios:* artimiausiai suvienytos su Kristumi, jų galva. Šv. Povilas nebuvo pažįstamas Judėjoje esančioms bažnytinėms draugijoms, atskyrus vienok pačios Jeruzalės bažnyčią. Plg. Apd. 9, 26. —(24) *Šlovino Dievą*, ir tuo pačiu grynė šv. Povilo apsaškojimą ir jo skelbiamą Evangelijos mokslą.

Šv. Povilas išparodęs, kad jis, kaip paties Kristaus pavadintas, yra tikras apaštalas, toliaus priparodo, kad taipogi jo mokslas nieku nesiskiria nuo kitų

apaštalų mokslo, ir kad jo apaštališka tarnystė tarp pagonių apaštalų pagrįta yra.

2, 1—10. Povilas po keturiolikos metų palygino savo apsaškojamą Evangeliją su kitų apaštalų mokslu. Prie tos progos apaštalai nereikalavo Tito apipjaustymo, nors to labai norėjo žydzinojantieji (1—5); tuomet taipogi buvo pripažinta, kaip tikra, Povilo skelbiamoji Evangelija ir jo pasiuntinystė į pagonis.

(1) *Keturiolikai metų pralinkus*, nuo to laiko, kada Apaštalas buvo iškeliavęs Syrijon ir Kilikijon. (1, 21). —*Titą.* Nors šv. Povilas, išvardija kaip draugkeleivį tik vieną Titą, bet jis turėjo jų ir daugiau, nekalbant jau apie Barnabą (Apd. 15, 2). —(2) *Atvykau...* Anot šv. Luko buvo Apaštalas Antiokiečių siųstas, bet kaip Petras, Kornelijaus pakviestas,ėjo Cėzarėjon, šv. Dvasiai liepiant (Apd. 10, 19), taip ir Povilas buvo dieviškame apreiškime pamokytas, kad eitu Jeruzalėn, į kurią jį siuntė Antiokiečiai. Apreiškimo gi priežastimi galėjo būti sukilusieji gincai apie apipjaustymo reikalingumą. —*Tarp pagonių.* Tais žodžiais šv. Povilas pažymi, kad jo mokslo išpasakojime

um currerem, aut cucurrissem. ³ Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset gentilis, compulsus est circumcidi: ⁴ sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem redigerent. ⁵ Quibus neque ad horam cessimus subjectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:

⁶ Ab iis autem, qui videbantur esse aliquid, (quales aliquando fuerint, nihil mea interest. Deus parsonam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt.

bučiau bėges. ³ Bet nei buvusias su manim Titas, nors pagonis buvo, nebuvo priverstas apsi-pjaustyti; ⁴ o tai dėlei vyliumi įėjusių netikrų brolių, įsibrukusių tykotų mūsų liuosybės, kurią turime Kristuje Jėzuje, kad mus pavergtų į nelaisvę, ⁵ kuriems nei valandai nesutikome pasiduoti, kad Evangelijos tiesa pasiliktu pas jus.

⁶ Tie gi, kurie regėjosi garbingesni esą, (kokie jie kitados yra buvę, man visai nerupi; Dievas neveizdi į žmogaus ypata), tie, sakau, kurie regėjosi garbingesni esą, nieko naujo ma-

apaštalams buvo pakeltas klausimas apie krikščionių liuosybę nuo S. Įstatymo apeigų, kurią jis nuo pat pradžių savo apaštalavimo visuomet atvirai garsino. Apie tą dalyką Povilas turėjo du pašnekėsiu: vieną viešame susirinkime prieš susirinkusius tikinčiuosius, antrą gi ypačiai su apaštalais ir bažnyčios vyresniaisiais; kas šitame pašnekėsyje su apaštalais įvyko, pasakoja čionai šv. Povilas, tuotarpu kad Lukas aprašo antrą viešą susirinkimą, kuriame apaštalai apgarsino tikintiesiems savo ir bažnyčios vyresniųjų nutarimus (Apd. 15, 7—22). Žodžiai gi „*buvusiams pagarboje*“ apima visą Jeruzalės bažnyčios vyresnybę, apaštalus ir vyskupus, o ne vien apaštalus 9 e. pavadintus visos Bažnyčios šulais.—*Kad kartais...* Pats šv. Povilas, išganytojo išmokytas, neturėjo jokios abejonės apie savo apsakojamos Evangelijos tikrumą; bet kadangi tą tikrumą norėjo užginčyti žydžiuojantieji, Povilas norėjo turėti paliudijimą apaštalų, kad taip parodytu savo priešininkams, jog jis neklydo iki tam laikui, ir kad apsaugotu tolesnį savo apsakojimą nuo prikausiojimų. Apie Apaštalo Evangelijos tikrumą turėjo įsitikinti ir Jeruzalės bažnyčia. Išsireikšmas „*bėgiau*“ paimtas yra iš senobinių žaidimų. Veiz. 1 Kor. 9, 24. 1 Tim. 6, 12.—(3) *Bet nei...* Kaikurie žydžiuojantis krikščionis reikalavo, kad Povilo draugkeivis, Titas, kurs buvo atverstas iš pagonių, priimtų apipjaustymą, bet apaštalai nepritarė tam norui; sek. eil. pasakyta kodėl. — (4)

O tai... Išreikštos toje eil. minties aiškumui reikia atkartoti žodžiai: „*nebuvo priverstas*“.—*Vyliumi įėjusiu...* Tais pilnais papeikimo vardais pavadinti žydžiuojantieji mokytojai įsibrukusieji į Kristaus Bažnyčią per apgavimą. Jų tikras užmanymas buvo sujėškoti būdą, kad kaip nors atėmus Evangelijos suteiktą liuosybę ir uždėjus ant visų sunkų Įstatymo jungą. Povilas ir apaštalai gerai žinojo tuos piktus užmanymus, todėl jie nesutiko apipjaustydinti Titą. Jei jie būtų sutikę, tuomet netikri mokytojai būtų stengęsi įkalbėti tikintiems, kad visi atverstieji iš pagonystės privalo pasiduoti apipjaustymui. Nors tas Titas buvo neapipjaustytas, vienok apaštalai elgėsi su juo taip, kaip su pilnu krikščionimi, kuriam nieko netruksta.—(5) *Kad Evangelijos tiesa*,—kad tikras Evangelijos mokslas, ypač gi krikščioniška liuosybė nuo S. Įstatymo apeigų pasiliktu nepaliesta, nesumažinta. *pas jus*, pas visus krikščionis, išėjusius iš pagonytės, kurių skaitlinje buvo ir Galatai.

(6) *Kokie jie kitados...* Kad apaštalai turėjo kitados ypatingus santykius su Jėzumi Kristumi, arba kad didelė vertybė buvo jiems pripažinta susirinkime, vis tai yra nesvarbu, ir aš tuo nesirūpinu, nes Dievas neveizdi į išviršines aplinkyles, bet į vidujines dovanas (Rym. 2, 11). Tomis gi paskutinėmis turėjusieji pagarbą Jeruzalės bažnyčioje manęs neperviršija; nes jie nieko naujo nepridėjo prie mano mokslo ir jo netaisė,

7 Sed econtra cum vidissent quod creditum est mihi Evangelium praeputii, sicut et Petro circumcissionis: 8 (qui enim operatus est Petro in Apostolatam circumcissionis, operatus est et mihi inter gentes) 9 et cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Jacobus, et Cephas, et Joannes, qui videbantur columinæ esse, dexteram dederunt mihi, et Barnabæ societatis: ut nos in gentes, ipsi autem in circumcissionem: 10 tantum ut pauperum memores essemus, quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

nės nemokė. 7 Bet priešingai, pamatę, jog man patikėtas yra Evangelijos skelbimas neapipjaustytiems, lygiai kaip Petrui tarp apipjaustytųjų, 8 (nes kuris galingai veikė su Petru apipjaustytųjų apaštalavime, galingai veikė ir su manim tarp pagonių), 9 ir pažinę man suteiktąją malonę, Jokubas, ir Kėfas, ir Jonas, kurie skaitėsi šulais, padavė man su Barnabu dešines, kaip draugystės ženklą, kad mes kreiptumėmės į pagonis, jie gi į apipjaustytuosius; 10 tiktai mes turėjome atsimiti apie beturčius, ką aš ir rupinausi tikrai daryti.

nors žinojo, kad aš atvykau Jeruzalėn jų pasiklaustų, ir nors butu turėję pataisyti, jei mano mokslas nebutu sutinkąs su Kristaus mokslu (Auks.).—(7) *Lygiai kaip Petrui...* Povilas palygina savo tarnystę su Petro ir sako, kad jis jam buvo lygus toje tarnystėje. Mini gi jį vieną iš visų apaštalų be abejonės dėlto, kad Petro pirmenybė (primatas) buvo žinoma visoje Bažnyčioje.—Petras pirmas buvo pradėjęs dar dvylika metų pirm susirinkimo skelbti Viešpaties žodį pagonims (Apd. 15, 14), ir pats Povilas savo pirmoje kecionėje tuose miestuose, kuriems jis dabar rašo gromatą, apsaoko visuomet pirma Evangeliją žydams; todėl Apaštalas nenori sakyti, kad Petras siųstas yra vien žydų mokyti, jis gi tik pagonių, o tiktai pažymi tuomet buvusį darbo padalinimą, kurs paskiaus turėjo persimainyti.—(8) Kaip Petras buvo įsteigęs daug bažnyčių iš atverstų žydų, taip Povilas iš atverstų pagonių, ir tai su pagalba daugelio nepaprastų malonių, kurios liudija, jog Dievas buvo su juomi.—(9) *Skaitėsi šulais...* Apaštalams buvo pavestas rupestis ne tik pavienėmis bažnyčiomis, bet ir Evangelijos praplatinimas visame pasaulyje, todėl ant jų, kaip ant kokių šulų, remiasi visa Bažnyčia. Jokubas, Alpiejus sunus, paminėtas yra pirmas, dėlto kad žydžiuojantieji krikščionys, kovodami prieš Povilą, visupirma jo vardu neteisingai naudodavosi.—*Draugystės ženklą...* Nors, kaip galima matyti iš Apd. 11, 22. 29..., bu-

vo šioks toks sąryšis tarp bažnyčių, pasidariusių iš atverstų pagonių, ir Jeruzalės, vienok Dievas leidė anoms bažnyčioms dauginties ir eiti stipryn pirma, negu jis atėmė paskutines liekanas griuvėsių tos sienos, kuri ilgą laiką skyrė pagonis nuo žydų ir galop sugriauta buvo per Kristaus mirtį. Jeruzalės susirinkimas prašalino tuos griuvėsius, ir nuo to laiko krikščionys iš pagonių ir krikščionys iš žydų buvo Bažnyčios šulų pripažinti visai lygiais. Apaštalai padavė sau rankas, kad niekas nebemanytu, jog jų Evangelija yra ne viena. Kadangi žydai ir pagonys reikėjo suvesti į vieną Kristaus aidę, Palestinos gi žydai ypač sergėjosi visokio susidurimo su pagonimis, todėl darbo dirva buvo taip padalinta, kad vieni turėjo skelbti Evangeliją ypač tarp žydų Palestinoje, kiti gi ypač tarp pagonių. Tas vienok padalinimas turėjo būti užlaikytas tik trumpą laiką.—(10) *Tiktai mes...* Yra tai naujas priparodymas vienybės tarp Povilo ir kitų apaštalų: Mes apsaokijimui pasidalinome pasaulį, bet rupestis Judėjos beturčiais turėjo mums visiems pasilikti bendras. Jei butu buvęs tarp mūsų nesutikimas, kiti apaštalai nebutu sutikę ant tos bendrybės (Auks.).

11—12. Povilo Evangelijos tikrumas pasirodė iš jo paskesnio susirėmimo Antiokijoje su apaštalų kunigaikščiu, kurio pasielgimas rodėsi peiktinas, ir kurs tuomet sutiko su pagonių apaštalu.

¹¹ Cum autem venisset Cephas Antiochiam: in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. ¹² Prius enim quam venirent quidam a Jacobo, cum gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat, et segregabat se timens eos, qui ex circumcissione erant. ¹³ Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judaei, ita ut et Barnabas duceretur ab eis

¹¹ O kad Kėfas buvo atėjęs į Antiokiją, prieštaravau jam įakis, nes buvo peiktinas. ¹² Nes pirma, negu kaikurie buvo atėję nuo Jokubo, jis valgydavo su pagonimis; jiems gi atėjęs, pasitraukė ir atsiskyrė, bijodamas tų, kurie buvo iš apipjaustymo. ¹³ Ir jo apsimitimui pritarė kiti žydai, taip kad ir Barnabas buvo jų įvestas į tą apsimitimą.

(11) *O kad...* Šv. Povilas išpradžios ap-sako, kokiose aplinkybėse jo ginčas su šv. Petru įvyko. Visi senobės rašytojai, atskyrus tik Klemensą Aleks., sutinka, kad čia paminėtasis Kėfas buvo ne kas kitas, kaip tik šv. Petras. Kadangi šv. Povilas rašo, jog jis priešinosi Kėfui, ir jog tasai buvo peiktinas, todėl paskiaus radosi niškintojai, kurie mokė, jog išvardytas Kėfas negalėjo būti apaštalų kunigaikštis, o tik vienas iš 72 Viešpaties mokytinių. Tečiaus ta nuomonė neturi jokio rimtesnio pamato. Visos apsakojimo smulkme-nos parodo, kad ypatu, su kuria ginčijo-si Povilas, ir kurios pasielgimą jis peikė, buvo žymiausi Bažnyčioje, viršesnė net už kitus apaštalus; juk pagonių Apaštas mini tą ginčą, kaipto didį drąsumą iš savo pusės, kurio jam nereikėjo su bet kokiuo mokytiniu, o kurs visai supranta-mas, jei papeikimas buvo išreiktas jo jierarchijiniam viršininkui. Iš šv. Povilo žodžių, teisingai suprastų, aišku, kad jis ir peikdamas Kėfo pasielgimą nesiliauna pripažinęs jo viršenybės.— *I akis:* viešai ir drąsiai; taigi, visų akivaizdoje.— *Peik-tinas*—dėlei savo pasielgimo (plg. e. 14). Tuo pačiu dar nėra pasakyta, kad šv. Petras būtų nusidėjęs.—(12) *Nuo Jokubo.* Atėjusieji nebuvo tyčia Jokubo atsiųsti, bet buvo tik mažiau ar labiau jam arti-mi, lygiai kaip ir jis uolųs Įstatymo apgynėjai; neturėjo jie vienok pilno pažinimo klausimo apie krikščio-nių liuosybę, kadangi jie, nors pripažin-davo atverstus iš pagonių krikščionis liuosais nuo užlaikymo Įstatymo apeigų, nepripažindavo vienok tokios pat liuosybės atverstiesiems iš žydų. Jie tebeskaitė save surištais Įstatymu, ir šv. Petru rodėsi, kad dar nebuvo atėjęs laikas apreikšti jiems jų pilną liuosybę Kristuje; todėl jis manė, kad bus geriaus, jei jis ir save suvaržys truputį santikiuose su krikščioni-

mis iš pagonių ir draug su jais nebeval-gys. Kadangi vienok su šv. Paslapčių laikymu buvo sujungti meilės pokiliai arba agapos, todėl atsiskyrimas turėjo išeiti aikštėn ir tose paskutinėse. Nors visur meilės pokiliai buvo bendri, ir juose už-laikomi buvo tik apaštalų susirinkimo parėdymai, tečiaus Jeruzalės krikščionis iš žydų, kurie buvo papratę pas save valgyti tik Mozės Įstatymu leistus val-gius, manė, kad jie ir Antiokijoje privalo tą paprotį užlaikyti. Kadangi šv. Petras ypač jais rupinosi, jis bijojosi juos papik-tinti, jei valgytu draug su krikščionimis iš pagonių. Tokiuo budu ir religijiniuo-se susirinkimuose darėsi nevienodumas, kurs galėjo tapti pradžia didesnio persi-skyrimo.—Ka gi ištikrųjų manė Petras apie Įstatymą, jo priverstinumą ir jo ver-tybę, jis jau nekartą anksčiau buvo iš-reiškęs (Apd. 11, 1. 15, 8.). Taipogi, atėjęs Antiokijon, jis paprastai valgė draug su krikščionimis iš pagonių, užlaikydama-tis tik apaštalų susirinkimo nutarimą. Taigi, jis pilnai pritardavo Povilui, jog ne tik atverstieji pagausi, bet taipogi krikščionis iš žydų neberekalauija laiky-ties Mozės Įstatymu, ir nors susirinkimas nebuvo nieko nutaręs aiškiai tame daly-ke ir tik turėjo akvaizdoje „brolius iš pagonių“ (Apd. 15, 23), vienok apaštalų kunigaikštis sutikdavo pilnai su šv. Povi-lo mokslu tame dalyke. Todėl jis dabar buvo pametęs jo paties teisingu pripa-žintąjį pasielgimo budą, lyg-kad priverstas.—(13) *Ir jo apsimitimui...* Šv. Povilas vadina ir kitų pasielgimą apsimitimu, kadangi jų išviršinis užsilaikymas neatsa-kė vidujiniam įsitikrinimui: jie buvo įsi-tkrinę, kad Mozės apeiginių perėdymų jie nereikalauja užlaikyti, atsitraukdami gi nuo krikščionių, atverstų iš pagonyatės, elgėsi taip, lyg-kad būtų pripažinę jų priverstinumą. Panašiai buvo paskiaus

in illam simulationem. ¹⁴ Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, et non Judæice: quomodo gentes cogis judaizare?

¹⁵ Nos natura Judæi, et non ex gentibus peccatores. ¹⁶ Scientes autem quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: et nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, et non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro. ¹⁷ Quod si quaerentes justificari in Chri-

¹⁴ Bet išvydęs, kad jie elgiaisi neteisiai pagal Evangelijos tiesą, aš pasakiau Kėfui prieš visus: Jei tu, budamas žydas, gyveni pagoniškai, o ne žydiškai, kaip-gi verti pagonis žydziauoti?

¹⁵ Mes iš prigimimo žydai, ir ne iš tarpo pagonių nusidėjėliai.

¹⁶ O žinodami, jog žmogus nesti nuteisinamas per Įstatymo darbus, bet tik per tikėjimą į Jėzų Kristų, mes ir įtikėjome į Jėzų Kristų, idant butumėm nuteisinti per tikėjimą į Kristų ir ir ne per Įstatymo darbus: nes per Įstatymo darbus nebus nuteisintas nevienas kunas. ¹⁷ O

apsimetęs Povilas Apd. 21, 20... Bet nors pats pasielgimas ir jo priežastis buvo pas Povilą ir Petrą panašios, tačiau pasielgimo pasekmės buvo visai kitokios. Bažnyčios galvos pavyzdys patraukė paskui save visus, o kadangi šv. Barnabas su kitais krikščionimis iš žydų atsitraukė nuo Povilo, todėl jis negalėjo ilgiaus tylėti.— (14) *Kad jie elgiaisi neteisiai...* Povilas paaiškina, koki buvo apaštalų kunigaikščiui prikašiojama klaida. Nebuvo tai paklydimas moksle: Petras, Barnabas ir kiti krikščionys iš žydų turėjo teisę elgtis taip, kaip jie pasielgė, nes kiekvienam atverstam žydui valia buvo ir toliau užlaikyti Įstatymą. Bet šv. Petras buvo Bažnyčios galva, ir jo, kaip tokin, pavyzdis turėjo ypatingą svarbumą. Jis galėjo savo pasielgimo permainymu sukelti mintį, buk Įstatymo apeigos pasilieka būtinai pildytinos visiems žydams, o ne užlaikytinos tik iš liuosos valios.— *Verti pagonis žydziauoti*, užlaikyti žydų Įstatymo pareidymus, ypač apie valgių skirtumą. Privertimas suprantamas yra morališkas. Ir tikrai: atverstieji iš pagonystės galėjo net bijoties, kad iš jų nebutu atimta liuosybė, pripažinta Jeruzalės susirinkime. Petro atsiskyrimu jie buvo lyg-kad pažeminti; galėjo kilti mintis, kad Mozės apeigų užlaikymas gali suteikti jiems didesnę tobulybę ir vertybę, ir kad jie privalo priimti tas apeigas, idant taptu lygūs krikščionims iš žydų.— Iš čia pasirodo, kaip didžią pagarbą turėjo šv. Petras jaunoje Bažnyčioje! Nors Povilas buvo

pagonių Apaštalas, ilgą laiką juos mokiusis savo pavyzdžiu ir mokslų; vienok jis bijosi, kad jo atverstieji gali jį apleisti, p.matę kitoki apaštalų kunigaikščio pasielgimą. Povilas nepripažįsta savo autoriteto taip didžiu, kaip Petro, ir jis rupinasi, kad Petras viešai patvirtintu, jog jis pritaria pagonių Apaštalui.

(15) *Mes iš...* Neužsiganėdindamas 14 e. pastatytu klausimu, Povilas nori parodyti ir krikščionims iš žydų, kurie pasidavė drang su Petru apsimetimui ir lyg-kad laikėsi nuomonės, buk Įstatymo užlaikymas esąs reikalingas, jog tas užlaikymas priešingas yra tikėjimui į Jėzų Kristų. — *Mes:* Visupirma Povilas ir Petras, tolesniai gi ir kiti krikščionys iš žydų. Apaštalas vadina pagonis nusidėjėliais, nes jie nepažino tikrojo Dievo, tuo tarpu kad žydai turėjo Įstatymą, buvo išrinkta Dievo tauta, ir jiems buvo duoti Dievo pažadėjimai.— (16) *O žinodami...* Nors ir labai augštai statė krikščionys iš žydų Įstatymą pirm savo atsivertimo, bet dabar iš Dievo apreiškimo pasidarė jiems aišku, kad jis nesuteikia nuteisinimo, kurs turėtų vertybę pas Dievą. Pridedamas žodžius „per Įstatymo darbus“, Povilas paaiškina prasmę žodžių paimtų iš Ps. 142, 3 (plg. 3, 20). Įstatymo darbais yra visi Įstatymo priešakai (Aug.). Tikėjimas į Jėzų Kristų yra visupirma priėmimas su tikėjimu jo apreiškimo, tolesniai gi ir viso to, ką jis mums yra atnešęs.— (17) *O jei...* Tęsdamas toliaus savo praparodymą, Povilas pažymi, koks

sto, inventi sumus et ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit. ¹⁸ Si enim quae destruxi, iterum haec aedifico: praevaricatorem me constituo. ¹⁹ Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci. ²⁰ Vivo autem, jam non ego: vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne: in fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me. ²¹ Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est.

jei jieskodami buti nuteisintais Kristuje, ir mes patis rasti esame nusidėjėliai, argi Kristus yra nusidėjimo padėjėjas? Visai ne! ¹⁸ Nes jei aš, ką išgriovęs, vėl tai statau, pats save darau peržengėju. ¹⁹ Nes aš per Įstatymą numiriau Įstatymui, kad bučiau gyvas Dievui; aš su Kristumi prikalts esu į kryžių. ²⁰ O gyvas esu, vienok jau ne aš, bet gyvas yra manyje Kristus. O kad dabar gyvas esu kune, gyvas esu tikėjime Dievo Sūnaus, mane numylėjusio ir save patį už mane davusio. ²¹ Aš neatmetu Dievo malonės. Nes jei per Įstatymą teisybė, tat veltui numiręs yra Kristus.

netikęs išvedimas reiktu padaryti iš nuomonės, priešingos jo mokslui. Jis tarsi sako: Mes krikščionis atversti iš žydų pažinome, jog galime būti nuteisinti tik per tikėjimą į Jėzų Kristų, ir apleidėme Įstatymą, kad jieskotumėm nuteisinimo tikėjime į Kristų, kurs yra to nuteisinimo priežastimi. Jei tat tas tikėjimas butu neužtektinas, ir jei dar reiktu pridėti prie jo Įstatymo darbai, mes butumėm tapę nusidėjėliais tuos darbus apleisdami; ir tokiuo budu Jėzus Kristus, kurs yra to apleidimo priežastis, butu mūsų nusidėjimo priežastis ir padėjėjas. Taip gi buti negali.— (18) *Nes jei...* Antras netikęs išvedimas. Įstatymas čionai įvaizdintas yra kaip o rumas. Jei kas, sugriovęs namą, paskui vėl jį stato išnaudo, tuo pačiu praparodo, kad negerai padarė, jį išgriaudamas. Taigi, Povilas, Petras ir visi atvertieji žydai butu prisipažinę esą prasikaltėliais, Įstatymo laužytojais, jei pametę jį, kad eitu prie Kristaus, paskui vėl pradėtu jį užlaikyti, kaip reikalingą išganymui.— (19) *Nes aš...* Mokytojas pildo savo tarnystę, kad paskui taptu neberekalingas; kudi kis renimas yra krutimis, kad paskui jų neberekalautu; laivu plaukiame į tėvynę ir paskui laivo neberekalaujame (Aug); taip ir Įstatymas atvedė mus į Kristų ir pats dustojo ant mūsų valdžios.— Per Įstatymą visi buvo paduoti praeikimui, taip jog Kristus, kada jis, tapęs už mus praeikimu, priėmė ant savęs mūsų praeikimą, buvo paduotas per Įstatymą mir-

čiai ir prikalts į kryžių (3, 10...). Visi tat, kurie apkrikštyti yra į Jėzų Kristų, apkrikštyti yra į jo mirimą ir, budami suvienyti su Kristumi, miršta draug su juomi (Rym. 6, 3...). Taigi, jie miršta per Įstatymą, kadangi jis tik tolei teriša, kolei žmogus gyvas yra; jie visi per tą mirimą, įvykstantį per Įstatymą, yra paliausuoti nuo Įstatymo vergystės (Rym. 6, 8...). Bet pakrikštytieji prisikelia taipogi su Kristumi į naują gyvenimą, kuriame jie nebemiršta ir, paliausuoti nuo Įstatymo, tarnauja Dievui.— (20) *Vienok jau ne aš:* nebe senasis žmogus, bet, kaip šakelė su vynmedžiu, aš sujungtas esu su Kristumi.— *Dabar gyvas esu kune:* mirtingame kune, ne tokiame, koks bus viršprigimtiniam gyvenime.— *Dabar:* palyginant su laiku pirm krikšto.— (21) *Dievo malonės:* kruvinos aukos Išganytojo, kurs save už mus atnašavo.— *Nes jei per...* Jei gyvo tikėjimo negana nuteisinimui, bet jis yra tik viena dalimi nuteisinimo priežasties, kita gi yra Įstatymas, tai aš taip kalbėdamas užginciju, kad Kristaus nuopelnai butu užtektini.—Kaip priėmė šv. Petras pagonių Apaštalo žodžius? Iš viso pasakojimo reikia išvesti, kad jis pripažino teisingumą Povilo reikalavimui ir, apsvairstęs geriaus pavojuingas pasekmes savo pasielgimo, žodžiais ir darbais išreiškė, jog valia visiems krikščionims be skirtumo pamesti Įstatymo apeigas.

II. Mozės Įstatymas nereikalingas gavimui padarytųjų Abromui pažadėjimų. 1. Galatų prityrimas.

Caput III. ¹ O insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedi-
dire veritati, ante quorum oculos
Jesus Christus praescriptus est, in
vobis crucifixus? ² Hoc solum a
vobis volo discere: Ex operibus
legis spiritum acceperitis, an ex
auditu fidei? ³ Sic stulti estis, ut
cum spiritu cœperitis, nunc carne
consummini? ⁴ Tanta passi estis sine
causa? si tamen sine causa. ⁵ Qui
ergo tribuit vobis Spiritum, et
operatur virtutes in vobis: ex

3. Perskyrimas. ¹ O neišma-
ningi Galatai! kas jus užburė,
kad nebeklausytumėt tiesos, prieš
kurių akis Jėzus Kristus įvaiz-
dintas yra, kaip kad butu tarp
jusų prikaltas į kryžių? ² Tai
tiktai aš noriu nuo jusų patirti:
ar jus Dvasią gavote per Įsta-
tymo darbus, ar per paklusnu-
mą tikėjimui? ³ Ar taip paiki
esate, kad Dvasioje pradėję no-
rite dabar buti užbaigti kune? ⁴
Ar gi veltui taip daug iškentė-
jote? jei vienok veltui! ⁵ Kurs

Primindamas aprašyme savo ginčo su
Petru, kad išganymas nepriklauso nuo
Įstatymo, bet vien nuo tikėjimo į Jėzų
Kristų, Apaštalas priėmė skaitytojus
prie mokslo, kurį jis paduoda antroje sa-
vo gromatos dalyje (3, 1—4, 31), apie
Įstatymo nereikalingumą, kad kas galėtų
laimėti Abromui Dievo padarytuosius pa-
žadėjimus.

1—7. Atsišaukdamas visupirma į skai-
tytojų prityrimą autorius išveda Įstatymo
nereikalingumą iš to, kad Galatai, kurie,
priėmę tikėjimą, gavo taipogi šv. Dva-
sios dovanas, tokiuo būdu per tikėjimą
tapo panašūs į Abromą ir pasidarė jo
vaikais.

(1) *O neišmaningi...* Neišmaningi yra
tie, kurie nepažįsta tiesos.— *Užburė.*
Yra tai išsireiškimas iš laudies šnekos
paimtas. Juo šv. Povilas išreiškia savo
didį nusistebejimą, kad Galatai taip pi-
giai ir taip veikiai davėsi apakinti pik-
tais klaidžiamokslų žodžiais ir nukreipti
savo nuo tiesos kelio.— *Prieš kurių akis...*
Jie buvo kuogeriausiai pamokyti apie Kri-
staus mirimą, kurs taip gyvai buvo jien-
s įvaizdintas, lyg-kad butu įvykęs jų akyse;
jie žinojo apie to mirimo priežastį ir jo
nuopelnus, o vienok davėsi suvedžioti ir
liovies jį branginę.— (2) *Dvasią*, t. y. šv.
Dvasią, apreiškusią savo pribuvimą, kaip
kitur senybės Bažnyčioje, taip ir pas Ga-
latus per įvairias malones ir stebuklus,
kurių liudytojais jie patis buvo. Juk jie

negalėjo gauti tų dovanų per Įstatymo
darbus, kadangi jie pirma buvo pagonis;
tatgi gavo per apsakymo tikėjimo prie-
mimą. O jei tai galėjo padaryti tikėji-
mas, tai veltui, be reikalo jie jieškotu
kito įrankio tobulybei pasiekti; nes var-
giaus yra padaryti iš neteisaus teisųjį.
negu teisųjį užlaikyti teisybėje.— (3) *Ar
taip...* Doriniame gyvenime einame nuo
mažesnės tobulybės didesnėn, nuolat save
tobulindami. Visai priešingai nori padary-
ti Galatai. Jie pradėjo per šv. Dvasią,
kuri valdo Bažnyčią, ir kurioje atsinaui-
na vidujinis žmogus; klausydami gi klai-
džiamokslų, jie jieško savo išbulinimo
kune, t. y. užlaikyme Įstatymo apeigų,
visai išviršinių, kurių dauguma, kaip api-
pjaustymas, apsiplovimai ir k. paliečia
stačiai kuną. Negali būti didesnės pai-
kybės, kaip pradėti per krikščionystę ir
pabaigti žydyste.— (4) *Argi...* Kaip di-
džius persekiojimus buvo iškentėję Gala-
tai, pasakoja šv. Lukas Apd. 13, 50; 14,
2. 5... 18... Taipogi ir Apaštalas juos
mini toliau 4, 13. 29. Apleisdami Kri-
stų, jie galėjo nustoti nupelnytų tais ken-
tėjimais vaisių. Šv. Povilas vienok tikisi,
kad Galatai susipras, ir gerų darbų nuo-
pelnai iš jų nebus atimti. Todėl jis ir
prideda žodžius: *Jei vienok veltui*, t. y.
jei tai tiesa yra, ko aš nenoriu tikėti.
kad jusų atpuolimas nuo Kristaus jau
įvyko.— (5) *Kurs tat...* Apaštalas grįž-
ta prie klausimo, užrašyto 2. eil., ir vėl

operibus legis, an ex auditu fidei? ⁶ Sicut scriptum est: Abraham credidit Deo, et reputatus est illi ad justitiam. ⁷ Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahae.

tat suteikia jums Dvasią ir daro tarp jusų stebuklus, ar jis tai daro per Įstatymo darbus, ar per paklusnumą tikėjimui? ⁶ Kaip parašyta yra: Abraomas įtikėjo Dievui, ir paskaityta jam į teisybę. ⁷ Pažinkite tat, jog kurie iš tikėjimo yra, tie yra Abraomo vaikai.

2. Įstatymo nereikalingumas pasirodo iš pačių pažadėjimų apsvarstymo.

⁸ Providens autem Scriptura quia ex fide justificat gentes Deus, praenuntiavit Abrahae: Quia benedicentur in te omnes gentes. ⁹ Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham. ¹⁰ Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quae scripta sunt in libro legis ut faciat ea. ¹¹ Quoniam autem in lege nemo

⁸ Raštas gi, pramatydamas, jog Dievas per tikėjimą nuteisina pagonis, apreiškė išanksto Abramui: Tavyje bus palaimintos visos tautos. ⁹ Taigi, kurie iš tikėjimo yra, bus su tikinčiu Abramumu palaiminti, ¹⁰ Nes kurie tik remiasi ant Įstatymo darbų, tie yra po prakeikimu. Nes parašyta yra: Prakeiktas kiekvienas, kurs nepasilieka visame, kas parašyta yra Įstatymo knygoje, idant tai darytu.

jį stato, tik truputį kitaip; butent klausia, kokiais keliais jie ir dabar vis dar gauna nuo Dievo šv. Dvasią ir jos stebuklingas dovanas. Iš to gi pasirodo, kad dar Galatai arba bent jų dauguma nebuvę visai pametę Povilo mokslo.— (6) *Kaip parašyta yra*: 1 Moz. 15, 6. Plg. Rym. 4, 3.— (7) *Tie, o ne kiti*. Netikri apaštalai stengėsi įkalbėti Galatams, kad jie privalo priimti apipjaustymą, jei jie nori kaipo Abraomo vaikai tapti dalininkais jam padarytų pažadėjimų. Todėl šv. Povilas parodo, kad jie per tikėjimą jau yra Abraomo vaikai, kadangi jie jau tapo dalininkais palaiminimų. Kiekvienas yra sunumi to, kurio darbus jis sekioja: Abraomas rupinosi buti nuteisintas per apipjaustymą, ne per tikėjimą; taigi, Abraomo vaikai yra tie, kurie per tikėjimą nori gauti nuteisinimą (Tom.).

jimai visai nepriklauso nuo Mozės Įstatymo.

8—14. Kadangi tik tie yra Abraomo vaikai, kurie iš tikėjimo yra, todėl jiems vieniems priklauso ir palaiminimai. Įstatymas gi atnešė tik prakeikimą, kurio jis pats negali prašalinti, ir kurį Kristus prašalino savo mirtimi.

(8) *Raštas gi, pramatydamas, t. y.* Dievas, šv. Rašto davėjas, matydamas pirma, negu Raštas buvo duotas.— *Aprėiskė išanksto*: gr. προεγγηλισατο, antea evangelizavit, pranešė išanksto Abramui kaipo gerą naujieną. Veiz. 1 Moz. 12, 3; 18, 18. Visas malones nupelnė Kristus ir tai visiems; taigi, ne tik kokiai vienai žmonijos daliai, kaip netikri mokytojai norėjo įkalbėti Galatams.— *Tavyje*, kurs esi tikinčiųjų tėvas, bus palaiminti visi tikintieji. Kaip žydai, sekdami jo tikėjimą, yra jo vaikai, taip ir pagonis tampa jo vaikais tikėdami (Auks.).— (10) *Parašyta yra*: 5 Moz. 27, 26. Kas nori išvengti to prakeikimo, privalo išpildyti kiekvieną Įstatymo priesaką be jokios išimties, visur ir visuomet. To gi niekas

Tęsdamas toliaus šneką apie Įstatymo nereikalingumą, kad kas galētu laimėti Abramui Dievo padarytuosius pažadėjimus, Apaštalas, pasiremdamas ant šv. Rašto žodžių, riparodo, kad tie pažadė-

spernit, aut superordinat. ¹⁶ Abrahæ dictæ sunt promissiones, et semini ejus. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus. ¹⁷ Hoc autem dico, testamentum confirmatum a Deo: quæ post quadringentos et triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuan- dam promissionem. ¹⁸ Nam si ex lege hereditas, jam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donavit Deus.

nei ką prie jo prideda. ¹⁶ Taigi, pažadėjimai buvo padaryti Abraomui ir jo sėklai. Nesako: ir sėkloms, kaip kad daug jų būtų, bet tarsi viena: Ir tavo sėklai, kurs yra Kristus. ¹⁷ Taigi, aš sakau: Dievo patvirtintojo testa- mento po keturių šimtų ir trijų dešimtų metų padarytas Ista- tymas nenaikina, taip kad pa- žadėjimas nieku pavirstu. ¹⁸ Nes jei tėvainystė yra iš Istatymo, ji jau nebe iš pažadėjimo. O Abraomui Dievas ją davė per pažadėjimą.

3. Kuo buvo Įstatymas išganymo dalyke.

¹⁹ Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est donec

¹⁹ Tai kamgi Įstatymas? Jis padėtas yra dėl peržengimų,

žmonių proto (Auks.).— *Testamento*. Gr. διαθήκη reiškia sandorą, sankalbą, o taipogi testamentą, kaipio išreiškimą paskutinės žmogaus valios. Apaštalas, kurs 18. e. mini tėvainystę, regimai ima tą žodį testa- mento prasmėje. Plg. Žyd. 9, 17.—(16) *Ir jo sėklai*. Kadangi pažadėjimai duoti buvo ne vien Abraomui, bet ir jo ainijai, todėl jienepasibaigė su Abraomo mirimu, bet perejo taipogi ir į jo ainius.— *Nesako*—Dievas.— *Ir tavo sėkloje*: 1 Moz. 17, 8. Nors Pradžios knygoje užrašytas pažadė- jimas paliečia stačiai raidinėje prasmėje Palestinos žemės dovanojimą, bet ta žemė buvo paveikslu visų Dievo malonių, paskir- tų dvasiškai tikinčiojo Abraomo ainijai. Die- vas, išrinkdamas savo pažadėjimo išreiški- mui bendrą vardą, o ne daugskaitį, kurs pažymi atskiras ypatas, lyg-kad parodė, jog Abraomo ainiai turi būti suvienyti į vieną kuną. Teisė dalyvauti tėvainystėje buvo suteikta kuniškiams Abraomo vaikams kaipio vienatai, suteikta taipogi ir dvasiš- kiems kaipio vienatai, kada jie vienu yra Kristuje, t. y. Bažnyčioje, kuri yra mys- tiškojo Kristaus kunu (Iren. Aug.).—(17) *Dievo patvirtintojo testament*o... Jei žmo- gaus testamentu, padaryto sulig įstatų, ne valia nieku paversti, tai dar mažesnė permaina galėjo pasidaryti su Dievo tes- tamentu, patvirtintu pirma, t. y. Įstaty- mui dar neesant.— *Po keturiu*... Skaitlinė nesutinka su 1 Moz. 15, 3 palyginta su 2

Moz. 12, 40, kadangi nuo pažadėjimo lig Įstatymui praėjo daugiau kaip 600 me- tų. Daug senobinių aiškintojų mano, kad iš masor. ebr. teksto perėjusieji Vulga- ton žodžiai 2 Moz. 12, 40, anot kurių žydai išbuvę Egipte 430 m., neužiikto ne- permainyti, ir skaito su LXX, chaldaiš- komis parafrazomis ir samar. pentateuchu: Chanaane ir Egipte (Euz. Aug. Tom.). Kiti gi spėja, kad šv. Povilas pra- deda savo skaitliavimą nuo paskutinio Jokubui duotojo pažadėjimo.—(18) *Nes jei*... Abraomui ir jo ainiams pažadėjimas buvo duotas be jokio apsaugolio. Jei tat pažadėjimas, atsiradus Įstatymui, nuo jo priklausytu, tai jis taptu tarsi atmainytu, nieku pavirstu.

Jei nuo Įstatymo nepriklausė pažadėji- mo gavimas, tai savaimi kilo klausimas, kam Įstatymas buvo duotas, kodėl jis reikėjo užlaikyti. Apaštalas stato sau tą klausimą ir paaiškina, kokią vertybę turėjo Įstatymas išganymo dalyke (3, 19—4, 7).
¹⁹—²⁴. Įstatymas buvo duotas, kad, pildydamas vadovo pareigas ir vesdamas į Kristų, prirengtu kelią pažadėjimo išsi- pildymui.

(19) *Padėtas yra*, geriaus pagal gr. pridėtas yra, t. y. prie pažadėjimo.— *Dė- lei peržengimų*. Vieni, kaip Auks. Teod. Jier., aiškina: Įstatymas duotas yra per- žengimams nubauti ir suturėti jų dau-

veniret semen, cui promiserat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. ²⁰ Mediator autem unius non est: Deus autem unus est. ²¹ Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quae posset vivificare, vere ex lege esset iustitia. ²² Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur creditibus. ²³ Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quae revelanda erat. ²⁴ Itaque lex paedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur.

²⁵ At ubi venit fides, jam non

iki neateis ainis, kuriam buvo padarytas pažadėjimas; Įstatymas surėdytas per aniolus, apgarsintas per tarpininką. ²⁰ Tarpininkas gi yra ne vieno. O Dievas vienas yra. ²¹ Argi tat Įstatymas priešingas yra Dievo pažadėjimui? Visai ne. Nes jei būtų buvęs duotas Įstatymas, kurs galētu padaryti gyvais, tikrai iš Įstatymo būtų teisybė. ²² Bet Raštas visa užrakino po nusidėjimu, kad pažadėjimas būtų duodamas tikintiems per tikėjimą į Jėzų Kristų. ²³ O pirma negu atėjo tikėjimas, buvome saugomi užrakinti po Įstatymu, laukdami to tikėjimo, kurs turėjo

giminaiši. Geresnis regisi ir labiaus sutinkantis su Povilo mokslu (plg. Rym. 3, 20 ir k.) yra kitas aiškinimas: Įstatymas buvo duotas, kad apreiškstu peržengimus ir juos padauginu, idant taip žmogus pažintu savo silpnybę ir pasirupintu skubinties prie malonės ir tikėjimo, su kurių pagalba jis gali peržengimų išvengti (Aug. Tom.).—*Įstatymas surėdytas...* Apaštalas pažymi vėl, kodėl Įstatymas žemesnis yra už pažadėjimą. Pažadėjimas buvo duotas Dievo stačiai patriarchui Abraomui, Įstatymas gi buvo per aniolus surėdytas ir apgarsintas per Mozės tarpininkystę. Aniolai buvo lyg Dievo atstovai, Mozė gi Izraelio. Plg. 5 Moz. 32, 2 pagal LXX. Žyd. 2, 2.—(20) *Tarpininkas gi*, kaip pats jo vardas parodo, nepriklauso tik pats sau, bet turi būti dar bent dvi ypaties, tarp kuriųdviejų jis tarpininkauja, kad įvykdytu sankalbą, abi pusi riančią. Tai gi, toki sankalba buvo Įstatymas: Dievas pažadėjo iš savo pusės palaiminimus, bet ta sąlyga, kad Įstatymas bus pildomas.—*O Dievas yra vienas*. Pažadėjime nebuvo tarpininko; jį padarė pats vienas Dievas, kurs ir apsiėmė jį išpildyti be jokių sąlygų. Budamas begal geras ir ištikimas, jis jį išpildys.—Ta vieta turi stačiai begalių daugybę įvairiausių aiškinimų ir skaitos! viena iš sunkiausiųjų šv. Rašte.—Abejonės nėra, kad ir Jėzus Kristus nurodomas yra kaipo tarpininkas Naujosios Sendoros (veiz. Žyd. 8, 6; 9, 15 ir k.), bet kitokiuo būdu, negu Mozė Senojoje; galop, Kristus yra Dievas ir todėl yra vienu su Tėvu.—

(21) *Argi tat...* Įstatymas buvo duotas apreiškimui ir padauginimui prasikaltimų ir pažadėjimų gavimą apsunkino vargais sąlygomis, todėl galėjo rodyties priešingas pažadėjimui. Povilas atmeta su pasibjaurėjimu tokį išvedimą, kurs būtų tik tuomet teisingas, jei žydžiuojančiųjų mokytojų nuomonės apie Įstatymo tikslą ir užduotį būtų neklaidingos. Jei Įstatymas galėtų ištikrųjų išgelbėti žmogų iš mirties, kurią padaro nusidėjimas, ir sugrąžintu jam viršprigimtinių gyvenimą, jis tuo pačiu galėtų įvykdyti nuteisinimą, ir tokiame tik atsitikime jis galėtų vadinties priešingu pažadėjimui, kurį panaikintu. Bet ištikrųjų taip nėra, kaip parodo sek. eil.—(22) *Bet Raštas*: visas šv. Raštas.—*Užrakino*, lyg į kokį kalėjimą, taip kad nebuvo galima išbėgti. Visi žmonės be išimties užsiėmė bausmę, visupirma gi žydai, kurie turėjo Įstatymą.—*Pažadėjimas*: Abramui ir jo ainiams žadėtoji tėvainystė.—*Butu duodamas...* Dievas leidė žmonėms pažinti jų kaltbę ir priderančią bausmę, kad jie jieskotų Išganymojo ir ateitu į tą vienatinį kelią, kame Dievas padėjo išganymą, t. y. į tikėjimą į Jėzų Kristų.—(23) *Atėjo tikėjimas*: Evangelija arba krikščionystė.—*Saugomi*. Apaštalas kalba čionai tik apie žydus. Įstatymas laikė juos, kaip koks sargas, tarsi surištus įvairiais savo parodėmais. Darė vienok tai jų išganymui. Jis juos sergėjo nuo daugelio nusidėjimų, ir rengė juos, kad paskirtame laike gantu mesianiską atpirkimą, kurs, kaip pasakyta

sumus sub paedagogo. ²⁶ Omnes enim filii Dei estis per fidem, quae est in Christo Jesu. ²⁷ Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. ²⁸ Non est Judaeus, neque Graecus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu. ²⁹ Si autem vos Christi: ergo semen Abraham estis, secundum promissionem heredes.

Caput IV. ¹ Dico autem: Quanto tempore heres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium: ² sed sub tutoribus, et actoribus est us-

buti apreikštas. ²⁴ Taigi, Įstatymas buvo mūsų vadovas į Kristų, kad butumėm nuteisinti per tikėjimą.

²⁵ Bet atėjus tikėjimui, mes jau nebeesame po vadovu; ²⁶ nes jūs visi Dievo vaikai esate per tikėjimą, kurs yra Jėzuje Kristuje. ²⁷ Nes kurie tik Kristuje apkrikštyti esate, Kristumi apsilvilkote. ²⁸ Nėra žydo, nei graiko; nėra vergo, nei laisvo; nėra vyriškio, nei moteriškės; nes jūs visi vienu esate Kristuje Jėzuje. ²⁹ O jei jūs esate Kristaus, tat esate Abraomo ainiai, tėvainiai pagal pažadėjimą.

4. Perskryrimas. ¹ Sakau gi, kolei tėvainis yra nepilnametis, nieku nesiskiria nuo tarno, nors yra visoko ponas, ² bet yra po globėjais ir užveizdais lig tėvo

augščiau, priklauso vien nuo tikėjimo.— (24) *Vadovas į Kristų.* Pas Rymiečius ir Graikus vaikai buvo atiduodami ne mokyti, o tik prižiūrėti mokytesniam vergui, kurs vadinosi pedagogu, vaikų vadovu. Tasai pedagogas vedžiodavo vaikus pas tikrus mokytojus. Toksai vadovas, kurs vestu į Kristų, žydams buvo duotas Įstatymas.

²⁵—²⁹. Atėjus tikėjimui, Įstatymo tarnystė pasibaigė, ir jis nebereikalingas tiems, kurie per tikėjimą tapo Abraomo vaikais ir pažadėjimų tėvainiais.

(25) *Bet atėjus...* Kaip užaugusis jaunas žmogus nepasilieka vadovo globoje, taip butu neprotinga, jei krikščionis iš žydų norėtų dar tikėti, kad jie ir dabar paduoti yra Įstatymui, nors per tikėjimą jau pasiekė Kristų. Kad ir pagonis liuosai yra nuo Įstatymo, Apaštalas sako sek. eil.— (26) *Nes jūs...* Tikėjimas išvedė visus iš vaikų amžio. Taigi, ir krikščionis iš pagonių turi tokią pat vertybę, kaip krikščionis iš žydų. Tarsi sakytu: Jūs visi esate Dievo vaikai, kadangi jūs visi per tikėjimą suvienyti esate su tikruoju Dievo Sūnumi (Tom.) — (27) *Nes kurie...* Per krikštą krikščionis visai atsiduoda Kristui, kaip nuošalybė, ir jam save pašvenčia. Iš savo pusės Kristus atsiduoda pakrikštytiems

ir permaino juos į save (Auks.). — (28) *Nėra žydo...* Visi yra Dievo vaikai per tikėjimą, visi apsilvilk Kristumi, visi yra vienu Kristuje, turi vienokią išvaizdą su Kristumi. Kas pirma buvo pagonis arba vergas, dabar priėmė išvaizdą ne anioło, arba arkaniolo, bet paties Išganytojo (Auks.). Jei kas apsilvilk Kristumi ir perkeltas į šv. Dvasios liepsną dega, tai nebegalima pažinti, ar jis yra auksas, ar sidabras; kolei jis pasilieka ugnyje, tolei matoma yra ugnis; taip krikščionyse matomas yra tiktai Kristus (Jier.). Apaštalas kalbėdamas su dievišku karščiu nebepripažįsta nei draugijinio, nei prigimties skirtumo tarp žmonių: susivienijime su Kristumi visi yra viena morališka ypata, naujas žmogus.— (29) *O jei...* Jūs esate Kristaus sūnariai (e. 27, 28), Kristus gi yra sėkla Abraomo, kuriam buvo duoti pažadėjimai (e. 16); taigi, ir jums jie yra duoti (Aug. Tom.).

4, 1—7. Kad Įstatymo laikas jau yra pasibaigęs, Apaštalas pariparodo palyginimu tėvainio nepilnamečio, pasiliekančio nevisuomet, bet tik lig paskirtam laikui po globėjais.

(1, 2) Tėvainis, nepilnametis, nors skaitosi viso jam tėvo paskirto lobia savininku, tėčiau yra lygus tarnui, nes turi

que ad præfinitum tempus a patre: ³ Ita et nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes. ⁴ At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ⁵ ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. ⁶ Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem: Abba, Pater. ⁷ Itaque jam non est servus, sed filius: quod si filius: et heres per Deum.

paskirtam laikui. ³ Taip ir mes, kolei nepilnamečiai buvome, tarnavome po pasaulio pradžiamoksliu. ⁴ Bet atėjus laiko pilnybei, Dievas siuntė savo Sūnų, padarytą iš moteriškės, pastatytą po Įstatymu, ⁵ kad jis atpirktu tuos, kurie po Įstatymu buvo, kad mes intumėm įsūnystę. ⁶ O kadangi jūs esate vaikai, Dievas siuntė savo Sūnaus Dvasią į jūsų širdis, šaukiančią: Abba, Tėve! ⁷ Taigi, yra jau ne tarnas, bet sunus. O jei sunus, tai ir tėvainis per Dievą.

klausti globėjų, o jo lobį prižiuri ir valdo užveizdai lig paskirtam laikui. — (3) *Taip ir mes*: žydai, atverstieji į tikėjimą (Auks. Tom. ir k.). Žydai buvo jau pirm savo atsivertimo prigimti Abraomo ainiai ir buvo gavę savo tėvų ypatoje pažadėjimus, kurie jiems dėlei Dievo ištikimybės suteikė šiokią tokią teisę paveldėti tėvainystę. — *Po pasaulio pradžiamoksliu*. Taip pavadintas yra Įstatymas su savo apeigomis, kuriam žydai turėjo pasiduoti, kaip globėjui ir užveizdai. — (4) *Laiko pilnybei*. Dievas buvo paskyręs tam tikrą laiką, kuriame Įstatymas turėjo pasiekti savo tikslą ir paliauti pildęs vadovo pareigas. Apaštalas įvaizdina tą laiką kaip kokį saiką, kurs pripildomas yra metais. — *Padarytą iš moteriškės*. Iš tų žodžių aiškiai pasirodo, jog Jėzus Kristus turėjo tikrą žmogaus kūną, o ne kūną atsinešą iš dangaus arba tik kuno išvaizdą. Paliudija taipogi tie žodžiai, kad Marija buvo tikrai Dievo Motina. Šv. tėvai persergi dar, kad žodis „moteriškės“ čionai tai-pat kaip ir Evangelijoje pažymi tikrai lytį ir nesako, jogei Marija po Viešpaties pagimdymo nebebuvo jau Pana (Jier.). — *Pastatytą po Įstatymu*. Kristus ne tik buvo tikras žmogus, bet ir nuo savo žemiško gyvenimo pradžios paduotas buvo Įstatymo valdžion. Plg. Luk. 2, 21... Apaštalas ypač pažymi tikrumą Viešpaties įsikunijimo ir

jo pastatymo po Įstatymu, kadangi tas tikrumas yra pamatiniu akmenimi atos tiesos, kurią šv. Povilas paprastai vadina savo Evangelija, butent, jog Įstatymas prašalintas per Kristaus mirimą, ir jogei išganymas visiems pasiekiamas per Kristų. — (5) *Kad jis...* Dvejopas Dievo Sūnaus pasiuntinystės tikslas išreikštas yra dviejuose tos eil. sakiniuose: Antriniu Kristaus pasiuntinystės tikslu buvo žydų išliuosavimas iš po Įstatymo vergijos, vyriausiuoju gi tikslu buvo pažadėtoji visų įsūnystė. — (6) *O kadangi...* Tik tie, kurie yra Dievo vaikai, ir jie visi gauna į savo širdis šv. Dvasią. Atsiuntimas at šv. Dvasios yra dievišku ženklu jų įsūnystės ir uždu busiančios tėvainystės. Šv. Dvasia pamoko visus šaukti, taip kaip kitodos šaukė Išganytojas: Tėve! (Mork. 14, 6). Sūnaus Dvasia yra tai trečioji švenč. Trejybės ypata. Aramaiškas žodis *Abba* regimai buvo vartojamas visoje bažnyčiose (plg. Mat. 6, 9). Bet pridėdavo prie jo ir graik. vertimą, kad tuo atkartojimu aiškiaus išreikštu kudikišką pasitikėjimą. — (7) *Taigi, yra...* Gr. t.: Taigi, tu esi jau... Kiekvienas, gavusis šv. Dvasią, yra jau nebe tarnas, bet sunus, gaunantis tėvainystę, dalyvavimą mesianiškame išganyme, pažadėtame Abramui, ne per Įstatymą, bet per Dievo mielaširdystę, kurs mus teikėsi padaryti savo įsūniais.

4. Paraginėmas nebegrįžti Įstatymo vergijon.

⁸ Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dii, serviebatis. ⁹ Nunc autem cum cognoveritis Deum, immo cogniti sitis a Deo: quomodo convertimini iterum ad infirma, et egena elementa, quibus de novo servire vultis? ¹⁰ Dies observatis, et menses, et tempora, et annos. ¹¹ Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

¹² Estote sicut ego, quia et ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me læsistis. ¹³ Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jamprisi-

⁸ Bet tuomet, tiesa, nepažindami Dievo jūs tarnavote tiems, kurie iš prigimimo nėra dievai. ⁹ O dabar pažinę Dievą, dargi ir Dievo pažinti, kaip gi vėl grįžtate prie silpno ir stokojančio pradžiamokslio, ikuriam norite išnaujo tarnaut? ¹⁰ Jūs užlaikote dienas, ir mėnesius, ir laikus, ir metus. ¹¹ Aš bijaus už jus, kad kartais veltui nebučiau darbavęsis tarp jūsų.

¹² Bukite kaip aš, nes ir aš esu kaip jūs. Broliai! maldauju jus; jūs manęs nieku nepažeidėt. ¹³ O žinote, jog jau pirma ku- no silpnybėje aš apsakojau jums

Neužsiganėdindamas priparodymais, kurie galėjo įtikrinti Galatų protus, Apaštalas pridėda paraginimus, kad pajudintu ir jų valią laikyties pažintosios tiesos (4, 8—20).

8—11. Visupirma jis juos meldžia negrįžti į vergiją, iš kurios yra atpirkti, kad apaštališki Povilo darbai pas juos nepasiliktų be vaisių.

(8) *Bet tuomet...* Apaštalas pažymi begalinį skirtumą tarp pirma buvusio pagoniško Galatų gyvenimo, kada jie nepažindami tikrojo Dievo garbino dievačius, ir tarp dabartinio krikščioniškojo. — (9) *Dievo pažinti* buvo Galatai, kada jiems, kaip savo įsuniams Dievas suteikė šv. Dvasią ir įvairias jos dovanas. — *Prie pradžiamokslio*, t. y. prie žydų apeigų, kurios yra silpnos, nes negali suteikti tikro gyvenimo, yra stokojančios, nes yra tik šešėlių busiančiųjų gėrybių. — *Išnaujo*. Galatai, pažinę Dievo vaikų liuosybę, nori išnaujo tapti vergais. Tiesa, jų dauguma buvo pirma sunkiausioje pagonystės vergijoje, bet ir Įstatymas, kurian įie nori grįžti, yra tik kitoks vergystės budas. — (10) *Jūs užlaikote...* Apaštalas išvardija žydų apeigas jau Galatų priimtas ir paliečiančias įvairias šventes. — *Dienas*: subatas, pirmas mėnesio dienas ir kitas švenčių dienas. — *Mėnesius*: pirmą-

jį ir septintąjį žydų metų mėnesį (*nisan* ir *tišri*). — *Laikus*: šventus Vėlykų, Sekminių ir Šėtrų šventės laikus. — *Metus*: Subatinius arba septintuosius, ir jubiliejinius arba penkiosdesimtuosius. Nors ir tikri krikščionis švenčia panašias dienas, bet kitoks yra pas juos tikslas, negu pas žydus. Vėlykos nėra krikščionims nerau- gintų duonų šventė, bet Viešpaties prisikėlimo atminimas ir t. t. — (11) *Aš bijaus...* Bijaus, bet nenusimenu, aš matau adurą, bet dar jūsų laivas nesudužo (Auk.).

12—16. Toliaus Apaštalas meldžia Galatus atsiminti meilę ir uolumą, su kuriuo buvo priėmę jį pirmą kartą apsako- jantį pas juos Evangeliją, ir dabar sekti jo pavyzdį.

(12) *Bukite kaip aš*: Pameskite Įstatymo parėdymus, kaip aš jų išsižadėjau. — *Aš esu kaip jūs*: Ir aš pasidariau liuosas nuo Įstatymo, kaip ir jūs buvote nuo jo liوسي pirm savo atsivertimo (Teod.). — *Nepažeidėte*, bet priešingai, jūs buvote man visuomet iki šiam laikui paklusnūs; taigi, ir dabar jūs manęs savo nepaklusnumu nenuliudinsite. — (13) *Kuno silpnybėje*. Senesnieji aiškintojai supranta tuos žodžius apie Apaštalo iškentėtus persekiojimus, bet anot naujesniųjų jais pažymėta yra varginga liga, kuria šv. Po-

dem: et tentationem vestram in carne mea ¹⁴ non sprevistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum. ¹⁵ Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros eruissetis, et dedissetis mihi. ¹⁶ Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

¹⁷ *Æmulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.* ¹⁸ Bonum autem æmulamini in bono semper: et non tantum cum præsens sum apud vos. ¹⁹ Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. ²⁰ Vellem autem esse apud vos modo, et mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

Evangeliją, ir jusų pagunda dėlei mano kuno ¹⁴ nepažadino jumyse paniekinimo ir atmetimo; bet jūs priėmėt mane, kaip Dievo aniolą, kaip Kristų Jėzų. ¹⁵ Kur tat yra jusų laimė? Nes aš duodu jums liudijimą, jog jūs, jei tai butu galėję įvykti, butumėt išlupe savo akis ir man davė. ¹⁶ Ar tat aš pasidariau jusų neprieteliu, tiesą jums sakydamas?

¹⁷ Jie jums rupinasi negerai; bet nori jus atskirti, kad jūs jais rupintumėtės. ¹⁸ Gera butu, kad jūs visuomet rupintumėtės gerumu ir ne tik tuomet, kada aš esu čia pat pas jus. ¹⁹ Mano vaikeliai, kuriuos aš vėl su skausmu gimdau, iki Kristus jumyse paveikslą gaus! ²⁰ Norėčiau gi dabar buti pas jus ir permainingti mano balsą, nes aš esu neramus dėlei jusų.

vilas, budamas Galatijoje, sirgo.—(14) *Nepažadino paniekinimo.* Apaštalo silpnybė buvo nemaža pagunda Galatams nepriimti jo mokslo; bet jie net neskaitė jos verta apsvaretymo arba kovos; taip gerą širdį jie parodė šv. Povilui, kad visai neveždėjo į tą jo silpnybę. Tai ir išreiškia Vulgatos žodžiai: *non sprevistis neque respuistis*.—(15) *Kur tat...* Kaip gi didi permaina buvo įvykusi pas Galatus! Jie tuomet skaitė save laimingais ir garsiai išreiškė tą savo laimę, kad jie buvo priėmę Apaštalą, nors apsuokintą silpnyste, ir kad jie buvo priėmę jo apsakojamą tikėjimą.—(16) *Ar tat aš...* Apaštalas, budamas pas Galatus, skelbė jiems tikrą Evangelijos mokslą; taigi, turėtu buti tuo didesnės pagarbos vertas; argi dėl tos tiesos jie skaito dabar jį savo neprieteliu?

17—20. Šv. Povilas, įkalbinėdamas Galatams sergėtis netikrų apaštalų, užbaigia paraginimą meilingu maldavimu.

(17) *Jie rupinasi...* Klaidžiamoksaliai jieško Galatų prietelystės, bet su negeru užmanymu; jie nori juos atskirti nuo vienybės su jų mokytoju, šv. Povilu.—(18)

Gera... Anot Vulgatos teksto yra čionai skaitytojų paraginimas rupinties visuomet tuo, kas gera. Bet tikresnis yra gr. t. *ζηλοῦσθαι* (inf. pass.), todėl eil. prasmė gali būti toki: Buti vertais kitų rūpėčio yra pats iš savęs geriausias dalykas, bet ta sąlyga, kad tą rūpestį sužadina geras užmanymas, ir kad jis yra nuolatinis. Žodžiai: *ne tik...* parodo, jog Galatai jau buvo nustoję savo gerų privalumų.—(19) *Mano vaikeliai...* Tik šitoje vienoje vietoje šv. Povilas vadina krikščionis tuo meilės pilnu vardu, kurs dažnai atsiitinka pas šv. Joną. Skausmus daro Apaštalui rūpesciai dėlei suvedžiojimo pavojaus, kuriame atsirado Galatai (Aug.).—*Iki Kristus...* Mes lyg-kad imame ant savęs Kristaus paveikslą, kada tampame krikščionimis.—(20) *Permainingti balsą.* Apaštalas žino, kad gyvas žodis daugiaus gali, negu rašytas. Todėl jis norėtu buti pas Galatus ir rašto balsą permainingti į žodžių balsą.—*Esu neramus:* susirupinęs, nes nebežinau, ką turėčiau sakyti ar daryti.

5. Įstatymo nereikalingumas pasirodo iš dviejų Abraomo sūnų istorijos.

²¹ Dicitis mihi qui sub lege vultis esse: legem non legistis?

²² Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, et unum de libera. ²³ Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem: ²⁴ quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans: quæ est Agar: ²⁵ Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Jerusalem, et servit cum filiis suis. ²⁶ Illa autem, quæ sursum est Jerusalem, libera est, quæ

²¹ Pasakykite man jūs, kurie norite būti po Įstatymu, ar ne-skaitėt Įstatymo? ²² Nes parašyta yra: Abraomas turėjo du sūnu, vieną iš tarnaitės ir vieną iš liuosos. ²³ Bet kurs iš tarnaitės užgimė pagal kuną; o kurs iš liuosos — pagal pažadėjimą. ²⁴ Tai pasakyta per palyginimą. Nes tai yra dvi sandori: viena ant Sinajaus kalno, gimdanti į tarnavimą, ta yra Ągara; ²⁵ nes Sinajus yra kalnas Arabijoje, turintis sąryšį su dabartine Jeruzale, kuri tarnauja su savo vaikais. ²⁶ Ana gi, kuri iš augštybių yra, Jeruzalė yra liuosa: ta yra mūsų motina.

21–31. Savo pripaodymą, jog Įstatymas nėra reikalingas Dievo duotųjų žadėjimų gavimui, šv. Povilas patvirtina dar vienu, alegoriškai išaiškindamas dviejų Abraomo sūnų istoriją, iš kurios pasirodo, jog tikru tėviniu tapo tik gimusis pagal Dievo pažadėjimą iš liuosos motinos, Saros, kuri buvo paveikslu Naujosios Sandoros.

(21) *Pasakykite...* Norinčius priimti ant savęs Mozės parėdymų jungą Apaštalas siunčia paklaustyti Įstatymo, kurs ir krikščionių bažnytinėse draugijose gana tankiai buvo skaitomas.—*Ar neskaityt.* Gr. t. *οὐκ ἀνοδετε*, ar negirdite.—(22) *Nes parašyta yra:* 1 Moz. 16, 15; 21, 2, kame randasi užrašyta istorija gimimo Izmaėlio iš tarnaitės, Ągaros, ir Izaoko iš Saros.—(23) *Bet kurs...* Sunus, užgimusi paprastu gimdymo budu, buvo paveikslas kuniškai iš Abraomo kilusios žydų tautos, užgimusi gi sulig Dievo pažadėjimo, nepaprastu stebuklingu budu buvo paveikslas tų, kurie yra Abraomo vaikai ne pagal kuną, bet pagal dvasią per tikėjimą.—(24) *Tai pasakyta...* Dievas taip surėdė atsitikimus, kad aniedvi moteri ir du jų sūnu tapo paveikslu tiesos, paliečiančios mesianiską karalystę.—*Nes*

tai. Gr. t. *αἷται*, haė, šitos. Taigi, tiedvi moteri yra dviejų sandorų paveikslu.—*Viena ant...* Ągara yra motina Arabų (Ągariečių...). kilusių iš Izmaėlio (1 Moz. 25, 12) ir gyvenusių Arabijoje aplink Sinajaus kalną (1 Moz. 21, 21; 25, 18). Taigi, Dievas savo Apevizdoje taip visa surėdė, kad krašte Ągaros vaikų (Bar. 3, 23), kurie su savo tėvu Izmaėliu buvo atstumti nuo Abraomo tėvainystės, padaryta buvo S. Įstatymo sandora. Ji jau savo atsiradimu tarsi nurodo, kad nesuteikia jokios teisės gauti vaikų tėvainystę ir labiaus pritinka nelaisviesiems.—(25) *Turintis sąryšį...* Dabartinė, žemiška Jeruzalė, atstovaujanti visą žydų tautą, kurios ji yra sostinė, priklauso į tą pačią tvarką, kaip ir Sinajaus kalnas.—*Tarnauja...* Kadangi Ągara, tarnaitė, gimė neluosus vaikus, todėl ir Jeruzalės, Įstatymo tarnaitės, vaikai yra neliusi.—(26) *Ana gi...* Prieš žemišką Jeruzalę Apaštalas stato kitą iš augštybių, kuri vadinasi taipogi dangiškąja (Žyd. 12, 22). Tai yra Naujoji Sandora; ji yra Kristaus Bažnyčia, kuri, turėdama savo vidurį ant žemės, priklauso dangiškoms augštybėms savo pradžia, savo prigimtimi ir savo tikslu. Bažnyčia yra liuosa, nes jos paveik-

est mater nostra. ²⁷ Sriptum est enim: Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, et clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, magis quam ejus. quæ habet virum. ²⁸ Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filii sumus. ²⁹ Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequabatur eum, qui secundum spiritum: ita et nunc. ³⁰ Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam, et filium ejus: non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ. ³¹ Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberavit.

²⁷ Nes parašyta yra: Linksminkis nevaisingoji, kuri negimdai; džiaugkis ir šukauk, kuri gimdymo skausmų neturi; nes daug yra vaikų apleistosios, daugiaus nekaip tos, kuri turi vyrą. ²⁸ Mes gi, broliai, kaip Izaokas, esame pažadėjimo vaikai. ²⁹ Bet kaip tuomet gimusis pagal kuną persekiojo tą, kurs yra pagal dvasią, taip ir dabar. ³⁰ Bet ką sako Raštas? Atmesk tarnaitę ir jos sunų; nes nebus tėvainiu tarnaitės sunus su liuososios sunumi. ³¹ Taigi, broliai, mes nesame tarnaitės vaikai, bet liuososios, per tą liuosybę, per kurią mus Kristus išliuosavo.

slu yra liusoji Sara, turi per Dievo pažadėjimą daugiaus vaikų, negu žydų synagoga, yra mūsų visų motina, nes ir mes užgimėm ne pagal kuną, bet pagal pažadėjimą ir, kaip Izaokas, esame liuosi ir tėvainiai.—(27) *Nes parašyta yra:* Iz. 54, 1-3. Abraomo ir Saros nevaisingumas buvo pranašui Siono nevaisingumo paveikslas. Kaip Sara išpradžios nevaisinga, paskui gi per Dievo pažadėjimą turėjo daug vaikų, perviršydama Agarą, taip ir dangiškoji Jeruzalė, kuri tarsi savo pradžią ėmė drang su pirmu pažadėjimu ateisiančio Išganytojo, Įstatymo laiku išrodė nevaisinga, Dievo užmiršta ir apleista, kada tuo pačiu metu žemiškoji Jeruzalė gyrėsi savo vienybe su Dievu ir gimdė daug vaikų pagal kuną; bet Išganytojui numirus ana pirmoji tuojau pasirodė vaisinga ir džiaugiasi skaitlingais ainiais ne pagal kuną, bet per Dievo pažadėjimą, ir labai perviršija synagogą.—(28) *Mes gi...* Apaštalas pritaiko palyginimą prie savęs ir prie skaitytojų: jų motina yra dangiška Jeruzalė, kurios paveik-

slu buvo Sara, ir kaip Izaokas jie yra gimę ne pagal kuną, bet per pažadėjimą.—(29) *Bet kaip...* Atverstieji neprivalo stebėtis, jei jie yra persekiojami.—(30) *Bet ką sako Raštas:* 1 Moz. 10, 10. 12. Nors tuos žodžius yra ištarusi Sara, bet kadangi Dievas su jais sutiko ir Abramui liepė sulig jų pasielgti, todėl Apaštalas teisingai juos vadina šv. Rašto žodžiais. Galop, Izmaėlis negavo tėvainystės ne nubaudimui už laikiną persekiojimą, bet dėlto kad jis, kaipo neliuososios sunus, neturėjo teisės ją gauti, kaip tai šv. Povilas ir paženklina, statydamas tarnaitės sunų priešais liuososios sunaus.—(31) *Taigi...* Bažnyčia yra liuosa, nes ji atsako liuosajai Sarai (e. 26); mes esame liuososios vaikai, dėlto kad mes, kaip Izaokas, pagimdyti esame ne pagal kuną, bet pagal dvasią per Bažnyčią padarytą pažadėjimą (28 e.), ir kad mes to dėlei, kaip Izaokas, kenčiame persekiojimą nuo tarnaitės vaikų ir, kaip jis, turime teisę gauti tėvainystę.

III. 1. Išvedimai ir paduotojo mokslo.

Caput V. ¹ State, et nolite iterum jugo servitutis contineri. ² Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. ³ Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis faciendae. ⁴ Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini: a gratia excidistis. ⁵ Nos enim spiritu ex fide, spem justitiae expectamus. ⁶ Nam in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium: sed fides, quae per caritatem operatur.

5. Perskyrimas. ¹ Stovėkit ir nepasiduokit vėl po vergystės jungu. ² Štai, aš, Povilas, sakau jums, jog jei apsipjaustytumėt, Kristus nebus jums neikiek naudingas. ³ O liudiju vėl kiekvienam žmogui save apsipjaustydinančiam, jog jis privalo pildyti visą Įstatymą. ⁴ Visai atskirti esate nuo Kristaus jūs, kurie įieskote nuteisinimo Įstatyme; jūs nustojote malonės. ⁵ Nes mes laukiame teisybės vilties Dvasioje iš tikėjimo. ⁶ Nes Jėzuje Kristuje neturi jokios vertės nei apipjaustymas, nei neapipjaustymas, bet tikėjimas, veikiantis per meilę.

Trečioje gromatos dalyje (5, 1—6, 10) randasi išvedimai iš paduotojo mokslo ir laikurie persergėjimai. Išvedimuose Apaštalas ragina savo skaitytojus, kaip liuosos Baznyčios liuosus vaikus, pasilikti krikščioniškoje liuosybėje ir nemainyti jos ant vergystės (5, 1—25).

1—6. Galatai privalo sergėties, kad pasiduodami Įstatymo tarnystėn nenustotu Kristaus malonės.

(1) *Stovėkit: laikykitės tvirtai.*—(2) *Aš, Povilas:* Apaštalas Jėzaus Kristaus — *Kristus nebus...* Apipjaustymas galėjo būti naudingas, kolei nepriimtas Kristaus tikėjimas (Rym. 2, 25), bet po jo priėmimo nebėra naudingas. Nors pats Apaštalas paskiaus apipjaustydino jau krikščionimi buvusį Timotiejų, tai vienok įvyko ne dėlto, kad butu norėjęs padaryti jį per tai tobulesniu krikščionimi, bet kad palengvintu jam susinešimą su dar neatvertais žydaiss, kurie kitaip jo, kaip neapipjaustyto pagonies, nebutu nei įleidę į savo draugiją, nei klause. Taigi, apipjaustymas kenkia tam, kurs nuo io šio to laukia (Jier.), o ne tam, kurs nemato jam jokios naudos savo dušiai (Aug.). Apipjaustymas buvo ženklas ateisiančio Mesijo; kas duodavosi apipjaustyti su religijine pagarba, tas dar netikėjo, jog

Išganytojas jau atėjęs yra (Tom.).—(3) *O liudiju:* imu Dievą į liudytojus.—*Save apipjaustydinančiam* su klaidinga nuomone, jog apipjaustymas yra reikalingas.—*Visą Įstatymą.* Apipjaustymas yra ženklas pilno pasidavimo žydų Įstatymui; todėl yra ir apsiėmimu pildyti jį su visomis smulkmenomis, apsiėmimu nepakeliamu ypač žmonėms pripratusiems prie krikščioniškos liuosybės.—(4) *Visai atskirti...* Kas viliasi rasiąs Įstatyme teisybę ir išganyimą, tas neturi jokios dalies Kristuje. Per krikštą ir tikėjimą Galatai buvo apsisilkę Kristumi ir į jį įdiegti (Jo. 15, 4...); kaip tik jie nukrypsta į Įstatymą, kurs buvo tik vadovu į Kristų, jie jo išsižada, nuo jo atsiskiria; ataisybę gi nuo vynmedžio, nebegausa jo sulčių, malonės.—(5) *Nes mes,* suvienytieji su Kristumi per krikštą.—*Teisybės vilties:* to, ką teisybė viliasi gausianti t. y. amžino užmokesnio danguje. Laukiame gi tos pažadėtos tėvainystės *Dvasioje iš tikėjimo*, t. y. per šv. Dvasią, kuri mummye sužadina tikėjimą ir viltį, ir kuri mums suteikiama yra krikšte, kaip amžino išganyimo uždas. Plg. Rym. 8, 23. 2 Kor. 1, 22; 5, 5.—(6) *Nes Jėzuje...* Tiems, kurie suvenyti yra su Jėzumi Kristumi, apipjaustymas arba neapipjaustymas nei-

⁷ Currebatis bene: quis vos impedivit veritati non obedire? ⁸ Persuasio haec non est ex eo, qui vocat vos. ⁹ Modicum fermentum totam massam corrumpit. ¹⁰ Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium quicumque est ille. ¹¹ Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc praedico: quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis. ¹² Utinam et abscindantur qui vos conturbant.

⁷ Gera! jūs bėgote; kas jus sutrukdė, kad butumėt nepaklusnūs tiesai? ⁸ Tas perkalbėjimas nėra iš to, kurs jus vadina. ⁹ Truputis rango suraugina visą įmaišymą. ¹⁰ Aš pasitikiu jums Viešpatyje, jog nieko kitaip nemanysite; o kas jus klaidina, bus nuteistas, kas nors jis butu. ¹¹ Aš gi, broliai, jei dar apsaoku apipjautymą, kam dar esu persekiojamas? Juk taip panaikintas yra kryžiaus papiktinimas. ¹² O, kad jie ir atpjauti butu, kurie jus klaidina!

kiek nepravėrčia išganymui.—*Per meilę.* Kaip mes kuno gyvumą pažįstame iš jo judėjimo, taip tikėjimą gyvumą iš gerų darbų. Kaip kunas numiršta, kada jį apleidžia duša, taip ir tikėjimas, jei nuo jo atsitolina meilė. To gyvo tikėjimo maldauja katekumenai pirm krikšto, nes joks kitas nesuvienija su Kristumi (Trident. Pos. 6. de iust. 7).

7—12. Galatų suvedžiotajai verti yra kietos bausmės.

(7) *Bėgote.* Paveikslas paimtas iš viešų žaidimų, kuriuose kas greičiaus pribėgdavo prie paskirto galo, tas gaudavo dovaną. Plg. 1 Kor. 9, 24. Kas tokiose lenktynėse norėjo laimėti, turėdavo laikytis tikro kelio ir paskirto bėgimo būdo ir taip pasiekti tikslą. Galatai gi, nepasiekę tikslo, apleidė tikrąjį kelią.—*Sutruk dė.* Gr. t. ἀνέροσεν, kelią užstojo.—(8) *Tas perkalbėjimas:* netikrų apaštalų pastangos sutrukdyti tikinėjusius bėgime.—*Iš to, kurs...* Jei ne iš Dievo Tėvo, tai suvedžiotajai yra piktos dvasios įrankiai (Tom.).—(9) *Truputis rango...* Plg. 1 Kor. 5, 6. Nors anie klaidžiamoksliai nėra skaitlingi, tačiau pavojaus nėra mažas Ziežirba yra nedidelis dalykas, vienok ji gali paversti pelenais namus ir miestus, ir kaip vėžys pamažu pereina ant viso kuno, ir viena pakvatusi avis užkrečia visas, taip ir jie atneša tikrą nelaimę, jei nuo jų neatsitraukiate (Jier.).—(10) *Viešpatyje.* Viešpats yra visokios vilties ir pasitikėjimo šaltinis, jis pataisys klaidingas Galatų nuomones. Todėl Apaštalas viliasi, kad jie nemansys kitaip, kaip jis pats mano.—*Bus nuteistas:* bus pasmerktas, nors ir butu pas žmones augščiausioje pagar-

boje.—(11) *Aš gi...* Klaidžiamoksliai regimai įkalbinėjo Galatams, kad šv. Povilas užlaiko pats Įstatymą ir kituose kraštuose skelbia apipjautymo reikalingumą, tuo labiaus, kad jis antrosios kelionės metu buvo pačioje Galatijoje apipjaustydyęs Timotiejų (Apd. 16, 3). Apaštalas tat atsako, kad tas prikašiojimas yra tikra melagystė, nes jei jie tiesą sakyti, žydai nebutu jo persekioję visur, kaip didžiausio savo tikėjimo priešo. Persekiojo gi žydai Apaštalą ir pirmuosius krikščionis ne tiek dėlto, kad jis skelbė Jėzų esant žadėtuojų Mesijų, kiek dėlto, kad juos skaitė Įstatymo griovėjais.—*Juk taip...* Ironiškas išvedimas. Jei Povilas butu mokęs, jog Įstatymo apeigos reikalingos yra nuteisinimui, tuomet papiktinimas, kurį darė žydams Mesijas prikalts į kryžių butu pasiliovęs, nes dar butu pasilikusi vieta Įstatymui.—(12) *O kad...* Apaštalas kalba, rusčiai pasityčiodamas: Gali jie save ne tik apipjautyti, bet net ir visai pažeisti (mutilare, castrare); nes jei jau vieno sąnario apipjautymas taip išrodo naudingas, tai daug naud gėsnis turėtu visiskas atpjomimas. Stabų tarnai taip ir darė savo dievačių pagarinimui (Tert. Ambr. Auks. Jier. Teof.). Šv. Povilas kalba taip rusčiai ne iš savo priešininkų neapykantos, bet iš meilės į Bažnyčią.

13—15. Įgyta liuosybė neprivalo pavirsti ištvirtimu, nes paliausuoti nuo senų apeigų krikščionis nėra liuosi nuo doros įsakymų; ištvirtimas butu tik įpūlimu į hauriausią kuno vergystę. Todėl reikia gėrgties piktą pasinaudojimo liuosybe ir dėlto daryti meilės darbus.

munditia, impudicitia, luxuria, ²⁰ idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae, ²¹ invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes, et his similia, quae praedico vobis, sicut praedixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. ²² Fructus autem Spiritus est: caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, ²³ mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Adversus hujusmodi non est lex. ²⁴ Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, et concupiscentiis. ²⁵ Si spiritu vivimus, spiritu et ambulemus.

sileidimas, ²⁰ stabų garbinimas, žavėjimai, neprietelystės, barnis, pavydai, rustybės, vaidai, nesutikimai, atskalos, ²¹ neapykantos, užmušimai, girtuoklystės, apsirijimai ir į tuos panašūs daiktai, apie ką aš jums pranešu, kaip pirma sakiau, jog kurie tai daro, tie Dievo karalystės negaus. ²² O dvasios vaisius yra: meilė, džiaugsmas, ramybė, kantrybė, malonybė, gerumas, romumas, ²³ meilumas, ištikimumas, privengimas, prisitūrėjimas, nekaltybė. Prieš tuos nėra įstatymo. ²⁴ O kurie Kristaus yra, tie prikaltė į kryžių savo kūną su savo ydomis ir geiduliais. ²⁵ Jei gyvename dvasia, dvasia ir elgkimės.

kymą. Žodžiais „begėdlystė, pasileidimas“ yra išverstas vienas graikiškas vardas ἀσέλγεια. — (20) *Stabų...* Antroje vietoje išvardytu yra du nusidėjimu prieš Dievą; toliau eina devyni nusidėjimai prieš artimą, pirmasis gi iš jų yra bendras vardas. — (21) *Girtuoklystės* . . Ketvirtame nusidėjimų skyriuje patalpintu du praskaltimu prieš prisitūrėjimą. — *Pranešu*, dabar šioje gromatoje. — *Pirma sakiau*, pas jus budamas. — *Kurie tai daro*, atsivertę jau į Kristaus tikėjimą. — (22) *O dvasios vaisius*. Apaštalas, kalbėdamas apie ydas, vartojo dangskaitlį (*kuno darbai*), nes ydos ir pavienės gali būti žmoguje, ir viena jau atstumia nuo dangaus karalystės: išskaitydamas gi dorybes, užvardija jas vienskaitliu: *vaisius*, nes viena dorybė, jei ji tikrai tobula yra, būtinai jungiasi su kitomis, kadangi jos visos turi savo šaknis meilėje; o taipogi vienos,

jei ji nėra sujungta su kitomis, negana yra dangaus karalystei laimėti — *Meilė...* Gr. t. išskaityti yra tik devyni dvasios vaisiai; taigi, Vulgatoje kaikurie vardai išversti yra dviem žodžiais. Gr. t. yra meilė, džiaugsmas, ramybė, romumas, kantrybė, teisumas, ištikimumas, meilumas, nekaltybė. — *Džiaugsmas* iš pasidauginimo Dievo garbės. — *Ramybė*: santaika su kitais žmonėmis. — (23) *Prieš tuos nėra įstatymo*. Įstatymas neskiria bausmių dorybėms ir nestato jokių grasimų tiems, kurie papuošti yra dorybėmis. Plg. 1 Tim. 1, 9 — (24) *O kurie...* Per krikštą mes susivienijame su mirstančiu ant kryžiaus Kristumi, ir su Kristumi miršta mūsų senasis žmogus, t. y. kunas su savo geiduliais ir piktais palinkimais, o iš krikšto išeina naujas žmogus, taip kad dabar pats Kristus gyvas yra mumyse per savo Dvasią. Plg. Rym. 6, 3..

2. Įvairūs persergėjimai.

²⁶ Non efficiamur inanis glorie cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

Caput VI. ¹ Fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tenteris. ² Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. ³ Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. ⁴ Opus autem suum probet unusquisque, et sic in semetipso tantum gloriam habebit, et non in altero. ⁵ Unusquisque enim onus suum portabit.

⁶ Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis. ⁷ Nolite errare: Deus non irri-

²⁶ Nesidarykim geidžiančiais tuščios šlovės, vieni kitus įpykindami, vieni kitiems pavydėdami.

6. Perskyrimas. ¹ Broliai, jei žmogus netikėtai ir įpultu kokian nusidėjiman, jūs, kurie dvasiški esate, pataisykite tokį romumo dvasioje; atsižvelgiant į save patį, kad ir tu nebutum pagundytas. ² Kits kito naštas nešiokite ir taip išpildysite Kristaus įstatymą. ³ Nes jei kas tariasi kuo nors esąs, nieku budamas, pats save suvedžioja. ⁴ O kiekvienas teištiria savo darbą, ir taip jis turės šlovę tik pats savyje, o ne kitame. ⁵ Nes kiekvienas neš savo našta.

⁶ O mokomas žodžio tesuteikia iš visų savo gėrybių tam, kurs jį moko. ⁷ Neklyskite: Dievas neleidžia iš savęs tyčioties.

(26) *Nesidarykim...* Kas jieško tuščios, šlovės, tankiausiai savo puikybe įpykina kitus ir pavydi tam, kurs regisi už jį viršesnis esąs.—(6, 1) *Netikėtai įpultu...* Nors tikintieji per krikštą suvienyti yra su Kristumi, vienok piktas pageidimas dar nėra juose visai numiręs, taip kad gali atsitikti, jog kas nors, nesekdamas šv. Dvasios malonės, pasiduos netikėtai pagundai ir nuklys nuo tikrojo kelio. Ir tuomet mums ne valia liauties mylėjus tokį nupuolusį, bet reikia pasielgti su juo romybėje, kad jis gulėtų iš savo nupuolimo atsikelti.—*Kurie dvasiški:* visi tikintieji, kurie elgiasi pagal dvasią.—*Atsižvelgiant...* Niekas taip nesuminkština rustybės baudžiančiame, kaip baimė savojo nupuolimo (Tom.).—(2) *Kits kito naštas...* Žodis „našta“ reiškia cionai nusidėjimus ir doriškas netobulybes.—*Kristaus įstatymą:* artimo meilės įsakymą, kurs yra ypatingu budu Kristaus įsakymu (Jo. 13, 34) ir sutrumpinimu viso Naujojo Įstatymo.—(3) *Nes jei...* Jei kas save skaito šiuo tuo

didžiu, jis pats save klaidina, kadangi jis yra niekas (Jier.) ir iš savęs turi tik meilę ir nusidėjimą (2 Conc. Araus. c. 22).—(4) *Savo darbą:* visus savo veikalus.—*Ir taip jis...* Ta sakinio dalis turi ironišką prasmę. Tuomet jis nebeturės pagundos kitus niekinti, dar-gi jis įsitikrins apie savo silpnybę, kadangi išvys save apsunktą nesuskaitomomis netobulybėmis.—(5) *Nes...* Plg. 1 Kor. 3, 8. Kiekvienas nešis su savim savo nuosavus paklydimus ir nusidėjimus, kuriais apsunkinta yra jo sąžinė. O tai apsireišk Dievo teisme, kame jau niekas mūsų neužstos (Jier. Auk. Aug.).

(6) *O mokomas žodžio.* Katekumenas, kuriam išguldomas Evangelijos žodis, privalo dalintis su savo mokytoju tomis gėrybėmis, kurios reikalingos yra jo gyvenimo užlaikymui. Galatai regimai nebuvo per daug greitai ką nors duoti. Plg. 2, 10.—(7) *Neklyskite...* Apaštalas prideda apskritą persergėjimą apie didį reikalingumą gerų darbų. Galatai regimai

detur. ⁸ Quæ enim seminaverit homo, hæc et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. ⁹ Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. ¹⁰ Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

⁸ Nes ką žmogus pasės, tai ir pjaus. Nes kas sėja savo kune, ir pjaus iš kuno pagedimą; o sėjantis dvasioje pjaus iš dvasios amžina gyvenimą. ⁹ Gera gi darydami nesiliaukime, nes savu laiku pjausime nesiliaudami. ¹⁰ Kolei tat turime laiką darykime gera visiems, o labiausiai tikėjimo namiškiams.

Gromatos užbaiga.

¹¹ Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu. ¹² Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur. ¹³ Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, ut in carne ve-

¹¹ Veizdėkite kokiomis raidėmis aš jums parašiau savo ranka. ¹² Nes kurie tik nori įtikti pagal kuną, tie verčia jus apsipjaustyti, tiktai kad ne kentėtu persekiojimo dėlei Kristaus kryžiaus. ¹³ Nes nei apsipjaustantys neužlaiko Įstatymo; bet nori, kad jūs butumėt apipjaus-

buvo apsilėidę tame dalyke ir teisinosi pramanytomis kliutimis. Bet Dievo jie neįves į paklydimą, kurs nubaus už tai savame laike.— (8) *Nes ką...* Plg. 2 Kor. 9, 6. Gr. t. vietose: *kune, dvasioje*, yra: kunui, dvasiai, t. y. ką daro dėlei savo kuno, ką daro prisitaikydamas prie reikala-vimų savo dvasios. Pjūtis bus atsakanti ir sėklos prigimčiai ir dirvos privalumams. Pagedimas čionai reiškia mirtį amžina, taip kaip pjūtis yra amžinas gyvenimas.— (9) *Gera gi...* Plg. 2 Tes. 3, 13. Apaštalas jau staciai be palyginimo ragina daryti gerai ir padrasina priminiu, jogei Dievo paskirtame laike danguje užmokesnis bus amžinas.— (10) *Turime laiką*: šiame žemiškame gyvenime. Nors krikščioniška meilė yra visuotina ir apima visus žmones, tačiau ji privalo ypač apsirėikšti dvasiškos šeimynos ribose. Tikėjimo namiškiais pavadinti yra tikintys, kaip priklausantys prie Bažnyčios, kuri yra Dievo namais. Jie yra taipogi vienos ir tos pačios dvasiškos šeimynos sąnariai. Plg. Efez. 2, 19 ir k.

antroje, dogmatiškoje gromatos dalyje.

(11) *Veizdėkite...* Nors iš tos eilutės daugelis spėja, jog visą šitą gromatą šv. Povilas buvo pats savo ranka parašęs, bet tikresnė regisi yra nuomonė tų, kurie sako, jog tik sekančios eilutės buvo jo paties ranka rašytos, tuotarpu kad lyg tai vietai, jam diktuojant, rašė kas kitas.— *Kokiomis*.—kaip didelėmis raidėmis.— *Parašiau*. Praėjusis laikas pavartotas vietose dabartinio senobiniu papročiu; nes gromatų rašytojai turėdavo mintyje ne savo laiką, kada rašė, bet tą laiką, kada gromata bus skaitoma.— (12) *Nes kurie tik...*, t. y. kurie nori pasirodyti gražiais išviršiniuose dalykuose ir įjukti kitiems, neatsižvelgdami į savo širdies privalumus. Prie išviršinių gi dalykų priklauso apipjaustymas. Galatų mokytojai yra veidmainiai, neturintys jokio gero tikslo Mozės Įstatymo įvedime. Įkalbinėdami apipjaustymą kitiems, jie nori išvengti įvairių persekiojimų, kuriuos Kristaus kryžiaus skelbimas buvo sukėlęs.— (13) *Nes nei...* Netikri apaštalai, įkalbinėjusieji Galatams priimti apipjaustymą, nedarė tai iš tikro uolumo apie Įstatymą, nes patys jo nesilaikė, kaip reikiant.— *Bet nori...*

11—18. Užbaigoje randasi trumpai atkartotos svarbiausios mintys, patilpusios

stra glorientur. ¹⁴ Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi: per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo. ¹⁵ In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque praputium, sed nova creatura. ¹⁶ Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, et misericordia, et super Israel Dei. ¹⁷ De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

¹⁸ Gratia Domini nostri Jesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

tyti, idant girtusi jusų kune. ¹⁴ O apsaugok Dieve, kad aš kuo girčiau, kaip tik kryžiuje mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, per kurį man pasaulis prikaltas yra į kryžių, ir aš pasauliui! ¹⁵ Nes Kristuje Jėzuje nei apipjaustymas neturi kokios nors vertės, nei neapipjaustymas, bet naujas sutvėrimas. ¹⁶ Ir kurie tik seks tą taisyklę, tebuna ramybė ir mielaširdystė ant jų ir ant Dievo Izraelio. ¹⁷ Toliaus niekas manęs tenevargina, nes aš nešioju savo kune Viešpaties Jėzaus žymes.

¹⁸ Musų Viešpaties Jėzaus Kristaus malonė teesie su jūsų dvasia, broliai! Amen.

Jie rupinasi tik tuo, kad galėtų pasigirti, jog jie daug pagonių atvedė į apipjaustymą ir taip žymiai padaugino naujatiškių skaitlių.— (14) *O apsaugok...* Didžiausias yra priešingumas tarp klaidžiamokšlių ir šv. Povilo jausmų; jis nori girties tikrai kryžiuje Jėzaus Kristaus, kurs yra tikra nuteisinimo priežastis.— *Pasaulis*, t. y. visi laikiniai dalykai, kada jie nusikreipia nuo Dievo ir tarnauja kunui. Per kryžių Apaštalas, suvienytas su Išganytoju prikaltu į kryžių, numirė tam pasauliui ir nebeturi su juo jokio ryšio.— (15) *Nes Kristuje...* Plg. 3, 27... 5, 6. Tik vienas dalykas teturi Dievo akyvaizdoje vertybę, butent, viršprigimtinės malonės stovis, žmogus pasiliekaantis per meilę veikiančiame tikėjime, Kristaus draugtėvą. Taip gyvena ir mano šv. Povilas, taip privalo manyti visi apkrikštytieji į Kristų, nusivilkusieji senąjį žmogų ir atatsinaujinę pagal savo Sutvėtojo paveikslą. Plg. Kol. 3, 9...—(16) *Tą taisyklę*: tikėjimo ir pasielgimo taisyklę, nurodytą 15. e.— *Ramybė...* Apaštalas linkėja skaitytojams ramybės, kurią suteikia susivienijimas su Kristumi, ir dieviškos mielaširdystės, kuri parodoma yra visiems Kristaus sąnariams, kur tik jie jos reikalauja, ypač gi teismo dienoje.— *Dievo Izraelio*: visų tikinčiųjų, ar jie atversti

iš pagonių ar iš žydų. Tikintieji yra Dievo Izraelis, o ne kaip netikintieji žydai, kurie yra Izraelis pagal kuną.— (17) *Toliaus niekas...* Priminimu savo apaštališko orumo šv. Povilas nori užbaigti ginčą ir savo vertybės priparodymui prideda šiuos žodžius. Vergai Rytų šalyje turėdavo ant savo kuno įdegintą žymę, iš kurios galima buvo pažinti, kam jie priklausė, taip ir šv. Povilas nori būti pažintas, kaip tikras Kristaus tarnas ir Apaštalas, iš Kristaus žymės, kurią jis turėjo ant savo kuno. Buvo tai randai kirčių ir žaizdų, kurias Povilas buvo iškentėjęs dėlei Kristaus, ir pėdsakos persekiojimų ir vargų, kuriuos buvo ant jo užtraukusi jo apaštališka tarnystė. Gražiai sako Apaštalas: *aš nešioju* lyg su kokia iškilme, o ne paprastai: turiu (Auks.). Aš neberašau jums daugiaus, vietoje raidžių aš jums parodau mano žaizdų pėdsakas; jos yra paliudijimu, kad mano apsakojimas yra tikras, nes aš vis tai už jį noriai iškentėjau (Teod).— (18) *Malonė...* Palaiminime Apaštalas linkėja, kad Dievo malonė būtų su skaitytojų dvasia, nes malonė gaunama yra dvasioje, dvasios priimama ir parodo savo veiklumą ant dvasios. Visą gromatą, kurios žymi dalis yra didžiai rusti, baigiasi meilės pilnu pavadinimu, *Broliai*.





GROMATA

Į EFEZIEČIUS.

I V E D I M A S.

1. Efezas buvo šv. Povilo laikuose vyriausias miestas Rymo provincijos, kuri vadinosi prokonsulinė Azija. Turtingas savo pirklyste, garsus deivės Dianos šventykla, nemažiaus žinomas iš dorinio ištvirkimo, Efezas buvo sutraukęs į save daug visokių gyventojų, kurių tarpe ne paskutinę vietą buvo užėmę ir žydai. Pagonių Apaštalas pirma sykį jį aplankė antrosios savo kelionės metu grįždamas iš Graikijos Syrijon. Nors jis tuomet labai trumpai čia pasiliko, vienok Evangelijos darbą pradėjo ir skelbė Kristaus mokslą vietinių žydų synagogoje. Antras apsilankymas Efeze įvyko trečiosios apaštališkos kelionės metu ir tęsėsi gana ilgai, nes arti trejų metų. Apaštalas darbavosi su didžiausiu uolumu ir pasisekimu; krikščionių skaitlius ne tik pačiame Efeze, bet ir plačioje jo apylinkėje pasidarė taip žymus, kad Dianos garbintojai, pabūgę savo deivės garbės sumažėjimo, su-

kėlė maištą prieš Povilą, ir jis buvo priverstas pasitraukti. Taigi, Efezo bažnyčios įsteigėju ir tikru jos tėvu buvo šv. Povilas. Jo rūpesčiu buvo čionai atversta į Kristaus tikėjimą nemaža žydų, bet daug daugiaus pagonių.

2. Ar šv. Povilo gromata šv. knygų kanone įvardinta „į Efeziečius“ buvo paskirta tik Efezo krikščionims, ar taipogi ir platesnės apylinkės bažnyčioms, nėra tikrai žinoma. Apleidimas antraše žodžio „Efeze“ tokiuose senuose ir svarbiuose kodeksuose, kaip Vatikaniškas ir Sinaitiškas, jo nebuvimas ir kituose dar senobės rankraščiuose, kaip liudija Tertulijonas ir šv. Bazilius, galop stoka pačioje gromatoje kokių nors žymesnių priparodymų, kad šv. Povilui jo skaitytojai yra taip gerai pažįstami, kaip ištikrųjų buvo Efeziečiai, lyg-kad liudija, jog pagonių Apaštalas rašydamas tą gromatą turėjo mintyje ne vien Efezo krikščio-

nis. Bet seniausias padavimas, paremtas ant liudijimo Muratorio kanono, šv. Ireniejaus raštų, Klemenso Aleks., pačių Tertulijono ir šv. Baziliaus ir daugelio kitų rašytojų, o taipogi beveik visų kitų senobinių kodeksų, be jokio svyravimo tvirtina, jog ta šv. Povilo gromata buvo parašyta Efeziečiams. Apleidimas gi ypatingų pasveikinimų ir kitų artimesnės pažinties žymių yra aiškinamas negana gerai žinomomis aplinkybėmis, kuriose veikalas buvo parašytas.

3. Nėra tikrai žinoma, koki buvo gromatos į Efeziečius rašymo priežastis, bet iš turinio (1, 15.) galima numanyti, kad Apaštalas, pasilikdamas Rymo kalėjime (kame 63 m. gromatą ir parašė) buvo gavęs kaipurias žinias apie Efezo bažnyčios stovį, kurs kad ir tebebuvo visai geras, bet galėjo paslyti dėlei pavojingų nuomonių, platinamų tuo metu Azijoje. Regimai klaidingi mokslai dar nebuvo arčiau palietę Efezo krikščionių, nes šv. Povilas nekovoja su jais stačiai; jis juos griaua, tikrai aiškiaus išdėstydamas krikščioniško mokslo tiesas, priešingas aniems paklydi-

mams, ir sustiprina tikinčius prieš pavojų, padidindamas jų žinojamą ir dorybes.

4. Gromata, be trumputės įžangos (1, 1—2), susideda iš dviejų dalių, kurių pirmoje, turinčioje dėkojimo išvaizdą, Apaštalas kalba apie Kristaus atneštas geradarys-tes (1, 3—3, 21), antroje gi daro išvedimus iš paduotojo mokslo (4, 1—6, 9). Užbaigoje Apaštalas ragina visus tvirtai kovoti už tikėjimą (6, 10—24).

5. Gromata į Efeziečius ne tik randasi nuo seniausių laikų šv. knygų kanone, bet taipogi buvo žinoma kaip šv. Povilo veikalas. Vienok prieš jos autentiškumą racionalistai kelia gana daug abejonių, ypač dėlei panašumo išsireiškimuose su gromata į Kolosiečius. Bet tas panašumas, nors nėra taip didelis, kaip sako kritikai, labai pigiai išsiaiškina ta aplinkybe, kad abidvi gromati buvo parašyti tuo pačiu laiku, gal tik kelioms dienoms pralinkus kita po kitos, priegtam gromata į Efeziečius turėjo būti rašyta su didžia paskuba, kaip nurodo jos nelygus stilius.



Epistola beati Pauli Apostoli ad Ephesios.

Švento Povilo Apaštalo gromata į Efeziečius.

Antrašas. I. 1. Dėkojimas Dievui už visas geradarystes visiems per Kristų suteiktas.

Caput I. ¹ Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, et fidelibus in Christo Jesu. ² Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

³ Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo, ⁴ sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immacula-

1. Perskyrimas. ¹ Povilas, Jėzaus Kristaus Apaštalas per Dievo valią, visiems šventiesiems Efeze ir tikintiems Kristuje Jėzuje. ² Malonė jums ir ramybė nuo Dievo, mūsų Tėvo, ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus.

³ Pašlovintas teesie Dievas ir mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėvas, kurs mus palaimino Kristuje visokiuo dvasišku palaiminimu danguose; ⁴ kaip mus išrinko jame pirm pasaulio su-tvėrimo, idant butumėm šventi

1—2. Antrašas su pasveikinimu yra paprastas ir labai trumpas.

(1) *Apaštalas*. Kaip kitose gromatose, taip ir čia šv. Povilas pažymi savo apaštališką tarnystę.—*Per Dievo valią*. Kad kas galėtų vadintis apaštalu tikroje to žodžio prasmėje, reikia būti Dievo pavadintu ir liudytoju Jėzaus Kristaus priskėlimo iš numirusių. Plg. Apd. 1, 21.—*Šventiesiems*. Šventaisiais vadinasi krikščionis, nes jie Dievo išrinkti yra iš pasaulio ir suvienyti jo šv. Bažnyčioje.—*Efeze*. Apie tą žodį veiz. įvedimą.—*Tikintiems*: suvienytiems per tikėjimą su Jėzumi Kristumi, kurs yra jų šventumo ir ištikimumo šaltinis.—(2) *Malonė*... Paprastas pasveikinimo budas. Plg. Rym. 1, 7 ir paaiškinimą.

Pirmoji, dogmatiška gromatos dalis (1, 3—3, 21) turi dėkojimo ir maldos išvaizdą. Apaštalas joje visupirma (3—14) dėkoja Dievui atskirai už visas geradarystes sau ir Efeziečiams per Kristų suteiktas: už tai kad Dievas nuo amžių

juos išrinko ir paskyrė, idant butu nu-teisinti ir taptu įsuniiais (4—6); kad tą amžiną pilną meilės užmanymą įvykdė per Jėzų Kriatų, juos savo krauju atpirkusį ir jiems suderinimo paslapčių apreiškusį (7—12), ir kad pavadintiems į tikėjimą ir jį priėmusiems suteikė šv. Dvasią, kaip busiančios tėvainystės uždą (13—14).

(3) *Pašlovintas*. Atsakantijs tam žodžiui ebr. *baruch*, gr. *εὐλογητός*, lot. *benedictus* turi dvejopą prasmę: laiminti ir šlovinti. Dievas laimina mus darbais, geradarymu; mes gi turime jį laiminti nors dėkojimo ir šlovinimo žodžiais. Plg. 2 Kor. 1, 3-5.—*Danguose*. Tas išsireikšimas atsikartoja šitoje gromatoje penkis sykius, visur vietai nurodyti. Gali būti, kad Apaštalas nori pažymėti skirtumą tarp N. J. palaiminimų ir palaiminimų, suteiktų synagogai, kurie buvo žemiški. Dvasiškas palaiminimas, ateinantis iš dangaus, mums suteikiamas yra per Kristų ir jame.—(4) *Išrinko*. Kaip Abra-

ti in conspectu ejus in caritate. ⁶ Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum: secundum propositum voluntatis suæ, ⁶ in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo. ⁷ In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum secundum divitias gratiæ ejus, ⁸ quæ superabundavit in nobis in omni sapientia, et prudentia: ⁹ ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit

ir nesutepti jo akyvaizdoje meilėje, ⁵ pirmąskirdamas mus, kad butumėm jam įsuniais per Jėzų Kristų pagal jo valios užmąymą, ⁶ kad pagarbintumėm šlovę jo malonės, kurioje padarė mus meiliais savo mylimame Sunuje, ⁷ kuriame turime atpirkimą per jo kraują, nusidėjimų atleidimą pagal turtus jo malonės, ⁸ kuri apstingai apsiireiškė mums visokioje išmintyje ir protingume, ⁹ kad duotu mums pažinti savo valios paslaptį pagal savo pamėgimą, pagal kurią jis buvo savyje nutaręs ¹⁰ laiko pilnybės

omo ypatoje Dievas buvo išrinkęs visą Izraelio tautą, taip N. I. visi suvieniję su Kristumi yra jame ir per jį dieviškojo išrinkimo dalykas. — *Pirm pasaulio...* Pirm visų amžių. — *Šventi*, per atgimimą; *nesutepti*: užlaikantys Dievo įsakymus. — *Jo akyvaizdoje*; taigi, tikrai šventi ir nesutepti. — *Meilėje*. Dievas mus mylėdamas, išrinko mus nuo amžių. Ne dėlto kad Dievas pramatė, jog mes busime šventi ir nesutepti, jis mus išrinko iš pasaulio, bet idant mes tokiais taptumėm. Ne mūsų šventumas buvo jo išrinkimo pamatu, bet Dievo padarytasis išrinkimas buvo pamatu mūsų šventumui (Aug.). Tas šventumas privalo būti tikras, vidujinis, kaip sako Trid. Susir.: „Jei kas sakytu, jog žmonės nuteisinami yra arba tik per priskaitymą jiems Kristaus teisybės, arba vien per nusidėjimų atleidimą, be malonės ir meilės, kuri į jų širdis per šv. Dvasią išliejama yra ir juose pasilieka, arba dar joguei malonė, per kurią mes esame nuteisinami, yra tik užtarimu prieš Dievą, tas tebuna atskirtas (Pos. 6. p. 11). — (5) *Pirmąskirdamas...* Plg. Rym. 8, 30. Veikiančia priežastimi pirmąskyrime yra Dievo valia, nupelnančiaja gi Jėzus Kristus, artimiausiu tikslu yra mūsų pašventimas, paskutiniu gi pašlovinimas Dievo mielasirdystės ir gerumo (e. 6) — (6) *Meiliais*. Mes esame tik tuomet Dievui meilūs, kada mes esame suvienyti su Kristumi.

(7) *Kuriame...* Jėzus Kristus yra mūsų atpirkimo šaltinis; jo ypata ir jo darbas negali būti atskirti kits nuo kito. Abudu gi randasi Bažnyčioje ir tiktai joje,

nes ji yra dvasiškas Kristaus kunas ir jo darbo tūsa; taigi, tik Bažnyčioje tegalima rasti atpirkimą ir išganymą. — *Atpirkimą...* Atpirkimas buvo mums suteiktas, kada Kristus paaukėjo save kaipjo Dievo teisybei pilnai atsakantį atpirkimo užmokėsnį, be kurio nenorėjo mums atleisti. Taip buvo nuimta nuo mūsų skola ir bausmė, sugrąžinta santaika su Dievu ir prasalinta šetono valdžia ant mūsų. — *Pagal turtus...* Plg. Rym. 1, 9... Begaliniai Išgauytojo malonės ir gerumo turtai apsiireiškė jo pasišventime, kada jis už mus numirė. — (8) *Išmintyje...* Išmintis ir protingumas yra privalumai Dievo suteikti tikintiems, kad jie geriaus suprastu jo apreiškimus. Gr. σοφία ir ὑπόνοια; tuo tarp savęs skiriasi, kad vienas išreiškia išmintį, kaipjo pažinimą apreiškųjų tiesų, antras gi praktišką išmintį, t. y. mokėjimą pasinaudoti pažintuoju mokslu, jį pritaikyti. — (9) *Kad duotu...* Gr. t.: „davęs mums pažinti“. Apaštalas nepaženklina, kaip butgalima manyti, žiurint į Vulgatos tekstą, priežasties, dėlei kurios Kristaus malonė apščiai mums apsiireiškė, bet būdą, kokiuo mums Dievas suteikė išmintį; tuo būdu yra apreiškimas jo dieviškų paslapčių. — *Paslaptis*. Paslaptis (sacramentum) reiškia čionai, kaip ir visur N. Įstatyme, dalyką ne tik žmonėms nežinomą, bet tokį, kurio vien savo protu be viršprigimtinio Dievo apreiškimo ir negalima pažinti. Paslaptimi, kurios apreiškimas visai priklausė nuo liuosos (*pagal pamėgimą*) Viešpaties valios, buvo Kristaus išikunijimas ir atpirkimo darbas. — (10) Dievas pagal savo pamėgimą buvo nuta-

in eo, ¹⁰ in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, et quæ in terra sunt, in ipso: ¹¹ in quo etiam et nos sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ: ¹² ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui ante speravimus in Cristo: ¹³ in quo et vos, cum audissetis verbum veritatis, (Evangelium salutis vestræ) in quo et credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, ¹⁴ qui est pignus hereditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.

išsipildyme atnaujinti Kristuje visa, kas yra danguje ir kas ant žemės, jame, ¹¹ kuriame taipogi ir mes burta pavadinti esame, pirmąkart pagal nutarimą to, kurs visa daro sulig savo valios užmanymo, ¹² kad butumėm jo garbės pašlovinimui mes, pirma turėjusieji viltį Kristuje; ¹³ kuriame ir jūs, išgirdę tiesos žodį (jūsų išganymo Evangeliją) ir į jį įtikėję, pažymėti esate šventąja pažadėjimo Dvasia, ¹⁴ kuri yra mūsų tėvainystės užduo jo nuosavybei atpirkti, jo garbei pašlovininti.

reš visa atnaujinti laikų pilnybės išsipildyme, t. y. kada praeis laikas, kurį jis buvo paskyręs prisitaikymui į išganytojo atėjimą. Tas laikas dabar jau buvo praėjęs (plg. Gal. 4, 4). Kaip žydai taip ir pagonis galėjo pamatyti, kad išganymas nėra pasiekiamas savo įiegomis ir išminčiomis, ir tokiuo būdu buvo sužadintas atpirkėjo troškimas. — *Atnaujinti.* Gr. ἀνακατασκευάζει reiškia: suvienyti po vienu viršininku. Aniolų pasaulis, išreikštas žodžiais: *kas yra danguje*, ir žmonių pasaulis, *kas ant žemės*, kuriuodu nusidėjimas buvo perskyręs, turėjo būti suvienytu amžinai per vieną viršininką, mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, ir padarytu viena vienetine, didžia Dievo šeimyna. Tai gi pilnai įvyks po antrojo Kristaus atėjimo. — *Jame:* Kristuje. — (11) *Kuriame taipogi...* Ne tik paslaptis buvo mums apreikšta, bet mes dalyvavome taipogi jo palaiminimuose. — *Mes burta pavadinti...*, t. y. mes buvome išrinkti be jokio iš mūsų pusės nuopelno. — *Sulig savo valios...* Dievo valia yra tikra mūsų išrinkimo priežastis. — (12) *Jo garbės pašlovinimui.* Pašlovinimas yra tikslas, kurį mes turime pasiekti; garbė yra tikslas, kurį Dievas nori per mus pasiekti. — *Pirma turėjusieji...* Tie žodžiai nurodo, jog šv. Povilas čia turėjo mintyje žydus, tapusius krikščionimis; nes kada pagonis gyveno be vilties, be Kristaus (plg. 2, 12),

Mesijo laukimas buvo tarsi žydystės dušia, be kurio ji buvo numirusi.

(13) *Kuriame:* Kristuje. — *Ir jūs.* Ypatos permaina parodo, kad dabar Apaštalas stačiai kreipiasi į krikščionis iš pagonių. — *Išgirdę...* Pirma išganymo sąlyga yra pažinti tiesą, *išganymo Evangeliją*, t. y. gerą naujieną, apreiškiančią išganyimą. — *Įtikėję...* Negana pasiklausyti evangelijinio pamokslu, bet dar reikia jis priimti su tikėjimu. — *Pažymėti...* Ant įtikėjusių lyg-kad buvo padėta šv. Dvasios antspauda, ženklas jų, kaipo vaiku, priklausymo Dievui. Anspaudos paveikslas gali būti vartojamas dvejopu būdu: antspauda patikrina turinį užtenkintojo dalyko, arba nurodo, kad pats dalykas yra tikrai to, keno antspauda ant jo padėta. Paskutinėje prasmėje paveikslas vartojamas yra čionai ir Rym. 4, 11; šv. Dvasia patikrina, kad kas nors yra krikščionis. Plg. 2 Kor. 1, 22. — *Pažadėjimo Dvasia:* šv. Dvasia, kuri daug sykių buvo Kristaus žadėta. Plg. Luk. 11, 13. Jo. 7, 39 ir k. — (14) *Uždu.* Šv. Dvasia yra taipogi užduo (užmokėsio dalimi iškalno duodama), kad mes krikščionis gausime amžiną tėvainystę. — *Nuosavybei atpirkti,* t. y. kolei Dievas neužbaigs krikščionių išganymo, kuriuos išganytojas tarsi nupirko sau nuosavybėn. Plg. 1 Petr. 2, 9. Apd. 20, 28.

3. Ypatingas dėkojimas už Efeziečių ištvėrmę tikėjime ir meilėje.

¹⁵ Propterea et ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Jesu, et dilectionem in omnes sanctos, ¹⁶ non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis: ¹⁷ ut Deus, Domini nostri Jesu Christi pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ et revelationis, in agnitione ejus: ¹⁸ illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, et quæ divitiæ gloriæ hereditatis ejus in sanctis, ¹⁹ et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui cre-

¹⁵ Todėl ir aš, išgirdęs apie jūsų tikėjimą Jėzuje Kristuje ir apie meilę į visus šventuosius, ¹⁶ nepaliauju dėkojės už jus ir jus minėjęs savo maldose, ¹⁷ idant mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Dievas, garbės Tėvas, duotu jums išminties ir apreiškimo Dvasią jojo pažinimui; ¹⁸ apšviesdamas jūsų širdies akis, kad žinotumėt, koki yra viltis jo pašaukimo, ir kokie jo tėvainystės garbės turtai tarp šventųjų, ¹⁹ ir koks yra visa perviršijantis didumas jo galybės mumyse, kurie įtikėjome, pagal vei-

15—19. Dėkodamas Dievui už Efeziečių ištvėrmę tikėjime, Apaštalas draug maldauja Dievą, kad jis juos apšviestų savo malone, su kurios pagalba galėtų pažinti, koks yra jų pavadinimo ir busiančios garbės prakilnumas, o taipogi, koks yra jo galybės didumas.

(15) *Aš išgirdęs...* Iš tų žodžių kaikurie išveda, jog gromata buvo parašyta ne vien Efeziečiams, bet ir kitiems krikščionims, kuriems Apaštalas ne pats buvo apsakojęs Evangeliją. Toks išvedimas vienok neišrodo teisingas, nes Povilas kalba čionai apie Efeziečių pažangą, padarytą nuo paskutinio su jais matymosi. Plg. Filem., 5, kame taip pat Apaštalas atsiliepia į savo artimą sandarbininką. — *Tikėjimą Jėzuje...*, t. y. tikėjimą, kurio pamatu ir nuolatinio šaltiniu yra Jėzus Kristus. — *Meilę*. Apaštalas visuomet riša su tikėjimu meilę (Auk.). Tikėjimas yra pamatas, meilė viršunė; tikėjimas yra šaknis, meilė vaisius. — *Šventuosius*: visus krikščionis. — (16) *Nepaliauju...* Dėkodamas Dievui už jau suteiktas malones, Povilas maldauja jį suteikti Efeziečiams naujas, nes krikščionis niekuomet neprivalo manyti, kad jis pasiekė tobulybę. — (17) *Jėzaus Kristaus Dievas*, — pagal žmogišką Viešpaties prigimtį. Kaip Dievas Kristus yra Tėvo garbės atblizgis. O kaip Dievas - Žmogus

jis yra tarpininkas visokios malonės ir dovanų, kurių pirmuoju šaltiniu yra Tėvas (Teod.). — *Išminties...* Kadangi šv. Dvasia gali suteikti žmonėms įvairias dovanas ir nevienokiame laipsnyje, todėl suprantama, kodėl čionai Apaštalas vėl jos linkėja savo skaitytojams, kurie anot 13 eil. jau turi šv. Dvasią. Tenai paminėtas yra šv. Dvasios turėjimas, kaip dalykas, kuriuo krikščionys skiriasi nuo kltų, čionai gi maldaujama jiems malonių pilnybės. — *Jojo pažinimo*. Pilnas kiek galima Dievo pažinimas yra tarsi išminties ir apreiškimo turinys, kurio Apaštalas linkėja savo skaitytojams. — (18) *Apšviesdamas...* Yra tai atkartojimas minties 17 e. — *Kad žinotumėt...* Apaštalas išvardija tris dalykus, kurių žinojimo jis linkėja Efeziečiams. Pirmas: *Koki yra viltis...* Kokios yra amžinos gėrybės, į kurias mus Dievas pavadina. Antras: *Kokie... turtai*, t. y. išganymo išpildymas su visomis jo gėrybėmis (plg. Rym. 14, 37): dalyvavimu dieviškame gyvenime, jo garbės turtuose. — *Tarp šventųjų*, — pavadintųjų į tikėjimą, tapusių Dievo įsuniais. — (19) Trečiasis dalykas: *Visaperviršijantis didumas...* Didžiausi galybė, kurią Dievas apreiškia, padėdamas tikintiems pasiekti jų vilties dalyką ir džiaugties jų brangiąja tėvainyste.

dinus secundum operationem potentiae virtutis ejus, ²⁰ quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in caelestibus: ²¹ supra omnem principatum et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro. ²² Et omnia subjecit sub pedibus ejus: et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, ²³ quae est corpus ipsius, et plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.

Caput II. ¹ Et vos, cum essetis mortui delictis, et peccatis vestris, ² in quibus aliquando

kiną galybės jo stiprumo, ²⁰ kurį jis parodė Kristuje, prikeldamas jį iš numirusių ir pasodinamas jį po savo dešinės danguose, ²¹ ant visų kunigaikštysčių, ir valdžių, ir galybių, ir viešpatysčių, ir ant visokio vardo, kurs yra minimas ne tik šiame amžyje, bet ir busiančiame. ²² Ir visa padėjo po jo kojų, ir davė jį, kaip galvą, ant visos Bažnyčios, ²³ kuri yra jo kunas ir pilnybė to, kurs visame per visus išsipildo.

2. Perskyrimas. ¹ Ir jus, buvusius numirusiais per jūsų prakaltimus ir nusidėjimus, ² ku-

20—23. Dievo galybės didumas pasirodo iš to, ką jis yra padaręs su Kristumi, kurį, prikeltą iš numirusių, padarė už visa viršesniu ir savo Bažnyčios galva.

(20) *Kurį jis parodė...* Didžiausi Dievo galybė, ant kurios remiasi mūsų vilties įvykimas, apsieisė prikėlime iš numirusių Jėzaus Kristaus, jo išaugstinime ant visų sutvėrimų ir padarymo iš jo Bažnyčios galvos. — *Pasodinamas...* Sėdėjimas po dešinės yra ženklas šlovės ir išaugstinimo. Yra tai aliuzija į Ps. 109, 1. Plg. 1 Moz. 48, 13—19. 1 Kar. 2, 19. — (21) Keturi vardai: *Kunigaikštysčių...* pažymi keturis dangiškųjų dvasių skyrius. Grom. į Kolos. panašioje vietoje (plg. Kol. 1, 16) minimi yra dar s o s t a i. Pridedant aniolus ir arkaniolus, kaip žemesniuosius aniolinės hierarkijos laipsnius, ir viršiausius, kerubimus ir serafimus, minimus įvairiose šv. Rašto vietose, gauname devynis aniolų skyrius, kuriuos taipogi teologai išvardija. Kaip grom. į Kolos., taip ir čionai šv. Pavilas, nors ne stačiai kovoja prieš paklydimą, kurie mokė, buk aniolai turi bent lygią valdžią su Kristumi. Jie ne tik ne lygūs, bet visi Dievo paduoti yra Kristaus valdžion. — *Ant visokio vardo...* Ant visų sutvėrytų esybių, kokios nors yra, dangiškos ar žemiškos. — (22) *Ir visa padėjo...* Ps. 8, 6. Visapervirsijantis Kristus duotas yra Bažnyčiai, kaip galva, ir pripildo ją savo gyvybės dvasia. —

Ant visos Bažnyčios. Gr. ant visų Bažnyčios dalykų. — (23) *Kuri yra...* Kuo yra galva kunui, tuo yra Kristus Bažnyčiai. Taigi, Bažnyčia negali būti atskirta nuo Kristaus. — *Pilnybė to...* Kaip kunas yra galvos pilnybė ir užbaigimas, taip ir Bažnyčia yra Kristaus pilnybė. Negalėtų būti galvos, jei nebūtų sąnarių visam organizmui padaryti. — *Kurs visame...* Kristus, budamas Bažnyčios galva, suteikia jai garbę ir tobulybę. Bažnyčia gi prisideda taipogi prie savo galvos garbės padauginimo. Kiekvienas sąnarys, iš kurių ji susideda, pildydamas krikščioniškas dorybes, prisideda prie Kristaus pilnybės.

2, 1—10. Dievo galybės didumas pasirodo taipogi iš to, ką jis yra padaręs su pačiais Efeziečiais. Juos, kurie kitados per nusidėjimus buvo lygiai kaip ir žydai numirę (1—3), Dievas per savo meilę prikėlė draug su Kristumi ir išaugstino, kad taip jis apreikštų savo malonės turtus (4—7); nes jie išgelbėti yra per malonę, o ne per darbus savo įiegonis padarytus (5—10).

(1) *Ir jus...* Prasideda ilgas sakiny, kurs išrodo neužbaigtas; todėl jį reikia įdėti iš 5. 6 eil: *draugatgavino*, arba *draugprikėlė*. Apaštalas visupirma atsisiliepia į krikščionis iš pagonių. — *Numirusiais*—dvasiška mirtimi, kurią darė nusidėjimai. — (2) *Kuriose...* Nusidėjėlių gyvenimas išrodo Apaštalui kaip pasilie-

ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiae, ³ in quibus et nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostrae, facientes voluntatem carnis, et cogitationum, et eramus natura filii irae, sicut et ceteri: ⁴ Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam caritatem suam, qua dilexit nos, ⁵ et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, (cujus gratia estis salvati) ⁶ et conresuscitavit, et consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu: ⁷ ut ostenderet in saeculis supervenientibus abundantes divitias gratiae suae in bonitate super nos in Christo Jesu. ⁸ Gra-

riuose kitados elgėtės pagal šio pasaulio būdą, pagal kunigaikštį, turintį valdžią ant šio oro, dvasią dabar veikiančią netikėjimo vaikuose; ³ kuriuose ir mes visi kitados elgėmės mūsų kūno pageidimuose, pildydami kūno ir minčių valią, ir buvome prigimtimi rustybės vaikai, kaip ir kiti. ⁴ O Dievas, kurs turtin-gas yra mielaširdystėje, dėlei begalinės savo meilės, kuria mus numylėjo, ⁵ kada numirę buvome per nusidėjimus, draugatgaivino mus Kristuje (per kurio malonę jūs išgelbėti esate) ⁶ ir draugprikėlė ir draugpasodino danguose, Kristuje Jėzuje, ⁷ kad parodytu ateinančiuose amžiuose apščius savo malonės turtus per gerumą į mus Kristuje Jėzuje. ⁸ Nes per malonę jūs iš-

kantis po netikusia įtekme, priešinga Dievui. Ta įtekė yra dvejopa, pasaulio ir šetono.—*Pagal šio pasaulio būdą*: pagal dvasią ir netikusius troškimus šio pasaulio, paskendusio pagedime.—*Pagal kunigaikštį*... Tuo kunigaikščiu, parodančiu savo galybę ant pasaulio, yra šetonas ir jo aniolai. Plg. Jo. 12, 31; 14, 30. Piktos dvasios parodo savo galybę ant žmonių, todėl jos turi būti arti jo. Nieko gi nėra arčiau kaip oras, kurs dėl savo nematomumo yra tarsi analogija pikty dvasių nematomumo. Todėl anot žydų teologijos ir senobinių tėvų, pikty dvasių buveinė yra ore. Plg. Kol. 2, 13.—*Netikėjimo vaikuose*. Yra tai ebraizmas ir reiškia tą pat, ką ir netikinčiuose.—(3) *Kuriuose*: prasikaltimuose ir nusidėjimuose (e. 1).—*Ir mes*: krikščionys iš žydų.—*Kuno*... Kunu yra nusigrėžusi nuo Dievo po pradinio nusidėjimo žmogaus prigimtis, ypač žemesnioji jos dalis, atskirtina nuo dvasios. Plg. 1 Kor. 3, 1.—*Buvome prigimtimi*. t. y. per patį užgimimą jau mes buvome po Dievo rustybė ir verti jo bausmės. Apaštalas negalėjo išreikšti aiškiaus pradinio nusidėjimo.—*Kaip ir kiti*. Pradinis nusidėjimas buvo lygiai ant žydų kaip ir ant pagonių. Plg. 1 Tes. 4, 13.—(14) *O Dievas*... Dievo meilės dalyku yra Kristus, o

taipąja ir nusidėjėlis. Dievo veikimas, kurio įvykdymui reikėjo visos jo begalinės mielaširdystės, iš atžvilgio į mus aprašytas yra trimis sudėtiniais žodžiais, išsanciais naują krikščionių gyvenimą su Kristaus prisikėlimu iš numirusių.—(5) Pirmas žodis: *draugatgaivino*, išreiškia veikimą apskritai. Apaštalo išvedžiojimas paremtas yra ant tankiai jo minimos mūsų vienybės su lėganytoju. Kadangi mes darome su juo tik vieną kūną, kurio jis yra galva, todėl jam prisikeliant ir mes taipogi keliamės iš mūsų mirties stovio, ir taip-pat paskui užzengiame su juomi į dangų.—(6) *Draugprisikėlė ir draugpasodino*. Praėjusieji laikai pažymi, kad atpirkimas jau įvyko, ir kiekvienam reikia tik jis sau pritaikyti, paklausant dieviško pavadinimo.—(7) *Kad parodytu*... Nurodytas yra tikslas, dėlei kurio Dievas suteikė žmonijai išganyimą. Jis norėjo apreikšti begaliniai apščius savo malonės turtus. Tokiuo būdu atpirkimas prisidės prie padidinimo jį įvykdžiusiojo Dievo garbės.—*Ateinančiuose amžiuose*: busiančiame amžyje. Tikslai kitame gyvenime pilnai pažinsime paslaptis begalinės Viešpaties mielaširdystės.—*Per gerumą*... Iš naujo pažymėta yra priežastis, kodėl Dievas pasigailėjo prasikaltusios žmonijos —(8) *Nes per malonę*. . Plačiau

tia enim estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis: Dei enim donum est, ⁹ non ex operibus, ut ne quis glorietur. ¹⁰ Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quae praeparavit Deus ut in illis ambulemus.

¹¹ Propter quod memores estote, quod aliquando vos gentes in carne, qui dicimini praeputium ab ea, quae dicitur circumcisio in carne, manu facta: ¹² quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conversatione Israel, et hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, et sine Deo in

ganyti esate su tikėjimo pagalba; ir tai ne iš jūsų, nes tai Dievo dovana yra, ⁹ ne iš darbų, idant niekas nesigirtu. ¹⁰ Nes jo padaras mes esame, sutverti Kristuje Jėzuje geriems darbams, kuriuos prirėngė Dievas, kad juose elgtumėmės.

¹¹ To dėlei atsiminkite, jog jūs kitą kart pagonis kune, vadina mi neapipjaustymu tų, kurie vadinasi apipjaustymu, padarytu su ranka kune, ¹² jog buvote anuo metu be Kristaus, atskirti nuo Izraelio draugystės ir svetimi sandoroms, neturintys vilties gauti pažadėjimą ir be Dievo šiame pasaulyje. ¹³ Dabar gi

išreikšta yra mintis žodžių, padėtų lankeliuose 5 e., su ypatingu pažymėjimu, kad mums atpirkimas suteiktas yra visai dovana.—*Su tikėjimo pagalba.* Jei Dievo malonė yra veikianti nuteisinimo priežastis (causa efficiens), tai tikėjimas yra būtina reikalinga sąlyga iš žmogaus pusės (causa apprehendens).—(9) *Ne iš darbų*,—padarytų įgimtomis įiegomis, nes tokie negali nupelninti nei pirmosios malonės, nei nuteisinimo. Plg. Rym. 11, 6.—*Idant niekas...* Plg. Rym. 3, 27. 1. Kor. 29 ir k.—(10) *Nes jo padaras...* Apaštalas toliaus prirodo, kad mums nuteisinimas suteikiamas be tiesioginių mūsų nuopelnų ir turi būti paskaitytas vien Dievui.—*Sutverti...* Kaip krikščionys ir kaip žmonės mes esame Viešpaties padaras, bet Apaštalas, minėdamas mūsų sutvėrimą Kristuje, turi čia atminti mūsų naująjį sutvėrimą, tą nuteisinimą, kurs mus padaro Kristaus sėnariais.—*Geriems darbams...* Pirm atgimimo Jėzuje Kristuje mūsų darbai nebuvo geri; mums buvo suteikta nauja prigimtis, kad mes darytumėm gerus darbus; iš togi pasirodo, kad mes pirmiausia visai negalėjome savo darbais užsipelninti išganymo. Žodis *elgtumėmės* pažymi reikalingumą sandarbininkauti su Dievo malone.

¹¹—²². Kad Efeziečiai, visuomet atsimindami savo pavadinimą, išpažintu Dievo galybės didumą, Apaštalas ragina, idant iš vienos pusės atsimintu savo pirma buvusį stovį, kuriame toli stovėdami nuo tautos, gavusios pažadėjimus, buvo be vilties ir be Dievo (11.

12), iš kitos gi pusės kad skaitytu save jau priklausiančiais prie anos tautos per Kristaus krąją (13. e.); nes Kristus savo kruvina mirtimi išgriovė sieną, akyrusią žydus nuo pagonių, ir davė ramybę, kad visiems būtų galimas per tą pačią Dvasią priėjimas prie Tėvo (14—18) to; dėlei taipogi pagonis yra tikri mesianiškos karalystės piliečiai, kadangi ir jie priklauso prie to paties rumo, kurio kertinių akmenimi yra Kristus (19—22).

(11) *To dėlei:* dėlei viso to, kas pasakyta eil. 4-10. — *Atsiminkite...* Tuo priminimu Apaštalas nori sužadinti didesnę dėkingumą Efeziečiuose už jiems suteiktas geradarytes.—*Kitados:* pirm atsi-tvertimo.—*Pagonis kune:* neturėjusieji ant savo kuno ženklų sandoros, padarytos su Dievu, kaip turėjo žydai.—*Vadinami neapipjaustymu.* Taip su paniekinimu vadinavo pagonis žydai, didžiavusieji savo apipjaustymu, nors jis buvo tik išvirsinis ir pats per save neturėjo jokios vertybės.—(12) *Jog buvote...* Pagonis buvo toli nuo Kristaus, tuo tarpu kad žydams buvo jis pažadėtas. Pagonis toli buvo nuo Dievo karalystės, panašūs į paklydusįjį sunų; jie stovėjo be vilties toli nuo pažadėjimų, kuriuos buvo gavę patriarkai, —be tikrojo Dievo šiame netikusiam pasaulyje. Atsiskyrimas nuo žydystės, apsi-reiškiantis apipjaustymo neturėjimu, buvo pamatas jų kitados įvykusio atsitolinimo nuo Dievo, kadangi jie neturėdami ant savęs žydystės žymės, neturėjo taipogi ir jos religijinių gėrybių.—(13) *Dabar gi...* t. y. at-

hoc mundo. ¹³ Nunc autem in Christo Jesu vos, qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. ¹⁴ Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriae solvens, inimicitias in carne sua: ¹⁵ legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, ¹⁶ et reconciliet ambos in uno corpore, Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. ¹⁷ Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longe fuistis, et pacem iis, qui prope: ¹⁸ quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spi-

Kristuje Jėzuje jus, kitados toli buvusieji, priartinti tapote per Kristaus kraują. ¹⁴ Nes jis yra mūsų ramybė; jis kursai iš abiejų padarė viena, išgriovęs tarpinę sieną, neprietelystę, savo kunu, ¹⁵ panaikinęs savo nutarimais įsakymų Įstatymą, idant savyje pačiame iš dviejų padarytu vieną naują žmogų, padaręs ramybę, ¹⁶ ir suderintu su Dievu abudu viename kune per kryžių, užmušęs neprietelystę savyje pačiame. ¹⁷ Ir atėjęs skelbė ramybę jums toli buvusiems ir ramybę tiems, kurie arti buvo; ¹⁸ nes per jį turime priėjimą vieni ir kiti vienoje Dvasioje į Tėvą. ¹⁹ Tatgi jus jau neb-

pirkimui įvykus. — *Kristuje Jėzuje*: Jau ne „be Kristaus“, bet artimiausioje vienybėje su Mesiju Atpirkėju. — *Per Kristaus kraują*. Brangiausias Kristaus kraujas buvo lyg koks įrankis, su kurio pagalba pagonys buvo padaryti Dievo karalystės dalimi, šv. Bažnyčios šanariais, nes yra tai sendoros kraujas, išlietas nusidėjimų atleidimui. — (14) *Nes jis yra...* S. J. Kristus vadinasi ramybės kunigaikščiu (Iz. 9, 6), ir jam užgimusi aniolai apskelbė ramybę ant žemės (Luk. 2, 14). Kristus yra ramybė, nes per jį pasiliovė skirtumas žmonių prieš Dievą. Jis iš dviejų religijinių sistemų sau priešingų, žydystės ir pagonystės, padarė vieną, bet turinčią nesulyginamą gražumą. Savo mirtimi Kristus prašalino Įstatymą, sudėtą iš įvairių parėdymų, buvusį tarpine siena tarp žydų ir pagonių ir priežastimi amžinos neapykantos, neprietelystės. Jau Ezeikielis pranašavo apie tą susivienijimą žydų ir pagonių (Ez. 37, 1...). — (15) *Panaikinamas...* Mirtis ant kryžiaus paliosavo Išganytoją iš žydų tautos draugystės, kadangi ant kryžiaus buvo ištartas prakeikimas (5 Moz. 21, 23. Gal. 3, 13). O jei Išganytojas buvo išmestas iš žydų tautos, tai Įstatymas iš atžvilgio į Jį nustojo savo vertybės, o draug ir į visus tuos, kurie priklauso Prikaltajam į kryžių. Nuo tos valandos reikia rinkties vienas iš dviejų: arba Įstatymas, išmetantis kabantį ant kryžiaus Išganytoją, arba Kristus. Krištui praša-

linant Įstatymą, griuvo tarpinė siena tarp žydų ir pagonių; o numirdamas už vienus ir kitus, jis abudu suderino su Dievu. Pagonystė ir žydystė įvaizdinamos čionai kaip ypato (personifikacija). Dabar pasilieka tik vienokie žmonės, nauja žmonija per Kristų. — (16) *Ir suderintu...* Išganytojas ne tik sutaikė žydus su pagonimis, bet dar jis suderino vienus ir kitus su Dievu, su kuriuo jie pirma buvo besantaikoje, kaip pasakytą augšč. 2, 1... — *Viename kune*. Ne Jėzaus kune, prikaltame į kryžių, bet kune vieno naujojo žmogaus. — *Užmušęs...* Kristus savo mirtimi padarė galą buvusiai neprietelystei. — *Savyje*. Anot gr. t., ant kryžiaus. — (17) *Ir atėjęs...* Parodęs, kaip Kristus užtikrino ramybę tarp žmonių, šv. Povilas paaiškina, kaip jis ją apgarsino. Jis ją skelbė arba per pranašavimą (plg. Jo. 10, 16. Mat. 8, 11), arba kaip Bažnyčios galva per apaštalus (plg. Mat. 28, 19. Mork. 16, 15). — *Toli...* Žydai per pažadėjimus ir savo tikėjimą stovėjo arti Dievo, bet jo žodis buvo lygiai suteiktas kaip jiems, taip ir toli stovėjusiems pagonims. — (18) *Nes per...* Kristuje atpirta žmonija suvienyta į vieną kuną, šv. Dvasioje į vieną dvasią. Bažnyčia yra Kristaus kunas, kurį gaivina jo Dvasia ir vienija su galva. — *Į Tėvą*: Ne tik į Dievą, bet į Dievą, kurs yra mūsų Tėvas, o taipogi ir mūsų Atpirkėjo Tėvas. Plg. Rym. 5, 2. — (19) *Tatgi jus jau nebesate*, kaip buvote pirma, plg. 12. — *Svetimi...*

ritu ad Patrem. ¹⁹ Ergo jam non estis hospites, et advenae: sed estis cives sanctorum, et domestici Dei: ²⁰ superaedificati super fundamentum Apostolorum, et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu: ²¹ in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, ²² in quo et vos coaedificamini in habitaculum Dei in spiritu.

esate svetimi ir atėjunai; bet esate piliečiai draug su šventaisiais ir Dievo namiškiai, ²⁰ antstatyti ant apaštaly ir pranašų pamato, pačiam Jėzui Kristui esant vyriausiuoju kampiniu akmenimi. ²¹ Kiekvienas ant jo pastatytas rumas auga į šventą Bažnyčią Viešpatyje; ²² ant jo ir jūs drang statomi esate, kad būtumėt Dievo gyvenimu Dvasioje.

3. Maldavimas, kad Dievas užlaikytu Efeziečius jų pašaukime.

Caput III. ¹ Hujus rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Je-

3. Perskyrimas. ¹ To dėlei aš, Povilas, Jėzaus Kristaus kalinys

Atėjunais vadinosi apsigyvenusieji tarp žydų pagonis, kurie nors pasilikdavo šventoje žemėje, bet neturėjo lygių teisių. Dabar yra tie patys žydų ir pagonių santikiai su Tėvu. Pagonis yra lygus piliečiai draug su tikrais Dievo karalystės sąnariais, ne su žydais tautinėje prasmėje; negana to, visi pavadintieji į tikėjimą yra vienos ir tos pačios šeimos sąnariai.—(20) *Antstatyti*. Tikintieji antstatyti yra ant pamato, kuriuo yra apaštalai ir pranašai S. J. (Anot kitų aiškintojų: mokytojai N. J.) Kristus yra Bažnyčios pamatas toje prasmėje, kad tikėjimas į jį daro paramą, kuri palaiko visą Bažnyčią. Apaštalai ir pranašai yra pamatu per savo tarnystę, skelbdami gerą išganyimo naujieną, ne taip aiškiai pranašai, aiškiaus ir atviriaus apaštalai.—*Vyriausiuoju kampiniu akmenimi*; gr. t. išreikšta vienu žodžiu ἀρχομεναι. Plg. 1 Petr. 2, 6 ir Mat. 21, 42.—(21) *Kiekvienas*. Ant Kristaus kaipio kartinio pamato akmens, rišančio į vienybę dalis ir draug laikancio, parenti yra pranašai ir apaštalai, idant jie laimėtu tikinčius Bažnyčios rumui, kaipio statymui reikalingus akmenis, idant gautąją medegą tarsi prijungtu prie savęs ir patis butu sujungimu tarp tų akmenų ir Kristaus. Per pranašus S. J. Bažnyčia buvo pranašinė, per apaštalus N. J. Bažnyčia yra apaštalinė; sujungiant abidvi, Bažnyčia yra amžina ir visa apimanti, kuri prasidėjo su pirmuoju Išganytojo pažadėjimu (1 Moz. 3, 15) ir tęsiasi lig tobulumui to pa-

žadėjimo išsipildymui. Tikėjimas ir meilė yra tai gyvybė, kurią šv. Dvasia suteikia atskiriems rumo akmenims.—*Viešpatyje*. Bažnyčia kaipio toki yra šventa; priedas „*Viešpatyje*“ atskiria ją nuo vien apeiginio šventumo Bažnyčios S. J.—(22) *Ant jo*: ant kampinio akmens.—*Ir jūs*: krikščionis iš žydų ir pagonių. Apaštalas grįžta prie savo pirmosios minties, anot kurios vieni ir kiū, žydai ir pagonis, priėmę tikėjimą, turi lygias teises Dievo karalystėje.—Apaštalas tame straipsnyje nurodė visas tikrosios Bažnyčios žymes: Vienybę (e. 14), regimumą (e. 16, 18), šventumą (e. 19, 22), visuotinumą (e. 20), apaštališkumą (20).

3, 1—13. Apaštalas, pradėjęs (1 eil.) maldavimą, tuojau jį pertraukia, paaiškindamas, kaip labai jis brangina pagonių apaštalavimą, kadangi jis buvo pamokytas ypatingu apreiškimu apie išganyimą, suteikiamą pagonims per Kristų (2—11), ir gavo ypatingą malonę, kad apgarsintu pagonims Kristaus geradarystes (2—13).

(1) *To dėlei*... Toje eil. Apaštalas pradeda maldą už Efeziečius, bet tuojau ją pertraukia ir vėl grįžta prie jos tik 14 eil.—*Kristaus kalinys*. Pavadinamas save tuo vardu šv. Povilas iš vienos pusės primena savo kalėjimą Ryme, iš antros gi tą aplinkybę, kad jis visur ir visuomet yra tikra Kristaus nuosavybė.—*Už jus, pagonis*: Už tai kad drąsiai gynė dvasiškas pagonių teises Kristaus Baž-

su, pro vobis gentibus, ² si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis: ³ quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi: ⁴ prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi: ⁵ quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, et prophetis in Spiritu, ⁶ gentes esse coheredes, et concorporales, et participes promissionis ejus in Christo Jesu per Evangelium: ⁷ cujus factus sum minister secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi secundum operationem virtutis ejus. ⁸ Mihi om-

už jus, pagonis, ² jei tiktai girdėjote apie suteikimą Dievo malonės, kuri man duota yra dėl jusų; ³ joguei per apreiškimą duota yra man žinia apie paslaptį, kaip aš augščiaus trumpai rašiau; ⁴ kaip jūs galite skaitydami suprasti mano išmanymą apie Kristaus paslaptį, ⁵ kuri kitais laikais nebuvo žinoma žmonių vaikams, kaip dabar apreikšta yra per Dvasią jo šventiems apaštalams ir pranašams: ⁶ jog pagonys esą draugtėvainiai ir to paties kuno sąnariai ir draugdalininkai jo pažadėjimo Kristuje Jėzuje per Evangeliją, ⁷ kurios tarnu aš tapau pagal dovaną Dievo malonės, man duotosios per jo galybės veikimą. ⁸ Man visų šventųjų mažų-ma-

nyčioje jis buvo pirm ketverių metų žydų sugautas Jeruzalėje ir paskui nuvestas Ryman. Plg. Apd. 21, 28; 22, 22.— (2) *Jei tiktai girdėjote.* Iš tų žodžių išvedama, kad ta gromata nebuvo staciai paskirta Efeziečiams. Išvedimas nėra vienok taip tikras, kaip gali iškarto pasirodyti. Ypatinga šv. Povilo pasiuntinytė į pagonis turėjo būti žinoma taip-pat visose Azijos krikščionių draugijose, kaip ir pačiame Efeze; todėl ir priėmus, kad gromata parašyta ne į Efeziečius, vien tokiuo būdu vargu būtų išaiškinti ta eilutė. Greičiausiai čia yra tik retoriška išsireiškimo forma, paduodanti su apsaugoliu dalyką, apie kurį nebuvo jokios abejonės.— *Apie suteikimą...* apie pavedimą man tarnystės, kad bučiau pagonių apaštalas — (3) *Joguei per apreiškimą...* Šv. Povilas pavadintas buvo paties Dievo į pagonių apaštalus, ir to pavadinimo ženklu buvo jam suteiktasis ypatingas apreiškimas. Plg. Apd. 24, 17. 18. Gal. 1, 11.— *Apie paslaptį.* Plg. augšč. 1, 9. Ta paslaptimi yra pagonių pavadinimas į tikėjimą, paaiškintas toliaus 6 eil.— *Augščiaus:* persk. 2, 11.— (4) *Kaip jūs...* Efeziečiai skaitydami Apaštalo gromatą galėjo jau suprasti, jogei šv. Povilas turi ypatingą, visai aiškų išmanymą apie tai, kokiuo būdu Dievas nori iškūnyti pagonis; tas žinias, kurias jis čia vadina Kristaus

paslaptimi, jis buvo gavęs iš apreiškimo.— (5) *Kuri kitais laikais:* pirm Kristaus atėjimo.— *Žmonių vaikams:* žmonėms. Jau S. J. buvo pranašautas pagonių įėjimas į Dievo karalystę (Iz. 60, 3...), bet nebuvo pasakyta, kad tai įvyks be priėmimo apeiginio žydų įstatymo. Apie tą dalyką šv. Dvasia N. J. buvo davusi visai aiškų apreiškimą (Apd. 10, 28; 15, 1...); o tarp visų apaštalų ypac šv. Povilui buvo pavesta tarnystė apginti tiesą apie pagonių pavadinimą ir ją įvykdyti.— *Pranašams.* Pranašis čionai pavadinti yra regimai gavusieji ypatingą apšvietimą krikščionių mokytojai. Jie ir apaštalai vadinasi šventais, nes atskirti yra iš pasaulio ir paskirti Dievui.— (6) *Jog pagonis...* Toje eil. išreikšta yra įtalpa paslapties, apreiktos šv. Povilui.— Sudetini žodžiai: *draugtėvainiai...* pažymi, jog pagonys turi lygias teises su žydais laimėti mesianiską atpirkimą.— *Jo, t. y. Dievo.* To žodžio nėra gr t.— (7) *Kurios tarnu...* Plg. augšč. 1, 19.— *Žodžiai: pagal docaną Dievo malonės,* reiškia tą pat, ką ir 2 eil. suteikimas Dievo malonės. Ta gi garbinga tarnystė buvo Dievo pavesta Apaštalui per jo galybės veikimą; taigi, visoje šv. Povilo pasiuntinytėje apsiraiškė didi Dievo dovana, o taipogi dieviška galybė, jį palaikanti ir nuolat į darbą žadinanti.— (8) *Man..*

nium sanctorum minimo data est gratia haec: In Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi,⁹ et illuminare omnes, quae sit dispensatio sacramenti absconditi a saeculis in Deo, qui omnia creavit:¹⁰ ut innotescat principatibus, et potestatibus in caelestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei,¹¹ secundum praefinitionem saeculorum, quam fecit in Christo Jesu Domino nostro:¹² in quo habemus fiduciam, et accessum in confidentia per fidem ejus.¹³ Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quae est gloria vestra.

žiausiam duota yra ta malonė, apsakoti tarp pagonių neištiriamus Kristaus turtus⁹ ir apšviesti visus, koks yra suteikimas paslapties, nuo amžių paslėptos Dievuje, kurs visa sutvėrė;¹⁰ idant kunigaikštystėms ir valdžioms danguje žinoma taptu per Bažnyčią įvairiausi Dievo išmintis,¹¹ pagal amžiną nutarimą, padarytą Kristuje Jėzuje, mūsų Viešpatyje,¹² kuriame turime drąsumą ir priėjimą su pasitikėjimu per tikėjimą į jį.¹³ To dėlei aš prašau, nenusiminikit dėl mano vargų už jus, kurie yra jūsų šlovė.

Apaštalas parodo didžiausį nusizėminimą, pirma negu pereina prie aprašymo naujų stebuklų, kuriuos Viešpats yra per jį padaręs. Jis, kurs mažesnis yra už visus krikščionis (plg. 1 Kor. 15, 8), yra Dievo pavadintas, kad pildytu apaštalo pareigas, kad apsakotu *neištiriamus Kristaus turtus*, t. y. iš Kristaus paeinančius palaiminimus be skaitliaus visam pasauliui.— (9) *Ir apšviesti...* Evangelija pastatė aiškion švieson tiesas, kurios pirma buvo uždengtos, o tarp jų ir tiesą, jogei visi žmonės pavadinti yra į išganymą.— *Dievuje, kurs...* Kadangi atpirkimas yra lyg-kad naujas sutvėrimas, todėl jis galėjo būti paslėptas tik Sntvertojuje ir tik nuo jo išeiti.— (10) *Idant...* Paslaptis buvo uždengta pirmiaus, kad dabar Dievo išmintis apsieikštu visoje pilnybėje.— *Kunigaikštystėms ir valdžioms...* Kaip augš. 1, 21, taip ir čionai tais vardais pavadintas yra aniolų pasaulis. Apaštalas išreiškia labai prakilnią mintį: Dangiškos dvasios nuolat žiuri į atpirkimo įvykimą. Kiekviena jo smulkmena joms apsieikšia ką nors nauja; nes nors aniolų išmintis yra dang didesnė už mūsų, vienok ir ji turi savo ribas. Dievas jiems neapreiskė visų savo gerun o darbų, paskirtų žmonėms. Aniolai apie juos patiria jiems jau įvykstant. Tokiuo tai būdu jie pamokyti yra *per Bažnyčią*, per įsteigimą tos Bažnyčios, sudėtos iš įvairiausių žmonių, kuri turėjo mums būti išganymo laivu, ir kurioje apsieikšia su di-

džiausia galybe Dievo užmanymų išmintis, suteikianti jo teisybę, jo šventumą ir jo gerumą.— (11) *Pagal amžiną...* Dabar apreikštasis Dievo užmanymas padarytas yra nuo amžių.— *Kristuje Jėzuje.* Atpirkimo idėją turėjo dangiškas Tėvas amžiname Žodyje; ir jame, kada jis įsikunijo, Tėvo idėja buvo įvykdyta.— (12) *Kuriame turime...* Krikščionis tikėdami į Kristų su šventu drąsumu (*παρρησία*), jog nebus atstumti, ir su pilnu pasitikėjimu gali artintis Dievop. (13) *To dėlei aš...* Dėlei viso, kas pasakyta eil. 8-12.— *Nenusiminikit.* Gr. t. μή ἐν-αυαίβ gali būti dvejopai aiškinamas: aš prašau jūsų nenusiminti, arba: aš prašau, kad aš nenusiminčiau. Pirmas vienok aiškinimas netik labiaus sutinka su Vulgata, bet randa dar patvirtinimą ir sekanciuose eil. žodžiuose, todėl yra geresnis. Apaštalas neturi baimės apie save, bet jis bijosi, kad jo mylimi Efeziečiai nenusimintu per daug, matydami jų Apaštalo vargus kalėjime.— *Už jus:* nes šv. Povilas buvo persekiojamas kaip pagonių Apaštalas.— *Kurie yra...* Apaštalo vargai yra šlovė ir didis padaršinimas tiems, už kuriuos jie yra pakeliami.

14—21. Šv. Povilas, sugrįžęs prie pertraukto maldavimo, prašo Tėvą, kad jis sustiprintu Efeziečius tikėjime, idant jie, pasiremdami ant meilės, suprastu visa perviršijančią Kristaus meilę (14—19); užbaigia gi maldavimą ir dėkojimą Dievo pagarbiniu (20. 21).

¹⁴ Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ¹⁵ ex quo omnis paternitas in cœlis, et in terra nominatur, ¹⁶ ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem, ¹⁷ Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in caritate radicati, et fundati, ¹⁸ ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, et longitudo, et sublimitas, et profundum: ¹⁹ scire etiam supereminentem scientiæ caritatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.

²⁰ Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus,

¹⁴ Todėl aš klaupiuos ant kelių prieš mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėvą, ¹⁵ nuo kurio kiekviena tėvystė danguose ir ant žemės turi vardą, ¹⁶ kad jis duotu jums, pagal savo šlovės turtus, susistiprinti galybe per jo Dvasią vidujiniame žmoguje, ¹⁷ kad Kristus gyventu per tikėjimą jūsų širdyse, ir jus, išsąkniję ir pasitvirtinę meilėje, ¹⁸ kad galėtumėt suprasti su visais šventaisiais, koks yra platumas ir ilgumas, ir augštumas ir gilumas, ¹⁹ o taipogi pažinti Kristaus meilę, perviršijantią visokį pažinimą, kad butumėt pripildyti visa Dievo pilnybe.

²⁰ Tam gi, kurs per savo veikiančią mumyse galybę gali padaryti užvis daugias, negu pra-

(14) *Todėl aš...* Tais žodžiais Apaštalas grįžta prie minties, išreikštos antroje pusėje 2. persk.—*Klaupiuos...* Priklaupimas išreiškia ypą karštą maldą.—(15) *Nuo kurio...* Vulgatos žodis „paternitas“, tėvystė, neatsako gr. ž. πατήρ, kurs reiškia didesnę ar mažesnę kuopą ypātų, paeinančių iš vieno bendro tėvo, todėl šeimyną, giminę, tautą. Taigi, Apaštalas nori pasakyti, jog nuo dangiškojo Tėvo kiekviena giminė danguje ir ant žemės išveda savo vardą, nes Dievas yra visų aniojų ir žmonių Tėvas. Tuo Apaštalo išsireiškimu vėl paženklinta yra tobula visos Bažnyčios vienybė, kuri Dievuje yra tik viena didelė iš įvairių dalių susidedanti šeimyna.—(16) *Kad jis duotu...* 16 ir 17 eil. išreikšta yra, ko Apaštalas meldžia. Jis meldžia visupirma susitvirtinimo vidujinio žmogaus; toliau gi nuolatino Kristaus buvimo tikinčiųjų širdyse.—*Pagal savo šlovės turtus*, t. y. taip kaip tai gali padaryti tasai, kurs turi pilnybę dieviškos prigimties ir amžinos šlovės. Plg. 1, 18. Rym. 9, 23—*Per jo dvasią*, nes nuo šv. Dvasios daugiausiai priklauso dvasiškas krikščionies gyvenimas.—*Vidujiniame žmoguje*, atgimusiame, kurs reikia atskirti nuo jausmų žmogaus. Veiz. Rym. 7, 22. 2 Kor. 4, 16.—(17) *Kad Kristus gyventu*; anot gr. t. nuolat gyventu. Kristus jau nuo seniai

buvo Efeziečių širdyse; bet tas jo buvimas gali pasidaryti kas kart tobulėnis. Sąlygomis, be kurių Kristus negali buti mūsų širdyse, yra tikėjimas į jį ir meilė.

—(18) *Kad galėtumėt...* Apaštalas nurodo tikslą Kristaus buvimo Efeziečių širdyse.—*Su visais šventaisiais*: su visa krikščionių daugybe.—*Koks yra platumas...* Tais žodžiais šv. Povilas išreiškia didumą to dalyko, kurio išmanymo jis meldžia skaitytojams. Kadangi pats dalykas toje eil. nėra išvardytas, todėl apie jį daroma daug įvairių spėjimų, anot kurių tuo dalyku esanti Dievo paslaptis, minėta pradžioje šito perskyr., arba Kristaus kryžius, arba krikščioniška Bažnyčia; bet tikriausiai Apaštalas turi mintyje begalinę Kristaus meilę, kurią ir išvardija sek. eilutėje.—(19) *O taipogi pažinti...* Tikrai be ribų yra Dievo meilė, nes jis apima visą žemę, tęsiasi nuo amžių iki amžių, siekia į didžiausias augštybes, darydama žmones dangaus gyventojais ir įsigilina į pačias pažemes (1 Petr. 3, 19).—*Kad butumėt...* Tasai yra galutinis Apaštalo maldos tikslas: kad Efeziečiai butu pripildyti visokia tobulyste, kurios pilnumą turi Dievas. (Teof.).

(20) *Tam gi...* Apaštalo malda, o taipogi ir visa dogmatiškoji gromatos dalis užbaigta yra iškilmingu Dievo pagarbinimu.—*Užvis daugias...* Daug meldė Apaš.

secundum virtutem, quæ operatur in nobis: ²¹ ipsi gloria in Ecclesia, et in Christo Jesu in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

šome arba išmanome, ²¹ jam tebuna garbė Bažnyčioje ir Kristuje Jėzuje per visų amžinųjų amžių gimines. Amen.

II. 1. Praktiški išvedimai iš paduotojo mokslo.

Caput IV. ¹ Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, ² cum omni humilitate, et mansuetudine, cuni patientia, supportantes invicem in caritate, ³ solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. ⁴ Unum corpus, et unus Spiritus sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. ⁵ Unus Dominus, una fides, unum baptisma. ⁶ Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis.

4. Perskyrimas. ¹ Taigi, mal dauju jus aš, kalinys Viešpatyje, kad jūsų pasielgimas būtų vertas pašaukimo, į kurį pavadinti esate: ² su visu nuolankumu ir romumu, su kantrybe pakęsdami kits kitą meilėje, ³ rupindamies užlaikyti dvasios vienybę ramybės ryšyje. ⁴ Vienas kunas ir viena dvasia, kaip ir pavadinti esate vienoje jūsų pašaukimo viltyje. ⁵ Vienas Viešpats, vienas tikėjimas, vienas krikštas. ⁶ Vienas Dievas ir visų Tėvas, kurs yra ant visų, ir per visa, ir visuose mumyse.

talas savo skaitytojams, bet Dievas gali padaryti dar daugiau.—(21) *Jam tebuna garbė:* garbė, prideranti Dievui taip galingam ir geram.—*Bažnyčioje...* Bažnyčia, kurios sąnariai gauna iš Viešpaties tiek geradarysčių, privalo garbinti amžinai viršiausį malonių suteikėją; reikia gi tai daryti *Kristuje Jėzuje*, t. y. užlaikant tobuliausią vienybę su dangiškąja savo Galva.

4, 1—6. Apaštalas, išparodęs, jog atsivertę žydai ir pagonys per Kristų pasidarė vienu kunu, perspėja, kad vieni ir kiti užlaikytu tą vienybę ir tai ne tik išvirsinę, bet taipogi ir vidinę (1—3); nes jie budami vienu kunu, gaivinamu viena dvasia, privalo turėti vieną tikslą ir stengties jį pasiekti vienokiuo būdu (4—6).

(1) *Taigi, mal dauju...* Krikščionių pašaukimas reikalauja, kad jie gyventu tobuloje dvasios vienybėje. Kad pridavus daugiau svarbumo paraginimui, Apaštalas primena savo liudną stovį: jis yra kalinys; bet tuojau pridada: *Viešpatyje*, nes jis apkaltas dėlei vienybės su Viešpačiu, ir todėl jo pantičiai daro jam garbę.—*Vertas pašaukimo* į krikščionių tikėji-

mą, kurs yra didžiausi malonė, bet taipogi uždeda įvairias pareigas. Tas pareigas Apaštalas primena sek. eilutėse. Plg. 1 Kor. 7, 20. Pilyp. 1, 27.—(2, 3) *Su visu nuolankumu...* Pavadintuose į tikėjimą visupirma turi būti kaippo šaknis nuolankumas, iš kurio išeina romumas ir pakantrumas meilėje. Tie dalykai būtina reikalingi yra krikščionims, nes be jų negalima užlaikyti, kas yra svarbiausia, vienybės tikėjime. Taipgi iš meilės vieny į kitus išaugs santaika ir ramybė, kuri visus apims.—(4) *Vienas kunas...* Apaštalus nurodo, kodėl reikalinga tarp krikščionių vienybė. Jie visi daro vieną kuną, kuriuo yra Bažnyčia. O kur yra vienas kunas, yra ir viena dvasia, gaivinanti kuną (Aukš).—*Vienoje jūsų pašaukimo...* Krikščionių pašaukimas duoda jiems visiems vieną ir tą pačią viltį amžinojo išganymo; tas gi atžvilgis negali nepadidinti tarp jų vienybės.—(5) *Vienas Viešpats...* Svarbiausiu bažnytinės vienybės šaltiniu yra jos Galva ir vadas, Jėzus Kristus. Tos vienybės įrankiais yra vienodas visiems tikėjimas į Jėzų Kristų ir krikštas, suteikiamas Kristaus vardan.—(6) *Vienas*

⁷ Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. ⁸ Propter quod dicit: Ascendens in altum captivum duxit captivitatem: dedit dona hominibus. ⁹ Quod autem ascendit, quid est, nisi quia et descendit primum in inferiores partes terrae? ¹⁰ Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut

⁷ O kiekvienam iš mūsų duota yra malonė pagal Kristaus dovanos saiką. ⁸ To dėlei sako: Augstyn užžengdamas vedė sugautą nelaisvę, jis davė žmonėms dovanas. ⁹ O joguei užžengė, ką gi tai reiškia, jei ne tą, jog pirma ir nužengęs buvo į žemesniasias žemės dalis? ¹⁰ Kurs nužengė, tas pats yra, kurs ir užžengė ant visų dangų, kad

Dievas... Viršiausiuoju vienybės darytoju yra Dievas.— *Kurs yra ant...* Apaštalas pažymi trejų būdą, kaip Dievo veikimas apsirėškia krikščionyse: Dievas yra *ant visu*, kaipo viršiausis Viešpats; — *per visa* (geriaus: per visus), nes jo visagalini įtakrė pasiekia visus bažnytinio kuno sąnarius; — *visuose*, kadangi jis gyvena mumyse.—Išskaityme priežasčių, kodėl tarp krikščionių privalo būti vienybė, užlaikytas yra labai gražus laipsniavimas: Bažnyčia, Kristus, Dievas.

7—16. Šv. Povilas toliaus persergi, kad yra šioks toks nevienodumas tarp vienybėje esančiųjų sąnarių, kadangi Kristus, malonių dalintojas, suteikia kiekvienam malonę pagal savo valią (7—11); bet ir tas skirtumas praverčia vienybei, nes jis neturi kitokio tikslo, kaip tik kad atvestu viens žmones į tobulą tikėjimo vienybę (12—16).

(7) *O kiekvienam...* Krikščionių vienybė neprašalina įvairumo, nes jie gali turėti nevienodas Kristaus sau suteiktas malones. Tame vienok malonių padalinime nevieenas nėra užmirštas. Yra vienybė tarp Kristaus ir kiekvieno krikščionies, nes kiekvienas gauna nuo jo malones.— *Pagal Kristaus...* Plg. Rym. 12, 6. Tos ar kitos malonės suteikiamos yra ne bet kaip; jas paskirsto išmintingiausiai pats dieviškas Bažnyčios Vadas.—(8) *To dėlei sako*—šv. Raštas Ps. 67, 19.—*Augstyn...* Apaštalas cituoja žodžius ne visi taip, kaip jie randasi psalmėje, kurioje šlovinamas yra Jahvės pergalėjimas ir jo garbingas įėjimas su išrinktąja tauta į žadėtąją žemę. Įkvėptas autorius ten sako: *Į dievą: Tu užžengei į augstybę, vedei sugautuosius; tu ėmei dovanas iš žmonių.* Svarbiausis skirtumas randasi paskutiniuose žodžiuose, nes šv. Povilas sako: *jis davė*, vietoje laukiamo: *ėmė*. Ta permaina gali būti išteisinta dvejopu būdu.

Syriškas vertimas ir chald. parafraza išreiškia psalmės žodžius tokioje pat prasme, kaip ir šv. Povilas; regimai jau gilioje senovėje nevienodai ta vieta buvo skaitoma. Priegtam, anot daugelio aiškintojų, ebr. žodis *laqach*, apskritai reikiantis: imti, šioje vietoje turi ypatingą prasmę, butent, imti davimui: ėmei dovanas, kad jas padalintumei tarp žmonių. Taigi, ką kitados padarė Jahve, tai išpildė taipogi Mesijas kitokiuo būdu, o šv. Dvasia įkvėpusi giesmę turėjo atžvilgį ir į Kristaus pergalėjimą. — (9) *O joguei...* Psalmės žodžius Apaštalas aiškiaus pritaiko prie Kristaus.— *Užžengė*. Kadangi pasakyta yra: užžengė, ir tai apie Mesiją, kurs yra Dievu, todėl iš to užžengimo arba surgrįžimo į dangų reikia išvesti, jog jis pirma buvo nužengęs į *žemesniasias žemės dalis*. Ką jos vienok tikrai reiškia, nevisi aiškintojai vienaip suprantą. Vieni mato čionai paminėtą tikrai žemę apskritai, kuri yra žemiaus už dangų; kiti gi pažemes, butent kapą arba Abraomo prieglobstį (limbus — pragaras). Anot tų antrųjų butu tais žodžiais išreikšta Kristaus mirtis arba nužengimas į Abraomo prieglobstį (Symb. Ap: descendit ad inferos) pirm prisikėlimo. Anot pirmųjų nuomonės, kuri išrodo tikresnę, kaipo labiaus sutinkanti su kontekstu, ta vieta turi sąryšį su Kristaus įsikunijimu; vedimas gi pagautos nelaisvės, pritaikytas prie Išganytojo, turētu reikšti pergalėjimą jo priešų (šetono, nusidėjimo, mirties ir t. t.), kurs pilnai įvyko, Kristui atsisėdus amžinai po Tėvo dešinės.—(10) *Kurs nužengė...* Nužengusis Išganytojas vėl užžengė *ant visų dangų*, o ne tikrai ant uedidžio žemiško Siono augstybių, kaip parašyta įkvėpto Psalmisto giesmėje.— *Kad visa pripildytu*: kad pripildytu visą pasaulį; ypač gi visą Bažnyčią savo bviimu, savo įtekme, savo dovanomis ir savo

impleret omnia. ¹¹ Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores, et doctores ¹² ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi: ¹³ donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi: ¹⁴ ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. ¹⁵ Veritatem autem facientes in caritate, crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus: ¹⁶ ex quo totum cor-

visa pripildytu. ¹¹ Ir jis pats davė kaikiuriuos kaipo apaštalus, kaikiuriuos kaipo pranašus, bet kitus kaipo evangelistus, o kitus kaipo ganytojus ir mokytojus, ¹² šventųjų ištobulinimui, tarnystės darbiui, Kristaus kuno statymui, ¹³ iki visi susieitumėm vienybėn tikėjimo ir Dievo Sunaus pažinties, į tobulą vyrą, į saiką amžio Kristaus pilnybės, ¹⁴ kad jau nebebutumėm linguojami kudikiai ir nebutumėm nešiojami kiekvienu mokslo vėju, per žmonių nedorybę, per suvedžiojantį paklydimą vylių; ¹⁵ bet kad darydami tiesą meilėje augtumėm iš visų atžvilgių tame, kurs yra galva, Kristus; ¹⁶ iš kurio visas kunas,

geradarystėmis.—(11) *Ir jis pats...* Apaštalas arčiaus aptaria Kristaus dovanų prigimtį ir jų tikslą. Plg. Rym. 12. 4—6. 1 Kor. 12, 4.—*Apaštalus... pranašus.* Veiz. augšč. 2, 20; 3, 5. 1 Kor. 12, 28 — *Evangelistas.* Tuo vardu dabar vadinasi keturi Evangelijos rašytojai, bet išpradžios taip vadinami buvo tie, kurie buvo siunčiami Geros Naujienos apsakotų. —*Ganytojus ir mokytojus* Ganytojais ir mokytojais buvo tos pačios ypotos (vyskupai). Jie buvo atskirų bažnyčių vadovais, o draug ir mokytojais.—(12) *Šventųjų...* Įvairių Kristaus įstatytų tarnysčių tikslas yra atvesti visus žmones į pilną tikėjimo vienybę, taip kad mystiškas Kristaus kunas būtų vienas ir tobulas, kaip ir tikrasis jo kunas.—(13) *Iki visi...* Kristaus tarnų vohumas turi padaryti, kad tarp visų krikščionių atsirastu tikėjimo vienybė ir kiek galima pilniausias pažinimas Jėzaus, Dievo Sunaus.—*Į tobulą vyrą:* kad taptumėm užaugusiais, subrendusiais vyrais, o ne kudikiais (e. 14) — *Į saiką amžio.* Gr. ž. *ήλικία* gali reikšti amžį, bet taipogi ir ugį; ta antroji reikšmė gal geriausia čionai prikiuta — *Kristaus pilnybės*, t. y. pilnybės tobulumų, kuriuos turi Kristus. Tobulas amžis, arba tabulas ugis Bažnyčiai ir kiekvienam atskiram tikinčiam yra ta valanda, kurioje mystiškame Kristaus kune atsirastiek kiek galima to šventumo, kurį turi

dieviškas Vadas ir Galva.—(14) *Kad jau...* Tobulam išsiplėtojimo stoviui, kurį turi pasiekti krikščionių gyvenimas, priešingas yra tebesantis netobulybės stovis, kurį Apaštalas palygina su kudikystės amžiu. Kudikiai neturi savo išmanymo ir išvertmės; priegtam jiems truksta žinojimo.—*Linguojami*, kaip esti su dalyku, kurį bangos mēto į visas puses.—*Kiekvienu mokslo vėju...* Klaidingi mokslai, kaip koks smarkus vėjas, patraukia paskui save silpnas dūšias, nesutvirtėjusias tikėjime.—*Per žmonių nedorybę...* Tie žodžiai nurodo, kokiais budais daromas yra atitraukimas nuo tiesos.—(15) *Bet kad darydami tiesą...* Gr. t. budami tiesoje, t. y. mums pasiliekanč ant ištikimais evangelijinei tiesai, o ne kaip kudikiai pasiduodant paklydimui.—*Meilėje.* Nepasiduodant p k tai žmonių įtekmei, reikia laikyties tiesos, mylint ją dėl Dievo — *Augtumėm tame...* Kad tobulintumėmės Jėzuje Kristuje, pasilikdami tikroje su juo vienybėje.—(16) *Iš kurio...* Jėzus Kristus yra tas šaltinis, ir kurio mystiškas kunas su gerai suderintais ir tvirtai sujungtais sąnariais, t. y. Bažnyčia gauna savo butybę ir savo veiklumą.—*Per visus sušelpimo sūnerimus.* Kas čionai pavadinta yra sušelpimo sąnariais (per omnem iuncturam subministratiois, *ὅτι πάντες ἄφης τῆς ἐπιχορηγίας*) nėra visai aišku. Gali buti, kad Apaštalas kalba apie pašalpas, kurias

pus compactum, et connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate.

suderintas ir sujungtas, per visus sušelpimo sunėrimus, sulig veikimo, pritaikyto prie kiekvieno sąnario, daro savo augimą jo paties statymui meilėje.

2. Visus pallečiantieji perspėjimai.

¹⁷ Hoc igitur dico, et testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut et gentes ambulantes in vanitate sensus sui, ¹⁸ tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam, quae est in illis, propter caecitatem cordis ipsorum, ¹⁹ qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis in avaritiam. ²⁰ Vos

¹⁷ Tai tat aš sakau ir liudiju Viešpatyje, kad jau nebesielgtumėt, kaip pagonis elgiai savo išmanymo tuštybėje; ¹⁸ turintįs aptemdytą protą, atskirti nuo Dievo gyvenimo, dėlei juose esančio nežinojimo, dėlei jų širdies aklybės; ¹⁹ kurie nustoję vilties patįs save padavė begėdystei, į visokio susitepimo darymą, į godulystę. ²⁰ Bet jūs ne taip išmokote Kristų, ²¹ jei tik-

Dievas, arba Kristus, arba Kristaus tarnai suteikia visiems Bažnyčios sąnariams, suvienytiems Jėzuje Kristuje. Svarbiausias mintis yra apie artimą susivienijimą sąnarių su mystiška Galva per dvasiškus sunėrimus, padarantius tą vienybę, lygiai kaip kuniški sunėrimai suvienija įvairius kuno dalis su galva.—*Sulig veikimo...* Pašalpa pritaikyta yra prie veikimo, arba tarnystės, kurią Kristus paskyrė kiekvienam sąnariui. Plg. angšč. e. 7.—*Daro savo augimą...* Mystiškas kunas, Bažnyčia, sujungtas tvirtais ryšiais su Kristumi, pats daro savo augimą, kaip pilnas gyvybės organizmas, ir lyg koks rumas pats save stato.—*Meilėje.* Visas augimas įvyksta po įtekme meilės, kuri yra visureikalingiausi sąlyga krikščionių vienybės su Kristumi.

4, 17—5, 5. Apaštalas ragina Efeziečius, kad toliaus nebegventu kaip pagonis (17—19), bet kad geriaus pamokyti nusivilkutu senąjį žmogų ir apsilviltu naujuoju (20—24); taigi, kad sergėtus melagystės, rustybės, vagysčių, pikty kalbų, kad nenuliudintu Dvasios (25—30); kad kiti kitus mylėtų, sekiodami Dievą, kurio yra vaikai, ir Kristų, kurs už mus pasiaukoję (4, 31—5, 2); ypač gi sergėtus visokios paleistuvystės (3—5).

(17) *Tai tat aš...* Apaštalas grįžta prie perspėjimų, pradėtų 4, 1, ir sako visų pirma, ko reikia Efeziečiams saugoties.—*Liudiju Viešpatyje*, t. y. aš jus maldauju, kaip suvienytasis su mūsų Viešpačiu, Jėzumi Kristumi.—*Savo išmanymo tuštybėje.* Visas netikincijų pagonių protinis ir dorinis veikimas buvo tuščias ir baigėsi nieku.—(18) *Turintįs...* Pagonių protas yra aptemęs, tuotarp kad krikščionis apšviesti yra dieviška šviesybė.—*Atskirti nuo...* Dievo gyvenimu čionai yra ne tik šventas žmonių gyvenimas, kurį Dievas pagiria, arba kurį suteikia ji mylintiems, bet taipogi tasai, kurio jis pats gyvena atgimusiame dušioje.—*Nežinojimo.* Nežinojimas yra priežastis, kodėl pagonį atskirti nuo Dievo gyvenimo.—*Dėlei jų širdies aklybės:* dėlei širdies užkietėjimo. Kadangi pagonis užkietino savo širdis, jie įpuolė nežinojiman, kurs juos atskyrė nuo Dievo gyvenimo.—(19) *Nustoję vilties*—gauti išganymą.—Dauguma gr. kod. turi: ἀπηλγνότες, pasidarę be jausmų, nejautrus, t. y. nebeatjaušdami sąžinės graužimo.—*Save padavė.* Plg. Rym. 1, 24.—*Į visokio..* Dorinis ištvirkimas buvo labiausiai prasiplatinęs tarp pagonių; su juo gi dažnai jungėsi kita yda: godulystė.—(20) *Bet jūs...* Apaš-

autem non ita didicistis Christum, ²¹ si tamen illum audistis, et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu: ²² deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. ²³ Renovamini autem spiritu mentis vestrae, ²⁴ et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, et sanctitate veritatis. ²⁵ Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unus-

tai jį girdėjote ir jame išmokyti esate, kaip tiesa yra Jėzuje, ²² nusivilkti pagal pirmbuvusį pasielgimą senąjį žmogų, gendantį per apgaulingus pageidimus. ²³ Atsinaujinkit gi jūsų išmanymo dvasia ²⁴ ir apsivilkite nauju žmogumi, kurs sutvertas yra pagal Dievą teisybėje ir šventybėje tiesos. ²⁵ To dėlei atmesdami melą, kalbėkit kiekvienas su savo artimu tiesą, kadangi mes esame vieni kitų sąnariai. ²⁶ Jei rustinatės, tai ne-

talas tarsi sako: jūs gi jau nieko bendro nebeturite su pagonimis, o tai dėlto kad jūs *išmokote Kristų*, t. y. pažinote iš Evangelijos apsakojimo jį, jo ypatą, jo darbų, jo paslaptis.— (21) *Jei tikiai...* Tas apsaugolis (restrictio) lygus yra jau minėtam 3, 2. Jis visai nereiškia, buk galėjo ir taip būti, kad Efeziečiai visai dar nėra girdėję apie Kristų.— *Jį girdėjote*, apsakojamą Evangelijoje.— *Kas tiesa yra...* Išmokyti sulig tikrojo mokslo, kurį skelbė pats Jėzus Kristus. Apie ką yra ta tiesa, arba mokslas, Apaštalas sako sek. eil.— (22) *Nusivilkti...* Efeziečiai buvo patyrę iš Kristaus mokslo, kad jiems visupirma reikia nusivilkti senasis žmogus.— *Pagal pirmbuvusį...* Tas išreiškimas nurodo, kad reikalaujamas nusivilkimas paliečia aną stovį, kuriame gramatos skaitytojai gyveno pirm atgimimo per krikštą.— *Senąjį žmogų*. Senoju žmogumi, kurį reikia nusivilkti, yra žmogus kuniškas, su pradiniu ir kitais nusidėjimais, toks koks paeina nuo Adomo, atskirtinas nuo naujojo žmogaus, sutvorto teisybėje pagal Dievą (žem. e. 24) — *Gendanti...* Senasis žmogus, kurs reikia nusivilkti, genda, nes nuolat artinasi prie savo galutinės prapulties. Į tą prapultį jį veda apgaulingi pageidimai, kadangi patraukia jį į vis naujus nusidėjimus ir tokiuo būdu, žadėdami laimę ir niekuomet jos nesuteikdami, vis labiau nusmelkia ir geso dar užsilikusius po žmogaus nupulimo trupinius šviesos ir gerumo. Plg. Kol. 3, 8;— (23) *Atsinaujinkit...* Apaštalas, pasakęs, ką Efeziečiai privalo nuo savęs atmesti, paaiškina, ką jie turi priimti: jiems reikia visai atsinaujinti.— *Išmanymo dvasia*. Yra tai

geresnioji dalis mūsų esybės, mūsų dvasios. Veiz. Rym. 6, 4. 1 Kor. 14, 14.— (24) *Ir apsivilkkit...* Negana yra nusivilkti senąjį žmogų, palikti Adomą ir nieko daugiau nebedaryti; bet reikia dar apsivilkti naujuoju, susivienyti su Kristumi.— *Kurs sutvertas...* Permaina, įvykstanti atgimusiame žmoguje, yra taip gili, kad ji tikrai yra Dievo Sutvortojo darbas. Kaip pirmasis žmogus buvo sutvertas pagal Dievo paveikslą, taip ir naujasis gauna tą dievišką panašumą, kurį Adomo nuodėmė buvo išdalies nudildžiusi. Plg. Prad. 1, 27. Kol. 3, 10. Tas naujas sutvėrimas įvyksta *teisybėje ir šventybėje*. Teisybė čionai, anot daugumos aiškintojų, reiškia tobulus naujojo žmogaus santikius su artimais; šventybė gi tobulus santikius su Dievu.— *Tiesos*: evangelijinės tiesos, kurios pasekmė yra teisybė ir šventybė.— (25) *To dėlei...* Kadangi krikščionis sutvertas yra tiesos šventybėje, todėl jam reikia visupirma sergėties melagystės.— *Kadangi mes...* Apaštalas primena vėl, kad visi krikščionys yra sąnariai vieno mystiškojo kūno. Bjauriausis gi butu dalykas, jei to paties kūno sąnariai, gavinami ta pačia dvasia, mėgintu kiti kitus apgandinėti. Plg. 1 Petr. 2, 1. Zak. 8, 16.— (26) *Jei rustinatės...* Pirmieji tos eil. žodžiai paimti yra iš Ps. 4, 5. Dvejopai galima juos suprasti: Jei jus apima rustybė, tegul ji niekuomet nepavirsta nusidėjimu; arba: Rustinkitės tokiuo būdu, kad jūsų rustybėje nebūtų nusidėjimo. Gyvenime gali atsitikti tokios aplinkybės, kuriose šventa rustybė darosi žmogaus priederme.— *Saulė...* Apaštalas prideda pamokymą, kaip išvengti nusidėjimo nors ir teisingoje rustybėje. Visupirma žmo-

quisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra. ²⁶ Irascimini, et nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram. ²⁷ Nolite locum dare diabolo: ²⁸ qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. ²⁹ Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad aedificationem fidei ut det gratiam audientibus. ³⁰ Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in diem redemptionis. ³¹ Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. ³² Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem sicut et Deus in Christo donavit vobis.

nusidėkite; saulė tenenusileidžia ant jusų rustybės. ²⁷ Neduokit vietos velniui. ²⁸ Kurs vogė, jau tegul nebevagia, bet velyk te-užsiima darbu, dirbdamas savo rankomis, kas gera yra, kad turėtu iš ko suteikti reikalaujančiam. ²⁹ Joki nedora kalba tenėiseina iš jusų burnos, bet jei yra koki tinkanti tikėjimui pastiprinti, ji teduoda malonę klausantiems. ³⁰ Ir nenuliudinkit šventosios Dievo Dvasios, kuria jus paženklinți esate atpirkimo dienai. ³¹ Visoks kartumas, ir rustybė, ir įtužimas, ir šauksmas, ir piktžodžiavimas tebuna nuo jusų prašalinti draug su visokiuo piktumu. ³² Bukite gi kits kitam maloningi, gailiaširdžiai. kits kitam atleidžiantis, kaip ir Dievas jums atleidė Kristuje.

gui ne valia turėti noro atkeršyti, bet reikia buti veikiam prie susitaikymo. — (27) *Neduokite...* Antras pamokymas: Nedaryti nieko, kas tarsi duris į mūsų dušią atvertu piktai dvasiai ir leistu jai įeiti; todėl reikia neturėti jokių piktų jausmų, nesakyti keiksmo žodžių, nedaryti neapykantos darbų. — (28) *Kas vogė...* Gr. t. dabartinis laikas. Apaštalas įsako vagims tris dalykus: nesisavinti svetimos gėrybės, patiems darbuoties, kad turėtu kuo aprupinti savo reikalus ir sušelpiti kitus, ir galop, kaip pirma vogdami turėjo nedorą tikslą, taip dabar turėti dirbant gerą tikslą daryti, kas gera. — (29) *Joki nedora...* Apaštalas regimai turėjo čionai mintyje begėdiškas kalbas, pažadinančias į paleistuvystės nuodėmes, kaip galima spėti iš gr. ž. *σαπρός*, supuvęs. — *Bet jei yra...* Sakinys yra nepilnas, vietoje: bet jei yra koki gera kalba, ji teiseina. — *Tikėjimo*, gr. t. *χρηίς*, reikalo, t. y. gera kalba teiseina pastiprinti tiems, ku-

riems pastiprinimas reikalingas. — *Malonė*. Gera kalba bus dvasiška malonė klausytojams. — (30) *Ir nenuliudinkit!* Iš čia pasirodo, kaip labai mus myli šv. Dvasia. Kas kalba nedoras kalbas, tas nuliudina mumyse gyvenančią šv. Dvasią ir varo ją šalin iš savės ir iš savo klausytojų. — *Paženklinti...* Veiz. augšč. 1, 13. 14. — *Atpirkimo diena*: tai diena, kurioje įvyks kitame gyvenime pilnas atpirkimas. Kas nuliudina ir atitolina nuo savės šv. Dvasią, tas negaus galutinio atpirkimo. — (31) *Visoks kartumas...* Apaštalas išvardija įvairius rustybės laipsnius, kuri prasideda vidujiniais jausmais, širdies apkartimu, rustavimu, ir apsireiškia šauksmais ir piktžodžiavimais. — (32) *Bukite gi...* Ne rustybė, bet meilė privalo buti krikščionyse. — *Kaip ir Dievas...* Vyriausiu pavyzdžiu ir paskatinimu atleisti kaltybes artimams yra atleidimas, mums Dievo suteiktasis, kurs Kristuje sutaike su savim pasauli.

Caput V. ¹ Estote ergo imitatores Dei, sicut filii carissimi: ² et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem, et hostiam Deo in odorem suavitatis. ³ Fornicatio autem, et omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: ⁴ aut turpitude, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad rem non pertinent: sed magis gratiarum actio. ⁵ Hoc enim scitote intelligentes: quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, et Dei.

⁶ Nemo vos seducat inanibus verbis: propter haec enim venit

5. Perskyrimas. ¹ Bukite tat Dievo sekiočiai, kaip mylimiausieji vaikai, ² ir elgkitės meilėje, kaip ir Kristus mus numylėjo ir davė save patį už mus kaip atnašą ir auką Dievui dėl meilaus kvapo. ³ O paleistuvystė ir visoks susitepimas, arba godulystė tenebuna nei minima tarp jūsų, kaip pridera šventiesiems; ⁴ nei begėdystė, nei paiki kalbėjimai, nei juokavimai, kas nepridera, bet velyk dėkojimas. ⁵ Nes tai žinokite suprasdami, kad neivienas paleistuvis, arba suteptas, arba gobšas, nes tai yra stabams tarnavimas, neturi tėvainystės Kristaus ir Dievo karalystėje.

⁶ Niekas jūsų tenesuvedžioja tuščiais žodžiais, nes dėlei tų

(5, 1) *Bukite tat...* Kadangi Dievas mus atleidė maloningai mūsų kaltybės, todėl mes turime sekti duotąjį pamokymą ir būti geri ir gailiaširdžiai. — *Kaip mylimiausieji...* Vaikai, ypač mylimi, privalo stengties kuolabiausiai tapti panašiais tėvui. — (2) *Ir elgkitės...* Meilė privalo būti nuolatinė taisyklė mūsų dorinio gyvenimo. Į ją mus ragina kaip Dievo Tėvo taip ir Kristaus pavyzdys. — *Atnašą ir auką.* Pirmas iš tų dviejų vardų yra bendresnis ir apima visa, kas tik yra atnašaujama, antras regisi kad pažymi čionai, kaip ir kaikuriuose kitose vietose (plg. Žyd. 10, 5) ypač kruviną auką. — *Dėl meilaus kvapo.* Tas išsireiškimas paskolintas yra iš Pentateucho, kame gauja tankiai sakoma, jog auka pakilus prie Jahvės, kaipo meilus kvapas. Plg. Prad. 8, 21. Kun. 1, 9; 23, 17 ir k. — (3) *O paleistuvystė...* Su didžiausiu rūpesčiu krikščionis privalo sergėties kuniškų nuodėmių ir godulystės. Veiz. augš. 4, 19. Kol. 3, 5-7. — *Nei minima...* Jei ne valia minėti, tai tuo labians ne valia jų daryti. — *Kaip pridera...* Minėtųjų kaltybių sergėties reikalauja pats vardas krikščionių, kaipo pavadintųjų į šventumą. — (4) *Nei begėdystė...* Apaštalas išskaito dar kaikuriuos prasikaltimus prieš nekaltbę. Paiki kalbėjimai ir juokavimai reiskia nekaltybės dorybę pažeid-

džiančias šnekas ir juokus, kas dažnai atsitikdavo pas pagonis. — *Bet velyk...* Visai kitokios privalo būti krikščionių šnekos. Jose taugiausiai turi būti girdimi Dievo šlovinimas ir dėkojimas jam už geradarystes. — (5) *Nes tai žinokite...* Nuo pasidavimo minėtiems nusidėjimams privalo ypač atitraukti atmintis, kaip baisias pasekmes jie turi ateinančiame gyvenime. — *Tarnavimas stabams.* Kuniški geiduliai ir godas darosi tarsi dievaičių visų tų, kurie jiems pasiduoda. — *Neturi tėvainystės...* Dangus yra pažadėtas krikščionims, kaipo tėvainystė, bet tik tiems, kurie savo darbas prisipažįsta esą dangiškojo Tėvo vaikai, kurie pildo jo karalystės įstatus. — *Kristaus ir Dievo.* Kai kurie egzegtai, aišizvelgdami į gr. t. τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ (sine articulo), aiškina tuos žodžius taip: Kristaus, kurs yra Dievas; bet tas aiškinimas nėra tikras.

6—14. Apaštalas perspėja taipogi, kad jo skaitytojai sergėtusi suvedžiojotųjų (6, 7), nes, užsvitus tikėjimo šviesai, reikia jiems gyventi pagal tikėjimą ir vengti viso to, kas jieško tamsybių (8—14).

(6) *Niekas jūsų...* Apaštalas regimai turi mintyje tuos suklydusius krikščionis, kurie, prisidengdami krikščioniškąja liuositybe, įkalbinėjo, buk šv. Povilo minėtieji nusidėjimai nėsą didžiais prasikaltimais. Apaštalas perspėgi, kad Efeziečiai neti-

ira Dei in filios diffidentiae. ⁷ Nolite ergo effici participes eorum. ⁸ Eratis enim aliquando tenebrae: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate: ⁹ Fructus enim lucis est in omni bonitate, et iustitia, et veritate: ¹⁰ probantes quid sit beneplacitum Deo: ¹¹ et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. ¹² Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere. ¹³ Omnia autem, quae arguuntur, a lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est. ¹⁴ Propter quod dicit: Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus.

kėtu jų kalboms, nes ištikrųjų už tuos nusidėjimus Dievas baus kietai savo teisme.— *Ant netikėjimo vaikų:* veiz. aug. 2, 2.—(7) *Nesidarykit tat...* Kas prisidės prie nepaklusnumo, tas bus taipogi dalinku baisių bausmių.—(8) *Nes kitą kart...* Tamsybių ir šviesos paveikslas dažnai yra vartojamas šv. Rašte. Tamsybėmis yra pagonių gyvenimas, šviesa krikščionių. Pirm atsivertimo Efeziečiai taip buvo paskendę tamsybėse, kad tarsi buvo priėmę į save jų prigimtį ir patį pavirtę tamsybėmis. Tokie pat privalo būti dabar jų santikiai su šviesa.— *Viešpatyje:* t. y. susivieniję su tuo, kurs yra pati šviesa.— *Kaipo šviesos vaikai.* Yra tai ebraizmas. Plg. augšč. e. 6; 2, 2. Tų, kurie tapo šviesa, ir pasiėgimas privalo būti šviesus, t. y. šventas ir tobulas.—(9) *Nes šviesos...* Apaštalas išvardija dorinius privalumus, kurie turi rasties krikščionyse, ir yra priešingi augščiau minėtoms ydoms. Gerumas priešingas yra piktybei (4, 3); teisybė neteisngam pasisavinimui svetimos gėrybės (4, 28); tiesa melui (4, 25).—(10) *Ištirkite...* Geriausi švento gyvenimo taisyklė yra visuomet ir visur įžieškoti to, kas gali įtikti Dievui, kas sutinka su jo valia.—(11) *Ir nedalyvaukit...* Nusidėjimai neišduoda gerų vaisių, nepraverčia amžinam gyvenimui, bet veda į amžiną mirtį.— *Bet velyk...* Krikščionims negana nedalyvauti

dalykų ateina Dievo rustybė ant netikėjimo vaikų. ⁷ Nesidarykit tat jų dalininkais. ⁸ Nes kitą kart jūs buvote tamsybės, dabar gi esate šviesa Viešpatyje. Elgkitės kaip šviesos vaikai; ⁹ nes šviesos vaisiai esti visokiame gerume, ir teisybėje, ir tiesoje. ¹⁰ Ištirkite, kas įtinka Dievui, ¹¹ ir nedalyvaukite nevaisinguose tamsybės darbuose, bet velyk juos papeikite. ¹² Nes kas jų daroma yra slapčia, gėda ir sakyti. ¹³ Nes visa, kas yra peikiama, apreiškiama yra per šviesą; nes visa, kas apsiereiškia, yra šviesa. ¹⁴ To dėlei pasakyta: Pabusk, kursai miegi, ir prisikelk iš numirusių, ir apšvies tave Kristus.

tamsybėse, t. y. piktuose pagonių darbuose, bet jie dar privalo iškelti juos aiškėn ir atvirai papeikti.—(12) *Nes kas jų...* Apaštalas nori priparodyti, kad atviras papeikimas pagoniškų ydų turės geriausias pasekmes. Tos ydos yra taip bjaurios, kad nepadoru jas ir minėti, tuo gi labians sekioiti.—(13) *Nes visa, kas...* Visa, kas yra nurodoma ir papeikiama, išeina aiškėn, švieson, ir nebeprasilekia paslėpta, bet lieka apšviesta. Nusidėjimas gi dažnai tolei patraukia prie savęs, kolei jis prasilekia tamsybėje; bet kaip tik jis lieka parodytas, apšviestas, jis nustoja savo patraukiančios galės ir mažians žmonių pražudo.—(14) *To dėlei pasakyta.* Panašiai skambančių žodžių, kaip sekantieji, niekur nėra šv. Rašte. Regimai čionai šv. Povilas liuosai pasinaudojo keliomis šv. knygų vietomis išreiškimui labai aiškios minties. Yra tai atsiliepimas į nusidėjėlius, paskendusius dvasiškos mirties tamsybėse; jie privalo stengties išeiti iš savo liudno stovio, o Kristus, kurs yra tikra šviesa, apšvies juos savo skastybe. Plg. Iz. 26, 19; 60, 1. 2.

15—21. Apskritus perspėjimus šv. Povilas užbaigia paraginimu, kad Efeziečiai elgtusi išmintingai, gerai pasinaudami laiku, pildydami Dievo valią, vengdami girtuoklystės, pilni šv. Dvasios, nuolatiniame dėkojime ir maldoje.

¹⁵ Videte itaque fratres, quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes, ¹⁶ sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. ¹⁷ Propterea nolite fieri imprudentes: sed intelligentes quae sit voluntas Dei. ¹⁸ Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto, ¹⁹ loquentes vobismetipsi in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes, et psallentes in cordibus vestris Domino, ²⁰ gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi Deo et Patri. ²¹ Subjecti invicem in timore Christi.

¹⁵ Taigi, veizdėkite, broliai, kaip atsargiai turite elgties; ne kaip neišmintingi, ¹⁶ bet kaip išmintingi, atpirkdami laiką, nes dienos piktos yra. ¹⁷ Todėl nesidarykite neprotingais, bet suprantančiais, koki yra Dievo valia. ¹⁸ Ir neapsigerkite vynu, kuriame yra ištvirtikimas; bet prisipildykite šventąja Dvasia, ¹⁹ kalbėdamies tarp savęs psalmėse, ir ymnuose, ir dvasiškosiose giesmėse, giedodami ir džiaugdamiės jūsų širdyse Viešpačiui; ²⁰ dėkodami visuomet už visa Dievui ir Tėvui vardan mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus; ²¹ pasiduodami vieni kitiems Kristaus baimėje.

(15) *Taigi, veizdėkite...* Krikščionis privalo naudotis visomis aplinkybėmis, kad taptų vis šventesniais.— *Kaip atsargiai...* Elgties atsargiai yra tai gyventi pavyzdinčiai, taip kaip reikalauja krikščioniška išmintis. Plg. Kol. 4, 5.— (16) *Atpirkdami laiką.* Gr. t.: atperkant patogią valandą, τὸν χρόνον. Atpirkti laiką yra tai rūpintis pasinaudoti pildymui mūsų priedermių kiekviena patogią valandą, labai ją branginti, kaip branginame dalyką ne veltui gaunamą, bet už didžius pinigus. Laikas reikia branginti, nes dienos piktos yra, t. y. jos retai mums tesuteikia patogias valandas geradariui, daug gi tokių, kuriose mus sutinka pavojai, kliūtys.— (17) *Todėl nesidarykit...* Kadangi dienos piktos yra, todėl reikia būti išmintingais, atsargiais. Plg. Rym. 12, 2. 1 Tes. 4, 3.— (18) *Ir neapsigerkite...* Apaštalas persergi apie reikalingumą sergėti dar vienos ydos, kuri neretai atsitikdavo pas pagonis ir paprastai eina draug su paleistuvyste, kadangi, anot šv. Jieronimo, vargu įtikėti, kad girtuoklis galėtų būti ne paleistuvius.— (19) *Kalbėdamies...* Kada šv. Dvasia ateina į krikščionių širdis, ji atneša laimę ir padaro tikrą džiaugsmą, apsiareiškiantį giesmėmis ir maldomis. Plg.

1 Kor. 14, 15. 26...— *Psalmėse...* Plg. Kol. 3. 14. Psalmė yra tai giedojimas, skambinant draug ant stigų muzikos instrumentu. Ymnais šlovinama Dievo didenybė, galybė, didi jo darbai. Giesmėmis išreiškiami žmogaus jausmai. Bet gali būti, kad šv. Povilas visais tais vardais pavadino apskritai giesmes, giedamas jau pirmųjų krikščionių religijiniuose susirinkimuose.— *Jūsų širdyse.* Tie žodžiai parodo, kad Dievo garbinimas privalo būti ne tik išviršinis, lūpomis, bet ir vidujinis, širdžia.— (20) *Dėkodami...* Krikščionis ir mažiausiuose dalykuose mato Dievo dovaną ir už visa privalo dėkoti Dievui.— *Vardan mūsų Viešpaties...* Kaip visas malones mes gauname per Kristų ir jo atpirkimą, taip ir dėkoti privalome Dievui, kurs yra mūsų Tėvas, per Jėzų Kristų.— (21) *Pasiduodami...* Nors yra žmonių skyriai, kurie ypatingu būdu priklauso nuo kitų, bet ir tie antrieji turi pareigas į savo pavaldinius. Toje prasmėje visuomet yra tarp krikščionių pasidavimas vieni kitiems.— *Kristaus baimėje.* Pasidavimas vieni kitiems privalo būti įkvėptas ne vergiška baimė, bet bijojimu užrustinti Jėzų Kristų.

3. Perspėjimai paliečiantis krikščioniškas šeimynas.

²² Mulieres viris suis subditae sint, sicut Domino: ²³ quoniam vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiae: Ipse, salvator corporis ejus. ²⁴ Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. ²⁵ Viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ²⁶ ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquae in verbo vitae, ²⁷ ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata. ²⁸ Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem di-

²² Moteris tebuna paduotos savo vyrams, kaip Viešpačiui; ²³ nes vyras yra moters galva, kaip Kristus yra Bažnyčios galva: jis jos kuno Išganytojas. ²⁴ Bet kaip Bažnyčia paduota yra Kristui, taip ir moteris tebuna paduotos savo vyrams visame. ²⁵ Vyrai, mylėkite savo moteris, kaip ir Kristus numylėjo Bažnyčią ir pats save už ją davė. ²⁶ kad ją pašvęstu, apkuopęs vandens plovimu gyvenimo žodyje, ²⁷ kad jis pats sau ją statytų kaip šlovingą Bažnyčią, neturinčią sutepimo, arba raukšlės, arba ko kito panašaus, bet kad ji būtų šventa ir nesutepta. ²⁸ Taip ir vyrai turi mylėti savo pačias, kaip savo kunus.

22—33. Po apskrito perspėjimo apie paklusnumo reikalingumą Apaštalas kalba apie pareigas vyrų ir jų žmonių: jokie žmonos privalo būti paklusnios vyrams, kadangi vyras yra moters galva, kaip Kristus yra Bažnyčios galva (22—24); jokie vyrai iš savo pusės turi mylėti savo žmonas, kaip numylėjo Bažnyčią Kristus, apreiškęs ją meile suteikimu jai didžiausių geradarysčių (25—27); jokie tų abiejų įsakymų pamatu yra tarp vyro ir moters esanti vienybė, kuri yra paveikslu artimiausios vienybės, esančios tarp Kristaus ir Bažnyčios (28—33).

(22) *Moteris...* Kaip pavyzdį santykių tarp vyro ir moters krikščioniškoje šeimynoje šv. Povilas stato santykius tarp Kristaus ir jo Bažnyčios. Nors tarp vyro ir moters yra pilna lygybė iš religijinio atžvilgio, Evangelija vienok pripažįsta, jog kiekviena lytis gavo šeimynoje ypatingas pareigas, ir tos prigimtos tvarkos ne valia griauti. Plg. 1. Kor. 9, 3... Kol. 3, 18. 1 Petr. 3, 1-6. — *Kaip Viešpačiui.* t. y. kaip pačiam Jėzui Kristui. Tuo išsireikšimu draug yra nurodyta, kokioje dvasioje pasidavimas privalo įvykti, ir kame pasidavimas būtų nusidėjimu.

(23) *Nes vyras...* Čionai nurodyta yra pasidavimo priežastis. — *Jis jos kuno...* Begalinis vienok yra ir skirtumas tarp santykių šeimynoje ir santykių esančių tarp Kristaus ir Bažnyčios, kadangi tik Kristus yra Išganytojas mystiškojo savo kuno, Bažnyčios. — (24) *Bet kaip...* Yra tai išvedimas iš to, kas augščiau pasakyta. — (25) *Vyrai...* Vyrų pasielgimo pavyzdžiu yra pats Kristus, o pirma jų pareiga yra mylėti savo žmonas. Plg. Rym. 4, 25; 8, 32. Gal. 2, 20. Kol. 3, 19. — (26) *Kad ją pašvęstu...* Kristus pašventė Bažnyčią, suteikdamas jai savo malones. — *Vandens plovimu:* per krikštą. — *Gyvenimo žodyje.* Gr. t. „žodyje“. Graik. tėvai mano, kad čionai šv. Povilas turi mintyje krikšto išvaizdą: Vardan Tėvo ir Sūnaus ir tt. Lotynai gi mato gyvenimo žodyje krikščionišką mokslą, arba Evangeliją. — (27) *Kad jis pats...* Pats Išganytojas rupinasi savo mystiškajai sužieduotine, kad ji būtų jo verta. Kristus norėjo, kad jos gražumas nebūtų aptemdytas jokiuo šešėliu, jokia netobulybe. — (28) *Taip ir vyrai...* Pavyzdį Kristaus meilės į Bažnyčią Apaštalas arčiaus pritaiko, tęsdamas toliaus savo pa-

ligit, seipsum diligit. ²⁹ Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam: ³⁰ Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, et de ossibus ejus. ³¹ Propter hoc relinquet homo patrem, et matrem suam, et adhærebit uxori suæ: et erunt duo in carne una. ³² Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia. ³³ Verumtamen et vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.

raginimą.— *Kaipo savo kunus*, t. y. reikia mylėti savo pačias, kaip priklausančias prie vieno ir to paties organizmo, sudėto iš vyro ir moters, kuriame galva yra vyras.— (29) *Nes niekas...* Prigimtas yra dalykas, kad kiekvienas myli savo ypata; o kadaigi esantieji moterystėje daro tik vieną organizmą, todėl vyras mylėdamas savo žmoną tuo pačiu myli ir save. Jei kunas, tarsi neapkenčiamas, varginamas yra dėlai kilstančių jame pagėidimų, tai tas varginimas nėra tikra neapykanta, bet augštesnis meilės laipsnis, nes varginami kuną norime sau užsipelninti užmokesnį danguje, norime, kad ir tas kunas taptu dalininku dangiškos laimės, o nepražutu pats amžinai, mus draug pražudydamas.— *Peni ji ir globi*. Yra tai meilės padarai iš atžvilgio į žmoną.— *Kaip ir Kristus*. Kristus peni Bažnyčią savo kunu ir krauju ir globi ją šv. Dvasios pagalba.— (30) *Nes mes esame...*—Ta eil. nurodo priežastį, kodėl Jėzus Kristus tikrai myli Bažnyčią: mes visi, iš kurių Bažnyčia susideda, esame jo sąnariai, jis gi yra mūsų galva. Kaip moteriškė turi savo pradžią iš vyro, taip Bažnyčia iš Kristaus. Ta mintis buvo jau išreikšta S. J. po paveikslu sąryšio tarp Jahvės ir išrinktosios tautos. N. J. sąryšis yra ne tik dvasiškas, bet ir kūniškas toje prasmėje, kad Kristus savo peršiestoje žmogystėje yra galva, Tėvas visos Bažnyčios ir kiekvieno jos sąnario, atgimusio krikšte ne tik pagal dušią, bet ir pagal kūną. Kaip kunas per pirmojo žmogaus nusidėjimą buvo paduotas mirčiai, taip krikšte suteikiama yra mums tarsi kaip iš peršiestojo Kristaus kuno

Kas myli savo moterį, tas pats save myli. ²⁹ Nes niekas niekuomet neturėjo neapykantoje savo kuno; bet peni ji ir globi, kaip ir Kristus Bažnyčią; ³⁰ nes mes esame jo kuno sąnariai, iš jo kuno ir iš jo kaulų. ³¹ To dėlei apieis žmogus savo tėvą ir motiną ir glausis prie savo moters, ir bus du vienu kunu. ³² Ta paslaptis didi yra, o aš sakau Kristuje ir Bažnyčioje. ³³ Vienokgi ir jūs visi ir kiekvienas temyli savo moterį, kaippa save patį, o moteristesibijo savo vyro.

išeinanti įtekmė, mūsų kuno persvietimo pradžia, kuri palaikoma yra per Viešpaties suteikiamą malonę, ypač gi per švenč. Eucharistiją (Jo. 6, 54) ir kuri prisikėlimo dienoje gaus pilną išsiplėtojąmą (Auks.).— (31) *To dėlei*: kadaigi vyras privalo mylėti savo moteris, kaip Kristus numylėjo Bažnyčią.— *Apleis...* Tuos žodžius, kuriuos šv. Povilas jau 30. eil. turėjo mintyje, ištaręs yra iš Dievo įkvėpimo Adomas (Prad. 2, 24 pagal LXX) parodymui, jog moterystės meilė pervirsija visas kitas.— (32) *Ta paslaptis...* Aiškiaus galima būtų išreikšti pagal gr. t.: *Mysterium hoc magnum est; ego autem loquor in Christum et Ecclesiam*—tai yra didi paslaptis; bet aš kalbu apie Kristų ir Bažnyčią. Apaštalas nori pasakyti, kad Adomo žodžiai, be savo tiesioginės prasmės apie moterystės įstatymą, turi savyje dar kitą, prakilnesnę prasmę apie gilią paslaptį, esančią Dievo apreiškimo dalimi. Ta paslaptis, anot šv. Povilo, paliečia Kristų ir Bažnyčią, t. y. esantį tarp jų mystišką ryšį, kurs yra labai analogiškas žmonių moterystės ryšiui. Taip aiškinami, anot priimtos dabartinių egzegėtų nuomonės, šv. Povilo žodžiai nesuteikia tikro priparodymo, jog moterystė yra sakramentas (Tas dalykas turi gana kitą priparodymų). Ir Trid. Susir. (ses. 24 de Matrim.), kalbėdamas apie moterystės sakramentą ir prie tos progos minėdamas šv. Povilo žodžius, nėsako stačiai, kad taip Apaštalas moko (docet), bet tik n u r o d o (quod inuit...).— (33) *Vienokgi...* Apaštalas sutraukia į vieną vietą augščiaus išreikštus protavimus ir paraginimus.

Caput VI. ¹ Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est. ² Honora patrem tuum, et matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione: ³ ut bene sit tibi, et sis longævus super terram. ⁴ Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, et correptione Domini.

⁵ Servi obedite dominis carnalibus cum timore, et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: ⁶ non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, ⁷ cum bona voluntate servientes, sicut Domino, et non hominibus: ⁸ scientes quoniam

6. Perskylrimas. ¹ Vaikai, bukite paklusnūs savo gimdytojams Viešpatyje; nes tai teisinga yra. ² Gerbk tavo tėvą ir tavo motiną, tai yra pirmasis įsakymas su pažadėjimu: ³ kad būtų tau gera ir ilgai gyventumei ant žemės. ⁴ Ir jūs, tėvai, neveskite į rustybę savo vaikų, bet auklėkite juos drausmėje ir Viešpaties perspėjime.

⁵ Vergai, bukite paklusnūs kunikiams ponams su baime ir drebėjimu, savo širdžių prastume, kaip Kristui, ⁶ tarnaudami ne dėl akių, lyg-kad žmonėms įtikdami; bet kaip Kristaus tarnai, darydami iš širdies Dievo valią; ⁷ tarnaudami gera valia, kaip Viešpačiui, o ne žmonėms; ⁸ žinodami, joguei kiekvie-

6, 1—4. Apaštalas kalba dar apie tėvų ir vaikų pareigas: vaikams primena Dievo įsakymą, gimdytojus perspėja, kad iš atžvilgio į vaikus neperžengtų teisingų kietumo ir pataikavimo ribų.

(6, 1) *Vaikai...* Svarbiausi vaikų priedermė yra paklusnumas gimdytojams. — *Viešpatyje*. Tas žodis nurodo paklusnumo pamatą, bet taipogi ir ribas. — *Teisinga*, nes remiasi ant Dievo įsakymo, ir pati prigimtis to reikalauja. — (2) *Gerbk...* 2 Moz. 20, 12. — *Pirmasis įsakymas...* Tas ketvirtas Dekalogo įsakymas yra pirmuoju, su kuriuo sujungtas ypatingas pažadėjimas už ištikimą jo užlaikymą. — (3) *Kad būtų...* Veiz. 2 Moz. 20, 22—5 Moz 5, 16. Minėtąjį pažadėjimą šv. Povilas išreiškia trumpais žodžiais. Ilgas gyvenimas Kanaano žemėje yra paveikslu amžino gyvenimo danguje. — (4) *Ir jūs...* Apaštalas kreipiasi ypač į tėvus, nes jie yra šeimos galva; primena vienok, kad jie privalo naudotis savo valdžia tam tikrose ribose — *Neveskite į rustybę*. Gr. t. μὴ παροργίζετε, neerzinkit (perdaug didžių kietumo). — *Viešpatyje*. Drausmė ir perspėjimai neprivalo priešintis Kristaus dvasiai.

5—9. Galop šv. Povilas kalba apie tarnų ir ponų priedermes: joguei vergai privalo tarnauti ponams, kaip Kristui, mantant savo ponuose ne žmones, bet Dievą,

ir turint prieš akis amžiną užmokesnį; ponams gi reikia atsiminti, kad vergai, budami Dievo vaikais, jiems yra lygūs Dievo akyvaizdoje.

(5) *Vergai...* Dalis krikščionių pirmuose amžiniuose buvo vergais. Nors vergystė, kaip nusidėjimo pasekmė, buvo priešinga krikščionystės dvasiai, bet Kristaus religija nenorėjo jos pašalinti revoliucijos keliu. Pasaulis turėjo pamažu persimainyti po krikščionystės įtekme, ir tokiuo būdu turėjo įvykti permaina santikiuose tarp įvairių žmonių luomų. Apaštalas duoda pamokymus, kurie privalo pašalinti didžiausias neteisybes ir palengvinti liudną vergų stovį. — *Su baime ir drebėjimu*: labai rupindamiesi neapsileisi savo pareigų išpildyme. — *Savo širdžių prastume*: be jokių pašaliųjų tikslų. — *Kaip Kristui*. Paklusnumo kartybė sumažėja, jei kas, pildydamas viršininko paliepimus, mato jo ypatoje patį Kristų. — (6) *Tarnaudami...* Ta ir sek. eil. paaiškina žodžius: *širdžių prastume. Darydami iš širdies...* Vergai, veizdėdami į save, kaip į Kristaus tarnus, privalo pilnai ir iš širdies pasiduoti Dievo valiai, kuri leidė, kad jie būtų žmonių vergystėje. — (7) *Gera valia...* Vergų paklusnumas bus vertesnis ir lengvesnis, jei jie veizdės į save, kaip į tarnaujančius Kristui, o ne žmonėms. — (8) *Zinodami...* Atsižvelgimas į

unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, sive servus, sive liber. ⁹ Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia et illorum, et vester Dominus est in cœlis: et personarum acceptio non est apud eum.

nas ką nors gera padarys, tai atsiims nuo Viešpaties, ar butu tarnas, ar laisvas. ⁹ Ir jūs, ponai, tą patį jiems darykite, prisiturdami nuo grasimų; žinodami, kad ir jų ir jūsų Viešpats yra danguose, ir pas jį nėra atsižvelgimo į ypatus.

Gromatos užbaiga.

¹⁰ De cetero fratres confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus. ¹¹ Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. ¹² Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem: sed adversus principes, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in cœlestibus. ¹³ Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere

¹⁰ Galop, broliai, pasitvirtinkite Viešpatyje ir jo stiprumo galybėje. ¹¹ Apsivilkite Dievo šarvais, kad galėtumėt stovėti prieš velnio žabangas. ¹² Nes mūsų kova yra ne prieš kuną ir kraują, bet prieš kunigaikščius ir valdžias, prieš šių tamsybių pasaulio valdovus, prieš piktybės dvasias padangėse. ¹³ Todėl imkite Dievo šarvus, kad galėtumėt priešintis piktoje dienoje ir visame stovėti tobulai.

amžinąjį užmokesnį danguje dar labiau gali padrasinti vergus sunkios naštos nešime.—(9) *Ir jūs, ponai...* Ir tie, nuo kurių vergai priklauso, privalo elgties sulig tos pačios dvasios, kurią Apaštalas nurodė vergams.—*Jog ir jūsų Viešpats...* Apaštalas nurodo ir priežastį, kodėl ponai privalo elgties su savo vergais žmoniškai: visų žmonių, prie kokio nors luomo jie priklausytu, vienas ir tas pats yra Dievas, ir tasai visų Viešpats yra visiškai bešališkas.

10—20. Gromatą užbaigdamas, Apaštalas ragina visus susistiprinti kovai Kristuje; kadangi ta kova yra prieš šetoną, todėl šv. Povilas reikalauja, kad jo skaitytojai apsivilktu Dievo šarvais, kuriuos ir aprašo, o ypač kad apsiginkluotu malda; prašo dar pasimelsti už save, kad ir apkaltas budamas gerai galėtų pildyti savo apaštališkas pareigas.

(10) *Galop.* Taip šv. Povilas gana tankiai pradeda savo gromatų užbaigą Plg. 2 Kor. 13, 11. Gal. 6, 27 ir k.—*Pasitvirtinkit...* Stiprumas yra reikalingas, kadangi kova yra smarki. Bet jėgas, kurių mums truksta, gali suteikti

tik Kristus ir jo malonė.—*Stiprumo galybėje:* Veiz. augšč. 1, 19.—(11) *Apsivilkite...* Reikalingi yra kovoje geri ir tvirti ginklai, nes mūsų priešas yra galingas ir gudrus.—*Dievo šarvais:* visokiais šarvais ir ginklais, kuriuos Dievas suteikia.—*Storėti:* kad butumėt tvirti kovoje ir nekiek nepasiduotumėt priešui.—(12) *Nes mūsų kova...* Apaštalas nurodo priešų galybę ir jį išvardija.—*Ne prieš kuną...* ne prieš mirtingus žmones, kurie, kaip tokię, silpni yra.—*Prieš kunigaikščius ir valdžias.* Augšč. 1, 21 tais vardais šv. Povilas pavadino dangiškųjų dvasių skyrius; iš šitos gi vietos pasirodo, kad yra analogiški skyriai ir piktųjų dvasių — *Prieš šių tamsybių...* Tamsybių pasauliu vadinasi mūsų pasaulis, paskendęs nusidėjimuose, pripildytas protinėmis ir dorinėmis tamsybėmis.—*Vadovus:* šetoną, kitur vadinamą šio pasaulio kunigaikščiu.—*Padangėse.* Tas žodžiu Apaštalas gal nurodo vietą, kame piktosios dvasios turi savo buveinę, ir iš kur jos užpuldinėja krikščionis. Plg. augšč. 2, 2. 6; 1, 3; 3, 10.—(13) *Todėl...* Kadangi kova bus baisi, todėl reikia apsiginkluoti kuogeriausiai.

in die malo, et in omnibus perfecti stare. ¹⁴ State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loricae justitiæ, ¹⁵ et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis: ¹⁶ in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea exstinguere: ¹⁷ et galeam salutis assumite: et gladium spiritus (quod est verbum Dei) ¹⁸ per omnem orationem, et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: et in ipso vigilantes in omni instantia, et obsecratione pro omnibus sanctis: ¹⁹ et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii: ²⁰ pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui.

¹⁴ Stovėkite tat persijuosę jų strėnas tiesa, ir apsilvilkę teisybės šarvu, ¹⁵ ir kojas apsiavę pasiryžimu dėl ramybės Evangelijos, ¹⁶ visame imdami tikėjimo skydą, kuriuo galėtumėt užgesyti visas ugningas pikčiausiojo vilyčias. ¹⁷ Pasiimkite ir išgaunimo šalmą ir Dvasios kalaviją, (kuriuo yra Dievo žodis); ¹⁸ melsdamiesi visą laiką dvasioje visokia malda ir prašymu, ir priegtam budėdami, su visa ištverme, su maldavimu už visus šventuosius, ¹⁹ ir už mane, kad, man burną atveriant, duoti būtų man žodžiai skelbti su pasitikėjimu paslaptį Evangelijos, ²⁰ už kurią pildau pasiuntintą grandinėse; taip kad aš apie ją drąsiai kalbėčiau, kaip man reikia.

— *Piktoje dienoje*: kada užpuls pagunda, kada kova prasidės; ji gi gali atsikartoti ne vieną sykį.— (14) *Stovėkite...* Apaštalas išvardija įvairius mystiškus ginklus, kuriais privalo apsišarvoti krikščionis. Plg. 1 Tes. 5, 8. Iz. 59, 16. 17. Išm. 5, 17...— *Persijuosę...* Kareiviai senovėje persijuosdavo plačia juosta; tą juostą krikščioniui privalo užrauduoti tiesa, pasiryžimas būti ištikimu Kristui.— *Teisybės šarvu*. Kaip šarvas (pancierius) pridengia krutinę ir pečius, taip teisybės dorybė užlaiko nesuteptą sąžinę; niekas gi neapgina taip labai dušios, kaip nekaltą sąžinę.— (15) *Ir kojas...* Mystišku krikščionies autuvu, padedančiu jam neatsižvelgti į kelio aštrumą ir erskėčius, yra džiaugsmingas pasiryžimas ir uolumas ginti ir platinti Evangeliją, kuri turi atnešti geros valios žmonėms ramybę.— (16) *Visame imdami...* Visose dvasios kovos aplinkybėse geriausiu krikščionies skydu, pridengiančiu jį visą, yra tikėjimas.— *Užgesyti...* Apaštalas daro čionai aliuziją į senobinį paprotį mėtyti į priešus uždegtas vilyčias. Tokiomis vilyčiomis prieš krikščionį yra smarkios pagundos, kurias sukelia piktoji dvasia. (17) *Pasiimkite...* Krikščionies šalmu yra viltis išgaunimo. Plg. 1 Tes. 5, 8. Kaip šalmas pridengia kareivio galvą, taip

dangaus viltis sergi galingai nuo nepadoraus prisirišimo prie žemiškų dalykų.— *Dvasios kalaviją*, t. y. kalaviją šv. Dvasios duotą, kuriuo yra Dievo žodis; tas gi Dievo įkvėptasis žodis aštresnis yra už kiekvieną dviašmenį kalaviją. Plg. Žyd. 4, 12.— (18) *Melsdamiesi...* Prie angščiaus išvardytų ginklų krikščioniui dar reikia pridėti nuolatinę malda, nes nors ir gerai jis yra apsiginklavęs, vienok neprivalo per daug savimi tikėtis, bet turi nuolat sau prašyti pagalbos iš dangaus.— *Dvasioje*: visa širdžia. Kiekurie egzegėtai aiškina: šventojoje Dvasioje.— *Budėdami...* Kad malda būtų gera, reikalingas yra budrumas ir ištvermė.— (19) *Ir už mane...* Apaštalas pats jautė nuolat dangiškos pagalbos reikalingumą, todėl jis prašo pasimelsti ir už save.— *Kad man...* Troško gi jis ypatingos malonės, kad kiek kartų atvers savo burną Evangelijos apsakojimui, Dievas jam suteiktų tam tikrus žodžius, o draug ir vėrą apaštalo drąsumą visokia me prityrime.— *Paslaptį*. Ta paslaptimi yra atpirkimas per Kristų.— (20) *Už kurią*: kurios reikalus gindamas. Evangelija yra lyg-kad galingiausi valdovė, šv. Povilas gi yra jos pasiuntinis. Plg. 2 Kor. 5, 20.— *Pasiuntintą grandinėse*. Didžiausi yra priešingybė tarp Apaštalo

²¹ Ut autem et vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tycheus, carissimus frater, et fidelis minister in Domino: ²² quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, et consoletur corda vestra. ²³ Pax fratribus, et caritas cum fide a Deo Patre, et Domino Jesu Christo. ²⁴ Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen.

²¹ Kad ir jūs žinotumėt, kas su manim yra, ką darau, visa jums praneš Tykikas, mylimiausias brolis ir ištikimas tarnas Viešpatyje, ²² kurį aš išsiunčiau pas jus tam pačiam tikslui, kad patirtumėt, kas su manim yra, ir kad jis paguostu jūsų širdis. ²³ Ramybė teesie broliams ir meilė su tikėjimu nuo Dievo Tėvo ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus. ²⁴ Malonė su visais, kurie myli musų Viešpatį Jėzų Kristų nepaliautinais. Amen.

pareigų ir jo dabartinio stovio. Sulig pas visas tautas pripažintų teisių pasiuntinis privalo būti liuosas, nes jis atstovauja savo karalių. Povilas, karalių Karaliaus pasiuntinis, yra apkaltas, o vienok jis pildo savo pasiuntinystę, ir trokšta, kad drąsiai galėtų ją ir toliaus pildyti.

21—24. Kad Efeziečiai galėtų daugiau patirti apie šv. Povilą, jis išsiuntė pas juos su žiniomis Tykiką. Paskutimais gromatos žodžiais yra dvasiški linkėjimai ir palaiminimas.

(21) *Kad ir jūs...* Apaštalas žinojo, kad jo likimu labai rūpinosi jį mylintieji krikščionys, todėl jis naudojasi kiekviena proga, kad suteiktų jiems apie save žinias.— *Tykikas*, kurį čionai giria šv. Povilas, buvo be abejonės vienas iš žymesniųjų Efezo bažnyčios sąnarių. Plg. Apg. 20, 4... Kol. 4, 7. 2 Tim. 4, 12.

Tit. 3, 12.— (22) *Kurį aš išsiunčiau...* Praėjusis laikas senobiniu gromatų būdu vietoje dabartinio, nes Tykikui buvo pavesta nunešti Efeziečiams šią Apaštalo gromatą.— (23) *Ramybė...* Tuo pačiu linkėjimu, kuriuo šv. Povilas gromatą pradėjo, ją ir užbaigia. Pradžioje jis linkėjo skaitytojams malonės ir ramybės, čionai linkėja jiems ramybės, meilės su tikėjimu ir malonės, nes tame randasi visa įtampa krikščioniško gyvenimo: Dievo malonė kaip šaknis, meilė su tikėjimu, t. y. veikiantis meilėje tikėjimas, kaip stomuo, vidujinė ramybė, kaip dvasiškojo gyvenimo žiedas.— (24) *Su visais, kurie myli:* malonė teesie su visais krikščionimis.— *Nepaliautinais:* kurie myli nepaliaujančiu būdu, meile niekuomet neprazusančia.





G R O M A T A.

Į P I L Y P I E Č I U S.

Į V E D I M A S.

1. Pilypai Makedonijoje buvo pirmasis Europos miestas, kurian šv. Povilas atnešė Evangelijos žodį. Antrosios apaštališkos kelionės metu pakviestas dieviškame regėjime, kad eitu tos šalies gyventojų gelbėtų, Apaštalas su savo draugais atkeliavo į Pilypus ir, pasidarbavęs čionai kokią laiką, įkūrė iš atverstų pagonių ir jau priėmusių žydų tikėjimą prozelitų krikščionių draugiją. Priverstas pasišalinti šv. Povilas paliko Luką naujos bažnyčios prižiūrėtu, pats gi užsiėmė Evangelijos platinimu kituose Makedonijos miestuose. Trečios apaštališkos kelionės laiku po suniškimo Efeze, šv. Povilas vėl aplankė Pilypų krikščionis, o vieniems metams praslindus, keliaudamas Jeruzalėn, perleidė su mylimais savo Pilypiečiais Velykų šventes. Nebuvo pagonių Apašta-

lui brangesnės bažnyčios, kaip pirmoji įsteigta Europoje, bet ir jis čionai buvo tikrai mylimas. Užtat neprisiimdamas nuo neivienos kitos bažnyčios jokios pašalpos savo užlaikymui, tik nuo vieno Pilypiečių šv. Povilas sutikdavo kada kada priimti almužnas.

2. Kada šv. Povilas buvo laikomas Rymo kalėjime, tai patyrę Pilypiečiai nusiuntė pas savo brangiausį tėvą vieną iš jų uolių vadovų, Epatroditą, iduodami jam nunešti naujas almužnas. Apaštalas iš to pasiuntinio gavo žinias apie dvasišką Pilypiečių stovį, kurs tebebuvo visai geras. Atsimokėdamas už atsiustą pašalpą Apaštalas parašė į Pilypiečius gromatą, kurioje išreiškė jiems savo dėkingumą, patalpino kaipurias žinias apie save ir pridėjo perspėjimus, reikalingus ir naudingus geresniam Pi-

lypiečių bažnytinės draugijos tarpimui.

3. Veltui kas įieškotų gromatoje į Pilypiečius paskirstymo į tikras dalis su vienokiu turiniu, ypač dogmatišku, kaip grom. į Rym., Gal. ir k.; šv. Povilas rašė Pilypiečiams taip, kaip rašytu tėvas mylimiems vaikams padėkojimus už atmintį. žinias apie save, perspėjimus; todėl jis nesilaikė griežtos logiškos eilios ir perpynė vienus dalykus kitais. Galima vienok priimi sekantį gromatos padalinimą. Po gana ilgos įžangos (1, 1—11) eina dalis istoriška (1, 12—2, 30), kurioje Apaštalas kalba apie save ir savo padėjėjus, o taipogi duoda Pilypiečiams perspėjimus apie tobulos santaikos ir nuolankumo reikalingumą. Antroje dalyje (3, 1—4, 7) šv. Povilas ypač atkreipia Pilypiečių atidę į pavojų iš žydžiuojančiųjų pusės ir žadina kaipurias atskiras ypatus užlaikyti vienybę. Užbaigoje (4, 8—23) žymiausią vietą užima padėkojimas už almužnas.

4. Abejonės nėra, kad gromata į Pilypiečius parašyta, Povilui esant pirmą kartą kaliniu Ryme, nes joje minimi yra ne syki pančiai, bet

draug išreiškiama išsiliuosavimo viltis. Pats jos turinys nurodo, kad ji galėjo atsirasti tik Ryme, ką patvirtina ir seniausias padavimas. Gali būti, kad tą gromatą Apaštalas parašęs yra pirm kitų, taip pat iš Rymo išsiųstų gromatų (į Efez. Kol. Filem.), kadangi iš anų pasirodo, jog šv. Povilas turėjo jau tikras žinias apie savo paliuosavimą; kada-gi rašė Pilypiečiams tokio tikrumo dar pas jį nebuvo. Vasara 63 metų gali būti paskaityta tikriausiu jos atsiradimo laiku.

5. Visuankščiausiu gromatos į Pilypiečius autentiškumo liudytoju yra šv. Polykarpas K., kurs pats rašydamas Pilypiečiams primena, jog jie yra gavę gromatas iš šv. Povilo, ir atsižvelgia į kaipurias vietas dabartinės gromatos. Kitų apaštališkųjų tėvų, kaip šv. Klemenso Rym., šv. Ignaco K. liudijimai nėra visai tikri. Tuojau gi po šv. Polykarpo mirties randame liudijimą apie autentiškumą pas autorių veikalėlio: Martyrium s. Polycarpi. Paskesniųjų šv. tėvų raštuose gromata į Pilypiečius minima yra draug su kitais šv. Povilo raštais.



Epistola beati Pauli Apostoli ad Philippenses.

Švento Povilo Apaštalo gromata į Pilypiečius.

Gromatos įžanga.

Caput I. ¹ Paulus, et Timotheus servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, et Diaconibus. ² Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo. ³ Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri, ⁴ semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens, ⁵ super communicatione vestra in Evangelio Christi a prima die usque nunc. ⁶ Confidens hoc ipsum, quia qui coepit,

1. Perskyrimas. ¹ Povilas ir Timotiejus, Jėzaus Kristaus tarnudu, visiems šventiesiems Kristuje Jėzuje, Pilypuose esantiems, su vyskupais ir dijakonais. ² Malonė jums ir ramybė nuo Dievo, mūsų Tėvo, ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus. ³ Dėkoju mano Dievui kiekviename apie jus atsiminime, ⁴ visuomet visose savo maldose už jus visus su džiaugsmu meldamos, ⁵ dėlei draugystės su jumis Kristaus Evangelijoje nuo pirmos dienos iki dabar, ⁶

1—11. Gromatos įžanga, kaip paprastai, susideda iš trumpo antrašo (1. 2) ir dėkojimo (3—11). Apaštalas dėkoja Dievui, jogei Pilypiečiai nuo savo atsivertimo pradžios prisidėjo prie Evangelijos platinimo (3—5); jis pasitiki, kad Dievas pradėta gerą darbą įvykdys pilnai (6—8); todėl nesiliauna meldęs už juos Dievą, kad pasigausindami kiekviename gerame darbe jie butu atrasti antrame Kristaus atėjime ne tik be kaltybių, bet dar pilni teisybės darbų (9—11).

(1) *Povilas ir...* Timotiejus. gerai pažįstamas Pilypiečiams (plg. Apd. 16, 10...), buvo drang su šv. Povilu Ryme. Apaštalas turėjo užmanymą (žem. 2, 19—23) siusti jį į Pilypus, todėl jis ir dėda jo vardą šitos gromatos antraše šaly savojo. — *Tarnudu*. Kaip S. J. Mozė, Jozuė, Dovidas vadinosi Dievo tarnais, taip Povilas ir Timotiejus, kaip Evangelijos skelbėjai, yra išrinktaisiais Dievo tarnais. — *Su vyskupais...* Vyskupų vardu čionai pavadinti yra regimai bažnyčios vyresnieji, todėl ne tik patis vyskupas, bet ir kunigai. Tik šitos gromatos antraše šv. Po-

vilas mini bažnyčios vyresniusius, tuo tarpu kad kitose jis siūncia pasveikinimą visiems tikintiems apskritai; o tai gal dėlto, kad buvo gavęs iš Pilypų vyresniųjų vardu rašytą gromatą (Auks.). — (2) *Malonė...* Veiz. Rym. 1, 7. — (3) *Dėkoju...* Plg. Rym. 1, 8. Ef. 1, 16. — (4) *Visuomet...* Kada tiktai Apaštalas meldžiasi, jis ypač atmena Pilypiečius. — *Su džiaugsmu...* Visoje šitoje gromatoje šv. Povilas išreiškia ypatingą savo džiaugsmą ir meilę į Pilypiečius už jų gily prisiršimą prie Apaštalo, labiausiai gi už jų pažangą krikščioniško gyvenimo dorybėse. — (5) — *Dėlei draugystės...* Toje eil. Apaštalas stačiai parodo, už ką jis dėkoja. Dėkojimo dalyku yra artima draugystė tarp Pilypiečių ir šv. Povilo, jų prisidėjimas prie Evangelijos darbo praplatinimo. Kaikada šv. Povilas žodžiu *κοινωνία*, draugystė, vadina tikinčiųjų almužnas (plg. Rym. 15, 26. Zyd. 13, 16); bet labai abejotina, ar ir čionai Apaštalas yra į tą prasnę atsižvelgęs. — *Nuo pirmos dienos...* Nuo tos dienos, kada Pilypiečiai buvo priėmę tikėjimą. — (6) *Pasitikėdamas...* Gerą dar-

in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu. ⁷ Sicut est mihi justum hoc sentire pro omnibus vobis: eo quod habeam vos in corde, et in vinculis meis, et in defensione, et confirmatione Evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse. ⁸ Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Jesu Christi. ⁹ Et hoc oro ut caritas vestra magis ac magis abundet in scientia, et in omni sensu: ¹⁰ ut probetis potentiora, ut sitis sinceri, et sine offensa in diem Christi, ¹¹ repleti fructu justitiæ per Jesum Christum, in gloriam et laudem Dei.

pasitikėdamos taipogi, jog tasai, kurs pradėjo jumyse tą gerą darbą, išstobulins jį iki Jėzaus Kristaus dienai; ⁷ kaip man ir teisinga yra tai apie jus visus jausti, kadangi aš jus turiu širdyje, jus, kurie visi ir mano kalėjime ir Evangelijos apgynime ir patvirtinime esate mano džiaugsmo dalininkais. ⁸ Nes Dievas yra man liudytojas, kaip aš jūsų visų trokštu Jėzaus Kristaus širdies gilumoje. ⁹ Ir to meldžiu, kad jūsų meilė daugiaus ir daugiaus gausintusi pažinime ir visokiame supratime, ¹⁰ idant jūs brangintumėt geresnius dalykus, kad butumėt nesutepti ir be papeikimo Kristaus dienai, ¹¹ pripildyti teisybės vaisiumi per Jėzų Kristų Dievo garbei ir šlovei.

bą, kuriuo buvo Evangelijos priėmimas Pilypuose ir Pilypiečių uolumas jos platinime, pradėjęs yra Dievas Tėvas, ir jis jį išstobulins ir užbaigs per savo malonę. Dievo malonės pagalba reikalinga yra visuomet: pradžioje, viduryje ir pabaigoje mūsų darbų. Veiz. Trident. s. 6. c. 13. — *Iki J. Kr. dienai:* iki antrajam Kristaus atėjimui. — (7) *Kaip man...* Apaštalas nurodo, kodėl jis turi išreikštąjį 6. eil. pasitikėjimą Pilypiečiais. — *Jausti:* turėti minėtąjį pasitikėjimą. — *Jus, kurie visi...* Ašturiu jus širdyje, kaip dalininkus mano džiaugsmo. Apaštalas mylėjo Pilypiečius, nes jie buvo parodę įvairiais būdais, kad jie pasilieka vienybėje su savo mokytoju jo kentėjimuose ir jo apaštališkuose darbuose. — *Apgynime ir patvirtinime.* Tiedu žodžiu pažymi, ką šv. Povilas, nors pasilikdamas kalėjime, darė dėlei Kristaus Evangelijos. Plg. Apd. 28, 17... 30. 31. — *Mano džiaugsmo dalininkais.* Anot gr. t., dalininkai draug su manim malonėje. Ta malonė stumė Apaštalą platiuti pagal išsilaikymą Evangelijos pažinimą, Pilypiečius gi padėti šv. Povilui jo uolume. — (8) *Nes Dievas...* Apaštalas ima į liu-

dytojus Dievą, kurs vienas pilnai tepažįsta širdis, patikrinimui gilaus prisirišimo prie Pilypiečių, troškimo tos vienybės, apie kurią augšč. kalbėjo. — *J. Kr. širdies...* Kristus taip gyvena šv. Povilo širdyje, kad ta jo širdis buvo Kristaus širdimi; ir tokiu būdu Jėzus savo Apaštale mylėjo Pilypiečius — (9) *Ir to meldžiu...* Apaštalas meldžiasi už Pilypiečius, kad jų meilė į Dievą ir vienu į kitus pasidaugintu. — *Pažinime ir...* Meilė turi pasidauginti iš atžvilgio į pažinimą ir į pritaikymą. Apaštalas nori, kad jų meilė butu išmintinga ir atsargi. Tokiuo būdu jie pažins tikrą dalykų vertybę. — (10) *Idant jus...* Plg. Rym. 2, 18. Mokėdami atskirti tiesą nuo piktumo ir įvykdydami visuomet, kas teisinga, Pilypiečiai bus *nesutepti* iš atžvilgio į Dievą ir *be papeikimo* tame, kas žmones paliečia. — (11) *Pripildyti...* Teismo dienoje Pilypiečiai pasirodys turinčiais teisybės vaisius, t. y. vaisius, kuriuos bus juose padariusi teisybė, šventumas. Tie gi teisybės vaisiai bus įgyti per Jėzų Kristų, be kurio mes nieko negalime; o galutinas jų tikslas bus Dievo šlovė.

I. 1. Apaštalo pasakojimas apie save ir savo reikalus.

¹² Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii: ¹³ ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio, et in ceteris omnibus, ¹⁴ et plures e fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui.

¹⁵ Quidam quidem et propter invidiam, et contentionem: quidam autem et propter bonam

¹² Noriu gi, kad jūs žinotumėt, broliai, jog tai, kas su manim atsitiko, labiau pravertė Evangelijos prasiplatinimui, ¹³ taip kad mano apkalimas Kristuje pasidarė žinomas visoje pretorijoje ir visur kitur, ¹⁴ ir daug iš brolių Viešpatyje, įgavę pasitikėjimą per mano apkalimą, vis daugiau drįsta apsakoti Dievo žodį be baimės.

¹⁵ Kaikurie, tiesa, apsakoja Kristų iš pavydo ir dėl ginčo. bet kaikurie ir gera valia; ¹⁶

Pirmoji gromatos dalis (1, 12—2, 30) teisingai gali būti pavadinta istoriška, kadangi Apaštalas joje praneša Pilypiečiams apie savo ir sandarbininkų reikalus, tiksliai pridėdamas kaikuriuos persergėjimus.

Pilypiečiai buvo nusiuntę pas Povilą savo pasiuntinius, regimai norėdami per juos patirti apie savo mylimojo mokytojo reikalus. Todėl Apaštalas ir pasakoja gromatos pradžioje apie save ir savo dalykus (22—26).

12—14. Jis su džiaugsmu praneša, kad jo kalėjimas pravertė Evangelijos platinimui, nes ne tik jis pats galėjo ją skelbti tarp kareivių ir kitų, bet taipogi nemaža brolių, sustiprinti tuo apkalimu tikėjime, pasidarė drąsesni Dievo žodžio skelbime.

(12) *Noriu gi...* Apaštalo kalėjimas galėjo būti didžiausia kliūtimi Evangelijos platinime, ir tas dalykas nemaž rūpėjo Pilypiečiams; šv. Povilas praneša su džiaugsmu, kad įvyko priešingai, ir kad pats jo apkalimas pravertė Evangelijos darbui.—

(13) *Taip kad...* [Apaštalą dabar niekas neveždėjo, kaip į paprastą kalinį. Jo apkalimas Kristuje pasidarė žinomas, t. y. visi patyrė, jog šv. Povilas apkalta dėlei vienybės su Kristumi, kaipo krikščionis, kaipo apaštalas. Ta gi aplinkybė suteikė jam plačią darbo dirvą. — Visoje pretorijoje: visoje kareivių stovykloje (castrum praetorianum); nes iš jos pavieni kareiviai buvo skiriami pagonių Apaštalo sergėjų (Apd. 28, 16). Ant tų savo

sargų šv. Povilas galėjo padaryti gerą įtakmę, o per juos ir ant jų draugų.— *Kitur:* kitose Rymo vietose, kitiems gyventojams — (14) *Ir daug:* Gr. t. „dauguma“. Rymo krikščionis galėjo būti iš pradžių nusigandusiais; bet po kokio laiko, matydami Povilą, kenčiantį dėlei Kristaus, tapo padrasinti tuo pavyzdžiu ir vėl ėmė platinti Dievo žodį. Tai gi buvo antra gera aplinkybė, pravertusi Evangelijai.

15—18. Apaštalas pridėda, kad ne visi broliai turi lygiai gerą užmanymą Evangelijos platinime, nes kaikurie stengiasi užkenkti šv. Povilui; bet jis tuo nesirupina, kad tik Kristus butu apsakojamas.

(15) *Kaikurie, tiesa...* Apaštalas dalina Evangelijos apsakotojus Ryme į du skyrius: vieni buvo netobuli ir nors platino Kristaus mokslą, bet turėjo negerus jausmus į Povilą. Tokie buvo žydizuojantieji (žem. 3, 2...) mokytojai, pasiekusieji ir Rymą. Jų mokslas čionai nebuvo taip peiktinas, kaip kitur, gal dėlto kad mažą tuo laiku tebuvo tarp Rymo krikščionių atverstųjų žydų, o nuo atverstųjų pagonių ir žydizuojantieji nereikalo Mozės apeigų užlaikymo. Pavydėjo jie vienok pagonių Apaštalui ir žemino jį, kur galėjo. — *Gera valia.* Prie kito Evangelijos skelbėjų skyriaus priklausė tokie, kurie buvo ne tik geri darbininkai, bet ir labai prielankūs šv. Povilui.— (16) *Kaikurie iš meilės...* Antrojo skyriaus apsakotojai buvo karšti šv.

voluntatem Christum prædicant: ¹⁶ quidam ex caritate: scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum. ¹⁷ Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. ¹⁸ Quid enim? Dum omni modo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur: et in hoc gaudeo, sed et gaudebo.

¹⁹ Scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem, et subministrationem Spiritus Jesu Christi, ²⁰ secundum expectationem, et spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, et nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem. ²¹ Mihi enim vivere Christus est, et mori lucrum. ²² Quod si vivere in carne, hic mihi fruc-

kaikurie iš meilės, žinodami, jog aš esu pastatytas Evangelijos apgynimui; ¹⁷ o kaikurie apsaugo Kristų dėl ginčo ne su tikra širdimi, manydami, jog sužadina apsunkinimą mano apkalimui. ¹⁸ Nes kagi? Kad tiktai visokiuo budu, ar tai prie progos, ar tai per tiesą, butu apsakojamas Kristus; ir iš to aš džiaugiuos, bet ir džiaugsiuos.

¹⁹ Nes aš žinau, kad tai pravers mano išganymui per jūsų maldą ir per Jėzaus Kristaus Dvasios suteikimą, ²⁰ sulig mano laukimo ir vilties, jogei aš niekame nebusiu užgėdintas; bet jogei, kalbant su visokiuo pasitikėjimu, kaip visuomet taip ir dabar bus pašlovinintas Kristus mano kune, ar tai per gyvenimą, ar per mirtį. ²¹ Nes man gyvenimas yra Kristus, ir mirtis man yra pelnas. ²² O jei bu-

Povilo padėjėjai, nes jam padėdami jie numanė, kad taip geriausiai darbuojasi dėl Evangelijos, kurios apgynimui buvo pačios Apveizdos pastatytas pagonių Apaštalas.— (17) *O kaikurie...* Apaštalas aiškiaus aprašo netobulųjų Evangelijos apsakotojų darbą. Apsakojime jie įieškojo savo garbės, pavydėdami pasisekimo šv. Povilui, jie norėjo dar apsunkinti jo liudną stovį: žemino jį kritikščiųnių akyse, o gal ir pagonių, atkalbinėdavo nuo apsilankymo pas kalinį ir t. t.— (18) *Nes kagi...* Apaštalas nesirupina savimi; jis vieno dalyko tetrokšta, kad Kristus butu apsakojamas.— *Prie progos.* Apsakodami Kristų Povilo priešininkai turėjo pašalinį negerą tikslą.

19—26. Apaštalas vieno dalyko teįieško ir tikisi, kad jam per tikinčiųjų maldą pasiseksią pagarbinti Kristų ar tai savo gyvenimu, ar mirtimi (19—21). Jis prisipažįsta nežinąs, katras tųdviejų dalykų butu geresnis; jis trokšta mirties, bet iš antros pusės yra įsitikinęs, kad jo gyvenimas yra dar reikalingas tikintiems, todėl jis ir pasitiki, kad paliausuos tas nuo mirties pavojaus jis dar

galės sugrįžti pas Pilypiečius (22—26).

19) *Nes aš žinau...* Apaštalo džiaugsmo dėlei Evangelijos platinimosi nesuailpnins jo ypatingi vargai ir priešų piktnus; visi gi tie vargai pravers jo amžinam išganymui, padės jam laimėti dangišką šlovę ir laimę.— *Per jūsų maldą...* Išganyimą laimėti padės šv. Povilui tikinčiųjų maldos, o dar labiaus šv. Dvasios pagalba.— (20) *Sulig mano...* Vargai pravers Apaštalo išganymui, kaip jis laukia ir viliasi.— *Bus pašlovinintas...* Jei Povilas mirs, pasmerktas už tikėjimą, Kristus bus pašlovinintas kankintinio kune; jei pasilikis gyvas, jis pašvės visą savo veiklumą, kaip ir kentėjimus, Kristaus pašlovinimui, platindamas jo Evangeliją.— (21) *Nes man...* Visas Povilo gyvenimas yra sukoncentruotas Kristuje, kurs tapo visusvarbiausiu dalyku jo troškimų, jo meilės, tikalu visų jo darbų. Plg. Gal. 2, 20 Rym. 6, 11. 2 Kor. 5, 15. Todėl jis ir gali pridėti: *mirtis man yra pelnas*, nes mirtis suvienys Apaštalą tobulai, neatskirtivai su numylėtoju Išganytoju.— (22) *O jei buti...* Iš antros pusės šv. Povilas gyvendamas dar keletą

tus operis est, et quid eligam ignoro. ²³ Coarctor autem e duobus: desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo, multo magis melius: ²⁴ permanere autem in carne, necessarium propter vos. ²⁵ Et hoc confidens scio quia manebo, et permanebo omnibus vobis ad profectum vestrum, et gaudium fidei: ²⁶ ut gratulatio vestra abundet in Christo Jesu in me, per meum adventum iterum ad vos.

ti gyvam kune yra pelninga mano darbui, aš nebežinau, ką išsirinkti. ²³ O suspaustas esu iš abiejų pusių: aš trokštu būti išristas ir būti su Kristumi; tai yra daug geriau; ²⁴ o reikia pasilikti kune dėlei jūsų. ²⁵ Ir įsitikinęs apie tai, aš žinau, kad išliksiu ir pasiliksiu jums visiems dėlei jūsų pažangos ir dėl tikėjimo džiaugsmo, ²⁶ kad jūsų džiaugsmas gausintusi Kristuje Jėzuje dėlei manęs per mano naują pas jus atėjimą.

2. Kaikurie perspėjimai.

²⁷ Tantum digne Evangelio Christi conversamini: ut sive cum venero, et videro vos, sive absens audiam de vobis quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii: ²⁸

²⁷ Tik jūsų pasielgimas tebuna vertas Kristaus Evangelijos, idant ar atėjęs ir pamatėjęs jus, arba kitur budamas, išgirsčiau apie jus, jog stovite vienoje dvasioje viensirdžiai draugdarbuodamies už ti-

metų žemiškame kune, turės progą pildyti savo apaštališkos tarnystės pareigas ir tokiuo būdu dar prisidės prie padauginimo Dievo garbės ir Bažnyčios labo, todėl jis nežino, ką geriaus išsirinkus. — (23) *O suspaustas...* Apaštalo širdyje yra lygiai didis troškimas numirti ir gyvu pasilikti. — *Tapti išristas:* paluosuotas nuo mirtingumo raiščių, nuo kūno, taigi numirti. — *Su Kristumi.* Povilas yra tikras, jog tuojau po mirties susivienys su Kristumi; todėl jam mirtis yra tikras džiaugsmas pačiam. — (24) *O reikia pasilikti...* Taigi, iš vienos pusės meilė Kristaus daro, jog šv. Povilas nori jau numirti; iš kitos gi uolumas apie dūšias sulaiko jį čia ant žemės apaštališkos tarnystės varguose. — (25) *Įsitikrinęs.* Apaštalas turi ypatingą įsitikinimą, kad jis dar nemirs šiuo žygiu ir galės dar apsilankyti pas Pilypiečius ir kitose savo įsteigtose bažnyčiose. Tas įsitikinimas nepaėina iš ypatingo dieviško apreiškimo, bet yra tik jo paties nuomonė. — *Dėlei jūsų pažangos...* Apaštalas nori pasilikti gyvas, kad galėtų būti vėl brolių tarpe jų didesnei naudai, idant jie padarytą pažangą tikėjime ir jame rastu laimė. — (26) *Kad jūsų džiaugsmas.* Gr. t. yra

žodis *χαῖνγμα*, kitur verčiamas žodžiu *gloriatio* (1 Kor. 5. 6...), ir reiškia dalyką, kuriuo kas giriasi. Pilypiečių pasigyrimas ir džiaugsmas nebua tuščia žmonių puikybė, nes jis įvyks Jėzuje Kristuje, taigi bus viršprigimtinis. — *Dėlei manęs per.* Artimiausią progą tam pasigyrimui duos šv. Povilo pas juos apsilankymas.

27—30. Apaštalas nori, kad Pilypiečiai elgtųsi, kaip reikalauja Evangelija, idant jis, ar pas juos budamas, ar kitur, visuomet girdėtų, jog jie užlaikydami vienybę, tvirtai drąsų su šv. Povilu kovoja už tikėjimą, o tai dėlto, kad jie gavo nuo Dievo malonę ne tik, kad tikėtų, bet taipogi kad ir kentėtų už tikėjimą.

(27) *Tik jūsų...* Apaštalas nurodo būtinais reikalingą sąlygą, kad jo tarnystė atneštų tikrą naudą Pilypiečiams. Jie privalo elgtis taip, kaip reikalauja Evangelija — *Pasielgimas...* Gr. t. yra *πολιτευσθε*, pildykite piliečių pareigas. Tuo žodžiu šv. Povilas nori priminti, jog jo skaitytojai yra Kristaus karalystės sanariai, kurios neatmainomais įstatais yra Evangelija. — *Jog stovite,* jog tvirtai laikotės. — *Vienoje dvasioje.* Tarp tikinčiųjų privalo

et in nullo terreamini ab adversariis: quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis, et hoc a Deo: ²⁹ quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini: ³⁰ idem certamen habentes, quale et vidistis in me, et nunc audistis de me.

Caput II. ¹ Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium caritatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis: ² implete gaudium meum ut idem sapiatis, eadem caritatem habentes, unanimes, idipsum sentientes, ³ nihil per contentionem, neque per inanem

kėjimą į Evangeliją, ²⁸ ir niekaime nesiduokite išgąsdinti savęs priešams; tai jiems yra pražuvimo priežastis, o jums išganymo ir tai nuo Dievo; ²⁹ nes jums suteikta yra malonė dėl Kristaus, kad ne tik tai į jį tikėtumėt, bet kad ir kentėtumėt už jį, ³⁰ turėdami tą pačią kovą, kokią regėjote manyje ir dabar girdite apie mane.

2. Perskyrimas. ¹ Jei tai yra koks palinksminimas Kristuje, jei yra meilės paguoda, jei yra draugystė dvasios, jei yra koks širdingas pasigailėjimas, ² tai padarykite mano džiaugsmą tobulu, vienaip manydami, turėdami tą pačią meilę, tą pačią širdį, tuos pačius jausmus, ³ nieko

buti toki vienybė, koki yra kune, gaivinamame viena dvasia.— *Vienširdžiai:* lyg-kad visi turėtų vieną dušią.— *Draugdarbuodamies.* Gr. t. „draugkovodami“. Pilypiečiai privalo visi draug kovoti apgynimui to tikėjimo, kurio moko Kristaus Evangelija. Plg. Ef. 4, 1|Kol 1, 10. 1 Tes. 2, 12.— (28) *Ir niekame...* Draugkovodami pilnoje vienybėje tikintys visai nesibijoj savo priešų, pagonių ir žydų.— *Tai jiems...* Pilypų krikščionių vienybė tiesos apgynime bus priežastimi, aiškiu ženklu, Dievo duotu, jų priešų pralaimėjimo ir jų amžinos prapulties; Kristaus gi kareiviams tai užtikrins pergalėjimą ir amžiną išganymą.— (29) *Nes jums...* Apaštalas nurodo priežastį, kodėl reikia drąsiai kentėti dėl Evangelijos: kentėjimas dėl Kristaus yra Dievo dovana ir lygiu būdu Viešpaties malonė, kaip pats tikėjimas (Aug.), užtat yra taipogi ženklas ypatingos Dievo meilės.— (30) *Turėdami...* Kentėdami Pilypiečiai darosi paašūs į savo mokytoją, šv. Povilą. Jie matė pas save jį keičiantį (Apd. 16, 19—24), dabar gi iš šitos gramatos ir per Epafroditą jie patiria, kad Apaštalas dar nuolat tebekentia ir tebekovoja.

2, 1—11. Prie apskrito persergėjimo Apaštalas prideda ypatingą apie reikalingumą tobulos santaikos, kilstancios iš tikro nuolankumo ir savęs išsižadėjimo

(1—4). Kad labiau sujudinus skaitytojus, šv. Povilas jiems primena Kristaus pavyzdį, kadangi savo jausmuose jie privalo sekti Viešpatį (e. 5). Viešpats gi, nors buvo tikras Dievas, vienok priėmęs tarno paveikslą, iš paklusnumo pasirodė tobuliansai nuolankus iki mirčiai, kuria užsipelnę sau didžiausį išaugstinimą ir garbę (6—11).

(2, 1) *Jei tai...* Sukrovimas vienon vieton keleto tariamųjų sakinių (condicionalis) parodo, kaip labai rūpėjo šv. Povilui dalykas, prie kurio jis ragina savo skaitytojus.— *Palinksminimas.* Gr. t. yra *παράκλησις*, kurs reiškia paraginimo, padėsinimo žodį. Taigi, vardan tų paraginimų, kuriuos krikščionys gali duoti kiti kitiems, vardan vienybės Jėzuje Kristuje Apaštalas prašo, kad Pilypiečiai padarytų jo džiaugsmą pilnu.— *Meilės paguoda:* žodis suraminantis, ištikrinantis, meilės įkvėptas.— *Draugystė dvasios.* Anot vienybės aiškintojų, dvasiška tarp visų vienybė; anot kitų, dalyvavimas šv. Dvasioje ir jos dovanose.— *Širdingas pasigailėjimas.* Gr. t. *σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί*, viscera et miserationes, širdies giluma ir iš jos einantis pasigailėjimas.— (2) *Tai padarykite...* Nors Pilypiečių bažnyčios stovis visai nėra peiktinas, ir Apaštalas juo džiaugiasi, bet jie tą džiaugsmą dar padidins, padarys tobulu, vienaip manydami.— (3) *Nieko*

gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes, ⁴ non quae sua sunt singuli considerantes, sed ea, quae aliorum. ⁵ Hoc enim sentite in vobis, quod et in Christo Jesu: ⁶ qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo: ⁷ sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. ⁸ Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. ⁹ Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ¹⁰ ut in no-

nedarydami per vaidą, nei iš tuščios garbės, bet iš nuolankumo laikydami kits kitą viršesniu už save, ⁴ neatsižvelgdami kiekvienas į savo dalykus, bet į tai kas kitų yra. ⁵ Tokiuos turėkite savyje jausmus, kokiuos turėjo Kristus Jėzus, ⁶ kursai, Dievo išvaizdoje budamas, neskaitė išplėsimu būti Dievui lygiu; ⁷ bet jis pats save išnaikino, prisiimdamas tarno išvaizdą, tapdamas į žmones panašus, ir sulig išviršinės išvaizdos rastas kaipo žmogus. ⁸ Jis pats save pasižemino, pasidaręs paklusnus iki mirčiai, mirčiai gi kryžiaus. ⁹ To dėlei ir Dievas jį išaugštino ir do-

nedarydami... Apaštalas nurodo ir tai, kas nesutaikoma su vienybe ir meile: vaidai, tuščios garbės įsiekojimas, išsi-
augštinimas.— *Iš nuolankumo.* Nuolankumas arba nusižeminimas yra ypatinga krikščionių dorybė, visai nežinoma pagonims. Kada žmogus tikrai yra nuolankus, jis daro teisingus nutarimus apie save, mato savo ydas ir netobulybes, savo menkumą Dievo akivaizdoje; pripažindamas gi, jog jo artimas turi tokias ar kitokias tobulumas, be vargo gali jį paskaityti viršesniu už save.— (4) *Neatsižvelgdami...* Su nuolankumu jungiasi užmiršimas savęs ir savo ypatingų reikalų ir rupeštis apie tai, kas naudinga artimui.— (5) *Tokiuos...* Kad savo paraginimus padarius dar rimtesniais, šv. Povilas stato Pilypiečiams prieš akis paveikslą Viešpaties, kurs savo įsikunjime, savo paklusnume ir pagalios mirtyje ant kryžiaus davė nepasiekiamą pavyzdį savęs išsižadėjimo ir pasišventimo.— (6) *Kursai...* Apaštalas trumpai aprašo Dievo Sūnaus stovį pirm įsikunjimo.— *Dievo išvaizdoje.* Gr. ž. *μορφή*, forma, reiškia ne bet kokią išvaizdą, bet tokią, kurioje apsieiškia ypotos esybė ir gyvybė. Todėl pasakymas, jog Kristus yra Dievo išvaizdoje, reiškia čionai draug, jog jis turi dievišką esybę, jog jis yra Dievas.— *Neskaitė išplėsimu...* Jėzus Kristus nepasisavino sau dievystės neteisingu būdu, nepasisavino jos teisių; dievystė jam priklausė kaippo tikriausi ypatinga jo nuosavybė.— (7) *Bet jis pats...* Nuo amžinos garbės stovio

Apaštalas pereina prie begalinio Dievo Sūnaus nusižeminimo ant žemės.— *Išnaikino*, ne dieviškos prigimties nustodamas, bet ją pridengdamas, išsižadėdamas kokiame laikui jos prakilnių prerogatyvų ir išviršinės garbės.— *Tarno išvaizdą:* žmogaus prigimtį, kuri iš atžvilgio į Dievą, Suvertoją ir visų dalykų Viešpatį yra tarnaujantiąja prigintimi. Kaip Kristus, prisiėmęs per įsikunijimą tarno išvaizdą, tikrai tapo žmogumi, taip Dievo išvaizdoje jis buvo tikras Dievas pirm įsikunijimo.— *Tapdamas į žmones panašus.* Jėzus Kristus buvo daugiaus negu žmogus; jo panašumas į žmones buvo tikras, bet jis neišreiškė visos jo prigimties, nes tuo panašumu nebuvo apimta dieviškoji prigintis.— *Sulig išviršinės išvaizdos:* veidu, ugiu, apdarais, pasielgimu išganytojas naciųjų jį žydų akyse nesiskyrė nuo kitų žmonių.— (8) *Jis pats save...* Dievo Sūnus tapęs žmogumi norėjo dar labiaus nusižeminti. Nusižeminimas gi apsiereiškė paklusnume, kursėjo iki drąsaus priėmimo mirties mūsų išganymui; ta gi mirtis įvyko per pažeminantį prikalimą į kryžių.— (9) *To dėlei ir Dievas...* Aprašęs nusižeminimą, šv. Povilas nurodo kaippo jo pasekmę Kristaus išaugstinimą.— *Išaugštino.* Išaugstinimas įvyko per užžengimą į dangų, kada jį Tėvas pasodino po savo dešinės danguje ir davė valdžią ant viso pasaulio. Išaugštinta gi buvo žmoniška Kristaus prigintis.— *Vardą.* Ar turėjo čionai šv. Povilas koki ypatingą vardą mintyje, tikrai nežinia,

mine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum, ¹¹ et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.

¹² Itaque carissimi mei (sicut semper obedistis): non ut in presentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu et tremore vestram salutem operamini. ¹³ Deus est enim, qui operatur in vobis et velle, et perficere pro bona voluntate. ¹⁴ Omnia autem facite sine murmurationibus, et haesitationibus: ¹⁵ ut sitis sine querela, et simplices filii Dei, sine reprehensione in medio nationis pravae, et perversae: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, ¹⁶ ver-

vanojo jam vardą, kurs yra viršesnis už visus vardus, ¹⁰ kad Jėzaus vardan priklaupytu visoks kelias danguose, ant žemės ir pragare, ¹¹ ir kad kiekvienas liežuvis išpažintu, jog Viešpats Jėzus Kristus yra Dievo Tėvo garbėje.

¹² Taigi, mano mylimiausieji (kaip visuomet paklusnūs buvotė), ne tiktai man pas jus esant, bet dar labiaus dabar man pas jus neesant, darykite su baime ir drebėjimu jusų išganyką. ¹³ Nes Dievas yra tas, kurs daro jumyse ir norėjamą ir išpildymą sulig savo geros valios. ¹⁴ Visa gi darykite be murmėjimų ir svyravimų, ¹⁵ kad butumėt be papeikimo ir tikri Dievo vaikai, nebartini tarp pagedusios ir sukrypusios giminės, tarp kurios jūs žibate lyg žiburiai pasauly-

ir niškintojai įvairiai apie tai spėja; bet gali būti tuo garbingu vardu, duotu išaugštantam Dievo Sunui, yra: *Viešpats Jėzus Kristus* (e. 11). — (10) *Kad Jėzaus...* Išaugštinimo tikslas buvo tas, kad visi pagarbintu išaugštantąjį. — *Priklaupytu*. Priklaupimas yra pagarbinimo ženklas, pripažinimas išganytojo dievytės. Plg. Iz. 45, 23. — *Danguose*: aniolai; ant žemės: žmonės. — *Pragare*. Gr. ž. *καταχθονίων* reiškia tuos, kurie yra po žemėmis; taigi, arba velnius, arba tikriaus numirusius apskritai. — (11) *Ir kad...* Kad visos esybės danguose, ant žemės ir po žemėmis išpažintu. — *Jog Viešpats...* Gr. t. truputį kitaip: jog Kristus Jėzus yra Viešpats Dievo garbei. Taigi, tiesioginis išpažinimo dalykas yra tas, jog Jėzus yra Viešpats, jog jis turi visotiną valdžią; galutiną gi išpažinimo pasekmė yra jo dieviškojo Tėvo garbė. Vulgatos tekstas pažymi, jog Jėzus Kristus turi lygią garbę su Dievu Tėvu.

12—18. Nurodęs Kristaus pavyzdį, Apaštalas žadina Pilypiečius, kad kaip pirma sekdami Kristų klausė jo dieviškų įsakymų, taip ir dabar su didžiu uolumu rupintusi savo išganymu, atsimindami, jog Dievas jiems padeda (e. 12, 13) idant noriai ir greitai visa darytu, kad sa-

vo geru gyvenimu āviestu, kaip žiburiai tamsybėse, ir taip suteiktu Apaštalui progą jais pasigirti teismo dienoje (14—18).

(12) *Taigi mano...* Apaštalas daro praktišką pritaikymą mokslo, kurį suteikia Kristaus pavyzdžia. — *Kaip visuomet*. Pilypiečiai visados buvo paklusnūs Dievui ir Apaštalui, todėl galima tikėtis, kad ir tolesnis jų pasielgimas bus lygiai geras. — *Ne tiktai...* Jie privalo parodyti, kad savo išganymu rūpinosi, ne tik girdėdami pas save šv. Povilo pamokymus, bet ir jų nebegirdėdami. — *Su baime ir drebėjimu*: nes daug yra kliūčių išganymo pasiekime. — (13) *Nes Dievas...* Rūpinamies savo išganymu, Pilypiečiai darys paties Dievo darbą, jie elgsis sulig jo valios, ir nuo jo gaus reikalingas malones darbo išpildymui. Apaštalas čionai paliečia vieną iš giliausių malonės veikimo paslapčių: krikščionis išganymo darbe iš vienos pusės pats veikia, iš kitos gi jis nieko negali be Dievo (Aug. Trid. pos. 6. p. 5). — (14) *Visa gi*: visa, ką Pilypiečiai privalo daryti, kaip Kristaus išpažintojai. — *Be murmėjimų*: nemurmant prieš Dievo valią, nors jos uždėtos pareigos pasirodytu kaidada labai sunkios. — *Svyravimų*: be ginčų ir abejojimų apie Dievo Apveizdos parėdymus. Plg. 1 Petr. 4, 9—(15) *Kad*

bum vitae continentes ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi. ¹⁷ Sed et si immolator supra sacrificium, et obsequium fidei vestrae, gaudeo, et congratulor omnibus vobis. ¹⁸ Idipsum autem et vos gaudeate, et congratulamini mihi.

3. Žinios apie šp. Povilo draugus.

¹⁹ Spero autem in Domino Jesu, Timotheum me cito mittere ad vos: ut et ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. ²⁰ Neminem enim habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. ²¹ Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Chri-

je; ¹⁶ laikydamiesi gyvasties žodžio mano šlovei Kristaus die-
noje, jogei neveltui bėgau ir neveltui darbavausi. ¹⁷ Bet nors ir bučiau aukojamas prie jūsų tikėjimo atnašos ir tarnavimo, aš džiaugiuos ir sveikinu jus visus. ¹⁸ O tuo ir jūs džiaugkitės ir pasveikinkite mane.

butumėt... Apaštalas išskaito keletą pasekmių to pasieligimo, į kurį žadinami yra Pilypiečiai. — *Be papeikimo* — Dievo ir žmonių akivaizdoje. — *Tikri*: nesutepti (ἀσέπτοι, be primaišymo). — *Jūs žibate...* Krikščionys, suliginant su žydaus ir pagonimis, buvo neskaitylingi, bet turėjo link anų labai svarbią užduotį: Kristus yra tarsi saulė dvasiškojo pasaulio; kas priima jo tiesą, duodančią gyvybę, tas pats darosi šviesa; taigi, tikintys yra tarsi žvaigždės, kurios šviečia į pasaulio tamsybes ir jam rodo kelią į išganymą. — (16) *Laikydami...* Gyvasties žodžių yra Evangelija, apreiškianti ir suteikianti tikrą gyvenimą šiame pasaulyje ir ateinančiame. — *Mano šlovei...* Paskutinio teismo dienoje Apaštalas turės teisę šventai pasigirti Pilypiečių išganymu, palidysiančiu, jogei jis pats buvo ištikimas savo apaštališkos tarnystės pildyme. — (17) *Bet nors...* Apaštalas netik nesibijo darbu, bet jis noriai ir numirtu, jei būtų toki Dievo valia. — *Bučiau aukojamas.* Gr. ž. σπένδομαι reiškia: esu aukojamas, kaipio išliejimo auka. — *Tarnavimo.* Gr. ž. λειτουργία tankiausiai reiškia N. J. religijinę tarnystę, kunigų pildomą. Taigi, čionai šv. Povilo išsireiškimai paimti yra iš senovinių aukų atnašavimo. Pilypiečiai jam yra lygkad kunigai, kurie, priimdami tikėjimą, atnašavo Dievui meilę auką: jų tobulas

¹⁹ O aš turiu viltį Viešpatyje Jėzuse išsiųsti veikiai pas jus Timotiejų, kad ir aš bučiau nuramintas, patyręs, kas pas jus darosi. ²⁰ Nes neturiu neivieno kito taip vienodų su manim jausmų, kurs tikrai iš širdies jums rupintusi. ²¹ Nes visi įieško, kas jų yra, o ne kas Jėzaus Kri-

psisivienijimas prie Kristaus yra ta auka. Bet pagal Įstatymą (4 Moz. 15, 1—10) prie kruvinų aukų buvo draug išliejamas vynas; taigi, šitame atsitikime paties Povilo kranjas bus ta išliejimo auka. — *Aš džiaugiuos...* Apaštalas džiaugiasi savo busiančiu nukankinimu, nes jis bus naudingas Pilypiečiams. Todėl jis trokšta, kad ir jie džiaugtusi (e. 18).

19—24. Apaštalas žada atsiųsti pas Pilypiečius Timotiejų, kurį giria ir už jo rupestį apie Pilypiečius, ir už jo meilę į save (19—22); atsiųs gi jį tuomet, kada turės tikras žinias apie savo bylos užbaigimą; priegtam išreiskia viltį, kad ir pats pas juos apsilankys (e. 23, 24).

(19) *O aš turiu...* Nors gali atsitikti, jog Apaštalui prisieis numirti dabar, bet nėra tai dar tikras dalykas, todėl šv. Povilas turi viltį įvykdyti kairkuriuos savo užmanymus. Tarp tų gi yra išsiuntimas Timotiejaus į Pilypus. — *Bučiau nuramintas...* Apaštalas bus nuramintas, kadangi jis nuo savo pasiuntinio tikisi susilaukti tik geriausių žinių apie Pilypiečius. — (20) *Nes neturiu...* Timotiejus turėjo vienokius jausmus su savo mokytoju apie Evangeliją ir buvo į jį panašus rupestyje apie Pilypiečius, kurių bažnyčios įkurime darbavosi drang su šv. Povilu. — (21) *Nes visi...* Povilas dar kitaip praaiškina, ko-

sti. ²² Experimentum autem ejus cognoscite, quia sicut patri filius, necum servivit in Evangelio. ²³ Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quæ circa me sunt. ²⁴ Confido autem in Domino quoniam et ipse veniam ad vos cito.

²⁵ Necessarium autem existimavi Epaphroditum fratrem, et cooperatorem, et commilitonem meum, vestrum autem apostolum, et ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos: ²⁶ quoniam quidem omnes vos desiderabat: et mœstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum. ²⁷ Nam et infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est ejus: non solum autem ejus, verum etiam et mei, ne tristitiam super tristitiam haberem. ²⁸ Fe-

staus. ²² O kaip jis ištirtas yra, pažinkite iš to, jog jis, kaip sunus tėvui, tarnavo su manim Evangelijai. ²³ Tai gi, aš turiu viltį jį siųsti pas jus, tuojau kaip tik pamatysiu, kaip stovi mano dalykai. ²⁴ O tikiuos Viešpatyje, kad ir aš pats veikiausiai pas jus ateisiu.

²⁵ O regėjosi man reikalinga siųsti pas jus Epafroditą, brolių, ir sandarbininką, ir mano kovų draugą, o jusų pasiuntinį ir tarną mano reikaluose; ²⁶ kadangi jis jusų visų išsiilgo ir buvo susirupinęs, dėlto kad jus būvotė girdėję jį sirgusį. ²⁷ Nes ir sirgo jis mirtinai, bet Dievas ant jo susimilo; ne tik ant jo, bet ir ant manęs, idant neturėčiau nuliudimo ant nuliudimo. ²⁸ Veikiaus tat aš jį išsiunčiaus, kad jus jį išvydę vėl džiaugtumėtės,

dėl jis žada siųsti Timotiejų. Jis tarp savo sandarbininkų neturėjo kito lygiai tinkamo. Regimai tuo laiku nebuvo Rymė su šv. Povilu jo geriausių padėjėjų, Luko ir kitų. Buvusieji gi buvo netobuli Evangelijos darbininkai: jie labiausiai rūpinosi savais reikalais, negu Jėzumi Kristumi; tai gi priešinga yra pašaukimui tikro dūšių ganytojo. Plg. 1 Kor. 13, 5. —(22) *O kaip jis...* Gr. t. yra ne: *pažinkite* (Imperat.), bet: *žinote* (indicat.). Pilypiečiai buvo lyg-kad patis ištyrę, kuo yra Timotiejus, nes jie matė jį pas save besidarbuojantį su savo mokytoju ir tėvu Kristuje, Povilu. —(23) *Tai gi, aš...* Timotiejų šv. Povilas išsiųs, kaip tik dar labiausiai paaiškės, kuo turi užsibaigti jo byla. —(24) *O tikiuos...* Apaštalas turi viltį, kad bus paliosuotas iš kalėjimo, todėl žada dar ir pats apsilankyti pas Pilypiečius.

25—30. Apaštalas siunčia tuojau pas Pilypiečius Epafroditą, kurio sunki liga buvo juos nuliudiniusi (25—27); primena gi, kad priimtu jį su džiaugsmu ir laikytu pagarboje, kadangi jis vargo dėl Kristaus (28—30).

(25) *O regėjos man...* Dar veikiausiai žada šv. Povilas išsiųsti jį Pilypus kitą pa-

siuntinį. Juo yra Epafroditas, kurs žinomas yra tik iš kitos gramatos ir buvo atvykęs Ryman iš Pilypų su krikščionių dovanomis šv. Povilui. Apaštalas suteikia Epafroditui didžiausį pagyrimą, vadinamas jį broliu, t. y. krikščionimi, sandarbininku Evangelijos apsaikojime ir draugu kovų prieš tikėjimo priešus. — *Jusų pasiuntinį*: jis buvo Pilypiečių išsiųstas šv. Povilo aplankyti ir jam almužų nunešti. — *Tarną*: λειτουργόν, pildantį religijinį patarnavimą. Tai gi, šv. Povilas Pilypiečių duosnume mato tarsi atnašą pačiam Dievui padarytą. — (26) *Kadangi jis...* Apaštalas nurodo priežastį, kodėl jis tuojau išsiunčia Epafroditą. — *Dėlto kad jis...* Epafrodito susirupinimo priežastimi buvo Pilypiečių apie jį rupestis. — (27) *Dievas ant jo susimilo*. Nors mirtis yra didžiausias pelnas mylintiems Jėzų, bet iš kitos pusės, Evangelijos darbininkai numirę nebėgalai užsiimti vedimu dūšių prie Kristaus (Aukš.). — *Nuliudimo ant nuliudimo*. Apaštalui darė nuliudimą jo paties kalėjimas, tas nuliudimas būtų buvęs padidintas Epafrodito mirtimi. — (28) *Išsiunčiaus*. Praėjusis laikas gramatų būdu vietoje dabartinio: siunčiu; nes Epafroditas

stinantius ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis, et ego sine tristitia sim. ²⁹ Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, et ejusmodi cum honore habetote. ³⁰ Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

ir aš bučiau be nuliudimo. ²⁹ Taigi, priimkite jį su visu džiaugsmu Viešpatyje, ir laikykite tokiuos žmones pagarboje; ³⁰ kadangi jis dėlei Kristaus darbo prisiartino iki mirčiai, duodamas savo gyvastį, kad papildytu tarnavimą man, kurio jūs negalėjote padaryti.

II. 1. Perspėjimai apie žydžiuojančius.

Caput III. ¹ De cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium. ² Videte canes, videte malos operarios, videte con-

3. Perskyrimas. ¹ Galop, mano broliai, džiaugkitės Viešpatyje. Rašyti jums tuos pačius dalykus man, tiesa, nenubodu, o jums reikalinga. ² Sergėkitės šunų, sergėkitės piktų darbinin-

buvo regimai nešėju šitos gromatos į Pilypus.— *Be nuliudimo.* Anot gr., mažiau nuliudęs,— (29) *Viešpatyje.* Džiaugsmas privalo būti viršprigimtinis, Jėzuje Kristuje.— (30) *Kadangi jis...* Kristaus darbu, kurį atliko Epafroditas, buvo ir tolina kelionė iš Pilypų Ryman, o taipogi ir evangelijiniai darbai Ryme po atkeliavimo; visa tai tapo ligos priežastimi.— *Kad papildytu...* Pilypiečių atsiųstą almužną šv. Povilas vėl vadina šventu patarnavimu, λειτουργία. Tų almužnų pilnumui šio to truko, nes jų davėjai buvo toli ir patis ypatiškai negalėjo jų atiduoti Povilui. Taigi, tame dalyke Pilypiečius užvadavo Epafroditas, įduodamas almužnas Apaštalui, kaip Kristaus tarnui.

Antroji gromatos dalis (3, 1-4, 7) susideda iš perspėjimų prieš pavojų, kilusį iš žydžiuojančiųjų pusės, ir iš paraginių į dorybes.

Baigdamas jau gromatą ir atsiminęs pavojų Pilypiečiams iš žydžiuojančiųjų pusės, Apaštalas duoda savo skaitytojams apie tą dalyką rimtą persergėjimą (3, 1-4, 1).

1-3. Tas pavojus buvo jau anksčiau minėtas Pilypiečiams (e. 1); dabar gi Apaštalas su didžiu smarkumu stato prieš skaitytojų akis priešininkus, kuriuos pasityčiodamas vadina įpjovimu, kadangi

tikru apipjaustymu yra tiktai krikščionis, kurie giriasi Kristumi ir nepasitiki kuno apipjaustymu (2-3).

(1) *Galop.* Apaštalas regimai manė jau užbaigti savo gromatą, bet, atsiminęs grimojantį jo skaitytojams pavojų, dar pridėda reikalingą perspėjimą.— *Tuos pačius dalykus:* sekancius perspėjimus apie klaidžiamokslus. Kadangi augščiaus dar nieko nebuvo apie tai minėta, gali būti, kad šv. Povilas apie žydžiuojančius rašė kitoje arba kitose gromatose į Pilypiečius, kurios lig mūsų dienoms neužsiliko.—

(2) *Sergėkitės...* Meilinga šv. Povilo kalba prie paminėjimo tikėjimo priešų vienu kartu pavirsta smarkia. Jis juos vadina pilnais paniekinimo vardais: šunimis dėlei jų nuolatinio užsipuldinėjimų; priegtam šunį šv. Rašte yra dažnai paveikslas pagonių (plg. 1 Kar. 24, 14. 2 Kar. 16, 9. 4 Kar. 8, 3. Mat. 7, 6 ir k.). — piktai darbininkais, nes jie tariasi dirbą, ištikrųjų gi griauia Kristaus darbą; — įpjovimu, nes nors ir giriasi savo apipjaustymu, bet juose visai nėra to, ką apipjaustymas turi reikšti, apipjaustymo širdies (3 Moz. 26, 41. Ez. 44, 7 ir k.), ausų (Jer. 6, 10), lupų (Ez. 6, 12. 30), ypač gi juose nėra to tikėjimo ir tos teisybės, kurių ženklas buvo Abraomo apipjaustymas. Pas klaidžiamokslus yra tik išviršinis kuno įžeidimas, kurį užtat Apaštalas ir vadina

cisionem. ³ Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, et gloriamur in Christo Jesu, et non in carne fiduciam habentes,

⁴ Quamquam ego habeam confidentiam et in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis, ⁵ circumcisisus octavo die, ex genere Israel, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Phariseus, ⁶ secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum iustitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela: ⁷ sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. ⁸ Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci,

ku, sergėkitės įplovimo. ³ Nes mes esame apipjaustymas, kurie dvasioje tarnaujame Dievui ir giriamės Kristuje Jėzuje, o ne kune turime pasitikėjimą.

⁴ Nors aš galėčiau turėti taipogi pasitikėjimą kune. Jei kam kitam regisi, kad jis gali pasitikėti kunu, juo labiau aš, ⁵ apipjaustytas ašmoje dienoje, iš Izraelio tautos, iš Benjaminio giminės, iš žydų žydas, pagal Įstatymą pariziejus, ⁶ pagal uolumą Dievo Bažnyčios persekiotojas; pagal teisybę, iš Įstatymo esančia, pasielgusis be papeikimo. ⁷ Bet kas man buvo pelnas, tai dėlei Kristaus paskaičiau nuostoliu. ⁸ Taip, aš visa skaitau nuostoliu dėl prakilnaus pažinimo Jėzaus Kristaus, mano Viešpaties, dėlei kurio viso ko išsižadėjau ir laikau kaipo mėš-

pasityčiodamas tik įplovimu.— (3) *Nes mes...* Krikščionis turi tikrą, nes širdies, apipjaustymą. Plg. Rym. 2, 25-29. Gal. 3, 7. 29. Ef. 2, 11 ir k. To širdies apipjaustymo privalumus Apaštalas nurodo sekanciais žodžiais: *Dvasioje...*

4—17. Kad kas nemanytu, buv šv. Povilas tik dėlto niekinąs išvirsinius žydų ženklus, jogei pats jų neturi, primena, kad jis nėsąs tame dalyke mažesnis už žydus (4-6), bet kad jis vis tai paniekinęs, idant Kristų laimėtu ir su juo suvienytas gautu ne tuščią, iš Įstatymo darbų einantį nuteisinimą, bet tikrąjį, kurs yra iš Dievo ir remiasi ant tikėjimo, ir per kurį jis tikisi paveldėti iš numirusių prisikėlimą (7-11). Priminęs su didžiu nusižeminimu, jog jis dar neturi tikrumo, ar gaus tą palaimintųjų užmokėsnį, nors visomis savo jėgomis jo trokšta (12-14), šv. Povilas ragina savo skaitytojus, kad jie turėtų vienokius su juo jausmus ir laikytusi tikrajame kelyje (15-17).

(4) *Nors aš galėčiau...* Apaštalas turi ir išvirsinės žydytės žymes, bet jis jų visai išsižadėjo dėlei Jėzaus Kristaus. Plg. 2 Kor. 11, 18-22.— (5) *Apipjaustytas...* Apaštalas primena aplinkybės savo gyvenimo, buvusio pirm atsivertimo

prie Kristaus, ir nurodo savo privalumus, kuriuos turėjo žydytėje. Tris pirmieji paveldėti yra nuo tėvų, selantieji jo paties įgyti: nei jis, nei jo tėvai nebuvo prozelitais; jis paeina nuo Abraomo, Izaoko ir Jokubo, iš giminės, kuri suvienyta su Judo ir Levio gimine pasiliko ištikima Dievui, ir kurios ribose yra Jeruzalė ir bažnyčia; jis paeina iš žydiškai kalbančios šeimos, kuri nieko iš savo žydiškumo nebuvo nustojsi. Priegtam pirma jis priklausė prie gerbiamo pariziejų skyriaus.— (6) *Negana to, jis turėjo didį uolumą apie Įstatymą ir persekiojo visa, kas jam rodėsi priešinga.* Galop, iš atžvilgio į teisybę, kurios reikalavo Įstatymas, jis elgėsi be papeikimo, taip kad žmonių teismas nieko negalėjo jam prikišti.— (7) *Bet kas man...* Povilas pažymi, kodėl jis visa, kuo kitados taip gyvėsi, dabar visai paniekino.— *Dėlei Kristaus:* pamatęs, jogei Jėzus yra tikras Mesijas, kurs vienas tegali įvykdyti nuteisinimą ir atpirkimą.— (8) *Taip, aš...* Apaštalas išreiškia savo mintį aiškiau.— *Dėl prakilnaus...* Nuo to laiko, kada šv. Povilas pažino Jėzų ir suprato didžią vertybę vienybės su juimi, jis visai nebegali branginti jokių kitų dalykų

et arbitror ut stercora, ut Christum lucrificiam, ⁹ et inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Jesu: quæ ex Deo est justitia in fide ¹⁰ ad cognoscendum illum, et virtutem resurrectionis ejus, et societatem passionum illius: configuratus morti ejus: ¹¹ si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis: ¹² non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quomodo comprehendam in quo et comprehensum sum a Christo Jesu. ¹³ Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem: quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero, quæ sunt priora, extendens meipsum, ¹⁴ ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu. ¹⁵ Quicumque

lą, kad Kristų laimėčiau ⁹ ir bučiau rastas jame kaip turintis ne savo teisybę, kuri yra iš Istatymo, bet tą, kuri yra iš tikėjimo į Jėzų Kristų, kuri iš Dievo yra teisybė per tikėjimą, ¹⁰ kad pažinčiau jį, ir jo prisikėlimo galybę, ir jo kentėjimų draugystę, priimdamas jo mirties paveikslą; ¹¹ kad kaip nors pasiečiau prisikėlimą iš numirusių. ¹² Ne kad aš jau bučiau gavęs, arba jau bučiau tobulas; bet stengiuos, kad kokiuo nors būdu pagaučiau, kaip ir aš Jėzaus Kristaus pagautas esu. ¹³ Broliai, aš nemanau, kad jau bučiau pagavęs. Viena gi darau: užmiršdamas, kas yra mano užpakalyje, ištiesdamas gi save prie to, kas priešais yra, ¹⁴ aš bėgu prie paskirto tikslo, prie pergalėtojų užmokesnio, į kurį pavadino Dievas iš augštybių Kristuje

— *Viso ko išsižadėjau...* Apaštalas, įtikėdamas į Kristų, nustojo visų gėrybių, kurias turėjo iš Istatymo; bet atlyginimas už tą nuostolį buvo begal didis, nes jis, laimėdamas Kristų, visa laimėjo.— (9) *Ir bučiau...* Apaštalas paaiškina, ką reiškia laimėti Kristų.— *Jame:* artimiausiai su juo suvienytas. Tą suvienijimą Povilas aprašo toliaus negatyvišku būdu: *Turintis ne savo teisybę...* paskui gi pozityviškai: *bet tą, kuri yra iš tikėjimo...* Plačiau apie tą dvejopą teisybę parašyta Rym. 1, 17; 3, 21–26; 4, 4... Gal. 2, 14... 3, 1–14 ir k.— (10) *Kad pažinčiau...* Toje eil. nurodytos yra brangios pasekmės nuteisinimo per tikėjimą: visų pirma kaskart geresnis pažinimas paties Jėzaus Kristaus; tolesniai, pažinimas jo prisikėlimo galybės, įtekmes ant tikinčiųjų, nes ta paslaptis yra uždas ir laidas mūsų pačių prisikėlimo, mūsų susivienijimo su Išganytoju; galop, pažinimas Atpirkėjo kentėjimų, kuriuose krikščionis privalo dalyvauti, neatskiriant pačios Jėzaus mirties.— (11) *Kad kaip nors...* Apaštalo išsireiškimas pažymitrokštamojo dalyko didumą, o draug ir didį kalbančiojo nuolankumą. Jis trokšta prisikėlimo iš

numirusių, kurs bus suteiktas teisingiems, gausiantiems pašlovintus kunus, tuotarpu kad neteisieji pasilikis mirties stovyje.— (12) *Ne kad aš...* Apaštalas nuolankiai išpažįsta, kad jis dar nepasiekęs savo tikslo, gėrybių paminėtų 9–11 eil.; bet jis jų didžiai trokšta ir stengiasi pasiekti.— *Kaip ir aš...* Apaštalas daro aliuziją į savo atsivertimą, kada jį Kristus pagavo, idant iš persekiotojo padarytu apaštala.— (13) *Broliai...* Toje ir sek. eil. išreikšta yra truputį plačiaus 12 eil. mintis.— *Viena gi darau.* Nors šv. Povilas dar nėra pasiekęs savo tikslo, bet jis nesiliauna prie jo bėgęs. Savo pastangas Apaštalas aprašo kaip bėgimą lenktynėmis ant arėnos, kur kiekvienas stengiasi kaip nors laimėti paskirtą dovaną.— *Užmiršdamas...* Apaštalas nežiuri į savo, kaip krikščionies, pereinus nuopelnus, dorybes; jis tik mato, kad tikslas vis dar tebėra toli; vien krikščioniško šventumo idealas stovi jam akyse.— *Ištiesdamas:* atsigręžęs. Kaip bėgėjo kunas palenkęs yra į tą pusę, kurion jis bėga, taip ir visos Apaštalo mintys.— (14) *Aš bėgu...* Ir čia Apaštalas vartoja išsireiškimus, paimtus iš lenktynių ant

ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: et si quid aliter sapitis, et hoc vobis Deus revelabit. ¹⁶ Verumtamen ad quod pervenimus ut idem sapiamus, et in eadem permaneamus regula. ¹⁷ Imitatores mei estote fratres, et observate eos qui ita ambulat, sicut habetis formam nostram.

¹⁸ Multi enim ambulat, quos saepe dicebam vobis (nunc autem et flens dico) inimicos crucis Christi: ¹⁹ quorum finis interitus: quorum Deus venter est: et gloria in confusione ipsorum,

Jėzuje. ¹⁵ Tatgi, kurie tik tobuli esame, turėkime tokiuos jausmus; o jei ką kitaip manote, ir tai jums Dievas apreikš. ¹⁶ Vienok-gi prie ko priėjome, turėkime vienokius jausmus ir pasilikime toje pačioje taisyklėje. ¹⁷ Bukite mano sekiojais, broliai, ir veizdėkite į tuos, kurie taip elgiasi, kaip turite pavyzdį mūsų.

¹⁸ Nes daugelis, apie kuriuos aš jums dažnai sakiau, (dabar-gi ir su ašaromis sakau), elgiasi kaipo Kristaus kryžiaus neprieteliai; ¹⁹ kurių galas – pražuvinimas, kurių dievas yra pilvas, ir

arėnos. Plg. 1 Kor. 9, 24.— *Į kurių pavadinu...* Dievas buvo pavadinęs imti užmokesnį danguose. Pavadinimas atėina nuo Dievo Tėvo: duotas jis yra per Jėzų Kristų ir vienybėje su juo imi įvykdomas.— (15) *Tatgi...* Nurodęs krikščioniško gyvenimo idėlą ir kaip reikia stengties jis pasiekti, Apaštalas pridėdą ir paraginimą.— *Tobuli esame...* Augščiaus buvo kalbėta apie pilną, absoliutišką tobulybę, prie kurios visi turi eiti; čionai gi apie reliatiivišką.— *Turėkime tokiuos jausmus:* turėkime nuolankų apie save išmanymą, kurs mums padės vis labiau artintis prie didesnės tobulybės.— *O jei ką kitaip...* Turėdami vienokius su Apaštalų jausmus apie krikščionišką idėlą, tikintys, į kuriuos atsiliepia šv. Povilas, galėjo kitaip manyti apie kaikurias smulkmenas; bet Apaštalas tuo perdaug nesirūpiną, nes jis žino, kad Dievas suteiks reikalingą jiems šviesą. Tos šviesos suteikimas arba apreiskiras įvyks stačiai per šv. Dvasią (plg. 1 Kor. 2, 10...), arba per kitų tikėjimo mokytojų tarpininkavimą, arba per jų pačių prityrimą ir tt.— (16) *Vienok gi...* Gr. t. truputį skiriasi: vienok-gi prie ko priėjome, pagal tai žengkime toliaus, t. y.: nors yra dalykai, kuriuose jūs dar privalote būti apšviesti, bet aš prašau, kad jūs tvarkytumėt savo dvasišką gyvenimą sulig to pažinimo, kurį jau dabar turite. Vulgatos prasmė yra panaši: sekime ištikimai taisykle, gautą mūsų krikščioniško gyvenimo sutvarkymui; nemainykite jausmų ir nesiduokite patraukti atgal,

ypač klaidžiamoksliais. Tokio pasielgimo pavyzdžiū šv. Povilas stato save ir savo ištikimuosius mokytojus: (17) *Bukite...* Neveizdint į didį savo nuolankumą (e. 11), šv. Povilas yra įsitikinęs, kad jis yra ištikimas malonei, vedančiai jį prie tikėlo, prie idėlo; todėl jis gali statyti save pasielgimo pavyzdžiū, o su savim ir ištikimus mokytojus, kaip Timotiejus, Epafroditas ir k.

3, 18–4, 1. Augščiaus minėtajam perspėjimui patvirtinti šv. Povilas daro palyginimą tarp tų, kurie, atsidavę kunikiams dalykams, eina į prapultį, ir tų, kurie, trokšdami dangiškųjų dalykų, taps panašūs pašlovintajam Kristui (18–21), užbaigia tą visą straipsnelį paraginimu prie ištvermės geruose jausmuose (4, 1).

(18) *Nes daugelis...* Regimai ir Pilypuose buvo ištvirtusių ir pavojingų žmonių, kurių pasielgimas buvo visai priešingas Evangelijos mokslui. Gal jais buvo kaurie krikščionys, kurie dengdamies krikščioniška huosybe gyveno nepadoriai. Plg. 1 Kor. 6, 12. Apaštalas nekartą jau minėjo apie tokiuos pasileidėlius, budamas Pilypuose, ir dabar juos mini su didžiausiu širdies skausmu.— *Neprieteliai,* ne kad jie butu skelbė priešingą mokslą, bet dėlto kad jų gyvenime apsiereiskė neapykanta Kristaus kryžiaus, kurs yra zenklas savęs išsižadėjimo ir kuno varginimų.— (19) *Kurių galas...* Minėtųjų pasileidėlių likimas yra baisus: jie artinasi į amžiną prapultį.— *Kurių dievas...* Jie tarnauja ne tikram Dievui, bet savo kunui.— *Kurių garbė...* Tai, kuo jie giria-

qui terrena sapiunt. ²⁰ Nostra autem conversatio in coelis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, ²¹ qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae, secundum operationem, qua etiam possit subicere sibi omnia.

Caput IV. ¹ Itaque fratres mei carissimi, et desideratissimi, gaudium meum, et corona mea: sic state in Domino, carissimi:

2. Kaikurie ypatingi perspėjimai.

² Evodiam rogo, et Syntychen deprecor idipsum sapere in Domino. ³ Etiam rogo et te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, et ceteris adjutoribus meis, quorum nomina sunt, in libro vitae.

si, ištikrųjų yra jiems užgėdinimu.—*Kurie trokšta...* Jų sugedimo pagrindu yra žemiški ir kuniški jų geismai.—(20) *O mūsų pasielgimas.* Gr. t. „mūsų pilietystė“, teisės kaip piliečių. 2, 27. Mes esame piliečiai garbingos Bažnyčios, kurios Galva jau dabar pilna garbės viešpatauja danguose. Prie garbingosios Bažnyčios priklauso krikščionys, kaip iš atžvilgio į savo paskyrimą, taip ir per išganytojo įrankius; nors jie ištikrųjų dar tebeprasilekia kovojančioje Bažnyčioje.—(21) *Kurs pertaisys...* Išganytojas bus taipogi visagalinčiu permainingu mūsų kunų, kuriuos jis padarys garbingais, kaip jo kunas.—*Mūsų žemumo kuną*, kurs dabar pažeminamas yra ligomis, mirtimi, supuvimu.—*Per galybę...* Prikėlime ir kunų permainyme apsisiekiš ta pati Kristaus visagalybė, kurią jis pergalės savo priešus ir visa pavergs savo valdžiai.—(4, 1) *Taigi, mano...* Didi šv. Povilo meilė į Pilypiečius apsisieikia iš įvairių vardų, kuriais jis juos vadina: *mylimiausieji...*

kurių garbė yra jų užgėdinime kurie trokšta žemiškų dalykų. ²⁰ O mūsų pasielgimas yra danguose, iškur taipogi laukiame Išganytojo, mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, ²¹ kurs pertaisys mūsų žemumo kuną, padarydamas jį panašiu į savo skaisybės kuną per galybę, kuria jis gali taipogi visa sau pavergti.

4. Perskyrimas. ¹ Taigi, mano mylimiausieji ir pageidžiausieji broliai, mano džiaugsmas ir mano vainikas, taip stovėkite Viešpatyje, mylimiausieji!

² Aš prašau Evodiją ir meldžiu Syntykę turėti tuos pačius jausmus Viešpatyje. ³ Taipogi prašau ir tave, ištikimasis drauge, padėk jom, kuriėdvi su manim dar Bavosi dėl Evangelijos draug su Klemensu ir kitais mano padėjėjais, kurių vardai yra gyvenimo knygoje.

Mano džiaugsmas. Gerais savo privalumais Pilypiečiai daro didžiausį džiaugsmą šv. Povilui, jie taipogi buvo jo vainikas, garbė Dievo ir žmonių akyvaizdoje.—*Taip stovėkite:* laikykitės taip tvirtai, kaip aš jus raginau.

4, 2—7. Ypatingi perspėjimai paliečia visupirma dvi moteriški, tarp kuriudvių turėjo būti padaryta santaika (2. 3). Be to, raginami visi prie dvasiško džiaugsmo, malonumo, vengimo žemiškų rūpesčių, ir visiems linkėjama Dievo ramybės (4—7).

(2) *Aš prašau Evodiją...* Galima spėti, kad Evodija ir Syntykė buvo užėmusi žymesnę vietą tarp Pilypų krikščionių: jėdvi galėjo būti dijakonisės, kaip nurodo 3 eil. Apaštalas kviečia tiedvi Pilypieti prie pilnos santaikos, nes jų vaidas galėjo visiems būti papiktinimu.—(3) *Taipogi prašau...* Apaštalas kreipiasi dar į trečią ypata, kuria pasitiki, ir prašo ją padėti anomdvim moteriškėm susi-

⁴ Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete. ⁵ Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus prope est. ⁶ Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione, et obsecratione, cum gratiarum actione petitiones vestrae innotescant apud Deum. ⁷ Et pax Dei, quae exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, et intelligentias vestras in Christo Jesu.

⁴ Džiaugkitės Viešpatyje visuomet; vėl sakau, džiaugkitės! ⁵ Jusų meilumas tebuna žinomas visiems žmonėms; Viešpats arti yra. ⁶ Nieku nesusirupinkite; bet visame per malda ir maldavimą su dėkojimu jusų prašymai tesidaro žinomi Dievui; ⁷ ir Dievo ramybė, perviršijanti visokį išmanymą, tesergi jusų protus Kristuje Jėzuje.

Gromatos užbaiga.

⁸ De cetero fratres, quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque justa, quaecumquesancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae,

⁸ Galop, kas tik yra tiesa, kas tik yra drovinga, kas tik teisinga, kas tik šventa, kas tik meilinga, kas tik turi gerą vardą, jei yra koki dorybė, jei koki pagirtina

taikyti. Jis jį vadina ištikimu, tikru draugu, anot gr. t., tikru jungo draugininku. Apie ką vienok reikia tas pavadinimas suprasti, nėra žinoma. Gal šv. Povilas taip pavadino vyriausį tarp Pilypų bažnyčios dvasiškijos; galėjo vienok gr. ž. Σωφρογος buti nuosavas vardas.—*Draug su Klemensu*. Apaštalas prie progos primena su pagyrimu, ir kitus, kurie draug su juomi darbavosi Pilypuose Evangelijos praplatinimui, ir iš jų išvardija Klemensą, kurs ant Orig., Euz.-Cez., Epif., Jieron. paskiaus darbavosi Ryme ir tapo vienu iš šv. Petro ipėdinių ant apaštališkojo sosto.—*Gyvenimo knygoje*. Plg. Iš. 32, 32. Iz. 4, 3. Apr. 3, 5 ir k. Gyvenimo knyga reiškia garbingą užmokesnį, kurį Dievas suteiks danguose uoliems Evangelijos skelbėjams.

(4) *Džiaugkitės...* Krikščionis visuomet privalo džiaugties Viešpatyje, nes ir didžiausi šio gyvenimo vargai praverčia jį dvasiškai gerovei.—(5) *Jusų meilumas*. Meilumas, anot gr. t., yra toks būdo privalumas, kurs padaro, jog žmogus neužsispiria perdaug savo ypatingų teisių apgynime.—*Viešpats arti yra*. Tie žodžiai nurodo priežastį, kodėl reikia turėti minėtoji darybė: Jėzus Kristus yra arti mūsų, mus mato nuolat. Kiti aiškintojai mato čionai paminėjamą Kristaus atėjimo į teisumą.—(6) *Nieku nesusirupinkite*: neliekvartaukite, nemanykite su

išgaščiu apie ateitį. Plg. Mat. 6, 25... Dievas, tėviškai išklausys visas mūsų maldas; perdaug didis susirupinimas parodytu, kad mes juomi nepasitikime.—*Tesidaro...* Dievas visa žino; bet jis nori, kad mes išpaskotumėm visus savo reikalus, lyg-kad jis jų visai nežinotu.—(7) *Ir Dievo ramybė...* Ramybė, ateinanti nuo Dievo, kurios šaltiniu yra Dievas, vidujinė ir viršprigimtinė, yra krikščionims taip mieli, taip gili ir taip ištverminga visuose kasdieniniuose varguose, kad ji pasilieka nesuprantama žmogaus protui.—*Tesergi*. Gr. t. busiantis laikas: stovės ant sargybos; taigi, tuo žodžiu išreiškta ne linkėjimas, bet pasekmė to, kas augščiau pasakyta.

8—23. Gromatos užbaiga susideda iš paraginimo i visas dorybes apskritai, prilaikant Apaštalo mokslo ir pavyzdžio (8. 9), iš padėkojimo už atsiųstas per Epafroditą almužnas (10—18); iš linkėjimo visokio gerumo (19. 20), pasveikinimų (21. 22) ir apaštališko palaiminimo (23).

(8) *Galop...* Artkojimas tų pačių žodžių: kas tik, žymiai padidina paraginimo svarbumą.—*Tiesa*: ne tik žodžiuose, bet taipogi mintyse ir pasielgime.—*Drovinga*. Gr. t.: kas padoru, pagarbos verta.—*Teisinga*—iš atžvilgio į Dievą ir į žmones.—*Šventa*; gr. t. „nesutepta“ plačioje to žodžio prasmėje, o ne tik iš atžvilgio į kunišką ne-

si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate. ⁹ Quae et didicistis, et accepistis, et audistis, et vidistis in me, haec agite: et Deus pacis erit vobiscum.

¹⁰ Gavisus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refluoristis pro me sentire, sicut et sentiebatis: occupati autem eratis. ¹¹ Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse. ¹² Scio et humiliari, scio et abundare: (ubique et in omnibus institutus sum) et satiari, et esurire, et abundare, et penuriam pati: ¹³ omnia possum in eo, qui me confortat. ¹⁴ Verumtamen bene fecistis, communicantes tribulationi meae. ¹⁵ Scitis autem et vos Philippenses, quod in principio Evan-

drausmė, apie tai mastykite. ⁹ Ko ir išmokote, ir priėmėt, ir girdėjote, ir regėjote manyje, tai darykite; ir ramybės Dievas bus su jumis.

¹⁰ O aš didžiai apsidžiaugiau Viešpatyje, kad galų gale jūsų rupestis apie mane vėl pražydo, kaip ir visuomet rupinotės; bet buvote sutrukdyti. ¹¹ Aš to nesisakau, tarsi stokočiau; nes aš išmokau pasitenkinti tuo, ką turiu. ¹² Aš moku ir nužemintas būti, moku taipogi ir apstume gyventi, (esu išmokytas visur ir visame), ir būti pasotintas ir badauti, ir apsiečiai turėti ir neturtą kęsti. ¹³ Aš visa galiu tame, kurs mane pastiprina. ¹⁴ Vienoki gerai padarėte, dalyvaudami mano varge. ¹⁵ O ir jūs, Pilypiečiai, žinote, jogei Ėvangelijos

kaltybę.— *Meilinga*: viršprigimtinis meilumas santikiuose su visais žmonėmis.— *Gerą vardą*: kas pagarbos, pagyrimo verta.— *Jei yra koki dorybė*.— Apaštalas, permąyindamas išsireiškimo būdą, užbaigia paraginimą į visas dorybes apskritai.— *Pagirtina drausmė*.— Kas tik yra pagirtina doriniame pasielgime, papročių sutvarkyme. Tikresnis gr. t. turi čionai tik vieną žodį *ἠρωσ*, kurs tai vietai suteikia sekancią prasmę: jei yra kas pagirtina dorybių pildyme, tai stengkitės užsiųpelyti.— (9) *Ko ir išmokote...* Pilypiečiai ėmė visą mokslą iš šv. Pavilo apsakojimo ir jo pavyzdžio.— *Ramybės davėjas Dievas bus su jumis*.— Ta bus gera pasekmė, jei Pilypiečiai laikysis Apaštalo patarimų.

(10) *O aš didžiai...* Pilypiečiai dėlei nepriklausančių nuo jų valios aplinkybių, ar tai dėl jų pačių neturto, ar dėlei sunkumo pasiekti Rymą, ilgesnį laiką nebuvo siuntę šv. Pavilui jokios pašalpos; bet progai pasitaikius, jie pasiskubino parodyti, kad jie neužmiršta savo mokytojo. Tokiuo būdu jų mintis, rupestis apie Apaštalą lyg-kad išnaujo pražydo, kaip pradeda sprogti, leisti lapus ir žydėti po žiemos medžiai.— *Kaip ir visuomet...* Tais

žodžiais šv. Pavilas parodo, jog jis nedarė jokio išmetinėjimo, kurs lyg-kad randasi praeitame sakinyje: Pilypiečiai niekuomet nebuvo pasilioję rupinties Apaštalu.— *Buvote sutrukdyti* aplinkybėmis.— (11) *Aš to nesisakau...* Jei Apaštalas kalba apie savo džiaugsmą, tai daro ne dėlei neturto, lyg-kad norėtu parodyti, buk jis reikalaujās pašalpos. Jis nesielvartauja, neturėdamas pinigų. Tame dalyke jis seniai išmoko užsiganėdinti tuo stoviu kokiam atsirasdavo.— (12) *Nužemintas būti*: kentėti pažeminimą, vargus dėlei neturto.— *Esu išmokytas*: anot gr. t., pažinau paslaptį.— (13) *Aš visa galiu...* Pavilas jaučiasi visą galįs ne iš savęs, bet tikiai per vieną su Jėzumi Kristumi.— (14) *Vienoki gi...* Iš to, kas augščiaus pasakyta, Pilypiečiai neprivalo išvesti, buk Apaštalas nebrauginās jų dovanos arba buk ji buvusi nereikalinga.— *Dalyvaudami...* Pilypiečiai, sušeldami Apaštalą, lyg-kad prisiėmė ant savęs jo vargų dalį.— (15) *O ir jūs...* Apaštalas primena savo skaitytojams, kad atsiųstoji per Epafroditą pašalpa nebuvo vienatinė, kurią iš jų yra gavęs.— *Ėvangelijos pradžioje*: kada šv. Pavilas pirmą kartą apsilaukė pas Pilypiečius jiems Ėvangelijos apsakotų. Veiz:

gelių, quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi ecclesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi vos soli: ¹⁶ quia et Thessalonicam semel et bis in usum mihi misistis. ¹⁷ Non quia quaero datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra. ¹⁸ Habeo autem omnia, et abundo: repletus sum, accepitis ab Epaphrodito quae misistis odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.

¹⁹ Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum secundum divitias suas in gloria in Christo Jesu. ²⁰ Deo autem et Patri nostro gloria in saecula saeculorum: Amen. ²¹ Salutate omnem sanctum in Christo Jesu. ²² Salutant vos, qui mecum sunt, fratres. Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Caesaris domo sunt.

²³ Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

pradžioje, kada aš iškeliavau iš Makedonijos, nei viena bažnyčia nedalyvavo su manim davime ir ėmime, tik jūs vieni; ¹⁶ nes ir Tesalonikon jūs atsiuntėt ir kartą ir kitą mano reikalams. ¹⁷ Ne kad jieškočiau davimo, bet aš jieškau gausingo vaisiaus jūsų naudai. ¹⁸ Aš gi visa turiu ir apšėjęs; pripildytas esu, gavęs nuo Epafrodito, ką jūs siuntėte, saldumo kvapą, Dievui mielą ir įtinkančią atnašą.

¹⁹ O mano Dievas teisėpildo visą jūsų troškimą sulig savo turtų garbėje, Kristuje Jėzuje. ²⁰ Dievui gi ir mūsų Tėvui garbė į amžių amžius. Amen.

²¹ Pasveikinkite visus šventuosius Kristuje Jėzuje. ²² Sveikina jus su manim esantieji broliai. Sveikina jus visi šventieji, labiausiai gi tie, kurie yra iš ciesoriaus namų.

²³ Mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, malonė, teesie su jūsų dvasia. Amen.

Apd. 16, 11... — *Nei viena bažnyčia...* Apaštalas nenorėjo tuomet priimti pašalpos nuo jokios bažnyčios, atskyrus Pilypiečius. — *Nedalyvavo...* Neturėjo su manim tokių santykių, kad jos būtų davusios, o aš priėmęs. — (16) *Nes ir...* Anksčiau Pilypiečiai buvo nusiuntę šv. Povilui pašalpą Tesalonikon (Makedonijoje), kurioje iš Pilypų išėjęs šv. Povilas skelbė Evangeliją. — (17) *Ne kad jieškočiau...* Apaštalas savo žodžiais nesistengia užtikrinti sau kitas pašalpas. Jis tik trokšta užmokesnio, kurį duosnumas užpelnys jo geradariams. — (18) *Aš gi visa...* Povilas ir nereikalauja kitų pašalpų, nes iš Pilypiečių duosnumo jis turi dabar viso ko užtektinai. — *Saldumo kvapą...* Pilypiečių dovanoje šv. Povilas mato turinčią mielą kvapą atnašą, kuri įtikis Viešpačiui. Plg. Ef. 5, 2.

(19) *O mano Dievas...* Apaštalas linkėja (arba anot kito skaitymo prizada: išpildys) skaitytojams didžias apštybes Dievo dovanų. — *Visą jūsų troškimą:* visus reikalus, kaip žemiškus taip ir dau-

giškus. — *Kristuje...* Tas linkėjimas išsipildys per Jėzų Kristų. — (20) *Dievas gi...* Prie padarytojo linkėjimo Apaštalas prideda pagarbinimą Dievo, begaliniai gero ir visagallo, kurs įvykdys linkėjimą. — *Ir mūsų...* Dievui, kurs yra draug ir mūsų Tėvas.

(21) *Pasveikinkite...* Apaštalas meldžia pasveikinti nuo jo kiekvieną iš Pilypų krikščionių atskirai. — (22) *Sveikina jus...* Yra tas pasveikinimas nuo tų, kurie pasilieka su Apaštalu kaliniu ir draug darbuojasi dėl Evangelijos. — *Iš ciesoriaus namų.* Prie ciesoriaus „namų“ priklausė vergai, paliuosnotieji, įvairūs tarnai ir valdininkai, tarp kurių buvo priėmusieji Kristaus tikėjimą. Kodėl ypač jų vardu sveikina Apaštalas Pilypiečius, nežinia. Gal kaikurie iš jų buvo ypatingai pažįstami Pilypiečių bažnyčioje.

(23) *Mūsų Viešpaties...* Apaštališkas palaiminimas yra visai toks pat, kaip ir kitose gramatose. Veiz. ypač Gal. 6, 18. Filem., 25.



G R O M A T A

Į K O L O S I E Č I U S.

Į V E D I M A S.

1. Kolosai buvo tai ne per daug didis miestas Mažosios Azijos provincijoje, kuri vadinosi Frygija. Nors šv. Povilas du sykiu keliavo per Frygiją, bet jis niekados nebuvo užsukęs į Kolosus ir neapsakojo čionai Evangelijos. Pats Apaštalas priskaito Kolosiečius prie tų, kurie nėra matę jo veido kune (Kol. 2, 1). Kristaus mokslo platinioju ir bažnytinės draugijos įkūrėju Kolosuose buvo Epafras. Kada šv. Povilas trečiosios apaštališkos kelionės metu ilgą laiką darbavosi Efeze, jame galėjo atsirasti Kolosietis Epafras ir čionai iš pagonių Apaštalo pažinti Kristaus mokslą. Tapęs pats krikščionimi, Epafras paskiaus uoliai apsakojo Evangeliją savo viengenciams, nemažą jų skaitlių, o taipogi truputį vietinių žydų atvedė prie Kristaus pažinimo ir tokiuo būdu buvo tikru Kolosų apaštalu.

2. Kada šv. Povilas buvo jau kaliniu Ryme, Epafras atėjo jo aplankyti ir atnešė žinias apie Ko-

losų bažnyčios stovį. Jon buvo pradėję veržties suvedžiotojai. Iš vienos pusės jie platinė nuomones apie reikalingumą užlaikyti Mozės Įstatymo apeigas, iš kitos gi skelbė klaidingą mokslą apie buvimą kokių ten aniolų, nesutvertų, lygių Jėzui Kristui, per kurių tarpininkasę reikią artinties Dievop. Nors iš trumpų žinių, randamųjų gromatoje į Kolosiečius, negalima atspėti visų to naujo paklydimo smulkmenų, bet jo platiniojai regimai buvo pirmtakunais paskiaus atsiradusių gnostikų, o jų nuomonių dalis buvo paimta iš žydystės, kita gi iš Graikijos ir Rytų pagonystės.

Povilas, patyręs apie pavojų, pasiskubino parašyti į Kolosiečius gromatą, kurioje visupirma norėjo apskritai sutvirtinti juos tikėjime ir krikščioniškose dorybėse, o taipogi perspėti apie paklydimą, į kurį juos norėta įtraukti. Palikdamas pas save Epafrą, Apaštalas įdavė nunešti gromatą Tykikni, kuriam tai-

pogi duotos buvo gromatos į Efeziečius ir į Filemoną.

3. Gromatoje į Kolosiečius šv. Povilas nurodo begalinę didenybę ir vertybę Dievo Sunaus, per kurį visa padaryta ir kursai visu žmonių sutaikymui su Dievu už juos numirė; žadina Kolosiečius, kad nesiduotu suvedžioti klaidin-gomis netikrų mokytojų nuomonė-mis ir duoda persergėjimus apie krikščioniškas įvairių luomų prie-dermes. Taigi, po įžangos (1, 1—8) gromatos pirmojoje dalyje (1, 9—2, 23) paduotas yra mokslas apie Jė-zų Kristų ir nurodomi netikrų mo-kytojų paklydimai; antroji gi (3, 1—4, 6) susideda iš persergėjimų; o po jos eina gromatos užbaiga (4, 7—18).

4. Jau pas apaštališkuosius tė-vus, šv. Klemeną Rym., šv. Igna-cą K. ir šv. Polykarpą, randamos yra mintys, paimtos iš grom. į Ko-

losiečius; antrojo šimtmečio pusėje ja naudojosi šv. Justinas K., šv. Teofilis Ant.; o tam šimtmečiui baigiantis ji aiškiai vadinama yra šv. Povilo veikalu pas gana dau-gelį šv. tėvų.

Toje gromatoje nemaža yra to-kių pat išsireiškimų, kaip ir grom. į Efeziečius. Iš to panašumo racio-nalistai išveda, kad jų autoriais turėjo būti dvi atskiri ypati, ku-riųdviejų viena tik perdirbusi kitos veikalą. Toks išvedimas nėra tei-singas, nes panašumas išsireiški-muose randa sau daug geresnį iš-aiškinimą toje aplinkybėje, kad šv. Povilas rašė abidvi gromati vienu laiku (63 m.); iš kitos gi pusės tarp tųdviejų gromatų turinio yra didis skirtumas, o išsireiškimuose kiekviena turi nemaž savų ypaty-bių, taip kad įdvi reikia pripa-žinti tikrai atskirais to paties au-toriaus veikalais.



Epistola beati Pauli Apostoli ad Colossenses.

Švento Povilo Apaštalo gromata į Kolosiečius.

Gromatos įžanga: antrašas ir dėkojimas.

Caput I. ¹ Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater: ² eis, qui sunt Colossis, sanctis, et fidelibus fratribus in Christo Jesu. ³ Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo. Gratias agimus Deo, et Patri Domini nostri Jesu Christi semper pro vobis orantes: ⁴ audientes fidem vestram in Christo Jesu, et dilectionem, quam habetis in sanctos omnes ⁵ propter spem, quae reposita est vobis in caelis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii: ⁶ quod pervenit ad vos, sicut et in universo mundo est, et fructificat, et crescit sicut in vobis, ex ea die, qua audistis, et cognovistis

1. Perskyrimas. ¹ Povilas, Jėzaus Kristaus Apaštalas per Dievo valią, ir Timotiejus, brolis, ² Kolosuose esantiems, šventiesiems ir ištikimiesiems broliams Kristuje Jėzuje. ³ Malonė jums ir ramybė nuo Dievo, mūsų Tėvo, ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus. Dėkojame Dievui ir mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, Tėvui, visuomet už jus meldamiesi, ⁴ išgirdę apie jūsų tikėjimą į Kristų Jėzų ir apie meilę, kurią turite į visus šventuosius ⁵ dėlei vilties, jums atidėtosios danguose, apie kurią girdėjote per žodį Evangelijos tiesos, ⁶ pas jus atėjusios, kaip ji ir visame pasaulyje yra ir vaisius atneša ir tarpsta, taip-pat

1, 1-8. Gromatos įžanga, kaip paprastai, susideda iš dviejų dalių: antrašo (1-3) ir dėkojimo už gausų vaisių, kurį išdavė Evangelijos apsakojimas tarp Kolosiečių (3-8).

(1) *Povilas...* Gromatos antrašas visai panašus yra į Efeziečių gromatos antrašą. Plg. Ef. 1, 1. 2. Apaštalas šaly savo vardo deda mylimo mokytinio, Timotiejaus, vardą, buvusio draug su juo Ryme.—*Brolis:* krikščionis.— (2) *Šventiesiems:* Kristaus Bažnyčios nariams, kaip atskirtiems nuo pasaulio ir pašvęstiems Dievui.— *Ištikimiesiems broliams:* Tvirtai besilaikantiems pažintojų ir priimtųjų Kristaus tikėjimo.— (3) *Dėkojame...* Plg. Ff. 1, 15-17. Apaštalas išreiškia dėkingumą Dievui už Kolosiečių dorybes ir už Evangelijos išduodamus vaisius ne tik jų tar-

pe, bet ir visame pasaulyje. Tą dėkingumą jis jausdavo širdyje visuomet, kada tik savo maldose atsimindavo Kolosiečius.— (4) *Išgirdęs:* iš Epafro pranešimo.— *Apie jūsų tikėjimą... ir... meilę* Plg. Ef. 1, 15 — (5) *Dėlei vilties...* Viltis čionai yra ne ypatingas jausmas, bet išviršinis dalykas, kuriuo yra dangiškosios gėrybės, atidėtos ir laikomos ištikimiesiems krikščionims.— *Apie kurią...* Savaimi žmogus negalėjo patirti apie minėtąsias gėrybes; sužinojo gi apie jas per neklaidingą žodį tiesos, kuria yra Evangelija.— (6) *Pas jus...* Paminėjęs Evangeliją, Apaštalas trumpai aprašo jos atneštuosius vaisius Kolosuose.— *Visame pasaulyje.* Tą pati Evangelija kurią priėmė Kolosiečiai, buvo prasiplatinusi visur; ji buvo tikrai visotina.— *Vaisius atneša...* Apaštalas

gratiam Dei in veritate, ⁷ sicut didicistis ab Epaphra carissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu, ⁸ qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu:

kaip tarp jų, nuo tos dienos, kurioje išgirdote ir pažinote Dievo malonę tiesoje, ⁷ kaip išmokote nuo Epafro, mūsų mylimiausiojo tarnystės draugo, kurs yra ištikimas už jus Jėzaus Kristaus tarnas, ⁸ kurs taipogi apreiškė mums jūsų meilę dvasioje.

I. 1. Visa perviršijanti mūsų Atpirkėjo Jėzaus Kristaus vertybė:

⁹ Ideo et nos ex qua die audivimus, non cessamus pro vobis orantes, et postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia et intellectu spiritali: ¹⁰ ut ambuletis

⁹ Todėl ir nuo tos dienos, kurioje mes išgirdome, nesiliaujame meldęsi už jus ir prašę, kad būtumėt pripildyti jo valios pažinimu visokioje dvasiškoje išmintyje ir supratime, ¹⁰ idant

dar pridėda, jog ta pati Evangelija, į kurią įtikėjo Kolosiečiai, visur apreiškė stebėtiną savo veikimą. Tas veikimas yra ir vidujinis, atnešantis vaisius dūšiose, ir išviršinis, apsiareiškiantis Evangelijos prasiplatinimu, neveizdint į daugelį kliūčių. — *Nuo tos dienos...* Vos tik Kolosiečiai priėmė Evangeliją, ji tuojau pradėjo išduoti vaisius jų tarpe. — *Dievo malonę.* Taip pavadinta yra Evangelija, kaip visų malonių surinkimas, kurias Dievas suteikia krikščionims per Jėzų Kristų. — *Tiesoje.* Kolosiečiai buvo priėmę Evangeliją nesuteptą jokiais netikrų mokytojų klaidomis. — (7) *Kaip išmokote...* Tikros, be klaidų, Evangelijos buvo juos išmokę Epafros. Epafros, minimas taipogi žem. 4, 12 ir Filem., 23, buvo Kološų gyventojas ir jų apaštalas. Kada šv. Povilas rašė savo gromatą, jis buvo Ryme. Paskiaus anot padavimo jis tapo Kološų vyskupu ir buvo nukankintas už tikėjimą. Nors jo vardas yra sutrumpintas iš Epafroditas, bet jis nėra viena ir ta pati ypata su krikščionimi Epafroditu, kurs minimas yra Pil. 2, 24; 4, 18. — *Tarnystės draugo:* tarnaujančio Kristui, kaip ir šv. Povilas. — *Už jus:* jūsų dvasiškai naudai. — (8) *Kurs taipogi...* Iš Epafro šv. Povilas patyrė ne tik apie Kolosiečių tikėjimą, bet taipogi ir apie meilę, kuria jie mylėjo pagonių Apaštalą. Ta meilė buvo *dvasioje*, t. y. dvasiška, pasidariusi po šv. Dvasios įtekme, todėl viršprigimtinė.

Pirmoje, dogmatiškai-polemiškoje gromatos dalyje (1, 9 - 2, 23) Apaštalas, pradėjęs nuo pažadėjimo visuomet melsies, kad Kolosiečiai kasdien eitu stipryn išganymo moksle (9-12), toliau prirodinėja begalinę vertybę mūsų Atpirkėjo, Jėzaus Kristaus (13-23).

Ta vertybė pasirodo visųpirma iš geradarysčių, kurias mes laimėjame per Kristų, būtent, atpirkimo ir nuodėmių atleidimo (13, 14).

(9) *Todėl ir...* Kadangi šv. Povilas gavo geras žinias apie Kolosiečius, jis už juos melsis nesiliaudamas: taip jis už meilę atlygins meile. — *Išgirdome,* — jog jųs priėmėt Evangeliją su visomis pasekmėmis. — *Butumėt pripildyti.* Apaštalas visuomet trokšta, kad tarp krikščionių rastusi pilna tobulybė, kad Dievas pilnai išlietu ant jų savo malonės. — *Jo valios.* Iš 10-12 eil. paaiškėja, kad šv. Povilas vadina čionai Dievo valia tikrai krikščionišką pasielgimą, sutinkanį su Viešpaties užmanymu ir jo malonėmis. — *Pažinimu.* Gr. t. ἐπίγνωσις nurodo ne koki nors pažinimą, bet pilną. — *Visokioje išmintyje...* Tie žodžiai nurodo, kaip gali minėtoji pilnybė įvykti. Ji įvyks per suteikimą dvasiškos išminties ir dvasiško supratimo. Išmintis yra tai privalumas, su kurio pagalba žmogus žiuri ir apsvaisto kiekvieną dalyką iš augštesnės matymo kėrtės ir tarp jų renkasi geriausius; supratimas padeda pažinti dalyką sulig jo esybės. — (10) *Idant elgtumėtės...*

digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes, et crescentes in scientia Dei: ¹¹ in omni virtute confortati secundum potentiam claritatis ejus in omni patientia, et longanimitate cum gaudio ¹² gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: ¹³ qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suae, ¹⁴ in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum: ¹⁵ Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis crea-

elgtumėtės vertai Dievo, visame įtikdami ir kiekviename gerame darbe vaisius išduodami ir tarpdami Dievo pažinime, ¹¹ sustiprinti visokia stiprybe, pagal jo skautismo galybę, į visokią ištvermę ir kantrumą su džiaugsmu; ¹² dėkodami Dievui Tėvui, kurs jus padarė vertais dalyvauti šventųjų tėvainystėje šviesoje, ¹³ kurs mus ištraukė iš tamsybės valdžios ir perkėlė į karalystę savo numylėjimo Sūnaus, ¹⁴ kuriame turime atpirkimą per jo kraują, nusidėjimų atleidimą. ¹⁵ Jis yra neregimojo Dievo paveikslas, pirmgimis prieš visą

Apąstalo maldos tikslas yra, kad Kolasiečiai butu tobuli ir mažiausiose jų kasdieninio gyvenimo smulkmenose.— *Vertai Dievo:* (gr. t. Viešpaties, τοῦ Κυρίου): kad pasielgimas butu atsakantis artiems santikiams su Jėzumi Kristumi.— *Dievo pažinime.* Tikresnis, regisi, yra kaikiurių gr. kod. skaitymas: τῆ ἐν γνοῦσθαι, per Dievo pažinimą.— (11) *Sustiprinti.* Apąstalas linkėja Kolasiečiams dar krikščioniškos stiprybės, reikalingos pakėlimui kentėjimų, kurių netruks jų gyvenime.— *Pagal jo skautismo* (τῆς ἐν γνοῦσθαι, garbės)... Dievas suteiks stiprybę sulig savo visagalybės, kuri yra jo skautismo, garbės dalimi.— *I visokią ištvermę.*... Tos bus sustiprinimo pasekmės. Lot. ž. patientia čionai nevisai atsako gr. ὑπομονή, reiškiančiam labiaus ištvermę prityrime, o ne kantrybę, kuri pažymima yra sekančių παραπομπὰ.— *Su džiaugsmu,* Daugelis aiškintojų (Auks.) tą žodį jungia su sekančia eil.— (12) *Dėkodami.*... Kolasiečiai privalo dėkoti Dievui už didžią jų gautą geradarystę. Ta geradarystė yra ne kas kita, kaip tik krikščionims dovanai suteikiamas išganymas per nuopelnus Jėzaus Kristaus. Plg. e. 14.— *Padarė vertais dalyvauti:* padarė tinkančiais, kad galėtumėm imti išpuolančią dalį. Kaip kiekvienas žydas S. J. gavo prie padalinimo žadėtosios žemės dalelę, taip ir krikščionis, šventieji, ima brangiausios tėvainystės dalį, esančios pilnoje šviesoje, šviesos karalystėje.— (13) *Kurs mus ištraukė.*... Aprašoma yra aiškiaus didi Dievo geradarystė. Ji visu-

pirma apsirėškia išliuosavimu iš *potamsybės valdžios*, kuria yra šetonas, tamsybės kunigaikštis (Ef. 6, 12), ir perkėlimu bei patalpinimu į *karalystę*, savo numylėjimo Sūnaus, t. y. Sūnaus, kurs dangiskajam Tėvui yra meilės dalyku. Tas gražus pavadinimas Kristaus numylėjimo Sunumi niekur kitur nėra randamas.— (14) *Kuriame turime.*... Užbaiga aprašymo didžios Dievo geradarystės. Plg. Ef. 1, 7. Žodžių „per jo kraują“ nėra daugelyje gerų graik. kodeksų.

15-20. Kristaus begalinė vertybė pasirodo iš to, kad jis yra Tėvo paveikslas (e. 15), kad visi sutvėrimai per jį padaryti ir užlaikomi yra (16, 17), kad jis yra Bažnyčios galva, nes jame yra dievytės pilnybė, ir jis per kryžiaus auką visa sutaikė su Dievu (18-20).

(15) *Jis yra.* Begalinė Kristaus didenybė visupirma pasirodo iš jo santikių su Dievu, kurio jis yra paveikslas,— paveikslas esybinis, gyvas, su visomis dieviškomis tobulybėmis, todėl Jėzus Kristus pats yra Dievas. Plg. 2 Kor. 4, 4. Jo. 14, 9. Pil. 2, 6. Žyd. 1, 3. Dievas yra neregimas, bet per įsikūnijusį Sunų, Tėvas, į kurį Sunus yra panašus, pasidarė mums regimas. Plg. Jo. 15, 45.— *Pirmgimis.* Apąstalas nesako: pirmasutvertas, bet: Tėvo pagimdytas (Ambr.). Žodis „pirmgimis“ išreiškia ne tiek ankstyvesnį buvimą iš atžvilgio į laiką, kiek ypatingas pirmgimystės teises. Toje prasme jis sakomas S. J. apie Izraelitų (2 Moz. 4, 22), o N. J. apie krikščionis

turæ: ¹⁶ quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis, et in terra, visibilia, et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, et in ipso creata sunt: ¹⁷ et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant. ¹⁸ Et ipse est caput corporis Ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse prima-

sutvėrimą; ¹⁶ nes jame sutverta yra visa danguose ir ant žemės, matomi ir nematomi daiktai, ar taisostai, ar tai viešpatystės, arba kunigakštystės, arba valdžios; visa per jį ir jame sutverta yra; ¹⁷ ir jis yra pirm visų, ir visa jame užsilaiko. ¹⁸ Jis yra Bažnyčios kuno galva, jis kurs yra pradžia, pirmgimis iš numirusių, kad visame jis turėtu pirmininkystę. ¹⁹ Nes Dievui pamėgo,

(Zyd. 12, 22); taip-pat jis yra vartojamas apie Kristų. Rym. 8, 27. Zyd. 1, 6. Bet šv. Povilas turi čionai mintyje taipogi ir tai, jog Kristus ir savo amžinumu yra viršėnis už visus sutvėrimus. Kaip augščiaus žodžiu „paveikslas“ buvo išreikšti Išganytojo santikiai su Dievu, taip tas antras pavadinimas pažymi jo santikius su sutvėrimais. Arijonių manymas, huk Kristus pavadintas esąs čionai pirmuoju iš sutvėrimų, priešingas yra kaip pačiai žodžių prasmei, taip ir visam kontekstui: nes visa „jame sutverta yra“ (e. 16) ir „visa jame užsilaiko“ (e. 17), tai negalimas yra daiktas, kad jis pats butu sutvėrimas.— *Prieš visą sutvėrimą.* Lot. ž. „omnis creaturæ“ yra raidinis vertimas gr. πᾶς κτίσως, kurie čionai turi prasmę genet. compar., ir todėl nurodo, jog Dievo Sunus pagimdytas pirm visų sutvėrtų esybių, taigi nuo amžinas-ties.— (16) *Nes...* Eina pariparodymas, kad Išganytojas begaliniai pervirsija visus sutvėrimus ir yra Dievas.— *Jame.* Pirmoji versmė visų sutvėrtųjų dalykų yra Dievas Tėvas. Jo Sunus yra įrankinė sutvėrimo priežastis (causa instrumentalis), o taipogi paveiklinė (c. exemplaris).— *Sutverta.* Tuo žodžiu N. Į. visur išreiškiamas yra tikras sutvėrimas, davimas butybės tam, ko pirma visai nebuvo.— *Matomi...* Nematomos dvasiškos esybės yra viršiausios tarp visų sutvėrimų, vienok ir jos yra po Kristumi.— *Ar tai sostai...* Kadangi aniolų skyrių išskaitymo eilia čionai skiriasi nuo panašaus išskaitymo kitose vietose (plg. Ef. 1, 21), todėl reikia manyti, kad Apaštalas norėjo nurodyti, ne kurie tarp aniolų viršėni yra už kitus, bet paminėdamas daugelį vardų pažymėti, jog visus aniolus, kokie tik yra, begaliniai pervirsija Kristus.—*Ir jame.* Gr. t. yra εἰς αὐτόν, in ipsum, dėl

jo. Kaip Kristus yra pasaulio pradžia taip jis yra ir jo tikslas (c. finalis). Jis yra tikslas betarpiškas sutvėrimų, nes galutinas jų tikslas yra Dievas Tėvas. Rym. 11, 36.—(17) *Ir jis yra.* Apaštalas dar labiau pabrėžia Kristaus pirmenybę.— *Pirm visu.* Anot gr.: pirm viso ko.— *Užsilaiko.* Sutvėrimai gavo nuo Kristaus ne tik butybę, bet gauna ir savo palaikymą, kurs gražiai palyginamas yra su nuolatiniu tvėrimu.— (18) *Ir jis...* Didenybė Kristaus kaip Bažnyčios galvos. Plg. Ef. 1, 22. 23. Kuno paveikslas pritaikytas yra Bažnyčiai, pažymėjimui jos vidujinės vienybės, kaip iš daugelio sąnarių sudėto organizmo. To suvienytojo Bažnyčios organizmo galva yra Kristus, o ne kas kitas, ne aniolai, kaip klaidingai įkalbinėta Koloseiečiams.— *Pradžia:* padarytojas suvienytojo Bažnyčios organizmo.— *Pirmgimis.* Nors kairie buvo prikelti iš numirusių pirm Kristaus, tečiaus jie vėl numirė, nepergalėję visiškai mirties. Kristus, kurs turėjo numirti, kaip visi žmonės, prikeltas yra iš numirusių pirmasis, kaip tikras mirties pergalėtojas, ir jį mes seksime savame laike. Garbingas Kristaus prisikėlimas, nuo amžių paskirtas, čionai nurodomas yra kaip dalykas, suteikiantis jam ypatingą teisę buti Bažnyčios galva.— *Turėtu pirmininkystę.* Kuo Dievo Sunus buvo nuo amžinas-ties iš atžvilgio į sutvėrimus, tuo įsikunijusis Žodis „tapo“ laike: jis yra iš visų atžvilgių pirmasis.—(19) *Nes Dievui pamėgo.* Žodį „Dievui“ pridėjome, sekdami daugumą aiškin-tųjų ir vertėjų, nes šv. Povilas paprastai taip išsireiškia. Plg. 1 Kor. 1, 21. Gal. 1, 15. Ef. 1, 5. 9. Pil. 2, 13 ir k. Kiti vienok jo neprideda ir eidami paskui Italę sakiniui duoda tokią ne labai paprastą išvaizdą: visai pilnybei pamėgo apsi-

tum tenens. ¹⁹ Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare: ²⁰ et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.

²¹ Et vos cum essetis aliquando alienati, et inimici sensu in operibus malis: ²² nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, et immaculatos, et irreprehensibiles coram ipso: ²³ si tamen permanetis in fide fundati, et stabiles, et immobiles a spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cælo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

kad jame apsigyventu visa pilnybė, ²⁰ ir pamėgo per jį visa su savim suderinti, padarant per jo kryžiaus kraują ramybę ir tame, kas yra ant žemės, ir kas yra danguose.

²¹ Ir jus, kurie kitą kart buvote svetimi ir neprieteliai išmanymu ir piktais darbais, ²² suderino dabar per mirtįjį kuniskame kune, kad pastatytu jus savo akyvaizdoje šventus, nesuteptus ir nepeiktinus; ²³ jei vienok pasiliekatė pasirėmę ant tikėjimo ir sutvirtinti ir nepajudinami viltyje Evangelijos, kurią girdėjote, kuri apsakota yra visam sutvėrimui, esančiam po dangumi, kurios tarnu tapau aš, Povilas.

gyventi jame. — *Apsigyventu*: pasiliktu nuolatos. — *Pilnybė*. Tuo žodžiu, kaip nurodyta žem. 2, 9, išreikšta yra dievytės pilnybė. Taigi, visa, visi privalumai, iš kurių susideda idėja Dievo, randasi Kristaus ypatoje. — (20) *Ir pamėgo*... Nurodomos pasekmės, kurias Dievas norėjo gauti per Kristaus-Dievo tarpininkystę. — *Suderinti*. Per Kristų pilnai suderinti tapo su Dievu visi labai jį užrustinusieji sutvėrimai. — *Padarant*... Per Kristaus tarpininkystę, per jo auką buvo padaryta ir ramybė; kaip gi brangia kainą reikėjo jį nupirkti, nurodo žodžiai: *per kryžiaus kraują*. — *Ir tame*. t. y. tarp žemiškų sutvėrimų, žmonių, ir dangiškųjų, aniojų. Kilsta klausimas, kaip galėjo sutaisyti su Dievu šventus dangaus gyventojus, kurie niekuomet nebuvo nusidėję. Regimai, tas sutaukymas turėjo būti visai kitoks, negu žmonių suderinimas su Dievu. Šv. Jonas Auks., šv. Augustinas, Teodorėtas ir kiti mano, jog tik ramybės padarymas paliečia gerus aniojus, o ne suderinimas. Aniolai kaip ir jų Viešpats teisingai buvo užsirustinę ant žmonijos; o kada Dievas suderino su savim žmones, jis tuo pačiu sugrąžino ramybę tarp dangaus ir žemės gyventojų.

21—23. Apaštalas prideda paraginimą, kad Kolosiečiai, pirma buvę atskirtais nuo Dievo, dabar su juo sutaukyti per

Kristų, pasiliktu tvirti ir nepakrūtinami tame tikėjime, kurs jiems paduotas ir visame pasaulyje apsakojamas yra.

(21) *Ir jus kurie*... Ir Kolosiečiai dalyvauja dieviškame suderinime. — *Svetimi*. Kolosiečiai pirm atsivertimo buvo pasidare lyg svetimi Dievui. Plg. Ef. 2, 1... 12. 8. — *Neprieteliai*... Tarp jų ir Dievo buvo tikra neprietelystė, apėmusi visą žmogaus esybę ir nuolat apsiereiškianti piktais darbais. Plg. Rym. 8, 7. — (22) *Suderino*... Dievas iš neprietelių padarė prietelius per Kristaus mirties nuopelnus. — *Kuniskame kune*: tikrame žemiškame žmogaus kune, galinčiame kentėti ir mirti. — *Kad pastatytu* paskutinio teismo dienoje. — *Sventus*... Tais žodžiais aprašyta yra dorinė įvykusios permamos tobulybė. — (23) *Jei vienok*... Nurodomos sąlygos, kurios reikia išpildyti, kad būtų galima pasirodyti prieš Teisėją šventais. — *Pasirėmę*... Tikintieji yra dvasiškasumas, kurs privalo būti paremtas ant tvirtų tikėjimo pamatų ir pats pastatytas tvirtai. — *Nepajudinami viltyje*... Turėdami viltį to, ką prizada Evangelija, t. y. išganymą. — *Kurią girdėjote*... Reikia tikėti Evangelijos pažadėjimams: Kolosiečiai ją yra priėmę su tikėjimu; ji yra apsakojama visame pasaulyje, tarp žydų ir pagonių; pats šv. Povilas yra jos tarnas ir skelbėjas.

2. Paraginimas sergėtis klaidžiamokslų.

²⁴ Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea, quae desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia: ²⁵ cujus factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quae data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei: ²⁶ mysterium, quod absconditum fuit a saeculis, et generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus, ²⁷ quibus voluit Deus notas facere divitias gloriae sacramenti

²⁴ Dabar aš džiaugiuos kentėjimuose už jus ir papildau savo kune tai, ko Kristaus kančioms netenka, dėl jo kuno, kuriuo yra Bažnyčia. ²⁵ kurios tarnu aš tau pagal Dievo paskyrimą, man duotąjį iš atžvilgio į jus, kad pilnu padaryčiau Dievo žodį, ²⁶ paslaptį, kuri uždengta buvo amžiams ir giminėms, dabar gi apreiškta yra jo šventiesiems, ²⁷ kuriems Dievas norėjo padaryti žinomais turtus garbės tos paslapties tarp pagonių, kuria yra

1, 24—2, 3. Kad skaitytojai geriaus priimtu perspėjimą, Apaštalas nurodo priežastis, kodėl jis jiems rašo. Jis Dievo paskirtas yra pagonių Apaštalų, kad juos mokytu apie didžius turtus, Kristaus atneštus pagonims, ir kad juos atvestu į tobulybę (24—29); todėl stengiamos pagal išsigalėjimą išpildyti savo pareigas, šv. Povilas didžiai rupinasi ir tais, kurie jo nėra matę kune, kad ir juos atvestu prie pilnesnio pažinimo gėrybių, užslėptų Evangelijoje (2, 1—3).

(24) Dabar aš... Apaštalas, nors apkaltas, nors kenčia, bet džiaugiasi. Jis džiaugiasi visų pirma dėlto, kad suimtas kaip pagonių Apaštalas jis kenčia už visus pagonis, taigi ir už Kolosiečius. Antrąjį džiaugsmo priežastis išreiškta plačiau: *Papildau...* Iš tų žodžių rodosi, lyg-kad Kristus būtų nevisa iškentėjęs, kas reikėjo iškentėti; lyg-kad šv. Povilas norėtų užvaduoti Kristų jo kančiose, padaryti tai, ko dar trūksta. Kalmeias taip aiškina tą klausimą: „Jėzaus Kristaus kančioje nėra nieko netobulo, nieko, kas reikalaustu papildymo. Išganytojas tobulai išpildė sau dangiškojo Tėvo uždutąjį darbą ir numirė ištars: išsipildė (Jo. 19, 30). Jo kančios ir kraujo nuopelnai yra begaliniai, ir visi žmonių nuopelnai, dorybės, kentėjimai negali neikięk padauginti Kristaus nuopelnų, nes tik per juos patį žmonių darbai įgija vertybę... Tai ką gali šv. Povilas pridėti prie Kristaus ken-

tėjimų? Reikia atsakyti, jog Kristus už mus kentėdamas nepaliuosavo visai mūsų pačių nuo kentėjimų, nuo kryžiaus nesimo, nuo dorybių pildymo nuo ganadarymo už mūsų kalčias per atgailą... Toje prasmėje galima pasakyti, kad Kristui pasilieka šis-tas padaryti ir kentėti ne savo ypatoje, bet savo sąnariuose“... Povilas kenčia dėl Kristaus ir kaip jo sąnarys; taigi, jame kenčia Kristus. Juk pats Išganytojas, apsireikšdamas ant kelio į Damaską, sakė: Kam manė persekioji? Aš esu Jėzus, kurį tu persekioji. „Viešpaties kentėjimai tęsis lig pasaulio pabaigai; o kaip gerbdami ir mylėdami jo šventuosius, papenėdami ir apdengdami beturčius, mes vis tai darome ir Kristui, taip ir jis dūga kenčia visuose tuose, kurie yra varginami ir paniekinami dėl teisybės“ (šv. Leonas).— *Dėl jo kuno*, t. y. kad būtų dvasiška nauda misticiskam kunui.— (25) *Kurios tarnu...* Apaštalas toliau aprašo savo tarnystę. Plg. Ef. 3, 1. 2. 1 Kor. 9, 17.— *Iš atžvilgio į jus*. Kolosiečiai, kaip pagonis, priklauso prie tos darbo srities, kuri buvo pavesta šv. Pavilui.— *Pilnu padaryčiau*, t. y. kad apsačyčiau kiek galima kuopilniausiai Gerą Naujieną.— (26) *Paslaptį*... Ta paslaptimi N. Įstatymo yra pavadinimas pagonių į Evangelijos priėmimą, į dalyvavimą lygiai su žydais Dievo karalystėje. Plg. Ef. 3, 3. 5. 9. 21.— (27) *Kuriems...* Savo šventiesiems, krikščionims, Dievas norėjo parodyti, kaip

hujus in gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriae, ²⁸ quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, et docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Jesu. ²⁹ In quo et laboro, certando secundum operationem ejus, quam operatur in me in virtute.

Caput II. ¹ Volo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis, et pro iis, qui sunt Laodiciae, et quicumque non viderunt faciem meam in carne: ² ut consolentur corda ipsorum, instructi in caritate, et in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris et Christi Jesu: ³ in quo sunt omnes thesauri sapientiae, et scientiae absconditi.

didžias gėrybes suteikia ta apreikštoji paslaptis, tas pagonių pavadinimas. Plg. Ef. 1, 18; 3, 8... *Turtus garbės*... Evangelijos šlovingumas ir galybė aiškiausiai pasirodė tarp pagonių.— *Kuria yra Kristus*... Paspalptimi, maloningai apreikštąja pagonims, yra Kristus.— Kolosiečiams per tikėjimą buvo suteiktas pats Kristus, ir tas Išganytojo paveldėjimas buvo jiems užtikrinimu amžinos garbės.— (28) *Jį mes*... Apaštalus nurodo, kokiuo būdu jis pildo savo tarnystę ir kokiuo tikslu.— *Visokioje išmintyje*: taip kaip reikalauja tikros išminties taisyklė.— *Kad padarytumėm*... Tikrai tobulais, kokiais. Dievas nori padaryti žmones (plg. augšč. eil. 22), yra tik artimiausiai suvienytieji su Jėzumi Kristumi.— (29) *Tam aš*... Tikslu pasiekimui Apaštalas sunkiai darbuojasi. Kalėjimas daro jo kovą dvejojai varginga. Bet visus sunkumus jis pergali, nes kovoja ne vienas: jam padeda veikiantis draug su savo Apaštalu Kristus, kurio veikimas nuolat jame apsireiškia su didžia galybe.

(2, 1) *Nes aš noriu*... Apaštalas minėjo (e. 29) nuolatinę kovą tarnystės pildyme; čia paaiškina, kad jis turi gana ir

Kristus, jumyse garbės viltis. ²⁸ Jį mes apsakome, perspėdami kiekvieną žmogų ir mokydami kiekvieną žmogų visokioje išmintyje, kad padarytumėm kiekvieną žmogų tobulu Kristuje Jėzuje. ²⁹ Tam aš ir darbuojuos, kovodamas pagal jo veikimą, kurs apsireiškia manyje galingai.

2. Perskyrimas. ¹ Nes aš noriu, kad jūs žinotumėt, koki rūpestį aš turiu apie jus, ir apie Laodikijoje esančius, ir apie visus, kurie nėra matę mano veido kune, ² kad jų širdis būtų palinksmintos, ir idant pamokyti meilėje jie būtų pripildyti visokiais turtais pilniausio išmanymo pažinimui paslapties Dievo Tėvo ir Kristaus Jėzaus, ³ kuriame paslėpti yra visi išminties ir mokslo turtai.

vidujinės kovos, t. y. rūpesčių apie įvairias bažnyčias, kurias visas apima jo meilė.— *Laodikijoje*. Tos bažnyčios krikščionims, artimiems Kolosiečių kaimynams, atvesiems prie Kristaus pažinimo ne paties pagonių Apaštalo, gramojo lygus pavojus, kaip ir Kolosiečiams.— *Mano veido kune*. Apaštalas nebuvo pas juos apsilankęs, nei su jais kitur susitikęs, bet lygiai mylėjo ir jais rūpinosi, kaip savo įkurtomis bažnyčiomis.— (2) *Pamokyti*. Gr. t. σπουδαῖον εὐερεῖν, suvienyti.— *Meilėje*. Meilė yra tobuliausias ryšis.— *Butu pripildyti*... Vienybės meilėje tikslas yra kiek galima tobuliausias pažinimas atpirkimo paslapties, paliečiančios Dievą Tėvą ir jo įsikunijusį Sūnų.— *Dievo Tėvo ir Kristaus*. Kodeksai ir vertimai labai nevienodai paduoda tuos žodžius. Tikresniu pripažįstamas yra toks skaitymais: τοῦ Θεοῦ Χριστοῦ, Dievo Kristaus; jame, anot šv. Ilirijaus, trumpai išreikšta yra Kristaus dievystė; lyg-kad būtų pasakyta: Kristaus, kurs yra Dievas. Bet toks skaitymas galėtų turėti ir kitokią prasmę: Dievo, kurio yra Kristus.— (3) *Kuriame*: Kristuje. Kaikurie vienok aiškintojai jun-

⁴ Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in subtilitate sermonum. ⁵ Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum gaudens, et videns ordinem vestrum, et firmamentum ejus, quae in Christo est, fidei vestrae. ⁶ Sicut ergo accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate, ⁷ radicati, et superaedificati in ipso, et confirmati fide, sicut et didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione: ⁸ videte ne quis vos decipiat per philosophiam, et inane fallaciam secundum tradi-

⁴ O aš tai sakau, kad niekas jūsų neapgautų prakiliomis kalbomis. ⁵ Nes nors kunu kitur esu, bet dvasia esu su jumis, džiaugdamas ir matydamas jūsų tvarką ir tvirtumą jūsų tikėjimo į Kristų. ⁶ Kaip tat priėmėt Viešpatį, Jėzų Kristų, taip jame elgkitės, ⁷ įsišakniję ir ant jo anstatyti ir sutvirtę tikėjime, kaip ir išmokote, pasigausindami jame su dėkojimu. ⁸ Veizdėkite, kad kas jūsų neapgautų per filosofiją ir tuščią apgavimą pagal žmonių padavimą, pagal pasaulio pradžiamok-

gia tą žodį su paslaptimi. Prasmė vienok nepersimaino, nes Dievo Tėvo paslaptimi yra Kristus.— *Išminties...* Mokslu pažįstame atskiras tiesas, išmintimi galime jas palyginti, apsvarstyti visas draug. Išminties ir mokslo turtai paslėpti yra, bet Kristus noriai duoda jų pažinimą jį mylinčiams.

⁴—¹⁵. Apaštalas pereina prie paties perspėjimo, kad Kolosiečiai nesiduotu suvedžioti savęs netikriems mokytojams, bet elgtusi sulig priimtojo tikėjimo (4-6) ir paniekinę tuščius mokslus laikytusi vien Kristaus (7, 8); nes Kristuje yra dievytės pilnybė (e. 9); taipogi Kristuje, kurs yra visų aniolų galva, Kolosiečiai gavo sau suteiktasias gėrybes (e. 10); per jį apipjaustyti yra dvasišku apipjaustymu, prisiekdami su juo krikšte į naują gyvenimą (11-12), nes jis savo kruvina mirtimi jiems ir nusidėjimų atleidimą nupelnė ir panaikino jiems priešingąjį nutarimą, t. y. Sen. Įstatymą, ir taip gavo pilną savo priešų pergalėjimą (13-15).

(4) *O aš tai...* Kas buvo pasakyta apie Kristų esančius turtus, tai privalo su laikyti Kolosiečius, įsiekančius išminties, nuo pasidavimo klaidžiamokslų suvedžiojimams.— *Prakiliomis kalbomis.* Kairie lot. rankraščiai turi: in subtilitate, ir tas žodis čionai labiaus pritiktų išreikškimui netikrų apaštalų pasielgimo. Gr. πρὸς ἀνολογία reiškia šneką, kurioje kas stengiasi praparodyti ir įkalbėti dalyką ne visai tikrą.— (5) *Nes nors...* Apaštalas, toli pasilikdamas nuo Kolosiečių, žino esantį pas juos dalykų stovį, kuriam kilo pavojus, bet kurs ir džiaugsmu pripildo jo

širdį. Plg. 1 Kor. 5, 3.— *Tvarką ir tvirtumą...* Kolosiečiai yra lyg-kad kareiviai sustatyti geron tvarkon kovoje su priešais; jų tikėjimas yra tarsi pilis, daranti juos nepergalimais.— (6) *Kaip tat...* priimdami krikščioniškąjį mokslą su tikėjimu, Kolosiečiai tarsi priėmė pačią Išganytojo ypata; nes jis yra viso to mokslo viduris ir esybė.— *Jame elgkitės:* Kristus tebuna taisyklė ir vadovas jūsų gyvenimo. Plg. 1, 10.— (7) *Įsišakniję...* Kristus yra lyg-kad derlinga žemė, kurion krikščionys turi giliai įleisti šaknis, —nepajudinamas pamatas, ant kurio privalo pasiremti mūsų šventumo rumas.— *Tikėjime.* Tikėjimas tarsi sujungia, sulipdo visas krikščioniškojo rumo dalis; todėl reikia nuolat stengties dar labiaus jis savyje padidinti ir už jį dėkoti, kaip už didžiausią Dievo dovaną.— (8) *Veizdėkite:* sergėkitės. — *Neapgautu.* Anot gr. t., kad nepagautu kaipo grobio ir neišvestu iš Kristaus Bažnyčios.— *Per filosofiją ir...* Anot gr. t., per filosofiją, kuri yra tuščias apgavimas. Klaidžiamokslų kalbos nebuvo tikra filosofija, nes kaip pasirodo iš tolimesnio Apaštalo išvedžiojimo, jie įkalbinėjo žydiškųjų apeigų reikalingumą (e. 11.) ir koki ten ypatingą aniolų garbinimą (e. 18...)— *Pagal žmonių padavimą.* Klaidžiamokslų filosofija neėjo iš Dievo apreiškimo, bet buvo žmonių prasimanymas. Kiekvienu gi religijinė filosofija, kurios taisyklėmis nėra apreišktoji tiesa, tuščia yra ir apgaulinga; tuščia, bet įtalpos, nes tik Dievo apreiškimas turi savyje nesuteptą ir pilną tiesą,— apgaulinga, nes paduoda

tionem hominum, secundum elementa mundi, et non secundum Christum: ⁹ quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter: ¹⁰ et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, et potestatis: ¹¹ in quo et circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi: ¹² consepulti ei in baptismo, in quo et resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis. ¹³ Et vos cum mortui essetis in delictis, et praeputio carnis vestrae, convivificavit cum

slį, o ne pagal Kristų; ⁹ nes jame gyvena kuniškai visa dievytės pilnybė, ¹⁰ ir jūs esate pripildyti jame, kurs yra visokio viešpatavimo ir valdžios galva, ¹¹ kuriame ir apipjaustyti esate ne ranka padarytuju apipjaustymu, per kuno dalies atėmimą, bet per Kristaus apipjaustymą; ¹² draug su juomi palaidoti krikšte, jame ir prisikėlėte per tikėjimą į Dievo galybę, kuriai jį prikėlė iš numirusiųjų. ¹³ Ir kada jūs numirę buvote prasikaltimuose ir jūsų kuno neapipjaustyme, jis jus atgaivino draug su juomi, jums dovanojęs visus

vietoje tiesos klaidą, daugiau ar mažiau melo.— *Pradžiamokslį.* Žydystė su savo mokslu ir parėdymais davė tik pradių mokslą, per kurį žmonija prirenčiama buvo prie priėmimo tikros išminties Kristuje, tikėjimo ir nuteisinimo (Tom.). Tikrosios išminties pradžia ir taisyklė yra Kristus. Kadangi naujame moksle ne Kristus buvo svarbiausiuoju dalyku, ir ne jo jis buvo duotas (*ne pagal Kristų*), todėl regimai klaidžiamokslų filosofija nebuvo sveika.— (9) *Nes jame...* Išaugstintame Kristuje, sėdinčiame po Dievo dešinės, pasilieka nuolat visa pilnybė to, kas Dievą daro Dievu, dieviška esybė; taigi, jame yra ir tiesos pilnybė; užtat Kolosiečiai nereikalauja kreipties kur kitur jos įieškoti.— *Kuniškai:* esybškai (Ang.), ne taip kaip pranašuose ir šventuosiuose, veikiančiuose po Dievo įtekme.— (10) *Ir jūs...* Krikščionija, būdama artimiausiuose santykiuose su Jėzumi Kristumi, turi jame visokias malones. Plg. Jo. 1. 16.— *Galva...* Augščiau (1, 16. 17) Apaštalas pasakė, kad Kristus yra visų dangiškųjų dvasių Sutvertojas ir todėl jas pervirsija begaliniai; čia jis atkartoja tą pačią mintį analogišku išsireiškimu, o tai dėlto kad klaidžiamoksliai, prieš kuriuos jis rašo, perdaug augštino anglų galybę ir lygino juos su Jėzumi Kristumi, lyg-kad jie būtų žymiai prisidėję prie pasaulio išganymo. Bet tikras ir vienatinis Atpirkėjas yra Kristus, per kurį mes paliausuoti esame nuo nusidėjimų, iš po žydų įstatymo, iš po

piktosios dvasios valdžios; vistai šv. Povilas išreiškia sek. eilutėse.— (11) *Kuriame ir...* Klaidžiamoksliai įkalbinėjo Kolosiečiams apipjaustymą; bet jie savo krikšto valandoje buvo gavę širdies apipjaustymą, atėmusį nuo jų senąjį kuniškąjį žmogų; todėl išviršinis apipjaustymas buvo pasidaręs jiems visai neberekalingas. Vulgata, įdėdama šitos eilutės vidurin žodį „bet“, išreiškia žodžiais „in expoliatione corporis carnis“ žydų apipjaustymą. Anot gr. t. toki būtu eilutės prasmė: apipjaustyti esate ne ranka padarytuju apipjaustymu, per kuniškojo kuno (senojo žmogaus) atėmimą, t. y. per Kristaus apipjaustymą.— (12) *Draug su juomi...* Apaštalas nurodo, kaip tas apipjaustymas Kristuje įvyko. Krikštas anuomet buvo suteikiamas paprastai per panerimą; taigi, jis buvo paveikslu mirties ir palaidojimo senojo žmogaus, toliaus gi prisikėlimo naujojo žmogaus. Plg. Rym. 6, 3. 4.— *Į Dievo galybę.* Kad prisikelti su Krstumi, reikia tikėti į jo prisikėlimą, todėl reikia tikėti į begalinę galybę Dievo, padariusio tą didį stebuklą. Veiz. Trid. pos. 6, p. 6.— (13) *Ir kada jūs...* Apaštalas išreiškia čionai kitaip tą pačią idėją nuodėmių atleidimo ir atpirkimo, įvykusio per Kristų.— *Prasikaltimuose.* Anot gr. t. per prasikaltimus. Plg. Ef. 2, 1.— *Kuno neapipjaustyme:* tebedudami pagonimis, stambeldžiais. Plg. Rym. 2, 26.— *Jis jus atgaivino:* Dievas Tėvas atgaivino. Plg. Ef. 2, 5.— *Dovanojęs.* Nuodėmių atleidimas lo-

illo, donans vobis omnia delicta: ¹⁴ delens quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: ¹⁵ et exspolians principatus, et potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.

¹⁶ Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniae, aut sabbatorum: ¹⁷ quae sunt umbra futurorum: corpus autem Christi. ¹⁸ Nemo vos seducat, volens in humilitate, et religione An-

prasikaltimus; ¹⁴ išdildydamas prieš mus buvusi nutarimų parašą, kurs mums buvo priešingas, ir šalin jį atėmė, prisegdamas jį prie kryžiaus, ¹⁵ ir apiplėšdamas galybes ir valdžias, drąsiai vedė jas sugautas, viešai pasirodydamas jų pergalėtoju savyje.

¹⁶ Niekas tat jusų teneteisia dėlei valgio, arba gėrimo, arba dėl šventos dienos, arba dėl jau no mėnesio, arba dėl subatų; ¹⁷ nes tie dalykai yra šešėlis to, kas turėjo įvykti; kunas gi yra Kristaus. ¹⁸ Tenesuvedžioja ju-

giškai pranoksta dvasiškąjį atgimimą.— (14) *Išdildydamas...* Kokiuo budu dovanojimas įvyko. Nutarimų parašu buvo Sen. Įstatymas, susidedantis iš daugelio įvairių parėdymų. Tuos surašytus parėdymus žydai buvo apsiėmę pildyti, lyg kad duodami savo parašą ant užtrauktos skolos, tapdami skolininkais Dievo. Tie surašytieji parėdymai buvo mums priešingi, nes primindavo skolą ir buvo pasmerkimo proga, nes nebuvo galima jų tobulai išpildyti.— *Šalin jį atimdamas.* Dievas pašalino, panaikino tą mums priešingą raštą, kaip nebeturintį savo rišančios vertės.— *Prisegdamas...* Prašalinimas įvyko per Jėzaus Kristaus mirtį. Kadangi tat žydų Įstatymas panaikintas taip per išganytoją, todėl Kolosiečiai privalo visomis įiegomis priešintis klaidžiamoksliams, norintiems jais vėl įkalbėti apeiginio Mozės Įstatymo užlaikymą.— (15) *Ir apiplėšdamas...* Per savo Kristaus tarpininkystę Dievas atėmė ginklus iš piktųjų dvasių, pasirodė viešai pergalėtoju, vesdamas jas prieš save, taip kaip senobėje buvo daroma su priveiktais priešais.— *Galybes ir...* Tais žodžiais pavadinti yra kitur (2, 10; 1, 16) geri aniolai; bet čionai kalbama apie pragaro galybes.— *Savyje.* Anot Vulgatos, Jėzus Kristus yra darytoju viso, kas pasakyta 14. 15 eil. Bet gr. t. ἐν αὐτῷ, jame (Dievas Tėvas Kristuje, arba ant kryžiaus), yra tikresnis.

16—23. Iš augščiaus minėtų dalykų Apaštalas daro tokį pritaikymą, jog nebereikia rūpintis senomis žydų apeigomis, kadangi jos buvo tik paveikslai bu-

siančiųjų gėrybių (16. 17), jog ne valia, pametus Kristų, laikyties aniolų religijos (18. 19), ir jog nepridera taikyties prie klaidžiamokslų reikalavimų, kurie nei savyje naudingi, nei Dievui įtinka (20—23).

(16) *Niekas tat...* Apaštalas daro logišką išvedimą iš to, ką augščiaus pasakė: Kadangi Mozės Įstatymas yra prašalintas, todėl niekas neprivalo teisti krikščionių dėlei jo parėdymų. Kolosų klaidžiamoksliai, reikalaudami žydų Įstatymo parėdymų užlaikymo, buvo tame dalyke panašūs į žydžiojančiuosius; bet be to jie platino klaidas apie aniolų garbinimą.— *Dėlei valgio.* Mozės Įstatyme buvo užgynimai, paliečiantys valgius (3 Moz. 7, 10—27); apie gėrimus jame beveik nieko nėra pasakyta; tik nazirato ir kunigiškos tarnystės metu buvo užginta gerti vynas (3 Moz. 10, 9; 4 Moz. 6, 3). Klaidžiamoksliai, gali buti, norėjo primesti krikščionims panašių parėdymų dar daugias, negu buvo Įstatyme.— *Dėl šventos dienos...* Dėlei didžiųjų metinių švenčių, dėlei pirmosios kiekvieno mėnesio dienos, dėlei subatų šventimo.— (17) *Nes tie...* Krikščionims nebuvo reikalo rūpintis apie tuos žydų parėdymus, nes jie buvo šešėlis dalyko, kurs turėjo įvykti; tam gi dalykui pasirodžius, šešėlis turėjo nustoti vertės (plg. Žyd. 8, 5; 10, 11). Šešėlis iš savęs yra niekas; bet iš jo galima spėti apie dalyką, kuną, kurs šešėlį meta. Ta tiesa, tuo kunu, kurio šešėlis rodėsi jau Sen. Įstatyme, buvo ne kas kita, kaip tik Kristus (*Kunas gi yra Kristus*).— (18) *Tenesuvedžioja.* Anot. gr.: Niekas teneatima iš jusų pergalėtojų užmokesnio,

gelorum, quae non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suae, ¹⁹ et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, et conjunctiones subministratum, et constructum crescit in augmentum Dei. ²⁰ Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis hujus mundi: quid adhuc tamquam viventes in mundo decernitis? ²¹ Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis: ²² quae sunt omnia in interitum ipso usu, secundum praecepta, et doctrinas hominum: ²³ quae sunt rationem quidem habentia sapientiae in supersti-

sų neivienas, kurs randa pamėgimą nusižeminime ir aniolų garbinime, kurs elgiasi sulig to, ko nematė, veltui pasiputęs savo kuno išmanymu, ¹⁹ ir nesilaikydamas galvos, iš kurios visas kunas per sunėrimus ir sujungimus surištas ir sulaikomas auga į Dievo augimą. ²⁰ Jei tat numirę esate su Kristumi šio pasaulio pradžiamoksliui, kam dar skiriate sau parėdymus, kaip kad gyventumėt pasaulyje? ²¹ „Nepalieskite, nei ragaukite, nei judinkite!“ ²² Dalykai, kurie visi per patį vartojimą žūna, pagal žmonių įsakymus ir mokslus.

amžino vainiko. Plg. 1 Kor. 9, 24. Pil. 3, 14.—*Nusižeminime ir...* Klaidžiamokslų nusižeminimas nebuvo tikras, nebuvo dorybė, nes, kaip tuojau paaiškina Apaštalas, jie buvo pasiputę, kėlėsi į puikybę. Jų nusižeminimas apsiereiskė tame, kad jie sakė, žmogus esąs taip menkas, jog nevertas esąs pats artinties Dievop, jog reikalingi esą tarp Dievo ir žmogaus tarpininkai, aniolai. Iš to gi kilo klaidingas aniolų garbinimas, virtusis greitu laiku tikra stabmeldyste, kaip pasirodo iš 35 kan. Laodikijos Susirinkimo. Iš Apaštalo žodžių vienok ne valia išvesti, būk peiktina esanti visoki pagarbą, atiduodama aniolams, užginta yra tik statyti aniolus arba šventuosius augščiaus už Kristų, atidavinėti jiems dievišką garbę. Teisingas aniolų ir šventųjų garbinimas nėra užgintas, nes jis yra pagarbiniu paties Kristaus. Garbindami aniolus mes atiduodame garbę ne sutvertimams, bet Kristaus galybei, kuri juose apsiereiskia; mes šaukiamės jų pagalbos, ne kad jie patys iš savęs ją turėtų, bet kad jie ją turi iš Kristaus, su kuriuo yra artimiausiai suvienyti.—*Elgiasi sulig to...* Anot gr. „pasikeldamas į tokias sritis, kurių nėra matęs“, t. y. sakydamas, būk pasiekęs aniolų pasaulio paslaptis, kurių ištikrųjų visai nežinojo.—*Savo kuno išmanymu.* Klaidžiamoksiai sakėsi turį didesnę išmintį, galį suprasti giliausias paslaptis dvasiškuose dalykuose, bet buvo tai tušti pasigyrimai, didžios puikybės ženklas, priparodymas, kad juose viešpatuoja kunas.—(19) *Ir nesilaikydamas...*

Didžiausis netikrų mokytojų paklydimas buvo tame, kad jie nesilaikė tvirtai Bažnyčios galvos, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus. Visa religijinė pažanga priklausė nuo to, ar kas yra suvienytas su Kristumi, ar ne; kadangi klaidžiamoksiai, statydami šaly Kristaus aniolus, tą susivienijimą pameta, todėl juose turi liauties religijinis augimas. Plg. Ef. 4, 15. 16. Tikri krikščionis tik dėlto gali augti į Dievo augimą, t. y. į tokį, kokio nori Dievas, kad jie per tikėjimą, per sakramentus yra suvienyti ir tarp savęs ir su Kristumi į vieną mystiškąjį kuną; ir tame mystiškame kune jo galva, Kristus, suteikia gyvybę visiems sąnariams.—(20) *Jei tat...* Priimdami krikštą Kolosiečiai buvo numirę su mirstančiuoju Kristumi ir su juo prisikėlę (plg. augšč. e. 12).—*Pradžiamoksliui.* Jie buvo pasilinusavę nuo Įstatymo parėdymų (veiz. augšč. e. 8).—*Kam dar skiriate...* Teisingas išmetinėjimas tiems, kurie jau gal buvo pradėję klysti.—*Kaip kad...* t. y. tarsi jūs tebebutumėt žydai ar stabmeldžiai, tarnaujantys pasauliui, o jūsų gyvenimas nebūtų paslėptas Dievui. Plg. 3, 3—21) „*Nepalieskite...*“ Tokios parėdymus galėjo Kolosiečiai išgirsti iš klaidžiamokslų. Tais trimis žodžiais gražiai išreikšta yra daugybė Įstatymo parėdymų apie saugojimąsi susitepimo, prisiųtėjimą prie levitiškai netyrų dalykų, valgymą užgintų valgių ir t. t.—(22) *Dalykai, kurie...* Apaštalas tarsi sako: Dalykai, kurių prisiųtėti ir valgyti jie nori jums užginti, lygkad jie suteptu dūšią, yra tai tik mede-

tionē, et humilitate, et non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

²³ Jie, tiesa, turi išminties išvaizdą per pačių pramanytą garbinimą ir nusizėminimą ir kuno nesigailėjimą, bet tai nedera niekam, kas šlovinga, tik kunui pasotinti.

II. 1. Apskriti perspėjimai apie reikalingumą gyventi krikščioniškai.

Caput III. ¹ Igitur, si consurrexistis cum Christo: quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: ² quae sursum sunt sapite, non quae super terram. ³ Mortui enim estis, et vita vestra est abscondi-

3. Perskyrimas. ¹ Taigi, jei draug prisikėlėte su Kristumi, įsiekokite, kas augštai yra, kur Kristus sėdi po Dievo dešinės; ² pamėgkite tai, kas yra augštai, o ne kas ant žemės. ³ Nes jūs numirę esate, ir jūsų gyvas-

ga, neturinti pati iš savęs sąryšio su dora. Kad taip yra, pariparodo jų kasdieninis paskyrimas, jų fizinis sunaikinimas, įvykstantis per prigimtą vartojimą, kurs su jais yra daromas. — *Pagal žmonių įsakymus.* Įsakymai, paliečiantys valgius ir primetami Kolosiečiams, buvo žmonių prasimanymai ir visai neparemti ant Dievo valios, todėl tuo labiau atmetini. — (23) *Jie, tiesa...* Klaidžiamokslių pasielgimas ir mokslas turi išminties išvaizdą, arba, anot gr. t., vardą; rodosi išmintimi, nes jie savo valia pasiduoda naujam garbinimo būdai (aniolų), parodo nepaprastą nuolankumą ir kietai elgiasi su kunu; bet vis tai neturi tikros vertybės, tarnauja gi to paties kuno užganėdinimui; neturi vertybės Dievo akivaizdoje, nes paeina iš puikybės, o ne iš tikros širdies; negali sulaikyti, prisidėti prie kuno, t. y. nuopusios žmogaus prigimties pataisymo, nes palaiko nuomonę, buk gana esą užduoti sau kaikiuriuos varginimus, kad padarius didžią pažangą doroje. Apaštalas nepiečia čionai pačių kuno varginimų, pvd. pasninkų, tik netikusį jų būdą; taip kaip ir Išganytojas atmesdamas pariziejų pasninkus, mokė pats pasninkų reikalingumo ir rodė tikrą jų būdą. Plg. Mat. 6, 16—18.

Antroji gromatos dalis (3, 1—4, 6) susideda iš perserėgimų.

3, 1—17. Pirmame apskritame perspėjime Apaštalas žadina Kolosiečius, kad prisikėlę į naują gyvenimą įsiekotų vien to, kas yra augštybėse (1—4), kad visai

nusivilkto senąjį nusidėjimų žmogų, pamėsami pagonių ydas (6—9), apsilviltų gi nauju žmogumi, kurs yra pagal Kristaus paveikslą (10—11), todėl kad stengtusi įgyti krikščioniškas dorybes, iš kurių ypač minimi yra dvi, meilė ir gera intencija (12—17).

(1) *Taigi jei...* Žodžiu „jei“ išreikšta yra čionai ne abejonė, bet visai tikras dalykas. Plg. 2, 12. Apaštalas jį pavartojo sekančiojo išvedimo padarymui: Musų prisikėlimas su Kristumi įvyko per krikšto priėmimą. — *Įsiekokite...* Kadangi Kristus, musų galva ir Išganytojas, garbingai užžengė į dangų, todėl musų mintis ir įsiekojimai privalo būti atkreipti į augštybes, nes pridera, kad sąnarių troškimai nuolat eitu ten, kame randasi galva. — (2) *Pamėgkite...* Kaip nurodo gr. t. *φπoveite*, šv. Povilas kalba čionai apie reikalingumą pakelti mintis dangun; priegtam nurodoma yra, kad žemiški dalykai negali būti žmogaus gyvenimo tikslu, nors jais galima ir reikia naudoties ant žemės kaip jo įrankiais. Plg. Pil. 4, 12. 1 Tes. 4. 11. Ef. 4, 28. — (3) *Nes jūs...* Krikščias yra senojo žmogaus mirtimi. Kaip kuniškai numirštantis nebeturi nieko bendro su žemiškais dalykais, o palaidotas atimamas yra iš po žmonių akių, taip ir krikščionis, numiręs su Kristumi krikšte, privalo nieko bendro nebeturėti su pasauliu, idant sekdamis Kristų, neregimai viešpataujantį dabar ir tik paskutiniojo teismo dienoje pasirodysiantį šlovėje visų neprietelių pergalėtojų, butu sąnariais kaip dabar paslėptojų, taip savame laike apsi-

ta cum Christo in Deo. ⁴ Cum Christus apparuerit, vita vestra: tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. ⁵ Mortificate ergo membra vestra, quae sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quae est simulacrorum servitus: ⁶ propter quae venit ira Dei super filios incredulitatis: ⁷ in quibus et vos ambulastis aliquando, cum viveretis in illis. ⁸ Nunc autem deponite et vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. ⁹ Nolite mentiri invicem, exspoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, ¹⁰ et induentes novum eum, qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus, qui creavit illum. ¹¹ Ubi non est gentilis, et Ju-

tis paslėpta yra su Kristumi Dievuje. ⁴ Kada Kristus, jusų gyvastis, pasirodys, tuomet ir jus pasirodysite su juomi šlovėje. ⁵ Mirtį darykit tat jusų sąnariams, kurie yra ant žemės, paleistuvystei, susitepimui, gėdiškam gašlumui, piktam pageidimui ir godulystei, kuri yra tarnavimas stabams; ⁶ dėlei kurių ateina Dievo rustybė ant netikėjimo vaikų, ⁷ kuriuose ir jus kitą kartą elgėtės, kada juose gyvenote. ⁸ Bet dabar numeskite ir jus visa: rustybę, užsidegimą, piktumą, piktžodžiavimą, begėdišką kalbėjimą nuo jusų burnos. ⁹ Nemeluokite kits kitam; nusivilkkite nuo savęs senąjį žmogų su jo darbais, ¹⁰ ir apsilvilkkite naują, tą, kurs atsinaujina į pažinimą pagal paveikslą tojo, kurs jį sutvėrė; ¹¹

reikšiančiojo šlovėje. — (4) *Kada Kristus*. Laikų pabaigoje, teisme, kuomet ir krikščionių gyvenimas liausis buvęs užslėptas. — *Jusų*. Geresnis yra skaitymas: mūsų, ἡμῶν. — *Gyvastis*. Kristus yra ne tik mūsų gyvenimo pagrindu, bet ir pačiu jo turiniu. Plg. Gal. 2, 20. Pil. 1, 21. — (5) *Mirtį darykit*. Kadangi Kolosiečiai yra numirę su Kristumi ir gavo jame visai naują gyvenimą, todėl jie privalo daryti mirtį tam, kas juose yra negera, per varginimą savo sąnarių. Toliaus sąnariai pavadinti yra įvairiais nusidėjimų ir ydų vardais, nes sąnariai yra jų nešiotojai ir įrankiai. Apie paminėtus čia nusidėjimus veiz. Ef. 4, 29; 5, 3. 5. — (6) *Dėlei kurių ateina*: jau čionai ant žemės, o dar labiaus teisme. Plg. Ef. 5, 6. — (7) *Kuriuose*: nusidėjimuose, ydose. — *Kada juose gyvenote*: kada tebegyvenote tarp netikėjimo vaikų ir patįsiais buvote. — (8) *Bet dabar*: atsiskyrę nuo pagonių, tapę gi krikščionimis. — *Nu-meskite*, — kaip kokiį priimtą dalyką, kaip apdarą, kuriuo žmogus apsiaustas yra, bet jam neįgimtas. — *Visa: rustybė*. Reikia mesti šalin kiekvieną šneką, kuria paniekiamas yra artimas ir daroma skriauda o šlovei. Trimis pirmaisiais vardais

aptarti yra negeri širdies palinkimai, piktžodžiavimu gi ir begėdišku kalbėjimu pavadintas yra tikros meilės įžeidimas, žodžiais padarytas. Plg. Rym. 6, 4. Ef. 4, 22... 29. 31. — (9) *Nemeluokite*. Veiz. Ef. 4, 25. — *Nusivilkkite*. Anot gr. t., nusivilkę, t. y. Kolosiečiai privalo pamesti pagonių ydas, kadangi jie jau per krikštą nusivilko senąjį žmogų, nupuolusią, pagadintą žmogaus prigimtį. Plg. Ef. 4, 22-24. — *Su jo darbais*: su piktais darbais. — (10) *Ir apsilvilkkite*. Anot gr. apsilvilkę, kaip augšč. e. 9. — *Atsinaujina*. Pirmasis žmogus buvo sutvertas pagal Dievo paveikslą (Prad. 1, 26. 28); bet jis nupuldamas labai greitai tą paveikslą savyje sugadino. Naujasis žmogus, sutvertas mūnyse krikšto valandoje, vėl gauna tą paveikslą; vienok tas naujasis žmogus privalo nuolat daryti pažangą, kad pasiektu kas kart tobulesnį praktišką pažinimą to, kursai jį yra sutvėręs, Kristaus, kad mūsų gyvenimas taptu kuolabiliausiai panašus į jo gyvenimą. Plg. 1, 9; 2, 2... — (11) *Ten nėra*: naujame žmoguje, kuriame yra tikras Dievo pažinimas. — *Nei pagonies, nei žydo*. Gr. t.: Nei graiko, nei žydo. Apaštalas visupirma išreiškia pasidalinimą žmonijos pagal kilmę. To-

daeus, circumcisio, et praeputium, Barbarus, et Scythia, servus, et liber: sed omnia, et in omnibus Christus. ¹² Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, et dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: ¹³ supportantes invicem, et donantes vobismetipsis si quis adversus aliquem habet querelam: sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos. ¹⁴ Super omnia autem haec, caritatem habete, quod est vinculum perfectionis: ¹⁵ et pax Christi exsultet in cordibus vestris, in qua et vocati estis in uno corpore: et grati estote. ¹⁶ Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, et componentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. ¹⁷ Omne, quodcumque

ten nėra nei pagonies, nei žydo, apipjaustymo ir neapipjaustymo, svetimtaučio ir skyto, vergo ir laisvo, bet visa ir visuose Kristus. ¹² Apsivilkite tat jus, kaip Dievo išrinktieji, šventi ir numylėti, širdinga mielaširdyste, maloningumu. nuolankumu, romumu ir kantrumu; ¹³ pakędami vieni kitus, kits kitam atleisdami, jei kas turi prieš ką nors skundą: kaip ir Viešpats atleidė jums, taip ir jus. ¹⁴ O ant viso to turėkite meilę, kuri yra tobulumo ryšis; ¹⁵ ir Kristaus ramybė, į kurią pavadinti esate viename kune, teviešpatauja jūsų širdyse; ir bukite dėkingi ¹⁶ Kristaus žodis tegyvena jūmyse apščiai visokioje išmintyje, pamokant jums ir grauđenant vieniems kitus psalmėmis, ymnais ir dvasiškomis giesmėmis, taip kad jus Dievui malonėje giedotumėt savo širdyse. ¹⁷ Visa, ką

liaus eina padalinimas pagal tikėjimą: *apipjaustymo ir neapipjaustymo*, vietoje apipjaustytyjų ir neapipjaustytyjų.— *Svetimtaučio ir skyto*. Padalinimas iš atžvilgio į civilizaciją. Svetimtaučiais, barbarais, vadinosi visi nebuvusieji nei graikais, nei rymiečiais. Apaštalas, minėdamas kitur (Rym. 1, 14) panašų padalinimą, stato graikus prieš barbarus; bet kadangi čionai jau vieną kartą išvardijo graikus, todėl išsižadėdamas antitėzės, mini skytus, kurie skaitėsi beveik visai laukiniais žmonėmis, todėl turėjo dar mažiaus civilizacijos už svetimtaučius, barbarus.— *Vergo ir laisvo*. Padalinimas pagal gyvenimo stovį.— *Bet visa...* Visi augščiaus minėtieji skirtumai turėjo nustoti savo vertybės, o tai dėlto kad Kristus suvienijo visus žmones į vieną ir tą patį kuną, kurio jis yra galva, o jie visi sąnariai; nuo Kristaus jie visi gauna visas gėrybes.— (12) *Apsivilkite...* Vienybė su Kristumi reikalauja atsakančių dorybių; todėl Kolosiečiai privalo jas turėti; jos pritinka naujam jų stoviui, kaip to, kuriuos Dievas nuo amžių yra išrinkęs, kurie yra *šventi*, atskirti nuo pa-

saulio ir ypatingai Viešpaties *numylėti* — (13) *Kaip ir...* Toks pat atleidimas priskaitomas yra kitur Dievui Tėvui. Veiz. Ef. 4, 32.— (14) *O ant viso...* Meilė yra lyg koks viršutinis apdaras, kuriuo reikia apsivilkti ant visų kitų dorybių, — arba juosta, vienybės raištis, suvienijantis kitas dorybes ir padarantis tobulumą.— (15) *Ir Kristaus...* Nuo meilės Apaštalas pereina prie ramybės, nes meilė padaro ramybę, ramybė gi palengvina meilę. Ramybė, kurią Kristus atnešė (plg. Jo. 14, 27), ir kurią jis suteikia visiems savo sąnariams, turi viešpatauti širdyse, kaip koks pergaletojas. Į tą ramybę pavadinti yra Kolosiečiai, kada jie tapo pavadinti į krikščionystę ir pasidarė vienu mystišku kunu.— (16) *Kristaus žodis...* Visas Kristaus mokslas privalo pasilikti ir viešpatauti tarp Kolosiečių, nesuteptas ir nepermainytas klaidžiamokslų.— *Psalmėmis...* Veiz. Ef. 5, 19.— *Kad jus Dievui malonėje...* su pagalba ypatingos malonės, Viešpaties suteikiamos.— (17) *Visa, ką nors...* Visuose savo žodžiuose, visuose kad ir mažiau-siuose darbuose krikščionis privalo elg-

facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi, gratias agentes Deo et Patri per ipsum.

nors darote žodyje arba darbe, visa darykite vardan Viešpaties, Jėzaus Kristaus, dėkodami per jį Dievui ir Tėvui.

2. Apie šeimyniškojo gyvenimo pareigas.

¹⁸ Mulieres subditae estote viris, sicut oportet, in Domino. ¹⁹ Viri diligite uxores vestras, et nolite amari esse ad illas. ²⁰ Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino. ²¹ Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant. ²² Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum. ²³ Quodcumque facitis, ex animo operamini sicut Domino, et non hominibus: ²⁴ scientes quod a Domino accipietis retributionem

¹⁸ Moteris, bukite pasidavusios vyrams, kaip pridera, Viešpatyje. ¹⁹ Vyrai, mylėkite jūsų žmonas ir nebukite joms kartūs. ²⁰ Vaikai, bukite paklusnūs gimdytojams visame; nes tai įtinka Viešpatyje. ²¹ Tėvai, neveskite į ituzimą jūsų vaikų, kad jie netaptu baugūs. ²² Vergai, bukite paklusnūs visame ponams pagal kuną; tarnaudami ne dėl akių, kaip kad žmonėms įtikdami, bet širdies prastume, bijodamies Dievo. ²³ Ką nors darote, iš širdies darykite, kaip Viešpačiui ir ne žmonėms, ²⁴ žinodami, kad nuo Viešpaties gausite tėvainystės užmokesnį. Tar-

ties vardan Viešpaties, Jėzaus Kristaus. Darome gi ką nors jo vardan, jei tikėjimas yra mūsų vadovu, jei mūsų viltis remiasi ant Kristaus, mums nupelnusio visas malones per savo kancias, o ypač jei mes visa darome iš meilės ir pašlovinimui, kurį mus iškentėjo mirtį.— *Dėkodami...* Visi krikščionies darbai turi būti dėkojimu Dievui, o kadangi mes esame suvienyti su Dievu per Kristų ir per jį gauname malones, todėl taipogi per jį privalome atnašanti Dievui savo dėkojimus. Plg. Ef. 5, 20.

3, 18—4, 1. Ypatingus perspėjimus Apaštalas duoda apie priedermes vyrų ir moterų (18, 19), vaikų ir gimdytojų (20, 21), tarnų ir ponų (22—4, 1). Visas tas straipsnis labai panašus į Ef. 5, 22—6, 9.

(18) *Moteris...* Plg. Ef. 5, 22... Kad kas klaidingai nesuprastu augšč. e. 11 parašytų žodžių ir netaikytu prašalinimo skirtumų tarp žmonių iš atžvilgio į Kristų prie žemiškų santykių, Apaštalas pridėda šituos perspėjimus. Plg. 1 Kor. 7, 24. Ne tie, kurie yra po žmonių valdžia, įgyja teises reikalaui sau augštesnės vietos draugijiniame gyvenime, bet

turintiems valdžią uždedama yra pareiga laikyties tam tikrų ribų savo teisių išnaudojime. Taip iš vieno atimta buvo proga išnaudoti krikščionystę išteisinimui nuo žmies socialinės revoliucijos, o ant kitų per pasidavimą krikščionystės dvasiai uždėta, kaip pareiga, krikščioniškas atnaujinimas visų santykių.— (19) *Vyrai...* Plg. Ef. 5, 25.— *Kartus*. Toks vyras bus kartus, kurs yra kietas pasielgime, neteisingas.— (20) *Vaikai...* Plg. Ef. 6, 1.— (21) *Tėvai...* Plg. Ef. 6, 4.— *Netaptu baugūs*. Vaikas, su kuriuo visuomet pasielgiama labai kietai, prieina prie to, kad visai nustoja drąsumo, reikalingo gyvenime.— (22) *Vergai...* Plg. Ef. 6, 5—8.— *Visame*: visuose parėdymuose. Apaštalas regimai turi mintyje tik tokiuos ponų, kaip ir gimdytojų, parėdymus, kurie nėra priešingi Dievo įstatymui, jo valiai.— (23) *Ką nors...* Veiz. Ef. 6, 6.— (24) *Žinodami...* Senobėje vergams nebuvo duodamas užmokesnis, ir jie sulig įstatų negalėjo gauti jokios tėvainystės. Viešpats danguje, nors begalo viršesnis už žemiškus ponus ir dėlto turis daug didesnes už juos teises reika-

hereditatis. Domino Christo servite. ²⁵ Qui enim injuriam facit, recipiet id, quod inique gessit: et non est personarum acceptio apud Deum.

Caput IV. ¹ Domini, quod justum est et æquum, servis præstate: scientes quod et vos Dominum habetis in cælo.

3. Maldos ir atsargumo reikalingumas.

² Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione: ³ orantes simul et pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum) ⁴ ut manifestem illud ita ut oportet me loqui. ⁵ In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt: tempus redimentes. ⁶ Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.

naukite Viešpačiui Kristui. ²⁵ Nes kas padarė neteisybę, gaus atlyginimą už neteisingumą; ir nėra pas Dievą atsižvelgimo į ypatas.

4. Perskyrimas. ¹ Ponai, suteikite tarnams, kas teisinga yra ir kas pridera, žinodami, kad ir jūs turite Viešpatį danguje.

² Nepaliaukite maldoje, budėdami joje su dėkojimu; meldamies draug ir už mus, kad Dievas mums atvertu žodžio duris apsakymui Kristaus paslapties, dėlei kurios aš ir apkaltas esu, ⁴ kad apreikščiau jį taip, kaip aš turiu kalbėti. ⁵ Išmintyje elgkitės su tais, kurie lauke yra, atpirkdami laiką. ⁶ Jūsų kalba tebuna visuomet meilinga ir druska pasudyta, kad žinotumėt, kaip jums reikia kiekvienam atsakyti.

lauti paklusnumo, vienok pripažįsta savo malonėje, jog paklusnumas vertas yra užmokesnio, ir nori suteikti jam atlyginimą ir duoti tėvainystę. Vergai gauna visai tokią pat teisę paveldėti tą tėvainystę, kaip ir jų laikiniai ponai. Kristus iš vergų daro Dievo vaikus.— (25) *Neskas...* Krikščionis vergas, nors ir slapčia padarytu neteisybę savo žemiškam ponui, buskietai nubaustas Jėzaus Kristaus, nes jis visiems bus lygus teisėjas. Plg. Ef. 6, 9.

(4, 1) *Ponai...* Plg. Ef. 6, 9. Jei ir vergas ir ponas veizdės į save kaip į tarną to paties Kristaus, tuomet pirmieji bus paklusnūs, antrieji gi teisingi ir geriairdžiai.

2—6. Grįždamas prie apskritų perspėjimų, šv. Povilas juos užbaigia paskatiniu prie nesiliaujančios maldos (2—4) ir prie atsargumo darbuose ir kalboje (5, 6).

(2) *Nepaliaukite...* Plg. Ef. 6, 18—20. Apaštalas žodžiu budėdami pažymi, kad malda privalo būti ne tik išviršinė, bet taipogi padaryta su reikalinga atide. Maldoje privalo būti išreikštas dėkingumas

Dievui už suteiktas geradarystes, nes kas nedėkoja už gautasias, tas nėra vertas naujų.— (3) *Meldamies...* Apaštalas, prašydamas Kolosiečius pasimelsti už save, turi atžvilgį ne tiek į savo ypatą, kiek į Dievo karalystę, kurios praplatinimui jį paskirtas yra ir nori darbuoties.— *Žodžio duris:* kad duotu progą apskoti Evangeliją. Plg. 1 Kor. 16, 9. 2 Kor. 2, 12.— *Kristaus paslapties*, t. y. Dievo paslapties apie Kristų. Plg. augšč. 1, 27. Ef. 3, 4... (4) *Kad apreikščiau...* Apaštalas nurodo ir pasekmes, kurių tikisi susilaukti iš išmeltos Dievo malonės: su jos pagalba jis apsakos Evangeliją suprantamai, su reikalingu drąsumu ir pasitikėjimu. Plg. 1 Kor. 9, 16. Ef. 6, 20...— (5) *Išmintyje...* Išmintis ir atsargumas ypač buvo reikalingi santikiuose su nekrikščionimis.— *Kurie lauke yra:* kurie nėra Bažnyčios sąnariais.— *Atpirkdami laiką:* pasinaudodami kiekviena proga gero darymui. Plg. Ef. 5, 16.— (6) *Jūsų kalba...* Pašnekėsiuose su tais pačiais netikintais privalo apsirėikšti meilumas ir išmintingumas, kurį čia Apaš-

Gromatos užbalga.

⁷ Quæ circa me sunt, omnia vobis nota faciet Tychicus carissimus frater, et fidelis minister, et conservus in Domino: ⁸ quem misi ad vos ad hoc ipsum ut cognoscat, quæ circa vos sunt, et consoletur corda vestra, ⁹ cum Onesimo carissimo, et fidelis fratre, qui ex vobis est. Omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis.

¹⁰ Salutat vos Aristarchus captivus meus, et Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum: ¹¹ et Jesus, qui dicitur Justus: qui sunt ex circumcissione: hi soli sunt adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio ¹² Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus,

⁷ Kas su manim dedasi, visa jums apsakys Tykikas, mylimiausias brolis, ir ištikimas tarnas, ir tarnystės draugas Kristuje; ⁸ kurį aš pas jus tam ir išsiunčiau, kad patirtu, kas su jumis dedasi ir palinksmintu jūsų širdis, ⁹ draug su Onėzimu, mylimiausiuoju ir ištikimu broliu, kurs iš jūsų yra. Visa, kas čia darosi, jiedu jums apsakys.

¹⁰ Sveikina jus Aristarkas, mano draugas kalėjime, ir Morkus, Barnabo seserėnas, apie kurį gavote įsakymus; jei ateitu pas jus, priimkite jį; ¹¹ ir Jėzus, kurs vadinasi Justus; kurie yra iš apipjaustymo. Tie vieni tėra mano padėjėjai Dievo karalystėje; jie man buvo paguoda. ¹² Sveikina jus Epafras, kurs iš jūsų yra, Jėzaus Kristaus tarnas, visados rupiausias jumis maldose,

talas vadiną druska, nes ji tankiai statoma yra kaip ošminties paveikslas.— *Kaip jums reikia...* Daug reikia išminties, kad gerai atsakius ir klausiantiems ir prikaišiojantiems, kad padarius jiems gera, nors ir negalima jų pertikrinti.

7-18. Gromatos užbaigoje Apaštalas paaiškina Tykiko ir Onėzimo pasiuntinytės tikslą (7-9), prideda įvairius pasveikinimus (10-15), liepia tą gromatą duoti perskaityti Laodikijos bažnyčiai (16-17) ir savo ranka įrašo pasveikinimą nuo savęs ir apaštališką palaiminimą (18).

(7) *Kas su manim...* Plg. Ef. 6, 21. *Tarnystės draugas.* Gr. συνδουλός, draug su manim vergas Viešpaties.— (8) *Kurį aš...* Plg. Ef. 6, 22.— (9) *Draug su Onėzimu...* Onėzimas buvo pabėgėlis vergas, šv. Pavilo atvestas prie Kristaus tikėjimo pažinimo ir dabar Apaštalo grąžinamas jo ponui, Filemonui. Veiz. Grom. į Filem.— *Kurs iš jūsų yra.* Onėzimas buvo pabėgęs iš Kolosų.

(10) *Sveikina... Aristarkas* buvo tesalonikietis (Apd. 20, 4). Jis palydėjo šv. Pavilą Jeruzalėn (Apd. 19, 20; 20, 4), o paskui sugautą Ryman. Ryne Aristarkas draug su Epafru tarnavo Apaštalui, tapdamas tokiuo būdu draugkaliniu.— *Morkus*, antrosios Evangelijos autorius, kurs išpradžios buvo atsisakyęs nuo pagonių Apaštalo (Apd. 15, 39), tapo šv. Petro padėjėju ir dabar vėl tarnavo šv. Pavilui.— (11) *Ir Jėzus...* Apie jį nieko nėra daugiaus žinoma, nes ne jis minimas Apd. 18, 7.— *Iš apipjaustymo:* žydai, priėmę Kristaus tikėjimą.— *Tie vieni...* Iš visų atverstųjų iš žydystės ir darbavusiųjų Evangelijos praplatinimui tik tie trys ištikimai laikėsi šv. Pavilo ir buvo jam paguoda kalėjime.— (12) *Epafras*, Kolosiečių Apaštalas, buvo Ryne žymiausias Pavilo padėjėjas iš tarpo pagonių. Veiz. augšč. 1, 7.— *Kad laikytumėtės...* To maldavo nuo Viešpaties Kolosiečiams Epafras.— *Tobuli Kristuje.* Veiz. augšč. 1, 28.— *Pilni.* Kitas to žo-

ut stetis perfecti, et pleni in omni voluntate Dei. ¹³ Testimonium enim illi perhibeo quod habet multum laborem pro vobis, et pro iis, qui sunt Laodicæ, et qui Hierapoli. ¹⁴ Salutat vos Lucas medicus carissimus, et Demas. ¹⁵ Salutate fratres, qui sunt Laodicæ, et Nympham, et quæ in domo ejus est, ecclesiam. ¹⁶ Et cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut et in Laodicentium ecclesia legatur: et eam, quæ Laodicensium est, vos legatis. ¹⁷ Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas.

kad laikytumėtės tobuli ir pilni visoje Dievo valioje. ¹³ Nes aš liudiju apie jį, kad jis turi daug darbo dėl jūsų ir dėl tų, kurie yra Laodikijoje ir Jierapolyje. ¹⁴ Sveikina jus Lukas, mylimiausias gydytojas, ir Dėmas. ¹⁵ Pasveikinkite brolius, Laodikijoje esančius, ir Nymfą, ir jo namuose esančią bažnyčią. ¹⁶ Ir kad bus perskaityta pas jus šita gromata, padarykite, kad ir Laodikiečių bažnyčioje ji būtų perskaityta; ir kuri yra Laodikiečių, jūs perskaitykite. ¹⁷ Ir pasakykite Arkipui: Veizdėk į tarnystę, kurią gavai Viešpatyje, kad ją išpildytumei.

džio skaitymas yra: pilnai įsitikrinę, *πεπληροφορημένοι*.— *Visoje Dievo valioje*. Tobulumas ir pilnybė privalo apsireikšti išpildyme visos Dievo valios ir mažiausiose smulkmenose.— (13) *Nes aš...* Epafro pagyrimą šv. Povilas dar padidina savo apie jį liudijimu.— *Darbo*, t. y. rūpestio.— *Laodikijoje...* Epafros regimai buvo pats savo apaštališkais darbais įkūręs bažnytines draugijas Laodikijoje (3-4 kelionės valandos nuo Kolosų) ir Jierapolyje (2 val. nuo Kolosų).— (14) *Lukas*, trečiosios Evangelijos autorius, uoliausias Povilo sądarbininkas. Tik iš šitos vietos žinoma, kad Lukas buvo gydytoju.— *Dėmas*. Kodėl prie to vardo nėra jokio pagyrimo, nepigu įspėti. Gal pats Dėmas, šv. Povilui diktuojant, rašė šią gromatą; o gal jis nebeišrodė Apaštalui pagyrimo vertas, nes truputį veliaus (veiz. 2 Tim. 3, 10) Dėmas yra paminėtas, kai po apleidusis šv. Povilą ir mylintis šį pasaulį.— (15) *Pasveikinkit...* Artima Kolosų kaimynystė su Laodikija ir tankūs santykiai duoda Apaštalui progą pridėti pasveikinimą ir Laodikiečiams.— *Nymfą*. Yra tai vyriškio vardas, gal sutrumptas Nymfodoras.— *Bažnyčių*: dalis krikščionių, susirenkančių Nymfo namuose. Plg. Rym. 16, 5.— (16) *Ir kad bus...*

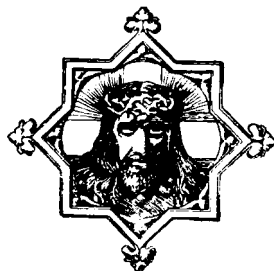
Kada bus viešai perskaityta šita gromata į Kolosiečius bažnytiniam jų susirinkime, Apaštalas liepia ją nusiųsti Laodikijos bažnyčiai; patiems gi įsako skaityti Laodikiečių gromatą. Gr. t. τὴν ἐκ Λαοδικείας gali būti supastas apie gromatą, rašytą Laodikiečių į šv. Povilą, kaip kaip kurie, pasiremdami syriškuoju vertimu, ir aiškina; bet jį nėra priešinga prasmė apie gromatą, rašytą šv. Povilo į Laodikiečius, kuri dabar turėjo būti atnešta perskaitymui iš Laodikijos į Kolosus. Kontekstas gi ir reikalauja tokios prasmės. Todėl, registi, neabejotina, kad šv. Povilas buvo parašęs atskirą gromatą į Laodikijos krikščionis, bet ji draug su kairuriais kitais Povilo raštais gana greitai pražuvo ir tik davė progą atsiradimui apokrifinės gromatos į Laodikiečius.— (17) *Ir pasakykite...* Arkipas buvo Filemono giminietis, arba gal jo sunus. Gal jis buvo vyskupu ir Epafro užvažuotoju Kolosuose.— *Veizdėk...* Tuose Apaštalo žodžiuose nėra papeikimo, tarsi Arkipa, būtu apsilėidęs savo pareigų pildyme, o tik priminimas, kad jam reikia būti nuolat budriam ir turėti prieš akis visus priimtosios tarnystės sunkumus ir pavojus.

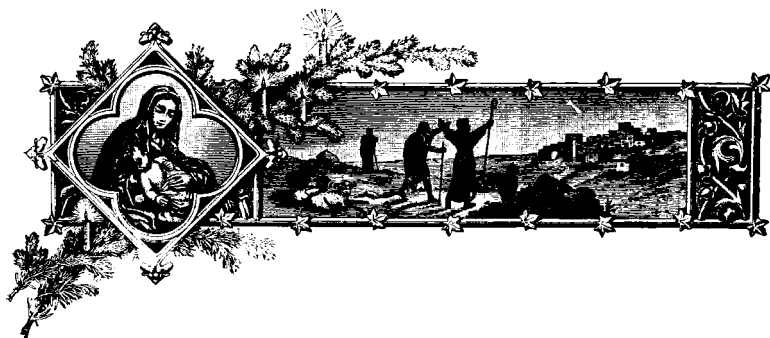
¹⁸ Salutatio, mea manu Pauli.
Memores estote vinculorum meo-
rum. Gratia vobiscum. Amen.

¹⁸ Pasveikinimas mano, Povi-
lo, ranka. Atsiminkite mano ap-
kalimą. Malonė su jumis. Amen

(18) *Pasveikinimas...* Tik pačius pas-
kutinius žodžius šv. Povilas rašo savo ran-
ka, pridėdamas taip prie visos gromatos
tikrumo žymę. Plg. 1 Kor. 16, 21. 2 Tes.
3, 18.— *Atsiminkite...* Priminimas apka-
limo turi be daug žodžių paskatinti Kolo-
siečius pasimelsti už Apaštalą ir pačius

buti ištikimais Jėzui Kristui, kurio tarnu
yra gromatos rašytojas, ir dėl jo meilės jis būcėja.— *Malonė su jumis...*
Palaiminimas išreikštas kuotrupiausiais
žodžiais. Plg. 1 Tim. 6, 21. 2 Tim. 4, 22.
Rym. 16, 20 ir k.





PIRMOJI GROMATA Į TESALONIKIEČIUS.

Į V E D I M A S.

1. Antrasis Makedonijos miestas, kuriame šv. Povilas, išėjęs iš Pilypų, apsakėjo Evangeliją, buvo Tesalonika (dabar Saloniki) prie jūros užtakos, Termiais vadinamos. Seniausias jos vardas buvęs Halia, paskiausias Termai. Tesalonika tapo pavadinta arba nuo įvykusios čia kovos, kurioje Makedonijos karalius, Pilypas, pergalėjo tesalus, arba nuo to karaliaus dukters vardo, ištekėjusios už Kasandro, sunauso Antipaterio, kurs buvo vienas iš Aleksandro Didžiojo vadų. Pradėjus didinties nuo Aleksandro laikų, Tesalonika augščiausį savo žydėjimo laipsnį pasiekė, kada Makedonija (146 m. pirm Kr.) perėjo į rymiečių rankas. Nuo to meto čia gyveno Rymo pastatytas pretorius ir kvestorius. Vietos patogumas nemaž prisidėjo prie Tesalonikos išaugimo. Jura su geriausiu ir dide-

liu uostu buvo čiapat. Į ją sueidavo iš visų Makedonijos kraštų keliai. Taipogi kelias, Egnatia, vienijantis Rytus su Vakariais, ėjo per jos vidurį. Povilo laikuose Tesalonika buvo svarbiausias visoje Makedonijoje miestas ir daugiausiai turėjo gyventojų. Jų dauguma buvo graikai ir rymiečiai. Nemaž vienok buvo ir žydų, kuriuos į čia sutraukė išsiplėtojusi pramonija ir pirklystė. Tesalonikoje jie turėjo net savo synagogą. Kaip kitur, taip ir čionai žydai turėjo nemaž prozelitų, t. y. patrauktų prie jų tikėjimo pagonių.

Atvykęs 52 m. Tesalonikon su savo mokytiniais, Syliu ir Timotiejum, Povilas pagal savo paprotį ėmė apsakoti Kristaus tikėjiną išpradžios žydams jų synagogoje. Nedaug vienok jų tarpe atsirado tokių, kuriuos Apaštalo pamokslai

pertikrino, ir kurie įtikėjo į Jėzų; bet to nedaugelio pavyzdį pasekė žymus prozelitų skaitlius ir nemaž augstos kilmės moterų, o per įtikėjusius prozelitus buvo palengvintas priėjimas prie tikrų pagonių. Trumpu laiku iš atverstųjų pasidarė Tesalonikoje gražus krikščionių būrelis. Greitai Apaštalo pasisekimas sužadino neįtikėjusiuose žyduose pavydą ir neapykantą; jie sukėlė maištą; ir šv. Povilas po keleto savaitių laimingo Evangelijos skelbimo buvo priverstas pasitraukti.

2. Išleisdami Povilą Tesalonikos krikščionis numanė, kad jiems prieis gal nemaž nukentėti dėl Kristaus, kas ir tikrai įvyko. Apaštalas, tai patyręs, buvo labai nuliudintas persekiojimu ir du sykiu norėjo grįžti Tesalonikon, bet negalėjo taip padaryti. Todėl jis, budamas jau Atėnuose, atsiuntė Tesalonikon savo mylimiausį mokytinį, Timotiejų, jaunos bažnyčios pastiprintų. To pasiuntinio sugrįžimas ir atneštos žinios davė progą Apaštalui parašyti pirmąją gromatą į Tesalonikiečius.

Žinios, apskritai sakant, buvo kuolinksmiausios. Tvirtai laikėsi Tesalonikiečiai pažinto ir priimto tikėjimo, neveizdint į skaudžius persekiojimus. Apie tą jų tikėjimą liudijo geri jų darbai, taip kad garsas apie tą bažnyčią veikiai buvo pasklydęs labai plačiai, ir jie buvo tapę „paveizdu visiems tikintiems Makedonijoje ir Achajoje“ (1 Tes. 1, 7). Jie taipogi nebuvo užmiršę savo dvasiškojo tėvo, kurį karštai norėjo vėl pamatyti ir turėti savo tarpe. Bet kaipurie dalykai buvo mažiaus girtini, arba ir stačiai peiktini. Pasilikę neįtikėjusiais žydai, norėdami atitraukti savo įtikėjusius viengencius nuo Kristaus, ne-

užsiganėdino atviru persekiojimu ir stengėsi jų akyse šmeižimais pažeminti jų mokytoją, Povilą, kalbėdami apie jį, kaip apie žmogų, kurs platinęs klaidingą mokslą, tik savo godulystės ir puikybės užganėdinimui, gudriai pasitraukęs patsai nuo persekiojimų, palikdamas juose tuos, kurie jam buvo įtikėję. Be to buvo dar Timotiejaus pranešta, jog kaipurie ne visiškai saugosi pagoniškų paklydimų, godulystės, paleistuvystės; kiti gi, spėdami, jog veikiai įvyksias antras Kristaus atėjimas, buvo atsidavę dykinėjimui, kiti gi pagaliaus dėl tos pačios priežasties buvo nuliudę ir neramūs, rupindamies likimu tųjų, kurie miršta, Viešpačiui dar neatėjus į teismą.

3. Turėdamas prieš akis tokių dalykų stovį Tesalonikoje, šv. Povilas savo gromatos pradžioje (1, 1—10) tuojau po antrašo išreiškia didžią meilę į Tesalonikiečius ir dėkoja Dievui už dorybes, kurios jų tarpe apsireiškė. Toliaus pirmoje dalyje (2, 1—3, 13), norėdamas prašalinti pavojus, jų tikėjimui grimojančius iš visokių niekus prieš Apaštalą prasimanančių žydų puses, o taipogi ir paeinančius iš jų pačių silpnypės, primena jiems, koks buvo jo paties pasielgimas, kada jų tarpe buvo, ką darė dėl jų atsitolinės, o taipogi kokiais ir jie buvo tuo pačiu laiku. Tokiuo budu aiškiai parodo visą neteisینگumą apie save paleistų paskalų, kuriems nei mažiausios nebuvo davęs priežasties, o draug paragina juos laikyties to gero kelio, kelio išganymo, ant kurio buvo atsistoję. Antroje gi dalyje (4, 1—5, 22) ragina visus sergėtis pagoniškų paklydimų ir sekti krikščioniškas dorybes; taipogi duoda kaipuriuos paaishkinimus apie antrąjį Kristaus

atėjimą. Taigi, tuos kurie buvo neramūs ir nuliudę dėl neižinomo likimo mirstančiųjų pirm laukiamo Kristaus atėjimo, moko, kad tie numirusieji broliai prisikels ir eis draug su pasilikusiais gyvais Kristaus pasitiktų. Tiems, kurie žin-geidžiai teiravosi, kada tas Kristaus atėjimas įvyks, primena, ką jiems buvo pirma sakęs, jog Viešpaties atėjimas bus umas ir netikėtas. Iš tokio gi Kristaus atėjimo Apaštalas išveda reikalingumą budėti, būti visuomet apsiginklavusiems, lyg kokiais šarvais, dorybėmis tikėjimo, vilties ir meilės. Trumpoje užbaigoje (5, 23—28) randasi apaštališkas palaiminimas ir paliepiamas perskaityti gromatą viešai.

4. Apie laiką, kada gromata parašyta, negali būti jokių abejonių. Tesalonikos bažnyčia įkurta buvo 52 m.; nuo to gi laiko lig gromatos parašymui negalėjo praeiti daugiau kaip keletas mėnesių. Įspūdziai pasilikimo Tesalonikoje pas Apaštalą dar tebebuvo visai gyvi, jo akyvaizdoje dar tebestovėjo mažiausios smulkmenos atliktojo darbo, ir aprašytos jos kaip visai neseniai įvikusieji dalykai. Be to iš

gromatos pasirodo, kad Tesalonikiečiai, nors turėjo geriausius norus ir didį uolumą, buvo vienok tik nesubrendę naujatikiai. Todėl gromata galėjo būti parašyta baigiantis 52 m., arba vėliausiai 53 m. pradžioje, ir tokiuo būdu ji yra pirmoji iš visų šv. Povilo gromatų, užsilikusių lig mūsų dienoms.

Gromatos rašymo vieta buvo ne Atėnai, kaip pažymėta kaikuriuose gr. kodeksuose, bet Korintas. Nors Apaštalas ir mini Atėnus (3, 1), bet tik dėlto, kad iš jų išsiuntęs buvo Tesalonikon Timotiejų. Gromatą rašant, Timotiejus buvo jau vėl su šv. Povilu (3, 6); o iš Apaštalų darbų 18, 5 aišku, jog Timotiejus ir Šylias, sugrįžusiu iš Makedonijos, rado savo mokytoją jau Korinte.

5. Seniausias krikščionijos padavimas liudija apie gromatos į Tesalonikiečius autentiškumą. Baigiantis 2. šimtm. šv. Ireniejus, šv. Klemensas Aleks., Tertulionas tankiai ją vartoja savo raštuose. Buvo ji jau žinoma šv. Justinui Kank. Randasi gana aiškos į ją aliuzijos ir pas apaštališkus tėvus, šv. Ignacą K., šv. Polykarpą ir k.



Epistola beati Pauli Apostoli ad Thessalonicenses prima.

Pirmoji švento Povilo Apaštalo gromata į Tesalonikiečius.

**Gromatos įžanga: Antrašas ir dėkojimas Dievui už vaisius,
Evangelijos atneštus tarp Tesalonikiečių.**

Caput I. ¹ Paulus, et Silvanus, et Timotheus Ecclesiae Thessalonicensium in Deo Patre, et Domino Jesu Christo. ² Gratia vobis, et pax.

Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis, memoriam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione, ³ me-

1 Perskyrimas. ¹ Povilas, Silvanas ir Timotiejus Tesalonikiečių bažnyčiai, Dievuje Tėvuje ir Viešpatyje, Jėzuje Kristuje. ² Malonė jums ir ramybė!

Dėkojame Dievui visuomet už jus visus, darydami atminimą apie jus mūsų maldose, be paliuvos ³ atsimindami prieš Die-

1, 1—10. Gromatos įžanga susideda iš antrašo (e. 1) ir dėkojimo. Apaštalas dėkoja Dievui už gyvą Tesalonikiečių tikėjimą, už darbais apsidreiskiančią jų meilę, už jų pilną kantrybės viltį, nes tos krikščioniškos dorybės yra aiškiu ženklų jų pavadinimo į išganymą (2—4). Tokį įsitikinimą šv. Povilas gavo iš to, kad jis galėjo apakoti Tesalonikiečiams Evangelijos žodį su aiškia Dievo pagalba, o jie, neveizdint į vargus, priėmė tikėjimą su didžiu uolumu ir džiaugsmu, taip kad ir kitoms bažnyčioms tapo gražiu pavyzdžiu (5—10).

(1) *Povilas.* Čionai antraše šv. Povilas nededa prie savo vardo pažymėjimo, kad jis yra Apaštalas, kaip tai daro daugumoje kitų gromatų. Apleidimas gali būti išaiškintas artimiausiais santikiais, buvusiais tarp pagonių Apaštalo ir Tesalonikiečių. Jis pats buvo jų bažnyčią įkuręs labai neseniai, ir jie buvo jam ištikimi. Be to jis norėjo juos pagirti ir padėšinti, todėl nereikalavo priminti jiems savo apaštališką vertybę. — *Silvanas* arba, sutrumpinant, Sylias buvo žymiausias iš Jeruzalės bažnyčios sąnarių; jam su Povilu ir Barnabu buvo pavesta apgarsinti apaštalų Susirinkimo nutarimus Antiokiijoje; paskui jis tapo ištikimu pagonių Apaštalo sandarbininku. Per jį taipogi šv. Petras nusiuntė savo pirmąją groma-

tą Mažosios Azijos krikščionims. — *Timotiejus*, mylimiausias šv. Povilo mokytinis, buvo jo paimtas iš Lystros į kelionių draugus antrosios apaštališkosios kelionės metu. Silvanas ir Timotiejus draug su šv. Povilu darbavosi Tesalonikoje, dabar jie buvo draug su juo Korinte, todėl Apaštalas deda jų vardus gromatos antraše šaly savojo. — *Dievuje...* Tie žodžiai pažymi, jog Tesalonikiečių bažnyčia buvo krikščioniška. — (2) *Malonė...* Plg. Rym. 1, 7. Gr. t. po žodžio „ramybė“ yra dar pridėta *ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, nuo Dievo, mūsų Tėvo, ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus; bet yra tai regimai perrašinėtojų priedas.

Dėkojame. Nėra tikrai žinoma, ar Apaštalas, vartodamas čionai ir toliaus (1, 5. 6. 8. 9 ir k.) daugkratį, kalba apie save vieną, ar taipogi ir savo draugų vardu. Vienskaitlis vartojamas yra pas jį gana retai ir tai tokiuose atsitikimuose, kada nori aiškiai atskirti save nuo savo padėjėjų. Dėkojimas daromas yra už tikinčius Tesalonikiečius Dievui, kurs jiems suteikė Evangelijos malonę ir taip juos suvienijo su šv. Povilu. Meilės jausmai, kurie čionai yra išreiškiami, atskartoja visoje gromatoje labai dažnai. Plg. 1, 7. 8; 2, 13; 3, 6. 16; 4, 10. — *Be paliuvos.* Tie žodžiai priklauso prie sekancijos eil. sakinio. — (3) *Atsimindami...* Pirmąja iš-

mores operis fidei vestræ, et laboris, et caritatis, et sustinentiæ spei Domini nostri Jesu Christi, ante Deum et Patrem nostrum: ⁴ scientes fratres, dilecti a Deo, electionem vestram: ⁵ quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed et in virtute, et in Spiritu sancto, et in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos. ⁶ Et vos imitatores nostri facti estis, et Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti: ⁷ ita ut facti sitis forma omnibus credentibus

vą ir musų Tėvą jusų tikėjimo darbą, ir vargą, ir meilę, ir ištvermę viltyje į musų Viešpatį, Jėzų Kristų, ⁴ žinodami, Dievo numylėtieji broliai, jusų išrinkimą, ⁵ nes musų Evangelija nebuvo pas jus tiktai žodžiuose, bet ir galybėje, ir šventojoje Dvasioje, ir didžioje pilnybėje, kaip jūs žinote, kokiais mes tarp jusų buvome jusų dėlei. ⁶ Ir jūs tapote musų ir Viešpaties sekiotojais, priimdami žodį didžiaame prispaudime su šventosios Dvasios džiaugsmu, ⁷ taip kad pasidarėt paveizdu visiems tikintiems Makedonijoje ir Achajoje. ⁸ Nes

reikštojo dėkojimo priežastimi yra trys dieviškosios dorybės, esančios pas Tesalonikiečius, kurias Apaštalas ir aprašo.—*Tikėjimo darbą*: Tesalonikiečių tvirtumą tikėjime (Auks.), nepergalimą jokiomis sunkybėmis ir persekiojimais.—*Ir vargą, ir meilę*. Tikresnis, regisi, yra gr. t. *καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης*, meilės vargą arba sunkų meilės darbą. Iš to pasirodo, kad Tesalonikiečių meilė į Dievą ir artimus nesibijojo jokių kliūčių, buvo pilna pasiukojimo.—*Ištvermę viltyje*, t. y. viltį, kurios jokie varginimai negali pergalėti. Tos vilties dalykas yra pats Viešpats, Jėzus Kristus, kaip busiantis užmokescnio davėjas ištikimiesiems krikščionims. Veiz. žem. 1, 10; 2, 12. 19 ir t. t.—(4) *Žinodami...* Apaštalas nurodo antrą dėkojimo priežastį, kuria yra Tesalonikiečių išrinkimas. Kaip žydi S. J. buvo išrinkti iš visų tautų tarpo ir ypatingai Dievo numylėti, taip N. J. krikščionys. Išrinkimu šv. Povilas vadina, kaip ir kitur (Rym. 8, 29... 11, 5. 7. Ef. 1, 4 ir k.), aiziną nutarimą, kuriuo Dievas liuosai ir be jokių iš žmonių pusės nuopelnų išrinko kaip kuriuos iš prasikaltusios žmonijos sąnarių, kad padarytu juos dalininkais išganymo, Kristaus atneštojo pasauliui.—(5) *Nes musų...* Toliau šv. Povilas paaiškina, kokiuo būdu jis įsitikrino apie Tesalonikiečių išrinkimą. Įsitikrino gi, nes pats, kada skelbė pas juos Evangeliją, buvo sušelpas iš dangaus, o taipogi matydamas didį uolumą, su kokuo tikėjimas buvo priimtas Tesalonikoje. Apaštalo skelbiamoji Evangelija, Gera Naujiena, nebuvo jų tarpe tik paprastais

žmonių iškaltos žodžiais, kurie nedaro didescio įspūdžio ant klausytojų ir neturi ilgai pasiliekančių pasekmių, bet buvo visupirma *galybėje*, t. y. turėjo viršesniąją galybę; tolesniai ji buvo *šventojoje Dvasioje*, t. y. buvo apsakojama su aiškia šv. Dvasios pagalba; galop ji buvo *didžioje pilnybėje*, t. y. su pilnu įsitikrinimu, kurs iš apsakotojų širdies buvo perėjęs į klausytojus.—*Kaip jūs...* Apie augščiaus išreikštųjų dalykų tikrumą gali liudyti patis Tesalonikiečiai iš savo prityrimo.—(6) *Ir jūs...* Antras dieviško išrinkimo ženklas apsiereiskė didziame uolūme, su kuriuo Tesalonikiečiai priėmė tikėjimą. Jie tapo *Povilo sekiotojais*, ypač drąsiai kentėdami už tikėjimą, kaip tai darė Apaštalas. Jie tapo taipogi Kristaus sekiotojais, kurs pirmas kentėjo už Evangeliją. Apaštalas mini pirma save, nes Tesalonikiečiai neturėjo laimės matyti patį Viešpatį, o tik tai šv. Povilą, kaip išganotojų sekiotoją. Toje eil. išreikštas yra didžiausias Tesalonikiečių pagyrimas, nes savo pasielgimu jie tapo paveizdu net kitiems krikščionims.—*Su šventosios Dvasios džiaugsmu*. Priimti kentėjimai sužadino juose džiaugsmą, kurio tikru darvytoju buvo šv. Dvasia.—(7) *Taip kad...* Tos buvo laimingos pasekmės Tesalonikiečių pasielgimo.—*Makedonijoje ir...* Rymiečių laikuose senobinė Graikija buvo padalinta į dvi atskiri provincijas, Makedoniją, kurioje buvo Tesalonika, ir Achają (Ellada ir Peloponesas) su Atėnais ir Korintu, kuriame dabar darbavosi šv. Povilas.—(8) *Nes nuo jusų...* Nėgana to, kad Tesalonikiečiai patis buvo priėmę

in Macedonia, et in Achaia. ⁸ A vobis enim diffamans est sermo Domini, non solum in Macedonia, et in Achaia, sed et in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui. ⁹ Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: et quomodo conversi estis ad Deum a simulacris, servire Deo vivo, et vero, ¹⁰ et exspectare Filium ejus de cælis (quem suscitavit ex mortuis) Jesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

nuo jūsų pragarsėjo Viešpaties žodis ne tik Makedonijoje ir Achajoje, bet ir visur pasidarė žinomas jūsų tikėjimas į Dievą, taip kad mums nėra reikalo ką nors apie tai kalbėti. ⁹ Nes jie patys pasakoja apie mus, koki turėjome pas jus įėjimą, ir kaip jūs prisivertėt nuo stabų prie Dievo, kad tarnautumėt gyvajam ir tikrajam Dievui, ¹⁰ ir lauktumėt iš dangaus jo Sūnaus, Jėzaus, (kurį jis prikėlė iš numirusių), kurs mus išliuosavo nuo ateisiančios rustybės.

I. 1. Koksai buvo Povilo pastelgimas pas Tesalonikiečius, ir kokiais jie patis tuomet buvo.

Caput II. ¹ Nam ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit: ² sed ante passi, et contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro loqui ad vos Evangelium Dei in multa sollicitudine. ³ Exhorta-

2. Perskyrimas. ¹ Nes jūs patis žinote, broliai, kad mūsų pas jus atėjimas nebuvo tuščias; ² bet pirm to nukentėję ir išniekinti (kaip žinote) Pilypuose turėjome pasitikėjimą Dievuje apsakoti jums Dievo Evangeliją su didžiu rūpesčiu. ³ Nes mūsų pa-

Evangeliją, bet dar geras apie ją garsas nuo jų platinosi po apylinkinius kraštus. — *Viešpaties žodis:* žodis kurį Viešpats buvo įsakęs skelbti, Evangelija. — *Visur.* Yperboliskas išsireiškimas pažymėjimui didžio įspūdžio, kurį buvo padaręs Tesalonikiečių atsivertimas visoje Graikijoje. — *Taip kad...* Mintis, čionai išreikšta, pamatuota yra sek. eil.—(9) *Nes jie patis...* Kitų Graikijos miestų naujatiekiai patis pasakojo, kaip šv. Povilas su draugais, buvo atėję Tesalonikon Evangelijos apsakotų ir kaip elgėsi; pasakojo taipogi, koks buvo Tesalonikiečių pasielgimas, kaip jie su didžiu uolumu, pametę dievačius, pažino ir ėmė garbinti vieną tikrąjį Dievą ir (10) pradėjo turėti viltį į prikeltoją iš numirusių, laukdami jo antrojo atėjimo. — *Ateisiančios rustybės:* teismo.

Pirmoji gramatos dalis (2, 1—3, 13) gali būti pavadinta istoriška, nes joje šv. Povilas primena savo darbus Tesaloniko-

je, savo rūpesčius apie Tesalonikiečius, kada buvo priverstas juos apleisti, ir jų pačių pasielgimą.

1—4. Koks buvo Apaštalo pasielgimas Tesalonikiečių tarpe, matė jie patis (e. 1). Jis drąsiai apsakojo jiems Evangeliją; tą gi drąsumą jam davė apsakojamo mokslo tikrumas ir pašaliniais tikslais nesutepta intencija įtikti savo darbu vien tikrai Dievui (2—4).

(1) *Nes jūs...* Apaštalas vėl šaukiasi į Tesalonikiečių prityrimą. Plg. 1, 5. — *Tuščias:* be pasekmių.—(2) *Bet pirm...* Apie čia paminėtus persekiojimus veiz. Apd. 16, 16.... — *Pasitikėjimą.* Anot gr.: drąsumą visa kalbėti be baimės. To drąsumo, tos nepergalimos jėgos šaltiniu buvo Dievas. — *Su didžiu rūpesčiu.* Anot gr.: tarp daugelio kovų.—(3) *Nes mūsų...* Povilo apsakoymas Tesalonikiečiams buvo tikrai apaštališkas, ir jame nebuvo nieko peikimo. Jis nebuvo paremtas ant paklydimų, bet ant tikros tiesos.—*Iš susitepimo.*

tio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo, ⁴ sed sicut probati sumus a Deo ut crederetur nobis Evangelium: ita loquimur non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

⁵ Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione avaritiae: Deus testis est: ⁶ nec quaerentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis. ⁷ Cum possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tamquam si nutrix foveat filios suos. ⁸ Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam carissimi nobis facti estis.

raginimas neeina iš paklydimo, nei iš susitepimo, nei sujungtas yra su vyliumi; ⁴ bet kaip mes esame Dievo pripažinti vertais, kad mums būtų patikėta Evangelija, taip kalbame, ne kaip norintys žmonėms įtikti, bet Dievui, kurs tyrinėja mūsų širdis.

⁵ Nes mes niekuomet nekalbėjome viltaviliavimo žodžiais, kaip žinote, nei pasidavėm godulystei, Dievas yra liudytojas; ⁶ nei įieškome nuo žmonių garbės, nei nuo jūsų, nei nuo kitų. ⁷ Nors galėjome būti jums apsunkinimu, kaip Kristaus apaštalai, bet tapome mažutėliais jūsų tarpe, kaip kad žindytoja šildo savo vaikus. ⁸ Taip jus mylėdami, mes nuoširdžiai geidėme paduoti jums netik Dievo Evangeliją, bet ir mūsų dūšias, nes pasidarėte mums mylimiausiais.

Apsakotojo intencija nebuvo sutepta jokiais pašaliniais tikslais, tuštybe, įieškojimu šlovės, pelno ir t. t. — *Su vyliumi*. Apsakodamas Evangeliją, Apaštalas tikslu pasiekimui nesinaudojo apgavimu, viltaviliavimu, gudrybe — (4) *Bet kaip...* Povilo pasielgimas Evangelijos apsakojime visai sutiko su Dievo užmanymu, kurį jis turėjo, pavesdamas Apaštalui skelbti Gerą Naujieną. Jis rūpinosi visame įtikti Dievui, o ne žmonėms.

5—8. Apaštalas, Tesalonikoje budamas, neįieškojo žmonių pagyrimo, nei jų turtų, nei šlovės (5-7), o tik didžiai juos mylėdamas stengėsi paduoti savo klausytojams Evangelijos mokslą (7-8).

(5) *Nes mes...* Apaštalas pradeda priparodinėti, kad jis taip apsakėjo Evangeliją, kaip parašė augš. 3 ir 4 eil. Jo apsakojimas nebuvo suteptas viltaviliavimo žodžiais ir netarnavo godulystės tikslams. — *Kaip žinote...* Viltaviliavimo žodžius gali girdėti žmonės, todėl šv. Povilas ima į liudytojus Tesalonikiečius; godulystė gi yra jausmas, žmonių akims nematomas, todėl apie jo buvimą ar nebuvimą gali liudyti vienas Dievas, į kurį Apaštalas ir šaukiasi. — (6) *Nei įieškojo-*

me... Apaštalas neįieškojo pagyrimo už Tesalonikoje atliktus darbus, nei pas Tesalonikiečius, nei kitose bažnyčiose. — (7) *Nors galėjome...* Vulgata išreiškia tą mintį, kad Apaštalas nesinaudojo jam priklausančia teise imti iš tikinčiųjų visa reikalinga savo gyvenimui užlaikyti. Gr. ž. *ἐν ἰσχύι* eivai ir kontekstas nurodo, kad šv. Povilas nereikalavo priklausančios jam kaip Kristaus Apaštalui pagarbos. — *Mažutėliais*: turėjome kudikių nuolankumą. — *Kaip kad žindytoja...* Prilyginimas žindančiai kudikius motinai geriausiai išreiškia Apaštalo meilę į Tesalonikiečius. — (8) *Kaip jūs...* Apaštalo pasišventimas ir meilė buvo taip didelė, kad jis buvo pasiryžęs ne tik apšviesti Tesalonikiečius Evangelijos mokslu, bet atiduoti ir visą savo ypata, net ir gyvybę (*dūšias*). — Geriaus būtu truputį kitaip padalinus paskutiniųjų dviejų eil. sakinius; butent, padėjus po 6 eil. bruoželį, po žodžių „jūsų tarpe“ 7 eil. taškelį, o po jo einančius žodžius sujungus su 8 eil. sakiniu.

9—12. Nenorėdamas nei vieno apsun-kinti, šv. Povilas pats darbavosi dieną ir naktį. Tesalonikos krikščionis, kaip

⁹ Memores enim estis fratres laboris nostri, et fatigationis: nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei. ¹⁰ Vos testes estis, et Deus, quam sancte, et juste, et sine querela. vobis, qui credidistis, fuimus: ¹¹ sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos) ¹² deprecantes vos, et consolantes, testificati sumus, ut ambularetis digne Deo, qui vocavit vos in suum regnum, et gloriam.

¹³ Ideo et nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui ope-

⁹ Nes jūs, broliai, atsimenate mūsų darbą ir nuovargį: darbuodamies dieną ir naktį, kad nei vieno iš jūsų neapsunkintumėm, mes apsakojome tarp jūsų Dievo Evangeliją. ¹⁰ Jūs liudytojai esate ir Dievas, kaip šventai, ir teisingai ir nepeiktinai mes elgėmės tarp jūsų, kurie įtikėjote; ¹¹ kaip mes, jūs tai žinote, kiekvieną iš jūsų (lyg tėvas savo vaikus) ¹² prašėme, linksminome ir maldavome elgties vertai Dievo, kurs jus pavadino į savo karalystę ir šlovę.

¹³ Užtat ir mes dėkojame Dievui be paliovos, jogei jūs, priimdami išgirstą nuo mūsų Dievo žodį, priėmėt jį ne kaipo žmonių žodį, bet (kas ir ištikrųjų yra) kaipo žodį Dievo, kurs vei-

ir pats Dievas, yra liudytojais, kaip šventas ir teisingas buvo Apaštalo pasielgimas, ir kaip labai jis rūpinosi visų išganymu.

(9) *Nes jūs...* Apaštalas primena dar vieną pariparodymą savo meilės į Tesalo nikičius, o draug pažymi, kad vienatinis o tikslas buvo Evangelijos apsakojimas. Nors jis turėjo teisę gauti iš tikinčiųjų, kas buvo reikalinga pragyvenimui, bet ta teise nesinaudojo; jis norėjo, kad niekas negautu dėlei jo nei mažiausio apsunkinimo. Apie Apaštalo rankų darbus ir jo pasielgimo tame dalyke priežastis veiz. Apd. 18, 3. 1 Kor. 9, 1—19 ir k.—(10) *Jūs...* Augšč. 5 eil. autorius darė skirtumą tarp Dievo ir žmonių liudijimo, dabar jis juos suvienija.—*Kaip šventai...* Primindamas savo pasielgimą, Apaštalas žodžiu „šventai“ išreiškia tikrai gerą užsilaikymą iš atžvilgio į Dievą, žodžiu „teisingai“ santikius su žmonėmis ir žodžiu „nepeiktinai“ savo visą pasielgimą apskritai.—(11) *Kaip mes...* Augšč. 7 eil., išreikšdamas didį pasišventimą, šv. Povilas lygino save su motina, žindančia kudikius; dabar pažymėdamas, jog buvo taipogi geru mokytoju ir auklėtoju, ima kitą palyginimą, butent, tėvo, mylinčio savo vaikus.—(12) *Prašėme...* Gr. t. yra gana aiškus laipsniavimas: ragindami, drašindami ir maldaudami.—*Vertai Dievo.*

Elgties vertai Dievo yra augščiausias krikščioniško gyvenimo idealas. Elgiamės gi vertai Dievo tuomet, kada tobulai pildome visus jo įsakymus.—*Į savo karalystę...* Viltis dangaus karalystės ir amžinos šlovės yra didžiausiu padaršininu gyventi tikrai krikščioniškai.

13—16. Apaštalas, primindamas Tesalonikiečių pasielgimą, sako, kad jie priėmę Evangeliją kaipo Dievo žodį (13), ja sustiprinti drąsiai kentėję persekiojimus ir tokiuo būdu panašūs tapę į pirmuosius Judėjos krikščionis, kurie taip pat persekiojami buvo žydu, nužudžiusių Viešpatį ir pranašus ir priešingai visiems žmonėms, nes jie nenori, kad Evangelija platinint tarp pagonių (14—16).

(13) *Užtat.* Už pavadinimą Tesalonikiečių į tikėjimą ir išganyimą.—*Ir mes.* Gramatos skaitytojai pirmi turėjo dėkoti Dievui už didžią jiems suteiktą geradarystę. Ir Apaštalas iš savo pusės nesiliauna už ją dėkojęs.—*Priimdami išgirstą nuo mūsų Dievo žodį.* Išgirstas žodis buvo tai Evangelijos apsakojimas. Tas apsakojimas ėjo nuo Dievo, kaipo tikrojo savo šaltinio, ir nuo Povilo su Syliu, o taipogi nuo kitų apsakotojų, kaipo Dievo įrankių. Pig. Rym, 10, 16.—*Kurs veikia.* Vulgata priskaito veikimą stačiai Dievui, gr. t. nestaciai, per žodį: λόγον Θεού, ἔς καὶ ἐνεργείται, Dievo žodį, kurs

ratur in vobis, qui credidistis. ¹⁴ Vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa in Christo Jesu: quia eadem passi estis et vos a contribulibus vestris, sicut et ipsi a Judæis: ¹⁵ qui et Dominum occiderunt Jesum, et prophetas, et nos persecuti sunt, et Deo non placent, et omnibus hominibus adversantur, ¹⁶ prohibentes nos gentibus loqui ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

kia jumyse, įtikėjusiuose. ¹⁴ Nes jūs, broliai, tapote sekiojais Dievo bažnyčių, Judėjoje esančių Kristuje Jėzuje; nes ir jūs iškentėjote nuo jūsų vientaučių tą-pat, kaip ir anie nuo žydų, ¹⁵ kurie ir Viešpatį Jėzų nužudė ir pranašus, ir mus persekiojo, ir Dievui neįtinka, ir visiems žmonėms priešingi yra, ¹⁶ užgindami mums kalbėti pagonims, kad jie būtų išganyti, idant patį pripildytu visuomet savo nusidėjimų saiką; nes Dievo rustybė atėjo ant jų iki galui.

2. Atsitolinusio Povilo rūpesčiai: apie Tesalonikiečius ir jų pasielgimas tuo pačiu laiku.

¹⁷ Nos autem fratres desolati a vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinavimus faciem vestram vi-

¹⁷ Mes gi, broliai, nustoję jūsų valandos laikui, veidu ne širdimi, skubinomės tuo labiaus išvysti jūsų veidą su didžiu noru,

ir veikia. — *Įtikėjusiuose.* Įtikėjimas yra reikalingas, kad Dievo žodis parodytu visą savo veiklumą.—(14) *Nes jūs...* Persekiojimas sukeltas Tesalonikoje prieš šv. Pavilą, jam iškeltą, atkreiptas buvo prieš įtikėjusius į Kristų. Bet Dievo žodžio veikimas juose pasirodė taip galingas, kad jie drąsiai pakėlė visus persekiojimus ir tokiuo būdu tapo sekiojais Viešpaties, jo mokytinių ir kitų bažnyčių.—*Nuo jūsų vientaučių...* Kaip Palestinos įtikėjusieji žydai kentėjo nuo neįtikėjusių žydų, taip-pat ir Tesalonikiečiai kentėjo nuo savo neįtikėjusių brolių.—(15) *Kurie ir...* Paminėjimas žydų sukeltųjų persekiojimų duoda Apaštalui progą priminti ir seniaus buvusias didžias jų kaltybes.—*Jėzų nužudė,*—nuteisdami mirtin ir tos mirties pareikalaugę iš rymiečių valdovo.—*Pranašus,* kaip tai išmetinėjo jiems pats Išganytojas Mat. 5. 12; 23, 31. 37.—*Mus persekiojo.* Veiz. Apd. 13, 50. 51; 14, 4... 18.—*Dievui neįtinka.* Savo pasielgimu žydai, seniaus mylimiausioji Dievo tauta, dabar nuolat pasilieka jo rustybėje.—*Visiems priešingi...* Pasidarę sau klaidinga nuomone apie tai, kas yra tikrais Abraomo vaikais, užsidarę savo tautiniame partikule-

rizme, ir užtat kitų tautų neapkenčiami, žydai savo apakime tvirtino, jog nėra niekur kitur išganymo, kaip tik jų tau-toje, ir kad Mesijas nėra skirtas pagonims. Todėl jie ir priešinosi visomis savo įiegomis Evangelijos praplatinimui tarp pagonių ir trukdė visus, kurie tuo platinimu užsiimdavo.—(16) *Idant pripildytu...* Dievo gėrybė leidžia dauginties nusidėjimams lig paskirtam saikui; pas-kui apsireiškia Dievo rustybė ir siunčia bausmes. Žydai savo pasielgimu stengėsi tą saiką pripildyti ir rengė sau tikrą pasmerkimą. Plg. Prad. 15, 16.—*Nes Dievo...* Dievo rustybė priėjo prie savo galo, nes ji veikiai apsireišk visoje pilnybėje prieš žydus.

17—20. Apaštalas, priverstas iškeliauti, nesiliovė mylėjęs Tesalonikiečius; jis karštai troško pas juos sugrįžti, ir tik šetono sutrukdytas negalėjo įvykdyti savo užmanymo.

(17) *Mes gi...* Žydų piktumas buvo išvaręs šv. Pavilą iš Tesalonikos, bet jis troško vėl jį sugrįžti.—*Nustoję.* Gr. ἀποπαύσαντες, našlaičiai tapę, sakoma visųpirma apie vaikus, kurie nustojo tėvų, o taipogi apie tėvus, nustojusius vaiku.

dere cum multo desiderio: ¹⁸ quoniam volumus venire ad vos: ego quidem Paulus, et semel, et iterum, sed impedivit nos sathanas. ¹⁹ Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus? ²⁰ Vos enim estis gloria nostra et gaudium.

Caput III. ¹ Propter quod non sustinentes amplius placuit nobis remanere Athenis, solis: ² et misimus Timotheum fratrem nostrum, et ministrum Dei in Evangelio Christi ad confirmandos vos, et exhortandos pro fide vestra: ³ ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus. ⁴ Nam et cum apud vos essemus, præ-

¹⁸ nes norėjome ateiti pas jus, butent, aš, Povilas, ir kartą, ir kitą, bet sutrukdė mus šetonas. ¹⁹ Nes kas gi yra mūsų viltis, arba džiaugsmas, arba garbės vainikas? Argi ne jūs esate prieš mūsų Viešpatį Jėzų Kristų jo atėjime? ²⁰ Juk jūs esate mūsų garbė ir džiaugsmas.

3. Perskyrimas. ¹ To dėlei daugiaus nebepakenčiant, mums pamėgo pasilikti vieniems Atėnuose, ² ir siuntėme Timotiejų, mūsų brolių ir Dievo tarną Kristaus Evangelijoje, jūsų pastiprintų ir pagraudentų jūsų tikėjime, ³ kad nevienas nepasvirtų tuose prispaudimuose; nes jūs patis žinote, kad tam mes esame paskirti. ⁴ Nes ir pas jus būda-

Apaštalas tuo žodžiu aprašo labai skaudų persiskyrimą, nes jis mylėjo Tesalonikiečius, kaip tėvas myli savo vaikus.—*Valandos laikui:* trumpam laikui, nes kątik Apaštalas buvo išėjęs iš Tesalonikos, jis norėjo tuojau vėl sugrįžti.—*Veidu ne širdimi.* Persiskyrimas buvo išviršinis; širdimi Povilas pasiliko Tesalonikiečių tarpe.—**(18) Nes norėjome...** Apaštalas paaiškina, ką jis norėjo padaryti, kad vėl išvystų Tesalonikiečių veidą.—*Sutrukdė mus šetonas.* Piktoji dvasia yra didžiausiu priešininku Dievo karalystės ant žemės; ji naudojasi visa savo galybe, kad sutrukdėtų tos karalystės augimą, kuriam darbavosi šv. Povilas. Šetonas be abejonės pasinaudojo prieš Povilą žydu piktnumu.—**(19) Nes kas...** Apaštalas mintytie stato save Kristaus teismo akvyzaizdon, kada turės duoti skaitlių viršiausiam Teisėjui ir gaus užmokesnį už nuopelnus. Tarp jo nuopelnų, ant kurių paremta užmokesnio viltis ir kuriais jis džiaugiasi, bus taipogi tas, kad tarp kitų jis atvedė į Kristaus pažinimą Tesalonikiečius.—*Garbės...* Gr. σέπας; xavήσεως, pasigyrimo vainikas, t. y. vainikas, kuriuo galima girties.—*Argi ne jūs.* Anot gr., argi taipogi ir ne jūs; nes Apaštalas buvo įsteigęs ir kitas bažnyčias, kurios taipogi jam buvo džiaugsmo priežastimi.

3, 1—5. Apaštalas, negalėdamas pats sugrįžti pas Tesalonikiečius, siuntė pas

juos nors Timotiejų, kad bent taip juos pagraudentų, paguostu ir patvirtintu kentėjimuose, kurie jiems skirti yra.

(1) To dėlei... Kadangi Tesalonikiečiai buvo Apaštalo viltis ir džiaugsmas, ir jis nebegalėjo ilgiaus pakęsti persiskyrimo su jais, o per tai ir stokos žinių apie juos, todėl velijo pasilikti Atėnuose vienas.—*Atėnuose.* Anot Apd. 17, 13... šv. Povilas, iškeliaavęs iš Berėjos į Atėnus, paliko Timotiejų ir Sylią Makedonijoje; veikiai vienok nusiuntė jiems paliepiamą ateiti pas save. Iš šitos vietos mes patiriame, kad Timotiejus ištikrųjų veikiai nuėjo į Atėnus ir iš čia buvo Apaštalo išsiųstas Tesalonikiečių aplankyti.—**(2) Jūsų pastiprintų...** Persekiojamiems Tesalonikos krikščionims reikalingas buvo patvirtinimas tikėjime ir padrasinimas per šventus pagraudenimus; tą tai dalyką turėjo atlikti Timotiejus šv. Povilo vardu.—**(3) Prispaudimuose:** persekiojimuose, kurie buvo prasideję, Apaštalui esant Tesalonikoje, ir dabar tebesitęsė.—*Tam mes esame paskirti.* Visų krikščionių toks yra likimas, kad jie turi kentėti nuo pikto pasaulio. Pats Dievas norėjo, kad kentėjimai būtų krikščionystės žymė. Pig. Apd. 14, 22. Tai žinojo ir Tesalonikiečiai; todėl jie neprivalo duoties pergalėti kentėjimais dėl tikėjimo.—**(4) Nes ir pas jus...** Apie kentėjimų tikslą ir vertybę žinojo Tesalonikiečiais iš ne vieną syk

dicebamus vobis passuros nos tribulationes, sicut et factum est, et scitis. ⁵ Propterea et ego amplius non sustinens, misi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaverit vos is, qui tentat, et inanis fiat labor noster.

⁶ Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, et annuntiante nobis fidem et caritatem vestram, et quia memoriam nostri habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut et nos quoque vos: ⁷ ideo consolati sumus fratres in vobis in omni necessitate, et tribulatione nostra per fidem vestram, ⁸ quoniam nunc vivimus, si vos statis in Domino. ⁹ Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum, ¹⁰ nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, et compleamus ea, quae desunt fidei vestrae?

mi, mes jums pranešėme, jog kentėsime prispaudinusi, kaip ir atsitiko, ir kaip jūs žinote. ⁵ Todėl ir aš daugiaus nebepakęsdamas siunčiau patirtų apie jūsų tikėjimą, ar kartais nepagundė jūsų gundytojas, ir ar mūsų darbas neina niekais.

⁶ Bet dabar, atėjus nuo jūsų pas mus Timotiejui ir pranešus mums apie jūsų tikėjimą ir meilę ir joguei visuomet užlaikote gerą apie mus atsiminimą, trokšdami mus išvysti, kaip lygiai ir mes jus; ⁷ tuo, broliai, palinksmintiesame jumyse kiekviename mūsų reikale ir prispaudime per jūsų tikėjimą, ⁸ nes dabar mes gyvi esame, jei jūs stovite Viešpatyje. ⁹ Nes kokią gi dėkojimą mes galime atiduoti Dievui už jus visame džiaugsmo, kuriuo džiaugiamės jūsų dėlei mūsų Dievo akyvaizdoje, ¹⁰ naktį ir dieną daugiaus meldamies, kad išvystumėm jūsų veidą ir atpildytumėm tai, ko netenka jūsų tikėjimui?

atkartoto Apaštalo mokslo.—(5) *Todėl ir aš...* Augšč. 1 eil. šv. Povilas išreiškė vien troškimą matyti Tesalonikiečius; dabar jis pridėda ir kitą Timotiejaus pasiuntinystės priežastį, butent rupestį apie jų tikėjimą; jis nori patirti apie Tesalonikiečių tikėjimą, ar jie pasilieka ištikimi Jėzui Kristui.—*Gundytojas*: tas pats šetonas, kurs sutrukdė Povilo sugrįžimą Tesalonikon.

6—10. Tesalonikiečiai gali pažinti Povilo į juos meilę ir iš didžio džiaugsmo, su kuriuo jis priėmė Timotiejaus atneštas žinias apie jų išvėrmę tikėjime ir apie jų meilę į Dievą ir į Apaštalą. Tos žinios paragino jį karščiaus dėkoti Dievui ir labiaus maldauti, kad galėtų sugrįžti Tesalonikon.

(6) *Bet dabar...* Nekantriai lauktas Timotiejaus sugrįžimas padarė Povilui didį džiaugsmą, ir tai duoda jam progą, dar sykį parodyti savo pilną meilės širdį.—*Pranešus*. Gr. εὐαγγελισαμένους, atnešus

geras žinias.—*Tikėjimą ir meilę*. Tais dviem žodžiais išreiškias yra tikrai geras krikščioniškas Tesalonikiečių gyvenimas.

—(7) *Tuo...* Geros žinios apie Tesalonikiečių tikėjimą (*per jūsų tikėjimą*) buvo Apaštalui džiaugsmo priežastimi. Tame džiaugsmo jis nebejautė savųjų vargų sunkumo.—*Reikale ir prispaudime*. Tais žodžiais pažymėti yra visi pagonių Apaštalo sielvartai ir kentėjimai, tarp kurių žymią vietą buvo užėmęs rupestis apie Tesalonikiečius.—(8) *Nes dabar...* Povilas anot 1 Kor. 15, 31, mardamas savo tarnystės vargus, jautėsi lyg-kad mirštančiu; bet kada jis atsižveigdavo į savo kentėjimų tikslą ir pasekmes, į dušių pašventinimą, tuomet jis vėl jausdavo save atgijančiu. Jo gyvenimas tarsi priklausė nuo jo įsteigtųjų bažnyčių gyvenimo.—*Stovite*: tvirtai laikotės tikėjimo į Jėzų Kristų.—(9) *Nes kokią gi...* Joks dėkojimas negali būti pavadintas užteklinu už išskaitytas (7 ir 8 eil.) Dievo geradarystes.—(10)

¹¹ Ipse autem Deus, et Pater noster, et Dominus noster Jesus Christus dirigat viam nostram ad vos. ¹² Vos autem Dominus multiplicet, et abundare faciat caritatem vestram in invicem, et in omnes, quemadmodum et nos in vobis: ¹³ ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum et Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis ejus. Amen.

¹¹ Patsai gi Dievas ir mūsų Tėvas ir mūsų Viešpats, Jėzus Kristus, tenukreipia mūsų kelią prie jūsų. ¹² Jus gi Viešpats tepadaugina ir tepagausina jūsų meilę vienu į kitus ir į visus, kaip ir mes ją turime, ¹³ kad jūsų širdis būtų pastiprintos be papeikimo šventume, Dievo ir mūsų Tėvo aktyvaizdoje, atėjime mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, su visais jo šventaisiais. Amen.

II. 1. Paraginimas saugoties paklydimų ir augti dorybėse.

Caput IV. ¹ De cetero ergo, fratres, rogamus vos et obsecramus in Domino Jesu, ut quemadmodum accepistis a nobis quomodo oporteat vos ambulare, et placere Deo, sic et ambuletis, ut abundetis magis. ² Scitis enim quae praecepta dede-

4. Perskyrimas. ¹ Toliaus tat, broliai, prašome jus ir maldaujame Viešpatyje Jėzuje, kad kaip išmokote nuo mūsų, kaip jums reikia elgties ir įtikti Dievui, taip ir elgtumėtės, idant darytumėt didesnę pažangą. ² Nes žinote, kokiuos aš jums daviau

Atpildytumėm... Nors Tesalonikiečių tikėjimas buvo tvirtas, bet jų tikėjimo mokslas nebuvo dar visai užbaigtas ir pilnas; jis reikalavo papildymo: ta ir buvo svarbiausi priežastis, kodėl Apaštalas norėjo taip karštai pamatyti Tesalonikiečius.

^{11-13.} Pirmą gromatos dalį Apaštalas užbaigia malda į Dievą, kad jam būtų leista sugrįžti pas Tesalonikiečius, ir kad jie darytų pažangą dorybėse.

(11) *Patsai gi...* Dievas Tėvas ir jo Sūnus, mūsų Viešpats, Jėzus Kristus, turi vieną ir tą pačią prigimtį, vieną ir tą pačią galybę, todėl Apaštalas deda žodį, *nukreipia*, vienskaitlyje: *απεθόδωκε*, dirigat.— (12) *Jus gi...* Anot gr., Viešpats teduoda jums augti ir gausinties meilėje vienu į kitus.— *I visus*: į visus žmones, taipogi ir į persekiotojus.— (13) *Kad jūsų širdis...* Meilės įsigausinimo pasekmė bus krikščionių sutvirtėjimas šventume ir tokio būdu prisitaismas stoti be baimės ir papeikimo pasaulio paaiškoje prieš Kristų, ateisiantį su savo šventaisiais į teismą.

Antroje gromatos dalyje (4, 1-5, 22) Apaštalas ragina Tesalonikiečius sergėti

ties visų paklydimų, augti dorybėse ir pridėda kaikiuriuos pamokymus apie antąjį Kristaus atėjimą.

^{1-12.} Apaštalas po apskrito perspėjimo užlaikyti visus paduotuosius įsakymus (1, 2) ypač juos ragina užlaikyti kiekvienam stoviui tinkančią nekaltybę (3-5), labiausiai gi sergėtis svetimtėrystės, kuri yra paniekinimu Dievo (6-8), augti jau esančioje pas juos broliškoje meilėje (9-10) ir būti savo geru pasiėgimu visiems pavyzdžiu (11-12).

(1) *Toliaus tat...* Tais žodžiais Apaštalas sujungia sekancius perspėjimus su tuo, kas augščiaus pasakytą. Prasymas ir maldavimas *Viešpatyje Jėzuje* darosi perspėjimu paties Jėzaus Kristaus.— *Kaip išmokote...* Apaštalas, nors tik trumpą laiką buvo Tesalonikiečių tarpe, vienok davė gana daug pamokymų apie dorinį gyvenimą: todėl jiems dabar gana yra juos atsiminti ir pildyti.— *Kaip reikia elgties*, ko reikalauja Evangelijos mokslas. Doro pasiėgimo tikslas yra įtikti Dievui.— *Pažangą*— krikščioniškoje tobulybėje.— (2) *Per Viešpatį Jėzų*. Apaštalo įsakymai ejo nuo Viešpaties Jėzaus, kurs yra Tesalonikiečių Viešpats,

rim vobis per Dominum Jesum. ³ Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineatis vos a fornicatione. ⁴ Ut sciatis unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, et honore: ⁵ non in passione desiderii, sicut et gentes, quæ ignorant Deum: ⁶ et ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, et testificati sumus. ⁷ Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificatio-

isakymus per Viešpatį Jėzų. ³ Nes ta yra Dievo valia jūsų pašventinimas, kad prisitūrėtumėt nuo paleistuvystės, ⁴ kad kiekvienas iš jūsų mokėtų laikyti savo indą šventume ir padorume, ⁵ ne pageidimo geidulyje, kaip pagonis, nepažįstantis Dievo, ⁶ ir kad niekas neperžengtų ir neapgautų savo brolio reikale, nes Viešpats yra viso to atkeršytojas, kaip pirmą sakėme ir liudijome. ⁷ Nes Dievas nepavadino mūsų į susitepinimą, bet į pašventinimą. ⁸ Taigi, kas tai paniekina, ne žmogų paniekina

ir jo vardu buvo jiems duoti.— (3) *Nes ta yra...* Apaštalas primena kaikiuriuos atskirus įsakymus, duotus vardan Kristaus Tesalonikos krikščionims.— *Pašventinimas.* Dievui įtikti galima ne per išviršines dovanas ir apeigas, bet jis reikalauja, kad mes patys butumėm šventi. Plg. Žyd. 12, 14. Apaštalas tuojau nurodo to šventumo dalį, kaip ji turi apsirinkti.— *Prisitūrėtumėt...* Kad sergėtumėtės viso, kas priešinga yra nekaltybei. Naujatikiams krikščionims toks perspėjimas buvo labai reikalingas, nes jie gyveno tarp pagonių, kurie visai už nieką laikė nekaltybės dorą, o ir patys pirm atsivertimo gal buvo paskendę paleistuvystėje.— (4) *Laikyti savo indą.* Tas metaforiškas išsireiškimas yra dvejetainis aiškinamas. Vieni komentatoriai, pasiremdami ant 1 Petr. 3, 7, ypač gi ant žodžio *καθαρι*, kurį ima prasmėje „įgyti, acquirere“, sako, kad indas, *σκευος*, reiškia čionai ištekėjusią moteriškę, pačią, ir taip supranta sakinį: kad išvengus paleistuvystės, naudokitės teisingai ir šventai moteryste ir nepasiduokit pagonių paklydimams. Plg. 1 Kor. 7, 2. 9. Kiti aiškintojai (Tert. Auks. Teodor. Teof.) sako, kad žodis *σκευος* reiškia kiekvieno krikščionies kuną, kurį reikia laikyti šventume, užlaikyti šventą ir nesuteptą. Plg. 2 Kor. 4, 7, kame indu pavadintas žmogaus kunas. Priegtam žodis *καθαρι*, nors tankiausiai reiškia „įgyti“, bet taipogi ir „valdyti, laikyti“.— Tas antrasis aiškinimas regisi yra labiau priimtinas.— (5) *Ne pageidumo...* Stoka pažinimo tikrojo Dievo bu-

vo pas pagonis jų paleistuvystės, kaip ir daugelio kitų paklydimų, priežastimi: Dievas leidė jiems įpulti į visokius prasiikaltimus, nes jų atsitolinimas nuo Dievo yra neišvengiamas. Plg. Rym. 1, 14. 26.— (6) *Ir kad...* Gana daug egzegėtų pirmąją šitos eil. dalį aiškina nebe apie paleistuvystės saugojimąsi, bet apie vengimą visokios neteisybės pirklystės reikaluose. Nors ir toks perspėjimas galėjo būti reikalingas Tesalonikiečiams, nes godulystė buvo viena iš didžiausių prasiikaltinusių pagonystės ydų, vienok, regisi, tikresnis yra ir visos šitos eil. aiškinimas apie tos pačios paleistuvystės vengimą; nes ir toliaus Apaštalas kalba apie tą patį dalyką, ir žodžiai *ἐν τῷ πρᾶγματι* (cum articulo), rodosi aptariai žinomą reikalą, apie kurį pradėta buvo kalbėti. Taigi, anot kitų aiškintojų, Apaštalas ypač užgina čionai svetmoterystę, kuri juk ir yra didžiausias pažeidimas artimo reikalų, šventų jo teisių.— *Nes Viešpats...* Tais žodžiais Apaštalas primena liudną paleistuvių likimą. Plg. Žyd. 13, 4.— (7) *Nes Dievas...* Ta yra priežastis, kodėl Dievas kietai baus paleistuvius. Žmogus savo krikščioniškame gyvenime butinai turi taikyties prie pažintos Dievo valios.— (8) *Taigi...* Išvedimas iš augščiau pasakytų dalykų: jei kas paniekintu tą paraginimą į nekaltbę, nebus tai paniekimas žmogaus, Povilo, bet paties Dievo, nes jis įsako krikščionims nekaltbę.— *Davisi...* Kaltbė butu tuo didesnė, kad per ją butu paniekinta ir šv. Dvasia. gyvenanti tikinčiųjų širdyse.

nem. ⁸ Ita que qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

⁹ De caritate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: ipsi enim vos a Deo didicistis ut diligatis invicem.

¹⁰ Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos fratres ut abundetis magis, ¹¹ et operam detis, ut quieti sitis, et ut vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis: ¹² et ut honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt: et nullius aliquid desideretis.

bet Dievą, davusį taipogi savo šventąją Dvasią mumyse.

⁹ Apie brolišką gi meilę nėra reikalo jums rašyti; nes jūs patįs nuo Dievo išmokote kits kitą mylėti. ¹⁰ Nes tai jūs ir darote visiems broliams visoje Makedonijoje. Meldžiame gi jus, broliai, kad padarytumėt dar didesnę pažangą, ¹¹ ir stengtumėtės būti ramūs, atlikti savo reikalus ir darbuoties savo rankomis, kaip jums įsakėme, ¹² ir padoriai elgties iš atžvilgio į tuos, kurie lauke yra, ir nieko nuo ko nors negeisti.

3. Povilo pamokymai apie antrąjį Kristaus atėjimą.

¹³ Nolunus autem vos ignorare fratres, de dormientibus, ut

¹³ Nenorime gi, broliai, kad jūs nežinotumėt apie užmigų-

(9) *Apie brolišką...* Apaštalas, sakydamas, kad nėra ir reikalo rašyti Tesalonikiečiams apie brolišką meilę, tuo pačiu pažymi, kaip labai reikia branginti tą meilę; draug jis išreiškia pagyrimą už jau esančią jų tarpe meilę.—*Nes jus...* Dievo Dvasia, esanti krikščionių širdyse (8 eil.), duoda jiems pamokymus; tarp kitų dalykų ji moko mylėti kits kitą.—(10) *Nes tai jus...* Apie Tesalonikiečių meilę liudija jų pasielgimas, nes jie, Dievo pamokyti, myli visus. Tame dalyke jiems reikia tik daryti nuolatinę pažangą, nesustojant taip gražiame darbe. Tai šv. Povilas ir išreiškia sakiniu: *Meldžiame...*—(11) *Ir stengtumėtės...* Iš tų žodžių pasirodo, jog Tesalonikiečių gyvenime buvo atsiradęs šoks toks neramumas, regimai dėlto, kad kaikurie tikintys, laukdami veikaus atėjimo Kristaus į teisumą, buvo pradėję apsileisti savo kasdieniniuose darbuose (plg. žem. e. 12... 2 Tes. 2, 1...). Todėl Apaštalas duoda pamokymus, kas ištikrųjų reikia daryti.—*Darbuokite savo rankomis.* Tas perspėjimas nurodo, kad tikinčiųjų dauguma Tesalonikoje buvo paprasti rankpelniai iš žemėsniųjų luomų.—(12) *Padoriai...* Krikš-

čionims reikia darbuoties, kad jiems niekas negalėtų daryti jokių prikašiojimų.—*Kurie lauke yra:* kurie nėra Bažnyčios sunys, nekrikščionys, taigi, žydai ir pagonys.—*Nieko nuo ko nors...* Reikia ir dėlto patiems darbuoties, kad būti neprigulmingiems nuo svetimos labdarystės, kad nieko savimi neapsunkinti.

13-18. Kadangi Tesalonikiečiai buvo neramūs ir susirupinę dėlai nežinomo jiems likimo tų, kurie miršta pirm antrojo Kristaus atėjimo, todėl Apaštalas moko, jog jie taip prisikels, kad pasitiks ateinantį Viešpatį draug su tais, kuriuos Kristus rus tebesančius gyvais.

(13) *Nenorime gi...* Tokį išsireikimą Apaštalas paprastai vartoja, kada nori apsaityti nežinomus dalykus arba apreikšti paslaptis (plg. Rym. 1, 13; 11, 25. 1 Kor. 10, 1... 2 Kor. 11, 3).—*Apie užmigusius:* apie numirusius. Mirtis yra tik trumpas miegas, jei ją palyginsime su sekanciu prisikėlimu ir amžinu gyvenimu.—*Nenuliustumėt...* Povilni iškelia-vus, regimai buvo numirę Tesalonikoje kaikurie iš ištikėjusių krikščionių. Tai buvo priežastimi didžio nuliudimo gyvie-

non contristemini sicut et ceteri, qui spem non habent. ¹⁴ Si enim credimus quod Jesus mortuus est, et resurrexit: ita et Deus eos, qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo. ¹⁵ Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non praeveniemus eos, qui dor-

sus, idant nenuliustumét, kaip ir kiti neturintys vilties. ¹⁴ Nes jei tikime, jog Jėzus numirė ir prisikėlė, taip ir Dievas užmigusius per Jėzų atves su juomi. ¹⁵ Nes tai jums sakome sulig Viešpaties žodžio, kad mes, kurie gyvi esame, kurie palikti esame iki Viešpaties atėjimui, nepranoksime užmigusiujų. ¹⁶

siems. Nuliudimas buvo sukeltas ne tik skaudžiu persiskyrimu su mylimaisiais, bet taipogi ir abejone, ar jų numirusieji turės dalį linksmybėse garbingo Kristaus atėjimo, kurio jie tikėjosi susilaukti dar prie savo gyvos galvos. Apaštalas, duodamas tame dalyke pamokymus, visupirma žadina juos apskritai nepasiduoti nuliudimui, kaip ir kiti neturintys vilties, t. y. pagonis, kurių beut dauguma tuo laiku skaitė mirtį amžinu miegu. Nėginą Apaštalas apverkti numirusius dėlei įvykusio su jais laikinio persiskyrimo, bet tik perspėja, kad to nedarytu tokiuo budu, lyg nebeturėtu apie juos jokios vilties — (14) *Nes jei tikime.* Žodžiais „jei tikime“ išreikšta ne abejonė, bet tikras neabejotinas dalykas, iš kurio daromas taipogi tikras išvedimas. Palyginimas vienok neišsina visai griežtas, dėlei perdidžio jo sutrumpinimo. Sakinio gi mintis yra: Kadangi mes tikime, jog Jėzus numirė ir prisikėlė, todėl turime tikėti, jog Dievas numirusius per Jėzų atves su juomi. Trumpais žodžiais šv. Povilas išreiškia savo mokslą apie didžiausią vienybę tarp Kristaus ir tikinčiųjų, darančią iš jų vieną organizmą, vieną kuną, kuriame Kristus yra galva, krikščionys sąnariai. Kas darosi su ta dieviškąja galva, tas pats darosi ir su jos myštiškais sąnariais: jie numirė su Kristumi, jie dalyvaus ir jo prisikėlime. Plg. Rym. 6, 3.— *Per Jėzų.* Tuos žodžius vieni aiškintojai jungia su „užmigusius“, matydami juose pažymėjamą krikščionių, numirusiujų vienybėje tikėjimo ir meilės su Jėzumi. Bet geriaus yra, anot kitų, jungti juos su žodžiu „atves“, nes Apaštalo mintis yra ta, kad Dievas prikėlė Jėzų, jis taipogi per Jėzaus tarpininkystę prikels krikščionis ir juos suvienys su Išganytoju jo garbingame atėjime pasaulio pabaigoje.— (15) *Nes tai...* Apaštalas trumpai aprašo antrąjį Kristaus atėjimą.— *Sulig Viešpaties žodžio.*

Apaštalas čionai regimai primena jam duotą ypatingą Kristaus apreiškimą (Auks. ir k.), o ne Išganytojo žodžius, pasakytus visiems mokyčiniams (plg. Mat. 24, 31).— *Kad mes...* Čionai kalbama apie tuos krikščionis, kurie tebebus gyvi, kada Išganytojas ateis teistų gyvų ir numirusiujų. Apaštalas, minėdamas pasaulio pabaigą (Rym. 13, 11. 1 Kor. 15, 51, 52. 2 Kor. 5, 4) tarsi stato ir save tarpe jų, kurie gyvendami ant žemės susilauks tos pabaigos; bet yra tai tik retoriškas kalbėjimo budas ir visai nereikia, buk Apaštalas tikėtu į veikų Kristaus atėjimą. Toki yra nuomonė apie Apaštalo žodžius Auks., Teod. ir kitų egzegtų katalikų. Apaštalas visai neturi užnamymo aptarti arčiaus Kristaus atėjimo laiką, nes truputį žem. 5, 1.— išpažįsta, jog pats jo nežinąs. Jis tik aprašo kokioje eilioje tas atėjimas įvyks, ir pažymi, jog bus žmonės, kurie jo gyvi susilauks.— *Nepranoksime.* Tesalonikiečiai bijojosi, kad jų numirusieji gali visai nedalyvauti Kristaus atėjimo linksmybėse. Apaštalas gi sako, kad jie turės lygią dalį su tais, kurie gyvens anuo laiku.— (16) *Nes pats Viešpats...* Paminėdamas kaipurias aplinkybes Viešpaties atėjimo, šv. Povilas išparodo, kad gyvieji nepranoks numirusiujų. Viešpaties atėjimas aprašytas yra panašiai į Dievo apreiškimą ant Sinajaus kalno. 2 Moz. 19, 11.— *Kada bus duotas paliepimas* — prisikelti numirusiems. Paliepimas bus duotas Dievo arba Viešpaties Jėzaus Kristaus, apgarsintas gi Arkaniolo (anot Tom. Akv., Mikolo) balsu ir Dievo trimito skambėjimu (plg. 1 Kor. 15, 52). Tiems ženkams apsirėiskiant, nužengs iš dangaus Kristus skaitlingų aniolų būriais apstotais, ir tuomet įvyks dalykai, kurie turi nuraminti nuliudusius Tesalonikiečius.— *Numirusieji, kurie...* t. y. teisingieji, šventi, buvusieji Kristaus sąnariai.— *Prisikels pirmi.* Anot tikresnio gr. skai-

mierunt. ¹⁶ Quoniam ipse Dominus in jussu, et in voce Archangelī, et in tuba Dei descendet de cælo: et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. ¹⁷ Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus. ¹⁸ Itaque consolamini invicem in verbis istis.

Caput V. ¹ De temporibus autem, et momentis fratres non indigetis ut scribamus vobis. ² Ipsi enim diligenter scitis quia dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. ³ Cum enim dixerint pax, et securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, et non effugient. ⁴ Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos

Nes pats Viešpats, kada bus duotas paliepinas, ir atsilieps Arkaniolo balsas ir Dievo trimittas, nužengs iš dangaus; ir numirusieji, kurie yra Kristuje, prisikels pirmi. ¹⁷ Paskui mes, kurie gyvi esame, kurie palikti esame, busime draug su jais pagauti debesyse, priešais Viešpatį į orą, ir taip busime visuomet su Viešpačiu. ¹⁸ Taigi, palinksinkite vieni kitus šiais žodžiais.

5. Perskyrimas. ¹ Apie laikus gi ir valandas nereikalaujate, broliai, kad mes jums rašytumėm. ² Nes jūs patįs gerai žinote, jog Viešpaties diena, kaip vagis naktį, taip ateis. ³ Nes kada sakys: ramybė ir nėra ko bijoties, tuomet ateis ant jų stailgi prapultis, kaip skausmai nėščiai moteriškai, ir jie neišbėgs. ⁴ Jūs gi, broliai, neesate tam-

tymo: prisikels pirmoje vietoje; taigi, jie net pranoks krikščionis, kurie dar tebebus gyvi anuo laiku.— (17) *Paskui mes...* Visa darysis su nepaprastu greitumu. Plg. 1 Kor. 15, 52.— *Busime draug su jais...* Nepergalima įiega patrauks visus be skirtumo tarp gyvųjų ir numirusių priešais Kristų iš pradžios į žemesnes padangės dalis, iš ten gi į dangų, kame ir išsipildys tobulai pilni paguodos žodžiai: *ir taip busime visuomet su Viešpačiu.*— Apaštalo žodžiai apie tuos, kurie gyvi susilauks antrojo Kristaus atėjimo, palieka neišristą klausimą, ar jie turės bent valandai numirti, ar ne. Aug. Tom. sako, jog taip; graikų šv. tėvai, Tert. Jier., jog ne. Nors mirties baismė skirta yra visiems žmonėms (Rym. 5, 12), bet nėra butinai reikalo, kad ant visų ji būtų išpildyta.— (18) *Taigi...* Apaštalo pamokymas turėjo pilnai prashalinti Tesalonikiečių rūpesčius apie jų numirusiųjų likimą.

5, 1-11. Tiems, kurie labai žingeidžiai teiravosi apie Kristaus atėjimo laiką, Apaštalas primena, ką jis jiems jau pirma buvo sakęs, būtent, jog Viešpats ateis netikėtai ir nelauktai (1-3), todėl

gi reikia visiems budėti ir būti apsisarvojusiems, kaip kokiais ginklais, tikėjimo, vilties ir meilės dorybėmis.

(1) *Apie laikus...* Kuomet Viešpats ateis teismo darvų.— *Nereikalaujate...* Kodėl Tesalonikiečiams nereikalingas pamokymas, apie tą dalyką Apaštalas sako sek. eil.— (2) *Nes jūs...* Tesalonikiečiai jau pirma buvo gavę iš šv. Pavilo užtekintus pamokymus.— *Viešpaties diena:* teismo diena, kurioje ateis Viešpats.— *Kaip vagis...* Tokiuo palyginimu buvo Tesalonikiečiams paaiškinta, kaip nežinoma yra Viešpaties atėjimo diena, o draug kaip ji pavojinga, ir kaip labai reikalingas yra atsargumas jos laukime. Plg. Mat. 24, 43-44. Luk. 12, 39. 2 Petr. 3, 10.— (3) *Nes kada sakys...* pasaulio vaikai, gyvensiantieji paskutinėse dienose prieš teisimą.— *Ramybė...* Kadangi teismo diena užtikis juos nesirupinančius išganymu ir atsitolinusius nuo Dievo, todėl ji bus jiems prapulties diena.— *Kaip skausmai...* Palyginimas tankiai vartojams S. Į. Dievo bausmės išreikšti. Jis įvaizdina skausmąumą, smarkų, neišvengiamą.— *Neišbėgs.* Piktų pasaulio vaikų pasmerkimas yra visai tikras. Plg. 2 Tes. 1, 9.— (4) *Jūs gi...* Tikriems krikščionims

dies illa tamquam fur comprehendat: ⁵ omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum. ⁶ Igitur non dormiamus sicut et ceteri, sed vigilemus, et sobrii simus. ⁷ Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. ⁸ Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, induti lorica fidei, et caritatis, et galeam spem salutis: ⁹ quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum, ¹⁰ qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus. ¹¹ Propter quod consolamini invicem: et aedificate alterutrum, sicut et facitis.

sybėse, kad jus ana diena, kaip vagis, pagautu, ⁵ nes jus visi šviesos vaikai esate ir dienos vaikai: mes neesame nakties, nei tamsybių. ⁶ Todėl nemiegokime, kaip ir kiti, bet budėkime ir bukime blaivus. ⁷ Nes kurie miega, naktį miega; ir pasigeriantieji naktį girti yra. ⁸ Mes gi, kurie dienos esame, bukime blaivus, apsilkę tikėjimo ir meilės šarvu ir turėdami kaipo šalną išganymo viltį. ⁹ Nes Dievas mūsų nepaskyrė rustybei, bet išganymo įgijimui per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, ¹⁰ kursai už mus numirė, kad mes, ar budime, ar miegame, draug su juo mi gyvi būtumėm. ¹¹ To dėlei palinksinkite kits kitą ir pasimokykite kits kitą, kaip jus ir darote.

Kristaus atėjimo diena nebus netikėta, nes jie nuolat budi. Jie nėra *tamsybėse* atsitolinimo nuo Dievo, neprietelystėje su juo, ir todėl Viešpaties atėjimo diena negali jų užklupti, kaip vagis, netikėtai. —(5) *Nes jus visi...* Apaštalas nurodo priežastį, kodėl Tesalonikiečiai neprivalo bijoties Viešpaties teismo: jie yra *šviesos...* ir *dienos vaikai*, t. y. jie teisūs ir šventi, šventumas yra tarsi jų prigimtimi, jie gyvena šventybėje. —*Mes...* Apaštalas prisivienija prie Tesalonikos krikščionių, kad parodytu, kaip jis bjaurisi dorinėmis tamsybėmis. —(6. 7) *Todėl...* Apaštalas daro praktišką pritaikymą to, ką pasakė anksčiau. 4 eil. Naktis, tamsybės laikas, paprastai skiriama yra miegui. Senobėje (o dažnai ir dabar) naktis buvo daromi pokiliai, kurie pavirsdavo orgijomis. Kadangi krikščionims neprivalo būti tamsybių, dvasiškos nakties, todėl jiems nevalia miegoti dvasiškai, t. y. gyventi išleptu gyvenimu, ne valia pasiduoti girtuokliavimui, kurs čia yra apskritai visokio dorinio ištvirtimo paveikslas. —(8)

Apsilvėk... Apaštalas pereina nuo tamsybių prie dvasiškų šarvų apsigynimui nuo tamsybių, taip pat kaip tai daro Rym. 13, 12. 13. Plg. Ef. 6, 13-17, ir mini du svarbiausius apsigynimo ginklus, kuriems duoda įvaizdina tris teologiškas dorybes, kaip svarbiausias krikščionių žymes. —(9) *Nes Dievas...* Vilties paminėjimas duoda Apaštalui progą nurodyti ir tvirtą pamatą, ant kurio ji remiasi: Dievas mus paskyrė amžinam išganymui, o ne pasmerkimui, nes mus atpirko per Jėzų Kristaus mirtį. —(10) *Kad mes, ar budime...* Kadangi Kristus už mus numirė, todėl reikia mums gyventi nauju gyvenimu. Žodžiai „budime, miegame“ turi čionai kitokią prasmę, negu 6. eil.; nes ten antrasis žodis reiškia nuodėmingą gyvenimą; čionai gi Apaštalas lyg-kad sako: ar mes gyvi tebesame, ar jau numirė. —(11) *Todėl...* Straipsnio užbaigimas panašus į tą, kurį matėme 4, 17. — *Pasimokykite*, darydami gerą įtakmę ant savo artimų žodžių ir pavyzdžių. — *Kaip jus ir darote*. Gražus Tesalonikiečių pagyrimas.

3. Nauji paraginiai pavaldiniams ir vyresniesiems pildyti jų pareigas, o visiems gerai naudoties dvasiškais dovanomis ir saugoties nusidėjimų.

¹² Rogamus autem vos fratres ut noveritis eos, qui laborant inter vos, et praesunt vobis in Domino, et monent vos, ¹³ ut habeatis illos abundantius in caritate propter opus illorum: pacem habete cum eis. ¹⁴ Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. ¹⁵ Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, et in omnes.

¹⁶ Semper gaudete. ¹⁷ Sine intermissione orate. ¹⁸ In omni-

¹² Meldžiame gi jus, broliai, kad pripažintumėt tuos, kurie darbuojasi tarp jūsų, ir yra vyresniais ant jūsų Viešpatyje, ir jus perspėja, ¹³ kad juos laikytumėt didesnėje meilėje dėlei jų darbo; gyvenkite su jais ramybėje. ¹⁴ Meldžiame gi jus, broliai, drauskitės neramiusius, paguoskite silpnaširdžius, palaikykite silpnuosius, bukite kantrūs su visais. ¹⁵ Veizdėkite, kad ne vienas neatiduotu kam nors pikta už pikta, bet visuomet stengkitės daryti, kas yra gera, kits kitam ir visiems.

¹⁶ Visuomet džiaugkitės. ¹⁷ Melskitės be paliovos. ¹⁸ Visame

12—15. Grįždamas prie paraginių, Apaštalas primena pavaldiniams ir vyresniesiems jų pareigas, pirmiems įsako dėkingumą, meilę ir santaiką (12. 13), antriems gi rupestį apie doringą pavaldinių pažangą (14. 15).

(12) *Kad pripažintumėm...* Pavaldiniai privalo pažinti savo vadovus, suprasti jų tarnystės ir jiems pavestųjų pareigų svarbumą; tuomet jie išmanys, kaip reikia elgtis iš atžvilgio į tuos vadovus. — *Darbuojasi.* Gr. τοὺς κοινῶντας, sunkiai besidarbuojančius jūsų dėlei. — *Yra vyresniais:* kurie valdo ir turi atsakomybę už dušias. — *Viešpatyje.* Ta valdžia yra dvasiška, pildoma vardan Jėzaus Kristaus. — *Perspėja:* kurie turi pareigą nurodyti paklydimus ir tikrąjį išganyimo kelią. — (13) *Kad juos...* Negana gerbti vyresniuosius; Apaštalas pataria dar juos labai mylėti. — *Ramybėje su jais.* Anot tikresnio gr. skaitymo: ramybėje tarp savęs. — (14) *Meldžiame...* Sekantieji paraginiai regimai atkreipti yra į vyresniuosius. — *Drauskitės neramiusius.* Anot gr. t. perspėkite tuos, kurie yra netvarkoje. Apaštalas turi regimai mintyti tuos pačius, kuriuos jau minėjo augšč. 4, 11, ir apie kuriuos turėjo dar paskiausiai duoti persergėjimus 2 Tes. 3, 6, 11. — *Silpnaširdžius:* nustojusius dėl kokios nors prie-

žasties drąsos ir reikalaujančius pagaudos. — *Silpnuosius:* kurių tikėjimas arba doringis pasielgimas tebėra silpnas. — *Kantrūs...* — ne tik su broliais, bet su visais žmonėmis. Tas perspėjimas atkreiptas yra jau į visus Tesalonikiečius. — (15) *Veizdėkite...* Ypač daug pikta kentėjo krikščionys nuo žydų ir pagonių; vienok jie, sekdami Kristų, privalo visur ir visiems atmokėti geru už pikta.

16-22. Galop šv. Povilas pridėda aprašytus paraginimus turėti dvasišką džiaugsmą, nuolat melsties, naudoties išmintingai dvasiškais dovanomis ir sergėtis kiekvieno nusidėjimo.

(16) *Džiaugkitės...* Kas žino, jog Dievo Apeizda taip surėdo ir priešingumams dalykus, kad jie praverčia išganymui, tas negali būti nuliudęs; o mylėdamas Dievą, jis turi visuomet savo širdyje neišsėmiamo džiaugsmo šaltinį. — (17) *Melskitės...* Apaštalas įsako ne nuolatine be pertrukio maldą žodžiais, nes ji yra negalima. Reikia melsties dažnai žodžiais, visuomet gi reikia taip sutvarkyti mūsų mintis, troškimai, žodžiai ir darbai, kad jais būtų garbinamas nuolat Dievas. Reikia be paliovos turėti maldos dvasia. Plg. Mat. 5, 44. Luk. 6, 27. 28. Rym. 12, 17. — (18) *Visame...* Ne tik laimės valandoje, bet ir nelaimės, nes visa da-

bus gratias agite: haec est enim voluntas Dei in Christo Jesu in omnibus vobis. ¹⁹ Spiritum nolite extinguere. ²⁰ Prophetias nolite spernere. ²¹ Omnia autem probate: quod bonum est tenete. ²² Ab omni specie mala abstinete vos:

dėkokite; nes ta yra Dievo valia Jėzuje Kristuje jums visiems. ¹⁹ Negesykite Dvasios. ²⁰ Nepaniekinkite pranašysčių. ²¹ Visa gi ištirkite; kas gera yra, laikykite. ²² Vengkite visa, kas turi piktumo išvaizdą.

Gromatos užbaiga.

²³ Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, et anima, et corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. ²⁴ Fidelis est, qui voca-

²³ O pats ramybės Dievas teišventina jus visame, kad visa jūsų dvasia, ir dušia, ir kunas užsilaikytu be papeikimo į atėjimą mūsų Viespaties, Jėzaus Kristaus. ²⁴ Ištikimas yra jus

rosi su Dievo valia.—*Nes ta yra...* Perspėjimai, patilpusieji trijose paskutinėse eil. nėra tik šv. Pavolo parėdymais, bet jie paeina iš Dievo valios, kuri skaitytajams apreikšta Jėzuje ir per Jėzų Kristų.—(19) *Negesykite...* Abejonės nėra, kad Apaštalas turi čionai mintyje šv. Dvasią, kuri išliedavo tankiai ant pirmųjų krikščionių savo nepaprastas dovanas pranašystės, kalbų ir k. Ta šv. Dvasia palyginta yra su liepsna, uždegančia krikščionių širdis, kurios jie neprivalo gesyti. Gesymas gi gali įvykti per meilės stoką, nusidėjimus, pasipriešinimą šv. Dvasios veikimui.—(20) *Nepaniekinkite.* Dažniausiai suteikiama šv. Dvasios dovana buvo pranašystė, kuri šv. Rašte reiškia ne tik galėjimą pranešti apie busiančius dalykus, bet ir kiekvieną Dievo valios išreiškimą, padarytą iš Dievo paliepimo. Apaštalas primena skaitytajams reikalingumą labai branginti tą šv. Dvasios dovaną.—(21) *Visa gi...* Apaštalas prideda pilną išminties perspėjimą, kadangi šaly tikrų pranašų tankiai atsirasdavo netikri. Taigi, jei ne valia paniekinėti visų pranašysčių, skaityti jas visas netikromis, arba nereikalingomis, reikia vienok rūpintis išitikrinti, ar jos išties eina nuo Dievo.—*Kas gera yra*—visų pirma pranašystėse, toliaus gi visoks gerumas privalo rasti pritaikymą, krikščionių gyvenime.—(22) *Vengkite...* Visoks piktumas, visa, kame tik yra nusidėjimas, turi būti toli nuo Kristaus išpažintojų.—*Išvaizdą.* Vulgata stačiai kalba apie reikalingumą saugoties to, kas turi išvir-

šinę nusidėjimo išvaizdą, kad nedavus papiktinimo artimams.

23—28. Gromatos užbaiga susideda iš Dievo pagalbos linkėjimo, pasveikinimo, įsakymo, kad gromata būtų perskaityta viešai ir apaštališko palaiminimo.

(23) *O pats...* Visos žmonių pastangos neturės gerų pasekmių be Dievo pagalbos; todėl šv. Pavilas karštai meldžia, kad Viešpats suteiktų tą pagalbą.—*Ramybės Dievas:* Dievas, suteikiantis tikrą laimę, o per tai ir ramybę dušiai, kuri jautiasi sutaikyta su savo Sutvėtoju ir Teisėju.—*Tepašventina...* Tesalonikiečiai jau gyveno krikščioniškoje šventybėje (3, 13), bet Apaštalas trokšta, kad jų tobulumas būtų dar pilnesnis.—*Visame.* Anot gr. t. jus visus, visą jūsų esybę, ką nurodo ir sekantieji žodžiai.—*Dvasia ir dušia...* Apaštalas nedaro tikro reališko skirumo tarp dvasios ir dušios, kaip du viejų veikėjų. Jam yra tai tik vienas ir tas pats veikėjas, tik apsvarstomas iš dviejų atžvilgių. Jis vadinasi dvasia, viršesnioji dušia kaip tučtuojas proto, liuosos valios ir t. t.; vadinasi gi dušia, arba žemesnioji dušia, kaip kuno gaivintojas, kaip turintis santykius su jausmais. Plg. 1 Kor. 15, 44. Zyd. 4, 12.—*Į atėjimą...* Apaštalas trokšta, kad Tesalonikiečiai taip būtų šventi, liوسي nuo nusidėjimų, pilni dorybių, kad nereikalaustu bijoties jokio papeikimo nuo viršausiojo Teisėjo antrame Kristaus atėjime.—(24) *Ištikimas...* Tesalonikiečiai gali tikėtis nuo Dievo reikalingos pagalbos tobulam šven-

vit vos: qui etiam faciet. ²⁵ Fratres orate pro nobis. ²⁶ Salutate fratres omnes in osculo sancto. ²⁷ Adjuro vos per Dominum ut legatur epistola haec omnibus sanctis fratribus. ²⁸ Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

pavadinusis, kurs ir padarys. ²⁵ Broliai melskitės už mus. ²⁶ Pasveikinkite visus brolius šventu pabučiavimu, ²⁷ Maldauju jus per Viešpatį, kad šita gromata butu perskaityta visiems šventiesiems broliams. ²⁸ Musų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, malonė teesie su jumis. Amen.

tumui pasiekti; nes pats Dievas juos yra pavadinęs į krikščionystę ir šventumą: jis gi yra ištikimas savo pažadėjimuose; todėl jis padės įvykdyti, ko tas jo pavadinimas reikalauja.—(25) *Už mus*. Kaip Apaštalas meldžiasi už skaitytojus (1, 2; 2, 13...), taip ir jie privalo už jį pasimelsti.—(26) *Pasveikinkite*... Rytų kraštuose pasveikinimas buvo išreiškiamas pabučiavimu. Veiz. apie tai Rym. 16, 16

1 Kor. 16, 20...—(27) *Maldauju*... Gromata regimai buvo nusiųsta bažnyčios vyresniesiems. Apaštalas labai trokšta, kad jos turinį patirtu visi tikintieji, nes joje randasi visisiems svarbios žinios apie Povilo meilę į visus, apie jo norą sugrįžti Tesalonikon, reikalingi pamokymai ir perspėjimai.—(28) *Musų*... Plg. 1 Kor. 16, 23 ir k.





ANTRJOI GROMATA I TESALONIKIEČIUS.

I V E D I M A S.

1. Neilgai trukus po pirmosios gromatos išsiuntimo Tesalonikon, šv. Povilas gavo naujas žinias apie Tesalonikiečių bažnyčios stovį. Krikščionis, nors smarkiai už savo tikėjimą persekiojami, tvirtai laikėsi prieš savo priešų užpuldinėjimus. Broliška meilė jų tarpe buvo sustiprėjusi, o jų tikėjimas augo. Klausimas vienok apie Kristaus atėjimą netik jiems nepaaiškėjo, bet dar labiau susipainiojo. Tiesa, pirma pas juos buvusi baimė apie numirusių likimą išnyko visai; užtat prasiplatino nuomonė, kad pasaulio pabaiga esanti visai arti. Vieni, pasiremdami ant savo svajonių, sakėsi gavę apie tai Dievo apreiškimus; kiti gi net priejo prie to, kad nesidrovėjo imti į liudytojus nežinia keno parašytą gromatą, įkalbinėdami melagingai, buk ji esanti Povilo. Iš tų ginčų ir nuo-

monių radosi visai netikusios pasekmės: vienus apėmė baimė laukiamojo Kristaus atėjimo, kiti nekantravo, o atsirado nemaža ir tokių, kurie pradėjo apsileisti savo kasdieniniuose darbuose, arba visai juos metė, kaip jau neberekalingus, ir užsiėmė vien svajoniškai apie turinčius kuoveikiausiai įvykti didžius atsitikimus, padidindami savimi dykaduonių skaitlių.— Povilas, vis tai patyręs, tuojau stengėsi kilstantį pavojų prašalinti ir tuo tikslu parašė antrą gromatą į Tesalonikiečius.

2. Gromatos pradžioje (1, 1—12) su antrašu sujungtas yra dėkojimas Dievui, kuriame Apaštalas giria Tesalonikiečių tvirtumą tikėjime ir ragina juos prie tolesnės ištvermės. Dogmatiškoji dalis (2, 1—16) paskirta pamokymui apie antrąjį Kristaus atėjimą, kurį turi pra-

nokti regimi ženklai: didis krikščionių nuo tikėjimo atpuolimas, pasirodymas didžio suvedžiotojo ir kiti. Antroji dalis (3, 1—15) susideda iš perspėjimų labiausiai tiems, kurie buvo pametę savo darbą ir dykinėdami darė brolių tarpe netvarką. Gromata užbaigta (3, 16—18) palaiminimu ir pasveikinimu, parašytu paties Apaštalo ranka.

3. Palyginimas gromatų į Tesalonikiečius vienos su kita aiškiai nurodo, kad jiedvi parašyti beveik vienu ir tuo pačiu laiku, nes ir jų turinys yra labai panašus, ir dalykų stovis Tesalonicos krikščionių tarpe nekiek arba tik visai mažai tepersimainęs, ir galop antrosios gromatos antrašė paminėti yra tie patys Timotiejus ir Silvanas, kuriu nelabai ilgai pasiliko draug su Apaštalu. Tas paminėjimas dar priparodo, kad antroji gromata buvo parašyta taip-pat Korinte, kaip ir pirmoji, o ne Atėnuose. Ilgesnio laiko tarpas, kaip keletas mėnesių, negalėjo skirti vienos gromatos nuo

kitos; todėl su nemažu tikrumu galima sakyti, kad antroji gromata parašyta buvo ne vėliaus 53 metų vasaros.

Visai klaidinga reikia pavadinti nuomonę kaikurių kritikų, sakančių, buk dabartinė antroji gromata buvusi parašyta anksčiau už pirmąją. Klaidinga yra, nes pats Apaštalas antroje gromatoje mini pirmąją (2 Tes. 2, 14); iš įdvių gi palyginimo pasirodo, kad antroji yra pirmosios papildymu; priegtam antroje gromatoje nebesimato taip didžio įspudžių iš Tesalonicos gyvumo, kurs taip žymus yra pirmoje, parašytoje labai greitai po persiskyrimo su Tesalonikiečiais.

4. Nors prieš antrosios gromatos autentiškumą nemaža abejonių kelia kritikai, spėdami, kad ją parašęs visai kitas autorius, savo nuomonėmis papildydamas ir praplatindamas mokslą apie antrąją Kristaus atėjimą, vienok seniausi neabejotina tradicija skaito ją draug su pirmąja tikru šv. Povilo veikalu (plg. I grom. įvedimą).



Epistola beati Pauli Apostoli ad Thessalonicenses secunda.

Antroji švento Povilo Apaštalo gromata į Tesalonikiečius.

Gromatos įžanga: antrašas ir dėkojimas.

Caput I. ¹ Paulus, et Silvanus, et Timotheus: ecclesiae Thessalonicensium in Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo. ² Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

³ Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, et abundat caritas uniuscujusque vestrum in invicem: ⁴ ita ut et nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, et fide, et in omnibus persecutionibus vestris, et tribulationi-

1. Perskyrimas. ¹ Povilas, Silvanas ir Timotiejus Tesalonikiečių bažnyčiai Dievuje, mūsų Tėvuje, ir Viešpatyje, Jėzuje Kristuje. ² Malonė jums ir ramybė nuo Dievo, mūsų Tėvo, ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus.

³ Mes turime visuomet dėkoti Dievui už jus, broliai, taip kaip verta; nes labai didinasi jūsų tikėjimas ir dauginasi visų jūsų meilė vienų į kitus; ⁴ taip kad ir mes patįs giriamės jumis Dievo bažnyčiose dėlėi jūsų kantrybės ir tikėjimo net visuose jūsų persekiojimuose ir prispaudimuose, kuriuos kenčiate ⁵ pri-

1—12. Gromatos įžanga susideda iš paprasto antrašo (1. 2) ir dėkojimo, kuriame skaitytojai linksmiami yra prispaudimuose ir raginami prie ištvermės. Tai gi, Apaštalas dėkoja Dievui už Tesalonikiečių pažangą tikėjime, broliškoje meilėje, o labiausiai kantrybėje, su kurios pagalba, pakėlę vargus, vertais tapo Dievo karalystės (3—5), nes teisusis Dievas teismo dienoje duos užmokesnį varginamiems, persekiojamiems gi skirs amžiną bausmę (6—10). Norėdamas dar labiau pasitrinti ir paraginti skaitytojus, Apaštalas žada visuomet už juos melsties, kad, gavę didesnes malones, darytu pažangą jėvose dorybėse (11. 12).

(1) *Povilas*... Antrašas visai toks pat, kaip ir 1. grom. (1, 1). — (2) *Malonė*... Veiz. Rym. 1, 7.

(3) *Mes turime*... Apaštalas dėkoja Dievui už sustiprėjimą Tesalonikiečių tikėjimo, jų meilės ir drąsumo persekiojimuose. Kadangi Dievas yra darytojas

visokio gerumo žmoguje, todėl už kiekvieną pritirtą gerumą ir reikia jam dėkoti. — *Nes labai*... Tais žodžiais nurodytas yra dėkingumo dalykas. — (4) *Taip kad*... Pirmoje gromatoje (1, 8) Povilas rašė, jog Tesalonikiečių tikėjimas labai pragarsojęs ir giriamas yra aplinkinėse bažnyčiose, taip kad jam pačiam nebėra reikalo ką nors apie tą tikėjimą sakyti. Dabar jis buvo taip sustiprėjęs, kad Apaštalas skaito teisingu dalyku pasigirti Tesalonikiečiais prieš kitas krikščioniškas draugijas. — *Bažnyčiose* — Achajos, kame Apaštalas darbavosi. — *Dėlei jūsų*... Apaštalas išvardija tuos dalykus, kurie jam duoda progą pasigirti Tesalonikos krikščionimis. Iš čia paaiškėja taipogi, kad prasidėjęs po Apaštalo iškeliavimui iš Tesalonikos vietinių krikščionių persekiojimas visai nesiliovė ir nesimazino. — (5) *Prisparodymui*... Apaštalas, norėdamas paguosti ir padrąsinti Tesalonikiečius jų kentėjimuose, primena jiems gar-

bus, quas sustinetis ⁵ in exemplum justi judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo et patimini. ⁶ Si tamen justum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant: ⁷ et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cœlo cum Angelis virtutis ejus, ⁸ in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, et qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi. ⁹ Qui pœnas dabunt in interitu æternas a facie Domini, et a gloria virtu-

parodymui teisingo Dievo teismo, kad butumêt paskaityti vertais Dievo karalystės, už kurią ir kenčiate; ⁶ kadangi teisinga yra pas Dievą atiduoti prispaudimą tiems, kurie jus spaudžia, ⁷ o jums, varginamiesiems, atilsį su mumis apsiireškime Viešpaties Jėzaus iš dangaus su jo galybės aniolais ⁸ ugnies liepsnoje, atkeršijančio nepažįstantiems Dievo ir neklausantiems mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, Evangelijos; ⁹ jie kentės kančias amžinoje prapultyje toli nuo Viešpaties veido ir nuo jo

bingą atlyginimą kitame gyvenime. Jis tarsi sako: Kad jūs pakeliate persekiojimus kantriai ir be svyravimo, yra tai parodymas teisingo teismo, kurį Dievas padarys su piktaisiais; nes jei Dievas leidžia šiame pasaulyje kentėjimus ant gerųjų, kad juos apvalytų ir išmôgintų, tai kokio gi teismo susilauks piktieji (Anz. Tom.). Plg. 1 Petr. 4, 17. — *Kad butumêt...* Kadangi Dievas yra teisingas, todėl Tesalonikos krikščionys taip tvirti tikėjime bus paskaityti vertais gauti dalį dangaus karalystėje. — *Už kurių...* Taigi, krikščionys galų gale kenčia, kad laimėtų tą karalystę. — (6) *Kadangi...* Vulgatos išsireikšimas *si tamen* nereikšia abejonės, bet tikrą visų pripažintą dalyką. Taigi, Dievo teisingumas reikalauja, kad Tesalonikiečių persekiotojai Kristaus atėjime būtų nubauti, jie gi imtu amžiną užmokesnį, užpelnytą kentėjimais, nors pirmuoju to užmokesnio šaltiniu yra Dievo malonė. — (7) *Atilsį.* Anot gr. t. palengviumą arba paliosavimą, t. y. tokį stovį, kuriame nebebus jokių kentėjimų. — *Su mumis:* su šv. Povilu. Dabar ir pats Apaštalas kenčia ir yra atskirtas nuo Tesalonikiečių. Viltis amžinojo susivienijimo dangiškame atilsyje yra didi paguoda kaip jam pačiam, taip ir jiems. — *Apsiireškime:* antrojo Viešpaties atėjimo dienoje; ji vadinasi apsiireškimu, nes Viešpaties didenybė, jo visagalybė ir visi jo privalumai bus tuomet apreikšti pilnoje šviesoje. — *Iš dangaus,* į kurį Jėzus Kristus yra garbingai įžengęs, ir iš kur jis šlovingai nužengs, apstotas auolų, kurie yra jo palydovais ir jo visagalybės įrankiais. — (8)

Ugnies liepsnoje. Tie žodžiai ne vienaip yra jungiami. Vieni mato juose pradžią sekančio po jų sakinio ir baisų dieviškojo keršto įrankį, kuriuo bus baudžiami atmetieji. Kiti egzegėtai priskaito tuos žodžius prie pirmų jų esančio sakinio ir supranta apie Kristaus atėjimą, sakydami, kad kaip S. Įst. Dievo apsiireikšimai budavo sujungiami su liepsnos pasirodymu, dieviškos šlovės ir galybės ženklų, taip-pat bus ir Kristui apsiireikšiant pasaulio pabaigoje. — *Nepažįstantiems Dievo:* pagonims (plg. Rym. 1, 28. Gal. 4, 8. 1 Tes. 4, 5...) — *Neklausantiems:* žydams, atime antiems apsakojamą Evangeliją (Rym. 10, 3. 16.) Kaip pirmųjų nepažinimas Dievo, taip antrųjų nepaklusnumas Evangelijai paeina iš jų pačių kaltybės, todėl ir jų pasmerkimas yra neabejotinas. — (9) *Jie kentės...* Iš tų Apaštalo žodžių pasirodo pragarų kančių amžinumas. Gražiai sako šv. Jonas Auks.: Jei matai ką nors meliaus ir prakilnaus šiame gyvenime, atsimink Dievo karalystę, ir tuomet niekais laikysi anuos dalykus. Jei matai ką nors baisaus, atsimink pragarą, ir juoksies iš žemiškojo baisumo. Jei užpuola tave kuniški geiduliai, atsimink pragarą ugnį; nes jei žemiški įstatymai gali bausmėmis sulaukyti nuo piktumo, kaip gi daug labiau atsiminimas amžinųjų nesiliaujančių bausmių. — *Toi nuo Viešpaties...* Didžiausi pasmerkųjų bausmė bus nustojimas Dievo (Tom. Mat. 25, 41); taip kaip išrinktųjų laimė ypač susidės iš Viešpaties veido regėjimo (Ps. 11, 7. Mat. 5, 8 ir k.), t. y. iš gyviausio susivienijimo su Dievu

tis ejus: ¹⁰ cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo. ¹¹ In quo etiam oramus semper pro vobis: ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, et impleat omnem voluntatem bonitatis, et opus fidei in virtute. ¹² ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, et vos in illo secundum gratiam Dei nostri, et Domini Jesu Christi.

I. Antrojo Kristaus atėjimo laikas.

Caput II. ¹ Rogamus autem vos fratres per adventum Domi-

galybės šlovės, ¹⁰ kada ateis pašlovintu taptų anoje dienoje ir stebėtinu apsireikštų visuose, kurie bus i tikėję; nes mūsų jums duotasis liudijimas rado tikėjimą. ¹¹ Todėl mes ir meldžiamės visuomet už jus, kad mūsų Dievas jus padarytu vertais savo pavadinimo ir išpildytu su galybe visą gerumo valią ir tikėjimo darbą; ¹² kad mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, vardas pašlovinas butu jūmyse, ir jūs jame pagal malonę mūsų Dievo ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus.

2. Perskyrimas. ¹ Meldžiamė gi jus, broliai, per atėjimą mu-

ir išganytoju.—(10) *Kada ateis...* Sekantieji žodžiai yra paaiškinimu Kristaus galybės šlovės, paminėtos 9. eil. Tą šlovę ima Kristus savo antrojo atėjimo dienoje nuo savo šventųjų, t. y. nuo tobulų krikščionių, nusipelnusių amžiną vainiką, kurių skaitlinje bus ir Tesalonikiečiai. Jie visi tuomet su didžia meile duos jam pagarbinimą ir išreikš dėkojimą.—*Ir stebėtinu...* Tuose žodžiuose išreikšta yra ta pati mintis, kaip ir augščiau (paralelizmas). I tikėjimo paminėjimas primesta svarbiausią išganyto sąlygą.—*Nes mūsų...* Ta yra priežastis, kodėl Apaštalas skaito Tesalonikiečius tarpe tų, kurie su džiaugsmu pašlovins tuomet ateinančią Viešpatį: jie su tikėjimu priėmė Apaštalo apsaikojimą.—(11) *Todėl mes...* Apaštalas meldžiasi, kad Tesalonikiečiai būtų skaitlinje tų, kurie pašlovins ateinančią Jėzų Kristų.—*Padarytu vertais.* Skaitytojai jau buvo priėmė tikėjimą, todėl čia kalbama ne apie pavadinimą į krikščionystę, bet apie pavadinimą į galutiną išganyką į dangiškąją garbę. Kaip pavadinimas į tikėjimą, taip ir ištvėrmė jame iki galui yra dovana ypatingo Dievo gerumo (Trid. pos. 6. p. 13).—*Ir išpildytu...* Kad Dievas išpildytu galingai Tesalonikiečiuose visa, ko tik gera valia gali trokšti ir tikėti, as gali įvykdyti. Plg. Rym. 16, 14. 1 Tes. 1, 3.—(12) *Kad mūsų...* Apaštalas galų gale trokšta ir

maldančią pašlovinimo Jėzaus Kristaus ir skaitytojų. Kristus savo atėjime bus pašlovinas, kada ims nuo visų šventųjų, taigi ir nuo Tesalonikiečių, priklausanti jam pagarbinimą. Skaitytojai bus pašlovinami per Jėzų Kristų ir Jėzų Kristų, kadangi pasilikdami dviasikoje vienybėje su išganytoju, teismo dienoje dalyvaus ir kuniškai Kristaus peršvietime, nesgaus patį peršviestus kunus.—*Pagal malonę,* kurios šaltiniu yra Dievas, ir kuri suteikiama yra per Jėzų Kristų.

Pirmoje, dogmatiškoje gromatos dalyje (2, 1—17) šv. Pavilas duoda pamokymus apie antrąjį Kristaus atėjimą.

2, 1—7. Visupirma jis perspėja, kad Tesalonikiečiai neklausytų suvedžiojotų, kurie, remdamiesi pramanytais apreiškimais ir kokia ten netikra gromata, įkalbinėjo, buk tuojau ateisianti Viešpaties diena (1. 2). Tų buti negali, nes Kristaus atėjimą turi pranokti atstojimas nuo tikėjimo ir pasirodymas nusidėjimo žmogaus, t. y. Antikristo (3—5). Nors Antikristo ženklai jau rodosi, vienok jis pats tolei neateis, kolei nebus prašalinta tai, kas jį sulaiko; apie tą gi sulaikymą Tesalonikiečiai žino iš anksčiau jiems duotų pamokymų (6. 7).

(1) *Meldžiamė...* 1 ir 2 eil. yra trumpučių įvedimu į dogmatiską pamokymą, paliečiantį pasaulio pabaigą.—*Per atė-*

ni nostri Jesu Christi, et nostræ congregationis in ipsum: ² ut non cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi iustet dies Domoni. ³ Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, ⁴ qui adversatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus. ⁵ Non retinetis quod cum

sų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, ir per mūsų susivienijimą su juo-
mi, ² kad nesiduotumėt veikiai nusikreipti nuo savo išmanymo ir nusigąsdinti nei per pranašystę, nei per žodį, nei per gromatą, kaip kad nuo mūsų paeitu, buk Viešpaties diena arti esanti. ³ Niekas jūsų tenesuvedžioja jokiuo budu; nes pirma turi ateiti atstojimas ir buti apreišktas nusidėjimo žmogus, prapulties sunus. ⁴ priešininkas ir išsikeliantis ant viso, kas vadinasi Dievu, arba kas yra garbinama, taip kad jis atsisės Diebo bažnyčioje, rodydamas save,

jimą... Gr. t. yra: iš atžvilgio į atėjimą, arba: tame, kas paliečia atėjimą. Apaštalas nori pažymėti, kad jis vėl kalbės apie Kristaus atėjimą.— *Per susivienijimą:* tame, kas paliečia išrinktųjų susivienijimą su Išganytoju teismo dienoje.— (2) *Veikiai.* Tuo žodžiu Apaštalas pažymi, kad nerimastis Tesalonikiečių tarpe buvo labai greitai pradėjusi platinies.— *Nei per pranašystę...* Naujienos apie artimą pasaulio pabaigą buvo remiamos visupirma ant pranašystės, t. y. ant šv. Dvasios duoto apreiškimo, toliaus ant žodžių, kuriuos buk tai pasakęs šv. Povilas, ir galop ant kokios ten gromatos, kuri Apaštalo vardu buvo platinama Tesalonikoje, arba bent ant klaidingo jo pirmosios gromatos aiškinimo.— *Kaip kad...* Gr. t. išsireiškimas ὅς δι' ἡμῶν, kuriame nėra nieko atsakančio Vulgatos žodžiui *missam* nurodo, kad ir minėtoji pranašystė, ir žodis, ir gromata apie tai, *buk Viešpaties diena arti esanti*, buvo priškaitoma šv. Povilui. Apaštalas dabar paliudija, kad tai buvo padaryta visai neteisingai.— (3) *Niekas...* Povilas perspėja, kad jo skaitytojai nesiduotu suklaidinti augščiau minėtais netikrais liudijimais, nei jokiuo kitu budu.— *Nes pirma...* Kad perspėjimas butu labiaus įtikrinančiu, Apaštalas nurodo kaipurias aplinkybes, būtinai pranoksiančias sulig Dievo parėdymo Kristaus sugrįžimą. Tų aplinkybių išaiškinimas nėra pigus, kadangi jos visupirma paliečia busiančius dalykus, priegtam yra pačiuose išsireikimuose nemaža užtylėjimų, slaptinumo,

aliuzijų į Apaštalo pamokymus, žodžiais duotus Tesalonikiečiams, ir dėlto tik jiems aiškūs. Apskritai vienok sakant, Apaštalo žodžių prasmė pasilieka gana aiški.— *Atstojimas.* Pirmu dalyku, kurs pranoks Kristaus atėjimą, bus žymus, atviras atstojimas ant visos žemės daugelio krikščionių nuo Kristaus, nuo tikėjimo į jį (plg. Mat. 24, 11. 12. Luk. 18, 8).— *Bus apreišktas...* Antruoju dalyku bus Antikristo pasirodymas. Tas Dievo ir žmonių priešininkas pavadintas yra dviem vardais: *nusidėjimo žmogus* ir *prapulties sunus*. Vietoje pirmojo vardo kai kuriuose gr. kod. yra truputį kitoks: žmogus pasipriešinimo įstatymui (τῆς ἀντιτάξεως). Pirmasis vardas įvaizdina Antikristą, kaip išikunijusią nuodėmę, kaip tą, kurs yra visokio dorinio piktumo palaikytoju ir platintoju; anot gi kaikurių gr. kod. skaitymų, kaipo tą, kurs principiališkai ir savo prigimtimi priešin-gas yra visiems Dievo įstatymams. An-trasis vardas yra ebraizmas ir reiškia tą, kurs išanksto paskirtas yra sunaikinimui, prapulčiai, kaipo nusidėjimo pasekmei.— (4) *Priešininkas.* Koks Antikristo bu-das, toks bus ir jo viešas apsiraiškimas. Jis visupirma pasirodys kaipo priešininkas Dievo ir Kristaus ir nesiliaus jiems priešinąsis; taigi, bus tikras Dievo ir Kristaus neprietelis. Tą jo neprietelystę Apaštalas išreiškia toliaus žodžiais: *Išsi-keliantis...* Antikristas, besipriešindamas Dievui, stengsis užimti jo vietą ir reika-laus nuo žmonių dieviško pagarbini-mo. Jis norės buti garbinamas pats vienas,

adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? ⁶ Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore. ⁷ Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

kaip kad butu Dievas. ⁵ Ar neatmenate, jog dar pas jus budamas, tai jums sakiau? ⁶ Ir dabar jūs žinote, kas jį sulaiko, kad apsireikštu tik savame laike. ⁷ Nes neteisybės paslaptis jau veikia; tiktai kad tas, kurs dabar laiko, laikytu, iki bus šalin atimtas.

kaip anas bedievis kunigaikštis, kurį mini Daniėlis pranašas, 11, 36. 37.— *Dievo Bažnyčioje*: arba visoje krikščionių Bažnyčioje, kaip mystiškioje šventykloje, arba visuose rumuose, paskirtuose tikrojo Dievo garbinimui, kuriuos anas didis Dievo priešininkas stengsis pasisavinti, kad juose butu garbinamas dievišku garbinimu.— *Rodydamas*... Su pagalba įvairių pragarinių stebuklų (veiz. žem. e. 9, 10) Antikristas stengsis priparodyti, kad jis yra Dievas.— (5) *Ar neatmenate*... Apaštalas pertraukia valandėlei savo aprašymą, su išmetinėjimu primindamas skaitytojams, jog apie tuos dalykus jau buvo jiems pasakojęs.— (6) *Ir dabar*... Apaštalas pradeda kalbėti apie tai, kas sulaiko Antikristo apsireikimą, o per tai ir Kristaus atėjimą.— *Jūs žinote*... Tos anksčiaus Tesalonikiečiams suteiktos žinios yra priežastimi trumpumo Apaštalo žodžiuose, o per tai ir jų mums neaiškumo.— *Kas jį sulaiko*: kliūtis, kuri neleidžia dar Antikristui apsireikšti.— *Savame laike*: laike, kurį didis priešininkas galės pavadinti savuoju, taip Dievui rėdant.— (7) *Nes*... Nors tas laikas dar neatėjo, bet jau ir dabar galima patėmyti žymes didžio piktumo, įvyksiančio pasaulyje.— *Neteisybės paslaptis*. Neteisybė, *ἀνομία*, reiškia pasipriešinimą Dievo įstatymui, o per tai nuodėmę, kaip sukilimą prieš Dievo įstatymą. Taigi, neteisybės paslaptimi yra didis, nepaprastas laipsnis pasipriešinimo Dievui, lygkad sutraukimas į vieną vietą žmonių piktybių.— *Jau veikia*. Neteisybės paslaptis niekuomet nesiliovė rodžius savo veiklumą nuo pat pirmojo žmogaus nuopoliimo. Bet yra tarpai, kada tas veiklumas apsireiškia su didesniu smarkumu. Jo slaptinumas yra tame, kad žmonių dauguma nemoka atskirų jo apsireikimų sujungti su busiančiuoju Antikristo atėjimu. Apaštalas jį matė ypač didžiaime persekiojime, beveik visur sukelstame prieš Kristaus Bažnyčią. Amžių bėgyje

tas veiklumas apsireiškė ir apsireikš įvairiais budais (klaidžiatikystėmis, revoliucijomis, neteisingsomis kovomis ir k.), o jo vadovu yra šėtonas. Didį yra žmonių laimė, kad draug veikia slaptingai ir Dievo malonė išrinktųjų išganymui.— *Tiktai kad*... Vulgatos tekstą galima suprasti kaipo perspėjimą krikščionims, kurio prasmė gali būti išreikšta sekančiu būdu: kad tas, kurs turi Kristų ir tikrą tikėjimą, užlaikytu kurs tvirtai, kolėi dđdziai apostazijai nebus padarytas galas. Bet toki prasmė visai nesutinka su gr. t. *μόνον ὁ κατέχων ἄπτι ζωῆς ἐκ μέσου γένῃται*, tantum qui detinet nunc donec de medio fiat, arba taisykliškai sutvarakant žodžius, tantum donec qui detinet nunc de medio fiat, tiktai kolėi sulaikantis dabar nebus šalin atimtas. Išsireikšimas „sulaikantis“, *ὁ κατέχων*, yra labai panašus į skaitomą 6. eil. „kas sulaiko“, *τὸ κατέχων*, ; skirtumas yra tik tame, kad ten yra neįjoki gimė, pažyminti abstraktišką veiksnį, čionai gi vyriška nurodanti konkretišką veikėją, ypatą. Bet kas pridengta yra tiemdvim išsireikšimais, nepigu yra atspėti, ir visų amžių egzegėtai yra išreikšę įvairiausias nuomones. Apskritai sakant, aniedvi galybi, išreikšti žodžiais „kas sulaiko“ ir „sulaikantis“, regisi Apaštalo mintyje yra šiokiuo tokiuo gerumu, nes jiedvi neleidžia apsireikšti Antikristui. Jiedvi buvo jau Apaštalo laikuose, nes jis apie jas kalba, kaip apie jau esančias; jiedvi tebėra ir mūsų dienoje, kolėi Antikristas dar nėra apsireiškęs.— Sulaikančiame (*ὁ κατέχων*) matyta tai V. Jėzų Kristų, tai patį šv. Povilą, tai įvairias kitas ypatas; tame gi, kas sulaiko (*τὸ κατέχων*) krikščionių Bažnyčią jos įtekme pasaulyje, neatmainomą Dievo nutarimą, sutrukdantį Antikristo atėjimą iki pasaulio pabaigai ir t. t. Gana daug šalininkų turėjo ir turi nuomonė, sulig kurios tuo, kas sulaiko, buvusi Rymo ciesaorystė su jos galinga organizacija ir įstatais; sulaikančiu gi kiekvienas

⁸ Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui eum: ⁹ cujus est adventus secundum operationem satanæ in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus, ¹⁰ et in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt: eo quod caritatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. ¹¹ Ideo mittet illis Deus

⁸ Ir tuomet apsireikš anas nedorasis, kurį Viešpats Jėzus užmuš savo burnos kvėpimu ir sunaikins jį savo atėjimo skleistumu. ⁹ Jo atėjimas yra pagal šetono veikimą su visokia galybe, ir ženklais, ir melagingais stebuklais, ¹⁰ ir su visokiuo nedorybės suvedžiojimu pražustantiems, dėlto kad jie nepriėmė tiesos meilės, kad būtų išganyti. ¹¹ Todėl Dievas jims siųs

ciesorius; Rymo ciesorystei iširus, jos pareigos tame dalyke perėjusios ant šventosios ciesorystės, arba ant krikščioniškos valstijos apskritai. Sulaikančia įiega buvusi Rymo ciesorystė dėlto, kad jos įstatymai, perėjusieji ir į krikščioniškas valstijas, nemaž prisidėjo prie užlaikymo tvarkos tarp žmonių, o ciesoriai, nors ir nevisuomet geri, vardan savo pareigų, kaipuo valdžios aištovai veikė prieš netvarką.— Yra toliaus egzegėtai, kurie sulaikančiame ir tame, kas sulaiko, mato krikščionystės dvasią, išivyravusią tarp žmonių ir neduodančią apsireikšti Antikristui.— Kiti vėl, visai kitaip aiškindami visą straipsnį, mato dviejose sulaikančiose galybėse patį Antikristą, dabar slapčiai veikiantį, kurio atviras apsireiškimas yra pagal Dievo parėdymą sąlyga Kristaus atėjimo.— Galų gale, apsvarstant įvairias išreikštas nuomones apie tikrą šv. Pavilo žodžių prasmę toje vietoje, reikia užbaigti atkartinimą šv. Augustino žodžių: „prisipažįstu atvirai, jog visai nežinau, ką Apaštalas yra pasakęs“ (De civ. Dei. 20, 19, 2).

8–12. Kad skaitytojai aiškiau pažintų, jog Antikristas dar neatėjęs, Apaštalas aprašo būdą, kaip jis veiks savųjų tarpe, ir nurodo priežastį, kodėl tai Dievas leis.

(8) Ir tuomet: kada visa, kas trukdė nusidėjimo žmogaus atėjimą, liausis veikę, kada bus atėjęs jo laikas (e. 6).— *Apsireikš.* Antikristo galybė pasirodys su didžiu smarkumu.— *Anas nedorasis.* Gr. t. *ὁ ἄνθρωπος*, žmogus, kuriame priešininkystė (*ἀντιπρὸς*) Dievo įstatymui bus tarsi įsikūnijusi.— *Kurį Viešpats...* Apaštalas skubinasi suraminti skaitytojus, sakydamas, kad Antikristo apsireiškimui ir jo darbui greitai bus padarytas galas ir tai tuomet, kada jis jausis kuostipriausiu.—

Burnos kvėpimu... Tie žodžiai nurodo, su kokiuo lengvumu bus pergalėtas Antikristas: gana bus vieno burnos kvėpimo, pasirodymo Viešpaties atėjimo skaisrybės, kad nedorasis būtų sunaikintas. Aprašymas Antikristo sunaikinimo čionai primena žodžius Iz. 11, 4.— (9) *Jo atėjimas...* Antikristas bus įrankiu šetono, kurs jam duos savo pagalbą ir savo valdžią.— *Su visokia galybe...* Jėzus Kristus patvirtino savo dievišką pasiuntinystę daugybe tikrų stebuklų, padarytų pagal Dievo veikimą; ir Antikristas ateis su išvirsiniais apgaulingais ženklais, padarytais su pagalba tamsybių kunigaikščių. Jų bus daug, bet visi netikri, kaip parodo Apaštalo žodis *melagingais*, aptariantis, anot gr. t., visus tris vardus, galybę ir tt., nes tik vienas Dievas tegali daryti tikrus stebuklus.— (10) *Ir su visokiuo...* Antikristo darbų tikslas bus žmonių suvedžiojimas, ir to tikslo pasiekimui jis, be minėtųjų ženklų, naudosis visokiais suvedžiojimo būdais, paremtais ant nedorybės, neteisybės.— *Pražustantiems.* Iš atžvilgio į atpirkimą žmonija dalinasi į du skyrius, tuos, kurie gauna išganyką, ir tuos, kurie pražuna. Antikristo laikuose, kaip ir visuomet, tie paskutiniai pražuna per savo kaltybę: *dėlto kad jie nepriėmė...* Jie patys uždarė savo širdies duris prieš tiesos meilę, kuri yra tarsi Dievo duota dovana; jie atmetė įrankį, turėjusį juos vesti išganyman.— (11) *Todėl Dievas...* Iš tų žodžių pasirodo pozitiiviškas Dievo prisidėjimas prie pražustančiųjų atmetimo; bet jis įvyksta tik tuomet, kada žmonės pasidarė jau didžiai kaltais (plg. Rym. 1, 24. 25).— *Kad tikėtu melui.* Kas nemylti tiesos, tas pagal Dievo parėdymą darosi prieinamu paklydimui. Atmetusieji Evangeliją ir Kristaus stebuklus

operationem erroris ut credant mendacio, ¹³ ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

¹³ Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti a Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus, et in fide veritatis: ¹⁴ in qua et vocavit vos per Evangelium nostrum in acquisitionem gloriæ Domini nostri Jesu Christi. ¹⁵ Itaque fratres state: et tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram. ¹⁶ Ipse autem Dominus noster Jesus Kristus, et Deus et Pater noster qui dilexit nos, et dedit con-

paklydimą veikimą, kad tikėtu melui, ¹² kad būtų teisiami visi, netikėjęsioji tiesai, o pritarusieji neteisysbei.

¹³ Mes gi turime visuomet Dievui dėkoti už jus, Dievo numylėtieji broliai, kad Dievas išrinko jus, pirmones į išganyką per Dvasios pašventinimą, per tikėjimą į tiesą, ¹⁴ į kurią jis jus ir pavadino per mūsų Evangeliją mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, šlovės gauti. ¹⁵ Taigi, broliai, stovėkite tvirtai ir užlaikykite padavimus, kurių išmokote ar tai per žodį, ar per mūsų gromatą. ¹⁶ O pats mūsų Viešpats, Jėzus Kristus, ir Dievas mūsų Tėvas, mus numylėjęs ir davęs amžiną palinkšminimą

įtikės be abejoimo šetonui ir Antikristo ženklams.— (12) *Kad būtų teisiami*: kad būtų pasmerkti. Toki yra paskutinė pasekmė atmetimo tiesos ir priėmimo melo.

¹³—¹⁷. Pirmą gromatą dalį šv. Povilas užbaigia dėkojimu Dievui už tai, kad jis apsaugos Tesalonikiečius nuo Antikristo apgavimo, kaip tuos, kurie išrinkti ir pavadinti yra į išganyką (13. 14). Tasalonikiečiai iš savo pusės privalo pasilikti ištikimi Dievo malonei, kurios jiems Apaštalas nuo Dievo maldauja (15—17).

(13) *Mes gi turime...* Apaštalas tikisi, kad Tesalonikiečiai bus išrinktųjų tarpe, todėl jis nori dėkoti Dievui už tą jų išrinkimą.—*Pirmones*. Pirmonėmis S. J. vadinosi pirmieji sūnys, kurie buvo atnašaujami Dievui (v. 2 Moz. 25, 4. 4 Moz. 15, 19). Apaštalas čionai gal daro aluziją į tą aplinkybę, kad Tesalonikiečių bažnyčia buvo viena iš pirmųjų, kurias jis įsteigė Europoje.—*Per Dvasios...* Butinai reikalingos žmonių išganymui sąlygos yra jų pašventinimas, šv. Dvasios padarytas, iš antros gi pusės jų pritarimas per tikėjimą Evangelijos tiesai.—(14) *Į kurią...* Dievas visai liuosai, iš savo malonės išrinko prieš amžius Tesalonikiečius į išganyką, pavadino gi juos laikui atėjus, kada jiems buvo Pavilo apsakytą Evangeliją.—*Šlovės gauti*. Tesalonikiečių pavadinimo tikslas buvo jų

dalyvavimas toje šlovėje, kurią turi amžinai Jėzus Kristus danguje.—(15) *Taigi...* Paraginiams į ištermės tikėjime, nes nors Dievas pavadino Tesalonikiečius be jų, tečiaus neduos jiems šlovės be jų ištermės tikėjime.—*Padavimus, kurių...* Kad apaštalai nevisą savo mokslą yra parašę, tai visai nesebėtina, nes nors jiems Dievas pavedė apsakoti Evangeliją, bet jis neliepė mokyti visų žmonių per raštus. Jie rašė tik ypatinguose atsitikimuose progai pasitaikius. Todėl ir tai, ką jie padavė neparašyta, taip pat yra tikėtina, kaip ir tai, kas randasi jų raštuose. Užtat mes ir tikime Bažnyčios padavimui. Tai yra Bažnyčios padavimas: tokio priparodymo turi užtekti (Auks.). Iš Apaštalo žodžių aiškiai pasirodo vertybė padavimo, kaip tikro tikėjimo tiesų šaltinio.—*Per žodį*: per apsakojimą žodžiais.—*Per gromatą*: pirmąją grom. į Tesal.—(16) *O pats...* Apaštalo linkėjimas Tesalonikiečiams, kad jo paraginimas galėtų turėti geras pasekmes, nes be Dievo malonės pagalbos jis bus tuščias.—*Mus numylėjęs...* Dievas, kura tiek sykių parodė savo meilę Tesalonikiečiams ir tiek daug jiems suteikė malonių, neatmes ir dabar Apaštalo maldos.—*Amžiną palinkšminimą*. Palinkšminimas vadinasi amžinas, nesiliaujantis, nes joki žemiška galybė negali jo išplėsti, nes jis paremtas yra ant vilties laimėti dan-

solationem æternam, et spem bonam in gratia, ¹⁷ exhortetur corda vestra, et confirmet in omni opere, et sermone bono.

ir gerą viltį malonėje, ¹⁷ tepagraudena jūsų širdis ir tepatvirtina visokiame gerame darbe ir žodyje.

II. Praktiški perspėjimai.

Caput III. ¹ De cetero fratres orate pro nobis ut sermo Dei currat, et clarificetur, sicut et apud vos: ² et ut liberemur ab importunis, et malis hominibus: non enim omnium est fides.

³ Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, et custodiet a malo. ⁴ Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, et facitis, et facietis. ⁵ Dominus autem dirigat corda vestra in caritate Dei, et patientia Christi. ⁶ Denuntiamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis.

3. Perskyrimas. ¹ Galop, broliai, melskitės už mus, kad Dievo žodis plauktu ir būtų šlovinamas, kaip ir pas jus; ² kad ir mes butumėm paliuosuoti nuo netikusių ir piktų žmonių; nes ne visi turi tikėjimą. ³ O Dievas yra ištikimas; jis jus patvirtins ir sergės nuo pikto. ⁴ Pasitikime gi jumis Viešpatyje, jog, ką mes įsakome, jūs ir darote ir darysite. ⁵ O Viešpats terėdo jūsų širdis Dievo meilėje ir Kristaus kantrybėje. ⁶ Mes gi įsakome jums, broliai, vardan mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, pasišalinti nuo kiekvieno brolio, pasielgiančio netvarkiškai, o ne pagal gautąjį nuo mūsų pamokymą.

gų.—(17) *Tepagraudena...* Sunkiose prityrimo valandose Tesalonikiečiams buvo reikalinga ypatinga paguoda ir padėsinimas, kad visi jų darbai ir žodžiai būtų tikrai geri.

Antroji gromatos dalis (3, 1—15) susideda iš įvairių pagaudinimų.

1—6. Apaštalas, pavedęs save skaitytojų maldoms (1, 2), ragina visus užlaikyti jo duotuosius įsakymus ir vengti tų brolių, kurie jų neužlaiko (3—6).

(1) *Galop.* Tuo žodžiu Apaštalas perina prie kito dalyko. — *Plauktu:* kad Evangelija veikiai platintus visur. Metafora paimta iš Ps. 145, 15. — *Butu šlovinamas.* Viešpaties žodis esti pašlovinamas, kada gali parodyti visą savo galybę ir pašventinti dūšias. — *Kaip ir pas jus.* Gražus Tesalonikiečių tikėjimo pagyrimas. — (2) *Ir kad mes...* Maldavimas ypatingos malonės, kurią nori gauti Apaštalas per Tesalonikiečių užtarymą. — *Nuo netikusių...* Nuo įtūžusių žydų, trukdžiu-

sių Apaštalo darbus Korinte. — *Nes ne visi...* Žydų priešingumas nėra stebėtinas, nes daug yra žmonių, kurie neklauso Dievo pavadinimo į tikėjimą. — (3) *O Dievas...* Apaštalas vėl iškreikia viltį, kad Dievas sutvirtins Tesalonikiečius išganymo kelyje, ir kad jie bus paklusnūs gautiems įsakymams. — *Ištikimas,* todėl ir toliaus juos laimins ir ves išganymą. — (4) *Pasitikime...* Tesalonikiečiams reikia iš savo pusės sandarbininkauti su Dievo malone. Tas gi sandarbininkavimas apsireikš pildyme visų šv. Povilo parėdymų, duotų vardan Viešpaties. — *Viešpatyje.* Apaštalo pasitikėjimas remiasi ant Viešpaties, kura savo malone padės skaitytojams pildyti jų pareigas. Tą mintį šv. Povilas išreiškia gražiu linkėjimu sek. eil. — (5) *O Viešpats...* Apaštalas linkėja Tesalonikiečiams mylėti Dievą visa širdžia ir visose varguose Jėzaus Kristaus kantrybė. — (6) *Mes gi įsakome...* Tas Apaštalo parėdymas iškreiktas yra labai iš-

⁷ Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos: ⁸ neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, et in fatigatione, nocte et die operantes. ne quem vestrum gravaremus. ⁹ Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. ¹⁰ Nam et cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet. ¹¹ Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiosi agentes. ¹² Iis autem, qui ejusmodi sunt, denuntiamus, et obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducant.

⁷ Nes jūs patį žinote, kaip reikia mus sekioti; nes mes nebuvo tarp jūsų neramūs, ⁸ ir nevalgėme keno nors duonos veltui, bet varge ir nuovargyje darbuodamies naktį ir dieną, kad neapsunkintumėm ko nors iš jūsų. ⁹ Ne kad mes nebutumėm turėję valdžios, bet kad duotumėm save kaipo pavyzdį jums sekioti mus. ¹⁰ Nes ir pas jus budami tai jums aiškinome, jog jei kas nenori dirbti, tenevalgo. ¹¹ Nes mes girdėjome, kad kairie tarp jūsų elgiasi netvarkingai, nieko nedirbdami ir užsiimdami nereikalingais daiktais. ¹² Tiems gi, kurie tokie yra, įsakome ir meldžiame Viešpatyje, Jėzuje Kristuje, kad ramiai dirbdami valgytu savo duoną.

kilmingai, vardan paties Jėzaus Kristaus. Paličia jis pasielgimą su tais krikščionimis, kurie, laukdami veikaus Kristaus atėjimo, buvo atsidavę dykinėjimui ir gyveno netvarkingai. Jie buvo jau perspėti 1 Tes. 4, 11., bet nepasitaisė, ir dar jų skaitlius buvo pasidanginęs.— *Pasišalinti*. Toki turėjo būti bausmė ir pataisymo įrankis. Buvo tai lyg koki ekskomunika, atskyrimas prasikaltusiųjų. Atskirti nuo kitų draugystės jie turėjo greičiaus suprasti savo klaidos didumą.— *Netvarkingai*: priešingai krikščioniškai arba draugijinei tvarkai, reikalaujančiai darbštumo ir ramybės.— *O ne pagal... pamokymą*,— kurį Apaštalas buvo davęs pirma žodžiais, paskui pirmoje gromatoje 4, 11.

7—12. Ypač neramiesiems ir dykinėjantiems Apaštalas stato savo pasielgimą, kaipo pavyzdį, kurį jie turi sekti.

(7) *Nes jūs patį...* Atsiskaukimas į skaitytojų prityrimą arba žinojimą turi dar labiaus patvirtinti Apaštalo perspėjimo teisingumą.— *Mus sekioti*. Plg. 1 Tes. 1, 6.— *Neramūs*: nesielgėme netvarkingai.— (8) *Ir nevalgėm...* Iš tų žodžių labiaus paaiškėja, kaip Apaštalas

supranta čionai netvarką: ji esti tuomet, kada žmogus nieko nedirba, nebeaprupina pats savo reikalų ir darosi kitiems apsunkinimu. Plg. Apd. 20, 34. 1 Kor. 4, 12.— (9) *Ne kad...* Jei Povilas dirbo sunkiai, nors kaipo Dievo žodžio apsakotojas turėjo teisę gauti užlaikymą nuo mokomųjų, tuo labiaus turi patį darbuoties paprasti tikintieji, sekdami duotąjį sau pavyzdį.— (10) *Nes ir pas...* Ko šv. Povilas mokė savo pavyzdžiu, apie tai jis yra kalbėjęs ir pamoksluose gyvu žodžiu.— *Kas nenori...* Gal tai buvo žmonių patarlė, išreiškianti Dievo įsakymą 1 Moz. 3, 19.— (11) *Nes mes...* Apaštalas jau statiai kreipiasi į tuos, kurių pasielgimas buvo netvarkingas, ir apie kuriuos jis buvo gavęs naujas žinias iš Tesalonikos.— (12) *Tiems gi...* Paliėpimas, kaip ir augčiausias, išreikštas yra labai iškilmingai; iš to gi pasirodo, kaip didžiai svarbiu skaitė jį šv. Povilas.

13—15. Apaštalas, priminęs pareigų nesiliauti gerai darui, vėl visiems įsako sergėticos draugystės brolių, neužlaikančių duotųjų įsakymų, ir juos pabarti.

¹³ Vos autem fratres nolite deficere beneficientes. ¹⁴ Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, et ne commisceamini cum illo ut confundatur: ¹⁵ et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

¹³ Jūs gi, broliai, nesiliaukite gerai darę. ¹⁴ O jei kas neklauso mūsų žodžio per gromatą, tą pažymėkite ir neturėkite su juo draugystės, kad užsigėdintu. ¹⁵ Neveizdėkit tečiaus į jį, kaip į neprietelį, bet pabarkite kaip brolių.

Gromatos užbaiga.

¹⁶ Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis. ¹⁷ Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola: ita scribo. ¹⁸ Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

¹⁶ O pats ramybės Viešpats teduoda jums visuomet ramybę kiekvienoje vietoje. Viešpats teesie su jumis visais. ¹⁷ Pasveikinimas mano, Povilo, ranka: tas yra ženklas kiekvienoje gromatoje. Taip rašau. ¹⁸ Mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, malonė teesie su jumis visais. Amen.

(13) *Jūs gi...* Apaštalas vėl kreipiasi į visus skaitytojus. — *Gerai darę.* Anot daugelio aiškintojų, šv. Povilas turėjo čia mintyje ypač mielaširdystės darbus, kuriais krikščionis visuomet privalo užsiimti, neveizdėdami į tai, kad kaikurie dykadiuoniai jais piktai pasinaudoja. — (14) *O jei kas...* Apaštalas dar sykį atkartoja savo patarimą (e. 6) vengti draugystės gyvenančiųjų netvarkoje. — (15) *Neveizdėkit...* Broliška meilė turi visuomet apimti ir klystančius ir atskirtuosius nuo bažnytinės draugystės, nes ir tuomet jie pasilieka broliais. Jie yra tik vergaisiais sąvarais Bažnyčios kune. Meile galima juos pataisyti; per daug didžiama pasielgimo kietume yra pavojus amžino jų atsitolinimo.

16—18. Gromatos užbaiga susideda iš palaiminimo ir pasveikinimo, parašyto

paties šv. Povilo ranka, kas turi būti skaitytojams gromatos tikrumo ženklas.

(16) *O pats...* Apaštalas linkėja skaitytojams ypač ramybės, nes paleistos tarp jų paskalos apie Kristaus atėjimą buvo sukėlusios nerimas. — (17) *Pasveikinimas...* Iš tų žodžių paaiškėja, kad iki tai vietai šv. Povilas diktavo gromatą kuriam nors savo mokytinui; tik čia jis paėmė plunksną ir parašė keletą žodžių nuo savo ranka. Tokio pasielgimo priežastį randame augšč. 2, 2. Tesalonikoje buvo paleista Povilo vardu netikra gromata, padariusi nemaž pikta. Apaštalas, norėdamas tolesniam laikui užkirsti kelią piktam jo vardo išnaudojimui, pridėdavo nuo savo ranka prierašą, autografą, ir sakosi taip daręs visose kitose gromatose. Plg. Gal. 6 11. Filem., 19. — (18) *Mūsų...* Palaiminimas toks pat, kaip ir pirmoje gromatoje 5, 20.



PIRMOJI GROMATA

į TIMOTIEJŲ.

Į V E D I M A S.

I. Ganytojiškosios gromatos.

1. Dvi gromatės į Timotiejų ir viena į Titą dabar paprastai vadinamos yra ganytojiškomis (pastorales). Toks vardas joms yra duodamas, atsižvelgiant į turinį ir tikslą, kurį autorius turėjo jas rašydamas. Paskirtos dviem dvasiškiems ganytojams, vyskupam, jos suteikia gražius pamokymus, kaip kiekvienas vyskupas privalo pildyti savo svarbias pareigas. Jose randasi pareidymai apie išrinkimą naujų vyskupų, kunigų, djakonų ir našlių, toliau kaip kurios taisyklės, paliečiančios viešas pamaldas, įvairių tikinčiųjų pareigas ir atskirų bažnyčių gyvavimo sutvarkymą, o taipogi truputis ypatingų žinių apie du jo mokytinio, kuriems gromatos buvo paskirtos. Tos vienok ypatingos žinios užima taip nežymią vietą, kad pačios ypatos nustoja beveik savo individuališkumo ir žuina, lieka gi iškelta aiškiai tik svarbios jų pareigos, ir tokiuo bu-

du ganytojiškosios gromatos įgyja vertybę pamokymų, paskirtų visai Bažnyčiai.

2. Seniausi tradicija, siekianti apaštališkųjų tėvų laiką, skaitė gromatas į Timotiejų ir Titą tikrais šv. Povilo veikalais. Jau pirmojo šimtmečio pabaigoje ir antrojo pradžioje gyvenusių Bažnyčios tėvų ir rašytojų, šv. Klemenso Rym., šv. Polykarpo, šv. Ignaco K., šv. Justino, šv. Teofilio ir k. raštuose galima sutikti mažiau ar labiau aiškias citatas ir aliuizijas, iš kurių pasirodo, kad ganytojiškosios gromatos buvo tuomet žinomos tokios pat, kokios dabar tebėra. Pirmuose šv. Rašto vertimuose, kaip lot. Italijoje, syriškoje Pešitoje jos randasi draug su kitomis šv. Povilo gromatomis. Jas mini pirmųjų amžių klaidžintikiai Marcionas, Herakleonas ir k., taip paliudydami bent jų buvimą. Jos randasi paminėtos, kaip šv. Povilo veikalai, seniausiuose pavie-

nių bažnyčių kanonuose, kaip Rymo (Muratorio kanonas), Galijos, Aleksandrijos, nebekalbant jau apie liudijimus bent kiek vėlesnių bažnytinių susirinkimų, šv. tėvų ir rašytų kodeksų.

3. Neveizdint vienok į tą seniausių liudijimų daugybę dabartiniai kritikai racionalistai visai nepripažįsta pastoraliskų gromatų autentiškomis, sakydami, kad visai kitoks esąs jų stilius ir rašymo būdas, negu tikruose šv. Povilo veikaluose, kad jose randamos ypatingos žinios nesutinką su pagonių Apaštalo gyvenimo aplinkybėmis, kad Bažnyčios sutvarkymas jose įvaizdintas esąs toks, koks galėjo būti tik antrame šimtmetyje. — Tai gi, visupirma kritikai, kalbėdami apie stiliaus skirtingumą, labai pardeda. Tiesa, pastoraliskose gromatose yra žodžiai ir išsireiškimai, nesutinkami kitose gromatose, bet jie nėra taip skaitlingi, kad iš jų galima būtų teisingai daryti toli siekiančius išvedimus. Jie pigiai gali būti išaiškinti apskritai didžia liuositybe ir įvairumu šv. Povilo rašymo būdo, taip kad kiekvienoje jo gromatoje randasi tik jai nuosavi išsireiškimai, nerandami kitose, tolesniai tuo, kad Apaštalas rašė ganytojiškas gromatas žymiai vėliaus už kitas ir kad jų turinys yra visai kitoks. Galop, jei yra stiliaus skirtingumai, tai daug daugiau yra labai žymių panašumų, kurie verste verčia pripažinti gromatas autentiškomis. — Abejonės, sukeltos dėl ypatybių žinių, remiasi ant klaidingo spėjimo, buk Apaštalo darbuose aprašytas esąs visas šv. Povilo gyvenimas iki galui, ir buk pirmas jo kalėjimas Ryme užsibaigęs mirtimi. Bet seniausi tradicija liudija, kad pagonių Apaštalas, paliuosuotas iš ka-

lėjimo galėjo dar atlikti kelionę Ispanijon ir kitas keliones, minimas pastoraliskose gromatose, ir tik antrą kartą sugautas ir nuvežtas Ryman, tapo čionai nukankintas 67 m. — Bažnytinio gyvenimo tvarka, minima ganytojiškose gromatose, nieku žymiai nesiskiria nuo tos, kuri žinoma yra iš Apd., ir parėdymai apie ją visai sutinka su praktišku būdu šv. Povilo, mokėjusio visur duoti atsakančius įsakymus, kaip tai pasirodo ypač iš gromatų į Korintiečius. — O kad Apaštalas duoda svarbius perspėjimus apie klaidžiatikius, tai tais buvo ne vėlesnieji gnostikai, bet visupirma tie patys pagonių Apaštalo priešai, žydziuojantieji, su kuriais jis nuolat kovojo, ir kuriuose jau galima matyti paskiaus išivyravusio gnosticizmo pranakėjus.

Taip tat, apsvarstymas daromų ganytojiškomis gromatomis prikaishijimų ir keliamų abejonių netik nedaro gromatų autentiškumo abejotinu, bet dar jį žymiai patvirtina.

II. Pirmoji gromata į Timotiejų. 4. Timotiejus, mylimiausias šv. Povilo mokytinis, buvo gimęs Lystroje, Likaonijos krašte iš tėvo pagonies ir motinos žydės, vardu Eunikės, kuri savo sunų išauklėjo žydų tikėjime. Nebuvo jis vienok apipjaustytas, regimai prieštaraujant tėvui. Pagonių Apaštalas apkrikštijo Timotiejų su jo motina ir senele, Loide, laike savo pirmosios kelionės per Mažąją Aziją, o paskui atlikdamas antrąją kelionę, gavęs geriausias apie jį žinias, pašventė į kunigus ir paėmė sau už kelionių draugą. Norėdamas palengvinti Timotiejui santikius su neatverstais žydais, šv. Povilas jį apipjaustydino, nes kitaip žydai nebūtų jo klausę nei net įleidę į savo draugystę, tuo labiau kad jie

žinojo jo motiną esančią izraelitę, ir todėl skaitė patį Timotiejų Įstatymo peržengėju. Taip tat jaunas Timotiejus tapo šv. Povilo sandarbininku, o savo būdu, savo gera širdimi, prisirišimu ir pasišventimu užvadavo pagonių Apaštalui geriausių sunų, varguose gi ir karčiose gyvenimo valandose buvo tikrai gailinančiu balsimu. Prietelystės ryšis ir santikiai tarp judviejų pasiliko tie patys per visą gyvenimą. Timotiejus ėjo draug su savo mokytoju visur, pildė visas sau pavedamas pareigas ir pasiuntinystes, neapleidė jo ir kalėjime. Kaip labai jį brangino šv. Povilas, pasirodo kad ir iš to, jog beveik visose gromatose mini savo mokytinį, o šešiose deda jo vardą šaly savojo antrašuose.

5. Tebebudamas kalėjime Ryme, šv. Povilas buvo gavęs žinias iš Efezo apie kaikuriuos negeistinus apsireiškimus vietinių krikščionių gyvenime, apie susilpnėjusį jų uolumą tikėjimo dalykuose, ir tai nurodė gromatoje į Efeziečius. Dalykų stovis nuo to laiko ne tik nepagerėjo, bet vis ėjo blogyn. Efeze atsirado suvedžiotojai, kurie jau turėjo nemaža šalininkų. Ko jie mokė, jie ir patys gerai nežinojo. Jie stengėsi užstoti Evangeliją kaziokiuo augštesniu mokslu. Istikrųjų gi gražios jų šnekos, kurių su mielu noru klausėsi silpnesnieji broliai, ypač gi moterįs, buvo tai netikusios žydų pasakos, begaliniai giminių išskaitliavimai arba paprastos svajonės. Paleistas iš kalėjimo ir po kokio laiko atvykęs Efezan, šv. Povilas tuojau ėmėsi už darbo ir ne be didžio vargo sugrąžino daugumą suklydusių į tikrąjį kelią, užkietėjusius gi pakly-

dimų platintojus visai atskyrė nuo bažnytinės draugystės. Trumpu vienuok laiku visiškos tvarkos padaryti nebuvo galima, o kadangi ilgai pasilikti pats Apaštalas negalėjo, todėl jis pavedė Efezo krikščionių valdymą ir tolesnį tvarkymą Timotiejui, pažadėdamas neužilgo vėl sugrįžti, ir iškeliavo Makedonijon. Gerai suprasdamas sunkumą naštos, kurią buvo uždėjęs ant savo mylimo mokytinio ir gal negalėdamas sugrįžti taip veikiai, kaip manė, šv. Povilas norėjo papildyti tuos trumpus perspėjimus, kuriuos buvo davęs paliekamajam, ir tuo tikslu tuojau pradžioje kelionės per Makedoniją parašė Timotiejui gromatą. Tai galėjo būti vasarą 65 metų. Ta pirmoji gromata į Timotiejų turėjo ir jam pačiam priminti jo pareigas ir krikščionių akyse suteikti daugiau svarbumo jo parėdymams, kaip paremtiems ant paties šv. Povilo rašytų žodžių.

6. Taigi, pirmoje gromatoje į Timotiejų Apaštalas po trumpo antrašo (1, 1. 2) duoda nurodymus, ko reikia laikyties tikro Kristaus mokslo platinime (1, 3—20); toliaus gromatoje eina pamokymai, kaip turi būti sutvarkytos viešos pamaldos, kam, kaip ir už ką reikia melsties (2, 1—15); žymią vietą užima išskaitymas privalumų, kuriais turi atsižymėti Bažnyčios tarnai (3, 1—13), perspėjimai prieš klaidžiamokslius (3, 14—4, 16) ir nurodymas vyskupų pareigų įvairiose aplinkybėse (5, 1—6, 2); užbaigta gromata persergėjimais, kas Timotiejui reikia daryti dėl savo išganymo ir sveikatos, ir kaip jis privalo rupintis pavestais savo globai tikinčiais įvairių luomų (6, 3—21).

Epistola beati Pauli Apostoli ad Timotheum prima.

Pirmoji švento Povilo Apaštalo gromata į Timotiejų.

Gromatos antrašas.

Caput I. ¹ Paulus Apostolus Jesu Christi secundum imperium Dei Salvatoris nostri, et Christi Jesu spei nostrae: ² Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, et pax a Deo Patre, et Christo Jesu Domino nostro.

1. Perskyrimas. ¹ Povilas, Jėzaus Kristaus Apaštalas pagal paliepimą Dievo, mūsų Išganytojo, ir Kristaus Jėzaus, mūsų vilties, ² Timotiejui, numylėtam sunui tikėjime. Malonė, mielaširdystė ir ramybė nuo Dievo Tėvo ir Kristaus Jėzaus, mūsų Viešpaties.

I. Parėdymai apie tikrą budą, kaip reikia apsakoti Evangeliją

³ Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam ne aliter docerent, ⁴ neque

³ Kaip aš, eidamas į Makedoniją, meldžiau tavęs pasilikti Efeze, kad įsakytumei kaikiuriems nemokyti kitaip, ⁴ ir ne-

1—2. Gromatos įžanga susideda tiksliai iš antrašo, kurs yra gana iškilingas.

(1) *Povilas...* Kaip kitų gromatų antrašuose, taip ir čia šv. Povilas pažymi, kad jis yra Jėzaus Kristaus Apaštalas ir kad kaip toksai duoda svarbius pamokymus. Todėl Timotiejus, pritaikydamas tuos pamokymus, galės remties Apaštalo žodžiais ir orumu.—*Pagal paliepimą...* Apaštalas turi teisę duoti parėdymus, o tos teisės šaltiniu yra Dievo valia.—*Mūsų Išganytojo.* Dievą Tėvą šv. Povilas vadina: Išganytoju tik šitoje gromatoje ir grom. į Titą. To pavadinimo prasmė plačiaus išreikšta yra 1 Kor. 1, 21. Ef. 2, 8.—*Mūsų vilties.* Jėzus yra mūsų viltis, nes per jį, per jo tarpininkystę viliamės būti išganytais, o taipogi viliamės saviame laike laimėti jį patį.—(2) *Timotiejui.* Veiz. įved. 4.—*Numylėtam sunui...* Gr. t. tikram sunui. Tos sunystės prigimtis aiškiai išreikšta yra žodžiu: *tikėjime*; taigi ji yra dviasiška, nes šv. Povilas buvo pagimęs Timotiejų tikėjimui.—*Malonė...*

Linkėjimas čionai papildytas yra žodžiu: *mielaširdystė*, pažymėjimui, kaip labai mums reikalingas pasigailėjimas iš Dievo pusės. Plg. 2 Jo., 3. Rym. 1, 7. 1 Kor. 1, 3 ir k.

3—5. Apaštalas visųpirma primena, kad ne valia paduoti kitiems klaidingo arba nenaudingo mokslo; o apsakojimo tikslu privalo būti meilė.

(3) *Kaip aš...* Pradėtas čionai sakinyas nėra užbaigtas. Jo užbaigimui 4 eil. galė reiktu pridėti: taip ir daryk, arba: taip ir dabar sakau.—*Pasilikti.* Povilas ir Timotiejus buvo draug atkeliavę Efezan. Priverstas greitai laiku išeiti Makedonijon, mokytojas paliko savo vietoje mokytinį.—*Kad įsakytumei...* Palikimo tikslas: Timotiejus privalo duoti įsakymus kaikiuriems jam žinomiems žmonėms.—*Nemokyti kitaip.* Užginamas čionai mokslas yra tas, kurs priešingas šv. Povilo apsakytai Evangelijai ir todėl klaidingas.—(4) *Ir neužsiimti...* Su klaidin-

intenderent fabulis, et genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis quam ædificationem Dei, quæ est in fide. ⁵ Finis autem præcepti est caritas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. ⁶ A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium, ⁷ volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. ⁸ Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur: ⁹ sciens hoc quia lex ju-

užsiimti pasakomis ir begalinėmis giminystės eilėmis, padauginančiomis labiaus ginčus, negu Dievo statymą, kursai paremtas yra ant tikėjimo. ⁵ O įsakymo tikslas yra meilė iš nesuteptos širdies ir geros sąžinės ir neveidmainingo tikėjimo. ⁶ Nuo tų dalykų kaikurie nuklydę, kreipėsi prie tuščių kalbų, ⁷ norėdami būti Įstatymo mokytojais, nesuprasdami nei ką kalba, nei to, ką tvirtina. ⁸ O mes žinome, jog Įstatymas geras yra, jei kas juo naudojasi atsakan-

gu mokslu buvo sujungtos šnekos, kad ir netaip labai pavojingos, bet vis gi ir ne naudingos. Jomis buvo visupirma pasakos, t. y. žydų pramanyti apsakojimai, kuriais, kaip galima spėti, žiurint į žydų talmudą, stengtasi paaiškinti neaiškius šv. istorijos atsitikimus, — toliaus gi, begalinės giminystės eilios, kuriomis žydai rupindavosi išvesti savo kilmę nuo Abraomo, arba kurios yra buvusios tarp senobės patriarkų. — *Padauginančiomis...* Tuščios šnekos turėdavo tas negeras pasekmes, kad sukeldavo daugybę klausimų, buvusių ginčų priežastimi. — *Dievo statymą, t. y. Bažnyčią.* Sukelti ginčai visai nepravėdavo dūšių pašventinimui, o per tai statymui dieviškojo rumo, Bažnyčios. Kaikurie senesnieji gr. kod. vietoje žodžio *oikodogiaz* turi *oikodogiaz*. Tuo žodžiu butu išreikštas Dievo surėdymas, tvarka, duota mūsų išganymui. — *Ant tikėjimo.* Tikėjimas yra pagrindus Dievo įstatytos tvarkos ir jo Bažnyčios statymo. — (5) *O įsakymo, t. y. visų Dievo parėdymų, ypač gi Evangelijos mokslo, kuriam priešingos yra klaidžiamokslų kalbos.* Visas krikščioniškas mokslas turi sužadinti tikrą meilę. Arčiaus aprašydamas tą meilę, šv. Pavilas nurodo jos sąlygas ir sako, kad ji privalo būti iš *nesuteptos širdies*, t. y. liuosu nuo egoizmo, nuo įieškojimo savęs. Paminėta yra pirmoje vietoje širdis, nes ji skaitosi tarsi meilės židiniu. — *Geros sąžinės.* Antras tikros meilės šaltinis yra gera sąžinė, kuri tuomet esti, kada žmogus nuo nesijaučia turįs kokią nors kaltbę iš atžvilgio į Dievą arba artimus. — *Neveidmainingo tikėjimo.* Trečias krikščioniškos meilės šaltinis yra tikras tikėjimas, kurs mus

geriausiai vienija su Dievu ir artimais. Meilė gali paeiti tik iš tikro neveidmainingo tikėjimo, nes kas nepripažįsta Dievo apreiškimo, arba kas iš Dievo apreiškimų tiesų tik sau tinkančias prima, kitas gi atmeta, tas netiki Dievui, bet sau; jis nemyli Dievo ir negali būti Dievo mylėtas; negali jis tikrai mylėti ir artimų, nes neturi reikalingo nuolankumo.

6—10. Klysta tie, kurie, neišmanydami, ko reikia mokytį, negerai naudoja Įstatymu, kurs savyje, tiesa, geras yra, bet duotas yra iš atžvilgio į neteisiuosius.

(6) *Nuo tų dalykų:* nuo meilės ir nuo trijų išvardytųjų jos sąlygų. — *Tuščių kalbų,* — kurios nebuvo nei tikro mokslo, nei dorinio pelno. Plg. Tit. 1, 10. — (7) *Norėdami...* Klaidžiamoksliai regimai buvo iš žydžiuojančiųjų. Jie sakėsi skelbią Mozes Įstatymą; bet tas jų apsakojimas Įstatymo buvo suteptas niekingais priedais, kaip pažymėta 4 eil. Tolesniai jie sakėsi norį sutaikyti Įstatymą su Evangelija; bet turėdami klaidingą supratimą apie Įstatymą neišmanė nei ką patį kalba, nei ko kitus nori išmokyti. — (8) *O mes žinome* — ne kaip neturintįs tikro išmanymo klaidžiamoksliai. — *Įstatymas geras yra:* turi doringą vertybę. Plg. Rym. 3, 31; 7, 12. Apaštalas pažymi, kad jis nėra žydų Įstatymo niekintojas. Gerai elgėsi ir krikščionis iš žydų, laikydamis pagarboje tą savo senuolių Įstatymą, nes jis paties Dievo buvo duotas, turėjo išganingą tikslą, buvo pagirtas paties Jėzaus Kristaus (Mat. 5, 17...); bet ne valia buvo skirti jam platesnes ribas, negu jis ištikrųjų turėjo, ir klydo tie, kurie sakė, jog jis yra visuvyriausiuju apreiškimu, jog visi jo parėdymai yra

sto non est posita, sed injustis, et non subditis, impiis, et peccatoribus, sceleratis, et contaminatis, parricidis, et matricidis, homicidis, ¹⁰ fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiaris, mendacibus, et perjuris, et si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur, ¹¹ quæ est secundum Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi. ¹² Gratias ago ei, qui me confortavit Christo Jesu Domino nostro, qui fidelem me existimavit, ponens in ministerio: ¹³ qui prius blasphemus fui, et persecutor, et contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. ¹⁴ Superabundavit autem gratia Domini nostri cum fide, et dilectione, quæ est in Christo Je-

vienodai neatmainomi, jog Evangelija yra tik patobulinimo žydystės, o ne jos tikslu ir nauju vienatiniu išganymo keliu.— *Atsakančiai*, *ωπιωτες*, taip kaip reikalauja pats Įstatymas, jo prigimtis ir tikslas. Įstatymas turėjo būti tik vedėju į Kristų (Gal 3, 24); todėl atėjęs Viešpačiui, Įstatymas paliovė buvęs tuo vedėju; šesėlis turėjo išnykti, kada pasirodė šviesa.— (9) *Jog Įstatymas*... Teisiųjų pasielgimas išanksto sutinka su Įstatymo reikalavimais, jiems nėra reikalingi užgynimai, arba grasimai; jie reikalingi tiems, kurie pasiduoda savo piktiems palinkimams. Toliaus Apaštalas išskaito visą eilį prasiikaitimų. Plg. Rym. 1, 29... 1 Kor. 6, 9. 10 ir k.—*Neteisiems*: anot gr., tiems, kurie yra be Įstatymo, t. y. kurie gyvena, neatsizvelgdami į joki Įstatymą. Ta pati mintis išreiškiama ir sekanciu žodžiu *nepaklusniems*.—*Bedieviams*: Dievo nesibijantiems.—*Suteptiems*: anot gr.: kuriems nėra nieko švento.—(10) *Žmones vagiantiems*, kad juos parduotu vergijon. Už tą kaltbę Mozės Įstatyme buvo paskirta mirties bausmė. 2 Moz. 21, 16. 5 Moz. 24, 7.—*Sveikam mokslui*: doros mokslui, su kuriuo nesutinka klaidžiamokslų tuščios anekos.

11—17. Tikras yra tas apsakojimas, kurs pavestas yra šv. Povilui, kitados

čiai, ⁹ tai žinodamas, jog Įstatymas nėra išleistas teisingajam, bet neteisiems ir nepaklusniems, bedieviams ir nusidėjėliams, piktadariams ir suteptiems, tėvžudžiams ir motinžudžiams, žmogžudžiams, ¹⁰ paleistuviams, su vaikais begėdiškai apsieinantiems, žmones vagiantiems, melagiams ir neteisiai prisiekiantiems ir jei dar kas kita yra priešinga sveikam mokslui, ¹¹ kursai yra pagal palaimintojo Dievo garbės Evangeliją, man pavestąją. ¹² Dėkoju mane patvirtinusiajam Kristui Jėzui, mūsų Viešpačiui, jog paskaitė mane ištikimu, padėdamas į tarnystę, ¹³ mane, kursai pirma buvau piktžodžiuiotąsias, ir persekiojotas, ir prispaudėjas; bet aš gavau Dievo mielaširdystę, nes dariau nežinoda-

persekiotojui, o dabar gavusiam Dievo mielaširdystę ir apsakojančiam ne tik žodžiu, bet ir savo pavyzdžiu Evangeliją apie išganyką, gautiną per Kristų.

(11) *Kursai yra*... Tikras, sveikas mokslas paremtas yra ir sutinka su Evangelija, kurią apsakoti Dievas pavėdė šv. Povilui.— *Dievo garbės Evangeliją*. Taip pavadinta yra Evangelija, nes ji apreiškia ypatingiausiu būdu begalinę Dievo garbę. Žodžiu *palaimintojo* išreikšta yra begalinė, absoliutiška laimė, kurią Dievas turi pats savyje.— Gr. t. šitos 11 eil. pradžioje nėra žodžių: *kursai yra*, taip kad ją galima sujungti su 9 eil. tokiuo būdu: žinodamas, jog Įstatymas nėra išleistas teisingajam, bet neteisiems... pagal... Evangeliją.— (12) *Dėkoju*... Paminėjimas tos aplinkybės, kad Evangelijos apsakojimas pavestas buvo šv. Povilui, sužadina jo širdyje karštą dėkingumą už tai, ką su juimi buvo padaręs Jėzus Kristus.— *Patvirtinusiajam*— ne tik atsivertimo valandoje arba kentėjimuose, bet ir visoje apaštališkoje tarnystėje.— (13) *Mane, kursai*... Šv. Povilas pirm atsivertimo rodėsi labiausiai nevertu pavadinimo į apaštalus.— *Piktžodžiuiotąsias*... Jis piktžodžiavo Jėzaus vardui ir jo mokslui, persekiojo Bažnyčią, spaudė ir vargino jo išpažintojus. Veiz.

su. ¹⁵ Fidelis sermo, et omni acceptione dignus: quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum: ¹⁶ sed ideo misericordiam consecutus sum: ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam. ¹⁷ Regi autem sæculorum immortalī, invisibili, soli Deo honor, et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

¹⁸ Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut

mas, netikėjime. ¹¹ O mūsų Viešpaties malonė pasirodė perviršgausinga, su tikėjimu ir meile, kuri yra Kristuje Jėzuje. ¹³ Tikras yra žodis ir visokio priėmimo vertas, jog Jėzus Kristus atėjo į šį pasaulį išganytų nusidėjėlių, kurių pirminasis aš esu. ¹⁶ O to dėlei aš gavau mielaširdystę, kad manyje pirmame Kristus Jėzus parodytu visą kantrybę pamokymui turinčių į jį įtikėti amžinam jų gyvenimui. ¹⁷ O amžių Karaliui nemirtingam, neregimam, vienam Dievui šlovė ir garbė į amžių amžius. Amen.

¹⁸ Tą įsakymą aš pavedu tau, sunau Timotiejau, sulig pirmą apie tave duotų pranašysčių, kad

Apd. 7, 58 ir tol.— *Aš gavau...* Dievas pasigailėjo klystančiojo.— *Nežinodamas...* Saulius persekiotojas netikėjo, kad Jėzus galėtų būti žadėtasis Mesijas. Jis laukė kitokio. Jis nesiėlgė prieš savo sąžinę, prieš pilną šviesą. Jo kaltybė nebuvo nusidėjimu šv. Dvasiai (Mat. 12, 31). Jis buvo apakintas savo įsikarščiavimu, su kuriuo gynė savo tėvų tikėjimą nuo tariamo pavojaus — (14) *O musu...* Visuo met gausi Dievo malonė pasirodė pervirš apsi iš atžvilgio į persekiotoją Saulių — *Su tikėjimu ir meile* Drang su malone į Sauliaus dušią įėjo ir tiedvi teologiški dorybi.— (15) *Tikras*: tikėjimo vertas. Tą žodį šv. Povilas vartoja gana tankiai ganytojiškose gramatosė, kada pradeda kalbėti apie kokią nors labai svarbią tiesą. Ta tiesa čionai yra: *Jėzus Kristus atėjo...* Tais žodžiais trumpais išreikštas yra įsikunjusio Išganytojo gyvenimas ir mūsų atpirkimo paslaptis.— *Kurių pirmasis*: didžiausis (Aug.). Užsidedimas, su kuriuo Saulius kovojo prieš tariamus įstatymo niekintojus, buvo nusidėjimu, nes neleidė jam pažinti tiesos, išgirsti Dievo perspėjimų, pvd. šv. Stepono nukankinimo valandoje; tačiau jis nesiėlgė prieš savo sąžinę. Todėl čionai šv. Povilas, vadinamas save didžiausiu nusidėjėliu, parodo didžiausį nuolankumą ir kalba taip, kaip paprastai kalba apie save šventieji. Didis pagonių Apaštalas niekuomet neap-

leidė progos nusizeminti, kada tik atsimindavo savo praeitą gyvenimą. Plg. ypač 1 Kor. 15, 9. Ef. 3, 8.— (16) *O to dėlei...* Kaip Povilas buvo pavyzdžiu didžio nusidėjėlio paklydimų, taip Jėzus norėjo jį padaryti pavyzdžiu, pamokančiu, ką gali padaryti Dievo gerumas.— *Visą kantrybę*. Reikėjo visos Dievo kantrybės pakentimui piktų persekiotojų darbų ir jų atleidimui.— *Pamokymui*. Povilas tapo labiausiai padrašinančiu pavyzdžiu: nei vienas jį atsiminęs negali nustoti vilties apie savo išganyką — *Amžinam jų gyvenimui*: tikėdami į Jėzų Kristų gaus amžiną gyvenimą.— (17) *O amžių...* Apstarstymas begalinio Dievo gerumo duoda Apaštalui progą pagarbinėti amžinąjį Sutvertoją.

18—20. Augėčiaus aprašyto apsakojimo budo Apaštalas pataria laikyties Timotiejui, nes kas jį atmeta, suklysta tikėjime, kaip klaidžiamoksliai Povilo išmesti iš Efezo bažnyčios.

(18) *Tą įsakymą*, — išreikštą 8 eil. ir tol.— *Sulig pirmą...* Tuose žodžiuose yra aliuizų į pagyrimus, kurie iš šv. Dvasios įkvėpimo buvo išreikšti apie Timotiejų. Lystroje pirm jo pašventimo į kunigus, ir kuriuose buvo nurodoma jį busiant geru Kristaus tarnu. Plg. žem. 4, 14.— *Kad kovotumei...* Apaštalas mėgsta tankiai lyginti krikščionies gyvenimą, ypač gi apaštalo, su kareivių

milites in illis bonam militiam, ¹⁹ habens fidem, et bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt: ²⁰ ex quibus est Hymenæus, et Alexander. quos tradi di satanæ, ut discant non blasphemare.

kovotumei jose gerą kovą, ¹⁹ turėdamas tikėjimą ir gerą sąžinę, kurią kaikurie atstumę sudaužė savo tikėjimo laivą. ²⁰ Jų tarpe yra Ymeniejus ir Aleksandras, kuriuodu aš padaviau šetonui, kad išmoktu nepiktžodžiuoti.

II. Parėdymai apie viešas pamaldas.

Caput II. ¹ Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: ² pro regibus, et omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, et tranquillam vitam agamus in omni pietate, et castitate. ³ Hoc enim bonum est, et acceptum coram Salvatore

2. Perskyrimas. ¹ Taigi, aš visupirma maldauju, kad butu daromos maldos, prašymai, užtarymai, dėkojimai už visus žmones. ² už karalius ir visus, kurie vyresniaisiais yra, kad mes ramiai ir tyliai gyventumėm visame maldingume ir padorume. ³ Nes tai gera yra ir patinka akyvaizdoje mūsų Išganytojo

tarnyste. Plg. žem. 6, 12. Rym. 13, 12 ir k.— *Jose*: sulig minėtųjų pranašysčių. — (19) *Turėdamas tikėjimą ir...* Plg. augšč. eil. 5 ir 6. Ef. 6, 16.— *Kaikurie*: klaidžiamoksliai, paminėti 3 ir 6 eil. — *Sudaužė savo...* Graži metafora, išreiškianti, jog klaidžiamoksliai nustojo tikėjimo. — (20) *Ymeniejus*, minimas taipogi 2 Tim. 2, 17.— *Aleksandras*. Tas pats vardas randasi taipogi 2 Tim. 4, 14, bet nežinia, ar ta pati ypat.— *Padaviau šetonui*. Buvo tai ekskomunika arba atskyrimas nuo Bažnyčios. Plg. 1 Kor. 5, 5. Jo tikslas buvo kaltininko pasitaikymas: *kad išmoktu...* Iš tų žodžių pasirodo, kad anųdviejų Efeziečių kaltybė buvo piktžodžiavimai regimai Jėzui Kristui.

Antrame gromatos skyriuje šv. Povilas duoda savo mokytiui pamokymus apie viešas pamaldas.

8, 1—7. Jis visupirma nurodo, už ką reikia melsties. Reikia gi melsties už visus žmones ir jų viršininkus (1, 2), nes Dievas nori visų žmonių išganymo ir tą savo valią apreiškė per Kristaus mirtį už visus žmones ir per Apaštalo pasiuntinį į pagonis (3—7).

(1) *Taigi, aš...* Tais žodžiais Apaštalas sujungė pradedamą čionai pamokymą su gromatos pradžia 1, 3.— *Visupirma*.

Malda yra reikalingiausias dalykas krikščioniškame gyvenime; todėl Apaštalas skaito labai svarbiu savo perspėjimą apie maldą.— *Maldos, prašymai...* Maldos apskritai, maldos Dievo pagarbinimui, išprašymui malonių sau arba kitiems, padėkojimui už suteiktas malones.— *Už visus žmones*. Krikščionis visuose savo susirinkimuose privalo melsties visupirma už visus žmones be išimčių, nes visi yra broliai Dievui. Toliaus (2) *už karalius ir...* Karaliais čia regimai pavadinti yra Rymo ciesoriai, nes taip juos vadindavo graikiškų kraštų gyventojai. Malda už kunigaikščius nepriklauso nuo jų tikėjimo arba dorinės vertybės, nes krikščionis veizdi ne į jų žmogišką ypata, bet mato juose Dievo atstovus įstatymams sergėti. Be to, krikščionims negali nerupėti malda už karalius ir viršininkus, kadangi jų pačių ramybė priklauso bent išdalyje nuo anų teisingumo, gero valdymo visų dalykų ir t. t. Kaip ištikimai krikščionis užlaikydavo tą Apaštalo perspėjimą net iš atžvilgio į pagonis-persekiotojus, paliudija šv. Justinas K. (Apol 1) ir Tertulionas (Apol. 30)...— *Maldingume ir...* Tas yra maldos tikslas ir vaisius.— (3) *Nes tai...* Apaštalas nurodo ir kitas priežastis, kodėl turime melsties. Malda yra gera savyje ir sutinka su Dievo valia, norinčia išganyto visų.—

nostro Deo, ⁴ qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. ⁵ Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus: ⁶ qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis: ⁷ in quo positus sum ego prædicator. et Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor gentium in fide, et veritate.

⁸ Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus

Dievo, ⁴ kurs nori, kad visi žmonės būtų išganyti ir ateitu į tiesos pažinimą. ⁵ Nes vienas yra Dievas, vienas taipogi tarpininkas tarp Dievo ir žmonių, Žmogus, Kristus Jėzus, ⁶ pats save davęs kaip atpirkimą už visus, — liudijimą savuose laikuose, ⁷ kuriam aš esu paskirtas kaip apsakotojas ir apaštalas, (sakau tiesą, nemeluojų), pagonių mokytojas tikėjime ir tiesoje.

⁸ Aš noriu tat, kad vyrai mels-tusi kiekvienoje vietoje, pakel-

(4) *Kurs nori...* Yra tai viena iš tų tikėjimo tiesų, kurias tankiai mini šv. Povilas.— *Pažinimą.* Anot gr. t., pilną pažinimą. Tiesos pažinimas yra įrankis išganyčiai pasiekti. Taigi, mūsų maldose už netikinčiuosius ypač reikia prašyti Dievą jų atsivertimo.— (5) *Nes vienas...* Apaštalas praparodo, kad Viešpats tikrai nori visų žmonių išganymo, ir kad tam tikslui jiems reikia pažinti tiesą. Kadangi yra vienas Dievas, iš to išeina, kad yra tik vienas išganymo kelias, ir todėl niekas negali būti išganytas be tikro pažinimo tą kelią parodančios tiesos. Vienas yra išganytojas, tarpininkas tarp Dievo ir žmonių, todėl niekas negali gauti išganymo kitaip, kaip tik per jį. Tiesa, buvo visuomet sąryšis tarp žmonių ir Dievo, kaip jų Sutvėrtojo, Viešpaties, įstatymų Davėjo ir Teisėjo; bet žmonės buvo arba užmiršę tą sąryšį arba šalin nuo jo nusikreipę. Tuomet apsisireiškė Jėzus Kristus, kaip žmogus, ir parodė savo ypatoje artimiausiai suvienytą dievybę ir žmogystę. Jis pats save davė, kaip atpirkimo kainą už visus, prisiimdamas ant savęs kaltę ir bausmę visos prasikaltusios žmonijos. Paskui jis vėl sugrįžo su savo šventčiausia žmogyste dangun, kame jis nuolat pildo tarpininko pareigas, vienydamas žmoniją su Dievu. Taigi, jo, kaip Dievo-Žmogaus, tarpininkystė siekia visur, kur tik yra žmogus.— (6) *Pats save...* Per savo atpuolimą nuo Dievo žmogus pakliuvo į nusidėjimo valdžią ir į šetono vergystę. Kadangi jis atėjo į tokį stovį iš savo liuosos valios, todėl pasidarė skolininku iš atžvilgio į Dievą. Reikėjo jį paliusuoti iš vergijos ir užmokėti skolą. Tai gi įvykdė Jė-

zus Kristus, padarydamas žmonių vietoje tai, ką jie turėjo padaryti, ir tuo pačiu sutraukė vergystės ryšius.— *Už visus.* Kadangi Kristus davė save už visus, todėl ir Dievas nori visų išganymo.— *Liudijimą.* Apie įvykusį atpirkimą buvo duotas liudijimas, ypatingas apreiškimas, Viešpaties padarytas. Plg. Tit. 1, 3.— *Savuose laikuose:* laikuose, kuriuos Viešpats buvo išanksto paskyres. Plg. Gal. 4, 4. Kada buvo atėmus laikų pilnybę, Dievas apreiškė ir pilnai paaiškino per apaštalių apsakojimą savo užmanymą išganyti pasaulį per Jėzų Kristų.— (7) *Kuriam...* Tam liudijimui apskelbti buvo paskirtas šv. Povilas. Toje 7. eil. Apaštalas iškilmingai primena savo ypatingą pasiuntinystę, kuri visur žydziojančiųjų buvo užgincijama.— *Tikėjime ir tiesoje.* Toki yra sritis, kurioje šv. Povilas turi pildyti Apaštalo ir mokytojo pareigas: jis privalo sužadinti tikėjimą ir duoti pažinti tiesą.— Kableliuose padėti žodžiai: *Sakau...* labiaus pažymi dieviškos Apaštalo pasiuntinystės tikrumą.

8—10. Toliaus Apaštalas perspėja, kas ir kaip privalo melsties, sakydamas, kad vyrams reikia meldžiantis būti liuosais nuo nusidėjimų, moterims gi būti pasipuošusiomis velyk dorybėmis, nekaip brangia's drabužiais.

(8) *Aš noriu...* Apaštalas po nedidelio pertrukio grįžta prie dalyko, pradėto 1. eil.— *Kiekvienoje vietoje:* visur, kame daromos yra viešos pamaldos. Didžiuose, kaip Efezas, miestuose buvo neviena, bet keletas vietų, kuriose krikščionys darydavo religijinius susirinkimus.— *Pakeldami.* Rankų pakėlimas, besimeldžiant, taip-pat kaip laimniant (Luk. 24, 50), buvo gražus žydų (Iš. 17,

sine ira, et disceptatione. ⁹ Similiter et mulieres in habitu ornato, cum verecundia, et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: ¹⁰ sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

¹¹ Mulier in silentio discat cum omni subjectione. ¹² Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio. ¹³ Adam enim primus formatus est: deinde Heva. ¹⁴ Et Adam non est seductus: mulier autem seducta in praevaricatione fuit. ¹⁵ Salvabitur

dami nesuteptas rankas, be rus-tybės ir ginčo. ⁹ Taip-pat ir moteris padoriuose apdaruose, pasirėdamos su drovastimi ir prisiturėjimu, ir ne su susuktais plaukais, arba su auksu, arba perlomis, arba brangiais rubais, ¹⁰ bet gerais darbais, kaip pridera moteriškėms, prisipažįstančioms prie maldingumo.

¹¹ Moteriškė tesimoko tylo-
mis su visu pasidavimu. ¹² O mo-
kyti moteriškai aš nepaveliju,
nei viešpatauti ant vyro, bet
kad butu tylėjime. ¹³ Nes Ado-
mas padarytas yra pirmas, pas-
kiaus Jieva. ¹⁴ Ir Adomas ne-
buvo suvedžiotas, moteriškė gi,
pasiduodama suvedžiojimui, pa-

11. Ps. 28, 2 ir k.) ir senobės krikščio-
nių paprotis (Tert. Klem.)—*Nesuteptas*.
Anot gr. t., šventas, Dievui pašvestas,
taip kaip pritinka religijiniam veiksmui.
—*Be rusybės ir...* Prie maldos reikia
pristaisyti artimo meilės parodymu. Rus-
tybė ir iš jos kilstantis ginčas negali bu-
ti sutaikyti su tikru maldingumu. Plg.
Mat. 5, 25... — (9) *Taip-pat ir...* Vy-
rams duoti parėdymai pritinka taipogi
ir moterims; bet Apaštalas, apie jas kal-
bėdamas, dar pridėda perspėjimus, ypač
reikalingus moterų lyčiai. Tie perspėji-
mai paliečia jų išvirsinę išvaizdą, kuri
privalo būti sujungta su vidujiniu dievo-
tumu. Plg. 1 Petr. 3, 1.. *Su drovastimi...*
Ypač religijiniuose susirinkimuose
moterims reikia vengti viso, kame apsi-
reikštu perdaug didis užsiėmimas žemiš-
ku gražumu ir tuštybe. Rėdydamos save
jos privalo atsiminti, kad nieku neprasik-
alstu prieš nekaltybės dorą ir kad užlaikytu
saiką.—*Auksu...* Auksiniai ir kitokie pa-
grazinimai nėra skirti maldos laikui. — (10)
Bet... Tikriausias pagrazinimas krikščioniškų
moterų, kurios nori būti maldingos, yra geri
darbai, ne tik gailiasirdystė, bet visi, ku-
riuose apsireiškia krikščioniška dora.

11—15 Apaštalas primena, kad mote-
riškės šventuose susirinkimuose turi tylė-
ti ir mokyties, kadangi iš sutvėrimo ir
nupulimo istorijos žinoma, jog mote-
riškė paduota yra vyrui. Jos pareiga
yra doru vaikų išauklėjimu nupelnyti sau
išganymą.

(11) *Moteriškė...* Moteris privalo pačios
mokyties, nenorėdamos mokyti kitų. Plg.
1 Kor. 14, 34. 35.—*Tylomis*, nieko ne-
kalbėdamos; tame ir apsiereiškia pasidavi-
mo dvasia.—(12) *O mokyti...* Apaštalas
trumpai ir griežtai užgina moteriškėms
mokyti viešuose susirinkimuose, apsa-
kojant ir aiškinant Evangeliją. Bet šv. Po-
vilo žodžiais nėra užginta moteriškėms
mokyti žinomų joms dalykų ten, kur tai
priklauso prie jų ypatingų pareigų, kaip
tai vaikų auklėjime, arba reikalaujant
ypatingoms aplinkybėms (Apd. 18, 26).
Galėjo jos taipogi išeikšti ir didesniame
klausytojų buriyje sau duotus įkvėpimus
(Apd. 2, 17. 18; 21, 9. Plg. 1 Kor. 11, 5—
13), bet joms niekuomet nebuvo valia
viešai mokyti tikinčius tikėjimo dalykų
bažnyčiose.— *Viešpatauti*: naminiuose
santykiuose.— (13) *Nes Adomas...* Apaš-
talas paremia savo parėdymą priminiu
santykių, buvusių tarp pirmojo žmo-
gaus ir pirmosios moteriškės.— *Pir-
mas*. Adomas buvo kokią laiką visai vienas.
Paskui Dievas sutvėrė Jieva, kaipo vyro
pagalbininkę, o ne kaipo jo vadovą. Veiz.
Prad. 2, 7. 18—23.— (14) *Ir Adomas...*
Moteriškė netinka į tikėjimo mokytojus;
tai priparodo Jievos pasidavimas žalčio
suvedžiojimui. Ji pigiai davėsi suklaidin-
ti žalčio pažadėjimais; apie Adomą gi
negalima stačiai pasakyti, kad jis buvo
suvedžiotas: jis paklausė Jievos žodžių,
stačiai gi pasirodė nepaklusnus Dievo už-
gynimui.— Visų laikų istorija paliudija

autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, et dilectione, et sanctificatione cum sobrietate.

darė peržengimą, ¹⁵ Ji bus išganyta per vaikų gimdymą, jei pasiliks tikėjime ir meilėje ir šventume draug su prisitūrėjimu.

III. Bažnyčios tarnų privalumai.

Caput III. ¹ Fidelis sermo: Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. ² Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum,

3. Perskyrimas. ¹ Tikras yra žodis: Jei kas trokšta vyskupavimo, trokšta gero darbo. ² Reikia tat, kad vyskupas butu nepeiktinas, vienos moters vyras, blaivus, atsargus, rimtas, drovin-

kaip pigiai moteriškos pasiduoda klaidingiems mokslams.— (15) *Ji bus...* Nors iš atžvilgio į mokymą siauresnė yra moteriškos veikimo sritis, užtat ji turi kitokias užduotis didžiai garbingas, per kurias ji gali užsipelnyti Kristaus atneštą išganyką. Apaštalas visur didžiai svarbiu skaito pašaukimo pareigų išpildymą, kurios yra geriausiai įrankiu padaryti šventu savo gyvenimą; ir čionai jis primena šeimynos motinoms, jog jos tikrai laimės išganyką ištikimai pildydamos motinystės pareigas, prie kurių priklauso ne tik pats su skausmais sujungtas vaikų gimdymas, bet taipogi daug vargo atnešantis jų išauklėjimas.— Apaštalas kalba čionai tik apie ištekejusias moteris, kurių santikiai su vyrais yra tie patys, kaip Jiešos su Adomu. Apie visas moteriškas jis paduoda savo mokslą 1 Kor. 7 persk.— *Jei pasiliks*.. Apaštalas primena moterims dar svarbiausias krikščioniškas dorybes, tikėjimą ir meilę, toliau apskritai šventumą; vis tai privalo būti sujungta su prisitūrėjimu nuo viso, kuo gali būti pažeistas doras, nekaltas krikščionės gyvenimas.

Trečiame gromatos skyriuje Apaštalas aprašo privalumus, kurie reikia turėti Bažnyčios tarnams, vyskupams ir djakonams.

8, 1—7. Apaštalas sako, kad vyskupo tarnystė yra geras dalykas, kurio galima trokšti (1), bet tam dalykui reikia turėti atsakančios dorybės ir šiaip jau gyvenime (2, 3), ir šeimynos valdyme (4, 5), ir galop viešame gyvenime (6, 7).

(1) *Tikras*... Tuo patėmijimu šv. Povilas, kaip augš. 1, 15, pažymi svarbumą skėnio pamokymo. — *Vyskupavimo*: ἐπισκοπῆς; raidinėje prasmėje: prižiūrėtojo

pareigos. Taigi, reikia trokšti ne garbės, bet darbo, kaip dalyko naudingo bažnyčios labui. Teisinga tvarka reikalauja, kad kiti įieškotu žmogaus, tinkančio garbingai vietai, o ne jis pats veržtųsi į tą vietą (Greg.). Tuo labiau niekas neprivalo pats įieškoti vyskupiškos garbės, kadangi su ja sujungta yra atsakomybė ir pareigų našta, persunkti net aniolų petims (Trid. Pos. 6. Apie ref. 1).— (2) *Reikia tat*... Kadangi buti vyskupu yra tai atlikti gerą darbą, todėl jis privalo būti pavadamas tik vertiems ir tinkamiems žmonėms.— Toliau eina išskaitymas privalumų, kurie turi rasties vyskupuose.— *Nepeiktinas*: kurio gyvenime nėra papeikimo vėrtų darbų arba papročių — *Vienos*... Tik vieną sykį vedęs. Taip tą vietą supranta katalikai aiškintojai ir dauguma protestantų. Taigi, anot šitos taisyklės, krikščionis našlys, vedęs kitą moterį, jau nebetiko į vyskupus arba kunigus; o tai dėlto, kad vyskupas turėjo duoti kitiems prisitūrėjimo pavyzdį. Tuo labiau Apaštalas neatstumiama nuo vyskupavimo visai nevedusių. Jis dėlto tik kalba apie vedusius, kad vyrų dauguma gyveno moterystės stovyje. Bet ar tas stovis turėjo pasilikti toks pat ir vyskupu tapus? Daugelyje atsitikimų regimai taip ir buvo, nes ne per daug dideliame krikščionių skaitliuje nebuvo iško rinkties. Vienok ne be pamato sako kiti aiškintojai, kad iš vedusiųjų vyskupų buvo reikalaujamas celibato užlaikymas nuo jų išrinkimo dienos.— *Blaivus*: neapakintas geiduliais ir turintis teisingas pažiūras į gyvenimo santikius.— *Rimtas*: mėgstantis tvarką.— *Svetmylys*. Pakeleivių priėmimas į namus buvo įsakomas visiems krikščionims; ypač gi vyskupo ir kunigo duris turėjo būti at-

pudicum, hospitem, doctorem, ³ non vinolentum, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum, sed ⁴ suae domui bene praepositum: filios habentem subditos cum omni castitate. ⁵ Si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit? ⁶ Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. ⁷ Oportet autem illum et testimonium habere bonum ab iis, qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, et in laqueum diaboli.

⁸ Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes: ⁹ habentes mysterium fidei in conscientia pura. ¹⁰ Et hi autem probentur primum: et

gas, svetmylys, galintis mokyti, ³ ne girtuoklis, ne mušikas, bet romus, nebarningas, negodulingas, bet ⁴ gerai valdantis savo namus, laikantis vaikus paklusnume ir visame padorume. ⁵ O jei kas nemoka valdyti savo namų, kaip jis turės rupestį apie Dievo Bažnyčią? ⁶ Ne naujatis, kad, pasikėlęs į puikybę, neįpultu į velnio teisimą. ⁷ Reikia gi, kad jis taipogi turėtų gerą liudijimą nuo lauke esančiųjų, idant neįpultu į paniekinimą ir į velnio žabangus.

⁸ Taip-pat reikia, kad djakonai būtų drovingi, ne dvikalbiai, neatsidavę didžiam vyno gėrimui, nejeskantis bjauraus pelno, ⁹ bet turintį tikėjimo paslapį, nesuteptoje sąžinėje. ¹⁰ O ir ši-

virus visiems broliams. Plg. Rym. 12, 13. Žyd. 13, 2. 1 Petr. 4, 9.— (3) *Ne mušikas*: nepasiduodantis rustybei ir save susivaldantis.— *Nebarningas*: ramybės mylėtojas.— *Negodulingas*: negeidžiantis pinigų.— (4, 5) *Gerai valdantis*.. Nes kaip gi galės išmokyti svetimus paklusnumo tas, kurs nesuvaldo savų vaikų, arba kaip pripratus prie nekaltybės doros kitus, kurs nemoka savųjų vesti padorumo keliu!— (6) *Ne naujatis*. Anot gr. ne naujai įdiegtas. Kristus yra alyvos medis, į kurį krikščionys įdiejami yra per krikštą. Ką tik priimtas į Bažnyčią neturi reikalingo prityrimo, kad galėtų būti tinkamu vadovu kitiems.— *Į velnio teisimą*: į pasmerkimą, panašų tam, kurį užsiėmė piktoji dvasia taipogi per puikybę.— (7) *Reikia*... Į vyskupus reikia rinkti toks, apie kurį nieko pikto negalėtų pasakyti net pagoniai. Kitaip paniekins jį netikintieji ir jo žodžiais negalės būti patraukti prie tikėjimo. Be to, jis pats galėtų nustoti drašos, pasiduoti piktos dvasios pagundoms ir austoti nuo tikėjimo.

8—13. Kaip vyskupai, taip ir djakonai privalo turėti kasdieninio ir šeimyniško gyvenimo dorybes; todėl pirma negu yra išrenkami, reikia, kad būtų ištirti: tik ištikimas mažesniuose dalykuose vertas yra užimti augštesnį laipsnį.

(8) *Taip-pat*... Parėdymas apie djakonų išrinkimą parodo, kad į juos veizdėta, kaip į tikrus Bažnyčios tarnus, užimančius garbingą vietą.— *Djakonai*. Djakono vardas pažmėjimui ypatingu būdu Bažnyčios tarnų, nors žemesnių, vartojamas yra tik čionai, Rym. 16, 1 ir Pil. 1, 1. Visur kitur N. J. jis reiškia apskritai tarnus. Apie djakonų išrinkimą ir jų pirmasias pareigas kalbama Apd. 6, 1.— *Drovingi*. Gr. t. σεμνους, venerabiles, gerbiami.— *Ne dvikalbiai*, t. y. ne žmonės netikri, kurie tuos pačius dalykus vieniems vienių apsakę, kitiems kitaip.— *Nejeskantis*... Ta dorybė tuo labiau buvo reikalinga djakonams, kad jų svarbiausi pareiga buvo dalinti almužnas tarp beturčių.— (9) *Tikėjimo paslaptis*: Evangelijos mokslą, kitados nežinomą žmonėms, bet dabar apreiškstą ir esantį krikščionių tikėjimo dalyku.— *Nesuteptoje sąžinėje*. Djakonai turėjo būti žmonės pilni tikėjimo ir šventumo; nesutepta nusidėjimais sąžinė buvo lyg koks indas, kuriame jie turėjo paslėpti geresniam užlaikymui savo tikėjimo turą.— (10) *O ir šitie*... Djakonai turi būti taip-pat ištirti, kaip ir vyskupai. Ir tik kada tikintis duoda liudijimą apie ištiriamus, kad jų gyvenimas buvo tikrai geras, kad jie neturi jokių prasikaltimų.

sic ministrent, nullum crimen habentes.

¹¹ Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

¹² Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis bene præsint, et suis domibus. ¹³ Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirant, et multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Jesu.

¹⁴ Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire cito. ¹⁵ Si autem tardavero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis.

¹⁶ Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

tie tebuna pirma ištiri, ir taip tetarnauja, neturėdami jokios kaltybės.

¹¹ Moteris taip-pat tebuna drovingos, neplėšančios šlovės, blavios, ištikimos visame.

¹² Djakonai tebuna vienos moters vyrai, gerai valdantys savo vaikus ir savo namus; ¹³ nes, kurie bus gerai tarnavę, užsielnys sau šlovingą laipsnį ir didį pasitikėjimą tikėjime, kurs yra Kristuje Jėzuje.

¹⁴ Tai tau rašau, turėdamas viltį veikiai pas tave ateiti; ¹⁵ o jei užtrukčiau, kad žinotumei, kaip tau reikia elgties Dievo namuose, kurie yra gyvojo Dievo Bažnyčia, šulas ir patvirtinimas tiesos.

¹⁶ Ir aiškiai didi yra dievotumo paslaptis, kuri apreikšta yra kune, išteisinta yra Dvasioje, pasirodė aniolams, apsakota yra pagonims, kuriai tikėta pasauelyje, kuri pakelta yra garbėje.

valia juos pašvęsti į djakonus.

(11) *Moteris*: ne djakonų pačios ir ne apskritai krikščionės, bet tos, kurios budavo išrenkamos šventoms pareigoms pildyti, kitaip vadinamos djakonisės. Apie jų buvimą tuo laiku veiz. Rym. 16, 1. (Auks. Teof.) Jų privalumus šv. Povilas aprašo panašiais žodžiais, kaip augšč. eil. 2. 8. — *Neplėšančios šlovės*. Anot gr. ne apkaltintojos. Tas privalumas at-sako augšč. minėtam: nedvikalbiai (e. 8).

(12) *Djakonai*... Plg. augšč. eil. 2. 4. 5.—(13) *Nes*... Užmokestis už gerą djakonų tarnystę. — *Šlovingą laipsnį*. Kokį užmokestį Apaštalas norėjo išreikšti tais žodžiais, aiškintojai ne vienaip mano. Gal čionai šlovingu laipsniu pavadinta yra kunigų ir vyskupų pareigos, kurių vertais darosi gerai pildantys savo pareigas djakonai (Ambr. Jier.). Gali juo vienok buti ir gultinas užmokestis paskutiniame teisme (Teod.). — *Pasitikėjimą*: šventą drąsumą apsakoti žmonėms tikėjimą be jokios baimės.

14—16. Apaštalas užbaigia tą skyrių trumpu nurodymu, kodėl jis duoda savo mokytinini įvairius perspėjimus apie jo pareigas, ir pažymėjimu didžio svarbumo evangelijinio mokslo.

(14) *Tai tau rašau*: perspėjimus patilpusius 2 ir 3 persk.—(15) *Dievo namuose*. S. Įst. paprastai vadinosi Dievo namais žydų šventykla. Bet tas vardas duodamas buvo ir dvasiškai Jahvės šeimynai, t. y. išrinktajai tautai. Taip-pat ir čionai. — *Gyvojo Dievo*. Ne taip kaip pas pagonis, kurių dievaičiai, stabai, buvo be gyvybės — *Bažnyčia*: susirinkimas tikinčiųjų visuose kraštuose.—*Šulas ir*... Toki yra užduotis Bažnyčios, kurią Dievas paskyrė užlaikymui evangelijinės tiesos visoje jos skaitystėje. Ji yra tarsi tvirtas šulas Dievo namuose, ant kurio remiasi stogas, ir patvirtinimas arba pumatas, kurs palaiko visą rumą.

(16) *Ir*... Apaštalas, paminėjęs (15. e.) krikščionišką tiesą, dabar trumpai ją išreiškia. — *Aiškiai*: neabejotinai, visiems

IV. Perspėjimai apie klaidžiatikius.

Caput IV. ¹ Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis dæmoniorum. ² in hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatam habentium suam conscientiam, ³ prohibentium nubere, abstinere a cibus, quos Deus creavit ad percipiendum cum gra-

4. Perskyrimas. ¹ O Dvasia aiškiai sako, jog paskučiausiuose laikuose kaikurie atstos nuo tikėjimo, klausydami paklydimu dvasių ir velnių mokslų, ² kalbančių veidmainystėje melą ir turinčių pažymėtą savo sąžinę, ³ užginančių moterystę, liepiančių prisitūrėti nuo valgių, kuriuos Dievas yra sutvėręs, kad juos tikintys ir pažinusieji

pripažįstant. — *Dievotumo paslaptis.* Didi yra tikro tikėjimo paslaptis, kurios negali išmanyti joki žmonių išmintis, o tiksliai tikras dievotumas. Apaštalas toliaus trumpais žodžiais, regimai paimtais iš senobinės krikščioniškos giesmės, išreiškia, kas yra ta didžia paslaptimi: ja yra Dievo Sunaūs įsikunijimas su visomis jos pasekmėmis. — *Kuri.* Gr. yra vyriškos gimės įvardė: *o*, ir regimai pažymi Jėzų Kristų, kurį Apaštalas turėjo mintyje. Kiti gr. rankraščiai turi *o* — Dievas, bet tas skaitymas nėra tikras. — *Apieikšta yra kune:* visą laiką, kuriame Išganytojas gyveno žmogiškame kune čia ant žemės. — *Ištesinta:* priparodyta. Per savo prisikėlimą ir šv. Dvasios išliejimą parodė save esant tikru Išganytoju. — *Pasirodė aniolams:* pasirodė kaip išaugstintas, užžengdamas su žmogiška prigimtimi į dangų. Aniolai, tiesa, matė Dievuje užmanymą išgelbėti žmoniją, bet patį išgelbėjimo būdą jie patyrė visose smulkmenose, kada tas užmanymas buvo įvykdytas. — *Apsakota yra pagonims:* visoms tautoms, kaip žydams, taip ir pagonims. — *Kuriai tikėta...* Pasaulis priėmė jį per tikėjimą, dangus gi jo įžengimo dienoje su amžina dieviška šlove.

Paminėjimas įsikunijimo paslapties duoda šv. Povilui progą sekančiame grotnatos skyriuje nurodyti klaidžiamokslus, turėjusius sukelti didį dušioms pavojų.

1—5. Apaštalas visupirma aprašo klaidos platintojus, kurie skelbia netikrą mokslą, ypač gi netikusią askėzij (1—3) ir nurodo, kodėl jų įkalbamas pasielgimo budas negali būti geras (4—5).

(1) *O Dvasia:* šventoji Dvasia duodanti pranašystes ir apreiškimus. Veiz. Apd. 20, 23; 21, 11. 1 Kor. 12, 10 ir k. — *Aiškiai:* neabejotinai — *Sako.* Kurį pranašystę Apaštalas turi čia mintyje, nėra žinoma; gal šv. Dvasios duotus apreiškimus per krikščionių pranašus įvairiose bažnyčiose. — *Paskučiausiuose laikuose.* Tie žodžiai, anot gr. t., reikia suprasti ne apie pasaulio pabaigą, bet apskritai apie paskesnį laiką, atskirtiną nuo dabartinio. — *Kaikurie:* krikščionys. — *Paklydimu dvasių.* Anot gr. t., apgaulingų dvasių. Taip pavadintos yra piktos dvasios, sužadinančios klaidų platintojus ir duodančios jiems įkvėpimus; užtat paskutiniųjų mokslas teisingai pavadintas velnių mokslu. — (2) *Kalbančiu...* Tas sakiny priklauso nuo žodžio: *klausydami* (l. e.). Kalbantys melą regimai yra ne kas kitas, kaip tik klaidžiamoksliai. Jie kalba *veidmainystėje:* jie yra veidmainiai, nes kitiems įkalbinėja kiekiausia askėzij, patį gi ištvirkę. — *Turinčiu...* Tame išsireiškime yra aliuizija į senobės paprotį padaryti įkaitinta geležimi žymę ant kuno vergų arba nuteistų didžiųjų prasikaltėlių. Panaši neišdildoma žymė ištvirkusio gyvenimo įspausta ant klaidžiomokslų sąžinės. — (3) *Užginančiu...* Toks buvo netikrų apaštaly mokslas. Tie pirmieji gnosticizmo pranokėjai, regimai dengdami didžia mergystės vertybę, kuri jai buvo pripažinta paties Išganytojo ir jo apaštaly mokė, kad visai ne valia čia moterystės stovinė; taip pat jie gindavo ir valgius, kuriuose valgantis galėjo sau rasti koki nors pamėgimą. — *Kuriuos...* Klaida netikrų mokytojų buvo tame, kad

tiarum actione fidelibus, et iis, qui cognoverunt veritatem. ⁴ Quia omnis creatura Dei bona est, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur: ⁵ sanctificatur enim per verbum Dei, et orationem.

⁶ Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Jesu, enutritus verbis fidei, et bonæ doctrinæ, quam assecutus es. ⁷ Ineptas autem, et aniles fabulas devota: exerce autem teipsum ad pietatem. ⁸ Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, et futuræ. ⁹ Fidelis sermo, et omni acceptatione dignus. ¹⁰ In hoc enim la-

tiesą valgytu su dėkojimu. ⁴ Nes visa, ką Dievas sutvėrė, gera yra, ir nieko nereikia atmesti, kas priimama su dėkojimu; ⁵ nes tai pašventinama yra per Dievo žodį ir maldą.

⁶ Tai broliams išdėstydamas, busi geras Kristaus tarnas, penėtas žodžiaus tikėjimo ir gero mokslo, kurį tu sekei. ⁷ O netikusias ir senų moterų pasakas vengk; pats gi lavinkis maldingume. ⁸ Nes kuniškas lavinimasis maža kam tėra naudingas; maldingumas gi visam yra naudingas, kadangi turi pažadėjamą dabartinio ir busiančiojo gyvenimo. ⁹ Tikras yra žodis ir viso priėmimo vertas. ¹⁰ Nes to dė-

jie, kaip atkalbinėdami nuo moterystės, taip ir valgius užgindami, ardė paties Sutvėrtojo paskirtą įvarką. Dievas įstatė moterystę, jis sutvėrė įvairius dalykus, kad žmonės jais naudotusi ta išlyga, kad vis tai būtų padaryta sulig Dievo užmanymo ir su dėkingumu davėjui.—*Tikintis...* Ypač krikščionis turi pilną teisę naudotis sutvėrimais, nes jie geriausiai gali įvykdyti Dievo užmanymus.—(4) *Nes visa...* Veiz. Prad. 1, 31.—*Ir nieko nereikia...* Mozės įstatyme kad ir buvę kai kurie valgiai užginti, tai ne dėlto kad jie būtų buvę patys savyje netikę, bet užgynimo priežastimi buvo politiškai-religijiniai atžvilgiai. Išnykus tiems atžvilgiams su Kristaus atėjimu, turėjo liauties ir skirtumas tarp valgių.—(5) *Nes tai...* Valgis pats iš savęs neturi dorinio gerumo arba negerumo, bet malda gali jį pašventinti. Todėl pas krikščionis ir yra paprotis gauti kankada valgiams bažnytinį pašventinimą, arba kalbėti prieš valgymą tam tikras maldas.—*Per Dievo žodį* Maldos prieš valgį budavo paimtos iš šv. Rašto žodžių.—3-5 eil. šv. Pavilos išreiškia paskirtą dėsnį apie valgius, apgin-damas krikščionišką tiesą nuo netikusių klaidžiamokslų išvedžiojimų. Bet jis visai nemoko, būk niekuomet nereikią pa-sininkauti,—tai būtų priešinga jo paties žodžiams (Rym. 14, 20. 21. 1 Kor. 1, 8; 8, 1. 3 ir k.) ir Evangelijai (Mat. 4,

16 ir k.), —arba visai ne valia prisiturti nuo kaikurių valgių didesniai savo dušios gerumui, arba dėl Dievo garbės. Tuo labiau reikia išsižadėti tokių ar kitokių valgių, kada tame dalyke yra aiškus Bažnyčios užgynimas.

6—16. Timotiejus privalo ne tik kitiems paduoti tikrą mokslą, bet dar pats lavintis tikrame maldingume ir, neveizdint jį savo jaunystę, duoti visiems ir žodžiaus ir darbais gerą pavyzdį. Tam tikslui jis turi užsimti skaitymu ir mokymu, atsimindamas malonę, gautą savo pašventime, kad galėtų išganyti ir save ir savo globai pavestusius.

(6) *Tai:* kas pasakytą 3—5 eil.—*Tarnas:* Timotiejus, perspėdamas brolius prieš pavojų, tarnaus pačiam Kristui.—*Pen tas.* Tikėjimo ir tikro krikščioniško mokslo žodžiai buvo Timotiejui dvasišku penu.—(7) *O netikusias.* Auot gr. t. nešventas.—*Vengk.* Senelių pasakos nevertos, kad jų klusytusi pratingas žmogus.—(8) *Nes...* Kuno lavinimas ir mankštinimas buvo skaitomas labai svarbiu dalyku pas griikus. Tėčiaus didelės naudos iš jo nebuvo. Priešingai gi, *maldingumas...* Už maldingumą Dievas yra žadėjęs gėrybes šiame gyvenime, kurių didžiausia yra dušios ramybė, ir amžiną užmokesį busiančiame gyvenime.—(9) *Tikras...* Veiz. augšč. 1, 15; 3, 1.—(10) *Nes to...* Viltis Dievo pažadėtojų gėrybių

boramus, et maledicimur, quia speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium. ¹¹ Præcipe hæc, et doce.

¹² Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate. ¹³ Dum venio, attende lectioni, exhortationi, et doctrinæ. ¹⁴ Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii. ¹⁵ Hæc meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus. ¹⁶ Attende tibi, et doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, et teipsam salvam facies, et eos, qui te audiunt.

lei mes vargstame ir to dėlei mums piktžodžiuojama, jogei turime vilti gyvajame Dievuje. kurs yra Išganytojas visų žmonių, labiausiai tikinčiųjų. ¹¹ Tai isakyk ir mokyk.

¹² Niekas tenepaniekina tavo jaunystės; bet būk pavyzdžiu tikintiems žodyje, pasielgime, meilėje, tikėjime, nekaltybėje. ¹³ Iki ateisiu, užsiimk skaitymu, graudeniu, ir mokymu. ¹⁴ Nepaniekink tavyje esančios malonės, tau duotosios per pranašystę, su kunigų rankų uždėjimu. ¹⁵ Tai mąstyk, tuose būk, kad tavo tarpimas būtų visiems matomas. ¹⁶ Budėk iš atžvilgio į save ir į mokslą; laikykitės tuose dalykuose; nes tai darydamas ir pats save išganysi, ir tavęs klausančiuosius.

suteikdavo apaštalams didelį drąsumą net ir didžiausiuose kentėjimuose.— *Gyvajame Dievuje*, todėl galinčiame įvykdyti savo žadėjimus.— *Išganytojas*. Plg. angšč. 2, 3. 4.— *Labiausiai tikinčiųjų*: jis yra ypač tikinčių Išganytojas, tai yra priimančių tikėjimą, kurs yra būtina sąlyga, be kurios niekas negali būti išganytas.— (11) *Tai isakyk...* Visa kas pasakyta eil. 6—10.

(12) *Niekas...* Timotiejaus gyvenimo pavyzdį nemažiaus bus naudingas, kaip jo pamokymai. Taigi, jam reikia visų pirma pasirūpinti, kad jo jaunystė išrodytu pagarbos verta dėl įvairių dorybių.— *Jaunystės*. Timotiejus tuo laiku galėjo turėti jau apie 35 metus; bet senobėje žmogaus amžius nuo trijų lig keturių dešimtųjų metų skaitėsi jaunyste. Jaunes žmogus, užimantis garbingą vietą, paprastai labiau yra kritikuojamas, jei jis gerais privalymais neatperka savo jaunystės.— *Būk pavyzdžiu...* Žodžiai ir pasielgimai apreiškia vidurinius paslėptus jausmus. Meilė ir tikėjimas yra šulai viso tikrai krikščioniško gyvenimo. Per nekaltybę bažnytinės draugijos virstininko gyveni-

mas įgyja augštesnį pašventinimą. Timotiejus privalo mokyti visu savo gyvenimu.— (13) *Iki ateisiu...* Pagarbos užsiėmimui Timotiejus privalo pildyti savo tarnystės pareigas. Jis turi užsiimti skaitymu šv. Rašto S. J. religijiniuose susirinkimuose, toliau graudeniu, kurs būdavo sujungiamas su skaitymu, galop mokymu, t. y. aiškinimu tikėjimo tiesų.— (14) *Nepaniekink...* Mokytiniai nuolat reikia atnaujinti malonės, gautos dienoje savo pašventimo į kunigus.— *Malonės*. Gr. t. dvasiškos dovanos. Taigi, čia kalbama apie stebėtinąs dovanas, šv. Dvasios išlietas ant Timotiejaus, kad jis taptu labiau tinkamu savo pareigoms pildyti.— *Per pranašystę*. Veiz. angšč. 1. 18.— *Su uždėjimu...* Rankų uždėjimu buvo suteikiamas kunigystės sakramentas. Plg. Zyd. 6, 2 koment.— *Kunigu*, dalyvavusių Timotiejaus pašventime.— (15. 16) *Tai mąstyk*. Apaštalas tuo paraginiu pažymi mokytiniai duotų perspėjimų svarbumą.— *Tarpimas*: pažanga šventume.— *Nes tai darydamas...* Tokios bus pasekmės, jei Timotiejus prisitaikys prie mokytojo perspėjimų.

V. Kokie privalo būti Timotiejaus santikiai su įvairiais bažnytinės draugijos sąnariais.

Caput V. ¹ Seniores ne increpaveris, sed obsecra ut patrem: juvenes, ut fratres: ² anus, ut matres: juvenulas, ut sorores in omni castitate:

³ Viduas honora, quae vere viduae sunt. ⁴ Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet: discat primum domum suam regere, et mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo. ⁵ Quae autem vere vidua est, et desolata, speret in Deum, et instet obsecrationibus, et orationibus nocte ac die. ⁶ Nam quae in deliciis est, vivens mortua est. ⁷ Et hoc praecipe ut irreprehensibiles sint. ⁸ Si quis autem suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior.

5. Perskyrimas. ¹ Senesniojo nebark, bet maldauk, kaip tėvą; jaunuosius kaip brolius; ² senesles kaip motinas; jaunasias, kaip seseris visoje nekaltybėje.

³ Gerbk našles, kurios tikrai yra našlės. ⁴ O jei kuri našlė turi vaikus arba vaikų vaikus, ji teismoksta pirma valdyti savo namus ir atsilyginti gimdytojams; nes tai įtinka Dievo akyvaizdoje. ⁵ Kuri gi tikrai yra našlė ir apleista, teturi viltį Dievuje ir tepasilieka maldose ir prašymuose naktį ir dieną. ⁶ Nes gėriuose esanti numirė, gyva budama. ⁷ Ir tai įsakyk, kad jos butu be papeikimo. ⁸ O jei kas nesirupina savaisiais ir labiausiai namiškiais, tas užsigynė tikėjimo ir yra piktesnis už netikintį.

Penktoje gromatos skyriuje (5, 1—6, 2) šv. Povilas nurodo vyskupo pareigas iš atžvilgio į įvairius Bažnyčios sąnarius.

1—2. Visų pirma paaiškinta, kaip vyskupas turi elgtis su senesniais ir jaunesniais žmonėmis.

(1) *Senesniojo...* Ir Bažnyčios viršininkas privalo parodyti pagarbą amžiui.

(2) *Visoje nekaltybėje.* Taip reikia elgtis, kad išvengus visokio įtarimo. Šv. Jeronimas tokią duoda taisyklę: visos mergaitės ir Kristaus sužieduotinės arba vienodai nepažinok, arba vienodai mylėk (Grom. į Nepot.).

3—16. Toliaus paduotos yra įvairios taisyklės, paliečiančios našles.

(3) *Gerbk našles.* Nuliudimais, apleidimas, neturtas daro jas tikrai pagarbos vertomis. Apaštalas regimai turėjo mintyje ir jų sušelpimą almužnomis, daromomis visų vietinių krikščionių, t. y. bažnyčios vardu. — Kurios tikrai... kurios tikrai yra apleistos, neturi genčių, galinčių jas sušelpiti. — (4) *O jei...* Yra našlių, kurioms nėra reikalo duoti al-

mužnos. — *Ji teismoksta...* Anot Vulgatos, čia paduota yra taisyklė, analogiška minėtoms augšč. 3, 4. 5. 12. Bet gr. t. kitoki yra prasmė. Jie, t. y. vaikai, teismoksta turėti prisirišimą prie namų, šeiminys. Taigi, Apaštalas šitoje vietoje įsako Timotiejui priminti šeimynų vaikams jų pareigas iš atžvilgio į gimdytojus. — *Atsilyginti...* Vaikų pareiga yra padaryti savo pasenusiems, neturintiems arba neigalintiems gimdytojams tai, ką šitie ilgą laiką yra darę vaikams. — (5) *Kuri gi...* Našlė, neturinti vaikų ir negalinti gauti pašalpos iš savųjų. — *Teturi viltį...* tepasilieka... Gr. t. turėjo viltį... pasilieka... Tokie privalumai reikia turėti našlei, gaunančiai pašalpą iš bažnyčios. — (6) *Nes gėriuose...* Našlė, pasauliui atsidavusi, gyvenanti ištvirtusiais. — *Numirė...* Numirė dvasiškai, Kristui, nors žmonių akyse ir rodosi labai gyva esanti. — (7) *Ir tai...* Apaštalas vėl pažymi duotųjų augšč. perspėjimų svarbumą. — (8) *Ta eil. turi sąryšį su 4. Plg. žem. e. 16. — Savaisiais:* gimdytojais. —

⁹ Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quae fuerit unius viri uxor, ¹⁰ in operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est. ¹¹ Adolescentiores autem viduas devita: cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere volunt: ¹² habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. ¹³ Simul autem et otiosae discunt circuire domos: non solum otiosae sed et verbosae, et curiosae, loquentes quae non oportet. ¹⁴ Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia. ¹⁵ Jam enim quaedam conversae sunt retro satanam. ¹⁶ Si quis fidelis habet vi-

⁹ Našlė tebuna išrinkta nemažiaus kaip šešių dešimtų metų, kuri buvo vieno vyro moteris, ¹⁰ turinti paliudijimą apie jos gerus darbus: jei vaikus išauklėjo, jei svečius priimdavo, jei šventųjų kojas nuplaudavo, jei pagalbą davė prispaudimą kenčiantiems, jei stengėsi daryti kiekvieną gerą darbą. ¹¹ O jaunesniųjų našlių traukkis, nes jos, gašliomis tapusios prieš Kristų, nori ištektėti, ¹² užtraukdamos ant savęs pasmerkimą, nes nieku paverė pirmąjį tikėjimą. ¹³ O priegtam jos dykinėdamos išmoksta vaikščioti iš namų į namus; ne tiktai jos yra dykinėjančios, bet ir daug šnekančios ir žingeidžios, kalbančios, kas nereikia. ¹⁴ Aš tat noriu, kad jaunesniosios tekėtu, turėtu vaikus, butu šeimynų motinomis, neduotu priešininkui jokios pro-

Užsigynė tikėjimo. Tikėjimas apsieiškia darbais. Kur nėra darbu, ten tikėjimas yra miręs.— *Piktesnis...* Nes ir pagonis myli savo gimdytojus, nors jie neturi tokio mokslo, kaip krikščionys.

(9) *Našlė...* Apaštalas, anot beveik visų senesnių ir naujesnių aiškintojų, čionai kalba nebe apie našles apskritai, bet apie tas, kurioms pavedamos buvo viešos bažnytinės pareigos, tarp kurių buvo auklėjimas priimtų bažnyčios globon vaikų, rupestis apie beturčius, ligonis.— *Tebuna išrinkta.* Anot gr. t. įtraukta į sąrašą.— *Šešių dešimtų...* Chalkedono susirinkime reikalauja jau tik keturių dešimtų metų, ir į tokių našlių skaitlių buvo priimamos taipogi visai netekėjusios moteris.— *Vieno vyro...* Atkartotas ištekejimas yra neprisiturėjimo ženklas (Teof.).— (10) *urinti...* Kiti našlių privalmui.— *Jei šventųjų:* krikščionių. Kojų nuplovimas buvo pas rytiečius didžios svetmylostės ženklas. Jį ypač brangino krikščionys, pamokyti pavyzdžiu Išganytojo, numazgojusio kojas apaštalams.— (11) *O nuo...* Apaštalas pasako, kokios našlės negali būti įrašytos į bažnyčios tarnystę.— *Jaunesniųjų:* neturinčių dar

60 metų ir apskritai jaunų.— *Traukkis* Gr. t. atstumk, t. y. nepriimk.— *Gašliomis tapusios:* κατὰσπηνιάσται. Tas žodis reiškia: pasielgti su paniekinimu ko nors, iš augsto, o taipogi: elgtis su kuniškų geidulių pagėgimu. Gali būti, kad minimos jaunesnės našlės buvo seniaus priimtos į bažnyčios tarnystę ir pasižadėjo amžinai tarnauti Kristui našlystėje; bet su laiku, nebereikalaudamos rupinties savo užlaikymu, ištvirko, pasidavė kuniškiems geiduliams ir neveizdėdamos į savo apžadus, įeskojo antro ištekejimo už vyro ir taip paniekino Kristų.— (12) *Pasmerkimas:* pas Dievą ir žmones.— *Pirmąjį tikėjimą:* apžadą Kristui padarytą, arba seniaus savo buvusį gyvenimo būdą, dorą ir nesuteptą.— (13) *O priegtam...* Apaštalas toliaus aprašo negėrą jaunesniųjų našlių pasielgimą. Iš dykinėjimo pas jas atsiranda daug kitų ydų.— (14) *Aš tat...* Nėra tai visoms jaunesnioms našlėms priverstina taisyklė, bet to reikalauja augščiaus minėtas kaikiurių pasielgimas. Ištekdamos, jos ir pačios išvengs pavojaus ir neduos kitiems papiktinimo.— *Butu šeimynų motinomis:* Gr. t. butu namų užveizdėtojomis.— *Prie-*

duas, subministret illis, et non gravetur ecclesia: ut iis, quae vere viduae sunt, sufficiat.

¹⁷ Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habentur: maxime qui laborant in verbo et doctrina. ¹⁸ Dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovi trituranti. Et: Dignus est operarius mercede sua. ¹⁹ Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. ²⁰ Peccantes coram omnibus argue: ut et ceteri timorem habeant. ²¹ Testor coram Deo, et Christo Jesu, et electis Angelis, ut haec custodias sine praeiudicio nihil faciens in alteram partem declinando. ²² Manus cito nemini imponeris, neque communicaveris

gos piktžodžiuoti. ¹⁵ Nes jau kaikiuros nukrypo paskui šetoną. ¹⁶ Jei kursai tikintis turi našles, tegul jas aprupina, ir tenebuna apsunkinta bažnyčia, kad ji galėtų ištekti toms, kurios tikrai yra našlės.

¹⁷ Gerai viršininkaujantys kunigaitebunaskaitomi vertaisdvejopos pagarbos, labiausiai tie, kurie darbuojasi apsakojime ir mokyme. ¹⁸ Nes Raštas sako: Neužriši kuliančiam jaučui nasrų. Ir: Darbininkas vertas yra savo algos. ¹⁹ Skundos prieš kunigą nepriimk, negut patvirtinant dviem arba trimis liudytojams. ²⁰ Nusidedančius papeikk visų akylaizdoje, kad ir kiti turėtų baimę. ²¹ Aš tave maldauju akylaizdoje Dievo ir Kristaus Jėzaus ir išrinktųjų aniolų tai užlaikyti bešališkai ir nieko nedaryti, einant po vienu arba po kitu. ²² Rankų niekam veikiai

šininkui: krikščionystės priešams, žydams ir pagonims.— *Piktžodžiuoti*: piktai kalbėti apie krikščionių dorą.— (15) *Nes jau...* Kaikurie aiškintojai spėja, jog Apaštalas turi čia mintyje tokias našles, kurios išsizadėjo tikėjimo ir ištekejo už pagonių; bet greičiaus nukrypimu paskui šetoną pavadintas yra atsistojimas ant nusidėjimų kelio.— (16) *Jei kursai...* Apaštalas dar sykį primena tikinčiųjų pareigas į jų šeimynose esančias neturtingas našles.

17–25. Tame straipsnyje Apaštalas nurodo vyskupo pareigas iš atžvilgio į gerus kunigus ir apkaltintuosius; taipogi įsako atsargumą jų pašventimo ir duoda kaikiuros ypatiškus perspėjimus pačiam Timotiejui.

(17) *Gerai...* Geri kunigai verti yra ir pagarbos ir užlaikymo.— *Dvejopos pagarbos*: žymiai didesnės. Pagarba imama čionai ne tik raidinėje prasmėje, bet taipogi reiškia kunigui priderantį užlaikymą.— (18) *Nes Raštas sako*: 5 Moz. 25, 4. Plg. 1 Kor. 9, 9. Apaštalas šv. Rašto S. Įst. ir Išganytojo žodžiais patvirtina, jog kunigai turi teisę gauti iš tikinčiųjų užlaikymą.— *Darbininkas...*

Veiz. Luk. 10, 7. Plg. 1 Kor. 9, 14.— (19) *Skundos...* Mozės Įstatymo (5 Mozi 19, 15) taisyklė ypač privalo būti taikoma, kada yra kaltinami kunigai, kadangi jų tarnystė yra toki, jog jos geram vardui pigiai gali rasti pavojus. Priegtam pavaldiniai visuomet turi nemažą palinkimą kiečiaus teisti savo viršininkų pasielgimą arba su negeru noru priimti jų perspėjimus.— (20) *Nusidedančius*. Apaštalas kalba čionai ne apie visus nusidėjėlius apskritai, bet apie kunigus, negerai pildančius savo pareigas; todėl ir žodžiai: *visų akylaizdoje*, reikia suprasti apie visus kunigus, o ne visus tikinčius apskritai.— *Kad ir kiti...* Tolesnė nusidedančiųjų papeikimo pasekmė yra sužadinimas kituose kuniguose didesnio atsargumo ir uolumo.— (21) *Aš tave...* Apaštalo maldavimas privalo parodyti Timotiejui duotųjų čionai perspėjimų svarbumą. *Išrinktųjų aniolų*: gerais pasilikusių aniolų, apstojančių Dievo sostą ir pasirodysiančių teismo dienoje draug su Kristumi.— *Tai*: kas pasakyta eil. 19 ir 20.— *Bešališkai*: nepasmerkiant apkaltintojo be pirm padaryto ištyrimo.— (22) *Rankų*. Plg. augšč. 4, 14. Pašventimo į kunigus

peccatis alienis. Teipsum castum custodi. ²³ Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates. ²⁴ Quorumdam hominum peccata manifesta sunt, praecedentia ad iudicium: quosdam autem et subsequuntur. ²⁵ Similiter et facta bona, manifesta sunt: et quae aliter se habent, abscondi non possunt.

Caput VI. ¹ Quicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini et doctrina blasphemetur. ² Qui autem fideles habent dominos, non contemnunt, quia fratres sunt: sed magis serviant, quia fideles sunt et dilecti, qui beneficii participes sunt. Haec doce, et exhortare.

ne valia suteikti perdaug veikiai, be išmėginimo, iš žmogiško prielankumo.—*Nei dalyvauk...* Jei vyskupas perdaug veikiai uždėtu rankas kunigui, jis turėtų atsakyti už pašvęstojo prasikaltimus.—*Pats save...* Apaštalas pereina prie perspėjimų, paliečiančių patį Timotiejų.—(23) *Negerk...* Iš tų žodžių paaiškėja, kaip pilnas išsižadėjimų buvo Timotiejaus gyvenimas, o taipogi tėviškas šv. Povilo rupestingumas apie mokytinį.—(24) *Kaikurių...* Baigdamas pamokymus apie pasielgimą su apkaltintais kunigais, Apaštalas išreiškia du apskritu dėsnin, nurodantių reikalingumą didžio atsargumo teisme, nes neįpiktas pasielgimas, nei geras nevisuomet yra aiškūs.—*Nusidėjimai žinomi...* Yra žmonių, kurių gyvenimas taip aiškiai yra nuodėmingas, kad jų kaltybių nebereikia pririndinti teisme: jos tarsi pačios pirmos ateina į teismą. Yra kiti, kurių prasi Kaltimai išsina aikštėn tik pamažu, po ilgo tyrinėjimo.—(25) *Taip-pat...* Panašiai atsitinka ir su gerų kunigų darbais.—*Ir su kuriais...* T. y. geri darbai, kurie ne iškar-to apsisreiskia.—*Negali...* Anksčiau ar vėliau galima pažinti, kurie yra geri žmonės.

neuždėk, nei dalyvauk svetimuose nusidėjimuose. Pats save užlaikyk nesuteptą. ²³ Negerk vis tiktai vandenį, bet vartok po truputį vyną dėlei tavo vidurių ir tavo tankių neigalėjimų. ²⁴ Kaikurių žmonių nusidėjimai žinomi yra ir pirma eina į teismą; kaikurių gi ir paskui atsi-dengia. ²⁵ Taip-pat ir geri darbai žinomi yra; ir su kuriais kitaip esti, jie negali pasilikti paslėpti.

6. Perskyrimas. ¹ Kurie tik yra po jungu vergai, teskaito savo ponus vertais visokios pagarbos, kad Viešpaties vardui ir mokslui nebutu piktžodžiuojama. ² Turintieji gi tikinčius ponus, jų tenepaniekina dėlto, kad jie broliai yra; bet tetarnauja geriaus, kadangi tikintys ir numylėti yra tie, kurie dalyvanja geradaryme. Tai mokyk ir grau-denk.

6, 1—2. Ko vyskupui reikia laikyties iš atžvilgio į vergus.

(1) *Kurie tik...* Vergų stovis iš atžvilgio į jų ponus nekrikščionis išrodo jiems jungu, bet krikščioniškas tikėjimas moko, kad ir tokiuos ponus jie privalo gerbti, t. y. klausyti jų su privengimu.—*Kad Viešpaties...* Jei krikščionys vergai pasirodytu mažiaus paklusniais už kitus, tuomet pagonis piktžodžiuotu Kristui, tarsi jis butu pagyręs tą nepaklusnybę ir tarsi jo Evangelija griautu viešą tvarką.—(2) *Turintieji gi...* Vergai krikščionis nemažiaus privalo būti paklusnūs ir ponams krikščionims.—*Tepaniekina:* jų neklusdydami. Vergams galėjo būti nemaža pagunda tame atsitiktume. Jie galėjo sakyti, kad jų ponai, kaipo broliai, krikščionis, yra jiems lygūs, o kaipo tokie negali reikalauti paklusnumo. Visai kitoki išvedimą daro šv. Povilas: *bet tetarnauja...* ir nurodo tokio išvedimo rasią: *kadangi...* Tikintys ponai rupinasi geradarymu apskritai, ypač gi iš atžvilgio į savo tarnus; tas meilės ženklas uždeda ant vergų dėkingumo ir lygios meilės pareigą (Auka.).—*Tai mokyk...* Apaštalas tuo paraginiu užbaigia perspėjimus apie

VI. Ypatingi perspėjimai vienam Timotejui.

³ Si quis aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, et ei, quae secundum pietatem est, doctrinae: ⁴ superbus est, nihil sciens sed languens circa quaestiones, et pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiae, contentiones, blasphemiae, suspensiones malae, ⁵ conflictationes hominum mente corruptorum. et qui veritate privati sunt, existimantium quaestum esse pietatem. ⁶ Est autem quaestus magnus pietas cum sufficientia. ⁷ Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus. ⁸ Habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti sumus. ⁹

³ Jei kas kitaip moko ir nesilaiko sveikų žodžių mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, ir to mokslo, kurs yra pagal dievotumą, ⁴ puikus yra, nieko nežino, bet serguliuoja klausimais ir žodžių ginčiais, iš kurių kilsta pavydai, barnis, piktžodžiavimai, pikti įtarimai, ⁵ susirėmimai sugedusio išmanymo žmonių ir iš kurių tiesa atimta yra, žmonių, manančių, buk dievotumas esąs pasipelnymo budas. ⁶ Ištikrųjų didis pelnas yra dievotumas su užsiganėdinimu; ⁷ nes nieko neatsinešėme į šį pasaulį, abejonės nėra, jog nieko negalime ir išsinešti. ⁸ O turėdami peną ir kuo apsidengti, tuo užsiganėdiname. ⁹ Nes norintieji tapti tur-

vergus ir visą penktą gromatos skyrių.

Paskutinis gromatos skyrius (6, 3—21) susideda iš perspėjimų, paliečiančių vieną Timotejų.

3—10. Apaštalas ragina Timotejų skelbti augščiaus paduotą mokslą, nes kas kitaip moko, tas sukelia vien ginčus ir įieško tik savo naudos. Didžianis pelnas yra dievotumas su užsiganėdinimu tais dalykais, kurinos kas turi; kas gi priešingai elgiasi, įieškodamas turtų, tas pakliuna į piktos dvasios žabangas.

(3) *Jei kas...* Kas paduoda klaidingą mokslą. Veiz. augšč. 1, 3 — *Sveikų žodžių...* Tikro mokslo išganytojo ir apie išganytoją. — *Kurs yra pagal dievotumą:* mokslas, sutinkantis su teisingais reikalavimais krikščioniško dievotumo. — (4) *Puikus yra:* Puikybė yra visuoimet netikrų mokytojų yda. — *Klausimais:* tūčiais ir pavojingais tyrinėjimais. Toki yra klaidžiamokslų liga. Plg. augšč. 1, 4. — *Kilsta...* Klaidingas mokslas turi pikčiausias pasekmes. — *Pavydai*, kada vienas regisi esąs kitų pergalėtąs. — *Piktžodžiavimai* — prieš tuos, kurių gin-

čiuose kitaip negalėjo priveikti — (5) *Iš kurių tiesa...* Turėdami suklaidintą protą, jie nebegali pažinti evangelijinės tiesos. — *Manančių, buk...* Klaidžiamokslų siekiniai yra visai egoistiški: jie galų gale nori tik pasipelninti. — (6) *Ištikrųjų...* Apaštalas tarsi pataiso savo žodžius ir lyg-kad sako: taip, dievotumas yra didis pelnas, bet kitoje prasmėje, negu mano klaidžiamoksliai. Jis yra visam naudingas. Plg. augšč. 4, 8. Kas jį pasiekia ir ne pralobti nori su jo pagalba, bet užsiganėdina nedaugeliu dalyku (*su užsiganėdinimu*), kuriuos turi, tas ištikrųjų turtingas ir laimingas. Plg. Pil. 4, 11—13. — (7) *Nes nieko...* Priežastis, kodėl reikia užsiganėdinti nedaugelin: gimstame be turtų; mirdami, visa paliekame; taigi šio pasaulio gėrybės paskirtos tik dabartiniam gyvenimui, ir pačiom savyje nevertos prisirišimo, kadangi neturi vertybės iš atžvilgio į amžiną gyvenimą. — (8) *O turėdami...* Reikia užsiganėdinti šiame gyvenime tomis gėrybėmis, be kurių jis būtų negalimas. — (9) *Nes...* Apaštalas aprašo didžiųjų pavojus iš perdaug didelio troškimo turtų. — *Tapti turtingais:* buti-

Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia, et nociva, quae mergunt homines in interitum, et perditionem. ¹⁰ Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis.

¹¹ Tu autem o homo Dei haec fuge: sectare vero justitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam, mansuetudinem. ¹² Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam aeternam, in qua vocatus es, et confessus bonam confessionem coram multis testibus. ¹³ Praecipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, et Christo Jesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato, bonam confessionem: ¹⁴ ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile usque in adventum Domini nostri Jesu Christi, ¹⁵ quem

tingais įpuola į pagundymą ir į velnio žabangas, ir į daugelį ne-naudingų ir pragaistingų pageidimų, paskandinančių žmones į prapultį ir į pražuvimą. ¹⁰ Nes visų piktumų šaknis yra godulystė; kaikurie, jai atsidavę, nuklydo nuo tikėjimo ir įsipainiojo į daugelį skausmų.

¹¹ Tu gi, o Dievo žmogau, bėgk šalin nuo tų dalykų; stengkis gi pasiekti teisybę, dievotumą, tikėjimą, meilę, kantrumą, romumą. ¹² Kovok gerą tikėjimo kovą; pagauk amžiną gyvenimą, į kurį esi pavadintas, ir dėlei kurio išpažinai gerą išpažinimą daugelio liudytojų akyvaizdoje. ¹³ Aš gi tau įsakau akyvaizdoje Dievo, visa gaivinančiojo, ir Kristaus Jėzaus davusio liudijimą, gerą išpažinimą, po Poncijum Pilotu, ¹⁴ užlaikyti paliepimą be sutepimo, nepeiktiną iki atėjimui mūsų Viešpaties, Jėzaus Kri-

nai įgyti didžius turtus. — *Į pagundymų* — įieskoti žemiškų turtų visokiais ir labiausiai netikusiais būdais. — *Ir į velnio žabangas*: Tų žodžių nėra gr. t. Plg. augš. 3, 7. — *Ir į daugelį*... Priurtas yra dalykas, kad turtingieji dažnai pasiduoda zeiduliams, prėsingiems dorai, su visomis jų pasekmėmis (10) *Nes visų*... Iš godulystės, kaip ir iš kaikurių kitų ydų, gali kilti visoks piktnus. — *Kaikurie*: klaidžiamoksliai. — *Įsipainiojo*... Gr. t. Pervėrė save daugeliu skausmų, t. y. jie nesąkį turėjo daug ausigriausimų, bėgdami paskui turtus.

11—16. Timotiejui reikia įieskoti ne turtų, bet dorybės, kovojant gerą tikėjimo kovą, per kurią pasiekiamas yra amžinas gyvenimas. Kad mokytinis giliaus įsidėtu širdin tą perspėjimą, Apaštalas rimtais ir iškilmingais žodžiais jam liepia užlaikyti visus įsakymus be sutepimo.

(11) *Tu gi, o Dievo žmogau*: Dievo išrinktas, jo atstove. Taip vadinami buvo S. Jst. pranaškai (8 Kar. 17, 18. 14 ir k.); didesne teise gauna tą vardą. Timotiejus ir kiti Kristaus tarnai ir dsių ganytojai.

— *Nuo tu dalykų*: nuo nesveiko mokslo, tuščių klausimų ir didelio pugeidimo turtų. Plg. eil. 8—10. — (12) *Korok*. Plg. augš. 1, 18. — *Tikėjimo*: gerą kovą už tikėjimą, arba anot kitų, kovą, kokios reikalauja tikėjimas. — *Pavadintas*. Timotiejus nuo savo atsiavertimo valandos buvo gavęs pavadinimą į amžiną gyvenimą. — *Išpažinai*. Tas išpažinimas įvyko, priimant šv. krikštą: anot kitų gi, priimant kunigystę, arba kokiam nepaprastame atsitikime, kada Timotiejus drąsiai išpažino savo tikėjimą. — (13) *Visa gaivinančiojo*: kurs visiems sutvėrimams duoda gyvybę, o įieskantams amžinojo gyvenimo ir jį suteikia. — *Liudijimą, gerą išpažinimą*. Kristus pirmas davė liudijimą, išpažindamas save esant Mesiją Poncijaus Pilotu akyvaizdoje ir tą liudijimą patvirtino savo kruvina mirtimi ant kryžiaus. — (14) *Užlaikyti paliepimą*, duotą 11. eil., arba geriaus anot kitų, paliepimą paliečiantį visas krikščioniškas pareigas. — *Iki atėjimui*. Anot gr. t. apsi-reiškimui. Išganytojo sugrįžimas į teismą. ar Timotiejus jo susilauks, ar ne, turi

suis temporibus ostendet beatus et solus potens, Rex regum, et Dominus dominantium: ¹⁶ qui solus habet immortalitatem, et lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, et imperium sempiternum. Amen.

¹⁷ Divitibus hujus saeculi praecepe non sublimē sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed, in Deo vivo (qui praestat nobis omnia abunde ad fructum) ¹⁸ bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, ¹⁹ thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendat veram vitam.

²⁰ O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiae, ²¹ quam qui-

staus, ¹⁶ kurį savuose laikuose parodys palaimintas ir vienas galingas, karalių Karalius ir viešpataujančiųjų Viešpats, ¹⁶ vienas turintis nemirtingumą ir gyvenantis neprieinamoje šviesoje, kurio nei vienas iš žmonių neregėjo, bet ir negali regėti; kuriam šlovė ir amžinas viešpatavimas. Amen.

¹⁷ Šio pasaulio turtingiesiems įsakyk nesididžiuoti ir neturėti vilties turtų netikrybėje, bet gyvajame Dievuje, mums visa apsiečiai suteikiančiame vartojimui, ¹⁸ gerai daryti, turtingais tapti gerais darbais, noriai duoti, pasidalinti, ¹⁹ krauti sau turtus, kaip gėrą pamatą ateičiai, kad jie pagautu tikrąjį gyvenimą.

²⁰ O Timotiejau, saugok, kas tau pavesta, sergėdamos atmetimų naujų žodžiuose ir prieštaravimų mokslo, neteisiai tuo

buti viso jo gyvenimo tikslu.—(15) *Kurį savuose laikuose*: Dievo paskirtame ir jam vienam težinomame laike.—*Parodys*. Pats Dievas Tėvas apreiškė žmonėms savo Sunų.—(16) *Vienas turintis nemirtingumą*: kurs vienas iš savęs yra nemirtingas, kaip pati gyvybė ir gyvybės šaltinis.—*Neprieinamoje šviesoje*. Dangus yra šviesos karalystė, kurioje Dievo šlovės žibėjimas yra taip didis, kad joki akis negalėtų jo pakęsti.—*Kurio nei...* Niekas nematė ir negali matyti čia ant žemės; bet kitaip bus danguje.

^{17—19}. Apaštalas duoda dar vieną perspėjimą, kurs augščiaus regisi buvo apieistas, butent, kad mokytu turtinguosius nuolankumo.

(17) *Šio pasaulio*, atskirtino nuo naujojo, kurs prasidės su Kristaus atėjimu į žemę (14. e.)—*Turtų netikrybėje*. Nėra nieko taip mažai tikro, kaip turtai. Plg. 1.k. 12, 16-21.—*Apiečiai suteikiančiame*. Kadangi Dievas visiems, o ne vien turtingiems, apsiečiai suteikia visa, kas jiems reikalinga, todėl Dievu galima pasitikėti, ir pasitikėjimo turėjimui nėra reikalingi turtai; galop jie yra labai netikras daly-

kas, todėl jais ir negalima pasitikėti.—(18) *Gerai daryti...* Apaštalas, negana, kad nori atitraukti turtinguosius nuo piktos kelio, jis dar jiems nurodo tikrai gerą būdą, kaip jie privalo elgtis su turimais turtais.—(19) *Krauti sau...* Kas dalia atliekamus turtus geriems darbams, tas visai neturi nuostolio. Priešingai, jis susikrauna lobį danguje.—*Tikrąjį gyvenimą*: amžiną.

^{20—21}. Gromata užbaigta pagraudenimu užlaikyti visą tikėjimo mokslą, sergėties klaidingo mokslo naujybių ir palaiminimų.

(20) *O Timotiejau...* Tas atsilepimas į mokytinį yra ir labai širdingas ir įskilmingas.—*Kas tau pavesta*: kas tau įteikta, ne ką pata išradai; ką čmel, o ne ką pa's prasmanei; ne tavo akylumo dalyką, bet padavimą, kurio sąrgas ir įpėdinis tu esi (Vincentas Lerinietis). Taigi, čionai Apaštalas turi mintyje visą tikėjimo mokslą.—*Naujų žodžių*. Anot. gr. t. tuščių žodžių, neturinčių savyje jokio turinio.—*Prieštaravimų...* Tais prieštaravimais (gr. antitēzimis) buvo klaidiamokslų prikaišiojimai, vieny kitiems daromi, o taipogi vardan tariamo

dam promittentes, circa fidem
exciderunt. Gratia tecum. Amen.

vardu vadinamo, ²¹ kurį kaiku-
rie išpažindami, atpuolė nuo ti-
kėjimo. Malonė teesie su tavim.
Amen.

jų mokslo daromieji tikram krikščioniš-
kam mokslui, Evangelijai. — (21) *Kuri...*
Klaidžiatikiai, prasimaņ savo mokslą,
negalėjo pasiekti to tikslo, prie kurio
veda tikėjimas. — *Malonė...* Apaštališkas

palaiminimas išreikštas yra labai trum-
pais žodžiais. Geresniuose graik. kod.
jis duodamas Timotiejui draug su visais
Efeziečiais, nes ten skaitome: su jumis,
vietoje: *su tavim*.





ANTRJOI GROMATA

Į TIMOTIEJŲ.

Į V E D I M A S.

1. Kada šv. Povilas rašė antrą gromatą į Timotiejų, jis jau nebebuvo liuosas. Jis vėl buvo kaliniu Ryme, kurian neseniai buvo atkeliavęs draug su šv. Petru. Apaštalo stovis buvo tikrai liudnas. Neturėjo jisai dabar šaly savęs ištikimų mokytinių. Vieni pergąsdinti patis visai jį apleidė, kiti gi, atsiradę jau pirmose dienose su Povilu Ryme, dar prieš jo suėmimą buvo išsiuntinėti į įvairias bažnyčias ir tik vėliaus turėjo susirinkti. Vienas, be jokio užtarytojo, stojosi pagonių Apaštalas prieš teisimą. Nors jis nebuvo tuojau pasmerktas, ir jo byla atidėta tapo tolesniam laikui, vienok galutinas jos išrišimas visai nebuvo abejotinas. Krikščionių vadas nieko kito negalėjo tikėtis, kaip tik mirties. Povilas tai gerai išmanė ir sugrįžo kalėjimui, įsitikrinęs, jog gal nebelabai užilgo susilauks paskutinio susirė-

mimo, ir niekas nebegalėjo dabar nukreipti jo minčių nuo laukiamos mirties. Tose tat skaudaus laukimo dienose kilo Apaštalo širdyje troškimas dar syki pamatyti savo mylimiausią mokytinį, Timotiejų, paliktą Efeze. Buvo 67 m. vasaros pradžia. Povilas tikėjosi, kad Timotiejus, patyręs jo norą, turės gana laiko, kad padarytu reikalingus parėdymus Efezo bažnyčiai savo išvažiavimo metui ir suskubs atvykti Ryman dar prieš žiemą.

2. Kviesdamas tat Timotiejų pas save, šv. Povilas parašė į jį gromatą, kuriai lemta buvo tapti jo testamentu, nes yra tai paskutinis rašytas pagonių Apaštalo žodis. Gromata susideda ne tiek iš pamokymų, kiek iš pagraudenimų, kuriuose Apaštalas ragina savo mylimiausią mokytinį užbaigti pradėtą Efeze darbą, atsimeriant Dievo malonei, gautą savo pašventimo die-

noje per rankų uždėjimą, tvirtai laikyties pačiam pažintojo tikėjimo, platinti tikrą mokslą, neatsižvelgiant į jokias kliutis ir pavojus, ir drąsiai kovoti prieš klaidingų nuomonių platintojus. Apaštalo atidė gromatoje dažnai gręžiasi į praeitį: joje jis ieško akstinių, galinčių pažadinti Timotiejų prie uolaus išpildymo uždėtų ant jo pareigų; ypač gi joje jis randa jau užbaigtą sau Išganytojo pavestą darbą ir užbaigtą taip, kaip to norėjo dieviškasis Mokytojas.

Tikrą gromatos padalinimą ne-
pigū paduoti, nes Apaštalas jo-
je nesilaikė kokios nors aiškiai

užbrėžtos eilios; vienok galima ją
maždaug taip paskirstyti. Po įžan-
gos (1, 1—5), kurioje Apaštalas
išreiškia savo meilę į Timotiejų,
eina pirmoji dalis (1, 6—2, 13).
Joje šv. Povilas ragina mokytinį
ypač su ištikimybe ir tvirtumu ko-
voti už Evangeliją. Antroje groma-
tos dalyje (2, 14—4, 8) atkartoti
kaikurie įsakymai, užlaikytini ga-
nytojiškų pareigų pildyme, ypač gi
nenuilstanti kova prieš klaidžia-
mokslus ir jų darbo pasekmes,
atstojimą nuo tikėjimo. Užbaigoje
(4, 9—22) tarp kitko Apaštalas
kviečia Timotiejų ateiti pas save
ir įdeda įvairius pasveikinimus.



Epistola beati Pauli Apostoli ad Timotheum secunda.

Antroji švento Povilo Apaštalo gromata į Timotiejų.

Gromatos įžanga.

Caput II. ¹ Paulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu: ² Timotheo carissimo filio, gratia, misericordia, pax a Deo Patre, et Christo Jesu Domino nostro. ³ Gratias ago Deo, cui servio a progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die ⁴ desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear, ⁵ recordationem accipiens ejus fidei, quæ est in te non ficta, quæ et habitavit primum in avia tua Loide, et matre tua Eunice, certus sum autem quod et in te.

1. Perskyrimas. ¹ Povilas, Jėzaus Kristaus Apaštalas per Dievo valią, pagal pažadėjimą gyvenimo, esančio Kristuje Jėzuje, ² Timotiejui, mylimiausiam sunui. Malonė, mielaširdystė, ramybė nuo Dievo Tėvo ir Kristaus Jėzaus, mūsų Viešpaties. ³ Dėkoju Dievui, kuriam aš tarnauju nuo prabočių nesuteptoje sąžinėje, kaip be paliovos atsimenu apie tave savo maldose, naktį ir dieną ⁴ trokšdamas tave regėti, atmindamas tavo ašaras, kad bučiau pripildytas džiaugsmu, ⁵ primindamas sau tą tikėjimą, kurs yra tavėje neveidmainingas, ir kurs pirma gyveno tavo senelėje, Loidėje, ir tavo motinoje, Eunikėje, o tikras esu, jog ir tavėje.

1—5. Gramatos įžanga susideda iš antrašo (1. 2) ir dėkojimo, kuriame Apaštalas išreiškia savo meilę į Timotiejų ir giria tikrą jo tikėjimą, kurį tebebudamas vaiku ėmė iš savo motinos ir senelės.

(1) *Povilas...* Tas antrašas maža kuo tesiskiria nuo pirmosios gromatos antrašo. Plg. 1 Tim. 1, 11 ir 2 Kor. 1, 1 ir k.—*Pagal pažadėjimą...* Povilas buvo išrinktas į apaštalus, atsižvelgiant į *pažadėjimą gyvenimo*, t. y. kad jį apsakotu pasauliui, kad prisidėtų prie įvykdymo Dievo žadėtojo išganymo.—*Esančio Kristuje...* Tikras gyvenimas negali būti gautas kitaip, kaip esant vienybėje su Jėzumi Kristumi, kurs yra jo tarpininkas.—(2) *Timotiejui...* Veiz. 1 Tim. 1, 2.

—(3) *Tarnauju*, λατρεύω, atiduodu dievišką garbę. Plg. Rym. 1, 9.—*Nuo prabočių*: taip kaip tarnavo prabočiai. Apaštalas ištikimai užlaikė tikėjimą, kurį paveldėjo nuo tėvų, nes tapti krikščionimi, tai nereikią apleisti Izraelio Dievą, bet eiti prie pažadėtojo per pranašus Mesiją.—*Naktį ir dieną*. Tie žodžiai, regisi, priklauso prie sek. eil.—(4) *Tavo ašaras*, —regimai išlietas valandoje persiakyrimo su mokytoju. Plg. 1 Tim. 3, 14. Tos ašaros buvo ženklų didžio Timotėjaus prisirišimo prie šv. Povilo.—*Kad bučiau...* Toks yra tikslas Apaštalo troškimo išvysti Timotiejų.—(5) *Primindamas...* Toje eil. išreikiąta yra, už ką Povilas ypač dėkoja Dievui.—*Tikėjimą, kurs...* Veiz. 1 Tim. 1, 5.—*Kurs pirma gyve-*

I. 1. Timotiejus privalo ištikimai laikytis savo mokytojo ir uoliai skelbti Evangeliją.

⁶ Propter quam causam ad-moneo te ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum. ⁷ Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris: sed virtutis, et dilectionis, et sobrietatis. ⁸ Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me victum ejus: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei: ⁹ qui nos liberavit, et vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, et gratiam, quae

⁶ Dėl tos priežasties aš tave perspėju, kad vėl sužadintumei Dievo malonę, tavyje esančią per mano rankų uždėjimą. ⁷ Nes Dievas davė mums ne baimės dvasią, bet galybės ir meilės ir blaivumo. ⁸ Taigi, nesigėdyk mūsų Viešpaties liudijimo, nei manęs, jo kalinio; bet draug kentėk už Evangeliją, pagal galybę Dievo, ⁹ kurs mus išgelbėjo ir pavadino savo šventu pavadinimu, ne pagal mūsų darbus, bet pagal savo nutarimą ir malonę, mums duotąją Kristuje Jėzuje

no... Tikėjimo dorybė įvaizdinta yra kaip koki ypata, apsigyvenanti žmogaus dūšoje. Tokiuo išsireiškiniu Apaštalas nurodo pilną priėmimą krikščioniško tikėjimo.

Timotiejaus tikėjimo paminėjimas duoda Apaštalui progą pirmoje grom. dalyje (1, 6—2, 13) paraginti mokytinį į ištikumą ir tvirtumą.

6—14. Apaštalas visupirma primena Timotiejui malonės dovaną, gautą dienoje jo pašventimo į kunigus (7. e) ir ragina jį nesigėdyti savo mokytojo apkaltinimo arba Evangelijos, be uoliai skelbti Kristaus mokslą (8. e.). Reikia taip daryti Timotiejui dėlto, kad jis, per malonę pavadintas Evangelijos apsakotų, įgijo per ją didžiausias geradarystes (9—10), iš kitos gi pusės jis turi pavyzdį savo mokytojo, kurs kovojęs gerą kovą gaus garbingą užmokesnį (11—12). Tą pavyzdį sekdamas mokytiuis privalo užlaikyti pavestą sau brangią dovaną (13—14).

(6) *To dėlei...* Kadangi įsiuikrines esu apie tavo neveidmainingą ir gilų tikėjimą. — *Perspėju*. Gr. t.: primenu tau. — *Vėl sužadintumei*. Anot gr. t. atgaivintumei ugnį. — *Malonę*: malonės dovaną, ypatingą palaiminimą, kurį Dievas suteikė Timotiejui, kad jis geriaus galētu išpildyti savo tarnystę. Ta dovaną palyginama yra su žarijomis, kurios be palaikymo

gali užgesti. — *Per mano ranku...* Apaštalas pats buvo pašventęs savo mokytinį į kunigus. — (7) *Nes Dievas...* Apaštalas paaiškina, koki yra ta Dievo suteiktoji malonė. — *Baimės*: bailumo, kurs galētu atsirasti persekiojimuose, varguose ir t. t. — *Galybės...* Galybės dvasia pripildo širdį linksmu pasiryžimu išpažinti dieviškąjį mokslą. Meilės dovana padaro mus tinkanciais pasišvesti tarnystės pareigoms. Blaivumas padeda pergalėti mus pačius ir nepasiduoti jokiam geiduliui ir apakimui. Tos yra malonės, kurias, pašventimas suteikia vyskupų ir kunigų tarnystei. — (8) *Taigi...* Kadangi mes emėme, dvasią galybės ir t. t. — *Mūsų Viešpaties liudijimo*. Nesigėdyk dėlei tavo tarnystės pavojų duoti liudijimą apie Jėzų Kristų. Plg. Lk. 9, 26. — *Nei manęs...* Jei Timotiejus gėdytusi liudyti apie Viešpatį, jis galētu gėdyties prisipažinti, jog turi artimus santykius su šv. Povilu, įmestu kalėjiman ir nužemintu dėlei Išganytojo. — *Draug kentėk...* Dalyvauk mano apaštališkuose kentėjimuose. — *Pagal galybę...* Su pagalba tos galybės, kurią tau Dievas suteikia, nes Dievas neapleidžia savo tarnų pavojuose. — (9) *Kurs mus išgelbėjo...* Didesnam mokytinio padėsimui prie kentėjimo už Evangeliją, primena toliaus kitas geradarystes, kurias jis gavo krikščionystėje, Kristaus atneštą

data est nobis in Christo Jesu ante tempora saecularia. ¹⁰ Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Jesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam, et incorruptionem per Evangelium: ¹¹ in quo positus sum ego praedicator, et Apostolus, et magister gentium. ¹² Ob quam causam etiam haec patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem. ¹³ Formam habe sanorum verborum, quae a me audisti in fide, et in dilectione in Christo Jesu. ¹⁴ Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

¹⁵ Scis hoc, quod aversi sunt a me omnes, qui in Asia sunt,

pirm amžinųjų laikų. ¹⁰ Apreikšta gi ji yra dabar per pasirodymą mūsų Išganytojo, Jėzaus Kristaus, sunaikinusio mirtį, apšvietusio gi gyvenimą ir negedimą per Evangeliją, ¹¹ kuriai paskirtas esu aš, kaip apsakotojas, ir apaštalas, ir pagonių mokytojas. ¹² Dėl tos taipogi priežasties aš tai kenčiu, bet nesigėdžiu, nes žinau, kam įtikėjau, ir tikras esu, jog jis gali užlaikyti, kas man pavesta, iki anai dienai. ¹³ Paviekslą sveikų žodžių, kuriuos iš manęs girdėjai, laikyk tikėjime ir meilėje Kristuje Jėzuje. ¹⁴ Saugok gerą paguldymą per šventąją Dvasią, kuri gyvena numyse.

¹⁵ Tu tai žinai, jog nuo manęs nusigrėžė visi, Azijoje esantieji,

atpirkimą ir pavadinimą į tikėjimą. — *Ne pagal...* Nuteisinimas suteiktas yra visai dovanai. Plg. Rym. 8, 28. 29 ir k. — *Malonę, mums...* Ta malonė, kurios mes visai neesame verti, mums paskirta yra nuo amžių iš atžvilgio į Jėzaus Kristaus nuopelnus ir suteikiama mums pasiliekančienybyje su Išganytoju. — (10) *Apreikšta...* Pavadinimas į išganyką yra amžinas Dievo mintyje, įvykdytas gi yra tam tikrame laike, Dievo Sunui įsikunijus ir padarius mūsų atpirkimą. — *Per pasirodymą* — matomam žmogaus kune. — *Sunaikinusio mirtį...* Trumpai aprašomas atpirkimo darbas. Išganytojas sunaikino mirtį, fizišką, laikinę, o taipogi dvasišką ir amžiną; jis iškelė pilnon švieson tikrąjį amžiną gyvenimą. — *Negedimą*: nemirtingumą. — *Per Evangeliją*. Evangelija reiškia čia atpirkimo darbą, kurio trumpu istorišku aprašymu ji yra. — (11) *Kuriai...* Plg. 1 Tim. 2, 6. Tuo primimu savo tarnystės pareigų, dėlei kurių šv. Povilas kenčia, jis nori sužadinti Timotiejų didesnį drąsumą sekti mokytojo kantrybę. — (12) *Tai kenčiu*: uždarytas kalėjime. — *Kam įtikėjau*: Apaštalas pasitiki Jėzumi Kristumi ir žino, kad nebus užviltas. — *Kas man pavesta*: tikėji-

mas, Evangelijos apsakojimas. — *Iki anai dienai*: didžiai antrojo Kristaus atėjimo dienai, kurioje Apaštalas duos skaitlių iš sau pavestos darbo užduoties. — (13) *Paviekslą...* Apaštalas buvo suteikęs savo mokytiui pilną krikščionišką mokslą. To tat gauto mokslo jis privalo laikyties, kaip neatmainomos taisyklės. — *Tikėjime...* Tik per tikėjimą ir meilę galima užsilaikyti tikrame moksle, o tas dorybes galima turėti, tik esant vienybėje su Jėzumi Kristumi. — (14) *Gerą paguldymą*: kas buvo Timotiejui pavesta, t. y. visą krikščionišką mokslą. Plg. 1 Tim. 6, 20. — *Per šv. Dvasią*. Didis tikėjimo turtas, pavestas Bažnyčiai ir jos ganytojams, nėra užlaikomas vien žmonių įiegomis. Pats Dievas budi, kad jie jo nepagadintu. — *Kuri numyse...* Veiz. Rym. 8, 9.

15–18. Apaštalas primena netikusį kaikiurių jį apleidusių Azijos krikščionių pasiėlgimą, o iš kitos pusės gražų pasišventimo pavyzdį, kuri davė Oneziforas.

(15) *Tu tai žinai...* Timotiejus neprivalo gėdytis savo mokytojo ir daryti taip, kaip padarė kaikiurie azijiečiai, bet jam reikia sekti Oneziforo pavyzdį. — *Nusigrėžė...* Nei apie patį azijiečių atstojimą nuo Apaštalo, nei apie jo vietą nieko

ex quibus est Phigelus et Hermogenes. ¹⁶ Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia saepe me refrigeravit, et cate-nam meam non erubuit: ¹⁷ sed cum Romam venisset, sollicite me quaesivit, et invenit. ¹⁸ Det illi Dominus invenire misericordiam a Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu melius nosti.

2. Timotiejui reikia pastrodyti tvirtam malonėje.

Caput II. ¹ Tu ergo fili mi confortare in gratia, quae est in Christo Jesu: ² et quae audisti a me per multos testes, haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. ³ Labora sicut bonus miles Christi Jesu. ⁴ Nemo militans Deo implicat se negotiis saecu-

iš kurių yra Figelis ir Hermogenas. ¹⁶ Viešpats tesuteikia mie-laširdystę Oneziforo namams, nes jis dažnai mane atgaivino ir mano grandinės nesigėdijo; ¹⁷ bet Ryman atėjęs rupestingai manęs jieškojo ir rado. ¹⁸ Viešpats te-duoda jam rasti mielaširdystę pas Viešpatį anoje dienoje; ir kaip daug jis man patarnavo Efeze, tu geriaus žinai.

2. Perskyrimas. ¹ Tu tat, mano sunau, pasistiprink malonėje, kuri yra Kristuje Jėzuje, ² ir ką nuo manęs girdėjai per daugelį liudytojų, tai pavesk ištikimiams žmonėms, kurie, bus su-manę ir kitus mokyti. ³ Vargk, kaip geras Kristaus Jėzaus kareivis. ⁴ Neivienas, kareiviaujan-

daugiau nera žinoma. Vieni atskintojai spėja, kad minėtieji Azijos krikščionys, bijodami sau pavojaus, paliko Apaštalą Ryne, o patįs sugrįžo namon; kiti gi, kad Apaštalas buvo juos pakvietęs pas save Ryman, jie gi atsisakę eiti. Visas tas atsiukimas buvo gerai žinomas Timotiejui. — *Figelis ir...* Tie buvo atstojimo vadai; daugiau apie juos nieko nežinoma. — (16) *Oneziforo*. Jis žinomas yra tik iš šitos vietos. Kadangi Apaštalas išreiškia linkėjimus jo namams, todėl gana teisingai spėjama, kad pats Oneziforas buvo neseniai miręs. — *Atgaivino*, parodydamas savo meilę, sušelpdamas ir t. t. — *Mano grandinės*: apkalimo. — (17) *Bet Ryman...* Iš tos eil. galima spėti, kad Apaštalas buvo slapčia laikomas gal Mamertiniška-me kalėjime. — (18) Tos eil. linkėjimai atkreipti jau į Oneziforą, bet ir jie gali būti pritaikyti prie mirusio. — *Viešpats*: Jėzus Kristus. — *Pas Viešpatį*: Dievą Tėvą. — *Anoje dienoje*: teismo dienoje. — *Ir kaip daug...* Apaštalas primena senesnius Oneziforo darbus. Įvardės man gr. t. nėra; todėl šv. Povilas kalba ne tiek apie jam pačiam seniaus padarytus patarnavimus, kiek visai Efezo Bažnyčiai. — *Geriaus žinai*, kaip Efezo vyskupas.

turi mokyti kitas, kad ir jie galėtų plauti Evangeliją (1–2). Atmetęs žemiškus reikalus, jis turi stropiai dirbantis, nes tik kas priderančiai kovoja, gauna pergalėtojų vainiką, ir tik dirbantis artojas turi teisę imti vaisius.

(1) *Tu tat...* Po neilgo pertrukio, 1, 15–18, Apaštalas vėl grįžta prie ganytojiškų perspėjimų. — *Pasistiprink...* Dievas mums davė galybės dvasią, todėl reikia stiprinties malonėje. — (2) *Per daugelį liudytojų*: akyvaizdoje skaitlingų liudytojų. Gali būti, kad ir čia šv. Povilas turi mintyje Timotiejaus pašventimą į kunigus. — *Tai pavesk...* Gyvu žodžiu šv. Povilas buvo tarsi įteikęs Timotiejui nesuteptą mokslą; jis privalo ne tik pats užlaikyti tą brangią perlą, bet ir paduoti ją kitiems ištikimiams žmonėms, Bažnyčios tarnams, kurie galėtų ją taip pat padavimu įteikti kitiems. Taigi, anot šv. Povilo, Evangelijos mokslas privalo platin-ties per gyvą žodį, o ne per negyvą raidę. — (3) *Targk...* Uolumo reikalingumą Evangelijos apsakojime Apaštalas pripa-rodo trimis palyginimais. Pirmas (3–4. eil.) paimtas yra iš kareiviško gyvenimo santikių. Evangelijos skelbėjui reikia būti pasiryzusiam kentėti, kaip tikrai geram Kristaus kareiviui. — (4) *Nei vie-nas...* Gr. t. nėra žodžio: *Dievi*, o vie-toje žodžio: *žemiškiems*, yra: gyvenimo, t.

2, 1–7. Timotiejus privalo susistiprin-ti malonėje, todėl, ko pats išmoko, jis

laribus: ut ei placeat, cui se probavit. ⁵ Nam et qui certat in agone, non coronatur nisi legitime certaverit. ⁶ Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. ⁷ Intellige quae dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

⁸ Memor esto Dominum Jesum Christum resurrexisse a mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum. ⁹ in quo laboro usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non est alligatum. ¹⁰ Ideo omnia sustineo propter electos, ut et ipsi salutem consequantur, quae est in Christo Jesu, cum

tis Dievui, tenejsipainioja į žemiškuos reikalus, kad patiktu tam, kuriam apsiėmė. ⁵ Nes ir kovojantis imtynėse neesti vainikuojamas, jei taisykliškai nekovotu. ⁶ Dirbantis artojas turi pirmas naudoties vaisiais. ⁷ Suprask, ką sakau, nes Viešpats tau duos išmanymą visuose dalykuose.

⁸ Atsimink. jog Viešpats, Jėzus Kristus, iš Dovidio ainijos kėlėsi iš numirusių pagal mano Evangeliją, ⁹ dėl kurios aš vargstu iki apkalimo, tarsi piktadarys; bet Dievo žodis nėra surištas. ¹⁰ Užtat aš visa pakeliu dėl išrinktųjų, kad ir jie laimėtų išganymą. esantį Kristuje Jėzuje. su dangiška garbe. ¹¹ Tikras yra

y. kasdieninio užsilankymo. Kareivis privalo atsitraukti nuo visų užsiėmimų, kurie jam kliudytu pildyti tarnystės pareigas.—Tos eilutės žodžiais pasiremdami, Chalkedono ir kiti paskesnieji susirinkimai užgynė dvasiškiams užsiimti pirklyste, pramone ir kitais žemiškais reikalais.—*Kuriam apsiėmė.* Anot gr., kurs įj priėmė už kareivį.—(5) *Nes ir...* Taip pat jei kas yra atlėtas. Antras palyginimas paimtas yra iš senobinių imtynių. Plg. 1 Kor. 9, 25... ir k. Tose imtynėse paprasta pergalėtojų dovana buvo vainikas.—*Taisykliškai:* taip kaip reikalauja imtynių taisyklės. Taigi, ir Evangelijos apsakotojui negana darbą pradėti, bet reikia jį atlikti pagal tam tikrą taisyklę; o ta taisyklė čionai yra vargas, kentėjimai.—(6) *Dirbantis...* Trečias palyginimas: Tiktai sunkiai dirbęs artojas turi teisę gauti pirmas savo darbo vaisius. Taip ir Evangelijos darbininkas turi pirma priimti vargus, sujungtus su Evangelijos skelbimu.—(7) *Suprask...* T. y. pritaikyk prie savęs tuos palyginimus, kurie visi moko, jog nėra užmokėsio be vargo.—*Visuose dalykuose:* visame, ko reikalauja tavo tarnystė.

8—13. Augščiaus minėtasis susistiprinimas ir pasiryžimas kentėti mokytiui, seka mokytojo pavyzdį, reikia įjėskoti Kristaus prisikėlimo atminime, nes kas su Viešpačiu kėnčia ir miršta, tas su juo viešpataus, kas gi jo išizada, to ir Viešpats išizadės.

(8) *Atsimink...* Apaštalas nori, kad Timotiejus visomet turėtų atmintyje didį Išganytojo prisikėlimo stebuklą, įvykusį po jo kančios ir mirties.—*Iš Dovidio ainijos.* Jėzus kėlėsi iš numirusių, nors ir jis buvo gimęs su žmogiška prigimtimi kaip ir mes.—*Pagal mano Evangeliją:* pagal Evangeliją, kurią man Dievas liepė apskoti, ir kurios svarbiausios dalykas yra Kristaus prisikėlimas iš numirusių.—(9) *Dėl kurios:* dėl Evangelijos apsakojimo.—*Iki apkalimo:* net ir apkalimą, laukdamas, kad jis pasibaigs, kaip ir Išganytojiui, mirtimi.—*Nėra surištas.* Didžią paguodą randa Apaštalas tame, kad nors jis pats yra surištas, bet joki galybė negali suturėti Evangelijos platinimosi.—Gr. t. yra žaidimas panašiais žodžiais $\chi\lambda\omega\pi\alpha\theta\omega$ — $\chi\lambda\omega\delta\epsilon\rho\gamma\omega$ ir $\delta\epsilon\sigma\mu\omega\nu$ — $\delta\epsilon\delta\epsilon\tau\alpha\iota$. Todėl eil. galima butu taip išreikšti: aš kėnčiu piktą iki surišimo, tarsi piktadaris; bet Dievo žodis nėra surištas.—(10) *Užtat...* Įsitikrinimas, kad Evangelijos platinimasis negali būti suturėtas jos apsakotojų persekiojimu, padrasina Apaštalą ir toliaus kentėti.—*Išrinktųjų:* dėl krikščionių, dėl Bažnyčios.—*Su dangiška garbe.* Gr. t.: su amžina garbe. Prie jos prives krikščionis išganymas.—(11) *Tikras...* Veiz. 1 Tim. 1, 15. Visai neabejotina yra, ką Apaštalas tuoju pasakys apie krikščionių išganymą.—*Sei draug—su Kristumi.* Regisi, kad sekantieji keturi sakiniai paimti iš senobės bažnytinės giesmės apie krikščio-

gloria cœlesti. ¹¹ Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, et convivemus: ¹² si sustinebimus, et conregnabimus: si negaverimus, et ille negabit nos: ¹³ si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.

žodis: nes, jei draug numirėme, draug ir gyvensime; ¹² jei draug kentėsime, draug ir karaliausime; jei mes užsiginsime, ir jis mūsų užsigins; ¹³ jei mes netikime, jis pasilieka ištikimas; jis negali savęs užsiginti.

II. 1. Ką Timotiejus privalo daryti iš atžvilgio į klaidžiatikius.

¹⁴ Haec commune: testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium. ¹⁵ Sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis: ¹⁶ profana autem, et vaniloquia devota: multum enim proficiunt ad impietatem: ¹⁷ et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenaeus, et Philetus, ¹⁸ qui

¹⁴ Tai primink, liudydamas Viešpaties akysvaizdoje. Nesiginčyk žodžiais, nes tai niekam nedera, tik klausančiųjų gadinimui. ¹⁵ Uoliai rupinkis parodyti save Dievui ištirtu neprivalančiu gėdyties darbininku, teisingai pasielgiančiu su tiesos žodžiu. ¹⁶ O nešventų ir tuščių kalbų saugokis; nes jie daro daug pažangos bedievyستėje; ¹⁷ ir jų kalba kaip vėžio liga plėčiasi. Iš tų yra Ymeniejus ir Filėtas, ¹⁸ ku-

nių likimą, kurios motis yra sekanti: Krikščionis, budami mystiškuoju Kristaus kunu, pritaria tą pat, ką ir jų galva, jei tik jie pasilieka išukimi. — (12) *Jei draug...* Plg. Mt. 19. 28. Rym. 8, 17. Ef. 2. 6. Mt. 10, 33. Mk. 8, 33. — (13) *Jei mes netikime.* Anot gr. t.: Jei mes esame neišikimi, t. y. jei mes išsizadame Kristaus, — *Pasilieka ištikimas* — savo pažadėjimams nubausti netikinčius prasiakaltėlius. — *Jis negali...* Jis savęs užsigintu, jei neįvykdytu savo žodžių.

Antroje gromatos dalyje (2, 14—4, 8) Apaštalas atkartoja kaikiuriuos įsakymus, kaip Timotiejus privalo pildyti savo tarnystės pareigas.

14—26. Apaštalas, duodamas perspėjimus apie pasielgimą su klaidžiamoksliais, įsako mokytiniai neįsileisti su jais į gincus, bet paduoti jiems tikrą mokslą; pasidrasinti ta mintimi, kad niekas neįstengs išgriauti tiesos rumo, ir kad Bažnyčioje visnomet bus pikti krikščionis šaly gerųjų. Galop, jis vėl primena Timotiejui reikalingumą lavinties dorybėse, nepasidavimą ginčams, klystančiųjų gi perspėjimą su romumu.

(14) *Iai:* kas pasakyta augsc. eil. 11 — 13. — *Nesiginčyk.* Tuo išsireikšimu nėra draudžiama apginti tiesą (plg. Tit. 1, 9), bet tik įsileisti į tuščius žodžių gincus. Tas žodžiais kovoja, sako šv. Aug., kas veizdi ne į tai, kaip pergalėjus klaidą su tiesos pagalba, bet kaip jo žodžiai galėtų gauti viršų ant priešininko žodžių. — Anot tikresnio graik. skaitymo eil. prasmė yra truputį kitoki, būtent: Tai primink, maldaudamas arba imdamas Dievą liudytoju, kad nekovotu žodžiais — (15) *Uoliai rupinkis...* Povilas trokšta, kad jo mokytinis parodytu savo pavyzdžiu, kaip reikia elgtis krikščioniškam Dievo žodžio skelbėjui. — *Ištirtam:* kurį Dievas pagyrė už atliktus darbus — *Gėdyties,* dėlei apsileidimo arba netobulai atlikto darbo. — (16) *O nešventų...* Apaštalas regimai kalba čionai apie tuščias klaidžiamokslų šnekas, kuriose Timotiejus visai neprivalo dalyvauti. — *Nes jie...* Klaidžiamokslų vadovai klysta kas kart labiau. — (17) *Kaip vėžio liga.* Gr. t.: kaip gangriena. — *Ymeniejus,* gal tas pats klaidžiamokslis, kurs paminėtas 1 Tim. 1, 20 — *Filėtas.* Apie jį daugiaus nieko nėra žinoma. — (18) *Kurie atstojo...* Ne tik du išvardytuojų, bet ir

a veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, et subverterunt quorundam fidem. ¹⁹ Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus qui sunt ejus, et discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini. ²⁰ In magna autem domo non solum sunt vasa aurea, et argentea, sed et lignea, et fictilia: et quaedam quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam. ²¹ Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, et utile Domino ad omne opus bonum paratum. ²² Juvenilia autem desideria fuge, sectare vero justitiam, fidem, spem, caritatem, et pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro. ²³ Stultas

rie atstojo nuo tiesos, sakydami, kad prisikėlimas jau įvykęs, ¹⁹ ir jie išgriovė kaikiurių tikėjimą. Bet tvirtas Dievo pamatas stovi, turėdamas šį antspaudą: Viešpats žino tuos, kurie jo yra; ir: Teatstoja nuo neteisybės kiekvienas, kurs ištaria Viešpaties vardą. ²⁰ O didžiuose namuose yra ne tik auksiniai ir sidabriniai indai, bet ir mediniai ir moliniai; ir vieni, tiesa, šlovei, o kiti nešlovei. ²¹ Jei tat kas nuo tų apsiukuops, bus indas šlovei, pašvėstas ir naudingas Viešpačiui, prirengtas į kiekvieną gerą darbą. ²² Bėgk nuo jaunystės geidulių, o stengkis pasiekti teisybę, tikėjimą, viltį, meilę ir ramybę su tais, kurie šaukiasi į Viešpatį iš nesuteptos širdies. ²³ Paikų gi ir neišmintingų klau-

kiti klaidžiamoksliai.—*Sakysdami...* Tarp kitų paklydimų jie atmesdavo tikrą numirusių prisikėlimą, aiškindami jį dvasiškai ir sakydami, jog kuno prisikėlimas esąs tas-pat, ką ir dvasiškas atgimimas, įvykstantis per krikštą (šv. Iren. Tert.).—*Jie išgriovė.* Gr. t.: išgriauna. Toki yra liudna pasekmė klaidžiamokslių darbo.—(19) *Bet tvirtas...* Klaidžiamoksliai negali išgriauti dieviškos tiesos rumo, nors Bažnyčioje bus visuomet pikti šaly gerųjų.—*Pamatas.* Juo Apaštalo čia pavadinta Jėzaus Kristaus Bažnyčia, „šulas ir patvirtinimas tiesos“ (1 Tim. 3, 15).—*Stovi.* Pastatyta ant uolos, paties Dievo palaikoma, ji niekuomet nebus išgriauta.—*Turėdamas šį antspaudą.* Apaštalas regimai daro aliziją į parašus, kurie buvo dedami ne tik ant antspaudų, bet taipogi ant namų sienų arba didžių rumų, jų pastatymo tikslui pažymėti. To antspaudo parašas susideda iš dviejų citatų. Pirma yra: *Viešpats žino...* Ji paimta iš Skaitl 16, 5 pagal LXX ir nurodo, kad Viešpats, žinodamas savuosius, mokės juos atskirti nuo klaidžiamokslių ir neužmirš duoti jiems užmokesį. Antra citata: *Teatstoja...* Ji gal paimta iš Iz. 52, 11. Plg. Skaitl. 16, 26, ir primena krikščionims didžio šventumo reikalingumą.—*Kurs ištaria...* Kas Viešpatį vadina Dievu ir išpažįsta, jog jam priklauso.—(20) O di-

džiuose... Didelių namų paveiksle Apaštalas čionai įvaizdina Bažnyčią. Jos žemiškame stovyje randasi netobulybės; ir kitaip būti negali, nes jos sąnariais yra žmonės.—*Indai.* Apaštalas daro dvejoją tarp indų paskirstymą, vieną pagal medgą, iš kurios padirbti, kitą pagal paskyrimą. Tokiais indais Bažnyčioje yra tikintįs, kurių vieni geri yra, kiti negerai.—(21) *Jei tat...* Apaštalas, pažymėjęs skirtumą, daro išvedimą, nurodantį, kas reikia krikščionims daryti: kiekvienas iš jų privalo stengties būti brangiu ir naudingu indu; o tam tikslui reikia visai atsisukti nuo netikusių indų (*kas nuo to apsiukuops*), t. y. visai atstoti, atsitraukti nuo neteisybės (19. eil.).—*Kiekvieną gerą darbą:* tas tiks visokiems didiems šventiems patarnavimams atlikti. Plg. Ef. 2, 20.—(22) *Bėgk...* Ko Timotiejui reikia saugoties ir kas įgyti. Plg. 1 Tim. 6, 11.—*Jaunystės geidulių:* geidulių, kuriuos turi tankiausiai jauni, nesubrendę žmonės.—*Ramybė su tais...* Su tikrais ir gerais krikščionimis. Iš to negalima išvesti, buk nereiktu rupinties užlaikyti ramybės su negeraisiais. Tiktai pilnos santaikos su jais būti negali, nes koks gi yra sutikimas tarp to, kas gera, ir to, kas pikta, tarp tiesos ir melo.—(23) *Paikų...* Reikia vengti tuščių ginčų, kurie sukelia ginčus, nepritin-

autem, et sine disciplina quaestiones devita: sciens quia generant lites. ²⁴ Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, ²⁵ cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: nequando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem, ²⁶ et resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem.

3. Busiančiojo laiko klaidžiamoksliai.

Caput III. ¹ Hoc autem scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa: ² erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, ³ sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, ⁴ proditores, protervi, tumidi, et voluptatum amatores magis quam Dei: ⁵ habentes spe-

simų vengk, žinodamas, kad jie gimdo barnis. ²⁴ O Viešpaties tarnas neturi vaidyties, bet būti romus su visais, galintis pamokyti, kantrus, ²⁵ su meilumum pabarantis tuos, kurie priešina si tiesai, beneduos jiems Dievas atgailos tiesai pažinti, ²⁶ ir beneatsipeikės jie nuo velnio žabangų, kurio laikomi yra, kaipo belaisviai, sulig jo valios.

3. Perskyrimas. ¹ O tai žinok, kad paskučiausiose dienose užeis pavojingi laikai. ² Bus žmonės savymeiliai, godulingi, saugyros, puikūs, piktžodžiuojantys, gimdytojams nepaklusnūs, nedėkingi, prasikaltėliai, ³ be meilės, be ramybės, apmeluojantys, nesusiturintys, kietaširdžiai, be malonumo, ⁴ išdavikai, nelabi, pasiputę, ir mylintys labiaus gėrius, kaip Dievą, ⁵ turintys, tie-

kandčius Kristaus tarnams. — *Klausimų.* Veiz. 1 Tim. 1, 4. — (24) *O Viešpaties...* Evangelijos skelbėjas, budamas ramybės Karaliaus tarnu (Rym. 15, 33), privalo pats turėti ramybę ir meilumą. Meilumas geriausiai prirengia kelią malonei ir daro klystančius prieinamais tiesos pažinimui. — (25) *Pabarantis.* Dušių ganytojas turi perspėti ir subarti tuos, kurių mokslas yra klaidingas ir pasielgimas negeras, bet privalo tai padaryti su malonumu. — *Tiesai.* To žodžio nėra gr. t. — *Beneduos.* Apaštalas išreiškia abejonę draug su viltimi, o tai dėlto kad Dievas turi pilniausią liuosybę. — (26) *Beneatsipeikės...* Klaidžiamoksliai yra lyg apsauginti ir nebeamato aiškiai pavojaus, kuriame jie randasi. Jiems reikia išstrukti iš velnio žabangų, kuriose laikomi yra ir daro, ko piktąjį dvasia nori.

3, 1—9. Apaštalas praneša mokyti-
nini apie busiančius klaidžiamoksliaus.
Paskučiausiose dienose ateis Bažnyčiai

sunkūs laikai; žmonės bus sutepti daugeliu ydų, nors turės dievotumo išvaizdą (1—5); jie ir dabartiniam laikui turi savo pranokėjus su įvairiais netikaisiais pasielgimais (6—9).

(1) *O tai žinok*, kaip labai svarbų dalyką. — *Paskučiausiose.* Tas žodis čionai reikia suprasti ne apie pasaulio pabaigą, bet apskritai apie paskesnį laiką, kadangi, anot 5. eil., Timotiejus gali dar to laiko susilaukti. — *Pavojingi*, nes doras krikščioniškas pasielgimas bus apsunkintas ir reikės labai didžio atsargumo. — (2) *Bus žmonės...* Apaštalas aprašo anuos pavojingus laikus, išvardindamas įvairias žmonių ydas. — *Savymeiliai.* Perdaug didi meilę savęs paminėta pirmoje vietoje, nes ji yra kitų ydų šaltinis, o taipogi ir klaidingų mokslų (Ang.). — *Piktžodžiuojantis* Dievui ir žmonėms. — *Prasikaltėliai.* Gr. *ἀνίστοις*, be šventumo. — (3) *Be ramybės.* Tikriaus anot gr. t.: nepermaldaujami, nesukalbami. — (5) *Įgimęjantis jos galę.* Tikro dievotumo galę apsiireiškia tuo, kad žmo-

ciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hoc devita: ⁶ ex his enim sunt, qui penetrant domos, et captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur variis desideriiis: ⁷ semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. ⁸ Quemadmodum autem Jannes, et Mambres resistenterunt Moysi: ita et hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, ⁹ sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit.

¹⁰ Tu autem assecutus es meam doctrinam, institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, ¹¹ persecutiones, passiones: qualia mihi facta sunt Antiochiæ, Iconii, et Lystris: quales persecutiones su-

sa, dievotumo išvaizdą, bet užginčijantis jo galę. Ir tų vengk, ⁶ nes iš jų yra, kurie landžioja po namus ir ima nelaisvėn nusidėjimais apsunkintas moterėles, vedžiojamas visokiais užsiheidimais, ⁷ visuomet besimokančias ir niekuomet neprieinančias prie tiesos pažinimo. ⁸ O taip-pat kaip Jannis ir Mambris pasipriešino Mozei, taipirtie priešinasi tiesai: žmonės pagadinto išmanymo atmestini tikėjime. ⁹ Bet jie toliaus nenužengs, nes jų paikumas žinomas bus visiems, kaip kad ir anųjų buvo

¹⁰ Bet tu sekei mano mokslą, pasielgimą, užmanymą, tikėjimą, lengvaširdystę, meilę, kantrybę, ¹¹ persekiojimus, kentėjimus, kokie man atsitiko Antiokijoje, Ikonijoje, Lystroje; aš tuos persekiojimus iškentėjau, ir iš visu-

gus daro darbus, sutinkančius su dievotumo prigimtimi. Taigi, jei klaidžiamoksluose butu tikras dievotumas, tai jis išduotu juose visai kitokius vaisius. —(6) *Nes iš...* Busiančiųjų klaidžiamokslų pranokėjus šv. Povilas mato jai savo laikuose ir nesitiki, kad juos butu galima pataisyti. Juos jis tik aprašo. — *Ima nelaisvėn...* Apaštalas kalba ne be žymaus pasityčiojimo: jie, kaip kokie karvedžiai, ima nelaisvėn silpnas, pigiai pasiduodančias suvedžiojimui moterėles, jau ir be to ištvirkusias. — *Užsiheidimais.* Tie užsiheidimai resį paliesdavo visokius naujumus tikėjimo moksle ir religijinėse praktikose, kaip nurodo sek. eil. — (7) *Visuomet besimokančios...* Anos moterėlės, nenorinčios pamesti savo nusidėjimų, jaučiančios gi sąžinės neramumą, įeško tik tokio pamokymo, kurs jas galētu nuraminti, nereikalauti vienok išsizadėjimo to, kas joms tiuka. Jų širdies sugedimas apakina protą, ir todėl jos negali pažinti tikros tiesos. — (8) *O taip-pat...* Anot žydų padavimo (Targ. Jonat.) Jannis ir Mambris (gr. t. Jambrias) buvo tai egyptiečių burtininkų vadai, mėginusieji daryti tokiuos pat stebuklus, kaip Mozė, ir įkalbinėjusieji Paronui pasipriešinti Mozei ir neišleisti žydų iš ver-

gijos. 2 Moz. 7, 11. 22; 8, 7. — *Taip ir tie:* Efezo klaidžiamoksliai. — (9) *Bet jie...* Klaidžiamoksliai stengiasi pasiekti saviškai, ką ir Timotiejus nori pasiekti tiesos apsakojimu; jie, atitolindami suvedžiojamus nuo tiesos, patraukia juos prie savęs, patįs apsimesdami maldingais ir žadėdami buti kitų vadovais į dievotumą. Bet kadangi jų veidmainingas dievotumas neduoda jokių gerų vaisių, ir jų vedamieji pasilieka nuodėmėse, todėl pačių klaidžiamokslų paikumas išeis galop aiškėn visų akyvaizdoje, kaip ir anų S. Įst. burtininkų (2 Moz. 8, 18. 19), ir jie nebegalės daugiaus suvedžioti.

10—17. Nuo aprašymo liudno paklydėlių stovio Apaštalas pereina prie vilties, kurią jam suteikia jo mylimas ir ištikimas mokytinis; jį jis ragina elgties visuomet taip, kaip buvo išmokytas šv. Pavilo žodžiu ir pavyzdžiu.

(10) *Bet tu sekei...* Pas mokytoją ir mokytinį buvo vienokios pažiūros ir vienoks pasielgimas. Todėl, žiurint į praeitį, galima tikėtis, kad Timotiejus bus ištikimas ir ateityje. — (11) *Antiokijoje...* Apaštalas išvardija ypač tuos miestus, nes jis juose darbuvo ir kentėjo, kada Timotiejus tapo krikščionimi, ir dėlto kad

stinui, et ex omnibus eripuit me Dominus. ¹² Et omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur. ¹³ Mali autem homines, et seductores proficient in pejus, errantes, et in errorem mittentes. ¹⁴ Tu vero permane in iis, quæ didicisti, et credita sunt tibi: sciens a quo didiceris. ¹⁵ Et quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu. ¹⁶ Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia: ¹⁷ ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

mane išgelbėjo Viešpats. ¹² Ir visi, kurie nori gyventi dievo-baimingai Kristuje Jėzuje, kentės persekiojimą. ¹³ O pikti žmonės ir suvedžiotojai eis piktynei ir klysdami ir kitus klaidindami. ¹⁴ Tu gi pasilik tame, ko išmokai, ir kas tau pavesta, žinodamas, nuo ko išmokai, ¹⁵ ir kaip nuo kudikystės žinai šventuosius Raštus, galinčius tave pamokyti į išganyką, per tikėjimą, kurs yra Kristuje Jėzuje. ¹⁶ Visas Raštas Dievo įkvėptas, naudingas yra pamokymui, pabarinimui, pataisymui, auklėjimui teisybėje, ¹⁷ kad Dievo žmogus būtų tobulas, prirengtas kiekvienam darbui.

jie buvo gerai žinomi Timotiejui, kurio gimtinė buvo Lystroje. Plg. Apd. 13, 50... 14, 5. 18.—*Iš visu...* Todėl ir mokytinis gali pilnai pasitikėti Viešpačiu.—*(12) Ir visi...* Savų kentėjimų paminėjimas duoda Apaštalui progą priminti, kad vargai ir kentėjimai yra tarsi dalimi tikrų krikščionių, ką ištiesų patvirtina visų laikų Bažnyčios istorija.—*(13) O pikti...* Augšč. aprašytieji eil. 1—9. Piktieji niekuomet neapsistoja savo piktume, bet daro jame nuolatinę pažangą, patraukdami paskui save savo piktybės aukas.—*(14) Tu gi...* Timotiejus, kad pasiliktu ištikimas, privalo visupirma kaskart labiau laikyties pažintojo mokslo.—*Kas tau pavesta.* Gr. t. nėra įvardęs „tau“; todėl ir prasmė yra truputį kitoniška: apie ką esi įsitikinęs.—*Nuo ko išmokai.* Timotiejaus priimtojo mokslo šaltinis yra nieku nesuteptas ir visai tikras, ar juo buvo, anot Vulgatos, šv. Povilas apsakojimas, ar Eunikeš ir Loidės pamokymai, kaip leidžia apėti tikresnis gr. t. skaitymas.—*(5) Nuo kudikystės.* Pas žydus maži vaikai pradėdavo mokyties skaityti iš Biblijos, o paskui pamažu pažindavo ir jos turinį; žymias gi dalis turėdavo iš-

mokti atmintinai.—*Šv. Raštus:* visas šventas knygas S. Įst.—*Pamokyti:* anot gr. t. padaryti išmintingą. Tas mokslas arba išmintis yra praktiška, nes veda į *išganyką*.—*Per tikėjimą.* Norint, kad S. Įst. skaitymas vestu į išganyką, reikia jį skaityti su tikėjimu į Jėzų Kristų, nes kitaip S. Į. pasiliktu nesuprantamas, kadangi „Sen. Įstatyme Naujasis yra paslėptas, Naujame Senasis aiškus“.—*(16) Visas Raštas:* visos S. Įst. knygos.—*Dievo įkvėptas.* Dievas yra tikru pirmuoju šv. Rašto autorium. Ta vieta yra labai svarbi priparodymui šventųjų knygų įkvėpimo.—*Naudingas yra.* Gr. t.: ir naudingas (be veiksmazodžio „yra“); taip kad gr. t. prasmė yra toki: visas Raštas (yra) Dievo įkvėptas ir naudingas pamokymui ir t. t., arba kitaip sakant: šv. Raštas naudingas yra žmonėms, dėlto kad jis yra Dievo įkvėptas.—*Pamokymui...* Šv. Raštas pamoko nežinančius, nurodo paklydimą piktiems ir prietaringiems žmonėms, pataiso nupuolusius arba suklydusius, auklėja teisybėje visus žmones, ypač tuos, kurie reikia atvesti į pilnesnę tobulę.—*(17) Dievo žmogus.* Plg. 1 Tim. 6, 11.

3. Iškilmingas maldavimas gerai pildyti savo pareigas.

Caput IV. ¹ Testificor coram Deo, et Jesu Christo, qui iudicaturus est vivos, et mortuos, per adventum ipsius, et regnum ejus: ² prædica verbum, insta opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia, et doctrina. ³ Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacerabunt sibi magistros, prurientes auribus, ⁴ et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. ⁵ Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sobrius esto. ⁶ Ego enim jam delibor, et tempus resolutionis meæ instat. ⁷ Bo-

4. Perskyrimas. ¹ Aš maldauju akyvaizdoje Dievo ir Jėzaus Kristaus, kurs turi teisti gyvus ir numirusius, per jo atėjimą ir jo karalystę, ² apsakok žodį; nepaliauk laiku ir nelaiku; bark, maldauk, grasyk su visu kantrumu ir pamokymu. ³ Nes bus laikas, kad jie sveiko mokslo nepakęs; bet pagal savo troškimus surinks sau mokytojų kruvą, kaip jiems ausis niežti, ⁴ ir nuo tiesos nukreips ausis, kreipsis gi prie pasakų. ⁵ Bet tu budėk, pakelk visokius vargus, daryk evangelisto darbą, pildyk savo tarnystę, buk blaivus.

⁶ Nes aš jau esu aukojamas, ir mano išrišimo laikas arti yra.

4, 1 — 5. Užbaigdamas pamokymus, kaip Timotiejui reikia elgties iš atžvilgio į klaidžiamokslus, Povilas duoda mokytiniui iškilmingą paraginimą, trumpai primindamas visas jo pareigas.

(1) *Aš maldauju...* Plg. 1 Tim. 5, 21. — *Gyvus ir numirusius*: kurie tuomet dar tebegyvens ant žemės ir kurie bus jau numirę. Plg. 1 Kor. 15, 51. 1 Tes. 4, 17. Nei gyvenimas nei mirtis neatims užmokėtinio; bet mirtis taipogi nepaliuosuos nuo užpelnytos hausmės. — *Per jo atėjimą*. Apaštalas maldauja dar vardan antrojo Kristaus atėjimo ir jo amžiuos karalystės. — (2) *Apsakok žodį*: Evangeliją. — *Laiku ir nelaiku*: prie kiekvienos progos, nežiurint į tai, ar klasytojai bus palinkę priimti tiesą, ar ne. — *Su visu kantrumu...* Visa prievarta iš mokytojo pusės bus tame, kad jis parodys mokomiems kantrą meilę ir parparodys savo žodžių tikrumą. —

(3) *Nes bus laikas*, kurio Timotiejus dar gali susilaukti. — *Sveiko mokslo*. Veiz. augšč. 1, 15. 1 Tim. 1, 10. — *Nepakęs*: nenorės klausyti. — *Kaip jiems...* Toki yra daugelio įvairių mokytojų surinkimo priežastis: anie žmonės labai trokš išgirsti vis naujus dalykus tikėjimo moksle, nebesijausdami užganėdintais tikrais savo

mokytojais, nei vienu tikru mokslu. — (4) *Ir nuo tiesos...* Kas tiesoje neberanda pamėgimo ir nenori jos klausyti, tas įkrinta į paklydimų verpetą ir gėrisi visai neįsimintingomis pasakomis. — (5) *Bet tu budėk—buk blaivus*. Gr. t. vis tai išreiksta vienu žodžiu *vīgē*. Budrumas ir pažinimų blaivumas, pilna išminties ramybė yra tai privalumai ypač reikalingi dušių ganytojams sunkiose sumišimų ir prityrimų valandose. — *Evangelisto*: Evangelijos skelbėjo.

6—8. Apaštalas stato mokytiui prieš akis pavyzdį viso savo gyvenimo, nes skaito save ištikimai užbaigusiu paskirtąją užduotį ir prisirengusiu stoti be baimės Dievo akyvaizdon.

(6) *Nes aš...* Nuo pamokymų, duotų Timotiejui, Apaštalas pereina prie savo ypatos. — *Aukojamasis*: *σπένδωναι*, aukojamas, kaipo išliejimo auka. Plg. Pil. 2, 17. Apaštalas jau nebedalyvaus kovoje prieš klaidžiatikius. Jo mirimas yra visai arti. Neužilgo jo kraujas bus išliejimas Mokytojo garbei, kaip daromas yra vynu išliejimas prie žydų aukų. Veiz. Skaitl. 15, 1... — *Išrišimo*. Gr. ž. *ἀναλύσεως* sakomas apie inkaro pakėlimą, arba plaukimo pradžia. Vulgatos aiškiaus nurodoma

num certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi ⁸ In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex: non solum autem mihi, sed et iis, qui diligunt adventum ejus.

⁷ Aš kovojuau gerą kovą, bėgimą užbaigiau, tikėjimą užlaikiau. ⁸ Galop man yra atidėtas teisybės vainikas, kurį man atiduos anoje dienoje Viešpats, teisus Teisėjas; o ne tiktai man, bet ir tiems, kurie myli jo atėjimą.

Gromatos užbaiga.

Festina ad me venire cito. ⁹ Demas enim me reliquit diligens, hoc sæculum, et abiit Thessalonicam: ¹⁰ Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam. ¹¹ Lucas est mecum solus. Marcum assume, et adduc tecum: est enim mihi utilis in ministerium. ¹² Tychicum autem misi Ephesum. ¹³ Penufam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, et libros, maxime autem membranas.

Skubinkis ateiti pas mane veikiai ⁹ Nes Dėmas mane apleidė, mylėdamas šį pasaulį, ir nuėjo Tesalonikon, ¹⁰ Krescensas į Galatiją, Titas į Dalmatiją. ¹¹ Lukas yra vienas su manim. Pasiimk Morkų ir atsivesk su savim; nes jis man yra naudingas tarnavimui. ¹² O Tykiką aš išsiunčiau Efezan. ¹³ Skreistę, kurią aš palikau Troadoje pas Karpą, atvykdamas, atsinešk su savim, ir knygas, o labiausiai pergaminus.

mirtis, atrišanti ryšius, kuriais suvientyta yra duša su kūnu — (7) *Aš kovojuau...* Plg. 1 Tim. 6, 12. Palyginimais, pamtais iš bėgančiųjų lenktynėmis ant arėnos, šv. Povilas trumpai išreiškia visą savo, kaip Apaštalo, gyvenimą, kurs buvo tikrai gera kova už Evangeliją. — *Tikėjimą*: krikščionišką mokslą, sau pavestą. — (8) *Galop*: ateityje. — *Atidėtas*: padėtas tikroje vietoje. — *Teisybės vainikas*: paskirtas apmokėti apaštališkam arba krikščioniškam šventumui. — *O ne tiktai..* Apaštalas, paminėjęs laukiantį jo užmokeanį, neužmiršta ir visų tikinčiųjų; jis nori būti laimingas draug su jais.

Gromatos užbaigoje (4, 8—22) Apaštalas visupirma

9—13 kviečia Timotiejų ateiti pas save, nes jis yra vienas su Luku, kiti gi mokytiškai arba patį jį apleidę, arba liko jo išsiuntinėti į įvairias vietas, toliaus prašo atsivesti draug Morkų ir atnešti paliktuosius Troadoje daiktus.

(9) *Nes Dėmas*, regimai tas pats, ką ir Kol. 4, 14. Filem. 24. — *Mylėdamas...* Apleidimo priežastis buvo tikrai peiktina, nes žemiška šio pasaulio meilė, o per tai baimė kentėjimų, kurių galėjo susi-

laukti, pasilikdamas su šv. Povilu. — (10) *Krescensas*. Apie jį nieko daugiau nežinoma. Jo vardas nurodo, kad jis buvo rymietis. — *Galatiją*. Kaikurie aiškintojai, pasiremdami įvairiais teksto skaitymais, spėja, kad čia kalbama ne apie Galatiją Mažosios Azijos, bet apie Galiją. — *Titas*: žinomas šv. Pavilo mokytinis, kuriam parašyta trečioji ganytojiška gromata. — *Dalmatiją*: Ilirijos provincijoje. — (11) *Lukas*: ištikimas šv. Pavilo mokytinis, kelionių draugas ir trečiosios Evangelijos autorius. — *Morkų*: antrosios Evangelijos autorių. Jis regimai buvo Efeze su Timotiejum, arba pakėlėję iš Efezo Ryman. — *Naudingas yra tarnavimui*. Apie kokį tarnavimą Apaštalas čionai kalba nėra visai aišku. Regisi, kad tikresnė yra nuomonė tų, kurie sako, kad šv. Povilas tikisi nuo Morkaus ne patarnavimo jam pačiam, bet Rymo krikščionių labui. — (12) *Tykiką*. Apie jį veiz. Apd. 20, 4. Ef. 6, 21 ir k. — *Išsiunčiau*. Gali būti, kad praėjusis laikas yra čionai gromatų būdų vietoje dabartinio: siunčiu. Tame atsitikime Tykikui gal buvo paduota nunešti šita gromata, o jis pats buvo Apaštalo paskirtas pakviestojo Ryman Timotiejaus užvaduoju Efeze. — (13)

¹⁴ Alexander ærarius multa mala mihi ostendit: reddet illi Dominus secundum opera ejus: ¹⁵ quem et tu devita: valde enim restitit verbis nostris. ¹⁶ In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur. ¹⁷ Dominus autem mihi adstitit, et confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, et audiant omnes gentes: et liberatus sum de ore Leonis. ¹⁸ Liberavit me Dominus ab omni opere malo: et salvum faciet in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

¹⁹ Saluta Priscam, et Aquilam, et Onesiphori domum. ²⁰ Erastus remansit Corinthi. Trophimus autem reliqui infirmum Mi-

¹⁴ Aleksandras, variakalis, daug man pikta darė. Viešpats jam atiduos pagal jo darbus. ¹⁵ Ir tu jo sergėkis, nes jis labai priešinosi mūsų žodžiams. ¹⁶ Pirmame mano apsigynime nebuvo su manim nei vieno, bet visi mane apleidė; tenebus tai jiems paskaityta! ¹⁷ O Viešpats buvo su manim ir pastiprino mane, kad per mane apsakojuimas būtų išpildytas, ir kad išgirstu visi pagonis; ir aš išliuosuotas esu iš liuto nasrų. ¹⁸ Viešpats išliuosavo mane nuo visokio pikto darbo ir išganyš į savo dangišką karalystę; jam teesie garbė į amžių amžius. Amen.

¹⁹ Pasveikink Priską ir Akvilą, ir Oneziforo namus. ²⁰ Erastus pasiliko Korinte. Trofimą gi aš palikau sergantį Milete. ²¹

Skreistę. Buvo tai kelionėje vartojamas storas be rankovių apsiaustas, paprastai drobinis. Jis galėjo patarnauti kaliniui, laikomam šaltame, drėgname kalėjime. — *Knygas:* regimai ant papyraus rašytas. — *Pergaminus.* Pergaminas buvo labai brangi rašymo medaga. Ant jo gal buvo perrašytas šventasis S. J. Raštas.

14—18. Toliaus Apaštalas primena, ką yra iškentėjęs nuo tulo Aleksandro ir pridėda žinias apie savo bylą.

(14) *Aleksandras:* gal ne tas pats, ką Apd. 19, 33, arba 1 Tim. 1, 20. Abejotina, ar jis buvo krikščionis. — *Daug pikta...* Kaip tas piktumas apsireiškė, nėra žinoma; gal Ryme Apaštalo bylos metu. — *Viešpats...* Tuose Apaštalo žodžiuose nėra keršto troškimo, bet tik pranešimas, kas turi įvykti su Aleksandru, kaipo Kristaus neprieteliu. — (15) *Ir tu jo...* Minėtasis Aleksandras gali būti pavojingas ir Timotiejui. — *Priešinosi:* gal tuomet, kada Povilas teisėjų akivaizdoje gynė save ir visų krikščionių reikalus. — (16) *Pirmame mano...* Kada sugautas Apaštalas buvo pirmą kartą viešai pastatytas prieš teisėjus. — *Nebuvo...* Neivienas iš krikščionių tuomet esančių Ryme neėjo su Apaštalu į teismo vietą, kad jį argintu arba duotu už jį gerą liudijimą, kas valstijos įstatais nebuvo draudžiama.

Visiems pritruko drąsos. Apaštalas tai pažymi ne be skausmo. — (17) *O Viešpats...* Pats Jėzus Kristus buvo apgynėju savo Apaštalo, kurs tame pirmame pašaukime į teismą dar nebuvo pasmerktas mirtin. — *Apsakojuimas...* Apaštalas tuomet turėjo progą apsakoti Evangeliją ir Kristaus vardą akivaizdoje viso cėsoriaus teismo ir skaitlingų klausytojų, susirinkusių iš visų pasaulio kraštų. — *Iš liuto nasrų:* iš mirties pavojaus, kuriame tuomet šv. Povilas jau buvo. Išsireiškimas primena Dan. 6, 22. Ps. 21, 21. — (18) *Išliuosavo.* Gr. t: išliuosuos. — *Nuo visokio pikto darbo:* Nuo išvermės nustojo, nusiminimo, arba nuo kiekvieno nusidėjimo. — *Išganyš...* Viešpats išganyš ir patalpins į savo karalystę.

19—22. Viskas užbaigiama pasveikini- mais, nauju pakvietimu ateiti prieš žiemą ir palaiminimu, suteikiamu Timotiejui ir tikintiems.

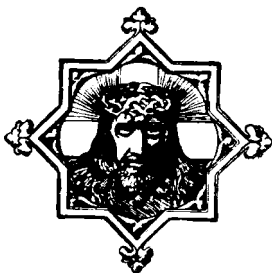
(19) *Priską...* Plg. Rym. 16, 3. — *Oneziforo...* Veiz. augš. 1, 16. — (20) *Erastus...* Gal tas pats, kurs minimas Apd. 19, 22. Jį Apaštalas buvo paskyręs Korinto Bažnyčios viršininku. — *Trofimą,* efezietį. Plg. Apd. 20, 4; 21, 29. — *Milete:* netoli nuo Efezo. — (21) *Prieš žiemą:* 67 metų. Vėlai rudenį ir žiemą kelionė per jūrą buvo senobėje negalima. — *Eubus...*

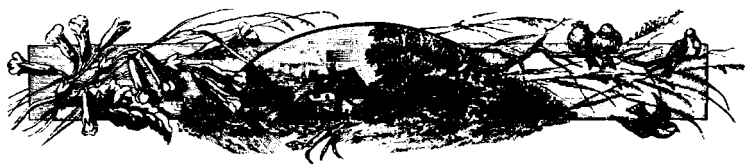
leti. ²¹ Festina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus, et Pudens, et Linus. et Claudia, et fratres omnes. ²² Dominus Jesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

Pasiskubink ateiti prieš žiemą. Tave sveikina Eubulas, ir Pudensas, ir Linas, ir Klaudija, ir visi broliai. ²² Viešpats Jėzus Kristus tebuna su tavo dvasia. Malonė teesie su jumis. Amen.

las. Jo vardas niekur kitur šv. Rašte nėra minimas. — *Pudensas*: regimai ry-mietis, anot padavimo, senatorius, tėvas šv. Praksėdos ir šv. Pudencianos; jo mo-teris buvusi *Klaudija*. — *Linas*: pirmas

šv. Petro įpėdinis ant apaštališkojo sos-to.—(22) *Viešpats*... Palaiminimas atski-rai suteikiamas Timotiejui: *su tavo dva-sia*, ir atskirai visiems Efezo krikščio-nims: *su jumis*.





G R O M A T A

į T I T A .

I V E D I M A S.

1. Nors Titas buvo vienas iš geriausių šv. Povilo mokytinių ir naudingiausių sandarbininkų, tačiau apie jo gyvenimą nedaug težinoma. Pirm priėmimo Kristaus tikėjimo jis buvo pagonis. Gal paties pagonių Apaštalo atverstas buvo į krikščionystę. Titas buvo Syrijos Antiokijoje, kada čia žydžiuojantieji sukėlė pirmą sykį persiskyrimą tarp krikščionių; paskui Povilo buvo paimtas Jeruzalėn į Apaštalų Susirinkimą ir nors kaip kurie reikalavo jo apsipjaustymo, tai nebuvo padaryta, nesutinkant šv. Povilui. Trečiosios apaštališkos keilinės metu jis buvo du ar tris sykius siųstas pagonių Apaštalo Korintan ir labai gerai atliko tas pasiuntinytes. Po pirmojo kalėjimo grįždamas iš Rymo, Apaštalas jam pavedė sutvarkyti Krėtos bažny-

čią, paskui pakvietęs jį pas save Nikopolin, išsiuntė Dalmatijon. Anot padavimo, Titas, šv. Povilui mirus, sugrįžo į Krėtą ir čia kaip vietinės bažnyčios vyskupas užbaigė savo dienas.

2. Jau Ryman vežamas, kaip kalinys, šv. Povilas buvo patyręs ant Krėtos esant Kristaus išpažintojus, neturinčius vienok reikalingų vadovų. Priėmę Evangeliją ne iš apsakojimo kurio nors apaštalo, bet kitu keliu, gal nuo Azijos gyventojų, Krėtos krikščionys turėjo skursti ir buvo nuolatiniame pavojuje suklysti tikėjime ir doroje. Todėl paliuosuotas Apaštalas, grįždamas jūros keliu iš Rymo, juos aplankė, bet negalėdamas pats ilgai pasilikti ant Krėtos, pavedė savo ištikimam mokytiui, Titui,

atlikti sunkų Krėtiečių bažnyčios sutvarkymo darbą, patsai gi išplaukė kitų bažnyčių lankyti. Po kokio laiko jis atsirado Epyro šalyje ir turėjo užmanymą pasidarbuoti čionai ilgiaus. Tam tikslui Apaštalas reikalavo kuodaugiausiai pagalbininkų ir tarp kitų sumanė pakviesti pas save paliktąjį ant Krėtos Titą, kurs jau buvo atlikęs svarbiausią dalį savo užduoties ir galėjo būti užvaduotas kur kitu, kad ir mažiaus prityrusiu. Prie tai tat progai, maž daug tuo pačiu laiku, kad rašė pirmą sykį į Timotiejų, paliktą Efeze, Apaštalas šsiuntė gromatą ir Titui.

3. Ta gromata Titui turi nemažą panašumą į pirmąją gromatą į Timotiejų, tik yra žymiai trumpesnė. Po gana ilgo antrašo (1, 1—4), Apaštalas pirmoje dalyje (1, 5—16), priminęs, kodėl Titas buvo paliktas ant Krėtos, išskaito Bažnyčios viršininkų privalumus. Antroje dalyje (2, 1—3, 11) nurodo, kokiuos persergėjimus Titas privalo duoti žmonėms įvairaus amžio ir visokių luomų, kad jie tinkamai pildytų savo pareigas, ir kaip jam pačiam reikia elgties su klaidžiamoksliais. Galop užbaigoje (3, 12—15) kviečia Titą atvykti pas save Nikopolin Epyre.



Epistola beati Pauli Apostoli ad Titum.

Švento Povilo Apaštalo gromata į Titą.

Gromatos įžanga.

Caput I. ¹ Paulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, et agnitionem veritatis, quæ secundum pietatem est ² in spem vitæ æternæ, quam promisit qui non mentitur, Deus, ante tempora saecularia: ³ Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum praeceptum Salvatoris nostri Dei: ⁴ Titto dilecto filio secundum communem fidem, gratia, et pax a Deo Patre, et Christo Jesu Salvatore nostro.

1. Perskyrimas ¹ Povilas, Dievo tarnas, o Jėzaus Kristaus Apaštalas, pagal Dievo išrinktųjų tikėjimą ir pažinimą tiesos, esančios pagal dievotumą, ² į viltį amžinojo gyvenimo, kurį pažadėjo nemeluojantysis Dievas pirm amžinųjų laikų; ³ savuose gi laikuose jis apreiškė savo žodį per apsakojimą, man pavestąjį pagal Dievo, mūsų Išganytojo, įsakymą; ⁴ Titui, numylėtam sunui pagal bendrą tikėjimą. Malonė ir ramybė nuo Dievo Tėvo ir Kristaus Jėzaus, mūsų Išganytojo.

1—4. Gromatos įžanga gana ilga ir iškilminga. Joje pažymėta autoriaus vertybė, o taipogi giriamas mokytinio tikėjimas.

(1) *Povilas, Dievo tarnas.* Paprastai šv. Povilas vadina save pirmoje vietoje Kristaus tarnu (veiz. Rym. 1, 1 ir k.), bet čia jis vartoja apskritesnį pavadinimą: *Dievo tarnas*, taip labiau pažymėdamas, kad jo pasiuntintystė yra vieša. — *Pagal Dievo.*.. Krikščioniškas tikėjimas ir pilnesnis evangelijinių tiesų pažinimas yra ta sritis, kurioje Apaštalas privalo pildyti savo tarnystę. — Kiti aiškintojai išverčia tuos žodžius sekanciu būdu: dėl tikėjimo ir pažinimo (Teod.), tarsi Apaštalas būtų norėjęs pasakyti: aš paskirtas esu Apaštalu, kad padėčiau Dievo išrinktiesiems priimti tikėjimą ir ateiti į tiesos pažinimą. Plg. Rym. 1, 5. — *Išrinktųjų:* krikščionių, arba tų, kuriuos Dievas pavadina į tikėjimą: — *Tiesos, esančios...* T. y. tiesos, paliečiančios dievotumą ir į ją

vedančios. — (2) *I viltį.* Povilas yra Apaštalas, kad tikinčiuose sužadintu ir palaikytu taipogi viltį amžinojo gyvenimo. — *Nemeluojantysis:* kurio pažadėjimai negali neįvykti. — *Pirm amžinųjų...* Pirm daugelio amžių, S. Įstatyme. — (3) *Savuose laikuose:* tam tikrame paties Dievo paskirtame laike. Plg. 1 Tim. 6, 15. — *Apreiškė savo žodį.* — Nors seniai pažadėtasis amžinas gyvenimas nėra visai aiškiai parodytas ir N. Įstatyme, tačiau vietoje apskrito pažadėjimo duota šis-tas, kas yra tikru amžinojo gyvenimo apreiškimu ir turi su juo artimiausį sąryšį. Tuo gi dalyku yra naujiena apie išganyką, kurį skelbia Apaštalas. — *Per apsakojimą...* — Tuo būdu Dievas pasinaudojo savo pažadėjimams apgarsinti. — *Pagal Dievo...* Plg. 1 Tim. 1, 1. — (4) *Titui...* Veiz. įved. 379 p. — *Numylėtam sunui:* Gr. t.: mano tikram sunui. — *Pagal bendrą tikėjimą.* Titas yra Povilo sunas iš atžvilgio į tikėjimą, kurį ir vienas ir antras išpažįta.

I. Pamokymai apie privalumus, reikalingus bažnytinėms viršinininkams:

⁵ Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quae desunt, corrigas, et constituas per civitates Presbyteros, sicut et ego disposui tibi. ⁶ Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriae, aut non subditos. ⁷ Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: ⁸ sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem, ⁹ amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradicunt, arguere.

⁵ To dėlei aš tave palikau ant Krėtos, kad ko netenka, pataisytumei ir įstatytumei po miestus kunigus, kaip aš tau ir įsakiau: ⁶ jei kas yra be kalčios, vienos moters vyras, turintis tikinčius vaikus, neskundžiamus už pasileidimą, nei nepaklusnius. ⁷ Nes reikia, kad vyskupas būtų be kalčios, kaip Dievo užveizdas; nepuikus, nerustus, ne girtuoklis, ne mušikas, negeidžiantis bjauraus pelno, ⁸ bet svetmylis, maloningas, blaivus, teišus, šventas, susiturintis, ⁹ besilaikantis to tikro žodžio, kurs yra pagal pamokymą, kad galėtų pagraudentisulig sveikomokslu ir sudrausti prieštaraujančius.

Pirmoje gromatos dalyje (1, 5-16) Apaštalas, priminęs mokytinui, kodėl jį paliko ant Krėtos, duoda perspėjimus apie tai, ko reikia laikytis Bažnyčios tarnų išrinkime.

5-9. Kokie privalumai reikia turėti renkamiems į kunigus ir vyskupas.

(5) *To dėlei...* Apaštalas nurodo tikslą, kuriam jia, grįždamas iš pirmojo kalėjimo Ryme ir apsilankęs pakelėje trumpam laikui ant Krėtos (Kandijos) salos, paliko čionai draug su savim keliavusį mokytinį. Veiz. įved. 379 p.—*Ko netenka*: ko šv. Povilas nesuskubo pars užbaigti.—*Pataisytumei*. Anot gr. t., sutvarkytumei.—*Kunigus*. Gr. ž. *ἐπισκόπους*, imant etymologiškai, reiškia vyresniusius; bet jau S. [st. tuo vardu vadinosi turėjusieji tarp žmonių viršininystę be atžvilgio į jų amžių; be to, toliau 7 eil. jie vadinasi vyskupais; todėl čionai kunigais pavadinti yra tie, kurie pašvenčiami buvo į vyskupas ir kunigus. Plg. 1 Tim. 3, 1.—(6) *Jei kas...* Pašvenčiamieji turi turėti tam tikrus privalumus.—*Be kalčios*:

nepeiktinas, neapsauktas pas žmones. Plg. 1 Tim. 3, 10.—*Vienos...* Veiz. 1 Tim. 3, 2.—*Tikinčius vaikus*.. Netinkantis būtų dalykas rinkti į kunigus žmogų, kurio vaikai tebėra pagonimis, arba žinomi yra kaipo ištvirkėliai ir gimdytojams nepaklusūs.—(7) *Nes reikia*.. Užimama tarp žmonių vieta ir tarnystė reikalauja tobulumo.—*Dievo užveizdas*. Kiekviena bažnytinė draugija yra Dievo namai, šeimyna; o jos užveizdu, prižiūrėtoju yra paskirtas Dievo vardan vyskupas. Plg. 1 Kor. 4, 1.—*Negirtuoklis*... Plg. 1 Tim. 3, 3.—*Pelno*. Veiz. 1 Tim. 3, 8.—(8) Plg. 1 Tim. 3, 2.—*Maloningas*. Anot gr. t. mėgstantis geradarymą.—*Šventas*: geriaus anot gr. t.: maldingas.—(9) *Besilaikantis*.. Ta eil. plačiau išreiškia, ką Apaštalas trumpai pasakė 1 Tim. 3, 2 žodžiais: galintis mokyti.—*To tikro žodžio*: Evangelijos. *Kurs yra*.. Norint žinoti, ar skelbiama Evangelija yra „tikras žodis“, reikia žiūrėti, ar ji sutinka su tuo pamokymu, kurį davė Jėzus Kristus ir jo išrinktieji apaštalai.

¹⁰ Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, et seductores: maxime qui de circumcissione sunt: ¹¹ quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quae non oportet, turpis lucri gratia. ¹² Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri. ¹³ Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide, ¹⁴ non intendentes Iudaicis fabulis, et mandatis hominum, aversantium se a veritate. ¹⁵ Omnia munda mundis: coinquinatis autem, et infidelibus nihil est mundum, sed inquinatae sunt eorum et mens, et con-

¹⁰ Nes daug yra nepaklusnių, tuščiaikalbių ir suvedžiootojų, ypač tarp tų, kurie yra iš apipjaus-tymo, ¹¹ kuriems reikia užkimšti burna, kurie išgriauna visus namus, mokydami, kas nereikia, dėlėi bjauraus pelno. ¹² Vienas iš jų tarpo, jų pačių pranašas, yra pasakęs: Krėtiečiai visuo-met melagiai, pikti gyvuliai, tin-gūs pilvai. ¹³ Tas liudijimas yra tikras. To dėlėi bark juos kietai, kad butu sveiki tikėjime, ¹⁴ ir neužsiimtu žydiškėmis pasako-mis bei įsakymais žmonių, nu-sikreipiančių nuo tiesos. ¹⁵ Ne-suteptiems visa nesutepta yra: suteptiems gi ir netikintiems nieko nėra nesutepta, bet sutepti yra jų protas ir sąžinė. ¹⁶ Jie

10—16. Apaštalas aprašo netikrus mo-kytojus, esančius tarp Krėtos krikščionių, ir duoda pamokymus, kaip reikia prieš juos kovoti.

(10) *Nes daug...* Geri kunigai ypač reikalingi yra ant Krėtos iš atžvilgio į žydžiojantiųjų klaidžiamokslų daugybę ir į pačius Krėtiečius. — *Nepaklusnių* — dvasiškiems ganytojams — *Iš apipjaus-tymo*. Daug priėmusių krikščionystę žydų nebuvo išsivadėję savo žydiškų prietarų ir platino tarp tikrų krikščionių klaidin-gas nuomones. — (11) *Užkimšti burna*: priversti nutilti, paduodant drąsiai tikrą tikėjimo mokslą. — *Išgriauna...* Įsiveržda-mi į namus, jie patindavo savo nuomo-nes ir sukdavo persiskyrimus ir nesu-tikimus tarp šeimos narių. — *Bjauraus pelno*. Jų siekiniai buvo visai žemiški ir peiktini. Plg. 1 Tim. 6, 5. — (12) *Vie-nas...* Savo nutarimą apie Krėtiečius Apaštalas pateisina liudijimu žmogaus, kurs juos gerai turėjo pažinti. Tuo žmo-gumi buvo, anot šv. Jieronymo ir k., Krė-tiečių poetas, Epemenidas, kurį jie vadiu-o savo kunigu ir pranašu (šimt. pirm J. K.). — *Melagiai...* Krėtiečiai, anot to liudijimo, labai mėgdavę melagystę ir apgavimus, buvę žmonės pikti ir žiaurus, galop didi tinginiai. Epemenido žodžiai apie Krėtiečius randa patvirtinimą ir pas kitus senobės rašytojus (Polybijus). — (13) *Tas...* Pats šv. Povilas patvirtina, kad

Krėtiečių ludas, apskritai sakant, neper-simainęs ir jo laiku. — *To dėlėi...* Norint atpratinti Krėtos krikščionis nuo pasida-vimo suvedžiojimams, reikia elgties su jais kietai. — *Kietai*: Geriaus, anot. gr. t., aštriai, t. y. savo žodžiais tarsi išpjau-nant, kas yra pikta, taip kaip gydytojai daro su kaikiurėmis votmis. — *Sveiki*. Kame malonumas nepadaeda, reikia mę-ginti smarkumas, kad nors taip sugrą-zinus klystantiems dvasišką sveikatą. — (14) *Ir neužsiimtu...* Plg. 1 Tim. 1, 4. 6. Tuščių pasakų platintojai buvo ypač gimusieji žydais. — *Įsakymais*: užginančiais kaikiuriuos valgius, moterystę ir t. t. Plg. 1 Tim. 4, 3. Kol. 2, 21. — (15) *Nesuteptiems...* Plg. 1 Tim. 4, 3—5. Rym. 14, 20. Klaidžiamoksliai sakė: tas arba kitas valgis yra suteptas, moterystė yra ne-geras dalykas; Apaštalas atsako: visa, kas nėra pikta savyje, yra nesutepta ir leista tiems, kurie patįs yra nesutepti ir nan-dojausi tais dalykais padoriai. — *Suteptiems*: tiems, kurie doriškai yra sutepti. Tokie žmonės padaro suteptą visa, ką tik veikia arba ko prisiliečia. Nėra nieko, ką daro mirtingais nusidėjimais apsinkintas žmogus, nesutepto Dievo akyse, nors ne-visi jo darbai yra nusidėjimais (Trid.). — *Protas...* Priėžastis, kodėl suteptiems vi-sa yra sutepta, randasi ne pačiuose dalykuose, bet suklaidintuose žmogaus pro-te ir sąžinėje. — (16) *Jie...* Klaidžiamok-

scientia. ¹⁶ Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: cum sint abominati, et incredibiles, et ad omne opus bonum reprobi.

išpažįsta Dievą žiną, o darbais užsigina, kadangi jie pasibjaurėjimo verti yra, tikėjimui nepaklusnūs ir nei vienam geram darbui netinka.

II. Paraginėmas suteikti įvairiems žmonų skyriams sveiką mokslą.

Caput II. ¹ Tu autem loquere quae decent sanam doctrinam: ² senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia: ³ anus similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, bene docentes: ⁴ ut prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant, ⁵ prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei: ⁶ juvenes similiter hortare ut sobrii sint. ⁷ In omnibus teipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina, in inte-

2. Perskyrimas. ¹ O tu kalbėk, kas pridera sveikam mokslui: ² seniams, kad būtų blaivūs, drovingi, sveiki tikėjime, meilėje, kantrybėje; ³ taip-pat senelėms, kad jų užsilaikymas būtų toks, koks pridera šventoms, kad jos nebūtų šlovės plėšytojos, pasidavusios girtuoklystei, kad būtų gerai pamokančios, ⁴ kad jos mokytu jaunasias išminties, mylėti savo vyrus ir savo vaikus, ⁵ būti išmintingomis, nesuteptomis, blaiviomis, besirūpinančiomis namais, maloningomis, pasidavusiomis savo vyrams, idant Dievo žodžiui nebūtų piktžodžiuojama. ⁶ Taip-pat jaunikaičius graudenk,

sliai giriasi, buk jie pažįstą Dievą geriaus už kitus, bet jie jo užsigina visu savo pasielgimu.—*Pasibjaurėjimo verti: dėlėi piktų papročių.*

Antroji gromatos dalis (2, 1—3, 11) susideda iš įvairių taisyklių, kurių Titas privalo laikyties savo pamokymuose ir pasielgime su įvairių luomų ir skyrių krikščionimis.

2, 1—15. Paduotos čionai taisyklės visų pirma paliečia santykius tarp pačių krikščionių (1—10); Apaštalas taipogi nurodo, kodėl tos tobulo krikščioniško gyvenimo taisyklės yra užlaikytinos (11—15).

(1) *O tu...* Tito pamokymai privalo būti visai kitokie, negu klaidžiamokslų. —(2) *Seniams...* Pamokymai pasenusiems žmonėms. — *Tikėjime...* Tris svarbiausios gero krikščionies dorybės. Pasenusiems ypač reikalinga kantrybė dėlėi jų amžio ligų ir kentėjimų. —(3) *Taip-pat...* Pamokymai senoms moterims. Plg. 1 Tim.

2, 10... 3, 8. 11. — *Gera pamokančios:* duodančios pamokymus apie gerus dalykus kasdieniniame gyvenime. — (4) *Kad jos mokytu... išminties.* Anot gr. t., kad jos mokytu... išmintingai. — *Jaunasias.* Jaunesnes moteriškes. — *Mylėti...* Apaštalas toliaus paaiškina, kokių dalykų senesnės moteris turi išmokyti jaunasias ir tuo pačiu jis nurodo jaunųjų pareigas, nupiešdamas tikrai gražų jaunos krikščionės motinos paveikslą. — (5) *Nesuteptomis:* nenusidedančiomis moterystės nekaltybei. — *Blaiviomis.* To žodžio nėra gr. t. — *Besirūpinančiomis...* Anot gr. t., geromis šeimyninkėmis. — *Idant Dievo žodžiui:* Evangelijai, krikščionių religijai. Pagonys ir žydai darytu prikaišiojimus pačiam krikščionių mokslui ir tikėjimui, jei jo išpažintojai nebūtų šventi visame savo pasielgime. Plg. 1 Tim. 6, 1. — (6) *Butu blaivūs.* Anot gr. t., būtų išmintingi. Apaštalas tuo vienu žodžiu išreiškia jaunuomenės pareigas, nes jei ji bus blaivi, išmintinga savo mintyse, savo žo-

gritate, in gravitate, ⁸ verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis: ⁹ servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, ¹⁰ non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

¹¹ Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, ¹² erudiens nos, ut abnegantes impietatem, et saecularia desideria: sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc saeculo, ¹³ expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi: ¹⁴ qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi popu-

kad butu blaivus. ⁷ Visame parodyk save, kaipu pavyzdį gerų darbų moksle, nesugedime, rimtume; ⁸ kad žodis butu sveikas, nepeiktinas, idant priešininkas užsigėdytu, neturėdamas nieko pikta apie mus pasakyti. ⁹ Kad tarnai butu pasidavę savo ponams, visame įtikantįs, neprieštaraujantįs, ¹⁰ neapgaudinėjantįs, bet visame parodantis tobulą ištikimumą, idant jie butu visame Dievo, mūsų Išganytojo, mokslui papuošimu.

¹¹ Nes Dievo, mūsų Išganytojo, malonė apsi-reiškė visiems žmonėms, ¹² pamokydama mus. kad, išsižadėję bedievystės ir žemiškų pageidimų, blaiviai, ir teisingai, ir dievotai gyventumėm šiame pasaulyje, ¹³ laukdami palaimintos vilties ir atėjimo garbės didžiojo Dievo ir mūsų Išganytojo, Jėzaus Kristaus, ¹⁴ save patį davusio už mus, kad mus atpirktu nuo visokios nedo-

džiūose ir savo pasielgime, bus regimai tobula.—(7) *Visame...* Titas su pamokymu privalo jungti gerą pavyzdį.—*Gerų darbų*: ne tik gailiaširdystės, bet apskritai tobulo pasielgimo.—*Moksle, nesugedime...* Anot gr. t., moksle nesugedimą, rimtumą. Tais žodžiais šv. Povilas ragina Titą mokyti kitus su gera intencija ir rimtumu.—(8) *Priešininkas*: tikėjimo, Bažnyčios; taigi, žydai ir pagonys.—(9) *Kad tarnai...* Vergų pareigos. Plg. Ef. 6, 5—9. Kol. 3, 22—25. 1 Tim. 6, 1...—(10) *Neapgaudinėjantis*: nedarydami jokios skriaudos, nevodami.—*Idant...* Krikščionis vergai, turėdami minėtas dorybes ir saugodamies ydų, bus tikras papuošimas visų akyvaizdoje Dievo mokslui, t. y. Dievo apreikštai Evangelijai, išmokusiai juos buti geresniais už kitus jų stovio žmones.

(11) *Nes...* Bėgalinė Kristaus geradarystė yra didžiausias paraginimas buti tobulais, nes Dievo malonė pamoko ir padeda visiems žmonėms gyventi šventai ir tapti dalininkais Kristaus atneštojo išganymo.—*Dievo, mūsų...* Anot gr. t., Dievo

malonė, išganinga visiems žmonėms, apsi-reiškė.—*Apsi-reiškė*: pasirodė Viešpaties išikunijime, lyg koki saulė.—(12) *Pamokydama*. Malonė yra geriausias krikščionių mokytojas ir vadovas.—*Išsižadėję...* Norint pradėti krikščionišką gyvenimą, reikia visupirma išsižadėti viso, kas yra pikta.—*Bedievystės*: užmiršimo tikrojo Dievo, garbėsatidavinėjimo netikriems dievams.—*Ir žemiškų pageidimų*, kurie, anot 1 Jo. 2, 15, 17, pikti yra ir nesutaikomi su krikščionišku šventumu.—*Blaiviai* iš atžvilgio į save, *teisingai* iš atžvilgio į artimus ir *dievotai* iš atžvilgio į Dievą.—(13) *Laukdami...* Malonė įveda į žmonių širdis troškimą kitokios laimės, negu pasaulis gali duoti. Jie laukia išsipildymo tikros vilties, kurios vienas atsiminimas pripildo mus laime.—*Atėjimo*. Gr. t.: pasirodymo.—*Didžiojo Dievo...* Tie žodžiai yra aiškiausias priparodymas Jėzaus Kristaus dievystės (Auks. Jier.).—(14) *Save patį...* Mūsų išganymui, atpirkimui Jėzus Kristus teikėsi pats save paduoti į mirtį.—*Neteisybės*: *ανομίας*, pasipriešinimo Dievo

lum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.¹⁵ Haec loquere, et exhortare, et argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

Caput III. ¹ Admone illos principibus, et potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse: ² neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. ³ Eramus enim aliquando et nos insipientes, increduli, errantes, servientes desiderii, et voluptatibus variis, in malitia et invidia agentes, odibiles, odientes invicem. ⁴ Cum autem benignitas, et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei: ⁵ non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde

rybės ir apkuoptu pats sau tau-
tą priimtina, stropią geruose dar-
buose. ¹⁵ Tai sakyk ir graudenk
ir bark su visa valdžia. Neivie-
nas tavęs tenepaniekina.

3. Perskryrimas. ¹ Perspėk juos, kad butu pasidavę kunigaikščiams ir valdžioms, klausytu paliepiam, butu pasiryžę į kiekvieną gerą darbą, ² niekam nepiktžodžiuotu, nebuto vaidingi, bet nuolankūs, parodantys visą romumą visiems žmonėms. ³ Nes ir mes buvome kitados neišmanantys, netikintys, klaidžiojantys, tarnaujantys įvairiems pageidimams ir mėgastims, gyvenantys piktybėje ir pavyde, neapkęstiniai, vieni kitus neapkenčiantys. ⁴ Kada gi pasirodė maloningumas ir žmoniškumas Dievo, mūsų Išganytojo, ⁵ jis mus išgelbėjo ne dėl teisybės darbų, kuriuos mes butumėm padarę, bet pagal savo mielaširdystę, per apiplovimą atgimdymo ir atnau-

valiai. — *Apkuoptu...* Išganytojo kraujas yra ne tik atpirkimo kaina, bet jis dar mus išganingai apiplauna. — *Tautu...* Kaip Izraelitai buvo S. J. ypatingu būdu Dievui priklausanti tauta, taip dar labiau N. J. krikščionis yra Kristui nuosavi tauta, kadangi jis ją atpirkio savo krauju. Plg. Iš. 19, 5. — (15) *Tai:* kas parašyta augš. nuo 1. eil. lig tai vietai. — *Sakyk tr...* Gražus laipsniavimas, išreiškiantis, kaip uoliai privalo darbuotis Titas. — *Su visa valdžia:* kaip Kristaus tarnas ir vietininkas. Plg. Mt. 7, 29. — *Nei vienas...* Viso pasielgimo rimtumas atims norą iš kiekvieno nieku versti Tito žodžius.

3, 1—8. Toliau šv. Povilas duoda kaikiuriuos perspėjimus apie krikščionių santykius su nekrikščionimis, draug pasiūkindamas reikalingumą laikyties paduotųjų taisyklių.

(1) *Perspėk juos.* Anot gr. t., primink jiems. — *Kunigaikščiams ir valdžioms.* Gr. t. abu žodžiu yra abstraktišku. Pirmas jų pažymi augstesnę valstijos vyresnybę, antras žemesnius valdininkus. Plg. Rym. 13, 1... *Paliepinu:* valstijos įstatymų. — *Pasiryžę į...* Krikščionis privalo pildyti

visas drauginio gyvenimo pareigas, reikalingas bendram labui. — (2) *Niekam...* Toje eil. Apaštalas duoda ketelį perspėjimų apie krikščionių santykius su visais vietiniais nekrikščionimis, žydais ir pagonimis. — (3) *Nes ir...* Krikščionis privalo laikyties duotųjų perspėjimų, atsimindami iš vienos pusės savo kitados buvusį stovį, iš antros gi didžią Jėzaus Kristaus meilę į mus. — *Kitados:* pirm priėmimo Kristaus tikėjimo. — *Netikintys.* Anot gr. t., nepaklusnūs, butent, Dievui ir jo įsakymams, kuriuos žmogus pažindavo savo sąžinėje. — *Klaidžiojantis:* toli nuo Dievo, nuo tiesos. Plg. Rym. 1, 29... (4) *Kada gi...* Jei mes dabar nebesame tai, kas seniaus buvome, ne mūsų pačių yra tai nuopelnas, todėl ir ne valia žiūrėti į kitus su paniekinimu. — *Žmoniškumas:* meilė į žmones. — *Išganytojo:* Dievo Tėvo, kurs yra mūsų Išgelbėtojas, kadangi jis siuntė savo vienatinį Sūnų į pasaulį. — (5) Toje eil. trumpai išreikštas yra visas mokslas apie mūsų pašventinimą. Mes esame nuteisinti be darbų, ar tai padarytų prigimties įstatyme, ar Mozės: nuo nu-

per Jesum Christum Salvatorem nostrum: ⁷ ut justificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitae aeternae. ⁸ Fidelis sermo est: et de his volo te confirmare: ut curent bonis operibus praeesse qui credunt Deo. Haec sunt bona, et utilia hominibus.

⁹ Stultas autem quaestiones, et genealogias, et contentiones, et pugnas legis devita: sunt enim inutiles, et vanae. ¹⁰ Haereticum hominem post unam, et secundam correptionem devita: ¹¹ sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, et delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus.

jinimo šventosios Dvasios, ⁶ kurią į mus išliejo apščiai per Jėzų Kristų, mūsų Išganytoją, ⁷ kad mes, nuteisinti per jo malonę, butumėm tėvainiais pagal amžinojo gyvenimo viltį. ⁸ Tikras yra žodis, ir aš noriu, kad tu tai patvirtintumei, idant tikintieji stengtusi užsiimti gerais darbais. Tai gera ir naudinga yra žmonėms.

⁹ Paikų gi klausimų ir giminytės eilių, ir vaidų, ir ginčų apie Įstatymą vengk, nes jie nenaudingi yra ir tušti. ¹⁰ Nuo klaidžiatikio žmogaus po vieno ir antro sudraudimo šalinkis, ¹¹ žinodamas, jog tokiuo esantis yra iškrypęs ir nusideda, kadangi savo paties teismu jis pasmerktas yra.

sidėjimų mes esame paliuosuoti krikšte, nuteisinti per vidujinį atnaujinimą, kurio darytoju yra šv. Dvasia (Trid.).—(6) *Kurią..* Visos trys dieviškos ypotos dalyvauja mūsų dvasiskame atgimdyime. Meilė Tėvo, išliejancio šv. Dvasią, yra pirmoji priežastis. Sunus, Jėzus Kristus, yra tarpininkas ir nupelnanti priežastis (causa meritoria). Nupelnąsias malones mums pritaiko šv. Dvasia.—(7) *Kad mes...* Tikslas, kurį turėjo švenč. Trejbė, pasielgdama su mumis maloningiausiai.—*Per jo:* Dievo Tėvo malonę.—*Butumėm tėvainiais...* Galutina nuteisinimo priežastis yra amžinoji laimė, kurią nuteisintieji turi jau dabar viltyje.—(8) *Tikras yra žodis:* kas pasakytą augšč. 4—7 eil.—*Patvirtintumei:* mokytumėi drąsiai, su visu orumu.—*Tai:* tie patarimai.

9—11. Apaštalas duoda keletą nurodymų, kaip pats Titas privalo elgtis.

(9) *Paiku...* Plg. 1 Tim. 1, 4—7... 2 Tim. 2, 23.—*Apie Įstatymą:* apie gilesnį žydų Įstatymo pažinimą.—(10) *Nuo klaidžiatikio...* Gr. *ἀποτρίτων* reiškia tą, kurs renkasi. Neivienam gi ne valia rinkties tarp tikėjimo dalykų, vienus priimant, kitus atmetant; reikia visi priimti ir tikėti: kitaip pasielgiantis žmogus yra eretikas arba klaidžiatikis (Tert. Aug.).—*Ir antro:* duodant prasikaltusiam laiko suprasti savo

klaidą, pažinti tiesą ir pasitaisyti. Plg. Mt. 18, 15... Jei perspėjimas pasilieka be gerų pasekmių, yra tai ženklas, kad perspėjamam rupi kas kita, o ne tiesa ir dorybė, nors jis pats ir kitaip manytu. Ginčyties su klaidžiatikiu butu, kaip paliudija visa istorija, tuščias darbas. Jei priparodymai už tiesą yra stipresni ir jos apgynėjas ginčiuose yra vikresnis, tuomet priešininkas tik labiau susierzina; priešingai, jei tam paskutiniajam pasiseka mokėjimu vesti ginčus, nežiurint į tai, kad jis gina klaidą, pergalėti tiesos apgynėją, tuomet įsileidusis į ginčus tikintis užkenkia pačiam tiesai akyse daugelio, kurie tik paviršutiniškai sprendžia apie dalykus, ir pačiam klystančiam, kuriam jo pergalėjimas prašalina visokią abejonę ir užslopina sąžinės griaužimus.—(11) *Iškrypęs yra,* kaip rumas, kurio pamatai iširo, ir kurs todėl pats grūna. Vienok nors po perspėjimų ir nebėra vilties, kad klaidžiatikis pasitaisytu, tečiau visuomet teisinga pasilieka, ką Apaštalas pasakęs yra Rym. 11, 23, nes Dievo gailiaširdystė yra begalinė.—*Nusideda...* Pats savo sąžinėje jaučiasi esąs kaltas ir per savo kaltbę pametęs Bažnyčios tikėjimą. Jis negali sau duoti jokio pasiteisinimo ir apgynimo.

Gromatos užbaigta.

¹² Cum misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare. ¹³ Zenam legisperitum, et Apollo sollicitae praeiudice, ut nihil illis desit. ¹⁴ Discant autem et nostri bonis operibus praeesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi. ¹⁵ Salutant te qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

¹² Kada aš pas tavo atsiųsiu Artėmą arba Tykiką, pasiskubink ateiti pas mane Nikopolin; nes ten aš nutariau praleisti žiemą. ¹³ Istatymo žinovą, Zėną ir Apolį išsiųsk pirma, gerai aprūpinęs, kad jiemsdviejim nieko netrūktu. ¹⁴ O tesimoko ir musiškiai daryti gerus darbus tikrų reikalų užganėdinimui, kad jie nebutu be vaisių. ¹⁵ Sveikina tave visi su manim esantieji. Pasveikinktuos, kurie mus myli tikėjime. Dievo malonė teesie su jumis visais. Amen.

12—15. Užbaigoje Apaštalas kviečia mokytinį pas save, pridėdamas pasveikinimus ir palaiminimą.

(12) *Atsiųsiu*: regimai užvaduoti Titą Krėtos bažnyčios valdyme. — *Artėmą ar Tykiką*. Apaštalas, rašydamas gromatą, dar nebuvo nutaręs, ką ir iš dviejų siųs. Apie Artėmą nieko daugiau nėra žinoma. Tykikas minimas yra kelis kartus. Veiz. Apd. 20, 4. Ef. 6, 21. Kol. 4, 7. 2 Tim. 4, 12. — *Nikopolin*. Tuo vardu vadinosi keletas miestų Rymo valstijos Rytuose, bet čionai Apaštalas tikriausiai turi mintyje Nikopolį Epyre, iš kurio buvo artimas kelias į Italiją. — (13) *Istatymo žinovą, Zėną*. Vieni aiškintojai spėja, kad Zėnas pirm atsivertimo buvęs žydų Istatymo žinovas; tikresnė, regisi, yra nuomonė kitų, sakantių, kad jis buvęs Rymo įstatų žinovas. Daugiau apie jį nieko nėra žinoma. — *Apolį*. Apie jį veiz. Apd. 18, 24... ir k. Zėnas ir Apolis turėjo atsilankyti ant Krėtos trumpam

laikui ir veikiai keliauti toliaus. Gal per juodu Apaštalas atsiuntė Titui šią gromatą. — *Išsiųsk pirma*. Gr. ž. προπεμπειν. Vulgata kitur (Rym. 15, 24. 1 Kor. 16, 6. 11 ir k.) išverčia žodžiu „deducere, palydėti“ ir tai aprūpinant viskuo, kas reikalinga kelionei atlikti. Tokią pat mintį turėjo Apaštalas ir čionai. — (14) *O tesimoko*: išvydę pavyzdį, kurį duos Titas, priimdamas du keleivius ir aprūpindamas juos tolesnei kelionei. — *Musiškiai*: Krėtos krikščionys. — *Gerus darbus*: gailiaširdystės darbus, suteikdami pašalpą, butinai reikalingą broliams. — *Kad jie...* Iš gerų darbų bus dvasiški vaisiai. — (15) *Su manim esantieji*: šv. Povilo draugkeliviai ir sandarbininkai. — *Kurie mus myli tikėjime*: kurie labiausiai rūpinasi šv. Povilu ir yra su juo vienybėje per tikėjimą į Jėzų Kristų. — *Dievo malonė...* Apaštališkas palaiminimas suteikiamas yra Titui draug su Krėtos krikščionimis.





G R O M A T A

Į F I L E M O N A .

Į V E D I M A S.

1. Filemonas buvo turtingas Kolosų gyventojas. Jis, šv. Povilo atvestas į tikėjimą, platino Evangeliją draug su Epafru savo gimtiniame krašte. Vienas Filemono vergų, vardu Onėzimas, didžiai prasikaltęs savo ponui ir vengdamas bausmės, buvo pabėgęs iš namų ir galų gale atsidurė Ryme, kame rasdavo sau tikriausią prieglaudą tokie pabėgėliai ir apskritai sakant visokios pasaulio drumzlės. Dievo Apveizdai taip dalyką sutvarkant, Onėzimas Ryme susitiko su šv. Povilu, tuomet kaliniu, pažino Kristaus tikėjimą, tapo pakrikštytas ir pasidarė naudingas Bažnyčiai. Apaštalas vienok nenorėjo jo laikyti pas save be Fi-

lemono žinios ir leidimo. Taigi, keliaujančiam tuo laiku į Kolosus Tykikui šv. Povilas davė kaipo kelionės draugą Onėzimą ir išsiuntė į Filemoną gromatą, užtardamas joje pabėgėlį vergą.

2. Gromatoje į Filemoną po paprastos įžangos (1—7), Apaštalas su didžiu atsargumu ir meile užtaria prasikaltusį Onėzimą, meldamas jam atleidimo ir žadėdamas pats atlyginti padarytą skriaudą (8—21), ir užbaigia (22—25) paminėjimu savo sugrįžimo, pasveikinimais ir palaiminimu.

3. Iš gromatos į Filemono aiškiai matoma, kad ją rašydamas šv. Povilas buvo kaliniu Ryme ir tikėjosi veikiai atgauti liuosybę.

Priegtam ji buvo išsiųsta per tas pačias ypatas, ką ir gromatos į Efeziečius ir Kolosiečius. Todėl jokios abejonės nėra, jog šv. Povilas rašė į Filemoną savo pirmojo kalėjimo laikui, ir tai jau jam baigiantis, taigi, ne vėliaus kaip 63 metais.

4. Nors gromata į Filemoną dėl savo trumpumo ir nedažnai vartojama senesniųjų šv. tėvų raštuose, tačiau abejoti apie jos autentiškumą negalima. Ji randasi visuose seniausiuose vertimuose ir bažnyčių kanonuose; šv. Pavilo veikalu ją vadina Tertulionas, Origenas, Euzebijus, šv. Jieronymas ir kiti, o dar pirm jų klaidžiamokslis Marcionas; taip kad kilusieji 4 ir 5 šimtmetyje maži kaikurių svyravimai rado smarkiausį atspyrimą pas šv. Jo-

ną Aukš. ir šv. Jieronymą, kurs prikašiojantiems, jog per daug menkas esąs gromatos turinys, kad ją būtų rašęs šv. Povilas, atsako, jog taip kalbantis parodo tik didį savo neišmanymą, nes nesupranta, kiek jos išsireiškimuose yra galės ir išminties.—Iš kitos vėl pusės, tos, kad ir trumputės, gromatos mintys ir išsireiškimai taip yra panašūs į tokiuos pat, randamus kituose pagonių Apaštalo raštuose, kad iš jų vieny, be jokio kito nurodymo, reiktu pripažinti, jog tokią gromatą galėjo parašyti tik šv. Povilas.

Reikia dar paminėti, kad savo rašliavišku dailumu ir rašymo budo mandagumu gromata į Filemoną taip yra žymi, jog gali būti pavadinta tikru pavyzdžiu, kaip reikėjo gromatos rašyti.



Epistola beati Pauli Apostoli ad Philemonem.

Švento Povilo Apaštalo gromata į Filemoną.

Gromatos įžanga.

Caput unum. ¹ Paulus vincetus Christi Jesu, et Timotheus frater: Philemoni dilecto, et adjutori nostro, ² et Appiae sorori carissimae, et Archippo commilitoni nostro, et ecclesiae, quae in domo tua est. ³ Gratia vobis, et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo. ⁴ Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis, ⁵ andiens caritatem tuam, et fidem, quam

Vienas perskyrėlimas. ¹ Povilas Kristaus Jėzaus kalinys, ir Timotiejus, brolis, numylėtam Filemonui ir mūsų padėjėjui, ² ir Apijai, mylimiausiai seseriai, ir Archipui, mūsų draugkareiviui, ir bažnyčiai, tavo namuose esančiai. ³ Malonė jums ir ramybė teesie nuo Dievo, mūsų Tėvo, ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus. ⁴ Aš dėkoju mano Dievui, visuomet tavo atsimindamas savo maldos

1—7. Gromatos įžanga susideda iš antrašo (1—3) ir dėkojimo už Filemono išvėrmę tikėjimo ir jo meilę į krikščionis.

(1) *Povilas...* Jis nededa čionai baly vardo garbingos savo tarnystės paženklinimo: Apaštalas; nes ne vardan sau suteiktos valdžios jis kreipiasi į Filemoną, bet vardan meilės, kaip prašytojas. — *Kalinys*. Paminėjimas apkalimo dėlei Jėzaus Kristaus gali geriau už daugelį įkalbingų žodžių pažadinti Filemoną išpildyti, ko šv. Povilas meldžia. — *Timotejus*. Mylimiausia Apaštalo mokytinis regimai gerai buvo pažįstamas Filemonui. Plg. 2 Kor. 1, 1 ir k... — *Filemonui*. Jis žinomas tik iš šios gromatos. Buvo tai pasiturintis Kološų krikščionis, nes turėjo vergus, gausiai helpė brolius (plg. 7. e.), ir rats šv. Povilas turėjo užmanymą, atvykę į Kološus, rasti sau kokiam laikui prieglaudą jo namuose. Veiz žem. 22. e. — *Padėjėvi*. Tas žodis paimtas čionai plačioje prasmėje ir nereiškia, būk jau tuo laiku Filemonas būtų buvęs vyskupu ar kunigu. Jis buvo Apaštalo padėjėju, prisidėdamas, kuo galėjo, su didžiu uolumu prie krikščionystės praplatinimo. Padavimas sako (Const. Apost.), kad paskiaus jis tapęs Kološų vyskupu ir buvęs nukun-

kintas už tikėjimą. — (2) *Apijai*. Ji buvo be abejonės Filemono pati, taipogi krikščionė. — *Archipui*. Šv. Hieron. mano, kad jis buvo vyskupas. Archipas galėjo būti Epafro uzvadnotoju. Plg. Kol. 4, 17. Tą nuomonę regiai, patvirtina žodis: *draugkareivius*, nes toks pavadinimas labai pritinka krikščionių viršininkui, kurio pareigos buvo tikra nuolatinė dvasiška karalystė. Galėjo dar Archipas būti giminielinis arba net Filemono ir Apijos sūnumi — *Bažnyčiai...* Tai Kološų krikščionių daliai, kuri susirinkdavo Filemono namuose. Iš to pasirodo, kad Kološuose krikščionys susirinkdavo bent į dvi vietas. Plg. Kol. 4, 17. — (3) *Malonė...* Veiz. Ef. 1, 2. Pil. 1, 2 ir Kol. 1, 2. — (4) *Aš dėkoju...* Plg. Ef. 1, 15—16. Pil. 1, 3—4. Kol. 1, 3—4. Didis panašumas dėkojimo pradžia su nurodytomis kitų gromatų vietomis paėina iš to, kad visos tos gromatos parašytos buvo vienu laiku. Dėkodamas Dievui, Apaštalas giria Filemono dorybes, ypač gi jo meilę ir ištikimumą Kristui ir į brolius, bet draug tarsi nurodo, kad tą davėjas yra Dievas, kad reikia jose būti ištvermingam, ir tokiuo būdu daro Filemoną prielankesniu sekančiam savo meldimui. Anot tei-

habes in Domino Jesu, et in omnes sanctos: ⁶ ut communicatio fidei tuae evidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Jesu. ⁷ Gaudium enim magnum habui, et consolationem in caritate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater.

se, ⁵ girdėdamas apie tavo meilę ir tikėjimą, kurį turi į Viešpatį Jėzų, ir į visus šventuosius; ⁶ kad tavo tikėjimo draugystė pasidarytu regima per pažinimą kiekvieno gero darbo. Jums esančio Kristuje Jėzuje. ⁷ Nes aš turėjau didį džiaugsmą ir paguodą tavo meilėje, nes šventųjų širdis nusiramino per tave, brolau.

Apie Onėzimą.

⁸ Propter quod multam fiduciam habens in Christo Jesu imperandi tibi quod ad rem pertinet: ⁹ propter caritatem magis obsecro, cum sis talis, ut Paulus senex, nunc autem et vinc-

⁸ To dėlei, nors turiu daug pasitikėjimo Kristuje Jėzuje paliepti tau, kas pridera, ⁹ dėlei meilės velyk maldauju, kadangi tu esi toksai, kaip Povilas, senis, o dabar ir kalinsys Jėzuje

singo šv. Jieronymo patėmijimo, šv. Povilas nuo šitos vietos lig 24. eil. atkreipia savo žodžius į vieną Filemoną, darydamas iš jų tikrą pašnekėsį prietelio su prieteliu. — (5) *Girdėdamas...* Apaštalas dėkoja už tai Dievui, kad visi ateinantys pas jį iš Kolosų atsiliepdavo su didžiausiu pagyrimu apie Filemono gailiaširdystę ir gyvą tikėjimą. — *Kurį turi...* Tokį, kaip čionai, žodžių sustatymą senybės rašliavininkai vadino sukryžaviimu, kurs radosi dėlto, kad Apaštalas, norėdamas labiaus pažymėti meilę, paminėjo ją pirmoje vietoje, o sakinio gale išvardijo tuos, kurie tą meilę pritiria. Taigi, tikra sakinio tvarka turėtų būti: girdėdamas apie tavo tikėjimą, kurį turi į Viešpatį Jėzų, ir apie meilę į visus šventuosius, t. y. krikščionis. — (6) *Kad tavo...* Apaštalas išreiškia, ko jis prašo Dievo, meldamos už Filemoną. — *Tikėjimo draugystė* reiškia gailiaširdystės darbus, almužnas, kurias dalindavo neturtingiems broliams Filemonas, tikėjimu pažadintas. Plg. Rym. 15, 26. 2 Kor. 8, 4. 9. 13. Zyd. 13, 16 ir k. Kiti aiškintojai supranta tikėjimo draugystę apie laikymąsi to paties tikėjimo draug su kitais krikščionimis. — *Regima*. Anot gr. t., veikli, pasekminga. — *Per pažinimą...* Tais žodžiais paaiškinta, kokių pasekmių šv. Povilas laukė iš Filemono almužnų: kurie jas regės arba jomis naudosis, gaus tobulesnį pažinimą Evangelijos galybės ir didžių gėrybių, kurias mes

turime per Jėzų Kristų. — Vulgatos tekstas gali dar būti išverstas truputį kitaip: taip kad tavo tikėjimo draugystė darosi regima per pripažinimą kiekvieno gero darbo ir t. t., t. y. visiems pripažįstant visa, kas gera, ir kas jūmyse yra Kristuje Jėzuje. — (7) *Nes aš...* Apaštalas dar išreiškia savo ypatingus jausmus, kuriuos turėjo, išgirdęs apie gerus Filemono darbus.

8–21. Su didžiu atsargumu ir meile Apaštalas užtaria prieš Filemoną praskutusį jo tarną ir pats žada atlyginti jo padarytas skriaudas.

(8) *To dėlei*: turėdamas tiek priparodymų Filemono tikėjimo ir meilės. — *Pasitikėjimo*: drąsumo visa kalbėti. Kaipio Apaštalas, šv. Povilas turėjo teisę stačiai duoti savo prieteliui paliepiamą šitame atsitikime. — (9) *Dėlei meilės*. Geriaus: per meilę arba vardan meilės, διὰ τῆς ἀγάπης. Apaštalas, vietoje įsakymo, velija atsiliepti į Filemoną vardan meilės ir per meilę pasiekti, ko trokšta. — *Kadangi...* Kadangi tu taip senas esi, kaip ir aš, todėl aš meldžiu, nes nepritinka duoti paliepimai senui. Gr. t. turi bent kiek kitokią prasmę. Jis galima taip išvesti: toksai, koks esu, aš, Povilas, senis... Taigi, anot to teksto, meldimas yra tuo svarbesnis, kad jį daro pats šv. Povilas, kurio vertybė gerai žino Filemonas, kad jį daro priegtam žmogus senas, nes turintis jau apie 60 metų, todėl vertas iškla-

tus Jesu Christi: ¹⁰ obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo, ¹¹ qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem et mihi, et tibi utilis, ¹² quem remisisti tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe: ¹³ quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii: ¹⁴ sine consilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. ¹⁵ Forsitan enim ideo discessit ad horam a te, ut aeternum illum reciperes: ¹⁶ jam non ut servum, sed pro servo

Kristuje ¹⁰ Aš tave meldžiu už mano sūnų, kurį pagimdžiau, budamas apkaltas, už Onėzimą, ¹¹ kurs kitados tau buvo nenaudingas, dabar gi ir man ir tau naudingas yra, ¹² kurį tau atgal siunčiu. O tu jį priimk, kaip mano širdį. ¹³ Aš buvau norėjęs jį užlaikyti su savim, kad jis už tave man tarnautu Evangelijos grandinėse; ¹⁴ bet be tavo pritarimo nieko nenorėjau daryti, kad tavo geradarystė nebutu lygkad iš prievartos, bet iš geros valios. ¹⁵ Nes, rasi, dėlto jis nuo tavęs atstojė valandai, kad jį atsiimtumei amžinai, ¹⁶ jau ne

symo, galop, pasiliekančias apgailėtiname stovyje, nes laikomas grandinėse už Jėzų Kristų.—(10) *Aš tave...* Galop Apaštalias prieina prie išreiškimo dalyko, kurio jis meldžia, bet pirma taip aprašo užtariamąją ypatą, kad Filemonas negali būti jai neprielankus.—*Mano sūnu.* Tą ypatą šv. Povilas visupirma vadina savo sūnumi, nes jį pats buvo pagimdęs, t. y. atvedęs prie Kristaus ir pakrikštijęs; toliau sako, kad pagimdė, *budamas apkaltas*, taigi, kentėjimuose ir skausmuose, kas pagimdytąjį daro dar brangesniu; galop pasako jo vardą: *Už Onėzimą*; ir tas vardas jau nebegali būti neapkenčiamas Filemonui.—(11) *Kurs kitados...* Toje vietoje gr. t. yra gražus žaidimas žodžiais, nes žodis Onėzimas graikiškai *ὄνησιμος* reiškia: naudingas. Apaštalias lygkad sako: pirma, nors jis turėjo vardą: Naudingas, bet jo nebrangino, prie jo nesitaikė ir elgėsi priešingai, dabar gi jo vardas sutinka su jo pasielgimu.—*Man ir tau.* Onėzimas tapo naudingas šv. Povilui, nes Apaštalias, jį atvesdamas prie Kristaus, turi nuopelną; jis bus naudingas ir Filemonui, nes dabar jau yra pasiryžęs tarnauti jam ištikimai.—(12) *Siunčiu.* Vulgatos ir gr. t. praėjusis laikas pavartotas gramatų būdu vietoje dabartinio, nes Onėzimas buvo siunčiamas pas Filemoną draug su šita gramata. Plg. Kol. 4, 7. 9.—*O tu jį priimk.* Tų žodžių nėra geresniuose graik. kodeksuose, o sekantieji žodžiai: *kaip mano širdį*, anot gr. t., tai yra mano širdį, priklauso nuo žodžio: *siunčiu*; tarsi Apaštalias butu pasakęs: priimk jį taip.

lygkad jis butu geriausi dalis manęs paties. Tokio meldimo Filemonas negali neišklausti.—(13) *Aš buvau...* Apaštalias primena savo sumanymą, paliečiantį Onėzimą. Jis pasirodė taip naudingas, kad šv. Povilas norėjo jį pasilikti pas save Ryme. Ir tas priminimas yra gražiausiu užtarimu už Onėzimą.—*Už tave.* Apaštalias žino, kad jį, esantį kalėjime, Filemonas noriai butu sušelpęs, taigi, tą tikimą patarnavimą, vietoje paties Filemono, butu galėjęs atlikti Onėzimas, kurs buvo jo nuosavybė.—*Evangelijos grandinėse:* kuriomis surišta Apaštala už tai, kad jis gynė Evangeliją.—(14) *Bet be tavo...* Kodėl Apaštalias neįvykdė savo sumanymo? Jis, pasilikdamas pas save Onėzimą, galėjo tikėtis, kad Filemonas tam nesisipriešins ir atleis kaltybę savo vergui; bet velijo to nedaryti, nes tuomet Filemono sutikimas, jo geradarystė, butu lygkad iš prievartos, ir per tai butu sumažėjęs nuopelnas.—(15) *Nes, rasi...* Apaštalias apšviečia Onėzimo kaltybę iš tokios pusės, kuri ją daro ne taip pikta. Dėvo Apveizda galėjo pasinaudoti tuo piktu pabėgimu, kad atvestu kaltininką prie pasitaikymo, prie atsivertimo. Pridėjimas žodžio: *rasi*, susilpninančio tvirtinimą, daro jį netaip skaudžiu Filemonui, užrūstintam vergo pabėgimu, o taipogi pažymi, kad Apveizdos keliai yra mums nežinomi, ir nieko tikra apie juos pasakyti negalima.—*Valandai:* trumpam laikui, palyginant jį su amžinastimi.—(16) *Jau ne...* Trumpame laike santikiai tarp Filemono ir Onėzimo pasidarė tobulėsi negu pirma buvo.—*Vietoje vergo.* Ant,

carissimum fratrem, maxime mihi: quanto autem magis tibi et in carne, et in Domino? ¹⁷ Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me: ¹⁸ si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi imputa. ¹⁹ Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam, ut non dicam tibi, quod et te ipsum mihi debes: ²⁰ Ita frater. Ego te fruar in Domino: refice viscera mea in Domino. ²¹ Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam et super id, quod dico, facies.

kaip vergą, bet vietoje vergo mylimiausį brolių, labiausiai man, o kaip gi dar daugiasu tau ir kune ir Viešpatyje? ¹⁷ Jei tat tu mane skaitai draugininku, primk jį, kaip mane; ¹⁸ o jei jis padarė tau kokią skriaudą, arba ką skolingas yra, tai man paskaityk. ¹⁹ Aš, Povilas, tai rašau savo ranka: aš atiduosiu, kad tau nesakyčiau, jog save patį tu man esi skolingas. ²⁰ Taip, broliu, tepasidžiaugsiu aš tavimi Viešpatyje; atgaivink mano širdį Viešpatyje. ²¹ Pasitikėdamas tavo paklusnumu, aš tau rašau, nes žinau tave padarysiant ir daugiasu, kaip sakau.

Gromatos užbaiga.

²² Simul autem et para mihi hospitium: nam spero per oratio-

²² O priegtam ir prirengk man užėigą; nes aš turiu viltį, kad

gr. t., daugiasu negu vergą. Onėzimas grįžta pas savo poną; vienok dabar jis yra ne tik vergas, bet, tapęs krikščionimi, jis pasidarė dar ir broliu. — *Labiausiai...* Lyg-kad bijodamas, jog pavadinimas vergo broliu gali nepatikti Filemonui, šv. Povilas skubinasi priminti, kad Onėzimas, kaip krikščionis, yra brolis ir tai labai brangus jam pačiam; tuo gi brangesnis turi būti Filemonui vergo savininkui. — *Ir kune ir...* t. y. iš dvejojo atžvilgio: kaipo vientautis ir namiškis, o taipogi kaipo jau suvienytas tikėjimo ryšiais. — (17) *Jei tat...* Dabar Apaštalas jau atčiai išreiškia savo prašymą. — *Draugininku:* iš atžvilgio į tą patį tikėjimą. Taigi, šv. Povilas tarsi sako: žinau, kad esi mano draugininkas tikėjime ir su džiaugsmu mane priimtumei; todėl vardan tos mūsų vienybės tikėjime, priimk pabėgėlį, kaip priimtumei mane, jei aš pas tave atečiau. — (18) *O jei padarė...* Dar vienas dalykas reikalavo išaiškinimo. Onėzimas, išbėgdamas, buvo padaręs savo ponui nuostolį ar skriaudą, kas reikalavo atlyginimo. Apaštalas apsiima pats padaryti tą atlyginimą. Jis ima iš raštininko plunksną ir tarsi išduodamas paskolos raštelį pats deda savo parašą: (19) *Aš, Povilas...* Bet jis

tuoju prideda: *Kad tau nesakyčiau* Ištikrųjų pats Filemonas pasilieka didžiu šv. Povilo skoliuinku. Jis jam skolingas patį save, savo atgimimą per tikėjimą ir viltį amžinojo išganymo. Taigi, vietoje imti iš šv. Povilo pažadėtą atlyginimą, Filemonui pasilieka sumazinti savąją skolą iš atžvilgio į Apaštalą. — (20) *Taip, broliu...* Apaštalas jau skaito visą dalyką užbaigtu. Onėzimas bus maloniai priimtas, o Povilas turės šventą džiaugsmą ir bus Filemono atgaivintas, kaip jo palinksminami yra Kolosų krikščionys. Plg. augšč. 7. e. — (21) *Pasitikėdamas...* Jau visai užbaigdamas dalyką apie Onėzimą, šv. Povilas išreiškia pilną pasitikėjimą Filemonu: jis nereikalavo naudoties savo apaštališka valdžia ir liepti, jam gana buvo melsti; o jo prietelis padarys nei daugiasu, negu meldžiama. Tuo paskutiniu patėmijimu Apaštalas, gali būti, išreiškia, nors netačiai savo troškimą ir viltį, kad Onėzimas būtų visai paliuosutas iš vergystės.

22—25. Gromatos užbaigoje šv. Povilas praneša apie savo atėjimą ir prideda pasveikinimus bei palaiminimą.

(22) *O priegtam...* Gromatos užbaigoje Apaštalas praneša linksimą žinią, jis tiki-

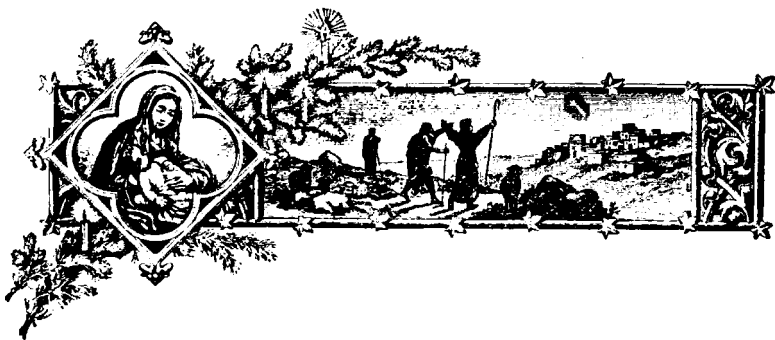
nes vestras donari me vobis.
²³ Salutat te Epaphras concapti-
 vus meus in Christo Jesu. ²⁴
 Marcus, Aristarchus, Demas, et
 Lucas, adjutores mei. ²⁵ Gratia
 Domini nostri Jesu Christi cum
 spiritu vestro. Amen.

per jūsų maldas busiu jums pa-
 dovanotas. ²³ Tave sveikina Epaf-
 ras, mano kalėjimo draugas Kri-
 stuje Jėzuje, ²⁴ Morkus, Aristar-
 kas, Dėmas ir Lukas, mano pa-
 dėjėjai. ²⁵ Musų Viešpaties Jė-
 zaus Kristaus malonė teesie su
 jūsų Dvasia. Amen.

si paliosavimo iš kalėjimo ir žada apsi-
 lankyti pats pas Filemoną ir meldžia,
 kad jam prirengtu užėgą. — *Per jūsų*
maldas. Paliosavimo Apaštalas laukia.
 pasitikėdamas ne tiek pačios savo bylos
 aplinkybėmis, kiek krikščionių maldomis.
 (23. 24.)—*Tave sveikina...* Pridėti pasveiki-

nimai tų pačių ypatų, kurios išvardintos yrs
 ir pasveikinimuose gromatos į Kolosiečių)
 4, 11—17.—*Padėjėjai.* Veiz. 1. eil.—(25-
Mūsų Viešpaties... Apaštališkas palaimi.
 nimas visai toks pat, kaip grom. į Gala
 6, 18. Jis duodamas visoms toms ypa-
 toms, kurios išvardintos antraše.





G R O M A T A

į ŽYDUS.

Į V E D I M A S.

1. Klausimas, kas buvo gromatos į Žydus autorius, yra sukelęs nemaž ginčų, ir nors daug bažnyčių nuo pat pradžios be jokio svyravimo skaitė ją šv. Povilo veikalu, vienok kitos vėlai sulyginant pripažino ją šv. Rašto dalimi ir dar vėliaus tikra šv. Povilo gromata. Seniausius apie ją liudijimus randame pas šv. Pantėną ir Klemenšą Aleksandrijietį, kurių tos gromatos autoriumi skaitė šv. Povilą. Origenas, kurs žinojo apie ją esančias abejones, sako, kad „ne be pamato senesnieji padavė ją kaip šv. Povilo veikalą“. Garsūs Aleksandrijos vyskupai, Dionizas, Petras, Aleksandras, Atanasas, Kyrilijus, Palestinos bažnyčioje Euzebijus, Kyrilijus Jeroz., Antiokijos susirinkimas 264 m., Jonas Aukš., Rytų Syrijos bažnyčia ir daug kitų be jokio abejojimo skaitė tos gromatos autorium šv. Povilą. Taigi, tame

dalyke sutinka tarp savęs liudijimai visų Rytų bažnyčių ir visų jų žymesniųjų rašytojų. Kitaip buvo Vakaruose. Iš pradžios matome čionai didžias abejones. Muratorio sąrašė jos nėra paminėtos; nors Klemensas Rym. naudojasi ja, kaip Dievo įkvėpta, bet Ipolytas ir Kajus jos nepriskaito prie Povilo veikalų; Tertulionas stačiai jos autorium vadina Barnabą ir nelaiko kanoniška; šv. Kyprijonas išvardija septynias bažnyčias, į kurias rašė šv. Povilas, bet tarp išvardintųjų nėra paminėta žydų bažnyčios. Tečiau su laiku pradėta pamažu žiurėti ir Vakaruose į tą gromatą, kaip į šv. Povilo rašytą; šv. Iliaras Piktav., šv. Ambrozijus, Rufinas, šv. Jieronimas, šv. Augustinas ir kiti, nors žino esančias apie ją abejones, vienok patįs neabejodami vadina gromatos į Žydus autorium šv. Povilą. Iponos (393 m.), Kartaginos (397 ir

419 m.) ir Rymo (494 m.) susirinkimai išskaito ją tarp kitų ikvėptų N. Ist. knygų. Iš viso to pasirodo, kad nuo pat pradžios dauguma krikščionių laikė tą gromatą šv. Povilo veikalu, paskiaus gi toki buvo visų nuomonė. Jei pažvelgsime į pačią gromatą, tai čionai nemaž rasime preparodymų, kad jos autoriumi galėjo būti tiksliai pagonių Apaštalas. Ji, tiesa, neturi antrašo su Povilo vardu, bet yra daug dalykų, kaip kaikurios nurodytos ypatingos aplinkybės, paminėjimas Timotiejaus, autoriaus priklausymas prie žydų tautos, žinojimas jų istorijos, tankus atsišaukimas į Sen. Įstatymo liudijimus, Dievo pagarbinimas ir skaitytojų pasveikinimas gromatos gale, kurie gyvai primena kitus Povilo raštus. Mokslas joje paduotas yra tai pagonių Apaštalo mokslas, žinomas iš kitur, arba kaip teisingai sako Origenas: „jos mintys, tai Apaštalo mintys“. Gromatoje į Žydus, kaip ir visame Povilo apsakojime ir visuose jo raštuose, nurodoma, kad mūsų Viešpats, Jėzus Kristus, yra tikras vidurys, prie kurio visa privalo kreipties ir su juo rišties; kaip kitur, taip ir čionai visas Sen. Įstatymas yra paveikslu Jėzaus Kristaus ir jo Bažnyčios.

2. Išviršinė gromatos forma, tiesa, žymiai skiriasi nuo kitų Povilo raštų, ir tai buvo priežastimi daugybės abejonių ir ginčų. Gromata į Žydus, kaip ir kitos Apaštalo gromatos, buvo parašyta ne žydų, bet graikų kalba, nes iš jos graikiško teksto nesimato nei mažiausio preparodymo, kad tai būtų vertimas; graikų gi kalba tuo laiku buvo beveik visur suprantama Palestinoje. Graikiška gromatos kalba žymiai skiriasi, kaip savo grynumu, taip stylistiškomis ypa-

tybėmis, žodyno turtingumu, sakinių sąstata nuo graikiškos Povilo kalbos ir lyg nurodo, kad gromata parašyta žmogaus, kuriam graikų kalba buvo prigimta. Tam skirtumui išaiškinti buvo išreikšta įvairios nuomonės; labiausiai gi pamatuota yra ta, anot kurios tos gromatos Povilas nediktavęs, kaip paprastai darydavo su kitomis, bet tik padavęs jos turinį, sąstatą ir mintis, o jau kas kitas išreiškęs visa tai raštu; kas gi buvo tas antrasis, Povilo minčių rašytojas, Barnabas, Lukas, Apollis, Klemen-sas Rym., ar kas kitas, tikrai nežinia. Galėjo tokiuo rašytoju ypač būti gerai pažįstamas pagonių Apaštalui šv. Klemen-sas; nes taip leidžia spėti kaikurių grom. į Žyd. išsireikšimų panašumas į šv. Klemen-so sakinius; bet galėjo būti ir garsus Aleksandrijietis, Apollis, apie kurį žinoma, kad tai buvęs vyras gilaus mokslo, didis žydų Įstatymo žinovas, labai iškalbingas, kaip tik toks, koks reikia sau išivaizdinti gromatos į Žydus rašytojas.

Tridento susirinkimas, pasirem-damas ant nuolatinės Bažnyčios tradicijos, išskaitė šv. knygų kano-ne gromatą į Žydus tarp keturiolikos Povilo gromatų ir taip padarė galą sukilusioms išnaujo 16 šimtetyje abejonėms apie jos autorių, bet tokiuo nutarimu visai nebuvo papeikta ir atmesta nuomonė tų, kurie, laikydami Povilą tikru gromatos autorium, atskiria dar jos rašytoją; todėl ir dabar valia tvirtinti, kad išviršinė gromatos forma yra darbas Klemen-so Rymiečio, arba Apollio.

3. Iš gromatos antrašo matome, kad ji buvo paskirta žydams. Gromatos gi turinys, pilnai pritarian-t padavimui, duoda artimesnės žinias apie jos skaitytojus, butent,

kad jie buvo žydai, jau gana seniai atvesti į Kristaus tikėjimą, gyvenusieji Palestinoje ir Jeruzalėje, skaudžiai persekiojami savo neatsivertusių brolių ir pasiliekančių pavojuje vėl atkristi į senąjį tikėjimą, kurio aukos ir apeigos tebebuvo didžiai iškilmingos ir išviršine išvaizda galėjo suvedžioti, o silpnesnius patraukti prie savęs.

4. Kada gromata buvo parašyta, nesunku surasti. Iš jos turinio gana aišku, kad dar tebestovėjo Jeruzalės bažnyčia, o prasidėjusi 67 m. kova žydų su rymiečiais ir jos pasekmės, išgriovimas Jeruzalės, sudeginimas bažnyčios, didžiausios visos tautos nelaimės, nėra minimos, nors tai autoriui vėliaus rašiusiam buti buvę geriausiai jo žodžių patvirtinimas. Iš pridėto gromatos gale pasveikinimo: „sveikina jus broliai iš Italijos“ pasirodo, kad ji parašyta Italijoje arba greičiaus Ryme, Povilui tebesant kalėjime, arba ką tik iš jo paliuosuotam esant ir besirengiantį į Ispaniją, taigi baigiantis 63 arba prasidedant 64 met.

5. Gromatos tikslą ir parašymo proga nurodo pats Povilas, vadinamas savo raštą *λόγος τῆς παρακλήσεως*, paraginimo, arba kaip skaitome Vulgatoje paguodos (consolationis) žodis. Toks paraginimas ir paguoda buvo reikalinga Palestinos krikščionims po mirties šv. Jokubo Jaunesniojo, nukankinto už tikėjimą. Jis, kolei buvo gyvas, didžiai gerbiamas ir neatsivertusių žydų, galėjo šiek tiek apmalšinti jų neapykantą prieš krikščionis, o šituos pastiprinti tikėjime. Jam gi mirus, krikščionis kaskart smarkiaus persekiojami, nebeturėdami tokio užtarytojo ir globėjo, buvo daug didesniame pavojuje atkristi nuo Kristaus ir

sugrižti prie Mozės Įstatymo.

6. Gromatoje systematiškai ir su nepaprastu kalbos prakilnumu išrodoma, kad mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus atnešta religija labai perviršija senąją žydų religiją, ir kad naujoji sandora be palyginimo viršesnė už senąją. Autorius visupirma palygina apgarsintojus ir tarpininkus dviejų sandorų, kuriais, iš vienos pusės, žydų teokratijoje, Mozė ir aniolai, iš kitos, krikščionių religijoje, begalo viršesnis už Mozę ir aniolus mūsų Viešpaties, Dievo Sunus, Jėzus Kristus. Toliaus eina palyginimas abejose sandorose kunigyستės, visupirma atsižvelgiant į ypatas: Jėzus Kristus, kunigas pagal Melkizedeko tvarką, amžinas, vienas, tobulai šventas yra viršesnis už Aaroną ir jo įpėdinius, mirtingus ir nusidėjėlius; toliaus iš atžvilgio į maldos vietą: seniaus šėtra, dabar Jėzus Kristus, pildantis kunigo pareigas danguje; ir galop iš atžvilgio į aukas: S. Įstatyme aukų tukstancijai ir kasdien naujos, nes jos pačios per save negalėjo išdildyti nusidėjimų, Naujame vie-natinė auka, Jėzus Kristus, atnašauta vieną kartą, kadangi jos vertybė begalinė. Vietomis tarp tų palyginimų ir priparodinėjimų randasi taipogi persergėjimai ir išmetinėjimai, o prie gromatos galo jie užima pirmąją vietą. Taigi, iš atžvilgio į turinį gromata į žydus gali būti padalinta į dvi dali, dogmatiską ir parenetišką. Pirmoje (1, 1—10, 18) išrodinėjama, kad N. Įstatymas viršesnis už Senąjį ir apgarsintojų ir tarpininkų ir savo kunigyste. Antroji (10, 19—13, 17) susideda iš daugelio paraginimų ir persergėjimų, kurių tikslas yra išstvermė skaitytojų priimtame tikėjime. Gromatą užbaigia trumpas epilogas (13, 18—25).

Epistola beati Pauli Apostoli ad Hebraeos.

Svento Povilo Apaštalo gromata i Žydus.

I. 1. Prakilnumas N. Įstatymo davėjo, Jėzaus Kristaus, palyginant jį su S. Įstatymo pasiuntiniais, aniolais.

Caput I. ¹ Multifarium, multis-
que modis olim Deus loquens
patribus in prophetis: ² novissime,
diebus istis locutus est no-

1. Perskyrimas. ¹ Dievas, daug
sykių ir daugeliu būdų kalbėjęs
seniaus tėvams per pranašus, pa-
skiausiai, ² šitose dienose mums

Gromata visai neturi įžangos, kurioje
butu pažymėta rašytojo vardas ir išreikš-
tas linkėjimas Dievo malonių skaityto-
jams, kaip tai matome kitose šv. Povilo
gromatose. Tas apleidimas aiškinamas
tuomi, kad šis veikalėlis nėra gromata
tikroje žodžio prasmėje, bet tik pamok-
slas, iš antros gi pusės Apaštalas regimai
nenorėjo padėti savo vardo pradžioje, nes
bijėjo atstumti nuo to rašto skaitymo žy-
dus, tarp kurių, net ir priėmusių Kri-
staus tikėjimą, buvo nemaž Povilo vardo
neapkenčiančių.

Dogmatiškoje gromatos dalyje (1, 1—10,
18) išrodoma, kaip labai N. Įstatymas
perviršija Senąjį. Tam tikslui autorius
visų pirma (1, 1—2, 18) parodo prakilnu-
mą N. Įstatymo davėjo, Jėzaus Kristaus,
palygindamas jį su Dievo pasiuntiniais S.
Įstatyme, aniolais. Senoje sandoroje Die-
vas kalbėjo per pranašus, Naujojoje per
savo Sunų. Tasai savo prigimtimi, kaippo
Dievo Sunus, perviršija tarnus, aniolus,
taip-pat kaip, būdamas karaliumi ir Su-
vertuoju, viršesnis yra už visus sutvėrimus.
Dėlei tų priežasčių tobulesnis paklusnu-
mas privalo būti parodomas Kristaus žo-
džiams N. Įstatyme, kaip aniolų žodžiams
S. Įstatyme, ir nepaklusnumas anajam
kiečiaus dus baudžiamas, kaip pasiprieši-
nimas paskutiniam.

(1) *Dievas, daug...* Iš Povilo žodžių pa-
sirodo tikras sąryšis tarp S. ir N. Įstaty-
mo, nors tas antrasis už aną viršesnis.
Dievas S. Įst. duodavo apreiškimus tė-
vams, t. y. izraelitams ypač per prana-
šus, savo tarnus, tarp kurių paskutinis
buvo Malakijas; jam mirus, per 400 me-

tų žydai neturėjo naujų pranašų.—*Daug
sykių*, įvairiuose apreiškimuose, dalimis
apie atskiras paslaptis, o ne kaip N.
Įstatyme, kada apreiškimo pilnybė duota
buvo per vieną Sunų. Taigi, Dievas ap-
reiškė Izajui išganytojo užgimimą iš Pa-
nos ir jo kentėjimus; Daniėliui jo užgi-
mimo laiką ir t. t., bet iš tų dalių
dar negalėjo susidėti visas N. Įsta'ymo
apreiškimas.—*Daugeliu būdų*, per sap-
nus, regėjimus, palyginimus ir t. t.—
(2) *Šitose dienose...* Apreiškimas per
Kristų įvyko paskutiniame žemiško plė-
tojimosi Dievo karalystės periode, kurs
prasitęs lig antrajam Kristaus atėjimui.
Periodai, minimi šv. Rašte, yra tai laiko
tarpai, kuriuos Dievas yra paskyręs tuo
tikslu, kad juose valdytu pasaulį, ypač gi
kad įvykdytu savo nutarimus apie žmo-
nių išganyimą (Plg. Dan. 2, 21. Apd. 1,
7). Kaip ilgai jie tęsiasi, pats jų vardas
visai nenurodo; apaštalių laikais kaikiurių
buvo manoma, kad greitai ateis pasaulio
pabaiga, bet neveikus pasibaigimas me-
sianiškojo periodo nurodomas yra 2 Petr.
3, 3 ir Jud., e. 18, o negreitas atėjimas
pasaulio galo 1 Petr. 1, 5.—*Mums*, žy-
dams, tarp kurių Kristus gyveno.—*Kal-
bėjo per Sunų*,—kuriam Dievas visa bu-
vo apreiškęs, ir per kurį jis kalbėjo, ne
kaip S. Įstatyme po paveikslų priedanga,
bet aiškiai ir davė apreiškime pilnybę.—
Kurį įstatė... Dievas sutvėręs per Sunų
pasaulį, davė jam viešpatavimą ant to
pasaulio, ant visų ęsybių, iš kurių jis su-
sideda. Padarė jį Viešpačiu pagal jo
žmogišką prigimtį, pagal kurią Kristus
per susivienijimą su antrąja Dievytės

bis in Filio, quem constituit heredem universorum, per quem tecit et sæcula: ³ qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis: ⁴ tanto melior Angelis effectus, quanto differentius prae illis no-

kalbėjo per Sunų, kurį įstatė visų dalykų tėviniui, per kurį padarė ir pasaulį; ³ kurs, budamas jo garbės atblizgiu ir jo esybės paveikslu ir nešdamas visa savo galybės žodžiu, padaręs apilovimą nuo nusidėjimų, sėdosi po dešinei didenybės ant augštybių, ⁴ tapęs tiek geresnis už aniolus, kiek skirtingesni paveldėjo už

Ypata tapo Dievo Sunumi (Rym. 1, 3), ir taip padarytas yra taipogi pasaulio tėviniui (Tom.). Pagal teisybę ir savo šv. žmogystėje Kristus įsikunjimo valandoje pastatytas yra Viešpačiu ant viso, bet tos valdžios įvykdymas dar nepasiekė savo tobulo išpildymo (2, 8), apsireikš gi pilnai tik antrame jo atėjime (1 Kor. 15, 24). — *Pasaui.* Gr. t.: pasaulius, t. y. kaip žemišką, taip ir viršžemiškąjį. Nors galė sutverti, taip-pat kaip ir prigimtis, yra bendra visoms trims dieviškoms Ypatoms, vienok tuose dalykuose yra tam tikra tvarka: Dievas Tėvas nuo nieko jos neima, Sunus turi nuo Tėvo, šv. Dvasia nuo abiejų. Todėl priskaitoma yra sutvėrimo galybė Tėvui kaipio tam, kurs jos nuo nieko neima. Apie Sunų gi sakoma: *per kurį*: nes nors ir jis turi sutvėrimo galybę, bet ją yra gavęs nuo kito. Apie šv. Dvasią, kuri turi lygią galybę nuo abiejų, yra sakoma, kad visa, ką Tėvas ir Sunus sutvėrė, ji veda ir gaivina. Taigi, kaip Tėvui pasavinama yra galybė, kuri ypač apsirėiskia sutvėrime, Sunui išmintis, pagal kurią Tėvas įveikia, taip priskaitoma yra šv. Dvasiai vedimas į tikrą tikslą ir gaivinimas, kurs yra vidujinė spēka ir stengiasi pasiekti pažymėtą tikslą (Tom.). — (3) *Kurs budamas...* Sunus yra atskiras nuo Tėvo, jo pagimdytas, bet lygiai amžinas (Teof. Teod.). Jis yra šviesa iš šviesos (Nik. tik. sudėjim.). Kaip saulė niekuomet neesti be blizgėjimo, taip ir Dievas be Sunaus (Teof.). — *Jo garbės*, t. y. dieviškos esybės, kuri nekartą buvo apreikusi savo garbingumą Š. Įstatyme (2 Moz. 19, 9; 24, 16. 17). — *Atblizgu... paveikslu.* Auot šv. tėvų aiškinimo, taip išreikštuose palyginimuose pasakyta, kad Dievo Sunus konsubstanciališkas yra Tėvui, t. y. lygios su juo esybės; kad Sunus yra Tėvo pagimdytas ir turi tokią pat prigimtį, ir kad pagimdyme neįvyko joki permaina ir sumažėjimas iš Tėvo pusės. — *Nešdamas visa...* Užlaiko, valdo visa, kas

sutvėrta, savo visagalinčia valia, savo visagalinčiu žodžiu, per kurį kitados visa sutvėrė ir kuriuo savame laike prikels numirusius (1 Tes. 4, 16). — *Padaręs...* Gr. t. dar pridėta: per save. Ko S. Įst. kunigystė negalėjo padaryti, permaldauti Dievo su vertos aukos pagalba, tai išpildė Kristus, pats save aukodamas. Apilovimas yra tai išgelbėjimo darbas, kurs nors neįvykdė žmonių apkuopimo betarpiškai, bet padarė jį galimu ir priklausančiu nuo sąlygų išpildymo. Tas apkuopimas įvyksta ant kiekvieno, kada jis per gyvą tikėjimą įeina vienybėn su Kristumi, kurs kaipio dangiškas vyriausias kunigas tarpininkauja pas Dievą, kad tikintįs gautų dalyvavimą jo kruvinos aukos vaisiuose. Taigi apkuopimas yra visupirma atleidimu nusidėjimo kaltybės. Bet kada žmogus per tikėjimą ir kitus išganingus darbus jį prie savęs pritaiko, tuomet randasi jame ir doriška permaina, dėlto kad tikintis tuomet su mirstančiu Kristumi numiršta pagal senąjį žmogų, t. y. išsižada nuodėmingų troškimo ir pasielgimo, ir dėlto kad jis pasisavina Kristaus kruvinąje aukoje parodytą paklusnumą; tai gi padaryti jam padeda šv. Dvasios suteikimas, kurs taipogi yra kruvinos Kristaus mirties vaisius. — *Sėdosi...* Kristus kaipio žmogus tapo dalininku Tėvo visagalybės, gavo išaugstinimą, kurį jis nusipelnė savo kancija ir apėmė užžengęs į dangų. Sėdėjimas reiškia ne tik ramybę, bet taipogi viršenybę, nes daug stovi prieš Dievo sostą (Dan. 7), bet niekam nevalia ant jo sėsties, kaip tik Kristui. Sėdosi *po dešinei*, užimdamas šlovingiausią vietą, *ant augštybių*, pakeltas nuo žemės į dangiškus rumus, kur su Tėvu karaliauja amžinai. — (4) *Tapęs...* Ne tik apgarsintas, bet iš tikrųjų geresniu *tapęs* pagal savo švenč. žmogystę. Vardu: Dievo Sunus, jis perviršija aniolus. Nors ir jie ir žmonės gana daug sykių vadina mi yra Dievo sunumis, vienok taip nesidero su pavieniais, o tik su visa draugyste.

men hereditavit. ⁵ Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium? ⁶ Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terrae, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei. ⁷ Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suo flammam ignis. ⁸ Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in saeculum

juos vardą. ⁵ Nes kam kuomet nors iš aniolų Dievas tarė: Tu esi mano Sunus, aš šiandien tave pagimdžiau? Ir vėl: Aš busiu jam Tėvas, o jis bus man Sunus? ⁶ Ir įvesdamas antrą kartą Pirmgimį į pasaulį, sako: Ir turės jį pagarbinti visi Dievo aniolai! ⁷ Ir apie aniolus juk sako: Jis daro savo pasiuntiniais vėjus ir savo tarnais ugnies liepsną. ⁸ O apie Sunų: Tavo sostas, o Dieve, į amžių amžius; teisybės

(Job. 1, 6; 2, 1. Ps. 29, 1; 89, 7. Dan. 3, 25). Priegtam jų sunystė išreiškia tik panašumą jų santikio su Dievu į santikius tikrojo Sunaus (Auks.), tuotarpu kad Kristui sunaus vardas yra visai nuosavus siauriausioje to žodžio prasmėje. — (5) *Tu esi mano...* Tie žodžiai paimti iš Ps. 2, 7, kuri yra mesianiška. Kadangi Kristaus gimimas yra trejopas, amžinas pagal dievišką prigimtį iš Tėvo, laikinis su silpna žmogaus prigimtimi iš Dievo Motinos, Marijos, ir taipogi laikinis su pagarbintu kunu iš grabo, todėl ir šv. tėvai supranta Kristaus gimdymą tai vienoje, tai kitoje prasmėje; ir pats šv. Povilas tuos pačius žodžius pritaiko kitur prie Kristaus prisikėlimo (Apd. 13, 33). Žodis *šiandien* reiškia čionai amžinastį. Amžinastyje nėra dalykų, einančių vieni po kitų, bet visa yra draug dabartiniame laike; todėl amžinasčiai išreikšti geriausiai tinka žodis *šiandien*. Kadangi, toliaus, to, kas tik tebesidaro, dar nėra, yra neužbaigta, kas jau įvyko, yra užbaigta ir tobula, todėl Apaštalas nesako: Aš tave gimdau, bet: *Aš... tave pagimdžiau*. Išvengimui gisuprAIMO, buk visas gimdymas priklauso prie praeities ir dabar jo nebėra, Apaštalas prideda: *šiandien*, ir taip sujungdamas sako: *Aš šiandien tave pagimdžiau*; taigi jis nori išreikšti, jog gimdymas visuomet pasilieka ir yra tobulas. „Tu esi užbaigtas, o Sunau, ir vienok tavo gimdymas yra amžinas ir visuomet tu esi iš manęs gimdomas, taip kaip šviesa ore yra tobula ir vienok visuomet išeina iš saulės“ (Tom). — *Aš busiu jam...* Tie žodžiai, paimti iš 2 Kar. 7, 14, buvo pranašo Natano pasakyti Dievo vardu Dovidui. Tas karalius buvo išreiškęs norą pastatyti bažnyčią Jahvės garbei. Jam buvo atsaky-

ta, kad tą šlovingą darbą atliks vienas iš jo ainių. Taigi, raidinėje prasmėje jie pritinka Saliamonui, pastačiusiam bažnyčią, apie kurią mastė Dovidas. Bet be raidinės prasmės Dievas buvo idėjęs į tuos žodžius dar dvaešką (mystišką) prasmę, kurioje jie turėjo tobuliausiai išsipildyti: jais buvo žadama atsiųsti Mesiją, amžiną Karalių, Dievo Sunų, bet draug ir Dovidą sunų, kurs pastatė Dievui tikrą gyvą šventyklą, šv. Bažnyčią. Taigi, tame dalyke Saliamonas turėjo būti paveikslu, figura Jėzaus Kristaus—(6) Kristaus pavadinimas *Pirmgimiu* regimai paimtas yra iš Ps. 88, 29. Viengimis Dievo Sunus vadinamas yra tuo vardu kaipo žmogus, kaipo vyriausis ir gražiausias žiedas žmonių giminės, kurios dalele jis teikėsi tapti. Pirmą sykį jis buvo įvestas į pasaulį per įsikunijimą, antrągi kartą bus įvestas paskučiausiojo teismo dienoje, kada jam Tėvas duos pilną valdymą išrinktųjų karalystės. — *Įveda*. Pasakyta dabartiniame laike arba didesniam to pranašauto įvedimo tikrumui pažymėti, arba įvaizdinant sau tą busiantį amžinasties atsitikimą dabartyje. — *Ir turės jį pagarbinti...* Tais žodžiais, užrašytais Ps. 96, 7, kviečia Psalmistas aniolus atiduoti garbę Jahvei: Pagarbinkite jį visi aniolai! Juos šv. Povilas supranta apie Kristų, kurs kaipo Dievo Sunus turi teisę būti aniolų pagarbintas.—(7) *Jis daro savo...* Tas tekstas paimtas yra iš Ps. 103, 4. Ir jis pažymi, kad aniolai, Dievo pasiuntiniai, yra tik sutvėrimai, tuo tarpu kad Sunus yra nesutvertas. Metaforiškas pavadinimas aniolų vėjais ir ugnies liepsna išreiškia didį aniolų paklusnumo karščių, kada jie pildo Dievo paliepimus.— (8, 9) *Tavo sostas....* Tie žo-

saeculi: virga aequitatis, virga regni tui. ⁹ Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exsultationis prae participibus tuis. ¹⁰ Et: Tu in principio Domine terram fundasti: et opera manuum tuarum sunt caeli. ¹¹ Ipsi peribunt, tu autem permanebis, et omnes ut vestimentum veterascent: ¹² et velut amictum mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient. ¹³ Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? ¹⁴ Nonne

lazda yra tavo karalystės lazda. ⁹ Tu numylėjai teisybę ir neapkentei neteisybės; todėl tave, o Dieve, patepė tavo Dievas džiaugsmo aliejumi, daugiausia kaip tavo draugininkus. ¹⁰ Ir: Tu, Viešpatie, pradžioje įkurei žemę, ir tavo rankų darbais yra dangūs. ¹¹ Jie pražus, tu gi pasiliksi, ir visi pasens kaip apdaras, ¹² ir kaip apsiaustą permainsi juos, ir persimainys, bet tu esi tas pats, ir tavo metai nesiliaus. ¹³ Kuriam gi kada nors iš aniolų jis sakė: Sėdėk po mano dešinės iki padėsiu tavo neprietelius kaip suolelį po tavo kojų? ¹⁴ Ar gi ne visi jie yra tarnaujantys

džiai paimti yra iš mesianiškos Ps. 44, 7, 8, kurioje kalbama apie Mesiją karalių.— *I amžinų amžių*, t. y. Kristaus sostas yra amžinas.— *Lazda*, skėptras, yra karališkos valdžios ženklas. Kristus turi karališką valdžią ir ją naudoja, idant gerai darytu savo pavaldiniams, idant platintu vien teisybę. Žodžiais: *Tu numylėjai teisybę*... yra išreikšta priežastis, kodėl Kristaus viešpatavimas yra teisingas. Praėjusieji laikai: *numylėjai, neapkentei, patepė*, padėti yra pranašų būdu vietoje tikrai įvyksiančių busiančiųjų. Patepimas aliejumi buvo ženklų pakėlimo ko nors į karalius, bet taipogi buvo daromas dažnai ir paprastuose gyvenimo atsitikimuose dėlei pagražinimo; čionai patepimu yra išreikštas apstus malonių išiliejimas ant Kristaus.— *Draugininkus*. Tuo žodžiu vadinami yra visi tie, kurie draug su Kristumi dalyvauja garbingame tarnavime Dievui; sijoje gi vietoje ypač aniolai.— Eil. 10-12 yra žodžiai, paimti iš Ps. 101, 26–28. Kas psalmėje pasakyta apie Dievą, tai Apaštalas pritaiko prie Kristaus ir taip praparo, ką buvo trumpai paminėjęs 2. e., jog Kristus, kaip pasaulio Sutvėrtojas, begaliniai perversija aniolus.— *Tavo rankų*: tavo visagalybės.— *Dangūs*, išvardyti čionai kaip žymiausioji sutvėrimo dalis, nors išrodo taip tvirti ir nepermainomi, vienok pražus. Tas prazuvimas, kaip galima matyti iš konteksto ir kitų šv. Rašto vietų (Iz. 51, 6. 16; 66, 17. Rym. 8, 19... Apreišk. 21, 1), nereiš-

kia tikro visiško sunaikinimo, bet tik permainingą, atnaujinimą, taip kaip atnaujinami yra nudevėti drabužiai. Su didžiausiu lengvumu, kaip *apsiaustą*, t. y. viršutinių, kitus pridengiančių rūbą *permainsi*, arba, anot kaikiurių kodeksų, suviniosi juos. Taigi, čia pigus pasaulio permainingumas pastatytas yra prieš Kristaus-Dievo nepersimainingą ir amžinumą. Nesiliaujančios *metai* pavartoti yra netikroje to žodžio prasmėje amžinai išreikšti, kuri negali būti matuojama laikiniais metais.— (13) Ką buvo Apaštalas pasakęs 3. eil., tai čionai patvirtina žodžiais, paimtais iš Ps. 109, 7, kurią ir žydai aiškino davo apie Mesiją. Pergalėtojai senobėje dėdavo savo koją ant sugautų priešų sprando, taip pažymėdami, kad turi jau ant jų pilną valdžią. Neprieteliais čionai pavadinti yra visi, kurie priešinasi prasiplatinimui Išganytojo mokslo ir įvykdymui jo užmanymo padaryti visus žmones dalininkais išganymo; taigi, nežinojimas, prietarai, mirtis, nusidėjimas. Sąjunga *iki*, kaip dažnai ir kitose šv. Rašto vietose, nepamėži laiko, po kurio išreikštas sakinys veiktinas liausis, bet tiksliai nurodo, kas darosi lig paminėtam laikui be jokio atžvilgio į tai, kas bus paskiaus (plg. Prad. 28, 1. 15. Mat. 1, 25; 28, 20. 1 Tim. 4, 13).— (14) *Argi nevisi jie*... Lyg-kad būtų pasakyta: Juk žinomas yra dalykas, kad aniolai nesėdi šaly Dievo Tėvo, neviešpatauja, bet tarnauja Kristui ir yra jo siuntinėjami, kad prisidėtų prie žmonių išganymo.

omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?

Caput II. ¹ Propterea abundantius oportet observare nos ea, quae audivimus ne forte perfluamus. ² Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, et omnis praevaricatio, et inobedientia accepit iustum mercedis retributionem: ³ quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? quae cum initium accepisset enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est, ⁴ contestante Deo signis et por-

dvassios, išsiųstos tarnavimui dėlei tų, kurie ims išganymo tėvainystę?

2. Perskyrimas. ¹ Todėl mes turime labiaus laikyties tų dalykų, kuriuos girdėjome, kad kar-tais nebutumėm šalin nunešti. ² Nes jei apsakytais per anio-lus žodis tapo stipras, ir kiekvienas peržengimas ir nepaklusnumas gavo teisų užmokescnio atlyginimą, ³ kaip mes išvengsi-me, jei paniekinsime taip didį išganymą, kurs iš pradžios Vieš-paties apsakotas mums patvir-tintas yra tų, kurie girdėjo, ⁴ paliudijant draug Dievui žen-

Tarnavimas daromas yra Dievui, bet jo tikslas yra išganymas tų, kurie turi tapti palaimintais. Bet apskritai aniolai siunčiami yra ne vien dėlei isrinktųjų. Čionai paminėtas yra jų siuntimas dėlei tų, kurie bus išganyti, kad taip butu paženk-lintas ypatingas apie juos rupestis; bet dar tuo pačiu nepasakyta, kad kiti žmo-nės visai neturi aniolo globėjo. Anot vien-balsio šv. tėvų liudijimo, visi tikintys turi savo aniolus sargus, visi taipogi mo-ko, kad ir netikintys juos turi, o teolo-gai dar sako, kad ir atskiros karalystės turi savo aniolus sargus, ypač gi Bažny-čia.

(2,1) *Todėl mes...* Kadangi Kristus yra didžiai išaugstintas ir begaliniai per-viršija aniolus, todėl daug didesnę atidę turime atkreipti (gr. t. *προσεξεν*) ir užlai-kyti visą tikėjimo ir doros mokslą, kurį girdėjome, kurį apsaokojo Dievo Sunus ir jo pasiuntiniai.—*Kad kartais...* Kad mes neatsirastumėm toli nuo išganymo. Gr. t. žodis *παρρησιάζω* turi prasmę: praplauk-tumėm pro šalį, ir vartojamas yra kal-bant apie laivą, kurs negali apstototi ir vėjo bei srovės nunešamas esti šalin pro uostą.—(2) *Nes jei...* Apaštalas paly-gina S. Įstatymą su Naujuoju iš atžvilgio į jų apgarsintuos. Aniolių tarpininkavi-mas nėra, tiesa, aiškiai išreikštas 2 Moz. 19, bet randa sau patvirtinimą Ps. 67, 18 ir 5 Moz. 33, 2 (LXX vertime). Tai-gi, nors S. Įstatymas ejo nuo Dievo, bet jo žodžius kalbėjo Dievo vardu aniolas,

taip-pat kaip aniolai darė griausmą ir žaibavimą. Įstatymas *tapo stipras*, t. y. žmonės butinai turėjo jį užlaikyti ir ne valia buvo jo paržengti, neužtraukiant ant savęs Dievo bausmės.—*Užmokescnio atlyginimą*, t. y. peržengimui ir nepa-klusnumui atsakančią bausmę.—(3) *Kaip mes*, krikščionys, *išvengsime* bausmės.—*Išganymą*: Kristaus mokslą, kurs paklus-niems žada amžiną išganymą.—*Kurs iš-pradžios...* N. Įstatymo mokslo svarbumą ir reikalingumą jo laikyties išrodinėda-mas, šv. Povilas paženkliną visupirma, kad išpradžios tas mokslas apgarsintas buvo paties Viešpaties Jėzaus, tolesniai, kad gramatos skaitytojai apie jį patyrė nuo tų, t. y. apaštalių, kurie patis girdė-jo apsakojęti Kristų, ir kurie tą mokslą padavė, kaip butinai užlaikytiną.—*Mums*, žydams.—(4) *Paliudijant...* Apie Evange-lijos mokslo tikrumą liudijo taipogi pats Dievas *ženklais*, ir *stebukla-s*, ir *įvai-riomis galybėmis*. Tais trimis vardais pa-vadinoti yra tie patis nepaprasti apreiš-kimai, tik iš įvairių atžvilgių: jie vadi-nasi *ženklais*, dėlto kad suteikia didžią vertybę Dievo pasiuntiniams ir daro jų žodžius tikėjimo vertais, yra lyg-kad tiesos žymės; vadinasi *stebuklais*, nes, perviršindami gamtos įstatymus, sužadina žmonėse nusistebėjimą; vadinasi *galybė-mis*, nes yra Dievo visagalybės darbai ir taip parodo, kas yra jų priežastimi (plg. 2 Kor. 12, 12).—*Ir suteikimais...* ypa-tingomis šv. Dvasios dovanomis (įvairio-

tentis, et variis virtutibus, et Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

⁵ Non enim Angelis subjecit Deus orbem terrarum futurum, de quo loquimur. ⁶ Testatus est autem in quodam loco quis, dicens: Quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas cum? ⁷ Minuisti eum paulo minus ab Angelis: gloria et honore coronasti eum: et constituisti eum super opera manuum tuarum. ⁸ Omnia subjecisti sub pedibus ejus. In eo enim quod omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei. Nunc autem necdum videmus

klais ir stebuklais, ir įvairiomis galybėmis, ir suteikimais šventosios Dvasios, pagal jo valią.

⁵ Nes ne aniolų valdžion padavė Dievas busiantįjį pasaulį, apie kurį kalbame. ⁶ Yra gi vienas paliudijęs vienoje vietoje, sakydamas: Kas yra žmogus, kad tu atsimeni apie jį, arba žmogaus sunus, kad jį aplankai? ⁷ Numąžinai jį maž kuo už aniolus; garbe ir šlove jį apvainikavai, ir pastatei jį ant savo rankų darbų. ⁸ Visa pametei po jo kojomis. Nes tuo pačiu, kad visa padavė jo valdžion, nepaliko nieko, kas nebutu jam paduota. Dabar gi dar neregime, kad jam

mis kalbomis, pranašystėmis, išgydymais ir tt. Plg. 1 Kor. 12, 8...), kurias Dievas suteikia apaštalams, kad padarytu jų žodžius tikresniais žmonių akyse, ir kurias jis dalina *pagal savo valią* (plg. 1 Kor. 12 11).

5—18. Kristaus prakilnumo nesumažina ir nėra jam priešinga kančia, nes nors Kristus trumpam laikui buvo padarytas žemėnis už aniolus, vienok jo vieno valdžion paduotas yra busiantysis pasaulis ir tai dėlei jo kančios; priegtam priderėjo, kad Kristus dėlei mūsų išganymo taptu į mus visame panašus.

(5) *Nes ne aniolų...* Apaštalas augščiaus palyginimu parodė, kad labiau reikia užlaikyti Kristaus įsakymai, negu duotasis per aniolų tarnavimą Įstatymas; toliaus jis šv. Dvasios liudijimais patvirtina iš ano palyginimo daromą išvedimą, jogei Kristaus valdžia didesnė yra už aniolų. Kiečiaus yra baudžiamas, kas Viešpačiui nusideda, negu kas tarnui. O kad Kristus tikrai yra Viešpats, išeina iš to, kad Dievas padavė busiantį pasaulį aniolų, bet Kristaus valdžion. Busiančiu pasauliu vadinasi čionai atnaujintas per Kristaus mokslo dalykų stovis, palygintas su senuoju, buvusiu po Įstatymu. Yra tai mesianiška karalystė, kuri prasideda ant žemės, čia ji plėtojasi, užsibaigs gi plėtoties paskutinio teismo dienoje ir tuomet pavirs dangiskąja karalyste.—(6) *Yra gi vienas...* Taip žydų rašytojai minėdavo šv. Rašto žodžius, be nurodymo autoriaus ir knygos, iš kurios juos imda-

vo.—*Kas yra žmogus...* Tie žodžiai paimti yra iš Ps. 8, 5—7. Raidinėje prasmėje jie yra pasakyti apie idealinį žmogų, kokiuo jis buvo pirm nupuolimo. Nors žmogus buvo menkas sutvėrimas, vienok Dievas jo neužmiršo, parodė jam begalinį gerumą; didžiausi gi geradarysė žmonių giminei turėjo būti jos aplankymas per Dievo Sunaus įsikunijimą. Žmogaus išaugstinimas apsiereiškė tame, kad jis protu ir liuosa valia buvo padarytas lygus aniolams, ir tik kunu už juos žemesnis, kad jam buvo suteikta garbė ir šlovė, ir kad jis turėjo viešpatauti ant visų sutvėrimų. Apaštalas psalmės žodžius supranta dvasiškoje prasmėje apie Kristų, kuriame jie išsipildė pilniaus ir tobuliaus. Kristus trumpam laikui, gyvendamas ant žemės, buvo tapęs mažesnis už aniolus iš atžvilgio į savo žmogiškąją prigimtį, kuri paduota buvo kentėjimams. Jis po nusizeminimo buvo išaugstintas, garbinamas ir šlovinamas žmonių ir viešpatauja danguje.—(8) *Nes tuo pačiu...* Visa, tai gi ir mesianiską karalystę ir pačius aniolus. Bet argi jau visi sutvėrimai paduoti yra ląganytojai? Taip, jis jau turi valdžią ant visų, bet tos valdžios išpildymas, kurio dar dabar pilnai nėra, įvyks paskiaus, teismo dienoje. O kad tikrai įvyks, už tai atsako išsipildymas liudijimo apie Kristaus išaugstinimą, kadangi jis po trumpo nusizeminimo ir pasidarymo mažesniu už aniolus, po prikelimo išaugstintas yra labiau už anio-

omnia subjecta ei. ⁹ Eum autem, qui modico quam Angeli minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis, gloria et honore coronatum: ut gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.

¹⁰ Decebat enim eum, propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.

¹¹ Qui enim sanctificat, et qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: ¹² Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiae laudabo te. ¹³ Et iterum: Ego ero fidens in eum. Et iterum: Ecce ego, et pueri mei, quos de-

visa butu paduota. ⁹ Ta gi, kurs maž kuo numażintas yra už aniolus, Jėzų, regime apvainikuotą garbe ir šlove dėlei mirties kentėjimo, idant jis per Dievo malonę paragautu mirties už visus.

¹⁰ Nes priderėjo tam, dėlei kurio visa, ir per kurį visa yra, kurs norėjo daug vaikų atvesti į garbę, kad jis jų išganymo darytoją tobulu padarytu per kančią. ¹¹ Nes kurs pašventina ir kurie esti pašventinami visi paeina iš vieno. Dėlei tos priežasties jis nesigėdi vadinti juos broliais, sakydamas: ¹² Aš apreikšiu tavo vardą mano broliams; susirinkimo viduje aš garbinsiu tave. ¹³ Ir vėl: Aš juo užsitikėsiu. Ir vėl: Štai aš, ir mano vaikai, kuriuos

lus (plg. Mat. 28, 18. 1 Kor. 15, 26).—(9) *Dėlei mirties kentėjimo.* Mirties kentėjimu pavadinti yra čionai visi kentėjimai, sujungti su mirtimi. Ta kančia ir ta neslovinga mirtis buvo priežastimi žmogaus Sunaus išaugstinimo (plg. Pilyp. 2, 8—11).—*Idant jis per Dievo malonę...* Yra tai paaiškinimas žodžių: *dėlei mirties kentėjimo.* Nors žmonės buvo nedėkingi, vienok Dievas suteikė jiems savą begalinę malonę tai padarydamas, kad Kristus *paragautu mirties*, t. y. iškentėtu karčiausią mirtį *už visus* (gr. t. už kiekvieną). Kristus numirė ne tik už tuos, kurie tikrai gaus išganymą, bet už visus, todėl ir už nusidėjėlius ir už pagonis. Visi gali per Kristaus mirtį būti išganyti, jei patys to nori. Bet nėra čionai pasakyta, kad tikrai visi bus išganyti, nes nemaž yra tokių, kurie nesinaudoja Kristaus mirtimi ir dėlto negauna išganymo.

(10) *Nes priderėjo...* Dievui nebuvo reikalo gelbėti žmonių giminę; nutaręs gi išgelbėti, galėjo tai padaryti tokiuo ar kitokiuo būdu; bet tas, kurį jis išsirinko, buvo labiausiai tinkamas mūsų nelaimei. Dievas, kurs yra visų dalykų tikslas ir priežastis, žinojo, kaip išgelbėti nupuolusią žmoniją, kaip įvykdyti savo amžinąją valią, idant daugelis įsunių gautu dangišką garbę.—*Tobulu padarytu...* Kristus, kurs veda mus į išganymą ir kurs mums jį padaro, pasiekė savo augščiausią

garbę ir tobulybę po savo mirties ir per ją.—(11) *Nes kurs...* Kristus, kurs, kaip viršiausias kunigas ir tarpininkas pas Dievą, pašventina jam žmones, ir mes, pašventinamieji, turime vieną Tėvą, su tuo vienok skirtumu, kad Kristus yra Tėvo pagimdytas Sūnus, mes gi esame tik įsunia, vaikai per malonę.—*Dėlei tos priežasties...* Apaštalas toliaus šv. Rašto žodžiais patvirtina, kad Kristus ir mes turime vieną Tėvą. Visupirma Kristus, begaliniai nusizemindamas, mus, nustojusius pirmos nekaltybės, vadina broliais.—(12) *Aš apreikšiu...* Tie žodžiai paimti iš Ps. 21, 23, kuri yra tikrai mesianiška, nes jos pirmuosius žodžius ištare pats Išganytojas ant kryžiaus (Mat. 27, 46). Toje psalmėje po pranašiško aprašymo kančios pirmoje dalyje, antroje, prasidedančioje šv. Pavilo paminėtais žodžiais, išreikštas yra Kristaus džiaugsmas, kadangi jis išanksto matė savo išliuosavimą, prisikėlimą ir žmonių išganymą. Išganytojas žada garsinti Tėvo vardą ir jį garbinti savo žmonių brolių tarpe.—(13) *Aš juo užsitikėsiu.* Tie žodžiai randasi trijose vietose S. Įst.: Ps. 17, 3. Iz. 8, 17; 12, 2. Gali būti, kad šv. Povilas čia turėjo mintyje Izaijo žodžius, kuriuos tasai pranašas yra ištareęs, išreikšdamas savo pilną užsitikėjimą Dievu net ir tuomet, kada buvo paskirta sunki baismė praeikaltusiam Izraeliui. Taigi, Izaijas

dit mihi Deus. ¹⁴ Quia ergo pu-
eri communicaverunt carni, et
sanguini, et ipse similiter par-
ticipavit eisdem: ut per mortem
destrueret eum, qui habebat mor-
tis imperium, id est, diabolum:
¹⁵ et liberaret eos, qui timore
mortis per totam vitam obnoxii
erant servituti. ¹⁶ Nusquam enim
Angelos apprehendit, sed semen
Abrahæ apprehendit. ¹⁷ Unde de-
buit per omnia fratribus simila-
ri, ut misericors fieret, et fide-
lis pontifex ad Deum, ut repro-
pitaret delicta populi. ¹⁸ In eo

man Dievas davė. ¹⁴ Kadangi
tat vaikai buvo kuno ir kraujo
dalininkais, ir jis taip-pat tapo
jų dalininku, kad per mirtį iš-
griautu tą, kurs turėjo mirties
valdžią, tai yra velnią, ¹⁵ ir iš-
liuosuotu tuos, kurie dėl mirties
baimės visą gyvenimą paduoti
buvo nelaisvei. ¹⁶ Nes niekur jis
neima aniolų, bet ima Abraomo
ainius. ¹⁷ Dėlto gi jis turėjo pa-
sidaryti visame panašus į brolius,
kad taptu gailiaširdžiu ir ištiki-
mu viršiausiuoju kunigu pas Die-
vą, idant permaidautu už žmo-

yra toje vietoje figura Jėzaus Kristaus. Kri-
stus tik kaip žmogus galėjo pasakyti, kad
jis turi užsitikėjimą Dievui; taigi, jis buvo
tikrai priėmęs žmogaus prigimtį ir tapo
musų broliu.—*Ir vėl: Štai aš...* Iz. 8,
18. Izaijas ir du jo sunu, gavusiu Dievui
paliepiant symbolinius vardus, buvo atsto-
vai visų tų, kuriuos Dievas pasiliko sau
ištikimais nedėkingos tautos tarpe; iš to
atžvilgio jie buvo figura Jėzaus Kristaus.
Vaikais, kuriuos Dievas Tėvas davė Kri-
stui, kaip žmogui, kad jie jame atgimtų,
šitoje vietoje yra tie patys tikintys, kurie
ir 10. e. vadinasi vaikais, o 12. broliais.
Taip Išganytojas vėl parodo save lygiu
žmonėms.—(14) *Kadangi tat...* Apašta-
las, pasinaudodamas paskutinėje vietoje
minėtais šv. Rašto žodžiais kaip proga,
toliaus išrodinėja, kaip priderėjo, kad
Kristus numirtu musų išganymui. Tapda-
mas žmogui Dievo Sūnus norėjo perga-
lėti velnią, baisų mirties kunigaikštį, ir
sugrąžinti žmonėms liuosybę, kurią iš jų
buvo atėmusi mirimo baimė.—*Buvo kuno
ir kraujo dalininkais*, turėjo silpną žmo-
gišką prigimtį.—*Jis taip-pat tapo jų
dalininku*: taipogi Jėzus Kristus prisiėmė
žmogišką prigimtį su jos silpnybėmis, tik
be nusidėjimo.—*Kurs turėjo mirties...*
Nors tikru mirties Viešpačiu yra Dievas,
bet velnias turėjo mirties valdžią toje
prasmėje, kad jis darė žmones mirtingais
ir vedė į amžiną mirtį per nusidėjimą,
kuriuo buvo užkrėtęs visą žmonių giminę.
Kristus norėjo jį pergalėti, atimti tą
valdžią savo mirtimi; jis tapo mirtimi
pačios mirties. Tas gi pergalėjimas pilnai
apsireiškė pasaulio pabaigoje.—(15) *Ir
išliuosuotu...* Žydai bijojo mirties dėlei

laukiamąjo teismo, pagonis dėlto, kad
jiems mirtis rodėsi perėjimu į nežinomą
būvimą be jokios paguodos, ir ta baimė buvo
tai didžiausi vergija. Išganytojas atėmė iš
mirties jos baisumą išdalies per tai, kad
pats numirė, išdalies, kad mums suteikė
viltį busiančio prisikėlimo, išdalies gi tuo,
kad po jo mirties mirtis tapo įėjimu į
amžiną laimę.—(16) *Nes niekur*. Gr. t.:
nes tikrai ne. Kristus turėjo tapti žmogumi
(e. 14), nes jis norėjo ateiti pagalbon
Abraomo ainiais, kaip kunikiems, ku-
riems buvo ypatingu būdu padaryti paža-
dėjimai, taip ir visiems tikintiems, ka-
dangi ir jie vadinasi Abraomo vaikais ir
Dievo Izraeliu (Rym. 9, 6—8. Gal. 3, 6,
7; 6, 16). Jei jis būtų norėjęs padėti
aniolams, jis būtų turėjęs priimti aniolų
prigimtį (Auks. Teof. Tom.). Anot kitų
aiškintojų, žodis „imti“ čia reiškia: paduoti
kam ranką, jį išliuosuoti; ir tuomet eil.
prasmė bus: Kristus, palikdamas prasi-
kaltusius aniolus pasmerkimui, atėjo pa-
galbon Abraomo vaikams. Tas aiškinimas
labai gerai rišasi su kontekstu.—(17)
Dėlto gi jie... Kadangi Dievo Sūnus
norėjo sušelpiti nupuolusią žmoniją, jis
turėjo pasidaryti visame panašus į brolius,
visame kas priklauso prie žmogaus pri-
gimties, todėl ne tik priimti mirtingą
kuną, bet taipogi pasiduoti kentėjimui ir
mirčiai. Neprisiėmė jis vien nusidėjimų
(4, 14) ir to, kas į nusidėjimą veda, ne-
žinojimo ir pagaidimo.—*Gailiaširdžiu*:
pilnu pasigailėjimo žmonių dėl jų silpny-
bių, kurias pats buvo patyręs.—*Ištikimu*:
kurs ištikimai pildo savo pareigas. Kaip
viršiausieji žydų kunigai turėdavo atna-
šauti aukas už tautą, ir ją užstoti, taip

enim, in quo passus est ipse et tentatus, potens est et eis, qui tentantur, auxiliari.

nių nusidėjimus. ¹⁸ Nes per tai, kad pats kentėjo ir buvo gundytas, gali pagelbėti ir tuos, kurie yra gundomi.

2. Palyginimas abiejų Įstatymų tarpininkų, Mozės ir Kristaus, patvirtina N. Įstatymo prakilnumą prieš Senąjį.

Caput III. ¹ Unde fratres sancti, vocationis celestis participes, considerate Apostolum, et Pontificem confessionis nostrae Jesum: ² qui fidelis est ei, qui fecit illum sicut et Moyses in omni domo ejus. ³ Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus

3. Perskyrimas. ¹ Todėl, šventi broliai, dangiško pašaukimo dalininkai, išžiūrėkite į pasiuntinį ir viršiausį kunigą mūsų išpažinimo, į Jėzų, ² kurs ištikimas yra jį įstačiusiam, kaip ir Mozė buvo visuose jo namuose. ³ Nes jis paskaitytas yra dides-

ir Kristus, viršiausias dangaus kunigas, aukavo čia ant žemės savo gyvybės auką (9, 26) ir užtarė už žmones (7, 25), tokiuo būdu priimdamas ant savęs amžinai vyriausiojo kunigo pareigas.—(18) *Nes per tai...* Gr. t.: Kadangi jis pats buvo gundytas tame, ką kentėjo. Kas pats yra prityręs nelaimių, tas labiau yra palinkęs užjausti kitiems ir ištiesti ranką jų gelbėjimui (Teof.). Taip-pat ir Kristus, kaip žmogus.

3, 1—6. Apaštalas išparodęs, jog N. Įstatymas viršesnis yra už Senąjį, kadangi Kristus perviršija aniolus, toliaus prirodi-nėja tą pačią viršenybę, palygindamas abiejų Įstatymų tarpininkus. Iš to palyginimo pasirodo, kad Kristus, kaipo namų Viešpats ir namų Sunus, viršesnis yra už namų tarną Mozę.

(1) Žodis *todėl* sujungia tą gromatos skyrių su pirmuoju, lyg-kad butu pasakyta: kadangi Kristus yra gailiaširdis ir ištikimas viršiausias kunigas.—*Šventi*, išrinkti iš pasaulio ir pašvęsti per krikštą. Pašaukimu čia yra pasekmingas pavadinimas į tikėjimą; jis vadinasi dangišku, kadangi išeina nuo dangiškojo Tėvo, o jo tikslu yra pasiekimas amžinos laimės danguje. Tik šioje vietoje Jėzus pavadintas mūsų tikėjimo *pasiuntiniu*; buvo gi jį siuntęs Dievas Tėvas. kad atneštų mums tikėjimą; apie tą siuntimą į pasaulį, dėlei kurio šv. Povilas vadina Išganytoją pasiuntiniu, skaitome Jo. 17, 3. 8. 18. Gal. 4, 4. Kristus, kurs kaipo Dievo pasiuntinis į žmones atnešė jiems nuo Dievo malonę ir tiesą, yra draug ir vir-

šiausias kunigas, kurs nuolat permaldauja Dievą už mūsų kaltības ir mus užtaria. Taip jame suvienytos yra dvejos pos pareigos, kurios S. Įstatyme padalintos buvo tarp Mozės, tiesos apgarsintojo, ir Aarono, tarpininko malonės suteikime. Ir vienu į kitų pareigų įsikunijęs Dievo Žodis turi tikrą pilaybę (Jo. 1, 14). Pavadinimas pasiuntiniu padėtas yra pirmoje vietoje, dėlto kad Povilas tuojau (e. 2—6) pažymės, kaip labai Kristus perviršija garbingumu Mozę, taip-pat Dievo pasiuntinį. Pavadinintas yra Kristus vyriausiuoju kunigu, nes jis toliaus yra palyginamas su Aaronu ir kitais vyriausiais žydų kunigais.—Mūsų išpažinimu yra ne kas kita, kaip tik mūsų tikėjimas, kada mes jį išpažįstame išvirsiniais aktais.—(2) Palyginimą Kristaus su Moze Povilas pradeda nuo to, kas jiemsdviejų yra bendra. Jėzus yra ištikimas Tėvui (2, 17), kurs jį padarė savo pasiuntiniu ir vyriausiuoju kunigu; ir Mozė buvo ištikimas (Skaitl. 12, 7) visuose Dievo namuose, kaipo valdytojas ypatingos šeimynos, žydų tautos, kurią sau Dievas buvo išsirinkęs (Auk. Treod. Oikum.).—(3) Apaštalas, parodęs, kame Jėzus ir Mozė buvo lygiu (abudu buvo ištikimu), tuojau kalba apie tai, kaip juodu skiriasi. Žodis *nes* nurodo priežastį, kodėl turime išžiūrėti į Jėzų (e. 1): kadangi jis paskaitytas yra vertu didesnės garbės Dievo namuose, todėl į jį išžiūrėkite. Nors Apaštalas jau išaiškino, kad Kristus viršesnis yra už aniolus, kurie augščiau stovi už Mozę, vienok jis dar atskirai parodo prakilnumą Išganytojo,

est habitus, quanto ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam. ⁴ Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus est. ⁵ Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum, quae dicenda erant: ⁶ Christus vero tamquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam, et gloriam spei usque ad finem, firmam retineamus.

⁷ Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: Hodie si vocem

næs garbės vertu, negu Mozė, tiek kiek didesnę šlovę turi tas, kurs namus pastatė už pačius namus. ⁴ Nes kiekvieni namai yra keno nors statomi; kursai gi visa sutvėrė, yra Dievas. ⁵ Ir Mozė, tiesa, buvo ištikimas visuose jo namuose kaip tarnas tam paliudyti, kas turėjo būti pasakyta; ⁶ Kristus gi kaipo Sunus ant savo namų; tais namais mes esame, jei tik užlaikome iki galui tvirtą pasitikėjimą ir vilties garbę.

⁷ Todėl gi, kaip sako šventoji Dvasia: Šiandien jei išgirstu-

palyginio su Moze; o tai dėlto kad kairie žydai galėjo manyti, jog Mozė, kurs išvedė izraelitus iš Egipto nelaisvės, darė taip daug stebuklų ir kaipo Dievo prietelis kalbėjosi suo juo veidas į veidą, stovi augščiau už aniolus, kurių šv. Raštas nevadina prieteliais, bet Dievo tarnais.—*Kursai namus pastatė*,—Kristus; tais namais yra S. Įstatymo teokratija, kuri draug su Kristaus Bažnyčia padaro visą Dievo karalystę; pastatė Kristus tuos namus kaipo Dievo Sunus. Mozė gi yra tik tų namų dalimi.—(4) Pažvelgė į kiekvieną pastatytą rūmą, turime atsiminti, kad turėjo buti jo statytojas; taip pat ir teokratija turėjo savo statytoją, Dievą, kurs įsteigė kiekvieną šeimyną, kurs sutvėrė visus dalykus. Bet kadangi Dievas visą padarė per Sunų (1, 2), todėl per jį sutvėrė ir izraelitų tautą. Namų statytojas viršesnis yra už pačius namus, taigi ir Kristus viršesnis yra už Mozė, esantį tik namų dalimi (Aukš).—(5) Antras skirtumas tarp Kristaus ir Mozės yra tas, kad Mozė yra tik ištikimas tarnas Dievo namuose, Kristus gi tikras Sunus savuose namuose, todėl namų Viešpats ir kaipo toksai be palyginimo viršesnis yra už tarną. Mozė, budamas tarnu, turėjo apskelbti Dievo paliepiamus.—(6) Seniaus mystiškais Dievo namais buvo teokratiška žydų tauta; dabar gi jais esame mes, krikščionis; bet kad būtumėm verti tos garbės, reikia užlaikyti tam tikros sąlygos: *jei tikrai užlaikome...* reikia neužsiginti Kristaus, nors dėlei jo išpultu kentėti persekiojimus, tvirtai pasitikinti, kad danguje laukia užmokesnis. Vietoje *garbės*, gr. t. yra: pasi-

gyrimą. Čia šv. Pavilo žodžiuose randasi ir paraginimas skatytajams tvirtai laikyties priimto tikėjimo ir nebegrįžti prie Mozės Įstatymo.—*Iki galai* gyvenimo; tų žodžių nėra kairiuose senobiniuose gr. rankraščiuose.

3, 7—4, 13. Apaštalas pertraukia valandėlei savo išvedžiojimus, kad iš pasakytų jau žodžių padarytų praktišką prietaikymą. Jis persergi, kad su krikščionimis neatsitiktų taip, kaip anot Psalmisto žodžių atsitiko su žydais: izraelitai buvo kitados neįleisti į žadėtąją žemę už jų netikėjimą; ir krikščionis pavadinti yra įeiti į tą atsilį, į kurį neįėjo netikintys žydai; jie turi labai rupinties jį laimėti ir todėl tvirtai laikyties priimto tikėjimo.

(7) *Todėl*: kadangi be tvirto pasitikėjimo galima nustoti suteiktos garbės, todėl reikia neužkietinti širdžių. Apaštalas perspėja šv. Dvasios žodžiais, užrašytais Ps. 94, 8—11, kurios tekstą jis paduoda pagal LXX vertimą. Ta psalmė buvo giedama subatomis žydų synagose ir primindavo jiems reikalingumą būti paklusniais Dievo balsui; tuo labiau ji pritinka krikščionims. Žodžiu *šiandien* šv. Pavilas pažymi visą tą laiką, kurs prasideda Dievo apreiškimu, duotu per Sunų, ir baigiasi įėjimu visų išrinktųjų dangaus karalystėn,—laiką, kuriame dar galima yra atgaila, sugrįžimas į Dievą ir nuopelnų rinkimas.—*Jo balsą*: Dievo balsu yra kiekviena viršprigimtinė Dievo malonė, kurios mes turime klausyti, ar ji bus išviršinė, kaip Dievo žodžio apsakojimas, ar tai vidujinis proto apšvietimas ir valios pastumdėjimas, be kurio niekuo-

ejus audieritis, ⁸ nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, ⁹ ubi tentaverunt me patres vestri: probaverunt, et viderunt opera mea ¹⁰ quadraginta annis: propter quod infensus fui generationi huic, et dixi: Semper errant corde. Ipsi autem non cognoverunt vias meas, ¹¹ sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam. ¹² Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi a Deo vivo: ¹³ sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. ¹⁴ Participes enim Christi effecti sumus: si tamen ini-

mėt jo balsa, ⁸ neužkietinkit savo širdžių, kaip įniršime, gundymo dienoje tyruose, ⁹ kur mane jūsų tėvai gundino; jie ištyrė ir matė mano darbus ¹⁰ per keturias dešimtis metų. Todėl buvau užsirustinęs ant tos giminės ir tariau: jie visuomet klysta širdžia. Jie gi nepažino mano kelių. ¹¹ Taigi, prisiekiau savo rustybėje: jie neįeis į mano atilsį. ¹² Veizdėkite, broliai, kad kartais nebūtų kuriame iš jūsų piktos netikėjimo širdies atstoti nuo gyvojo Dievo; ¹³ bet patį save kasdien pasiraginkit, iki „šiandien“ vadinasi, kad kas iš jūsų neužsikietintu nusidėjimo apgavimu. ¹⁴ Nes mes tapome Kristaus dalininkais, jei tiktai pradinį pasitikėjimą juomi užlaiko-

met negali apieiti ir išviršinė, kad žmogus galėtų padaryti, kas gera.—(8) *Neužkietinkite*, nepadarykite širdžių tokiomis, kad nebejaustu reikalingumo pildyti Dievo įsakymus.—*Kaip įniršime*... Tuose psalmės žodžiuose paminėtas yra žydų murmėjimas prieš Dievą, aprašytas Iš. 17, 1—7. Vieta, kame žydai murmėjo, tapo pavadinta dviem vardais *Massah* (gundymas) ir *Meribah* (iniršimas). Tuodu vardu tapo išverstu į gr. kalbą LXX vertime, o paskui jį ir Vulgatoje. Taigi prasmė yra: kaip buvo tyruose, vietoje, kuri dėlei žydų iniršimo buvo pavadinta Meribah, ir dienoje pramintoje dėlei gundymo Massah.—(9) *Ištyrė mane*, išmėgino, ką galiu padaryti, ir *matė mano darbus*, gerumo ir visagalybės stebuklus.—(10) *Per keturias dešimtis metų*, per visą laiką, kurs praslinko nuo išėjimo iš Egipto iki įėjimo į Palestinon. Ebr. tekste tie žodžiai sujungti yra su sekanciu sakiniu; žodžio gi *todėl* nėra nei ebr., nei gr. tekste.—*Klysta širdžia*, manydami, kad Dievas neišpildys, ką yra žadėjęs, ir kad jis nėra visagalis.—*Mano keliu*: to pasitelgimo būdo, kurį Dievas buvo paskyręs žydams, kad jo prisilaikydami galėtų artintis Dievop; bet žydai tų Dievo įsakymų nenorėjo pildyti.—(11) *Apie tą*, Dievo prisieką veiz. Skaitl. 14, 27...—*Jie neįeis*: Vulga-

tos tekste užlaikytas yra ebraizmas, kurį būtų galima taip išreikšti: aš nebusiu Jahve, jei jie įeis.—*I mano atilsį*, kurį jiems žadėjau ir prirengiau (Atk. 12, 9). Tuo atilsiu žodinėje psalmės prasmėje turėjo būti Kanaano žemė, kame izraelitai būtų galėję atsilsėti po ilgų kelionės per tyrus vargų; dvasiškoje gi prasmėje atilsis reiškia dangaus karalystę su jos laime be pabaigos.—(12) Apaštalas pritaiko pasakytuosius žodžius į savo skaitytojus ir ragina juo sužadinti savyje ir užlaikyti tikėjimą į Kristų, kad kartais ir jie, pasipriešindami Dievo malonei ir suteikiamam išganymui, neužtrauktų ant savęs Dievo rustybės.—*Piktos netikėjimo širdies*: širdies, kuri dėlei savo sugedimo palinkus yra į netikėjimą.—*Gyvojo Dievo*, kurs budi ant žmonių veikimo ir gali piktus nubausti.—(13) *Iki „šiandien“ vadinasi*: taip ilgai, kolei jūs dar gyvi tebesate.—*Nusidėjimo apgavimu*, t. y. atpuolimas nuo Kristaus religijos. Tas atpuolimas yra čionai įvaizduotas kaipo veikianti ypata, norinti suklaidinti žmones. Atpuolimas nuo Kristaus yra apgavimu, nes kas įpleidžia Kristų, tas atstoja ir nuo Dievo, kadangi Kristus yra Dievas, ir kadangi užsiginant Sūnau užsiginama ir Tėvo, kurs daugeliu stebuklių paliudijo, jog Kristus buvo jo siūstas.—(14) *Kristaus dalininkais*, kurs yra laukimu visų išrinktųjų. Žydai S.

tium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus. ¹⁵ Dum dicitur: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione. ¹⁶ Quidam enim audientes exacerbaverunt: sed non universi qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen. ¹⁷ Quibus autem infensus est quadraginta annis? Nonne illis, qui peccaverunt, quorum cadavera prostrata sunt in deserto? ¹⁸ Quibus autem juravit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt? ¹⁹ Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

Caput IV. ¹ Timeamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem ejus, existimetur aliquis ex vobis deesse. ² Etenim et nobis nuntiatum est, quemadmodum et illis: sed non profuit illis sermo auditus, non

me tvirtą iki galui. ¹⁵ Kolei yra sakoma „šiandien“, jei jo balsą išgirstumėt neužkietinkit savo širdžių, kaip aname įniršime. ¹⁶ Nes kaikurie išgirdę suerzino, bet ne visi, išėjusieji iš Egipto po Moze. ¹⁷ O ant kurių jis rustinosi keturias dešimtis metų? Argi ne ant nusidėjusiųjų, kurių lavonai suguldyti buvo tyruose? ¹⁸ Kuriems gi prisiekė, jog neturės įeiti į jo atilsį, jei ne tiems, kurie buvo netikinčiais? ¹⁹ Ir matome, kad negalėjo įeiti dėl netikėjimo.

4. Perskyrimas. ¹ Bijokimetat, kad kartais, tebeprasileikant pažadėjimui įeiti į jo atilsį, kas nors iš jūsų neatsirastu neįėjęs. ² Nes ir mums apskelbta yra kaip ir jiems; bet jiems nepravertė girdėtas žodis, nesuvieny-

įstatyme jo tik laukė; mes, krikščionys, suvienyti esame su juomi per krikštą, kaip šakelės su vynuodžiu, kaip sėnariai su galva, kaip draugtėvainiai su tėviniu. Pradžia gi to suvienijimo yra tikėjimas (Auks.). Apaštalas mini to tikėjimo arba drąsaus pasitikėjimo Kristumi pradžią, dėlto kad pradžioje jis buvo labai tvirtas. Tokį jį mes turime užlaikyti *iki galui*, t. y. kiekvienas iki savo amžio pabaigai, visi gi iki amžių galui. — (15) Toje eil. pats Apaštalas paaiškina, ką reiškia žodžiai: *iki galui*. — (16) Sekančiose 16—19 eil. randasi paaiškinimas psalmės žodžių. Apaštalas sako, kad užtraukusiais ant savęs Dievo rustybę buvo tie patys, kuriuos jis maloningai buvo išliuosavęs iš po egiptiečių jungo; tik dėlei netikėjimo buvo jiems neleista ir tai tik vien netikėjusiems pasinaudoti pažadėtu atilsiu. Dauguma aiškintojų, remdamies ant gr. t., mato toje 16. e. kaip ir sekanciose du klausimu: nes kurie išgirdę suerzino? ar ne visi išėjusieji po Moze? Ji sako, kad toks teksto supratimas labiausiai sutinka su minimu istoriškai atsitikimu, kadangi ne tik kaikurie žydai suerzino Viešpatį savo

netikėjimu, bet visa tautos daugybė. Bet ir Vulgatos skaitymas yra pilnai išteisinamas, nes nors iš daugelio žydų už netikėjimą buvo atimta teisė įeiti žadėtojon žemėn, bet tokiais nebuvo be Kalebo ir Jozuės visi, kurie turėjo mažiaus kaip 20 metų (Skaitl. 14, 29...). — (17) *Nusidėjusių* savo netikėjimu. — (19) Atmettieji žydai tikrai negalėjo įeiti Palestinon, nors mėgino, kaip apie tai skaitome Skaitl. 14, 40—45. Tokio pat likimo susilauktu ir tie, kurie, sekdami savo prėbčių negerą pavyzdį, atstotu nuo Kristaus.

(4, 1) Pažadėjimas įeiti į atilsį susideda lyg kad iš dviejų dalių: viena buvo duota izraelitams tyruose, kuria jie nepasinaudojo, kita, apie kurią kalba Dovidai, užlaikyta yra krikščionims. — *I jo atilsį*: tuo atilsiu yra dangiškoji laimė, o jos paveikslu buvo paveldėjimas Kanaano žemės. — (2) *Apskelbta yra*: kaip senobėje žydai buvo gavę gerą žinią apie žadėtąją žemę, taip dabar mes gavome naują žinią apie dangiškąją Jeruzalę. — *Nepravertė girdėtas žodis*, t. y. žydai visai nepasinaudojo duotu jiems pažadėjimu ir tai dėlto kad nepriėmė jo su tikėjimu, kad

admixtus fidei ex iis, quæ audierunt. ³ Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: et quidem operibus ab institutione mundi perfectis. ⁴ Dixit enim in quodam loco de die septima sic: Et requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis. ⁵ Et in isto rursum: Si introibunt in requiem meam. ⁶ Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, et ii, quibus prioribus annuntiatur est, non introierunt propter incredulitatem: ⁷ iterum terminat diem quemdam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis, sicut, supra dictum est: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite ob-

tas su tikėjimu girdėtųjų dalykų. ³ Nes į atilsį įeisime mes, kurie tikėjome, kaip jis pasakė: Taigi, aš prisiekiau savo rustybėje: jie neįeis į mano atilsį! ir tai darbams po pasaulio įkurimo užsibaigus. ⁴ Nes jis pasakė vienoje vietoje apie septintąją dieną taip: Ir Dievas atilsėjo septintoje dienoje nuo visų savo darbų. ⁵ Ir šičia vėl: Jie neįeis į mano atilsį. ⁶ Kadangi tat pasilieka kaikuriems į jį įeiti, o tie, kuriems pirmiesiems buvo apskelbta, neįėjo dėl netikėjimo, ⁷ jis vėl paskiria vieną dieną „šian dieną“, kalbėdamas per Dovidą po tiek laiko, kaip augščiau buvo pasakyta: Šiandien, jei išgirstumėt jo balsą, neužkietinkite savo širdžių. ⁸ Nes jei jiems

is jų pusės neprisidėjo tikėjimas į tai, kas buvo apskelbta.—(3) Apaštalas vėl išrodinėja tikėjimo reikalingumą; jo mintis yra toki: žydams neteko džiaugties jiems žadėtuojų atilsiu, nes jie neišpildė reikalaujamos sąlygos; mes, krikščionys, laimėsime atilsį, dėlto kad mes išpildėme tą sąlygą, kuria yra ne kas kita, kaip tik tikėjimas.—*Kaip jis pasakė*, kaip pats Dievas pasakė. Nuo šitos vietos lig 10. eil. šv. Povilas išrodinėja, kad tikintis krikščionys tikrai galės gauti žadėtą atilsį, ir tai sekančiu būdu: 3—5 tikrai yra Dievo atilsis; 6—8 žydai, keliausieji per tyrus, negalėjo džiaugties tuo dievišku atilsiu, o vienok Dovidas ragina savo laiko žmones juo naudotis; taigi, žydų įvedimas į žadėtąją žemę, padarytas Jozuės, nebuvo tikru įėjimu į Viešpaties žadėtąjį atilsį; 9—10 iš to išeina, kad minimas atilsis bus suteiktas tik tikriems Dievo vaikams, t. y. krikščionims; tai bus atilsis galutinas ir nuolatinis, panašus į tą Viešpaties atilsį, kada jis buvo pabaigęs sutvėrimo darbą.—*Taigi, aš prisiekiau...* Atkartodamas tuos žodžius šv. Povilas patvirtina savo pasakymą, kad į atilsį įeisime mes, kurie tikėjome, nes Dievas nedavė jo tik netikėjusiems, o draug pradeda išrodinėti, kad tikrai Dievo atilsis yra ir nesiliauna buvęs nuo pat pasaulio įkurimo.—(4) *Vienoje*

vietoje: Prad. 2, 2. 3.—(5) *Ir šičia vėl*, minėtoje Ps. 94. Apaštalo minties pilnam supratimui reikia atsiminti, kad Dievas palaimino septintąją dieną, dieną savo atilsio; pašvęsdamas ją atilsiu, tai padarė iš atžvilgio į žmogų. Taigi, žmogus turėjo naudotis nuolatinio atilsio; bet kada jis nusidėjo, ant jo buvo uždėtas sunkus darbas. Kristus prašalino uždėtą prakelkimą, ir atilsis bus sugrąžintas žmonėms, nors jau kitose sąlygose, nes Viešpaties pažadėjimai niekuomet nepasilieka be išpildymo.—(6) Žydai neįėjo į atilsį, bet yra kiti, kurie įeis, kuriems taip-pat, kaip žydams, buvo apskelbta gera įėjimo žinia (e. 2).—(7) *Vėl paskiria*: Dievas vėl paskyrė laiką, kurs Dovidą psalmėje vadina „šiandien“.—*Po tiek laiko*: daugiaus kaip po 400 metų, kurie praėjo nuo Mozės lig Dovidui. Dievas, sakydamas per Dovidą: šandien neužkietinkite savo širdžių, patvirtina, kad jo atilsio pažadėjimas tebepasilieka, ir šv. Povilas tuojau (8) priparodo, kad tikrai taip yra. Išmirus tyruose atmetajai žydu kartai, Jozuė įvedė jų ainius į žadėtąją žemę, bet ne apie tą atilsį kalbama yra psalmėje. Dovidas gyveno tuo laiku, kada žadėtoji žemė buvo jau žydų savastimi, jis vienok juos dar ragina įieškoti kito atilsio, pasiekiamo širdies fausmų permainingumu; taigi, tas atilsis negali būti

durare corda vestra. ⁸ Nam si eis Jesus requiem præstisset, nunquam de alia loqueretur, post hac, die. ⁹ Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei. ¹⁰ Qui enim ingressus est in requiem ejus: etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut a suis Deus.

¹¹ Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum. ¹² Vivus est enim sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti: et pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cor-

Jozuė butu davęs atilsį, niekuomet Dievas nebutu paskui kalbėjęs apie kitą dieną. ⁹ Taip dar pasilieka subatos atilsis Dievo žmonėms. ¹⁰ Nes kas įėjo į jo atilsį, ir pats atsilsėjo nuo savo darbų, kaip nuo savųjų Dievas.

¹¹ Skubinkimės tat įeiti į aną atilsį, kad kas nenupultu sekdamas tą netikėjimo pavyzdį. ¹² Nes gyvas yra Dievo žodis ir pasekmingas ir aštresnis už kiekvieną dviašmenį kalaviją, ir perveriantis iki atskyrimui dūšios ir dvasios, narių taipogi ir smegenų, ir teisėjas širdies minčių ir užmanymų. ¹³ Ir nėra jokio

žemiškas, kurį jie jau turėjo, bet tik busiantis, dvasiškas, amžinas pas Dievą. LXX vertime, kuriuo naudojosi šv. Povilas, Mozės įpėdinis žydų vedime vadinamas yra Jėzus.—(9) Subata yra paveikslas busiančios laimės danguje; tas tikras subatos atilsis paliktas yra nebe žydams, bet tikriems izraelitams, krikščionims.—(10) Nes kas... Apaštalas paaiškina, kodėl busiantis atilsis, dangiškoji laimė, pavadinta yra subatos atilsiu. Subata buvo paskirta atminimui Dievo atilsio septintoje dienoje. Dalyvauti gi jo atilsyje yra mūsų amžinoji laimė. Šešių dienų Dievo darbui atsako nuolat atsikartojantis žmonių vargai ir darbai per šešias dienas, uo kurių jie savame laike atsilsės, kaip Viešpats atsilsėjo nuo savųjų, nes nors Dievas yra nuolat veiklus, užlaikydamas ir vesdamas, kas jo sutverta; bet jis po šešių dienų darbo nieko nauja nebetvėrė.

(11) Didis yra raikalingumas skubinties į žadėtąjį atilsį, kolei jis pasiekiamas. Kas nesiskubintu sau jo užtikrinti per gyvą tikėjimą į Jėzų Kristų, tas pražutu amžinai, nes iš jo bus atimta teisė įeiti į tą atilsį taip, kaip ji buvo atimta iš netikintųjų žydų tyruose.—(12) Nes... Apaštalas nurodo priežastį, kodėl gromatos skaitytojams reikia bijoties tokios pat bausmės, kokios susilaukė netikintys žydai.—Dievo žodis: ne Jėzus Kristus, įsikunijusias Dievo Žodis, kaip aiškina krikščionių tėvų, bet tai ką Viešpats yra kalbėjęs, taip-pat kaip ir 2. e., ypač gi

Dievo pažadėjimai. Taip suprantamam Dievo žodžiui yra priskaitomi privalumai, kurie nuosavų yra pačiam Dievui (Auk. Teod.).—Gyvas, pasiliekančias amžinai, o ne kaip žmonių žodžiai, kurie vos suskamba, kaip tuojau ir miršta.—Pasekmingas, tikrai turi tokias pasekmes, kokios juomi žadamos.—Dūšios ir dvasios. Žodis dūša (ψυχή) vartojamas yra pažymėjimui tų žmogaus privalumų, kurie bendri yra jam su gyvuliais, t. y. jausmų ir pageidimų (affectuum et cupiditatum); dvasia gi (πνεῦμα) vadinama protinė dūšios dalis, kuriai suteikiama Dievo malonė (plg. 1 Kor. 2. 14; 15, 45. 1 Tes. 5, 23...). Tas atskyrimas dūšios ir dvasios yra tikrai logiškas ir padarytas tik palyginimui, todėl negalima manyti, būk žmogaus dūša susidedanti tarsi iš dviejų dalių, kaip klaidingai mokė apolinaristai, kurių mokslas buvo Bažnyčios neskyj pasmerkta.—Smegenų (μελῶν), kurie randasi kauluose.—Teisėjas... Dievo žodis pasiekia labiausiai uždengtas širdies paslaptis ir jas teisia. Tuose žodžiuose randasi paaiškinimas augščiausio padėtų palyginimų.—Minčių (ἐνθυμησις) ir užmanymų (ἐννοιαί). Tiem dviem žodžiais išreikšta visa, kas paeina iš dūšios ir dvasios, t. y. jausmai ir mintys. Vieni ir kiti sujungti yra su širdimi, kuri skaitosi viduriu dorinio gyvenimo.—(13) Apaštalas, aprašęs Dievo žodžio veikimą žmoguje, nurodo taipogi santikis tarp paties Sutvertojo ir visų sutvėtų dalykų.

dis. ¹³ Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo.

sutvėrimo jo akyvaizdoje neregimo; visa gi nuoga ir atidengta yra akims to, kuriam duosime skaitlių.

3. Palyginimas vyriausiojo kunigo N. Įstatymo su kunigais Senojo parodo didį Kristaus prakilnumą. a) Jėzus yra vyriausysis kunigas pagal Melkizedėko tvarką.

¹⁴ Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit celos, Jesum Filium Dei: teneamus confessionem. ¹⁵ Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. ¹⁶ Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

Caput V. ¹ Omnis namque pontifex ex hominibus assumptus,

¹⁴ Turėdami tat didį vyriausį kunigą, pasiekusį dangus, Jėzų, Dievo Sunų, laikykimės išpažinimo. ¹⁵ Nes mes turime vyriausį kunigą ne tokį, kurs negalėtu užjausti mūsų silpnybės, bet gundytą visuose dalykuose panašiu budu, tik be nusidėjimo. ¹⁶ Priartinkime tat su pasitikėjimu prie malonės sosto, kad gautumėm susimilimą ir rastumėm malonę reikalingoje pagalboje.

5. Perskyrimas. ¹ Nes kiekvienas vyriausis kunigas, paim-

4, 14—5, 10. Palyginimas Jėzaus Kristaus, vyriausiojo kunigo N. Įstatymo, su vyriausiais kunigais S. Įstatymo yra svarbiausi ir gražiausi visos šv. Pavilo gromatos dalis. Ji prasideda trumpučiu paraginiu laikyties tikėjimo, po kurio tuojau eina priparodymas, kad Jėzus tikrai yra vyriausis kunigas, o tai dėlto kad kas tik reikalaujama nuo vyriausiojo kunigo, visa tai randasi Kristuje (4, 14—5, 10).

(14) *Turėdami...* Turime buti pilni pasitikėjimo mūsų vyriausiuoju kunigu, kuriuo yra Jėzus Kristus, kaip tai buvo minėta augščiaus (2, 17; 3, 1), nes jis jau įėjo į Dievo atilsį, sėdi po Dievo dešinės (1, 3. 13) ir gali mus užtarti.—*Laikykimės išpažinimo*,—drąsiai išpažindami Kristaus mokslą.—(15) *Nes...* Kristus tikrai mus užtars, nes nors jis jau pasiekė dangų, bet ir ten užjačia mūsų silpnybės, kuniskoms ir doriškoms, paeinančioms iš pradinio nusidėjimo ir nuolat duodančioms progą mūsų pačių nusidėjimams.—*Gundytą*. Veiz. aug. 2, 18.—*Visuose dalykuose*: visais tais budais, kaip gali buti gundoma žmogaus prigimtis, kadangi Išganytojas buvo priėmęs žmogaus prigimtį su visomis jos silpnybė-

mis, išskyrus tik nusidėjimą; Kristuje nebuvo jokio pageidimo, todėl jis negalėjo nusidėti net kaip žmogus.—(16) *Priartinkime...* Kadangi mes turime taip didį kunigą, todėl pasinaudokime jo tarpininkyste.—*Prie malonės sosto*: prie Dievo, po kurio dešinės sėdi Kristus.—*Susimilimą*—ant mūsų už buvusias kaltybes ir malonę apsisaugojimui nuo naujų nusidėjimų ir pasigausinimui šventume.—*Reikalingoje pagalboje*: kada mums pagalba reikalinga, kolei „šiandien“ vadinasi, visame mūsų žemiškame gyvenime (Auks. Tom.).

(5, 1) *Privalumai*, kuriuos reikia turėti vyriausiam kunigui (1—4).—*Paimtas iš žmonių*. Kad tapus kunigu, reikia buti tikru sąnariu tos draugijos, kurioje viršininkystė yra apimama, todėl reikia turėti žmogaus prigimtis. Kad Kristus paimtas yra iš žmonių, Apaštalas jau pasakė augščiaus 2, 14.—*Įstatomas yra...* Kunigas turi buti tarpininku tarp Dievo ir žmonių. Jam reikia permaldauti Dievą už žmones, juos su Dievu suvienyti ir jų aukas Dievui atnašauti; iš antros gi pusės jis privalo Dievo suteikiamas malones žmonėms atiduoti ir juos pašventinti. Taip tat kunigas yra rišančiu nariu tarp

pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis: ² qui condolare possit iis, qui ignorant, et errant: quoniam et ipse circumdatus est infirmitate: ³ et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam et pro semetipso offerre pro peccatis. ⁴ Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron. ⁵ Sic et Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. ⁶ Quemadmodum et in alio loco

tas iš žmonių, įstatomas yra dėl žmonių jų reikaluose pas Dievą, idant atnašauti aukas ir dovanas už nusidėjimus, ² kurs galėtų pasigailėti nežinančių ir klystančių, kadangi ir jis pats apsiaustas yra silpnybe; ³ ir todėl jis turi, kaip už žmones, taip ir už save patį atnašauti aukas už nusidėjimus. ⁴ Ir niekas neima pats sau šlovės, bet tik Dievo pavadintasis, kaip ir Aaronas. ⁵ Taip ir Kristus ne pats save pasilovino, kad taptu vyriausioju kunigu, bet tasai, kurs jam pasakė: Mano Sunus tu esi; aš šiandien pagimdžiau tave. ⁶ Kaip ir

Dievo ir žmonių: iš vienos pusės jis surištas yra su žmonėmis, kaip žmonijos sąnarys, iš kitos gi pusės jis privalo stovėti augščiau už juos; nes kad būtų nešėju ir vedėju Dievo malonės, reikia, kad jį Dievas pavadintu ir įstatytų; kunigas negali būti žmonių įstatytas, kadangi jie negali duoti daugiau, negu jie patys turi, negali suteikti tokios vertybės, kurią turėtų pripažinti pats Dievas.—*Už nusidėjimus.* Tas žodis rišasi tik su aukomis, nes dovanos atnašaujamos yra Dievui, kaip dėkojimas. Jei pirmas žmogus nebūt nusidėjęs, jam nebūt buvusios reikalingos nei tokios aukos, nei kunigas; jis būtų buvęs pats sau kunigu ir auka, atiduodamas pats save kiekvienoje valandoje Dievui. Bet kada žmogus atsiskakė padaryti pats iš savęs auką Dievui ir taip sutraukė ryšį su Dievu, pasidarė jam reikalingas tarpininkas ir tai paties Dievo įstatytas, kad vėl ta vienybė būtų sugrąžinta; reikalingas taipogi tapo paties Dievo parėdytas tarpininkystės budas, kad jis sutalpytų su Dievu žmogų, jį pašventintu ir užvadotų tą savęs pasiaukojimą, kurio pats žmogus po nuopuolimo, budamas suteptas, nebegalėjo vertai padaryti. Tuo tarpininku S. J. buvo levitiška kunigystė, ypač gi vyriausis kunigas, tarpininkystės gi įrankiais, Dievo parėdytais, buvo nekruvinos ir kruvinos aukos.—(2) *Nežinančių ir klystančių:* tie, kurie nepažįsta tikro kelio arba kurie savo darbuose nuo jo atsitraukia. Kiekvienas nusidėjimas kyla iš tų abiejų netobulybių, nes nora ir rodytusi, jog kas nors žino, kas pikta yra, vienok tuo metu, kada nusidėjim

dar, jis nebemato tikros nusidėjimų esybės; esti apakintas ir patrauktas pagaidimo.—*Apsiaustas silpnybe*,—doriška: kaip kokiu drabužiu; bet pati silpnybė dar nėra nusidėjimu.—(3) *Ir todėl...* Plg. 3 Moz. 4, 3; 9, 7. Aišku, kad atnašavimas už savo nusidėjimus negali būti pritaikytas prie Jėzaus Kristaus, kuriame nebuvo nei šešėlio nusidėjimo (4, 15), bet yra tai žymė kitių kunigų.—(4) *Ir niekas...* Reikalingas yra tikras nuo Dievo išeinantis pašaukimas, kad kas galėtų apimti garbingą kunigo tarnystę. Apie Aaroną ir kitų S. J. kunigų pašaukimą veiz. 2 Moz. 28, 1... 29, 4... 3 Moz. 3, 10.—(5) *Taip ir...* Kristuje buvo visi tie privalumai, kurie reikalaujami yra nuo kiekvieno vyriausiojo kunigo.—*Ne pats save pasilovino:* ne pats sau pasisavino vyriausiojo kunigo pareigas.—*Vyriausioju kunigu.* Ant žemės Kristus buvo savo kentėjimams paduotoje žmogaus prigimtyje vyriausioju kunigu ir auka, kurs nešė pasaulio nusidėjimus; danguje jis yra savo peršviestoje žmogystėje amžinas vyriausis kunigas, kurs nustoja pas Tėvą savo žmones, tikinčiuosius. Kaip Aaroną ir jo ainius buvo Dievas paskyręs būti kunigais, taip paties Dievo buvo padarytas kunigu ir Jėzus Kristus. Tai sv. Povilas praparodo žodžiais paimtais iš Ps. 2, 7 ir Ps. 109, 4, kuriėvi ir pas žydus skaitėsi mesianiškomis. Pirmuosiuose žodžiuose, jau ir augščiau (1, 5) minėtuose, yra šneka apie tai, kad Jėzus yra Dievo Sunus, nes ta sunystė yra lyg-kad pamatu visų Kristaus pareigų, todėl ir kunigystės. Tolesniuose (6) kalbama apie Kristaus

dicūt: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. ⁷ Qui in diebus carnis suae preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere a morte, cum clamore valido, et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia: ⁸ et quidem cum esset Filius Dei, didicūt ex iis, quae passus est, obedientiam: ⁹ et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis aeternae, ¹⁰ appellatus a Deo Pontifex juxta ordinem Melchisedech.

kitoje vietoje sako: Tu esi kunigas į amžius pagal Melkizedeko tvarką. ⁷ Jis savo kuno dienose, atnašavęs su didžiu šauksmu ir ašaromis prašymus ir maldavimus tam, kurs jį galėjo išgelbėti nuo mirties, buvo išklausytas už savo privengimą. ⁸ Ir nors jis buvo Dievo Sunus, iš to, ką kentėjo, išmoko paklusnumo, ⁹ ir užbaigtas, tapo visiems sau paklusniems amžino išganymo priežastimi, ¹⁰ Dievo pramintas vyriausiuoju kunigu pagal Melkizedeko tvarką.

kunigystę. Senobėje pas žydus patriarkai turėjo kunigišką valdžią ir draug buvo vyriausieji perdėtiniai žemiškuose dalykuose. Mozės įstatymu tiedvi valdži buvo paskirstyti, bet Dovidas vėl buvo jas išdalies sutvėnijas (plg. 2 Kar. 6. 3 Kar. 8). Pilnas judviejų sutvėnijas ir tai amžinai įvyko tik Kristuje, kurio paveikslu buvo Dovidas ir Melkizedėkas. Kristus yra kunigas pagal Melkizedėko būdą ir tvarką. Plačiau tą dalyką Apaštalas išparodo žemiaus 7. persk.—(7) *Jis savo...* Kristus gali užužauti mūsų vargams, nes jis pats prityrė daug kentėjimų.—*Savo kuno dienose:* kada Kristus, gyvenjamas ant žemės, turėjo taip-pat mirtingą kuną, kaip ir mes, kurs po prisikėlimo buvo persivestas.—*Atnašavęs...* Apaštalas čia galėjo turėti mintyje Kristaus maldą Alyvų darže, kame jis regimai meldėsi su ašaromis, arba maldą ant kryžiaus, kada išganymojas sušuko: *Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidei!* (Mat. 27, 46), ir taip balstai sušukęs atidavė savo Dvasią (Luk. 23. 46); arba tikriausiai abudu atsitikimu.—*Iam:* savo visagaliui Tėvui. *Kurs jį galėjo išgelbėti nuo mirties.* Tie žodžiai gali turėti pagal priimtą šv. Raštą išsireiškimą būdą dvejoją prasmę: neleisti jam numirti, o taipogi jau įvykus mirčiai vėl sugrąžinti gyvybę. Regimai šv. Povilas turi mintyje išgelbėjimą per prisikėlimą, kadangi jis tuoju prideda, kad Kristus buvo išklausytas.—*Už savo privengimą:* Gr. t. nėra žodžio: savo. Kristus, kaip žmogus, buvo išklausytas už savo nuolankiausią maldą į Dievą, kadangi jis buvo prikeltas iš numirusių,

paimtas į dangų, išaugtintas po Dievo dešinės ir tapo dalininku dieviškos valdžios (Oikūm. Primaz.).—(8) *Ir nors jis buvo Dievo Sunus...* Gr. t. nėra žodžio: *Dievo*. Kristus, kurs taipogi kaip žmogus turėjo visas dorybes ir dar pirm kentėjimo priėmė jį su tobulu paklusnumu, ištikrųjų pasirodė paklusnus ir iš savo prityrimo išmoko, kaip vargu yra buti paklusniam didžiausiose sunkybėse (Tom.).—(9) *Užbaigtas,* tapęs tobulu savo žmogiškoje prigimtyje, nupelnęs dvejoją savo kančios vaisių, savo perkvietimą ir mūsų išganymą, vieną savo žmogystei, kitą mums.—*Sau paklusniesiems.* Mūsų paklusnumas, mūsų sandarbininkavimas su malone Kristaus įstatymo išpildyme yra butinai užlaikytina sąlyga, kad gautumėm išganymą (Mat. 19, 17).—(10) Kristus yra mūsų išganymo priežastis, kadangi jis paties Dievo pramintas yra vyriausiuoju kunigu pagal Melkizedėko tvarką; taigi, jis užėmė pas Dievą daug prakilnesnę vietą, negu žydų kunigai.

5, 11—6, 20. Apaštalas vėl perraunkia savo palyginimą, kad perspētu atsitvertusius žydus prieš pavojų atatojimo nuo Kristaus tikėjimo. Tą perspėjimą jis pradeda dejavimu, kad akaitytojai dar tebėra silpnai tikėjime ir negali pakelti kietesnio dvasiško valgio. Toliaus jis juos ragina įieškoti tobulesnių dalykų, atsiemenant balsų pavojų, kuriame atsiranda atatojantis nuo tikėjimo. Apaštalas vienok pasiūki, kad jie užsilaikys tikėjime, nes Dievas neužmiršo jų pirmosios meilės, ir linkėja, kad jie sektų tikėjime Abraomo pavyzdį.

¹¹ De quo nobis grandis sermo, et ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. ¹² Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis, ut vos doceamini quae sint elementa exordii sermonum Dei: et facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. ¹³ Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis justitiae: parvulus enim est. ¹⁴ Perfectorum autem est solidus cibus: eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

Caput VI. ¹ Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursum jacentes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis, et fidei ad Deum,

¹¹ Apie tai mes turime pasakoti didžius dalykus ir vargiai išaiškinamus, nes jūs nusilpnėjote klausyme. ¹² Nes turėdami iš atžvilgio į laiką būti mokytojais vėl reikalaujate, kad jūs būtų mokomi, kurie yra pradiniai dalykai Dievo žodyje; ir tapote tokiais, kuriems reikalingas pienas, o ne kietas valgis. ¹³ Nes kiekvienas, kurs pienu maitinasi, neišmano teisybės mokslo, bet yra kudikis. ¹⁴ Tobulųjų gi yra kietas valgis: tų, kurie turi įpratimu išlavintus pajautimus atskirti tam, kas gera ir pikta.

6. Perskyrimas. ¹ Todėl apleidami pradinį mokslą apie Kristų, pakilkime prie tobulesnių dalykų, nebedėdami pamatų apie atgailą už numirusius darbus ir apie tikėjimą į Dievą, ² mokslo

(11) Apie tai, kad Kristus yra kunigas pagal Melkizedeko tvarką. — *Vargiai išaiškinamus* — iš atžvilgio į pačius dalykus, bet ypač iš atžvilgio į silpnumą skaitytojų, kurie mažiau besirupina tikėjimo tiesų pažinimu: priežastimi gi to apsileidimo buvo kaip persekiojimai (Auks. Teof.), taip ir per daug didis prisirišimas prie Mozės apeigų. — (12) *Iš atžvilgio į laiką*, kadangi skaitytojai jau gana seniai buvo priėmę Kristaus mokslą. — *Dievo žodyje*: dieviškame Kristaus moksle. — *Pienas*. Mokslas šv. Rašte ir pas žydų rašytojus palyginamas yra su kunišku valgiu. Pienas yra mažų vaikų valgis, todėl jų yra pradinis tikėjimo mokslas, kurio dalis Apaštalas primena žemiau 6, 1. — *Kietas valgis*. Ką Apaštalas priskaito priekieto valgio, jis paaiškina žem. 6, 1., o taipogi iš palyginimo 11. e. su 7, 1., pasirodo, kad jis turi mintyje Melkizedeko kunigystę, kaip pavelslį Kristaus kunigystės, su kuria taipogi rišasi visas mokslas apie nuteisimą 13. e. — (13) *Kas pienu maitinasi...* Kuriems tebėra reikalingas pradinio krikščioniško mokslo pažinimas, tas negali išmanyti gilesnių tikėjimo dalykų, *teisybės mokslo*, apimančio visa, kas priklauso prie tobulo pažinimo Kristaus religi-

jos. — *Yra kudikis*, neprisirengusis priimti gilesnes tiesas. — (14) *Tobulųjų gi*, pažengusių Kristaus mokslo pažinime, *yra kietas valgis*, gilesniosios krikščionystės tiesos. Dvasiškas žmonių subrendimas neatsiranda pats savaime, bet įgaunamas yra besilavinant dvasiškai, lyg kad įprantant. — *Pajautimus*, vidujinius, protą, su kurių pagalba pažįstame, kas *gera ir pikta*, tiesą ir paklydimą, kuriuo čionai regimai Apaštalui yra žydziojančiųjų brolių mokslas.

(6, 1) *Todėl*: kadangi visi skaitytojai turėtu būti subrendusiais ir tobulais iš dvasiško atžvilgio. — *Nebedėdami pamatų*. Visas krikščioniškas mokslas yra lyg koks gražus rumas, kurio pamatais yra kairie visų pirma žinotini dalykai. Apaštalas čionai išskaito šešis iš jų, padalindamas juos į tris skyrius. Pirmoje vietoje jis deda *atgailą už numirusius darbus*, t. y. nusidėjimus, kurie padaro dušiai mirtį, ir *tikėjimą į Dievą*, tikėjimą gyvą, sujungtą su tvirta valia gyventi pagal krikščionystės įstatymus. Pamokslu apie atgailą ir tikėjimą pradėjo savo mokymą šv. Jonas Krikštytojas, pats Išganytojas ir jo apaštalai. — (2) Antroje vietoje šv. Povilas deda mokslą *apie krikš-*

² baptismatum doctrinae, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, et iudicii aeterni. ³ Et hoc faciemus, siquidem permiserit Deus. ⁴ Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum caeleste, et participes facti sunt Spiritus sancti, ⁵ gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque saeculi

apie krikštus, taipogi apie rankų uždėjimą, numirusių prisikėlimą ir amžinąjį teismą. ³ Ir tai padarysime, jei tik leis Dievas. ⁴ Nes negalimas daiktas, kad tie, kurie vieną sykį buvo apšviesti ir net paragavo dangiškos dovanos, ir tapo šventosios Dvasios dalininkais, ⁵ paragavo taipogi gero Dievo žodžio, ir ateisiančio amžio galybių, ⁶ ir nu-

tas ir rankų uždėjimą. Daugskaitliu krikštus regimai apimti yra šaly krikščionių krikšto ir senobiai žydų apsiplovimai, kurių santikiai su Kristaus įstatytu krikštu buvo krikščionims aiškinami. Rankų uždėjimo apeiga buvo vartojama dviejų sakramentų suteikimo, Patvirtinimo šv. tikėjime ir Kunigystės; bet čionai Apaštalas, atsiliepdamas į visus tikiučius, o ne vien į kunigus, regimai turi mintyje rankų uždėjimą Patvirtinimo sakramente, kurs buvo suteikiamas po krikšto. Rankų uždėjimas buvo jau S. J. ženklų suteikimo didesnės malonės ir dovanų. Taip Jokubas uždėjo rankas ant Efraimo ir Manasės, suteikdamas jiedviem Dievo palaiminimą (1 Moz. 48, 13..). Taip Mozė suteikė Joznei išminties dvasią (5 Moz. 34, 9). Iš S. J. ta symbolinė apeiga perėjo į Naująjį. — *Amžinąjį teismą*, kurio nutarimas bus amžinas. — (3) *Ir tai...* Nors Apaštalo skaitytojai yra netobuli, bet jis ves juos prie tobulesnių dalykų. — *Jei tik leis Dievas*: su Dievo pagalba, be kurios žmogus negali įvykdyti jokio gero užmanymo. — (4) *Nes...* Reikia pakilti prie tobulesnių dalykų, nes kas, priėmęs tikėjimą, pradėtu apsisieisti, tas traukusi atgal, ir jo traukimas turėtų baises pasekmes. — *Negalimas daiktas...* Ta vieta buvo priežastimi, kodėl Vakarų Bažnyčioje kokį laiką abejota apie gromatos priėmimą į šv. Knygų kanoną; nes iš čia paimtais žodžiais Montanistai ir Novacijai stengėsi patvirtinti savo klaidingą mokslą apie tai, jog kaikiurie nusidėjimai visai negali būti Bažnyčioje atleisti. Ne visų vienaip tas Apaštalo pamintas negalėjimas ir dabar aiškinamas. Kaikiurie šv. tėvai, kaip Atenazas, Auk-saburnis, Epifanijus, Ambrožijus, suprantą Apaštalo žodžius kaipo negalėjimą vėl atgimti per antrą krikštą; bet apaštalų laikuose niekas ir nemokė, kad bu-

tu galimas toks krikšto atkartojimas. Todėl kiti aiškintojai mato čionai išreikštą tik moraliską negalėjimą. — *Vieną sykį buvo apšviesti*—šviesa Kristaus mokslo, kurio jie buvo išmokyti pirm krikšto. — *Paragavo dvasiškos dovanos*, gavo krikščionių religijos geradarystes (Tom.), ypač gi atleidimą pradinio nusidėjimo (Auk.). Apšvietimas suteikiamas protui, ragavimas yra vidujinio prityrimo dalis. — *Šv. Dvasios dalininkais*: juose apsigyveno šv. Dvasia (plg. Rym. 8, 9..) ir suteikė savo dovanas. — (5) *Gero Dievo žodžio*: gavo džiaugsmingus pažadėjimus, mokslą pilną paguodos, žadančių dangiškas gėrybes. — *Ateisiančio amžio galybių*. — Ateisiančiuoju amžiu yra čionai ant žemės prasidedantis ir danguje savo tobulumą pasiekiantis Kristaus viešpatavimas (v. 2, 5). Galybėmis yra visos vidujinės malonės ir visos gėrybės mesianiškos karalystės. Krikščionis, kuriems visi tie dalykai buvo suteikti, savų prityrimu pažino, kaip laimingais daro Kristaus karalystė savo pavaldinius. — (6) *Ir nupuolė*: gavę tiek malonių atstojo nuo Kristaus. — *Butu atnaujinti į atgailą*. Gr: t.: atnaujintu. Negalimas yra daiktas (4. e.), kad atstojusieji nuo Kristaus vėl atsinaujintu taip, jog to atsinaujinimo tikslu būtų visiškai manymo permaina (μεταβολή), atgaila, kuri vėl padarytu juos galinčiais dalyvauti krikščionystės malonėje, sugrįžti į Kristų. Taigi, tokie pasilieka užkietėjusiais iki mirties. Apaštalo žodžiai reikia suprasti tik apie tuos, kurie įgijo pilną krikščionių tikėjimo pažinimą, o paskui nuo jo atstojo ir tame atstojime pasilieka. Yra tai psichologiskas apsiereiskimas, prityrimu patvirtintas, kad tokie žmonės užsikietina kas kart labiau. Jų nusidėjimas yra nusidėjimu prieš šv. Dvasią (v. žem. 10, 28), apie kurį pats Išganytojas sako (Mat. 12, 31

venturi, ⁶ et prolapsi sunt; rursum renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, et ostentui habentes. ⁷ Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, et generans herbam opportunam illis, a quibus colitur: accipit benedictionem a Deo. ⁸ Proferens autem spinas, ac tribulos, reprobis est, et maledicto proxima: ejus consummatio in combustionem. ⁹ Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, et viciniora saluti: tametsi ita loquimur. ¹⁰ Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, et ministratis. ¹¹ Cupimus autem unumquem-

puolė, — vėl butu atnaujinti į atgailą, tie kurie patįs sau kala į kryžių Dievo Sunų ir turi apjuokai. ⁷ Nes žemė gerianti ant savęs dažnai krintantį lietų ir išduodanti žolę tinkančią tiems, kurių apdirbama yra, gauna nuo Dievo palaiminimą; ⁸ išduodanti gi erskėčius ir usnis yra atmes-ta ir artima prakeikimo, o jos galas sudeginimas. ⁹ Iš justų gi. mylimiausieji, pasitikime geres-nių dalykų ir artimesnių išgany-mo, nors ir taip kalbame. ¹⁰ Nes Dievas nėra neteisingas, kad už-mirštu justų darbą ir meilę, ku-rią parodėte jo vardan, tarnavę šventiesiems ir tebetarnaudami. ¹¹ Geidžiame gi, kad kiekvienas iš justų parodytu tą patį uolumą pilname užlaikyme vilties iki ga-

—32), kad jis nebus atleistas, kadangi pačias iš liusoos valios užkietėjimo.—*Kurie patįs sau...* Tikras gailestis nebegalimas yra atstojusiems dėlto, kad jie neapkenčia Kristaus ir toje neapykantėje pasilieka. Jie pritaria ir darosi dalininkais žydų, prikalsių Kristų į kryžių, vadindami jį savo prapuolimui apgaviku; jie lyg-kad atnaujina visus tuos išjuokimus, kuriuos išganytojas iskentėjo ant kryžiaus.—(7) *Nes žemė...* Apaštalas patvirtina savo mokslą apie piktą išnaudojimą Dievo malonės iš gamtos paimtu pa-vydzniu žemės, išduodančios naudingas ir niekam netikusias žoles. Tame palyginime žemė yra krikščionij, lietumi, kurs ypatingu budu pakelia žemės derlingumą tokiuose kraštuose, kaip Palestina, isreiktos yra viršprigimtinės Dievo geradarystės.—(8) *Išduodanti...* Erskėčiais ir usnimis pavadintos yra visokios netikusios žolės; čionai jos yra dvasiško žmogaus stovio paveikslas.—*Sudeginimas*—praga-re, kurio sudeginimo paveikslu buvo So-domos ir Gomoros likimas.—(9) *Nuo ju-sų gi...* Apaštalas suminkština išmintin-gai savo papeikimą, kad skaitytojai ne-nusimintų; jis tarsi sako: aš nemanau, kad jūs jau pilni esate erskėčių, bet aš tik bijausi, kad ir taip gali įvykti (Auks.)—(10) *Nes Dievas...* Priežastis Apašta-

lo pasitikėjimo yra ta, kad artimo meilė dar neužgeso skaitytojų širdyse. Dievo teisingumas suteikia jam tikybę, kad Dievas, atlygindamas už geras darbus, paėmė juos savo globon ir ves į amžiną gyvenimą, jei tik jie iš savo pusės pano-rės atkreipti uolumą į tai, kas jiems da-bar labiausiai reikalinga. Panašiai šau-kiasi šv. Povilas į Dievo ištikimumą 1 Kor. 1, 9. 1 Tes. 15, 24. 2 Tes. 3, 3, o šv. Jonas (1 Jo. 1, 9) į jo teirbę ir ištikimu-mą. Trid. Susir. (pos. 6. persk. 16, plg. kan. 32) ta vieta patvirtina gerų darbų pel-ningumą.—*Užmirštu...* Dievas, anot šv. Rašto išsireiškimo, tuomet užmiršta, kada jis neduoda užmokesnio arba nesikiria bausmės.—*Jo vardan.* Skaitytojai da-rė geras darbus, ypač gi parodė artimo meilę sunkiose aplinkybėse, norėdami taip pagarbinti Dievą.—*Šventiesiems:* krikščionims.—(11) *Geidžiame gi...* Apaš-talas nurodo priežastį, kodėl jis kalbėjo taip (e. 9), lyg-kad butu skaitytojų tarpe galima buvusi baisi nelaimė, paminėta e. 4—8. Jis trokšta, kad visi lig vie-nam tą patį uolumą, kurs apsireiškė tar-navime (e. 10), parodytu taipogi ir tuose dalykuose, kuriuose jiems dabar grumoją didžiausius pavojus, t. y. kad atsiradę persekiojimuose užlaikytu krikščionišką viltį iki galui, nesvyruodami ir nepasi-

que vestrum eamdem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem: ¹² ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide, et patientia hereditabant promissiones. ¹³ Abraham namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per semetipsum, ¹⁴ dicens: Nisi benedicens benedicam te, et multiplicans multiplicabo te. ¹⁵ Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem. ¹⁶ Homines enim per majorem sui jurant: et omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem, est juramentum. ¹⁷ In quo abundantius volens Deus ostendere

lui, ¹² kad taptumēt nesutingu-siais, bet pasekėjais tų, kurie per tikėjimą ir kantrybę pavel-dės pažadėjimus. ¹³ Nes Dievas duodamas pažadėjimą Abraomui, kadangi neturėjo nieko už save didesnio, per kurį prisiektu, pri-siekė pats per save, ¹⁴ sakyda-mas: ištikrųjų aš laiminte palai-minsiu tave ir dauginte padau-ginsiu tave. ¹⁵ Ir taip kantriai laukdamas jis įgijo, kas buvo žadėta. ¹⁶ Nes žmonės prisiekia per didesnį už save, ir duota patvirtinimui prisieka daro galą kiekvienam jų ginčui. ¹⁷ Todėl Dievas norėdamas apščiaus pa-rodyti pažadėjimo tėvainiams sa-vo nutarimo neatmainingumą,

duodami nuovargini. — (12) *Kad taptumėt...* Iš tų žodžių galima numanyti, kad viltis tų pažadėjimų, kurie buvo Kristaus padaryti, ir pats tikėjimas buvo bent kiek susilpnėję Palestinos krikščionių tarpe. Apaštalas kaipo pasieligimo pavyzdį sta-to jų aktyvaizdon šventuosius S. ir N. Ist., kurie per savo tikėjimą ir drąsą išver-mę prityrimuose jau nusipelė dalyvavi-mą Dievo pažadėjimuose. — *Paveldės...* Vulgatoje busiantis laikas, todėl jos tek-stas nurodo paveldėjimą paskutiniame teis-me. Gr. t. yra dabartinis laikas. — *Pažadėjimus.* laikinius iramžinus. Vieni yra jau išpildyti, kiti gi yra išpildomi Kristuje išda-lies čia ant žemės, tobulai gi danguose. — (13) Apaštalas toliau (13-20. e.) išrodinėja pilniausį tikrumą Dievo padarytų pažadė-jimų. — *Abraomui*, kuriam pirmajam buvo padaryti visi pažadėjimai, pradedant nuo tų, kurie minimi yra 1 Moz. 12, 7, ir neiš-skiriant busiančiojo išganymo. — *Prisiektė pats per save.* Žmonės prisiekia per ką nors didesnį už save, per Dievą. Dievo pažadėjimas yra taip tvirtas, lyg-kad jis būtų patvirtintas prisieka (Ambr.). Kodėl vienok šv. Povilas mini Dievo prisieka, hus pasakytą e. 16—18. — (14) *Sakyda-mas...* Apaštalas mini žodžius, paimtus iš 1 Moz. 22, 17, kurie yra pamatu visų kitų pažadėjimų. — *Laiminte palaimin-siu...* Vulgatoje užlaikytas yra ebraizmas: jei aš laiminte nepalaiminsiu... (tai už nebusiu Jahve. Plg. 3, 11)—(15) *Ir taip...*

Iškilmingas pažadėjimas padarė Abraomą išvermingu tikėjime, ir kada jis tokioju pasirodė, duotas pažadėjimas pradėjo pil-dyties, nes maždaug po dvidešimtpen-kerių metų laukimo jo šeimyna pasidaugi-no, paskui jo ainiai tapo skaitlinga tauta-ir Mesijo laikuose visi tikintys susivienija, į vieną tautą, kurios protėviu tikėjime yra Abraomas (Rym. 4, 16). Taip-pat reikia ir skaitytojams parodyti kantrybę ir nenustoti drąsumo, nes taip ir jie gaus žadėtasias gėrybes. — (16) *Nes žmonės...* Apaštalas grįžta prie pri-siekos, kuria buvo patvirtinti Abraomui padarytieji pažadėjimai, ir visupirma iš-reiškia pasergėjimą, kaip ir kodėl žmo-nės prisiekia. — *Per didesnį už save.* Gr. t.: per didžiausį, t. y. per Dievą. — *Pa-tvirtinimui...* Dalykas abejotinas ir esan-tis ginčo priežastimi per prisieka darosi žmonių akyse tikru. Iš Apaštalo žodžių pasirodo, kad prisieka nėra stačiai užginta, o kaikuriose aplinkybėsenet reikalinga. Todėl žodžiai apie prisieka Mat. 5, 34 ir Jok. 5, 12 nėra visišku jos užgynimu, bet tik per-spėjimu, idant krikščionys taip teisingi būtų savo kalboje, kad gana būtų jiems pasakyti: taip, taip; ne, ne. — (17) *Todėl Dievas...* Pasiremiamas tuo, kad žmonės per prisieka daro savo žodžius neabejoti-nais, ir Dievas patvirtino savo pažadėji-mą prisieka. Nors ir be prisiekos Dievo žodžiai buvo tikriausi, bet per prisieka jis norėjo parodyti labiau jų tikrumą

pollicitationis heredibus immobilitatem consilii sui, intorposuit jussurandum: ¹⁸ ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, ¹⁹ quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, et incendentes usque ad interiora velaminis, ²⁰ ubi praeursor pro nobis introivit Jesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

Caput VII. ¹ Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviavit Abraham regresso a cæde regum, et benedixit ei: ² cui et decimas omnium divisit Abraham: pri-

pidėjo prisieką; ¹⁸ kad per du neatmainingu dalyku, kuriuose negali būti, kad Dievas meluotu, turėtumėm stipriausią paguodą mes, susibėgusieji, idant laikytumėmės suteiktos vilties, ¹⁹ kurią mes turime kaip tikrą ir tvirtą dūšios inkarą ir įeinantįjį į patį vidų už uždangos, ²⁰ kur kaip pirmtakunas įėjo už mus Jėzus, tapęs vyriausiuoju kunigu į amžius pagal Melkizedeko tvarką.

7. Perskyrimas. ¹ Nes tasai Melkizedekas, Salėmo karalius, augščiausiojo Dievo kunigas, pasitikusis Abraomą, kada jis grįžo pergalėjęs karalius, ir jį palaiminusis, ² kuriam taipogi Ab-

žmonėms. Dievas padarė prisieką *pažadėjimo tėvainiams*, t. y. tiems, kurie turėjo paveldėti, kas buvo žadėta apie neatmainingumą jo *nutarimo*, jogei per Abraomą, Mesiją, išganyš visus žmones.—(18) *Kad per du...* Tuodu neatmainingu dalyku yra: iš vienos pusės Dievo pažadėjimas, iš kitos gi prisieka, turėjusi pažadėjimą patvirtinti.—*Kuriuose negali...* Dievas negali būti neistikimas nei savo pažadėjime, nei prisiekoje. Todėl mūsų pasitikėjimas juomi privalo būti tobulas; tai gi suteikia mums didžiausią paguodą, kada mes skubinamės prie Dievo savo reikaluose.—*Vilties laimėti amžiną išganymą.*—(19) *Kurią mes...* Kaip inkaras laiko ant vietos audros metu laivą, kad nebūtų šalin nuneštas, taip viltis, paremta ant Dievo pažadėjimo tikrybės, patvirtintos prisieka, daro tvirtą mūsų dūšią persekiojimų audrose, nes ir tuomet ji randa ramybę Dievuje ir nesiduoda atitraukti nuo tikėjimo.—*Į patį vidų...* Palyginimas pamintas iš S. J. bažnyčios, kurioje buvo dvi uždangės; per vieną buvo įeinama į bažnyčios dalį, šventa vadinamą; iš tos gi dalies per antrą uždangą į švenčiausiąją. Apaštalas turi mintyje už tos antrosios uždangos esančią švenčiausiąją bažnyčios dalį, paveikslą švenčiausios vietos danguje, kame Jėzus Kristus turi sostą šaly Tėvo. Todėl prasmė yra: Mūsų viltis pasiekia patį Dievą, ant kurio ji

remiasi.—(20) *Kur...* Toje eil. Apaštalas grįžta prie pertraukto 5, 11 dalyko ir prirodinėja, kad Kristus tikrai yra kunigas pagal Melkizedeko tvarką.—*Pirmtakunas.* Pirmtakunais, πρόδρομος, vadinosi senobėje kareiviai, einantys kariuomenės priekyje, kuriems buvo pavesta pildyti žvalgų tarnystę.—*Už mus.* Dėlei mūsų išganymo Kristus pirmas įėjo į švenčiausią dangaus vietą; mes gi jį sekime.—*Tapęs...* Nors Kristus jau ant žemės buvo vyriausiuoju kunigu, kada jis išpildė kruviną auką už žmoniją, ir nors jis jau kaip vyriausias kunigas įėjo į dangų, bet su jo išargstinimu į dangų prasideda amžina vyriausioji kunigystė pagal Melkizedeko paveikslą, ir toje prasmėje jis tapo vyriausiuoju kunigu.—(7,1) *Nes tasai...* Apaštalas, norėdamas paaiškinti savo išsireiškimą: *pagal Melkizedeko tvarką*, sako dabar, kuo buvo tasai Melkizedekas.—*Salėmo.* Anot žydų padavimo ir daugumos šv. tėvų aiškinimo taip vadinosi kitados Jeruzalė. Plg. Ps. 76, 3. Taigi išpradžios ji vadinosi Salėm, paskui Jėbus, galop Jeruzalė.—*Augščiausiojo Dievo*, t. y. vieno tikrojo Dievo. Veiz. 1 Moz. 14, 18.—*Pergalėjęs* keturis galingus Rytų karalius, kurie buvo užpuolę Palestinos dalį ir paėmę nelaisvėn Abraomo brolėną, Lotą. Veiz. 1 Moz. 14, 1-18.—(2) *Kuriam...* Apaštalas pažymi, kokiu būdu Melkizedekas buvo Kristaus paveikslas.—

mum quidem qui interpretatur rex justitiæ: deinde autem et rex Salem, quod est, rex pacis, ³ sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

raoŃas atskyrė iš visų dalykų dešimtinę, kurs visupirma, pagal jo vardo išguldymą, yra teisybės karalius, paskui gi Salėmo karalius, tai yra, ramybės karalius, ³ be tėvo, be motinos, be giminės, neturintis nei dienų pradžios, nei gyvenimo galo, padarytas panašiu į Dievo Sunų, pasilieka kunigu į amžius.

b) Prakilnumas kunigystės pagal Melkizedėko tvarką, palygintose su aaroniška.

⁴ Intuemini autem quantus sit hic, cui et decimas dedit de praeceptis Abraham patriarcha. ⁵ Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere a populo

⁴ Išižiurėkite gi, kaip didis yra tasai, kuriam pats patriarchas Abraomas davė dešimtinę iš to, kas buvo geresnio. ⁵ Ir tie iš Levio sunų, kurie priima kunigystę, pagal Įstatymą turi parėdymą

Teisybės karalius. Yra tai vertimas ebraiško vardo „Melkicedeq“.—Salėmo. Daiktavardis „šalom“ reiškia žydų kalboje: ramybė; taigi Salėmo karalius reiškia tą pat, ką ir: karalius darantis ramybę, ramybės karalius. Kaip ramybės ir teisybės karalius Melkizedėkas yra Kristaus paveikslas. Plg. Ps. 71, 3. 7. Jer. 22, 6; 33, 15. 16. Dan. 9, 24 Mik. 5, 5. Mal. 4, 2 ir k.—(3) *Be tėvo...* Šv. Povilas toliaus išvardija kitas aplinkybes, kuriose Melkizedėkas pasirodė Kristaus paveikslu. Pradžios knygoje nėra minima nei Melkizedėko tėvas, nei motina, nei giminė, nieko nėra pasakyta apie jo gyvenimą ir mirtį, lyg-kad Salėmo karalius viso to nebūtų turėjęs; vis tai tuo labiau pažymėtina, kad giminės išvardijimas S. J. turi ypatingą svarbą. Visos nurodytos aplinkybės yra tik labai netobulai tikros iš atžvilgio į Melkizedėką, tikriausias gi yra Dievo Sunuje, kurio paveikslu anasai yra. Kristus kaip žmogus neturi tėvo, kaip Dievas motinos; apie Kristų pasakyta yra, Iz. 53, 8: *Kas apakys jo giminę!* (Auks. Teod.); Mik. 5, 2: *Kurio kilmė yra nuo pradžios nuo amžinasties dienų;* 2 Kar 7, 13: *Ir sutvirtinsiu jo karalystės sostą į amžius.*—*Pasilieka...* Kadangi nėra paminėta Melkizedėko mirtis, todėl jis yra lyg-kad amžinas kunigas, kaip ir Kristus yra vyriausias kunigas į amžius.

4—28. Apaštalas parodydamas Melkizedėko kunigystės prakilnumą visupirma palygina kunigų ypatus. Abraomas davė dešimtinę Melkizedėkui ir jo buvo palaimintas; dešimtinę gi ima ir laimina tik vyresnysis; taigi Melkizedėkas yra vyresnis už Abraomą ir už levitiškus kunigus, davusius per savo tėvą, Abraomą, dešimtinę Melkizedėkui (4—10). Levitiški kunigai kaip priklausantys prie netobulos sandoros turėjo pasiliauti, ir ištikrųjų pasibaigė levitų kunigystė, kadangi mūsų Viespats, kurs nėra iš Levio giminės, jau įstatytas yra vyriausiuoju kunigu; kunigas gi pagal Melkizedėko tvarką iš Dievo pažadėjimo pasilieka amžinai (11—19). Levitiški kunigai buvo įstatyti be prisiekos iš Dievo pusės, melkizedėkiška gi kunigystė su prisieka (20—22). Levitiškų kunigų kaip mirtingų buvo daug, melkizedėkiškas gi tik vienas (23—25). Levitiški kunigai turėjo atnašauti kasdien aukas už save ir už žmones; melkizedėkiškasis gi kaip švenčiausias aukėjo pats save kaip tobulą auką vieną sykį (26—28).

(4) *Išižiurėkite...* Apaštalas išpradžios atkreipia atidę apskritai į Melkizedėko prakilnumą, kuriam pats patriarchas, Abraomas, davė dešimtinę ir tai iš geresniosios dalies grobio, atimto iš priešu.—(5) *Ir tie...* Apaštalas pažymi treją virsenybę Melkizedėko, palyginto su

secundum legem, id est, a fratribus suis: quamquam et ipsi exierint de lumbis Abrahae. ⁶ Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, et hunc, qui habebat repromissiones, benedixit. ⁷ Sine ulla autem contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur. ⁸ Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur, quia vivit. ⁹ Et (ut ita dictum sit) per Abraham, et Levi, qui decimas accepit, decimatus est: ¹⁰ adhuc enim in lumbis patris erat, quan-

imti dešimtinę nuo žmonių, tai yra nuo savo brolių, nors taip pat išėjusių iš Abraomo strėnų; ⁶ tasai gi, kurio giminė nėra tarp anų paskaityta, paėmė dešimtinę nuo Abraomo ir tą, kurs turėjo pažadėjimus, palaimino. ⁷ Be jokio gi prieštaravimo, kas mažesnis yra, tas esti vyresniojo laiminamas. ⁸ Ir čionai, tiesa, ima dešimtinę mirtingi žmonės, tenai gi toks, apie kurį liudijama, jog gyvas yra. ⁹ O (taip sakant) ir Levis, imantis dešimtinę, per Abraomą užmokėjo dešimtinę. ¹⁰ Nes dar tebebuvo quan-

levitiškais kunigais: Levitai ėmė dešimtinę pagal Įstatymą ir tai iš savų brolių, Melkizedėkas paėmė dešimtinę dar pirm Įstatymo ir tai iš paties patriarko, Abraomo, prie kurio giminės jis nepriklausė. Levitiški kunigai, imantys dešimtinę iš savo tautos, buvo mirtingi, tuotarpu kad Melkizedėkas neturėjo įpėdinių. Patį levitai per Abraomą davė dešimtinę Melkizedėkui.— *Turi parėdymą:* iš paties Dievo palėpimo. Plg. 4 Moz. 14, 22—29. Sulig to dieviško parėdymo visi izraelitai mokėjo dešimtinę levitams, tie gi jau nuo savęs mokėjo kunigams; taip kad ištikrųjų kunigai ėmė tik dešimtinės dešimtinę.— (6) *Tasai gi...* Nors Salėmo karalius visai nepriklausė prie levitų, kadangi jis šv. Rašte įvaizdintas yra visai be giminės, jis ėmė dešimtinę iš paties Abraomo. Savininkas atiduodamas dešimtinę išpažindavo, kad visa jo nuosavybė paeina nuo Dievo, ir per dešimtinę visas jo lobis gaudavo religijinį pašventinimą, tuotarpu kad visa, iš ko nebuvo duota dešimtinė, išrodė nepašvesta ir mažiau teisingai valdoma. Todėl duodavo dešimtinę ir iš grobio, kurs ištikrųjų buvo svetima nuosavybė, kad taip iš to grobio padarytu dalyką teisingai sau priklausantį ir tai su Dievo pritarimu. Toki dešimtinę sulig savo vidujinės reikšmės priklausė tikrai Dievui, ir todėl S. J. buvo atnašaujama tiesiog Dievui, visokios nuosavybės suteikėjui; o Dievas ja tarsi apmokėdavo savo tarnus ir atstovus, kunigus ir levitus (3 Moz. 27, 30). Taigi Abraomas, duodamas, Melkizedėkui de-

šimtinę, pripažino jį kunigu ir tikrojo Dievo atstovu.— *Palaimino:* Augščiausiojo Dievo kunigas palaimino Abraomą, kurs rodėsi esąs viršesnis už visokių žmonių palaiminimą, kadangi jis jau buvo gavęs didį pažadėjimą, dariusį jį teokratiškos tautos tėvu ir Mesijo protėviu.— (7) *Be jokio...* Taigi Melkizedėkas, Kristaus paveikslas, yra viršesnis už Abraomą ir levitiškus kunigus, nors ir jų laiminimus Dievas buvo pažadėjęs patvirtinti. Plg. 3 Moz. 6, 27. Tiesa, Abraomas buvo savo šeimynos kunigas, bet Melkizedėkas buvo visų pripažintas Augščiausiojo kunigas.— (8) *Ir čionai:* Įstatyme.— *Mirtingi...* Sėnojoje sandoroje, kurie imdavo dešimtinę, buvo mirtingi žmonės; mirštant Izraelio kunigui, jo tarnystė pereinavo ant kitų; priešingai gi Melkizedėkas, kurs anot šv. Rašto įvaizdintas yra taip, lyg-kad visuomet būtų gyvas, neturi įpėdinių.— (9) *O, taip sakant...* Jei levitai pasirodo viršesniais už savo vientaučius iš to, kad jie turi teisę imti anų dešimtinę, tai kaip gi be palyginimo viršesnis yra Melkizedėkas, kuriam, taip sakant, patį levitai užmokėjo dešimtinę.— (10) *Nes dar...* Levis, kurs ėmė dešimtinę savo ainių ypatoje, kada pats užmokėjo dešimtinę Melkizedėkui, dar tebebuvo viena ypata su Abraomu, ir Abraomas žinojo, kad jis duoda dešimtinę už visą savo ainią, prie kurios priklausė taipogi ir levitai. Bet argi ir Kristus, kurs kilo iš Levio brolio, Judos, giminės, nebuvo taipogi viena ypata su Abraomu, ar ir jis neda-

do obviavit ei Melchisedech. ¹¹ Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech, alium surgere sacerdotem, et non secundum ordinem Aaron dici? ¹² Translatio enim sacerdotio, necesse est ut et legis translatio fiat. ¹³ In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit. ¹⁴ Manifestum est enim quod ex Juda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. ¹⁵ Et amplius adhuc manifestum est: si secundum similitudinem Melchisedech exsurgat alius sacerdos, ¹⁶ qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed se-

tėvo strėnose, kada jį pasitiko Melkizedėkas. ¹¹ Jei tat tobulybė butu įvykusi per levitišką kunigystę (nes tauta po ja budama gavo Įstatymą), kam dar reikėjo, kad kiltu kitoks kunigas pagal Melkizedėko tvarką ir nesivadintu pagal Aaronso tvarką? ¹² Nes persimainius kunigystei, reikia, kad persimainytu ir įstatymas. ¹³ Nes tasai, apie kurį tai yra pasakyta, iš kitos yra giminės, iš kurios nei vienas netarnavo altoriui. ¹⁴ Nes žinoma yra, kad mūsų Viešpats kilo iš Judos; o toje giminėje Mozė nieko nekalbėjo apie kunigus. ¹⁵ Ir dar labiau yra žinoma, jei kilsta kitoks kunigas pagal Melkizedėko panašumą, ¹⁶ kurs padarytas yra ne pagal kuniško parėdymo įstatymą, bet pagal ne-

vė per Abraomą dešimtinės Melkizedėkui? Tikrai ne, nes jis pagimdytas yra iš Judos giminės ne žmonių būdu, bet tik pagal savo švenč. kuną, kurį jis ėmė iš Abraomo ainių, tuotarpu kad jo pradėjimas buvo dieviškas (Aug.).— (11) *Jei tai...* Levitiška kunigystė nebuvo amžina.— *Tobulybė*, τελειωσις, t. y. galėjimas atvesti žmones į tobulybę iš dorinio ir religijinio atžvilgio, arba kitaip sakant padarymas tobulos vienybės tarp Dievo ir žmonijos ar tai čia ant žemės, ar kitame gyvenime.— *Nes tauta...* Tie žodžiai pažymi svarbumą kunigystės žydų teokratijoje. Kuniginiai parėdymai buvo svarbiausiaja Įstatymo dalimi.— *Kam dar...* Dievas nieko nedaro be priežasties; jei jam pamėgo įstatyti naują kunigystę ne pagal Aaronso tvarką, bet, kaip išanksto buvo apskelbęs (reiz. augšč. 5, 6), pagal Melkizedėko būdą, tai dėlto kad pirmoji kunigystė neįstengė įvykdyti visų tikro kunigo pareigų; ji negalėjo atvesti žmonių į tobulybę, todėl ir turėjo pasiliauti ir užleisti vietą kitai tobulėnei.— *Kitoks*: iš kitos giminės, kitokio budo.— (12) *Nes persimainius...* Įstatymas ir kunigystė buvo tarp savęs labai arti surišti. Kunigystė turėjo tarnauti Įstatymui kaipo ramstis, ir atbulai, kunigystė buvo paremta

ant Įstatymo, kaip ant savo pamato. Jei tat buvo Dievo įstatytas kunigas pagal Melkizedėko būdą, per kurį išraėlity santikiai su Dievu darėsi tobulais, turėjo taipogi įvykti ir įstatymo permaina; taigi per Kristų buvo prašalinta levitiška kunigystė draug su Įstatymu.— (13) *Nes tasai*, apie kurį pasakyti yra Psalmės 109, 4 žodžiai. Šv. Povilas pradeda prirodinėti (13—19), kad nauja kunigystė nėra pagal Aaronso būdą, ir joguei dėlto senoji kunigystė ir Mozės Įstatymas yra prašalinti. Pirmas priparodymas, eil. 13. 14, imamas iš Jėzaus Kristaus kilmės, antras, eil. 15—17, iš šv. Rašto liudijimo: galop 18. 19 eil. Apaštalas stačiai sako, kad Sinajaus Įstatymas tapo panaikintas draug su levitiška kunigyste, dėlto kad vienas ir kita buvo netobula.— *Tai pasakyta*: joguei kilis naujas kunigas pagal Melkizedėko tvarką.— *Iš kitos*: ne iš Levio giminės.— *Netarnavo...* Nepildė kunigų pareigų.— (14) *Nes žinoma*. Neabejotinas buvo ir visiems žinomas dalykas, kad Jėzus Kristus, vyriausias kunigas Naujos Sendoros, užgimė ne iš Levio, bet Judos giminės. Plg. Mat. 1, 1.. Luk. 3. 33 ir k.— (16) *Kurs padarytas yra*— kunigu. Kristus kaipo kunigas nėra ke-no nors įpėdinis, ir po savęs jis nepali-

cundum virtutem vitæ insolubilis. ¹⁷ Contestatur enim: Quoniam tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. ¹⁸ Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, et inutilitatem: ¹⁹ nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum. ²⁰ Et quantum est non sine jurejurando (alii quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt, ²¹ hic autem cum jurejurando per eum, qui dixit ad illum: Juravit Dominus, et non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum); ²² in tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus. ²³ Et alii quidem plures facti

siliaujančio gyvenimo galybę; ¹⁷ nes yra liudijama: Tu esi kunigas į amžius pagal Melkizedeko tvarką. ¹⁸ Ir taip įvyksta pirmojo parėdymo atmetimas dėlei jo silpnybės ir nenaudingumo. ¹⁹ Nes įstatymas niekone atvedė į tobulybę, darosi gi įvedimas geresnės vilties, per kurią mes artinamės į Dievą. ²⁰ Ir kaip ne be prisieikos (nes kiti tapo kunigais be prisieikos, ²¹ tasai gi su prisieika per tą, kurs jam tarė: Viešpats prisiekė ir jis nesigailės, Tu esi kunigas į amžius), ²² taip tuo geresnės sandoros užtikrintoju tapo Jėzus. ²³ Ir anų daug tapo kunigais, nes mirtis neleidė jiems pasilikti; ²⁴ tasai gi, kadangi pasilieka amžinai, tu-

ko įpėdinio; jis yra vyriausis kunigas iš Dievo galybės, suteikiančios jam amžiną gyvenimą, taip kad nėra vietos kokiam nors įpėdiniui.— (17) *Nes liudijama yra*: Ps. 109. Apaštalas dar syki atkartoja tuos šv. Rašto žodžius, kad primintu kaip visišką Jėzaus Kristaus kunigystės amžinumą, taip ir jos ypatingą budą. Kadangi tat Jėzus Kristus yra įstatytas vyriausiuoju kunigu į amžius, todėl levitiška kunigystė, negavusi to privalumo, turėjo užleisti vietą tobulesniajai.— (18) *Ir taip...* S. Įstatymas nebuvo visiškai nenaudingas, nes jis buvo vadovu į Kristų (Gal. 3, 24). Jis buvo silpnas; davė, tiesa, parėdymus, bet nepadėjo jų išpildyti, nes negalėjo suteikti malonės; atsiradus naujai kunigystei ir naujam įstatymui tapo visiškai nenaudingas.— (19) *Nes Įstatymas...* Plg. augšč. e. 11.—*Darosi gi...* Yra tai užbaiga sakinio, pradėto 18. e. Kristus ištikrųjų suteikė, kas S. Įstatyme buvo tikta kaip šešėlis, suderinimą ir suvienijimą su Dievu.— *Per kurią...* Tiktai tuomet žmogus gali artintis Dievop, kada jis yra tikras, jog jam kaltybė yra jau dovanota.— (20) *Ir kaip...* Apaštalas ima priparodymą, jogei Kristaus kunigystė niekuomet nepasiliaus, iš Dievo prisieikos, kuria buvo patvirtintas apreiškimas apie suteikimą naujos kunigystės Mesijui. Sakinio, pradėto toje eil., užbaiga yra 22. e.— *Nes kiti*. Gr. t.: anie, t. y. levitiški kunigai.— *Be pri-*

sieikos, todėl turi mažesnę vertybę už Jėzų Kristų, mūsų kunigą.— (21) *Per tą*. Per patį Dievą.— *Nesigailės*. Yra tai antropomorfizmas, arba kalbėjimas apie Dievą žmonių budu, išreiškiantis Dievo nutarimo neatmainingumą. Plg. Prad. 6, 6... 1 Karal. 15, 10 ir k. Po žodžio: *amžius*, gr. t. dar yra pridėta: pagal Melkizedeko tvarką.— (22) *Geresnės sandoros*. Ta geresnįsą sandora yra N. Įstatymas palygintas su Senuoju. Geresnė ji yra dėl to, kad gali suteikti tobulą nusidėjimų atleidimą ir amžinąją laimę, ko negalėjo padaryti S. Į.— *Užtikrintoju*. Plg. žem. 8, 6. Jėzus yra tarpininkas tarp Dievo ir žmonių ne tik sandoros išpildyme, bet taipogi ir jos padaryme. Tas Išganytojo vardas apima visą jo veikimą ant žemės, kame jis užmanytąją sandorą apskelbė, kvietė žmones joje dalyvauti ir per savo mirtį padarė jai tikrą pamatą. Prie tos tarpininkystės ant žemės prisideda dangiškoji, kurios tikslu yra sandoros išpildymas. Kaip vyriausis kunigas danguje Kristus yra taipogi sandoros neatmainingumo ir amžinumo užtikrintojas, laidas.— (23) *Ir anų...* Priparodomas Kristaus kunigystės amžinumas.— *Daug tapo...* Ne tik S. Į. kunigų skaitlius buvo didelis, bet budami mirtingi jie nuolat buvo užvaduojami savo vaikais.— *Pasilikti*— pildanciais kunigų tarnystę.— (24) *O tasai*. Budamas amžinas, kaip Dievo Sunus, Jėzus Kristus turi amžiną

sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere: ²⁴ hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium ²⁵ Unde et salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis. ²⁶ Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior cælis factus: ²⁷ qui non habet necessitatem quotidie. quemadmodum sacerdotes, prius pro suis

ri nesiliaujančią kunigystę. ²⁵ Todēl jis ir gali išgēlbēti visiems laikams prisiartinančius per jį Dievop, budamas visuomet gyvas, kad mus užtartu. ²⁶ Nes priderėjo, kad toks mums butu vyriausis kunigas, šventas, nekaltas, nesuteptas, atskirtas nuo nusidėjėlių ir augštesniu tapusis už dangų, ²⁷ neturintis reikalo kasdien kaip kunigai atnašauti aukas pirma už savus nusidėjimus, paskui už žmonių; nes tai jis padarė, vieną kartą už visus pats save aukodamas.

kunigystę; jis neturi nei užvadotojo, nei įpėdinio. Neturi Kristus įpėdinio kunigystėje, nes N. J. kunigai yra tik jo tarnai ir vietininkai, per kurių rankas jis pats save atnašauja, budamas draug ir auka ir pirmasis aukotojas. Jo auka, kurios atnašininu yra šv. mišios, turi amžinai pasiliekančią galę padaryti laimingais visus besitariančius Dievop.— (25) *Išgēlbėti*—nuo amžinos prapulties.— *Visiems laikams*. Gr. t. εἰς τὸ παντελές, pilnai.— *Per jį*—besitariančius Dievop tuo keliu, kurį mums atidarė mūsų vyriausis kunigas. Plg. e. 19; 10, 19 ir k.—*Užtartu*. Gr. ζῆντες turi visų pirma prasme: sutikti ką nors; paskui gi: prašyti sutiktąjį ypatako nors. Kristus užtaria tuos, kurie per jį artinasi Dievop, perstatydamas Tėvni savo švenč. žmogystę, kurią jis už mus priėmė ir kurioje jis atnašavo kruviną auką ant kryžiaus, priegtam išreikšdamas savo širdies troškinį matyti mus išganytus (Tom).— (26) *Nes priderėjo*... Toliaus eina gražus aprašymas, parodantis mūsų vyriausį kunigą danguje su visomis jo tobulybės. Tris epitetai, *šventas, nekaltas, nesuteptas* aprašo Kristų kunigą kaipo šventą sąvyje, kaipo liuosą nuo visokios piktybės ir nuodėmės ir kaipo nesuteptą, neveizdintį jį jo santikius su sugedusiu ir į pagėdimą vedančiu pasauliu.— *Atskirtas*... ir *tapęs*... Tiedvi žymi paaiškina, kas buvo su mūsų vyriausiuoju kunigu po jo mirties. Visame mirtingame gyvenime jis buvo vidujiniu būdu atskirtas nuo nusidėjėlių savo gyvenimo šventumu; tas atskyrimas pasidarė nesiliaujančiu ir iš atžvilgio į vietą, jis buvo paimtas į dangų savo užžengi-

mo dienoje.— (27) *Neturintis*... *kaip kunigai*. Gr. t. vietoje to paskutinio žodžio yra: ἀπύρετοι, vyriausieji kunigai. Taigi, Jėzus palyginamas yra ne su visais žydų kunigais, bet tik su vyriausiais. Iš kitos gi pusės žinoma yra, kad vyriausis žydų kunigas įdavo į švenč. bažnyčios vietą tik vieną sykį į metus (veiz. žem. 9, 7. 25), idant atnašauti aukas už save ir už žmones. Iš to gi išeina, kad žodis: *kasdien*, aptaria tik vyriausiojo naujos sendoros kunigo veikimą. Tas veikimas yra kasdieninis, nuolatinis. Jei mūsų vyriausis kunigas nebūtų tobulai šventas, jis vertam išpildymui savo pareigų turėtų kasdien apkuopti save ganadarančioms aukomis, kaip darė vyriausieji žydų kunigai vieną kartą į metus. Bet jis yra šventas ir tokio reikalo neturi. Vyriausieji žydų kunigai aukojo visų pirma už save, nes jiems, esant patiems suteptais, ne valia buvo artinties Dievop; aukojo už tautą, nes jiems ne valia buvo užtarti prieš Dievą už nusidėjimais suteptus žmones. Žodžiai: *vieną kartą už visus*, gali būti sujungti tik su žodžiais: *už žmones*. nes Kristus pats neturėjo jokio nusidėjimo. Iš to, kas čia pasakyta, negalima išvesti, būk šv. mišių auka yra nereikalinga, nes Apaštalas čionai kaip ir žemiaus (9, 12. 26; 10, 14) kalba apie auką pilnai atperkančią žmones, kuria tikrai buvo tik kryžiaus auka. Šv. mišių aukos užduotimi nėra įgyti naujus nuopelnus ir suteikti naują atlyginimą, bet tik pritaikyti galę ir nuopelnus kryžiaus aukos, iš kurios ji ima visą savo veiksmingumą. Taigi mišių auka nėra koki atskira auka nuo kryžiaus aukos,

delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo. ²⁸ Lex enim homines constituit sacerdotibus infirmitatem habentes: sermo autem jurisjurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

Caput VIII. ¹ Capitulum autem super ea, quæ dicuntur: Tale habemus pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cœlis, ² sanctorum minister, et tabernaculi veri, quod fixit Dominus, et non homo. ³ Omnis enim pontifex ad offerendum munera, et hostias consti-

²⁸ Nes Įstatymas įstato kunigaigais žmones turinčius silpnybę: prisiekos gi žodis, vėlesnis už Įstatymą, Sunų tobulą į amžius.

8. Perskyrimas. ¹ Svarbiausis dalykas to, ką mes sakome. Mes turime tokių vyriausių kunigą, kursai sėdosi po dešinės didenybės sosto danguose, ² kaip tarnas šventyklos ir tikrosios šėtros, kurią įsteigė Viešpats, o ne žmogus. ³ Nes kiekvienas vyriausis kunigas įsta-

bet yra viena ir ta pati, nes yra jos įvaizdinimas ir atnaujinimas. Kadangi tai kaip kruvinoje taip ir nekruvinoje aukoje yra ta pati auka ir ta pati pirmoji atnašaujanti ypata, tai skirtumas yra tik įvaizdinimo būde, būtent tame, kad auka ant kryžiaus kruvinu būdu, auka šv. mišiose nekruviniu būdu atnašaujama (Trid. s. 22. c. 1. De miss. sacr.).— (28) *Nes*.. Nurodyta yra priežastis, kodėl žydų kunigai privalo visų pirma aukoti už save.— *Prisieikos žodis*. Veiz. eil. 21. Kadangi tas žodis buvo ištartas jau po Įstatymo atsiradimo, todėl jis prashalino Įstatymo kunigystę (e. 18). Patėmytinus yra priešingybės (kontrastai): S. Į. kunigas be prisiekos, Kristus tapęs kunigu su prisieka; pirmas tapo kunigu draug su Įstatymu, Kristus po Įstatymo kaip jo išbulintojas. S. Į. vyr. kunigai buvo žmonės, Levio ir Aarono ainiai, taigi Dievo tarnai, Kristus Dievo ūnus. Anų buvo daug, jie ėjo vieni po kitų, Kristus yra vienas; anie nusidėjėliai, Kristus švenčiausis; anie mirtingi, Viešpats amžinas (Auk.).

8, 1—9, 14. Toliaus Apaštalas palygina levitiškų kunigų ir Melkizedeko pareigas. Kunigiškų Kristaus pareigų prakilnumas pasirodo iš tobulumo šėtros, kurioje aukoja savo atnašą; nes danguje sėdėdamas po Dievo dešinės Kristus yra tarnas tikrosios šėtros, paties Dievo pastatytos, kurios tik šešėlis ir paveikslas buvo izraėlietiškoji šėtra (1—5); toliaus prakilnumas pasirodo iš tobulumo sandoros, kuriai priklauso; nes ta sandora yra nauja, gavusi didesnius pažadėjimus ir

anot Jeremijo tobulesnė už senąją (6—13). Prakilnumas dar pasirodo iš pareigų veiksmingumo. Nestigo, tiesa, ir izraėličių šėtrai gražių ir šventų apeigų (9, 1—7), bet jos neturėjo veiksmingumo ir rodė, kad dar nėra žmonėms liuosos priėjimo Dievop (8—10); Kristus gi tobulesnis vyriausis kunigas tobulesnėje šėtroje atnašą taipogi tobulesnę auką, būtent, savo kraują, kurs padaro ne tik išviršinį apkuopimą, kaip senosios aukos, bet vidulinį (11—14).

(1) *Svarbiausis dalykas*... Gr. ž. Καρζζαυον reiškia turinį, o taipogi svarbiausį dalyką. Toje paskutinėje prasmėje jis regimai čionai yra pavartotas, kadangi Apaštalas paduoda ne savo mokslo turinį, bet nurodo svarbiausią mintį, kurią nori išreikšti. Tuo svarbiausiuoju dalyku yra: *Mes turime*...—(2) *Kaip*... Kristus pildo šventą tarnystę dangiškoje šventykloje. Gr. ζ., τῶν ἱγῶν ir lot., sanctorum, yra neįjokios gimės ir pavartoti yra pavadinimui šventos vietos (lot. sanctuarii). Dangiška šventykla yra tikroji šėtra, kurioje Dievas gyvena; jos gi išvaizda, šešėlis buvo Mozės padirbtoji šėtra.—*Kurią įsteigė*... Tais žodžiais Apaštalas pažymi ypatingą prakilnumą vietos, kurioje Kristaus tarnavimas yra pildomas.—(3) *Nes kiekvienas*... Vyriausis kunigas įstatytas yra ne be reikalo ir ne be tikslo, bet kad atnašauti Dievui aukas; iš to gi išeina, kad jis iš vienos pusės turi turėti kokią nors atnašą, iš kitos gi vietą, kamie pildytu aukotojo pareigas.—*Kad ir tasdi*... Lygiai taip-pat yra ir su mūsų vyriausiu

tuitur: unde necesse est et hunc habere aliquid, quod offerat: ⁴ si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem muneris, ⁵ qui exemplari, et umbræ deserviant cœlestium. Sicut responsum est Moysi, cum consummaret tabernaculum: Vide, (inquit) omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. ⁶ Nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto et melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est. ⁷ Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur. ⁸ Vituperans enim eos dicit: Ecce dies venient, dicit Dominus: et consummabo super domum Israel, et super domum Juda testamentum novum, ⁹ non secundum testamentum, quod feci patribus eorum in die,

tomas yra, kad atnašautu dovanas ir aukas; todėl reikia, kad ir tasai turėtų ką nors, ką atnašautu. ⁴ Jei tat jis būtų ant žemės, jis nebūtų nei kunigu; nes yra, kurie atnašauja dovanas pagal Įstatymą, ⁵ tie, kurie tarnauja paveikslui ir šešėliui dangiškųjų dalykų; kaip buvo atsakyta Mozei, kada jis turėjo pastatyti šėtra: Veizdėk. (tarė), visa padaryk pagal pavyzdį tau ant kalno parodytajį. ⁶ Dabar gi jam teko tuo geresnė tarnystė, kuo geresnės sandoros jis yra tarpininkas, paremtos ant geresnių pažadėjimų. ⁷ Nes jei ana pirmoji sandora būtų buvusi be papeikimo, juk nebūtų buvę jieškota vietos antrajai. ⁸ Nes juos peikdamas jis sako: Štai ateis dienos, sako Viešpats, ir padarysiu su Izraelio namais ir su Judos namais naują sandorą; ⁹ ne pa-

kunigu Jėzumi Kristumi. — (4) *Jei tat...* Jei Jėzus Kristus būtų pasilikęs ant žemės, o ne užžengęs į dangų, jis net negalėtų būti kunigu, tuo gi mažiau vyriausiuoju kunigu, o tai dėlto kad ant žemės jau buvo Dievo įstatyti kunigai, priegtam jis buvo gimęs ne iš Levio giminės. Plg. 7, 14. — (5) *Tie, kurie...* Levitiški kunigai ir šėtra buvo paveikslas visai dangiškos kunigystės Jėzaus Kristaus; buvo šešėlis busiančiųjų tikrų dalykų. — *Buvo atsakyta...* Mozė buvo pamokytas per apreiškimą apie šėtra, kurią turėjo pastatyti. — *Veizdėk.* Plg. 2 Moz. 25, 40 pagal LXX. — (6) *Dabar gi...* Kristaus, pildančio kunigo pareigas Dievo šventykloje, tarnystė yra prakiliesnė, negu levitiškųjų kunigų; todėl yra tai nauja tarnystė, ir senoji turi pasiliauti. — *Kuo geresnė...* Abiejų kunigybių vertybė pasirodo iš abiejų sandorų palyginimo. Kristaus kunigystė tiek yra viršesnė už levitiškųjų kunigų, kiek viršesnė yra naujoji sandora už senąją. Veiz. 7, 22. — *Tarpininku.* Jėzus iš atžvilgio į naująjį Įstatymą buvo tuo, kuo Mozė senajam. Plg. Gal. 3, 19. — *Geresnių pažadėjimų.* Naujoji san-

dora viršesnė yra už Sinajaus. Dievas, padarydamas su žydais sandorą, buvo suteikęs gausius pažadėjimus, bet jie negali susilyginti su tais, kuriuos gavo krikščionys, nes anie buvo laikiniai, kaip bus pasakyta sek. eil. — (7) *Nes jei ana...* Tarp Dievo ir žmonių teguli būtų tik viena sandora. Jei pirmoji būtų buvusi be jokių ydų, taip kad būtų tobulai galėjusi pasiekti savo tikslą, Dievas nebūtų panaikinęs tos tobulos įstaigos. Bet ji nebuvo tobula. Veiz. augš. 7, 11. 19. — (8) *Nes juos...* Dievo papeikimas nepaliečia stačiai Įstatymo, bet izraėltus, kurie jį negera išpildė. — *Jis sako per Jerem. 31, 31-34.* — *Su Izraelio...* Dešimts giminių, iš kurių susideda Izraelio namai, ir dvi gimini, kuriedvi vadinasi Judos namais, paminėtos yra atskirai. Abudu vardu dabar priklauso Dievo Bažnyčiai, kuri teisingiausiai vadinasi Dievo tauta, negu kitados žydai. Anot šv. Augustino, Bažnyčia gali vadintis Juda, kadangi jėn įėjo atversti žydai, Izraeliui dėlei atverstųjų pagodių; nes Juda užlaikė lig galui tikrą Dievo garbinimą, tuotarpu kad izraėlitai įpuolė stabmeldystėn. — (9) *Ne pagal...*

qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de terra Ægypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: et ego neglexi eos, dicit Dominus: ¹⁰ quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, et in corde eorum superscribam eas: et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum: ¹¹ et non docebit unusquisque proximum suum, et unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me a minore usque ad majorem eorum: ¹² quia propitius ero iniquitatibus eorum, et peccatorum eorum jam non memorabor. ¹³ Dicendo autem novum: veteravit prius. Quod autem antiquatur, et senescit, prope interitum est.

gal sandorą, kurią aš padariau su jų tėvais dienoje, kurioje paėmiau juos už rankos, kad juos išvesčiau iš Egipto žemės; nes jie nepasilikio mano sandoroje; ir aš juos apleidžiau. sako Viešpats. ¹⁰ Nes ta yra sandora, kurią aš padarysiu po anų dienų su Izraelio namais, sako Viešpats: Aš duosiu savo įstatų į jų mintis ir užrašysiu juos jų širdyje; ir busiu jų Dievas, o jie bus mano tauta. ¹¹ Ir neivienas nebemokys savo artimo ir savo brolio, sakydamas: Pažink Viešpatį; nes visi jų tarpe bus mane pažinę nuo mažiausio iki didžiausio; ¹² nes aš dovanosiu jų kaltybes ir jau nebeatsiminsiu jų nusidėjimų. ¹³ Sakydamas gi: naują sandorą, jis paskaitė pirmąją pasenėjusia. Kas gi sensta ir darosi palaikiu, yra arti pražuvimo.

Naujoji sandora čionai aprašyta yra negatyvišku būdu.—(10) *Nes ta yra...* Pozityviškas naujosios sandoros aprašymas. Ji yra visų pirma visai dvasiška.—*Po anų dienų.* Kada praeis Dievo paskirtas, nors žmonėms nežinomas, laikas.—*Aš duosiu...* Senosios sandoros įstatymas buvo išviršinys, parašytas ant akmeninių plokščių, kurs kietai ir šaltai sutikdavo žmogų ir jam sakydavo, kas reikia daryti, ko vengti, bet neduodavo galės paliepiamams išpildyti. Ji buvo tarsi objektinė sąžinė, visuomet žadinanti prisijautimą, jog žmogus yra kaltas nuodėmių, bet negalinti tos nuodėmių kaltybės panaikinti. Priešingai, naujosios sandoros įstatymas turi būti įrašytas į širdį; taigi, jis yra vidujinis; paremtas ant meilės jis suteikia pasiryžimą ir galę išpildyti savo reikalavimus. Plg. taipogi Ez. 11, 19; 36, 26.—*Ir busiu jų Dievas...* Naujojoje sandoroje sugrąžinami yra teisingi santikiai tarp Dievo ir žmonių, ir Dievo karalystė įvyksta ištikrųjų.—(11) *Ir neivienas...* Santikiai tarp Dievo ir žmonių naujoje sandoroje taip bus artimi, jog nebebus reikalingi tarpininkai. Plg. Iz. 11, 9; 52, 13. Joël. 3, 12.—*Pažink Viešpatį.* Tie

žodžiai nurodo vidutinę malonę, be kurios žmogus yra nieku. S. Įst. neturėjo pažadėjimo malonės ir tik šiek tiek dalyvavo N. S. malonėje; jis turėjo tik išviršinį mokymą pranasų ir kitų. Kitaip yra su Bažnyčia. Ji turi vidutinę malonę ir iš viršinį mokymą. Joje, pašventinant per Dievo Dvasią dušią, suteikiamas yra aiškus pažinimas dieviško įstatymo. Apie išviršinio mokymo reikalingumą ir jo būdą Apaštalas kalba kitur. Plg. Gal. 1, 8. 9. Efz. 4, 11—14, ypač gi 1 ir 2 Tim. Tit.—(12) *Aš dovanosiu...* Naujoji sandora buvo ypač didžios mielaširdystės sandora. Nusidėjimų atleidimas yra pirmoji sąlyga tikro ir tobulo susivienijimo su Dievu.—(13) *Sakydamas...* Apaštalas daro išvedimą iš to, kas augsčiau pasakyta. Naujoji sandora visai prašalins senąją. Pirmoji išvedimo dalis: Dievas apskelbdamas, jog bus nauja sandora (plg. e. 8), tarsi padarė seną pirmą buvusiąją, įstatytą ant Sinajaus. Antra išvedimo dalis: *Kas gi sensta...* Kas pradeda senti, tai dorosi vis senesniu ir artinasi prie savo galo, pražuvimo; todėl tai ir turėjo S. Į. susilaukti savo galo.

Caput IX. ¹ Habuit quidem et prius, justificationes culturæ, et Sanctum sæculare. ² Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, et mensa, et propositio panum, quæ dicitur Sancta. ³ Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum: ⁴ aureum habens thuribulum, et arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, et virga Aaron, quæ fronderat, et tabulæ testamenti, ⁵

9. Perskyrimas. ¹ Turėjo, tiesa, ir pirmoji sandora parėdymus apie tarnaviną Dievui ir žemišką šventyklą. ² Nes buvo padaryta šėtra, kurios pirmoje dalyje buvo žibintuvai, ir stalas, ir padėtinės duonos, ir ta dalis vadinosi šventoji. ³ Už uždangos gi antra šėtra, kuri vadinasi švenčiausioji, ⁴ turinti auksinį smilkytuvą, ir iš visų pusių auksu apvilktą sandoros skrynę, kurioje buvo auksinė dėžė su manna, ir Aarono lazda, išleidusi auglius,

(9, 1) *Turėjo...* Kaip naujoji sandora turi dangišką šventyklą, taip turėjo senoji žemišką.—*Parėdymus...* Mozė, pamokytas Dievo apreiškime, buvo apgarsinęs ritualą, kurio visos smulkmenos buvo šventos, kadangi jomis turėjo būti pagarbintas Dievas.—(2) *Nes buvo...* Apaštalas aprašo Mozės padirbtą šėtrą. Ta šėtra buvo pailgas keturkampis, 30 uolakių ilgio, 10 uolakių pločio ir 10 aukštumo. Viduje ji buvo padalinta kabančia uždanga į dvi dalis, taip kad kiekviena dalis galėjo vadintis atskira šėtra. Pirmą dalis, šventoji, turėjo 30 uolakių ilgio, antrą gi, švenčiausioji, 10. Dievo karalystės išsiplėtimas ant žemės buvo simboliškai įvaizduotas šėtra. Kiemas arba šventorius aplink šėtrą, į kurį įeidavo visi izraelitai be skirtumo, buvo paveikslas žmonijos apskritai; šventoji dalis, kurioje įeidavo tik kunigai, žmonių atstovai, buvo simbolis Izraelio, išrinktosios kunigiškos tautos; galop švenčiausioji dalis, kurioje pats Dievas tarsi sostą turėjo ant sandoros skrynės, buvo paveikslas N. J. Bažnyčios, kurioje Dievas ištikrųjų gyvena Kristuje tarp žmonių, kurioje dangus, Dievo karalystė, tikrai nužengė į žemę, ir priėjimas į tą karalystę atviras yra visiems per tikėjimą. Todėl pusiau perplyšo švenčiausiosios dalies uždanga, Viešpačiui mirštant ant kryžiaus. Tą tipišką prasmę nurodo pats šv. Povilas žem. 8. eil. Symbolinei šėtros dalių prasmei atsako taipogi dalykai, joje buvusieji. Šventoje dalyje trys buvo dalykai, kurių Apaštalas tik du čionai išvardija: didelė auksinė gabija, t. y. žibintuvus su septyniomis šakomis (Vulgatos daugskait-

lis išreiškia septynias gabijos šakas), kuriame visuomet žibėjo tyriausi alyva ir buvo paveikslas tikrojo Dievo pažinimo; tas pažinimas turėjo viešpatuoti Izraelyje, ir juo išrinktoji tauta turėjo šviesti visoms tautoms. Septynios šakos buvo šventa sandoros skaitlinė. Antras dalykas buvo stalas su dvylika ant jo patalpintų dviejose eiliose taip vadinamų padėtinių duonų (2 Kron. 13, 11). Tos duonos buvo simboliu nuolatinės aukos, kurią Izraelis turėjo atnašauti Dievui. Skaitlinė 12 turėjo pažymėti dvyliką Izraelio giminių. Trečiasis dalykas buvo auksinis smilkymo altorius, kurs su savo kvepinčiais smilkylais buvo simboliu išrinktosios tautos maldų ir Dievo prielankumo. Bet smilkymo altoriaus Apaštalas šitoje eil. nemini.—(4) *Auksinį smilkytuvą*, Gr. ἄμιαματῆριον vartojamas yra smilkytuvo (thuribulum) prasmėje; bet pas žydų rašytojus Filoną ir Fl. Juozapą, jis reiškia smilkymo altorių; taipogi Italė turi šitoje vietoje: aureum habens altare. Tasai gi smilkymo altorius buvo vienas svarbiausių dalykų šėtroje. Todėl vargu tikėti, kad šv. Povilas jį butu apleidęs neminėdamas. Iš kitos vėl pusės šv. Knygos niekur nemini auksinio smilkytuvo, laikomo švenčiausioje šėtros dalyje. Tiesa, smilkymo altorius stovėjo ne už uždangos, bet šventoje šėtros dalyje tik prie pačios uždangos ir turėjo artimiausį sąryšį su švenčiausiąja dalimi. Todėl gr. žodžiu ἄμιαματῆριον greičiausiai šv. Povilas ir pavadino čionai ne smilkytuvą, bet smilkymo altorių; žodžiai gi: *turinti...* nereikia imti per daug griežtoje prasmėje.—*Sandoros skrynę*. Ji buvo padirbta iš tikrosios aka-

superque eam erant Cherubim gloriae obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modo dicendum per singula. ⁶ His vero ita compositis: in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes: ⁷ in secundo autem semel in anno solus pontifex non sine sanguine, quem offert pro sua, et populi ignorantia: ⁸ hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatum esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum. ⁹ Quæ parabola est temporis instantis: juxta quam munera, et

ir sendoros plokštės; ⁵ o ant jos buvo kerubimai šlovės, apsiaučiantis permaldavimo vietą; apie tuos daiktus vienok dabar nėra reikalo kalbėti atskirai. ⁶ Taigi taip dalykams surėdytiems esant, į pirmąją šėtros dalį įeidavo visuomet kunigai, kada jie pildė aukojimo tarnystę; ⁷ į antrąją gi vieną kartą į metus vienas vyriausias kunigas ne be kraujo, kurį jis aukoją už savo ir už tautos nežinią. ⁸ Taip šventoji Dvasia nurodo, jog kelias į šventyklą dar nėra atviras, tebestovint pirmajai šėtrai. ⁹ Tai yra dabartinio lai-

cijos (*šittim*) medžio, 2½ uolakių ilga, 1½ uolak. plati ir augsta. Iš visų pusių ji buvo apvilta auksu. Skrynė buvo pridengta iš aukso padirtu viršu (*kapporet*), ant kurio abiejų galų buvo pastatyti du aukšiniu kerubimu su veidais kiti į kitą atkreiptais. Auksinis skrynės viršas, vadinamas dažniausiai permaldavimo vieta (propitiatorium), turėjo huti sostu Jahvei, Izraelio karaliui. Skrynėn buvo įdėta dešimtis Dievo prisakymų, kurie buvo pamatu visų kitų apreiškimų ir parėdymų ir tarsi padarytos tarp Dievo ir Izraelio sendoros sankalba.— *Dežė su manna*. Plg. 2 Moz. 16. 32... Manna turėjo priminti stebuklingą penėjimą žydų tyruose ir buvo simboliu, jog Dievas visuomet duoda peną savo tautai, o taipogi paveikslu tikros dangiškos mannos, kurią N. I. Dievas turėjo duoti saviesiems. Pražydusi *Aarono lazda* (4 Moz. 17) buvo simboliu aaroniškos kunigystės ir paveikslu visuomet žydincios N. I. Kristaus kunigystės.— (5) *Kerubimai*. Plg. Ez. 10, 3. 3. Moz. 16, 2. Jie vadinasi kerubimais *šlovės*, dėlto kad šviesus debesis, per kurį Jahve apreiškėdavo savo pribuvimą, nusileisdavo ant jų.— *Apsiaučiantis*. Kerubimai ištiestais sparnais buvo apsiautę permaldavimo vietą. Ta vieta ebraiškai vadinasi *kapporet*, t. y. viršas, operculum, bet gr. LXX vertimas visur yra ἀσπτήριον permaldavimo auka, permaldavimas, lot. vert. propitiatorium, o tai dėlto kad permaldavimo dienoje (dies Expiationis) skrynės viršas (*kapporet*) buvo apšlakstomas aukų krauju, kad gavus tautai nuodėmių atleidimą.

Plg. Lev. 16, 14.— *Apie tuos daiktus*. Platesnis aprašymas minėtųjų dalykų ir jų mystiškos prasmės išdėstymas nuvestu Apaštala pertoli nuo aiškinamojo dalyko, todėl jis nekalbės apie juos daugiau.— (6) *Įeidavo*. Gr. t. dabartinis laikas: įeina.— *Visuomet*: tiek kartų kiek reikalavo šventos apeigos, t. y. kelis sykius į dieną.— *Aukojimo tarnystę*. Gr. t. nėra čionai minimos aukos, nes joki tikra auka nebuvo atnašaujama šventoje šėtros dalyje; todėl čia kalbama apie Dievo tarnystės apeigas apskritai. Taip ta - tik kunigai turėjo teisę įeiti į pirmąją šėtros dalį; tos teisės neturėjo net levitai.— (7) *Į antrąją gi...* Įėjimas į švenciausiąją dalį buvo dar labiau apribotas; nes tik vienas vyriausias kunigas ir tik vieną sykį į metus galėjo į jį įeiti Permaldavimo dienoje.— *Už savo ir...* Gr. t.: už save ir...— *Nežinią*, už nusidėjimus per nežinojimą padarytus, o ne iš piktybės.— (8) Tos eil. žodis: šventykla, anot tikriausio aiškinimo, nereikia žydų šėtros, bet dangiškąją šventyklą, minėtą augš. 8, 2. Kolei tebestovėjo šėtra, paskui gi uždavusi šėtrą žydų bažnyčia, dangiškoji šventykla buvo uždaryta, ir niekas negalėjo į ją įeiti. Pirmas įėjo per savo kraują Jėzus Kristus.— (9) *Dabartinio laiko*. Gr. t.: Dabartiniam laikui,—kurį reikia atskirti nuo busiančiojo (5, 5), nuo Mesijo laiko. Kada šv. Povilas rašė tuos žodžius, Kristaus laikas jau buvo prasi-dėjęs, bet pirmbuvusis periodas dar nebuvo visai užsibaigęs; užsibaigė gi pilnai su Jeruzalės bažnyčios išgriovimu.— *Su-*

hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem, solummodo in cibus, et in potibus, ¹⁰ et variis baptismatibus, et justitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis. ¹¹ Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non hujus creationis: ¹² neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in Sancta, æterna redemptione inventa. ¹³ Si enim sanguis hircorum, et

ko paveikslas, sulig kurio atnašaujamos yra dovanos ir aukos, negalinčios padaryti tobulu pagal sąžinę Dievui tarnaujančiojo, nes jos susideda tik iš valgių ir gėrimų, ¹⁰ ir įvairių apsiplovimų, ir iš kuniškų nuteisinimų, kurie įsakyti yra iki pataisymo laikui. ¹¹ Kristus gi, atėjęs kaip vyriausis kunigas busiančiųjų gėrybių, per didesnę ir tobulesnę šėtrą, ne rankomis padirbtą, tai yra ne šito sutvėrimo, ¹² nei per ožių arba veršių kraują, bet per savo kraują, įėjo vieną kartą už visus į šventyklą, radęs amžiną

lig kurio... Tame sakinyje išreikštos yra trys mintys: S. J. religijiniai parėdymai nebuvo ištikrųjų pasekmingi; jų nepasekmingumo priežastis; tikslas, dėlai kurio Dievas buvo juos davęs. Pirmą mintis išreikšta yra žodžiais: *Atnašaujamos... tarnaujančiojo*. Sen. sandoros aukos suteikdavo tik išviršinę tobulybę; jos nepaliedavo tiesiog dūšios, sąžinės. Tarnaujančiuoju (anot gr. τὸν λατρεύοντα) pavadintas yra kiekvienas žydas, kurs darydavo aukas per kunigų tarpininkavimą. Religijinių parėdymų nepasekmingumo priežastimi buvo pati jų prigimtis: *Nes jos susidedavo...*; visi gi tie dalykai buvo tik išviršiniai parėdymai, paliečiantis kuną ir neturintį tiesaus sąryšio su viduriniu žmogaus pašventinimu. Trečioji mintis: (10) *Kurie įsakyti yra...* Tarnavimas Dievui pas žydus buvo tik prirengimu prie kitokio, todėl laikinis. Pataisymas gi turėjo įvykti Mesijo laikuose.— (11) *Kristus gi...* Kristaus kunigystės viršenybė pasirodo visupirma iš atžvilgio į vietą, kamė ji pildoma yra.— *Atėjęs...* Kristus atėjo iš dangaus žemėn per įsikunijimą, kad pildytu savo tarnystę tarp mūsų ir mūsų naudai.— *Gėrybių*: mesianiškos karalystės gėrybių, nesiliaujančio suderinimo su Dievu, vidurinio pašventinimo, amžino išganymo; tos gėrybės vadinasi busiančiomis, palyginant jas su laikin buvusio levitiško tarnavimo Dievui.— *Per didesnę...* Pirm negu įeidavo į šventčiausiąją šėtros dalį vyriausis žydų kunigas, turėdavo pereiti per šventąją; taip pat ir Kristus pirma, negu atėjo pas Die-

vą, turėjo pereiti pirmąją šėtrą, kurią Apaštalas aptaria žodžiais: *didėsnę ir tobulesnę...* Ką jis vienok vadina ta šėtra, nėra aišku. Vieni aiškintojai (Tom.) mano, jog tai yra žemesnės dangaus dalis, kurias Išganytojas turėjo pereiti užžengimo laiku, idant pasiektu sostą po Tėvo dešinės. Nors ir galima būtų pavadinti tą dangaus dalį *ne rankomis padirbtą*, bet jai nepritinka tolesni žodžiai: *Ne šito sutvėrimo*. Dauguma senobinių tėvų, graikų ir lotynų, supranta minėtąją šėtrą apie Kristaus kuną, nes Išganytojas tarsi pereidamas per savo žmogystę, šv. Dvasios padarytą ir nepriklausančią prie mums matomos dalykų tvarkos, paaukotą ant Kalvarijos, užžengė į dangų. Bet ir tas aiškinimas neišrodo visai tikras, kadangi, atsižvelgiant į analogiją su vyriausiojo žydų kunigo įėjimu, būtų galima sulig to aiškinimo manyti, jog Kristus be kuno įėjo dangun. Taigi, benebus tikriausias aiškinimas tų, kurie Kristaus pereitoje šėtroje mato jo kovojančią Bažnyčią, įsteigtą pirma negu Išganytojas įėjo į dangų. Per ją ir mums atviras įėjimas dangun, kaip per šventąją šėtros dalį į šventčiausiąją, su pagalba Kristaus kančios ir mirties nuopelnų (plg. žem. 10, 20).— (12) *Nei per ožius...* Apaštalas nurodo būdą, kaip Kristus įėjo į šventčiausiąją vietą. Vyriausiems žydų kunigams permaldavimu buvo paprastas gyvulių kraujas, Kristus įėjo išliedamas savąjį brangiausį kraują.— *Įėjo vieną kartą už visus*, nes jo auka turėjo begalinę vertybę, ir kaip toki padarė amžin-

taurorum, et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: ¹⁴ quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?

¹⁵ Et ideo novi testamenti mediator est: ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant qui vocati sunt æter-

atpirkimą. ¹³ Nes jei ožių ir jaučių kraujas ir karvės pelenai apšlakstant pašventina sutepuosius, apkuopdami kuną, ¹⁴ kaip gi labiau kraujas Kristaus, kurs aukojo save patį nesutep-tą Dievui, apkuops mūsų sąžinę nuo numirusių darbų, kad mes tarnautumėm gyvajam Dievui.

¹⁵ Ir todėl jis yra tarpininkas naujosios sandoros, idant įvykstant mirčiai dėl atpirkimo peržengimų, padarytųjų po pirmąją sandorą, pavadintieji gautu amžinos tėvainystės pažა-

ną atpirkimą.— (13) *Nes jei...* Apaštalas priparodo, kad Kristaus auka galėjo mus išliuosuoti nuo nusidėjimų.— *Karvės pelenai.* Plg. 3 Moz. 19, 2... Ištikrųjų su pelenais sumaišytas vanduo, vartojamas apšlakstymui. — *Pašventina*—išviršiniu budu, nes apkuopia tikrai kuną. Plg. 3 Moz. 16, 14.—(14) *Kaip gi...* Kristaus kraujas turi be palyginimo didesnę galę, negu gyvulių kraujas. — *Per šv. Dvasią.* Kadangi Kristaus auka yra meilės darbas, paskirtas mūsų pašventinimui, todėl jos atnašavimas priskaitomas yra taipogi šv. Dvasiai.—*Nesuteptą.* Dievui skiriama auka visupirma privalo būti linosa nuo to, kas aukai nepridera. Kristus buvo tobuliausiai nesuteptas, nekaltiausias, nes jo šventčiausi žmogystė suvienyta buvo vienoje ypatoje su pačiu šventumu, su jo dievyste.—*Apkuops*—vidujiniu budu mūsų sąžinę, o ne kaip pas žydus tik kuną.—*Nuo numirusių darbų:* nuo nusidėjimų, atnešančių mirtį dušiai. Plg. augšč. 6, 1.—*Tarnautumėm*, kad galėtumėm tarnauti Dievui tobulai, ne kaip žydai. Veiz. augšč. e. 9. 1 Petr. 1, 19. Jo 4, 23.

9, 15—10, 18. Baigdamas kalbėti apie Kristaus kunigystės prakilumą, šv. Povilas taip atsako į prikašiojimą, kurs galėjo būti padarytas dėl Kristaus mirties, kad jo prakilnumas dar labiau išeiną aikštėn. Nes kad Kristus butu N. J. tarpininku, jo mirtis buvo reikalinga (15), kadangi kiekvienas testamentas privalo būti patvirtintas jį dariusiojo mirtimi (16. 17); todėl ir S. J. buvo patvirtintas krauju (18—20), o taipogi senoji netobula šėtra su savo indais buvo pašventinta krau-

ju (21. 22). Taigi ir dangiškoji šventykla turėjo būti pašventinta tobula auka, kurią Kristus atnašavo per savo mirtį (23. 24). Tos gi vienatinės mirties visai užteko (25); tai pasirodo iš paties dalyko prigimties, nes kitaip Kristus jau daug kartų butu turėjęs numirti nuo pasaulio pradžios (26); tolesniai iš analogijos tarp Kristaus mirties ir žmonių, kurie tik vieną sykį temiršta (27. 28), taipogi iš neveiksmingumo senųjų aukų, kurios turėjo būti atkartojamos (10, 1—4), ir veiksmingumo Kristaus mirties, priimtos iš paklusnumo (5—10), ko dėl S. J. kunigai turėjo kasdien aukoti, Kristus gi išpildęs savo auką vieną kartą sėdi po Dievo dešinės, laukdamas pilno savo aukos paseksmingumo (11—14); galop iš aiškaus šv. Rašto liudijimo, žadančio nuodėmių atleidimą N. Įstatyme (15—18).

(15) *Ir todėl.* Kristus kaip vyriausias kunigas tai padarė, ko negalėjo įvykdyti žydų kunigų atnašaujamos aukos, ir jo auka yra daug prakiliesnė už žydų aukas; todėl jis yra naujosios sandoros tarpininkas. Veiz. augšč. 8, 6... *Įvykstant mirčiai dėl atpirkimo...* Kristaus mirtis buvo užmokescniu už prasikaltimus. Apaštalas kalba apie žydų padarytus nusidėjimus nuo pirmosios sandoros pradžios lig Kristaus laikui, už kuriuos negalėjo permaldauti Dievo žydų atnašaujamos aukos. Vienok šitie šv. Povilo žodžiai neprašina to, kas pasakyta 2. 9. Joguei Kristus atlygino už visų žmonių nusidėjimus. Apaštalas mini čionai tik žydų nusidėjimus dėlto, kad jis išvardijo Mozės sandorą ir dėlto kad nori praša-

næ hereditatis. ¹⁶ Ubi enim testamentum est: mors necesse est intercedat testatoris. ¹⁷ Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est. ¹⁸ Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est. ¹⁹ Lecto enim omni mandato legis a Moyse universo populo: accipiens sanguinem vitulorum, et hircorum cum aqua et lana coccinea, et hyssopo: ipsum quoque librum, et omnem populum aspersit, ²⁰ dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus. ²¹ Etiam tabernaculum, et omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersit: ²² et

dėjimą. ¹⁶ Nes kame yra testamentas, reikia įvykti testamentą darančiojo mirčiai. ¹⁷ Nes testamentas pasitvirtina per mirtį; nes kitaip neturi galės, iki gyvas yra testamentą padariusis. ¹⁸ Todėl nei pirmasis nebuvo pašvęstas be kraujo. ¹⁹ Nes Mozė, perskaitęs visai tautai visus Įstatymo paliepus, paėmęs veršių ir ožių kraują su vandenimi ir su raudona vilna ir yzopu, apšlakstė ir pačią knygą ir visą tautą, ²⁰ sakdamas: Tasai yra kraujas sandoros, kurią jums Dievas parėdė. ²¹ Jis taipogi apšlakstė krauju ir sėtrą ir visus tarnystės indus. ²² Ir pagal Įstatymą

linti pavojų, idant krikščionis iš žydų negrižtu vėl prie senųjų aukų. Užtat jis ir nurodo tų aukų neauodingimą nusidėjimams atleisti.—*Pavadintieji*—į Kristaus tikėjimą, kad dalyvaute naujojoje sandoroje, gautu amžiną išganymą, o ne laikinę tėvainystę, žadėta izraelitams.—(16) *Nes kame...* Kristus, kurs augščiau pavadintas buvo tarpininku, dabar palyginamas su žmogumi, darančiu testamentą. Gr. ž. διαρχη, taip-pat kaip ir atsakantis ebr. ž. *b'arith* reiškia ir sandorą ir testamentą. Kad pavadintieji paveldėtu žadėtąją tėvainystę, turėjo numirti ir Kristus, nes be tėvainystę paliekančio mirties jo testamentas neturi galės. Kristus gi yra testamentą darytojas kaip Dievas, kadangi jis užrašė įvaikiams savo gėrybes kaip tėvainystę, yra tarpininkas kaip Dievas—Žmogus, kadangi jis patvirtino testamentą savo kentėjimais.—(17) *Nes testamentas...* Testamentas įgija savo galę per mirtį to, kurs jį padarė; be mirties gi nėra tvirtas ir gali būti panaikintas.—(18) *Todėl nei pirmasis...* Kristus kaip N. S. tarpininkas turėjo numirti, kad jį patvirtintu, todėl taipogi reikėjo, kad ir pirmoji sandora, turėjusi būti tik šešėliu naujosios, būtų patvirtinta aukų krauju išliejimu.—(19) *Nes Mozė...* Apaštalas primena labai iškilmingas apeigas, aprašytas 2 Moz. 24, 3—8. Mozė pranešė žydams visas sandoros sąlygas, visus Viešpaties parėdymus;

tauta juos priėmė ir apsiėmė išpildyti. Paskui buvo pastatytas altorius, ir buvo atnašautos aukos; pusė aukų kraujo buvo išlieta ant altoriaus, kita dalimi apšlakstyta žmonės.—*Veršių ir...* Išėjimo knygos pasakojime nėra paminėti ožiai, vanduo, raudona vilna, yzopas, nei knygos apšlakstymas. Tuos dalykus Apaštalas paėmė iš padavimo, išdalis gi iš kitų šv. Rašto vietų.—(20) *Sakdamas.* Apaštalas paduoda žodžius sutrumpinęs. Įstikrųjų gi buvo pasakyta: *Tasai yra kraujas sandoros, kurią Viešpats su jumis padarė apie vis tai, kas pasakyta.* Žodžiai: „tasai yra sandoros kraujas,“ nurodo paveikslą Kristaus kraujo, kuriuo buvo patvirtinta naujoji sandora, todėl ir Viešpats įstatydamas švenč. Sakramentą išsirinko žodžius (Mat. 26, 28), panašius į Mozės. Tatgi, kaip Mozės žodžiai nereiskia: tasai yra kraujo ženklas, bet tasai yra tikras sandoros kraujas, taip ir Viešpaties žodžių prasme nėra: tasai yra mano kraujo ženklas, bet tai yra mano kraujas.—(21) *Jis taipogi...* Ta antra apeiga, kurią Apaštalas aprašo pagal padavimą (Fl. Josephus. Ant. 3, 8, 6), įvyko žymiai vėliau, kadangi sėtros ir visų prie jos priklausančių dalykų dar nebuvo, kada buvo padaryta sandora.—(22) *Ir pagal...* Mozės Įstatymo laiku kraujas buvo labai dažnai vartojamas apkuopimo būdas. Jo pamatas nurodytas yra 3 Moz. 17, 11: *Kraujus te-*

omnia pene in sanguine secundum legem mundantur: et sine sanguinis effusione non fit remissio. ²³ Necesse est ergo exemplaria quidem cœlestium huiusmundari: ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quam istis. ²⁴ Non enim in manufacta Sancta Jesus introivit exemplaria verorum: sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis: ²⁵ neque ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno: ²⁶ alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam su-

be maž ko visa apkuopiama yra krauju, ir be kraujo išlijimo neįvyksta atleidimas. ²³ Tatgi reikėjo, kad dangiškųjų dalykų paveikslai taip būtų apkuopti; patįs gi dangiškieji geresniais už šitas aukomis. ²⁴ Nes Jėzus įėjo ne į rankomis padirbtą šventyklą, tikrosios paveikslą, bet į patį dangų, kad pasirodytu dabar už mus Dievo akyvaizdoje, ²⁵ ir ne kad dažnai aukotu pats save, kaip vyriausis kunigas įeina į šventyklą kas metai su švetimiu krauju, ²⁶ nes kitaip būtų jam reikėję kentėti daug kartų nuo pasaulio pradžios, dabar gi jis pasirodė vieną kartą amžių pabaigoje nusidėjimui išnaikinti

buna permaldavimu už dušią... nes kuno dušia yra kraujyje. Taigi dušia, gyvybė, esanti kraujyje, turi savyje permaldavimą, atiduodant gyvulių gyvybę buvo išreiškiamas paveiksliskai atdavimas savosios dušios, kurią žmogus buvo kaltas Dievui. Gyvulių gyvybė, užvadnodama atlyginime, permaldaudavo už aukojančiojo dušią, bet sulig S. J. esybės tik išvėsinio būdu. Vien tikru ir tobulu užvadavimo ir išgelbėjimo būdu yra Kristaus kraujas, kurio išlijimas buvo atdavimu jo su dievyse suvienytos dušios.—*Atleidimas*—Įstatymo peržengimų, turintis vertybę Įstatymo akyvaizdoje.—(23) *Tatgi reikėjo...* Kaip senoji šventykla taip ir dangiškoji šėtra, kame pildo savo tarnystę vyriausis kunigas, Jėzus, turėjo būti pašventinta krauju, bet turinciu begalo didesnę vertybę. Sakoma yra, kad S. Įst. šėtra buvo apkuopta, ne dėlto tarsi ji būtų turėjusi pati iš savęs kokią subjaurinimą, bet dėlto kad žmonės, kurie prie jos artinosi, turėjo būti apkuopti nuo įvairių sutepimų ir netobulybių, dėlei kurių jiems buvo užginta įeiti; panašiai yra sakoma ir apie dangiškąją šventyklą, kadangi per N. J. sakramentą yra prašalinami nusidėjimai, užginantįs įeiti dangun (Tom.). Kiti aiškintojai supranta vieną ir kitą apkuopimą tik kaip inauguraciją, kaip pašventimą.—*Geresniais už šitas aukomis.* Nors Kristaus auka

tėra viena, vienok šv. Povilas vartoja čia daugaskaitį; daro tai prisitaikydamas prie dangumo S. J. aukų, o taipogi dėlto kad Kristaus auka perviršija visas kitas.—(24) *Nes Jėzus...* Gr. t. yra: Kristus. Kadangi Kristus įėjo ne į dangaus paveikslą, bet į patį dangų, todėl ir auka turėjo būti geriausi.—*Kad pasirodytu...* Vyriausis žydų kunigas pasirodydavo prieš skrynę, kaip tarpininkas, Kristus pasirodo prieš Dievą kaip auka už mus.—*Dabar.* Nuo tos valandos, kada vyriausis krikščionių kunigas stoji Dievo akyvaizdoje, jo užtarimas už mus yra nuolatinis.—(25) *Ir ne kad...* Kristus skiriasi nuo vyriausiojo žydų kunigo tuo, kad anas įėjęs į šventčiausiąją vietą vėl ją apleidavo, ir taip kas metai darydavo, o taipogi tame, kad žydų kunigas įeidavo su švetimiu krauju, butent, aukų, taip kad kas kita buvo kunigas ir kas kita auka.—(26) *Mis kitaip...* Jei Kristus turėtų atnašauti save tankiaus, jis būtų turėjęs numirti daug kartų nuo pirmojo žmonių nupuolimo. Dabar gi išganytojas pasirodė tik vieną sykį ant žemės ir tai amžių pabaigoje, ir per savo vienatinę auką išnaikino nusidėjimus. Įvykusio atpirkimo laikas vadinasi paskutiniu, nes joks kitas po jo nebeateis; nors ir nėra pasakyta, kaip ilgai tas paskutinis pasaulio periodas tęsis, vienok jis yra laikų užbaigimu, nes po jo prasidės visiems

am apparuit. ²⁷ Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: ²⁸ sic et Christus semel oblatus est ad multorum exhauriendā peccata: secundo sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

Caput X. ¹ Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum: per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere: ² alioquin cessarent offerri: ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati, cultores semel mundati: ³ sed in ipsis commemoratio pec-

per savo auką. ²⁷ Ir kaip paskirta žmonėms vieną sykį numirti, paskui gi teismas, ²⁸ taip ir Kristus vieną kartą paaukotas yra daugelio nusidėjimams išsemti; antrą kartą jis pasirodys be nusidėjimo jo laukiantiems jų išganymui.

10. Perskyrimas. ¹ Nes Įstatymas, turėdamas tik šešėlių busiančiųjų gėrybių, o ne patį dalykų paveikslą, niekuomet negali tomis pačiomis aukomis, atnašaujamosis kas metai, padaryti prisiartinančiuosius tobulais. ² Kitaip juk būtų pasi-
liovę jas atnašauti; dėlto kad Dievo garbintojai vieną kartą apkuopti neturētu daugiau jo-

amžinastis. Plg. 1 Kor. 10, 11. Gal. 4, 4. Efez. 1, 10. Bet kodėl gi Kristus neatėjo į pasaulį ankščiau? kodėl ne tuojau po žmogaus nupulimo? Nuo pat nupulimo žmonių giminei niekuomet nestigo įrankių išganymo užtikrinimui, nuo tos valandos, kada buvo duotas ateisiančiojo Išganytojo pažadėjimas, nes jo kančios galė su jos nuopelnais prasitęsia ant visų kaip pirm jos buvusių, taip ir po jos einančiųjų šimtmečių. O kodėl Viešpats taip ilgai atidėjo atpirkimą, galima nurodyti ypač dvi priežastis. Idant pirma būtų pažinta, ką gali iš savęs prigimtis ir Įstatymas, o kada buvo ištirtas jų negalėjimas išgelbėti žmonių giminę, kad Išganytojas tuo labiaus būtų laukiamas; toliaus gi idant per daugelį paliudijimų, apreiškytį pranašų žodžiuose ir S. J. paveiksluose, Kristaus atėjimas ir kentėjimai pasirodytų labiaus tikėtinais žmonėms ir taip jų širdis labiaus būtų prirengtos.—(27) *Ir kaip...* Mintis, išreikšta dviejose sekančiose eil. regimiai įkvėpta yra palyginimu: kaip vyriausis kunigas pabaigęs savo tarnystę šiuroje, išeidavo pas žmones, taip ir Jėzus Kristus sugrįš žemėn laikų pabaigoje.—*Paskui gi teismas.* Kada jau visi žmonės bus pasidavę tam mirties įstatymui, nuo kurio niekas nėra liuosas, kada visi bus perėję per mirtį, tuomet bus visų teismas paskutinis.—(28) *Taip ir Kristus...* Ir Kristus pasidavė tam mirties įstatymui.—*Dauge-*

lio. Kristus numirė už visus ir jo nuopelnų gana visų nusidėjimams išdildyti, bet ne visi jais naudojasi. Mirė už daugelio nusidėjimus, būtent tų, kurie sau pritaikys atperkančiąją Kristaus kraujo galę.—*Be nusidėjimo*, t. y. nebeturėdamas svetimų nusidėjimų, už kuriuos turėjo permaldauti ir ganadaryti, kaip tai buvo pirmame atėjime, nes jis ateis nebe kaip auka už mūsų nusidėjimus, bet kaip nešėjas ir įvykdytojas pilno išganymo tiems, kurie jo vertai laukia.

(10, 1) *Nes Įstatymas...* S. J. aukų nepasekmingumo priežastis buvo ta, kad senoji sandora turėjo tik šešėlį, t. y. tik simbolių, tipiską panašumą, mesianiskų gėrybių, o ne tikrą jų paveikslą, kuriame randasi dalykų esybė.—*Niekuomet negali...* Tas atkartojimas visumot vienodas tų pačių aukų jau pats per save rodė jų silpnumą ir neužtektinumą. Regimai tai, kas nuo jų buvo laukiamą, nebuvo pasiekta, arba tik labai netobulai.—*Prisiartinančiuosius*, už kuriuos aukos buvo atnašaujamos.—(2) *Kitaip juk...* Gr. t. tas sakinytis turi klausimo išvaizdą: *Kitaip argi nebūtų paliovė...* Jei levitistikos aukos būtų buvusios pasekmingos, Jėhvos garbintojai, pasijutę apiplautais nuo savo nusidėjimų per aukų kraują, būtų atsiradę tobulai suderinti su Dievu; o nebeprisijausdami savo sąžinėje jokios kaltybės, būtų paliovę daryti pačias aukas. Bet ištikrųjų buvo kaip tik prie-

catorum per singulos annos fit. ⁴ Impossibile enim est sanguine taurorum et hircorum auferri peccata. ⁵ Ideo ingrediens mundum dicit: Hostiam, et oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi: ⁶ holocaustomata pro peccato non tibi placuerunt. ⁷ Tunc dixi: Ecce venio: in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus, voluntatem tuam. ⁸ Superius dicens: Quia hostias, et oblationes, et holocaustomata pro

kios nusidėjimo sąžinės. ³ Bet per jas kas metai darosi nusidėjimų atminimas. ⁴ Nes negalima ožių ir versijų krauju prašalinti nusidėjimus. ⁵ Todėl jis įeidamas į pasaulį sako: Aukos ir atnašos tu nenorėjai; prirengi gi man kuną. ⁶ Deginamos aukos už nusidėjimą tau nepatiko. ⁷ Tuomet aš tariau: Štai ateinu,—knygos rietime parašyta yra apie mane,—kad daryčiau, o Dieve, tavo valią.

šingai, ir todėl darėsi nuolatinis tų pačių aukų atkartojimas.—Bet argi ir krikščionija neatnašauja kasdien šv. mišių aukos? Taip, atnašauja, bet yra begalinis skirtumas tarp mišių ir žydų aukų. Mišios turi artimiausį sąryšį su kryžiaus auka; jos yra iškilmingu atminimu ir nekruvinu atnaujinimu kryžiaus aukos. Mišių auka nėra atnašaujama tuo tikslu, kad kryžiaus aukos galę atnaujinus arba papildžius, bet tik kad ją daugeliui pritaikius. Todėl šv. mišių auka visai nesusiaurina kryžiaus aukos galės ir nerodo, buk ana buvusi neužtektina, ir visa mišių galę padaryti žmones šventais reikia išvesti iš kruvinos Kristaus aukos ant kryžiaus, kuri viena sykį atnašauta yra mūsų nuodėmėms išdildyti ir visiems amžiams jos užtenka. Kitaip yra su levitiškomis aukomis. Jos buvo ne pritaikymo, atminimo aukomis, nes jos nebuvo atnaujinimu kokios nors pirma padarytosios atnašos, kurios galę, užtektiną nuodėmėms išdildyti ir žmonėms pašventinti, jos žmogui pritaikytu, bet kiekviena S. J. auka buvo savistovė. Atkartojimas 'gi tokių aukų parodo, kad jų galę apribota, neužtektina atlyginti už nusidėjimus.—(3) *Bet per jas...* Mozės įstatymo aukos netik nenuarimdavo sąžinės, bet priešingai, darydavo joje neramybę, primindamos kad ji tebėra kalta.—(4) *Nes negalima...* Pati aukos prigimtis rodo, kad jos negali įvykdyti nusidėjimų atleidimo. Nes ir ištikrųjų, kasgi yra jaucių ir ožių kraują, kas galėtų apiplauti prasikaltusius dušias! Nėra jokios lygybės tarp priežasties ir laukiamos iš jos pasekmės.—(5) *Todėl jis...* Savo priparodymo patvirtinimui Apaštalas ima psalmės žodžius (Ps. 39, 7. 8). Kristus, kurio vardu pranašauja Psalmistas, apreiškia nuo pat savo įsikunijimo,

kad vienatinė auka, kuri gali įtikti Dievui, yra ne įstatymo atnašos, bet pilnas Išganytojo paklusnumas Dievo valiai. Apaštalas paduoda psalmės žodžius pagal LXX su nedideliu skirtumu.—*Aukos ir...* Kruvinų ir nekruvinų žydų aukų.—*Prirengi gi...* Ebr. ps. t. yra: Tu man pradurei ausis, t. y. tu man suteikei girdejimą, arba aiškiau sakant: tu mane pamokei ir parodei man, jog visupirma aš turiu būti tau paklusnus. /Kiti gi, matydami čia aliuziją į 2 Moz. 21, 5..., aiškina ebraišką tekstą taip: tu, perverdamas mano ausis, padarei mane amžinu savo vergu. LXX mintį apibendrina: Dievas davė Kristui kuną, kad jis juo naudotusi Dievo tarnavimui, jo valios išpildymui.—(6) *Deginamos...* Gr. t. čia atskiria du aukų skyrių: deginamas aukas ir aukas už nusidėjimą.—*Nepatiko.* Kiek kartų žydai atnašaudavo auką, turėdavo uždėti savo ranką ant atnašaujamo gyvulio galvos, kad taip išpažintu savo nusidėjimą ir kaltbę. Paskui auka buvo atnašaujama, ir jos pasekmė buvo ta, kad aukojantis vėl skaitėsi išvirkštiniai nesuteptu ir gana padariusiu teokratiškiems parėdymams. Vidujinį nuteisinimą galėjo jis tik tuomet pasiekti, jeigu su gailesčiu už nuodėmes jungė tikėjimą į „Dievo pažadėjimus; taipgi išreikšdavo tikėjimą į Kristų, kad ir neaiškiai, tai bent tarpiniu budu (mediate).—(7) *Tuomet aš...* Ebr. ps. t. yra: Štai, aš ateinu su parašytosios knygos rietimu; aš mėgiu, o Dieve, pildyti tavo valią.—*Ateinu.* Vos Dievo paliepimas suskambėjo, kaip Kristus pasiskubino; jį išpildyti.—*Knygos rietime,* t. y. knygoje suvyniojtoje į rietimą. Senojoje knygos rašytos ant pergamo buvo suvyniojamos į rietimėlius ant lazdelių, kurių galai išsiokiavo. Gr. ž. ἐν ραφαλῇ βιβλίῳ

peccato noluisti, nec placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur, ⁹ tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: auferit primum, ut sequens statuatur. ¹⁰ In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel. ¹¹ Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, et easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata: ¹² hic autem unum pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei, ¹³ de cetero exspectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus. ¹⁴ Una enim oblatione, consummavit in sempiternum sanctificatos. ¹⁵ Contestatur autem nos et Spiritus sanctus. Postquam enim dixit: ¹⁶ hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, dando leges meas in cordibus eorum, et in menti-

⁸ Pasakės išpradžios: „Aukų ir atnašų ir deginamų aukų už nusidėjimą tu nenorėjai, ir nepatiko tau, kas yra aukojama pagal Įstatymą; ⁹ tuomet aš tariau: štai aš ateinu, idant išpildyčiau, o Dieve, tavo valią“; jis prašalina pirmąjį dalyką, idant įstatytu antrą. ¹⁰ Toje valioje mes esame pašventinti per paaukojimą vieną kartą už visus Jėzaus Kristaus kunų. ¹¹ Ir tuotarpu kad kiekvienas kunigas stovi kasdien pildydamas tarnystę ir tankiai atnašaudamas tas pačias aukas, kurios negali niekuomet prašalinti nusidėjimo, ¹² šitasai, atnašavęs vieną auką už nusidėjimus, sėdi amžinai po Dievo dešinės, ¹³ laukdamas toliaus, iki jo priešai nebus padėti kaip suolelis po jo kojomis. ¹⁴ Nes jis viena atnaša pašventinamus tobulais padarė į amžius. ¹⁵ Tai gi mums liudija ir šventoji Dvasia. Nes

gal buti tokios lazdelės galai ir yra pažymėti.—*Kad daryčiau...*, Tie žodžiai atsako augščiaus (e. 5) minėtiems: „prirengei gi man kuną“, ir nurodo priežastį, kodėl Dievas davė Mesijui kuną.—(8) *Pasakės...* 8. ir 9. eil. Apaštalas daro išvedimą iš psalmės žodžių ir praparo, kad Kristus savo pasiaukojimu užėmė vietą levitiškų aukų amžinai.—*Iš pradžios*: pirmoje citatos dalyje.—*Kas yra aukojama...* Tuos žodžius prideda nuo savęs Apaštalas paaiškinimui.—(9) *Tuomet aš...* Gr. t.: Tuomet jis tarė...; nes tuos žodžius sako nuo savęs šv. Povilas, pradedamas atkartoti antrąją citatos dalį.—*Jis prašalina...* Kristus panaikina Įstatymo aukas (*pirmąjį dalyką*), ir į jų vietą stato Dievo valios išpildymą per savo auką.—(10) *Toje valioje*, t. y. Dievo valioje tobulai išpildytoje per Jėzų Kristų. Ta eil. pažymi laimingus mūsų Viešpaties paklusnumo pasekmes mums paliečiančias: paklusnumas mus tobulai pašventino, tuotarpu kad tukstančiai S. Į. aukų negalėjo ištikrųjų apiplauti žydų.—*Per paaukoi-*

mą... Kristui buvo duotas kunas, kad jis jį paaukotų ant kryžiaus altoriaus.—(11) ¹² Pažymėtinas yra šv. Povilo išreikštas tose eil. skirtumas: levitiški kunigai stovi, todėl tarnauja, Kristus sėdi, taigi viešpatauja; kasdien—amžinai; tas pačias aukas—vieną auką.—(13) *Laukdamas...* Darydamas aliuziją į žodžius Ps. 109, 1, kuri jau buvo aiškinta apie Kristų gromatos pradžioje (1, 13), Apaštalas sako, kad Išganytojas sėdi ant sosto po Tėvo dešinės ir laukia su didžiausia kantrybe ir pilniausiu tikrumu galutinio pergalėjimo savo priešų. Vienok ta Kristaus ramybė danguje yra tik dalinė, kadangi jis savo išaugstinimo stovyje kaip amžinas vyriausias kunigas ir karalius veikia, idant išganymo darbą pasaulyje įvykdytu ir suteiktu jam galutiną pergalėjimą.—(14) *Nes jis...* Apaštalas dar paaiškina, kodėl Kristus atnašavęs vienatinę auką galėjo sėsties danguje: jis ta vienatine auka padarė tobulais tuos, už kuriuos pasiaukojė, t. y. krikščionis, pavaidintus čionai pašventinamais.—(15) *Taigi mums...* Per

bus eorum superscribam eas: ¹⁷ et peccatorum, et iniquitatum eorum jam non recordabor amplius. ¹⁸ Ubi autem horum remissio: jam non est oblatio pro peccato.

kada ji pasakė: ¹⁶ Ta yra sandora, kurią aš su jais padarysiu po anų dienų, sako Viešpats, aš duosiu savo įstatus į jų širdis ir užrašysiu juos jų mintyse; ¹⁷ (ji pridėdą): Ir aš daugiaus nebeatsiminsiu jų nusidėjimų ir neteisybių. ¹⁸ Kame gi yra jų atleidimas, ten jau nebėra aukos už nusidėjimą.

II. 1. Paragininimas į ištvermę tikėjime. a) Ištvermės reikalingumas.

¹⁹ Habentes itaque fratres fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, ²⁰ quam initiavit nobis viam novam, et viventem per velamen, id est, carnem suam, ²¹ et sacerdotem magnum super domum Dei: ²² accedamus

¹⁹ Turėdami tat, broliai, pasitikėjimą įeiti per Kristaus kraują į šventyklą ²⁰ nauju ir gyvu keliu, kurį jis mums pravedė per uždangą, tai yra per savo kūną, ²¹ ir turėdami didį kunigą ant Dievo namų,

savo auką Jėzus Kristus pilnai išpildė Jeremijo pranašystę jau augščiau minėtą 8, 8... apie naujos sandoros padarymą, kurios svarbiausia žymė turėjo būti nusidėjimų atleidimas. Kristaus auka užpelnė tą nusidėjimų atleidimą, todėl senosios aukos nebėra reikalingos.—(16) *Po anų dienų*: po senosios sandoros dienų.—(17) Kadangi sakiny sėsiteu nepilnas, todėl jo užbaigimui pradžioje šitos eil. reikia pridėti žodžiai: ji, t. y. šv. Dvasia pridėda.—*Nebeatsiminsiu*: atleisui; nes Dievas tuomet neatsimena mūsų kaltbių, kuomet jas atleidžia.—(18) *Kame gi...* Po atleidimo nebereikalinga yra auka permaldauti už nuodėmes, todėl levitiškos aukos privalo pasiliauti.

II. Antroji gromatos dalis (10, 19—13, 17) susideda iš paraginimų būti ištvermingais tikėjime, o taipogi pildyti kitas dorybes, kuriomis privalo atsižymėti tikri krikščionys.

19—25. Ragindamas į ištvermę tikėjime, Apaštalas pradeda nuo nurodymo jos reikalingumo. Visų teisių ir pareigų, kurias turi krikščionys, pamatu yra Kristus, todėl šv. Povilas visupirma ir sako: kadangi Kristus, mūsų vyriausis kunigas, yra begal prakilnus, todėl mums reikia laikyties gerų darbų ir tikėjimo ir ne valia apleisti tikinčiųjų drangystės.

(19) *Turėdami...* Apaštalas nurodo kaip kurias krikščionių teises. Visupirma jie turi teisę artintis prie Dievo.—*Pasitikėjimą*: šventą drąsumą.—*Per Kristaus kraują*. Vyriausis žydų kunigas įeidavo į šventiausią šėtros dalį ne be kraujo (9, 7); taigi, jei krikščionys turi teisę įeiti į dangišką šventyklą, prie paties Dievo, tai tik su pagalba Kristaus kraujo.—(20) *Nauju ir...* Kelias į dangišką šventyklą vadinasi nauju, nes pirmas juo įėjo mūsų Atpirkėjas, Jėzus Kristus;—vadinasi *gyvu*, kadangi juo yra tas pats Jėzus Kristus, kurs mums duoda gyvenimą.—*Per uždangą...* Viešpaties kunas labai gražiai palygintas yra su uždanga žydų bažnyčioje. Kaip ta uždanga buvo atstumliama, kad vyriausis kunigas galėtų įeiti į šventiausią vietą, taip ir Kristaus kunas turėjo būti iš Dievo valios tarsi prašalintas, sunaikintas per mirtį, idant Viešpats galėtų įeiti į dangiškąją šventyklą ir atidaryti mums įėjimą į ją. Tai gi ir reiškė uždangos Jeruzalės bažnyčioje perplyšimas Kristui numirštant (Mat. 27, 51).—(21) *Ir turėdami...* Krikščionys turi danguje nuolatinį didį, visagalingą užtarytoją, kurs yra pastatytas lyg kokio užveizdėtoju ant Dievo namų. Tais Dievo namais yra krikščionių Bažnyčia ant žemės draug su jau danguje esančiais šventaisiais kaip N. taip ir S. Įsta-

cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, et abluti corpus aqua munda, ²³ teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit) ²⁴ et consideremus invicem in provocationem caritatis, et bonorum operum: ²⁵ non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, et tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.

²² prisiartinkime su tikra širdimi, tikėjimo pilnybėje, apšlakstę širdis nuo piktos sąžinės ir kuną apiplovę tyru vandenimi, ²³ užlaikykime tvirtai mūsų vilties išpažinimą, (nes ištikimas yra, kurs padarė pažadėjimą), ²⁴ ir atsižvelgkime vieni į kitus, kad pasiragintumėm į meilę ir ir gerus darbus, ²⁵ neapleisdami mūsų susirinkimo, kaip kaikurie turi paprotį, bet pasiguosdami ir tuo labiausiai, juo arčiau išvysite ateinančią dieną.

tymo, iš atžvilgio į kuriuos Kristus nors jau nebepildo kunigo tarnystės, kadangi jie gavę amžiną laimę jau nebereikalauja užtarimo, bet yra ir ant jų karaliūmi.— (22) *Prisiartinkime*.. Mes turime pasinaudoti priklausančiomis mums teisėmis ir artinties Dievop, išpildydami vienok reikalingas sąlygas, kad butumėm gerai priimti.— *Apšlakstę*... Tais žodžiais išeikštas yra šventumo reikalingumas. Kaip S. J. žydai buvo apšlakstomi gyvulių krauju ir apsiplaudavo vandenimi, taip Naujame per atgailos sakramentą krikščionių sąžinė, suteikiant išrišimą, yra apšlakstoma tarsi Kristaus krauju, o krikšto sakramente, apiplaukiant vandenimi kuną, apkuopiama yra nuo nusidėjimų duša.— (23) *Užlaikykime*... Krikščionis turi teises, bet turi ir priedermes. Kaip pirmą iš jų Apaštalas stato tikėjimo išpažinimą, kurį jis vadina čionai vilties išpažinimu, ne dėlto kad tikėjimas ir viltis butu tas pats dalykas, bet dėlto kad tas, kurs prie krikšto išpažįta tikėjimą, draug prisipažįsta iškilmingai, ko jis viliasi; butent, jog jis viliasi gauti nusidėjimų atleidimą, kuno iš numirusių prisikėlimą ir amžinąjį gyvenimą.— (24) *Ir atsižvelgkime*... Antra krikščionių priedermė yra: pasiraginimas į visoki gerumą tobulo gyvenimo pavyzdžiais.— (25) *Neapleisdami*. Apaštalas nurodo trečią krikščionių priedermę. Ką šv. Povilas norėjo išreikšti žodžiais: *musų susirinkimo*, nėra tikrai žinoma. Gr. aiškintojai supranta juos apie bažnytinis susirinkimus, nuo kurių krikščionis neprivalo šalintis, nes per juos pasidaušina meilė vienu į kitus, sužadindamas yra uolumas dievotume ir dorybėse, autvirti-

namas tikėjimas ir tt. Daug lot. aiškintojų supranta Povilo žodžius apie atpuoliną nuo Kristaus bažnyčios, prie ko palinkę buvo krikščionis iš žydų. Bet šitas antrasis aiškinimas negali būti sutaikytais su sekanciais žodžiais: *kaip kaikurie turi paprotį*, kadangi atpuolimas nuo Bažnyčios įvyksta per vieną aktą, nelankymas gi bažnytinių susirinkimų yra tarsi prisirengimas prie visiško atpuolimo.— *Ateinančią dieną*. Apaštalas nori čionai regimai pažymėti antrąjį Kristaus atėjimą, nenurodydamas vienok aiškiaus, kada jis įvyks, anksčiau ar vėliaus. Plg. 1 Kor. 3, 13. 1 Tes. 5, 4. 2 Tim. 1, 12. 18... Išganytojas, kalbėdamas apie savo antrąjį atėjimą (Mat. 24), sujungė Jeruzalės išgriovimą su paskutiniu jo teismu, nes pirmas atsitikimas turėjo būti paveikslu antrojo; Apaštalas čionai prisitaikė prie Viešpaties pavyzdžio, kadangi ženklai veikaus išgriovimo žydų karalystės tuomet aiškiai metėsi visiems į akis.

26—39. Savo persėjimą apie ištvermės tikėjime reikalingumą Apaštalas patvirtina apsarstymu dviejų dalykų. Pirmuoju yra kietas Dievo teismas: kurio neišvengs atsitraukiantis nuo tikėjimo, nes ir peržengėjai S. J., nors buvo mažiaus kalti, jau kiečiausiai yra nubausti (26—31). Antruoju dalyku yra skaitytojų pirmiaus buvusis pasielgimas, kuomet laukdami amžino užmokesnio nesidavė pergalei vargams ir persekiojimams (32—34); todėl reikia jiems būti ištvermingais ir dabar, laukiant to paties užmokesnio, kurį tikrai ir tai trumpame laike suteiks Dievas (35—39).

²⁶ Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis. jam non relinquitur pro peccatis hostia, ²⁷ terribilis autem quædam expectatio iudicii, et ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. ²⁸ Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: ²⁹ quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit, te sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiæ con-

²⁶ Nes, mums savu noru nusidedant po to, kaip gavome tiesos pažinimą, jau nebelieka aukos už nusidėjimus, ²⁷ bet baisus teismo laukimas ir ugnies karštis, kurs turi praryti priešininkus. ²⁸ Kas nors paniekinantis Mozės Įstatymą, dviem arba trimis paliudijant, miršta be jokio pasigailėjimo; ²⁹ kaip, manote, daug sunkesnes bausmes užsipelno, kas sumindžioja Dievo Sunų, ir suteptu paskaito sandoros kraują, per kurį pašventintas yra, ir padaro išniekinimą malonės Dvasiai? ³⁰ Nes

(26) *Nes mums...* Apaštalas nurodo baises nelaimės, ateisiančios ant tų, kurie atitraukia nuo tikėjimo. Aprašymas primena tai, kas buvo auščiaus pasakyta 6, 4—8.— *Savo noru nusidedant.* Nusidėjimas yra tuo didesnis, kad savo noru yra daromas, tu pilnu dalyko išmanymu.— *Tiesos pažinimą.* Kaltybę ir tai žymi ir padidina, kad nusidedantis yra gavę pilną krikščioniškų tiesų pažinimą.— *Nebelieka aukos.* Negalėjimas pasinaudoti auka yra toks pat, kaip ir 6, 4. 5. Taigi, jis nepaliečia Dievo visagalybės arba Bažnyčios valdžios atleisti visus nusidėjimus, bet jo priežastis yra pačiame žmogui, kurs prišinasi malonės veikimui. Kristaus aukos vaisiuose guli tik tas dalyvauti, kurs turėdamas gailestį širdyje artinasi prie aukos ir ją sau pritaiko. Bet čia aprašytojo nusidėjimo prigimtis yra toki, kad jį darantis žmogus nenori gailėties. Jo savo noru įvykusime atpuolime nuo tikėjimo yra tikras paniekinimas Kristaus aukos. Apaštalas gal turėjo čia mintyje 4 Moz. 15, 27. Kaip S. J. nebuvo aukos už tyčiomis padarytus nusidėjimus, nes juos pildantis atpuldavo nuo Jahvės ir atskirdavo patis save nuo sandoros, taip ir čionai.— (27) *Bet baisus...* Apaštalas nesako: pasilieka baises teismas, bet: *teismo laukimas.* Tuo išsireikšimu jis nori pažymėti, kad atpuolantis nuo tikėjimo prieš savo proto ir sąžinės balsą, suprasdamas savo netorą pasielgimą jau nešioja savyje busiančiojo teismo baimę, o savo sąžinės griaužime jis jau ragauja pradžią baises jo laukiančios kancios.— *Ugnies*

karštis. Ugnis įvaizdinama kaipo veikianti ypata su didžiausiu uolumu atkeršijanti už Dievo įžeidimą.— *Priešininkus.* Atpuolantis pavadinti yra priešininkais, kadangi atpuolimas, kaip ir pradinis netikėjimas, yra nepaklusnumas Dievui, priegtas sujungtas su paniekinimu ir neapykanta Kristaus ir jo išganingo darbo.— (28) *Kas nors...* Mozės Įstatyme buvo paskirta mirties bausmė už jo nepildymą labai svarbiuose dalykuose. Plg. 5 Moz. 17, 2—7.— (29) *Kaip, manote...* Per idėjų žodžio: *manote*, Apaštalo persėrgėjimas įgauna naują svarbumą: Dalykas yra taip aiškus, kad šv. Povilas gali šaukties į pačių skaitytojų išmanymą.— *Daug sunkesnes...* Nurodomos yra trys aplinkybės, iš kurių ypač paašškėja biauromas kaltybės tų, kurie pameta tikėjimą. Pirmą aplinkybę: *Sumindžioja Dievo Sunų.* Mindžioti kojomis paprastą žmogų būtų jau didi kaltybė, bet sumindžioti Dievo Sunų yra baisesis prasikaltimas. Antra aplinkybė: *Suteptu...* Atstojantis nuo tikėjimo nebrangina, skaito paprastu, suteptu tą kraują, per kurį įstatyta naujoji sandora, t. y. paties Jėzaus Kristaus kraują. Nedėkingumas yra tuo didesnis, kad toks žmogus per tą jo paniektą kraują pats buvo gavęs pašventinimą. Trečia aplinkybė: *Daro paniekinimą...* Atstojamas nuo tikėjimo yra stačiai pasipriešinimas šv. Dvasiai, kuri taip duosniai suteikia Atpirkėjo krauju nupelnytas malones.— (30) *Nes mes...* Bausmė yra visai tikra, nes jos tikrumas remiasi ant paties Dievo žodžių, ant jo visagalybės.— *Pažistame:*

tumeliam fecerit? ³⁰ Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, et ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum suum. ³¹ Horrendum est incidere in manus Dei viventis. ³² Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum: ³³ et in altero quidem opprobriis, et tribulationibus spectaculum facti: in altero autem socii taliter conversantium effecti. ³⁴ Nam et vinctis compassi estis, et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem et manentem substantiam. ³⁵ Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. ³⁶ Patientia enim vobis necessaria est: ut voluntatem Dei facientes, reportetis

mes pažįstame tą, kurs yra pasakęs: Mano yra kerštas, ir aš atlyginsiu; ir vėlei: Viešpats teis savo žmones. ³¹ Baisu yra įpulti į gyvojo Dievo rankas. ³² Atsiminkite pirmasias dienas, kuriose jūs, apšviesti, išlaikėte didžią kentėjimų kovą, ³³ iš vienos pusės padaryti apjuoka per išniekinimus ir varginimus; iš kitos gi tapę draugininkais tų, su kuriais taip pasielgta. ³⁴ Nes jūs ir kaliniams užujautėt ir su džiaugsmu priėmėt jūsų turtų išplėsimą, žinodami, kad jūs turite geresnį ir pasiliekančią lobį. ³⁵ Taigi, nepameskit savo pasitikėjimo, kurs turi didį užmokestį. ³⁶ Nes kantrybė jums reikalinga yra, kad darydami Dievo valią gautumėt, kas pažadėta. ³⁷ Nes dar mažą truputį, ir kurs turi ateiti, ateis ir

žinome tobuliausį Viešpaties ištikimumą visuose pažadėjimuose. — *Mano yra...* Tie žodžiai paimti yra liūsiai iš 5 Moz. 32, 35. Plg. Rym. 12, 19... Kiti žodžiai: *Viešpats teis...* paeina iš 5 Moz. 32, 36, kame yra kalbama apie teisą nubaudimui prasikaltusio Izraelio. — (31) *Baisu yra...* Apaštalas nuo savęs prideda patėmijimą, kad tokiuos grasymus padaręs yra pats gyvasis Dievas, kurio kietos bausmės negalima jokiuo budu išvengti. — (32) *Atsiminkite...* Ragindamas toliaus skaitytojus prie ištvermės, šv. Povilas kviečia juos pažvelgti į jų pačių pirmiaus buvusį pasielgimą tuojau po tikėjimo priėmimo. Tks priminimas anuo met parodyto tvirtumo, o per jį prikritus dvasiškos laimės, turi ir dabar padrąsinti juos tikėjime, atgaivinti ir sutvirtinti juose viltį. Nurodomieji čionai kentėjimai yra tai visokie varginimai, įvykusieji po šv. Stepono mirties, o gal taipogi ir persekiojimai Erodo Agripo sukeltieji (Apd. 12, 1...) — (33) *Išvienos...* Negana, kad patį kentėjo persekiojimus be jokio svyravimo, jie dar parodė ypatingą užuojautą savo kenčiantiems broliams. — (34) *Nes jus...* Apaštalas paaiškina visų pirma, ką skaitytojai buvo padarę dėlai sa-

vo persekiojamų brolių, paskui gi nurodo jų pačių kentėjimus. — *Su džiaugsmu...* Tik tas gali kentėti su džiaugsmu, kurs žino, kad kiekvienas pakeltas ant žemės dėl Dievo ir Kristaus kentėjimas bus apmokėtas tukstanteriopai kitame gyvenime. — *Lobį.* Gr. t. dar pridėta yra žodis: danguose. — (35) *Taigi, nepameskite...* Gr. t.: neatmeskite. — *Pasitikėjimo* — laimėti amžinas gėrybes. — (36) *Nes kantrybė...* Drąsi ištvermė Palestinos krikščionims yra reikalinga, nes užmokesnis už ją yra visai tikras. Laukdami gi užmokesnio jie gali rasti paguodą tame, kad jų kentėjimai sutinka su Dievo valia. — (37) *Nes dar...* Apaštalas žodžiais paimtais iš Abakuko 2, 3. 4 parodo, kad Dievo pažadėjimai tikrai išsipildys pasiktame laike. Ebr. Abak. tekste tie žodžiai priklauso prie pranašiško regėjimo, kuriame pamokoma yra apie Izraelio priešių, Kaldėjiečių, sunaikinimą. LXX ir paskui įj Vulgata suprato juos apie pirmąjį Mesijo atėjimą, šv. Povilas gi aiškina apie antrąjį atėjimą, pasaulio pabaigoje. Ir ištikrųjų skiriama Kaldėjiečiams bausmė, apie kurią Abakukas tiesiog pranašauja, yra tik paveikslas visų suotinojo teismo, kurs prasidėjo pirmame

promissionem. ³⁷ Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, et non tardabit. ³⁸ Justus autem meus ex fide vivit: quod si subtraxerit se, non placebit animæ meæ. ³⁹ Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.

neužtruks. ³⁸ O mano teisisis gyvena iš tikėjimo; bet jei atsitrauktų, neįtikis mano dušiai. ³⁹ Mes gi neesame atsitraukimo vaikais į pražuvimą, bet tikėjimo dušios laimėjimui.

b) Pavyzdžiai ištvermės tikėjime S. J. ir paties Jėzaus Kristaus pavyzdžiai.

Caput XI. ¹ Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. ²

11. Perskyrimas. ¹ O tikėjimas yra esybė dalykų, kurių viliamės, tvirtas įsitikrinimas

Išganytojo atėjime per nuodėmės pergalejimą, ir pasibaigs visišką atskyrimu ir nubaudimu nusidėjėlių, Kristui sugrįžus. — *Kurs turi ateiti.* Gr. ὁ ἐρχόμενος, ateinantis. Taip yra pavadintas Jėzus Kristus, kuriam tą patį vardą duodama kaip Mesijui ir Evangelijoje (plg. Mat. 9, 3. Luk. 7, 19 ir k.). — (38) *O mano teisisis...* Plg. Rym. 1, 17. Čionai tais žodžiais šv. Povilas nori paraginti skaitytojus, kad su tikėjimu lauktu užmokėsio. — *Bet jei atsitrauktų...* Tie Abakuko žodžiai pritaikyti yra prie atsitraukiančių nuo tikėjimo, kurių laukia Dievo kerštas. — (39) *Mes gi...* Gr. t. nėra žodžio: *vaikai*. Apaštalas, statydamas save į Palestinos krikščionių tarpą, tarsi sako: mes nésame iš skaitliaus tų, kurie atsitraukia nuo tikėjimo, idant eitu į amžiną prapultį, bet mes tvirtai laikomės tikėjimo, kad laimėtumėm savo dušioms amžiną išganyką.

11, 1—40. Ištvermės tikėjime reikalingumą Apaštalas patvirtina pavyzdžiais visų pirma šventų vyrų S. J. Taigi, trumpai aptaręs, kas tai yra tikėjimas (1), jis išskaito ilgą eilą tų garbingų veikėjų S. J., kurie, budami ištvermingi tikėjime, nuveikė daug didžiųjų dalykų arba daug išskentėjo, nors ne tuoju gavo pilną išganyką (2—40).

(11, 1) *O tikėjimas...* Nėra tai tikras tikėjimo aptarimas; šv. Povilas nori tik-tai pažymėti tuos tikėjimo privalumus, kurie turi ypatingą svarbumą jo svarstomame dalyke. — *Esybė*, gr. ὄψις. Tas

žodis jau du sykiu buvo vartotas šitoje gromatoje (1, 3 ir 3, 14). Ne visų vienetų jis yra čionai aiškinamas. Vieni ima jį prasmėje tvirto pasitikėjimo, t. y. to, kas užtikrina, laidoja (garantuoja), jog dalykas yra visai neabejotinas, tikras. Kiti supranta jį prasmėje „subsistentia“, t. y. to, kas padaro, jog dalykas turi tikrą butybę (existentiam); taigi, kada busiančios gėrybės, kurių dar nėra, tarsi atsiranda mūsų prote, ir mes skaitome jas taip tikromis, lyg-kad jos jau ištikrųjų būtų. Paliekant tam žodžiui esybės prasmę, tikėjimas bus esybė tų dalykų, kurių turime su viltimi laukti. Tikėjimas nėra tiksliai žmogaus proto išdavinis, bet yra šis tas turintis butybę ir gyvas, Dievo padarytas. Tikėjime tikrai apimamas yra dalykas, kurio viliamės, sulig jo esybės; tas vilties dalykas randasi tikėjime sulig savo užmazgos. Tikėjimu vadinasi pradžia to, ko viliamės, sako šv. Tom. Akv. — *Dalykų, kurių viliamės.* Tikėjimas dažniausiai užsiima busiančiais dalykais, ypač dangumi ir jo gėrybėmis. — *Tvirtas įsitikrinimas*, gr. ἐλεγχος (argumentum, demonstratio). Taipogi ir tas žodis aiškinamas yra nevisai vienodai. Anot vieno jų reiškia priparodymą, t. y. budą, su kurio pagalba mes įgijame tikrybę; anot kitų tvirtą įsitikrinimą. Abiejose prasmėse jis gerai rišasi su sekančiais žodžiais: *apie tai, kas neregima*. Tie neregimi dalykai nesiskiria nuo augščiaus minėtųjų, kurių viliamės. Taigi, tikėjimo sritis yra tai aritis dalykų dabar neregimų, kuriuos vienok viliamės kada

In hac enim testimonium consecuti sunt senes. ³ Fide intellegimus aptata esse sæcula verbo Dei: ut ex invisibilibus visibilia fierent. ⁴ Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain, obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo, et per illam defunctus adhuc loquitur. ⁵ Fide Henoch translatus est ne videret mortem, et non inveniebatur: quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo. ⁶ Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquiringibus se remunerator sit. ⁷ Fide Noe responso accepto de

apie tai, kas neregima. ² Nes jame gavo gerą paliudijimą senieji. ³ Per tikėjimą mes išmanome, jog pasaulis surėdytas yra per Dievo žodį, taip kad iš neregimų pasidarė regimi dalykai. ⁴ Per tikėjimą Abelis atnašavo Dievui gausesnę auką negu Kainas, ir per jį gavo liudijimą teisus esąs, liudijant Dievui apie jo dovanas, ir per jį jis jau numiręs dar tebekalbė. ⁵ Per tikėjimą Enokas perkeltas yra, kad neregėtu mirties, ir nebuvo atrastas, nes perkėlė jį Dievas, kadangi pirm perkėlimo jis buvo gavęs liudijimą, jogei įtiko Dievui. ⁶ Be tikėjimo gi negalima įtikti Dievui; nes prisiartinančiam į Dievą reikia tikėti, kad jis yra, ir

nors išvysti ir turėti. — (2) *Nes jame...* Toksai buvo tikėjimas, kuriuo atsižymėjo senieji ir gavo garbingą paliudijimą. Tais senaisiais yra ne tik patriarkai, bet visi tikėjimo didžiaviriai lig Makabiejų laikų. — *Gerą paliudijimą.* Tie žmonės gavo iš Dievo ir šv. Knygoje gerą liudijimą už savo tikėjimą, per kurį jie iš anksto matė tai, ko dar nebuvo. — (3) *Per tikėjimą...* Tikėjimas į pasaulio sutvėrimą yra pamatu gyvenimo iš tikėjimo. — *Per tikėjimą.* Tas žodis reiškia tą pat, ką ir „tikėdami, darydami tikėjimo aktą“. — *Surėdytas.* Tas žodis reiškia gražų sutvarkymą, kuriame yra lygiai stebėtina atskirų dalių įvairumas ir viso dalyko vienybė. — *Per Dievo žodį:* per Dievo valią. — *Taip kad iš neregimų...* Anot Vulgatos prasmė yra ta, kad iš pradžios pasaulis buvo Dievo mintyje, pirma negu tapo sutvertas ir regimas pasirodė dabartinėje išvaizdoje. Gr. t. prasmė truputį kitoki: kad būtų išmanoma, jog regimi dalykai nesidarą iš neapsireiškiančių. Apaštalas nori parodyti, jog sulig tikėjimo mokslo pasaulis nėra amžinas, ir jog jis nepasidarė nei pats per save, nei per antrinių priežasčių įtekme, bet yra padaras Dievo tvieriančios visagalybės. — (4) *Abelis tikėjimas.* — *Geresnę auką,* nes iš pirmgimių savo bandos ir jų riebumo. Abelis gyviaus atjautė Dievo teises; tas

jausmas buvo iškveptas jo tikėjimu. — *Pėr jį* (t. y. per tikėjimą) *gavo...* Gausios Abelio aukos apreiškė jo teisumą, t. y. šventumą ir tobulybę jo santikių su Dievu. — *Liudijant Dievui...* Apie tai, kaip tas Dievo liudijimas apreiškė, šv. Raštas nieko nesako; bet anot seniausio padavimo, žydų ir šv. tėvų, Dievas paliudijęs stebuklinga ugnimi, atėjusia iš dangaus ir sudeginusia aukas. — *Jis jau numiręs...* Plg. 1 Moz. 4, 10. Nors Abelis mirė pirm laiko, bet jis kalbą ir veiklą per amžius, nes gražus jo tikėjimo pavyzdys nesiliauna žadinęs žmones į šventumą. Kaip didžiai Bažnyčia brangina Abelio pavyzdį, parodo ji šv. mišių kanone, vadindama jį su Abraomu ir Melchizedėku paveikslais tikro, Dievui įtinčancio aukų atnašavimo. — (5) *Enokas.* Veiz. 1 Moz. 5, 21—24. Pradžios knygoje nieko nėra pasakyta apie Enoko tikėjimą, bet pažymėta, kad jis vaikščiojo su Dievu, t. y. gyveno pagal Dievo valią; o kadangi be tikėjimo niekas negali įtikti Dievui, todėl ir Enokas visupirma turėjo turėti tikėjimą. — *Perkeltas:* paimtas iš žmonių tarpo stebuklingu budu. — *Pirm perkėlimo...* Pirm negu paminėtas yra stebuklingas Enoko paėmimas, šv. Rašte pasakyta yra, kad jis gyvena pagal Dievo valią, todėl buvo su juimi suvienytas tikėjimu. — (6) *Be tikėjimo gi...*

iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suæ, per quam damnavit mundum: et justitiæ, quæ per fidem est, heres est institutus. ⁸ Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem: et exiit, nesciens quomodo iret. ⁹ Fide demoratus est in terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, et Jacob coheredibus repromissionis ejusdem. ¹⁰ Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cuius artifex, et conditor Deus. ¹¹ Fide et ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat. ¹² Propter quod et ab uno orti sunt (et hoc emortuo) tamquam si-

kad jo jieškantiems yra atlygintojas. ⁷ Per tikėjimą Noė, gavęs apreiškimą apie tai, kas dar nebuvo regima, baimės apimtas, padirbo laivą savo namams išgelbėti, per ką jis pasmerkė pasaulį ir tapo tėviniu teisybės, kuri yra iš tikėjimo. ⁸ Per tikėjimą pavadintas Abraomu sutiko išeiti į šalį, kurią turėjo gauti kaip tėvainystę; ir išėjo nežinodamas, kur eina. ⁹ Per tikėjimą jis pasiliko pažadėjimo žemėje kaip svetimoje, gyvendamas šėtrose, taip-pat kaip Izaokas ir Jokubas, to paties pažadėjimo draug-tėvainiai. ¹⁰ Nes jis laukė miesto su tvirtais pamatais, kurio įsteigėjas ir statytojas yra Dievas. ¹¹ Per tikėjimą ir pati nevaisinga Sara gavo galę tapti nėščia, ir tai neveizdint į jos amžį; nes tikėjo ištikimą esant tą, kurs buvo

Gr. t. nėra žodžio: *Dievui*. Vulgatoje jis pridėtas, prasmės prisilaikant.— *Nes priartinančiam...* Kas nori įgyti Dievo prielankumą, tas privalo artintis prie jo dvasišku budu. Kas gi nori artintis Dievop, turi pirma tikėti, kad jis yra; taigi, reikia tikėti į jo butybę, toliaus gi į jo gerumą ir gailiasirdystę.— *Atlygin-tojas*. Tas žodis nurodo dar gerų darbų pelningumą.— (7) *Noė...* Veiz. Prad. 6, 1—9, 20.— *Nebuvo regima: įvyksiantis tvanas.*— *Per ką jis pasmerkė...* Kadangi visi gyvenusieji draug su Noe pasiliko netikintisiais, todėl jo tikėjimas buvo anų pasmerkimu, nes tas tikėjimas garsino veikiai įvyksiančios bausmės tikrumą.— *Tėvainiu teisybės...* Noės užmokesnis buvo didis. Jis pirmas šv. Rašte pavadintas yra aiškiai teisiu; jis ir pas-kiaus buvo statomas teisybės paveikslu (Ez. 14, 14. 20. Ekli. 44, 17. 2 Petr. 2. 5).— (8) Apaštalas kalba plačiau apie Abraomo tikėjimą, kadangi jis buvo pro-tėviu visos žydų tautos, ir jam buvo duoti pažadėjimai.— *Pavadintas Abraomu:* Yra tai aliuizija į Abraomo vardo permainą, kurs pirma vadinosi Abromu. Vardo permaina padaryta buvo patriarkui

išeinant iš Kaldėjos. Abraomo tikėjimas apsiareiškė visųpirma jo paklusnume, nes jis paliko savo tėvynę, nors nežinojo, kur jam reiks eiti (Prad. 12, 1), ir tame, kad jis, Dievui paliepus eiti Kanaaną, keliavo į sau nežinomą kraštą (Prad. 12, 5).— (9) *Pasiliko...* Abraomo tikėjimas buvo kantrus, nes jis ramiai laukė neveikiai išsipildysiančių Dievo pažadėjimų.— *Kaip svetimoje.* Nors žemė Abramui buvo žadėta, vienok jis skaitė save visuomet joje svetimu.— *Gyveno šėtrose,* kaip gyvena žmonės neturintys nuolatinės vietos.— *Izaokas ir Jokubas,* tėvainiai kaip ir Abraomas Dievo padarytų pažadė-jimų, turėjo tokį pat tikėjimą ir kantrybę ir panašiai gyveno.— (10) *Nes jis lau-kė...* Abraomo viltis siekė į patį dangų: jis laukė amžinos laimės. Miestu su *tvirtais pamatais* yra ne kas kita, kaip tik dangus įvaizdintas kaipo idėalinė am-žina pilis su amžiniais nepajudinamais pa-matais.— (11) *Nevaisinga Sara...* Gr. t. nėra žodžio: *nevaisinga*. Sara išpra-džios netikėjo, nes jai pažadėjimo įvyki-mas prigimtu budu rodėsi negalimas; vienok patyrus, kad pažadėjimą pada-rusieji buvo Dievo pasiuntiniai, taigi kad

dera cœli in multitudinem, et sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis. ¹³ Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed a longe eas adspicientes, et salutantes, et confitentes, quia peregrini, et hospites sunt super terram. ¹⁴ Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. ¹⁵ Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi. ¹⁶ Nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. ¹⁷ Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, et unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones; ¹⁸ ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen: ¹⁹ arbitrans quia et a mortuis suscitare po-

pažadėjes. ¹² Todėl ir iš vieno žmogaus (ir tai su apmirusiu kunu) kilo ainija, skaitlinga kaip dangaus žvaigždės ir kaip ant jūros kranto esančios smiltys, kurių negalima suskaityti. ¹³ Su tikėjimu visi jie numirė negavę pažadėtojų dalykų, bet matydami ir sveikindami juos ištolo ir prisipažindami esą keleiviai ir svečiai ant žemės. ¹⁴ Nes kurie tai sako, rodo, kad jie jieško tėvynės. ¹⁵ Ir jei jie būtų manę apie aną, iš kurios buvo išėję, juk turėjo laiko sugrįžti; ¹⁶ bet jie troško geresnės, tai yra dangiškosios. To dėlei Dievas nesigėdi vadinties jų Dievu, nes jis priėmė jiems miestą. ¹⁷ Per tikėjimą Abraomas atnašavo Izaoką, kada buvo ištiriamas; ir aukoję savo vieningą sunę tas, kurs buvo gavęs pažadėjimus, ¹⁸ kuriam pa-

pažadėjimas paeina nuo paties visagalinčio Dievo, jį įtikėjo, kaip skaitome Prad. 18, 14. 15.— (12) *Todėl...* Užmokėsnis už tikrą Saros tikėjimą.— *Iš vieno žmogaus:* Abraomo, kurs buvo labai pasenęs ir prigimtu būdu nebesitikėjo susilauksias vaikų, gimė skaitlingiausi ainija.— (13) *Su tikėjimu...* Sek. eil. 13—16. Apaštalas nori aiškias pasakyti, kad patriarkų tikėjimo dalyku buvo ne žemiška tėvynė, bet dangiškoji, kurios ir krikščionys laukia.— *Visi jie:* Abraomas, Sara, Izaokas, Jokubas.— *Pažadėtojų dalyku:* Nesulaukę įvykimo pažadėtojų apie dangišką Mesiją karalystę.— *Matydami...* Jie nesiliovė tikėję ir turėję viltį. Apaštalas tai išreiškia gražiu laipsniavimo sakiniu: Patriarkai ištolo veizdėjo į pažadėtojų įvykimą; jie su džiaugsmu sveikino tą prakilnų regėjimą; jie garsiai prisipažino, jog nėsą paskirti tai žemei, bet geresniam ir augštesniam gyvenimui. Jie neskaitė tos žemės savo tikrą tėvynę, bet svetimu kraštu, kuriame jie gyvena tik laikinai.— (14) *Nes kurie...* Kas sakosi esąs keleivis ir svečias, tas jaučiasi, jog pasilieka svetimoje vietoje ir jog įkelianą į tikrą tėvynę.— (15) *Ir jei jie...*

Taip kalbėdami patriarkai visai nemanė apie savo gimtinį kraštą, Kaldėją, į kurią jiems sulyginant nebuvo per daug vargu sugrįžti, jei būtų norėję.— (16) *Bet jie troško geresnės*—tėvynės, negu Kaldėja ir žadėtoji žemė, nes paties dangaus. Tas jų gyvas tikėjimas nepasiliko be užmokėsio: *Dievas nesigėdi...* Dievas suteikė jiems didžiausią malonę ir garbę, nes norėjo vadinties jų Dievu. Veiz. Iš. 3, 6. 15. 16, kame pasakyta yra, jog Viešpats apsiėriškė Mozeli, kaipo Abraomo Dievas, Izaoko Dievas ir Jokubo Dievas.— *Jis priėmė...* Dievas padarė taipogi, kad jie visuomet gyventu su juomi amžiname dangaus mieste.— (17) *Atnašavo Izaoką...* Veiz. Prad. 22, 1—19.— *Buvo ištiriamas*—Ištyrimas buvo bausis ir pagunda didi, nes auka ir pati savyje buvo netikėta ir iš atžvilgio į padarytus pažadėjimus; juk rodėsi esąs aiškus iš Viešpaties pusės prieštaravimas reikalauti mirties to vaiko, per kurį turėjo įvykti mesianiškieji pažadėjimai.— *Vienatinį:* iš atžvilgio į pažadėjimus, prie kurių nepriklausė kitas Abraomo sunus, Izmaėlis.— (18) *Kuriam pasakyta...* Abramui Prad. 21, 12.— (19) *Sanprotaudamas...*

tens est Deus: unde eum et in parabolam accepit. ²⁰ Fide et de futuris benedixit Isaac Jacob, et Esau. ²¹ Fide Jacob, moriens, singulos filiorum Joseph benedixit: et adoravit fastigium virgæ ejus. ²² Fide Joseph, moriens, de protectione filiorum Israel memoratus est: et de ossibus suis mandavit. ²³ Fide Moyses, natus, occultatus est mensibus tribus a parentibus suis, eo quod vidissent elegantem infantem, et non timuerunt regis edictum. ²⁴ Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filiæ Pharaonis, ²⁵ magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis paccati habere iudicium. ²⁶ majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improprium Christi: adspiciebat enim in remunerationem. ²⁷ Fide reliquit Ægyptum, non ve-

sakytą buvo: Per Izaoką bus tau pavadinta ainija; ¹⁹ sanprotaudamas, kad Dievas gali prikelsti ir iš numirusių; todėl jį ir gavo atgal kaip paveikslą. ²⁰ Per tikėjimą Izaakas laimino iš atžvilgio į busiančius dalykus Jokubą ir Ezavą. ²¹ Per tikėjimą Jokubas mirdamas laimino kiekvieną iš Juozapo sūnų; ir nusilenkė prieš jo lazdos viršunę. ²² Per tikėjimą Juozapas mirdamas minėjo Izraelio vaikų išėjimą, ir davė paliepiamą apie savo kaulus. ²³ Per tikėjimą Mozė užgimęs tris mėnesius slepiamas buvo savo gimdytojų, nes jie matė kudių gražų esant ir nesibijojo karaliaus įsakymo. ²⁴ Per tikėjimą Mozė užaugęs užsigynė esąs Paraono dukters sunus, ²⁵ bevėlydamas buti vargintas su Dievo tauta, kaip turėti iš

Kieto prityrimo valandoje Abraomo tikėjimas apsisireiškė tame, kad jis, visai pasitikėdamas Dievo visagalybe, manė sau, jog Viešpats ir paaukotą jau sūnų galės prikelti iš numirusių.— *Kaip paveikslą.* Dauguma aiškintojų (Auks. Teod. Teof.) mato tuose žodžiuose išreikštą didį užmokesnį už tikėjimą: Izaakas buvo sugrąžintas tikinčiųjų tėvui kaip paveikslas daug prakilnesnio atsitikimo, butent, mirties ir prisikėlimo mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus.— (20) *Izaakas laimino*... Tie palaiminimai nebuvo tik paprasti linkėjimai, bet pažadėjimai paeinančios tikėjimo ir paliečiantys busiančias gėrybes, išrinktajai tantai Dievo žadėtas.— (21) *Kiekvieną iš Juozapo sūnų.* Apaštalas mini vietoje palaiminimo suteikto dvylikai Izraelio giminių tą, kurs buvo duotas dviem įsūniam, t. y. dviem Juozapo vaikam, Efraimui ir Manasui; daro gi tai dėl panašumo su Izaoko palaiminimu. Panašumas buvo tame, kad kaip ten taip ir čia du yra laiminami; priegtam ir ten ir čionai jaunesnysis pastatytas yra augščiaus už vyresnįjį, su tuo vienok skirtumu, kad Jokubas padarė žinodamas ir visai liuosai, Izaakas gi nežinodamas

pagal Dievo surėdymą.— *Ir nusilenkė*... Anot gr. t.: ir jis pagarbino ant (t. y. pasilenkęs ant) jo lazdos viršunės. Ta aplinkybė paminėta yra Prad. 47, 31 pagal LXX. Iš jos pasirodo Abraomo tikėjimo didumas, kurs susilpnėjęs dėlei gilos senatvės norėjo atiduoti Dievui garbę, kaip tik jis galėjo. Dabart. ebr. t. yra: jis pagarbino ant savo lovos galo. Skirtumas atsirado iš priežasties įvykusios balsių permainos. Dabar yra: *mit-tah*, kame LXX skaitė: *matteh*, lazda.— (22) *Juozapas... minėjo*: pranašavo. Veiz. Prad. 50, 23. Iš. 13, 19.— (23) *Mozė*... Veiz. Iš. 2, 1... Apaštalas ilgiaus apsis-toja ant tikėjimo Mozės, kurs buvo Dievo pasiuntiniu ir didžiu žydų tautos išliuosotoju. Pažymėtas yra visupirma tikėjimas Mozės tėvų, kadangi jie matė nepaprastame kudio gražume Dievo malonės ženklą ir turėjo viltį, kad Dievas jį išgelbės.— (24) *Mozė užaugęs*... Toliaus Apaštalas nuiodo, kaip apsisireiškė paties Mozės tikėjimas.— *Užsigynė*... Plg. Iš. 2, 10. Taip pasielgdamas Mozė išsižadėjo didžiausių žemiškų patogumų, kuriuos jis būtų turėjęs kaipo Paraono dukters įsūnis.— (25) *Buti vargintas*...

ritus animositatem regis: invisibilem enim tamquam videns sustinuit. ²⁸ Fide celebravit pascha, et sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiva, tangeret eos. ²⁹ Fide transierunt Mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Ægyptii, devorati sunt. ³⁰ Fide muri Jericho corruerunt, circuitu dierum septem. ³¹ Fide Rahab meretrix non periiit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace. ³² Et quid adhuc dicam? Deficient enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephthe, David, Samuel, et prophetis: ³³ qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repositiones, obtinuerunt ora leonum, ³⁴ Exstinxerunt impetum ignis,

nusidėjimo laikinį džiaugsmą, ²⁶ skaitydamas Kristaus išniekinimą esant didesniais turtais negu Egipto gėrybės; nes jis veizdėjo į užmokesnį. ²⁷ Per tikėjimą jis paliko Egiptą, nesibijodamas karaliaus rustybės; nes jis pasiliko ištvermingas, lyg-kad butu tai regėjęs, kas nematoma yra. ²⁸ Per tikėjimą jis šventė velykas ir apšlakstymą krauju, kad pirmgimių žudytojas jų nepaliestu. ²⁹ Per tikėjimą jie perėjo Raudonąją jūrą, kaip sausą žemę; tuotarpu kad tai pamėginusieji egiptiečiai buvo praryti. ³⁰ Per tikėjimą sugriuvo Jeriko murai, apėjus per septynias dienas aplinkui. ³¹ Per tikėjimą Raaba, paleistuvė, nepraužo su netikintčiais, kadangi priėmė žval-

Pildymas pareigų, kurias Dievas skyrė Mozei, sujungtas buvo su didžiausiais vargais. — *Turėti iš nusidėjimo...* Mozė Dievo pavadintas žydų tautos išliuosuotų negalėjo atsisakyti nuo pasiuntinytės be nusidėjimo. Nepaklaudydamas vienok Dievo, jis galėjo tikėtis iš savo nusidėjimo tik trumpo džiaugsmo. — (26) *Skaitydamas...* Apaštalas paaiškina, kas pažadino Mozę padaryti tokį išsirikimą Kristaus išniekinimu yra pasityčiojimai ir iškoneveikimai, kuriuos turėjo iškentėti garbingiausių Dievo pasiuntinys ir prasikaltusio pasaulio išliuosuotojas, t. y. mūsų Atpirkėjas. To išniekinimo dalį turėjo pakelti visi, kurie žydų istorijos bėgyje buvo Kristaus paveikslais ir atstovais. — *Veizdėjo į užmokesnį.* Tikra Mozės pasielgimo priežastis buvo jo tikėjimas. Jis tikėjo, kad po prispaudimo ateis išliuosavimas, ir pakėlė savo akis prie dangių, kurių gėrybių, kurias Dievas pažadėjo duoti ištikimajam tarnaujantiems, kaip užmokesnį už vargus. — (27) *Paliko Egiptą...* Mozė buvo palikęs Egiptą du sykiu: pirmą—užmušęs egiptietį žydų prispaudėją, antrą—iškilmingai su visa tauta. Katrą iš tų palikimų turėjo mintyje šv. Povilas, aiškindojai tarp savęs nesutinka. Jei atsitikimai išskaityti yra kronologikoje eilioje, tai čia reiktu natyti pirmas

prasišalinimas iš Egipto; bet Iš. 2, 14. 15 pasakyta yra, kad tuomet Mozė išbėgęs, bijodamas Paraono; šv. Povilas gi sako: *nesibijodamas karaliaus rustybės.* Antrasis gi išėjimas įvyko ne prieš Velykų šventę (e. 28), bet po jos. Tačiau galima čionai spėti, kad Apaštalas neperdaug laikėsi kronologiskos eilios. — *Butu tai regėjęs...* Mozė nesibijojo Paraono, nes tvirtai tikėjo į Dievo pagalbą. — (28) *Jis šventė...* Plg. Iš. 12, 1... *Apšlakstymą* velykinio avinėlio krauju. — *Kad žudytojas...* Ir čia apsiereiškė Mozės tikėjimas, nes žmonių būdu kalbant nebuvo jokio sąryšio tarp apšlakstymo krauju ir laukiamo per jį išgelbėjimo. — (29) *Jie perėjo...* Plg. Iš. 14, 15—31. Nuo vado tikėjimo šv. Povilas pereina prie išvestų izraelitų tikėjimo, kurs taipogi buvo didis. — (30) *Sugriuvo...* Veiz. Joz. 6, 12—20. Lygiai didis buvo tikėjimas įėjusių į žadėtąją žemę, Jozuės, levitų ir pačių žydų. Jie tikėjo į tai, kas rodėsi negalimu daiktu, ir įvyko taip, kaip tikėjosi. — (31) *Raaba...* Po žydų Apaštalas nurodo tikėjimą svetimtautės, kuri pasirodė verta susivienijimo su žydais. Veiz. Joz. 2, 1. Plg. Jok. 2, 25. — *Su netikintčiais.* Netikintčiais pavadinti yra Jeriko gyventojai, nes jie nenorėjo atsižvelgti į Dievo suteikiamus izraelitams

effugerunt aciem gladii, convalescerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra vertuntur exterorum: ³⁵ acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos: alii autem distenti sunt non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem. ³⁶ Alii vero ludibria, et verbera experti, insuper et vincula, et carceres: ³⁷ lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiat, afflicti: ³⁸ quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terrarum. ³⁹ Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt reprobationem, ⁴⁰ Deo pro nobis me-

gus ramybėje. ³² Ir ką dar pasakysiu? nes man pritraktu laiko, jei pasakočiau apie Gedeoną, Baraką, Samsoną, Jefe, Dovidą, Samuelį ir pranašus, ³³ kurie tikėjimu priveikė karalystes, padarė teisybę, laimėjo pažadėjimus, užčiaupė liutų narsus, ³⁴ užgesė ugnies smarkumą, išsisaugojo nuo kalavijo ašmenų, iš silpnų stiprais tapo, buvo karzygiai kovoje, pergaulėjo kariškas svetimųjų stovyklas; ³⁵ moteris atgavo per prikėlimą savo numirėlius. O kiti buvo kankinti, neprisiimdami paliuosavimo, kad rastu geresnį prisikėlimą. ³⁶ Kiti gi prityrė išjuokimų ir plakimų, dargi ir pančių ir kalėjimų, ³⁷ buvo akmenimis užmušti, pjuklu perpjauti, gundyti, mirė kalaviju

stebuklus. — *Ramybėje*: prietelišku budu. — (32) *Ir ką dar...* Apaštalas patėmijęs, kad jo garbingų vyrų išskaitymas gali išeiti per daug ilgas, nori kalbėti trumpiau. — *Gedėono...* Išpradžios išvardyti yra keturi teisėjai, bet ne kronologiškoje eilėje; paskui eina tie, kurie yra žydų monarchijos atstovais. Kaikurie iš išvardytųjų turėjo daug netobulybių, bet Apaštalas veizdi tik į jų gyvą tikėjimą ir tik už tai juos giria. — (33) *Priveikė...* Iš tikėjimo paeinantįs didžiavirų darbai išskaityti yra sek. dvieiose eil. devyni, ir tai sujungti trys po tris. Visųpirma paminėti yra darbai, turėjusieji viešą naudą. — *Priveikė karalystes*: teisėjai ir Dovidas; *padarė teisybę*: iš teisėjų ypač Samuelis, paskui karaliai; *laimėjo pažadėjimus*: žemiškas gėrybes, arba ypatingus Dievo suteiktus pažadėjimus. Toliau eina trys ypatingi pergalėjimai: *Užčiaupė...* Daniėlis pranašas, gal taipogi Samsonas, Dovidas. — (34) *Užgesė...* Jau nikačiais ugnies pečiųjų. Veiz. Dan. 3, 12... — *Išsisaugojo...* Dovidas 1 Kar. 18, 11... ir kiti. — Galop eina vėl trys pavyzdžiai ypatingo stiprumo. *Iš silpnų...* Sustiprėjo, kaip Samsonas, Teis. 16, 19... arba pagijo iš sunkios ligos, kaip Jobas, Ezekijas (4 Kar. 20). — *Karzygiai*.. Vi-

sa daugybė garsių Izraelio vyrų lig Makabiejų laikui. — (35) *Moteris atgavo...* Regimai šv. Povilas turi mintyje sareptietę moteriškę, kurios sunų prikėlė iš numirusių Elisas 3 Kar. 17, 17..., ir sunamitę, kuriai sugrąžino sunų Eliziejus 4 Kar. 4, 17... Tų moterų tikėjimas nemaž prisidėjo prie stebuklų įvykimo. — *O kiti...* — Apaštalas nurodo dar didžius kentėjimus, pakeltus per tikėjimą. *Kankinti*. Gr. ž. ἐπομνισθησαν regisi kad nurodo taip vadinamą rato kankinimą, apie ką yra minimą 2 Mak. 7, 7. — *Neprimdami...* Atsisakydami naudoties neteisingais išsiliuosavimo budais. — *Kad rastu...* Pasilikdami ištikimais jie primdavo mirtį, turėjo vienok viltį, kad jų laukia garbingas prisikėlimas. Plg. 2 Mak. 7, 27... — (36) *Išjuokimu ir plakimu...* Kurias ypatingai čionai ir toliau turi mintyje šv. Povilas, nėra tikrai žinoma, bet gal jų dauguma buvo tai kankintiniai Makabiejų laikais. — (37) *Akmenimis užmušti*. Taip buvo padaryta su Zakariju, Jojados sunumi (2 Kron. 24, 20, 21), o taipogi anot padavimo su Jeremiju. — *Pjuklu perpjauti*. Anot padavimo tokią mirtį iškentėjo Izaijas. — *Gundyti*—gal kaip Jobas. Kritikai spėja, kad čionai vietoje vieno gr. ž. per-

lius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.

Caput XII. ¹ Ideoque et nos tantam habentes impositam nubem testium, deponentes omne pondus, et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: ² adspicientes in auctorem fidei,

rašinėjant per paklydimą įdėta kitą panašiai skambantį *ἐπιστάθραν* ir todėl jie sako, kad reiktu skaityti: *ἐπιπόθραν*, combusti sunt, sudeginti.— *Klaidžiojo...* Toliaus Apaštalas nurodo persekiojimus, kurie nesibaigdavo mirtimi, buvo vienok didžiai vargingi.— *Avių ir...* Tai skaitėsi menkiausiais apdais.— (38) *Kurių pasaulis...* Pasilikdami visokiuose varguose jie buvo daug vertesni už persekiojančių juos pasaulį.— *Klaidžiojo po tyrus...* Visa tai vertė juos daryti neprietelių persekiojimais.— (39) *Ir tie visi...* Visos ypatos, šitame perskirtyje paminėtos.— *Negavo...* Nesinaudojo tuo, jau po iškentėtų vargų žadėtu užmokesniu, mesianišku išganymu, nes dangus iki Kristaus užžengimui buvo uždarytas.— (40) *Kadangi Dievas...* Dievo Apveizda buvo taip surėdžiusi, kad galutiną tobulybę visi gautu draug Kristuje.— *Ne be musu pasiektu tobulybę.* Tą tobulybę dauguma aiškintojų mato įėjime S. J. šventųjų dūšių paskui Kristų į dangų, bet dar geresnį aiškinimą paduoda šv. Jon. Auks., šv. Aug. ir k., kurie galutiną tobulybę, toje eil. paminėję, mato kunų prisikėlime; nes toje prasmėje galutiną tobulybę S. J. išrinktiesiems ištikrųjų neprasišėdė anksčiau kaip mums, kadangi ji įvyks vienems ir kitiems pasaulio pabaigoje. Bet ar šiaip ar taip aiškinant, mūsų dalis vis yra geresnė, ir Dievas ištikrųjų mums parupino geresnį dalyką, nes arti mūsų yra Kristus, priegtam gi mes turime jo malones.

nukirsti, klaidžiojo avių ir ožkų kailiuose, stokojantys, prispausti, nuvarginti; ³⁸ tie, kurių pasaulis nebuvo vertas, klaidžiojo po tyrus, kalnus, ir lindynes ir žemės urvus. ³⁹ Ir tie visi gavę gerą liudijimą dėl tikėjimo, negavo, kas buvo pažadėta, ⁴⁰ kadangi Dievas mums parupino geresnį dalyką, kad jie ne be mūsų pasiektu tobulybę.

12. Perskrymas. ¹ Tatgi ir mes, turėdami aplink save taip didį lindytojų debesį, numetę visokią naštą ir mus apstojantį nusidėjimą, bėgkime su ištverme į paskirtą mums kovą, ² veizdėdami į tikėjimo davėją

12, 1—13. Prie pavyzdžio šventųjų S. J. šv. Povilas pridėda pavyzdį paties Jėzaus Kristaus, per kentėjimus pasiekusio garbę. Atsižvelgdami tat į Išganytoją ir skaitytojai privalo būti pasiryžę stoti į kovą (1—3), nes jiems reiks iškentėti mažesni vargai, kuriuos ant jų leidžia Dievas, kaip mylintis Tėvas, kad taip geriaus būtų prirengti prie amžino užmokesnio (4—11). Galop Apaštalas ragina drąsiai eiti priekin tikėjimo keliu (12. 13).

(1) *Tatgi ir mes...* Apaštalas, palygindamas krikščionis su bėgančiais ant arėnos didžios minios žiurovų akyvaizdoje, kad laimėtu paskirtą dovaną, ragina juos elgties panašiai.— *Liudytojų debesį...* Tais liudytojais, veizdinčiais į krikščionių kovą, yra arba augščiaus minėtieji tikėjimo didžiavyriai, arba apskritai žmonės.— *Visokią naštą...* Kaip bėgantys ant arėnos numesdavo nuo savęs visa, kas juos galėjo sutrukdyti bėgime, taip ir krikščionys, bėgantys į dangų, privalo numesti šalin visokią nereikalingą naštą, ypač gi nuodėmių naštą.— *Į paskirtą...* Kovą dangaus laimėjimui lyg-kad pastatė prieš mus pats Dievas. Plg. 1 Kor. 9, 24. Rym. 6, 4.— (2) *Veizdėdami...* Apaštalas nenori pasakyti, kad Jėzus buvo mums tikėjimo pavyzdžiu, kadangi jisai neturėjo tikėjimo tikroje to žodžio prasmėje, nes visuomet regėjo Dievą; taigi prasmė čionai yra: kad pasidrasintumėm tikėjimo kovoje, pažvelgkime į Kristų, kurs buvo toje kovoje pirmtakunu, perbėgo tą patį

et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. ³ Recogitate enim eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversum semetipsum contradictionem: ut ne fatigemini, animis vestris deficientes. ⁴ Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantibus: ⁵ et obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris. ⁶ Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. ⁷ In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater? ⁸ Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: ergo adulteri, et non filii estis. ⁹ Deinde

ir užbaigėja, į Jėzų, kurs už padėtą prieš jį džiaugsmą kentėjo kryžių. paniekinęs apjuoką. ir sėdi po Dievo dešinės. ³ Ištikrųjų apmastykite tą, kurs iškentėjo nuo nusidėjėlių toki prieš save patį priestaravimą, kad nepailstumėte, nusilpnėję savo dušioje. ⁴ Nes jūs dar nesipriešino iki kraujui, kovodami prieš nusidėjimą. ⁵ Ir jūs užmiršote paraginimą, kurs į jus kaipo sunus atkreiptas yra šiais žodžiais: Mano sunau, nepaniekink Viešpaties bausmės, nei nusilpnėk, kada esi baramas; ⁶ nes ką Viešpats myli, baudžia; plaka gi kiekvieną sunų, kurį priima. ⁷ Bukite ištvermingi bausmėje. Dievas elgiasi su jumis kaipo su sunumis; nes kursai yra sunus, kurio tėvas nepabaudžia? ⁸ Bet jei esate bė bausmės, kurios dalininkais visi tapo, tat esate svetimi vaikai ir ne sunūs. ⁹

kelią, o dabar yra kovojančiųjų teisėjas ir duos mums užmokesnį už pergalejimą; jis taipogi užbaigia ir tobulina mūsų tikėjimą per malonę. — *Už... džiaugsmą*: už dangiskąją laimę, kuri jo laukė po kovos, kaipo užmokesnis. Lot. t. regimai praleistas yra per perrašinėtojų kaltybę žodelis „pro“ prieš *proposito*. — *Paniekinęs apjuoką*: visai neatsižvelgdamas į išniekinimus, kurie reikėjo iškentėti. — (3) *Ištikrųjų...* Mūsų kentėjimai labai maži, sulyginant juos su tuo, ką Kristus iškentėjo nuo nusidėjėlių žydų pirm prikallimo ir prikaltas į kryžių; todėl reikia mums nenustoti drąsos ir ištvermės. — (4) *Nes dar...* Palestinos krikščionių persekiojimas dar nebuvo kruvinas, todėl neperdaug didis, palyginant jį su S. J. tikėjimo didžiavųjų kentėjimais, ypač gi Išganytojo. — *Prieš nusidėjimą*. Nusidėjimas buvo krikščionystės priešininkuose, kuriuos jis stumia Kristaus pasekėjų persekiojant ir nori taip juos atvesti į atstoiją nuo tikėjimo. — (5) *Ir jūs užmiršote...* Apaštalas primena, kad kentėjimai yra dvasiško krikščio-

nių išlavavimo dalimi, ne pati šv. Dvasia sako: *Mano sunau...* Tie žodžiai paimiti yra iš Pat. 3, 11. 12 pagal LXX su ne dideliu skirtumu. — *Bausmės*. Gr. ž. *paideia* reiškia dorinį auklėjimą draug su sujungtu su juo pabaudimu. — *Baramas*. Pabarimu čionai yra išmetinėjimai, padaryti žodžiu arba darbu, kurie sužadina žmoguje supratimą kaltybės ir veda į pasitaisymą. — (6) *Nes ką Viešpats...* Kentėjimai yra krikščionims ženklai ir paradimu Dievo meilės. — (7) *Bukite ištvermingi...* Sek. eil. 7—11 šv. Povilas paaiškina ir arčiaus pritaiko cituotus šv. Rašto žodžius, išrodydamas kentėjimų reikalingumą ir naudingumą, o taipogi ragindamas priimti juos visus drąsiai, besvyravimo. — (8) *Bet jei esate...* Kas nėra baudžiamas, apie tą galima manyti, kad juo jau nebesirupina jo tėvas ir neskaityto savo vaiku. — *Visi*: tikėjimo karžygiai, apie kuriuos buvo minėta 11. persk. — (9) *Toliaus...* Apaštalas daro palyginimą tarp žmonių baudimo ir Dievo bausmės ir daro išvedimą, kad mes, kurie nesiliaujame

patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, et reverbamur eos: non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus? ¹⁰ Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus. ¹¹ Omnis autem disciplina in præsentī quidem videtur non esse gaudii, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddit justitiæ. ¹² Propter quod remissas manus, et soluta genua, erigite, ¹³ et gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

Toliaus, mes turėjome baudėjais tėvus pagal kuną ir gerbėme juos; ar gi ne daug labiau paklusnūs busime dvasių Tėvui ir gyvi busime? ¹⁰ Nes anie per nedaug dienų baudė mus pagal sovo valią; tasai gi tai daro mūsų naudai, kad taptumėm dalininkais jo šventumo. ¹¹ O kiekviena, tiesa, bausmė dabartiniame laike regisi neesanti džiaugsmu, bet nuliudimu; paskui vienok suteiks išlavintiems par ją ramiausias teisybės vaisių. ¹² To dėlei ištieskite nuleistas rankas ir palinkusius kelius, ¹³ ir žengkite tiesius žingsnius savo kojomis, kad kas šlubuodamas neklystu, bet velyk pasveiktu.

2. Paragininimas į įvairias krikščionims reikalingas dorybes.

¹⁴ Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua

¹⁴ Jieškokite santaikos su visais ir šventumo, be kurio nei-

gerbę ir mylėję baudžiančius mus gimdytojus, dar su didesniu kantrumu privalome priimti Dievo bausmes, kurs ir didesnę valdžią ant mūsų turi ir baudžia su didesne įšmintimi. — *Dvasių Tėvui*: Sutvertojui mūsų dvasinės esybės ir visų dvasių. — *Ir gyvi busime*: gausime amžiną tikrą gyvenimą, jei pilnai pasiduosime mus baudžiančiam dangiškam Tėvui. — (10) *Nes anie...* Gimdytojų auklėjimas tęsiasi neilgą laiką, arba anot gr. t. patenka neilgam laikui, t. y. trumpam žemiškam gyvenimui, ir jų baudimai nėra liūsi nuo paklydimų, savymeilės; priešingai gi, Dievo auklėjimas mums praverčia amžinai. — *Kad taptumėm...* Dievo bausmė per kentėjimus nušveičia mus, ji susilpnina mumyse palinkimą į piktumą ir padeda jį visai pergalėti, pakelia mūsų dušios akis augštvn į dangų, sustiprina valios įiegas ir taip yra įrankiu pažangos šventume. — (11) *O kiekviena...* Auklėjimas per bausmes sulig savo tikros vertybės turėtų mus džiuginti, bet kentėjimo valandoje mūsų prigimtis negali susitūrėti nuo nuliudimo. — *Paskui*: kada bausmė pasibaigs, ir mes matysime jos

gerus, pilnus ramybės vaisius, kuriais yra nuolat pasididinti teisybė, taigi ir šventumas. — (12) *To dėlei...* Kiekvienas privalo pasinaudoti kentėjimų vaisiais. Apaštalas ragina žodžiais, paimtais iš Iz. 35, 3. Plg. (Ekli. 25, 23). ir iš Pat. 4, 26. Nuleistos rankos ir sulenkę keliai yra ženklas žmogaus nusilpnėjimo. — (13) *Ir žengkite...* Tiesiu keliu greičiausia galima pasiekti tikslą, todėl dėlei pagundos nereikia svyruoti ir linkti prie atpuolimo nuo tikėjimo, bet velyk reikia ir tam, kurs jau pasvyro, grįžti į tiesųjį kelią.

† 12, 14—29. Tarp kitų dorybių, kuriomis privalo atsižymėti krikščionys, šv. Povilas stato pirmoje vietoje santaiką su visais ir šventumą (14—17). Ypač šventumo reikalauja N. Įst. prigimtis, kurs negąsdina kaip Senasis (18—21), bet yra dangiškasis ir daro mus dalininkais dangiškųjų dalykų (22—24), todėl ir labai reikia sergėtis, kad jų nenustojus ir neužtraukus ant savęs didesnės bausmės (25—29).

(14) *Jieškokite...* Santaika su visais ir apskritai šventumas yra tai dvi reika-

nemo videbit Deum: ¹⁵ contemplantēs ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediāt, et per illam inquinentur multi. ¹⁶ Ne quis fornicator, aut profanus ut Esau: qui propter unam escam vendidit primitiva sua: ¹⁷ scitote enim quoniam et postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. ¹⁸ Non enim accessistis ad tractabilem montem, et accensibilem ignem, et turbinem, et caliginem, et procellam, ¹⁹ et tubæ sonum, et vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum. ²⁰ Non enim portabant quod dicebatur: Et si bestia tetigerit

vienas neregės Dievo; ¹⁵ veizdėdami, kad neivienas neatstotu nuo Dievo malonės, kad koki kartumo šaknis augštyn želdama nesukliudytu, ir kad per ją nebūtu sutepta daugelis, ¹⁶ kad kas nebūtu paleistuvis arba paniekintojas šventų dalykų kaip Ezavas, kurs dėlei vieno valgio pardavė savo pirmgimystės teises. ¹⁷ Nes žinokite, kad ir paskiaus norėdamas paveldėti palaiminimą atstumtas buvo; nes negalėjo gauti jo nutarimo atnainos, nors su ašaromis jos jieškojo. ¹⁸ Nes jūs priėjote ne prie paliečiamojo kalno, nei prie degančios ugnies, nei prie viesulo, ir tamsybės, ir audros, ¹⁹ nei prie trimito garso, nei žodžių balso, kurį išgirdusieji meldė, kad

lingiausi dorybi krikščionims jų santikiuose su pasauliu. Plg. Rym. 12, 18.—(15) *Veizdėdami...* Negana yra rupinties savo išganymu, bet reikia dar turėti rūpestį, kad ir kiti neatsiskirtu nuo Dievo malonės.—*Kartumo šaknis.* Tas išsireiškimas primena žodžius iš 5 Moz. 28, 17. ¹⁸ pagal LXX. Kartumo šaknimi yra ta, kuri išduoda karčius vaisius, čionai pikta pasielgimą, klaidingus mokslus, griauančius santaiką ir meilę. Taigi, Apaštalas persergi, kad Palestinos krikščionis, ypač jų pardėtiniai veizdėtu, idant neatsirastų jų tarpe neivienas pragaistingas žmogus, kurs sukliudytu kitus išganymo pasiekime ir savo piktu pavyzdžiu atvestu daugelį į atstojimą nuo tikėjimo.—(16) *Kad kas...* Tiktai žodžiai: *Paniekintojas šventų dalykų*, pasakyti yra stačiai apie Ezavą, kurs savo pirmgimystę ir surištas su ja didžiausias teises lengvaširdžiai pardavė už menką valgi. Veiz. Prad. 25, 23. Vienok kaikurie aiškintojai ir žodį: *paleistuvis*, supranta apie Ezavą, nes anot žydų padavimo ir tokiuo būvęs tasai pirmgimystės pardavėjas.—(17) *Nes žinokite...* Ezavo pasielgimo pasekmės buvo nepataisomos. Paskui jis norėjo gauti pirmgimystei paskirtąjį palaiminimą, bet buvo atstumtas Dievo ir savo tėvo aiškiai pa-

tvirtinusio palaiminimą, kurį išpradžios nežinodamas buvo davęs Jokubui. Ezavo galestavimas ir ašaros negalėjo padaryti, kad jo tėvas Izaokas permaitintu savo padarytąjį nutarimą. Todėl tai ir Palestinos krikščionis privalo apsvarstyti gilnią tų baisy pavyzdį ir jo nesekti, atstojant nuo Kristaus dėl žemiškų patogumų, kadangi ir jie yra lyg-kad pirmgimiai didžioje krikščionių šeimynoje.—(18) *Nes jūs priėjote...* Apaštalas nurodo dar vieną priežastį, kodėl jo skaitytojams nevalia atsitraukti nuo Kristaus tikėjimo dėlei žydystės. Ta priežastimi yra skirtumas, apsiraiškęs abiejų sanderų davime: iš vienos pusės išgastis, iš kitos gi malonė ir meilė.—*Prie paliečiamojo.* Daugelyje gr. rankraščių ir vertimų nėra žodžio: *kalno*. Tikresnis išrodo toks skaitymas: jūs priėjote ne prie paliečiamos ir degančios ugnies. Plg. Iš. 19, 18. Atkart. 4, 11.—*Nei prie viesulo...* Yra tai kiti gasdinantys prajovai, kurie įvyko Dievui apsiraiškiant ant Sinajaus. Plg. Atkart. 4, 11; 5, 12.—(19) *Nei prie trimito...* Plg. Iš. 19, 16; 20, 18. 19. Atk. 5, 22—27... Tarp griausmų, žaibavimų ir trimitų garso buvo girdimi ištariamai žodžiai, ir jie taip pripildė izraelitus išgąsčiu, kad visi didžiai norėjo jų nebe-

montem, lapidabitur. ²¹ Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterritus sum, et tremebundus. ²² Sed accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei viventis, Jerusalem cœlestem, et multorum millium Angelorum frequentiam, ²³ et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cœlis, et iudicem omnium Deum, et spiritus iustorum perfectorum, ²⁴ et testamenti novi mediatorem Jesum, et sanguinis asperersionem melius loquentem quam Abel. ²⁵ Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram

jiems nebutu sakytas žodis. ²⁰ Nes negalėjo pakelti, kas buvo sakoma: Jei ir gyvulys prisi-liestu kalno, bus akmenimis užmuštas. ²¹ Ir taip baisu buvo, kas regima buvo, kad Mozė tarė: Aš esu išgąsdintas ir drebu. ²² Bet jūs prisiartinote prie Siono kalno ir Dievo gyvojo miesto, dangiškosios Jeruzalės ir daugelio tukstančių aniolų susirinkimo, ²³ ir pirmgimių bažnyčios, kurie užrašyti yra danguose, ir prie visų teisėjo, Dievo, ir prie tobulų teisiųjų dvasių, ²⁴ ir prie naujosios sandoros tarpininko, Jėzaus, ir prie apšlakstymo krauju, ge-

girdėti.—(20) *Nes negalėjo pakelti*, t. y. iškęsti. Vietoje: *kas buvo sakoma* gr. t. yra: *kas buvo paliepiama*. Tuo Dievo paliepimu, gąsdinusių žydus, buvo: *Jei ir gyvulys...*, nes iš tų žodžių aiškiai buvo matoma begalinė Dievo šventybė. Plg. Iš. 19, 12, 13.—(21) *Ir taip baisu...* Buvo išsigandę ne tik žydai, bet ir sandoros tarpininkas, Mozė, kurs nekartą buvo girdėjęs balsą Viešpaties ir su juo kalbėjęs.—*Aš esu...* Tų žodžių pradžia ištarta yra Mozės, kada jis išvydo garbinamą aukso versį. Veiz. Atk. 9, 19. Gali buti, kad tokiuos pat žodžius jis yra ištars ir kitame atsitikime, o šv. Povilas užrašė juos, paėmęs iš žydų padavimo.—(22) *Bet jūs prisiartinote...* Kaip pirmoji sandora baisi, taip meilinga ir patraukianti yra antroji. Apaštalas pažymi išeilios naujosios sandoros vietą, ir jos pažadėjimus.—*Prie Siono...* Nebe Sinajus su jo gąsdinimais yra tos sandoros vieta, bet pats dangus, kurį Apaštalas vadina Siono kalnu, ant kurio pastatyta buvo žymiausi Jeruzalės dalis, vadina taipogi gyvojo Dievo miestu, nes Jeruzalėje buvo Dievo bažnyčia, ir tiesiog duoda jam vardą dangiškos Jeruzalės.—*Ir daugelio...* Apaštalas nurodo ir ypata, su kuriomis krikščionys naujojoje sandoroje gauna santikius; jomis yra begalinė daugybė aniolų, dangaus ir žemės šventieji, pats Dievas ir jo Kristus. Buvo aniolai ir prie senosios sandoros padarymo, bet ten jie buvo išgąščio nešėjais, čionai gi džiaug-

smo, kaip nurodo atsakantis lotiniškam *frequentiam*, gr. t. žodis *παρρηγοία*, kurs reiškia žmonių susirinkimą į linksmą, iškilmingą šventę.—(23) *Ir pirmgimių...* Pirmgimių bažnyčia vadinasi čionai krikščionis tebekovojantįs ant žemės. Paprastoje šeimynoje tik vienas tėra pirmgimis, kurs turi ypatingas teises; didžioje gi visos krikščionijos šeimynoje visi vaikai yra pirmgimiai, nes jie visi dalyvauja tose pačiose teisėse ir patogumuose. Kaip Jokubas, taip-pat ir krikščionis gavo tas pirmgimystės teises, kurių nustojo žydai per savo kaltybę, kaip Ezavas. Krikščionis *užrašyti yra danguose*, t. y. įrašyti kaipo piliečiai išanksto į dangiškasias išrinktųjų knygas.—Kiti aiškintojai toje pirmgimių bažnyčioje mato patriarkus ir kitus šventuosius S. Įst.—*Prie visų teisėjo...* Krikščionis gavo artimus santikius su Dievu. Dievas yra teisėjas viršiausias ir visagalis, bet budamas begal teisus jis kaipo teisėjas duos gerą užmokėsnį geriesiems.—*Prie tobulų... dvasių*. Jomis yra šventieji jau įėjusieji į dangų ir vadinami džiaugsminga bažnyčia. Dabar jie yra dvasiomis, nes jų dušios dar nėra suvienytos su kūnais. Tobuli jie yra toje prasmėje, kad jie jau pasiekė tikslą, kuriam buvo Dievo sutverti.—(24) *Ir prie naujosios...* Garbingų ypatų skaitlių, su kuriomis gauna santikius krikščionis, Apaštalas užbaigia paminėjimu vardo išganytojo Jėzaus ir išreiškia trumpais žodžiais jo arpinkimo darbą. Jėzus yra

loquebatur: multo magis nos, qui de cœlis loquentem nobis avertimus. ²⁶ Cujus vox movit terram tunc: nunc autem repro-mittit, dicens: Adhuc semel: et ego movebo non solum terram, sed et cœlum. ²⁷ Quod autem, Adhuc semel, dicit: declarat mobilium translationem tamquam factorum, ut maneant ea, quæ sunt immobilia. ²⁸ Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam; per quam serviamus placentes Deo, cum metu et reverentia. ²⁹ Etenim Deus noster ignis consumens est.

riaus kalbančio, kaip Abelio. ²⁵ Veizdėkite, kad jūs neatsisakytumėt nuo kalbančiojo; nes jei jie atsisakydami nuo to, kurs kalbejo ant žemės, neištruko, daug mažiaus išvengsime mes, jei nusikreipiame nuo kalbančio mums iš dangaus; ²⁶ kurio balsas pajudino tuomet žemę, o dabar vėl prižada, sakydamas: Dar kartą aš pajudinsiu ne tik žemę, bet ir dangų. ²⁷ Sakydamas „Dar kartą“, apreiškia pajudintų daiktų permainą, kaip padarytųjų, kad pasiliktų tai kas yra nepajudinama. ²⁸ Taigi, imdami nepajudinamą karalystę, turėkime malonę, per kurią tar-naukime įtikdami Dievui su baime ir privengimu. ²⁹ Nes mūsų Dievas yra prarijanti ugnis.

naujosios sandoros tarpininkas, kaip Moze buvo senosios. Jis per savo kruviną auką įstatė naują sandorą ir nupelnė krikščionims atpirkimą. Jo kraujo apšlakstymas, išmaldaudamas mums kaltybių atleidimą, malonę, didžiausias gėrybės ir amžina laimė, geriaus kalba negu Abelio kraujas, kurs šaukė į Dievą atnaujinimo (Prad. 4, 10).—(25) *Veizdėkit, kad...* Apaštalas trumpai primena pareigas, kurias naujoji sandora uždeda ant krikščionių.—*Nuo kalbančiojo*: nuo Dievo, kurio balsas primena reikalingumą būti šventais ir ištikimais. Ne valia nuo jo atsisakyti, kaip atsisakė žydai (e. 19).—*Nes jei jie, atsisakydami...* Senųjų žydų pasiėlgimas buvo kietai nubaustas (plg. ypač 4 Moz. 26), nors Dievo balsas atsiliepė į juos ant žemės nuo kalno viršūnės; dar mažiaus galės išvengti bausmės krikščionys, jei jie atstums duodantį jiems savo įsakymus Dievą, kurs į juos kalba iš dangaus augštybių.—(26) *Kurio balsas...* N. Įst. nemainingumas reikalauja didesnės ištikimybės.—*Tuomet. Veiz. 2 Moz. 19, 17. 18.—Vėl prižada*: per pranašą Agėją 2, 6... Dievas žadėjo per pranašą dar kartą sukrutinti ne tik žemę kaip kitados, Mozės įstatymą apgarsinant, bet ir patį dangų, ir padaryti giliai siekiančią

permainą.—(27) *Sakydamas...* Apaštalas daro išvedimą iš paminėtų Agėjo žodžių apie tai, kad antroji sandora yra neatmainoma, amžina. Duodant S. Įst., buvo pajudintas Sinajaus kalnas; apreiškdamas gi per Agėją dar vieną pasaulio sukrutinimą, Viešpats mus perserėgi, kad tas antrasis pajudinimas bus paskutinis; todėl ir po padarymo antrosios sandoros tarp Dievo ir žmonijos visai nebegalima laukti dar kokios nors kitos.—*Pajudintų daiktų*: izraėlitų teokratijos.—*Permainą*: praešalinimą ir užstojimą nepajudinamais, kuriais yra amžinai pasilikianti krikščionių religija. *Kaip padarytųjų*, t. y. sutvurtų; taip pavadinti yra S. Į. dalykai, palyginant juos su krikščionystės dvasiškumu.—(28) *Taigi imdami...* Reikia būti dėkingiems už suteiktąją malonę.—*Imdami*—su tikėjimu iš Viešpaties rankų.—*Nepajudinamą karalystę*: krikščionišką religiją, kuri yra neatmainoma Dievo karalystė, žydinti ant žemės ir atnešanti vaisius danguje.—*Malonę*. Tas žodis šioje vietoje reiškia dėkingumą Dievui.—*Tarnaudami*: atiduodami Dievui priderančių garbų.—*Įtikdami*. Kad įtikus Dievui reikia turėti baimę ir privengimas.—(29) *Nes mūsų...* Nors skiriasi naujoji sandora nuo senosios, bet mūsų Dievas yra tas

Caput XIII. ¹ Caritas fraternitatis maneat in vobis. ² Et hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim latuerunt quidam, Angelis hospitio receptis. ³ Mementote victorum, tamquam simul vincti: et laborantium, tamquam et ipsi in corpore morantes. ⁴ Honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus. Fornicatores enim, et adulteros iudicabit Deus. ⁵ Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus: ipse enim dixit: Non te deseram, neque derelinquam. ⁶ Ita ut confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

⁷ Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt

13. Perskyrimas. ¹ Broliška meilė tepasilieka tarp jusų. ² Ir neužmirškite svečių priėmimo, nes per jį kaikurie pavaišino aniolus, to nežinodami. ³ Atminkite kalinius, lyg-kad būtumėt draug apkalti; ir vargstančiuosius. kaip ir patį pasiliekančią kunę. ⁴ Moterystė tebuna gerbiama visuose dalykuose ir patalas nesuteptas; nes paleistuvius ir svetmoterius teis Dievas. ⁵ Pasielgimas tebuna be godulystės. jums užsiganėdinant tuo, ką turite; nes jis patsai pasakė: Aš tavęs nepamesiu ir neapleisiu; ⁶ taip kad su patikėjimu galime sakyti: Viešpats mano padėjėjas; nesibijosiu, ką nors man žmogus darytu.

⁷ Atminkite savo viršininkus, kurie jums apsakėjo Dievo žo-

pats Izraelio Dievas; jis užsirustina ant krikščionies nusidėjėlio, kaip užsirustina ant prasikaltusio žydo; jis yra *prarijanti ugnis* (veiz. 5 Moz. 4, 24 pagal LXX), kuri sudegina ir naikina visa, kas nėra verta jo prielankumo.

13, 1—6. Toliaus eina trumpučiai paraginimai į artimų meilę; su ypatingu nurodymu reikalingumo mylėti varguose esančius (1—3), taipogi paraginimas užlaikyti nekaltę moterystę ir saugoties godulystės (4—6).

(13, 1) *Broliška meilė...* Visi krikščionys yra broliai; todėl meilė tarp jų yra broliška.— *Tepasilieka.* Meilė dar tebebuvo, bet Apaštalas bijo, kad ji nenusilpnėtų; todėl jis ragina ją užlaikyti.— *Tarp jusų.* Tų žodžių nėra gr. t.—

(2) *Ir neužmirškite...* Reikalingumas priimti svečius, ypač gi keleivius, kaipo broliškos meilės apsirodkimas, dažnai primenamas N. I. Plg. ypač 1 Tim. 3, 2 ir k.— *Nes per jį...* Aliuzija į žinomus atsitikimus iš Abraomo ir Loto istorijos, kada buvo priimti kaipo svečiai tie, kurie pasirodė aniolai eš. Veiz. Prad. 18, 1—22; 19. 1. 2.— (3) *Atminkite kalinius:* brolius, kenčiančius už tikėjimą, sušėldami juos malda ir gerais darbais.

— *Vargstančiuosius:* persekiojamus už tikėjimą.— *Pasiliekančią kunę.* Kolei žmogus gyvas tebėra. jį gali sutikti visokie kentėjimai; to dalyko atminimas privalo daryti mus jautriais, kada kiti kenčia. Plg. 2 Kor. 5, 6.— (4) *Moterystė...* Reikia vengti viso, kas galėtu nors mažiausiam dalyke įžeisti padorumą moterystėje ir sumažinti jos vertybę.— *Nes paleistuvius...* Plg. 1 Kor. 9, 9. 1 Tes. 4, 6.— (5) *Pasielgimas...* Reikia vengti perdidžio prisirišimo prie tų, ir užsiganėdinti tuo, ką kiekvienas turi be troškimo susikrauti žemišką lobį.— *Jis patsai:* Dievas, S. I. 5 Moz. 31, 6. Teis. 1, 5 ir k.— (6) *Viešpats...* Tie žodžiai paimti iš Ps. 117, 6. Psalmėje jie kitaip yra padalinti: Viešpats yra mano padėjėjas; aš nesibijosiu; ką man gali padaryti žmogus?

7—17. Grįždamas prie ištvermės tikėjime Apaštalas perspėja, kad atsimundami savo viršininkus ir sekdami jų ištvermę tikėjime sergėtusi naujų mokslų (7—9), ir kad neįeškotų kito altoriaus, atskyrus tą, nuo kurio ne valia valgyti žydams, bet kad sektu Jėzų, neatsižvelgdami į jokiuos išniekinimus (10—17).

(7) *Atminkite...* Gromatos skaityto-

verbum Dei: quorum intuentes exitum conversationis, imitami-
ni fidem. ⁸ Jesus Christus heri,
et hodie: ipse et in sæcula. ⁹
Doctrinis variis, et peregrinis
nolite abduci. Optimum est enim
gratia stabilire cor, non escis:
quæ non profuerunt ambulanti-
bus in eis. ¹⁰ Habemus altare.
de quo edere non habent pote-
statem, qui tabernaculo deser-
viunt. ¹¹ Quorum enim animalium
infertur sanguis pro pecca-
to in Sancta per pontificem, ho-
rum corpora cremantur extra
castra. ¹² Propter quod et Je-
sus, ut sanctificaret per suum

dij; prisiveždėdami, koks yra jų
pasielgimo galas, sekkite jų ti-
kėjimą. ⁸ Jėzus Kristus vakar
ir šiandien tas pats ir į amžius.
⁹ Nesiduokite suvedžioti įvai-
riais ir svetimais mokslais. Nes
geriausia yra sutvirtinti širdį
per malonę, o ne valgiais, kurie
nebuvo naudingi pasielgiantiems
sulig jų. ¹⁰ Mes turime altorių,
nuo kurio ne valia valgyti
tiems, kurie tarnauja šėtroje.
¹¹ Nes kurių gyvulių kraujas
viršiausiojo kunigo įnošamas yra
už nusidėjimą į šventyklą, tą
kunai sudeginami yra už sto-
vyklos. ¹² Todėl ir Jėzus, kad

jus privalo sulaikyti nuo apleidimo Kri-
stauss pavyzdīs jų viršininkų, nuo kurių
jie ėmė Evangelijos žodį, o per tai ir ti-
kėjimą. Tie ganytojai regimai jau buvo
mirę, kaip nurodo žodžiai: *jų pasielgimo*,
t. y. gyvenimo galas; jų mirtis buvo gar-
linga ir liudijo apie jų tikėjimą. Taigi
mokytiniais reikia sekti gražus mokyto-
jų paliktas pavyzdīs. Apaštalas regimai
turi čia mintyje nukankinimą šv. Stepo-
no, šv. Jokūbo Vyre-niojo ir gal dar ki-
tų. Plg. Apd. 7, 59; 12, 1. 2. — (8) *Jė-
zus Kristus...* Šv. Povilas dar sykį nori
priminti pareigas į viršiausį Ganytoją,
Jėzų Kristų. Jis yra visuomet tas pats.
— *Vakar*: praeitais laikais; *šiandien*: da-
bartyje; *į amžius*: busiančiuose amžiuose.
Budamas visuomet tas pats kaipo Dievas,
jis gali apginti savo pesėkėjus visose jų
sunkybėse ir paskui duoti užmokesnį už
visas jų aukas. Kadangi jis pats yra ne-
maisingas, todėl ir jo mokslas negali at-
simainyti, ir vien to mokslo reikia vi-
siems laikyties. — (9) *Nesiduokite suve-
džioti*. Jeruzalės krikščionis neprivalo
pasiduoti klaidingiems mokslams, kurie
ir tarp savęs labai skiriasi ir svetimi yra
Kristaus apgarsintajam tikėjimo mokslui.
Tais klaidingais mokslais buvo be abejo-
nės įvairios mintys, paimtos iš žydystės
ir taikomos prie krikščionystės. — *Ge-
riausia yra...* Apaštalas patvirtina savo
perspėjimą nurodymu žydų apeigų nenau-
dingumo. — *Per malonę*. Visa krikš-
čionies galė ir išganymo tikrumas eina
ne iš kur kitur, bet tik iš malonės; to-
dėl tai ja reikia sutvirtinti dušią. — *Ne*

valgiais. Valgiai, kuriuos žydai skirstė į
suteptus ir nesuteptus, buvo svarbiu da-
lyku jų religijoje; jie vienok *nebuvo nau-
dingi*, nedavė tikro dvasiško pelno pa-
tiems žydams, nors tie savo gyvenime
ir griežtai pildė ne tik Mozės paliepimus
tame dalyke, bet dar įvairius pariziejų
įsakymus. — (10) *Mes turime*. Krikščionys-
tė ir žydystė yra nesutaikomos, ir krikš-
čioniui reikia visai pamesti žydų apeigos.
— *Altorių*. Ne visų yra vienoki nu-
monė apie tai, ką čia reiškia altorius.
Vieni aiškintojai sako, kad Apaštalas kal-
ba apie kryžių. ant kurio Jėzus Kristus
išpildė savo auką; kiti gi, kad apie eu-
charistiškąjį altorių; taigi toje eil. yra
šneka arba apie kryžiaus auką arba apie
šv. komuniją; netikintys gi žydai neturi
nei vienoje nei kitoje jokios dalies. — *Ku-
rie tarnauja šėtroje*: žydų kunigai. —
(11) *Nes kurių gyvulių...* Veiz. 3 Moz.
16, 27. Netikintųjų žydų negalėjimas
dalyvauti Kristaus aukoje buvo paženk-
lintas pačiomis žydų apeigomis. Įstaty-
mui liepiant Permaidavimo dienoje vy-
riausias žydų kunigas įnešdavo į švent.
šėtros dalį paaukotų gyvulių kraują, jų
gi kunai tą dieną buvo sudeginami toli
už stovyklos; nei viena jų dalis nebuvo
valgoma; nevalgė jų nei kunigai, nei žmo-
nės; todėl tai jie dar mažiau gali daly-
vauti vienatinėje naujosios sandomos au-
koje, kurios paveikslu buvo žydų perma-
davimo auka. — (12) *Todėl ir...* Ta žy-
dų permaidavimo auka už nusidėjimus
buvo paveikslas Kristaus miršančio dėlei
permaidavimo už mūsų nusidėjimus. To-

sanguinem populum. extra portam passus est. ¹³ Excamus igitur ad eum extra castra, improprium ejus portantes. ¹⁴ Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. ¹⁵ Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum laborum confidentium nomini ejus. ¹⁶ Beneficentiae autem, et communione nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus. ¹⁷ Obedite praepositis vestris, et subiacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes: hoc enim non expedit vobis.

pašventintu žmones per savo kraują, kentėjo už vartų. ¹³ Taigi išeikime pas jį už stovyklą, nešdami jo apjuoką. ¹⁴ Nes čia mes neturime pasiliekančio miesto, bet jieskome busiančiojo. ¹⁵ Per jį tat atnašaukime visuomet Dievui šlovės auką, tai yra, vaisių lupų, išpažįstančiųjų jo vardą. ¹⁶ O neužmirškite geradarystės ir duosnumo; nes tokiomis atnašomis užsipelnomas yra Dievo prielankumas. ¹⁷ Bukite paklusnūs savo viršininkams ir jiems pasiduokite; nes jie budi, kaip duosiantieji skaitlių už jūsų dušias, kad tai jie darytu su džiaugsmu ir nedusaudami; nes tai jums nepraverstu.

dėl tai ir Jėzus Kristus, atnašaudamas save kaip auką dėl žmonių išganymo, kad išpildytu minėtąjį paveikslą, prikaltas buvo į kryžių už Jeruzalės vartų. — Ištikrųjų, Jėzus Kristus numirė ant Golgotos, kuri anuo metu buvo už miesto sienos į vakarus. Tik paskiaus nuo cėsoriaus Adriano laikų, Jeruzalei pradėjus plėsties vakarų pusėn, kalnelis Golgota ėmė priklausyti prie paties miesto ir su laiku atsirado maždaug jo viduryje. — (13) *Taigi išeikime...* Norint dalyvauti Kristaus kančios vaisiuose reikia atsiskirti nuo synagogos, visai palikti žydystę, kurios paveikslu tyruose buvo žydų stovykla. Be to, reikia dar pereiti per nužeminimus ir kentėjimus, panašius į Išganytojo kentėjimus. — *Nešdami jo apjuoką.* Tuose žodžiuose paminėti yra varginimai, kuriuos kentėjo Jeruzalės ir Palestinos krikščionys nuo savo vientančių. — (14) *Nes čia...* Padrąsindamas skaitytojus padaryti reikalaujamą atsiskyrimą, šv. Povilas jiems primena, kad vargai nesitęs amžinai, kad mūsų tikra tėvynė ne ant žemės, tuo gi mažians žemiškoje Jeruzalėje, kuri turėjo būti veikiu laiku visai išgriaua, bet danguje, dangiškoje Jeruzalėje, kur musis laukia vyriausis kunigas Jėzus Kristus ir jo šventieji. — (15) *Per jį tat...* Atsiskyrę visai nuo žydystės, krikščionys privalo atnašauti Dievui šlovinimus per Jė-

zaus Kristaus tarpininkystę. — *Šlovės auką...* Žodžiais paimtais iš Ozėo pranašo (16, 3) Apaštalas paaiškina, ką jis nori išreikšti per šlovės auką. Ja yra lupų vaisius, t. y. šlovinimai, kuriuos mūsų lupos ištaria Dievui pagarbinti. (16) *O neužmirškite...* Kitais krikščionių darbais, įtinkančiais Dievui ir užpelnančiais jo prielankumą yra geradarystė ir iš meilės einantis almužnų davimas. — *Užsipelnomas...* Gr. t.: įtinkama Dievui. (17) *Bukite paklusnus...* Augščiau 7. eil. šv. Povilas kvietė skaitytojus sekti pavyzdį buvusių ganytojų, čia gi ragina juos į paklusnumą dabartiniams vadovams. — *Nes jie budi...* Tais žodžiais nurodyta yra graži paklusnumo priežastis: vadovai budi nuolat ir labai rūpinasi jų dušiomis, apie kurias savame laike turės duoti atsakymą Dievui; reikia tat visa daryti, kad ta budrumo pareiga būtų jiems meili ir lengva. — *Nes tai jums...* Vadovų dusavimai ir dejavimai dėlei nepaklusnumo jų globoje esančių krikščionių gali atnešti tiems paskutiniams nelaimę ir užtraukti Dievo bausmę.

18—21. Užbaigdamas gramatą šv. Povilas pveda save skaitytojų maldoms, kad jis galėtų knogreičiausiai pas juos sugrįžti, o taipogi linkėja jiems nuo Viešpaties visokio gerumo.

Gromatos užbaiga.

¹⁸ Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conversari. ¹⁹ Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis. ²⁰ Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium, in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Jesum Christum, ²¹ aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

²² Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatii. Ete-

¹⁸ Melskitės už mus, nes mes pasitikime, kad turime gerą sąžinę, norėdami visame gerai pasielgti. ¹⁹ O tuo labiau aš jus meldžiu tai daryti, kad juo greičiau bučiau jums sugrąžintas. ²⁰ Ramybės gi Dievas, kurs išvedė iš numirusių didį avių Ganytoją amžinos sandoros kraujuje mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, ²¹ tepadaro jus tinkančiais prie viso, kas gera, kad darytumėte jo valią, padarydamas jumyse, kas patiktu jo akyvaizdoje per Jėzų Kristų, kuriam tebuna garbė į amžių amžių. Amen.

²² Meldžiu gi jus, broliai, kad priimtumėt tą paguodos žodį;

(18) *Melskitės...* Panašų prašymą randame ir kitų šv. Povilo gromatų užbaigose. Plg. Ef. 6, 19. Kol. 4, 3 ir k. — *Nes mes pasitikime...* Apaštalas nurodo, kodėl jis vertas krikščionių maldos. Jo priešai prikašiojo, kad jis sakė prašalintą esant Mozės Įstatymą; bet jo sąžinė jam liudija, kad jis nieku nėra kaltas, kad jis visuomet ir visuose dalykuose trokšta elgties kuobuliausiai. — (19) *O tuo labiau...* Apaštalui krikščionių malda yra reikalinga, kad jis būtų palinuosutas ir greičiau galėtų apsilankyti pas tuos, kuriems dabar rašo. — *Sugrąžintas.* Iš to žodžio pasirodo, kad gromatos autorius gerai buvo pažįstamas skaitytojams ir kad pirmiaus turėjo jau su jais santykius, o tai ypač kad buvo laikomas kur kitur prieš savo valią, būtent Ryme kaip kalnys. — (20) Prašydamas pasimelsti už save, šv. Povilas prideda malda už skaitytojus. — *Dievas gi ramybės:* Dievas, kurs yra davėjas ir mylėtojas ramybės. Plg. 1 Kor. 15, 33; 16, 20. 2 Kor. 13, 11 ir k. — *Kurs išvedė...* Kadangi Palestinos krikščionys buvo pavojuje atstojimo nuo jų tikro Ganytojo, Jėzaus Kristaus, ir nuo jo padarytos sandoros, todėl ne be tikslo mini čionai šv. Povilas Viešpaties prisikėlimą iš numirusių; didis prisikėlimo stebuklas aiškiai parodo, kad Jėzus tikrai yra Mesijas, ir kad jis am-

žinai viešpatauja po Dievo dešinės, iš ten valdydamas Bažnyčią. — *Didį avių Ganytoją.* Pats Išganytojas duoda dažnai sau Ganytojo vardą. Šv. Povilas vadina jį čionai didžiu Ganytoju, kad atskyrus nuo kitų antrinių ganytojų. — *Amžinos sandoros kraujuje.* Tuos žodžius vieni aiškintojai riša su „išvedė“: Dievas išvedė Jėzų Kristų iš grabo, duodamas užmokėsi už jo kraujo išliejamą naujosios sandoros, kuri yra amžina, padarymui. Kiti gi su „Ganytoją“. Jėzus yra didis Ganytojas per kraują, kurį už mus išliejo. — (21) *Tepadaro...* Apaštalas meldžia Dievą, kad skaitytojai galėtų daryti visokius gerus darbus, arba, anot gr. t., kad Dievas juos padarytu tobulais visame, kas gera. — *Kad darytumėt...* Visų gerų darbų tikslu yra išpildymas Dievo valios; tai gi įvyks, jei tikinčiųjų veiklumas bus nuolat šelpiamas Dievo, kurs yra vienatinis šaltinis to, kas gera. — *Per Jėzų Kristų...* Jėzus yra tarpininkas viso, kas gera.

22—25. Galop šv. Povilas meldžia, kad Palestinos krikščionys gera širdžia priimtu tą jo paraginimą, žada veikiai pas juos ateiti draug su Timotiejum, pridėda Italicųjų pasveikinimus ir apaštališką palaiminimą.

(22) *Meldžiu gi...* Apaštalas visą savo gromatą vadina paguodos žodžiu, ar-

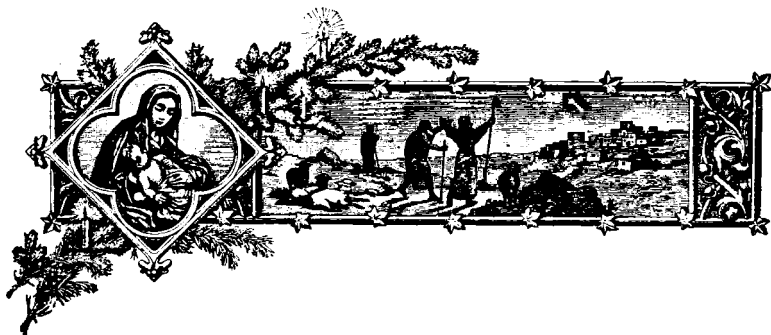
nim perpaucis scripsi vobis. ²³ Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos. ²⁴ Salutate omnes praepositos vestros, et omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres. ²⁵ Gratia cum omnibus vobis. Amen.

nes aš parašiau jums trumpais žodžiais. ²³ Zinokite, kad mūsų brolis, Timotiejus, paleistas; su juo (jei veikiai ateis) aš pamatysiu jus. ²⁴ Pasveikinkite visus savo viršininkus ir visus šventuosius. Sveikina jus broliai iš Italijos. ²⁵ Malonė teesie su jumis visais. Amen.

ba, anot gr. t., paragavimo žodžių, nes ji susideda iš pamokymų tikėjimo dalykuose, perspėjimų ir padaršinimų būti tvirtais krikščioniškame tikėjime ir pasilikti išukimais Kristui. Ji yra trumpa, sulyginant su paliestų dalykų svarbumu.— (23) *Zinokite...* Timotiejus, mylimiausias šv. Povilo mokytinis, gerai pažįstamas Jeruzalės ir Palestinos krikščionims, buvo paleistas iš kalėjimo, kaip mano daug aiškintojų, arba paliuosuotas nuo apkalzinimo. Iš kitur (Pilyp. 1, 1. Kol. 1, 1) žinoma, kad šv. Pavilui esant kalėjime, Timotiejus buvo Ryme.— *Jei veikiai...* Tuo laiku, kada šv. Povilas rašė gromatą, Timotiejaus nebuvo su juo. Jei Apaštalas rašė gromatą dar tebebudamas Ryme, tai regimui Timotiejus buvo į kur nors išsiųstas; o jei kokiąje kitoje Italijos vietoje, tai Timotiejus dar nebuvo pas

jį atėjęs iš Rymo.— *Aš pamatysiu...* Su Timotiejum, aplankęs pirmą Ispaniją, šv. Povilas žada apsilankyti ir Palestinoje.— (24) *Pasveikinkite...* Pridėjęs pasveikinimą Palestinos krikščionių vadovams ir visiems krikščionims nuo savęs, šv. Povilas pridėda dar pasveikinimą nuo brolių iš Italijos. Tas išsireiškimas gali būti suprantamas dvejopai: jis gali reikšti arba ypata, gyvenančias tuo metu Italijoje ir siunčiančias per Apaštalą pasveikinimą, arba Italijos krikščionis, esančius gromatos rašymo laiku šaly Apaštalo, bet toli nuo savojo krašto. Pirmoji vienok prasmė išrodo tikresnę, ir jos laikėsi šv. tėvai ir dauguma senesniųjų aiškintojų.— (25) *Malonė...* Apaštališkas palaiminimas panašus yra į kitų gromatų palaiminimus ir visai taip pat skamba, kaip Tit. 3, 15.





G R O M A T A

ŠVENTO JOKUBO.

I V E D I M A S.

I. Apie Katalikiškąsias gromatas apskritai. 1. Septynios gromatos, viena šv. Jokubo, dvi šv. Petro, trys šv. Jono ir viena šv. Judo, dedamos Biblijoje po šv. Povilo gromatų, nuo seniausių laikų skaitosi atskira N. I. dalimi ir vadinasi Katalikiškomis gromatomis, *epistolae catholicae, ἐπιστολαὶ καθολικαί*. Pirmą sykį randame taip pavadintas Muratorio kanone (Rymo bažnyčioje) Judo ir dvi Jono gromatas. Origenas taip-pat vadina pirmą grom. šv. Petro, pirmą šv. Jono ir šv. Judo. Euzebijus ir šv. Jieronimas kalba jau apie septynias Katalikiškąsias gromatas.

2. Kodėl jas taip pavadinta, nevisi vienaip aiškina. Vieni sako, būk septynioms gromatomis duota Katalikiškųjų vardas dėlto, kad jos visų buvusios priimtose ir ben-

dru bažnyčių nutarimu įtrauktos į šv. Rašto kanoną; taigi, anot tos nuomonės, vardas „Katalikiškosios“ reiškias tą pat, ka ir „kanoniškosios“. Nors ištikrųjų ir maišyta retkarčiais (Kasiod.) tuodu vardu, bet daryta tai bereikalo, nes bent kaipurios Katalikiškosios gromatos buvo jau taip vadinamos tuomet, kada jos dar nevisose bažnyčiose buvo žinomos, per tai gi ir nevisur priimtose, arba kada apie jų kanoniškumą tebesiginčyta. Todėl daug tikresnė regisi esanti kita nuomonė, anot kurios minėtos septynios gromatos praminta Katalikiškomis už tai, kad jos beveik visos buvusios aplinkraščiais, paskirtais ne kokiai vienai bažnyčiai, arba ypatai, kaip šv. Povilo, bet daugeliui arba visiems krikščionims; taigi, jų vardas reiškias tiek pat, kiek ir visuotinosios.

3. Ta eilia, kurioje Katalikiškosios gromatos patalpintos dabartinėse Biblijose, yra seniaus. Trident. gi kanone gromatos išvardintos yra sulig jų autorių vertybės, todėl pirmoje vietoje dvi šv. Petro, po jų tris šv. Jono. toliaus šv. Jokubo ir taip pat paskutinėje vietoje šv. Judo gromata.

II. Šv. Jokubo gromata.

4. Gromatos autorius antraše save vadina Jokubu, Dievo ir Viešpaties Jėzaus Kristaus tarnu. Iš pačios gromatos paaiškėja tikslai, kad jis buvo krikščionis iš žydų, ir kad tikinčiųjų tarpe jo vertybė buvo begal didelė. Pas pirmojo ir antrojo šimtmečio rašytojus nėra jokių žinių, iš kurių tikrai galima butu spėti, koki buvo šitos gromatos autoriaus tarnystė Bažnyčioje. Trečiojo ir ketvirtojo šimtmečio liudijimai tarp savęs nesutinka. Todėl tai apie pirmos Ka-

talikiškosios gromatos autorių tebesiginčijama iki šiai dienai.

Jokubo vardas gana dažnai minimas yra N. I. knygose, bet su įvairiais aptarimais. Du Jokubu, vienas Zebediejaus sunus, antras Alpiejaus, buvo apaštalais. Be to, Jokubo vardas randamas yra su tokiais priedais: Jokubas, Viešpaties brolis; Jokubas, Kleopo sunus; Jokubas, Judo brolis. Visupirma, Jokubas, Zebediejaus sunus, negalėjo būti pirmos Katalikiškosios gromatos autorium, kadangi jis, Erodiui Agripui liepiant, buvo nužudytas jau apie 42. m. Tolesniai, daug yra nurodymų, kad antrasis to paties vardo apaštalas ir Jokubas su visais kitais aptarimais yra viena ir ta pati ypata.*) Todėl katalikų aiškintojų dauguma laikosi tos nuomonės, kad pirmą Katalikiškąją gromatą parašęs yra Jokubas, apaštalas, Alpiejaus arba Kleopo sunus, Viešpaties brolis,

*) Visupirma Jokubas, Alpiejaus sunus, ir Judas, apaštalas, galėjo būti broliais; apie tai ginčų beveik nėra. Alpiejus ir Kleopas arba Klopas Κλωπᾶς galėjo būti tos pačios ypatos vardai, nes anot vienu, yra tai tik įvairus ištarimas žydiško vardo *Chalpai*, anot kitų gi, Alpiejus buvęs žydiškas, o Kleopas, sutrumpintas iš Kleopatras, graikiškas vardas to paties žmogaus. Todėl ir Jokubas, Alpiejaus sunus, galėjo būti taipogi vadinamas Kleopo sunumi. Daug painesnis klausimas yra, ar Jokubas, Viešpaties brolis, t. y. artimas giminietis, buvo apaštalas. Grom. i Gal. 1, 18. 19 šv. Povilas taip išsireiškia: *Ateĵau į Jeruzalę Petro pamatyty ir pasilikau pas jį penkioliką dienų; kito gi iš apaštaly nemačiau nei vieno, tik Jokubą, Viešpaties brolį.* Tie pagonių Apaštalo žodžiai, regisi aiškiai nurodo, kad Jokubas, Viešpaties brolis, buvo tikrai vienas iš apaštaly ir tai siauroje to žodžio prasmėje. Tas pats šv. Povilas 1 Kor. 15, 7, minėdamas prisikėlusio Viešpaties apsiirėkimus, taip atsiliepia: *Paskiaus pasirodė Jokubui, paskiaus visiems apaštalams.* Tų žodžių

prasmė, regisi, yra toki: pirmą pasirodė vienam apaštalui, Jokubui, paskui visiems apaštalams. Kadangi čionai regimai yra šneka apie Jokubą, Viešpaties brolį, todėl jis turėjo būti vienas iš dvylikos apaštaly. Galop Povilo ir Luko išsireiškimo budas taip pat patvirtina nuomonę, kad tarp Išganytojo apaštaly ir artimesnių mokytinių tik du tesivadino Jokubais. Įkvėpti rašytojai, atskyrimui keletu ypata, turėjusių tą patį vardą, paprastai pridėda prie jų vardų koki nors aptarimą, epiteta. Taip elgėsi Lukas Apaštaly Darbuose, kolei gyvas buvo Jokubas, Zebediejaus sunus. Bet, paminėjęs jo mirtį, jis toliaus jau mini Jokubą be jokio epiteto, taip nurodydamas, kad buvo belikusi tik viena to paties vardo ypata. Panašiai šv. Povilas, kalbėdamas apie pirmąjį savo apsilankymą Jeruzalėje, sakosi matęs Jokubą, Viešpaties brolį, nes gyvas tebebuvo antrasis Jokubas, Jono brolis. Bet trečiojo apsilankymo metu jis jau išvardija Jokubą be jokio epiteto, kadangi tuo laiku kitas Jokubas jau buvo nukankintas, ir nebebuvo baimės suklaidinti ką nors epiteto apleidimu.

t. y. giminiėtis per savo motiną, Mariją, kuri buvo artimoje giminytėje su švenč. Pana. Paskiausias Jokubas buvo tapęs Jeruzalės vyskupu, labai gerbiamu ne tik pačių krikščionių, bet taipogi ir neįtikėjusių žydų; už didžias dorybes visi jį vadino Teisiuoju. Jeruzalės bažnyčią jis valdė lig 62. m., kuriuose nukankintas buvo už tikėjimą.

5. Pirmoji Katalikiškoji gromata paskirta buvo, kaip nurodo jos antraštas dvylikai giminių, išsiskirčių po pasaulį, taigi, žydams. Ne į visus vienok žydus kreipiasi gromatos autorius, bet tik į tuos, kurie jau buvo priėmę Kristaus mokslą; jis nesistengia įtikrinti savo skaitytojus apie reikalingumą tapti krikščionimis, bet rupinasi jau tikinčiais žydais, gyvenančiais už Palestinos ribų, įvairiose Rymo valstijos vietose, kurių daugelis dar apsilankydavo Jeruzalėje didžiųjų švenčių metu ir, gerbdami šv. Jokubą, matė jame savo dvasiską vadovą, užvadavusį jiems vyriausį S. I. kunigą. Kadangi vienok visur, atskyrus Palestiną, krikščionių draugijose budavo daug o tankiai dauguma atverstų iš pagonijos, todėl gromata taip paskirta yra krikščionims iš žydų, kad ir atverstieji iš pagonių nėra išskirti iš skaitytojų tarpo, ir toje tai prasmėje ji yra tikrai Katalikiška arba visuotina.

Gromata parašyta buvo graikų kalba ir tai gana taisykliška; nes ta kalba taip buvo prasiplatinusi žydų tarpe, kad nemaža Palestinos gyventojų ją gerai žinojo, o žydai, išsisklaidę po pasaulį, tankiausiai tik ją vieną ir temokėjo.

6. Iš gromatos turinio pasirodo, kad jos skaitytojai buvo smarkiai persekiojami, kad buvo bent kiek

ataušę tikėjimo dalykuose, kad jų tarpe buvo prasiplatinusios kaikurios ydos, kaip žymus paniekinimas neturtingų brolių, perdaug didis prisirišimas prie žemiškų gėrybių, apsilėidimas meilės darbuose, ypač gi antinomistų paklydimas, buk išganymui gauti visai gana esą vieno tikėjimo be gerų darbų. Todėl autoriaus tikslas buvo paguosti ir sustiprinti esančius varguose, papeikti ydas, pataisyti paklydimus, trumpai sakant, pagilinti skaitytojuose krikščionystės dvasią ir juos pačius pakelti į augštesnį krikščioniško gyvenimo laipsnį.

Iš gromatos gana aiškiai pasirodo, kad jos autoriui žinoma buvo šv. Povilo grom. į Rym., nes jis, rašydamas savo veikalėlį, regisi, turi mintyje (2, 14 ...) pagonių Apaštalo mokslo išdėstymą apie nuteisinimą per tikėjimą be Įstatymo darbų. Iškraipę tą mokslų antinomistai, naudojosi juo savo paklydimams praplatinti. Todėl šv. Jokubo gromata negalėjo atsirasti pirm 59. m. Be to, turėjo praeiti kokie dveji—treji metai, kolei grom. į Rym. prasiplatino Bažnyčioje, ir pasidarė reikalingas jos išsireiškinių paaiškinimas; o kadangi šv. Jokubas nukankintas buvo 62. m., todėl jo gromata galėjo būti parašyta tik 61. arba pradžioje 62. m., kada šv. Povilas, jau kaippo kalinys, buvo išsiųstas iš Cezarėjos Ryman.

7. Gromatos turinys yra gana supainiotas. Joje randasi daug trumpai išreikštų minčių, kurios daro šv. Jokubo raštą panašiu į S. I. didaktiškąsias Išminties ir Ekleziastiko knygas. Sąryšio vienu dalykų su kitais beveik niekur nėra, taip kad tikras paskirstymas gromatos į didesnes savysto-

ves dalis yra visai negalimas. Kadangi vienok kaikurie dalykai yra labiaus pažymimi, kaip padrašinimas skaitytojų jų varguose, perspėjimas prieš paklydimą apie tikėjimą be gerų darbų, atitraukimas nuo ginčų apie S. Įst. reikalingumą ir kiti persergėjimai, todėl, atsižiurint į tuos svarbesnius pamokymus, gromatą galima taip padalinti. Įžangoje (1, 1—18) yra padrašinimas skaitytojų persikiojimuose; pirmoje dalyje (1, 19—2, 26) kalbama apie reikalingumą tikėjimo, apsireiškiančio gerais darbais; antroje dalyje (3, 1—4, 12) apie per daug didį kaikurių krikščionių norą būti mokytojais kitų; o trečioji dalis (4, 13—5, 20) susideda iš įvairių perspėjimų.

8. Pirmuose Bažnyčios amžiuose buvo kaikurios abejonės apie pirmosios Katalikiškos gromatos kanoniškumą, todėl ji skaitosi tarp deuterokanoniškų knygų. Tiesa, ji nėra išvardinta Muratorio kanone, ir kaikurie seniausieji Vakarų Bažnyčios tėvai jos nemini, tačiau gana yra priparodymų, kad nuo pat pirmojo šimtmečio šv. tėvų ir rašytojų dauguma žiūrėjo į ją, kaip į tikrą šv. Rašto dalį. Rymo bažnyčioje jos žodžius, kaip įkvėptus, vartoja šv. Klemensas Rym.,

Ermas savo Ganytojuje, šv. Ireniejus, Tertulionas, šv. Iliaras ir kiti paskesnieji. Graikų bažnyčioje tikrai kanoniška ją skaitė Klemensas Al., Origenas, šv. Atanasas ir kiti. Syrijos bažnyčios vertime „Pešita“, nors kitos mažesnės Katalikiškosios gromatos yra apleistos, vienok randasi šv. Jokubo gromata. Gana dažnai jos žodžiai minimi pas šv. Efrema. Pripažino ją net kaikurie žymesni Syrijos klaidžiatikiai. Taigi, nors ir buvo vietomis abejonės apie šv. Jokubo gromatos kanoniškumą, tačiau nuo pat jos atsiradimo nemaža yra liudijimų įvairiose bažnyčiose, tą kanoniškumą patvirtinančių. Trečiam šimtmečiui baigiantis, ji jau visų priimta, kaip tikrai įkvėpta šv. Rašto dalis.

Netruksta ir vidujinių priparodymų, kad pirmos Katalikiškosios gromatos autorium buvo šv. Jokubas. Autorius aiškiai pasirodo gerai žinąs S. Įst. knygas, turis skaitytojų akyse didžiausią vertybę ir valdžią, apie kurio žodžius negali būti jokių ginčų. Tiegi dalykai randa sau geriausį išaiškinimą, jei gromatą yra parašęs Jokubas, Apaštalas ir Jeruzalės vyskupas.



Epistola Catholica
beati Jacobi Apostoli.

Katalikiškoji
švento Jokubo Apaštalo gromata.

Gromatos įžanga.

Caput I. ¹ Jacobus Dei et Domini nostri Jesu Christi servus, duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.

² Omne gaudium existimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis: ³ scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur. ⁴ Patientia autem opus

1. Perskyrimas. ¹ Jokubas, Dievo ir mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus tarnas, dvylikai giminių, kurios yra išsiskirsčiusios, siunčia pasveikinimą.

² Tikru džiaugsmu paskaitykite, mano broliai, kada įpulsite į įvairius išmėginimus, ³ žinodami, kad jūsų tikėjimo ištyrimas daro kantrumą. ⁴ O kantru-

1—18. Gromata prasideda labai trumpu antrašu (1. e.). Po jo gi eina paraginitas būti kantriais prityrimuose ir pagundose; taigi, anot šv. Jokubo, reikia kentėti persekiojimui su džiaugsmu ir ištverme (2—4); reikia melsti sau išminties nuo Dievo (5—8); reikia branginti nuolaukumas (9—11) ir žinoti, kad Dievas mūsų negundo, bet suteikia didžias geradarytes (12—18).

(1, 1) *Jokubas*: gromatos autorius; apie jį veiz. įved. p. 461.—*Dievo*: Tėvo.—*Tarnas*. Tapdamas apaštalu, jis buvo visai paskirtas Dievo ir Kristaus tarnystei. Plg. Rym. 1, 1 ir k.—*Dvylikai giminių*. Žydai vadino save dvylika giminių, taip pažymėdami, kad jie yra patriarko Jokubo ainiai ir Dievo jam duotųjų pažadėjimų tėvainiai. Jokubas duoda čionai tą vardą žydams, priėmusiems Kristaus mokslą ir buvusiems jo šv. Bažnyčios branduoliu. Veiz. įved. p. 462.—*Išsiskirsčiusios*: gyvenančios ne vienoje vietoje, Palestinoje, bet įvairiuose Rymo valstijos kraštuose tarp pagonių.—*Pasveikinimą*. Gr. χαίρειν, lit.: (linkėjai) būti linksmais. Tuo žodžiu graikai išreiškėdavo pasveikinimus savo laiškuose. Plg. Apd. 23, 26. Toks pat pasveikinimo budus randasi Jeruzalės Susirinkimo nutarime, kuriame

dalyvavo tarp kitų ir šv. Jokubas. Veiz. Ajd. 15, 23.

(2) *Tikru džiaugsmu*, t. y. dalyku, kuriuo reikia ištikrųjų džiaugties.—*Broliai*. Tuo vardu vadinosi taip savęs krikščionys.—*Įvairius išmėginimus*. Išmėginimais arba gundymais čionai vadinasi vargai ir persekiojimai, kuriuos tuo metu turėjo kentėti žydai, ypač gi tapusieji krikščionimis. Buvo tai tikri gundymai, nes per juos norėta patraukti mėginamuosius prie atstojo nuo tikėjimo. Įvairiu budu jie apsireikšdavo, kaip lobia išplėšimu, apkalimu, nuoplakimu, užmušimu ir t. t.—(3) *Žinodami*. . . Nurodoma yra racija, kodėl reikia džiaugties prispaudimais dėlei Kristaus.—*Tikėjimo ištyrimas*: išmėginimas prispaudimais, ar jų tikėjimas yra tvirtas, ar jų tvirtai laikotės Evangelijos. Kentėjimai dėl tikėjimo parodo geriausiai, kaip jis mums yra brangus.—*Daro kantrumą*. Gr. ζ. υπομονή reiškia ištvermę, kurios jokie vargai ir persekiojimai negali įveikti. Vargai parodo, koks yra tikėjimo tvirtumas, ir padaro jį dar tvirtesniu ir tikrai ištvermingu, taip kaip kareivis įgija didesnę drąsumą ir sutvirtėja kovoje. Plg. Rym. 5, 3.—(4) *Turi*. Visai tikrame gr. t. yra: ἔχετε, tegul turi. Todėl prasmė yra: o kantrumas tenebuna bergždžias,

perfectum habet: ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes.

⁵ Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non impropere: et dabitur ei.

⁶ Postulet autem in fide nihil hæsītans: qui enim hæsītāt, similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur.

⁷ Non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid a Domino.

⁸ Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.

⁹ Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua: ¹⁰ di-

mas turi tobulą darbą, kad jų butumėt tobuli ir užbaigti, kuriems nieko netruksta.

⁵ O jei kam iš jūsų truksta išminties, teprašo Dievą, visiems duodantį apščiai ir neprikaišiojantį; ir ji bus jam duota. ⁶ O tegul prašo su tikėjimu, nekiek neabejodamas. Nes abejojantis panašus yra į jūros bangą, kuri vėjo judinama yra ir varinėjama. ⁷ Taigi, toks žmogus tene-
mano, kad jis gaus ką nors iš Viešpaties. ⁸ Dvejojantis žmogus neišvermingas yra visuose savo keliuose.

⁹ O nužemintas brolis tesigiria savo išaugštinimu; ¹⁰ turtin-

bet tegul apsireiškia gerais darbais; arba anot Estijaus: tegul niekuomet nesiliauja, bet tebuna išvermingas iki galui.—*Tobuli ir užbaigti.*... turintys visokias krikščioniškas dorybes, kuriems nei vienos iš jų nestinga.

(5) *O jei kam...* Tikram supratimui kentėjimų vertybės ir pasilikimui išvermingais suspaudimuose reikalinga yra krikščioniška išmintis, kuri yra Dievo dovana, priklauso nuo Dievo malonės ir apsireiškia visų dorybių pildymu. Plg. žem. 3, 13. —*Teprašo.* Kiek kartų žmogus pajunta savyje tos išminties reikalingumą, jis privalo išmesti sau ją nuo Dievo, kurs prašančio neatstumia. Plg. Mt. 7, 7. Lk. 11, 9.—*Apsčiai.* Gr. ἀπλῶς, simpliciter, paprastai, t. y. be pašalinių miščių, noriai, todėl ir apščiai. Tą žodį paaiškina sekantieji: *ir neprikaišiojanti.* Kada ką duoda žmogus, retai tai daro be savybės, vien iš prielankumo ir nelaukia kokio nors atlyginimo, ir retai nedaro prikašiojimų nedekingam. Ne taip Dievas.—*Ir ji bus jam.*... Kas prašo išminties, to malda bus išklaudyta.—(6) *O tegul.*... Kad malda būtų išklaudyta, reikia ji padaryti su pilnu pasitikėjimu Dievo visagalybe ir jo gerumu, taip kaip mokė pats Išganytojas Mt. 17, 18. Mk. 11, 23 ir k.—*Neabejodamas,* jog bus išklaudytas; nes tas nesimeldžia su tobulu tikėjimu, kurio maldoje randasi vieta abejonei.—*Abejojantis panašus.*... Gražus palyginimas žmogaus abejojančio savo maldose su jūros bangavimu; toks abejo-

jantis, kaip vėjo stumdomos bangos, tai artinasi Dievop, pasitikėjimo traukiamas tai vėl nuo jo tolinasi per neužsitikėjimą, todėl jis nesimeldžia išvermingai.—Jokubas nesyki turėjo matyti ir pats priktį Galilėjos jūros bangavimą audros metu.—(7) *Toks žmogus:* abejojantis veltui tikėtusi savo prašymų išklaudyti.—(8) *Dvejojantis žmogus.* Gr. ἀνὴρ δίψυχος nereiškia žmogaus vienaip manančio, o kitaip kalbančio, bet tą, kurs pats yra lyg-kad pasidalinęs, neturi išdirbtos nuomonės, tarsi turi dvi duši, katrų viena atsiduoda su tikėjimu Dievui, antra priklauso pasauliui.—*Visuose... keliuose.* Dvejojantis neturi išvermės ne tik maldoje, bet ir visuose savo pasielgimuose, todėl jis negali įtikti Dievui.—Gr. t. toje eil. nėra žodžio *yra*, todėl ji visa gali būti paskaityta ir teisingiaus aptarimu žodžio, *toks žmogus* (7. e.): toks žmogus tene-
mano, kad jis gaus ką nors iš Viešpaties, kaipo vyras dvejojantis, neišvermingas visuose savo keliuose.

(9) Šv. Jokubas grįžta prie savo pirmosios minties, išreikštos 2. e., prie padaršinimo krikščionių įvairiuose prityrimuose; čionai tokiuo prityrimu yra neturtas.—*Nužemintas:* ne nuolankumo dorybę turintis, bet žmogus kitų paniekintas, neturtingas pasaulio akyse.—*Brolis:* krikščionis.—*Tesigiria:* tisedžiaugia.—*Išaugštinime.* Nors neturtingas krikščionis kitiems žmonėms rodosi esąs labai paniekintinas, bet jo vertybė yra tikrai didėlė, nes jis yra Kristaus sąnarys; nors jis

ves autem in humilitate sua, quoniam sicut flos fœni transibit: ¹¹ exortus est enim sol cum ardore, et arefecit fœnum, et flos ejus decidit, et decor vultus ejus deperit: ita et dives in itineribus suis marcescet.

¹² Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. ¹³ Nemo cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. ¹⁴ Unusquisque vero tenta-

gasis gi savo žemumu, kadangi jis praeis, kaip žolės žiedas. ¹¹ Nes saulė pakilo su karščiu ir sudžiovino žolę, ir jos žiedas nukrito, ir jo išvaizdos gražumas pražuvo; taip ir turtingasis suvys savo keliuose.

¹² Palaimintas vyras, kantriai kenčiantis išmėginimą, nes, kada bus ištirtas, gaus gyvenimo vainiką, kurį Dievas pažadėjo ji mylintiems. ¹³ Neivienas, kada gundomas esti, tenesako, jog jis Dievo gundomas yra: nes Dievas negali būti gundytas į pikta, pats gi neivieno negundo.

neturtingas, bet tas jo neturtas juk išaugstintas ir pašlovinas yra paties Kristaus pavyzdžiui ir žodžiu; todėl ir vienu ir kitu galima džiaugties. — (10) *Turtingasis* krikščionis privalo girties ne savo turtais, ne galybe, bet savo žemumu, nes ir jis, kaip žmogus, yra monkas ir silpnas, jo gi turtais yra vien tuštynė. Jis privalo tapti beturčiu dvasioje, nuolankiu, ir tame jieškoti tikros garbės ir džiaugsmo. — Kiti aiškintojai žodį, *turtingasis*, taiko ne prie krikščionies, bet prie pigonies turtuolio, kurs ištikrųjų nieko kito neturi, kuo galētu pasigirti, kaip tik didžiausį nužeminimą teismo dienoje, į kurį jį atves piktas pasinaudojimas turtais. Todėl toje prasmėje Apaštalo atsiliepime butu nemaža ironijos. — *Praeis*. . . Palyginimas paimitas iš S. Įst. Veiz. Job. 14, 2. Ps. 26, 2; 102, 13. Ypač gi Iz. 40, 6—8 ir k. — (11) *Nes saulė*. . . Poetišškai paaiškinamas palyginimas 10. e. — *Su karščiu*. Gr. ž. *καυω* reiškia LXX vertime karštą rytų vėją, kada pučiantį Palestinoje, saulei tekant, visa džiovinanti ir deginanti ant savo kelio. Žydai jį vadindavo *qadim*. Plg. Job. 27, 21. Lk. 12, 55. — *Jo išvaizdos*. Literal: jo, t. y. žiedo, veido gražumas. Gražiai yra pavadinta žiedo varsa ir jo išviršinė išvaizda jo veidu. — *Taip*. . . Autorius pritaiko savo palyginimą. — *Savo keliuose*: visame savo pasielgime ir užmynuose, kurie yra vien žemiškų džiaugsmų jieškojimu.

(12) *Palaimintas*. Ir čia yra padaršinimas kentėjimuose. Jo pradžia panaši į Kristaus pamokslą ant kalno Mt. 5,

3. . . — *Kantriai kenčiantis*: kurs ne tik pakelia kentėjimą, bet nesiduoda jam savęs pergalėti. — *Ištirtas*: kada pasirodys ištvermingas toje koroje. — *Gyvenimo vainiką* t. y. nevystantį vainiką, kuriuo yra amžinas gyvenimas. — *Pažadėjo*. Vainiko gavimas yra visai tikras, kadangi pažadėjimas padarytas yra paties Dievo — *Mylintiems*. Dievo mylėjimas yra butinai reikalinga sąlyga, nes be Dievo meilės negali būti tikrų nuopelnų, nei viršprigimtinio galėjimo pakelti išmėginimą. — (13) Dievas nesiūnia vargų, kad mes įpultumėm nusidėjiman; pažadinimas į pikta, kada atsiradantis prityrimo valandoje, eina vien iš pageidimo. Todėl niekuomet ne valia sakyti: Dievas mus pastatė tokiose aplinkybėse, todėl jis yra priežastis nusidėjimo, kuriam tos aplinkybės davė progą. — *Gundomas esti*: dėlei kentėjimų pajunta savyje palinkimą į pikta. — *Dievo gundomas*. Geriaus anot gr. t. „iš Dievo pusės gundomas“, lyg kad jis butu suteikęs progą. — *Nes Dievas*. . . Dievo negalima kaltinti už pagundas. — *Negali būti gundytas*. Gr. žodžiui, *ἀνεπαρτή*, Vulg. davė veikiančią prasmę (signif. activam): nėra gundytojas į pikta; bet tie patys žodžiai randasi sekančiame sakinyje; todėl reikia jiems palikti neveikianti prasmė: negali būti gundytas į pikta. Begalinis Dievo šventumas negali leisti, kad jis turētu koki nors patraukimą į nuodėmę, nes tame ir yra pagundos esybė. Todėl, negalimas yra taipogi daiktas, kad Dievas tikrai gundytu žmones, stačiai vestu juos į pikta: *pats*

tura concupiscentia sua abstractus, et illectus. ¹⁵ Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum. peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem. ¹⁶ Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi. ¹⁷ Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio. nec vicissitudinis obumbratio. ¹⁸ Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus.

¹⁴ Bet gundomas yra kiekvienas savojo pageidimo patrauktas ir privileiotas. ¹⁵ Paskiaus, kada pageidimas pradėjo, jis pagimdo nusidėjimą, o nusidėjimas, budamas išpildytas, gimdo mirtį. ¹⁶ Taigi, neklyskite. mano mylimiausieji broliai. ¹⁷ Kiekvienas geriausias davinys ir kiekviena tobula dovana yra iš augštybių, nužengianti nuo šviesybių Tėvo, pas kurį nėra nevienodumo, nei šešėlio nuo persikeitimo. ¹⁸ Nes jis savo valia mus pagimdė per tiesos žodį, kad mes būtumėm lyg pirmonės jo sutvėrimų.

gi neivieno negundo.—(14) *Bet gundomas...* Atmetęs klaidingą nuomonę, šv. Jokubas nurodo tikrą pagundų priežastį ir aprašo, kaip visas dalykas įvyksta.—*Savojo pageidimo.* Tikra pagundos priežastimi yra pageidimas, liudna pradinio nusidėjimo liekana.—*Patrauktas ir privileiotas.* Gr. ž. ἐλκόμενος; ir δεικόμενος; buvo vartojami visųpirma medžioklėje ir žvejonoje apie patraukimą žvėrių ir žuvių iš jų lindynių ir privileiojimą į žabangas arba tinklus, paskiaus gi apie paleistuves, privileiojancias vyrus. Toks pat yra ir pageidimo pasiėlgimas. Išpradžios jis veikia vienas; žmogus dar jam nepritaria, todėl ir neturi atsakomybės.—(15) *Paskiaus...* Prie paprasto pažadinimo į piktą prisideda valios sutikimas, iškarto netobulas, paskui gi visiškas, ir taip randasi nusidėjimas.—*Pradėjo.* Paveikslas tas pats, kaip 14. e. Pageidimas, lyg koki paleistuvė, pasiekia savo tikslą. Valia randa jame pamėgimą, pradeda pritarti ir vienijasi su pageidimu; taip prasideda, tarsi gimsta nusidėjimas. Kolei valios pritarimas yra nepilnas, netobulas, tolei ir nusidėjimas yra mažas.—*Budamas išpildytas.* Kada valios pritarimas kietai uždraustame dalyke pasidaro tobulas, ir nusidėjimas darosi visiškas, užbaigtas, išpildytas vidujiniu arba išviršiniu aktu, darosi mirtingas. Ir toks tai nusidėjimas *gimdo mirtį* dušios, atimdamas iš jos pašvenčiančią malonę, kuri yra viršprigimtinio gyvenimo pradžia ir pamatas. Iš visos tos nusidėjimo istorijos, nuo pat jo pradžios iki galui, aiškiai pasirodo, kad jis yra ne Dievo, bet paties žmogaus padaras.—(16) *Taigi, neklyskite...* Tas

perspėjimas pažyni svarstomojo dalyko svarbumą.—(17) *Kiekvienas...* Autorius toliaus išparodinėja, kad pikti pageidimai negali eiti nuo Viešpaties, kadangi visi jo daviniai yra tik geriausi.—*Geriausias.* Gr. t. yra ἀγαθός, gera; taip kad tas žodis padaro laipsniavimą su sekančiu: *tobula*, nurodančiu dorių Dievo dovanų tobulumą, o per tai pažyminiu, kad čionai kalbama visųpirma apie viršprigimtines dovanas.—*Iš augštybių:* iš dangaus, Dievo sosto buveinės.—*Nuo šviesybių:* nuo dangaus žiburių. Viešpats yra jų Tėvas, kaipo Sutvėtojas ir užlaikytojas.—*Nevienodumo.* Skaisčiausias žvaigždės turi savo permainas; bet Dievo šviesa yra visuomet vienoda.—*Nei šešėliu...* Gr. ž. ὑποσκις; ἀποσκιζα reiškia aptemimą dėlei sukimosi. Tai gi labai teisingai pasakyta yra apie dangaus žiburius.—(18) *Nes jis...* Dievas negali mūsų vesti į nusidėjimą, nes jis ne tik duoda geriausias dovanas, bet suteikė mums ir visudidžiausią malonę, išganyą.—*Savo valia:* be mūsų nuopelnų, amžinu savo valios nutarimu, parodydamas begalinį gerumą.—*Pagimdė viršprigimtiniu gimdymu,* padarydamas mus savo įsūniais.—*Per tiesos žodį:* per apsakojimo Evangelijos, kurioje randasi ir apreiškiami yra amžinosios tiesos žodžiai.—*Pirmonės.* Pas žydus S. J. vaisių ir javų pirmonės aukojamos buvo Dievui. Gromatos skaitytojai, krikščionis iš žydų, buvo Dievo priimti į išganyą, kaip kokios pirmouės. Kiti aiškintojai mato čia pavadinčius pirmonėmis visus krikščionis, kurie, kaipo geriausi pasaulio dalis, pašvęsti tapo Dievui.

I. Reikalingumas gyvo ir darbais apsirėiškiančio tikėjimo.

¹⁹ Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram. ²⁰ Ira enim viri, justitiam Dei non operatur. ²¹ Propter quod abjicientes omnem immunditiam, et abundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.

²² Estote autem factores verbi, et non auditores tantum: fallentes vosmetipsos. ²³ Quia si quis auditor est verbi, et non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo: ²⁴ consideravit enim se, et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit. ²⁵ Qui au-

¹⁹ Jūs tai žinote, mano mylimiausieji broliai. O tebuna kiekvienas žmogus greitas klausyti, neskubus gi kalbėti ir neveikus rustinties; ²⁰ nes žmogaus rustybė nedaro Dievo teisybės. ²¹ To dėlei šalin atmesdami visoki susitepimą ir piktybės apstumą, su romumu priimkite įsodintąjį žodį, galintį išganyti jusių dušias.

²² Bukite gi žodžio darytojai ir ne tik klausytojai, klaidinantys patys save. ²³ Nes jei kas yra žodžio klausytojas ir ne darytojas, tas bus prilygintas žmogui, įsižiūrinčiam į savo prigimtą veidą veidrodyje; ²⁴ nes pasižiūrėjo į save, ir nuėjo, ir tuojau užmiršo, koksai buvo. ²⁵ O kas ati-

19—27. Kadangi krikščionis atgimę yra per tiesos žodį, todėl jie privalo jo klausytis su didžiu noru ir romumu (19—21). Bet negana yra tiktai klausyties, reikia dar tiesos žodis padaryti savo gyvenimo taisykle (22—27).

(19) *Jūs tai žinote...* Apaštalas turi užmauną išreikšti visiems žinomą tiesą: *tebuna.*, nesykj minimą S. Ist. Plg. Pat. 27, 27. Pamok. 5, 11 ir k.— *Greitas klausyti:* visuomet pasiryžęs klausyti, ypač tiesos žodį, Evangeliją.— *Neskubus gi kalbėti:* duoti kitiems pamokymus.— *Neveikus rustinties.* Dar labiau reikia sergėties rustybės, galincios pigiai pakilti ginčiuose apie tikėjimo dalykus.— (20) *Nes...* Nurodoma yra priežastis, kodėl reikia sergėties veikaus užsirutinimo.— *Nedaro...* Todėl reikia sergėties rustybės, kad užsirutinęs žmogus nedaro to, kas yra teisiąga Dievo akivaizdoje, bet dar pats sužadina Dievo rustybę.— (21) *To dėlei...* Daromas yra išvedimas iš to, kas pasakyta 19. ir 20. eil.— *Susitepimą ir...* visa, kas gali žmogų doriškai sutepti, ir apskritai visokią piktybę.— *Su romumu:* su jausmais, santikos, tylumo ir malonumo.— *Įsodintąjį žodį:* tiesos arba Evangelijos žodį, kurs per apsakojimą pasodintas buvo į skaitytojų širdis jų atsivertimo metu.— *Galinti išganyti.* Tiesos žodis, gerai priimtas, gali atvesti tikinčius

į išganyką. Plg. Rym. 1, 16.

(22) *O bukite...* Kad tiesos žodžio priėmimas butu tikrai geras ir galėtu vesti į išganyką, negana yra jo pasiklausyti, bet reikia dar jis pritaikyti gyvenime.— *Klaidinantis save:* vedami save į paklydimą klaidingais sanprotavimais, buk užtenką vien pasiklausymo.— (23) *Nes jei...* Gražiu palyginimu šv. Jokubas patvirtina ką-tik išreikštąjį mintį apie tiesos žodžio klausymą. Klausytojas panašus yra į žiurintį veidrodin.— *Įsižiūrinčiam:* atidžiai žiurinčiam.— *Prigimtą veidą:* veidą, kurį žmogus atsinešė, gimdamas.— *Veidrodyje.* Kaip graikai ir rymiečiai, taip ir žydai turėjo senobėje veidrodžius iš plynaus metalo. Veidrodys, kuriame galima matyti veido susitepimai ir rukišės, yra čionai paveiklu Dievo žodžio, nurodantio mūsų pareigas ir mūsų vidujinį dušios stovį. Įsižiūrėjimas ir tokio būdu savęs pažinimas yra labai geras dalykas, bet darosi visai tuščias, jei žmogus nesinaudoja gautąja šviesa.— (24) *Nes pasižiūrėjo...* Kaip žmogus, kurs tik pasižiūri į veidrodį ir nesirupina nuplauti pamatytą susitepimą, taip ir priimantis su tikėjimu išgirstąjį tiesos žodį, bet tuojaus nuo jo nusikreipiantis ir šalin einantis, ištikrųjų neturi jokios iš to pasižiūrėjimo naudos.— (25) *O kas...* Visai kitoks yra tas klausyto-

tem perspexerit in legem perfectam libertatis, et permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit. ²⁶ Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio. ²⁷ Religio munda, et immaculata apud Deum et Patrem, hæc est: Visitare pupillos, et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc sæculo.

Caput II. ¹ Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ. ² Etenim si introierit in conventum vestrum

džiai išsižiuri į tobulą laisvės įstatymą ir pasilieka jame, pasidaręs ne klausytoju užuomarsa, bet darbo darytoju, tas bus laimingas per savo darbą. ²⁶ O jei kas tariasi dievotas esąs, nesuvaldydamas savo liežuvio, o suvedžiodamas savo širdį, to dievotumas tuščias yra. ²⁷ Tikras ir nesuteptas dievotumas Dievo ir Tėvo akyvaizdoje šis yra: lankyti našlaičius ir našles jų suspaudimuose ir save nesuteptą sergėti nuo šio pasaulio.

2. Perskyrimas. ¹ Mano broliai, neturėkite tikėjimo į mūsų Viešpatį garbės, Jėzų Kristų, sujungto su atsižvelgimu į ypatais. ² Nes jei įeitu į jūsų susi-

jas, kurs naudojasi žodžiu. — *Atidžiai išsižiuri*. Gr. ž. *παράκοφας*, liter.: pasilenkiantis ant kokio dalyko, kad jį geriaus matytų. — *Tobulam laisvės įstatymui*. Taip vadina šv. Jokubas Evangeliją, atskirdamas ją nuo Mozės įstatymo, kurs nors ir buvo geras, bet uieko negalėjo atvesti į tobulumą (Zyd. 7, 19) ir buvo žmonėms labai sunki našta (Apd. 15, 10). Evangelija suteikia dūšioms tikrą liuosybę, kadangi jas išliuosuoja nuo piktos dvasios ir nusidėjimo vergystės, ir jos įstatai yra tikrai tobuli. — *Pasilieka*: neeina šalin, bet nuolat į jį veizdi ir prie savęs taiko. — *Bus laimingas...* Pildydamas Evangelijos įstatymą, gaus ne tik amžinąją laimę, bet taipogi šv. džiaugsmą, kurį žmogui jau čia ant žemės duoda tikrai krikščioniškas pasielgimas. — (26) *O jei kas...* Apaštalas nurodo pavyzdžiais, kas yra žodžio darytoja. — *Tariasi...* Kas klaidingai sanprotauja, buk jis dievobaimingas esąs, kadangi jis pildas savo pareigas į Dievą. — *Nesuvaldydamas...* Kas rustybės, apkalbėjimo ir kitokiais piktais žodžiais užgauna savo artimą, tas pats klaidina savo sąžinę. — *Tuščias yra*. Tokie, kaip augščiaus, žmogaus tarnavimas Dievui yra visai nenaudingas, negali turėti jokių gerų vaisių. — (27) *Tikras...* Prieš klaidingą dievotumą Apaštalas stato tikrą, iš širdies einantį ir tobulą, Dievui įtinkantį, kurio svarbiausius apsirėikimus jis toliaus ir nurodo. — *Dievo ir Tėvo*: Die-

vo, kurs taipogi yra ir Tėvas visų žmonių, ypač gi krikščionių. — *Lankyti...* Tais žodžiais išreikšti yra visi mielaširdystės darbai. Paminėti yra našlaičiai ir našlės, kaip labiausiai apieisti ir pasigailėjimo verti. — *Nesuteptą*. Antras dalykas, kuriuo apsirėiskia tikras dievotumas, yra sergėtis šio sugedusio pasaulio ir jo nusidėjimų, kad jais neikiek nesusitepus

2, 1—13. Neturi tikro dievotumo ir tas, kurs daro religijiniuose susirinkimuose skirtumą tarp beturčių ir turtuolių; nes tokiuo būdu paniekinamas esti beturtis, kurį Dievas pirma pavadino į savo karalystę, pagerbiamas gi prispaudėjas, pagarbos nevertas. Tas įsakymas privalo buti ištikimai užlaikytas, kaip ir visi kiti, nes kas prieš vieną prasikalsta, kaltas yra ir prieš visus, kadangi jų visų davėjas yra vienas ir tas pats Dievas.

(2, 1) *Neturėkite...* Norint buti ne tik įstatymo klausytoju, bet ir pildytoju, ne valia su tikėjimu į Jėzų Kristų jungti atsižvelgimą į ypatais, nes krikščioniškas tikėjimas ir skirtumo darymas tarp ypatais yra du dalyku nesutaikomu. Plg. Mt. 22, 16. — *Viešpaties garbės*. Kristus vadinasi garbės Viešpačiu, nes jam, įėjusiam į amžinąją dangaus garbę, ji tikrai vienam priklauso, ir nuo jo mes laukiame savo garbės. — (2) *Nes jei įeitu...* Paaikškinama pavyzdžiu, kaip atsižvelgimas į ypatais apsirėiskia. — *Susirinkimą*, συναγωγή. Religijiniai krikščio-

vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu, ³ et intendatis in eum, qui indutus est veste praeclara, et dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum: ⁴ nonne iudicatis apud vosmetipsos, et facti estis iudices cogitationum iniquarum? ⁵ Audite fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se? ⁶ Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, et ipsi trahunt vos ad iudicia? ⁷ Nonne ipsi blasphemant bonum nomen, quod invocatum est super vos? ⁸ Si tamen legem perlicitis regalem

rinkimą žmogus, turintis aukso žiedą ir skaisčiuose rubuose, įeitu gi ir beturtis suteptame apdare, ³ ir jūs veizdėtumėt į aną, apsilvilkusį puikiais rubais, ir jam tartumėt: tu sėskis čia gražiai; o beturčiui sakytumėt: tu stovėk tenai, arba atsisėsk prie mano pakojo! ⁴ argi jūs neteisiate patis savyje, ir argi nepasidarėt teisėjais su neteisingsomis mintimis? ⁵ Klausykite, mano mylimiausieji broliai, argi ne Dievas išrinko beturčius šiame pasaulyje, kad būtų turtingi tikėjime ir tėvainiai karalystės, kurią Dievas pažadėjo ji mylintiems? ⁶ O jūs paniekinote beturtį. Ar ne turtingieji spaudžia jus savo galybe, ir ar ne jie tampo jus po teismus? ⁷ Ar ne jie piktžodžiuoja geram vardui, kurs ištariamas yra, jus minint? ⁸ Jei

nių susirinkimai pradžioje kada vadinavosi synagogomis, ypač pas krikščionis iš žydų, kurie visame labai laikėsi senų papročių. — *Žmogus*: turtingas krikščionis. Kiti aiškintojai supranta apie betkokį svetimą turtingą žmogų, kad ir ne krikščionį. — *Aukso žiedą*. Ziedo ir gražaus apdaro nešiojimas buvo kaip Ryme, taip ir Rytuose ženklas augštos tarnystės arba didžių turtų. — (3) *Ir jūs*. Aprašęs ypatais, Apaštalas aprašo jų priėmimą susirinkime. — *Veizdėtumėt* su nusistebėjimu. — *Tu sėskis...* Turtuoliis sodinamas yra garbingoje vietoje, ir patogiai, beturčiui gi liepiama stovėti paskutinėje vietoje, arba sėstis ant aslos prie kitų pakojo. — (4) *Argi jūs neteisiate*: ar jūs nedarote skirtumo, nieku kitu daugiau nesiremami, kaip tik vieno turto, kito gi neturtu? — *Teisėjais su...* Ar nesate teisėjai, kurių mintis yra netikusios, kurie darote nutarimus, remdamiesi klaidingais dėsniais, priešingais Kristaus mokslui ir teisybei. — (5) Apaštalas nurodo didį neteisingsumą tokio skirstymo pagal turtus. — *Beturčius šiame pasaulyje*: kurie pasaulio akyse išrodo beturčiais, arba kurie neturtingi yra žemiškais dalykais. — *Kad būtų turtingi...* Pats Dievas

ypatingu būdu išrinko beturčius, kad jie būtų turtingi tikėjimo dalykais Bažnyčioje ir tėvainiai Kristaus isteigtosios karalystės ir jos amžinosios laimės. — (6) *Paniekinote*: atėmėte priklausiančią beturčiams pagarbą. — *Ar ne turtingieji...* Toliaus šv. Jokubas nurodo priežastį, kodėl pasieligimas su turtuoliais yra netikęs, primindamas, kad turtingieji paprastai neverti yra ypatingos pagarbos. — *Spaudžia jus*. Gr. t. καταδυναστεύουσιν, naudojasi prieš jus savo galybe. — *Tampo*: griebdamiesi prievartos. — (7) *Piktžodžiuoja*. Trečia turtingųjų kaltybė. Geru, arba anot gr. t. gražu (καλόν) vardu yra ne koks kitas, kaip tik mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, vardas Piktžodžiavimas čia privalo būti imamas plačioje prasmėje ir reiškia nebranginimą Kristaus vardo, dayimą progos kitiems jam piktžodžiuoti. Plg. 1 Tim. 5, 1 ir k. — *Kurs ištariamas...* Vulgatoje čia užlaikytas yra ebraizmas, kurio prasmė toki: vardas, kurs jums yra duodamas, kuriuo jūs vadinatės. — Nuo trijų minėtųjų kaltibių nebuvo liūsi ir kaikurie turtingi krikščionys, taip kad nėra reikalo jas aiškinti apie pagonis arba netikinčius žydus. — (8) *Jei tečiau...*

secundum Scripturas: Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis: ⁹ si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti a lege quasi transgressores. ¹⁰ Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. ¹¹ Qui enim dixit, Non moechaberis, dixit et, Non occides. Quod si non moechaberis, occides autem, factus es transgressor legis. ¹² Sic loquimini, et sic facite sicut per legem libertatis incipientes iudicari. ¹³ Iudicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicium.

tečiaus jįs pildote karališkąjį įstatymą pagal Raštą: Mylėsi savo artimą, kaip pats save, gerai darote. ⁹ O jei atsižvelgiate į ypatas, jūs darote nusidėjimą. ir įstatymo papeikti esate, kaip peržengėjai. ¹⁰ Kas nors gi užlaikytu visą įstatymą, o prasiakstu viename dalyke, tas tapo visų kaltas. ¹¹ Nes kursai pasakė: Nesvetimoteriausi, tarė taipogi: Neužmuši. Taigi, jei tu nesvetimoteriausi, bet užmuši, taipai įstatymo peržengėjas. ¹² Taip kalbėkite ir taip darykite, kaip toki, kurie turi būti teisti per liuosybės įstatymą. ¹³ Nes teismas be mielaširdystės yra tam, kurs nedarė mielaširdystės; bet mielaširdystė persveria teismą.

Tik tuomet ypatinga pagarba, daroma turtingajam, yra nepelkinta, kada ji įvyksta iš artimo meilės. — *Karališkąjį įstatymą*: visudidžiausį ir svarbiausį įsakymą viršiausiojo Karaliaus, Dievo arba Kristaus, duotą apie artimo meilę, užrašytą šv. Rašte, 3 Moz. 19, 8. Mt. 22, 39. — *Gerai darote*, pagerbdami su nurodytąja mintimi turtuoli. — (9) *O jei...* Kitoks atsižvelgimas į ypatas yra nusidėjimu. — *Įstatymo papeikti*. Atsižvelgimą į ypatas peikia ir pasmerkia ne ypatingas įsakymas apie meilę, bet visas Dievo įstatymas apskritai. Plg. 3 Moz. 19, 15. — (10) *Kas nors gi...* Autorius čionai priparodo savo pasakymą: *Įstatymo papeikti*. Išpildymas vienos įstatymo dalies darosi tuščias per peržengimą kitos to paties įstatymo dalies dėlei vienybės, esančios tarp Dievo įsakymų. — *Viename dalyke*: peržengdami vieną atskirą įsakymą, regimai svarbų. — (11) *Nes kursai...* Racija, kodėl vieno svarbaus įsakymo peržengimas yra prasiakaltumu prieš visus, yra ta, kad juos visus išleidė vienas ir tas pats įstatymų darėjas, Dievas. Kas vieno įsakymo neužlaikė, tas pasipriešino Dievo valiai. Tą savo mintį šv. Jokubas paaiškina pavyzdžiu dviejų dekalogo įsakymų, paliečiančių pareigas į artimus. (12) *Taip kalbėkite...* Visa, kas augšč. pasakyta, pradedant nuo 1.

eil., užbaigiama trumpu paragininu Krikščionis savo žodžiuose ir darbuose privalo atsiminti, kad jie bus teisti *per liuosybės įstatymą*. (Apie tą įstatymo vardą veiz. 1, 25 paaišk.). O kadangi taip yra, todėl jie turi imti sau už vadovą tą evangelijinį įstatymą. — (13) *Nes teismas...* Yra tai žinoma tiesa, paaiškinanti, kodėl krikščionims reikia būti atsargiems žodžiuose ir darbuose. Ji yra tarsi obalsu Kristaus pamokslu ant kalno. Plg. Mt. 7, 1. Nėra pasigailėjimo Dievo teisme tiems, kurie nebuvo gailiaširdžiai į savo artimus. Ir priešingai: gailiaširdžiai nereikalauja bijoties Dievo teismo, nes *mielaširdystė persveria teismą*, t. y. perviršija teismą. Plg. Mt. 5, 7. Gr. t. *χαρισμῶνται...*, didžiuojas prieš teismą, tarsi jauriasi jo pergalėtoja.

14—26. Augščiaus autorius kalbėjo apie evangelijinio žodžio priėmimą be jo pildymo (1, 22...), paskui apie krikščionis, kurių tikėjimas sujungtas su paklydimais (2, 1...). Dabar jis dar labiau įsigilina į tą svarbų tikėjimo klausimą ir duoda rimtus perspėjimus tiems, kurie sanprotavo, buk jie, turėdami vien tikėjimą be darbų, gali drąsiai stoti į Dievo teismą. Taigi, jis moko, kad kaip patys turtingųjų linkėjimai nekiek nepraverčia beturčiams, taip ir tikėjimas, nors ir rodo kelią į išganymą, nėra naudingas be

¹⁴ Quid proderit fratres mei si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? ¹⁵ Si autem frater, et soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano, ¹⁶ dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini et saturamini: non derideritis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? ¹⁷ Sic et fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. ¹⁸ Sed dicet quis: Tu fidem habes, et ego opera habeo: ostende mihi fidem tuam sine operibus: et ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. ¹⁹ Tu credis quoniam unus est Deus: bene facis: et dæmones credunt et contremiscunt. ²⁰ Vis autem scire o homo inanis, quoniam

¹⁴ Ką padės, mano broliai, jei kas sakytusi turįs tikėjimą, bet neturētu darbų? ¹⁵ O jei brolis ir sesuo būtų nuogi ir stokotu kasdieninio užlaikymo, ¹⁶ sakytu gi jiems kas nors iš jusų: Eikite ramybėje, susišildykite ir pasisotinkite; o neduotumėt jiems, kas kunui reikalinga yra, ką padės? ¹⁷ Taip ir tikėjimas, jei neturētu darbų, numiręs yra pats savyje. ¹⁸ Bet kas nors tars: Tu turi tikėjimą, o aš turiu darbus. Parodyk man savo tikėjimą be darbų, ir aš tau iš darbų parodysiu mano tikėjimą. ¹⁹ Tu tiki, kad Dievas yra vienas; gerai darai; ir velniai tiki, ir dreba. ²⁰ O ar nori žinoti, tuščias žmogau! kad tikėjimas be darbų numiręs yra? ²¹ Musų tėvas, Abraomas,

gerų darbų (14—18); kad ir piktos dvasios turi šioki toki tikėjimą (19); kad šv. Raštas priparodo, jog be tikėjimo dar reikalingi yra darbai, kaip matoma iš Abraomo ir Raabos pavyzdžio (20—25), ir užbaigia patėmėjimu, kad kaip kunas be dušios, taip tikėjimas be gerų darbų yra numiręs (26. e.).

(14) *Ką padės*: nuteisinimui, amžinam gyvenimui.—*Turis tikėjimą*: jei kas ištikrųjų turētu tikėjimą.—*Darbų*: apskritai gerų darbų, kuriuos įkvėpia tikėjimas, ypač gi meilės darbų. Ką čionai šv. Jokubas vadina darbais, tai vadinasi pas šv. Povilą meilė Plg. Gal. 5, 6. 1 Kor. 13, 2. Pas vieną ir pas antrą nuteisinimas yra per tikėjimą, kurs turi būti gyvas.—*Argi... galės...* Atsakymas gali būti tik vienas: visai ne.—(15) *O jei brolis...* Tikėjimas be darbų būtų lygiai bergždzias, kaip meilė, kuri beturčiui sušelpi neduotu nieko daugiau, kaip tik pasigailėjimo žodžius.—*Nuogi*: neturintis, kuo apdengtu priderančiai savo kuną.—*Stokotu kasdieninio...* Butu didžiausiam neurtė.—(16) *Eikite ramybėje...* Tokie linkėjimai, be pašalpos suteikimo, būtu vien pasityčiojimas iš beturčio.—(17) *Numiręs yra pats savyje*: yra numiręs ne tik iš viršaus, kaip neapsireiškiantis gerai darbai, bet taipogi viduje,

savyje, lyg-kad medis, kurs ne tik neišduoda vaisių, bet nebeturi gyvybės net ir savo šaknyse.—(18) *Bet kas nors...* Tais žodžiais šv. Jokubas įveda ne laukiamą užmetinėjimą, nes tuomet jis būtų turėjęs pasakyti: tu turi darbus, o aš tikėjimą..., bet patvirtinimą to, kas augčiaus pasakyta. Taigi, prasmė yra: kiek vienas geras krikščionis gali pasakyti vien tikėjimu pasitikinčiam: *Tu turi tikėjimą...* t. y. tu sakaisi turįs tikrą tikėjimą, aš gi, nesigirdamas tikėjimu, turiu darbus; bet tu negali priparodyti tavo tikėjimo buvimo; priešingai gi tik aš galiu parodyti savo tikėjimą per jo vaisius, kuriais yra darbai.—(19) *Tu tiki...* Kitas priparodymas, jogei tikras tikėjimas negali būti atskirtas nuo darbų.—*Dievas yra vienas*. Yra tai pamatinė tikėjimo tiesa, todėl jos išpažinimas yra geriausias dalykas. Bet ir čia vien teoretinio išpažinimo neužtenka; nes ir *velniai tiki*; jie išpažįsta vieną esant Dievą; bet tas jų tikėjimas neduoda jiems ramybės; dar-gi padidina jų kentėjimus, nes jie dreba iš išgąscio prieš tą begaliniai teisingą ir visagalią Dievą.—(20) *O ar nori...* Apas-talas žada dar vieną ypatingai įtikrinantį priparodymą, paimtą iš šv. Rašto.—*Tuščias*: neturintis tikėjimo darbų, bet girian-sysis vienu tikėjimu.—(21) *Mūsų tėvas*

fides sine operibus mortua est? ²¹ Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? ²² Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: et ex operibus fides consummata est? ²³ Et suppleta est Scriptura, dicens: Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam, et amicus Dei appellatus est. ²⁴ Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum? ²⁵ Similiter et Rahab meretrix, nonne ex operibus justificata est suscipi-

argi ne iš darbų nuteisintas yra. kada atnašavo ant altoriaus savo sunų, Izaaką? ²² Regi, kad tikėjimas veikė draug su jo darbais, ir jo tikėjimas tobulas pasidarė iš darbų? ²³ Ir papildytas yra Raštas, tariantis: Abraomas įtikėjo Dievui, ir jam paskaityta į teisybę, ir jis Dievo prieteliu pavadintas yra. ²⁴ Jūs regite, kad žmogus nuteisinamas yra iš darbų ir ne iš tikėjimo tiktai? ²⁵ Taip-pat ir Raaba, paleistuvė, argi ne iš darbų nuteisinta yra, kada ji priėmė pasiuntinius ir kitu keliu išleidė? ²⁶

Kadangi gromatos skaitytojai beveik visi buvo krikščionys iš žydų, todėl tas vardas jiems pritinka siauroje prasmėje; bet šv. Jokubas jį ima plačioje prasmėje, būtent toje, kad Abraomas yra visų tikinčiųjų, krikščionių tėvas. — *Nuteisintas yra*, ἐδικαιώθη. Tas žodis pavartotas yra tokioje pat prasmėje, kaip pas šv. Povilą ir reiškia: Dievo pakeltas yra į tikro teismo stovį. — Šv. Jokubas, sakydamas, kad Abraomo nuteisinimas yra *iš darbų*, neiek. neprieštarauja pagonių Apaštalui, kad tikėjimas paskaitytas yra Abraumui į teisybę. Veiz. Rym. 4, 2... Du įkvėptu rašytoju svarsto Abraomo nuteisinimą ne iš to paties atžvilgio. Nes Jokubas kalba apie darbus, su kuriais *tikėjimas veikė draug* ir kuriais *tobulas pasidarė*, t. y. rodėsi gyvas esąs ir turįs meilę (plg. augšč. 2, 17); Povilas gi, statydamas darbus prieš tikėjimą, nepripažįsta galės prisidėti prie nuteisinimo tokiems darbam, kurie padaryti be tikėjimo ir priklauso visai prigimties tvarkon; ir jis reikalauja nuteisinimui tokio tikėjimo, kuris ne numiręs yra, bet veikia per meilę (Gal. 5, 6). Taigi, prieš tuos, kurie, pasitikėdami vien tikėjimu, nenorėjo gerai daryti, Jokubas pagyrė iš tikėjimo paeinančius darbus to paties Abraomo, kurio tikėjimą pagyrė šv. Povilas prieš tuos, kurie, girdamies tiktai savo prigimtais darbais, tikėjosi per tokių darbų galybę gauti nuteisinimą ir tai kaip užpelnytą. — *Kada atnašavo...* Iš įvairių darbų, kuriuos Abraumui įkvėpė tikėjimas, šv. Jokubas mizai vieną didžiausį ir labiausiai įstabų. 1 plg. Prad. 22. 9. Išm. 10, 5. Žyd. 11, 17. 18

ir k. — (22) *Tikėjimas veikė draug...* Apaštalas pripažįsta ypatingą svarbumą tiems savo žodžiams, kaip labiausiai patvirtinantiems jo tēzį, kad nėra tikro ir gyvo tikėjimo be darbų. Pas Abraumą tikėjimas ir darbai ėjo draug, draug prisidėdami prie nuteisinimo, ir tikėjimas įgavo savo tobulumą tik per susivienijimą su darbais. — (23) *Ir papildytas...* Kas nebuvo išreikšta vienoje šv. Rašto vietoje, tai pabaigta sakyti kitoje. Geriaus vienok pagal gr. t. ἐκλήρωθη, išsipildė. Taigi, autorius nori pasakyti, kad toje valandoje, kurioje Abraomas iš didžio tikėjimo pasiryžęs buvo paaukoti savo vienatinį sunų, tobulai išsipildė šv. Rašto žodžiai: *įtikėjo Dievui...* Plg. Prad. 15, 6 pagal LXX. — *Ir Dievo prieteliu...* Tie žodžiai paimti ne iš tos pačios šv. Rašto vietos, bet iš kitur. Jais šv. Jokubas išreiškia kitą Abraomo tikėjimo pasekmę. Plg. 2 Kron. 20, 7 ir k. — (24) *Jūs regite...* Kreipdamos stačiai į visus savo skaitytojus, Apaštalas daro visai teisingą išvedimą iš Abraomo pavyzdžio. — (25) *Taip-pat ir Raaba...* Antras pavyzdys 'Tuo jis yra ypač žymus, kad paimtas iš pasielgimo moteriškos nedoro gyvenimo ir pagonės. Plg. Joz. 2, 1... 6, 22—25. Žyd. 11, 31. — *Argi ne iš darbų...* Raaba įtikėjo į žydų Dievą dėlei didžių jo stebuklų ir tą savo tikėjimą apreiškė darbais, kurie reikalavo daug drąsos, nes jai buvo pavojingi. — (26) *Nes kaip...* Palyginimu patvirtintas yra pasakymas apie Raabą, jog *iš darbų nuteisinta yra*, ir išreikštas augšč. 24. e.; o taipogi ir visas pamokymas, pradėtas 14. e. — *Kūnas be*

ens nuntios, et alia via ejiciens?
 20 Sic ut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est.

Nes kaip kunas be dvasios numiręs yra, taip ir tikėjimas be darbų yra numiręs.

II. Krikščionis neprivalo veržties buti kitų mokytojas.

Caput III. 1 Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam majus iudicium sumitis. 2 In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit: hic perfectus est vir, potest etiam freno circumducere totum corpus. 3 Si autem equis frenas in ora mittimus ad consentiendum nobis, et omne corpus illorum circumferimus. 4 Ecce et naves, cum magnæ sint, et a ventis validis minentur, circumferuntur a modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit.

3. Perskyrimas. 1 Nesidarykite daugelis mokytojais, mano broliai, žinodami, kad imate ant savęs didesnę teisimą. 2 Nes daugelyje dalykų mes visi prasikalsime. Jeikas žodžiu neprasikalsi, tas yra tobulas žmogus. Jis gali taipogi ir visą kuną laikyti pažabotą. 3 O jei mes pažabojame arklius, kad jie būtų mums paklusnūs, mes valdome ir visą jų kuną. 4 Štai ir laivai, nors yra dideliai ir didžio vėjo stumiami, pasukami yra mažu vairu, kaip panorės valdančiojo va-

dasios: kunas, kurį apleidę jį gaivinusius. — *Taip ir tikėjimas...* Ne kad darbai būtų tikėjimo duša, bet dėlto kad apreiškia jo gyvumą.

Dalykai, apie kuriuos kalbama antroje dalyje, turi tarp savęs labai mažą sąryšį. Nurodomos ir papeikiamos yra įvairios ydos, kurios tiek bendro tarp savęs teturi, kad paeina iš to paties troškimo būti už kitus viršesniais, kitų mokytojais ir vadovais.

3, 1—12. Taigi, visų pirma kalbama apie daugybę ir didumą pavojų, kurios sukelia liežuvis. Nors žmonės prasikalsu daugelyje dalykų, bet ypač daug piktnu padaro liežuviu. Ką gali nuveikti liežuvis, paaiškina įvairiais palyginimais.

(3, 1). *Nesidarykite...* Regimai tarp gromatos skaitytojų buvo daug norinčių mokyti kitus. Kadangi tas noras ėjo iš puikybės, todėl šv. Jokubas duoda perspėjimą, kurio prasmė yra tokia: Tenebuna jūsų tarpe didelio skaitliaus ypaty, norinčių pildyti mokytojų pareigas. — *Imate.* Gr. t. *ἐπιβλέπετε*, imame. — *Didesnį teisimą:* kietesnę teisimą; todėl galima susilaukti didesnės bausmės, jei mokytojo pareigos bus negerai išpildytos. Apašta-

las trokšta, kad tik tie būtų kitų mokytojais, kurie turi tam tikrą pašaukimą. — (2) *Nes daugelyje...* Žmogus yra taip silpnas, kad savo gyvenime visai negali išsisaugoti nusidėjimų, bent mažesniųjų. Todėl neįsimintingai elgtusi tas, kas veržtusi būti mokytoju, kadangi mokytojo nusidėjimai kiekiausiai yra baudžiami. Tais šv. Jokubo žodžiais teologai remiasi, eskydami, kad žmogus negali išvengti per visą gyvenimą bent kaikiurių kasdieninių nusidėjimų be ypatingiausios Dievo malonės, kuri, kaip Bažnyčia moko, buvo suteikta švenč. Panai. Plg. Trid. Pos. 6, p. 23. — *Jei kas žodžiu...* Juo dažniau žmonės nusideda žodžiais, nes tik tikrai tobuli yra tame dalyke be kaltės. — *Jis gali...* Didis atsargumas kalboje yra ženklas žymaus suvaldymo savęs, taip kad nenusidedantis žodžiais pigiai gali laikyti pažabotą, t. y. suvaldyti visą savo kuną su jo jausmais ir geiduliais. — (3) *O jei mes pažabojame...* Apaštalas patvirtina dviem palyginimais, kad suvaldantis savo liežuvį gali suvaldyti ir savo kuną. Pirmas palyginimas pažaboto arklio. Su nedideliu žagslo pagalba žmogus priverčia eiti, kur jis nori, daug stipresnį už save gyvulį. — (4) *Laivai...* Antras palygi-

⁵ Ita et lingua modicum quidem membrum est, et magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit! ⁶ Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, et inflammat rotam nativitatis nostræ inflammata a gehenna. ⁷ Omnis enim natura bestiarum, et volucrum, et serpentium, et ceterorum domantur, et domita sunt a natura humana: ⁸ linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum, plena veneno mortifero. ⁹ In ipsa benedicimus Deum et Patrem: et in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. ¹⁰ Ex ipso ore procedit benedictio, et maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri. ¹¹ Numquid fons de eodem foramine emanat

lia ⁵ Taip ir liežuvis mažas, tiesa, yra sąnarys ir iškelia didžius dalykus. Štai koki maža ugnis koki didelį mišką uždega! ⁶ Ir liežuvis yra ugnis; yra tai neteisybės pasaulis. Liežuvis patalpintas yra tarp mūsų sąnarių, kaip tas, kurs sutepa visą kūną ir uždega mūsų gyvenimo tekinį. pats budamas pragaro uždegtas. ⁷ Nes visų žvėrių, ir paukščių, ir žalių, ir kitų prigimtis duodasi pavergti; ir yra žmogaus prigimties pavergtas; ⁸ liežuvio gi neivienas žmogus negali pavergti: jis yra neramus nelabumas, jis pilnas mirtingų nuodų ⁹ Juo mes šloviname Dievą ir Tėvą; ir juo keikiame žmones, padarytus į Dievo panašumą. ¹⁰ Iš tos pačios burnos išeina palaiminimas ir prakeikimas. Tai neturi. mano broliai, taip daryties. ¹¹ Argi versmė iš-

nymas laivo, pasukamo mažu vairu. — (5) *Taip ir liežuvis...* Palyginimų pritaikymas. — *Iškelia* Senuose Vulg. rankr. yra žodis: exultat, kurio prasmė artimesnė yra gr. *μεγαλυνεῖ*, giriasi didžiais dalykais. Taigi, Apaštalo minis yra ta, kad liežuvis gali daug padaryti, arba giriasi galįs padaryti didžius dalykus. Kokie jie yra, paaiškėja iš sekancio palyginimo: *štai koki maža...* — (6) *Ir liežuvis yra ugnis*, nes gali sukelti didelį dorišką gaisrą ir daug sunaikinti. — *Neteisybės pasaulis*: pasaulis, susidečiantis iš neteisybių, nes beveik nėra tokio nusidėjimo, kuriame liežuvis neturėtų savo dalies. — *Liežuvis patalpintas...* Kad liežuvis yra visa neteisybių krūva, autorius paaiškina, sakydamas, kad jis budamas vienu iš žmogaus kūno sąnarių, *sutepa* nusidėjimų purvais *visą kūną*, t. y. visus kūno sąnarius, kurie tarnauja liežuvio pradėtomis nuodėmėms išpildyti; sutepa gi ne viename kokiame nors amžyje, bet per visą mūsų gyvenimo bėgį, arba, kaip sako Apaštalas, *uždega mūsų gyvenimo tekinį*. Visas žmogaus gyvenimas palyginamas yra gražiai su tekiniu, kurs sukasi nuo pat mūsų užgimimo lig mirčiai. — *Pragaro uždegtas*. Nedorybės ugnis lie-

žuvyje uždegama yra velnio, kurio buveinė mini Apaštalas. — (7) *Nes visų žvėrių...* Apaštalas toliaus aprašo, kaip sunku yra suvaldyti liežuvis. Vietoje: *ir kitų*, gr. t. yra: *καὶ ἐν ἑαυτῶν*, ir juos gyvių. Gyvi žemės sutvėrimai išskaitomi yra toje pat eilioje, kaip ir Prad. 9, 2: žemės keturkojai, sparnuoti paukščiai, bekojai slankiojantieji ir jūros gyventojai. Jie visi budavo ir esti žmogaus pavergiami, o kaikurie ir visai įjaukinami. — (8) *Liežuvio gi...* Nėra žmogaus, kuriam kada nors neišsiveržtu nekantrumo, rustybės, apkalbėjimo ir kitokie žodžiai. Negalėjimas vienok suvaldyti liežuvį yra ne fizinis, bet moralinis. — *Neramus nelabumas*, kadangi geiduliai jį nuolat judina, ir jis daro žmogui neramiu. — *Pilnas... nuodų*: visuomet, kaip koki gyvatė, pasiryžęs yra įgelti mirtinai. — (9) *Juo mes šloviname...* Apaštalas nurodo pavyzdžiais, kaip neramus yra liežuvis, ir kaip didis jo piktnumas. Jis veikiai tarnauja geiduliams, taip pat kaip tinka ir geriausiams dalykams. Tame aprašyme liežuvio piktnumo randasi ir paraginimas labai vengti kalbos nusidėjimų. — (11) *Argi versmė...* Kaip netikusi ir bjauri yra priešingybė liežuvio vartojime,

dulcem, et amaram aquam? ¹² Numquid potest, fratres mei, ficus, uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam.

¹³ Quis sapiens, et disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiae. ¹⁴ Quod si zelum amarum habetis, et contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, et mendaces esse adversus veritatem. ¹⁵ Non est enim ista sapientia desursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica. ¹⁶ Ubi enim zelus et contentio: ibi inconstantia, et omne opus pravum. ¹⁷ Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, et fructibus bo-

lieja iš tos pačios skylės saldų ir kartų vandenį? ¹² Argi figos-medis, mano broliai, gali padaryti vynuoges, arba vynmedis figas? Taip nei suri versmė negali padaryti saldaus vandens.

¹³ Kas yra tarp jūsų išmintingas ir žinovas? Teparodo geru pasielgimu savo veikimą išminties romume. ¹⁴ O jei jūs turite kartų uolumą, ir nesantikos dvasia yra jūsų širdyse, nesigirkite ir nebukite melagiai prieš tiesą. ¹⁵ Nes nėra tai iš augštybių nužengianti išmintis, bet žemiška, kuniška, velniška. ¹⁶ Nes kame netikęs uolumas ir nesantaikos dvasia, tenai netvarka ir visoks nedorus veikimas. ¹⁷ O iš augštybių esanti išmintis visupirma yra drovinga, pasukui rami, maloni, nuolanki, priitarianti gerumui, pilna gailiaširdystės ir gerų vaisių, neteisian-

tai šv. Jokubas paaikšina trimis palyginimais: versmės, iš kurios gali tekėti tik vienos skonies vanduo, medžio, išduodančio tik sau tikrus vaisius (12. e.), ir surios versmės, negalinčios duoti saldaus vandens. Iš to trečiojo palyginimo kiltas pamokymas, kad piktžodžiaujančiojo žmogaus liežuvis negali gerai garbinti Dievo; jo šlovinimai yra melagingi.

¹³—¹⁸. Iš noro būti kitų mokytojais, nesuvaldymo savo liežuvio pasirodo tikros išminties stoka. Taigi, Apaštalas aprašo netikrą išmintį su jos piktais darbais ir tikrąją su jos gerais vaisiais.

(13) *Kas yra...* Šituo klausimu šv. Jokubas grįžta prie to, kas išreikšta 1. eil., ir sako, kad tikra išmintis, arba išmanymas dieviškų dalykų, ir žinojimas, t. y. mokėjimas gyvenime pritaikyti dieviškąją tiesą, pasirodo ne iš per daug didžio noro mokyti kitus su vaidais ir ginčais, bet iš pasielgimo, sujungto su romumu, iš švento krikščioniško gyvenimo. — *Zinovas*, ἐπιστήμων, reiškia čionai tą, kurs moka savo gyvenime pritaikinti išmintį. — *Savo veikimą*. Gr. t.: savo darbais. — *Išminties romume*. S. pasielgimu privalo būti sujungtas romumas, kurs

eina iš išminties. — (14) *O jei jūs turite...* Kadangi romumas yra tikros išminties žymė, todėl tas nėra išmintingas, pas ką nėra romumo, kas jo vietoje turi *kartų uolumą*, t. y. apsiimdamas neva ginti dievišką tiesą, religiją, pilnas yra pykčio, keno širdyje yra *nesantaikos dvasia*, palinkimas prie vaidų ir ginčų. — *Nesigirkite...* Veltui kas girtusi savo tariama išmintimi, kadangi jo gyrius būtų melagystė prieš tiesą. — (15) *Nes nėra...* Tariamoji išmintis, neateina iš dangaus, nuo Dievo, kurs vienas yra tikros išminties davėjas, bet savo kilme ji yra visai *žemiška, kuniška*, einanti iš kuno palinkimų (Pig. 1 Kor 2, 15), galop *velniška*, piktos dvasios įkvėpta. — (16) *Nes kame...* Išmintis, apsireiškianti netikusiu uolumu ir nesantaikos dvasia, negali eiti nuo Dievo, nes ji sukelia tik netvarką, t. y. nesutikimus ir sumišimus, o taipogi visokią piktą veikimą, sustabdydama visai dorinį gyvenimą. — (17) *O iš augštybių...* Trumpai aprašoma tikroji išmintis. Ji yra *iš augštybių*, t. y. iš dangaus, nuo Dievo. — *Drovinga*. Gr. ἡρώδης, doriškai nesutepta, taigi, daranti žmogų liuosu nuo dorinių ydų. — *Maloni*. Gr

nis, non judicans, sine simulatione. ¹⁸ Fructus autem justitiæ, in pace seminatur, facientibus pacem.

Caput IV. ¹ Unde bella. et lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris. quæ militant in membris vestris? ² Concupiscitis, et non habetis: occiditis, et zelatis: et non potestis adipisci: litigatis, et belligeratis, et non habetis, propter quod non postulatis. ³ Petit, et non accipit: eo quod male petit: ut in concupiscentiis vestris insumatis.

⁴ Adulteri nescitis quia amicitia hujus mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur. ⁵ An pu-

ti, be veidmainystės. ¹⁸ O teisybės vaisius ramybėje yra sėjamas darantiems ramybę.

4. Perskyrimas. ¹ Iš kur karės ir vaidai tarp jusų? Ar ne iš to? ar ne iš jusų pageidimų, kurie kovoja jusų sąnariuose? ² Geidžiate ir neturite; užmušate ir pavydite, ir negalite laimėti; vaidijatės ir kaujatės, ir neturite, dėlto kad neprašote. ³ Prašote ir negaunate, kadangi negerai prašote, tik savo geiduliams užganėdinti.

⁴ Svetmoteriai, ar jūs nežinote, kad šio pasaulio prietelystė yra Dievo neprietelė? Kas nors tat norėtų būti šio pasaulio prietelis, darosi Dievo neprietelis.

t. ἐπιειχής, romi.— Nuolanki, neužsikertanti, pigiai pasiduodanti pertikrinimui. — *Pritarianti gerumui.* Tų žodžių nėra gr. t. ir senose Vulgatos kodeksuose; jie regimai įtraukti tekstan, kaip paaiškinimas žodžio: suadibilis.— *Gerų vaisių:* gerų darbų.— *Neteisiantis,* nedaranti skirtumo tarp ypātų.— (18) *O teisybės vaisius:* vaisius, kurs susideda iš teisybės, kuriuo yra teisybė. Netikrą išmintį turintieji mokytojai sėja sumišime ir padaro sumišimą; priešingai gi, kurių vadovu yra tikra išmintis, sėja tarp tikinčiųjų sėklą, pilną ramybės.

4, 1—13a. Perdidžio troškimo mokyti kitus vaisiai yra netikę, butent, barūn, nesutikimai ir įvairūs kiti nusidėjimai.

(4, 1) *Iš kur...* Šv. Jokubas nurodo visųpirma tikrą visokių sumišimų priežastį; ją yra žmonių pageidimai, kurie atitraukia širdis nuo Dievo ir paduoda pasauliui.— *Vaidai.* Gr. πάγας, kovos. Gromatos skaitytojų tarpe yra ir nuolatinis karės stovis ir pavieniai susirėmimai.— *Kovoja jusų sąnariuose.* Pageidimai turi tarsi savo buveinę žmogaus kūno sąnariuose ir iš ten užpildinėja dušią, norėdami ją pavergti, o taipogi artimūn, išeidami tokioju būdu aikštėn.— (2) *Geidžiate žemiškų gėrybių, turty, šlovės;* jų gi neturėdami, užmušate savo širdyje,

nes laikote didžiausioje neapykantoje tuos, kurie turi, ir jiems *pavydite*; bet nei taip negalite įgyti, ko geidžiate, todėl *vaidijatės ir kaujatės.* Ne tas vienok kelias veda prie geidžiamų dalykų, nes *neturite, dėlto kad neprašote.* O jei ir (3) *prašote,* jusų maldos neesti išklausytos, nes *meldžiatės negerai,* su neikusia intencija, o tik savo *geiduliams užganėdinti,* eikvojant (iva... ἀπανήσχετε, idant eikvotumėt) pageidaujamas gėrybes.— Iš šv. Jokubo žodžių aišku, kad krikščionims nėra užginta turėti žemiškus dalykus ir jų melsti iš Dievo. Reikia tik melsti su pasidavimu Dievo valiai ir turėti gerą intenciją pasinaudoti tomis gėrybėmis šventai.

(4) Apaštalas smarkiai peikia pasidalinimą tarp Dievo ir pasaulio. Kad tai yra tikrai didelė kaltybė, gali kiekvienas numanyti iš savo sąžinės liudijimo.— *Svetmoteriai.* Tas rustus pavadinimas reiškia tą pat, ką ir: neištikimi Dievui Plg. Ps. 72, 27. Jer. 9, 2. Mt. 12, 39 ir k. Žmogaus dušia yra Dievo sužiedotinė; todėl atsitraukdama per nusidėjimą nuo Dievo ir pasiduodama pasauliui, ji jau yra neištikima, svetmoterė.— *Pasaulio prietelystė.* Pasaulis yra visos tos netikros gėrybės, apie kurias buvo šneka augščiau, atskirtinos nuo Dievo, kurs vienas yra tikra gėrybė. Todėl pasaulio

tatis quia inaniter Scriptura dicit: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis? ⁶ Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. ⁷ Subditi ergo estote Deo, resistite autem diabolo, et fugiet a vobis. ⁸ Appropinquante Deo, et appropinquare vobis. Emundate manus, peccatores: et purificate corda, duplices animo. ⁹ Miseri estote, et lugete, et plorate: risus vester in luctum convertatur, et gaudium in mœrorem. ¹⁰ Humiliamini in conspectu Domini, et exaltabit vos.

¹¹ Nolite detrahare alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut

⁵ Ar manote, jog veltui Raštas sako: Gyvenanti jummyse Dvasia geidžia iki pavydūi? ⁶ Bet ji duoda didesnę malonę; to dėlei sako: Dievas priešinasi puikiems, nuolankiems gi duoda malonę. ⁷ Bukite tat pasidavę Dievui, priešinkitės gi velniui, ir jis bėgs nuo jūsų. ⁸ Artinkitės Dievop, ir jis prisiartins jusump. Nuplaukite rankas, nusidėjėliai, ir apkuopkite širdis, dvejojantieji. ⁹ Atjauskite savo nelaimę, dejuokite ir raudokite; jūsų juokas dejavimu tepavirsta ir džiaugsmas nuliudimu. ¹⁰ Nusižeminkite Viešpaties akivaizdoje, ir jis jus išaugstins.

¹¹ Neapkalbėkite kits kito, broliai! Kas apkalba brolių, arba kas

prietelystė yra prisirišimu prie žemiškų gėrybių su atsitolinimu nuo Dievo. Plg. Rym. 8, 7.— (5) Toliaus (5. ir 6. eil.) autorius patvirtina savo papeikimą šv. Rašto liudijimu.— *Raštas sako.* Apaštalas necituoja čionai atskirų šv. Rašto žodžių, bet tik paduoda mintį, išreikštą įvairiose šventų knygų vietose, kad Dievas myli žmones net iki pavydūi. Plg. 2 Moz. 20, 5. 5 Moz. 5, 9. Jėr. 3, 1 ir k.— *Gyvenanti jummyse* (gr. žiūr. mummyse) šventoji *Dvasia geidžia*, t. y. myli dušią, kaip sužieduotinis savo sužieduotinę. Ta meilė yra tikrai didelė, net iki pavydūi, todėl šv. Dvasia užsirusina ir nori nubusti, kada duša darosi neištikiama ir, apleisdama šv. Dvasią, pradeda mylėti pasaulį.— (6) *Bet ji duoda...* Mylėdama dušią, šv. Dvasia suteikia jai visai atsitraukiančiai nuo pasaulio daug didesnes gėrybes, negu galėtu duoti pasaulis.— *To dėlei sako šv. Raštas* Pat. 3, 34 pagal LXX.— *Puikiems:* tiems, kurie savo geidulių vedami eina paskui pasaulį.— *Nuolankiems,* noriai išsizadantiems šio pasaulio garbės, kad labiausiai galėtu susivienyti su Dievu.— (7) *Bukite tat...* Kadangi Dievas duoda savo malonę tik nuolankiems, todėl reikia visai jam pasiduoti, būti paklusniam; tai gi negali įvykti be pasipriešinimo *velniui*, kaip pasaulio kunigaikščiui, ir kaip sukeliančiam žmonėse piktus pageidimus,

kurie mus atitolina nuo Dievo.— *Bėgs nuo jūsų*, nes jis nieko negali padaryti be žmogaus valios sutikimo; pergalimas gi yra ir šalin varomas su Dievo malonės pagalba.— (8) *Artinkitės...* Norint gauti malonę piktos dvasios pergalėjimui, reikia kreipties į Dievą, ir jis pasiskubins prie mūsų su savo pašalpa. Bet negalima artintis Dievop be tam tikro šventumo, todėl Apaštalas prideda perspėjimą: *Nusiplaukite...* Rankų apiplovimas reiškia čia išviršinį šventumą, širdies gi apkuopimas vidujinį.— *Dvejojantieji.* Veiz augšč. 1, 8 paaišk.— (9) *Atjauskite...* Apaštalas prideda karštą paraginimą į atgailą, kuri veda žmogų Dievop. Reikia visupirma tikrai atjausti savo nelaimę, į kurią atveda nusidėjimas, ir pajusti dušioje tikrą nuliudimą, kurį sužadina atgaila.— *Dejuokite ir...* Dejavimas ir raudojimais yra išviršiuiais gailėsčio apsiirėškiniais.— *Juokas:* apsiirėškinimas linksnumo, kurį sukelia geidulių užgėdėjimas.— (10) *Nusižeminkite...* Apaštalas užbaigia paraginimu į nuolankumą, kurio reikalingumas jau buvo išreikštas 7. eil., ir primena jo užmokesnį, taip pat jau nurodytą 6. eil.

(11) Naujas perspėjimas prieš apkalbėtojus. Jie savo pasiilgimuose pasisavina teises, vienam Dievui priklausančias.— *Istatymą:* evangelijinį įstatymą, jau ne sykį minėtą augšč. 1, 25; 2, 8 ir k., kurs

qui judicat fratrem suum, detrahit legi, et judicat legem. Si autem judicas legem: non es factor legis, sed iudex. ¹² Unus est legislator, et iudex, qui potest perdere, et liberare. ¹³ Tu autem quis es, qui judicas proximum?

teisias savo brolių, tas negerai kalba apie įstatymą ir teisias įstatymą. O jei tu teisi įstatymą, neesi įstatymo pildytojas, bet teisėjas. ¹² Vienas yra įstatymo davėjas ir teisėjas, kurs gali pražudyti ir išgelbėti. ¹³ O tu kas esi, kurs teisi artimą?

III. Įvairūs perspėjimai.

Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, et faciemus ibi quidem annum, et mercabimur, et lucrum faciemus: ¹⁴ qui ignoratis quid erit in crastino. ¹⁵ Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, et deinceps terminabitur; pro eo ut dicitis: Si Dominus voluerit. Et: Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud. ¹⁶ Nunc autem exsultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est. ¹⁷ Scienti igitur bonum facere, et non facienti, peccatum est illi.

Štai dabar, kurie sakote: Šiandien arba rytoj eisime į aną miestą ir pasiliksime ten metus, ir prekiausime ir pelnysime; ¹⁴ jūs nežinote, kas bus rytoj. ¹⁵ Nes kas yra jūsų gyvenimas? Yra garas, pasirodantis trumpam laikui ir paskui išnyksiantis. Vietoje kad sakytumėt: Jei Dievas panorės, ir: Jei gyvi busime, padarysime tą arba kitą. ¹⁶ Dabar gi jūs giriatės savo pasididžiavime. Kiekvienas toks gyrius yra netikęs. ¹⁷ Taigi, tam, kas moka daryti gera ir nedaro, yra nusidėjimas.

liepia mylėti artimą, kaip save patį. Kas labai prasikalsta prieš artimo meilę, tas savo pasielgimu paniekina įstatymą, stato save augščiau už jį. — *Neesi pildytojas...* Įstatymo paniekinimas yra išgriovimu tos tvarkos, kurią Dievas įstatė; nes jis norėjo, kad mes pasiduotumėm įstatymui ir nebutumėm jo teisėjais. — (12) *Vienas yra...* Statydami save augščiau už įstatymą, žmonės nori pasisavinti vienam Dievui priklausančias teises, bet jis to leisti negali; jis vienas yra įstatymo davėjas ir teisėjas, ir tik jam vienam priklauso teisė pasmerkti ką nors, arba duoti maloningą ištarmę. — (13a) *O tu kas esi...* Tas klausimas negali neužgėdinti labai pasikeliančio į puikybę artimų teisėjo.

Trečioji gromatos dalis (4, 13 — 5, 20) susideda iš įvairių ypatingų perspėjimų.

13b—11. Žmonės privalo atsiminti, kad visa visišškai priklauso nuo Dievo; todėl ne valia girties su pasididžiavimu savo dalykais.

(13b) Sekančiame straipsnelyje sakiniai yra truputį supainioti, bet pati mintis aiški. — *Štai dabar...* Trumpais žodžiais išreikšta, kaip kalba ir elgiasi žmonės, atsidačiusieji žemiškiems dalykams, užmiršdami, kad jie nėra tikrais viešpačiais savo likimo — (14) *Jūs nežinote...* Plg. Pat. 3, 28; 27. 1. Paminėto pasielgimo neišmąstingumas visų pirma pasirodo iš to, kad žmogus nežino, kas bus rytoj. — (15) *Nes kas...* Ne tik žmogus nežino artimos ateities, bet ir visas jo gyvenimas yra labai menkas, nes gali būti palygintas su garu, kurs tik trumpą valandėlę yra matomas ir tuojau išnyksta. — *Vietoje kad...* Papeikęs per daug žemišką žmonių kalbą, apaštalas nurodo, koki ji pas krikščionis ištikrųjų turi būti. — *Jei gyvi busime:* jei Dievas prates mūsų gyvenimą. — (16) *Dabar gi...* Autorius grįžta prie 13. eil. paminėto žemiško žmonių pasielgimo ir vėl jį papeikia. — (17) *Taigi...* Perspėjimas, pradėtas 13. e., užbaigiamas primimu žinomos tiesos, kuri turi čionai

Caput V. ¹ Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis. ² Divitiæ vestræ putrefactæ sunt: et vestimenta vestra a tineis comesta sunt. ³ Aurum, et argentum vestrum æruginavit: et ærugo eorum in testimonium vobis erit, et manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus. ⁴ Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat: et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit. ⁵ Epulati estis super terram, et in luxuriis enutristis cor-

5. Perskyrimas. ¹ Nugi dabar, turtingieji, verkkite, dejuodami dëlei nelaimių, kurios jums ateis. ² Jusų turtai supuvo, ir jusų rubai kandžių suėsti yra. ³ Jusų auksas ir sidabras surudijo, ir jų rudis bus jums liudijimu ir suės jusų kunus, kaip ugnis. Jūs krovėte sau rustybės turtus paskučiausiose dienose. ⁴ Štai jusų darbininkų, nuvaliusių jų jusų laukus, užmokesnis, kurs jusų užturėtas yra, šaukia; ir jų šauksmas pasiekė kareivijų Viešpaties ausis. ⁵ Jūs kėlėte pokilius ant žemės ir lėbavimuose išpenėjote savo širdis užmušimo dienai. ⁶ Jūs pasmerkėte ir už-

ypatingą pritaikymą. Negana yra žinoti, kad mes visai priklausome nuo Dievo, bet reikia elgtis taip, kaip tas žinojimas reikalauja. Kas gi nesieličia sulig savo žinojimo, tas nusideda.

5, 1—11. Apaštalas smarkiai peikia turtuolius, kurie piktai naudojami savo lobiui (1—6), o beturčius paguodžia ir ragina juos kantriais būti, primindamas busiantį užmokesnį (7—11).

(5, 1) *Turtingieji*... Gali būti, kad ir čionai apaštalas turi mintyje piktus turtuolius iš tarpo krikščionių (plg. augšč. 1, 10; 2, 2... 4, 13) ir jiems daro skaudžius išmėtinėjimus už nepildymą teisybės ir meilės pareigų. Daug vienok aiškintojų velija matyti čia papeiktus turtinguosius ne iš krikščionių, ir šv. Jokubo atsiliepiamą lygina su prikašiojimais, kuriuos darė S. J. pranašai pagonims. Plg. Iz. 13—24.— *Dėlei nelaimių*... Yra tai apgarsinimas tikrai įvyksciančio teismo ir bausmės.— (2) *Jusų turtas*... Teismas yra taip tikras, kad apaštalas kalba apie jį, kaip po jau įvykusį, praeitame laike. Teisme pasirodys tikra turtų vertybė. Jie bus tiek verti, kiek verti yra dalykai supuvę, kandžių suėsti, surudiję.— *Jusų rubas*... Brangūs rubai Rytų kraštuose senobėje skaitėsi tarp žymesniųjų turtų.— (3) *Auksas*... *surudijo*. Auksas ir sidabras ištikrųjų nerudija, bet apaštalas, kalbėdamas populiariškai, nedaro skirtumo tarp rudijančių ir nerudijančių metalų. Rudis liudys Dievo aky-

vaizdoje apie nežmonišką turtuolių syktumą ir bus priežastimi jų pasmerkimo į amžiną ugnį.— *Jūs krovėte*... Turtuoliai tarėsi, susikraunę sau turtus, kad jais džiaugtusi, ištikrųjų gi susikrovė didžio Dievo rustybė, kuri visiems apsiereikš paskučiausiose dienose, kada Viešpats ateis teistų gyvų ir numirusių. Gr. t. nėra žodžio: *rustybės*, kurį idėta į lot. t. gal dėlei panašumo su Rym. 2, 5 — (4) Apaštalas toliaus nurodo tris ypatingas turtuolių kaltybes, o visupirma neteisingą turtų įgijimą.— *Jusų darbininkų*... Turtuoliai nemokėjo suderėtos algos darbininkams, kurie dėlei jų liejo prakaitą! Plg. Kun. 19, 13. Atk. 24, 14.— *Užmokesnis*... *šaukia*. Apaštalas iš užturėto užmokesnio daro tarsi ypata, įjieskančią atmonijimo. Ta personifikacija parodo turtuolių kaltybės didumą.— *Jų šauksmas*... Darbininkų, kurie valė turtuolių laukus, šauksmas pakilo iki Dievui ir pas jį įjiesko teisybės.— *Kareivijų Viešpaties*. Ebr. *Jahve c'ba'oth*. Taip žydai S. J. vadino Dievą, kaip dangaus kareivijų Viešpatį ir visagalę Esybę.— (5) Antra turtuolių kaltybė: netikęs pasinaudojimas neteisingai įgytais turtais.— *Jūs kėlėte*... Gr. t. ἐπαυχίσσατε... xai ἐπαυχίσσατε, gyvenote gėriuose... ir lėbavote.— *Išpenėjote savo širdis*, valgiuose įjieskodami vien pasigėrėjimo.— *Užmušimo diena*. Teismo diena įvaizdinta, kaip didžio žudymo diena. Plg. Jer. 12, 3.— (6) Trečia kaltybė: persekiojimas be pasigailėjimo tei-

da vestra in die occisionis. ⁶ Ad-dixistis, et occidistis iustum, et non restitit vobis.

⁷ Patientes igitur estote fratres usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporeneum, et serotinum. ⁸ Patientes igitur estote et vos, et confirmate corda vestra: quoniam adventus Domini appropinquavit. ⁹ Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non iudicemini. Ecce iudex ante januam assistit. ¹⁰ Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, et patientiæ, prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini. ¹¹ Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, et finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, et miserator.

mušėte teisųj, ir jis jums nesi-priešino.

⁷ Taigi, būkite kantrūs, broliai, iki Viešpaties atėjimui. Štai artojas laukia brangaus žemės vaisiaus, kantriai kęsdamas, iki gaus ankstybąjį ir vėlybąjį lietu. ⁸ Taigi, būkite kantrūs ir jūs ir sutvirtinkite savo širdis, nes Viešpaties atėjimas arti yra. ⁹ Nedusaukite kits prieš kitą, broliai, kad nebutumėt teisti. Štai teisėjas stovi prie durų. ¹⁰ Kaip paveizdą skaudžios mirties, vargo ir kantrumo imkite, broliai, pranašus, kurie kalbėjo vardan Viešpaties. ¹¹ Štai, mes vadiname palaimintais tuos, kurie iškentėjo. Jūs girdėjote apie Jobo kentėjimą ir matėte Viešpaties galą, nes Viešpats yra mielaširdingas ir pasigailintis.

siųjį.—*Pasmerkėte*, vieni neteisingai skųdami, kiti apgarsindami neteisimą ištarmę.—*Užmušėte*. Užmušimas čia reiškia, kaip ir 4, 2, ne tik nubaudimą mirtimi, bet ir apskritai smarkų persekiojimą.—*Teisųj*: nekaltus žmones.—*Nesipriešino*. (Gr. t. dabartinis laikas). Tuo bjaurėsnė yra persekiojimų kaltybė, kad ji atkreipta prieš žmones, negalincius ginties.

(7) *Taigi...* Apaštalas kreipiasi į persekiojamus teisiuosius, kad juos paguostu ir patvirtintu. Pradedama nuo paragavimo į kantrybę: *būkite kantrūs*.—*Iki Viešpaties atėjimui*, nes teismo dienoje Viešpats atiduos kiekvienam pagal jo darbą.—Paragindamas patvirtintas gražiu palyginimu: *štai artojas...*—*Ankstybąjį ir...* Palestinoje tankesnė lietu yra esti du sykiu į metus: ankstybais, žydų metų pradžioje, nuo spalio mėn. lig gruodžiui, jis palengvina sėją ir posėlių dygimą; ir vėlybais kovo ir balandžio mėn. prieš pjūtį, kurs labai praverčia geram javų pribrindimui.—(8) *Taigi...* Palyginimo pritaikymas.—*Sutvirtinkite... širdis*. Be širdies tvirtumo kantrybė yra negalima. Nors Dievo malonė labiausiai sutvirtina žmonių širdis, bet jie patys privalo sandarbi-

ninkauti.—*Arti yra*. Viešpaties atėjimas, kurs bus netikėtas, gali įkvėpti labai daug kantrybės į vargantųjų širdis. Jokubas nenutaria, kada tas atėjimas įvyks; jis tik pažymi, kad teismo diena darosi vis artesnė, o kiekvienam atskiram žmogui ji yra ypač arti, kadangi prasidės mirties valandoje.—(9) *Nedusaukite...* Vargai gali pigiai pažadinti žmogų prie nekantrybės ir prie murmėjimo prieš savo artimus. Ir tai reikia sergėti, kad neužtraukus ant savęs kieto teismo.—*Stovi prie durų*. Ta pati mintis, kaip ir žodžiuose: *Viešpaties atėjimas arti yra*.—(10) *Kaip paveizdą...* Krikščionims reikia sekti paveizdą S. J. pranašų, vyrų garbingiausių, kadangi jie kalbėjo vardan Viešpaties. Ir jiems (Elijai, Mozei, Izajui, Jeremijai) daug atsiėjo iškėsti nuo vientaučių, vienok jie buvo kantrūs.—*Žodžių: skaudžios mirties, nėra gr. t., nei daugumoje Vulg. rankr.*—(11) *Vadiname palaimintais...* Pranašai už savo kantrybę jau gavo užmokesį, ir jis priręgtas yra visiems kantriems.—*Jobo kentėjimą*. Taip pat žymus pasidavimo Dievo valiai ir kantrumo pavyzdys.—*Matėte Viešpaties galą*: gerai žinote, kokį

¹² Ante omnia autem fratres mei nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: ut non sub iudicio decidatis.

¹³ Tristatur aliquis vestrum? oret: æquo animo est? psallat.

¹⁴ Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: ¹⁵ et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei.

galą Viešpats padarė Jobo kentėjimams, jau čia ant žemės duodamas atlyginimą už jo kantrumą.—*Nes Viešpats...* Viešpats, kurs taip mielaširdingas buvo Jobui ir kitiems vargstantiems, pasigailės ir jusų; todėl bukite kantrūs.

(12) Pamokymas apie prisiekas.—*O visų pirma.* Tuo žodžiu Apaštalas pažymi sekančio pamokymo svarbumą.—*Nepri- siekkite...* Pamokymas apie prisieką panašus yra į tokį pat išganytojo pamokymą. Mt. 5, 34—37. Prisieka nėra užginta visiškai, bet tik jos vartojimas be svarbios priežasties.—*Nei per dangų...* Tokias prisiekas dažnai darydavo žydai; regimai negeras paprotis buvo užsilikęs ir pas priėmusius Kristaus tikėjimą.—*O jusų kalba...* Gr. t.: O jusų Taip tebuna taip, ir Ne ne.—*Kad nepakliutumėt...* Prisiekiant be reikalo, galima užtraukti ant savęs Dievo bausmę.

¹³—¹⁵. Pamokymas apie tai, kas reikia krikščionims daryti nuliudime, ypač gi ligoje.

(13) *Yra kas...* Krikščionis visuose savo gyvenimo atsitikimuose privalo būti vienybėje su Dievu per maldą.—*Nuliudęs.* Gr. ž. *ἠσώματι* reiškia ne tik nuliudimą, bet ir kentėjimus apskritai.—*Tegieda giesmes.* Psalmių ir kitų dvasiškų giesmių giedojimas buvo vienas iš gražių papročių tarp pirmųjų krikščionių. Plg. Ef. 5, 19.—(14) *Serga kas...* Nuo kentėjimų apskritai šv. Jokubas pereina prie ligos ir kalba apie sunkią ligą.—*Tepavadina bažnyčios kunigus.* Kunigai čionai nereiskia vyresniųjų amžių bažnytinės drau-

¹² O visų pirma, mano broliai, neprišiekkite nei per dangų, nei per žemę, nei kokia nors kita prisieka. O jusų kalba tebuna: Taip, taip; Ne, ne, kad nepakliutumėt po teismu.

¹³ Yra kas iš jusų nuliudęs? tegul meldžiasi; gerame upe yra? tegieda giesmes. ¹⁴ Serga kas tarp jusų? tepavadina bažnyčios kunigus, ir jie tesimeldžia ant jo, patepdami jį aliejumi vardan Viešpaties. ¹⁵ Ir tikėjimo malda išgelbės ligonį, ir Viešpats jam palengvins; ir jei yra nusidėjimuose, bus jam atleisti.

gijos sąnarių, bet tikrus kunigus, turinčius tam tikrą pašventimą (veiz. Apd. 11, 30. 1 Tim. 3, 1... ir k.); tuo labiau kad kalbama apie išpildymą religijinio veiksmo, kurio paprasti tikintys neturėjo teisės pildyti. Daugskaitlis, *kunigus*, dar nereiskia, kad apaštalas būtų davęs įsakymą pakviesti pas vieną ligonį visus vietinius kunigus; šv. Jokubo mintis yra ta, kad pas sunkiai sergančius reikia pavadinti kunigai, pas vieną gi ligonį kurs nors iš kunigų. Tas daugskaitlis davė progą Graikų bažnyčioje vadinti pas ligonį 3 arba 7 kunigus.—*Ir tegul meldžiasi ant jo.* Ta aplinkybė nurodo, kad ligonis sunkiai serga ir yra paguldytas; kunigas gi meldžiasi ant jo tarsi pasilenkęs.—*Patepdami jį aliejumi...* Tas patepimas aliejumi, daromas vardan Viešpaties, aiškiai parodo, kad yra tai religijinė apeiga, o ne pritaikymas aliejaus, kaipio kokio paprasto prigimto gydymo. Juk gi aliejus negali būti paskaitytas vaistu nuo visų sunkių ligų, priegtam kam būtų reikalingas pavadinimas kunigų? Apaštalas nekalba čionai taipogi apie dovanai suteiktą gydymo dovaną, kuri nors ir galėjo būti sujungta su aliejaus patepimu (plg. Mk. 6, 13), ir dažnai atsitikdavo pirmais Bažnyčios laikais (veiz. 1 Kor. 12, 9), bet nebuvo duota visiems kunigams.—(15) *Ir tikėjimo malda...* Nurodomi yra patepimo aliejumi padarai, o tuo pačiu ir jo ciklas. Kunigo daromoji ant ligonies malda vadinasi *tikėjimo malda*, kadaigi ji remiasi tikėjimu, jei ne visuomet paties kunigo, tai Bažnyčios, kurios atstovas yra

¹⁶ Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini: multum enim valet deprecatio justi assidue. ¹⁷ Elias homo erat similis nobis passibilis: et oratione oravit ut non plueret super terram, et non pluit annos tres, et menses sex. ¹⁸ Et rursum oravit: et cælum dedit pluviam, et terra dedit fructum suum.

¹⁹ Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritate, et con-

¹⁶ Išpažinkite tat kits kitam savo nusidėjimus ir melskitės vieni už kitus, kad butumėt išgydyti; nes daug gali nuolatinė teisiojo malda. ¹⁷ Elisas buvo panašus į mus žmogus, paduotas kentėjimams; ir jis melste meldėsi, kad nelytu lietus ant žemės, ir nelijo per trejus metus ir šešis mėnesius. ¹⁸ Ir vėl meldėsi, ir dangus davė lietų, ir žemė išdavė savo vaisių.

¹⁹ Mano broliai, jei kas iš jūsų nuklystu nuo tiesos, ir kas

kunigas.—*Išgelbės ligoni.* Pirmas patepimo su malda padaras arba vaisius yra pagelbėjimas ligoje, jei tai lutu naudinga dušiai. Plg. Mt. 9, 21... Mk. 5, 23. kame žodis „išgelbėti“ taip-pat reiškia sveikatos sugrąžinimą.—*Jam palengvins* Antras padaras: dvasiškas palengvinimas, dušios sustiprinimas, kad ligonis galėtų kantriai pakelti ligos našta ir priešintis pagundoms.—*Jei jis yra nusidėjimuose...* Trečias, visusvarbiausias vaisius, užsilikusių nusidėjimų atleidimas per malonės suteikimą.—Autentišką šitos vietos išaiškinimą apie Sakr. paskutinio patepimo šv. aliejumi paduoda Trid. Susir. pos. 14 (de sacr. extr. unct.). Tame sakramente tolimus materija yra aliejus, artimesnė pats patepimas, išvaizda yra su patepimu sujungta malda. Kristaus įstatymas pasirodo iš žodžių: *Vardan Viešpaties*. Kaip sakramento vaisiai nurodomi yra: 1. kuno sveikata, jei ji praverčia dušiai; 2. sustiprinimas dušios, kad ji, pažadinta į didesnę pasitikėjimą Dievo mielaširdyste ir jos sušelpa, kantrius pakeltu ligos vargus ir skaučius, o taipogi geriaus galėtų priešintis piktos dvasios pagundoms, ir 3. išdildymas gal dar užsilikusių nusidėjimų.

16—18. Maldos galybė.

(16) *Išpažinkit tat...* Paminėjęs nusidėjimų atleidimą paskutinio patepimo sakramente, šv. Jokubas nurodo visiems tikintiems dar kitu būdu gauti kaltybių dovanojimą: vienu yra nusidėjimų išpažinimas kitų prieš kitus, nes tai pigiausiai gali atvesti į gailestį už nusidėjimus pačius išpažįstančius, o girdinčius prie karštos maldos į Dievą, kad jis atvestu nusidėjėlių į visišką atsivertimą. Apaštalas

cionai regimai kalba ne apie sakramentinę išpažintį, kadangi ta daroma yra kunigams.—*Melskitės...* Antras budas gauti nusidėjimų dovanojimą yra malda vienu už kitus.—*Butumėt išgydyti.* Kadangi šv. Jokubas čionai atsiliepia jau į visus krikščionis, o ne vien į ligonis, todėl tas išsireiškimas reikia suprasti metaforinėje prasmėje apie dvasišką dušios išgydymą. Plg. Žyd. 12, 13. 1 Petr. 3, 24.—*Nes daug gali...* Reikia melsies, nes karšta ir nuolatinė krikščionies malda turi didžiausias pasekmes.—(17. 18) *Elisas...* Pavyzdžiu patvirtinamas maldos galingumas.—*Panašus į mus...* Gr. t. *ὁμοιωθεὶς ἡμῖν*, tokios pat prigimties ir stovio. Nors Elisas buvo didis pranašas, bet buvo taipogi toks pat mirtingas žmogus, kaip ir mes; todėl kaip jo malda buvo galinga, taip bus ir mūsų.—*Melste meldėsi.* Vulg. ir gr. t. užlaikytas yra ebraizmas, kurs reiškia: meldėsi karštai, išvermingai.—*Kad nelytu...* Veiz 3 Kar. 17, 1.—*Ir vėl meldėsi...* Veiz. 3 Kar. 18, 1... Tik ta antroji malda aiškiai paminėta yra S. J.; bet šv. Jokubas galėjo žinoti ir apie pirmąją maldą ar tai iš padavimo, ar tai iš aplinkybių, kuriose lietus buvo suturėtas. 3. Karalių knygoje minimi yra treji metai be lietaus, šv. Jokubas ir Luk. 4, 25 kalba apie sausumą pusketvirtų metų. Skirtumas radosi dėlto, kad S. Jst. paduota yra apskrita skaitlinė, arba gal dėlto kad ne nuo to paties laiko pradėti skaityti sausi metai pas N. ir S. Jst. rašytojus.

19—20. Apaštalas užbaigia savo gromatą pamokymu, kaip yra naudinga rūpintis nusidėjėlių atvertimu.

(19) *Nuklystu nuo tiesos:* atsitolintu

verterit quis eum: ²⁰ scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et operiet multitudinem peccatorum.

nors jį atverstu, ²⁰ tas težino, jog kas atves nusidėjėlį prie atsisvertimo nuo jo kelio klaidos, tas išgelbės jo dušią nuo mirties ir pridengs daugybę nusidėjimų.

nuo Evangelijos mokslo, per paklydimą tikėjimo arba doros dalykuose. — (20) *Tas*: atverčiantis klystantį brolių. — *Nuo jo kelio klaidos*: nuo klaidos, kurion jis įpuolė begyvendamas. — *Nuo mirties*: dvasiškos mirties, o taipogi ir amžinos. — *Ir pridengs*: išdildys; nes Dievo akyvaizdoje nusidėjimas negali būti kitaip pridengtas, kaip

tik visiškai jį išdildant per dovanojimą. — *Nusidėjimų*: ne savų, bet atvestojo į gailėstį, nes reikia tikėtis, kad pats atvedantis yra teišus ir neturi bent didesnių kaltybių. — Šv. Jokubo gromata neturi jokio kito užbaigimo, ir tuo ji skiriasi nuo visų kitų N. Įstat. gromatų.





PIRMOJI GROMATA ŠVENTO PETRO.

I V E D I M A S.

1. Petras yra tai vardas padirbtas iš graikiško Πέτρος, kurs yra vertimu chaldaiško žodžio *kefa'*, reiškiančio akmenį, uolą. Petru, t. y. Uola Išganytojas praminė pirmame pasimatyme Jonos sūnų, Simoną, kurs draug su savo broliu, Andriejum, buvo anksčiau šv. Jono Krikštytojo mokytiniais. Simonas buvo užaugęs neturtingoje žvejų šeimynoje Betsaidos miestelyje prie Genezarėto ežero, ir pats buvo žvėjas. Mokslą jis turėjo nedidelį, taip kad paskiaus žydai jį vadino net bemokslu. Jis buvo vedęs moterį, ir jo uošvė Išganytojas išgydė stebuklu nuo drugio. Tapęs Kristaus mokytiniu, jis pirmas iš visų buvo išrinktas į apaštalus, ir tokiuo būdu pasiliko su mūsų Išganytoju apie trejus metus, girdėjo visą jo mokslą, prityrė nuo jo daug ypatingų malonių, užėmė

pirmą vietą tarp dvylikos apaštalų, pirmas išpažino, kad jo Mokytojas yra Mesijas ir Dievo Sunus, kurs užtat jį paskyrė savo vietininku ant žemės. Kristaus kančios laike buvo valanda, kad nustojęs drąsos Petras užsigynė savo dieviško Mokytojo, ko vienok tuoju labai gailėjosi. Kristui prisikėlus iš numirusių, Petras buvo tarp pirmųjų, kuriems apsiereiškė prisikėlusis, o kiek paskiaus Išganytojas iškilmingai patvirtino jį apaštalų kunigaikščiu.

Kaip šv. Petras pildė apaštalų kunigaikščio ir Bažnyčios galvos pareigas tuoju po Kristaus užnėgimo į dangų, gana plačiai pasakoja šv. Lukas pirmoje Apaštalų darbų knygos dalyje. Čia mes jį matome kaip tikrą apaštalų vadovą, Kristaus mokslo platinimo pradžioje, santikiuose su žydų vy-

riausybė, priėmimo pirmųjų pagonių į Kristaus Bažnyčią ir kentėjimuose už Kristų. Stebuklu palinuosuotas iš kalėjimo Petras perkėlė savo veikimą į tolesnes žalis. Pabuves kokį laiką Antiokijos vyskupu, jis nuvyko Ryman, čia įsteigė savo sostą ir valdė pasaulio sostinės bažnyčią iki savo mirčiai, kuri, anot labai tikro padavimo, įvyko 67. met., kuomet Petras draug su pagonių Apaštalų davė savo krauju liudijimą Kristaus atneštai tiesai. Budamas Rymo vyskupu, šv. Petras lankė ir kitas bažnyčias, o tarp kitoko dalyvavo apaštalių Susirinkime, atliktame, jam pirmininkaujant, Jeruzalėje.

2. N. Įst. kanone randasi dvi šv. Petro gromati. Pirmoji įdviejų paskirta Mažosios Azijos krikščionims, kurių dauguma atversti buvo iš pagonių ir tik mažuma iš žydų. Ar pats šv. Petras pildė apaštalo pareigas tuose kraštuose, kuriuose taip daug pasidarbavo šv. Povilas, nėra tikrai žinoma. Kada jis rašė savo pirmąją gromatą, jos skaitytojai buvo jau nuo seniai krikščionimis, turinčiais gerai sutvarkytą bažnytinį gyvenimą savo kaimynų pagonių tarpe.

Iš gromatos pasirodo, kad Maž. Azijos krikščionims jau tuomet nemaža reikėjo kentėti vargų nuo savo neįtikėjusių brolių, kurie jų ne kentė, kaipo pametusių savo senąjį tikėjimą ir viso savo gyvenimo šventumu per daug pradėjusių skirties nuo žydų ir pagonių. Nors atviras persekiojimas dar nebuvo prasidėjęs, bet gandas apie jį jau ėjo iš Rymo. Nemažas tat buvo pavojus, kad krikščionys nenustotu drąsos kovoje už tikėjimą ir nepasiduotu nusiminimui. Vis tai turėdamas prieš akis, šv. Petras pasiryžo juos paguosti ir patvirtinti, ir

tuo tikslu parašė gromatą; todėl jis neužsiima joje plačiu aiškinimu tikėjimo dalykų, bet tik duoda įvairius perspėjimus, nurodydamas, kad kentėjimai yra tarsi krikščioniško gyvenimo dalimi, kad už juos laukia amžina garbė, kad jie yra didi malonė jau čia ant žemės, ir kad krikščionystė, neveizdint į tuos vargus, pasilieka vienatinę tikrą religiją, kurios reikia laikyties, pildant tobulai savo pareigas į visus žmones ir į save.

3. Gromatoje visai maža tėra dogmatiškų pamokymų; ji visa susideda iš morališkų paraginių; užtat nėra joje aiškaus paskirstymo į dalis. Kadangi vienok tie paraginiai yra trejopi, todėl visos gromatos turinį šiaip galima paskirstyti. Po gana ilgos įžangos (1, 1—12), pirmame skyriuje skaitytojams duodami yra apskriti paraginiai į tikrai šventą krikščionišką gyvenimą (1, 13—2, 10); antrame randasi perspėjimai, kaip krikščionims reikia užsilaikyti iš atžvilgio į pagonis, ypač gi persekiojimuose (2, 11—4, 19), o trečiame skyriuje yra ypatingi perspėjimai, paliečiantys bažnytinių draugijų gyvenimą ir santykius tarp kunigų ir tikinčiųjų (5, 1—11); trumputė užbaiga susideda iš pasveikinimų ir apaštališko palaiminimo (5, 12—14).

Gromata parašyta buvo graikų kalba ir tai sulyginant gana gera. Regimai šv. Petras buvo jos išmokęs nuo pat jaunystės, kadangi ji buvo žymiai prasiplatinusi jo gimtiniame krašte; o paskiaus apaštališkose kelionėse jis turėjo joje dar labiaus išsilavinti. Pas jį randasi nemaža žodžių, nesutinkamų kitose N. Įst. knygoose, bet vartojamų LXX vertime.

4. Pats autorius sakosi parašęs savo gromatą Babylone; bet nieko nėra žinoma apie šv. Petro buvimą tikrame Babylone, kurs anot to laiko istorikų buvęs vien griuvėsiais. Regimai Babylono vardas reikia imti ne tikroje, bet simbolinėje prasmėje. Ir ištikrųjų Babylonu žydai vadino anuo metu gana dažnai Rymą, kurs jų akyse buvo užėmęs senos Mezopotamijos sostinės vietą, kaip pagonijos vidurys. Iš kitos gi pusės visai tikras pavdavimas sako, kad šv. Petras buvo Ryme ir čia užbaigė savo gyvenimą; todėl ir savo gromatą jis parašė Ryme, ir tai tuo laikukuomet čia tebebuvo šv. Povilui tar-

navusis Morkus (5, 13. Plg. Kol. 4, 10), o pats pagonių Apaštalas, paleistas iš kalėjimo, buvo iškeliavęs Ispanijon, taigi apie 64. m.

5. Apie pirmos šv. Petro gromatos autentiškumą negali būti jokios rimtos abejonės, kadangi ji randasi visuose seniausiuose kanoniškų N. I. knygų sąrašuose, kaipo tikras šv. Petro veikalas; yra ir seniausiuose vertimuose, kaip Italėje, syriškoje Pešitoje; galop jos žodžius mini ne tik trečio ir antro šimtmečio rašytojai, bet taipogi ir apaštališkieji tėvai, kaip šv. Papijas, šv. Polykarpas, šv. Klemensas R., dargi ją mini ir ano laiko klaidžiamoksliai Bazilidas ir k.

Epistola beati Petri Apostoli p r i m a.

Pirmoji švento Petro Apaštalo gromata.

Gromatos įžanga.

Caput 1. ¹ Petrus Apostolus Jesu Christi, electis advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Capadociæ, Asiæ, et Bithyniæ ²

1. Perskyrimas. ¹ Petras, Jėzaus Kristaus apaštalas, išrinktiesiems ateiviams, išsiskirsčiams Ponte, Galatijoje, Kapado-

1,1—2. Gromatos įžanga prasideda, kaip ir pas šv. Povilą, antrašu ir malonės linkėjimu.

(1) *Petras...* Kaip pagonių Apaštalas gromatose visur vadina save *Povilu*, tarsi užmiršdamas savo pirmąjį vardą, Saulių, taip - pat apaštalų kunigaikštis pasirašo tuo pilnu gilios reikšmės vardu, kurį jis gavo nuo Įganytojo. Rašydamas graikiškai, jis vartoja ne chaldaiską savo vardo įsivaizdą, Kėfas, bet graikišką, *Petras*, nes taip jį nuo pat pradžios vadino graikiškai kalbantieji krikščionys. — *Apaštalas*. Prie ypatiško vardo pride-

damas yra tarnystės vardas. Petras, kaip apaštalas, t. y. Jėzaus Kristaus pasiuntinys ir atstovas, turi teisę duoti krikščionims pamokymus ir perspėjimus; krikščionys gi turi pareigą jo klausyti su tikra pagarba. — *Išrinktiesiems...* Išsiskirsčiusiais vadinosi visųpirma žydai, gyvenantieji už Palestinos ribų; šv. Petras gi taip vadina visus krikščionis, gyvenančius tarp pagonių. Kaip kitados Abraomas buvo ateivių Kanaano žemėje, taip ir visi krikščionys yra ateiviai ant šios žemės, nes jų tikra tėvynė yra danguose. Krikščionys yra išrinktaisiais atei-

secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, et aspersionem sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis, et pax multiplicetur.

³ Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, ⁴ in hereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem, conservatam in cælis in vobis,

kijoje, Azijoje ir Bitynijoje, ² pagal Dievo Tėvo pirmžinojimą, ¹ į Dvasios pašventinimą, ¹ į paklusnumą ir į Jėzaus Kristaus kraujo apšlakstymą. Malonė jums ir ramybė tepasidaugina!

³ Pašlovintas teesie Dievas ir mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, Tėvas, kurs pagal savo didžią mielaširdystę mus atgimdė į gyvą viltį per Jėzaus Kristaus prisikėlimą iš numirusių ⁵ į negendancią, ir nesuteptą, ir nevystančią tėvainystę, užlaikytą dangnose jums, ⁵ sergimiems

viais, nes Dievas juos pirm amžių išrinko, kad dalyvautų išganyme.— *Ponte...* Tose M. Azijos provincijose nemaža darbavosi šv. Povilas Evangelijai praplatinti. Ar skelbė jose Dievo žodį ir pats šv. Petras, nėra tikrai žinoma.— (2) Žodžiai: *pagal... pirmžinojimą...* arčiau aptaria pereitos eil. išsireiškima: *išrinktiesiems*. Išrinkime dalyvauja visos trys dieviškos Ypatos. Krikščionys išrinkti yra amžinu, maloningu Dievo Tėvo nutarimu. Yra tai butinai reikalinga išrinkimo sąlyga ir išganymo pamatas.— *Į pašventinimą*. Gr. t. ἐν ἁγιασμῷ, pašventinime. Krikščionys yra išrinkti per šv. Dvasios pašventinimą, per padarymą jų teisiais ir šventais, per atgimdymą į naują malonės gyvenimą.— *Į paklusnumą ir...* Krikščionys išrinkti yra, kad butu paklusnūs Dievo valiai, tikėjimui. Tai pirmą pasekmę pirmžinojimo ir pašventinimo. Antra pasekmė yra nusidėjimų dovanojimas ir tikras priėmimas į Naująją Sendorą per J. Kr. kraujo išliejimą. Tas išganymo kraujo apšlakstymas primena gyvulių kraujo apšlakstymą, Mozės padarytą Sen. Sendorai patvirtinti, bet begaliniai jį perviršiję savo vertybe ir padarais.— *Malonė...* Veiz. Rym. 1, 7.— *Tepasidaugina*: tebuna kasdien vis apščiau suteikiama. Plg. 2 Petr. 1, 2. Jud., 2.

3—12. Antroje įžangos dalyje šv. Petras dėkoja Dievui už didžiausias gėrybes, kurias krikščionims suteikia išganymas; nes jie, atgimdami dvasiškai, darosi tėvainiais dangaus, kurio gavimas visai tikras yra; ir nors jiems dabar reikia kentėti vargą, vienok paskui turės pilną džiaugsmą Kristaus atėjime (3—9). Kaip

gi didis dalykas yra išganymas, pasirodo iš to, kad jo didžiai troško pranašai, ir patys aniolai nori jį geriaus pažinti (10—12).

(3) *Pašlovintas teesie...* Veiz. 2 Kor. 1, 3. Ef. 1, 3. Rym. 15, 6.— *Pagal mielaširdystę*. Geradarystę, apie kurią šv. Petras pradeda kalbėti, Dievas davė visiškai dovanai; ji suteikta nevertiems; ta ir yra svarbiausi dėkojimo priežastis.— *Atgimdė*. Dievas iš savo begalinio gerumo davė mums antrąjį gimimą, daug viršesnį už pirmąjį. Plg. Jo. 3, 5. Gal. 6, 15. Tit. 3, 5. Jok. 1, 18.— *Į gyvą viltį*. Pirmas mūsų atgimimo geras vaisius yra sugrąžinimas pražudytos vilties, kuri nėra tuščia, kaip dažnai esti žemiška žmonių viltis, bet gyva, galinti mus atvesti prie laukiamo dalyko.— *Per J. Kr. prisikėlimą...* Kristaus prisikėlimas yra tarsi mūsų atgimimo įrankis, o taipogi laidas (garantija) ir pavyzdys.— (4) *Į negendancią... tėvainystę*. Galutinas atgimimo tikslas, o taipogi vilties dalykas yra tėvainystė, dangiškoji mūsų tėviškė, kurią krikščionis turi jau ant žemės viltįje, laukdamas, kada ją paveldės amžinai. Tą tėvainystę šv. Petras aprašo trimis epitetais, taip nurodydamas jos prakilnumą ir skirtumą nuo žemiškos tėvainystės. *Negendancią*: liuosą nuo visokio gedimo, kadangi ji yra dvasiška ir amžina. *Nesuteptą*, nes niekas nusidėjimu suteptas negali įeiti, nei buti danguje. *Nevystančią*: amžinai žydičią, kaip kvietkas, kurs negali nuysti.— *Užlaikytą...* Tėvainystės gavimas yra visai tikras, nes ji yra tarsi atidėta ir užlaikoma krikščionims danguose.— (5) *Ser-*

⁵ qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo. ⁶ In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus: ⁷ ut probatio vestrae fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inveniat in laudem, et gloriam, et honorem in revelatione Jesu Christi: ⁸ quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, et glorificata: ⁹ reportantes finem fidei vestrae, salutem animarum. ¹⁰ De qua salute exquisierunt, atque

Dievo galybe, per tikėjimą, į išganymą, kurs prirengtas yra, kad būtų apreiškėtas paskučiausiam laike. ⁶ Jame jūs linksminsitės, jei ir reikia dabar nuliusti trumpam laikui įvairiuose prityrimuose, ⁷ kad jūsų tikėjimo išbandymas rastas būtų brangesnis už auksą, (kurs per ugnį esti mėginamas), pagyrimui, ir garbei, ir šlovei, apsiereiškime Jėzaus Kristaus, ⁸ kurį jūs, nors neregėjote, mylite; į kurį dabar, taipogi neregėdami, tikite; tikėdami gi linksminsitės neapsakomu ir garbingu džiaugsmu, ⁹ gaudami jūsų tikėjimo galą, savo dušių išganymą. ¹⁰ Apie tą iš-

gimiems. Gr. *ἐσπούδαμένους*. Tas žodis sakomas yra apie pilies arba miesto sergėjimą su kareivių pagalba. Krikščionis turi galingiausią sargybą: iš vienos pusės yra Dievo galybė, be kurios nebūtų galima atsiturti prieš priešus, iš antros gi jų pačių tikėjimas. Taip krikščionis sergimi yra į *išganymą*, t. y. kad gauti išganymo pradžią čia ant žemės per nusiėdėjimų atleidimą ir malonę, danguose gi per suteikimą amžinos laimės. Tas išganymas, amžina tėvainystė, bus visiems apreiškėtas *paskučiausiam laike*, pasaulio pabaigoje.— (6) *Jame*: paskučiausiam laike.— *Linksminsitės*. Gr. t. dabartinis laikas, bet su busiančiojo prasme. Busiantis išganymas yra taip didis dalykas, kad jis krikščionims privalo būti nuolatinio džiaugsmo priežastimi, net ir kentėjimuose, kuriuos jis padeda kantriai priimti.— *Jei ir reikia...* Ausitinkantis kentėjimai yra trumpi ir maži, palyginant juos su amžinojo išganymo linksmybėmis.— *Prityrimuose*: įvairiuose varguose ir kentėjimuose, kuriuos Dievas leidžia ant krikščionių didesniajam jų išbulinimui.— (7) *Kad jūs...* Tas yra kentėjimų tikslas.— *Tikėjimo išbandymas*: išbandytas, patikrintas tikėjimas. Plg. Jok. 1, 3.— *Rastas būtų*— Dievo čia ant žemės, o ypač teismo dienoje.— *Brangesnis*. Brangus yra auksas, bet dar brangesnis yra išmėgintas tikėjimas. Kaip auksą gali apvalyti nuo susitepimo ugnis, taip kentėjimai apkuopia tikėjimą

nuo visokios netobulybės.— Gr. t. auksas aptartas yra ž. *ἀπολλυμένου*, t. y. vadinamas yra pražusiančiu, palyginant jį su tikėjimu, kurs veda į amžiną gyvenimą.— *Pagyrimui...* Toks bus užmokesnis visa pergalinio tikėjimo, už kurį Dievas pagirs savo ištikimus tarnus ir už išvertę tikėjime duos jiems amžiną šlovę.— *Apsireiškime...* Kada J. Kr., kaip visų teisėjas, ateis laikų pabaigoje.— (8) *Kuri jūs...* Skaitytojų vilčiai sutvirtinti šv. Petras primena labai gražiais žodžiais artimus ryšius, vienijančius juos su Kristumi, nuo kurio priklauso jų išganymas. Plg. Jo. 20, 29. Jie jo niekuomet nematė savo akimis praėjusiam laike, bet nesiliovė mylėti; nemato jo ir dabar, bet tvirtai į jį tiki; todėl busiančiame laike jie linksminsis. (Gr. t. yra dabartinis laikas, kaip ir 6. eil.). Tas laukiamas džiaugsmas aptartas yra žodžiais *neapsakomu*, nes jis yra dvasiškas, perviršijantis visoki mums žinomą žemišką džiaugsmą, ir *garbingu*, nes jis savo pradžią ima iš viršprigimtinės, dangiškos garbės.— (9) *Gaudami...* Džiaugis, nes susilauks to galo, prie kurio veda tikėjimas ir kurio yra amžinas dušių išganymas.— (10) *Apie tą išganymą...* Suteikiamojo krikščionims išganymo prakilnumas pasirodo iš to, kad apie jį pranašauta S. Įstatyme, ir patis pranašai stengėsi į jį geriau pažinti.— *Apie busiantįjį jumyse...* Svarbiausios S. Į. pranašystės paliečia tas malones, kurios turėjo būti išlietos ant

scrutati sunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt: ¹¹ scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians eas quæ in Christo sunt passionēs, et posteriores glorias: ¹² quibus revelatum est quia non sibimetipsi, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere.

I. Paraginiai į tikrai krikščionišką gyvenimą.

¹³ Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii per-

ganyną klausinėjosi ir tyrinėjo pranašai, pranašavusieji apie busiančią jumyse malonę, ¹¹ tyrinėdami, kurį arba kokią laiką rodė juose Kristaus Dvasia, išanksto pranešdama Kristui paskirtuosius kentėjimus ir paskui juos einančius pašlovinimus. ¹² Jiems apreikšta buvo, kad jie ne patis sau, bet jums suteikdavo tai, kas jums dabar apskelbta yra per tuos, kurie jums apsakėjo Evangeliją per atsiųstąją iš dangaus šventąją Dvasią, į kurią aniolai trokšta pažvelgti.

¹³ Todėl apjuosę savo dvasios strėnas, budami blaivūs, turėki-

pasaulio per Kristaus išikunijimą, gyvenimą, kančią ir mirtį,— malonės, kuriomis naudojasi krikščionys.— (11) *Tyrinėdami...* Duoti pranašams apreiksimai nebuvo taip aiškūs, kad jie būtų galėję juos pilnai suprasti; todėl jie svarstė tuos apreiksimus, kad juos geriaus išmanytu.— *Kurį arba kokią...* Senobės pranašai norėjo pažinti, kuomet įvyks žadėtasis Mesijo atėjimas, bet taipogi jie norėjo sužinoti to laiko aplinkybes.— *Kristaus Dvasia.* Kristus buvo nuo amžių, kaipio Dievo Žodis, ir suteikdavo savo Dvasią pranašams, idant jiems apreikštu savo busiančio žemiško gyvenimo paslaptis.— *Išanksto pranešdama...* Gr. t.: iškilmingai išanksto liudijama.— *Kristui paskirtuosius...* Pranašams duoti apreiksimai buvo dvejopi: vieni buvo apie Mesijo kentėjimus, kiti gi apie einančią po kentėjimų garbę, iš numirusių kėlimąsi, dangun žengimą, sėdėjimą po Tėvo dešinės.— (12) *Jiems apreikšta...* Nors pranašai buvo Dievo įsitrinkti, kad gautų jo apreiksimus apie Mesiją, bet jiems nebuvo suteikta matyti apreiksimų išsipildymo, kurs skirtas buvo krikščionims.— *Kas jums dabar...* Apie ką pranašai kalbėjo išanksto, tai apsakėjo dabar apaštalai ir kiti mokytojai, skelbdami Evangeliją.— *Per... šv. Dvasią.* Ta pati šv. Dvasia, kuri davė įkvėpimus pranašams, buvo ir N. J. mokytojų vadovu.— *I ku-*

rią. Gr. t. eik, į ką. Vulgatos žodis reikia suprasti apie šv. Dvasią arba apie Kristų; gr. t. apie Evangelijoje apsakojamas tiesas.— *Aniolai...* Išganymo dalykas yra taip didis ir taip daug turi savyje paslapčių, kad apie jį nesiliauna mąstę patis aniolai, kurie, budami Dievo tarnais, siunčiamais sušelpiti gausiančiuosius išganyną (Zyd. 1, 14), negali nesiurpinti visu, kas paliečia Kristaus Baznyčią. Plg. 1 Kor. 4, 19. 1 Tim. 3, 16. Ef. 3, 9. 10.—*Pažvelgti.* Gr. παρασφου, pasilenkti ant kokio nors dalyko, kad jį geriaus pamačius.

Pirmoji gromatos dalis (1, 13—2, 10) susideda iš apskritų paraginių į tikrai šventą krikščionišką gyvenimą.

13—21. Kadangi krikščionis pavadinti yra į didžiausios vertybės išganyną, todėl jie turi būti pripildyti gyva viltimi, ta gi viltis paragins juos tapti panašiais per šventą gyvenimą į Kristų (13—16); jie privalo gyventi šventai ir dëlto, kad jų Tėvas yra draug ir Teisėjas; jie atpirkti yra brangiausias Kristaus krauju ir per Kristų gavo tikėjimą (17—21).

(13) *Todėl...* Kadangi begal didis yra išganymo prakilnumas, todėl krikščionis privalo tapti jo vertais per tikrai šventą gyvenimą.— *Apjuosę.* Metafora paimta iš įpročio rytiečių, kurie pradėdami darbą arba eidami kelionėn apsi-

fecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Jesu Christi: ¹⁴ quasi filii obedientiae, non configurati prioribus ignorantiae vestrae desideriis: ¹⁵ sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum: et ipsi in omni conversatione sancti sitis: ¹⁶ quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ergo sanctus sum. ¹⁷ Et si patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum judicat secundum unumcujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini. ¹⁸ Scientes quod non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternae traditionis: ¹⁹ sed pretioso sanguine quasi agni imma-

te pilną viltį malonėje, jums suteikiamoje Jėzaus Kristaus apreikime, ¹⁴ kaip paklusnumo vaikai, neimkite ant savęs išvaizdos pirma buvusių jūsų nežinojimo pageidimų; ¹⁵ bet pagal ano Šventojo jus pavadinusiojo paveikslą ir jūs visame pasielgime bukite šventi; ¹⁶ kadangi parašyta yra: Busite šventi, nes ir aš šventas esu. ¹⁷ Ir jei jūs kaip prieš tėvą šaukiatės prieš to, kuris be atsižvelgimo į ypatingą teisą kiekvieną sulig jo darbų, elgkitės baimėje jūsų kelevystės laikų, ¹⁸ žinodami, kad ne gendanciais auksu arba sidabru atpirkti esate iš tuščio jūsų pasielgimo, paveldėto nuo tėvų, ¹⁹ bet brangiu krauju Kri-

juosdavo šikšnine juosta ir augštin pakeldavo savo ilgus rubus, kad jie nesipainiotu tarp kojų ir netrukdytu žmogaus veikimo. Plg. Lk. 12, 35. Ef. 6, 4. — *Dvasios...* Dažnai žmogaus mintis yra išsiblaškiusi: tas gi išsiblašymas trukdo pažangą šventume. Todėl reikia sutraukti vienon vieton, lyg-kad apjuosti dvasios įiegos, kad jos visos tarnautų Dievui. — *Blavus* (doringe prasmėje), neapakinti žemiškomis pagundomis, nei išgašdinti kentėjimais. — *Malonėje...* Ta malonė yra augščiaus minėtas išganymas, kurs bus suteiktas krikščionims, kada apreikštas bus Jėzus Kristus, kuomet jis ateis teistų gyvų ir numirusių. — (14) *Paklusnumo vaikai.* Ebraizmas vietoje: paklusnūs vaikai. — *Neimkite...* Tas perspėjimas ypač paliečia skaitytojus, atsivertusius iš pagonių. Pirm savo atsivertimo jie neturėjo pažinimo tikrojo Dievo ir gyvena visai atsidavę savo piktiems geiduliams. Dabar tapę krikščionimis jie nebeprivalo būti tokiais. — (15) *Bet pagal...* Krikščionims pasielgimo paveizdu yra pats Dievas. Jis yra begaliniai šventas. Tą Dievą šventumą privalo sekti krikščionys visame savo gyvenime (būkite šventi). — *Jus pavadinusiojo* — į krikščionišką tikėjimą ir išganyimą. — (16) *Parašyta yra.* Savo pasakymą šv. Petras patvirtina Dievo žodžiais, užrašytais S. J. 3 Moz. 11, 44; 19, 2; 20, 7. — *Busite šventi...* Busiantis laikas turi liepiamojo sakymo būdo prasmę.

Dievo paliepimas būti šventais, duotas S. J. izraelitams, tuo labiau privalo būti pildomas krikščionių, kurie yra tikras Izraelis. — (17) *Ir jei jus...* Nurodoma antra priežastis, kodėl krikščionims reikia būti šventiems. Nors Dievas yra geriausias jų Tėvas, bet jis yra draug ir teisingiausias Teisėjas; jis neveizdi į išvirsinius ypatų privalumus, bet žiuri tik į nuopelnus ir baudžia savo vaikus, kada jie yra kalti. Plg. Apd. 10, 34. Mt. 22, 16. Jok. 2, 1—4. — *Elgkitės baimėje.* Todėl krikščionims reikia elgtis su šventa baime, kuri juos paragins į šventą gyvenimą. — *Jūsų kelevystės laikai:* kolei pasilieka šiame pasaulyje, kaip keleviai svetimame krašte. Tikra krikščionių tėvynė yra danguje. Plg. 1, 1 ir 2, 11. — (18) *Žinodami...* Trečia priežastis reikalingumo būti šventais yra begalinė kaina, duota krikščionių atpirkimui. Jie atpirkti ne gendanciais žemaisiais turtais, kaip auksas arba sidabras, kurie kad ir brangiausi žmonių akyse, vienok visai bevertės yra, palyginti su krikščionių atpirkimo kaina. — *Iš tuščio...* Toks buvo liudnas stovis pirm atsivertimo. Žodis „tuščio“ nurodo, kad šv. Petras turi mintyje ypač stabmeldystę, kuri šv. Rašte dažnai vadinasi tuščia. Plg. Apd. 14, 15. — *Paveldėto nuo tėvų.* Daugumos pirmųjų krikščionių pranaokėjai buvo per ilgus amžius stabmeldžiai. — (19) *Bet brangiu...* Krikščionių atpirkimo kaina yra brangiausias Kristaus

culati Christi, et incontaminati: ²⁰ praeogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos, ²¹ qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum a mortuis, et dedit ei gloriam, ut fides vestra, et spes esset in Deo:

²² Animas vestras castificantes in obedientia caritatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius: ²³ renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, et permanentis in aeternum: ²⁴ quia omnis caro

staus, kaipu nesutepto ir be ydos avinėlio, ²⁰ pirmąskirto prieš pasaulio sutvėrimą, apreiškto gi paskučiausiuose laikuose jūsų dėlei, ²¹ kurie per jį tikite į Dievą, jį prikėlusį iš numirusių ir jam davusį garbę, taip kad jūsų tikėjimas ir viltis yra Dievuje.

²² Apkuopdami savo dušias meilės paklusnume, broliškoje meilėje, iš tikros širdies karštai mylėkite kits kitą, ²³ kadangi jūs atgimę esate ne iš gendančios sėklos, bet iš negendančios per gyvojo ir amžinai pasiliekančiojo Dievo žodį. ²⁴ Nes kiek-

kraujus už juos išlietas; todėl kaina negendanti, begalinė, dangiška, dieviška.—*Kaipu... avinėlio.* Taip vadino Išganytoją šv. Jonas Krikštytojas (Jo. 1, 29. 36), ir iš jo burnos šv. Petras buvo tą vardą girdėjęs. Bet čionai jis, gali būti, turi mintyje Iz. 53, 7 arba 2 Moz. 12, 5.—*Nesutepto ir...* Aukojamas S. J. avinėlis be jokios ydos buvo paveikslas dorinio Kristaus tobulumo, jo pilniausios liuonybės ir nuo mažiausio susitėpimo nusidėjimu.—(20) *Pirmąskirto.* Prieš visus amžius, prieš pasaulio sutvėrimą Kristus paskirtas buvo žmonijos Atpirkėju.—*Apreiškto gi...* Pirmą buvęs pasilėptas pas Dievą, atėjus laikui, buvo apreiškėtas kune, kuriame ir įvykdė atpirkimo darbą.—*Paskučiausiuose laikuose.* Mesijo laikotarpis yra antras ir paskutinis pasaulio istorijoje.—*Jūsų dėlei.* Todėl jums reikia būti šventiems.—(21) *Kurie per jį tikite.* Jėzus Kristus yra ne tik tikėjimo dalykas (objectum fidei). Veiz. 8 eil.), bet ir tarpininkas, nes per jį įtikėjome į Dievą.—*Taip kad jūsų...* Krikščionis, tikėdamas, kad Dievas prikėlė Kristų iš numirusių ir jį paėmė į dangų, tikisi, kad ir jie, kaipo Kristaus kuno sąnariai, bus prikelti ir pašlovinti. Todėl jų viltis yra Dievuje, arba geriausia anot gr. t., į Dievą.

1, 22—2, 1. Su viltimi krikščionis privalo suinųgti brolišką meilę, kadangi jie pasidarė broliais per antrąjį gimimą iš negendančios sėklos, kuria yra amžinai pasiliekančias Dievo žodis. Tapę broliais, jie turi mesti šalin visa, kas priešinga meilei.

(22) *Apkuopdami.* Gr. t. yra praėjusis laikas: apkuopę. Reikia turėti dušias, apkuoptas nuo visokio susitėpimo nusidėjimais, kad pasiekus tikrą meilę.—*Meilės.* Gr. t. tųs ἀγάπης, veritatis, tiesos; ir tik tas skaitymas yra tikras. Negalima tapti šventu be paklusnumo paduotai mums Evangelijoje tiesai.—*Broliškoje meilėje...* Vulgatos vertimas toje vietoje nėra visai geras. Gr. t. taip reiktu išversti: (Apkuopę...) į tikrą brolišką meilę, iš širdies karštai mylėkite kits kitą. Todėl prasmė yra: apkuopę savo širdis per paklusnumą tiesai ir taip įgiję galę tikrai mylėti brolius, mylėkite kits kitą karštai, iš širdies gilumo. Taigi, žodžiai: iš širdies, paaiškina žodį: tikrai, arba anot gr. ἀποστόλων, neveidmainingai.—(23) *Kadangi jūs atgimę...* Nurodoma yra priežastis, kodėl krikščionims reikia mylėti kits kitą: naujas jiems Dievo duotas gimimas padarė juos broliais.—*Ne iš gendančios sėklos...* Jie atgimę ne paprastu žmonių būdu į prigimtą gyvenimą, bet į viršprigimtą atgimę dvasiškai iš amžinos sėklos, iš paties Dievo per jo žodžio tarpininkystę, per Evangelijos mokslą, kurį priėmė su tikėjimu.—*Per gyvojo ir...* Gr. t. galima išversti labai gerai truputį kitaip: per gyvąjį ir amžinai pasiliekančią, Dievo žodį. Plg. Žyd. 4, 12 ir žem. 25. e.—(24) *Nes kiekvienas...* Šv. Rašto žodžiais, paimtais iš Iz. 40, 6—8 pagal LXX, patvirtinama, kad mūsų atgimime nėra nieko žemiško, kadangi visa, kas žė-

ut fœnum: et omnis gloria ejus tamquam flos fœni: exaruit fœnum, et flos ejus decidit. ²⁵ Verbum autem Domini manet in æternum: hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.

Caput II. ¹ Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationes, et invidias, et omnes detractiones, ² sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite: ut in eo crescatis in salutem: ³ si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus. ⁴ Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum, et honorificatum: ⁵ et ipsi tamquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdo-

vienas kunas yra kaip žolė, ir visa jo garbė kaip žolės žiedas; sudžiuvo žolė, ir jos žiedas nukrinta; ²⁵ Viešpaties gi žodis amžinai pasilieka. Ir tasai yra žodis, kurs jums kaipo gera naujiena yra apsakytas.

2. Perskyrimas. ¹ Taigi, šalin numesdami visą piktumą ir visą vylių, ir apsimetimus, ir pavydus, ir visus apkalbėjimus, ² kaip ką tik pagimdvtieji kūdikiai, trokškite dvasiško, neapgaulingo pieno, kad juomi augtumėt į išganymą, ³ jei tečiaus paragavote, joguei saldus yra Viešpats. ⁴ Prie jo artinkitės, prie gyvojo akmenis, žmonių, tiesa, atmesto, bet Dievo išrinkto ir pašlovinto; ⁵ ir jūs, tarsi gyvi akmenis, bukite ant jo antstatomi, kaipo dvasiški namai, į

miška, genda, ir kad tas atgimimas tikrai paeina iš Dievo žodžio, kurs pasilieka amžinai.— *Kunas:* žmogaus prigimtis.— *Jo garbė:* ta prigimtis savo didžiausiame, kokį gali pasiekti, skaistume.— (25) *Viešpaties gi...* Amžinas yra Dievo žodis, jis yra apsakytas Evangelijoje krikščionims, ir per tą amžiną žodį jie yra atgimę.— (2, 1) *Taigi, šalin...* Išvadas iš 1, 22. 23. Kadangi esate atgimę ir tapote broliais, todėl jūmyse nebeprivalo būti nieko, kas priešinga broliškai meilei.— *Visą piktumą...* Apaštalas išvardija penkis labiausiai priešingus broliškai meilei prasikaltimus. Tris sykius atkartotas žodis „visa“ paženkliną, kad paminėtos ydos privalo būti vengiamos visuose jų apsirėškimuose.

2—10. Atgimusieji privalo trokšti, kaip kūdikiai, tikrojo mokslo pieno, kad juo augtu ir stiprintusi ir galėtu tarsi gyvi akmenis būti antstatyti ant tikrojo kampo akmenis, o su juo susivieniję atnašauti tikras dvasiškas aukas (2—5). Toliaus tas pamokymas patvirtinamas šv. Rašto žodžiais ir nurodoma didi vertybė, kurie antstatyti ant Kristaus yra tikra Dievo tanta (6—10).

(2) *Kaip ką tik...* Kaip ką tik gimusieji kūdikiai trokšta motinos pieno ir

juo auga, taip ir atgimusieji krikščionis privalo trokšti dvasiško pieno, kad juo augtu ir pasiektu išganymą.— *Dvasiško loγισμός,* kuriuo dušia yra penima, atskirtino nuo kuniškojo.— *Neapgaulingo:* kuriame nėra įmaišyta nieko žemiško.— *Pieno.* Pienu čionai pavadintas visas krikščioniškas mokslas, o ne tiktai pradinis, kaip pas šv. Povilą 1 Kor. 3, 2. Žyd. 5, 12.—(3) *Jei tečiaus.* Tie žodžiai turi čionai prasmę: kadangi jau.— *Paragavote...* Aiški aliuizija į S. Įst. žodžius Ps. 33, 9. Paragaukite ir matykite, joguei saldus yra Viešpats — *Saldus.* Gr. γρηστός, geras, geriausias.— (4) Krikščionis privalo artintis prie Kristaus, kurs yra tikro šventumo šaltinis.— *Prie jo:* prie Viešpaties.— *Prie gyvojo akmenis.* Jėzus Kristus yra gyvasis akmuo, kadangi prikeltas yra iš numirusių. Jį atmetė žmonės, netikintys žydai (plg. Ps. 117, 22), bet Dievas, kurs tobuliausiai pažįsta visus dalykus, jį išrinko ir pašlovino. Prie jo reikia artintis, darant pažangą šventume.— (5) *Ir jūs...* Skaitytojai palyginami yra su gyvais simboliniais akmenimis, turinčiais tarnauti pastatymui gražios bažnyčios Dievo garbei (plg. Ef. 2, 20—22). Jie privalo būti antstatomi ant Kristaus, kurs yra pamatu.— *Kaip dvasiški namai:*

tium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum. ⁶ Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: et qui crediderit in eum, non confundetur. ⁷ Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: ⁸ et lapis offensionis, et petra scandali his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo et positi sunt. ⁹ Vos autem ge-

šventą kunigystę, kad atnašautumėt dvasiškas aukas, Dievui mielas per Jėzų Kristų. ⁶ To dėlei pasakyta yra Rašte: Stai dedu Sione kampinį akmenį, išrinktąjį, brangų; ir kas į jį įtikės, nebus užgėdintas. ⁷ Taigi, šlovė jums, tikintiems; netikintiems gi tasai statančiųjų atmetasis akmuo tapo kerties galva, ⁸ ir pasižeidimo akmenimi, ir papiktinimo uola tiems, kurie užsigauna žodžiu ir netiki; tam jie ir paskirti yra. ⁹ O jūs esate išrinktoji giminė, karališkoji ku-

kad taptu dvasiška bažnyčia o ne medegiška, kaip S. J. buvo.— *I šventą kunigystę*: kad pasidarytu šventa kunigija. Anot šv. Petro, gyvi akmenys, įvaizdinantys krikščionis, antstatyti ant pamato bažnyčiai padaryti, darosi taipogi kunigija, pildančia toje bažnyčioje šventą tarnystę. Apaštalas vienok nemoko, kad visi tikintieji būtų kunigais tikroje to žodžio prasmėje. Toliaus 5, 1—4 jis aiškiai atskiria kunigus nuo kitų tikinčiųjų. Taigi čionai kalbama apie kunigystę labai plačioje prasmėje, tokioje pat kaip S. J. 2 Moz. 19, 6 ir Iz. 61, 6 žydamas Dievas buvo pažadėjęs padaryti juos kunigų tauta.— *Kad atnašautumėt...* Kaipoj kunigai jie turi atnašauti *dvasiškas aukas* toje pat prasmėje, kokioje jie yra dvasiška bažnyčia; taigi, tos aukos yra ne kaip S. J. medegiškos, bet yra Dievo garbinimas dvasioje ir tiesoje, yra maldos, geri darbai ir tt.— *Dievui mielas...* Dievas maloniai priima tas aukas, nes ištikrųjų pats Jėzus Kristus, mūsų vyriausias kunigas jas stato prieš savo Tėvą, suvienydamas su savo brangiausią auka.— (6) *To dėlei...* Kad Kristus yra Dievo išrinktasis brangiausias akmuo ir kad tikintieji vienybėje su juimi daro symbolinę bažnyčią Tėvo garbei, patvirtinama šv. Rašto žodžiais, paimtais iš įvairių vietų su trumpais autoriaus paaiškinimais.— *Stai dedu...* Veiz. Iz. 28, 16 pagal LXX. Brangus akmuo, kurį Viešpats norėjo padėti Sione, kad būtų jo dvasiškos karalystės pamatu, yra Mesijas. Plg. Rym. 9, 33.— (7) *Taigi, šlovė...* Pritaikydamas ką tik paminėtus pranašo žodžius, dalina žmonių į du skyrius: į tuos,

kurie tiki į Mesiją, ir į netikintius. Pirmieji, suvienyti per tikėjimą su kampiniu akmenimi, bus pašlovinti šiame ir busiančiame gyvenime; antrieji bus nubauti. Bausmės aprašyti vėl vartojami šv. Rašto žodžiai.— *Tasai statančiųjų...* Veiz. Ps. 117, 22. Netikintieji bus užgėdinti, kadangi jų atmetasis akmuo paties Dievo pašlovinas yra ypatingu būdu.— (8) *Ir pasižeidimo...* Plg. Iz. 8, 14. Toki yra pozitiška bausmės dalis.— *Tiems, kurie užsigauna...* Apaštalas paaiškina bausmės teisingumą: Jie užsigauna Evangelijos žodžių, kadangi į jį netiki.— *Tam jie ir...* Jie atsisako tikėti; užtat Dievas padaro, kad jie užsigauti ir išganymo akmenį.— (9) *O jūs esate...* Grįždamas prie tikinčiųjų, šv. Petras nurodo kaipurias garbingas jų privilegijas. Jiems priklauso seniaus duotieji Izraeliui vardai, tik prakildesnėje prasmėje. Jie yra *išrinktoji giminė* (Iz. 43, 20): giminė dvasiškai atgimusi per Jėzų Kristų ir kaipoj toki nuo kitų atskirta amžinu Dievo išrinkimu. Jie yra *karališkoji kunigystė* (2 Moz. 19, 6). Krikščionis yra kunigija, arba kunigai kadangi jie atnašauja Dievui dvasiškas aukas (veiz. augšc. 5. eil.); yra *karališkoji* kunigija, nes priklauso didžiam Karaliui, Dievui. Jie yra *šventoji tauta*: atskirta iš kitų tautų tarpo ir paskirta tarnauti Dievui, todėl privalanti didžiai rūpintis šventumu. Yra *įgytieji žmonės...* Veiz. Iz. 43, 21. Mal. 3, 16. Žydai priklauso ypatingu būdu Jahvei, kaipoj nuosavybė; ir viena iš garbingiausių jų pareigų buvo skelbti prakilnius Dievo privilegumus. Dar labiaus priklauso Dievui krikščionis Kristaus krauju atpirkti ir

nus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. ¹⁰ Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

nigystė, šventoji tauta, įgytieji žmonės, kad apreiškumėt dorybes to, kurs jus iš tamsybių pavadinò į savo stebėtiną šviesybę, ¹⁰ jus, kurie kitados buvote ne-tauta, dabar gi Dievo tauta, kurie nebuvote gavę mielaširdystės, dabar gi gavote mielaširdystę.

II 1. Kaip reikia elgties krikščionims, gyvenant tarp pagonių.

¹¹ Carissimi, obsecro vos tamquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam, ¹² conversationem vestram inter gentes habentes bonam: ut in eo, quod detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

¹¹ Mylimiausieji, aš jus maldauju, kad jus kaipo ateiviai ir keleiviai prisilaikytumėt nuo kuniškų geidulių, kovojančių prieš dušią, ¹² užlaikydami savo gerą pasielgimą tarp pagonių, kad jie tame, kame jus neteisiai apkaltina kaipo piktadarius, pažintu jus iš gerų darbų ir šlovintu Dievą aplankymo dienoje.

įgyti nuosavybėn; ir jie turi pareigą garinti Dievo dorybes, t. y. garbingus privalusus.— *Kurs jus...* Tais žodžiais šv. Petras primena skaitytojams didžią geradarystę jų pavadinimo iš pagonystės, todėl iš nežinojimo, paklydimo ir nusidėjimo tamsybių į krikščionystės, evangelijinės tiesos šviesą, kad tuo priminimu juos labiausiai paragintu šlovinti Dievą.— (10) *Jus, kurie...* Taip kitados kalbėjo pranašas Ozėas (2, 23. 24) apie žydus, pasitaisiusius ir vėl atradusius malonę pas Dievą. Šv. Petras ima tuos pranašo žodžius dvasiškoje prasmėje ir sako apie krikščionis. Plg. Rym. 9, 25.

Antroji gromatos dalis (2, 11—4, 19) susideda iš įvairių perspėjimų, kaip krikščionis, gyvendami tarp pagonių, privalo elgties ypač gi persekiojimo metu.

11—17. Padavęs apskritą taisyklę, jog krikščionis taip turi gyventi, kad savo šventu gyvenimu duotu pagonims pavyzdį (11. 12), šv. Petras visų pirma perspėja, jog visi privalo pasiduoti viršintinkams, kadangi toki yra Dievo valia ir paklusnumas turi geriausias pasekmes (13—17).

(11) *Mylimiausieji.* Tas meilės pil-

nas atsiliepiamas pažymi sekančių perspėjimų svarbumą.— *Kaip ateiviai ir...* Ant žemės esame tarsi ateiviai, neturintys pilnų teisių, ir keleiviai, pasiliekančios cionai tik trumpą laiką: mūsų tėvynė yra dangus, kuriame pasilikaime amžinai, kai po tikri piliečiai.— *Prisilaikytumėt...* Kaip svetimi ant žemės neprivalome trokšti žemiškų ir kuniškų dalykų; o priežastis yra ta, kad visa, kas yra iš kuno, iš žemesniosios pagadintos jo dalies, kovoja prieš viršesniąją jo dalį, prieš dušią, dvasiško ir religijinio gyvenimo būveinę.— (12) *Užlaikydami...* Krikščionis privalo atkreipti į save pagonių, tarp kurių gyvena, aidę savo geru pasielgimu.— *Kaip piktadarius, xxxxiōōc:* darančius prasikaltimus, už kuriuos įstatymuose bausmė paskirta yra. Ir ištikrųjų pirmuosius krikščionis neteisčiai kaltindavo, buk jie nepaklusnys esą cessoriui, kelią nesutikinius šeimynose, ragina prie maišto ir tt.— *Ir šlovintu...* Plg. Mt. 5, 16.— *Aplankymo dienoje:* kad Viešpats teiksias aplankyti pagonis per savo malonę ir atves juos į tikėjimą. Kiti aiškintojai mato cionai paminėtą tą Viešpaties aplankymą, kurs įvyks paskutiniojo teismo dienoje.

¹³ Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: sive regi quasi præcellenti: ¹⁴ sive ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero honorum: ¹⁵ quia sic est voluntas Dei, ut beneficientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: ¹⁶ quasi liberi, et non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut servi Dei. ¹⁷ Omnes honorate: fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorificate.

¹⁸ Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis. ¹⁹ Hæc est enim gratia,

¹³ Taigi, pasiduokite kiekvienai žmonių tvarkai dėl Dievo: ar tai karaliui, kaipo viršiausiajam, ¹⁴ ar tai vadams, kaipo anosiustiems atkeršytų piktadariams ir gerųjų pagirtų. ¹⁵ Nes ta yra Dievo valia, kad gerai darydami priverstumėt nutilti neišmanančiųjų žmonių nežinojimą; ¹⁶ kai po liuosieji, o ne kaipo darantys iš liuosybės piktybei uždanga, bet kaip Dievo tarnai. ¹⁷ Visus gerbkite, mylėkite brolius, Dievo bijokitės, gerbkite karalių.

¹⁸ Tarnai, bukite paklusnūs su visa baime ponams ne tik geriems ir romiems, bet ir nepakenčiamiems. ¹⁹ Nes tai yra ma-

(13) *Taigi, pasiduokite...* Plg. Rym. 13, 1—6. 1 Tim. 2, 1—3. Šitame straipsnyje apie santykius su vyresnybe ir sekančiuose apie vergų pareigas ir santykius šeimynose tarp vyrų ir moterų galima pasergėti nemažas panašumas su tokiais pat šv. Pavilo pamokymais. Regimai apaštalai buvo išanksto tuos dalykus apsvarstę draug ir nutarę, kokius pamokymus ir kaip jie turi davinėti atvedamiems į krikščionystę.— *Tvarkai.* Gr. ž. *κρίσις* šv. Pavilo vartojamas yra prasmėje „tvėrimas, creatio“ arba „sutvėrimas, creatura“; bet jis reiškia taipogi „įstaiga, tvarką“. Šv. Petras regimai norėjo čionai pasakyti, kad reikia buti paklusniems visokiai žmonių įvestai tvarkai, visokiam teisingam valdymos būdai, vis tiek ar jis apsieiktų kaipo karališka vieno žmogaus valdžia ant visų, ar kaipo demokratiškiausi savyvalda.— *Dėlei Dievo.* Nors valdymos būdas yra žmonių įvestas, bet valdžia, kurią turi vieni ant kitų, yra nuo Dievo (Rym. 13, 1); todėl reikia jos klausyti dėl Dievo.— *Karaliui:* Rymo cesoriui; nes taip ji vadino visi, kurių kalba buvo graikiška. Plg. 1 Tim. 2, 2.— (14) *Vadams.* Tuo vardu buvo vadinami provincijų viršininkai. Jų reikia klausyti, kaipo ciešoriaus atstovų ir vietininkų.— (15) *Nes tai yra...* Paklusnumo vyriausybės nori pats Dievas; o to paklusnumo pasekmės yra geriausias.— *Neišmanančiųjų...* pagonių, kurie visai nepažindami krikščio-

nių piktai juos apkalbinėjo, buk jie esą vyresnybės niekintojai ir tvarkos griovėjai.— (16) *Kaipu liuosieji.* Krikščionys yra liوسي, nes išliuosuoti yra iš po velnio ir nusidėjimo vergijos; todėl jie privalo buti paklusnūs, kaip žmonės laisvi; bet jiems ne valia išnaudoti tos savo liuosybės ir, ja prisidengiant, nebeklausyti žemiškos vyresnybės.— *Kaipu Dievo tarnai.* Krikščionys yra liوسي, bet pasilieka Dievo tarnais; Dievas gi nori, kad jie butu paklusnūs vyriausybėms.— (17) *Visus gerbkite:* krikščionis ir nekrikščionis.— *Mylėkite brolius.* Labiausiai reikia mylėti tie, su kuriais suvienyti esame tais pačiais tikėjimo, vilties ir meilės ryšiais.— *Dievo bijokitės,* — pildydami jo valią. Plg. augšč. 1, 17.— *Gerbkite karalių,* pildydami valstijos įstatymus.

18—25. Antras perspėjimas paliečia tarnus, kurie turi pasiduoti savo ponams, net ir piktiems, ir kentėti visus vergus, atsižvelgdami į nekalčiausiojo Kristaus kentėjimus.

(18) *Tarnai...* Plg. Ef. 6, 5... 1 Tim. 6, 1... Kol. 3, 22... Šv. Petras vartoja žodį *οἰκέται*, namiškiei, apimantį ne tik vergus, bet visus tarnaujančius namuose.— *Su visa baime,* atiduodami priderančią pagarbą. Plg. Ef. 6, 5.— (19) *Nes tai yra...* Apaštalas primena tarnams, kad kentėjimai, nors ir neužpelniti, yra visų krikščionių dalimi ir turi laimingiausias pasekmes.— *Malonė:* Dievui meilus, įtin-

si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injuste. ²⁰ Quæ enim est gloria, si peccantes, et colaphizati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum. ²¹ In hoc enim vocati estis: quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus. ²² Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus: ²³ qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti se injuste: ²⁴ qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, justitiæ vivamus: cujus livore sanati estis. ²⁵ Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad Pastorem, et Episcopum animarum vestrarum.

lonė, jei kas iš sąžinės Dievop pakelia nuliudimus, kentėdamas neteisingai. ²⁰ Nes koki gi yra šlovė, jei už prasikaltimus nu-plakti, tai kenčiate? Bet jei gerai darydami kantriai kenčiate, tai yra malonė pas Dievą. ²¹ Nes tam jūs ir pavadinti esate, kadangi ir Kristus kentėjo už mus, jums palikdamas pavyzdį, kad sektumėt jo pėdas. ²² Jis nepadarė nusidėjimo, ir vylius nėra rastas jo burnoje; ²³ kada jam piktžodžiavo, jis nepiktžodžiavo; kada kentėjo, negrumojo; pasidavė gi jį neteisiai teisiančiajam; ²⁴ jis mūsų nusidėjimus pats savo kune nešė į kryžių, kad mes, numirę nusidėjimams, gyventumėm teisybei; jo žaizdomis jūs išgydyti esate. ²⁵ Nes jūs buvotė kaip klaidžiojančios avys; bet dabar sugrįžotė prie jūsų dušių Ganytojo ir Vyskupo.

kantis dalykas. — *Iš sąžinės Dievop*: išmanydamas savo sąžinėje, kad toki yra Dievo valia. — *Pakelia nuliudimus* — ypač neteisingai nubausti vergai. — (20) *Nes koki...* Apastalas plačiau išreiškia ir patvirtina praėitos eil. mintį. — (21) *Nes tam jūs...* Tarnai tapo krikščionimis, kad kaip jų galva, Kristus, kentėtu vargus, nors ir neteisingai sau padarytus; nes ir išganytojas kentėjo ne už save, ne už savo kaltības, bet už mus; taigi, kentėjimui jam buvo neteisingai padaryti. — *Už mus*. Tikresnis yra skaitymas: už jus. — *Pavyzdį*, — kaip reikia kantriai pakeiti neteisingi kentėjimai. — (22) *Jis nepadarė...* Kristaus paliktas pavyzdys kančios metu aprašytas yra sek. 22—24 eil. žodžiais, liusiai cituotais iš 53. persk. Izaijo, pranašavusio apie Mesijo kentėjimus ir mirių. 22. eil. žodžiai paimti iš Iz. 53, 9 ir pažymi tobulą Jėzaus nekaltybę. — *Ir vylius...* Nei mažiausis apgavimo žodis nebuvo išganytojo ištartas. — (23) *Kada jam...* Plg. Iz. 53, 7. Pranašo žodžiai pritaikyti čionai labai liusiai. — *Nepiktžodžiavo*. Anot gr. t.: atgal nepiktžodžiavo. — *Pasidavė gi...* Vulgatos tekstas pažymi didį Kristaus kantrumą, apsiireišku-

sį pasidavime Piloto teismui. Gr. t. turi kitokią prasmę: Pasidavė gi teisina teisiančiajam. Taigi, anot šito skaitymo, šv. Petras išreiškia, kaip Jėzus numirdamas tobulai pasidavė Tėvo valiai. — (24) *Jis mūsų nusidėjimus...* Plg. Iz. 53, 12. Nusidėjimais čionai pavadinta bausmė už nusidėjimus. — *Nešė, avyryų...* Tas žodis pas LXX paprastai sakomas yra apie aukų nešimą į altorių. Taigi, anot šv. Petro, kryžius yra altorius; mūsų gi nusidėjimai dedami ant jo, kad būtų sunaikinti, dovanoti. Auka yra pats Jėzus Kristus: jis yra taipogi ir aukojantis kunigas. — *Kad mes...* Toks turėjo būti Kristaus kentėjimų išdavins. — *Jo žaizdomis...* Plg. Iz. 53, 5. Kas išganytojui buvo kuniškos mirties priežastimi, tai tapo mums dvasiškos sveikatos šaltiniu. — (25) *Nes buvotė...* Plg. Iz. 53, 6. Išgydymas buvo tikrai reikalingas, ir jis įvyko per Jėzų Kristų. — *Vyskupo*. Literališkai anot gr. t.: Sargo. Tas žodis išreiškia vieną iš svarbiausiųjų gero ganytojo pareigų.

3, 1—7. Tolesni perspėjimai paliečia santykius tarp vyro ir moters krikščioniškoje šeimoje.

Caput III. ¹ Similiter et mulieres subditæ sint viris suis: ut et si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, ² considerantes in timore castam conversationem vestram. ³ Quorum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio, auri, aut indumenti vestimentorum cultus: ⁴ sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. ⁵ Sic enim aliquando et sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris. ⁶ Sicut Sara obediebat Abrahamæ, dominum eum vocans: cujus esset filiae benefactrices, et non pertimentes ullam perturbationem. ⁷ Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impertientes honorem, tamquam et

3. Perskyrimas. ¹ Lygiu budu ir moteris tebuna pasidavusios savo vyrams, idant, jei kurie netiki žodžiui, butu laimėti be žodžio per moterų pasielgimą, ² matydami jūsų skaitų pasielgimą baimėje. ³ Jų pasipuošimas tenebuna išviršinis, plaukų susukimas, arba apsikrovimas auksu, arba apsivelkamieji apdarai, ⁴ bet paslėptasis širdies žmogus negedime tylos ir romios dvasios, kuri yra brangi Dievo akvaizdoje. ⁵ Nes taip kitados puošdavos ir šventos turėjusios viltį Dievuje moteriškės, pasidavusios saviems vyrams. ⁶ Taip paklusni buvo Abraomui, vadindama jį savo ponu, Sara, kurios dukteris jūs esate, gerai darydamos ir nesibijodamos jokio priešingumo. ⁷ Taip-pat vyrai, gyvenkite pagal išmintį draugėje su moteriška lytimi, kaip su silpnesne, suteikdami pagarbą kaip gyve-

(1) *Lygiu budu*: kaip tarnai savo ponams.—*Tebuna pasidavusios*... Plg. Ef. 5, 22. 23. Kol. 3, 18. 19. Tit. 2, 4. 5...—*Idant, jei*... Apaštalas nurodo vieną iš priežasčių, kodėl moteris privalo pasiduoti savo vyrams. Jos savo paklusnumu ir visu šventu pasielgimu gali atvesti į krikščionystę ir laimėti Dievui savo vyrus pagonis, netikinčius dar Evangelijos žodžiui.—*Be žodžio*: be įkalbinėjimo žodžiais, kad atsiverstu.—(2) *Pasielgimą baimėje*, t. y. šventą pasielgimą, sujungtą su baimė, su privengimu savo vyro.—(3) *Ju pasipuošimas*... Šv. Petras toliau paaiškina, kas nesutaikoma su šventu moterų pasielgimu, ir kaip jis turi apsireikšti. Nesutaikoma: *Plaukų susukimas*... Tuosgi dalykus labai mėgdavo anuomet graikų ir lotynų moteris pagonės.—(4) *Bet paslėptasis*... Tikras moters gražumas yra jos vidujinė esybė, vidujinis žmogus.—*Negedime*... Anot gr. t. negendančiame (papošale). Vidujinis žmogus susideda iš negendančio, todėl viršprigimtinio, dangiško papuošalo *tylos ir romios dvasios*.—*Kuri yra brangi*... Dvasia, papuošta negendančiomis dorybėmis, yra didžiai

Dievo branginama; todėl ji įtikis ir vyrams.— Išmintingai vienok patėmija šv. Jeronimas: „Tai įsakydamas Petras neliepia moterims būti purvinoms arba dengties bjauriais skurliais, bet tik užgina per daug didį puošimą“ (Ep. 148. ad Celant.).—(5) *Nes taip puošdamos*... Apaštalas savo žodžiams patvirtinti įieško pavyzdžių Š. Įst. tarp izraeličių, kurios tikėjosi Dievo pažadėjimais, puošė savodusias nurodytu budu ir gyveno paklusnios savo vyrams.—(6) *Taip paklusni*... Gražių šventumo ir paklusnumo pavyzdį paliko tarp kitų Abraomo moteris, Sara.—*Vadindama... ponu* Veiz. Prad. 18. 12.—*Jūs esate*. Gr. t.: jūs tapote. Kaip Abraomas yra visų tikinčiųjų tėvas, taip pat ir Sara gali būti pavadinta visų, ypač gi krikščionių moterų motina.—*Nesibijodamos*... Plg. Pat. 3, 25 pagal LXX. Moteris krikščionė nesiduos nukreipti nuo tikro išganymo kelio jokia baimė.—(7) *Taip-pat*... Vyrai iš savo pusės privalo gerbti moteris.—*Gyvenkite*. Tas žodis apima visą vyro ir moters gyvenimą po vienu stogu.—*Pagal išmintį*: kaip žmonės išmintingi.—*Su moteriška lytimi*

coheredibus gratiæ vitæ: ut non impediatur orationes vestræ.

⁸ In fine autem omnes unanimes, compatibles, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles: ⁹ non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. ¹⁰ Qui enim vult vitam diligere, et dies videre bonos, coerceat linguam suam a malo, et labia ejus ne loquantur dolum. ¹¹ Declinet a malo, et faciat bonum: inquiret pacem, et sequatur eam: ¹² quia oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum: vultus autem Domini super facientes mala.

Gr. *ζῆλος* reiškia liter. indą, rakandą. Vyras ir moteris yra ištikrųjų du brangiu indui, kuriuodu Dievas sutvėrė savo tarnystei. Vienas yra stipresnis, antras silpnesnis; užtat tas antrasis privalo būti labiau gerbiamas.— *Kaipo gyvenimo...* Vyrui ne valia užmiršti, kad moteris jam visai lygi yra Dievo akyvaizdoje. Ji dalyvauja tame pat tikėjime, toje pat malonėje ir turi lygias su juo teises gauti amžinojo gyvenimo malonę, dangaus karalystę.— *Kad jūsų malda...* Kad vyro ir moters draug daromos maldos nebūtu sutrukdytos nesutikimais ir neapykanta nepasiliktu be išklausymo pas Dievą.

8—12. Paakutinis perspėjimas yra apie meilę, kuri pas krikščionis turi būti tikra ir apsiereikšti net pasielgime su persekiotojais.

(8) *O galop...* Šv. Petras pradeda paskutinį perspėjimą apie krikščionių pasielgimą.— *Vienširdžiai:* turėkite vienkias mintis, bukite tobuloje santaikoje (plg. 2 Kor. 13, 11. Pil. 2, 2).— *Romus.* To žodžio nėra gr. tekste.— (9) *Neatsilyginkite...* Krikščionių pasielgimas su neprieteliais (plg. Rym. 12, 17. 1 Tes. 5, 15. Mt. 5, 39).— *Nes tam pavadinti...* Veiz. angšč. 2, 21.— *Kad paveldėtumėt.* Laiminkite, kad užsipelnytumėt Dievo pa-

nimo malonės draugtėvainėms, kad jūsų maldos nebūtu sutrukdytos.

⁸ O galop bukite viensirdžiai, užjaučiantys, brolių mylėtojai, mielaširdingi, romūs, nuolankūs; ⁹ neatsilyginkite piktu už piktą, nei keikimu už keikimą, bet priešingai, laiminkite, nes tam pavadinti esate, kad paveldėtumėt palaiminimą ¹⁰ Nes kas nori mylėti gyvenimą ir gerų dienų matyti, tesulaiko savo liežuvį nuo pikto, ir jo lupos tenekalba vylius; ¹¹ tenusigręžia jis nuo pikto ir tegul daro gera, tejiško ramybės ir ją tegul seka; ¹² nes Viešpaties akis ant teisiųjų, ir jo ausis klausosi jų maldų; bet Viešpaties veidas prieš darančius pikta.

laiminimą šiame gyvenime ir jį paveldėtumėt kaip tėvainystę ateinančiame.— (10) *Nes kas nori...* Nurodoma priežastis, kodėl krikščionims reikia pildyti minėtos dorybės. Ji išreikšta žodžiais Ps. 33, 13—17 pagal LXX su nedideliu skirtumu.— *Mylėti gyvenimą...* Psalmėje kalbama apie žemišką gyvenimą, kurį mylėti ir juo naudotis krikščioniškai nėra užginta ir Kristaus išpažintojams; bet Apaštalas regimai turėjo mintyje ypač amžiną dangų gyvenimą.— *Nuo pikto:* nuo pikto kalbėjimo, nuo keiksmų.— (12) *Nes Viešpaties akis...* Viešpats maloningai veizdi į teisiuosius ir išklauso jų maldas.— *Veidas.* Čia tuo žodžiu išreikštas didis Dievo užsirutinimas; todėl jis pasakytas vietoje: užrustintas veidas; kitur gi Dievo veidas minimas išreiškimui maloningo jo pažvelgimo.

13—22. Ypač persekiojimais reikalauja, kad krikščionys turėtų gerą sąžinę, būtu pasiryžę duoti atsakymą kiekvienam klausiančiam apie jų viltį ir galėtų savo geru pasielgimu užgėdinti pikta apie juos kalbančius (13—16); nes geriaus yra kentėti nekaltiems, kaip prasikaltusiems ir sekti tokiuo būdu pavyzdį Kristaus, kurs nekaltiausias kentėjo už kaltus ir taip nupelnė didžiausias gėrybes (17—23).

2. Krikščionių pasielgimas persekiojimo metu.

¹³ Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis?

¹⁴ Sed et si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, et non conturbemini. ¹⁵ Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe. ¹⁶ Sed cum modestia, et timore, conscientiam habentes bonam: ut in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem. ¹⁷ Melius est enim beneficientes (si voluntas Dei velit) pati, quam malefacientes. ¹⁸ Quia et Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustus, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus au-

¹³ Ir kas yra, kurs jums kenktu, jei uoliai stengsitės daryti gera? ¹⁴ Bet jei ir ką kenčiate dėl teisybės, jūs esate palaiminti. O nesibijokite jų gąsdinimo ir nenustokite ramybės. ¹⁵ Viešpatį gi Kristų pašvęskite savo širdyse, budami visuomet pasiryžę pasiteisinti prieš kiekvieną, reikalaujantį iš jūsų atsakymo apie tą viltį, kuri jūmyse yra; ¹⁶ bet su romumu ir baime, turėdami gerą sąžinę, kad tame, kame jus apkalba, būtų užgėdinti tie, kurie apšmeižia jūsų gerą pasielgimą Kristuje. ¹⁷ Nes geriausias yra kentėti (jei toki būtų Dievo valia) gerai darant; ne kaip pikta darant, ¹⁸ kadangi ir Kristus vieną sykį numirė už mūsų nusidėjimus, teisus už neteisuosius, kad mus atnašautų Dievui, numarintas, tiesa, sulig

(13) *Ir kas yra...* Plg. Iz. 50, 9. Dievas yra teisiųjų apgynėjas, todėl niekas negali jiems užkenti. — *Jei uoliai...* Jei jūsų visas pasielgimas bus tikrai geras. — (14) *Bet jei ir...* Anot gr. t.: Nors jums reiktu kentėti. Krikščionis neprivalo stebėtis, jei jiems reiktu ir daug iškentėti, kadangi toks yra jų paskyrimas. Veiz. augšč. 2, 21. — *Dėl teisybės:* dėl to, kas gera, ypač gi čionai dėl krikščionystės. — *Palaiminti.* Plg. Mt. 5, 10. — *O nesibijokite...* Plg. Iz. 8, 12. 13 — *Jų:* Kristaus religijos priešų. — (15) *Viešpatį pašvęskite,* t. y. veizdėkite į jį ir jį garbinkite kaip švėčiausįjį. — *Kristu.* Pridėdamas tą žodį šv. Petras aiškiai supranta Izaijo (8, 13) žodžius apie Išganytoją, apie kurį kalbėjo taipogi ir pranašas. — *Savo širdyse,* — taigi vidujiniu būdu. — *Pasiryžę pasiteisinti.* Krikščionys parodys, kad jie nesibijo priešų, jei bus visuomet pasiryžę duoti atsakymą ir apginti savo tikėjimą prieš kiekvieną, kurs apie jį klausiasi. — *Apie tą viltį...* Viltį, pripildančią krikščionių širdis, vardan kurios jie nesibijo persekiojimų ir tikisi gausią už

kentėjimus amžiną užmokesnį danguje. — (16) *Bet su romumu...* Krikščionių atsakymuose turi apsireikšti jų romumas, įsitikinimas apie tiesą ir noras kitus įtikrinti; ne savimi pasitikėjimas ir šiurkštumas, bet baimė Dievo, kurio tiesa jiems reikią ginti, ir pagarba žmonių. — *Turėdami gerą sąžinę.* Tuomet bus gera sąžinė, kada gyvenimas yra tikrai tobulas, paremtas ant Kristaus. — *Kad tame...* Veiz. augšč. 2, 12. Labiausiai tuomet pasirodo apkalbinimų neteisingumas, kada juos darantieji priešai užgėdinti esti tame, ką prikausioja; tuomet aiškėn išėjusi nekaltybė geriausias už gražiausius žodžius gali įtikrinti apie krikščionių tikėjimo tikrumą. — (17) *Nes geriausias...* Krikščionims naudinga yra kentėti nekaltai Veiz. augšč. 2, 19. 20; 3, 14. — *Jei toki būtų...* Viršausi priežastis, kodėl ant krikščionių ateina kentėjimai, yra Dievo valia be kurios niekas negali įvykti, ir nuo kurios pildymo mums ne valia atsikyti. — (18) *Kadangi ir...* Apaštalas Kristaus pavyzdžiu patvirtina, ką jis pasakė 17. eil. Išganytojas gerai darė ir kentėjo. — *Vieną*

tem spiritu. ¹⁹ In quo et his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prędicavit: ²⁰ qui increduli fuerant aliquando, quando

kuno, bet atgaivintas sulig dvasios; ¹⁹ kurioje ir toms kalėjime buvusios dvasios atėjęs apsakoję, ²⁰ kurios kitados buvo

syki. Kaip pas šv. Povilą Zyd. 9, 28, taip ir čionai pažymima skirtumas tarp vienatinės Kristaus aukos ir netobulų aukų, dažnai atkartojamų S. Ist. — *Kad atnašautu*. Gr. t. ž. προσερχῶν turi platesnę prasmę, negu lot. offerret; jis čionai reiškia: kad mums leistu prisitarti prie Dievo, nuo kurio nusidėjimas mus buvo atitolinęs. Plg. Zyd. 4, 16. — *Numarintas, tiesa...* Kristuje įvyko mirtis ir atgijimas. Jis numirė *sulig kuno*, t. y. jo kunas pasidavė mirčiai. Jis atgaivintas buvo *sulig drasios*, t. y. jo dušia gavo naują gyvybę. Apaštalas nenori pasakyti, buk ir Kristaus dušia buvo pasidavusi pirmia mirčiai, o paskui atgijusi, bet tiktai kad ji įgavo tarsi naujas įiegas, didesnę tobulumą. Reikia dar patęmyti, kad dvasia čionai nereiškia dieviškos Kristaus prigimties, bet dušią, kurią Išganytojas turėjo kaip žmogus. — (19) *Kurioje*: dvasioje arba dušioje, kuri pasiliko suvienyta su dievyste, kada kunas gulėjo grabė. — Ta vieta turi ypatingą svarbumą. Iš jos priparodoma tikrumas krikščioniško tikėjimo tiesos, užrašytos apaštališkame sudėjime apie Kristaus nužengimą į pragarą žodžiais: Nužengė į peklas (į pragarą). — *Ir toms*. Kristaus atstėtas išganymas buvo tikrai visuotinas, nes apskelbtas buvo taipogi dušioms žmonių, numirusių pirm Išganytojo mirties. — *Kalėjime buvusios dvasios*. Kalėjimu čionai regimai pavadinta numirusiųjų buveinė; bet joje, anot paties Išganytojo žodžių (Lk. 15, 22...), yra dalis, paskirta pasmerktiesiems; ir kita dalis, tėvų limbas (limbus patrum, ebr. שׂוֹל) vadinama taipogi Abraomo prieglobščiu, kame teisiųjų dušios laukė, kad ateitu Mesijas jų išliuosotų ir dangun nuvestų. Taigi, tik apie tą antrąją pragarą dalį yra čionai kalbama. Apaštalo paminėtomis dvasiomis galėjo būti tik teisiųjų dušios. Po mirties jau nebėra atsitvertimo; yra tuoju teismas, ir pasmerktieji eina į amžinas kančias (plg. 2 Kor. 5, 10 ir k.). Pasmerktieji, užkietėję savo piktmę, nebegalėjo priimti geros išganyto naujienos. Nebuvo jiems tuomet ir pasmerkimo nutarimas patvirtintas, nes šv. Petras kalba apie nunešimą pragaran geros linksmos naujienos. — *Atėjęs*. Tuo žodžiu išreikštas

tikras Kristaus dušios atėjimas pragaran, o ne tiktai per galybę, arba veikimą (quoad virtutem seu effectum). — *Apsakoję, išįpučėv*. Tas žodis sakomas yra N, [st. tik apie linksną Evangelijos naujieną. Juo Evangelijoje pažymimas išganymo apreiškimas, kurį Jėzus Kristus darė žmonėms, gyvendamas aut žemės. Plg. Mt. 4, 17. 23 ir k. Taigi, Mesijas nuėjo taipogi numirusiems nuneštų geros naujienos apie jų veikų išliuosavimą. — (20) *Kurios kitados...* Literališkai anot gr. t.: Kurios kitados nepaklusnios buvo. Tarp jų, kurie per Kristaus nužengimą į pragarą išliuosuoti buvo, minėtini visupirma netikintys, gyvenusieji Noės laikais ir nenorėjusieji tikėti tuomet apreikšties Dievo grumojimams, kada tasai patriarkas, dirbdamas sau laivą, sakė juos pražusiančius tvane, jei nedarys atgajos. Jie pasirodė netikintiais, *kada laukė Dievo kantrybės*, tarsi ji gundydamai, arba teisingiaus anot gr. t., geriausių Vulfotos rankraščių ir Mišių knygos (fer. VI. pasch.): „Kada Dievo kantrumas laukė“, quando expectabat Dei patientia, jų pasitaismo. Šv. Raštas niekur tiesiog nesako, kad anie netikintieji butu užbaigę savo dienas be atgajos; todėl reikia spėti, jog jie bent jau skęsdami vandenyje darė tikrą gailę už savo nepaklusnumą, taip kad jų dušios, gavusios kaltybės atleidimą (reatus culpae), nužengė į skaistyklą atkintėtų paskirtos laikinės haismės (reatus poenae); paskui gi, priimtos į Abraomo prieglobstį, išgirdo iš atėjusio Kristaus linksmą išganyto naujieną draug su tomis dušiomis, kurios niekuomet nebuvo netikintios. — Nora šitos 20. eil. pradžia ir regisi tarsi samazinanti skaitlių dušių, kurioms Kristus nunešė pragaran Evangeliją, nes kalba tik apie netikėjusius Noės laikais, bet ištikrųjų taip nėra, nes 19. eil. išsireiškimas yra apskritas ir privalo toksai pasilikti. Noės gi laiko netikėjusieji paminėti yra ypač todėl, kad jie regėjosi esą pasmerkti amžinai, atstumi nuo išganyto, ir kaipo tokie yra lyg kad visų ir didžiausių nusidėjėlių atstovai. Jų tat paminėjimas toje vietoje dar periskiaus nurodo visuotinumą išganyto per Kristaus mirtį. — *Atuonios dušios...* Veiz. Prad. 6, 18 ir t. — *Per vandenį*, kurs pakėlė

exspectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animæ salvæ factæ sunt per aquam. ²¹ Quod et vos nunc similis formæ salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi, ²² qui est in dextera Dei, deglutiens mortem ut vitæ æternæ heredes efficeremur: profectus in cælum subjectis sibi angelis, et potestatibus, et virtutibus.

Caput IV. ¹ Christo igitur passo in carne. et vos eadem cogi-

laivą su Noe ir jo šeimyna. — (21) *Kurs ir dabar...* Paminėjimas išgelbėjimo nuo mirties tvane duoda apaštalui progą nurodyti panašumą tarp tvano vandenų, per kuriuos išgelbėti buvo ano laiko tikintys, ir krikšto vandens, per kurį dabar išgelbimi tikintieji. Kaip Noė ir jo šeimyna, Dievui taip norint, išgelbėti buvo per tvano vandenį, taip dabar iš Kristaus valios krikščionys randa išliuosavimą krikšto vandenyje. — Gr. t. įvardė δ, quod (skaitymas φ, quo nėra tikras) užvaduoja sakinyje žodį τὸ ὕδωρ, aquam. — *Savo pavyzdyje.* Gr. t. ἀντίτυπον yra budvardis, apatiriantis žodį βαπτισμα, krikštas. Taigi, kaip Sara ir Agara su jų vaikais buvo vaizdas (figura, typus) S. ir N. Įstatymo (veiz. Gal. 4, 23), taip tvanas buvo vaizdas, typus, krikšto; krikštas gi palygintas su tvanu buvo jam pavyzdys (antitypus), vaizdo (typi) išsipildamas. — *Kurs yra ne...* Apaštalas, plačiau išreikšdamas savo mintį, nurodo laimingas pasekmes, padaromas krikšto, kurs ištikrųjų yra ne kuno apiplovimas, bet dušios. — *Bet... geros sąžinės...* Tas antras, pozityviškas krikšto padaras ne vienaip yra aiškinamas. Vulgatos žodžiai gali turėti prasmę: Prašymas (expostulatio, plg. Mt. 16, 1), su kuriuo gera sąžinė kreipiasi į Dievą, prašymas ne ko kito, kaip tik išganymo; arba: Prašymas, atkreiptas į Dievą, kad mes gautumėm gerą sąžinę. Kiti vėl verčia gr. ζήτησιν, apsiėmimas, sutartis; ir tuomet gali būti toki prasmė: Apsiėmi-

buvusios netikinčios, kada laukė Dievo kantrybės Noės dienose, knomet dirbamas buvo laivas, kuriame nedaugelis tai yra aštuonios dušios išgelbėtos buvo per vandenį. ²¹ kurs ir dabar jus išgelbi savo pavyzdyje, kaipo krikštas, kurs yra ne kuno purvų numetimas, bet į Dievą atkreiptas geros sąžinės prašymas per Jėzaus Kristaus prisikėlimą, ²² kurs yra po Dievo dešinės, prarijęs mirtį, kad mes taptumėm amžino gyvenimo tėvainiais; jis užžengė į dangų, kur jam pavergti yra aniolai, valdžios ir galybės.

4. Perskyrimas. ¹ Kadangi tat Kristus kentėjo kune, todėl ir

mas geros sąžinės, padarytas Dievui; arba geros sąžinės sutartis su Dievu. Imant žodžius paskutinėje prasmėje, galima manyti juose aliuziją į klausimus ir atsakymus, daromus prie krikšto. — *Per Jėzaus Kristaus prisikėlimą.* Išgelbėjimas krikšte įvyksta per J. Kr. prisikėlimą, be kurio krikštas negalėtų musų įatgimdyti. — (22) *Kurs yra...* Prisikėlusis Kristus užžengė į dangų, kame jis viešpatuoja po savo Tėvo dešinės, todėl ir gali apginti ir išgelbėti savuosius, kaip yra žadėjęs. — *Prarijęs... tėvainiais.* Visų tų žodžių nėra gr. t. ir kaikuriuose Vulgatos rankraščiuose. Savo prisikėlimu Kristus sunaikino kunišką ir amžiną mirtį, atimdamas iš jos galybę, kadangi per Kristaus nuopelnus galime visai išsisaugoti nuo amžinos mirties, o kuniška mirtis krikščioniui tik atlidaro vartus į amžiną gyvenimą, kurio tėvainiais esame padaryti. — *Jis užžengė...* Todėl ir sėdi po Tėvo dešinės. — *Kur jam pavergti...* Plg. Ef. 3, 29. Kol. 2, 10. — *Aniolai.* Visos dangiškos dvasios, kokie ten nebuto jų vardai. Plg. taipogi Rym. 8, 38. 1 Kor. 15, 27.

4, 1—6. Krikščionys, tapę panašūs į numirusį Kristų, privalo pasilikti numirę nusidėjimams, kuriuose gyveno pirm atsivertimo ir nebesiduoti į juos sugrąžinti pagonių pasieigimu, kurie už savo kaltybes duos atsakymą teisingam Teisėjui.

(1) *Kadangi tat...* Apaštalas daro išvedimą iš to, ką pasakė augšč. 3, 18...

tatione armamini: quia qui passus est in carne, desiit a peccatis: ² ut jam non desiderii hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis. ³ Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam his, qui ambulaverunt in luxuriis, desideriiis, vinolentiis, comessionibus, potationibus, et illicitis idolorum cultibus. ⁴ In quo admirantur non concurrentibus vobis in eadem luxuriæ confusionem, blasphemantes. ⁵ Qui reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos et mortuos. ⁶ Propter hoc enim et mortuis evangelizatum est: ut judicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in spiritu.

jūs apsišarvokite ta pačia mintimi; nes kas kentėjo kune, liovėsi daręs nusidėjimus, ² kad jau ne žmonių geiduliams, bet Dievo valiai pergyventu likusį kune laiką. ³ Nes gana jau, kad jie praeitame laike išpildė pagonių valią, gyvendami ištvirkime, geiduliuose, girtuokliavimuose, apsirišimuose, apsigėrimuose ir neleistame stabų garbinime. ⁴ Tuo jie tebis, kad jūs draug nebebėgate į tą patį ištvirkimo išsiliejimą, ir jie piktžodžiuoja. ⁵ Jie duos atsakymą tam, kurs yra pasiryžęs teisti gyvus ir numirusius. ⁶ Nes to dėlei ir numirusiems apsakyta yra Evangelija, kad jie nuteisti, tiesa, kaip žmonės kune, gyventu vienok pagal Dievą dvasioje.

— *Jūs apsišarvokite...* Kristaus kančios atminimas privalo būti krikščionims nepergalimais šarvais. Jiems reikia turėti toks pat pasiryžimas kentėti kantriai, kaip turėjo Kristus, nes krikščionis negali gyventi be ištyrimo.— *Nes kas kentėjo...* Kada kas nors kenčia dėlei Dievo, jis paprastai liaujasi daręs nusidėjimus; noriai pakeldamas ištyrimą dėl Viešpaties, jis bjaurisi nusidėjimais ir jų saugosi.— Kiti siškindojai mato čionai išreikštą tą pačią mintį, kaip ir pas šv. Povilą Rym. 6, 3—13; butent, jog kas kentėjo dvasiškai krikšte pagal senąjį žmogų ir numirė kunui, arba nusidėjimams, tas paliuosuotas yra nuo nusidėjimų, kad toliau gyventu pagal naująjį žmogų.— (2) *Kad jau ne žmonių...* Kas pameta nusidėjimus, tas nebegyvena daugiau taip, kaip norėtu negeri žmogaus prigimties geiduliais, bet visai pasiduoda Dievo valiai. Dievo gi valia yra, kad mes butumėm šventi.— *Likusi kune laiką:* kolei dar pasilieka gyvas žemiškame kune.— (3) *Nes gana...* Apaštalas, pasakęs, kad krikščionis privalo gyventi šventai, primena, kad jie jau gyveno peiktinu pagonių gyvenimu praeitame laike, pirm savo atsivertimo, kad metas ji jau visai pamesti. Praeityje jie pildė ne Dievo, bet pagonių

nių valią. Pagonis gi norėjo ir įjieško vien žemiškų džiaugsmų, visai nesirūpinami dora; o tie jų džiaugsmai buvo tikrai bjaurūs, nes susidėdavo iš begėdiškiausios paleistuvystės, apsirišimų ir peiktino stabų garbinimo.— (4) *Tuo jie tebis...* Pagonis negalėjo suprasti, kodėl krikščionis, kaip tik atsiversdavo, tuoju pamedavo nešvarius žemiškus džiaugsmus, ir užtat jiems kersindavo, prasimaudydami visokias nebutas jų kaltybes ir juos persekiodami.— (5) *Jie duos atsakymą...* Krikščionims nereikia bijoties piktžodžiovimų, nes jų apgynėjas yra teisingiausias Teisėjas, kurs teis visus, lygiai tuos, kurie tebebus gyvi jo atėjimo metu, kaip ir tuos, kurie jau bus numirę.— (6) *Nes to dėlei...* Kad Kristus teis taipogi numirusius, pasirodo kad ir iš to, jog jis, kaip pasakyta augš. 3, 19. 20, apsakėjo Evangeliją apie įvykusį atpirkimą ir išganymo prisiartinimą numirusiems, t. y. teisiųjų dusioms, pasiliekančioms Abraomo prieglobstyje; todėl jis yra lygiai gyvųjų, kaip ir numirusiųjų Viekpats. Anie numirusieji buvo, tiesa, nuteisti taip, kaip esti su visais žmonėmis, nes buvo numirę kuniškai; mirtis gi yra bausmė už nusidėjimus; bet jų dusios gavo tikrą gyvenimą, tą kurį atnešė pasauliui J. Kr.

⁷ Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, et vigilate in orationibus. ⁸ Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis caritatem continuum habentes: quia caritas operit multitudinem peccatorum. ⁹ Hospitales invicem sine murmuratione: ¹⁰ unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei. ¹¹ Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum: cui est gloria, et imperium in saecula saeculorum: Amen.

⁷ O visų dalykų galas prisiartino. Taigi, būkite išmintingi ir budėkite maldose. ⁸ O visų pirma turėkite nuolatinę viengį kitus meilę, nes meilė apdengia daugybę nusidėjimų. ⁹ Svečius priimkite tarp savęs be murmėjimo. ¹⁰ Tapatarnauja kits kitam kiekvienas ta dovana, kurią jis yra gavęs, kaip geri užveizdai įvairios Dievo malonės. ¹¹ Jei kas kalba, tegul kalba kaip Dievo žodžius; jei kas pildo tarnystę, tai tedaro kaip iš galybės, kurią suteikia Dievas, kad visame butu pašlovintas Dievas per Jėzų Kristų, kuriam yra garbė ir viešpatavimas į amžių amžius. Amen.

gyvenimą pagal Dievą, t. y. pagal Dievo veikimą.—Kadangi šitoje eil. šv. Petras regimai grįžta prie to, ką yra pasakęs augšč. 3, 19. 20, todėl iš čia paaiškėja, jog tenai kalbama ne tiksliai apie žmones Noės laikais numirusius, bet kad tie paskutiniai minimi kaip pavyzdys; nes ščia apaštalas aiškiai kalba apie numirusius apskritai.

7—11. Teisingojo teismo paminėjimas duoda šv. Petriui progą dar sykį paraginti krikščionis į šventą gyvenimą.

(7) *O visų dalykų galas...* Kristaus įsikunijimu prasidėjo paskutinis pasaulio periodas; jam gi pasibaigus įvyks teismas gyvųjų ir numirusių. Anot paties Išganytojo mokslo (Mt. 24, 36 ir k.) teismo diena yra visai nežinoma; todėl čionai šv. Petras galėjo išreikšti, kad ji yra artesnė dabar, negu buvo kitados, nors dar jos ir reiktu laukti ištisus metų tukstančius. Plg. Jok. 5, 8. 1 Kor. 15, 31. 1 Tes. 3, 15.—*Būkite išmintingi*.. Išganytojas, paminėjęs pasaulio pabaigą, davė panašų patarimą savo mokytiniais, Mk. 14, 38.—*Budėkite*. Gr. t. būkite blaivūs.—*Maldose*. Gr. t. eis προσευχας, maldoms, t. y. kad geriaus galėtų mėt užsiminti maldomis.—(8) *O visų pirma...* Gražiausi krikščionių dorybė yra meilė, todėl ji reikia turėti visų pirma.—*Nuolatinę*. Gr. t. ἀσπλην, karštą.—*Nes meilė...* Nurodoma ypatinga priežastis, kodėl reikia turėti meilę, žodžiais paimitais iš Pat. 10, 12.—*Apdengia*: išdildo. Plg. Ps.

31, 1. Jok. 5, 20 ir k. Dievas nebenori matyti nusidėjimų, lyg-kad jų visai nebūtu buvę.—*Daugybę nusidėjimų*. Kas pildo Dievo ir artimo meilę, tas nupelno pas Dievą savo kaltybių atleidimą (Tert. Ambr.).—Kiti suprantą tuos žodžius apie prasi-kaltimų atleidimą savo artimams, arba apie tai, kad meilė labai praverčia nusidėjusių artimų atsivertimui.—(9) *Svečius...* Kaip labai buvo branginamas tas broliškos meilės apsišreikšimas, pasirodo taipogi iš šv. Povilo gromatų. Veiz. Rym. 12, 13. 1 Tim. 3, 2. Tit. 1, 8 ir k.—*Be murmėjimo*,—nors pakeleivių priėmimas nevienam butu sujungtas su išlaidomis ir nuovargiu.—(10) *Tapatarnauja*. . . Nurodomas kitoks meilės apsišreikšimas. Apaštalas kviečia skaitytojus taip pasinaudoti gautomis iš Dievo dvasiškomis dovanomis (χαρισμα), kad broliai turėtų iš jų kuodi-džiausią naudą.—*Kaip geri užveizdai*. Mes neesame dangiskųjų dovanų savininkai; todėl turime pasiegti su jomis taip, kaip nori jų davėjas, Dievas.—(11) *Jei kas kalba*. . . Apaštalas pritaiko ką tik išreikštą taisyklę apie dovanas. Kas gavo dovaną pranašo, mokytojo, sveimų kalbų ir tt. Plg. Rym. 12, 6. 1 Kor. 12, 8—10 ir k.—*Kaip Dievo žodžius*,—atsimindams, kad jis tą dovaną gavo iš Dievo, ir todėl nieko savo, žmogiško neįpindamas.—*Pildo tarnystę*,—rupindamos ligonimis, beturčiais, keleiviais ir tt.—*Kaip iš galybės*... atsimenant, kad Dievas jam duoda reikalingas įiegas, todėl be jokios puikybės ir pa-

¹² Carissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat: ¹³ sed communicantes Christi passionibus gaudeate, ut et in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. ¹⁴ Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, et virtutis Dei, et qui est ejus Spiritus, super vos requiescit. ¹⁵ Nemo autem vestrum patiatut ut homicida, aut fur, aut male-dicus, aut alienorum appetitor. ¹⁶ Si autem ut Christianus, non

¹² Mylimiausieji, nesistebėkite karštymečiu, kurs darosi jusų išbandymui, lyg-kad jums atsi-tiktu kas nepaprasta; ¹³ bet dalyvaudami Kristaus kentėjimuose, džiaugkitės, kad ir jo garbės apreiškime džiaugtumėtės ir linksmintumėtės. ¹⁴ Jei išniekinami esate dėlei Kristaus vardo, jūs esate palaiminti; nes Dievo šlovė, ir galybė, ir jo Dvasia il-sis ant jūsų. ¹⁵ O niekas iš jūsų tenekenčia kaip žmogūdis, arba vagis, arba keiksminkas, arba svetimų dalykų pageidaujan-tis. ¹⁶ O jei kas kenčia kaip

sigyrimo, lyg-kad pats iš savęs tiems dar-bamats tiktu. — *Kad visame.* Galutinas tikslas visų krikščionių darbų yra Dievo pašlovinimas. — *Per Jėzų Kristų.* Ką Dievas suteikia, mes gauname per J. Kr. tarpininkystę. Taipogi per mūsų išganytoją mes galime geriausiai pašlovinti Dievą. — *Kuriam:* Dievui Tėvui. Kiti vienok aiš-kintojai ne be pamato supranta sekan-čius žodžius apie J. Kristaus pagarbimą.

¹²—¹⁹. Krikščionija neprivalo stebė-ties, kad ant jų atėjo persekiojimas, bet turi vėlyk džiaugties ir rupinties, kad kentėtu visai nekalti, nes už tokių persekiojimų pakėlimą gaus teisme amžiną gyvenimą.

(12) *Mylimiausieji.*... Meilės pilnas atsiliepiamas išsiveržia iš apaštalo lūpų, kada jis atsimena krikščionių kentėjimus. — *Karštymečiu.* Taip pavadinti kentėjimai, per kuriuos žmogus turi pereiti, kaip per kokią ugnį, kad butu ištirtas. — *Kurs darosi.*... Dievas leidžia ant mūsų vargus ir persekiojimus, kad išmėgintu tuos, kuriuos jis myli. — *Kas nepaprasta.* Krikščioniui kentėti ne naujiena; priešin-gai, yra tai dalykas paprastas ir reika-lingas, visai sutaiskomas su jų garbingu pašaukimu. Plg. augšč. 2, 21. Apd. 14, 22 ir k. — (13) *Bet dalyvaudumi.*... Anot gr. t.: sulig to saiko, kaip jūs dalyvau-jate. Kadangi yra tikra vienybė tarp Kristaus ir krikščionių, todėl visi jo kentėjimai yra dalyvavimu Kristaus kentėjimuose, kurs juose yra neapkenčia-mas. Užtat jie turi džiaugties jau čionai ant žemės. — *Kad ir jo garbės.*... Kada Kristus su didžiausia šlove ateis į tei-

smą. — (14) *Jei išniekinami,* — keiksmo ir pasityčiojimo žodžiais. — *Dėlei Kristaus vardo,* t. y. kad jūs išpažistate tą vardą, kad jūs esate krikščionys. — *Palaiminti.* Plg. Mt. 5, 11. — *Nes Dievo šlovė.*... Gr. t. το τῆς δόξης καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ πνεύμα, gar-bės ir Dievo Dvasia, t. y. garbės Dvasia, kuri yra taipogi ir Dievo Dvasia. Plg. Iz. 11, 2 pagal LXX. Pranašo ištartus žodžius apie Mesiją apaštalas pritaiko kantriai kenčiantiems krikščionims. Juose gyvena šv. Dvasia, prirengianti busiančią garbę, kad juos padrašintu ir palinksmintu. — (15) *O niekas.*... Pasiškinama, ko-kie kentėjimai nebus vardan Kristaus. — *Keiksminkas.* Gr. t.: piktadaris. Plg. augšč. 2, 12. — *Svetimų dalykų pageidau-jantis.* Nors tikra prasmė gr. ζῆλος-φιλοπότος; nėra žinoma, vienok jis vargiai tegali reikšti *alienorum appetitor*; todėl ir Italėje buvo: alieni inspector. Šv. Pet-ras juo rasi norėjo aptarti pasielgimą žmogaus, kurs be reikalo kišasi į svetimų dalykus, ir turėjo mintyti tuos, ku-rie neišmintingo uolumo vedami viešai peikdavo pagonių papročius, jų įstaigas ir tt., taip be reikalo sukeldami Bažnyčios persekiojimo pavojų. — (16) *O jei kas.*... Jei kas kaltinamas yra tik už Kristaus religijos išpažinimą, be jokios kitos kal-tybės. Krikščionies vardas buvo duotas pirmą sykį Kristaus išpažintojams Antio-kijoje apie 43 metus jų atskyrimui nuo žydų. Jis buvo visiems žinomas Ryme apie 64 m. (Tac. Annal. 15, 44 ir k.). Paskiaus jis buvo visur priimtas Bažny-čioje. — *Tenesgedžia,* — kadangi tas vardas yra garbingas. — *Tegul šlovina.*... Kas ken-

erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine. ¹⁷ Quoniam tempus est, ut incipiat iudicium a domo Dei. Si autem primum a nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio? ¹⁸ Et si iustus vix salvabitur, impius, et peccator ubi parebunt? ¹⁹ Itaque et hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fidei Creatori commendent animas suas in benefactis.

krikščionis, tenesigėdžia, bet tegul šlovina Dievą tame varde. ¹⁷ Nes laikas yra, kad teismas prasidėtų nuo Dievo namų. O jei pirma nuo mūsų, koks gi bus galastų, kurie netiki Dievo Evangelijai? ¹⁸ Ir jei teisus vos bus išganytas, bedievis ir nusidėjėlis kame pasirodys? ¹⁹ Taigi, ir tie, kurie kenčia pagal Dievo valią, tepaveda savo dūšias ištikimam Sutvertojui, darydami, kas gera

III. Ypatingi perspėjimai ganytojams ir tikintiems.

Caput V. ¹ Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro, consenior et testis Christi passionum: qui et ejus, quæ in futuro revelanda est, gloriæ communicator: ² pascite qui in vobis est gregem

5. Perskyrimas. ¹ Meldžiu tat vyresniusius, jų tarpe esančius, aš, vyresnysis, kaip ir jie, ir Kristaus kentėjimų liudytojas, kurs busiu ir dalininkas jo garbės, kuri turi buti apreikšta

čia dėl krikščionies vardo, tas kenčia dėl Kristaus, todėl savo kentėjimu jis gali pašlovinti Dievą (Apd. 5, 41)—(17) *Nes laikas yra...* Nurodoma nauja priežastis, kodėl drąsiai reikia kentėti ištirimais: nuo pat Kristaus atėjimo prasidėjo teismas, pasieksiantis visus žmones ir tautas; tą teismą pirmi turi atjausti krikščionys.—*Teismas*,—apsireiškiantis tuo, kad ant vieno atelau kentėjimai, kurie turi juos ištirti, bausmėmis apkuopti nuo paklydimų bei prasikaltimų ir išliuosuoti juos vis labiau nuo netobulybės; ant kitų gi, kad juos nubastu lig amžinam pražuvimui.—*Nuo Dievo namų*. Krikščionys yra Dievo namai, šanariai Bažnyčios, Dievo įsteigtos, jam priklausančios ir jam privalančios tarnauti. Nuo jų prasideda Dievo teismas, kad toliau pereitu ant netikintųjų.—*Koks gi bus galas...* Krikščionys ne tik neprivalo dejuoti dėl ištirimų, bet dar jiems reikia dėkoti Dievui, nes jų kentėjimai yra labai maži suligynant su netikintųjų bausmėmis.—(18) *Ir jei teisus...* Atkartota ta pati mintis žodžiais, paimtais iš Pat. 11, 31 pagal LXX.—*Kame pasirodys*. Tenai, kur teisieji tik vargiai gaus išganyimą, nusidėjėliai neturės drąsos nei pasirodyti.—(19) *Taigi...* Užbaiga viso straipsnio apie kentėjimus.—*Kenčia pagal...* Kurie kenčia ne už kokios nors prasikaltimus, bet

dėlto kad taip nori Dievas.—*Tepaveda...*—Kaip J. Kr. ant kryžiaus, pilnai pasitikėdami Dievu.—*Ištikimam Sutvertojui*,—kurs dūšias sutvėrė, kad jas išganytu, ir budamas ištikimas savo žadėjimui įvykdys, jei tik jos darys, kas gera.

Trečioji gromatos dalis (5, 1—11) susideda iš ypatingų perspėjimų, paliečiančių bažnytinės draugijos gyvenimą ir santykius dvasiškijos su tikinčiais. Ganytojai privalo labai rūpintis sau pavestąja kaimene (1—4); tikintieji turi pasiduoti savo dvasiškiems vadovams. Ganytojams ir tikintiems reikia pildyti nuolankumo dorybę, būti blaiviams ir budriems prieš velnio pagundas, ir galop pasitikėti Viešpačiu.

(1) *Meldžiu tat...* Kadangi teismas prasideda nuo Dievo namų, todėl šv. Petras graudena vyresniusius, kad jie gerai pildytu savo pareigas.—*Vyresniusius*: visus bažnytinis viršininkus, vyskupus ir kunigus. Plg. Apd. 11, 30 ir k.—*Aš, vyresnysis...* Apaštalas pažymi tris savo vardus, duodančius jam teisę atsiliiepti su pagraudenimu į viršininkus bažnyčių, kurioms parašyta buvo šita gromata. Jis vadina save visų pirma *ὁ πρεσβύτερος*, t. y. žinomu jiems kunigu, kaip ir jie patys, tarsi sankunigiu, arba senvyresniuojų. Šv. Petras, Kristaus vietininkas, statyda-

Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntarie: ³ neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. ⁴ Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriam coronam. ⁵ Similiter adolescentes subditi estote senioribus. Omnes autem invicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. ⁶ Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis: ⁷ omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. ⁸ Sobrii estote, et vi-

ateityje: ² ganykite jums paves-tą Dievo kaimenę, rupindamies ja ne iš prievartos, bet iš geros valios pagal Dievą, ne dėl bjauraus pelno, bet iš gero noro, ³ ne kaip viešpataujantis ant tų, kurie yra jūsų dalis, bet tapdami pavyzdžių kaimenei iš širdies. ⁴ Ir kad pasirodys ganytojų kunigaikštis, jūs imsite nevystantį garbės vainiką. ⁵ Taip pat jaunikaičiai, bukite pasidavę vyresniesiems. O visi įkvėpkite kits kitam nuolankumą; nes Dievas priešinasi puikiems, nuolankiems gi duoda malonę. ⁶ Taigi, nusilenkkite po galinga Dievo ranka, kad jis jus išaugštintu savo aplankymo laiku, ⁷ užmesda-

mas save šaly paprastų kunigų, parodo didį savo nuolankumą; tai vienok nesumažina jo orumo. Toliau jis vadina save lindytoju Kristaus kentėjimų, kuriuos jis matė savo akimis; todėl gali tikrai paliudyti apie tai, ką išganytojas iškentėjo mūsų išganymui. Galop jis vadina save dalininku Kristaus garbės, kuri bus apreikšta antrame išganytojo atėjime. Tas paskutinis vardas paliečia ateitį, taip kaip pirmasis praeitį, o antrasis dabartinį laiką.—(2) *Ganykite*. Tuo žodžiu apimtos yra visos gero ganytojo pareigos, visos veikimas jam pavestosis kaimenės labui. Plg. augšč. 2, 25. Ganytojo ir kaimenės metafora perėjo į N. Įst. iš Senojo. Veiz. Ps. 22, 1. Jer. 3, 15 ir k.—*Rupindamies*. Gr. ἐπισκοποῦντες, budėdami ant jos.—*Ne iš prievartos*. . . Toliau apaštalas nurodo ydas, kurių ganytojams reikia sergėties, ir privalumus, kurie turi apsireikšti jų tarnytės pildyme.—*Pagal Dievą*: kaip pats Dievas nori ir daro.—*Ne dėl... pelno*. Nors Evangelijos skelbėjai turi teisę gyventi iš Evangelijos, bet jiems ne valia daryti iš jos amato pasipelnymui. Plg. 1 Kor. 9, 7—14.—(3) *Viešpataujantis*: kurie viešpatauja prisilėgdami savo pavaldinius.—*Ant tų, kurie yra jūsų dalis*. Gr. ἡ κληρονομία reiškia burtą, o taipogi dalį gautą per burtą; taigi čionai juo pavadinti tikintieji, paskirti, kaip dalis, pavieniams ganytojams.—*Pavyzdžių, τῶν*. Duoti tikintiems gerą pavyzdį yra svarbiausi ganytojų pareiga, nes be gero pavyzdžio jų

žodžiai ir valdžia dažnai gali pasilikti be įtekės.—*Iš širdies*. Tų žodžių nėra gr. tekste.—(4) *Ir kad pasirodys*. . . Nurodomas ištikimųjų ganytojų užmokesnis antrame Kristaus atėjime.—*Ganytojų kunigaikštis*. Gr. τ. ἀρχιεπίσκοπος, vyriausias ganytojas, t. y. Kristus. Plg. Žyd. 13, 20.—*Nevystantį vainiką*. Veiz. 1 Kor. 9, 25. 2 Tim. 4, 8 ir k.—(5) *Taip pat jaunikaičiai*. . . Kaip vyresnieji privalo gerai pildyti savo pareigas link sau paves-tųjų tikinčiųjų, taip ir jaunesnieji, vėwτεροι t. y. visi tikintys privalo išpildyti savo pareigas link vyresniųjų. Tos gi pareigos trumpai išreikštos žodžiais: *bukite pasidavę*.—*O visi*: kunigai ir šiaip jau tikintys.—*Įkvėpkite*. Tikras gr. skaitymas turi retai sutinkamą žodį ἐκφραζομεθα padirbtą iš κόμπος, mazgas; jis vartojamas prasmėje: apsilikti (ypač trumpu vergų apdaru). Taigi, šv. Petras ragina savo skaitytojus, kad jie tarsi apsiliktu nuolankumu.—*Nes Dievas*. . . Nuolankumo reikalingumas priparodomas šv. Rašto žodžiais. Veiz. Pat. 3, 34. Plg. Jok. 4, 6.—(6) *Taigi, nusilenkkite*. . . Išvedimas iš ką tik minėtų šv. Rašto žodžių.—*Po galinga*. . . nes pats visagalis Dievas leidžia ant jūsų kentėjimus. Plg. augšč. 4, 12—19.—*Kad... išaugštintu*,—nes Dievas suteikia savo malonę nuolankiems.—*Savo aplankymo laiku*: tuo laiku, kurį Dievas paskaitys jam tinkamu. Žodis „aplankymo“ rasi įdėtas čionai is 2, 12.—(7) *Užmesdami*. . . Žodžiai paimti iš Ps. 54, 23 su nedideliu

gilate: quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret: ⁹ cui resistite fortes in fide: scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. ¹⁰ Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Jesu, modicum passos ipse pericet, confirmabit, solidabitque. ¹¹ Ipsi gloria, et imperium in sæcula sæculorum: Amen.

mi ant jo visà jusų rupestį; nes jis jumis rupinasi. ⁸ Bukite blai-vųs ir budėkite, nes jusų priešininkas, velnias, kaip rėkiantis liutas, aplink eina, įieškodamas, ką prarytu; ⁹ jam priešinkitės tvirti tikėjime, žinodami, jog tie patįs kentėjimai atsitiko jusų broliams, esantiems pasaulyje. ¹⁰ O visokios malonės Dievas, kurs mus pavadino į savo amžiną garbę Kristuje Jėzuje, pat-sai jus, truputį nukentėjusius, iš-tobulins, pastiprins ir patvirtins. ¹¹ Jam garbė ir viešpatavimas į amžią amžius. Amen.

Gromatos užbaiga.

¹² Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi: obsecrans et contestans, hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis. ¹³ Salutatur vos ec-

¹² Aš jums parašiau, kaip man regisi, trumpai per Silvaną, iš-tikimą brolių, kad jus pagrauden-čiau ir paliudyčiau, jog ta yra tikra Dievo malonė, kurioje jūs

skirtumu.—*Rupestį*,—kurį gali sužadinti persekiojimai.—(8) *Bukite blai-vųs...* Pasitikėjimas Dievu nepaliuosuoja krikščio-nių nuo dorinio blai-vumo ir budrumo, jei jie nenori, kad dvasiškas priešas perga-lėtų juos kentėjimais. — *Priešininkas*. . . Pikoji dvasia draug su kunu ir pasau-liu yra didžiausi krikščionių priešininkai.—*Kaip rėkiantis*... Pažymima didi prie-šininko įiega ir piktumas.—*Prarytu*: pra-žudytu dvasiškai.—(9) *Jam priešinkitės*... Krikščionys privalo ir gali nepasiduoti tam baisiam priešui. Reikalingas kovai įiegas jiems suteikia jų tikėjimas.—*Tikė-nime*. Geriausias tikėjimu, tų rėkiet.—*Ži-nodami, jog*... Ir tai privalo padrasinti persekiojamus šv. Petro skaitytojus, kad kenčia ne jie vieni, bet kenčia visi krikš-čionys, kame tik jie yra pasaulyje, nes iš Dievo valios krikščionys neesti be ištyri-mo. Plg. 2 Tim. 3, 12. Augšč. 4, 12.—(10) *O visokios*... Dievas neapleis krikš-čionių kentėjimuose. Jis, visokios malo-nės pradžia ir šaltinis, pastiprins juos savo malonėmis.—*Mus*. Gr. t. jus.—*Pa-vadino į... garbę*... Krikščionys pavadinti į tikėjimą, tuo pačiu pavadinti yra į am-žiną garbę. Pavadinti per J. Kr. tarpi-

ninkystę, per jį taipogi gaus ir garbę.—*Truputį nukentėjusius*. Kentėjimai yra viena sąlygų, kuri reikia išpildyti išgany-mo gavimui.—(11) *Jam garbė ir...* Veiz. augšč. 4, 11.

Gromatos užbaiga (12—14) susideda iš pagyrimo Silvano, pasveikinimų ir apaš-tališko palaiminimo.

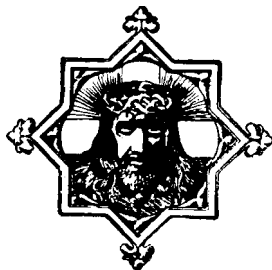
(12) *Aš jums parašiau*... Nurodomas gromatos tikslas.—*Regisi, trumpai*. Dau-gybė dalykų, apie kuriuos šv. Petras no-rėjo kalbėti skaitytojams, duoda jam pro-gą pavadinti savo gromatą trumpa. — *Per Silvaną*. Silvanas, vadinamas taipogi Šy-liu, buvo šv. Pavilo sandarbininkas. Veiz. Apd. 15, 22. 2 Kor. 1, 19. 1 Tes. 1, 1 ir k. Gali būti, kad šv. Petras Silvanui buvo pavedęs savo gromatą nunešti krikš-čionims, arba rasi juo pasinaudojo kaip raštininku savo žodžiams surašyti groma-ton. — *Ištikimą brolių*. Silvano pagyri-mas. Apaštalas, anot gr. t., tarsi sako: Silvanas yra brolis vertas užsitikėjimo, jums gerai pažįstamas. — *Ta yra tikra*... Lyg-kad butu pasakyta: ta Dievo malonė, kurios jūs laikotės, yra tikra; arba kitais žodžiais: jusų religija yra vienatinė tikra.

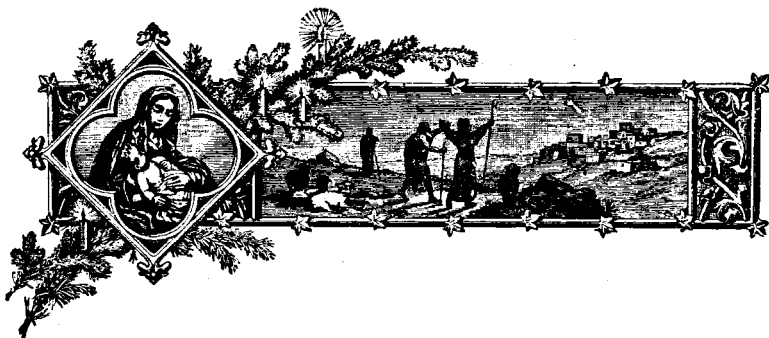
clesia, quæ est in Babylone coelecta, et Marcus filius meus. ¹⁴ Salutate invicem in osculo sancto: Gratia vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Amen.

stovite. ¹³ Sveikina jus bažnyčia, Babylone esanti, išrinktoji kaip ir jūs, ir mano sunus, Morkus. ¹⁴ Pasveikinkite vieni kitus šventu pabučiavimu. Malonė teesie jums visiems, kurie esate Kristuje Jėzuje. Amen.

— *Stovite.* Tikresnis yra skaitymas: stovėkite, t. y. pasilikkite tvirti toje malonėje. — (13) *Sveikina...* Zodis *bažnyčia* Vulgatos teisingai yra pridėtas; nes jei šv. Petras kalbėtų čionai, kaip kažkurie mano, apie savo moterį arba kokią kitą šlovingą moteriškę, tai būtų be abejonės įdėjęs jos vardą, o ne pažymėjęs jos tik tokiuo apskritu išsireiškimu. — *Babylone.* Tą žodį galima čionai imti tik metaforinėje prasmėje. Nėra jokių priparodymų, kad šv. Petras būtų kuomet nors buvęs tikrame Babylone, tuotarpu kad ne sykį jis buvo Ryme ir čia liko nukankintas. Lygiai žydai, kaip šv. Jonas Apreiškime va-

dina Rymą Babylonu. Veiz. Įvedimą p. 487. — *Išrinktoji, kaip ir jūs:* kurią pats Dievas išrinko, kaip ir kitas bažnyčias. — *Sunus,* — pagimdytas malonei. — *Morkus:* evangelistas. Jo paminėjimas patvirtina nuomonę, kad Babylonu pavadintas yra Rymas, nes anot visai tikro padavimo Morkus nukeliavo draug su šv. Petru Ryman ir čia parašė Evangeliją, kurią apsakojo Apaštalas. — (14) *Pasveikinkite...* Plg. Rym. 16, 16. 1 Kor. 16, 20 ir k. Vietoje *šventu* gr. t. yra: meilės. — *Malonė.* Gr. t.: Ramybė. Plg. Rym. 16, 24 ir k. — Zodis *Amen* rasi ne paties šv. Petro, bet vėliaus pridėtas.





ANTROJI GROMATA ŠVENTO PETRO.

Į V E D I M A S.

1. Nors iš antrašo gali rodyties, kad antroji šv. Petro gromata parašyta visai krikščionijai, bet pačioje gromatoje (3, 1) autorius sakosi rašęs savo skaitytojams jau antrą sykį; todėl tais pirmaisiais skaitytojais regimai turėjo būti tie patys penkių Mažosios Azijos provincijų krikščionys, kurie paminėti pirmosios gromatos antraše. Į M. Azijos krikščionių tarpą po pirmosios šv. Petro gromatos parašymo buvo įsiveržę klaidžiatikiai, kurių pasielgimas ir mokslas buvo labai pavojingas tikriems Kristaus išpažintojams. Buvo tai taip vadinami antinomistai. Tie žmonės, nors turėjo krikščionių vardą, gyvenime pasiliko tikri pagonys su visomis bjauriausiomis pagonių ydomis. Jie stengėsi suvedžioti brolius, teisdami savo pasielgimą tariama liuosybe, kurią atnešęs Kristus savo

išpažintojams, lyg-kad Išganytojo suteiktoji liuosybė leistu kam nors gyventi nedorai. Jie liovėsi tikėję į Dievo Apveizdą, valdančią pasaulį, į antrąjį Kristaus atėjimą ir teisną su amžinu nusidėjėlių nubaudimu; gal dar jie mėgino visai užginčyti Kristaus dievystę. Antinomistų paklydimą pačioje jo atsiradimo pradžioje buvo nurodęs ir pasmerkęs savo gromatoje šv. Jokubas ap. (veiz. augšč. p. 462); toliaus platinamą trumpai, bet smarkiai papeikė šv. Judas (veiz. įved. į Jud. grom.). Kadangi jis vis dar nesiliovė platinęsis, todėl prieš jį parašė savo antrąją gromatą šv. Petras. Taigi, ją rašydamas apaštaly kunigaikštis turėjo tikslą sutvirtinti M. Azijos krikščionis tikėjime ir perspėti juos prieš naują pavojų, daug baisesnį negu tas, kurs davė progą pirmosios gromatos rašymui.

2. Savo skaitytojų sulaikymui krikščioniškame tikėjime ir sustiprinimui prieš klaidžiatikius šv. Petras antroje savo gromatoje primena didžias Dievo suteiktas geradarystes ir padarytus žadėjimus, kurie verčia krikščionis gyventi šventai, o taipogi jis nurodo tikrumą jiems apsakotojo mokslo, kaipo paremto apaštalių ir S. Įst. pranašų liudijimais. Perspėdamas gi prieš didį skaitytojams grumojantį pavojų Apaštalas aprašo netikusį klaidų platintojų pasielgimą ir išrodo jų mokslo klaidingumą. Taigi, gromatoje galima atskirti po trumpos įžangos (1, 1. 2) dvi dali, kurių pirmoji (1, 3—21) paskirta skaitytojų paraginimui tarpti krikščioniškose dorybėse, antroji gi (2, 1—3, 18) perspėjimams prieš klaidžiatikius.

3. Kada ir kame parašyta buvo antroji šv. Petro gromata, nėra tikrai žinoma. Kadangi vienok Apaštalas sakosi (1, 14) laukias veikios savo mirties, apie kurią jis buvo gavęs J. Kristaus apreiškimą, ir kadangi tikras yra dalykas, jog šv. Petras nukankintas buvo 67. m. Ryme, todėl reikia spėti, kad čionai jis ir parašė savo antrąją gromatą baigiantis 66. arba 67. m. pradžioje.

4. Gromatos autorius antraše vadiną save Simonu Petru, J. Kr. tarnu ir apaštalu. Sutinkami pačioje gromatoje patėmijimai, kad autorius gavęs iš J. Kr. apreiškimą apie veikią mirtį, kad jis matęs Išganytojo persimainymą ant kalno (transfiguraciją), kad Povilas esąs jo mylimasis brolis, t. y. draugas apaštališkuose darbuose, kad jis jau parašęs savo skaitytojams vieną gromatą, toliaus tokios pat kaip pirmoje šv. Petro grom. mintis apie antrąją J. Kr. atėjimą ir nemaža

panašių išsireiškimų, gilus S. Įst. pažinimas, galop pats rašymo būdas ir apaštališkas uolumas, vis tai ir daug kitų dalykų paimtų iš pačios gromatos labai gerai patvirtina, kad jos autorius ne tik save pavadino Simonu Petru, bet ištikrųjų jis buvo.

Antroji šv. Petro gromata išpradžios regimai nelabai buvo prasiplatinusi ir gali buti, kad daugeliui bažnyčių ji žymiai vėliaus už kitus N. Įst. raštus pasidarė žinoma, nes tik po ilgesnių svyravimų ji buvo visos Bažnyčios priimta, kaip kanoniškas ir autentiškas apaštalių kunigaikščio veikalas. Vienok pavienėse bažnyčiose ji buvo žinoma ir vartojama nuo seniausių laikų, kaipo šv. Rašto dalis. Gana tikros į ją aliuizijos randasi jau pas pirmojo ir antrojo šimtmečio šv. tėvus ir rašytojus, šv. Klemenšą Rym., šv. Polykarpą, Erma, šv. Justiną, šv. Teofilį Ant. ir kitus. Trečiame šimtetyje ji dažniaus minima, nors kaipurie, kaip Klemensas Aleks., Origenas ir k., pažymi tebebuvusias jų laikų abejones apie gromatos autentiškumą. Tos abejonės žinomos yra ir ketvirtame šimtetyje, bet pati gromata randasi jau beveik visų bažnyčių kanonuose, o tie, kurie mini seniaus buvusias abejones, patis skaito ją autentišką; taip, Ruzebijus, nors talpina ją tarp *ἀντιτεργόμενα* (deuterokanoniškų), vienok atskiria aiškiai nuo apokryfiškų Petro raštų, ir šv. Jieronymas kalba, tiesa, apie kitų abejojimus, patis gi skaito gromatą tikru šv. Petro veikalu. Paskiaus ir abejonių liekanos pranyksta.

5. Yra neabejotinas panašumas tarp 2. šv. Petro ir šv. Judo gromatų. Tas panašumas tik labai mažai žymus pirmame persk. doro-

si visai aiškus antrame ir trečiojo pradžioje (2 Petr. 2, 1—3, 3 plg. Jud., 4—18). Regimai vienas autorių pasinaudojo kitojo veikalu. Nors ir dabar tebesiginčijama, katras pirmas parašė savo gromatą, bet daug tikresnė nuomonė yra tų, kurie pripažįsta pirmenybę šv. Judui. Judas kalba apie antinomistų paklydimus trumpai, taip kaip galima laukti nuo žmogaus, rašančio apie jų pradžią; tuotarpu iš šv. Petro gromatos paklydimai pasirodo labiau išsiplėtoję, nes autorius

duoda daugiau smulkmenų, naudoja naujais priparodymais, galop kaikiuriuos neaiškius šv. Judo žodžius išreiškia daug aiškiaus, pilniaus, apskričiaus. Visa tai nurodo, kad Petras turėjo Judo gromatą ir rašydamas prieš tuos pačius klaidžiamokslus, pasinaudojo kaikiuriomis jos vietomis. Vienok jokių prikašiojimų to dėlei jam negalima daryti, tuo labiau kad, neveizdint į dviejų gromatų panašumą, šv. Petro veikalas nepaliauna buvęs savistovis.

Epistola beati Petri Apostoli secunda.

Antroji švento Petro Apaštalo gromata.

Gromatos antrašas.

Caput I. ¹ Simon Petrus, servus, et Apostolus Jesu Christi, iis, qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri, et Salvatoris Jesu Chri-

1. Perskyrimas. ¹ Simonas Petras, Jėzaus Kristaus tarnas ir apaštalas, tiems kurie gavo draug su mumis lygiai brangų tikėjimą per teisybę mūsų Dievo ir

1, 1—2. Antrašė be autoriaus vardo ir linkėjimo Dievo malonės skaitytojams nurodomas nors ne visai aiškiai gromatos turinys ir tikslas.

(1) *Simonas*, — žydiškas apaštalo kunigaikščio vardas. Kaikiuriuose net ir labai senuose gr. kodeksuose tas vardas turi truputį kitokią išvaizdą, Συμεών (Symeonas), kuri kaipo labiau panaši į žydišką *Sim on*, regisi, yra tikresnė. Su žydiškuoju sujungtas symbolinis Kristaus duotas vardas, *Petras*. — *Tarnas ir apaštalas*... Ir šv. Povilas deda tuodu pavadinimu šaly savo vardo. Plg. Rym. 1, 1. Tit. 1, 1. — *Tiems kurie*... Gromatos skaitytojai taip yra pažymėti, lyg-kad jais

butu visi krikščionys. Bet iš tolesnio jos turinio paaiškėja, kad šv. Petras turėjo mintyje tuos pačius penkių. M. Azijos provincijų krikščionis, kurie išvardyti pirmosios gromatos antraše. — *Gavo*: dovanai gavo, o ne patis sau igijo. — *Su mumis*: Kristaus apaštalais. — *Lygiai brangu*. Gr. t. ἰσότητος, lygiai šlovingą ir suteikiantį lygias teises. Tikėjimas duoda visiems krikščionims lygias teises būti Dievo karalystėje pilieciais. — *Per teisybę*. Tuos žodžius dvejopai galima jungti su pirm jų esančiais: *tikėjimą per teisybę*, t. y. tikėjimą draug su teisybe (nuteisiminu), kurią davė mums Dievas; arba: *gavo... per teisybę mūsų Dievo*, t. y. gavo per

sti. 2 Gratia vobis, et pax adimpleatur in cognitione Dei, et Christi Jesu Domini nostri:

Išganytojo, Jėzaus Kristaus. 2 Malonė jums ir ramybė tepasi-
daugina pažinimu Dievo ir Kristaus Jėzaus, mūsų Viešpaties.

I. Reikalingumas tarpai krikščioniškų dorybių pildyme.

3 Quomodo omnia nobis divina virtutis suae, quae ad vitam, et pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria, et virtute, 4 per quem maxima, et pretiosa nobis promissa donavit: ut per haec efficiamini divinae consortes naturae: fugientes ejus, quae in mundo est, concupiscentiae

3 Kadangi jo dieviška galybė mums visa, kas gyvenimui ir dievotumui praverčia, padovanojo per pažinimą to, kurs mus pašaukė savo šlove ir galybe, 4 per kurį jis mums dovanojo didžiausius ir brangiausius pažadėjimus, kad per juos jūs pasidarytumėt dieviškos prigimties dalininkais, vengdami esantį pa-

tą teisybę, kurią parodo Dievas, kada jis visiems suteikia tą patį tikėjimą, nežiurdamas į ypatus. — *Dievo ir Išganytojo.* Ziurint į graik. gramatikos taisykles (duo substantiva cum uno articulo), galima manyti, kad abiem tiem vardais pažymėta viena ir ta pati ypata mūsų Viešpaties J. Kr.; betu tai aiškus liudijimas apie jo dievybę. Kadangi vienok 3. eil. atskirti yra dvi ypatai Tėvo ir Sūnaus, todėl gana daug aiškintojų velija ir 1. eil. matyti tokį pat skirtumą. — (2) *Tepasidaugina.* Gr. t. yra tas pats žodis, kaip ir 1 Petr. 1, 2. — *Pažinimu.* Anot gr. t., pilnu tobulu pažinimu. Juo žmogus labiaus pažįsta Dievą ir Jėzų Kristų, juo jis daugiaus gauna malonės ir ramybės.

Pirmoje gromatos dalyje (1, 3-21) šv. Petras nurodo savo skaitytojams, kaip labai reikalinga pažanga krikščioniškose dorybėse ir kodėl.

3-15. Trumpai pažymėjęs didžias Kristaus suteiktas dovanas, reikalingas viršprigimtiniam krikščionių gyvenimui (3. 4), Apaštalas ragina skaitytojus rūpintis įgyti visas dorybes, jomis augti ir gerai darbai tikrą padaryti savo pašaukimą ir išganymą (5-11). Tuo uoliaus jis tai daro, kad žino iš apreiškimo apie veikiai įvyksiančią savo mirtį (12-15).

(3) *Kadangi...* Vulgata sujungia 3. ir 4. eil. su gromatos antrašu. Bet geriaus 3. eil. pradėti naują ilgą sakinį, apimančį visa, kas pasakyta 3-7. eil., kuria 3. ir 4. eil. yra protazis, o 5-7.

apodozis. Gr. t. čionai žymiai aiškesnis už lot. Trumpai sakant Apaštalo mintis yra tokia: Kadangi dieviška Kristaus galybė davė mums visa, kas paliečia gyvenimą ir dievotumą..., todėl tai jūs stengkitės visomis įjgomis išieškoti savo tikėjimą dorybėmis, arba, tebuna jūsų gyvenimas tikrai krikščioniškas, vertas gautųjų malonių. — Eil. pradantis gr. ž. ως čionai reiškia: kadangi. — *Jo dieviška galybė:* Jėzus Kristus, kurs budamas Dievas turi dievišką galybę. — *Mums:* visiems krikščionims. — *Visa, kas...:* visas malones, kurios gali palaikyti mumyse naują atgimime gautą gyvenimą ir visus išvirkinius jo apsiereikimus. — *Per pažinimą.* Įrankis, kuriuo J. Kr. davė krikščionims visus dalykus, yra tikrojo Dievo pažinimas, jų atsivertimas. — *Kurs mus pašaukė.* Pavadinimas į tikėjimą N. Į dažnai pasavinamas Dievui Tėvui. Pavadino gi jis savo šlove ir galybe toje prasmėje, kad tievi Dievo tobulybė ypač apsiereikė mūsų pašaukime. — (4) *Per kuri.* Gr. kodeksuose tie žodžiai skaitomi yra trejopai: per kurias (šlove ir galybė), per kurią (galybę) ir per kurį (per Dievą). Pirmas skaitymas, regisi, yra tikresnis. — *Dovanojo.* Dovanų davėjas yra Kristus. — *Didžiausius... pažadėjimus* — apie antrą garbingą J. Kr. atėjimą ir apie amžiną išriktųjų laimę. — *Kad per...* J. Kr. padarė pažadėjimus, kad mums padėtu išsiliuosuoti iš šio sugedusio pasaulio ir tapti panašiais į Dievą... — *Dieviškos prigimtės...* Per malonę krikščionis ištik-

corruptionem. ⁵ Vos autem curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, ⁶ in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, ⁷ in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis caritatem. ⁸ Hæc enim si vobiscum adsint, et superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione. ⁹ Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est, et manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. ¹⁰ Quapropter fratres magis satagite ut per bona opera certam vestram vocationem, et electionem faciat: hæc enim facientes, non pecca-

saulyje geidulio pagedimā; ⁵ todėl jūs ir prisidėkite visu rūpestingumu ir gausiai parodykite savo tikėjime dorybę, dorybėje gi žinojimā, ⁶ žinojime gi susilaikymā, susilaikyme gi kantrumą, kantrume gi dievotumą, ⁷ dievotume gi brolių mylėjimą, brolių gi mylėjime meilę. ⁸ Nes jei tie dalykai jumoje yra ir tarpsta, jie nepaliks jūsų tuščių ir be vaisių mūsų Viespaties, Jėzaus Kristaus, pažinime. ⁹ Nes kuriame jų nėra, tasai yra aklas ir ranka čiupinėjās, užmiršęs apkuopimą nuo savo senų nusidėjimų. ¹⁰ To dėlei broliai labiausiai stengkitės, kad per gerus darbus padarytumėt tikrą savo pavadinimą ir išrinkimą; nes tai darydami jūs niekuomet nenusidėsite. ¹¹ Nes taip bus jums gausiai

rujų darosi mystišku ir viršprigimtiniu būdu dalininkais dieviškos esybės, taip kad tampa Dievo įsuniais. Plg. Jo. 1, 12. 13; 3, 3... Rym. 8, 4... ir k. — *Vengdami...* Gr. t.: išvengti. Kad tapus dieviškos prigimties dalininku, reikia pirma apsiuopti nuo visokio eisutepimo. — *Geidulio pagedimā*: pagedimā, kurs yra piktuose pageidimuose. — (5) *Todėl jūs...* Kadangi Dievas visa dėl jūsų padarė, todėl veikite ir jūs patis ir dorybių įgijime sandarbininkaukite su Dievo malone. — *Tikėjime...* Apaštalas tikėjimu pradeda išskaitymą svarbiausių dorybių, kurias krikščionys privalo įgyti ir savo gyvenime parodyti. Šv. Petras žiuri į jas kaipo gimstančias kita iš kitos, ir kita kitą papildančias. — *Dorybė*: dorinį gerumą manyme ir pasielgime, priešingą pagedimui. — *Žinojimā*: mokėjimą gerai pažinti Dievo valią, atskirti, kas darytina, nuo to, kas apieistina, kad visame būtu paslovinatas Dievas. — (6) *Susilaikymā*, — dorybė, apsieiškiančią suvaldymu savęs ir savo geidulių. — *Kantrumą*, *ὑπομονή*, išsvermę gerume, neveizdint į kliūtis. — (7) *Brolių mylėjimą*: tą meilę, kuria krikščionys myli kiti kitus. — *Meilę*, — kuria mylime Dievą; ta meile apsieiškia dvasiškojo gyvenimo tobulumas. — (8) *Nes jei tie dalykai*: išvardintosios

dorybės. Turintieji dorybes pasieks pilną Jėzaus Kristaus pažinimą. — *Tuščių*. Gr. t.: neveiklių. Dorybės padarys juos veikliais tarnavime Dievui ir atneš per juos daug vaisių. — *Pažinime*. Gr. t.: *ἐπίγνωσις*, į pažinimą. Pažanga dorybėse ves į tobulą pažinimą J. Kristaus. — (9) *Nes...* Minėtųjų dorybių neturėjimas sujungtas su didžiais nesmagumais. — *Aklas* — dvasiškai, nes neturi pažinimo J. Kr. — *Ranka čiupinėjās* Gr. t.: *ἄσπετος*, netoli matantis. Žmogus be dorybių mato tik žemiškus dalykus ir labai menkai dangiškuosius. Vulgata išreiškė aklumo pasekmę, nes aklas rankomis čiupinėja, ieško kelio apgrąbomis. — *Užmiršęs...* Negeri krikščionis užmiršo, kad jie krikšte atgimė ir jų seni nusidėjimai buvo nuplauti. — (10) *To dėlei*: kadangi taip yra su dorybėmis. — *Per gerus darbus*: per išvardintųjų dorybių pildymą. Tie žodžiai bereikalo apieisti kairiuose gr. kodeksuose. — *Pavadinimą ir išrinkimą* — į krikščionišką tikėjimą. Išrinkimas Dievo padarytas yra nuo amžių; tikras gi pavadinimas įvyksta kiekvienam savame laike. — *Tai*: gerus darbus. — *Nenusidėsite*. Anot gr. t., nesoklupsite. Geri krikščionys, nesutikę ant savo kelio žymių kliūčių, pasieks išganymo tikslą, dangaus karalystę: (11) *Nes taip...*

bitis aliquando. ¹¹ Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, et Salvatoris Jesu Christi.

¹² Propter quod incipiam vos semper commonere de his: et quidem scientes et confirmatos vos in præsentī veritate. ¹³ Justum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione: ¹⁴ certos quod velox est depositio tabernaculi mei secundum quod et Dominus noster Jesus Christus significavit mihi. ¹⁵ Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.

¹⁶ Non enim doctas fabulas secuti notam facimus vobis Do-

suteiktas įėjimas į amžiną mūsų Viešpaties ir Išganytojo, Jėzaus Kristaus, karalystę.

¹² To dėlei aš rupinsiuos priminti visuomet tuos dalykus jums nors ir žinantiems ir patvirtintiems dabartinėje tiesoje. ¹³ O man regisi teisinga, kad aš, kolei esu šioje sėtroje, žadinčiau jus tai primindamas, ¹⁴ kadangi esu įsitikinęs, jog veikiai turėsiu palikti savo šėtrą anot to, ką man ir mūsų Viešpats, Jėzus Kristus, apreiškė. ¹⁵ O rupinsiuos, kad jūs ir po mano mirties dažnai galėtumėt atsiminti tuos dalykus.

¹⁶ Nes ne gudriai pramanytas pasakas sekdamį apskelbėme jums

(12) *To dėlei*: kadangi negalima įeiti į dangų be išpildymo augšč. minėtų sąlygų.—*Nors ir žinantiems...* Gražus pagyrimas skaitytojų tikėjimo.—*Dabartinėje tiesoje*: Kristaus apreikštame moksle jums per apaštalus apsakytame.—(13) *O man regisi...* Apaštalas, kolei bus gyvas, skaito savo priederme priminti skaitytojams jų pareigas.—*Esu šioje sėtroje*: mariame kune. Plg. 2 Kor. 5, 1.—(14) *Kadangi esu įsitikinęs*. Apaštalas tikrai žino, kad jis veikiai mirs; tame jis mato dar vieną priežastį, kodėl jis turi priminti tikintiems jų svarbiausias pareigas.—*Palikti savo šėtrą*. Anot gr. t., nusiviklti savo šėtrą, kaip kokį drabužį.—*Anot to, ką man...* Apie savo veikiai įvyksiančią mirtį šv. Petras žinojo iš ypatingo Jėzaus Kristaus apreikimo. Gali būti, kad čionai daroma aliuza ne į Išganytojo apreikimą, užrašytą pas šv. Joną Evang. 21, 18, nes ten nurodytas tik mirties budas, bet miuimas kitas atkiras apreikimas, kitur šv. Knygose neužrašytas. Kaikurie autoriai Apaštalo žodžiuose mato aliuziją į užsilikusį padavime jo susitikimą su Kristumi už Rymo vartų, kada paklaustus Išganytojas: Kur eini Viešpatė? atsakęs: Einu, kad antrą sykį bučiau prikaltas prie kryžiaus, ir taip pamokęs savo vietininką sugrįžti miestan, kur turėjo veikiai būti nukankintas (plg. Hege-

sip. De excid. Jeros. 3, 2. Orig. in Jo. 20. Ambr. Sermo c. Auxent.).—(15) *O rupinsiuos...* Kaip šv. Petras manė įvykdyti savo čionai miuimą rupestį, tikrai nežinoma. Vieni spėja, kad šita gromata turėjo būti krikščionims nuolatinu priminimu; kiti gi, kad Apaštalas turėjo mintyje šv. Morkaus parašytą Evangeliją, kuri gali teisingai vadintis Petro Evangelija; kiti vėl, kad Apaštalas manė paskirti skaitytojams tinkamiausius mokytojus, arba gal dar kitas gromatas parašyti, arba užtarti juos danguje. Gali būti, kad šita gromatos vieta davė progą atsiradimui daugybės apokryfų, išleistų šv. Petro vardu.

16—21. Pažangos dorybėje reikalingumas pasirodo ypač iš to, kad mūsų tikėjimas į antrąjį Kristaus atėjimą remiasi ant tvirčiausio pamato, nes apie evangelijinių tiesų tikrumą liudija apaštalai, kurie matė Kristaus persimainymą ant kalno, todėl turi tikras žinias apie jo galybę ir atėjimą (16—18): prie to gi liudijimo prisideda S. Įst. šv. Dvasios įkvėptos pranašystės (19—21).

(16) *Nes ne gudriai...* Regimai kaikurie netikri mokytojai įkalbinėjo, buk apsakojamieji Evangelijoje dalykai esą pramanyti, kaip dabar sako mūsų racionalistai. Todėl šv. Petras, pradėdamas kalbėti apie Jėzų Kristų, griežtai atstumia

mini nostri Jesu Christi virtutem, et presentiam: sed speculatores facti illius magnitudinis. ¹⁷ Accipiens enim a Deo Patre honorem, et gloriam, voce de lapsum ad eum hujuscemodi a magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. ¹⁸ Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto. ¹⁹ Et habemus firmiorem propheticum sermonem: cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco donec dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris: ²⁰ hoc primum intelligentes quod omnis prophetia Scripturæ propria interpre-

tokią nuomonę ir sako, kad nei jis, nei jo draugai nebuvo įvesti paklydiman ir neėjo pasakui pasakas.—*Apskelbėme...* Tas žodis dar nereiškia čionai, kad pats Petras ypatingai apsakovo Evangeliją savo skaičiuojams. Jis tik nurodo, kad jiems paduotasis krikščioniškas mokslas paeina nuo apaštalių betarpiniai arba tarpiniai.—*Atėjimą:* antrąjį į teismą.—*Bet tapę.* Petras nurodo tikrąjį savo ir kitų apaštalių žinių šaltinį: jie patys matė savo akimis apsakojimus dalykus.—*Didenybės,*—kuri apsiereiškė persimainyme ant kalno ir buvo priparodymu jo dieviškos galybės, o taipogi laido jo antrojo atėjimo tikrybės.—(17) *Nes jis...* Trumpai apsakytas Kristaus persimainymas ant kalno. Plg. Mt. 17, 1... Mk. 9, 1... Lk. 9, 28. Vulgatos sakinyz neužbaigtas, bet visai aiškus.—*Slovę ir garbę.* Tais dviem synonimais išreikštas pats persimainymas.—*Nuo prakilniausios garbės.* Abstraktiškasis išsireiškimas vietoje konkretiško: nuo prakilniausio ir garbingo Dievo Tėvo.—*Jo klausykite.* Tų žodžių nėra gr. tekste. Jie regimai perkelti į čia iš Evangelijos.—(18) *Ant šventojo kalno:* pašventinto Kristaus persimainymu ir dieviškuoju apsiereiškimu.—(19) *Ir tuo tikresnis...* Palyginimas daromas ne tarp girdėtųjų ant kalno Dievo žodžių ir pranasų žodžių, bet tie paskutiniai palyginami yra patys su savim įvairiais laikais. Pranasų žodis,

musų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, atėjimą, bet tapę jo didenybės regėtojai. ¹⁷ Nes jis ėmė iš Dievo Tėvo šlovę ir garbę, kada nuo prakilniausios garbės atėjo prie jo toksai balsas: Tasai yra mano numylėtasis Sunus, kurinomi pasimėgau, jo klausykite. ¹⁸ Ir mes girdėjome tą balsą, atneštą iš dangaus, kada su juomi buvome ant šventojo kalno. ¹⁹ Ir tuo tikresnis yra dabar mums pranasų žodis, ir jįs gerai darote į jį veizdėdami kaip į žiburių, šviečiantį tamsoje vietoje, iki išaus diena, ir aušros žvaigždė užtekės į jūsų širdyse; ²⁰ tai visupirma išmanydami, kad nei viena Rašto pranasystė nesidaro savu išguldymu.

pasidarė krikščionims, imant dalyką subjektiviškai, tikresnis, kadangi jis patvirtintas yra išsipildymu.—*Pranasų žodis:* visos pranasystės apie Mesiją, paimitos draug.—*Kaip į žiburių...* Plg. Ps. 118, 105. S. Įstatymo pranasystės yra ištikrųjų skaisčių žiburiai, kurie nesiliauna mums švieto, kaip kitados švietė žydams.—*Tamsoje vietoje:* šiame pasaulyje, kuriame taip daug yra dvasiškų tamsybių.—*Iki išaus...* Kolei antrame Kristaus atėjime neįeiste į tobulą šlovingo gyvenimo šviesą danguje, kame pats Kristus betarpiniai apšvies jūsų širdis.—(20) *Tai visupirma...* Gera daro kas skaito ir tyrinėja šv. Rašto žodį; bet kad jis butu tikra šviesa krikščionims, reikia atsiminti, jog jo ne valia aiškinti kiekvienam pagal savo išmanymą, nes tame dalyke pigiai galima suklysti. Dievas yra šv. Rašto autorius, todėl jis vienas tegali nurodyti jo tikrąją prasmę. Tai buvo suprasa Bažnyčios pradžioje, su tuo ir mes turime sutikti neabejodami; ir dabar reikalinga, kad šv. Knygos butu mums išaiškintos. Kaikurias jų vietas išaiškino pats Jėzus Kristus, kitas jo apaštalai; visą gi šv. Raštą aiškinti neklaidingai yra tai Bažnyčios teisė. Todėl ir Trid. susir. nutarė: Neivienas, pasitikėdamas savo išmintimi, teneįdrįsta tikėjimo ir doros dalykuose aiškinti šv. Raštą, primetant jam savąją prasmę, priešingą tai, kurios laikėsi ir laiko-

tatione non fit. ²¹ Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

²¹ Nes ne žmonių valia mums atnešta yra kada nors pranašystė; bet šventosios Dvasios įkvėpti kalbėjo šventi Dievo žmonės.

II. 1. Netikusių klaidų platintojų pasielgimas.

Caput II. ¹ Fuerunt vero et pseudoprophetae in populo, sicut et in vobis erunt magistri mendaces, qui introducunt sectas perditionis, et eum, qui emit eos, Dominum negant: superducentes sibi celerem perditionem. ² Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur: ³ et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur: quibus iudicium jam olim non cessat: et perditio eorum non

2. Perskyrimas. ¹ Bet buvo tautoje ir netikrų pranašų, kaip ir tarp jūsų bus mokytojai melagiai, kurie įves pragaistingus atsiskyrimus, ir kurie užsigina juos atpirkusiojo Viešpaties, užtraukdami ant savęs staigų prazūvimą. ² Ir daugelis seks jų ištvirkimą, ir tiesos keliui bus dėl anų piktžodžiuojama; ³ ir iš godumo jie pramanytais žodžiais pelnysis iš jūsų; bet jau seniai jiems grumoją pasmerkimas, ir

si šv. Motina Bažnyčia—(21) *Nes ne žmonių...* Aiškinti šv. Raštą apskritai ir ypač pranašystes vien savo išmanymu žmogus negali dėlto, kad tikruoju šv. Rašto autoriumi yra ne žmonės, bet pats Dievas. Dievo gi veikalas gali būti išaiškintas tikrai jo paties, arba per jo išrinktuosius organus.—*Kada nors, todėl, kitados, senais laikais.*—*Įkvėpti:* φερόμενοι, nešami, vedami, stumiami (kaip laivas vėju).

Antroje gramatos dalyje, duodamas skaitytojams perspėjimą prieš klaidų platintojus, šv. Petras visų pirma aprašo netikusį visų klaidžiamokslų pasielgimą.

2, 1—11. Trumpai paminėjęs S. J. netikrus pranašus, Apaštalas sako, kad ir N. Ist. bus ir jau yra netikri mokytojai, bet jie visi bus teisingai nubausti, kaip nubausti buvo nusidėję aniolai, visa žmonių giminė tvane ir Sodomos bei Gomoros miestai; tų netikrų mokytojų reikia sergėti krikščionims, kad ir jie neužtrauktų ant savęs kietų bausmių.

(1) *Bet buvo...* Paminėjimas šventų Izraelio pranašų duoda Apaštalui progą kalbėti apie netikruosius, kurie šventvaigiškai savinasi pranašų vardą. Plg. Jud., 4.—*Tautoje:* Dievo išrinktoje žydų tautoje. — *Tarp jūsų:* krikščionių tarpe. — *Bus.* Apaštalas žinojo, kad netikri mokytojai jau yra, todėl jis toliau ir kalba

apie juos, kaip jau esančius; bet jie turėjo tik paskiaus apsireikšti gromatos skaitytojams visame savo piktume. — *Atsiskyrimas:* αἵρεσις. Tas žodis iš pradžios vartojamas buvo skirtingai nuomonei pavadinti; paskiaus jis pasidarė paklydimų vardu, kadangi kiekvienas tikras atsiskyrimas nuo krikščioniškosios tiesos yra paklydimas. — *Užsigina*—savo piktų gyvenimu, o gal ir žodžiais nepripažindami jo dievytės. — *Atpirkusiojo*—savo brangiausiu krauju, todėl tikro jų savininko; užtat jų kaltybė daug didesnė. — *Užsi-traukdami...* Toks bus bausis paklydėlių likimas. — (2) *Ir daugelis*—krikščionių. — *Ištvirkimą:* paleistuvinę gyvenimą. — *Ir tiesos keliui:* vienatinei Kristaus religijai. — *Dėl jų:* dėl daugelio, kurie duosis suvedžioti. — *Piktžodžiuojama:* pagonės piktžodžiuos ir niekins Kristaus religiją, lyg-kad ji pagirtu ištvirkimą. — (3) *Ir iš godumo.* Didžiausiu atstiniu piktame netikrų mokytojų pasielgime yra jų didis godumas. — *Jie pramanytais...* Kaip nevienas godus pirklys, įsiekdamas didesnio pelno, juo menkesnes turi prekes, juo labiau jas giria, taip ir netikri mokytojai, trokšdami daugiaus pasipelnuoti iš savo pasekėjų, nesigailės melagingų žodžių, kad primetus savo mokslą klausytojams. — *Bet jau seniai...* Suvedžiotajai jau išanksto pasmerkti yra draug su kitais

dormitat. ⁴ Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari. ⁵ Et originali mundo non pepercit, sed octavum Noe justitiæ præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens. ⁶ Et civitates Sodomorum, et Gomorrhæorum in cinerem redigens, eversione damnavit: exemplum eorum, qui impie acturi sunt, ponens: ⁷ et justum Lot oppressum a nefandorum injuria, ac luxuriosa conversatione eripuit: ⁸ aspectu enim, et auditu justus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant. ⁹ Novit Domi-

jų pražuvimas nesnaudžia. ⁴ Nes jei Dievas nepasigailėjo nusidėjusių aniolų, bet nutrauktus į gelmę padavė pragaros grandinėms kankinimui. kad būtų užlaikyti teismui; ⁵ ir jei nepasigailėjo senojo pasaulio, bet tik Noę, teisybės skelbėją, patį asumą užlaikė, užvesdamas tvaną ant bedievių pasaulio; ⁶ ir jei pelenais paversdamas Sodomos bei Gomoros miestus nubandė išgriovimu, kad jie būtų pavyzdžiais tiems, kurie elgsis bedieviškai, ⁷ o išgelbėjo teisųjį Lotą, didžiai vargintą nelabųjų žmonių neteisybe ir darkiu pasielgimu, ⁸ nes regėdamas ir girdėdamas jis pasiliko teismus, nors gyveno pas tuos, kurie diena į die-

didžiais kaltininkais: pasmerkimas nesiliauja prie jų artinėsis ir paskirtam laikui atėjus bus pilnai įvykdytas.—(4) *Nes jei...* Kad netikri mokytojai ištiesų susilauks bausmės, Apaštalas parodė baisesius pavyzdžius, paimtais iš S. J. Pripa rodymas išreikštas vienu ilgu sakiniu. Nors gramatiškos taisyklės jame ne griežtai užlaikytos, bet 4—8. eil. galima imti kaip eakinio protazis, o jo apodozų padaryti iš 9—10. eil. Apaštalo mintis, trumpai sakant, yra toki: Jei Dievas nepasigailėjo didžių nusidėjėlių S. Įstatyme (4—8), tai jis mokės taip pat nubausti ir netikrus mokytojus N. Įstatyme.—*Nutrauktus į gelmę.* Išsireikšimas paimtas iš mytologiškos graikų kalbos. Gelmė (κάραπος) graikai vadino vietą po žemėmis, paskirtą didžiųjų praskaltėlių kankinimui, lygią krikščionių pragarai.—*Pragarą.* Gr. t.: tamsybių.—*Grandinėms,* kuriomis surišti ir pririšti buvo kankinamieji tamsybėse. Plg. Jud., 6.—*Kankinimui.* To žodžio nėra gr. tekste. Piktai aniolai pasmerkti amžinai nuo pat praskaltimo valandos; dar iškilmingiaus bus apgarsintas jų pasmerkimas paskutiniame teisme.—Koks buvo aniolų praskaltimas? Ne visų šv. tėvų ir teologų vienaip į tą klausimą atsakoma. Tikriausi ir daugelio priimta yra nuomonė tų (Orig. Atan. Aug. Tom.), kurie sako, kad aniolai nusidėję Dievui begaline savo puikybe.—(5)

Ir jei... Antras nubaudimo pavyzdys.—*Teisybės skelbėją.* Noė žodžiais ir darbais šaukė žmones prie atgailos, pranešdamas apie prisiartinančią bausmę (plg. Zyd. 11, 7). Apie tai liudija nors neaiškiai jau Pradžios knyga (7, 1...), ypač gi žydų padavimas.—Apaštalas nesako stačiai, kad visų žuvusiųjų tvano vandenyse dušios būtų amžinai pasmerktos, kaip praskaltusieji aniolai (plg. 1 Petr. 3, 19, 20); vienok jų bausmė tikrai įvaizdina netikrųjų mokytojų bausmę.—(6) *Ir jei...* Trečias bausmės pavyzdys. Plg. Jud., 7. Sodomos ir Gomoros nubaudimas tikrai yra padaręs didžiausį įspūdį ir kaip toksai dažnai minimas S. ir N. J. Plg. Neem. 2, 9. Ps. 106, 34. Iz. 1, 9 ir k. Mt. 10, 5. Rym. 9, 29 ir k.—(7) *O išgelbėjo...* Plg. Išm. 10, 6. *Nelabųjų.* Gr. t.: be įstatų. Anie pikti žmonės tapo paskandinti dėlto, kad ne tik nesilaikė Dievo įstatymo, bet drąsiai laužė ir prigimties įstatus.—*Neteisybe.* To ž. nėra gr. tekste.—(8) *Nes...* Ta eil. reikia imti kaip parentėzis, paaiškinanti, kame apsirėikė Loto teisingumas, ir koki buvo jo išgelbėjimo priežastis. Jis nenusidėjo nei pažvelgimu, nei klausymu, nors turėjo matyti bjaurius darbus ir girdėti bjaurias šnekas.—Gr. t. nėra žodžio: *pasiliko*, ir žodis: (jie) *kankino*, padėtas yra vienskaitlyje: jis kankino; todėl jis reiktu išversti: Nes teisus regėjo ir girdėjo, gyvendamas jų tarpe, jis diena

nus pios de tentatione eripere: iniquos vero in diem iudicii reservare cruciandos: ¹⁰ magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiae ambulat, dominationemque continent, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes: ¹¹ ubi Angeli fortitudine, et virtute cum sint majores, non portant adversum se execrabile iudicium.

¹² Hi vero velut irrationabilia pecora, naturaliter in captivum, et in perniciem in his quae ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt, ¹³ percipientes mercedem injustitiae, voluptatem existimantes diei delicias: coinquinationes, et maculae deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum,

na kankino teisia dušią neteisinais darbais, ⁹ tai dėlto, kad Viešpats moka išliuosuoti dievotus iš ištyrimo, o neteisius užlaikyti lig teismo dienai kankinimams; ¹⁰ labiausiai gi tuos, kurie eina paskui kuną darkiame pageidime ir paniekina vyriausybę; drąsus, sau įtikantįs jie nesibijo įvesti atsiskyrimus piktžodžiuodami; ¹¹ tuotarpu kad aniolai, nors didesni tvirtumu ir galybė, neišduoda kiti prieš kitus prakeikiančio pasmerkimo.

¹² Bet šitie, kaip neprotingi galvijai, iš prigimimo paskirtieji sugavimui ir nugalabijimui, piktžodžiuodami tam, ko nežino, prąžus per savo pagedimą, ¹³ ir taip jie atsiima savo neteisybės užmokesnį. Jie randa sau pamėgimą dienos gėriuose; jie yra purvai ir susitepimas; jie nardosi gėriuose, lėbaudami savo poki-

į dieną kankino savo teisia dušią anų neteisinais darbais. Taigi, trumpai sakant, gr. t. prasmė yra toki: Lotui reikėjo regėti ir girdėti daug dalykų, kurie skaudžiai vargino jo šventą dušią.—(9) *Tai dėlto...* Apaštalas apibendrina, ką jis augščiaus pasakė apie stebuklingą išgelbėjimą Noės ir Loto ir apie nusidėjėlių nubaudimą: Dievas visuomet padeda teisiesiems jų varguose ir kentėjimuose, nubaudžia gi nusidėjėlius. Iš to nubaudimo daromi yra sekantieji išvedimai.—*Užlaikyti...* Nusidėjėliai ir pirm paskutiniojo teismo jau yra kankinami (veiz. augšč. 4. e.), bet tame teisme pasmerkimas ir bausmė bus iškilmingai apgarsinti.—(10) *O labiausiai...* Plg. Jud., 8. 9. Apaštalas, nurodęs nelaimingą likimą nusidėjėlių apskritai, grįžta prie augščiaus paminėtųjų netikrų mokytojų ir kalba apie jų nubaudimą.—*Eina paskui kuną.* Ebraizmas: pildo piktus kuno gėdulus.—*Vyriausybė:* viršiausia Viešpaties, Jėzaus Kristaus, valdžia.—*Nesibijo įvesti...* Vulgatos tekste išreikšta ta pati mintis, kaip ir 1. eil. Gr. t. turi kitokią prasmę: Jie nesibijo piktžodžiuoti šlovėms (ծոյաթ). Šlovėms rasi čionai pavadintos šlovingos ypatos, anot sek.

eil. ir Jud., 8. 9, aniolai; bet ar geri, ar nupuolusieji (turėjusieji šlovę), nevisai aišku.—(11) *Tuotarpu kad...* Plg. Jud., 6. Geri aniolai, kurie turi daug didesnę galybę už netikrus mokytojus, Dievo sosto akyvaizdoje, neišreiškia pasmerkimo piktieams aniolams; o mokytojai melagiai nesibijo piktžodžiuoti dvasioms. Kaip vienok tas piktžodžiavimas buvo apsireiškęs, galima šį tą spėti, bet negalima nieko tikra pasakyti.—*Kiti prieš kitus.* Gr. t: prieš jas, t. y. šlovės.

¹²—²². Aprašydamas netikrų mokytojų gyvenimą šv. Petras nurodo didžiausias jų ydas ir begalinę veidmainystę, kuri apsireiškia tikrų krikščionių apgaudinėjimu ir suvedžiojimu.

(12) *Bet šitie...* Plg. Jud., 10.—*Iš prigimimo...* Anot gr. t.: sekantįs tikta prigimtį ir gimusieji sugavimui... Netikri mokytojai gyvena vien gyvulišku, o ne proto gyvenimu, dar gi mažiaus viršprigimtinii. Todėl jie visai lygūs gyvuliams, neturintiems proto.—*Tam ko nežino:* šlovėms, aniolams, kuriems jie piktžodžiavo.—*Prąžus...* Jie akiai, kaip gyvuliai, eina prapultin.—(13) *Ir taip...* Amžina prapultis netikrųjų mokytojų užmokesnis.—*Jie*

¹⁴ oculos habentes plenos adulterii, et incessabilis delicti. Pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii: ¹⁵ dereliquentes rectam viam erraverunt, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit: ¹⁶ correptionem vero habuit suae vesaniae: subjugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophetam insipientiam. ¹⁷ Hi sunt fontes sine aqua, et nebulae turbinibus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reservatur. ¹⁸ Superba enim vanitatis loquentes, pelliciant in desideriis carnis luxuriae eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur: ¹⁹ libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis: a quo enim quis superatus est, hujus et servus est. ²⁰ Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione

liuose sujumis. ¹⁴ Jų akis pilnos svetmoteriavimo ir nesiliaujančio nusidėjimo; jie suvedžioja svyruojančias dūšias; jų širdis išlavinta godumu; jie prakeikimo vaikai. ¹⁵ Palikę teisųjį kelią, jie paklydo, eidami keliu Balaamo. Bosoro sunaus, kurs mylėjo neteisybės užmokesnį, ¹⁶ bet buvo nubautas už savo beprotystę; pajungiamas nebylys gyvulis žmogaus balsu prakalbėdamas sulaikė pranašo neišmintį. ¹⁷ Jie yra šaltiniai be vandens ir debesys vėjų nešiojami; suotemos tamsybė jiems yra užlaikyta. ¹⁸ Nes jie, kalbėdami puikius dalykus pilnus tuštybės, privilioja per kuno pageidimus ir ištvirtimą tuos, kurie truputį buvo atsitraukę nuo žmonių gyvenančių paklydime. ¹⁹ Jie žada jiems laisvę, patis budami paklydimo vergai; nes keno kas pergalėtas, to ir vergas jis yra. ²⁰ Nes jei

randa... Didžiausią gyvenimo laimę jie mato neilgam patenkanciuose žemiškuose gėriuose.—*Jie purvai...* Σπιλοι καὶ μῶμα, purvai ir begėdystė, t. y. žmonės susitepę visokiomis nedorybėmis. Plg. Jud., 10.—*Savo pokiliuose.* Anot gr. t., savo apgavimuose, t. y. jie lėbuoja iš to, ką gavo jms savo mokslu apgaudinėdami. Kituose gr. kod. yra: agapose arba meilės pokiliuose. Tai butu aliuizija į krikščionių meilės pokilins, daromus religijiniuose susirinkimuose, su kuriais sujungtas buvo šventų Paslapčių pildymas. Tokį prikaišiojimą darė jau šv. Povilas Korintiečiams (1 Kor. 11, 11...)—*Su jumis.* Apaštalo papeikimas paliečia ir tuos krikščionis, kurie leidėsi suvedžioti.—(14) *Jų akis...* Plg. Mt. 5, 28.—*Jų širdis...* Tie žmonės apsiprato su godumu, dažnai jį parodydami.—*Prakeikimo.* Ebraizmas: prakeikti arba prakeikimui paskirti.—(15) *Tiesųjį kelią:* evangelijinės tiesos ir doros kelią.—*Balaamo, Bosoro sunaus.* Veiz. 4 Moz. 22—24. Plg. Jud., 11. Balaamas buvo sunus Beoro (ebr. *B'or*). Iš to vardo per paklydimą padaryta Βοζόρ. Vulgata tą žodį priėmė už miesto vardą.—

Mylėjo... Nes už užmokesnį, kurį jam žadėjo Moabitų karaliaus Balakas, pasiryžęs buvo neteisingai prakeikti Izraelitais.—(16) *Pajungiamas... gyvulis:* βοτάνιον. Taip vadinasi pas LXX ir Mt. 21, 5 asilas.—*Prakalbėdamas...* Veiz. 4 Moz. 22, 22, 23.—(17) *Jie yra šaltiniai...* Plg. Jer. 2, 13. Pat. 10, 11. Labai tinkamas palyginimas, nes klaidų platintojai neturi tikro mokslo, todėl ir lygūs šaltiniams be vandens.—*Debesis...* Plg., Jud., 12.—*Suotemos tamsybė:* didžiausi, nepermatoma tamsybė pragare.—(18) *Nes jie...* Plg. Jud. 16. Netikri mokytojai vedė žmones į paklydimą savo kalbomis, pilnomis puikybės, bet tuščiomis, o taipogi ištvirtusiu gyvenimu.—*Kurie truputį...* Suvedžiojami buvo ypač tie, kurie nelabai šalinis nuo klaidžiamokslų, arba neseniai buvo atsivertę iš pagonytės.—(19) *Jie žada...* Jie vilioja pažadėjimu laisvės, bet apgaudinėja, nes patis jos neturi; pasidavę kuniškiems geiduliams, jie yra nusidėjimo ir šetono vergai; tik tokiais jie gali padaryti ir savo pasekėjus.—*Nes keno...* Apskrita taisyklė. Plg. Jo. 8, 34. Rym. 6, 16; 8, 21.—(20) *Nes jei...* Apaštalas pri-

Domini nostri, et Salvatoris Jesu Christi, his rursus implicati superantur: facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. ²¹ Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. ²² Contigitenim eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum: et, Sus lota in volutabro luti.

per pažinimą mūsų Viešpaties ir Išganytojo, Jėzaus Kristaus, atsitraukę nuo pasaulio suteptimų, į juos vėl išipainiodami, jie pergalimi esti, tampa jiems pakesnieji dalykai piktesniais už pirmuosius. ²¹ Nes geriaus jiems buvo nepažinti teisybės kelio, kaip pažinus atgal atsitraukti nuo to švento įsakymo, kurs jiems paduotas yra. ²² Nes jiems atsitiko tai, ką sako tikra patarlė: Šuo sugrįžo prie savo vėmalo, ir: Nutrinkta kiaulė vėl voliojasi dumblyuose.

2. Suvedžiotųjų mokslo klaidingumas.

Caput III. ¹ Hanc ecce vobis, carissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem: ² ut memores sitis eorum, quæ prædixi verborum a sanctis Prophetis, et Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini et Salvatoris. ³ Hoc primum scientes, quod venient in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupis-

3. Perskyrimas. ¹ Štai aš rašau jums, mylimiausieji antrą gromatą: abiejuose stengiuos sužadinti perspėjimais jūsų gerus jausmus, ² kad atsimintumėt mano augščiaus pasakytus iš šventųjų Pranašų žodžius, ir jūsų apaštalių paduotuosius Viešpaties ir Išganytojo įsakymus. ³ Tai visupirma žinokite, kad paskučiausiose dienose ateis išjuokėjai su apgavimu, kurie elgiasi

parodo, kad suvedžiotųjų mokytiniai tikrai darosi sugedimo vergais. — *Tampa jiems...* Plg. Mt. 12, 45. Lk. 10, 26. Žyd. 6, 4 - 6; 10, 26.—(21) *Nes geriaus...* Pasidcodantiems suvedžiojimui geriaus būtin būvę visai nepažinti krikščioniškosios tiesos, Kristaus religijos, kaip ją pažinus iraukties atgal; nes pagonystėje jie dar galėjo teisintis nežinojimu. — *Įsakymo:* krikščioniškos doros įstatų. — *Paduotas:* Apaštalių apskelbtas.—(22) *Šuo sugrįžo...* Plg. Pat. 26, 11. Antroji patarlė paimta ne iš šv. Rašto, bet iš žmonių kalbos. Šuo ir kiaulė Rytų kraštuose yra paveikslai dorinio susiteptimo. Plg. Mt. 7, 6.

3, 1—10. Nurodymas suvedžiotųjų mokslo klaidingumą, šv. Petras ragina skaitytojus atsiminti pranašų ir apaštalių mokslą, kuriam prieštarauja netikri mo-

kytojai: iš to, kad nuo pasaulio pradžios visa pasiliko lig dabartiniam laikui, jie išveda, kad taip pat ir toliau visa pasiliks (1 - 4); bet Teisėjas ateis tikrai ir tai netikėtai; o kaip seniaus žmonės prazuvo tvano vandenyse, taip dabartinis pasaulis pražus ugnyje (5—7), ir iei Dievas nesi-skubina įvykdi savo nutarimo, tai tik dėlto, kad nori duoti žmonėms laiką atgailai.

(1) *Perspėjimais...* Anot gr. t.: primindamas. — (2) *Kad atsimintumėt...* Apaštalas vėl primena tikslą, kuriuo jis rašė šią gromatą. Plg. augšč. 1, 16 - 21.— *Mano augščiaus...* Gr. t. truputį kitaip: Kad atsimintumėt šventųjų Pranašų išanksto pasakytuosius žodžius, t. y. pranašavimus.— *Įsakymus.* Gr. t.: įsakymą,— reikalaujanti, kad krikščionis gyventu šventai.—(3) *Tai visupirma...* Netikri

centias ambulantes, ⁴ dicentes: Ubi est promissio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ. ⁵ Latet enim eos hoc volentes, quod cœli erant prius, et terra, de aqua. et per aquam consistens Dei verbo: ⁶ per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periiit. ⁷ Cœli autem, qui nunc sunt, et terra eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, et perditionis impiorum hominum. ⁸ Unum vero hoc non lateat vos, carissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. ⁹ Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. ¹⁰ Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo cœli magno impetu

pagal savus pageidimus, ⁴ ir sako: Kame yra pažadėjimas, arba jo atėjimas? nes nuo to laiko, kada tėvai numirė, visa taip-pat pasilieka nuo sutvėrimo pradžios. ⁵ Nes jie tyčiomis nežino to, kad kitados buvo dangus, ir žemė iš vandens ir per vandenį pasidarė per Dievo žodį, ⁶ ir kad per tuos pačius dalykus anas tuomet buvęs pasaulis pražuvo aptvindytas vandenimi. ⁷ O dabar esantis dangus ir žemė atidėti yra tuo pačiu žodžiu ir ugniai užlaikomi į teismo ir bedievių žmonių pražuvimo dieną. ⁸ Bet vienas daiktas teneesti jums nežinomas, mylimiausieji, kad viena diena pas Viešpatį kaip tukstantis metų, ir tukstantis metų kaip viena diena. ⁹ Viešpats nevelina pažadėjimo, kaip kaikuriems regisi, bet kantriai elgiasi su mumis, nenorėdamas, kad kas nors pražutu, bet kad

mokytojai platino klaidingas nuomones apie antrąjį Kristaus atėjimą.—*Paskučiausiose dienose*: pirm pasaulio pabaigos.—*Ateis*. Plg. Jud., 18. Busiantis laikas pavartotas čionai toje pat prasmėje, kaip ir augšč. 2, 1.—*Išjuokėjai su apgavimu*. Anot. gr. t.: Išjuokėjai pilni išjuokimo. Apaštalas kalba apie klaidų platintojus, kurie išjuokia ir tyčiojasi iš švenčiausio krikščionims dalyko, jų tikėjimo.—*Kurie elgiasi...* Kurie gyvena ištvirkusiai.—*(4) Ir sako: Kame...* Gr. t.: Jo atėjimo pažadėjimas. Toki yra klaidžiamokšlių kalba. Jie užginčija pačių žadėjimų buvimą, tuo gi labiau įvykimą.—*Jė*. Išjuokėjai net neištaria Kristaus vardo.—*Nes nuo to...* Jie stengiasi priparodyti, kad Kristaus atėjimo nebus.—*Tėvai*: žydų tautos prabočiai, skaitomi taipogi krikščionių protėviais.—*Visa taip-pat...* Pasauliye nesimato jokios permainos; todėl nereikia jos laukti ir toliaus.—*(5) Nes jie...* Apaštalas pradeda išrodinėti suvedžiojotų nuomonės klaidingumą, pažy-
dėdamas, kad jų paklydimas kilo iš jų pačių noro paklysti.—*Kitados buvo...* Pri-

mena žinomą istoriją apie pasaulio atsiradimą.—*Iš vandens*: žemė, t. y. sausuma pakilo iš vandens, kuriamė ji buvo pamer-ta. Plg. Prad. 1, 9.—*Per vandenį*,—kurs, Dievui paliepiant (*per Dievo žodį*), susirinko į atskiras vietas, juras ir tt.—*(6) Per tuos pačius dalykus*: per Dievo žodį ir vandenį.—*Tuomet buvęs*: tvano laiku.—*(7) O dabar esantis*—nuo tvano laiko.—*Atidėti*. Gr. t.: Užlaikomi kaipo turtas.—*Tuo pačiu žodžiu*: Dievo žodžiu, kuriuo buvo sutverti ir tvane nubauti.—*Ugniai*. Dangus ir žemė sunaikinti bus ugnimi teismo dienoje, kuomet pražus ir visi bedieviai.—*(8) Bet vienas...* Išjuokėjai tyčiomis užmiršo tvaną, krikščionis neprivalo užmiršti vieno labai svarbaus dalyko, padedancio jiems suprasti Dievo veikimą ant žemės.—*Viena diena...* Plg. Ps. 89, 4. Teismas yra arti (plg. 1 Petr. 4, 7): jis gali įvykti ryto. Bet kas yra rytdienis pas Viešpatį? Gali tai buti metų tukstantis ir daugiaus.—*(9) Viešpats nevelina...* Viešpats neatidėlioja išpildymo savo žodžių apie pasaulio pabaigą, lyg-kad negalėtų ar nenorėtų jų išpildyti;

transient, elementa vero calore solventur, terra autem et quæ in ipsa sunt opera, exurentur.

¹¹ Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus, et pietatibus, ¹² expectantes, et properantes in adventum dei Domini, per quem cæli ardentessolventur et elementa ignis ardore tabescent? ¹³ Novos vero cælos, et novam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. ¹⁴ Propter quod carissimi hæc expectantes, satagite immaculati, et inviolati ei inveniri in pace. ¹⁵ Et Domini nostri longanimitatem, salutem arbitramini: sicut et carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, ¹⁶

visi sugrižtu į atgailą. ¹⁰ O Viešpaties diena ateis kaip vagis; tuomet dangus su didžiu tranksmu praeis, o elementai iš karščio pasileis, žemė gi ir ant jos esantieji dalykai sudegs.

¹¹ Kadangi visa tai turi pragaišti, kaip gi labai jums reikia rūpintis šventu pasielgimu ir maldingumu, ¹² laukiant ir besiskubinant į atėjimą Viešpaties dienos, per kurią dangus sudegintas pragaiši ir elementai ugnies karštume ištirps. ¹³ Bet mes sulig jo pažadėjimų laukiame naujo dangaus ir naujos žemės, kuriuose gyvena teisybė. ¹⁴ To dėlei, mieliausieji, tai laukdami stengkitės kad butumėt rasti jo akyse nesutepti ir nepeiktini ramybėje. ¹⁵ Ir mūsų Viešpaties kantrume matykite savo išganymą, kaip ir mylimiausias mūsų brolis, Povilas, pagal duotąją sau išmintį jums rašė.

tiktai jis parodo savo begalinį kantrumą ir gerumą, nes jis tikrai nori visus išganyti; ir jei kas pražus, tai bus jų pačių kaltybė.—(10) *O Viešpaties diena*: paskutinio tiesmo diena.—*Kaip vagis*. Veiz. Mt. 24, 43.—*Tuomet dangus...* Dabartinis pasaulis, susilaukęs teismo, pražus, bet tiktai tam, kad pavirstu gražesniu.—*Elementai*. Anot daugumos aiškintojų, dangaus žiburiai, žvaigždės ir tt.—*Pasileis*: nebus visai sunaikinti, bet tarsi apkuopti ugnyje, kad paskui iš jų būtų padaryti naujas dangus ir nauja žemė. Veiz. zem. 13. e.

11—18. Darydamas praktišką išvedimą iš teismo tikrumo, Apaštalias užbaigia gromatą paraginimais, kad skaitytojai gyventu šventai, naudotusi duotuoju sau laiku išganymui laimėti sulig šv. Pavilo gromatų, kurias piktai išnaudoja netikri mokytojai, ir galop kad nesisiduotu įtraukti į paklydimus.

(11) *Kadangi visa tai*: dabartinis pasaulis. Kadangi teismas tikrai įvyks, todėl reikia prie jo prisirengti šventu gyvenimu. Vulgatos daugskaitliai: conversationibus et pietatibus, nurodo įvairius

švento gyvenimo apsirėiškimus.—(12) *Besiskubinant*. Anot gr. t., paskubinant. Krikščionis gali paskubinti arba priartinti Viešpaties dieną ar tai karštomis maldomis, arba savo šventu gyvenimu, nes tokiuo būdu išrinktųjų skaitlius, kurį Dievas savo amžinu nutarimu yra paskyręs, veikiaus bus pilnas.—*Per kurią dieną*. Gr. t.: dėlei kurios, t. y. dėlei Viešpaties atėjimo dienos.—(13) *Bet mes...* Plg. Iz. 65, 17; 66, 22.—*Kuriuose gyvena...* Dabartiniame pasaulyje gyvena neteisybė; ir šėtonas jame turi valdžią; bet jo karalystė bus visai išnaikinta, kada didi neprietelė, mirtis, bus paversta Kristumi. Plg. Rym. 8, 21. 1 Kor. 15, 24...—(14) *To dėlei...* Naujas paraginimas gyventi šventai.—*Tai laukdami*: tų dalykų, apie kuriuos kalbėta 12. ir 13. eil.—*Jo akyse*: Viešpaties.—*Ramybėje*—su Viešpačiu ir jo malonėje.—(15) *Ir mūsų Viešpaties...* Viešpats nesiskubina įvykdyti žadėtąjį teismą; tame apsirėiškia jo mielaširdystė, kurios tikslas yra mūsų išganymas. Veiz. augšč. 9. eil.—*Kaip ir mylimiausias...* Šv. Petras patvirtina savo pagraudenimą šv. Pavilo liudijimu.

sicut et in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ inducti, et instabiles depravant, sicut et ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem. ¹⁷ Vos igitur fratres præscientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate: ¹⁸ crescite vero in gratia, et in cognitione Domini nostri, et Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria et nunc, et in diem æternitatis. Amen.

¹⁶ kaip ir visose gromatose, kamė jis apie tai kalba. Tose gromatose yra dalykų, kuriuos vargu suprasti; jas neišmanantys ir svyruojantys iškreipia, kaip ir kitus Raštus, savo pačių pražuvimui. ¹⁷ Taigi jūs, broliai, išanksto žinodami sergėkitės, kad neišmanančiųjų paklydimu patraukti neiškristumėt iš savo tvirtumo. ¹⁸ Bet tarpkite malonėje ir pažinime mūsų Viešpaties ir Išganytojo, Jėzaus Kristaus. Jam garbė teesie ir dabar ir iki amžinasties dienos. Amen.

Prie tos progos išreiškia savo meilę ir pagarbą pagonių Apaštalui, vadindamas jį mylimiausiu broliu apaštališkuose darbuose ir apdovanotu ypatinga išmintimi. — *Jums rašė.* Iš tų žodžių reikia išvesti, kad šv. Povilas buvo rašęs tiems patiems Azijos krikščionims, kuriems rašo šv. Petras. Jis čionai rasi turi mintyje Povilo gromatą į Efeziečius arba Kolosiečius, kadangi jos paskirtos Mažosios Azijos tikintiems ir turi savyje paraginimus taisyties per šv. gyvenimą į paskutinį teismą. Plg. Ef. 1, 5... 3, 9... 4, 30; 5, 5. — (16) *Kaip ir visose...* Paminėjęs vieną gromatą, rašytą Azijos krikščionims, šv. Petras mini ir kitus pagonių Apaštalo raštus. Taigi, jam buvo žinoma bent dauguma šv. Povilo gromatų. — *Apie tai kalba:* apie antrąjį Kristaus atėjimą ir reikalingumą būti nesuteptais ir nepeiktinais. — *Yra dalykų, kurie...* Pagonių Apaštalo gromatose yra vietų, kurių tikrą prasmę nepigū atspėti. Kurias vienok tokias vietas turėjo mintyje šv. Petras, kada rašė šią savo patėmijimą, nėra tikrai žinoma; gal tas, kuriose kalbama apie antrąjį Kristaus atėjimą, nes jos išskryčių buvo nevienok klaidingai aiškinamos. —

Neišmanantys ir... Tie patys klaidų platinotojai, apie kuriuos kalbėta augščiau. — *Iškreipia:* primeta savo prasmę, kuri priešinga yra autoriaus prasmei. — *Kaip ir kitus Raštus.* Netikri mokytojai taip pat elgiasi ir su visu šv. Raštu, kaip su šv. Povilo gromatomis. Iš šitos vietos aiškiai pasirodo, kad šv. Petras skaito Povilo gromatas lygiomis Sen. Įstatymo knygoms, todėl įkvėptomis. — *Pražuvimui.* Toki yra pasekmė ir bausmė už piklą išnaudojimą šv. knygų. — (17) *Taigi jūs...* Gromatą visai užbaigdamas šv. Petras ragina vėl savo skaitytojus nepasiduoti klaidingam mokslui, bet nuolatos tarpti Jėzaus Kristaus pažinime. — *Išanksto žinodami:* perspėti ir pamokyti. — *Iš savo tvirtumo* — tikėjime ir dorame gyvenime. — (18) *Bet tarpkite...* Ko Apaštalas linkėjo gromatos pradžioje, prie to paties ragina ir ją užbaigdamas. Kū kart geresnis Kristaus pažinimas reikia pastatyti prieš klaidingą netikrųjų mokytojų pažinimą. — *Jam garbė...* Iškilmingas Išganytojo pašlovinimas. — *Iki amžinasties...* Amžinastis įvaizdinta kaip nuolatinė diena, be nakties, be pabaigos. Plg. Ekkli. 18, 10.





PIRMOJI GROMATA ŠVENTO JONO.

I V E D I M A S.

1. Nors veikalėlis, šv. Knygų kanone įvardintas „Pirmoji šv. Jono Apaštalo gromata“ visai neturi antrašo, vienok nėra jokios abėjonės, kad jo autorium tikrai buvo šv. Jonas Apaštalas ir Evengelistas. Nekalbant apie mažiaus ar labiaus žymias į jį aliuzijas pas šv. Klemensą Rym., šv. Barnabą ir k., tos gromatos žodžius randame aiškiai paminėtus jau veikaluose šv. Polykarpo ir Papijo, kuriuodu buvo šv. Jono mokytiniais, Atenagoro ir k.; o šv. Polykarpo mokytinis, šv. Ireniejus, cituodamas gromatos žodžius, prideda, kad ją parašęs Jonas, Viešpaties mokytinis, Evangelijos autorius; tą pat daro Muratorio kanonas, Klemensas Aleks. ir visi kiti vėlesnieji; taip kad aiškesnių ir vienodesnių tradicijos liudijimų ir buti negali.

Palyginimas tos gromatos su ketvirtąja Evangelija taip-pat aiškiausiai nurodo, kad abiejų veikalų tas pats buvo autorius. Abiejuose randasi tos pačios svarbiausios mintys, idėjos, tas pats stilius, tie patys išsireiškimo budai, tas pats žodynas; taip kad, jei ir nebutu jokių tradicijos liudijimų apie gromatos atsiradimą, be jokio svyravimo reiktu pripažinti, kad ją parašė ne kas kitas, kaip tik minėtos paskutinės Evangelijos autorius, šv. Jonas.

2. Tik viena gromatos vieta, kurioje kalbama apie tris liudytojus danguje, taip vadinama „Comma Joanneum“ (5, 7. 8), yra sukėlus daug ginčų apie savo autentiškumą. Nors kaikurie ir labai tą vietą užstoja ir net daro iš nepripažinimo jos autentiškumo didelį dalyką, tačiau nuomonė, kad „Comma Jo-

Epistola beati Joannis Apostoli prima.

Pirmoji švento Jono Apaštalo gromata.

Gromatos įžanga.

Caput I. ¹ Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ: ² et vita manifestata est, et vidimus, et testamur, et annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud

1. Perskyrimas ¹ Kas išpradžios buvo, ką girdėjome, ką savo akimis regėjome, į ką išsiūrėjome ir ko mūsų rankos prisilietė, apie gyvasties Žodį, ² nes gyvastis apreikšta yra, ir mes regėjome, ir liudijame, ir apskelbiame jums amžiną gyvastį, ku-

1, 1—4. Įžangoje Apaštalas paveda skaitytojams siunčiamą draug su gromata Evangeliją, kurioje jis kalba apie gyvasties Žodį, ir sakosi tam ją parašęs, kad tikintįs, artimiausiai suvienyti su Tėvu ir Sunumi, turētu tikrą džiaugsmą.

(1) *Kas...* Apaštalas kalbės apie Kristų, kaip amžiną gyvasties Žodį, kurs įsikunijo dėlei mūsų išganymo ir aiškiai apsidreiskė apaštalam. Jau pirmas sakinyss ypatingu budu primena ketvirtosios Evangelijos pradžia. Ir ten ir čia tas pats gyvasties Žodis, išpradžios trumpai aprašomas, o paskui kalbama apie jo istorišką apsidreiskimą. — *Išpradžios...* Nuo pasaulio pradžios, dar pirm savo įsikunjimo, gyvasties Žodis jau buvo; jis buvo nuo amžių pas Tėvą (2. e.). Gr. t. ἀπ' ἀρχῆς; pats per save nereiškia amžinasties; tik kontekstas nurodo tikrą jo prasme. — *Ką girdėjome.* Iš amžinasties Apaštalas perkelia mintį į žemišką laiką po Kristaus įkunijimo. Kalbėdamas vartoja daugskaitę, nes atsiliepia vardu visų regėjusių savo akimis išganytojų, ypač gi apaštalų, iš kurių jis vienas bebuvo gyvas. Ta daugskaitis padidina liudijimo tikrumą. Pats liudijimas, paremtas yra ant ypatiško prityrimo, kurs aprašytas laipsniavimu, pradedamu nuo girdėjimo savo ausimis. — *Ką savo...* Liudijimas, paremtas ant regėjimo, jau yra tikresnis, negu paremtasis ant girdėjimo, kadangi galima girdėti

tik kitus taip kalbant. Akių paminėjimas pilniaus išreiškia mintį. — *Išsiūre-jome:* matėme ne trumpą valandėlę, ne vieną sykį, bet ilgai, nuolat. — *Rankos prisilietė.* Prisilietimas dar labiaus sustiprina liudijimą. Apaštalas kasdien per keletą metų galėjo prisiliesti išganytojo. Gal dar čiomai yra aliuzija į apaštalo Tomo prisilietimą (veiz. Jo. 20, 27). — *Apie gyvasties Žodį.* Tas terminas nereiškia čionai paprasto žodžio, vartojamo mintims išreikšti, nes Apaštalas nekalba apie evangelijinį apsakojimą, skelbiantį tikrąjį gyvenimą ir jį žmonėms duodantį. Jis kalba, kaip nurodo visas sakinyss ir panašumas su Jo. 1, 1 apie Žodį-ypatą, amžinąjį Tėvo Sunų, pavadintą gyvasties Žodžiu dėlto, kad jis turi gyvybės pilnumą ir ją suteikia tiems, kurie jos nori iš jo imti. Plg. Jo. 1, 4. — (2) *Nes...* Ta eil. daro parentezę, kurioje Apaštalas, pametęs pagal savo paprotį pirmąją mintį, paaiškina, kad nuo amžių paslėptasis pas Tėvą amžinasis Žodis apsidreiskė neseniai žmonėms. — *Gyvastis* — ne abstraktiška, bet konkretiška: patsai gyvasis ir kitus gaivinantis Žodis. — *Apreikšta:* pasidarė regima, kada Žodis įsikunijo ir gyveno tarp mūsų (Jo. 1, 14) Jėzaus iš Nazaretų ypatoje. Tą įsikunjusią gyvastį matė savo akimis apaštalai, todėl gali apie ją paklydimo, ir ją tai jie apskelbia žmonėms, kurie jos neregė-

Patrem, et apparuit nobis: ³ quod vidimus et audivimus, annuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo. ⁴ Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, et gaudium vestrum sit plenum.

I. 1. Kadangi Dievas yra šviesa, todėl krikščionims reikia gyventi dorinėje šviesoje.

⁵ Et hæc est anuntiatio, quam audivimus ab eo, et annuntiamus vobis: Quoniam Deus lux est, et

ri buvo pas Tėvą ir mums pasirodė, ³ ką regėjome ir girdėjome, apskelbiame jums, kad ir jūs turėtumėt su mumis draugystę, ir kad mūsų draugystė būtų su Tėvu ir su jo Sunumi, Jėzumi Kristumi. ⁴ Ir tai jums rašome, kad džiaugtumėtės, ir kad jūsų džiaugsmas būtų tobulas.

⁵ Ir tas yra apskelbimas, kuri iš jo girdėjome, ir jums skelbiame: kad Dievas yra šviesa, ir

jo. — *Pas Tėvą*: pas Dievą Tėvą artimiausioje, vidujinėje su juo vienybėje. — *Mums*: apaštalams ir pirmiesiems mokytiniais. — (3) *Ką regėjome...* Apaštalas, užbaigęs parentezę, grįžta prie sakinio, pradėto 1. eil. Jis turi užmąnyą padaryti artimą draugystę tarp Dievo ir savo skaitytojų, kad jie būtų visai laimingi. — *Apskelbiame jums*. Gr. t.: ir jums, t. y. kurie nematėte taip, kaip mes matėme. Aiškintojų dauguma mano, kad čionai šv. Jonas turi mintyje ne tiek skelbimą per šią gromatą, kiek per savo rašytą Evangeliją, kurią jis siuntė draug su gromata (veiz. [ved. p. 526]). — *Kad ir jūs...* Šv. Jonas trokšta, kad skaitytojai per tikėjimo ir meilės draugystę vie labiaus sueitu vienybėn su apaštalais, kurie yra Kristaus Bažnyčios šulai, nes be draugystės su apaštalais negalima priklausyti į Kristaus aviją. — *Ir kad...* Budami vienybėje su apaštalais, krikščionys yra draugystėje su Tėvu ir Sunumi; nes per Bažnyčios tarpininkystę mes gauname draugystę su Jėzumi Kristumi, o per jį su dangiškuoju Tėvu. Gr. t. nėra veiksmazodžio: *betu*; todėl ten pasakyta: o mūsų draugystė su Tėvu ir..., t. y. draugystė su mumis nepasibaigia mumis, bet ji yra taipogi draugystė su Tėvu ir Sunumi. — (4) *Ir tai*: šią gromatą. — *Jums*. Gr. t.: mes. — *Kad džiaugtumėtės*. To žodžio nėra gr. t. ir daugelyje Vulgatos kodeksų. — *Kad jūsų džiaugsmas...* Tikreasnis regisi yra skaitymas: mūsų džiaugsmas. Gromatos rašymo tikslas ir vienybės su

Dievu pasekmė yra šventas skaitytojų džiaugsmas. Jis bus tikrai tobulas, kada jie bus vienybėje iš vienos pusės su Tėvu ir Sunumi, iš kitos gi su savo broliais.

1, 5—2, 11. Pirmoje gromatos dalyje, paminėjęs, kad Dievas yra šviesa, Apaštalas moko, kad tas nėra vienybėje su Dievu, kas nesieltgia šviesoje (5—7); kas gi nori elgties šviesoje, privalo vispirma prisipažinti esąs nusidėjėliu, kad per tą išpažinimą gautu nuodėmių atleidimą (8—10), paskui gi sergėtis nusidėjimų; bet, gyvenantis šviesoje turi užlaikyti Kristaus įsakymus ir jį sekti (2, 1—6); o tarp visų įsakymų žymiausias yra meilės įsakymas, iš kurio užlaikymo arba neužlaikymo galima pažinti, kas elgiasi šviesoje ir kas tamsybėje (2, 7—11).

(5) *Ir tas yra...* Apaštalas pasisakė (3. eil.) apskelbsiąs, ką regėjęs ir girdėjęs: dabar jis nurodo aiškiaus apsakojimo turinį. — *Iš jo*: iš Jėzaus Kristaus, kada su juo draug buvo. — *Kad Dievas yra šviesa*. Tuo išsireiškimu Apaštalas moko, kad šviesa nėra tik Dievo privalumas, toks į tai kaip teisybė, mielaširdystė ir k., bet kad ji daro jo esybę: jo protas pilnas tieses ir begalinio išmanymo tiesos, jo valia spindi nuo švenciausios meilės ir skaisčiausių dorybių ir yra šviesumo šaltinis. Kristus yra pats save pavadinęs pasaulio šviesa (Jo. 8, 12; 9, 5; 12, 35 ir k.). Jau S. I., ypač psalmėse, Dievas įvaizdinamas kaip šviesa ir gyvastis. — *Jokios tamsybės*: jokio netobulumo, kilstančio iš nežinoji-

tenebræ in eo non sunt ullæ. ⁶ Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur, et veritatem non facimus. ⁷ Si autem in luce ambulamus sicut et ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, et sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato. ⁸ Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est. ⁹ Si confiteamur peccata nostra: fidelis est, et justus, ut remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate. ¹⁰

mo, ir jokio dorinio suteptimo. — (6) *Jei sakytumėm...* Apaštalas sakėsi (3. eil.) norįs daryti vienybę tarp Dievo ir krikščionių; dabar gi, darydamas išvedimą iš ką tik pasakytųjų žodžių, paaiškina, kas tai vienybei reikalinga: jei Dievas yra šviesa, tai ir krikščionys privalo stengties būti doriškai šviesūs. Didžiausias būtų paklydimas, jei kas, pasilikdamas tamsybėje, sakytusi turįs draugystę su Dievu Tėvu (*su juomi*). Kas elgiasi tamsybėje, tas išrenka sau sritį, nieko bendro neturincia su Dievu; todėl jis yra visai sutraukęs santykius su Dievu. Tvirtindamas, kad jis juos tebeturi, tiesiog meluotu, t. y. sakytu tai, kas priešinga žinomai jam tiesai. — *Nedarome tiesos*: nedarome to, ko reikalauja tiesa. — (7) *O jei...* Jei mūsų pasielgimo sritimi yra dorinė šviesa. — *Jis... šviesoje*. Dievas, budamas šviesa, tuo pačiu yra visuomet šviesoje. — *Kiti su kitais*. Apaštalas nesako tiesiog: turime su juomi (Dievu) draugystę, bet: *Kiti su kitais*, ir taip praplatina savo mintį ant kitų dalykų. Kadangi vienok tikra artimo meilė negali būti atskirai be Dievo meilės, todėl kas yra vienybėje su broliais, yra tikrai draugystėje ir su Dievu. — *Ir... kraujus...* Kitas padaręs elgimosi šviesoje. Jėzaus kraujus čia įvaizdina skaudžią ir kruviną jo auką ant kryžiaus, per kurią žmonija suderinta tapo su Dievu. Tas kraujus turi begalinę vertybę, gali nuplauti kiekvieną nuodėmę ir nešiliauja ploves mūsų nusidėjimus. Plg. Žyd. 9, 14. — (8) *Jei sakytumėm...*

nėra jame jokios tamsybės. ⁶ Jei sakytumėm, kad turime su juo draugystę, o elgtumėmės tamsybėje, mes meluojame ir nedarome tiesos. ⁷ O jei elgamės šviesoje, kaip ir jis pats yra šviesoje, mes turime kiti su kitais draugystę, ir jo Sunaus, Jėzaus Kristaus, kraujus apkuopia mus nuo kiekvieno nusidėjimo. ⁸ Jei sakytumėm, kad neturime nusidėjimo, mes patįs save suvedžiojame, ir nėra mumyse tiesos. ⁹ Jei išpažįstame savo nusidėjimus, jis yra ištikimas ir teišus, kad mums atleistu mūsų nusidėjimus ir mus apkuoptu nuo kiekvienos netei-

Kad tiesa galėtu įeiti mūsų širdin, reikia visupirma išpažinti su atgaila savo nusidėjimai; toliaus reikia jų rupestingai sergėties, o jei atsitiktų vėl į juos įpulti, bėgti prie mūsų užarytojo ir permaldautojo pas Tėvą, prie Jėzaus Kristaus. — *Nusidėjimo*: jokio nusidėjimo, nei didelio, nei mažo. Taip sakė kaikurie klaidziaitikiai, buvusieji jau Apaštalo laiku, taip kalbėjo paskesnieji gnostikai. — *Save suvedžiojame*: klystame ne iš nežinojimo, bet iš geros valios, todėl tuo didesnė mūsų kaltybė. Ir Trid. susir. nutarė: Jei kas sakytu, kad žmogus vieną sykį nuteisintas... gali per visą savo gyvenimą išsisaugoti visų nusidėjimų, net ir mažiausių, be ypatingos Dievo privilegijos, kaip Bažnyčia moko apie švenč. Pana, tas tebuna atskirtas (pos. 6. k. 23). — (9) *Jei išpažįstame...* prisipažindami esą kalti ir nuolankiai maldaudami atleidimo. Žodžiu: išpažinti. šv. Jonas paprastai išreiškia nuodėmių išpažinimą prieš Dievą; bet gali būti, kad juo apima taipogi ir sakramentinį išpažinimą. „Krikščionys prieš Dievo kunigą pasisako savo sąžinės atovį, parodo savo dūšios našta ir įeško išgydymo net ir mažų žaizdų“ (Kypr.). „Atsiklaupk prieš kunigą ir sulenkki kelius prieš Dievo numylėtąjį“ (Tert.). — *Nusidėjimus*. Nėgana pasisakyti apskritai, kad nusidėjome, nes toks prisipažinimas gali būti vieno proto durbas be atgailos; reikia apsisakyti už atskirus pavienius nusidėjimus. — *Jis yra ištikimas*. Dievas yra ištikimas savo pažadėjime atleisti turin-

Si dixerimus quoniam non peccavimus: mendacem facimuseum, et verbum ejus non est in nobis.

Caput II. ¹ Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum iustum: ² et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. ³ Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus. ⁴ Qui dicit se nosse eum, et mandata ejus non custodit, mendax est.

čiam gailėstį jo nusidėjimus. — *Teisus.* Jis priima Jėzaus Kristaus permaldavimą už mūsų nusidėjimus, ir jo teisybė reikalauja, kad jis mums dovanotu kaltę, kada išpildome reikalaujamas sąlygas. — *Mus apkuoptu.* — Kristaus krauju apiplaudamas mūsų dušią nuo kiekvieno suiteptumo, kurino jį buvo sutekęs nusidėjimas. — (10) *Kad nenusidėjome:* kad mes bent po krikšto nieku nebeprasikaltome prieš Dievą. — *Jį darome melagiū.* Sakyti, kad mes neturime jokio nusidėjimo, būtų tikras piktžodžiavimas prieš Dievą; nes mes tarsi kalbėtumėm, kad Dievas mus apgaudinėja, kada jis aiškiai sako, visi žmonės esą nusidėjėliai (Ps. 13, 3. Rym. 3, 10), arba kada jis mums suteikia atleidimą, kaip būtinai reikalingą. — *Jo žodžio...* Mes netikime jo apreiškėjimui evangelijiniai mokslui. Kristus visus mokė melsties: Atleisk mums kaltes mūsų.

(2, 1) *Mano vaikeliai.* Pilnas meilės atsiliepiamas į skaitytojus. — *Tai jums rašau:* šita gromatą, o gal taipogi ir ketvirtąją Evangeliją. — *Kad nenusidėtumėt.* Kadangi krikščionis privalo elgtis šviesoje, todėl šv. Jonas norėtu, kad jie būtų visai be nusidėjimų. Nes nors krikščionis ir negali per visą gyvenimą išsisaugoti visų nuodėmių, bet kiekvienas gali atskiruose atsitikimuose su Dievo pagalba pergalėti užėjusią pagundą ir išsisergėti nusidėjimo. — *Jei kas ir nusidėtu.* Nusidėjimas yra didi nelaimė, bet ne nepataisoma. Apaštalas, kaip nurodo gr. t. aoristas, kalba apie pavienius nusi-

sybės. ¹⁰ Jei sakytumėm, kad nenusidėjome, mes jį darome melagiū, ir jo žodžio nėra mūsųse.

2. Perskyrimas. ¹ Mano vaikeliai, tai jums rašau, kad nenusidėtumėt; bet jei kas ir nusidėtu, mes turime užtarėją pas Tėvą, Jėzų Kristų, teisųjį; ² ir jis yra permaldavimu už mūsų nusidėjimus; o ne tiktai už mūsų. bet taipogi ir už viso pasaulio. ³ Ir iš to mes numanome, kad jį pažinome, jei užlaikome jo įsakymus. ⁴ Kas sakosi jį pažįstąs ir neužlaiko jo įsakymų, tas yra melagis, ir nėra jame tiesos. ⁵

dėjimus, o ne apie nusidėjimo stovį. — *Turime užtarėją.* Kada krikščioniui atsiinka nelaimė, jog jis netikėtai arba iš savo silpnybės nusideda, jis turi nuolatinį užtartytoją, tarpininką pas Dievą. Juo yra Jėzus Kristus. — *Teisųjį.* Jis yra be galo teisus ir šventas; pats nereikalauja užtarmo ir gali užtarti pasekmingai nusidėjėlius. — (2) *Permaldavimu.* Kristus yra nuolatinis mūsų permaldavimas per savo permaldavimo auką ant kryžiaus, kurią jis dabar danguje be paliovos rodo savo Tėvui. — *Už mūsų:* už krikščionių nuodėmes. — *Už viso pasaulio.* Kristus numirė už viso pasaulio nuodėmes, tik ne visi pritaiko sau tos mirties nuopelnus. — (3) *Ir iš to...* Vienybė su Dievu reikalauja iš krikščionių užlaikyti Dievo įsakymus ir sekioji Jėzų Kristų. Nors mes nežinome su visišku tikrumu, ar jau esame Dievo malonėje, bet yra ženklai, leidžiantys mums išmintingai spėti. — *Jį pažinome.* Pažinome Dievą arba Kristų. Apaštalas kalba ne apie teoretiską pažinimą vien protu, bet apie praktiską, gyvą, prie kurio prisideda ir širdis; taip kad čionai pažinimas yra lygus draugystei su Dievu. — *Jei užlaikome...* Tas yra pirmas pažinimo ženklas. — (4) *Kas sakosi...* Apaštalas dviem antitetiškais skakiniais plačiaus išreiškia ką tik nurodytąjį dėsni. Pgl. augšč. 1, 6. 8. Regimai ir čionai autorius turi mintyje klaidžiamokslus, gnostikų pranakėjus, kurie sakėsi turį ypatingą Dievo pažinimą, nors jie ištikrųjų nepildė jo valios. — (5) *Jo žodį:* Dievo įsakymus ir visą krikščioniškąjį apreiški-

et in hoc veritas non est. ⁵ Qui autem servat verbum ejus, vere in hoc caritas Dei perfecta est: et in hoc scimus quoniam in ipso sumus. ⁶ Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, et ipse ambulare. ⁷ Carissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: mandatum vetus est verbum, quod audistis. ⁸ Iterum mandatum novum scribo vobis, quod verum est et in ipso, et in vobis: quia tenebræ transierunt, et verum lumen jam lucet. ⁹ Qui dicit se in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. ¹⁰ Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, et scan-

⁵ O kas užlaiko jo žodį, tame tikrai yra tobula Dievo meilė; ir iš to žinome, kad mes jame esame. ⁶ Kas sakosi jame pasiliekaš, tas turi taip-pat, kaip jisai elgėsi, ir pats elgties. ⁷ Mylimiausieji, aš jums rašau ne naują įsakymą, bet seną įsakymą, kurį turėjote nuo pradžių; tas senasis įsakymas yra žodis, kurį jūs girdėjote. ⁸ Vėl rašau jums naują įsakymą; tai tikra yra jame ir jумыse, kad tamsybė praėjo, ir jau šviečia tikra šviesybė. ⁹ Kas sakosi esąs šviesoje ir neapkenčia savo brolio, tas tebėra tamsybėje iki dabar. ¹⁰ Kas myli savo brolių, pasilieka šviesybėje, ir nėra jame papiktinimo. ¹¹ O kas neapkenčia savo brolio,

mą. — *Tame tikrai yra...* tas ištikrųjų tobulai myli Dievą. Tobulumas čionai regimai toks yra, koks galimas žmonėms ant žemės, ir jis gali didintis. — *Ir iš to...* Yra tai kitas ženklas artimos vienybės su Dievu. — (6) *Kas sakosi...* Kas sakosi, jog jis nuolat pasiliekaš vienybėje su Dievu, tas turi pareigą priparodyti savo žodžių tikrumą. Pamokydamas, kaip tai reikia padaryti, Apaštalas nurodo Kristaus pavyzdį, kurį krikščionis privalo sekti. Reikia jis sekti pildant įsakymus, kaip Jėzus pildė savo dangiškojo Tėvo valią; reikia sekti Kristaus gerumas, kantrumas, nuolankumas ir kitos dorybės. — (7) Nurodęs apskritai reikalingumą užlaikyti įsakymus, Apaštalas duoda toliaus pamokymus ypač apie vieną, apie įsakymą krikščioniškos brolių meilės. — *Mylimiausieji.* Kalbėdamas apie meilę, šv. Jonas pradeda savo žodžius meilės išreiškimu. — *Ne naują...* Meilės įsakymas yra draug ir senas ir naujas. Jis yra senas, kadangi jis žinomas nuo pat krikščionystės įsteigimo. — *Tas...* įsakymas yra žodis, t. y. Evangelijos apsakojimas, kurs yra vienas ištisas vadinimas į meilę. — (8) *Naują įsakymą...* Iš kito atžvilgio tas įsakymas yra naujas. Kokiu būdu jis yra naujas, pasakyta toliaus. — *Tai tikra...* Apaštalas pateisina savo įsakymą apie įsakymą nanjumą. Jis ištikrųjų yra naujas jame, t. y. Jėzuje Kristu-

je, kurs pats tą įsakymą pildė ir davė skaisčiausį, nuolat žibantį broliškos meilės pavyzdį. Jis naujas yra skaitytojuose (jумыse), kurie pagal išsigalėjimą pildo tą meilę. — *Kad tamsybė praėjo...* Gr. t. dabartinis laikas: praeina. To įsakymo įtekmė apsiereiškia pasaulio atsinaujinimu, prasidėjusiu nuo pat pradžios Evangelijos apsakojimo. Dorinė tamsybė, kurioje pasaulis iki tam laikui buvo paskendęs, pamažu žūna, o tikra religijinė šviesa nuo Kristaus įsikunijimo, ypač gi nuo Bažnyčios įsteigimo, žiba visur, šalin varydama tamsybę. — (9) *Kas sakosi...* Plg. augšč. 1, 6, 8; 2, 4. — *Esąs šviesoje:* gyvenas kaip tikras krikščionis ir turis vienybę su Dievu. — *Savo brolio:* krikščionies. — *Tebėra tamsybėje:* pasilieka nusidėjimuose. — *Iki dabar,* nors jau dabar šviečia tikra šviesa. — (10) *Pasilieka šviesybėje.* Brolių meilę priparodo, kad ne tik esame šviesos srityje, bet kad joje ir pasiliecame. — *Papiktinimo.* Kas tikrai myli artimą, neturi progos piktinties, užsigauti dvasiškai, nes jis pigiai išsisaugos nusidėjimų, kurie kilsta iš savymeilės. — (11) *Tamsybėje elgiasi.* Jo pasielgimo sritis yra tamsybė. — *Ir nežino...* Kaip kuniškos akys reikalauja šviesos ir tikrai šviesoje randa tikrą kelią, taip ir dvasiškos. Nusidėjimais apakintos, jos nežino kelio, ir todėl tokio žmogaus darbai dažnai yra nusidėjimais.

caritas Patris in eo: ¹⁶ quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum. et superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. ¹⁷ Et mundus transit, et concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. ¹⁸ Filioli, novissima hora est: et sicut audistis quia Antichristus venit: et nunc Antichristi multi facti sunt; unde scimus, quia novissima hora est. ¹⁹ Ex nobis prodierunt, sed non erant ex no-

meilės, ¹⁶ nes visa, kas yra pasaulyje, yra kuno pageidimas, ir akių pageidimas, ir gyvenimo puikybė; tai ne iš Tėvo yra, bet iš pasaulio. ¹⁷ Ir pasaulis praeina ir jo pageidimas; kas gi daro Dievo valią, pasilieka į amžius. ¹⁸ Vaikeliai, yra paskučiausioji valanda; ir kaip girdėjote, kad Antikristas ateina, taip ir dabar pasidarė daug antikristų; iš to ir žinome, kad yra paskučiausioji valanda. ¹⁹ Jie iš mūsų išėjo, bet nebuvo iš mūsų; nes jei būtų buvę iš mūsų tikrai, būtų pa-

Nei to kas...: visa tai, iš ko Dievui priešingasis pasaulis susideda. — *Jei kas myli...* Priežastis, kodėl reikia nemylėti pasaulio, yra ta, kad kas myli pasaulį, nebemyli Dievo, o juk pirmoji krikščionies pareiga yra mylėti Dievą. — (16) *Nes visa...* Tikresnis, anot gr. t., tos eil. skaitymas yra toks: Nes visa, kas yra pasaulyje, kuno pageidimas, ir akių pageidimas, ir gyvenimo puikybė, ne iš Tėvo yra, bet iš pasaulio. Prasmė abiejų skaitymų yra visai ta pati. — *Kas yra pasaulyje:* visos netikros gėrybės, pikti palinkimai, pasaulio dvasia. Kaip tas piktas pasaulis apsiereiškia, Apaštalas nurodo sek. žodžiais: *Kuo pageidimas ir...*, kurie apima visus žmonių geidulius, visas nusidėjimų priežastis (Tom.). — *Kuno:* pagedusios, nusilpnėjusios po pradinio nusidėjimo žmogaus prigimties. — *Pageidimas:* nesveikas troškimas to, kas doriškai negera, taigi visupirma troškimas kuniškų gėrių, paleistuvystės ir k. — *Akiu...*, t. y. pageidimas, kurio organu yra akis, todėl noras matyti doriškai bjaurius, tuščius dalykus, sujungtas su pasigėrėjimu tais dalykais. Kuno pageidimuose pirmą vietą užima fiziniai mėgumai, akių gi pageidimo protiniai mėgumai. — *Gyvenimo puikybė.* Anot gr. t., yra tai tuščias pasigėrėjimas tuo, kas praverčia gyvybės užlaikymui, taigi, turtais, lobiu, tuštybė apdaruose ir tt. Reikia galop patėmyti, kad ne visi aiškintojai vienaip supranta tuos tris pikto pasaulio apsireiškimus. — *Ne iš Tėvo...* Visi išvardintieji apsiereiškimai neima savo pradžios iš dangiškojo Tėvo: pageidimus pagimdo piktas pasaulis. — (17) *Ir pasaulis...* Reikia ne-

mylėti pasaulio ir dėlto, kad jis neilgam patenka, o jo gėrybės nuolat žūna, kolei visai pražus. — *Jo pageidimas.* Pageidimas įvaizdintas čionai kaipo ypata, tarsi jis būtų pasaulio dušia, žunanti draug su pasauliu. — *Kas gi daro...* Graži antitezis, nurodanti, kad piktas pasaulis priešingas yra Dievo valiai, ir kad tik krikščionys, pildantys Dievo valią, yra tikrai laimingi, nes jie nežus niekuomet, bet pasiliks amžinai, kaip ir ta Dievo valia. — (18) *Vaikeliai...* Apaštalas atsiliepia į visus skaitytojus ir moko, kad reikia sergėtis ne tik pikto pasaulio, bet ir kairiųjų žmonių pasaulyje. — *Paskučiausioji valanda:* paskutinis pasaulio periodas, visas tas laiko tarpas, kurį Bažnyčia turi pereiti, kovodama ir kentėdama, iki pasiekęs galutiną pergalėjimą. Plg. Jok. 5, 5. 8. 1 Petr. 1, 20; 4, 7. 2 Petr. 3, 3. 8. 9. 1 Tim. 6, 15 ir k. — *Kaip girdėjote* — apsaikojančius apaštalus. — *Antikristas:* didis Kristaus priešininkas, pasirodysiantis pasaulio pabaigoje. Plg. 2 Tes. 2, 3—11. Tą vardą vartoja tik šv. Jonas. — *Ateina:* nuolat artinasi. Dabartinis laikas visai dar nenurodo, kad Antikristo apsiereiškimas būtų tikrai art. — *Dabar:* Apaštalo laiku, atskirtinu nuo to, kuomet pasirodys tikrasis Antikristas. — *Daug antikristų:* netikrų mokytojų, suvedžiojančių žmones, kaip anas didis pasaulio pabaigos gundytojas, todėl tikrų Antikristo pirmtakunų. — *Iš to ir žinome...* Kaip tikrojo Antikristo apsiereiškimas bus ženklų artimos pasaulio pabaigos, taip suvedžiotųjų atsiradimas paliudija, kad Bažnyčios ištrymo laikas prasidėjo. — (19) *Jie iš mūsų...* Klaidžia-

bis: nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis. ²⁰ Sed vos unctionem habetis a Sancto, et nostis omnia. ²¹ Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: et quoniam omne mendacium ex veritate non est. ²² Quis est mendax, nisi is, qui negat quoniam Jesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, et Filium. ²³ Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, et Patrem habet. ²⁴ Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis permanserit quod audistis ab initio, et vos in Filio, et Patre manebitis. ²⁵

silikę su mumis; bet idant apsi-reikštu, kad jie visi ne iš mūsų yra. ²⁰ Bet jūs turite patepimą nuo Šventojo ir visa žinote. ²¹ Aš rašiau jums ne kaipo nežinantiesiems tiesos, bet kaipo ją žinantiesiems, ir dėlto kad joks melas nekilsta iš tiesos. ²² O kasgi yra melagis, jei ne tas, kurs užginčija, kad Jėzus yra Kristus? Tas yra antikristas, kurs užsigina Tėvo ir Sunaus. ²³ Kiekvienas, užsiginantis Sunaus, neturi ir Tėvo; kas išpažįsta Sunų, turi taipogi ir Tėvą. ²⁴ O jūs ką girdėjote nuo pradžios, tai jummyse tepasilieka. Jei jummyse pasiliks, ką girdėjote nuo pradžios, ir jūs pasiliksime Sunuje ir Tėvuje. ²⁵ Ir tasai yra pažadėjimas, kurį jis mums pažadėjo:

moksiai išėjo iš mūsų tarpo. Nors jie išviršiniu būdu priklausę prie mūsų draugijos, bet nebuvo tarp jų ir tos draugijos vidujinio tiesos ir malonės ryšio. Budami mūsų tarpe, jie nėra ištikrųjų musiečiai (Aug.). — *Nes jei...* Pats jų atsiskyrimas apreiškė, kaip netikras buvo jų susivienijimas su Bažnyčia. — *Bet idant...* Jie atsiskyrė nuo Bažnyčios, o Dievas leidė tam atsiskyrimui įvykti, kad klaidžiatikiškai aiškiai pasirodytu, kas jie ištikrųjų buvo, ir kad tai butu priparodymas, jog jie niekuomet nepriklausė visai prie Bažnyčios, kad jų su ja sąryšis buvo tik išviršinys ir laikinis. — (20) *Bet jūs...* Nurodoma, kaip skaitytojai patys gali pažinti netikrus mokytojus. — *Patepimą:* šv. Dvasią, kurią krikščionis gauna iš dangaus nuo Jėzaus Kristaus (nuo Šventojo), kad ji juos apšviestu ir butu jiems vadovu. — *Visa žinote:* visas krikščioniško tikėjimo tiesas, taip kad joks paklydimas negali juose rasti sau vietos, jei tik jie nori pasilikti ištikimi. — (21) *Aš rašiau* (praeteritum epistolare). Kadangi skaitytojai žino gerai krikščioniškas tiesas, todėl Apaštalas rašo ne tiek jų pamokymui, kiek paraginimui pasinaudoti savo žinojimu. — *Ir dėlto...* Mintis nepilnai išreikšta vietoje: parašiau ir dėlto, kad jūs žinote, jog joks... Melas nieko bendro neturi su tiesa, su mūsų tikėjimu.

Melo pradžia yra ne Dievas, bet piktoji dvasia. Todėl atsiskyrusių nuo Bažnyčios suvedžiotųjų tariamas mokslas, kaip priešingas tikėjimo tiesai, yra tikras melas. — (22) *O kas gi...* Paminėjimas melo duoda Apaštalui progą kalbėti apie melagius ir jų paklydimus. Melagis yra kiekvienas, kurs daro skirtumą tarp Jėzaus ir Kristaus. Kerintas, prieš kurio paklydimą atkreipti šv. Jono žodžiai, mokė, kad Kristus, kurs buvo Dievas, susivienijo su žmogumi Jėzumi iš Nazarėto jo krikšte, o paskui kančios metu jį apleidė. Todėl pasakymas, kad Jėzus nėra Kristus, yra užginčijimas jo dievystės. — *Yra antikristas:* Kristaus priešininkas, tikrojo Antikristo pirmtakunas. — *Užsigina Tėvo ir Sunaus:* užginčydamas, kad Jėzus yra Dievo Sunus, užsigina ir Tėvo, kurs tik per Sunų gali būti pažintas (Jo. 5, 23; 14, 6; 15, 23) ir pats liudija, kad Jėzus yra jo Sunus (5, 10). — (23) *Kiekvienas...* Tėvas ir Sunus yra neatskirtinu. Reikia abudu išpažinti arba abiejų išsidėdėti. — (24) *O jūs ką...* Paraginimas tvirtai laikytis priimtos tiesos. — *Girdėjote* — evangelijiniame pasakojime apie Jėzaus Kristaus dievybę. — *Nuo pradžios* — jusų atsivertimo. — *Pasiliksime Sunuje ir...* vienybėje su Tėvu ir Sunumi. — (25) *Ir tasai yra pažadėjimas...* Jei pasiliksime Tėvuje ir Sunuje, gausime

Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam. ²⁶ Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos. ²⁷ Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, et verum est, et non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo. ²⁸ Et nunc filioli manete in eo: ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, et non confundamur ab eo in adventu ejus. ²⁹ Si scitis quoniam justus est, scitote quoniam et omnis, qui facit justitiam, ex ipso natus est.

amžinas gyvenimas. ²⁶ Tai aš jums parašiau apie tuos, kurie jus suvedžioja. ²⁷ O jūs kuri patepimą nuo jo gavote, tas jums tepasilieka. Ir jums nėra reikalo, kad kas nors jus mokytu; bet kaip jo patepimas jus moko apie visa, taip ir tiesa yra ir ne melas. Ir kaip jis jus mokė, taip pasilikkite jame. ²⁸ Ir dabar, vaikeliai, pasilikkite jame, idant, kada pasirodys, turėtumėm pasitikėjimą ir nebutumėm jo užgėdinti jo atėjime. ²⁹ Jei žinote, kad jis teisus yra, žinokite, kad ir kiekvienas, kurs daro teisybę, iš jo yra gimęs.

II. Krikščionys yra Dievo vaikai. Sąlygos, kuriomis ta didi jų vertybė gali būti užlaikyta.

Caput III. ¹ Videte qualem caritatem dedit nobis Pater, ut

3. Perskyrimas. ¹ Veizdėkite kokią meilę mums Tėvas sutei-

Kristaus zadėtąjį amžiną gyvenimą. — (26) *Tai:* apie netikrus mokytojus ir visa kas randasi 18—25 eil. — (27) *O jūs...* Plg. 20. e. — *Tepasilieka...* Gr. t.: pasilieka. — *Ir jums nėra reikalo...* Gražiai paaiškina šituos žodžius šv. Augustinas: „Ką gi tat mes darome, kada jus mokome? Jei patepimas jus išmoko visų dalykų, tai ar ne veltui mes darbuojamės? Bet aš statau klausimą ir jį atkreipiu į patį Apaštalą. Tu sakai: Jo patepimas pamoko mus apie visus dalykus. Tai kam gi tu parašei šitą gromatą? kam tu nori mokyti skaitytojus? Matykite, broliai, cionai paslaptį: Musų žodžių balsas užgauna ausis, bet mokytojas yra viduje; nemanykite, buk kurs nors žmogus ko nors išmoka nuo žmogaus. Mes galime perspėti savo balso skambėjimu: bet jei nėra, kas viduje mokytu, tuščias yra mūsų žodžių skambėjimas; danguje turi savo sostą tas, kursai moko jų širdis. Kristus jus moko savo įkvėpimais ir savo patepimu. Nors mes savo kalbomis sodiname ir laistome, bet mes niekas esame, nes Dievas duoda augimą, jo patepimas moko jus visų dalykų“. — *Pasilikite jame:* Kristuje. — (28) *Ir dabar...*

Apaštalas dar patvirtina savo paraginimą. — *Kada pasirodys,* — kaipo teisėjas antrame atėjime. — *Pasitikėjimą*—draisiai dnoti skaitlių iš savo darbų. — *Užgėdinti,* kaipo prasikaltėliai. — (29) *Jei žinote,* t. y. kadangi jūs žinote. — *Kiekvienas, kurs...* Kas nuolat daro tai, ko teisybė reikalauja, tas savo darbais parodo, jog jis yra tikras Dievo sunus, kadangi niekur kitur nėra tikro šventumo, kaip tik Dievuje.

3, 1-10. Paminėjęs, kad krikščionys yra Dievo vaikai, Apaštalas nurodo tris sąlygas, kuriomis tas jų didis išaugstinimas gali būti užlaikytas. Pirmą sąlygą yra didis troškimas šventumo ir saugojimasis visų nusidėjimų, kadangi jie labai priešingi Kristui ir žmogų padaro piktosios dvasios vaiku; taigi šventumas ir nusidėjimas yra žymės, iš kurių galima pažinti, kurie yra Dievo ir kurie velnio vaikai.

(3, 1) *Veizdėkite...* Apaštalas pasakė (2, 29), kad kas daro teisybę, tas yra iš Dievo gimęs; dabar jis kviečia skaitytojus labiau išsiurėti į tą dalyką, į begalo didią mums Dievo suteiktą meilę. — *Kad*

filiū Dei nominemur et simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum. ² Carrissimi, nunc filii Dei sumus: et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. ³ Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est. ⁴ Omnis, qui facit peccatum, et iniquitatem facit: et peccatum est iniquitas. ⁵ Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret: et peccatum in eo non est. ⁶ Omnis, qui in eo manet, non peccat: et omnis, qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. ⁷ Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justi-

kė, kad mes vadintumėmės Dievo vaikais ir jais butumėm. To dėlei pasaulis mūsų nepažįsta, nes jo nepažįsta. ² Mylimiausieji, dabar mes esame Dievo vaikai; ir dar nepasirodė, kas busime. Žinome, jog, kada pasirodys, busime į jį panašūs, nes jį regėsime, kaip jis yra. ³ Ir kiekvienas, turintis tą viltį jame, save pašventina, kaip ir jis yra šventas. ⁴ Kiekvienas, kurs daro nusidėjimą, daro ir pasipriešinimą įstatymui; o nusidėjimas yra pasipriešinimas įstatymui. ⁵ Ir jūs žinote, jog jis pasirodė, kad atimtu mūsų nusidėjimus, ir nusidėjimo jame nėra. ⁶ Kiekvienas, kurs pasilieka jame, nenusideda; ir kiekvienas, kurs nusideda, jo

mes... Dievo meilės tikslas buvo padaryti mus jo įvaisiais. — *Vadintumėmės...* ir... Tuo laipsniavimu nurodytas mūsų įvaystės tikrumas. Mes įvaisiais vadinomės ir ištikrųjų esame, kaip tiesiog ir sako gr. t.: *xxi ἐσμὲν*, et sumus, ir esame. — *To dėlei...* Augščiau buvo parodytas priešingumas (2, 15. 16) tarp pasaulio ir Dievo; dabar Apaštalas kalba apie priešingumą tarp pasaulio ir tikrų krikščionių: jis jų net nepažįsta, neišmano jų budo, jų dėsnių; o tai dėlo kad pasaulis nepažįsta paties Dievo, kurio įvaisiai yra tikri krikščionys. — (2) *Nepasirodė, kas busime*: dabartinės mūsų gyvenimo sąlygos neleidžia išeiti aikštėn mūsų įvaykstei. dabar dar negalima matyti, kokie mes busime dangiskoje garbėje, kaip Dievo įvaisiai. — *Kada pasirodys...* Kada danguje bus aiškiai parodyta mūsų įvaykstė, tuomet mes busime panašūs į Dievą, tiek kiek tai galima sutvėrimui, o net busime dieviškos prigimties dalininkais (2 Petr. 1, 4). Tas gi panašumas rasis iš to, kad mes Dievą regėsime, kaip jis yra, veidu į veidą. Plg. 1 Kor. 13, 12. — (3) *Ir kiekvienas...* Kas turi vilių tapti panašiu į Dievą, privalo rūpintis pradėti daryti tą panašumą jau čia ant žemės, darant save šventu, užlaikant save liuosą nuo susitepimo nusidėjimais. — *Jame*: Dievuje. — *Pašventina*. Gr. t.: apkuopia. Apaštalas rasi daro čia

aliniiją į S. J. apsiplovimus. — *Kaip ir jis šventas yra*. Gr. t.: nesuteptas yra. Mūsų šventumo pavyzdžiu yra tobulai šventas Kristus. — (4) *Kiekvienas...* Vienybei su Dievu labiausiai priešingi yra nusidėjimai — *Daro nusidėjimą*: nusideda žinodamas ir norėdamas, ir turi įprotį nusidėti. — *Pasipriešinimą įstatymui*. Gr. ž. *ἁγία* išreikštas Vulg. žodžiu: iniquitas, aiškiaus nurodo, kad nusidėjimas iš liuosos valios yra neteisybė prieš Dievą, peržengimas jo švento įstatymo, kurio mums reikia visuo met klausyti. — *Ir nusidėjimas...* Nuodėmė tat yra aiškus priešas Dievo valios, prieš kurią pakilsta nusidėjėlis, kad eitu paskui savo valią. „Nuodėmė yra žodis, pageidimas, darbas prieš amžinąjį įstatymą“ (Aug.). — (5) *Jis pasirodė*: Jėzus Kristus įsikūnijęs ir gyvendamas čia ant žemės — *Kad atimtu...* Plg. aug. 1, 7. Nusizėmindamas ir kentėdamas Išganytojas parodė, kaip labai jis neapkenčia nusidėjimo. Jis gi pats buvo visai nuo jo liuosas. — (6) *Kiekvienas, kurs...* Kurs gyvena tikroje vienybėje su J. Kristumi, tas nenusideda, t. y. nėra jame įpročio nusidėti. Ir priešingai, kas nusideda, tas ne tik neturi vienybės su Dievo Sunumi, bet dar nėra jo matęs ir pažinęs, t. y. jo protas neįsikiurėjo ištikrųjų į Kristų, Ir širdyje nebuvo tikros jo meilės, arba jei jau ir buvo pažinęs, tai dar pirm nusidė-

tiam, justus est: sicut et ille justus est. ⁸ Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. ⁹ Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. ¹⁰ In hoc manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli.

Omnis, qui non est justus, non est ex Deo, et qui non diligit fratrem suum: ¹¹ quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum. ¹² Non sicut Cain, qui ex maligno erat, et occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam

neregėjo ir jo nepažino. ⁷ Vairkeliai, niekas jūsų tenesuvedžioja. Kas daro teisybę, teisus yra, kaip ir jisai yra teisus. ⁸ Kas daro nusidėjimą, yra iš velnio, nes velnias nusideda nuo pradžios. Tam ir pasirodė Dievo Sūnus, kad išgriautu velnio darbus. ⁹ Kiekvienas, kurs iš Dievo yra gimęs, nedaro nusidėjimo, nes jojo sėkla aname pasilieka; ir negali nusidėti, nes iš Dievo yra gimęs. ¹⁰ Iš to pažįstami Dievo vaikai ir velnio vaikai.

Kiekvienas, kurs nėra teisus, ne iš Dievo yra. o taipogi kas nemylti savo brolio. ¹¹ Nes tasai yra apskelbimas, kurį girdėjote nuo pradžios, kad kits kitą mylėtų. ¹² Ne kaip Kainas, kurs

jimo padarymo protas ir širdis buvo nuo jo nusikreipę. — (7) *Vairkeliai, niekas...* Apaštalas regimai duoda tą perspėjimą prieš aną laiką klaidžiatikius. Plg. aug. 2, 18. 26... — *Daro teisybę*: kurs nuolat elgiasi pagal teisybę, šventai. — *Kaip ir jisai: Jėzus Kristus.* — (8) *Yra iš velnio.* Dorinis neteisingojo gyvenimas, jo pasielgimo taisyklės ima savo pradžią iš Dievo priešinio, velnio, ir tokiuo būdu neteisingasis darosi piktosios dvasios vaiku. — *Tam ir pasirodė* — per įsikunijimą. — *Kad išgriautu...* Visi velnio darbai yra pikti, jie yra vienas nepalaujantis nusidėjimas. Jei jis ir darytu ką nors, kas iš eilės yra gera, tas visgi jis turėtų tik negerą intenciją. Išganytojas išgriovė tą piktą darbą, numirdamas už nusidėjimus. — (9) *Kiekvienas...* Tarp krikščionių ir nusidėjimo yra tikras priešingumas. Jie net negali nusidėti, jei pasilieka ištikimi Jėzui Kristui. — *Nes jojo sėkla...* Naujo gyvenimo sėkla, viršprigimtinė Dievo malonė, suteikta krikšte, yra krikščionyse, plėtojasi ir vaisius duoda, visupirma gi žadina nusidėjimo neapykantą. Apaštalas regimai kalba apie moraliską negalėjimą nusidėti, ir tai tolei, kolei žmogus tikrai pasilieka Dievo vaikas. Be to, jo žodžiai paliečia sunkius nusidėjimus iš luosos valios ir įprotį nusidėti, o ne prasikaltimus, kilstančius iš žmogaus silpnumo ir neužtektino atsargumo, kurie, anot paties Apaš-

talo augšč. minėtų žodžių, yra tiesiog neišvengiami. Plg. 1, 8... 2. 12. — (10) *Iš to: kad kas nusideda arba gyvena be nuodėmių.*

10b-22. Antra sąlyga, kad galėtumėm pasilikiti Dievo vaikais, labai artima yra šventumui, kadangi ja yra išpildymas Dievo įsakymo apie brolių meilę, kurios piktosios dvasios vaikai, kaip Kainas ir pasaulis, nepažįsta ir nekencia (10-13). Prieš tos progos Apaštalas giria meilę, kadangi ji suteikia gyvenimą, tuotarp kad neapykanta pagimdo mirtį (14. 15), aprašo meilės privalumus, nurodydamas Kristaus pavyzdį (16-18), ir kalba apie brangius meilės vaisius, kuriais yra atsiradimas mūsų širdyje pasitikėjimo Dievu ir nupelnymas mums mūsų prašymų išklausymo (19-22).

O taipogi kas... Kita Dievo vaikų žymė yra brolių meilė. Plg. aug. 2, 10. Kas jos neturi, tas ne iš Dievo yra. — (11) *Nes tasai...* Brolių meilė yra tikrų krikščionių žymė, nes apie ją buvo duotas aiškus įsakymas tuomet, kada prasidėjo Evangelijos skelbimas. Plg. aug. 2, 7. Jo. 13, 34; 15, 12. — (12) *Ne kaip...* Tos brolių meilės nebuvo Kaine, ir tai apsidreiskė nekaltu Abelio nužudyme, tame pirmame baisiame nusidėjime, kurį mini šv. Raštas po pirmųjų tėvų nupuolimo. Veiz. 1 Moz. 4, 5... Nebuvo tos meilės Kaine, nes ji buvo žymė vienybės su Dievu; Kainas gi buvo artimoje vienybėje su piktąja dvasia,

opera ejus maligna erant: fratris autem ejus justa. ¹³ Nolite mirari fratres, si odit vos mundus. ¹⁴ Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte; ¹⁵ omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem. ¹⁶ In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: et nos debemus pro fratribus animas ponere. ¹⁷ Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo: quomodo caritas Dei manet in eo? ¹⁸ Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate. ¹⁹ In hoc

buvo iš piktojo ir užmušė savo brolių. Ir ko dėlei užmušė? Nes jo darbai buvo pikti, o jo brolio teisūs. ¹³ Nesistebėkite, broliai, jei pasaulis jus neapkenčia. ¹⁴ Mes žinome, kad perkelti esame iš mirties gyvenimam, nes mes mylime brolius. Kas nemyli, pasilieka mirtyje. ¹⁵ Kiekvienas, kurs neapkenčia savo brolio, yra žmogžudis; ir žinote, kad kiekvienas žmogžudis neturi amžino jame pasiliekančio gyvenimo. ¹⁶ Iš to mes pažinome Dievo meilę, kad jis padėjo už mus savo gyvastį; ir mes turime padėti gyvastį už brolius. ¹⁷ Jei kas turi šio pasaulio lobius ir mato savo brolių, turintį reikalą, ir uždaro prieš jį savo širdį, kaipgi jame pasiliks Dievo meilė? ¹⁸ Mano vaikeliai, nemylėkime žodžiu, nei liežuviu, bet darbu ir

buvo jos sunus. Plg. aug. 3, 8. — *Kodėl ji užmušė...* Užmušimo priežastis buvo pikti Kaino darbai, daromi po piktosios dvasios įtekme, ir pavydas teisiajam broliui. Plg. Zyd. 11, 4. — (13) *Nesistebėkit...* Kainas, esantis vienybėje su piktąja dvasia, yra paveikslas netikusio pasaulio, priešingo Dievui, priešingo tikriems krikščionims. Todėl krikščionims nėra ko stebėties, jei pasaulis jų neapkenčia, kaip Kainas nekaltojo savo brolio. — (14) *Mes žinome...* Paminėjęs pasaulio neapykantą į krikščionis, Apaštalas su džiaugsmu patėmija, kad jie ištikrųjų gyvena nauju gyvenimu, kurian juos perkėlė Kristaus mirties nuopelnai (Jo. 5, 24), nes juose yra naujo gyvenimo žymė — brolių meilė; tuo tarpu kad tos meilės neturintieji pasilieka įgimtame mirties stovyje. — (15) *Yra žmogžudis.* Toksai seka Kaino pavyzdį, nes nekėsdamas jis savo širdyje užmuša brolių, kadangi, anot šv. Jieron., „kas ko neapkenčia, geidžia, kad jis pražutu“. Plg. Išganytojo žodžius Mat. 5, 21. 27. 28. — *Neturi amžino...* Atėmimas didžiausios žemiškos gėrybės, gyvasties, nors tik noru įvykdytas, yra sunkiausias nusidėjimas; todėl žmogžudis pasilieka nuodėmės stovyje ir negali turėti gyvenimo, kurį suteikia

Dievo malonė čia ant žemės, darydama žmones Dievo vaikais, ir kurs veda į amžiną gyvenimą. — (16) *Iš to mes...* Pamo-kymas, kaip privalo apsirėikšti brolių meilė. — *Pažinome* — savo prityrimu. — *Dievo meilę.* Gr. t. nėra žodžio: Dievo Patyrėme, koki yra tikros meilės prigimtis, iš Kristaus pavyzdžio, nes *jis padėjo...* Plg. Jo. 10, 11. 15. 17... 13, 37... Išganytojas savaimi davė savo gyvastį už mūsų išganymą. — *Ir mes...* Tikra brolių meilė, jų dušių išganymas reikalauja kada ir didžiausio savęs pasiaukojimo. — (17) *Jei kas...* Neturėdami pasiryžimo ir progos numirti už brolius, privalome parodyti savo meilę, sušeldami juos reikale žemišku lobiu, kaip sako šv. Aug.: „Jei dar neesi pasiryžęs numirti už brolių, tai tikrai gali jam duoti iš savo gėrybių, reikalingų gyvybei užlaikyti“. — *Kaip gi...* Tas negali mylėti Dievo, kas nemyli brolių, nes tiedvi meili yra neatskirtini. — (18) *Mano...* Meilės pilnais žodžiais Apaštalas kreipiasi į skaitytojus ir ragina juos nepasitenkinti vien žodžiais, kad ir geriausiais, tuo gi mažiaus veidmainingu kalbėjimu (*liežuviu*), bet parodyti brolių meilę darbu, darant, kas žodžiais žadama, ir darant tikrai iš meilės. Plg. Jok. 2, 15. 16.

cognoscimus quoniam ex veritate sumus: et in conspectu ejus suadebimus corda nostra. ²⁰ Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: major est Deus corde nostro. et novit omnia. ²¹ Carissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: ²² et quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata ejus custodimus, et ea, quæ sunt placita coram eo, facimus.

²³ Et hoc est mandatum ejus: Ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi: et diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. ²⁴ Et qui servat mandata ejus, in illo manet, et ipse in eo: et in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

— (19) *Iš to.* Iš tikros ir darbais apsi-reiškiaučios meilės randasi geriausios pasekmės. — *Pažistame.* Gr. t.: pažinsime. — *Esame iš tiesos,* t. y. iš Dievo, kurs yra tiesa: žinosime, kad mes esame tikri Dievo vaikai. — *Jo:* Dievo. — *Itikrinsime...* Sąžinė, kuri čionai pavadinta širdimi, gali kaikada teisti mus perdaug kietai ir daryti mums išmetinėjimus dėl kitados buvusių kaltybių arba apskritai dėl viso mūsų pasielgimo; ją galėsime įtikrinti ir nuraminti ta mintimi, (20) *Kad...* *Dievas yra didesnis už mūsų širdį:* kad jis tobulesnis teisėjas, negu mūsų širdis, ir kad jo teismas turi daug didesnę vertybę, negu mūsų sąžinės teismas; Dievas gi, matydamas mumyse esančią tikrą brolių meilę, bus mums maloningas teisėjas. Kiti aiškintojai tą 20. eil. suprantą visai kitaip, būtent: jei mus peiks mūsų sąžinė už tai, kad nemylime brolių, tuo labiau peiks Dievas, kurs yra didesnis už mūsų širdį. — (21) *Jei... nepeikia...* Jei kaikada mums valia nuraminti sąžinę, darančią išmetinėjimus, tuo labiau galime buti pilni pasitikėjimo ir drąsumo Dievo akylaizdoje, kada jokių išmetinėjimų neturime. — (22) *Ir, ko nors...* Teisiojo maldą visuomet išklauso Dievas, jei tik išklausymo sąlygos mūsų yra užlaikytos. Nors nevi-

tiesa. ¹⁹ Iš to mes pažistame, kad esame iš tiesos, ir jo akylaizdoje tuo įtikrinsime savo širdis, ²⁰ kad, jei mūsų širdis mus peiktu, Dievas yra didesnis už mūsų širdį ir visa žino. ²¹ Mylimiausieji, jei mūsų širdis mūsų nepeikia, mes turime pasitikėjimą pas Dievą ²² ir, ko nors prašytumėm, gausime iš jo, nes mes sergime jo įsakymus ir tai darome, kas įtikina jo akylaizdoje.

²³ Ir tasai yra jo įsakymas, kad tikėtumėm vardan jo Sunaus, Jėzaus Kristaus, ir mylėtumėm kits kitą, kaip jis mums davė įsakymą. ²⁴ Ir kas užlaiko jo įsakymus, pasilieka jame, ir jisai aname; ir iš to žinome, kad jis pasilieka mumyse, iš Dvasios, kurią mums davė.

suomet gaunama yra, ko prašome, bet visados suteikiama tai, kas labiau išganymui praverčia. Gražiai atsiliepia apie tuos žodžius šv. Augustinas: „Pati meilė duosauja, pati meilė meldžia; prieš ją nemo-ka užsidaryti ausų tas, kurs ją yra davęs“.

3. 23—4, 6. Trečia sąlyga pasilikimo Dievo vaikais yra išpildymas Dievo įsakymo, kad tikėtumėm varden Dievo Sunaus, Jėzaus Kristaus (23. 24). Todėl šv. Jonas perspėja skaitytojus, kad jie ne kiekvienai dvasiai tikėtu, nes tik tas kalba iš šv. Dvasios, kas išpažįsta Jėzų Kristų esant Dievo Sunų (3, 1-3), ir džiaugiasi, kad jiems nėra ko bijoties suvedžiojimų (3, 4-6).

(23) *Ir tasai...* Plg. 3, 11; 2, 7. Apaštalas nurodo pamatinį Dievo įsakymą, kurs tarsi apima visus kitus įsakymus. Jis yra vienas, bet dalinasi į dvi pusi. Tikėti į Jėzų Kristų ir mylėti brolius yra tai visa krikščionystė. Tikėjimas yra šaknis, gimdanti savaimi meilę. O tikėjimas be meilės darbų yra numiręs. — *Tikėtumėm vardan...* kad priimtumėm kaip tikrą tiesą visa, ko Evangelija moko apie tą šventą vardą, kad tikėtumėm, jog Jėzus yra Kristus ir Dievo Sunus. — (24) *Ir kas užlai-ko...* Plg. 2, 24. — *Iš to žinome...* iš Dvasios... Apie Dievo pasilikimą mumyse mes

Caput IV. ¹ Carissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. ² In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est: ³ et omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est. et hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, et nunc jam in mundo est. ⁴ Vos ex Deo estis filioli, et vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quam qui in mundo. ⁵ Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, et mundus eos audit. ⁶ Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, et spiritum erroris.

yalime žinoti tikrai; o to žinojimo šaltinis yra mums suteiktoji šv. Dvasia. Ji padarė mumsyse visa, ką nors gera mes turime, ypač gi brolių meilę. Jei tat mes mylime brolius, yra tai ženklas, kad mumsyse veikia šv. Dvasia, o taipogi kad mes pasilieiname vienybėje su Dievu. — (4, 1) *Netikėkite...* Ne kiekviena dvasia yra ženklu Dievo pasilikimo mumsyse, bet tik ta, kuri apsirėiškia kaipio Dievo Dvasia. Todėl svarbu yra ištirti ir mokėti atskirti dvasią nuo dvasios, nes ir piktoji dvasia stengiasi primesti tikintiems savo įkvėpimus. Kaip Dievo Dvasios buvo įkvėpti šventi pranašai, tikri Evangelijos skelbėjai, taip piktosios dvasios įkvėpti netikri pranašai, kuriuos Apaštalas jau augščiau pavadinio antikristais ir suvedžiotojais. — (2) *Štai iš ko...* Apaštalas duoda tikrą taisyklę dvasioms pažinti. — *Dievo dvasia:* įkvėpimas, einantis iš Dievo, ypač įvairiuose Evangelijos platintojuose. — *Išpažįstantis...* Toks yra neklaidingas tiesos ženklas: kas atvirai sako, kad Jėzus yra Kristus, Dievo Sunus, tapęs žmogumi, tas yra tikras mokytojas, turintis savo įkvėpimą nuo Dievo. — *Atėjusį kune:* įsikunijusį ir per visą savo gyvenimą ant žemės pasilikusį

4. **Perskyrimas.** ¹ Mylimiausiasieji netikėkite kiekvienai dvasiai, bet išitirkite dvasias, jei yra iš Dievo; nes daugelis netikrų pranašų išėjo į pasaulį. ² Štai iš ko pažįstama esti Dievo dvasia: kiekviena dvasia, išpažįstanti Jėzų Kristų atėjusį kune, yra iš Dievo; ³ ir kiekviena dvasia, perskirianti Jėzų, yra ne iš Dievo; ir tai yra Antikristas, apie kurį girdėjote, jog ateina ir dabar jau yra pasaulyje. ⁴ Jūs esate iš Dievo, vaikeliai, ir aną pergalejote, nes jumyse esantysis yra didesnis, kaip kurs pasaulyje. ⁵ Jie yra iš pasaulio, todėl iš pasaulio jų kalbos, ir pasaulis jų klausosi. ⁶ Mes esame iš Dievo. Kas pažįsta Dievą, mūsų klauso; kas ne iš Dievo yra, tas mūsų neklauso. Iš to pažįstame tiesos dvasią ir paklydimo dvasią.

žmogaus išvaizdoje. — (3) *Perskiriantis...* Kas atskiria Jėzų nuo Kristaus, kaip Kerintas ir jo pasekėjai. Gr. t. yra: neišpažįstantis Jėzaus, t. y. nepripažįstantis, kad Jėzus buvo įsikunijęs Dievo Sunus. — *Tai yra Antikristas.* Gr. t.: Antikristo (dvasia). Antikristo dvasia apsirėiškia netikruose mokytojuose, kurie yra tikrojo Antikristo pirmtakunai pasaulyje. — (4) *Aną pergalejote:* Antikristą jau veikiantį savo pirmtakunuose. Gr. t. yra: juos, t. y. augščiau minėtus netikrus pranašus. — *Jumyse esantis.* Dievas gyvena krikščionyse, todėl jie galėjo pergalėti suvedžiotojus. — *Kurs pasaulyje:* pasaulio kunigaikštis, piktoji dvasia. — (5) *Jie...* Suvedžiotojai tikrai priklauso prie pasaulio. — *Iš pasaulio jų kalbos.* Tie pikti žmonės gauna savo įkvėpimą iš pasaulio, iš jo pikto; ten jie randa turinį savo kalboms. — (6) *Mes:* apaštalai ir kiti tiesos skelbėjai. — *Kas pažįsta:* kas yra iš Dievo gimęs. — *Iš to pažįstame...* Nurodytosios taisyklės užtiktinai padeda atskirti gyvenime šv. Dvasią nuo piktosios.

4, 7–21. Apaštalas, paminėjęs, kad Dievo meilė tai padarė, jog jis davė savo

III. 1. Dievo ir artimo meilė yra Dievo vaikų žymė.

⁷ Carissimi, diligamus nos invicem: quia caritas ex Deo est. Et omnis, qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum. ⁸ Qui non diligit, non novit Deum: quoniam Deus caritas est. ⁹ In hoc apparuit caritas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. ¹⁰ In hoc est caritas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. ¹¹ Carissimi, si sic Deus dilexit nos: et nos debemus alterutrum diligere. ¹² Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et caritas ejus in nobis perfecta est. ¹³ In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, et ipse in nobis: quoniam

⁷ Mylimiausieji, mylėkite vieni kitus, nes meilė yra iš Dievo; ir kiekvienas, kurs myli, iš Dievo yra gimęs ir išpažįsta Dievą. ⁸ Kas nemyli, nepažino Dievo, nes Dievas yra meilė. ⁹ Tuo apsi-reiškė Dievo meilė mumyse, kad Dievas siuntė savo viengimį Sūnų į pasaulį, kad mes per jį būtumėm gyvi. ¹⁰ Tame yra meilė, ne kad mes būtumėm mylėję Dievą, bet kad jis pirmas mus mylėjo ir siuntė savo Sūnų kaip permaldavimą už mūsų nusidėjimus. ¹¹ Mylimiausieji, jei Dievas taip mus mylėjo, ir mes turime mylėti vienas kitą. ¹² Dievo niekas niekuomet neregėjo. Jei mylime vieni kitus, Dievas mumyse pasilieka, ir jo meilė yra mumyse tobula. ¹³ Iš to pažįstame, jog jame pasilie-kame, ir jis mumyse, kad jis

viengimį Sūnų, nurodo, kad Dievo ir artimo meilė yra tikrų Dievo vaikų žymė, išskaito prie tos progos meilės vaisius ir karštai ragina mylėti Dievą ir artimus.

(7) *Mylėkime...* Naujas paraginimas į artimų meilę. Plg. 2, 7... 3, 11. — *Nes meilė...* Reikia mylėti, nes meilės pradžia yra dieviška ir ji daro žmogų Dievo įvaikiu, o jos pasekmė yra Dievo pažinimas. — (8) *Nepažino...* Neturintis meilės ne iš Dievo yra gimęs, todėl jis neturi tikro pažinimo Dievo, kurs yra pati meilė. Kad Dievas yra meilė, t. y. kad meilė priklauso prie jo esybės, moko mus tikrai šv. Jonas, taip-pat kaip augščiau 1, 5 tik iš jo aprėikimo žinome, kad Dievas yra šviesa. Ir ištikrųjų nėra jokio kito mokslo, kurs mums suteiktu lygiai tobulą, malonią, tiek daug savyje turinčią paguodos Dievo prigimties idėją. — (9) *Tuo apsi-reiškė...* Esybinė, begalinė, amžina meilė pasirodė, laikui atėjus, žmonėms per Dievo Sūnaus įsikunijimą. — *Mumyse:* meilės pasirodymo ir veikimo sritimi esame mes. — *Kad mes per...* Maloningas dieviškos

pasiuntinystės tikslas buvo išliuosuoti mus iš amžinos mirties stovio, kuriame gimstame, ir suteikti dvasišką gyvenimą. — (10) *Tame yra...* Apaštalas nurodo tikrą meilės prigimtį ir žymę, iš kurios ją galima pažinti. Dievo meilės didumas pasirodė tame, kad jis mus mylėjo pirmas ir mylėjo visai dovanai. — *Siuntė...* *Kaip permaldavimą...* Plg. aug. 2, 2. — (11) *Jei Dievas...* Praktiškas išvedimas iš to, kas pasakyta apie Dievo meilę: mums reikia sekti Dievo pavyzdį ir mylėti artimas. — (12) *Dievo niekas...* Plg. Jo. 1, 18. Nors žmogus ant žemės negali matyti Dievo, bet mylėdamas brolius jis įeina tikron vienybėn su Dievu: nors jo nemato, bet jau gali džiaugties jo turėjimu. — *Jo meilė... tobula.* Ne Dievo meilė į mus, bet mūsų meilė į Dievą darosi tuo tobulesnė, juo labiau mylime brolius. — (13) *Iš to...* Veiz. 3, 24. — *Davė iš savo Dvasios.* Jėzus Kristus gavo visą šv. Dvasios pilnybę; mums suteikiama iš šv. Dvasios. Augščiau 3, 24 šv. Dvasios dovana sujungta buvo su įsakymų užlaikymu, čio-

de Spiritu suo dedit nobis. ¹⁴ Et nos vidimus, et testificamur quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi. ¹⁵ Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo. ¹⁶ Et nos cognovimus, et credidimus caritati, quam habet Deus in nobis, Deus caritas est: et qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo. ¹⁷ In hoc perfecta est caritas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii: quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo. ¹⁸ Timor non est in caritate: sed perfecta caritas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet: qui autem timet, non est perfectus in caritate. ¹⁹ Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. ²⁰ Si quis dixerit quoniam

mums davė iš savo dvasios. ¹⁴ Ir mes regėjome ir liudijame, kad Tėvas siuntė savo Sūnų, kaip pasaulio Išganytoją. ¹⁵ Kas nors išpažintu, kad Jėzus yra Dievo Sūnus, tame Dievas pasilieka, ir jisai Dievuje. ¹⁶ Ir mes pažinome ir įtikėjome meilei, kurią Dievas mumyse turi. Dievas yra meilė, ir kas pasilieka meilėje, pasilieka Dievuje, ir Dievas jaimė. ¹⁷ Tame yra tobula Dievo meilė pas mus, kad mes turime pasitikėjimą teismo dienoje; nes kaip jis yra, ir mes esame šiame pasaulyje. ¹⁸ Baimės nėra meilėje, bet tobula meilė šalin varo baimę, nes baimė turi bausmę, o kas bijosi, nėra tobulas meilėje. ¹⁹ Mes tat mylėkime Dievą, nes Dievas pirmas mus mylėjo. ²⁰ Jei kas sakytu: Aš myliu Dievą, ir neap-

nai gi suvienijama su brolių meilės pildymu. — (14) *Ir mes*: apaštalai ir Kristų regėjusieji mokytiniai. Apaštalas nurodo naują meilės priežastį. Ja yra tikėjimas į Jėzų Kristų, kurį Dievas mums davė iš meilės. — *Regėjome*. Anot gr. t.: išžiūrėjome. Plg. 1, 1. — *Liudijame*. Kadangi apaštalai ir pirmieji mokytiniai savo akimis matė įsikūnijusį Žodį, todėl jie turi teisę liudyti apie tikrumą jo pasiuntinystės, kurią buvo gavęs nuo Tėvo. — (15) *Kas nors...* Reikia priimti apaštalų liudijimas ir tikėti Jėzų esant Dievo Sūnų, nes tas tikėjimas yra sąlyga mūsų vienybės su Dievu. — (16) *Ir mes*: visi tikri krikščionys. — *Meilei*, — apsiereiškusiai įsikūnijimo paslapyje, kuri yra aiškiausias priparodymas Dievo meilės į žmonių giminę. — *Mumyse*. Plg. 9. eil. — *Dievas yra...* Plg. 8. ir 15. eil. Kadangi Dievas yra meilė, todėl pasilikti meilėje yra tai pasilikti Dievuje. — (17) *Tame yra...* Apaštalas toliaus nurodo didžiai laimingą krikščionių meilės pasekmę: jie gali su pasitikėjimu laukti paskutiniojo Dievo teismo. — *Dievo*. To žodžio nėra gr. t. ir daugelyje lot. kodeksų. Taigi, Apaštalas kalba apie meilę apskritai, meilę į Dievą ir į artimus; jei ji yra tobula mumyse,

mes drąsiai, be baimės galime stoti į Dievo teismą. — *Nes kaip jis*: Jėzus Kristus. Mūsų pasitikėjimas remiasi tuo, kad mes esame panašūs į patį Teisėją. Apaštalas regimai kalba apie panašumą meilėje. — *Mes esame...* Kolei mes tebegyvename čia ant žemės. — (18) *Baimės...* Tobula meilė suteikia pasitikėjimą; todėl kas tikrai myli, negali turėti baimės. Apaštalas kalba apie taip vadinamą vergų baimę, kurioje žmogus bijosi laukiamos bausmės, o ne apie vaikų baimę (reverentia filialis), kuri gali ir turi pasilikti draug su meile. — *Baimė turi bausmę*. Vergų baimę sukelia laukiamoji bausmė. Bet jau ir pačioje baimėje yra šioki toki bausmė, varginimas. — *Kas bijosi...* Kas jaučiasi neturįs pasitikėjimo ir bijosi pasmerkimo, tas neturi ir tobulos meilės, nes ji suteikia viltį, kad žmogus bus liuosas nuo pasmerkimo. Apaštalas nesako, kad meilė pagimdanti pilną tikrumą, bet tik pasitikėjimą; nes niekas be ypatingo apreiškimo negali būti tikras apie savo išganyką. Veiz. Trid. p. 6, persk. 12. 13. — (19) *Mes tat...* Gražus paraginimas į meilę. Plg. 10. eil. Rym. 5, 5... 11, 35. — (20) *Jei kas...* Negalima mylėti Dievo, ne-myliant artimo. Negalima mylėti Dievo,

diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? ²¹ Et hoc mandatum habemus a Deo: ut qui diligit Deum, diligit et fratrem suum.

kęstu savo brolio, yra melagis. Nes kas nemyli savo brolio, kurį mato, kaip gali mylėti Dievą, kurio nemato? ²¹ Ir tą įsakymą turime nuo Dievo, kad mylintis Dievą mylētu ir savo brolį.

2. Tikėjimo į Jėzų Kristų vaisiai.

Caput V. ¹ Omnis, qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis, qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo. ² In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, et mandata ejus faciamus. ³ Hęc est enim caritas Dei, ut mandata ejus custodiamus: et mandata ejus gravia non sunt. ⁴ Quoniam omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum: et hęc est victoria, quę vincit mundum, fides nostra. ⁵ Quis est,

5. Perskyrimas. ¹ Kiekvienas, kurs tiki, kad Jėzus yra Kristus yra iš Dievo gimęs; ir kiekvienas, kurs myli pagimdžiusįjį, myli taipogi ir iš jo gimusįjį. ² Iš to pažįstame, jog mylime Dievo vaikus, kada mylime Dievą ir užlaikome jo įsakymus. ³ Nes tai yra Dievo meilė, kad užlaikytumėm jo įsakymus; ir jo įsakymai nėra sunkūs. ⁴ Nes visa, kas užgimė iš Dievo, pergali pasaulį; ir tai, kas pergali pasaulį, yra mūsų tikėjimas. ⁵ Kas yra pergalintis pasaulį, jei ne

nepildant jo įsakymo, kuriuo jis liepia mylėti brolius. — *Nes kas...* Daug lengviaus yra mylėti tai, ką mes matėme ir matome, negu ko nematome; todėl lengviaus yra mylėti brolius, negu Dievą. — *Kaip gali.* Kaikurie seni kodeksai turi vietoje klausimo tvirtinimą: negali. — (21) *Ir tą įsakymą...* Pats Dievas liepia mylėti artimą. Plg. aug. 2, 7... 3, 11, 23.

5, 1—12. Apaštalas plačiau paaiškina, kad tikėjimas į Jėzų Kristų yra meilės šaknis, kad per jį mes pergalime pasaulį, ir kad jis suteikia amžiną gyvenimą.

(5, 1) *Kiekvienas, kurs...* Tikėjimas į Jėzų Kristų Dievo Sunų yra pasekmė, bet taipogi ir žymė mūsų gimimo iš Dievo (plg. 4, 2. 7. 15), taip kaip meilė yra ženklas vienybės su Dievu (4, 16), per kurią mes daromės jo vaikais. — *Myli pagimdžiusįjį; Dievą Tėvą.* — *Gimusįjį;* kiekvieną krikščionį, kaip Dievo įvaikį. Ir iš tiesų negalima tikrai mylėti Tėvo, nemylint visų jo vaikų. Taigi Apaštalas vėl nurodo, kad su tikėjimu privalo būti

sujungta brolių meilė. Plg. 3, 23. — (2) *Iš to pažįstame...* Aug. 4, 20 Apaštalas pasakė, kad negalima tikrai mylėti Dievo, nemylint brolių, dabar jis sako, kad norint mylėti brolius, reikia mylėti Dievas, o tai dėlto kad tiedvi meili yra neatskirtini. — *Ir užlaikome...* Paklusnumas Dievo įsakymams, jo valiai yra priparodymas mūsų meilės į Dievą. Todėl (3) Dievo meilė mumyse ir apsirėškia Dievo įsakymų pildymu. — *Jo įsakymai...* Tuo gali kiekvienas save padrasinti, kad mylintieji nejaucia didelio vargo pildydami Dievo įsakymus. Plg. Mt. 11, 30. — (4) *Nes visa...* Tikėjimas mums padeda pergalėti pasaulį. Dievo paliepiamų išpildymas gali kada kada rodyties sunkus savyje, nes pasaulis su savo piktais palinkimais daro paklusnumą sunkiu, bet krikščionis, kaip iš Dievo gimusieji, turi savyje gana jėgų, kad pergalėtų pasaulį. — *Ir tai...* Kadangi krikščionis per tikėjimą darosi Dievo vaikais ir gauna malonės, todėl pasaulio pergalėtoju yra mūsų tikėjimas. Sekanti (5) eil. nurodo to ti-

qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Filius Dei?

⁶ Hic est, qui venit per aquam et sanguinem, Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Et spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas. ⁷ Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cælo: Pater, Verbum, et Spiritus sanctus: et hi tres unum sunt. ⁸ Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, et aqua, et sanguis: et hi tres unum sunt.

tas, kurs tiki, kad Jėzus yra Dievo Sunus? ⁶ Tasai yra, kurs atėjo per vandenį ir kraują, Jėzus Kristus; ne vien vandenyje, bet vandenyje ir kraujuje. Ir Dvasia yra, kuri liudija, kad Kristus yra tiesa. ⁷ Nes trys yra, kurie duoda liudijimą danguje: Tėvas, Žodis ir šventoji Dvasia; ir tie trys yra vienas. ⁸ Ir trys yra, kurie duoda liudijimą ant žemės: Dvasia, ir vanduo, ir kraujas; ir tie trys yra vienas. ⁹ Jei priimame žmonių liudiji-

kėjimo prigimtį. Jo dalyku (objektu) yra Jėzus Kristus, Dievo Sunus. — (6) *Tasai...* Apaštalas duoda parparodymus, kad Jėzus yra Dievo Sunus. — *Kurs atėjo.* Atėjimas yra pas šv. Joną iškilmingas išsireikšimas, pažymintis Viešpaties pasirodymą pasaulyje. Plg. Jo. 1, 11; 3, 31; 5, 43 ir k. — *Per vandenį ir kraują.* Tie žodžiai nurodo, kokiuo būdu Jėzus Kristus atėjo, kaip jis apreiškė žmonėms savo vertybę. Yra tai du istorišku atsitikimu, galinčiu parparodyti, kad jis tikrai yra Kristus, Dievo Sunus. Pirmasis atsitikimas, išreikštas žodžiu: *per vandenį*, yra tai krikštas, kurį Jėzus priėmė Jordane iš Jono Krikštytojo rankų, ir kuriame balsas iš dangaus iškilmingai apskelbė jį esant Dievo Sunų (Jo. 1, 32. Mt. 3, 13 ir k.). Antras atsitikimas išreikštas žodžiu: *per kraują*, buvo Jėzaus kruvina mirtis ant kryžiaus, kuria užsihaigė jo vieša pasiuntinystė (Jo. 19, 30. Mt. 27, 54). — Kaikurie autoriai, sekdami šv. Augustiną, žodžiuose: *per vandenį ir kraują*, mato paminėtus kraują ir vandenį, ištėkėjusius iš perverto Kristaus šono (Jo. 19, 34), kadangi tame atsitikime yra tikras parparodymas Kristaus žmogiškos prigimties prieš klaidžiatikius dokėtus. Kiui vėl mato tuose pačiuose žodžiuose aliuziją į krikšto ir svenč. Eucharistijos sakramentų įstatymą. — *Ne vien...* Pridėdamas tuos žodžius Apaštalas regimai turėjo mintyje klaidžiatikius, kerintiečius, kurie sakė Kristų, tiesa, atėjusį per vandenį, bet nekenčėjusį priimtame Jėzaus kune, kadangi Kristus prieš kanciją apleidęs Jėzų. Plg. aug. 2, 22. Todėl šv. Jonas ir sako, kad Kristus atėjęs ne tik vandenyje, t. y. krikšte, bet

ir vandenyje ir kraujuje, krikšte ir mirtyje. — *Ir Dvasia...* Trečias liudytojas Jėzaus dievystės yra šv. Dvasia. — *Kad Kristus yra tiesa.* Vulgata tais žodžiais išreiškia, ką šv. Dvasia liudija; bet gr. t., kurs yra visai tikras, turi kitokių skaitymą: nes Dvasia yra tiesa, t. y. Dvasia gali liudyti, ir jos liudijimas yra tikrausis, nes ji yra tiesa. Todėl gr. t. nurodo šv. Dvasios liudijimo tikrumo priežastį. — (7. 8) Tuodviejose eil. randasi taip vadinama „Comma Joanneum“, apie kurios autentiškumą veiz. [ved. p. 525. Tikras skaitymas, anot seniausių kodeksų ir vertimų, Vulgatą atskyrus, yra toks: *Nes trys yra, kurie duoda liudijimą: Dvasia, ir vanduo, ir kraujas; ir tie trys yra vienas.* Taigi, Apaštalas atkartoja augščiaus minėtąjį trejopą liudijimą apie Kristaus dievystę, dėdamas pirmojon vieton šv. Dvasią. Kaip gi šv. Dvasia liudija, veiz. Apd. 5, 32. — *Vanduo ir kraujas* padaryti tarsi ypatomis (personifikuoti) ir įvaizdinti kaip patis duodantis liudijimą. — *Ir tie trys yra vienas*, t. y. jie liudija visiškai vienaip, jų liudijimai taip tarp savęs sutinka, lyg-kad butu vienas. Galčionai šv. Jonas daro aliuziją į žydų įstatymo reikalavimą, kad teisme dalykai butu patvirtinami dviejų arba trijų liudytojų žodžiais. Plg. 5 Moz., 17, 26; 19, 15. — Anot dabartinio Vulgatos teksto, minėtieji trys liudytojai duoda savo liudijimus ant žemės. Bet be jų yra dar trys tikrausi liudytojai danguje; yra tai trys svenč. Trejybės ypatos, kurios budamos vienu savo prigimtyje ir esybėje, vienaip liudija, kad Jėzus yra tikrai Dievo Sunus. — (9) *Jei...* Apaštalas apsvaisto, koki yra minėtojo liudijimo apie Jėzų

⁹ Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testimonificatus est de Filio suo. ¹⁰ Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio, mendacem facit eum: qui non credit in testimonium quod testimonificatus est Deus de Filio suo. ¹¹ Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio ejus est. ¹² Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

ma, Dievo liudijimas yra didesnis; nes tai yra Dievo liudijimas, kurs yra didesnis, kad jis yra liudijęs apie savo Sunų. ¹⁰ Kas tiki į Dievo Sunų, turi savyje Dievo liudijimą. Kas netiki Sunui, daro aną melagiū, nes netiki į liudijimą, kuriuo Dievas yra liudijęs apie savo Sunų. ¹¹ Ir tasai yra liudijimas, kad Dievas mums davė amžiną gyvenimą; ir tas gyvenimas yra jo Sunuje. ¹² Kas turi Sunų, turi gyvenimą; kas neturi Sunaus, neturi gyvenimo.

Gromatos užbaiga.

¹³ Hæc scribo vobis: ut sciatitis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei. ¹⁴ Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos.

¹³ Tai jums rašau, kad žinotumėt, jog turite amžiną gyvenimą jus, kurie tikite vardan Dievo Sunaus. ¹⁴ Ir tas yra pasitikėjimas, kurį mes prie jo turime, kad ko nors prašytumėm pagal jo valią, jis mus išklausos.

Kristų vertybė. Jis sako, kad niekas neatmeta žmonių liudijimo, padaryto tam tikrose sąlygose; todėl tuo labiau reikia tikėti Dievo liudijimui, kurs yra didesnis, nes jo davėjas visais atžvilgiais perviršija liudytojus žmones. — *Dievo liudijimas* — per Ivasią, vandenį ir kraują. — *Nes tai yra...* Paaiškindamas savo mintį, Apaštalas pridėda, kad minėtasis Dievo liudijimas paliečia Jėzų Kristų, kaip Dievo Sunų. — (10) *Kas tiki...* Dievo liudijimas nepasilieka tik tai išvirsinis; priimtas per tikėjimą jis darosi vidujiniu (*savyje*) ir suteikia dušiai pilną tikrumą. Priimdamas liudijimą ir sulig jo tikėdamas, kad Jėzus Kristus yra Dievo sunus, žmogus tuo pačiu išpažįsta, kad Dievas sako tiesą. Priešingai gi, *kas netiki Sunui* (tikriaus anot gr. t.: Dievui), netiki Jėzų esant Dievo Sunų, tas šventvagiskai atmeta Dievo liudijimą ir taip daro patį Dievą melagiū. Plg. 1, 10. — (11) *Ir tai yra...* Dievo liudijimas, priimtas su tikėjimu, padaro krikščionyse *amžiną gy-*

venimą, t. y. viršprigimtinių malonės gyvenimą čia ant žemės ir garbingą danguje. To gi gyvenimo šaltinis yra Dievo Sunuje. Jis darosi nuosavybė kiekvieno, kurs yra vienybėje su Jėzumi Kristumi per tikėjimą ir meilę: (12) *Kas turi Sunų...*

13–21. Užbaigoje nurodytas gromatos tikslas, veiksmingumas maldos, per kurią visa galime išprašyti, ypač gi nusidėjimų atleidimą, reikalingumas sergėties nusidėjimų, šalinties nuo pasaulio, tikėti į Dievą ir į jo Sunų ir toli laikyties nuo stabmeldystės.

(13) *Tai...* Skaitytojai žinojo, kad tikėdami į Jėzų Kristų jie gavo viršprigimtinių malonės gyvenimą ir tapo tėvaimiais amžinojo gyvenimo danguje; Apaštalas rašo gromatą, kad labiau sutvirtintu tą jų žinojimą, iš kurio jie privalo daryti praktiškus išvedimus. — (14) *Ir tas...* Krikščionis, įsitikrinęs, kad jis turi tikrą gyvenimą, meldžiasi su pasitikėjimu, kad jo

¹⁵ Et scimus quia audit nos quidquid petierimus: scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. ¹⁶ Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget quis. ¹⁷ Omnis iniquitas, peccatum est: et est peccatum ad mortem. ¹⁸ Scimus quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit eum. ¹⁹ Scimus quoniam ex Deo sumus: et mundus totus in maligno positus est. ²⁰

¹⁵ Ir žinome, kad jis mus išklauso, ko nors prašytumėm; žinome, nes gauname dalykus, kurių jo prašome. ¹⁶ Jei kas žino savo brolių nusidedant nusidėjimu ne į mirtį, teprašo, ir bus tam, kurs ne į mirtį nusideda, duota gyvastis. Yra nusidėjimas į mirtį; aš nesakau, kad už tą kas melstu. ¹⁷ Kiekviena neteisybė yra nusidėjimas, ir yra nusidėjimas į mirtį. ¹⁸ Mes žinome, kad kiekvienas iš Dievo gimusis nenusideda; bet užgimimas iš Dievo jį užlaiko, ir piktasis jo nepaliečia. ¹⁹ Mes žinome, kad esame iš Dievo, ir visas pa-

maldos bus išklaustos. — *Pagal jo valią.* Malda privalo būti daroma sulig Dievo valios, t. y. reikia melsti to, kas sutinka su Dievo valia, kas gali praversti mūsų išganymui. — (15) *Nes gauname.* Dabartinis laikas nurodo išklausmo tikrumą: mes gauname tą pačią valandą, kada prašome, nors tai ir ne tuojau išeitu aikštėn. — (16) *Jei kas žino.* Gr. t.: mato. Ką Apaštalas pasakė apie krikščionių maldų pasekmingumą apskritai, tai dabar sako apie maldą už nusidedančius brolius. — *Nusidedant nusidėjimu...* Tuo išsireiškimu gal norėta pažymėti, kad kalbama apie nusidėjimą, kurį mato kiti žmonės. — *Ne į mirtį.* Apaštalas atskiria čionai nusidėjimą ne į mirtį ir nusidėjimą į mirtį. Kokie vienok nusidėjimai reikia suprasti tais pavadinimais, nevisai aišku; todėl nevienai ir aiškinama. Tikresnis regisi yra toks aiškinimas: nusidėjimas į mirtį yra tas, kuriuo kas nors atvirai atsiskiria nuo Kristaus, išsižada tikėjimo ir pereina į stovį visiškos dvasiškos mirties, kaip sąnarys, atkirstas nuo kūno, arba šakelė, atpjauta nuo medžio ir jau nudžiuvusi; taigi, vieša apostazija per užginčijimą Kristaus dievystės. Nusidėjimai gi ne į mirtį yra visi kiti, taipogi sunkūs, atimantys iš dūšios dvasišką gyvastį, kurią, kaip sako toliau šv. Jonas, jai vėl sugrąžina Dievas, kada už tokį nusidėjėlį. *kurs ne į mirtį nusideda,* meldžiasi geri krikščionys. Todėl Apaštalas ir ragina melsties už nusidedančius ne į mirtį. — *Bus... duota.* Gr. t.: duos (Dievas). — *Aš nesakau...* Apaštalas neduoda skaitytojams pa-

raginimo melsties už nusidedančius į mirtį su pilnu pasitikėjimu gauti atpuolusiojo nuo Kristaus atsivertimą, nes toks jau užkietėjęs savo piktume: jis, pametęs šviesą, tiesą, Dievą, veljo apsirinkti tamsybes, melą, pasaulį. Apie tokios nusidėjėlius kalba šv. Povilas Žyd. 6, 4-8. Vienok šv. Jonas neužgina tiesiog melsties ir už juos: jis tik neduoda ypatingo įsakymo. Malda gi ir už tokiuos nusidėjėlius gali būti naudinga, nes Dievo mielaširdystė neturi ribų, ir Bažnyčia, kuriai priklauso teisė aiškinti neklaidingai šv. Rašto žodžių prasme, meldžiasi ir už užkietėjusius nusidėjėlius plg. Liturg. Didž. Pėtnyčios), nes jų išganymas nebegalimas yra tik morališkai, o ne absoliutiškai. — (17) *Kiekviena...* Apaštalas prideda tą perspėjimą, kad skaitytojai labiausiai sergėtusi kiekvieno nusidėjimo. — *Į mirtį:* Gr. t.: ne į mirtį. Vulgatos tekstas perspėja ypač prieš vieną baisų apostazijos nusidėjimą. Gr. t. tarsi nuraminamas sako: nors labai reikia sergėtis visų nusidėjimų, bet jei kas nusidėtų, neprivalo visai nusiminti, nes yra budas vėl atgauti dvasišką gyvastį. — (18) *Mes...* Negalima būti draug Dievo vaikais ir nusidėti. Plg. 3, 6. 9. — *Bet užgimimas iš Dievo...* Plg. 3, 9. Gr. t. yra: užgimusi iš Dievo; taigi mūsų Viešpats, Jėzus Kristus; jis sergi krikščionis ir neduoda jiems nupulti. — *Piktasis:* piktąjį dvasia, nuolatine krikščionių neprietelė, nuo kurios juos sergi Kristus. — (19) *Kad esame iš Dievo:* esame Dievo vaikai. — *Visas pasaulis...* Krikščionis nepriklauso prie to pasaulio, kurs pasilieka piktosios dva-

Et scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, et vita æterna.
²¹ Filioli, custodite vos a simulacris. Amen.

saulis guli piktume. ²⁰ Ir žinome, jog Dievo Sunus atėjo ir mums davė išmanymą, kad pažintumėm tikrą Dievą ir butumėm jo tikrajame Sunuje. Tasai yra tikras Dievas ir amžina gyvastis. ²¹ Vaikeliai, sergėkitės stabų. Amen.

sios valdžioje ir po jo įtėkme veikia. — (20) *Jog Dievo Sunus atėjo* — per įsikūnijimą. — *Išmanymą*: galėjimą pažinti ir suprasti. — *Kad pažintumėm...* Dievo Sunus norėjo, kad mes pažintumėm kuogeriausiai tikrąjį Dievą. Gr. t. nėra žodžio: *Dievą*, bet jis visai teisingai pridėtas Vulgatoje, kadangi Apaštalas kalba apie vieną tikrą Dievą, atskirtiną nuo stabų, kurie minimi žemiaus. — *Ir butumėm...* Gr. t.: ir esame tikrajame (Dievuje), jo Sunuje, Jėzuje Kristuje. Mes žinome, kad Dievo Sunus atėjo, ir mes esame artimiausiai su juo suvienyti. Tas gi Sunus yra

tikras Dievas ir amžina gyvastis, todėl per jį esame suvienyti ir su Tėvu. Apaštalo žodžiuose randasi aiškiausias priparodymas, kad Jėzus Kristus buvo Dievas. — (21) *Sergėkitės stabų*. Kadangi yra tik vienas tikras Dievas, todėl krikščionims reikia sergėtis viso, kas neteisingai savi-nasi Dievo vardą. Apaštalas gal čia turėjo mintyje ne tiek pačius pagonių stabus, arba stabams paaukotus dalykus, kiek visokias klaidingas nuomones, netikrų mokytojų platinamas apie Dievo esybę, apie Jėzų Kristų ir apie jų santykius su žmonėmis.





ANTROJI IR TREČIOJI ŠVENTO JONO GROMATA.

I V E D I M A S.

1. Penktos ir šeštos katalikiškosios gromatos autorius vadina save antraše Vyresniuojų. Ta aplinkybė davė progą sukilti įvairioms abejonėms apie tųdviejų gromatų atsiradimą. Kaikurie, atskirdami Joną Apaštalą nuo kito Jono kunigo, sakė, kad Vyresniuojų pavadinęs save tas antrasis Jonas ir jis būvęs dviejų trumpučių gromatų autorium. Bet ta nuomonė neišrodo tikra. Visųpirma pats Jono kunigo, atskirtino nuo Apaštalo, buvimas apaštališkuose laikuose yra labai abejotinas. Vardas gi „Vyresnysis“ turėjo būti pagarbos vardu, duodamu pergyvenusiam visus kitus apaštalus šv. Jonui. O jis, kaip rašydamas Evangeliją dažnai save vadina mokytiniu, kurį mylėjo Jėzus, taip gromatose pavadino save Vyresniuojų, kaip jį visi turėjo paprotį vadinti.

Seniausio padavimo liudijimai apie dviejų gromatų atsiradimą nevisai aiškus, ypač dėlto, kad jos, budamos labai trumputės ir turėdamos savyje tik labai nedaug tikėjimo tiesų, retai galėjo būti vartojamos šv. tėvų raštuose. Vienok aiškus į jiedvi aliuzijas randame jau pas apaštališkuosius tėvus, Papiją, Ignacą, Polykarpą. Jūdviejų autentiškumą ir kanoniškumą patvirtina gana aiškiai ir kiti liudytojai antrojo ir trečiojo šimtmečio, kaip Ireniejus, Klemensas Aleks., Italė, Origenas, Dionyzas Aleks., nors jų laikais ir tebebuvo šiekios tokios abejonės, kurios pasiliovė tik ketvirtame šimtmetyje. Taip vadinami vidujiniai argumentai daug aiškiaus nurodo, kad dviejų gromatų autorius buvo tas pats, ką ir ketvirtosios Evangelijos bei pirmos šv. Jono gromatos, kadangi visuo-

se tuose veikaluose randasi visai panašios mintys, stilius, išsireiškimai ir atskiri žodžiai, tik šv. Jono Apaštalo vartojami.

2. Antroji gromata paskirta „Išrinktajai Poniai ir jos vaikams“. Tuo gi vardu regisi pavadinta yra ne koki atskira ypata su savo vaikais, bet visa krikščionių draugija arba bažnyčia, kuriai šv. Jonas rašo, kaip išrinktajai ir pavadintajai į krikščionystės malonę, ir kaip poniai, t. y. krikščionių motinai ir Kristaus sužieduotinei.

Rašymo tikslas buvo paraginti skaitytojus į brolių meilės pildymą ir į ištvermę tikėjime, ypač gi tame, kas paliečia Jėzaus Kristaus įsikunijimą, o taipogi perspėti prieš

netikrus mokytojus, atmetančius tą tikėjimą.

Trečioji gromata parašyta vienam geram krikščioniui, vardu Gajui, gyvenusiam gana toli nuo vietos, kame tuomet buvo šv. Jonas. Apaštalas norėjo pagirti tą krikščionį už priėmimą į savo namus Evangelijos skelbėjų ir padrašinti, kad jis ir toliau taip-pat elgtusi; o prieš tos progos smarkiai papeikti anos vietos vyskupą, kurs nenorėjo pripažinti šv. Jono valdžios, o taipogi nepriimdavo pas save užlaikančiųjų su Apaštalų draugystę.

Kame ir kuomet dvi gromati parašyti, nėra žinoma; bet gali buti, kad Efeze jau visai baigiantis pirmajam šimtmėčiui.

Epistola beati Joannis Apostoli secunda.

Antroji švento Jono Apaštalo gromata.

Caput unum. ¹ Senior Electæ dominæ, et natis ejus, quos ego diligo in veritate, et non ego solus, sed et omnes, qui cognoverunt veritatem, ² propter ve-

Vienas perskyrimas. ¹ Vyresnysis Išrinktajai poniai ir jos vaikams, kuriuos aš myliu tiesoje, ir ne aš vienas, bet ir visi pažinusieji tiesą ² dėl tiesos, kuri pasilieka

1—3. Antraše autorius sako, kad jis myli bažnyčią, kuriai rašo, ir jos sąnarius už tai, kad jie priėmė tiesą ir joje pasilieka.

(1) *Vyresnysis*. Tas pavadinimas, išreiškiantis ir pagyvenusio žmogaus amžių ir garbingą jo tarnystę Bažnyčioje, lygus yra tikram vardui. Tokiuo vardu visų paprastai buvo vadinamas ir visiems žinomas šv. Jonas Apaštalas. — *Išrinktajai poniai*: krikščionių draugijai arba bažnyčiai, kuri buvo išrinkta, kad priklausytu Jėzui Kristui. Ji, kaip Kristaus sužieduo-

tinė, yra tikinčiųjų motina ir poni. — *Jos vaikai*: bažnytinės draugijos sąnariais, tikintiems. — *Myliu tiesoje*. Apaštalo meilė yra tikra, ne toki kaip suvedžiotųjų. — *Ir ne aš vienas...* Tarp Kristaus išpažintųjų, pažinusių evangelijinę tiesą, yra tikra vienybė, ir jie myli vieni kitus. —

(2) *Dėl tiesos...* Dieviška tiesa užima svarbiausią vidurinę vietą krikščionių gyvenime; ji yra veikianti juose įiega, ir todėl ji paragina krikščionis mylėti brolius. Ji pasilieka krikščionyse visuomet, nes kas jos nebeturėtų, tas nebetu krikščionis.

ritatem, quæ permanet in nobis, et nobiscum erit in æternum. ³ Sit vobiscum gratia, misericordia, pax a Deo Patre, et a Christo Jesu Filio Patris in veritate, et caritate.

⁴ Gavismus sum valde, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus a Patre. ⁵ Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus alterutrum. ⁶ Et hæc est caritas, ut ambulemus secundum mandata ejus. Hoc est enim mandatum, ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis:

⁷ Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem: hic est seduc-

mumyse ir bus su mumis amžinai. ³ Teesie su jumis malonė, mielaširdystė, ramybė nuo Dievo Tėvo ir nuo Tėvo Sunaus, Jėzaus Kristaus, tiesoje ir meilėje.

⁴ Aš labai džiaugiausi, radęs tarp tavo vaikų pasieligiančius tiesoje, kaip gavome nuo Tėvo įsakymą. ⁵ Ir dabar meldžiu tavę, poni, ne tarsi aš rašyčiau tau naują įsakymą, bet tai ką turėjome nuo pradžios, kad mylėtumėm vieni kitus. ⁶ Ir tai yra meilė, kad elgtumėmės pagal jo įsakymus. Nes tai yra įsakymas, kad, kaip nuo pradžios girdėjote, jame elgtumėtės.

⁷ Nes daug suvedžiotųjų išėjo į pasaulį, kurie neišpažįsta Jėzaus Kristaus atėjusio kune. Toksai yra suvedžiotojas ir antikri-

— (3) *Teesie...* Apaštalo linkėjimai skaitytojams visai tokie pat, kaip pas šv. Povelą 1 ir 2 Tim. 1, 2. — *Nuo Tėvo Sunaus...* Šv. Jonas naudoja kiekvieną progą, kad primintu, jog Jėzus Kristus yra tikrai Dievo Sunus. — *Tiesoje ir...* Linkėjimų malonių sritimi, kurioje jos gali apsireikšti, yra tiesa ir meilė; taigi, Apaštalas jų ir linkėja tuo tikslu, kad skaitytojai būtų ir pasiliktu tiesoje ir meilėje.

4—6. Išreiškęs savo džiaugsmą, kad bažnyčios šanariai elgiasi tiesoje, Apaštalas primena jiems naują meilės įsakymą.

(4) *Aš labai...* Apaštalas išreiškia savo džiaugsmą ir nurodo jo priežastį. Jis džiaugiasi dėlto, kad radęs, regimai apsilankydamas kiek anksčiau toje bažnyčioje, kuriai dabar rašo, daugelį jos šanarių, gyvenančių visai krikščioniškai. Iš to atsiliepimo jau galima matyti, kad ne visų pasieligimas lygiai vertas buvo pagyrimo. — *Tiesoje...* tikrai taip, kaip reikalauja Dievo įsakymas. — *Gavome nuo Tėvo* — per jo Sunaus tarpininkystę. — (5) *Ir dabar...* Prie pagyrimo Apaštalas prideda paraginimą, kad ir tolesniu savo pasieligimu visa bažnyčia galėtų jam padaryti tikrai džiaugsmą. — *Ne naują įsakymą.* Veiz. 1 Jo. 2, 7. Jo. 13, 34. — *Kad mylėtu-*

mėm... Mylėti ragina šv. Jonas, ir meilė yra visa apimantis Dievo įsakymas. — (6) *Ir tai...* Išsireiškimo budas visai toks pat, kaip 1 Jo. 1, 5; 3, 23; 5, 3. 11 ir k. Mintis labai panaši į 1 Jo. 5, 2. 3. Apaštalas nori pasakyti, kad tikra meilė reikalauja Dievo įsakymų užlaikymo, taip pat kaip visų įsakymų užlaikymas apimtas yra vienu meilės įsakymu. — *Nuo pradžios:* nuo to laiko, kada pradėta skelbti Evangeliją. — *Jame.* Vulgatoje ta įvardė užvaduoja žodį: įsakyme. Bet gr. t. ji lygiai gali užvaduoti ir žodį: meilėje. Ta antroji prasmė čionai labiau tinka, nes šioje vietoje šv. Jonas kalba apie meilę.

7—11. Apaštalas perspėja skaitytojus, kad sergėtusi suvedžiotųjų, užgincijančių Žodžio įsikunijimą, ir nesektu jų paklydimų ir pikty darbų.

(7) *Nes daug...* Juo labiau reikia laikytis meilės, kuri apima ir tiesą, kad yra žmonių, kurie nori atitraukti nuo tikėjimo tiesos, todėl ir nuo tikros meilės. — *Suvedžiotojai.* Veiz. 1 Jo. 2, 18. 22. 23; 4, 1-5. — *Kurie neišpažįsta.* Veiz. 1 Jo. 4, 2. Svarbiausias jų paklydimas yra užgincijimas Dievo Sunaus įsikunijimo, atmetimas tos tiesos, kad Jėzus yra įsikūnijęs Dievas ir pasaulio Atpirkėjas. —

tor, et antichristus. ⁸ Videte vosmetipsos, ne perdatiſ quæ operati eſtiſ: ſed ut mercedem plenam accipiatiſ. ⁹ Omniſ, qui recedit, et non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic et Patrem et Filium habet. ¹⁰ Si quiſ venit ad voſ, et hanc doctrinam non aſſert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritiſ. ¹¹ Qui enim dicit illi Ave, communicat operibuſ ejuſ maligniſ.

¹² Plura habens vobiſ ſcribere, nolui per chartam, et atramentum: ſpero enim me futurum apud voſ, et oſ ad oſ loqui: ut gaudium veſtrum plenum ſit. ¹³ Salutant te filii ſororiſ tuæ Electæ.

ſtaſ. ⁸ Sergėkite patiſ ſave, kad nenuſtotumėt, kŕ ŕſidirbote, bet kad gautumėt pilnŕ ŕſmokesnį. ⁹ Kiekvienas atſtojanſiſ ir nepaſiliekanſiſ Kriſtauſ moksle neturi Dievo; kaſ paſilieka moksle, taſ turi ir Tėvŕ ir Sūnŕ. ¹⁰ Jei kaſ paſ juſ ateina ir neaſſineſa to mokuſlo, nepriimkite jo į namuſ ir Sveikaſ jam neſakykite. ¹¹ Neſ kaſ įj ſveikina, dalyvauja jo piktaſe darbe.

¹² Daug turėdamas juſ raſyti, nenorėju to daryti per popieriŕ ir raſalŕ; neſ aſ turiu vilſtį, kad paſ juſ buſiu ir burnŕ į burnŕ paſikalbėſiu, kad juſų džiaugſmaſ butu pilnaſ. ¹³ Sveikina tave vaikai tavo ſeſerſ Iſrinktoſioſ.

Tokſai... Kiekvienas, kuſ laikoiſ to paklydimu, yra tikraſ ſuvedſiojuojaſ, Antikriſto pirmtakunaſ, Kriſtauſ prieſininkaſ. Plg. 1 Jo. 2, 18; 4, 1-3. — (8) *Sergėkite...* Reikalingaſ didiſ atſargumaſ kiekvienam, kuſ nori iſvėngti ſuvedſiojimo. — *Kŕ ŕſidirbote*: viſuſ juſų gerŕ darbŕ vaiſiuſ. Tikreſniſ gr. t. turi tokį ſkaitymŕ: kŕ ŕſidirbome — meſ apaſtalai ir kiti Evangelijoiſ darbininkai. Jei ſkaitytojai paſiduotu ſuvedſiojuojuſ, tuomet praſutu viſaſ apaſtalŕ darbaſ tarp ſkaitytojų. — *Pilnŕ ŕſmokesnį*. Pilnaſ ŕſmokeſniſ yra amſinaſ gyvenimaſ danguje. Su juo paſygtinaſ ŕſmokeſniſ ant Œmėſ (malonė, džiaugſmaſ, ramybė) yra nepilnaſ. — (9) *Atſtojanſiſ*. Tikreſniaſ gr. t. turi *προσχων*, toliauſ nueinaſtiſ, t. y. kaſ eina toliauſ, negu leiđžia krikſčioniſko tikėjimo riboſ; taigi, kaſ nuo tikėjimo atſtoja. — *Kriſtauſ moksle*: moksle, kuſ ſkelbė Kriſtuſ, o paſkui jo apaſtalai. — *Neturi Dievo...* Veiz. 1 Jo. 2, 23. — (10) *Jei kaſ...* Kada ateina nepakraſ mokytojaſ, reikia nerodyti jam jokio prielankumo Œenklo. Taſ Apaſtalo perſpėjimaſ neilkie nepaliečia krikſčioniſ ſakytuſ ſvetmylyſtėſ, neſ ſuvedſiojuojaſ ateina ne kaipo prieglaudoſ reikalaujanſiſ ſvečiaſ, bet kaipo duſų ſudyto-

jaſ. Tŕ perſpėjimŕ gerai paaiſkina ſekantiſ atſtikimaſ, ŕſraſytaſ paſ ſv. Ireniejų: „Yra dar Œmonių, raſo jiſ, girdėjuſių paſakojant Polykarpŕ, kad Jonas, įėjęſ vie-nŕ ſykį pirtyn Efeze ir pamatėſ viduje Kerintŕ, umai iſ ten vėl iſėjęſ, ſakydamas: Iſeikime, bijodami, kad neuŒgriutu namaſ, kadangi jame yra tieſoſ prieſaſ, Kerintaſ“. — (11) *Neſ...* Apaſtalas pateiſina ſavo perſpėjimŕ. Kaſ ſveikinaſi ſu ſuvedſiojuoju, kaipo ſu broliu, pađeda piktaſ jo darbu ir paſ daroſi kaltaſ, neſ daŒniauſiaſ duoda paſpiktinimŕ krikſčioniſ ir paſį klaidŕiatikį patvirtina jo paklydime.

12-13. Paſakęſ kad trumpu laiku paſ Œadaſ apſilankyti paſ ſkaitytojuſ, Apaſtalas ŕſbaigia gromatŕ paſveikininimaſ toſ baŒnyčioſ, kurioje paſ paſilieka.

(12) *Daug...* Apaſtalas Œada paſ apſilankyti paſ ſkaitytojuſ. — *Per popieruŕ*. Popieriſ, atſkirtinaſ nuo pergaminoſ, ſenobėje buvo dirbamaſ iſ Œievėſ nendrių, auguſių Egipte ir vadinamų papyruſu. — *Burna į burnŕ*: gyvaſ Œodſiaſ. — *Kad juſų džiaugſmaſ...* Plg. 1 Jo. 1, 4. — (13) *Sveikina...* Pridėdamas paſveikininimaſ nuo krikſčionių toſ baŒnytinėſ draugioſ (gal Efezo), kurioje buvo ſv. Jonas, raſydamas ſitŕ gromatŕ.

Epistola beati Joannis Apostoli tertia.

Caput unum. ¹ Senior Gajo carissimo, quem ego diligo in veritate. ² Carissime, de omnibus orationem facio prospere te ingredi, et valere, sicut prospere agit anima tua. ³ Gavisus sum valde venientibus fratribus, et testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas. ⁴ Majorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare. ⁵ Carissime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, et hoc in peregrinos, ⁶ qui testimonium reddiderunt caritati tuæ in conspectu ecclesiæ: quos, benefaciens, deduces digne Deo. ⁷ Pro

Trečioji švento Jono Apaštalo gramata.

Vienas perskyrimas. ¹ Vyresnysis mylimiausiam Gajui, kurias myliu tiesoje. ² Mylimiausis, aš meldžiuos, kad tau visame gerai klotusi ir kad butum sveikas, kaip ir tavo dušiai gerai klojasi. ³ Aš labai džiaugiasi, ateinant broliams ir duodant liudijimą tavo tiesai, kaip tu elgiesi tiesoje. ⁴ Didesnio už tą džiangsma aš neturiu, kaip kada girdžiu, jog mano vaikai elgiasi tiesoje. ⁵ Mylimiausis, tu elgiesi ištikimai, ką nors darai broliams ir tai svetimiesiems, ⁶ kurie davė liudijimą tavo meilei bažnyčios akyvaizdoje; gerai padarysi, aprupindamas jų kelionę vertai Dievo akyvaizdoje. ⁷

1-8. Po atrašo ir linkėjimo Apaštalas išreiškia savo džiaugsmą, kad gavęs geras žinias apie Gajaus šventą pasielgimą ir svetimystę ir ragina jį pasilikti tokiuo pat ir toliaus.

(1) *Vyresnysis.* Veiz. 2 Jo., 1.—*Gajui.* Kas buvo tas Gajus, visai nežinia; toks vardas buvo labai prasiplatinęs Rymo valstijoje.—(2) *Aš meldžiuos:* linkėju, kad Dievas suteiktu tau malones.—*Visame:* visuose dalykuose apskritai, iš visų atžvilgių.—*Sveikas.* Ypačiai linkėjama kunis-kos sveikatos. Iš to žodžio galima spėti, kad Gajus sirgulio.—*Kaip ir...* Gražus pagyrimas tikrai krikščioniško Gajaus gyvenimo.—(3) *Aš...* Gr. t. šitas sakiny s surištą su pereituojų žodžiu: nes. Apaštalas išreiškia savo džiaugsmą ir pateisina pagyrimą, suteiktą Gajui, tuo, kad jis turi apie jį visai tikras žinias.—*Ateinant broliams:* krikščionims. Dabartinis laikas gal nurodo, kad Apaštalui nevykį teko gauti iš brolių žinias apie Gajų.—*Tavo tiesai.* Liudijimas buvo

duotas apie Gajaus gyvenimą, visai sutinkantį su krikščioniška tiesa.—*Kaip tu...* Plg. 2 Jo., 4.—(4) *Didesnio...* Iš tų žodžių pasirodo aiškiai meile liepanojanti Apaštalo širdis.—*Mano vaikai.* Tuo meilės pilnu vardu pavadinti Mažosios Azijos krikščionys, šv. Jono valdomi.—(5) *Elgiesi ištikimai:* sulig tavo tikėjimo, dar ydamas tikrai krikščioniška darba.—*Ką nors darai...* Nurodomi Gajaus gailiaširdystės darbai.—*Svetimiesiems.* Darbų vertybę padidina dar ta aplinkybė, kad sušelpiamieji yra iš kitur atėję krikščionys, Evangelijos platinėjai.—(6) *Kurie davė...* Sušelpantieji viešai gyrė Gajaus meilės darbus akyvaizdoje visos tos krikščionių draugijos, kurioje anuo metu gyveno pats Apaštalas.—*Gerai padarysi...* Minėtieji keleiviai, dirbdami toliaus savo darbą, vėl apsilankys pas Gajų; šv. Jonas jį kviečia šelpti anuos ir toliaus.—*Vertai!* tokiuo budu, koks turi vertybę pas Dievą, todėl duosniai.—(7) *Nes jie...* Keliauninkai verti pašalpos, nes jų kelio-

nomine enim ejus profecti sunt. nihil accipientes a gentibus.⁸ Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

⁹ Scripsissem forsitan ecclesiæ: sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrefes, non recipit nos:¹⁰ propter hoc si venero, commonebo ejus opera, quæ facit: verbis malignis garriens in nos: et quasi non ei ista sufficientiant: neque ipse suscipit fratres: et eos, qui suscipiunt, prohibet, et de ecclesia ejicit.

¹¹ Carissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est: qui malefacit, non vidit Deum.¹² Deme-

Nes jie iškeliavo dėlei jo vardo, nieko neimdami iš pagonių.⁶ Mes tat turime tokiuos priimti, kad butumėm tiesos sandarbininkai.

⁹ Gal bučiau parašęs bažnyčiai, bet tas, kurs mėgsta tarp jų pirmininkauti, Diotrepis, mūsų nepriima.¹⁰ Todėl, kada aš ateisiu, priminsiu jo darbus, kuriuos jis daro, zaunydamas piktais žodžiais prieš mus; ir tarsi jam to neužtektu, jis nei pats nepriima brolių, ir tiems, kurie priima, užgina ir išmeta iš bažnyčios.

¹¹ Mylimiausias, nesekiok pikto, bet kas gera yra. Kas gerai daro, yra iš Dievo; kas pikta daro, neregėjo Dievo.¹² De-

nė yra dėlei Jėzaus Kristaus vardo, kurį jie stengiasi apsakoti, platindami Evangeliją. — *Nieko neimdami*... Jie tai visuomet darė, kaip ir šv. Povilas, kad kas nemanytu, buk jie jiešką sau pelno, ir kad niekam neduotu papiktinimo. — (8) *Mes tat*... Kadangi jie nieko neima iš netikinčiųjų ir atverčiamųjų pagonių, todėl krikščionys privalo juos sušelpiti. — *Tiesos sandarbininkai*. Evangelijos skelbėjai darbuojasi, kad praplatintu tiesos pažinimą; kas juos sušelpia, tas pats prisideda prie jų švento darbo, pats darosi tiesos-sandarbininku, nes padeda platinties Evangelijai.

⁹—¹⁰. Papeikimas Diotrepio, kurs nori būti pirmasis bažnyčioje, bet ne tik pats nepriima svečių į savo namus, dar gi gina ir kitiems tai daryti.

(9) *Gal bučiau*... Anot Vulgatos, Apaštalas turėjo užmanymą parašyti, bet to nepadarė dėlei žemiaus nurodytos priežasties. Gr. t. yra: Aš ši-tą parašiau. Taigi, anot gr. t. Apaštalas rašė nedidelę gramatą, kuri pražuvo, gal to paties Diotrepio sunaikinta. — *Bažnyčiai*, — kurioje gyveno Gajus. — *Tas, kurs*... Regimai tas Diotrepis, apie kurį Apaštalas čionai kalba, turėjo krikščionių draugijoje didžią valdžią, kuria jis labai didžiavosi ir pikta naudojosi, nes jis išmesdavo jam netinkančius iš bažnytinės draugijos ir driso net nepripažinti apaštališkos šv. Jono

valdžios; taigi, jis galėjo būti vietinis vyskupas. — *Tarp jų*: tarp vietinių krikščionių. — (10) *To dėlei*... Negalėdamas pataisyti gramatą, šv. Jonas žada pats ateiti tvarkos padaryti. — *Priminsiu*: viešai papeiksiu. — *Jo darbus*. Diotrepio kaltė buvo dvejopa: jis pikta ir neišmintingai kalba apie Apaštalą; be to, jis netik pats nepildo krikščioniškos svetymylės darbu, nors tai yra viena svarbiausių vyskupo pareigų (plg. 1 Tim. 3, 2 ir k.), bet dar labai draudžia ir kitiems, kurie norėtų tai daryti, net atskirdamas ne teislingiausiai nuo bažnytinės draugijos tuos, kurie norėdavo svečius priimti.

¹¹—¹⁴. Apskritai paragins į gerus darbus, autorius giria Demetrijų, pateisina gramatos trumpumą ir ją užbaigia pasveikinimais.

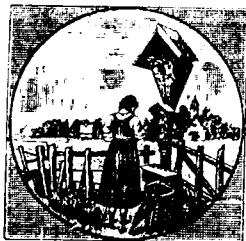
(11) *Piktumo*: viso, kas pikta. Tokio pikto pavyzdžių buvo Diotrepio pasielgimas. — *Iš Dievo yra*: Dievuje yra šaltinis jo dorinio ir dvasiško gyvenimo; jis yra Dievo vaikas. Plg. 1 Jo. 2, 16; 4, 1 ir k. — *Iš Dievo Dievo*: nepadarė dar ir pirmų žingsnių Dievo pažinime. Plg. 1 Jo. 3, 6. — (12) *Demetrijui*. Jis žinomas tik iš šitos vietos. Trejopas geras liudijimas duodamas Demetrijui. Visųpirma apie jį gerai liudija visi krikščionys. Antrą gerą liudijimą duoda pati tiesa, t. y. visas Demetrijaus pasielgimas rodo, kad jame yra krikščioniškos dorybės. Tre-

trio testimonium redditur ab omnibus, et ab ipsa veritate, sed et nos testimonium perhibemus: et nosti quoniam testimonium nostrum verum est. ¹³ Multa habui tibi scribere: sed nolui per atramentum, et calamum scribere tibi. ¹⁴ Spero autem protinus te videre, et os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

metrijui visų duodamas yra liudijimas ir pačios tiesos; bet ir mes duodame liudijimą; ir tu žinai, kad mūsų liudijimas yra tikras. ¹³ Daug turėjau tau parašyti, bet nenorėjau tau rašyti rašalu ir plunksna. ¹⁴ Bet aš turiu viltį veikiai tave pamatyti, ir pasikalbėsiva burna į burną. Ramybė tau. Sveikina tave prieteliai. Pasveikink prietelius įvardžiui.

Čią liudijimą duoda šv. Jonas, kurio žodžiai visuomet sutinka su tiesa. Plg. Jo.

21, 24.— (13. 14) *Daug...* Plg. 2 Jo. 12. 13. Gal. 6, 16. Ef. 6, 23.





G R O M A T A

Š V E N T O J U D O.

I V E D I M A S.

1. Paskutinės katalikiškosios gromatos autorius pats save vadina antraše Judu, Jėzaus Kristaus tarnu, o Jokubo broliu. Taigi, jis yra tas pats, kurį Lukas, išskaitydamas apaštalus, vadina Jokubo (broliu) Judu, o kiti evangelistai geresniam jo atskyrimui nuo Judo-išdavėjo, mini kitą jo vardą, Tadiejus arba Lebiejus, šv. Jonas gi (14, 22) apie jį sako: Judas ne anas Iskarijotas, tuo pačiu pažymėdamas, kad artimųjų Kristaus mokytinių tarpe nebuvo daugiaus ypātų, turėjusių Judo vardą, kaip tik tiedvi. Taigi gromatos antraše nurodytasis Judas buvo Jokubo Jaunesniojo brolis, Alpiejaus ir Marijos sunus; apaštalių skaitliuje jis su savo dviem broliais, minėtuju Jokubu ir Simonu Kananiečiu, vadinosi Viešpaties broliais, t. y. artimais Išganytojo giminėmis. Apie apaštališkus jo darbus, Kristui numirus, nieko tikro

nėra žinoma; net nėra tikrai žinoma, ar jis buvo nukankintas už tikėjimą, kurį anot padavimo platinęs ypač Persijoje, ar ramiai užbaigęs savo dienas Edesoje, ilgai darbavęsis Palestinoje, Syrijoje ir Arabijoje, kaip sako kitas padavimas.

2. Judo gromatos skaitytojai pažymėti antraše labai apskritai, lyg kad jais butu visi krikščionys. Bet iš gromatos turinio pasirodo, kad autorius turėjo mintyje tik kaikurias bažnyčias, butent tas pačias, kurioms rašė Jokubas ir Petras. Jis ragina savo skaitytojus laikyties priimto tikėjimo ir nurodo įlėms pavojų iš pusės klaidžiatikių, gyvenančių ištivirkusiai ir užsiginančių mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus. Iš tų klaidžiatikių aprašymo aišku, kad jie buvo tie patys Mažosios Azijos bažnyčių suvedžiotajai, antinomistai, kuriuos pasmerkė

savo gromatoje Jokubas ir Petras. Todėl ir šv. Judo gromata regimai parašyta buvo visupirma M. Azijos provincijų krikščionims.

Nemažas panašumas tarp Judo ir 2 Petro gromatų padeda maždaug atspėti, kokiuo laiku šv. Judas parašė savo veikalėlį. Iš abiejų gromatų aiškiai pasirodo, kad jų parašymui davė progą tos pačios aplinkybės, tas pats pavojus tikėjimui, daug jau didesnis, negu pasirodo iš šv. Jokubo rašymo būdo. Kadangi, kaip matėme (veiz. Ived. į 2 Petro), antroji Petro gromata parašyta bent kiek vėliaus už Judo, o Jokubo turėjo būti parašyta anksčiau, todėl Judo gromata galėjo atsirasti tik tarp 62. ir 66. m., taigimaž-daug apie 65. m.

3. Tos trumputės, labai gyvai, vaizdingai, pranašų būdu parašytos gromatos turinys susideda ne tiek iš perspėjimų, kiek iš nurodymo bausmių, kuriomis Dievas jau kitados nubaudęs yra savo įsakymų peržengėjus, ir kurios sutiks naujus suvedžiotojus, drįstančius savo klaidingu mokslu vesti į pražuvimą tikinčiuosius. Gromatos padalinimas labai aiškus. Po įžangos (1—4) eina perspėjimai prieš suvedžiotojus; visupirma (5—16) aprašomas jų netikęs pasielgimas ir liudnas likimas, o toliaus (17—23) nurodomas reikalingumas nepasi-

duoti suvedžiojimams ir laikyties tikėjimo. Visa užbaigiama (24—25) gražiu Dievo pašlovinimu.

4. Nors Euzebijus deda Judo gromatą tarp antilegomenų ir šv. Jieronymas mini buvusias apie jos atsiradimą abejones, bet patį ją skaito tikru šv. Judo veikalu. Apaštališkųjų tėvų raštuose, tiesa, negalima rasti net aiškių į ją padarytų aliuzijų. Tai pigu išaiškinti jos trumpumu ir turinio ypatingumu. Bet šv. Petras ją vartojo. Ji minima Muratorio kanone, randasi Italėje, Afrikos bažnyčioje Tertulionas ją skaitė Judo veikalu, Aleksandrijoje tą pat darė Klemensas Aleks. ir Origenas. Taigi, antram šimtmečiui baigiantis ji jau buvo žinoma ir priimta visose didesniosiose bažnyčiose.

Abejonėms apie gromatos autentiškumą ir kanoniškumą davė progą tariamas apokryfų (Assumptio Moysis, Liber Henoch) citavimas šv. Judo veikalėlyje. Tas gi dalykas, sako, užginčijęs gromatos autentiškumą ir kanoniškumą. Nors ištikrųjų ir rastusi tariamos citatos, tai ta viena aplinkybė dar ne-liudytu, kad autorius pagyrė visą cituotą veikalą; bet tikrų citatų pas Judą nėra; o ką jis parašė apie Mozę ir Enoką, tai galėjo žinoti iš visai tikro padavimo ir visai nereikalavo vaduoties apokryfais.



Epistola catholica beati Judae Apostoli.

Katalikiškoji švento Judo Apaštalo gromata.

Gromatos įžanga.

Caput unum. ¹ Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, his, qui sunt in Deo Patre dilectis, et Christo Jesu conservatis, et vocatis. ² Misericordia vobis, et pax, et caritas adimpleatur. ³ Carissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei. ⁴ Subintroierunt enim quidam homines (qui

Vienas perskyrimas. ¹ Judas, Jėzaus Kristaus tarnas, Jokubogi brolis, Dievuje Tėvuje numylėtiems ir Jėzuje Kristuje užlaikytiems ir pavadintiesiems. ² Mielasirdystė, ir ramybė, ir meilė jums tepasidaugina. ³ Mylimiausieji, kada aš labai rupinausi rašyti jums apie jūsų bendrą išganymą, man atsirado reikalas jums parašyti ir maldauti, kad jūs kovotumėt už syki paduotąjį šventiesiems tikėjimą. ⁴ Nes slapčia įėjo kai-

1-4. Įžangoje po antrašo (1. 2) šv. Judas pažymi, kad parašyti tą gromatą jį paragina pavojus, sukeltas netikrų mokytojų, paverčiančių Dievo malonę ištvirkimu ir užsiginančių mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus.

(1) *Judas...* Gromatos autorius, pažymėjęs savo vardą, paaiškina labiau, kas jis esąs. Jis yra ypatingu būdu Kristaus tarnas (veiz. Jok. 1, 1. 2 Petr. 1, 1) ir gerai krikščionims žinomo ir labai gerbiamo Jokubo brolis. — *Dievuje...* Gromatos skaitytojai pažymėti labai apskritai, bet toliaus iš gromatos turinio paaiškėja, kad jais yra tik tie, kurių tikėjimui grumoją pavojus iš netikrų mokytojų pusės (veiz. [ved. p. 555]). — *Numylėtiems... užlaikytiems ir pavadintiesiems.* Gr. t. paskutinis vardas, prieš kurį nėra žodžio: ir, imamas yra kaip daiktvardis; todėl prasmė yra: Pavadintiesiems, kurie yra... numylėti ir... užlaikyti. — *Dievuje...* numylėtiems: kuriuos myli ypatingu būdu Dievas, kadangi jiems išganyti jis siuntė savo vienatinį Sunų. — *Kristuje užlaikytiems.* Tarp pavojų, grumojančių skaitytojų tikėjimui, Dievo malonę juos užlaiko, kad nesiliau-

tu priklausę Jėzui Kristui ir buvę jam ištikimi. — (2) *Tepasidaugina:* tebuna vis apščiau suteikiama. — (3) *Kada aš...* Apaštalas turėjo tvirtą užmanymą parašyti skaitytojams gromatą. Jos turinys turėjo būti apie bendrą jūsų (geriaus anot gr. t.: mūsų) išganymą, t. y. apie išganymą, kurį Jėzus Kristus nupelnė visiems krikščionims. — *Man atsirado...* Kada Judas buvo užimtas ta mintimi, atėjo žinios apie netikrų mokytojų darbus, ir tuomet atsirado jau tikras neatidėtinasis reikalas rašyti. — *Maldauti.* Anot gr. t.: pagraudinti. — *Kovotumėt...* Apaštalas regimai manė rašyti pamokymus; bet atsirado reikalas paraginti skaitytojus į kovą su netikrų mokytojų klaidomis prieš tikėjimą. — *Už syki...* Už tikėjimo mokslą, kuris buvo šventiesiems, t. y. krikščionims apaštalių paduotas, t. y. apsakytas vieną sykį visiems laikams, todėl turi pasilikti nepaliestas, neatmainomas. — (4) *Nes slapčia...* Netikri mokytojai nedrįso viešai pasisakyti, kas jie esą, bet lyg vagis slapčia įsiveržė į krikščionių draugiją. — *Kurie seniai...* Paminėjęs klaidžiamokalius, Apaštalas tuoju pasako, koks bus jų likimas: jų pa-

olim præscripti sunt in hoc judicium impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, et solum Dominatorem, et Dominum nostrum Jesum Christum negantes.

kurie bedieviai žmonės (kurie seniai paskirti tan pasmerkiman), kurie mūsų Dievo malonę paverčia ištvirkimu ir užsigina mūsų vienatinio valdovo ir Viešpaties, Jėzaus Kristaus.

1. Netikęs suvedžiotųjų pasielgimas ir liudnas jų likimas.

⁵ Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus populum de terra Ægypti salvans, secundo eos, qui non crediderunt, perdidit. ⁶ Angelos vero, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis sub

⁵ O aš noriu jums priminti, nors jūs jau ir žinote visus dalykus, kad Jėzus išgelbėjęs tautą iš Egipto žemės, paskui pražudė tuos, kurie netikėjo; ⁶ o aniolus, neužlaikičius savo viešpatavimo, bet apleidusius savąją buveinę, jis palaikė amžiniais raiščiais didžios dienos teismui

smerkimas yra tarsi jau išanksto padarytas, o bus jis toks pat, koks buvo didžiųjų nusidėjėlių S. I., apie kuriuos šv. Judas tuojau (5-7 eil.) kalbės. — *Kurie mūsų...* Netikri mokytojai pavadinti bedieviais, nes jie piktai išnaudoja Dievo malonę, t. y. krikščionišką religiją, sakydami, buk visa esą valia daryti tikintiems, ir pasiduodami doriniam ištvirkimui. Jie yra bedieviai ir dėlto, kad *užsigina mūsų...* Valdovu ir Viešpačiu čionai regimai pavadintas tas pats Jėzus Kristus, kurio netikri mokytojai užsigindavo, platindami klaidingas nuomones, ypač gi savo netikusių pasielgimų. Plg. 2 Petr. 2, 1-3.

5—15. Apaštalas, nurodęs bausmes netikinčiųjų žydų tyruose, piktų aniolų ir Pentapolio gyventojų (6—7), sako, kad už panašias kaltybes susilauks bausmės ir netikri mokytojai (8). Jų puikybės didumas pasirodo iš pasielgimo Mikolo Arkaniolo, kurs nedrįso to daryti, ką be jokios teisės daro suvedžiotojai (9—10). Užtat jų laukia bausmės Kaino, Balaamo ir Korės sunų, kurių sekėjais jie tapo per savo nusidėjimus (11—13). Jau ir Enokas pranašavo busiant ir pražusiant suvedžiotojus (14—16).

(5) *O aš noriu...* Pavyzdžiais, paimtais iš S. I. šv. Judas nurodo, kaip didžios bausmės susilauks netikri mokytojai. — *Nors jūs jau ir...* Tuose žodžiuose randasi skartytojų pagyrimas, o taipogi priežastis, kodėl Apaštalas primena tik

trumpais žodžiais: jie tuos dalykus jau pažino vieną sykį visiems laikams (Vulg. *semel*), todėl žino gerai. — *Jėzus*. Toks skaitymas yra tikriausias; mažiau tikri yra: Viešpata, Dievas. Jėzus Kristus, amžinojo Tėvo amžinasis Sunus, jau Edene žadėtas pasaulio Atpirkėjas, buvo teisėju išrinktosios tautos S. Įstatyme. Plg. 1 Kor. 10, 4. — *Išgelbėjęs... iš Egipto...* Stebuklingas žydų išėjimas iš Egipto vergijos, vedant Mozei. — *Pražudė tuos...* Veiz. 4 Moz. 14, 1... Pirmas Kristaus veikimas apsirėškė žydų išliuosavimu iš vergijos, antras jų išžudymu tyruose. Taip ir Apaštalo perspėjamieji, tiesa, Kristaus išgelbėti iš nuodėmės ir piktos dvasios vergijos; bet ir jiems grumoją pavojus, kad nebutu pražudyti šio gyvenimo tyruose, jei pasiduotu netikėjimui, suvedžiotųjų kalboms, nes ir jiems Kristus gali būti bausiu Teisėju. — (6) *O aniolus...* Plg. 2 Petr. 2, 4. — *Neužlaikiusiems...* Nurodoma aniolų kaltybė. Viešpatavimas regimai reiškia garbingą tarnystę, kurią Dievas buvo suteikęs tiems aniolams; pasidavę puikybei, jie neužlaikė tos tarnystės, to viešpatavimo draug su Dievu, ir tokiu būdu jie apleidė savo tikrąją buveinę danguję, kiekvienas savo šlovingą vietą ties Dievo sostu. — *Jis palaikė...* Pikti aniolai nepasilikė be bausmės. — *Amžiniais raiščiais*. Aniolų bausmė yra amžina. — *Didžios dienos...* Paskutiniojo teismo dienoje, kuomet piktų aniolų pasmerkimas bus patvirtintas ir apreiškintas

caligine reservavit. ⁷ Sicut Sodoma, et Gomorrha, et finitimae civitates simili modo exornicatae, et abeuntes post carnem alteram, factae sunt exemplum, ignis aeterni poenam sustinentes. ⁸ Similiter et hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant. ⁹ Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae: sed dixit:

tamsybėje. ⁷ Taip-pat Sodoma bei Gomora ir aplink esantieji miestai, visai atsidavę panašiu budu paleistuvystei ir prigimčiai priešingiems nusidėjimams, tapo pavyzdžiu, kentėdami amžinos ugnies bausmę. ⁸ Lygiu budu ir šitie sutėpa kuną, viešpatavimą gi paniekina, o didenybei piktžodžiuoja. ⁹ Kada Mikolas Arkaniolas, ginčydamos su velniu, varžėsi dėl Mozės kuno, jis nedrįso išreikšti prakeikiančio pasmerkimo, bet tarė: Vieš-

viešai ir iškilmingai. — *Tamsybėje*: tamsiausioje pragarų vietoje. — (7) *Taip-pat Sodoma...* Plg. 2 Petr. 2, 6. Trečias haismės pavyzdys. — *Aplink esantieji...* Kiti Pentapolio miestai: Adama, Seboimas ir Segoras. Tas paskutinis nepažuvo tik prašant Lotui. Veiz. 1 Moz. 19, 20... — *Panašiu budu*. Tie žodžiai regimai nereiškia, kad Pentapolio miestų nusidėjimai būtų buvę tokie pat, kaip piktų aniojų. Panašumas buvo tik pačiame prasi-kaltime. Kiti mato čionai palyginimą padarytą tarp nusidėjimų Sodomos bei Gomoros iš vienos pusės ir aplink esančiųjų miestų iš kitos. Toks aiškinimas gali būti remiamas gr. tekstu. — *Tapo*. Anot gr. t.: guli po akių. Visi juos gali matyti kaip bausmės pavyzdį ir baisy perspėjimą nusidėjėliams. Pavyzdys yra tame, kad tie miestai kenčia amžiną ugnies bausmę. — (8) *Lygiu budu*. Gr. t.: vienok. — *Ir šitie*: paminėtieji 4. eil. *kaikurie žmonės*, suvedžiotojai. Gr. t. dar pridėtas žodis ἐνοπλιὰς ὄψεσιν, somniantes, sapnuodami. Suvedžiotojai regimai savo mokslui patvirtinti naudojosi pramanytais apreiškimais, buk tai per sapną gautais. Plg. 5 Moz. 13, 1... — *Sutėpa...*, kaip Sodomos gyventojai. — *Viešpatavimą*: Viešpatį Jėzų Kristų. Plg. 2 Petr. 2, 10. — *Didenybei*. Gr. t. ὀφείλει, šloves. Jie piktžodžiuoja aniolams. — (9) *Kada Mikolas...* Netikri mokytojai taip kalba apie dangiškas dvasias, kaip nedrįso kalbėti į šėtoną Arkaniolas Mikolas. Plg. 2 Petr. 2, 11. Mikolas, anot Dan. 12, 1, yra vienas vyriausiųjų aniojų ir išrinktosios tautos sargas. N. Įstatyme jis dar minimas Apr. 12, 7. — *Ginčydamos su velniu...* Klemensas Al., Origenas ir k. rašo, kad

Mikolo ginčas buvęs aprašytas apokryfinėje knygoje „Assumptio Moysis—Mozės į dangų ėmimas“. Todėl kaikurie spėja, kad šv. Judas iš ten paėmęs tą žinią. Visupirma reikia patėmyti, kad ta žinia nėra pramanyta, nes ji regimai rįsasi su pasakojimu apie Mozės palaidojimą, apsakytą 5 Moz. 34, 5. 6. Tolesniai ji turėjo užsilikti žydų padavime, kaip ir kitos žinios apie jų senobinius atsitikimus. Iš padavimo gi ją regimai paėmęs buvo savo veikalas autorius „Mozės į dangų ėmimo“; iš padavimo taipogi tikriausiają paėmė ir šv. Judas. O nors jis būtų ją ėmęs ir iš minėtojo apokryfo, tai tas paėmimas tiek tereikštų, kad Apaštalas žinią apie ginčą pripažino teisinga, visai neišreikšdamas tuo pačiu savo nuomonės apie visą veiklą ir jo negirdamas, taip-pat kaip ir šv. Povilas, minėdamas (Tit. 1, 12) pagonies Epemenido žodžius, negiria dar tuo pačiu visų jo veikų. Koki buvo priežastis to ginčo tarp anioło ir velnio, tikrai nežinoma. Gal velnias norėjo iš Mozės lavono padaryti stabmeldystės dalyką ir todėl jį palaidoti žinomoje vietoje, gal, anot kitų, jis norėjo supudyti tą lavoną, kurs, kaip kaikurie mano, turėjo pasilikti nesupuvęs, kad paskui jame Mozė pasirodytu ant kalno Kristaus persimainymo laikų; bet Arkaniolas pastatęs Mozės kapo sergētų tiems užmanymams pasipriešino, ir nors jis galėjo išreikšti šėtonui prie tos progos pasmerkimą, sujungtą su prakeikimo žodžiais, vienok jis nedrįso tai padaryti, atsimindamas kitados buvusį pradinę nupuolusios dvasios prigimtį ir vertę. — *Viešpats ta-ve...* pasmerkti šėtoną Mikolas paliko Dievui. Tais pačiais žodžiais Viešpaties anio-

Imperet tibi Dominus. ¹⁰ Hi autem quæcumque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia, norunt, in his corumpuntur. ¹¹ Væ illis, quia in via Cain abierunt et errore Balaam mercede effusi sunt, et in contradictione Core perierunt: ¹² hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, ¹³ fluctus feri maris, despicientes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in æternum. ¹⁴ Prophetavit autem et de his septimus ab Adam Enoch, dicens: Ecce venit Dominus in sanctis

pats tave tesudrandžia. ¹⁰ Šitie gi piktžodžiuoja visam, ko tik nežino, o ką nors jie žino prigimtu budu, kaip nebyliai galvijai, tame jie pagenda. ¹¹ Deja jiems, nes jie nuėjo Kaino keliu, ir dėl užmokesnio įpuolė Balaamo paklydiman, ir pražuvo Korės prieštaravime. ¹² Jie yra susitepimas savo pokiliuose, lėbaudami be baimės, patį save gandydami; jie debesį be vandens, vėju nešiojami, rudens medžiai, nevaisingi, du syk numirę, su šaknimis išrauti, ¹³ siaubiančios jūros bangos, besiputojančios savo paleistuvystę; jie klaidžiojančios žvaigždės; jiems tamsybių audra užlaikyta amžinai. ¹⁴ Apie juos tai pranašavo septintasis po Adomo, Enokas, tardamas: Štai Viešpats atėjo su savo šven-

las atsiliepia pas Zak. 3, 2. — (10) *Šitie gi...* Plg. 2 Petr. 2, 12. — *Ko tik nežino:* Dievo, Kristaus, aniolų vertybės. Plg. 8. e. — *Prigimtu budu...* Jie pažįsta tik žemiškus, kuniškus dalykus; pažinimas gi įvyksta kuniškais jausmais, kaip pas gyvulius, ragavimu, prisilietimu ir tt. *Tame jie pagenda*, — įsiekdami vien kuniškų geidulių užganėdinimo. Plg. 8. eil. žodžius: *sutepa kuną*. — (11) *Deja...* Plg. Mt. 23, 13... — *Nes jie...* Tris nauji prasikaltėlių pavyzdžiai, kuriuos seka netikri mokytojai. Jie seka Kainą, užmušę savo brolių, nes ir jie klaidingo mokslo nuodais ir nedoru pavyzdžiu nužudo brolių dušias; jie seka Balaamą (vez. 2 Petr. 2, 15, 16), nes pametę tikrąjį kelią ir klaidina žmones dėl menko užmokesnio; jie seka Korę (plg. 4 Moz. 16, 1...), sukildami prieš Bažnyčią ir jos vyriausybę. — *Pražuvo*. Praėjusis laikas nurodo bausmės tikrumą. — (12) *Jie yra susitepimai...* Plg. 2 Petr. 2, 13. — *Savo pokiliuose*. Gr. t.: jų pokiliuose. Kalbama regimai apie pokilius; kurie buvo daromi pas pirmuosius krikščionis jų religijiniuose susirinkimuose. — *Lėbaudami...* Plg. 1 Kor. 11, 20... 33. — *Jie debesį...* Plg. 2 Petr. 2, 17. — *Du syk numirę...* Jie yra visai numirę, nes ir jų

šaknis išrautos. Netikri mokytojai, numirę pirmąsykį per pradinę nuodėmę, buvo atgaivinti krikšte; bet jie vėl numirė duaiskai per savo paklydimus ir taip liko atakirti nuo tikros šaknies, Kristaus. — (13) *Siaubiančios...* Kaip sukilusios ant jūros bangos padaro putas ir išmeta ant kranto jūros purvus, taip pas suvediototus išsina eikšten jų piktų geidulių bjaurios putos. Plg. Iz. 57, 20. — *Jie klaidžiojančios žvaigždės:* komėtos, pametusios savo pirmąsykį vietą, kurią turėjo dangaus augštybėse. — *Jiems...* Dar sykį nurodoma amžina bausmė, paskirta netikriems mokytojams. — *Audra*. Gr. t.: tamsybė. Todėl didžiausi tamsybė pragare. — (14) *Apie juos tai...* Apaštalas sako, kad patriarko Enoko žodžiais, pasakytais apie ano laiko nusidėjėlius, pasmerkti ir dabartiniai netikri mokytojai. Judas nesako, kad Enokas parašęs savo pranašystę. Ji užsiliko žydų padavime, iš kurio buvo paimta ir įdėta Enoko vardu pavadinton apokryfinė knygon (Liber Enoch). Iš kur ėmė pranašystę šv. Judas, tiesiog iš žydų padavimo, ar iš Enoko knygos apokryfe, nežinia. Plg. kas pasakyta augščiau 9. eil. paaiškinime. Apie Enoką vez. Prad. 5, 21—21. Ekli. 44, 16. Žyd. 11, 5. — *Septintasis*.

millibus suis ¹⁵ facere iudicium contra omnes, et arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, et de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impii. ¹⁶ Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, et os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa.

tais tukstančiais ¹⁵ teismo darytų visiems ir visų bedievių nubautų už visus jų bedievyستés darbus, kuriuos bedieviškai padarė, ir už visus kietus žodžius, kuriuos bedieviai nusidėjėliai kalbėjo prieš Dievą. ¹⁶ Jie yra nuolat dejuojantys murmėtojai, kurie elgiasi pagal savo geidulius; jų burna kalba puikius žodžius, ir jie stebisi ypatoms pelno dėlei.

II. Paragininimas skaitytojams.

¹⁷ Vos autem carissimi memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi. ¹⁸ qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illuderes, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. ¹⁹ Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

¹⁷ Jūs gi, mylimiausieji, atsiminkite žodžius, pirma pasakytuosius mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, apaštaly, ¹⁸ kurie jums sakė, kad paskučiausiam laike ateis išjuokėjai, besielgiantys bedievyستėje pagal savo pageidimus. ¹⁹ Yra tai šitie, kurie patį save atsiskiria, kuniški žmonės, neturintys dvasios. ²⁰ Jūs gi, my-

Enoko pranašėjai buvo: Adomas, Sėtas, Enosas, Kainanas, Mulalėėlis, Jarėdas. Veiz. Prad. 5, 1... — *Atėjo*. Praėjusis laikas pranašų būdu vietje busiančio: ateis. — *Su savo...* Su begaliniu skaitliu (gr. t.: su myriadomis) savo šventų aniolų. — (15) *Teismo...* Pasaulio pa-baigoje per visuotiną teisimą. — *Kietus žodžius*: piktas piktžodžiavimo kalbas. — (16) *Jie yra...* Apaštalas nurodo dar kitas suvedžiojotų ydas. — *Nuolat dejuojantis...* Jie murmėjo prieš Dievo Apveizdą ir nuolat dejavo ant savo likimo, nes kas paleidžia vadžias savo geiduliams, niekuomet nebus užganėdintas; vidujinė gi ramybė pasiekama tik savęs susivaldymu. — *Puikius žodžius*. Plg. 2 Petr. 2, 18. Jie giria begalo savo mokslą. — *Jie stebisi...* Jie viltaviliandami giria gallunus ir turtuolius, kad iš jų turėtų didesnę pelną. Plg. 2 Petr. 2, 3.

¹⁷⁻²³. Apaštalas ragina savo skaitytojus, kad atsimindami savo apaštalus, kurie jiems pranešė apie busiančius klaidžiamokslus, tvirtai laikytusi tikėjimo, pasi-

liktu Dievo meilėje, laukdami užmokešnio (17-21), ir duoda pamokymą, kaip jiems reikia elgtis su klystantčiais broliais (22-23).

(17) *Jūs gi*: tikri ir ištikimi krikščionys. — *Apaštaly*. Taip kalbėdamas gromatos autorius neišskiria savęs iš Kristaus apaštaly tarpo. Jis tik nurodo, kad apaštalai jau seniaus sakė skaitytojams dalykus, kuriuos jis tuojau primins. — (18) *Paskučiausiam laike...* Plg. 2 Petr. 3, 2. 3. — (19) *Patį save atsiskiria* — nuovienybės su Bažnyčia. Daugelyje kodeksų nėra žodžių: *patį save*; todėl Apaštalas tikriausiai norėjo pasakyti, kad jie aruo Bažnyčioje vienybę, darydami atskalas. — *Kuniški*. Gr. *φύζοι*. Jie visai eina pas kuo kuno užsigeidimus, ir jų vadovu yra tik žemesnioji dūšios dalis, jausmai, *φύζή*. Plg. 1 Kor. 2, 14. 15; 15, 44. Viršesnioji gi dūšios dalis, dvasia, πνεύμα, yra juose tarsi apmirus. Kiti aiškintojai suprantą žodžius: *neturintis dvasios*, apie nebuvimą suvedžiojotuose šv. Dvasios ir jos malonės. — (20) *Jūs gi...* Paragininimas į ištvermę tikėjime ir meilėje. Krikščionių

²⁰ Vos autem carissimi superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu sancto orantes, ²¹ vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam. ²² Et hoc quidem arguite judicatos: ²³ illos vero salvate, de igne rapientes. Alii autem miseremini in timore: odientes et eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.

Gromatos užbaiga.

²⁴ Ei autem, qui potens est vos conservare sine peccato, et constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in adventu Domini nostri Jesu Christi. ²⁵ Soli Deo Salvatori nostro, per Jesum Christum Dominum nostrum, gloria et magnificentia, imperium et

limiausieji, patįs save antstatydami ant jūsų švenčiausio tikėjimo, meldamies šventojoje Dvasioje, ²¹ užsilaikykite patįs save Dievo meilėje, laukdami mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, mielaširdystės į amžiną gyvenimą. ²² Ir vienus subarkite, kaip nuteistus, ²³ kitus gi gelbėkite, ištraukdami iš ugnies. O kitų pasigailėkite baimėje, neapkęsdami net kunų sutepto rubo.

gyvenimas palyginamas su statomu rumu; jo pamatu yra tikėjimas, kurs pavadintas švenčiausiu, nes ir jo pradžia, ir dalykas, ir išdaviniai yra tikrai šventi. — *Meldamies...* Krikščioniškas gyvenimas nesuprantamas be maldos. Ją gimdo tikėjimas; bet kad malda būtų tobula, reikia, kad būtų padaryta su šv. Dvasios pagalba ir po jos įtekme. Plg. Rym. 8, 26... — (21) *Dievo meilėje*, — kuria mus myli Dievas, o mylėdamas apreiskia mums savo mielaširdystę. Tuose žodžiuose nurodytas draug ir reikalingumas mylėti Dievą, nes Dievas myli ypatinga meile tik tuos, kurie jį myli, ir tik Dievą mylintieji gali laukti tos Dievo mielaširdystės, kuri nuves mus į amžiną gyvenimą. — (22) *Ir vienus...* Kaip reikia pasielgti su netikrų mokytojų pasekėjais. Apaštalas nurodo tris jų skyrius. Vieni reikia subarti, kadangi nebėra jokios jų pasitaismo vilties. Yra tai tie, kurie išrodo, lyg-tartum būtų jau pasmerkti. Gr. t. vietoje: *nuteistus*, turi: besiginčijančius. Kaikuriuose kodeksuose to suklaidintųjų skyriaus visai nėra paminėta. — (23) *Kitus gi gelbėkite*. Antras klystančiųjų skyrius. Jie beveik jau įpuo-

²⁴ O tam, kurs gali jus užlaikyti be nusidėjimo ir pastatyti savo garbės akyvaizdon nesuteptus ir su džiaugsmu mūsų Viešpaties, Jėzaus Kristaus, atėjime. ²⁵ vienam Dievui, mūsų Išganytojui, per Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį, garbė ir didenybė, viešpatavimas ir valdžia

lė į paklydimą, yra tarsi ugnyje ir tuojau gali sudegti, jei nebus iš jos prievarta ištraukti. Jiems reikalingas smarkus perspėjimas ir paraginimas sugrįžti prie tikrojo mokslo. — *O kitų...* Trečias suvedžiojamųjų skyrius. Jie dar ne taip labai susitepė paklydimais, kaip antrasis skyrius. Jų stovis vertas pasigailėjimo, ir taisyti jie reikia gerumu. Bet ir prie jų reikia artintis su laime, kad patiems nesusitepus. — *Neapkęsdami...* Apaštalas paaiškina, kaip didis turi būti atsargumas santikiuose su klystančiais. Su jais reikia taip elgties, kaip su raupnuotais (3 Moz. 13, 47), kad patiems neužsikrėtus baisia doringe liga.

24. 25. Gromata užbaigiama gražiausiu Dievo pašlovinimu.

(24) *O tam...* Dievui Tėvui. — *Be nusidėjimo*. Gr. t.: nesuklumpančius, t. y. nepaklydusius tikėjime. — *Garbės akyvaizdon*, — kada ji bus apreikšta paskutiniajame teisme. — *Su džiaugsmu*: pilnus džiaugsmo dėlei visai tikro išganymo. — *Mūsų V. J. Kr. atėjime*. Tų žodžių nėra gr. t. — (25) *Vienam Dievui*.. Plg.

potestas ante omne sæculum, pirm visu amžiu ir dabar ir į
et nunc, et in omnia sæcula visus amžių amžius. Amen.
sæculorum. Amen.

1 Tim. 1, 1; 2, 3; 4, 10 ir k. — *Viešpa-* , gromatą užbaigiantis gražiausias Dievo pa-
avimas. Geriaus anot gr. t.: galybė. Tas šlovinimas panašus į Rym. 16, 25...





APREIŠKIMAS.

I V E D I M A S.

1. Vienatinei pranašiskai N. Įst. knygai nuo seniausių laikų duodamas yra Apreiškimo (Ἀποκάλυψις) vardas. Tas vardas paimtas iš pačios knygos; yra tai pirmas jos žodis graikiškame ir lotyniškame tekste. Apreiškimo autorius savo veikale kelis sykius vadiną save Jonu, ir nors niekur neprideda prie to vardo aptarimo, Apaštalas, vienok žodžiai, kad jis esąs Jėzaus Kristaus tarnas, kurs davęs liudijimą Dievo žodžiui (1, 1. 2; 22, 8), kad jis buvęs ant Patmo salos dėlei Dievo žodžio ir J. Kr. liudijimo (1, 9), apsiरेiškianti iš jo atsiliepimų į skaitytojus tikrai apaštališka valdžia gana aiškiai nurodo, kad jis yra nekas kitas, kaip tik mylimiausias Kristaus mokytinis, Apaštalas ir Evangelistas, Jonas.

Seniausias visų bažnyčių padavimas liudija, kad Apreiškimą pripa-

žinta nuo pat pradžios kanoniška N. Į. knyga ir jo autorium skaityta Joną Apaštalą. Ir nors nevisi senybės liudytojai prideda, kad jis esąs ištikrųjų Apaštalas, bet ir to aptarimo neminintieji taip kalba, kad aišku, jog jie turėjo mintyje nekokią nors kitą Joną, o tik mylimąjį Kristaus mokytinį. Jau šv. Justinas Kank. (apie 135. m.) sako, kad Apreiškimą parašęs vienas Kristaus apaštalo, vardu Jonas. Melitonas, Sardies vyskupas (apie 165. m.) pats parašęs knygą apie Jono Apreiškimą. Teofilis Ant. naudojasi Apreiškimo žodžiais, rašydamas prieš Ermogeno paklydimus. Toki pat buvo nuomonė Rymo, Galijos, Afrikos ir k. bažnyčių antroje pusėje antrojo ir pradžioje trečiojo šimtmečio, kaip pasirodo iš liudijimų Muratorio kanono, šv. Ipolyto, šv. Ireniejaus, Tertuliono, šv. Kypriono, o taipogi

daugelio kitų bažnyčių liudytojų.

Ta nuomonių vienybė buvo neilgam laikui suardyta antroje 3. šimtmečio pusėje ypač po iškėmę šv. Dionyzo Aleks. Kovai palengvinti prieš taip vadinamų milenaristų paklydimus šv. Dionyzas, neatmesdamas tiesiog Apreiškimo, pradėjo abejoti apie jo autorių ir praplatino nuomonę, buk jį parašęs ne Apaštalas, bet kitas Jonas, nors taipogi žmogus šventas ir įkvėptas. Ta šv. Dionyzo nuomonė buvo kairioiose Rytų bažnyčiose priimta. Vienok ne visos Rytų bažnyčios nuėjo paskui Dionyzą, o ir tos, kuriose buvo kilusios abejonės, neilgai trukus, vėl sugrįžo prie bendro visų įsitikinimo.

Šv. Ireniejus sako savo raštuose, kad Apreiškimas buvęs duotas ne per daug seniai, beveik jo laikais, nes ciesoriaus Domitiano viešpatavimo pabaigoje. Daugelis seniausių rašytojų taip pat liudija, kad šv. Jonas ciesoriaus Domitiano buvęs ištremtas į Patmo salą ir ten gavęs Apreiškimą; o šv. Jieronimas sako, kad tas ištremimas įvykęs keturioliktais Domitiano metais. Todėl Apreiškimas galėjo būti parašytas ne anksčiau, kaip 95. metais. Minimas jame bažnytinio gyvenimo stovis taipogi patvirtina, kad Apreiškimas galėjo atsirasti tik visai baigiantis pirmajam šimtmečiui.

Kame šv. Jonas parašė savo veikalą, ant Patmo salos tebebudamas, kur buvo duotas Apreiškimas, ar sugrįžęs Efezan, tikrai negalima pasakyti. Gali vienok būti, kad Apaštalas parašė, kas jam buvo apreikšta, tuojau, kaip tik apreikšimas įvyko, todėl ant Patmo.

2. Pats knygos vardas parodo, kad ji yra pranašystė, o šv. Jonas sakosi rašęs apreikimą, gautą iš

Jėzaus Kristaus, kurį jam davęs Tėvas apie tai, kas turi veikiai įvykti. Todėl Bažnyčia visuomet skaitė Apreiškimą pranašiška knyga N. I. ir tai vienatine, nes nors Evangelijoje ir apaštalių gromatose yra kairiosios pranašystės, paliečiančios busiančius Bažnyčios laikus, bet jos yra tik atskiros ir jų suliginamai nedaug.

Apreiškimas parašytas ne paprasta apsakojimo kalba, kaip galima matyti gana dažnai pas S. I. pranašus, bet jame dalykai įvaizdinami po regėjimų ir simbolių priedanga, butent taip kaip netaisytinai Ezekiėlio, Daniėlio, Zakarijo ir k. raštuose. Vartojami Apreiškime simboliai yra įvairiausi. Yra simboliai skaitlinių, vardų, geometriškų formų, akmenu, gyvulių, dangiški ir žemiški, dieviški ir žmogiški.

Visa knyga turi išvaizdą gromatos Jono parašytos M. Azijos bažnyčioms. Paminėję Apreiškimo idėją yra tai antrasis Kristaus atėjimas laikų pabaigoje, ir ji pripildė visą knygą, nors ir nevisur išsina aikštėn su vienodu aiškumu. Ji apsirėškia nuo pirmų knygos žodžių, ji viešpatuoja visame veikale, ji randasi ir užbaigoje, kame Jėzus net tris sykius atkartoja, kad jis veikiai ateina.

Apreiškimo turinys skirstomas į dalis gana įvairiai. Veikalas prasideda antrašu ir prakalba į skaitytojus (1, 1 - 8); toliau eina septynios gromatos į bažnyčias (1, 9—3, 22); po jų regėjimai, kuriuose nurodyti ženklai, pranokstantis pasaulio pabaigą (4, 1—16, 21); toliau Babylono nuėjimas (17, 1—19, 10), paskutinė kova (19, 11—20, 15), visų dalykų atnaujinimas (21, 1—22, 5) ir galop viso veikalo užbaiga (22, 6-21).

3. Nuo seniausių laikų iki dabar išreiškta labai daug nuomonių, apie kokiuos dalykus reikia suprasti Apreiškimo turinys ir atskiros jo dalys; ir tai visai nestebėtina, nes anot šv. Jieronymo Apreiškimas tiek turi paslapčių, kiek žodžių.

Klaidingi be abejonės yra visi racionalistų aiškinimai, nes juose užginčijama visupirma tai, kas anot paties autoriaus daro jo veikalo esybę, t. y. jo pranašiskumas. Todėl Apreiškimas nėra tai tik poeto veikalas, kuriame aprašomi jau esantys dalykai arba tuojau įvyksiantys, apie kuriuos galima spėti iš regimų aplinkybių. Nėra jame vien poetiško aprašymo kovos krikščionystės su žydyste ir pagonyste ir laukiamo krikščionių pergalejimo. Nekalbama taipogi apie pagrizimą Nerono, kurs anot tuomet buvusio gando nepražuvęs, bet pabėgęs į Partų šalį ir iš ten turėjęs sugrįžti kaipo laukiamas krikščionių Antikristas. Nėra jame ir kitų racionalistų svajonių, ir visi pranašūs aiškinimai almetini be gilesnio tyrinėjimo.

Ir krikščionis nevysi vienaip aiškina Apreiškimą. Visus jų aiškinimus galima suimti į tris skyrius. Prie pirmojo skyriaus priklauso visi tie aiškintojai, kurie Apreiškime mato pranašavimą apie visą Bažnyčios istoriją nuo tos valandos, kada Jonas matė apreiškimus iki pačiam antrajam Kristaus atėjimui. Silpna tokio aiškinimo pusė yra ta, kad jo šalininkai beveik visi manė, buk jie gyveną laikais jau visai artimais pasaulio pabaigai, ir juo vėliaus kas jų gyvena, tuo daugiau turi istorikų faktų, ant kurių prisieina pratęsti Apreiškimas.

Antrajam skyriui priklauso tie aiškintojai, kurie Apreiškime mato

pranašystę tik apie pirmus kelis Bažnyčios gyvenimo šimtmečius, kol ji kovojo su žydyste ir pagonyste, ir tik trumpą paminėjimą paskutiniojo teismo. Yra tai vėlesniųjų laikų aiškinimas. Bet jei jis būtų tikras, jei jau būtų išsipildžiusios beveik visos Apreiškimo pranašystės, tai tas dalykas būtų visiems aiškus ir nebutu tokio įvairumo tarp pačių aiškintojų.

Trečiajam skyriui reikia priskaičiuoti tie aiškintojai, kurie supranta visą Apreiškimą apie paskutinius pasaulio laikus, kada ateis Antikristas, o į praeitį mato padarytas tik silpnas aliuizijas. Tas aiškinimas buvo daugelio šv. tėvų priimtas, ir niekuomet nestigo jo šalininkų; jis labiausiai sutinka su visos knygos budu ir todėl regisi yra tikresnis.

4. Apreiškimas buvo Dievo duotas per Joną visupirma M. Azijos bažnyčioms, todėl joms pirmoje eilioje ir turėjo patarnauti. Tų bažnyčių stovis anuomet buvo didžiai vargingas. Jose nesiliovė platinę savo paklydimus antinomistai, prieš kuriuos rašė gromatas Jokubas, Judas, Petras; jose jau buvo pradėję rasties pirmos gnosticizmo užmazgos; kruvinas persekiojimas Nerono sukeltas atnaujintas buvo dar su didesniu smarkumu įvairiuose Rymovalstijos kraštuose, viešpataujant Domitianui. Taigi nemažas buvo pavojus, kad tos kovose krikščionis nepradėtų abejoti apie Kristaus galybę ir jo žadėtąją pagalbą savo Bažnyčiai ir nepamestu tikėjimo. Prieš tą pavojų Dievas teikėsi juos sustiprinti savo Apreiškimu, sutvirtinti tikėjime prieš paklydimus ir persekiojimus, padrašinti juos į kovą, nurodymu galutinio pergalejimo ir amžino užmokesnio. Tą tikslą, tas mintis, labai aiškiai išreiškta pradžioje, galima atrasti

ir visoje knygoje; nes tikintįs nuolat raginami drąsiai laikytis savo tikėjimo prieš paklydimus ir pripaaidimus, o geresniam paragini-mui į kovą nuolat jiems primena-mas tikrumas pergalėjimo ir gar-bingo vainiko, užlaikomo danguje.

Bet ir visų laikų Bažnyčiai, ku-rios simboliu yra išvardintos kny-gos pradžioje septynios Azijos baž-nyčios, Apreiškimas yra paskirtas ir pasilieka visuomet lygiai naudin-gas. Iš jo mes patiriame, kad Kri-stus ir Bažnyčia pergalės galų ga-le visus priešus, kas nors ir iš kur nors jie būtų. Kokie tik kils pavo-jai, mes visuomet žinome, kad Baž-nyčia išeis iš jų nepergalėta ir dar įgys naują skaistumą, naują galy-bę. Apreiškimas tat patvirtina Kri-staus pažadėjimą, kad jo Bažnyčia pastatyta ant uolos, ir pragaro var-tai jos nepergalės, ir dar parodo, kaip ta kova ir pergalėjimas dary-sis.

Nemaža galop ir tikėjimo daly-kų paduota Apreiškimo knygoje. Nėra joje nei vieno straipsnio, kurs mums nekalbėtų apie begalinį pra-kilnumą ir dieviškumą mūsų Vieš-paties danguose, kurio nusižemini-mą ir paklusnumą iki mirčiai čia ant žemės aprašo Evangelijos. Nei viena kita knyga nepaduoda mums taip daug žinių apie užduotį ir tar-

nystę aniolų, kurie vienok yra tik tarnai Kristaus; niekur kitur re-įvaizdinta taip gyvai amžina iš-rinktųjų laimė ir pasmerktųjų baus-mės. Daug daugiaus tikėjimo tiesų tik trumpai paliesta Apreiškime. Prie tokių gi priklauso ypač mok-slas apie tai, kad Dievas yra visų dalykų Sutvertojas ir užlaikytojas (1, 8; 4, 8. 11), kad jo Apveizda visa valdo (7, 2), kad jo keliai teisingi ir tikri (15, 3; 16, 5), kad jo šventumą šlovina aniolai ir jo regėjimu yra amžinai laimingi, kad jo akyvaizdon negali pasirody-ti nieko sutepta ir tt.

Taigi, nors Apreiškimas ir ne-gali mums suteikti pilnos šviesos, yra jis vienok naudingas ir tinkamiausias bei didžios vertybės pilnas užbaigimas visų šventų Knygų rin-kinio ir jų garbingas apvainikavi-mas. Perkeldamas mus į amžių pa-baigą jis mums primena ypač pir-mą šv. Rašto knygą, užsiimančią pasaulio pradžia. Kaip pirmoji ap-sakoja Dievo veikimo pirmus apsi-reiškimus, taip Apreiškimas užsi-ima jų užbaigimu, kurs apsireikš visoko atnaujinimu, sustabdymu vi-sų kentėjimų, kuriems davė prie-žastį pirmojo žmogaus nuodėmė, ir suteikimu išrinktiesiems amžinų linksmųjų danguje.



Apocalypsis beati Joannis Apostoli.

Svento Jono Apaštalo Apreiškimas.

Apreiškimo įžanga.

Caput I. ¹ Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito: et significavit, mittens per Angelum suum servo suo Joanni, ² qui testimonium perhibuit verbo Dei, et testimonium Jesu Christi, *et cumque* vidit. ³ Beatus, qui legit, et au-

1. Perskyrimas. ¹ Jėzaus Kristaus Apreiškimas, kurį jam Dievas davė atidengti savo tarnams apie tai, kas turi veikiai įvykti; ir jis, siųsdamas savo aniolą, atidengė savo tarnui, Jonui, ² kurs davė liudijimą Dievo žodžiui ir Jėzaus Kristaus liudijimui, ką tik jis regėjo. ³ Palaimintas, kas

1, 1—8. Apreiškimo įžanga yra tai trumputė prakalba į visą knygą. Taigi, čionai autorius nurodo, iš kur jis Apreiškimą gavęs, pasako savo vardą, trumpai pažymi veikalo svarbumą (1—3); toliaus išvardija tuos, kam Apreiškimo knyga paskirta, išreiškia jiems linkėjimus ir nurodo trumpais žodžiais Apreiškimo turinį (4—8).

(1) *Jėzaus...* Surašytųjų knygoje dalykų tikruoju autorium yra Jėzus Kristus. Tie dalykai pavadinti *Apreiškimu*, nes jie yra busiančiųjų laikų paslaptis, paliečiančios ypač išsiplėtojimą ir užbaigą Dievo karalystės ant žemės, lig tam laikui uždengtos Dievuje ir dabar duotos žinoti per ypatingą apreiškimą. — *Kurį jam...* Jėzus Kristus kaip žmogus gavo žinias apie tas paslaptis iš Dievo, kurs jas davė tuo tikslu, kad Kristus tam tikrame laike atidengtų *savo tarnams*, t. y. visiems krikščionims. — *Apie tai, kas...* Toks apreiškimo turinys. Apreiškiamieji dalykai pavadinti *veikiai* įvyksiančiais, nes visas N. Įstatymo laikas yra trumpas. Nors jų dauguma įvyks tik amžių gale, bet jie turi sąryšį su atsitikimais, kurie pasaulio pabaigą žymiai pranoksta ir kuriuose pranašystė išdalies jau pildosi. Todėl ir šv. Jonas, nors dažnai vartoja žodį: „veikiai“, bet nuolat ragina skaitytojus laukti su ištverminga kantrybe. Pra-

našaujami dalykai *turi...* įvykti, nes taip yra nuo amžių nutaręs ir paskyręs Dievas. — *Ir jis:* Jėzus Kristus. — *Savo aniolą.* Vulgatoje užlaikytas ebraizmas vietoje: mittens angelum. Aniolo vardas čionai nenurodytas; galop, ne vienas kurs nors aniolas, bet daugelis kalbėjo į Apaštalą apreiskimų metu. Taigi, Apreiškimas buvo Dievo duotas Kristui; Kristus jį davė aniolui, aniolas Jonui, o tasai Bažnyčiai. — *Tarnui:* kurs tame atsitikime pildė pranašų tarnystę. — *Jonui.* Evangelijos antrasis Apaštalui nebuvo reikalo sakyti savo vardą, nes rašė dalykus, daugelio matytus: bet kaip pranašas jis vardo pasisakymu patikrina rašomus dalykus. Kad Jonas yra mylimiausias Kristaus mokytinis ir Apaštalas, veiz. [ved. p. 564. — (2) *Kurs...* Apaštalas sakosi ištikimai išpildęs pavestą jam pasiuntinybę. Visa, ką buvo sakęs Dievas, ir apie ką liudijo Jėzus Kristus, visa ką šv. Jonas regėjo ir girdėjo, jis tai sudėjo šiton knygon ir taip apreiskė pasauliui. Tuo savo pasakymu Apaštalas prašalina taipogi visokią abejoną apie rašomų dalykų tikrumą: jie visi, nors labai nepaprasti, paremti ant paties Dievo žodžio ir Jėzaus Kristaus liudijimo. — (3) *Palaimintas...* Apreiškimo pažinimas yra labai svarbus; Apaštalas jį nurodo kaip vieną iš išganymo įrankių. — *Kas skaito ir...* Gr. t.: kurs skaito

dit verba prophetiæ hujus: et servat ea, quæ in ea scripta sunt: Tempus enim prope est.

⁴ Joannes septem ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vobis, et pax ab eo, qui est, et qui erat, et qui venturus est: et a septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt: ⁵ et a Jesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ, qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo, ⁶ et fecit nos regnum, et sacerdotes Deo

skaito ir girdi šitos pranašystės žodžius, ir užlaiko tai, kas joje parašyta; nes laikas arti yra.

⁴ Jonas septynioms bažnyčioms, Azijoje esančioms. Malonė jums ir ramybė nuo to, kurs yra ir kurs buvo, ir kurs ateis; ir nuo septynių dvasių, ties jo sostu esančių; ⁵ ir nuo Jėzaus Kristaus, kurs yra ištikimas liudytojas, pirmgimis numirusiųjų ir žemės karalių kunigaikštis, kurs mus numylėjo ir mus apiplovė nuo mūsų nusidėjimų savo kraujuje. ⁶ ir padarė iš mūsų

(viensk.) ir kurie girdi... ir užlaiko (daugsk.). Apaštalas turi regimai mintyje visą bažnytiniame susirinkime savo knygos skaitymą, kame vienas skaito, kiti gi klausosi. — *Šitos pranašystės žodžius*: visa, kas randasi Apreiškimo knygoje. — *Ir užlaiko*. Negana tik pasiklausti; reikia priimti į širdį ir savo pasielgimą prie išgirstų dalykų taikyti. — *Nes laikas...* Laikas, kuriame įvyks apreikštieji dalykai, yra arti prasmėje, nurodytoje 1. eil.

(4) *Septynioms...* Septynios bažnyčios, kurioms Apreiškimas skiriamas, išskaitomos žemiaus 11. eil.; čionai jos atstovauja visą krikščionią; nes Apreiškimas ištikrųjų paskirtas visam krikščioniškam pasauliui. Skaitlinė septyni yra simbolinė, vartojama išreikšti santikiams Dievo su pasauliu; ji labai dažnai atsikartoja Apreiškime. — *Azijoje*—prokonsulinėje. — *Malonė ir...* Linkėjimas išreikštas taip-pat kaip ir šv. Povilo gromatose. — *Nuo to, kurs...* Dievo aptarimas paremtas ant duotojo Mozėi S. I. (2. Moz. 3, 14) apreikšimo apie Dievo vardą: Jalive; tame varde matyta nurodymą trijų laikų, praeitojo, dabartinio ir būsiančiojo, kurie draug sudėti daro amžiną. Dievas yra visuomet buvęs, visuomet esantis ir visuomet busiantis. Išsireiškimas: *kurs ateis*, pavartotas vietoje: kurs bus, iš atžvilgio į knygos turinį. — *Ir nuo septynių...* Plg. 3, 1; 4, 5. Kadangi septynios dvasios paminėtos tarp Dievo Tėvo ir Jėzaus Kristaus, ir kadangi jos draug su Tėvu ir Sūnumi suteikia malonę ir ramybę, todėl jomis regimai pavadinta šv. Dvasia (Spiritus septiformis). Tuo pavadinimu išreikšta šv. Dva-

sios veikimo ir dovanų tobulumas, kadangi skaitlinė septyni yra tobulumo ir pilnumo simbolis. Taip suprato septynias dvasias šv. Viktorinas, Andriejus Kesar. Primazijus, Bėda Vener. ir k. Daug vienok kitų aiškintojų supranta jas apie septynis vyriausius aniolus. — *Ties jo sostu*. Tuo išsireikimu apie trečią švenč. Trejybės ypatai nurodoma, kad šv. Dvasia visuomet pasiryžus priimti Tėvo pavedamas pasiuntinytės. — (5) *Ir nuo...* Jėzus Kristus minimas trečioje vietoje, kadangi jį Apaštalas aptaria plačiau. — *Ištikimas liudytojas*. Tas pirmas Kristaus aptarimas primena visą jo žemišką gyvenimą, kurs buvo nuolatinis liudijimu, duotu tiesai. — *Pirmgimis...* Plg. Kol. 1, 18. Kristus pirmas kėlėsi iš numirusių, kad daugiau nebemirtų. Jį mes seksime, nes jo prisikėlimas yra mūsų prisikėlimo priežastis. Yra tai didis padrąšinimas visiems Apreiškimo skaitytojams persekijuose. — *Kunigaikštis*. Kristus begalės nusizemėjęs ant žemės yra viršausis, visagalis valdovas visų didžiausių žemės galiųjų. Plg. 17, 4. Ps. 2, 8, 9 ir k. — *Kurs mus...* Gr. t. čionai prasideda Kristaus pašlovinimas: Jam, kurs mus myli... Apaštalas su dėkingumu mini, ką Kristus yra mūsų dėlei padaręs: Jo nuolatinę meilę, mūsų pašventinimą per jo kruviną auką ir (6) mūsų pašlovinimą. — *Karalystė*, kurioje mes esame karaliai; jis mus padarė karalia. — *Ir kunigus*, turinčius teisę labai prisiartinti Dievop. Kristus padarė tikinčiuosius jo karalystės ir kunigystės dalininkais tarnavime Dievui Tėvui. Tuodu garbingu krikščionių privatumu tobulai apsiereiks danguje. Plg. 1

et Patri suo: ipsi gloria, et imperium in sæcula sæculorum: Amen. ⁷ Ecce venit cum nubi-
bus, et videbit eum omnis ocu-
lus, et qui eum pupugerunt. Et
plangent se super eum omnes
tribus terræ. Etiam: Amen. ⁸ Ego
sum α , et ω , principium, et finis.
dicit Dominus Deus: qui est, et
qui erat, et qui venturus est,
omnipotens.

I. 1. Pirmasis regėjimas ant Patmo salos.

⁹ Ego Joannes frater vester.
et particeps in tribulatione, et
regno et patientia in Christo Jesu:
fui in insula, quæ appellatur
Patmos, propter verbum Dei,
et testimonium Jesu: ¹⁰ fui in

karalystę ir kunigus Dievui ir
savo Tėvui; jam garbė ir vieš-
patavimas į amžių amžius. Amen.
⁷ Štai jis ateina su debesimis,
ir jį regės kiekviena akis, ir tie
kurie jį pervėrė; ir visos žemės
giminės dejuos dėlėi jo. Taip.
Amen. ⁸ Aš esu Alfa ir Omėga,
pradžia ir galas, sako Viešpats
Dievas, kurs yra, ir kurs buvo
ir kurs ateis, Visagalintysis.

Petr. 2, 9. — *Jam: Kristui. — Garbė...*
Plg. Rym. 16, 27. 2 Tim. 4, 18. Žyd. 13,
21 ir k. — (7) *Štai jis...* Trumpai iš-
reikštas visas Apreiškimo turinys: Jėzus
ateis teistų visų žmonų. — *Su debesimis:*
debesimis apsiaustas. Plg. Mt. 24, 30; 26,
64. — *Kiekviena akis:* visi žmonės geri
ir pikti. Tie paskutinieji aiškiaus pami-
nėti sekančiais žodžiais: *ir tie, kurie...*
Šioje vietoje yra aiški alinzijs į Zak. 12,
10: Plg. Jo. 19, 37. — *Visos... giminės:*
visi pasaulio nusidėjėliai. — *Taip. Amen.*
Ebr. žodis: *amen*, reiškia tą pat, ką ir:
taip. Toks atkartojimas smarkiaus pa-
tvirtina Apaštalo žodžius. — (8) *Aš esu...*
Alfa yra pirmoji graik. alfabeto raidė;
Omėga gi paskutinė; todėl alfa ir omėga
čionai reiškia tą pat, ką ir: pirmas ir
paskučiausias, arba pradžia ir gulas, tai-
gi amžinasis Dievas. Antras Kristaus
atėjimas yra visai tikras, nes apie tai liu-
dija pats Dievas. — *Visagalintysis.* Tuo
žodžiu LXX verčia dažnai ebr. ž. *Jahve*
eb' a' oth, kareivijų Viešpats.

9 - 20. Jonas, ištemptas į Patmo salą,
buvo dvasios pagavime ir girdėjo balsų
liepiantį surašyti knygon visa, ką jis ma-
tė, ir nusiųsti septynioms Azijos bažny-
čioms. Apsigėręs jis matė tarp septy-
nių aukšnių žibintų tarsi žmogaus Su-
nų, turintį dešinėje rankoje septynias
žvaigždes. Jonas puolė jam į kojas, o

⁹ Aš, Jonas, jūsų brolis ir da-
lininkas prispaudime ir karalys-
tėje ir kantrybėje Jėzuje Kri-
stuje buvau ant salos, kuri va-
dinasi Patmu, dėlėi Dievo žo-
džio ir Jėzaus liudijimo. ¹⁰ Bu-

padrąsintas gavo pahepimą aprašyti visa,
kas yra ir kas bus; buvo jam taipogi pa-
sakyta, kad septynios žvaigždės yra baž-
nyčių aniolai, o septyni žibintuvai pačios
bažnyčios.

(9) *Aš, Jonas.* Naujas vardo pami-
nėjimas, pradedant pačių apreiskimų apa-
rašymą, turi patvirtinti jį tikrumą. Plg.
Dan. 8, 1; 9, 2; 10, 2. — *Dalininkas...*
Apaštalas kentėjo draug su kitais krikš-
čionimis persekijuojamas; jis turi viltį draug
su jais laimėti dangaus karalystę, į ku-
rią atves kantri ištvermė dabartiniuose
varguose; visa gi tai įvyksta, pasiliekan-
t vienybėje su Jėzumi Kristumi. — *Buvau.*
Tas žodis čionai dar nereiskia, kad Jo-
nas, rašydamas Apreiskimą, butu buvęs
kur kitur, o ne ant salos. — *Patmu.* Yra
tai nedidelė, uolinga, mažai teturinti dir-
bamos žemės sala, viena iš Sporadų Egė-
jos juroje į pietvakarius nuo Efezo, netoli
nuo M. Azijos krašto; dabar ji vadinasi
Patinos. — *Dėlėi Dievo...* Apaštalas
buvo ištemptas už tikėjimą į Jėzų Kristų.
o ne liuosai nukeliavęs Dievo žodžio apa-
sakotų. Plg. 6, 9; 20, 4. — (10) *Dvasios*
pagavime. Yra tai žmogaus stovis, kada
tarsi užsidarant kuniškoms akims atsida-
ro dvasios akis (Aug.). Plg. 4, 2; 21, 10.
— *Viešpaties dienėje:* nedėdienyje. Yra
tai nurodymas, kad jau ir tuomet žydų
subata buvo pas krikščionis užvaduota
nedėdieniu, paskirtu ypatingu budu krikš-

spiritu in Dominica die, et audivi post me vocem magnam tamquam tubæ, ¹¹ dicentis: Quod vides, scribe in libro: et mitte septem ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, et Smyrnæ, et Pergamo, et Thyatiræ, et Sardis, et Philadelphię, et Laodiciæ: ¹² et conversus sum ut viderem vocem, quæ loquebatur mecum: et conversus vidi septem candelabra aurea: ¹³ et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podere, et præcinctum ad mamillas zona aurea: ¹⁴ caput autem ejus, et capilli erant candidi tamquam lana alba, et tamquam nix, et oculi ejus tamquam flamma ignis, ¹⁵ et pedes ejus similes aurichalco, sicut in camino ardenti, et vox illius tamquam vox aquarum multarum: ¹⁶ et habebat in dextera sua stellas sep-

vau dvasios pagavime Viešpaties dienoje ir girdėjau už savęs didį balsą kaip trimito, ¹¹ tarianti: Ką matai, rašyk knygoje ir siųsk septynioms bažnyčioms, kurios yra Azijoje, Efezan, ir Smyrnon, ir Pergaman, ir Tyatiron, ir Sardin, ir Filadelfijon, ir Laodiki-jon. ¹² Ir atsigrėžiau pamatyty balso, kurs su manim kalbėjosi: ir atsigrėžęs išvydau septynis auksinius žibintuvus ¹³ ir tarp septynių žibintuvų panašų į žmogaus Sunų, apvilką ilgų rubu ir apjuostą ant krutinės auksine juosta. ¹⁴ O jo galva ir plaukai buvo balti, kaip balta vilna ir kaip sniegas, ir jo akis kaip ugnies liepsna, ¹⁵ ir jo kojos panašios į skaistvarį, tarsi pečiuje liepsnojanči, ir jo balsas kaip daugelio vandenų užimas; ¹⁶ ir turėjo savo dešinėje septynias žvaigždes; ir iš jo burnosėjo

čioniško tikėjimo paslaptims. — *Balsą.* Balsas rasi buvo aniolo. — *Trimito.* Tuo palyginimu aptariamas balso didumas ir skardumas. Anot Joėlio pranašo (2, 1) kunigai trimity balsu apgarsins žmonėms teismo prisirišinimą. Plg. 1 Tes. 4, 16. — (11) *Ką matai:* visą apreiškimą, kurs čionai prasideda ir baigiasi knygos gale. — *Siųsk septynioms...* Nors liepiama siųsti knygą septynioms bažnyčioms, kurios čionai išvardijamos, vienok ji paskirta ir visiems Kristaus tarnams (1, 1), visai Bažnyčiai, kurios simboliu yra išskaitytosios septynios. Plg. 1, 4. Kodėl tos septynios, o ne kitos Azijos bažnyčios, lygiai nemazos, išrinktos, tikrai nežinia. — (12) *Ir atsigrėžiau:* nes Apaštalas anot 10. eil. girdėjo balsą už savęs. — *Pamatytų balso:* to, keno girdėjosi balsas. — *Septynis...* Žibintuvus (λύγνια) senobėje buvo tai augštesnis ar žemesnis ramstis, ant kurio statydavo žiburį, liampą (λύγος). Septyni auksiniai žibintuvai, anot paties Jėzaus išaiškinimo, turėjo įvaizdinti septynias bažnyčias. Veiz. žem. 20. eil. Kaip senobinėje žydų bažnyčioje žibintuvus septyniomis šakomis (gabija) su nuolat ant jų degančia alyva buvo paveikslui išrinktosios tau-

tos, taip ir čionai žibintuvai yra paveikslas visos Bažnyčios, atstovaujamos septyniomis Azijos krikščioniškomis draugijomis. — (13) *Panašų į žmogaus Sunų.* Plg. Mt. 8, 20. Apaštalas mato Jėzų Kristų jau nebe nužemintą, bet pilną garbės ir peršviestą. — *Ilgų rubu.* Ilgas lig riešų apdaras yra didenybės ženklas; jį S. J. nešiojo vyriausis kunigas. Plg. 2 Moz. 28, 4... *Apjuostą...* Taipogi ir vyriausis žydų kunigas nešiodavo juostą, tik ne auksinę, bet pauksuotą; auksinė juosta buvo palikta nešioti tik karaliams. Plg. 1 Mak. 10, 89. Taigi, Jėzus Kristus Apreiškime pasirodo su žymėmis vyriausiojo kunigo ir karaliaus. — (14) *Jo galva ir plaukai:* jo galvos plaukai. — *Balti...* Didis baltumas yra čionai amžinumo ženklas. Plg. Dan. 7, 9. — *Akis kaip...* Tarsi liepsnojančios akis yra ženklas begalinio žinojimo, nuo kurio niekas negali pasislėpti ir išvengti teisingo teismo. Dan. 10, 6. — (15) *Ir jo kojos...* Plg. Dan. 10, 6. — *Ir jo balsas...* Plg. Ez. 43, 2. Balsas skardus ir pilnas didenybės. — (16) *Ir turėjo...* Žvaigždės yra simbolių septynių bažnyčių aniolų. Veiz. 20. eil. Sunku sau įvaizdinti, kaip gulė-

tem: et de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: et facies ejus sicut sol lucet in virtute sua ¹⁷ Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: ego sum primus, et novissimus, ¹⁸ et vivus, et fui mortuus, et ecce sum vivens in sæcula sæculorum, et habeo claves mortis, et inferni. ¹⁹ Scribe ergo quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ oportet fieri post hæc. ²⁰ Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea: septem stellæ Angeli sunt septem ecclesiarum: et candelabra septem, septem ecclesie sunt.

jo turėti rankoje septynias žvaigždes. Išsireiškimas regimai nurodo, kad žmogaus Sunus yra tikras minėtųjų žvaigždžių Viešpats. — *Iš jo burnos ėjo...* Kalavijas reiškia pilniausią Kristaus žodžio visagalybę. Kristaus zodis, kaip aštriusis kalavijas, įsismeijs į neprietelių širdis (Žyd. 4, 12) ir savo teisingiausią ištarę pasmerks juos amžinai. — *Veidas.* Plg. Mt. 17, 2. — *Ji žiba...* kada skaisčiausiai šviečia. Plg. Teis. 5, 31. — (17) *Ir ji išvydęs...* Plg. Dan. 10, 9-12. Mt. 17, 6. — *Ir jis padėjo...* Jėzus padarė savo Apaštalą, kaip padarėsim ant kalno permainymo valandoje. Plg. Mt. 17, 7. Dan. 10, 13. Lk. 24, 29. — *Aš esu...* Žmogaus Sunus duodasi pažinti, nurodymas kaip kurio nors privalumas. — *Pirmas ir...* t. y. amžinasis. Plg. augšč. 8. e. Iz. 41, 4 ir k. — (18) *Ir gyvasis ir...* Dabar jis yra gyvas, nors buvo numiręs trumpam laikui, ir pasilieka gyvas į amžius. — *Ir turiu...* Jis turi viršiausią valdžią ant mirties ir numirusiųjų buveinės (ebr. *š'ol*), įvaizdinamos kaip pilis, turinti vartus, kurių raktai Kristaus rankoje. Plg. Mt. 16, 18. — (19) *Rašyk...* Pradėtas 11. e. paliepimas buvo pertrauktas Apaštalo noru pamatyti, kas į jį kalba. Dabar jis, aprašęs kalbantįjį, grįžta prie jo paliepimo. — *Ką regėjai:* apie žmogaus Sunų pilną šlovės. — *Kas yra ir...* Kas bus apreikšta apie dabartinius daly-

abiems žmonėms aštus kalavijas: ir jo veidas buvo kaip saulė, kada ji žiba savo galybėje. ¹⁷ Ir ji išvydęs aš puoliau jam į kojas kaip numiręs. Ir jis padėjo savo dešinę ant manęs, tardamas: Nesibijok; aš esu pirmasis ir paskutiausias, ¹⁸ ir gyvasis, ir buvau numiręs, ir štai esu gyvas į amžių amžius, ir turiu mirties ir pragaro raktus. ¹⁹ Rašyk tat, ką regėjai, ir kas yra, ir kas po to turi įvykti, ²⁰ paslaptį septynių žvaigždžių, kurias matei mano dešinėje, ir septynis auksinius žibintuvus. Septynios žvaigždės yra septynių bažnyčių aniolai; ir septyni žibintuvai yra septynios bažnyčios.

kus (2. ir 3. persk.) ir ateities (nuo 4. persk. lig 22, 5). — (20) *Paslaptį...* Paslaptimi, kurią šv. Jonas turi užrašyti, yra žvaigždžių ir žibintuvų simboliai. — *Aniolai.* Tarp aiškintojų didis yra pasidalinimas to žodžio aiškinime. Dauguma mano, kad aniolais čionai pavadinti septynių Azijos bažnyčių vyskupai, ir stengiasi atspėti jų vardus. Bet regis daug tikresnė yra nuomonė kitų, imančių žodį aniolais raidinėje prasmėje ir matančių juose dangiškas dvasias, kurių globali pavestis bažnyčios (Orig. Ambr. Jier. Iliar. Grig. - Naz. ir k.). Toks aiškinimas sutinka su visos knygos turiniu; joje aniolais vadinami visur tikri aniolai. Be to toliaus Apreiškime randame vėjų aniolus (7, 1), gelmių aniolą (9, 11), vandenų aniolą (16, 5); tai kodėl gi negali būti bažnyčių aniolų. Jų simboliais yra žvaigždės, taip kaip pačių bažnyčių simboliais yra septyni žibintuvai.

2, 1—3, 22. Septynios gromatos bažnyčioms labai kita į kita panašios. Jose galima atskirti įžangą, kurioje pažymiama, kam gromata skiriama ir kas ją duoda, toliaus turinį, susidedantį iš apsvaistymo bažnyčios stovio, iš paraginimo ir užmokesnio nurodymo, kurs susilieja su gromatos užbaiga, visuomet atkreipta į visas bažnyčias. Gromatų pagyrimai perpinti papeikimais, atskyrus tik antrą ir

2. Gromatos septynioms bažnyčioms.

Caput II. ¹ Angelo Ephesi ecclesiae scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum: ² scio opera tua, et laborem, et patientiam tuam, et quia non potes sustinere malos: et tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, et non sunt: et invenisti eos mendaces: ³ et patientiam habes, et sustinuisti propter nomen meum, et non defecisti. ⁴ Sed habeo adversum te, quod caritatem tuam primam reliquisti. ⁵ Memor esto itaque unde excideris: et age penitentiam, et prima opera fac: sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tu-

2. Perskyrimas. ¹ Efezo bažnyčios aniolui rašyk: Tai sako laikantis savo dešinėje septynias žvaigždes, vaikščiojant tarp septynių auksinių žibintuvų: ² Aš žinau tavo darbus, ir vargą, ir tavo kantrybę, ir joguei negali pakęsti piktųjų; ir ištyrei tuos, kurie sakosi esą apaštalai ir nėra: ir atradai juos esant melagiais. ³ Ir turi kantrybę, ir kentėjai dėl mano vardo, ir nepailsai. ⁴ Bet turiu prieš tave, kad apleidai savo pirmąją meilę. ⁵ Taigi, atsimink, iš kur iškritai ir daryk atgailą, ir daryk pirmuosius darbus; o jei ne, aš tau ateisiu. ir pajudinsiu tavo žibintuvą iš jo vietos, jei nedarysi atgailos.

šešta, turinčias vien pagyrimus, o taipogi ir septintą, kurioje daromi vien išmėtinėjimai. Nors gromatų antrašas nurodo, kad jos skiriamos bažnyčios aniolui, bet iš jų turinio pasirodo, kad gromatos davėjas turi mintyje visą bažnytinę draugiją; todėl ir pagyrimai, taip-pat kaip papeikimai, nors regisi vietomis daromi pačiam aniolui, vienok ištikrųjų atkreipti į bažnyčią, kurios globėju yra aniolas, ir kurios sąnariai nesyki tiesiog nurodomi dangskaitliu. Septynių gromatų su nurodytais kiekvienoje atskirais skaitytojais negalima imti toje prasmėje, kad jos ištikrųjų būtų savystoviai veikalai ir atskirai siųstini; bet jos visos yra neatskirtina Apreiškimo dalis, nes tik tam jos suprantamos, kas skaito visą knygą iki galui. Galop jų užbaigos visos atkreiptos į visas bažnyčias, todėl jos ir turi tarnauti visai visų amžių Bažnyčiai, nes jose minimas dalykų stovis atsikartoja ir atsikartos visuomet.

(2, 1) *Efezo*.. Apie Efezo bažnyčios įsteigimą veiz. Apd. 19; 20, 17 ir grom. į Efez. įvedimą p. 237. Pirmu jos vyskupu buvo šv. Povilas, paskui Timotiejus. Jiemsdvim mirus, čionai anot padavimo apsigyvenęs šv. Jonas.— *Rašyk*.. Paliepinas rašyti visose septyniuose gromatose

vienaip išreikštas. — *Laikantis*... Duodantis gromatą Jėzus Kristus išvardijamas paminejimu tų žymių, su kuriais jis pasirodė Jonui pačioje regėjimo pradžioje. Veiz. 1, 13. 16. 20. — *Vaikščiojantis*: Viešpats, kurs elgiasi savo viešpatavimo srityje. — (2) *Aš žinau*. Taip prasideda visos gromatos Nors gromatos žodžiai sakomi tik bažnyčios aniolui, bet jis imamas draug su jo bažnyčia, todėl jie ištikrųjų atkreipti į pačią bažnyčią.— *Tavo darbus*: visą pasielgimą apskritai. Tie darbai toliaus dalinami į didžiai varginančius (*vargą*) ir reikalaujančius kantrybės. Pirmieji paaiškinti antroje šitos eil. dalyje, kiti 3. eil. — *Piktųjų*: krikščionių, kurie yra sunki našta geriesiems. — *Ir ištyrei*. Kaip tas bandymas įvyko, negalima žinoti; gana to, kad klaidžiatikiškai buvo pažinti ir užgėdinti. — *Esą apaštalai*: netikri Efezo mokytojai, rasi tie patys žemiaus išvardijami Nikolaitai. — (3) *Ir turi*... Bažnyčia negalėjo pakęsti piktųjų, bet ji noriai ima ant savęs Kristaus kryžių ir kenčia dėl tikėjimo į jį (Tom.). — (4) *Bet*... Po pagyrimo eina papeikimas. — *Pirmąją meilę*: tą karštą Jėzaus meilę, kuri buvo pačioje pradžioje priėmimo Kristaus tikėjimo Efeze. — (5) *Taigi*... Paraginimas ir nurodymas kietos

um de loco suo, nisi pœnitentiam egeris. ⁶ Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi. ⁷ Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.

⁸ Et Angelo Smyrnæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus, et novissimus, qui fuit mortuus, et

⁶ Bet tai tu turi, kad neapken-ti Nikolaitų darbų, kurių ir aš neapkenčiu. ⁷ Kas turi ausis, te-klausio, ką Dvasia sako bažny-čioms: Pergalėtoji aš duosiu valgyti iš gyvybės medžio, kurs yra mano Dievo linksmybių sodne.

⁸ Ir Smyrnos bažnyčios anio-lui rašyk: Tai sako pirmasis ir paskučiausias, kurs buvo numiręs

bausmės, jei nebus pasitaisymo iš papeik-tos ydos. — *Aš tau ateisiu:* (dativus in-commodi) Kristus atėjęs kaip teisejas nusiu nenorinčius pasitaisyti. — *Pajū-dinsiu...* Iš bažnyčios, kuri įvaizdinta ži-bintuvu, turinčiu paskirtą sau tikrą vietą arti prie Kristaus, Dievo linksmybių sod-ne, ties jo sostu, ta vieta bus atimta; ži-bintuvus bus iš tos vietos iškeltas. Baus-mė, išreikšta žibintuvo pajudiniu, labai nevienodai aiškinama. Daug egzegėtų mato čionai paminėtą laikinę bausmę, ku-ri bus siųsta ant Efezo bažnyčios ir ap-sireikš ar tai kaipto vyskų iško sosto iš jos perkėlimas kitan miestan, ar kaipto visiskas jos išdildymas iš krikščioniškų jų draugijų tarpo. Bet pirmasis paduo-tas aiškinimas regisi yra teisingiausias. Jis visupirma labiaus sutinka su visu Apreiškimo turiniu ir eschatologišku charak-teriu, kadangi jame visur minima užmokesnis ir bausmės, kurių reikia laukti paskuti-niame teisme. Be to, žibintuvus, įvaizdi-jantis bažnyčią, stovi ties Dievo sostu, to-dėl jo nubaudimas geriausiai ir išreikštas išmetimu iš jam paskirtos vietos. Galop tokio aiškinimo reikalauja tobulia vienybė ir analogija užlaikyta tarp atsikrų dalių (antrašo, turinio, užbaigos) kaip šitoje gromatoje taip ir kitose. — (6) *Bet tai tu turi...* Viešpats grįžta prie bažnyčios pagyrimo ir nurodo dalyką pagyrimo ir užmokesnio vertą. — *Nikolaitu.* Tų klai-džiatiškių vardas randamas dar 15. eil. Jie anot šv. tėvų moke, kad stahmeldys-tė ir stabams paaukotų dalykų valgymas nėsą nusidėjimai. Su tuo paklydimu bu-vusios pas juos sujungtos kaikurios gnos-tikų nuomonės ir užgincijimas Jėzaus Kristaus dievystės. Daugelis senobės ra-šytojų sako, kad Nikolaitai ešę savo var-dą nuo djakono Mikalojaus (Apd. 6, 5), kurs pats tapęs apostata ir klaidžiatiškiu. Bet tas paskutinis dalykas nėra tikras,

nes minėtieji klaidžiatiškiai, anot kitų ra-šytojų, galėję prasimanyti savo didesnei garbei, buk jie ešę djakono Mikalojaus pasekėjai, arba galėję turėti ištikrųjų sa-vo tėvu koki nors Mikalojų, bet ne vie-ną pirmųjų djakonų. Kiti aiškintojai spėja, kad Nikolaitų vardu pavadinti tie patys klaidžiatiškiai, kurie toliaus va-dinasi Balaamu (14. e.), Jezabėlė (20. e.). ir kad tas vardas ešęs symbolinis, paremi-tas ant filologiškos prasmės žodžio Bala-amas (*Bil'am*), kurs žydų kalboje reiškia tą, kurs pergali, viespatauja, prazu-do žmones, ką taipogi reiškia ir gr. žo-dis Νικολαος. — (7) *Kas turi...* Plg. su išganytojo žodžiais pas Mt. 11, 15 ir k. Tie žodžiai atsikartoja visų gromatų už-baigime. Jie atkreipti ne į vieną bažny-čią, bet į visas, kas aiškiai nurodo, kad gromata Efezo bažnyčios aniolui ištikrųjų skiriama ne pačiam aniolui ir ne vienai jo bažnyčiai, bet visoms, taip-pat kaip ir visas Apreiškimas. — *Dvasia:* šventojo Dvasia, kuri yra Kristaus Dvasia. — *Pergalėtoji...* Užmokesnis, žadamas geriesiems, yra amžina laimė danguje. Jis visose gromatose, nors ne visur vienodai aiškiai, turi sąryšį su gromatos antrašu. su žodžiais aptariančiais gromatos davė-ją, o taipogi su ypatingais gerųjų nuo-pelnais. Gromatos davėjas šitoje groma-toje aptartas kaipto vaikščiojantis tarp septynių žibintuvų, taigi esantis Dievo linksmybių sodne. Gerųjų (*pergalėtoji*) nuopelnai bus, jei jie neveizdėdami į su-vedžiojimus ir persekiojimus atnaujins pirmąją Dievo ir brolių meilę ir joje pa-siliks. Jų užmokesnis bus draugystė su Kristumi, nes ir jie bus Dievo sodne, kadangi turės amžiną gyvenimą ir valgys iš gyvybės medžio. Plg. 22, 2. 14. 19. 1 Moz. 2, 9.

(8) *Ir Smyrnos...* Antra gromata ra-šoma Smyrnos bažnyčios aniolui. Mie-

vivit: ⁹ scio tribulationem tuam, et paupertatem tuam, sed dives es: et blasphemaris ab his, qui se dicunt Judæos esse, et non sunt, sed sunt synagoga satanæ. ¹⁰ Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentemini: et habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ. ¹¹ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur a morte secunda.

¹² Et angelo Pergami ecclesiae scribe: Hæc dicit qui habet rhom-

ir yra gyvas: ⁹ Aš žinau tavo prispaudimą ir tavo neturtą; bet esi turtingas; ir tau piktžodžiuoja tie, kurie sakosi esą žydai ir nėra, bet yra šėtono synagoga. ¹⁰ Nesibijok nieko iš to, ką prisieis iškentėti. Štai velnias įmes kaikiuriuos iš jūsų kalėjiman, kad butumėt ištirti, ir turėsite suspaudimą per dešimtį dienų. Buk ištikimas iki mirčiai; ir aš tau duosiu gyvenimo vainiką. ¹¹ Kas turi ausis, teklauso, ką Dvasia sako bažnyčioms: Kas pergalės, nebus antrosios mirties pažestas.

¹² Ir Pergamo bažnyčios aniolui rašyk: Tai sako turintis abiem

stas Smirna yra į šiaurę nuo Efezo ant jūros kranto. Nuo vieno lig kitam gali būti apie dvi dieni kelionės. Kuomet ir keno buvo įsteigta Smirnos bažnyčia, visai nežinia. Pirmoje antro šimtmečio pusėje jos vyskupu buvo šv. Polykarpas, nukankintas 168. m. Ar buvo jis jau vyskupu ir tuomet, kada šv. Jonas rašė Apreiškimą, labai reikia abejoti. Smirnoje gyveno daug žydų, ir jie čia buvo labai įsigalėję. Juos regimai šv. Jonas ir vadina 9. e. šėtono synagoga, o ne žydžiuojančius krikščionis. — *Pirmasis ir...* Gromatos davėjo aptarimas paimtas iš 1, 17. 18. — (9) *Prispaudimą*: kentėjimus, kurie regimai kilo iš persekiojimo. — *Neturtą*. Neturtas paminėtas arba dėlto, kad jis buvo persekiojimo pasekmė, kadangi persekiojamus baudavo turtų atėmimu (plg. Zyd. 10, 39), arba dėlto, kad neturtas darė persekiojamų krikščionių gyvenimą dar varginęniu. — *Esi turtingas*. Smirnos bažnyčia turtinga nuopelnais ir viršprigimtinėmis Dievo malonėmis. — *Tau piktžodžiuoja*: prasimanydami nebutas kaltybes, neteislingai apskųsdami valdžiai ir išniekindami žodžiais. — *Kurie sakosi...* Tikri žydai regimai skaitomi pagarbos vertais; bet persekiojami, nors buvo gimę žydais ir priklausę prie žydų tautos, nebebuvo verti žydų vardo, nebebuvo mylima „Jalivės synagoga“. (Skaitl. 20, 4), bet šėtono synagoga, nes buvo tapę piktosios dvasios įrankiais. — (10) *Nesibi-*

jok... Smirnos bažnyčioje nėra nieko peiktino, todėl nėra ir bausmės paminėjimo: bet ir jai reikalingas padrašinimas, kadangi jos laukia dar didesni kentėjimai. — *Velnias įmes...* Piktą dvasia, buda ma nuolatinė Kristaus ir jo Bažnyčios neprietelė, pasinaudos kaip įrankiais jai pasidavusiais piktais žmonėmis, kad vargintų krikščionis. Kalėjimo paminėjimas nurodo, kad persekiojimuose dalyvauja ir pagoniška valdžia. — *Per dešimtį dienų*. Yra tai apskrita skaitlinė, išreiškianti trumpą laiką. Plg. Dan. 1, 12. 14. — *Buk ištikimas...* Padrašinimas pasilikti ištikimais Kristui, nors reiktu ir numirti už tikėjimą. — *Duosiu gyvenimo vainiką*: amžiną gyvenimą kaip pergaletojų vainiką. Plg. 1 Kor. 9, 24. Pil. 3, 14 ir k. — (11) *Nebus antrosios...* Antroji mirtis yra tai amžinas pasmerkimas į pragaro kančias (plg. žem. 20, 6; 21, 8); po jos nebebus prisikėlimo, kaip esti po pirmosios kuno mirties. Žadamas čionai ištikimiems užmokesnis rišasi ir su gromatos davėjo aptarimu ir su krikščionių nuopelnais: Jėzus buvo numiręs ir yra gyvas, krikščionis privalo būti ištikimi iki mirčiai, jie gaus amžiną gyvenimą ir nebus paliesti antrosios mirties.

(12) *Ir Pergamo...* Trečioji gromata skiriama Pergamo bažnyčios aniolui. Pergamas buvo nemažas Azijos miestas į šiaurę nuo Smirnos; jame buvo garbinamas ypač Eskulapas po žalčio paveikslu. Kas ir kada įsteigė čionai krikščionišką

phæam utraque parte acutam: ¹³ scio ubi habitas. ubi sedes est satana: et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat. ¹⁴ Sed habeo adversus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel. edere, et fornicari: ¹⁵ ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. ¹⁶ Similiter pœnitentiam age: si quo minus veniam tibi cito, et pugnabo cum illis in gladio oris mei. ¹⁷ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, et dabo illi calculum candidum: et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.

draugija, visai nežinoma. Nežinia taipogi, kas buvo jos vyskupo Apreiškimo laiku. — *Abiem ašmenim.* Aštriausiu kalaviju vadinasi visa pergalingis Kristaus zodis. Plg. 1, 16. — (13) *Kur gyveni, ten...* Ta bažnyčia yra ypač pavojingose aplinkybėse, nes toje vietoje yra šetono sostas. Kodėl vienok pasakyta, kad šetonas ypatingu budu turi čionai savo sostą, tikrai negalima pasakyti; gal dėlto kad Pergamas ypač garsus buvo garbinimu dievaičio Eskulapo, įvaizdinto žalčio pavidale, o žalts juk ir yra krikščionims šetono simbolis; bet rasi yra tai tik nurodymas, kad Pergame persekiojimas buvo smarkesnis kaip kur kitur. — *Antipas.* Anot Sim. Metafrasto buvęs tai Pergamo vyskupas, ciesoriaus Diokletiano sudegintas variniame jautyje už tikėjimą. — *Kame šetonas...* Jo tai darbas buvo ištikimo Kristaus liudytojo nukankinimas. — (14) *Nedaug:* prasikaltimų yra nedaug, nors jie patį savyje yra dideli. — *Balaamo mokslo.* Yra tai aluzija į nedorą Balaamo patarimą, kuriuo jis pamokė karalių Balaką užstatyti spastus žydams, kad juos įtrauktų į stabmeldystę ir paleistu-

ašmenim aštrų kalaviją: ¹³ Aš žinau, kur gyveni, ten kame yra šetono sostas; ir laikaisi mano vardo ir neužsigynei mano tikėjimo, net ir anose dienose, kuomet Antipas, mano ištikimas liudytojas, užmuštas yra pas jus, kame šetonas gyvena. ¹⁴ Bet tu riu prieš tave nedaug: nes tu turi tenai besilaikančius Balaamo mokslo, kursai mokė Balaką daryti papiktinimą Izraelio vaikams, stabų aukas valgyti ir paleistuvauti. ¹⁵ Taip ir tu turi besilaikančius Nikolaitų mokslo. ¹⁶ Panašiai daryk atgailą; o jei ne, aš tau ateisiu veikiai ir kovosiu su jais mano burnos kalaviju. ¹⁷ Kas turi ausis, teklaus. — *Ką Dvasia sako bažnyčioms:* Pergalėtoji duosiu paslėptąją manną ir duosiu jam baltą akmenėlį, ir ant akmenėlio parašytą naują vardą, kurio niekas nežino, tik tai kurs jį gauna.

vystę. Plg. Skaitl. 24; 2, 1. 2: 31, 16. Jud., 11. — (15) *Taip ir tu...* Kaip žydai kitados pasidavė papiktinimui, taip ir kaikurie Pergamo krikščionys davėsi sivedžioti ir priėmė Nikolaitų mokslo. Apie Nikolaitus veiz. augš. 6. eil. paaiškinimą. — (16) *Panašiai.* Tas zodis gr. t. yra 15. eil. dalimi ir priklauso nuo žodžio: *turi.* — *Daryk atgailą.* Visų pirma kalti buvo tie, kurie priėmė Nikolaitų paklydimus; bet kalta ir bažnyčia, kad nekovojo labiau prieš paklydėlius. Jai reikia tame dalyke pasitaisyti ir stengties suturėti piktus darbus, paklydusius gi vesti atgal geran kelian. — *Aš tau ateisiu.* Veiz. 5. eil. — *Su jais:* prieš Nikolaitus. — *Mano burnos kalaviju.* Kadangi kaikurie pražudo save burnon priimdami stabų aukas, todėl Viešpats kovos prieš juos savo burnos kalaviju, savo visagalinčiu žodžiu pasmerkdamas juos amžinai. Plg. Ism. 13, 15. 16. — (17) *Paslėptąją manną... baltą akmenėlį... naują vardą...* Toks bus gerųjų užmokesnis. Jis turi sąryšį su jų nuopelnais. Jie nepasiduoda papiktinimui, nevalgo stabams paaukotų valgių, užtat dangaus karalystė-

¹⁸ Et Angelo Thyatiræ ecclesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, et pedes ejus similes aurichalco: ¹⁹ novi opera tua, et fidem, et caritatem tuam, et ministerium, et patientiam tuam, et opera tua novissima plura prioribus. ²⁰ Sed habeo adversus te panca: quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit propheten, docere, et seducere servos meos, fornicari, et manducare de idolothytis. ²¹ Et dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret: et non vult pœnitere a fornicatione sua. ²² Ecce mittam eam in lectum: et qui mœchan-

¹⁸ Ir Tyatiros bažnyčios aniolui rašyk: Tai sako Dievo Sunus, turintis akis kaip ugnies liepsna, ir jo kojos panašios į skaistvarį: ¹⁹ Aš žinau tavo darbų, ir tikėjimą, ir tavo meilę, ir tarnavimą, ir tavo kantrumą, ir tavo paskučiausius darbus, kurių daugias yra negu pirmųjų. ²⁰ Bet turiu prieš tave nedaug: kad leidi moteriškai Jėzabelei, kuri sakosi esanti pranašė, mokyti ir suvedžioti mano tarnus. idant jie paleistuvautu ir valgytu stabų aukas. ²¹ Ir daviau jai laiką, kad atgailą darytu, ir ji nenori gailėtis už savo paleistuvystę. ²² Štai aš ją mesiu į

je gaus valgyti slaptingą, žmonėms nežinomą, didžiausia laime pripildantią dangišką manną. Jie liوسي nuo susitepimo paleistuvystę, todėl jiems duodamas skaisčius baltas akmenėlis, toks, kokį senobėję teisėjai duodavo išteisindami kaltinamąjį: o kadangi jie tvirtai laikosi Jėzaus vardo, todėl gaus patį parašytą ant akmenėlio naują vardą, naują gyvenimą, kurio linksmybės tebus žinomos tik turėsiantiems laimę jį gauti. Tas užmokesnis turi sąryšį ir su gromatos antrašu, kuriame minimas abiem asmenim aštuon kalavijas, t. y. Dievo žodis. Tas žodis iš vienos pusės pasmerkiantis kaltininkus, iš antros daro didžiausį gerumą pikto pergaltotiems; nes iš Dievo burnos išėjusio žodžio padaru buvo suteiktoji žydams tyruose manna, į kurią čia daroma aliuizija, ir su kuria anot žydų padavimo draug kritę brangūs akmenėliai, kaip stebėtina dovana, padėjusi jeiti žydams į Zadėtąją žemę. Iš Dievo burnos eina ir naujasis niekam nežinomas vardas, kaip sako Iz. 62, 2; 65, 15.

(18) Ir Tyatiros... Lig tam miestui buvo nuo Pergamo apie dvi dieni kelionės ir rytus. Apd. 16, 14 minima purpuro pardavinėtoja iš Tyatiros. Kaip ir kuomet čia įsikūrė krikščionių draugija, nieko nežinoma. — Dievo Sunus. Tuo vardu vadinamas Jėzus Kristus tik šioje Apreiškimo vietoje. Jis turi pažymėti gromatos davėjo visagalybę, kurią jis gavo iš Tėvo, kaip nurodo 27. ir 28. eil.

— Turintis akis... ir jo kojos... Plg. 1, 14. 15. Savo akimis, perveriančiomis kaip liepsna, jis tyrinėja slapčiausius dalykus (23. e.) ir galingomis kojomis sumindo ir sutrupina visus priešus (27. e.) — (19) Aš žinau... Plg. 2 eil. paaiškin. — Tarnavimą: ypatingą rūpestį apie burtorius, ligonis ir tt. — Kantrumą, su kuriuo Tyatiros krikščionis priima persekiojimus už tikėjimą. — Paskučiausius darbus, kurių... Jie girtini ypač už tat. kad daro nuolat pažangą geruose darbuose, o neapsileidžia, kaip Efezo bažnyčia (ž. 5. e.). — (20) Nedaug. Plg. 14. eil. To žodžio nėra gr. t. — Kad leidi: negini. Reikia gi smarkiai priešintis visokiam piktumui. — Moteriškai Jėzabelei. Moteriškės vardas regimai simbolinis. Kaip 14. eil. klaidžiatikiškai dėlei kaltybų panašumo lyginami su Balaamu, taip čionai Jėzabelės vardas turi priminti nuoznią ir ištivirkusią Izraelio karalienę (3 Kar. 21, 25. 4 Kar. 9, 22). — Sakosi esanti... Antroji Jėzabelė įkalbinėja, buk ji turinti pranašystės dovaną, ir naudojasi savo įtekme, kad suvedžiotu tikrus krikščionis ir juos įtrauktų ištivirkusian gyverimam ir paleistuvystėn. — Paleistuvautu. Tuo žodžiu gali būti išreikštas netik ištivirkės gyvenimas, bet taipogi atstojimas nuo tikrojo Dievo garbinimo, kaip dažnai išsireiškia S. Įst. — (21) Ir daviau... Kaltybė yra tuo didesnė, kad kaltininkė nenorėjo pasinaudoti duotu jai laiku pasitaismymui. — (22) Mesiu į gulį. Lau-

tur cum ea. in tribulatione maxima erunt, nisi pœnitentiam ab operibus suis egerint. ²³ Et filios ejus interficiam in morte, et scient omnes ecclesia, quia ego sum scrutans renes, et corda: et dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico, ²⁴ et ceteris qui Thyatiræ estis: Quicumque non habent doctrinam hanc, et qui non cognoverunt altitudines satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus: ²⁵ tamen id, quod habetis, tenete donec veniam. ²⁶ Et qui vicerit, et custodierit usque in finem opera mea dabo illi potestatem super

guolį; ir kurie su ja paleistuvauja, bus didžiausiame suspaudime, jei nedarys atgailos už savo darbus. ²³ Ir jos vaikus mirtimi nužudysiu, ir visos bažnyčios žinos, kad aš esu tyrinėjąs inkstus ir širdis: ir duosiu kiekvienam iš jūsų pagal jo darbus. Sakau gi jums ²⁴ ir kitiems, kurie esate Tyatiroje: kas nors nepriima to mokslo ir kurie nepažino šetono gilybių, anot jų pasakymo, aš ant jūsų neuždėsiu kitos naštos; ²⁵ bet tai, ką turite, užlaikykite, iki ateisiu. ²⁶ Ir kurs pergalės ir užlaikys iki galui mano darbus, tam duosiu galybę ant pagonių, ²⁷ ir valdys

kianti kaltininkės bausmė. Aiškintojai, kurie supranta gromatoje idėtus grasymus apie laikines bausmes, mato čionai nurodytą sunkią ligą, kuri privers Jėzabelę gulti į patalą. Bet regisi teisingiausi ir tą bausmę aiškinti apie amžiną nubaudimą, kada paleistuviai ir stabų garbintojai bus įmesti į ugnies ir sėros tvenkinį (plg. žem. 21, 8). — *Ir kurie su ja...* Didžiausių bausmių susilauks ir tie, kurie dalyvauja piktuose Jėzabelės darbuose, jei jie nepasitaisys veikiai ir nesigailės už savo kaltybes. — (23) *Ir jos vaikus...* Jėzabelės vaikais gal čionai pavadinti tie patys, kurie pasiduoda jos suvedžiojimams. Jų likimas amžina mirtis. Mirties paminėjimu padaryta aliuizija į išžudymą Akabos ir Jėzabelės ainių (4 Kar. 10, 6. 7). — *Ir visos bažnyčios...* Ne tik septynios Azijos bažnyčios, bet ir visi tikri krikščionys matys savame laike tą baisų nubaudimą. — *Kad aš esu tyrinėjąs...* Kristus kaipo teisėjas žino ir slapčiausius žmogaus dalykus. Plg. Rym. 8, 27. Ps. 7, 10. Jer. 11, 20 ir k. Todėl jis pasielgs su kiekvienu pagal jo darbus, ir jo teismas bus teisingiausias. — *Sakau gi jums (24) ir...* Tais žodžiais Viešpats kreipiasi į gerus Tyatūros krikščionis ir daro jiems pažadėjimą. Tikras tos vietos akaitymas anot gr. t. yra toks: „Sakau gi jums, kitiems, kurie esate Tyatiroje“; taip kad žodis *kitiems* aptariai įvardę *jums*, ir aiškiaus nurodo, kad tolesnieji žodžiai sakomi tiems bažnyčios sąnariams, kurie

nepasidavę suvedžiojimui. — *Nepažinti šetono gilybių...* Tyatūros klaidžiatikiai sakėsi turį gilesnį pažinimą Dievo ir dieviškų dalykų; bet Jėzus tas jų gilias žinias (gnozi) vadina šetono gilybėmis. — *Neuždėsiu kitos naštos.* Kristus nedės ant krikščionių kitos naštos, kaip Evangelijos įsakymų našta. Gal taipogi čionai yra aliuizija į dalykus, svarstytus Apaštaly susirinkime Jeruzalėje (veiz. Apd. 15, 28. 29), kame tarp kitko aiškiai buvo įsakyta krikščionims sergėtis stabams paaukotų valgių ir paleistuvystės. — (25) *Bet tai...* Jie privalo pasilikti ištvermingi tikėjimo moksle ir krikščioniškoje doroje. — *Iki ateisiu:* iki antrajam Kristaus atėjimui. Plg. 1, 7. — (26) *Ir kurs pergalės.* Gerųjų užmokesnis. Jis pritaikytas prie jų nuopelnų ir turi sąryšį su gromatos davėjo aprašymu. Ištekimi Tyatūros krikščionys nepasiduos silpnėms, už kurias kaltinami tie, kurie klauso Jėzabelės; užtat jie dalyvaus galybėje Kristaus, kurs antraše pavadintas Dievo Sunumi, o čionai aprašyta jo visagalybė tokiais žodžiais, kokiais ji anot 2. psalmės suteikta Dievo Tėvo jo Sunui Mesijui. — *Mano darbus:* darbus, kuriuos pats Viešpats darė (plg. Jo. 14, 2), arba kuriuos jis pagiria. — (27) *Ir valdys.* Gr. t.: ir gaus. — (28) *Kaip ir aš ėmiau...* Kristus suteiks pergalėtojams tokią pat valdžią, padarys juos dalininkais valdžios, kurią jis kaipo Mesijas gavo iš savo Tėvo. Veiz. Ps. 2, 8. 9. — *Antros žvaigž-*

gentes, ²⁷ et reget eas in virga ferrea, et tamquam vas figuli confringentur, ²⁸ sicut et ego accepi a Patre meo: et dabo illi stellam matutinam. ²⁹ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

Caput III. ¹ Et Angelo ecclesiarum Sardis scribe: Hæc dicit qui habet septem spiritus Dei, et septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, et mortuus es. ² Esto vigilans, et confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo. ³ In mente ergo habe qualiter acceperis, et audieris, et serva, et pœnitentiam age. Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tamquam fur, et nescies qua hora veniam ad te. ⁴ Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua: et ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. ⁵ Qui vicerit, sic ve-

juos geležine lazda, ir kaip puodžiaus indas bus sutrupinti; ²⁸ kaip ir aš ėmiau iš savo Tėvo; ir duosiu jam aušros žvaigždę. ²⁹ Kas turi ausis, teklauso, ką Dvasia sako bažnyčioms.

3. Perskyrimas. ¹ Ir Sardies bažnyčios aniolui rašyk: Tai sako turintis septynias Dievo dvasias ir septynias žvaigždes: Aš žinau tavo darbus, kad turi vardą, buk tu gyvas esąs, ir esi numiręs. ² Buk budrus ir pastiprink, kas lieka ir kas arti mirimo. Nes aš nerandu tavo darbų pilnais mano Dievo akyvaizdoje. ³ Atsimink tat, kaip tu priėmei ir girdėjai, ir užlaikyk ir daryk atgailą. Jei tat nebudėsi, aš tau ateisiu kaip vagis, ir nežinosi, kurioje valandoje pastave ateisiu. ⁴ Bet tu turi nedaugelį vardų Sardyje, kurie nesutepė savo rubų; ir jie vaikščios su manim baltuose rubuose, nes verti yra.

de. Antra dovana, kuri bus suteikta pergalėjama, pavadinta aušros žvaigždė. Ja yra tikriausiai ne kas kita, kaip pats Jėzus, nes taip jis save vadina žem. 22, 16.

(3, 1) *Ir Sardies...* Didelis ir garsus senovėje Sardies miestas, Lydijos krašto sostinė, buvo ne per daug toli į pietus nuo Tyatiros ir į rytus nuo Efezo. Apie krikščioniškos bažnyčios pradžią čionai nieko nežinoma. — *Turintis septynias...* Veiz. 1, 4. 16. 20. — *Kad turi vardą...* Dorinis Sardies bažnyčios stovis labai liūdnas, nors apie tai kitaip mano ir kalba žmonės. Dvasiškai gyvenimas dėlei vietinių krikščionių apsilėidimo buvo ištikrųjų apmiręs. Todėl reikia jiems iš to apmirimo atbusti: (2) *Buk budrus.* Gr. t.: pasidaryk budrus. — *Pastiprink, kas lieka...* Reikia pradėti iš naujo rupintis visais krikščioniško gyvenimo apsirėiškimais, ypač vėl pradėti pildyti tos Kristaus įsakytos dorybės, kurios Sardyje jau baigė mirti ir dėlei kurių apleidimo

arti mirties buvo ir kaikurie krikščionij. — *Nes nerandu...* Sardies bažnyčios darbai buvo netobuli, neužbaigti; užtat buvo verta papeikimo Dievo akyvaizdoje. — (3) *Atsimink...* Karštas paraginimas į pasitaismą. Reikia atsiminti, su kokiuo uolumu ir džiaugsmu buvo pas juos priimtas Evangelijos mokslas. To mokslo reikia laikytis ir vėl sulig jo gyventi. Iš viso aišku, kad Sardyje nebūvo paklydimų tikėjimo dalykuose, bet tik apsilėidimas krikščioniškame gyvenime. Tikintis gyveno lyg-kad užmiręs, jog reiks stoti į Dievo teismą; todėl su pagraudenimu jungiamas bausmės nurodymas: *Ateisiu kaip vagis...* Bausmė ištiks netikėtai, nes bus pasaukti į teismą, kada visai nelaukia. Plg. 16, 15. Mt. 24, 42... Lk. 12, 39. 1 Tes. 5, 2. 4 ir k. — (4) *Bet tu turi...* Yra vienok ir tarp Sardies krikščionių keletas ypatų (*nedaugelį vardų*), vertų pagyrimo. — *Nesutepė savo rubų.* Krikščionys esti apiplaunami Kristaus kraujuje krikšto valandoje ir lyg-kad gaus naujus baltus rubus: jie vėl esti sute-

stietur vestimentis albis, et non delebo nomen ejus de Libro vitæ, et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram Angelis ejus. ⁶ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

⁷ Et Angelo Philadelphiæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit Sanctus et Verus, qui habet clavem David: qui aperit, et nemo claudit: claudit, et nemo aperit: ⁸ Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum. ⁹ Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Judæos esse, et non sunt, sed mentiuntur: ecce faciam illos ut veniant, et adorent ante pedes tuos: et scient

⁵ Kas pergalės, taip bus apvilktas baltais rubais, ir aš neišdildysiu jo vardo iš gyvenimo knygų, ir išpažinsiu jo vardą mano Tėvo akyvaizdoje ir prieš jo aniolus. ⁶ Kas turi ausis, teklausos, ką Dvasia sako bažnyčioms.

⁷ Ir Filadelfijos bažnyčios aniolui rašyk: Tai sako Šventasis ir Tikrasis, turintis Dovo daktą, kurs atrakina, ir niekas neužrakina, užrakina ir niekas neatrakina. ⁸ Aš žinau tavo darbus. Štai palikau prieš tave atviras duris, kurių niekas negali užrakinti, nes tu turi mažą galybę, ir užlaikėi mano žodį ir neužsigynei mano vardo. ⁹ Štai aš duosiu iš šetono synagogos, kurie sakosi žydai esą ir nėra, bet meluoja; štai padarysiu, kad jie ateitų ir pultų po tavo kojų; ir žinos, kad aš tave numylėjau.

pami per nusidėjimus. — *Jie vaikščios su manimi baltuose rubuose.* Užmokėnis, žadamas geriems Sardies krikščionims: jie nesutepė savo rubų, užtat danguje jie bus draug su Kristumi ir turės baltus skaisčius rubus, ženklą jų buvusio šventumo ant žemės, jų dūšios nesuteptos nusidėjimais. — (5) *Taip bus apvilktas, kaip pažadėta 4. eil. — Neišdildysiu...* Knyga, kurioje buvo daromas gyventojų sąrašas, gana dažnai minima š. Įst. ir tai kankada eschatologiškoje prasmėje. Plg. Dan. 12, 1. Mal. 3, 16 ir k. Dangaus piliečių vardai yra lyg-kad įrašomi dangiškojo gyvenimo knygon. Kiekvienas krikščionis per nuteisinimą gauna teisę buti jon įrašytas. Sunkus nusidėjimas, malonės stovio nustojimas vėl tą teisę atima. Nusidėjėlio vardas yra lyg-kad išdildomas iš tos knygos. Kas gi pasilieka su išterme malonės stovyje ir jame miršta, to vardas darosi visai nebeišdildomas iš anos gyvenimo knygos.

(7) *Filadelfijos...* Filadelfijos miestas buvo už kokios 13 valandų kelionės į pietryčius nuo Sardies. Apie bažnyčios pradžią tame mieste nieko tikrai nežinoma. Anot padavimo (Constit. Apostol.) šv. Petras paskyręs pirmuoju jos vyskupu De-

metrijų. Filadelfijos bažnyčiai yra rašęs gromatą šv. Ignacas. Iš tos gromatos žinoma, kad vietinių krikščionių draugija buvusi skaitlinga ir gerai tarpusi, neveizdint j didelę tame mieste žydų ir žydziujančiųjų įtakę. — *Sventasis ir Tikrasis:* kurs yra pats šventumas ir tiesa. — *Dovido raktą.* Raktų kaipo vyriausios valdžios ženklo turėjimas paminėtas jau gromatos davėjo, Jėzaus, aprašyme 1, 18. Plg. 9, 1; 20, 1. Bet čionai dar daroma aliuzija į Iz. 22, 22, kame Eljakimui žadama duoti Dovo daktą, t. y. sakoma, kad jis busias pirmuoju karaliaus tarnu. Taigi, čionai Jėzus Kristus įvaizdinamas, kaip pildantis pereigas pirmojo tarno Dievo karalystėje. — (8) *Palikau...* Filadelfijos bažnyčios darbai geri ir verti vien pagyrimo. Nors jos krikščionys tik mažą teturi galybę, silpni yra palyginti su vietiniais žydais, negali pasigirti žemiškais turtais, žmonių išmintimi ir tt., vienok jie pasilieka ištikimi; jie tvirtai laikosi Evangelijos ir drąsiai išpažįsta Jėzų Kristų; užtat jiems atviros durys į amžiną gyvenimą, ir tos laimės niekas negalės iš jų atimti. — (9) *Duosiu iš šetono...* Veiz 2, 9. — *Padarysiu, kad ateitų...* Atlyginimui už pritirtą panicki-

quia ego dilexi te: ¹⁰ quoniam servasti verbum patientiæ meæ, et ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra. ¹¹ Ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. ¹² Qui vice-rit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius: et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo, et nomen meum novum. ¹³ Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

¹⁴ Et Angelo Laodicie ecclesie scribe: Hæc dicit: Amen,

¹⁰ Kadangi tu užlaikėi mano kantrybės žodį, ir aš užlaikysiu tave nuo pagundymo valandos, kurs turi ateiti i visą pasaulį ištirtų visų gyvenančiųjų ant žemės. ¹¹ Štai aš veikiu ateinu: laikyk, ką turi, kad niekas nepaimtu tavo vainiko. ¹² Kurs pergalės, tą aš padarysiu šulu mano Dievo bažnyčioje ir daugiaus neišeis laukan: ir parašysiu ant jo mano Dievo vardą ir vardą mano Dievo miesto, naujosios Jeruzalės, kuri nužengia iš dangaus nuo mano Dievo, ir savo naująjį vardą. ¹³ Kas turi ausis, teklauso, ką Dvasia sako bažnyčioms.

¹⁴ Ir Laodikijos bažnyčios anio-
lui rašyk: Tai sako Amen, išti-

nimą iš žydų pusės, jie ims iš tų pačių žydų pagarbą, bus pripažinti kaipio tikras Dievo numylėtas Izraelis. Daugelis aiškintojų mato tuose žodžiuose pranašystę apie Filadelfijos žydų atsivertimą. Patįs žodžiai primena Iz. 60, 14. — (10) *Užlaikėi mano...* Nauji Filadelfijos bažnyčios pagyrimai ir užmokesnio pažadėjimas. Jie tvirtai laikėsi Kristaus žodžių, kuriais jo išpažintojai kviečiami į drąsą ir kantrią ištvėrmę. Užtat kada ateis ištyrimo valanda, Jėzus sergės savo ištikimuosius, kad jie neturėtų jokių nuostolių. — *Turi ateiti i visą...* Didžiausius bus ištyrimas, kada i pasaulį ateis Antikristas amžių pabaigoje. — (11) *Veikiai ateinu.* Plg. 1, 1. Ir Filadelfijos krikščionims reikalinga ištvėrmė, nes visuomet gali atsirasti suvedžiojotojų, kurie stengsis atimti pažadėtąjį dangišką užmokesnį; iš kitos gi pusės reikia visuomet būti pasiryžusiems stoti i teismą, kadangi Kristaus atėjimas gali veikiai įvykti. — (12) *Padarysiu šulu...* Dangus, i kurį atviros duris Filadelfijos bažnyčiai, įvaizdinamas kaipio bažnyčia. Toje bažnyčioje ištikimi iki galui yra tarsi gyvi nepajudinami šulai, todėl nebegali gautosios vietos nustoti, nes dangaus laimė amžina. — *Ant jo:* ant pergalėtojo arba ant šulo; galop tai vis tiek pat, nes pergalėtojai darosi šulais. Jei vienok manyti, kad parašas dedamas ant šulo, tai butu tokiuo budu da-

roma aliuzija i parašus ant šulų, pastatytų ties Salemono bažnyčia (1 Kar. 7, 21). o jei ant pergalėtojų, tai aliuzija butu i parašą, kurį turėjo ant auksinės juostelės vyriausis žydų kunigas (Iš. 28, 36-38). — *Dievo vardą ir...* Vardas buvo parašytas trejopas: Dievo vardas, Dievo Bažnyčios, kuri įvaizdinama kaipio garbingas miestas (vez. 21, 2. 10 ir t.), ir naujasis paties Kristaus vardas. Kristus turi naują vardą, nes jis yra įėjęs i naują amžinai pasiliekančią garbę, (plg. 19, 12. 13).

(14) *Ir Laodikijos...* Miestas Laodikija buvo artimoje kaimynystėje su Kolasais vez. pp. 236, 305), i pietvakarius nuo Filadelfijos. Šv. Pavolo laikais jau čia buvo krikščionių draugija, kuriai pagonių Apaštalas yra rašęs gromatą, paskiaus pražuvusią. Apie 60-62 m. Laodikija buvo išgriauta žemės drebėjimu. bet kadangi buvo gana turtinga, todėl greitai pakilo iš griuvėsių be jokios sveimos pagalbos. — *Amen:* tikrasis. Todėl tas ebraiškas išsireiškimas lygus jį sekančiam, taip-pat kaip 1, 7. Bet dvejopas to paties dalyko pažymėjimas labiaus pavirtina neabejotiną tikrumą viso to, ką Viešpata, kaipio ištikimas liudytojas (1, 5), turi pasakyti Laodikijos bažnyčiai: tikrumą apkaltinimo (15. e.), patarimo (18. e.), grasyimo ir pažadėjimo. — *Sutvėrimo pradžia:* kurs yra visų dalykų Sutvėrtojas

testis fidelis, et verus, qui est principium creaturæ Dei: ¹⁵ Scio opera tua: quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus: ¹⁶ sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. ¹⁷ Quia dicis: Quod dives sum, et locupletatus, et nullius egeo: et nescis quia tu et miser, et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus. ¹⁸ Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum ut locuples fias, et vestimentis albis induaris, et non appareat confusio nuditatis tuæ, et collyrio inunge oculos tuos ut videas. ¹⁹ Ego quos amo, arguo, et castigo. *Æmulate ergo, et poenitentiam age.* ²⁰ Ecce sto ad ostium, et pulso: si quis audierit vocem

kimasis ir tikrasis liudytojas, kurs yra Dievo sutvėrimo pradžia: ¹⁵ Aš žinau tavo darbus, kad nei šaltas, nei šiltas esi. O, kad gi tu butumei šaltas arba šiltas! ¹⁶ Bet kadangi drungnus esi ir nei šaltas, nei šiltas, aš pradėsiu tave išvėmti iš savo burnos. ¹⁷ Nes tu sakai: Esu turtingas ir pralobęs, ir nieko neprivalau; ir nežinai, kad tu esi nelaimingas ir apgailėtinas, ir beturtis, ir aklas, ir nuogas. ¹⁸ Aš tau patariu pirkti iš manęs ugnyje ištirto aukso, kad pasidarytum turtingas, ir butum apvilktas baltais rubais, ir neapsireikštų tavo nuogumo gėda; ir patepk savo akis akių tepalu, kad regėtumei. ¹⁹ Kuriuos aš myliu, baru ir baudžiu. Tapk tat uolus ir daryk atgailą. ²⁰ Štai aš sto-

Plg. Jo. 1, 3. Zyd. 1, 2. — (15) *Nei šaltas, nei...* Laodikijos bažnyčios darbai labai peiktini. Jos krikščionys dar nėra visiškai šalti, t. y. nesipriešina, nekovoja prieš krikščionišką gyvenimą, neturi į jį neapykantos; bet taipogi yra ir nešilti; neturi karšto uolumo. Jie yra drungni (16. e.), t. y. visai nesirupina dvasišku gyvenimu. — *O kadgi...* Pilnas skausmo liukėjimas. Nors regisi, kad geriausia būtų drungnam dvasiškuose dalykuose, negu visai šaltam, bet pasekmėse dažnai įvyksta priešingai; nes žmogų, kurs atvirai pasilieka didžioje prasikaltimuose, ir pats suprantą pasilieka neprietelystėje su Dievu, daug greičiau galima sujudinti ir patraukti prie atgailos, negu ataušusių ir visai nesirupinančių dvasiškais dalykais dušių. — (16) *Aš pradėsiu...* Dvasiškas ataušimas sužadina tik pasibjaurėjimą; todėl ataušėlis susilauks to, kad teismo dienoje bus atmetas. — (17) *Nes tu sakai: Esu...* Laodikijiečiai pilni pasitikėjimo savimi, jaučiasi esą laimingi ir visai neįsistatę tikro savo stovio. Jų pasitikėjimas paremtas ant žemiškų turtų, kurių jiems netruksta. Bet jie labai klysta, kadangi tikromis gėrybėmis skaito netikras; ištikrųjų jie yra nelaimingi ir pagigailėjimo verti, nes yra tikri beturčiai;

jų nelaimė tuo didesnė, kad jie jos nemato (*aklas*); jie neturi jokių nuopelnų (*nuogas*), kurie turėtų vertybę teismo dienoje. — (18) *Aš tau patariu...* Jėzus duoda pilną meilės perapėjimą. Laodikijos bažnyčiai reikia išsivadėti pasitikėjimo savimi ir už tai įgyti iš ištikimojo ir tikrojo liudytojo (14. e.) tikros gėrybės, tikras ugnyje ištirtas auksas (plg. Zak. 13, 9...), darantis žmogų turtingu danguje, taigi karšta Dievo ir artimo meilė, apsiraiškanči šventumu, gerais darbais; jais kaip kokiuo skaisčiu rubu galės pridengti iki tam laikui buvusį nuogumą, kurs butu teisme didžiausio užgėdinimo priežastimi. Gr. t. vietoje: *butu apvilktas baltais rubais*, yra: baltų rubų, kad butum apvilktas. — *Ir patepk...* Tepalas akims taip pat pirktinas iš Išganytojo, nes jis siūnčia sv. Dvasią, iš kurios gauta malonė išblaskys dvasiškas ataušėlių tamsybes ir padės jų dušios akims pamatyti, koks yra jos stovis, ir kas reikia daryti. — (19) *Kuriuos aš...* Plg. Pat. 3, 12. Zyd. 12, 1... Duodami perspėjimai sužadinti yra meilės, nes Išganytojas kaipo geriausiais mokytojas griebiais bausmių, kad pataisytu mylimus vaikus. — (20) *Aš stoviu prie angos...* Viešpats ateis veikiai (veiz. 2, 5. 16; 3, 3. 11), o jo atėjimas gerie-

meam, et aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, et conabo cum illo, et ipse mecum. ²¹ Qui vice-rit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut et ego vici, et sedi cum patre meo in throno ejus. ²² Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.

viu prie angos ir beldziu: jei kas išgirs mano balsą ir atidarys man duris, aš pas jį įeisiu ir su juo vakarieniausiu, ir jis su manim. ²¹ Kas pergalės, aš jam duosiu sėdėti su manim ant mano sosto, kaip ir aš pergalėjau ir sėdausi su mano Tėvu ant jo sosto. ²² Kas turi ausis, teklau-so, ką Dvasia sako bažnyčioms.

II. Ženklai, pranokstantis pasaulio pabaiga.

1. Regėjimų vieta.

Caput IV. ¹ Post hæc vidi: et ecce ostium apertum in cælo, et vox prima, quam audiui tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, et ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. ² Et statim fui in spiritu: et ecce sedes posita erat in cælo, et supra sedem sedens. ³ Et qui sedebat similis erat aspec-

4. Perskyrimas. ¹ Po to regėjau, ir štai atviros duris danguje, ir pirmasis balsas, kurį buvau girdėjęs, kaip balsą kalbančio su manim trimito, tariantis: Užžengk šian, ir aš tau parodysiu, kas turi po to įvykti. ² Ir tuoju aš buvau dvasios pagavime: ir štai danguje buvo padėtas sostas, ir ant sosto sėdin-

siems bus taip malonus, kaip ilgai laukto prietelio apsilankymas (plg. Lk. 12, 36...). — (21) *Kas pergalės...* Susivienijimas su Kristumi, išreikštas 20. e. vakarieniavimu vienoje vietoje, vienuose dangiškuose namuose, gavimu dangiškų linksmybių, įvaizdinamas čionai dar garbingesniais paveiklais, kaip po pasodinimas ant sosto, t. y. dalyvavimas jo galybėje, karaliavimas draug su Kristumi. Žadamas dangiškas užmokėsnis aprašytas beveik tais pačiais žodžiais, kaip jį pažadėjo Jėzus, kalbėdamas apie savo mesianišką karalystę. Veiz. Lk. 22, 27. 29... Mt. 19, 28. Visame tame pažadėjime Jėzus apsieiškia kaip tikrasis ir ištikimasis liudytojas (14. e.). — *Kaip ir aš pergalėjau...* Plg. Jo. 16, 33; 5, 6; 7, 17. Žyd. 1, 3...

4, 1-11. Pradėdamas pranašystę apie ženklus ir prajovus, apsieiškiančius paskutinėse Bažnyčios ir pasaulio dienose prieš patį teismą, šv. Jonas aprašo visu-pirma aplinkybes ir vietą, kame tie regėjimai buvo duoti. Dvasios pagavime jis buvo paimtas į dangų ir matė sėdintį

Dievą ant savo garbingo sosto, o aplink sostą 24 vyresniuosius ir gyvas esybes, nuolat garbinančius sėdintį ant sosto.

(4, 1) *Po to:* po dalykų apsakytų 1, 10-3, 22. Pasibaigus vienam regėjimui, kura įvyko ant žemės (1, 9. 10), šv. Jonas pradeda aprašinėti kitą, matytą jau danguje. Ar tarp tų dviejų regėjimų, gautų dvasios pagavime (ekstazyje) buvo tarpas, kuriame ekstazies stovis buvo pasiliovęs, tikrai pasakyti negalima, ir aiškintojų nuomonės tame dalyke tarp savęs nesutinka. — *Atviros duris danguje.* Dangus įvaizdinamas lyg-koks rumas, turintis duris, esantis, kaip sakoma kitur šv. Rašte, augštybėse, į kurį pakėlus akis galima žiūrėti. Plg. Ez. 1, 1. Mt. 3, 16. — *Pirmasis balsas...* Veiz. 1, 10. — *Užžengk...* Pirmas regėjimas įvyko ant žemės; kad Apaštalas visai išarto matytų paslaptis, kurias jis turi apreikšti Bažnyčiai, jis gauna paliepimą persikelti į dangų, kame duodami tolimesni regėjimai. — (2) *Ir tuoju...* Kaip tik buvo duotas paliepimas, Apaštalas tuoju pasijuto esąs perkeltas dangun. — *Danguje buvo padėtas...* Pirmas dalykas, kurį regėjojas

tui lapidis jaspidis, et sardinis: et iris erat in circuitu sedis similis visionis smaragdinae. ⁴ Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor: et super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, et in capitibus eorum coronæ aureæ: ⁵ et de throno procedebant fulgura, et voces et tonitrua: et septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei. ⁶ Et in conspectu se-

tis. ³ Ir sėdintysis išvaizda panašus buvo į jaspio ir sardijaus akmenį, ir aplink sostą buvo ororykštė, išvaizda panaši į smaragdą. ⁴ Ir aplink sostą buvo dvidešimt keturi sostai, ir ant sostų sėdėjo dvidešimt keturi vyresnieji, baltais rubais apvilkti, ir ant jų galvų aukso vainikai. ⁵ Ir nuo sosto ėjo žaibai, balsai ir griausmai; ir septynios liampos degė ties sostu; tos yra septynios Dievo dvasios. ⁶ Ir ties

išvydo, buvo Dievas sėdintis ant savoosto. Nors jis čionai tiesiog neįvardintas, bet iš tolesnio aprašymo aišku, kad tai buvo ne kas kitas, kaip tik Dievas Tėvas. Iš aprašymo reikia manyti, kad sėdintis ant sosto turėjo žmogaus išvaizdą. Visas gi aprašymas padarytas labai praktiniais žodžiais, primenantiais Dan. 7, 9. 10. Iz. 6, 1-3. Ez. 1, 26. — (3) *Ir sėdintysis...* Sėdinčiojo ant sosto išvaizda taip buvo skaišti ir žibanti, kad ją šv. Jonas palyginė su skaisčiausiu žibėjimu brangių akmenų. — *Jaspio.* Jaspiau dabar vadinasi neperdaug brangus mineralas iš agatų rūšies; jo varšos esti dažniausiai nuo geltonos lig raudonai, paprastai tik mažai tėra permatomas. Regimai čionai jis ne tas pats akmenėlis, kurį senobėje vadina jaspiau, kadangi senobinis turėjo priklausyti prie brangiausiųjų mineralų ir buvo permatomas (v. 21, 11. Plg. Ez. 28. 13). Taip pat skyrėsi nuo senobinio sardijaus dabar tuo vardu žinomas mineralas, rausvos varšos, taipogi iš agatų rūšies. Apskritai sakant nepigu pasakyti ką nors tikra apie senobės brangių akmenis, kadangi ne visų jų vardai pasiliko amžių bėgyje tie patys. — *Oro-rykštė*, kitaip vadinama laumės juosta, matyta aplink Dievo sostą, turėjo ne visas varšas, bet tik brangaus mineralo smaragdu vadinamo varšą, taigi žalią. Plg. Ez. 1, 28. Geltona ir rausva varša, anot aiškintojų, čionai įvaizdinanti Dievo šventumą ir teisingumą, kurs skiria bausmes kaltiems, o žalia varša esanti simboliu Dievo malonės ir mielaširdystės. — (4) *Ir aplink...* Vyresniaisiais, sėdinčiais ant 24 sostų, pavadinti ne kunigai, taipogi ir ne aniolai, bet žmogiškos ypatos vyresnio amžio, seniai negalima tikrai pasakyti, ką jie atstovauja: jie gali būti 12 Sen.

Įstatymo patriarkų ir 12 N. J. apaštaly. arba atstovai 24 kunigiškų S. J. skyrių (1 Kron. 24), arba po dvyliką atstovų vien nuo N. J. bažnyčios iš aisivertusių žydų ir pagonių, arba tikriausiai atstovai S. ir N. J. draug, kaip vienos Dievo Bažnyčios. Kaip tikra Dievo tauta jie apvilkti baltais kunigiškais rubais, ir kaip karališki pergalėtojai ir Kristaus viešpatavimo dalininkai jie papuošti aukso vainikais. Dievas nieko nedaro savo karalystėje ant žemės, neapreikšęs pirma tiems savo tarnams. Jie sėdi, kada teisia draug su Viešpačiu, parpuola ant veido ir atiduoda pagarbinimą, kada Dievas įvykdo šlovingai savo nutarimus. Jų tarpe (5. 6) pasirodo Avinėlis su septyniais ragais ir akimis, kaip amžina savo Bažnyčios galva; tie vyresnieji (5, 8) atnašauja Dievui šventųjų maldas. Jų vienas parodo šv. Jonui (7, 14) numirusiuosius didžiausiame suspaudime už įlganytoją; jie galop (11, 15. 16) dėkoja Dievui, kad atėjo užmokesnio laikas visiems išrinktiesiems. — (5) *Ir nuo jo sosto...* Dievo didenybė apsireiškia einančiu nuo jo sosto žaibavimu, griauštinu ir griauštinio trenksmais. Tie apsiereiškimai įvaizdina galinčiausį Dievo veikimą gamtinio gyvenimo srityje. — *Liampos.* Gr. t.: ugniniai žiburiai (fakėlai). — *Degė ties...* Degantys žiburiai įvaizdina malonės veikimą, kurį Dievas nuolat pildo per savo šv. Dvasią (veiz. augšč. 1, 4). Dievas visuomet rodo savo galybę gamtiniame pasaulyje tuo tikslu, kad per savo Dvasią visus pavadintu, apšviestu ir pašventintu. — (6) *Ir ties sostu buvo lyg-kad...* Asla ties Dievo sostu buvo permatoma, panaši į stiklinę jurą. — *Panaši į krištolą.* Senobėje stiklas buvo ne taip labai permatomas kaip dabar; todėl paaiškinimui, kad ta

dis tanquam mare vitreum simile crystallo: et in medio sedis, et in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante et retro. ⁷ Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquilæ volanti. ⁸ Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas: et in circuitu, et intus plena sunt oculis: et requiem non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est. ⁹ Et cum darent illa animalia gloriam, et honorem, et benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæculis sæculorum, ¹⁰ procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in sæcula sæculorum, et mittebant coronas suas ante thronum dicen-

sostu buvo lyg-kad stiklinė jūra, panaši į kristolą, ir viduryje sosto ir aplink sostą buvo keturi gyvūnai, pilni akių priešakyje ir užpakalyje. ⁷ Ir pirmasis gyvūnas panašus į liūtą, ir antras gyvūnas panašus į veršį, ir trečias gyvūnas turėjo veidą kaipo žmogaus, ir ketvirtas gyvūnas panašus į skrendantį arelį. ⁸ Ir kiekvienas keturių gyvūnų turėjo po šešis sparnus, ir aplinkui ir viduje pilni yra akių, ir neturėjo atilsio dieną ir naktį, sakydami: Šventas, Šventas, Šventas Viešpats Dievas Visagalis, kursai buvo, ir kurs yra, ir kurs turi ateiti. ⁹ Ir tiems keturiems gyvūnams duodant garbę, ir šlovę, ir dėkojimą sėdinčiam ant sosto, gyvajam amžiu amžiais. ¹⁰ dvidešimt keturi vyresnieji perpuldavo prieš sėdintį ant sosto, ir garbino gyvą amžių amžiais, ir metė savo vainikus ties sostu, sakydami: ¹¹ Ver-

stiklinė jūra buvo tikrai permatoma, šv. Jonas prideda palyginimą su kristolu. — *Ir viduryje sosto... gyvūnai.* Ne pigu sau įsivaizdinti, kaip gyvūnai galėjo būti viduryje sosto ir draug aplink sostą. Gal būtų, kad sėdimoji sosto krasė buvo pastatyta ant paaugstinimo su laipsniais, o esybės buvo ant laipsnių iš keturių krasės pusių. Pačių gyvūnų aprašymas primena Ez. 1, 5., nors yra didelis skirtumas. Tais gyvūnais gal buvo vyresnieji tarp aniolų, kerubimai. — *Pilni akių...* Tos akis turi pažymėti didį keturių gyvūnų budrumą, kaip veisdėjime į Dievo privatumus, taip ir atidavime jam garbės. — (7) *Ir pirmasis...* Gyvūnai turi išvaizdą vyriausių žemiškų sutvėrimų, galingo liuto, aukose vartojamo jaučio, protu apdovanoto žmogaus, augštai skrajojančio arelio. Arelis turi išskėstus sparnus, pasiryžęs skristi, bet neskrenda. — (8) *Po šešis sparnus.* Taip pat kaip pas Iz. 5, 2 serafimai. Sparnai yra ženklas didžio pasiryžimo greitai pildyti Dievo valią. — *Ir aplinkui ir...* Gr. t. nėra ž.

ir; taigi tekstą galima skaityti kitaip: Po šešis sparnus aplinkui, ir viduje pilni... Plg. 6. e. — *Neturėjo atilsio.* Dievas garbinamas danguje nuolat, be paliovos. — *Dieną ir naktį.* Išsireiškimas paimtas iš žemiškų santikių, kadangi danguje nėra keitimosi dienos ir nakties. — *Sakydami...* Dievo pašlovinimas toks pat kaip pas Iz. 6, 3. Tris syk Šventasis, Visagalis Dievas yra taipogi ir amžinasis, kurs turi ateiti. Pašlovinimas duodamas trečioje ypatoje, lyg-kad 4 gyvūnai norėtų tą šlovę apgarsinti kitiems; tuotarpu kad 24 vyresnieji kaip visos Dievo Bažnyčios atstovai, garbindami Dievą, kreipiasi į jį tiesiog antroje ypatoje. — (9) *Ir keturiems...* Kada nuolatinis 4 gyvūnų šlovinimas apsirėškia ypač karštai, tuomet prisideda prie jo ir vyresnieji. — (10) *Perpuldavo.* Perpuolimas yra didžiausios pagarbos ženklas. — *Ir metė...* Vainikų dėjimu ties sostu vyresnioji išpažindavo, kad visa jų šlovė gauta buvo iš Dievo. — (11) *Vertas esi...* Vyresnieji išpažįsta, kad ne tik jie privalo garbin-

tes: ¹ dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, et honorem, et virtutem: quia tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt.

tas esi, Viešpatie, mūsų Dieve, imti garbę, ir šlovę, ir galybę. nes tu visa sutvėrei, ir dėlei tavo valios buvo ir sutverta yra.

2. Knyga su septyniais antspaudais ir Avinėlis.

Caput V. ¹ Et vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem. ² Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, et solvere signacula ejus? ³ Et nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum. ⁴ Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum. ⁵ Et unus de senioribus dixit mihi:

5. Perskyrimas. ¹ Ir mačiau dešinėje sėdinčiojo ant sosto knygą, parašytą iš vidaus ir iš viršaus, užženklintą septyniais antspaudais. ² Ir mačiau galingą aniolą, šaukiantį didžiu balsu: Kas yra vertas atidaryti knygą ir atplėsti jos antspaudus? ³ Ir neivienas nei danguje, nei ant žemės, nei po žeme negalėjo atidaryti knygos, nei į ją pažiūrėti. ⁴ Ir aš labai verkiau, kad neivienas nebuvo rastas vertas atidaryti knygą, nei į ją pažiūrėti. ⁵ Ir vienas vyresniųjų man tarė:

ti Dievą, bet taip-pat turi jį garbinti, šlovinti ir išpažinti jo galybę, jai pasiduodami, visi sutvėrimai. — *Dėlei tavo valios...* Visi sutvėrimai atsirado dėl to, kad Dievas savo amžina valia norėjo juos sutverti ir tam tikrame laike sutvėrė; sutvėrė gi, kad atsiradę išpildytų Dievo valią.

5, 1-14. Aprašęs regėjimų vietą danguje, Apaštalas pereina prie pačių regėjimų. Jis matė visųpirmą, kad sėdintis ant savo sosto Dievas turėjo užženklintą septyniais antspaudais knygą, kurios niekas negalėjo atidaryti, ir todėl labai nuiludo. Jį nuramino vienas vyresniųjų; ir tuojau vyresniųjų tarpe pasirodė Avinėlis; jis ėmė knygą ir ją atidarė, labai džiaugiantis keturiems gyvunams ir 24 vyresniesiems, kurie pagarbino Avinėlį.

(5, 1) *Ir mačiau... knygą.* Ta knyga regimai buvo sudėta ne iš atskirų vienu kraštu susiutų puslapių, bet buvo pergamento arba popieriaus rietimėlis suvyniotas ant lazdelės. — *Parašyta...* Plg. Ež. 2, 10. Paprastai senovėje rašydavo tik ant vienos popieriaus pusės, kitą paliekant visai tuščią; ir tik retkarčiais, vietos trūkstant, ant abiejų. Rankraščiai su abiem

prirašytom pusėm turėjo savo vardą: *συσδύρατοι*. Slaptingoje knygoje, kurią matė Apaštalas, surašyti buvo Dievo užmanymai, paliečiantis pasaulio likimą. — *Užženklintą...* Kaip tas užženklinimas buvo padarytas, nevisai aišku. Gana, kad norint patirti nežinomą knygos turinį ir ją atidaryti, reikėjo atplėsti antspaudus. — (2) *Galingą aniolą...* Jo šauksmas turi pasiekti visus sutvėrimus. Plg. 10, 1; 18, 21. — *Kas yra vertas...* Kad kas būtų vertas, atplėšęs antspaudus, atidaryti knygą, reikia, kad jis būtų begulo šventas, pasiliekančis artimiausioje vienybėje su Dievu. Vertumas, suteikiantis teisę atidaryti knygą ir apreiškinti jos paslaptis, apima taipogi ir galėjimą įvykdyti visa, kas knygoje parašyta. — (3) *Ir neivienas nei danguje...* Nei dangaus aniolai ir šventieji, nei žemės gyventojai, nei pasiliekančios požeminėje dašių buveinėje nedrįso artintis prie Dievo sosto ir imti knygos. — *Pažiūrėti, kad ją skaitytu.* — (4) *Ir aš labai verkiau...* Apaštalą didžiai nuiludino mintis apie tai, koks būtų Bažnyčiai nuostolis, jei Dievo užmanymai pasiliktu visai nežinomi. — (5) *Ir vienas...* Verkiantį šv. Joną paguodžia vienas iš tarpo 24 vyresniųjų, duodamas pa-

Ne flevetis: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus. ⁶ Et vidi: et ecce in medio throni et quatuor animalium, et in medio seniorum, Agnum stantem tamquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram. ⁷ Et venit: et accepit de dextera sedentis in throno librum. ⁸ Et cum aperuisset librum, quatuor animalia, et viginti quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas, et phialas aureas plenas odorem sanctorum: quæ sunt orationes sanctorum: ⁹ et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, et aperire signacula ejus: quoniam occisus es, et redemisti nos Deo

Neverkk, štai pergalėjo liutas iš Judo giminės, Dovodo šaknis, atidaryti knygą ir atplėsti septynis jos antspaudus. ⁶ Ir veizdėjau, ir štai viduje sosto ir keturių gyvūnų ir tarp vyresniųjų stovėjo Avinėlis kaip užmuštas; jis turėjo septynis ragus ir septynias akis, tos yra septynios Dievo dvasios, siųstos į visą žemę. ⁷ Ir atėjo ir paėmė iš sėdinčiojo ant sosto dešinės knygą. ⁸ Ir kad jis buvo atidaręs knygą, keturi gyvūnai ir dvidešimt keturi vyresnieji perpuolė ties Avinėliu, turėdami kiekvienas po arpą ir auksines taures, pilnas smilkylų; tai yra šventųjų maldos. ⁹ Ir jie giedojo naują giesmę, sakydami: Vertas esi, Viešpatie, imti knygą ir atplėsti jos antspaudus, nes esi užmuštas ir atpirkai mus Dievui

aiškinimus. Plg. 7, 13. — *Liutas iš...* Tuo garbingu vardu pavadintas Jėzus sulig mesianiškos pranašystės, užrašytos Prad. 49, 9. Išganytojas pagal kuną buvo gimęs iš Judo giminės. Veiz. Mt. 2, 6 ir kt. — *Dovodo šaknis.* Jis yra taipogi atžala iš Dovodo šaknies sulig Iz. 11, 1. 10. Tiesa, pranašas kalba apie Jėsus šaknį; bet Jėsus buvo Dovodo tėvas; taigi mintis ta pati. — *Pergalėjo...* Pergalėjimas apsirėškė galėjimu atidaryti knygą. Galima vienok aiškinti ir toje prasmėje, kad Kristus yra pergalėtojas (mirties, nuodėmės, piktos dvasios), todėl vertas yra atplėsti knygą. — (6) *Ir štai viduje...* Sulig to aprašymo Avinėlis pasirodo stovįs visai arti Dievo, sėdinčio ant sosto. Ta aplinkybė paženklina, kad jis perviršija visus sutvėrimus. — *Stovėjo Avinėlis...* Vieno vyresniųjų apskelbtas liutas pasirodo Avinėliu, bet visagalinčiu. Jis pasirodo tokiai, iš kurio žaidų žymių galima pažinti, kad jis buvo užmuštas. Tokį Izaijas (53, 6) matė kitados Mesiją regėjime, apie tokį kalbėjo šv. Jonas Krikštytojas (Jo. 1, 29. 36). Jis pasilaikė žaidų žymes, kad jomis padarytu linksmębę išganyą gaunantiems, pergadintų gi savo neprietelius, kadangi per mirtį tomis žaidžiomis

padarytą jis gavo visą valdžią danguje ir ant žemės. — *Septynis ragus.* Jie yra simbolis pilniausios ir tobulos valdžios. — *Septynias akis, tos yra...* Taip aprašytas tobuliausias Kristus žinojimas. Septyniomis akimis yra šventoji Dvasia, priklausanti anot 3, 1 Kristui, anot 4, 5 Tėvui ir siunčiama į visą žemę, kad visais laikais apšviestų, pašventintu ir vestu Bažnyčią. — (7) *Ir atėjo...* Vieno vyresniųjų pranešimas pradeda pildyties. — (8) *Ir kad jis buvo...* Gr. t. yra: buvo paėmęs knygą. Antspaudų atplėšimas ir knygos atidarymas įvyksta paskiaus; čionai kalbama tik apie paėmimą knygos ir pasiryžimą ją atidaryti. — *Keturios...* Kaip augščiausias buvo pagarbinamas Dievas, sėdintis ant sosto, taip dabar pagarbinimas atiduodamas Avinėliui. — *Kiekvienas iš 24 vyresniųjų turėjo po arpą.* Ant tų muzikos instrumentų jie skambino, kada giedojo. Plg. 14, 2. 3; 15, 2. 3. — *Taures...* Senobinės taurės (phialae) buvo indai plačiais viršais, kuriuose degindavo smilkylus. Deginami smilkylai, kurių dumai kilo augstyn prie Viešpaties, buvo simbolis maldų šventųjų, t. y. krikščionių. — (9) *Naują giesmę.* Nauja Dievo suteikta geradarystė reikalauja, kad butu

in sanguine tuo ex omni tribu, et lingua, et populo, et natione: ¹⁰ et fecisti nos Deo nostro regnum, et sacerdotes: et regnabimus super terram. ¹¹ Et vidi, et audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni, et animalium, et seniorum: et erat numerus eorum millia millium, ¹² dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, et divinitatem, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem. ¹³ Et omnem creaturam, quæ in cælo est, et super terram, et sub terra, et quæ sunt in mari, et quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sediti in throno, et Agno: benedictio, et honor, et gloria, et potestas in

savo krauju iš visų giminių, ir kalbų, ir žmonių, ir tautų, ¹⁰ ir mus padarei mūsų Dievui karalyste ir kunigais, ir karaliausime ant žemės. ¹¹ Ir mačiau ir girdėjau balsą daugelio aniolų aplink sostą, ir aplink gyvūnus ir vyresniusius, ir buvo jų skaitlius tukstančių tukstančiai, ¹² ir jie sakė didžiū balsu: Vertas yra Avinėlis, kurs buvo užmuštas, imti galybę, ir dievybę, ir išmintį, ir tvirtumą, ir šlovę, ir garbę, ir palaiminimą. ¹³ Ir visus sutvėrimus, kurie yra danguje ir ant žemės ir po žeme, ir kas yra ant jūros ir kas joje yra, visus girdėjau sakančius: Sėdinčiam ant sosto ir Avinėliui palaiminimas ir šlovė ir garbė ir valdžia į amžių amžius. ¹⁴ Ir

įsireikšta naujos giesmės žodžiais. — *Veritas est...* Avinėlis viršesnis už visus sutvėrimus, tarp kurių neatsirado, kas būtų vertas atidaryti slaptingą knygą. — *Est užmuštas...* Avinėlis įgijo vertybę savo pasiaukojimu, kuriuo jis mus išgelbėjo. — *Atpirkai mus...* Gr. t. nėra žodžio: *mus*. Išlietas Avinėlio kraujas buvo atpirkimo kaina. Prasikaltusį žmoniją atpirkta buvo iš po piktosios dvasios valdžios ir vėl tapo Dievo nuosavybė. — *Iš visų giminių...* Iš visų žmonijos skyrių, be jokios išimties. Paminėjimu giminių, kalbų, tautų paženklinama, kad Kristaus Bažnyčia yra tikrai visuotinė. — (10) *Ir mus...* Veiz. 1, 6. Gr. t. yra: juos. — *Karaliausime*. Gr. t.: karaliaus. — *Ant žemės*: atnaujintos pasaulio pabaigoje. Plg. 21, 1. Krikščionis ir dabar viešpatauja ant žemės, kada pergali kuną, pasaulį ir piktąją dvasią, danguje jie viešpataus su Kristumi. — (11) *Ir mačiau...* Avinėlio pagarbėjime dalyvauja ir kitos dangiškos esybės. Aniolai, kurie dar nebuvo minėti, daro trečiąją eilį, platesnę už kitas, aplink Dievą, Avinėlį, aplink gyvūnus ir vyresniusius. Jie visi rupinasi atpirkimo darbu ir dalykais, įvykstančiais Bažnyčios gyvenime. Plg. Ef. 3, 10. Kol. 1, 16... ir k. — *Tukstančių...* Plg. Dan. 7, 10. Anot tikriausio graikiško skaitymo: dešimčių tukstančių dešimtys tukstančių (myriadų

myriados) ir tukstančių tukstančiai, arba milijonų milijonai. Taip išreiškiamas nesuskaitomai didelis garbintojų skaitlius. — (12) *Ir jie sakė...* Aniolių giesmė panaši į vyresniųjų giesmę. — *Imti galybę...* Gr. t. prieš žodį: *galybę*, padėtas yra articulus, kurs priklauso taipogi ir sekantiems šešiams daiktvardžiams, taip kad visi septyni žodžiai (symbolinė skaitlinė) daro lyg-kad kokią vienybę, pilnai ir tobulai išreiškiančią visą Avinėlio didenybę. — *Dievybę*. Vulgatoje žodis „divinitatem“, regimai atsirado per perrašinėtojų paklydimą vietoje: divitias, turtus, t. y. visokių gėrybių pilnybę, taip kaip skaitome visai tikrame gr. t. πλοῦτον. — (13) *Ir visus...* Prie Avinėlio pašlovinimo prisideda dar visi kiti sutvėrimai, kadangi jo padarys atpirkimas paliečia ir visą gamtą. Plg. Rym. 8, 19... Sutvėrimai paskirstyti pagal sritis į keturias dalis: *danguje, ant žemės, po žeme, ant jūros*. ir paskui vienjamį žodžiais: *kas joje yra*, kurių tikras skaitymas anot gr. t. yra toks: kas juose yra. — *Sėdinčiam...* ir *Avinėliui*. Pagarbinimas atiduodamas čionai draug Dievui Tėvui ir Avinėliui. Jis išreikštas keturiais žodžiais sulig keturių sričių, prie kurių priklauso augščiau minėtieji sutvėrimai. — (14) *Ir keturi...* Gyvos esybės, kaip vyriausieji aniolai, patvirtina pašlovinimą iškilingu: *Amen*,

sæcula sæculorum. ¹⁴ Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas: et adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

3. Šešių pirmųjų antspaudų atplėšimas.

Caput VI. ¹ Et vidi quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis, et audivi unum de quatuor animalibus, dicens. tamquam vocem tonitruum: Veni, et vide. ² Et vidi: et ecce equus albus, et qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vin-

keturi gyvunai sakė: Amen. Ir dvidešimt keturi vyresnieji perpuolė ant savo veido ir pagarbino gyvąjį amžių amžiais.

6. Perskyrimas. ¹ Ir regėjau, kad Avinėlis buvo atplėšęs vieną septynių antspaudų; ir gir-dėjau vieną iš keturių gyvunų tariantį tarsi griausmo balsu: Ateik ir matyk. ² Ir veizdėjau: ir štai baltas arklys, ir kurs ant jo sėdėjo turėjo kilpinį, ir jam duota vainikas, ir jis išėjo kaip o

o dvidešimt keturi vyresnieji tyliai pagarbinimu, taip kad tie, kurie pradėjo šlovinimą (8. ir 9. eil.), jį ir užbaigia.

6, 1—17. Avinėlis atplėšia keturis pirmuosius antspaudus, tuo gi tarpu pasirodo kiti po kito raitėliai ant balto arklio. kad pergalėtų, ant sarto, kad atimtu iš žemės ramybę, ant juodo, kad nubaustu žemę badu, ant palšo, kad žudytu keturias žemės dalis kalaviju, badu ir mirtimi (1—8). Atplėšus penktąjį antspaudą kankintiniai meldžia iš Dievo nubaudo jų persekiotojų; atplėšus gi šeštąjį antspaudą pasidaro žemės drebėjimas ir pasirodo ženklai ant dangaus, tuo gi tarpu žemė prisipildo išgaščių, nes didi Dievo ir Avinėlio rustybės diena jau čia pat.

(6, 1) *Ir regėjau...* Aprašęs pagarbini-mą, atiduotą Dievui Tėvui ir Avinėliui. Apaštalas grįžta prie slaptingos knygos su septyniais antspaudais ir apsaoko visu-pirma, kas atsitiko atplėšiant keturis pirmuosius antspaudus, kurie atskirti nuo kitų turi tarp savęs aiškų sąryšį. Sąryšis čia apsieiškia tame, kad antspaudus atplėšiant pasirodo alegoriškos esybės, ke-turi raitėliai ant įvairios varšos arklių; tuo tarpu kad prie trijų sekančių antspaudų atplėšimo atsitikimai aprašomi jau nebe alegorijos keliu. Be to pirmieji antspaudai turi šiokių tokių sąryši su keturiais gyvunais apstojančiais Dievo sostą, nes kaip tik antspaudas atplėšiamas, vienas gyvunų sako Jonui: Ateik. Keturių rai-

telių regėjimas primena keturių raitėlių išsiuntimą, Viešpaties aniolo padarytą pas Zak. 1, 7. 17, o taipogi svarstyklių regėjimą (Zak. 6, 1-8). — *Vieną iš keturiu...* Nors nepasakyta, kurs gyvunas pradeda kalbėti, bet gali būti, kad turintis linto išvaizdą, nes jie regimai minimi čia toje pat eilioje, kaip ir augš. 4, 7. — *Tarsi griausmo balsu.* Balso skardumas minimas tik čionai, bet regimai jis buvo taip-pat didelis ir trims kitiems gyvunams atsiliepiant. — *Ir matyk.* To žodžio nėra gr. tekste. Paliepiamas, išreikštas žodžiu: *Ateik*, tikriausiai duodamas šv. Jonui. nes raitėlių pasirodymas įvyksta ne gyvunams įsakant, bet Avinėliui. Kiti vie-nok aiškintojai mano, kad kerubimai lie-pia pasirodyti raitėliams. — (2) *Baltas arklys.* Balta varsa ženklina pergalėjimą, kas nurodoma ir tolimesniais žodžiais. — *Kurs ant jo sėdėjo.* Raitėliu regimai yra ne Kristus, nes jis įvaizdintas regėjime kaip Avinėlis; galop su kitų antspaudų atplėšimu sujungtos didžiausios nelaimės, kurios turi pranokti Kristaus sugrįžimą į pasaulį; o jei jau tuo pirmuoju raitėliu būtų Kristus pats, tai jis pranoktu pas-keenes nelaimės. Kristus kaip raitėlis nužengia tik paskiaus (v. 19, 11). Kiti aiškintojai (Viktor. Primaz.) mato tam-raitėlyje įvaizdintą Evangeliją, einančią kaip koks pergalėtojas per pasaulį. Tik-resnė vienok regisi esanti nuomonė tų, kurie mano, kad pirmuoju raitėliu įvaiz-dinta pergalėjimo dvasia, troškimas, ap-

ceret. ³ Et cum aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal, dicens: Veni, et vide.

⁴ Et exivit alius equus rufus: et qui sedebat super illum, datum est ei ut sumeret pacem de terra, et ut invicem se interficiant, et datus est ei gladius magnus.

⁵ Et cum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal, dicens: Veni, et vide. Et ecce equus niger: et qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

⁶ Et audivi tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, et tres bilibres hordei denario, et vinum, et oleum ne læseris.

⁷ Et cum aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni, et vide. ⁸ Et ecce equus pallidus: et qui sedebat super eum, nomen illi Mors, et infernus se-

pergalėtojas, kad pergalėtu. ³ Ir kad buvo atplėšęs antrąjį antspaudą, aš girdėjau antrąjį gyvūną tariant: Ateik ir matyk. ⁴ Ir išėjo kitas arklys sargas; ir kurs ant jo sėdėjo, tam duota atimti ramybę iš žemės, ir kad kiti kitus užmušinėtų; ir buvo jam duotas didis kalavijas. ⁵ Ir kad buvo atplėšęs trečiąjį antspaudą, aš girdėjau trečiąjį gyvūną tariant: Ateik ir matyk. Ir štai juodas arklys, ir kurs ant jo sėdėjo turėjo savo rankoje svarstyklę. ⁶ Ir girdėjau lyg-kad balsą tarp keturių gyvūnų tariant: Kviečių saikelis už vieną denarą ir tris miežių saikeliai už vieną denarą; o vyno ir alyvos nepažeisk. ⁷ Ir kad buvo atplėšęs ketvirtą antspaudą, girdėjau balsą ketvirtąjo gyvūno tariant: Ateik ir matyk! ⁸ Ir štai palšas arklys: ir tam, kurs ant jo sėdėjo, vardas

sireiškiantis įvairiais laikais įvairiose ypatoje ir padarantis žmonėms daugybę nelaimių ir kentėjimų. — *Kilpini*, arba lanką, kad leidžiamomis iš jo vilčiomis pasiektu neprietelius ištolo. — *Vainiką*. Raitėlis gauna išanksto pergalėtojų vainiką, kaip ženkla, kad jam kova tikrai pavyks, kad jis bus pergalėtoju. — (3) *Antrąjį gyvūną*: regimai turintį jautį išvaizdą. — (4) *Arklys sargas*. Sarga, t. y. ugnies arba kraujo varsa yra kovos ir kraujo praliejimo ženklas. — *Atimti ramybę*. Pirmas raitėlis yra ramus pergalėtojas ramiu būdu besistengiantis praplatinti savo viešpatavimą. Antras nuožmus kovotojas; o jo kovų pasekmė — atėmimas iš žmonių ramybės. — *Kalavijas*: kruvinų raitėlio darbų simbolis ir įrankis. — (5) *Trečiąjį gyvūną*, turėjusį žmogaus išvaizdą (4, 7). — *Juodas arklys*. Juoda varsa ženklas nuliudimo, gedulio. — *Svarstyklę*. Svarstyklė čionai emblema didelio visų dalykų pabrangimo. Valgomų daiktų taip bus maža, kad su jais elgsis, kaip apgultoje pilyje, kame kiekvienam duoda atsverę mažą dalelę. — (6) *Balsą tarp keturių*... Keno buvo tas balsas, šv. Jona negalėjo išmanyti. — *Kviečių saike-*

lis... Nurodomas valgomų dalykų brangumas. Saikelis, gr. χοινίς lygus 1,079 litro, sveria 552 gramu (truputį daugiau negu kvorta). Tiek buvo skiriama vieno žmogaus dienos maistui. — *Už vieną denarą*. Denaras paprastas anuo laiku darbininko dienos uždarbis ir kareivio alga (31 kap.). Taigi tik stipri darbininkai vos tegalės užsidirbti reikalingą sau maistą. — *Tris miežių saikeliai*. Miežiai buvo neturtingųjų maistas. Jie tuomet būdavo dusyk pigesni už kviečius. Paprasta gi grūdų kaina anuo laiku buvo už 12 kviečių saikelių vienas denaras, o už tiek pat miežių pusė denaro. — *O vyno ir*... Tuodu dalykų netaip labai buvo reikalingu maistui. Todėl vynos ir alyva nebus paliesti. Pranašaujamas badas bus kad ir varginantis, bet žmonės dar galės gyventi. — (7) *Ketvirtąjo gyvūno*, turėjusio arelio išvaizdą. — (8) *Palšas arklys*. Palšumas (žaliai-gelsva varsa) yra mirties emblema. — *Tam, kurs*... Tik to ketvirtąjo raitėlio vardas aiškiai pasakytas. — *Pragaras*. Mirusiųjų buyėnė padaryta ypata, einančia paskui mirtį, kad imtu tuos, kuriuos ji ištiks. — *Keturijų žemės dalių*. Tikriaus anot gr. t.: ant

quebatur eum, et data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, et morte, et bestiis terræ.

⁹ Et cum aperuisset sigillum quintum: vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, et propter testimonium quod habebant. ¹⁰ et clamabant voce magna, dicentes: Usquequo Domine, (sanctus, et verus) non iudicas, et non vindicās sanguinem nostrum de iis, qui habibant in terra? ¹¹ Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: et dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi.

¹² Et vidi cum aperuisset sigillum sextum: et ecce terræ-

ketvirtos žemės dalies, kadaigi tik vėliaus, trimitams atsiliėpiant (8, 9) paduodama mirčiai trečioji žemės dalis ir galop visa. Kaip atplėšiant trečią antspaudą badas palengvinamas kaikiurių dalykų užlaikymu, taip čionai apribojama mirties valdžia. — *Kalavių, badų...* Mirties darbams įvykdyti nurodomi baisūs įrankiai. Plg. Ež. 14, 2. 18 Moz. 26, 22.

(9) *Regėjau po altorių dušias.* Paminėta čionai aplinkybė primena Izaijo regėjimą (6, 1...), kame taipogi kalbama apie symbolinį altorių danguje. Jonas šitoje vietoje regimai matė simbolių deginanųjų aukų altoriaus prie kurio S. Jst. buvo išliejamas aukojamųjų gyvulių kraujas; kraujuje gi anot žydų išmanymo buvusi gyvybė, dušia. Ir tikintieji, duodami savo gyvybę už tikėjimą, darė iš savęs atnašą Dievui ir išliejo savo kraują (draug su dušiomis) lyg-kad ant tikėjimo altoriaus: todėl šv. Jonas ir mato jų dušias po altoriumi. Nors dušios neturėjo kunų, bet buvo Apaštalui matomos, kaip ir kitos dvasios: todėl jos galėjo taipogi imti rubus. — *Dėlei Dievo žodžio:* už Evangelijos žodį. — *Dėl liudijimo...* Kad jie laikėsi to liudijimo, kurį buvo davę Jėzus Kristus. — (10) *Ir jie šaukė...* Nužudytieji už tikėjimą troško, kad butu

Mirtis, ir pragaras ėjo paskui jų: ir buvo duota jam valdžia ant keturių žemės dalių išžudyti kalavių, badų ir mirtimi ir žemės žvėrimis.

⁹ Ir kad buvo atplėšęs penktą antspaudą, aš regėjau po altorių dušias užmuštųjų dėlei Dievo žodžio ir dėl liudijimo, kurio jie laikėsi. ¹⁰ Ir jie šaukė didžiu balsu, tardami: Iki kolei. Viešpatie (šventasis ir tikrasis), neteisi ir neatkeršiji už mūsų kraują tiems, kurie gyvena ant žemės ¹¹ Ir buvo duota kiekvienam iš jų baltas rubas, ir pasakyta jiems, kad turėtų atilsį dar trumpą laiką, iki prisipildys skaitlius jų draugininkų ir jų brolių, kurie turi būti nužudyti, kaip ir jie.

¹² Ir regėjau, kad buvo atplėšęs šeštą antspaudą; ir štai pa-

padaryta teisybė. — *Viešpatie, šventasis...* Kaip švenciausis jis negali palikti nubausto piktumo, kaip tikrasis, ištikimas savo pažadėjimuose, jis neužmirš savo tarnų. Kankintinių šauksmas neina iš ypatingo noro atkeršyti, o tik iš teisingumo; jis išreiškia tai, ko reikalauja Dievo teisybė, kad teisingumas pergalėtų neteisybę. Jie šaukia, kaip šaukė nekal-tai užmuštojo Abelio kraujas. Prad. 4, 10. — (11) *Baltas rubas.* Kankintiniai gauna pergalėtojų ženklą, baltus rubus. Jie jau dabar turi danguje garbę ir laukia dar didesnio užmokesnio teismo dienoje. — *Ir pasakyta...* Toki yra antra dieviško atsakymo dalis, duota kankintiniams: jiems reikia užsilaikyti dar kokią laiką ramiai dabartiniame stovyje. Tas laikas pavadintas trumpu, o tečiaus nuo to pažadėjimo praėjo 18 šimtmečių, nes visas laikas lig pasaulio pabaigai, palygintas su amžinastimi, tai ištikrųjų tik trumpa valanda. — *Iki prisipildys...* Tų, kurie savo krauju duos liudijimą Dievo apreiš-tai tiesai, skaitlius Dievui yra žinomas, ir reikia laukti, kad jis bus pilnas. — *Draugininkų:* kurie draug tarnavo Kristui.

(12) *Pasidarė didis...* Atplėšiant šeštą knygos antspaudą įvyksta baisūs apsirėi-

motus magnus factus est, et sol factus est niger tanquam sacculus cilicinus: et luna tota facta est sicut sanguis: ¹³ et stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum a vento magno movetur. ¹⁴ Et cælum recessit sicut liber involutus: et omnis mons, et insulæ de locis suis motæ sunt: ¹⁵ et reges terræ, et principes, et tribuni, et divites, et fortes, et omnis servus, et liber absconderunt se in speluncis, et in petris montium: ¹⁶ et dicunt montibus, et petris: Cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni: ¹⁷ quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: et quis poterit stare?

4. Du tarpiniu regėjimu: Išrinktieji iš Izraelio ir iš visų tautų.

Caput VII. ¹ Post hæc vidi quatuor Angelos stantes super

kimai ant žemės ir ant dangaus. Pats išganytojas pranašavo busiant žemės drebėjimą ir kitus čionai paminėtus prajovus prieš jo antrąjį atėjimą. Plg. Mt. 24, 7. — *Ir saulė...* Plg. Mt. 24, 24. Lk. 20, 25. Iz. 50, 3. — *Ašutinis maišas*. Buvo tai apdaras, panašus į maišą, kuriuo apšivilkdavo esantys didžiame nuliudime ir darantys atgailą. — *Mėnuo... kaip kraujas*. Plg. Joël. 2, 31. — (13) *Ir žvaigždės...* Plg. Mt. 24, 29. Mk. 13, 24. Naum. 3, 12. Iz. 34, 4. Kalbama čionai regimai ne apie tikras žvaigždes, bet apie ugninius aerolitus, komėtas ir kitus dangaus kunus, savo išvaizda panašius į žvaigždes. — (14) *Ir dangus...* Dangus rodosi tolimesnis ir mažesnis. — *Kaip svyniojama...* Plg. 5, 1. Iz. 34, 4. — *Ū visi kalnai...* Draug su kalnais minimos salos, nes jos yra taipogi kalnai vandenimi apdengtos žemės. Panašūs, bet dar baimesni apsireiškimai įvyks vėliaus. Veiz. 16, 20; 20, 11. — (15) *Ir žemės...* Minėdamas septynis žmonių skyrius Apaštalas išreiškia, kad baimė apims visus žmones be išimčių. — *Kunigaikščiai*: gr. ἡγετᾶνες, didžiuonai. — *Pasislėpė...* Visi

sidarė didis žemės drebėjimas, ir saulė pasidarė juoda, kaip ašutinis maišas, ir visas mėnuo pasidarė, kaip kraujas, ¹³ ir žvaigždės nuo dangaus puolė ant žemės, kaip figos medis numeta savo neprinokusius vaisius, kada didžio vėjo esti pajudintas. ¹⁴ Ir dangus atsitraukė, kaip svyniojama knyga; ir visi kalnai ir salos buvo pajudinta iš savo vietų; ¹⁵ ir žemės karaliai, ir kunigaikščiai, ir vadai, ir turtingieji, ir galingieji, ir visi vergai ir laisvieji pasislėpė lindynėse ir kalnų uolose; ¹⁶ ir jie sako kalnams ir uoloms: Kriškite ant mūsų ir paslėpkite mus nuo sėdinčiojo ant sosto veido ir nuo Avinėlio rustybės; ¹⁷ nes didi jų rustybės diena atėjo, ir kas galės stovėti?

7. Perskyrimas. ¹ Po to matiau keturis aniolus, stovinčius

tuomet supras, kad artinasi baisi teismo diena, ir darys taip, kaip daro žmonės didžiai persigandę ir nustoję vilties. Plg. Iz. 2, 12. 21. — (16) *Ir jie sako...* Plg. Oz. 10, 8. Lk. 23, 30. Jie velytu greitai mirti, negu pasilikti nuolatinėje baimėje. — *Nuo sėdinčiojo...* Labiaus už baimę apsireiškimų ant žemės juos gąsdina rustybė sėdinčiojo ant savo sosto Dievo ir Avinėlio rustybė. — (17) *Nes didi... diena...* Teismo diena jau arti. Plg. Joël. 2, 1. 3, 4. — *Ir kas galės...* Plg. Mal. 32.

7, 1—17. Tarp atplėšimo šeštojo antspaudu ir septintojo šv. Jonas mato keturis aniolus, laikancius vėjus, ir vieną, pasikeliantį iš rytų pusės, kurs liepia pirmiesiems aniolams nedaryti pikta žemei, kolei nebus pažymėti Dievo tarnai (1—3). Paskui apgarsinamas pažymėjimas po 12 tukstančių iš kiekvienos Izraelio giminės (4—8). Toliaus Apaštalas mat. nesuskaitomą minią iš visų žemės tautų, o vienas vyresniųjų paaiškina, kas jie yra, ir apsako busiančią jų laimę (9—17).

(7, 1) *Po to*. Plg. 4, 1. Taip praddamas aprašinėti naujas regėjimas. Tas

quatuor angulos terræ, tenentes
quatuor ventos terræ ne flarent
super terram, neque super mare,
neque in ullam arborem. ² Et
vidi alterum Angelum ascenden-
tem ab ortu solis, habentem sig-
num Dei vivi: et clamavit voce
magna quatuor Angelis, quibus
datum est nocere terræ, et ma-
ri, ³ dicens: Nolite nocere terræ,
et mari, neque arboribus, quo-
adusque signemus servos Dei no-
stri in frontibus eorum. ⁴ Et au-
divi numerum signatorum, cen-
tum quadraginta quatuor millia
signati, ex omni tribu filiorum
Israel. ⁵ Ex tribu Juda duode-
cim millia signati: ex tribu Ru-
ben duodecim millia signati: ex
tribu Gad duodecim millia sig-
nati: ⁶ ex tribu Aser duodecim

ant keturių žemės kampų, lai-
kančius keturis žemės vėjus, kad
nepustu ant žemės, nei ant ju-
ros, nei ant jokio medžio. ² Ir
regėjau kitą aniolą, pasikeliantį
nuo saulės tekėjimo, turintį gy-
vojo Dievo antspaudą; ir jis šau-
kė didžiu balsu keturiems anio-
lams, kuriems duota kenkti že-
mei ir jurai, ³ tardamas: Nekenk-
kite žemei ir jurai, nei medžiams,
iki nepažymėsime mūsų Dievo
tarnus ant jų kaktų. ⁴ Ir aš gir-
dėjau pažymėtųjų skaitlių: šim-
tas keturios dešimtys keturi tūk-
stančiai pažymėtųjų, iš visų Izraė-
lio vaikų giminių. ⁵ Iš Judo gi-
minės dvylika tūkstančių paży-
mėtų, iš Rubeno giminės dvy-
lika tūkstančių pažymėtų, iš Ga-
do giminės dvylika tūkstančių

ir sekantis regėjimas yra tai lyg-kad at-
sakymas į klausimą: *Kas galės stovėti*
(6, 17), nes čionai kalbama apie išrink-
tuosius. — *Keturis aniolus*. Aniolų tiek,
kiek svarbiausių vėjų ir kiek žemės kam-
pų, kuri reginiai suprantama kaipo ly-
guma. Vėjai įvaizdinami lyg-kokios esy-
bės, kurias galima sulaikyti ir paleisti. —
Ant jokio medžio. Minimai ypač medžiai,
nes audros ant jų labiausiai parodo savo
galybę, rasdamos pasipriešinimą jų šako-
se ir lapuose. — (2) *Kitą aniolą, pasi-
keliantį...* Tas aniolas pasikelia augštin,
kad jo paliepimą geriaus išgirstu visi
keturi vėjų aniolai. Keliasi gi iš rytų
pusės, iš ten iš kur žmonėms ateina daug
gerumo, iš kur saulė užteka, atnešdama
šviesą ir gaivinancią šilumą. — *Dievo*
antspaudą. Kaip žemės karaliai ir kuni-
gaikščiai turi savo antspaudus, taip ir
Dievas įvaizdinamas turis antspaudą su
savo vardu. Tuo antspaudu tuojau bus
pažymėti išrinktieji. — *Duota kenkti..*
Regimai keturi aniolai turėjo paliepimą
žudyti žemę vėjų paleidimu. Nors toliaus
jie nėra aiškiai minimi, bet gali būti,
kad jų veikimas apsisireiškia aprašyme se-
kančių nelaimių, kuomet prazūna trečia
medžių dalis ir visa žolė ant žemės, o
taipogi trečia jūros dalis. — (3) *Iki ne-
pažymėsime...* Pažymimi buvo Dievo tarnai
kryžiaus ženklų, arba tikrasis Dievo var-

du, kadangi žemiaus aiškiai sakoma, kad
jie turėjo ant savo kaktos Dievo ir Avi-
nėlio vardą. Pažymėjimo tikslas dvejopas:
aiškiai nurodyti, kad pažymėtieji yra
Dievo nuosavybė, ir apsaugoti juos nuo
nelaimių, kurias paleis kiti aniolai į že-
mę. Taip-pat ir žvėries garbintojai turi
jo žymę ant savo kaktos ir ant dešinės
rankos. Plg. 13, 10 ir t. Senobėje ypa-
tingu ženklu pažymėdavo vergus ir ka-
reivius. — *Ant jų kaktų*: garbingiausio-
je vietoje, kame žymė geriausiai galėjo
buti matoma. — (4) *Ir aš girdėjau...*
Paties žymėjimo šv. Jonas nemaato ir tik
patiria pažymėtųjų skaitlių. Skaitlinė
144000 yra visai simbolinė. Ji sudėta
iš 1000, reiškiančio daugumą, paimto po
dvyliką kartų iš dvylikos Izraėlio gim-
inių. — *Iš visų Izraėlio...* Nors kaikurie
aiškintojai ir mano, kad čia kalbama apie
mystiškąjį Izraėlį, t. y. visą Kristaus Baž-
nyčią, ir kad skaitlinė 144000 reiškia
tas pačias ypatas, kurios žemiaus pava-
dintos nesuskaitoma minia, tačiau tikres-
nė regisi yra nuomonė tų, kurie supran-
ta 144000 iš Izraėlio apie atsiversiančius
prie tikėjimo žydus (plg. Rym. 11, 25...),
o nesuskaitomą minią iš visų tautų apie
įeinančius į Kristaus Bažnyčią iš pagonių.
Tarp Izraėlio giminių nėra paminė-
tos Dano giminės, anot vieno dëlto, kad
iš jos gimsiąs Antikristas, anot kitų gi,

millia signati: ex tribu Nephthali duodecim millia signati: ex tribu Manasse duodecim millia signati: ⁷ ex tribu Simeon duodecim millia signati: ex tribu Levi duodecim millia signati: ex tribu Issachar duodecim millia signati: ⁸ ex tribu Zabulon duodecim millia signati: ex tribu Joseph duodecim millia signati: ex tribu Benjamin duodecim millia signati.

⁹ Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis: stantes ante thronum, et in conspectu Agni, amicti stolis albis, et palmae in manibus eorum: ¹⁰ et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agno. ¹¹ Et omnes Angeli stabant in circuitu throni, et seniorum. et quatuor animalium: et cecide-

pažymėtų, ⁶ Iš Asero giminės dvylika tukstančių pažymėtų, iš Neptalio giminės dvylika tukstančių pažymėtų, iš Manaso giminės dvylika tukstančių pažymėtų, ⁷ iš Simeono giminės dvylika tukstančių pažymėtų, iš Levio giminės dvylika tukstančių pažymėtų, iš Isakaro giminės dvylika tukstančių pažymėtų, ⁸ iš Zabulono giminės dvylika tukstančių pažymėtų, iš Juozapo giminės dvylika tukstančių pažymėtų, iš Benjamino giminės dvylika tukstančių pažymėtų.

⁹ Po to regėjau didžią minią, kurios niekas negalėjo suskaityti, iš visų tautų, ir giminių, ir žmonių kuopų, ir kalbų; jie stovėjo ties sostu ir Avinėlio akysvaizdoje, apvilkti baltais rubais, ir palmės buvo jų rankose; ¹⁰ ir jie šaukė didžiu balsu, tardami: Išganymas mūsų Dievui, sėdinčiam ant sosto, ir Avinėliui. ¹¹ Ir visi aniolai stovėjo aplink sostą, ir aplink vyresniusius ir keturis gyvūnus; ir perpuolė ties

kad Dano giminė jau seniai pražuvusi, kadangi jos neberandame paminėtos 1 Kron. pp. 4—8, kame išskaitomos kitos giminės. Išskaitant Izraelio giminės apleidžiama esti laikada Levio giminė, kaip negavusi atskiros dalies Žadėtosios žemės padalinime, bet kaip kunigų giminė turėjusios savo dalį tarp kitų. Čionai ji minima lygiai su kitomis, nes S. Ist. kunigystė yra jau pasiliovusi, ir Levio giminė vėl pasidarė lygi kitoms. — (5, 6) Iš Judo... Pirmoje vietoje paminėta Judo giminė, kaip gavusio mesianiškus pažadėjimus; po jo eina Rubenas, kaip vyriausis smėiu. Juozapas ir Benjaminas paminėti paskutinėje vietoje. kaip jauniausieji. Juozapo giminė padalinta į dvi, bet Manasas išvardintas augščiaus už savo tėvą, o vietoje antrojo sunaus Efraimo pastatytas pats Juozapas.

(9) Po to regėjau. Antras tarjinis regėjimas. — Didžią minią... Daug didesnis yra skaitlius išrinktųjų, kurie ne-

priklauso prie žydų tautos, bet paimti iš viso pasaulio, kaip nurodo keturi vardai: Tautų... — Jie stovėjo... Stovėjimas ties Dievo sostu ir Avinėlio akysvaizdoje išreiškia jų amžiną vienybę su Dievu. — Apvilkti baltais... Balti rubai nurodo amžiną išrinktųjų šlovę ir laimę; palmės gi rankose yra tai jų pergalėjimo ženklas, kadangi jos budavo senobėje duodamos, taip pat kaip ir vainikas, pergalėtojams viešuose žaidimuose. — (10) Ir šaukė didžiu balsu, taip apreiškdami didį savo džiaugsmą ir dėkingumą. — Išganymas... Išrinktieji šlovina sėdintį ant sosto Dievą kaip pirmutinę savo išganyimo pradžią, ir Avinėį, kaip jo tarpininką. Jie išpažįsta, kad tas išganymas, kurį jie amžinai paveldėjo, išhuosuoti iš visokio suspaudimo, yra tai tarsi nuosavybė, Dievui ir Avinėliui priklausanti; ir už tą išganyimą išrinktieji yra jiems dviem begalo dėkingi. — (11) Ir visi aniolai... Su išrinktųjų pašlovinimais sujungia da-

runt in conspectu throni in facies suas, et adoraverunt Deum, ¹² dicentes, Amen. Benedictio. et claritas. et sapientia, et gratiarum actio. honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum, Amen. ¹³ Et respondit unus de senioribus, et dixit mihi: Hi, qui amicti sunt stolis albis, qui sunt? et unde venerunt? ¹⁴ Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni. ¹⁵ Ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt ei die ac nocte in templo ejus: et qui sedet in throno, habitabit super illos: ¹⁶ non esurient, neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus æstus: ¹⁷ quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, et

sostu ant savo veidų ir pagarbino Dievą. ¹² tardami: Amen. Palaiminimas, ir garbė, ir išmin-tis, ir dėkojimas, šlovė ir galybė ir tvirtybė mūsų Dievui į amžių amžius. Amen. ¹³ Ir vienas vyresniųjų atsiliėpė ir man tarė: Tie, kurie apvilkti baltais rubais, kas jie yra? ir iš kur atėjo? ¹⁴ Ir aš jam tariau: Mano Viešpatie, tu žinai. Ir jis man tarė: Tie yra, kurie atėjo iš didžio suspaudimo ir apiplovė savo rubus ir juos išbaltino Avinėlio kraujuje. ¹⁵ Todėl jie yra ties Dievo sostu ir jam tarnauja dieną ir naktį jo bažnyčioje; ir sėdintis ant sosto gyvens ant jų. ¹⁶ Jie daugiaus nebealks, nei trošks, nei juos saulė ištikis nei joki kaitra; ¹⁷ kadangi Avinėlis, kurs yra viduje sosto, ganys juos ir nuves juos prie gyvybės vandenų šaltinių, ir Dievas nu-

bar savo šlovinimus aniolai, patvirtindami juos savuoju: (12) *Amen. Palaiminimas..* Aniolų pašlovinimas čionai visai panašus į išreikštąjį augš. 5, 12. — (13) *Ir vienas...* Vienas vyresniųjų paaikšina šv. Jonui, kas yra ta nesuskaitoma minia. — *Tie, kurie...* Vyresnysis išsireiškia taip, lyg-kad šv. Jonas butu turėjęs pats pažinti, kas yra ta minia. — (14) *Mano Viešpatie.* Į Apaštalą atsiliėpia dangaus esybė, palaimintas pergalėtojas, todėl šv. Jonas su didžia pagarpa jį vadina savo viešpaciū. — *Tu žinai.* Atsakymas lygus žodžiams: aš nežinau, bet tikiuos iš tavęs patirti. Plg. Ez. 37, 3. — *Kurie atėjo.* Anot gr. t.: ateina. Regimai Apaštalas matė palaimintuosius besirenkant. — *Iš didžio suspaudimo.* Pats Išganytojas pranašavo apie didį suspaudimą (Mt. 24, 21), kurs gal nurodytas atsitikimais, įvykstančiais, atplėšiant septintąjį antspaudą, ir kurį prauksiantįs ženklai aprašyti 6, 12-17. — *Ir apiplovė.* Ne tik kankintiniai, bet visi išrinktieji, kurie per atgailą apiplovė savo rubus Avinėlio kraujuje ir drąsiai pasirodė ištikimi tikėjimui (Beda Ven.). — (15) *Todėl:* kadangi jie drąsiai sutiko prispaudimą dėl Kristaus

ir gyveno šventai. Toliaus eina aprašymas išrinktųjų užsiėmimo ir neapaakomos laimės danguje: *Yra ties Dievo...* — *Tarnauja.* Gr. ž. λατρεύουσι išsireiškia, kad išrinktųjų tarnavimas yra tai pildymas kunigų tarnystės, nes jie visi yra kunigai anot 1, 6 ir k. Tarnauti Dievui yra tai turėti atilsį, veizdėti, mylėti ir šlovinti (Tom.). — *Jo bažnyčioje:* danguje, kaipo Dievo šventykloje (4, 1). — *Gyvens ant jų:* laikys juos savo globoje, arba anot gr. t., ištis ant jų savo šėtra, taigi visuomet pasiliks arti jų. — (16) *Jie daugiaus...* Išrinktųjų laimė aprašoma Izaijo žodžiais 49, 9. 10. Plg. Iz. 25, 8. Vargai minimi tokie, kokie ypač esti keliaujant per tyrus. — (17) *Avinėlis, kurs...* Pas Izaiją yra toje vietoje: Pergalėtojas juos veda... — *Ganyas.* Gr. t. ποιμαίνει. Avinėlis, per kurio kraują išrinktieji atėjo į tą vietą, kame regėjime jie matomi, ten pat gano savuosius (14, 1...) ir veda prie gyvojo vandens šaltinio. — Tuodu regėjimu turi padrašinti Bažnyčią, kuriai teks matyti didžiausias nelaimės pasaulio pabaigoje. Tikintys, zinodami apie galutiną pergalėjimą, drąsiai ir su pastikėjimu privalo sutikti paskutinį ištyrimą.

deducet eos ad vitæ fontes aquarum, et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

šluostys nuo jų akių kiekvieną ašarą.

Kas darėsi septintąjį antspaudą atplėšus. Šeši pirmieji trimitai.

Caput VIII. ¹ Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo, quasi media hora. ² Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: et datae sunt illis septem tubae. ³ Et alius Angelus venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum: et data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. ⁴ Et ascendit fumus incensorum de orationi-

8. Perskyrimas. ¹ Ir kad buvo atplėšęs septintąjį antspaudą, pasidarė danguje tylą, kaip per pusę valandos. ² Ir aš regėjau septynis aniolus, stovinčius Dievo akyvaizdoje, ir buvo jiems duota septyni trimitai. ³ Ir kitas aniolas atėjo ir stojosi ties altorium, turėdamas aukso smilkytuvą; ir buvo jam duota daug smilkylų, kad dėtų iš visų šventųjų maldų ant aukso altoriaus, kurs yra ties Dievo sostu. ⁴ Ir smilkylų dumai iš šventųjų mal-

8, 1—9, 21. Atplėšiant septintąjį antspaudą darosi išpradžios danguje tylą per pusvalandį. Paskui septyni aniolai gauna trimitus, į kuriuos pučiant turi būti apreiškėtos septintojo antspaudų paslaptys, bet pirma kitas aniolas atnašauja Dievui šventųjų maldas (8, 1—6). Atsiliepiant pirmam trimitui pražūna trečioji žemės dalis, antram trečioji jūros dalis, trečiam trečioji upių ir versmių dalis, ketvirtam trečioji žvaigždžių dalis (8, 7—12). Prieš penktąjį ir šeštąjį trimitavimą apgarsinama žemės gyventojams trejopa deja (8, 13). Atsiliepiant penktajam trimitui atsiveria gėlmė, o iš jos išeina didžiogiai, kuriems leidžiama kankinti per penkis mėnesius žmones, bet ne užmušti. Tai ir yra pirmoji deja (9, 1—12). Pučiant į šeštąjį trimitą paleidžiami ant Euprato keturi aniolai, kurie su nesuskaitoma kariuomene išžudo trečiąją žmonių dalį, kitiems vienok nedarant atgailos (9, 13—21).

(8, 1) *Pasidarė danguje tylą.* Iki tai vietai šv. Jonas girdėjo nuolatinis Dievo šlovinimus (v. 5, 8... 6, 1. 3. 5. 7. 9. 12); dabar gi, atplėšus paskutinį antspaudą, visas nutilsta. Tas nutilimas paženklina tolesnių laukiamų apreiškimų svarbumą. — *Kaip per pusę valandos.* Pusės valandos tylėjimas anot kaikiurių esąs pranašystė apie didžią ramybę, busiančią per trumpą laiką Bažnyčioje prieš

pacią pasaulio pabaigą; bet gali būti, kad Apaštalas istoriškai aprašydamas regėjimus, nori tik pažymėti, jog jis per pusvalandį nematė jokių naujų atsitikimų danguje. — (2) *Septynis aniolus.* Tais septyniais aniolais gal yra vyresniosios dangaus dvasios, minimos jau S. Įst. (v. Tob. 12, 15. Plg. Lk. 1, 19), turinčios pirmenybę tarp kitų. — *Trimitai.* Jie dažnai minimi N. Įst. eschatologiškoje prasmėje. V. Mt. 24, 31. 1 Kor. 15, 52. 1 Tes. 4, 16. Ir S. Įst. trimitais buvo apskelbiami svarbūs atsitikimai, o taipogi jie yra ženklas prisiartinančios Viešpaties dienos. V. Joël. 2, 1. — (3) *Ir kitas aniolas:* ne iš septynių tarpo. — *Ties altorium.* Gr. t.: ant altoriaus. Aniolas rasi skrajų viršuje altoriaus. Minimas čionai altorius tai auksinis dangiškos šventyklos smilkylų altorius, atskirtinas nuo aukų altoriaus. Plg. 6, 9. 2 Moz. 30, 2. — *Aukso smilkytuvą.* Ir senobėje žydų šventykloje buvo vienas arba kelias tokių smilkytuvų. Plg. 2 Moz. 27, 3; 38, 3 ir k. — *Kad dėtų iš...* Geriaus anot gr. t.: kad pridėtu prie visų šventųjų maldų... Tos šventųjų maldos, jau minėtos augščiau 5, 8, buvo sudėtos ant altoriaus. Aniolas pridėda prie jų smilkylų, kad padarytu maldų krupą dar meilesniui Dievui. — (4) *Iš šventųjų maldų.* Anot gr. t.: Smilkylų dumai pakilo už šventųjų maldas, arba prisidėdami

bus sanctorum de manu Angeli coram Deo. ⁵ Et accepit Angelus thuribulum, et implevit illud de igne altaris, et misit in terram, et facta sunt tonitrua, et voces, et fulgura, et terrae motus magnus. ⁶ Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, praeparaverunt se ut tuba cernerent.

⁷ Et primus Angelus tuba cecinit, et facta est grando, et ignis, mista in sanguine, et missum est in terram, et tertia pars terrae combusta est, et tertia pars arborum concremata est, et omne fenum viride combustum est. ⁸ Et secundus Angelus tuba cecinit: et tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare, et facta est tertia pars maris sanguis. ⁹ et mortua est tertia pars creaturæ eorum, quæ habebant animas in mari, et tertia pars navium interiit. ¹⁰ Et tertius Angelus tuba cecinit: et cecidit de cælo stella magna, ardens tamquam facula, et cecidit in tertiam partem fluminum,

dų pakilo iš aniolo rankos Dievo akvyvaizdoje. ⁵ Ir aniolas paėmė smilkytuvą ir pripildė jį ugnimi nuo altoriaus ir metė į žemę; ir pasidarė griausmai, ir balsai, ir žaibai, ir didis žemės drebėjimas. ⁶ Ir septyni aniolai, turėjusieji septynis trimitus, prisirengė trimituoti.

⁷ Ir pirmasis aniolas sutrimitavo: ir pasidarė kruša ir ugnis, sumaišyta su krauju, ir tai buvo mesta į žemę; ir trečia žemės dalis buvo sudeginta, ir trečia medžių dalis sudegė, ir visoki žalia žolė nudegė. ⁸ Ir antras aniolas sutrimitavo: ir tarsi didis ugnimi degantis kalnas buvo mestas į jūrą, ir trečia jūros dalis pavirto krauju, ⁹ ir numirė trečia dalis tų sutvėrimų, kurie gyvena juroje, ir trečia laivų dalis žuvo. ¹⁰ Ir trečias aniolas sutrimitavo, ir iš dangaus nukrito didi žvaigždės, deganti kaip žiburys, ir įkrito į trečią upių dalį ir į vandenų versmes. ¹¹ Ir žvaigždės vardas

prie maldų. — (5) *Ir aniolas...* Plg. Iz. 6, 6. 7. Ez. 10, 2... Kada įdėti smilkytuvą smilkylai buvo sudegę, aniolas jį pripildė paimtomis nuo to paties auksinio altoriaus žarijomis. — *Ir metė.* Ką aniolas me ė į žemę, ar visą smilkytuvą su žarijomis, ar vien žarijas, nevisai aišku. — *Ir pasidarė...* Tuo pačiu įrankiu atnašaujami Dievui šventųjų pašlovinimai ir baudžiami nusidėjėliai — *Griausmai...* Yra tai pirmieji apsiरेiskimai tolimesnių baisių nelaimių.

(7) *Ir pirmasis aniolas...* Kaip septynios gramatos ir septyni antspaudai, taip ir trimitai dalinami į du skyrius. Pirmųjų keturių trimitų nelaimės paliečia tiesiog tik gamtą, o ne žmones. Trimitavimu ne tik apreiškiamos tos nelaimės, bet Apaštalas regi taipogi jas įvykstant. — *Kruša ir ugnis...* Ta bausmė panaši į septintąją Egipto bausmę (2 Moz. 9, 24); bet čionai ji baisesnė, nes

anot gr. t. kruša ir ugnis, įmaišyta į kraują, buvo mesta žemėn. — *Trečia žemės...* Ugnis esanti tame kraujo lietuje sudegino visa, kas augo ant paviršio trečios dalies visos žemės. — (8) *Tarsi didis kalnas:* didžiausias ugnies kamuolis, turėjusis kalno išvaizdą. Plg. Jer. 51, 25. — *Trečia jūros...* Jura čionai reiškia visus vandenynus ir juras apskritai. Egipte pirmoji bausmė apsiरेiskė panašiai pavirtimu Nilo vandens krauju ir išžuvimu visų jo gyvių. Plg. 2 Moz. 7, 17. — (9) *Trečią laivų...* Kaip praužo laivai, nepasakyta. — (10) *Nukrito iš dangaus...* Ta bausmė neturi į save panašios S. Jst. — *Kaip žiburys:* fakelas. — *Į trečią upių...* Kaip augščiaus buvo pagadintas surus jurų vanduo, taip dabar saldus upių ir versmių. — (11) *Metėlė.* Žvaigždės vardas nurodo jos veikimą, kadangi metėlė yra labai karti žolė. Nuo žvaigždės trečia vandenų dalis įgauna didžiau-

et in fontes aquarum: ¹¹ et nomen stellæ dicitur Absinthium; et facta est tertia pars aquarum in absinthium: et multi hominum mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. ¹² Et quartus Angelus tuba cecinit: et percussa est tertia pars solis, et tertia pars lunæ, et tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, et diei non luceret pars tertia, et noctis similiter.

¹³ Et vidi, et audiui vocem unius aquilæ volantis per medium cœli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra de ceteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

Caput IX. ¹ Et quintus Angelus tuba cecinit: et vidi stellam de cœlo cecidisse in terram, et data est ei clavus putei abyssi. ² Et aperuit puteum abyssi: et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: et obscuratus est sol, et aer de fumo putei: ³ et de fumo putei exierunt locustæ in terram, et data

si kartumą, lyg-kad pats vanduo butu pavirtęs metėlėmis, o per apkartusį vandenį nukenčia žmonių daugybė. — (12) *Ir buvo ištikta...* Ta bausmė truputį primena devintą Egipto bausmę. Plg. 2 Moz. 10, 21... — *Ir nešvietė trečią dieną...* Diena pasidarė trumpesnė trečdaliu, arba anot kitų aiškintojų dienos šviesumas sumažėjo trečdaliu. — *Ir nakties.* Nakties trečia dalis tapo tamsesnė negu paprastai.

(13) *Balsą vieno arelio...* Sekančių bausmių didumą apgarsina išanksto skrendantis arelis, šaukdamas: deja. — *Per dangaus viduri.* Arelis skraido pačioje dangaus augštumoje, zenite, kad jo balsas butu geriausias visiems girdimas. — *Gyvenantiems ant žemės...* Nelaimės įvykstančios trimituojant trims likusiems aniolams, paliečia tiesiog žmones.

(9, 1) *Regėjau žvaigždę...* Nors čionai

vadinasi Metėlė; ir trečia vandenų dalis pavirto metėlėmis; ir daug žmonių numirė nuo vandenų, kadangi buvo pasidarę kartūs. ¹² Ir ketvirtas aniolas sutrimitavo: ir buvo ištikta trečia saulės dalis, ir trečia mėnulio dalis, ir trečia žvaigždžių dalis, taip kad aptemo trečia jų dalis ir nešvietė trečią dienos dalį, taip-pat ir nakties.

¹³ Ir regėjau ir girdėjau balsą vieno arelio, skrendančio per dangaus viduri, tariančio didžiū balsu: Deja, deja, deja gyvenantiems ant žemės dėlei kitų trimitavimų trijų aniolų, kurie dar turėjo trimituoti!

9. Perskyrimas. ¹ Ir penktas aniolas sutrimitavo; ir aš regėjau žvaigždę nukritusią iš dangaus į žemę, ir buvo jai duotas gelmės šulinio raktas. ² Ir ji atidarė gelmės šulinį, ir pasikėlė iš šulinio dumai, kaip didžio kakalio dumai, ir saulė ir oras aptemo nuo šulinio dumų. ³ Ir iš šulinio dumų išėjo did-

minima taip-pat nukritusi iš dangaus žvaigždė, kaip ir augš. 8, 10, bet ji įvaizdina anot daugelio aiškintojų nupuo-lusį aniolą; nes ir S. Ist. aniolai kada vadinasi žvaigždėmis. V. Job. 25, 5. — *Duotas gelmės šulinio raktas.* Gelmė čionai pavadintas pragaras, piktųjų dvasių buveinė. Pragaras įvaizdinamas kaipo vieta sujungta su žemės paviršiu šuliniu, kurs uždengtas yra ir užrakintas; taip esti užrakinami dažnai ir dabar šuliniai rytų kraštuose. — (2) *Ir ji atidarė...* Išleidžiamas pragarų galybės, kad įvykdytu Dievo nutarimus prieš piktuosius. Jos dabar gali išeiti, bet tikslai dėlto, kad Dievas leidžia. Tas gi leidimas įvaizdin-tas rakto padavimu. — *Pasikėlė iš šulinio dumai...* Pragaras pilnas ugnies, todėl atidarius jo šulinį, išsiverčia daugybė dumų. — *Kaip..* Plg. 2 Moz. 19, 18. — (3) *Ir iš šulinio...* Pasirodanti iš dumų

est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ: ⁴ et præceptum est illis ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis. ⁵ Et datum est illis ne occiderent eos: sed ut cruciarent mensibus quinque: et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpium cum percutit hominem. ⁶ Et in diebus illis quærent homines mortem, et non invenient eam: et desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis. ⁷ Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium: et super capita earum tamquam coronæ similes auro: et facies earum tamquam facies hominum. ⁸ Et habebant capillos sicut capillos mulierum: et

žiogiai ant žemės. Ir buvo jiems duota toki galybė, kaip ją turi žemės kurkliai; ⁴ ir jiems buvo įsakyta nepažeisti žemės žolės, nei jokio žaliūmo, nei jokio medžio, o tiktai žmonės, kurie neturėjo Dievo žymės ant savo kaktos; ⁵ ir duota jiems ne užmušti juos, bet tik kankinti per penkis mėnesius; ir jų padaryti kankinimai buvo kaip kentėjimai nuo kurkliai, kada jis įkanda žmogų. ⁶ Ir anose dienose žmonės įsiekos mirties ir jos neras; ir trokš numirti, o mirtis bėgs nuo jų. ⁷ Ir didžiosiai išvaizda panašūs į arklius, prirengtus į kovą; ir ant jų galvų lygkad vainikai, panašūs į auksą, ir jų veidai kaip žmonių veidai. ⁸ Ir turėjo plaukus kaip moterų plaukai, ir jų dantys buvo

didžiosiai yra piktųjų dvasių emblema. Didžiosių pasirodymas primena Egipto bausmę 2 Moz. 4, 4. — *Kaip ją turi...* Tuo ypač skyrėsi pragaro didžiosiai nuo paprastųjų, kad kandžiojo žmones, kaip kandžioja žemės kurkliai. Iš to palyginimo reikia išvesti, kad nelabai pamatuotai yra aiškinimas tų, kurie supranta nupuolusią iš dangaus žvaigždę apie koki nors didį klaidžiatikį, o didžiosių darbe mato visokių klaidžiatikysčių pasekmes. — (4) *Nepažeisti žemės žolės, nei...* Suėsti žolės ir visa, kas ant žemės žaliuoja, yra tai pirmas paprastųjų didžiosių darbas. V. Joël. 1, 4. — *Neturi Dievo žymės...* Apie tą žymę, apsaugantią nuo didžiosių kankinimo, veiz. augš. 7, 1. — (5) *Ir duota...* Nors slaptingai didžiosiai turi savo piktumą iš ten, iš kur jie patį atsirado ant žemės, bet Dievo valia išleisti jie gali parodyti tą savo piktumą tik tose ribose ir taip ilgai, kaip Dievas paveltų. — *Penkis mėnesius.* Tiek laiko maž-daug tesiasi paprastųjų didžiosių užpuolimas; bet čionai penki mėnesiai rasi nurodą, kad didžiosių kankinimas tesis apribotą laiką; koki vienok, apie tai nieko tikra negalima pasakyti. — *Ir jų padaryti...* V. augš. 3. eil. — (6) *Ir anose dienose...* Apaštalas iki tai vietai

aprašinėdamas bausmę vartojo praeitą laiką, lyg-kad ji jau būtų įvykusi; dabar gi busiančiuoju laiku aiškiaus pažymi, kad jo regėjimas yra pranašystė apie ateitį. — *Įsiekos mirties...* Didžiosių padaryti kentėjimai taip bus skaudūs, kad varginamieji visai nusimins ir įsiekos išsigelbėjimo mirtyje, vienok veltui. Plg. 6, 16. — (7) *Ir didžiosiai...* Iš pragariųjų didžiosių aprašymo, kurį čia šv. Jonas paduoda, pasirodo, kad jie ištikrųjų ne žemės gyviai, nors ir turi tikrą panašumą į paprastus žemės didžiosius. — *Panašūs į arklius...* Paprastų didžiosių galva truputį primena arklio galvą. V. Joël. 2, 4. — *Lygkad vainikai.* Gal ir čionai Apaštalas daro aliuziją į truputį išsikišantį paprastųjų didžiosių viršugalvį. Galop šv. Jonas aprašo didžiosius matytus regėjime, kurie ir savo didumu ir išvaizda žymiai skyrėsi nuo paprastųjų. — *Jų veidai...* Ir tas palyginimas nepatvirtina nuomonės aiškintojų, suprantančių didžiosius apie tikrus žmones; nes Apaštalas nesako, kad didžiosiai turėjo žmonių veidą, bet tik *kaip žmonių*; tuo labiau, kad ir paprastųjų didžiosių veidas ypač padidintas anot daugelio nors tolimai primena žmogaus veidą. — (8) *Ir turėjo plaukus...* Ilgi plaukai dažnai im-

dentes earum, sicut dentes leonum erant: ⁹ et habebant loricas sicut loricas ferreas, et vox alarum earum sicut vox currum equorum multorum currentium in bellum: ¹⁰ et habebant caudas similes scorpionum, et aculei erant in caudis earum: et potestas earum nocere hominibus mensibus quinque: ¹¹ et habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen hebraice Abaddon, græce autem Apollyon, latine habens nomen Exterminans. ¹² Væ unum abiit, et ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.

¹³ Et sextus Angelus tuba cecinit: et audiui vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei, ¹⁴ dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. ¹⁵ Et soluti

kaip liutų dantis; ⁹ ir turėjo šarvus kaip geležinius šarvus, ir jų sparnų bildėjimas kaip užimas vežimų su daugeliu arklių, bėgančių į kovą. ¹⁰ Ir jie turėjo uodegas panašias į kurklių, ir geluonis buvo jų uodegose, ir buvo jiems valia kenkti žmonėms per penkis mėnesius. ¹¹ Ir turėjo ant savęs karalių, gelmės aniolą, kuriam vardas ebrajiškai Abaddon, graikiškai gi Apollyon o lotyniškai turis vardą Naikintojas. ¹² Viena deja nuėjo, ir štai ateina dar dvi deji paskui.

¹³ Ir šeštas aniolas sutrimitavo: ir aš girdėjau vieną balsą iš keturių ragų aukso altoriaus, kurs yra po Dievo akių, ¹⁴ tariantį šeštam aniolui, turėjusiam trimitą: Atrišk keturis aniolus, pririštus pas didžiąją Euprato upę. ¹⁵ Ir keturi aniolai, kurie

mi kaipo symbolis dorinio ištvirtimo. Bet šv. Jonas rasi ir čionai daro aliuziją į du gana ilgą ragelių ant didžiųjų kaktos, arba į plaukus augančius ant vienos didžiųjų rūšies. — *Ju dantis...* Toks pat palyginimas yra pas Joëlį 1, 6. — (9) *Ir turėjo šarvus...* Ir paprasti didžiogiai turi gana kietus žvynus, kuriuos galima lyginti su mažais šarvais. — *Ju sparnu...* Veiz. Joël. 2, 5. Jer. 47, 3. — (10) *Ir turėjo uodegas...* Kadangi pragar didžiogiams buvo leista gelti žmones, todėl jie turėjo reikalingas tam dalykui geluonis. Pig. augšč. 3. ir 5. eil. — (11) *Ir turėjo ant savęs...* Paprasti didžiogiai neturi vado. V. Pat. 30, 27. — *Gelmės aniolą:* piktąją dvasią, turinčią valdžią ant kitų dvasių pačioje pragar gilumoje. — *Abaddon.* Tas vardas sutinkamas jau S. Įst. Job. 26, 6; 28, 22, kame juo pavadinta numirusių buveinė, kaip prapulties vieta. — *Lotyniškai...* Tie žodžiai parašyti ne šv. Jono, bet pridėti to, kas vertė Apreiškimą į lotynų kalbą. Naikintojo vardas geriausiai pritinka slaptingų didžiųjų vadui. — (12) *Viena deja...* Tokį patėmijimą daro nuo savęs šv. Jonas, pažymėdamas, kad iš eilios

įvyksta tai, ką skelbė arelis 8, 13.

(13) *Ir šeštas...* To anioło trimitavimas atveda užpuolimą baisios kariuomenės. Dar ir tuo jis skiriasi nuo kitų, kad jis pats prisideda prie bausmės įvykimo. — *Vieną balsą.* Gal tas balsas buvo paties Dievo. — *Iš keturių...* Augščiaus minėtas smilkylų altorius (8, 3) turėjo kaip ir žemiškasis žydų šventykloje (2 Moz. 30, 1. 10) ant keturių savo kerčių ragus, iš kurių šv. Jonas girdėjo išeinantį balsą. — (14) *Atrišk keturis...* Tų aniołų skaitlius keturi gal dėlto, kad jie turi nešti prapultį į keturias žemės šalis. Nors jie veda piktą kariuomenę, bet patįs yra tikriausiai ne piktos dvasios, bet dangaus aniolai. — *Pririštus...* Jie pririšti Dievo valios paskyrimu, kad sulaukiant siunčiamas ant žmonių bausmes arba jas įvykdytu. — *Pas didžiąją...* Euprato upė didžiausi savo šalyje minima fažymėjimui, kad baisi kariuomenė ateis iš rytų krašto, kaipo symbolio tos vietos, iš kurios kitados S. Įst., Dievui taip paremdant,ėjo užkariautojai Asyrjiečiai į žydų žemę. — (15) *Prisirengę valandai...* Aniolai stovėjo laukdami Dievo ženklų: jie buvo nuolat pasiryžę vesti savo ka-

sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, et diem, et mensem, et annum: ut occiderent tertiam partem hominum. ¹⁶ Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audiui numerum eorum. ¹⁷ Et ita vidi equos in visione: et qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, et hyacinthinas, et sulphureas, et capita equorum erant tamquam capita leonum: et de ore eorum procedit ignis, et fumus, et sulphur. ¹⁸ Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne, et de fumo, et sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum. ¹⁹ Potestas enim equorum in ore eorum est, et in caudis eorum: nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita: et in his nocent. ²⁰ Et ceteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmo-

buvo prisirengę valandai, ir die-nai, ir mėnesiui, ir metams. buvo atrišti, kad užmuštu trečią žmonių dalį. ¹⁶ Ir raitėliškos kariuomenės skaitlius dvidešimt tukstančių sykių dešimts tukstančių; ir girdėjau jų skaitlių. ¹⁷ Ir taip aš mačiau arklius regėjime; o kurie ant jų sėdėjo, turėjo šarvus ugnies varsos, mėlynus ir sėros varsos; ir arklių galvos buvo kaip liutų galvos: ir iš jų nasrų išeina ugnis ir dumai ir sėra. ¹⁸ Ir tais trimis kankinimais buvo užmušta trečia žmonių dalis, ugnimi, ir dumais, ir sėra, išeinančiais iš jų nasrų. ¹⁹ Nes arklių galybė yra jų nasruose ir jų uodegose; kadangi jų uodegos panašios į žalčius ir turi galvas, ir jomis kenkia ²⁰ Ir kiti žmonės, kurie nebuvo užmušti tais kankinimais, nedarė atgailos už savo rankų darbų, kad nebegarbintų velnių, ir auksinių, ir sidabrinių, ir varinių, ir akmeninių, ir medinių

riuomenę, kaip tik išgirs paliepiamą, vis tiek ar jis bus už valandos duotas, ar už dienos, ar už mėnesio, ar už metų. — *Kad užmuštu.* . Kaip tas užmušimas įvyksta, sakoma toliaus. — (16) *Ir raitėliškos...* Žudysianti trečią žmonių dalį kariuomenė yra raitarija, kad greičiaus galėtų pasiekti visus kraštus. Netoli Euprato šv. Jono laikais gyveno drąsus Partai, kurie iš rytų užpuldinėdavo Rymo valstiją. Ypač jų raitarija buvo baisi užpuldinėjamiems. Vienok čionai kalbama ne apie Partų, bet apie visai kitokią kariuomenę, kuria Dievas pasinaudos savo rustybei apreiškti pasaulio pabaigoje. — *Dvidešimt...* t. y. dvi miriadų miriados arba du šimtai milijonų. — *Ir girdėjau...* Kariuomenės skaitlius buvo Apaštalui pasakytas.—(17) *Ir taip:* kaip toliaus aprašyta. — *Regėjime,* todėl aprašomi raitėliai yra simboliniai. — *Turėjo šarvus...* Raitėliai turi ant savo šarvų varsas tų dalykų, kurie išeina iš arklių nasrų; tokiuo būdu tarp pačių raitėlių ir jų ar-

klių darosi lyg-koki ypatinga vienybė. — *Mėlynus:* tokios varsos kaip dumai. — *Ir arklių galvos...* Nes tie arkliai turėjo nužudyti žmones. — (18) *Ugnimi...* Iš-einanti iš arklių nasrų ugnis galėjo sudeginti, dumai nutroškinti, sėra susvilinti. Su ugnimi jungiama sėra, kame kalbama apie Dievo teismo darymą. Kad sėra su ugnimi eina iš arklių nasrų, yra tai ženklas, kad užmušimas reiškia Dievo teismą, panašų į tą, kurs buvo padarytas Sodomain. Galop pragarų ugnis toliaus 19, 20; 21, 9 įvaizdinama kaip sėrinė ugnis; todėl raitėlių kariuomenė yra tai pragarų kariuomenė, nors ją paleidžia geri aniolai. — (19) *Nes arklių...* Patėmijimas panašus į padarytąjį apie didžiąjį 10. eil. — *Kadangi jų uodegos...* Ir tuo labai skiriasi kariuomenės arkliai nuo paprastųjų, kad vietoje uodegų jie turi žalčius, kuriais kad ir neužmušami žmonės, kaip nasrais, tai vis-gi jiems labai kenkiama.—(20) *Ir kiti...* Ir didžiausios bausmės, kurios ištiko daugelį, neįstengė at-

nia, et simulacra aurea, et argentea, et area, et lapidea, et lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare. ²¹ et non egerunt penitentiam ab homicidiis suis, neque a beneficiis suis, neque a fornicatione sua, neque a furtis suis.

6. Tarpinis regėjimas: Slaptinga knygelė. Du liudytoju.

Caput X. ¹ Et vidi alium Angelum fortem descendentem de celo amictum nube, et iris in capite ejus, et facies ejus erat ut sol. et pedes ejus tamquam columnæ ignis: ² et habebat in manu sua libellum apertum: et posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram: ³ et clamavit voce

vesti kitų prie pasitaisymo. — *Už savo rankų...* Jie nesiliovė garbinę stabus, kuriuos patys buvo padirbę savo rankomis. — *Vėlinių.* Garbės atidavinėjimas stabams buvo ne kas kita, kaip tik pačių piktybių dvasių garbinimas. Plg. 1 Kor. 10, 20. Ps. 106, 37. — *Ir auksinių...* Plg. Bar. 6, 29. 56. Dan. 5, 4. 23. Ps. 113, 4-7, 134, 15-17 ir k. — (21) *Už savo žmogūdystės...* Tokie buvo dažniausiai atsitinkantijs pagonių nusidėjimai. Jie išskaityti toje eilioje, kaip žydų dekalogė.

10, 1 — 11, 14. Tarp šeštojo ir septintojo trimito, taip-pat kaip tarp atplėšimo šeštojo ir septintojo antspaudo, randasi tarpinis regėjimas, sudėtas iš dviejų dalių, paliečiantis Jeruzalės ir jos bažnyčios likimą. Pirmoje to tarpinio regėjimo dalyje šv. Jonas mato aniolą, turintį rankoje knygelę, kurs su prisieka garsina, kad po septintojo trimito pilnai įvyks Dievo paslaptis (10, 1—7). Paskui Apaštalas gauna paliepiamą prartytą knygelę, kad dar pranašautu apie daugelį tautų (10, 8—11). Antroje tarpinio regėjimo dalyje šv. Jonui liepiama išmatuoti Dievo bažnyčią be šventoriaus, kurs draug su šventuoju miestu atiduodamas sumindžioti pagonims, tuo gi pačiu metu turi pranašanti ir daryti stebuklus du Dievo liudytoju

stabų, negalinčių nei matyti, nei girdėti, nei vaikščioti, ²¹ ir nedarė atgailos už savo žmogūdystes, nei už savo žavėjimus, nei už savo paleistuvystę, nei už savo vagystes.

10. Perskyrimas. ¹ Ir aš mažiau kitą galingą aniolą, nužengiantį iš dangaus, apvilktą debesimi; ir ororykštė buvo ant jo galvos, ir jo veidas buvo kaip saulė, ir jo kojos kaip ugnies šulės; ² ir jis turėjo savo rankoje atvirą knygelę. Ir padėjo savo dešinę koją ant jūros, o kairiąją ant žemės. ³ Ir šaukė

(11, 1—6). Paskui tuodu liudytoju užmuša žvėris, pakilusi iš gelmės, bet po pusketvirtos dienos juodu vėl prisikelia ir gauna paliepiamą užžengti dangun, o žemės drebėjimas sugriauna dešimtą miesto dalį ir prazudo 7000 žmonių; kiti gi atiduoda Dievui garbę. Taip užsibaigia antroji deja (11, 7—14).

(10, 1) *Kitą galingą...* Vienas galingas aniolas paminėtas jau 5, 2; dabar šv. Jonas mato kitą. — *Nužengianti...* Aniolas nužengdamas eina tuo keliu, kurį Viešpatys išsirinko dienoje savo atėjimo į teismą; jis pasirodo, kaip Viešpaties pasiuntinys ir visame savo apsiėskime įvaizdina Viešpatį. Plg. 1, 16. Mt. 17, 2. Tame regėjime šv. Jonas jaučiasi esąs ant žemės (plg. 4, 1), nors to nepažymi. — (2) *Savo rankoje:* kairioje: (plg. 5 eil.). — *Atvirą knygelę.* Taigi, ji nebuvo ta pati, kurią Avinėlis ėmė iš sėdinčiojo ant sosto, nes čionai kalbama apie mažą knygelę ir atvirą, tuotarpu kad ten buvo knyga, todėl nemaža, ir užženklinta. Knygelės turiniu rasi buvo dalykai, kurie surašyti toliaus Aprieškime. — *Ir padėjo...* Taip nurodoma didi aniole galybė ir valdžia ant žemės ir jūros, įvaizdinanti paties Dievo visagalybę, kurio teismo niekas negalės išvengti. — (3) *Didžiu balsu...* Plg. 6, 1 ir k. Balso didumas išreiš-

magna, quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas. ⁴ Et cum locuta fuisset septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: et audivi vocem de cœlo dicentem mihi: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua: et noli ea scribere. ⁵ Et Angelus, quem vidi stantem super mare, et super terram, levavit manum suam ad cœlum: ⁶ et juravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit cœlum, et ea quæ in eo sunt: et terram, et ea quæ in easunt: et mare, et ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit amplius: ⁷ sed in diebus vocis septimi Angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per seruos suos prophetas.

⁸ Et audivi vocem de cœlo iterum loquentem mecum, et dicentem: Vade, et accipe librum apertum de manu Angeli stantis super mare, et super terram.

kiamas dar palyginimu, kurs paprastai vartojamas S. Įst., kada reikia pažymėti pranašystę, turinti savyje baises grasiūmus. Plg. Oz. 11, 10. Joél. 3, 16. Am. 1, 2. 3. — *Septyni griausmai...* Tie griausmai įvaidina paties Dievo balsą, nes griausmais Dievas kalbėjo ant Sinajaus į savo išrinktąją tautą. Plg. taipogi Ps. 28, 1. Jo. 12, 28. 29 ir k. — (4) *Ir kada septyni*: kada griausmų žodžiai buvo pasakyti visi, nes Apaštalas girdėjo regimai suprantamus sau žodžius, kuriuos jis norėjo tuojau užrašyti. — *Buvau pasiryžęs rašyti*: kaip Apaštalui buvo liepta jau pirmame regėjime. V. 1, 11, 19. — *Padėk antspaudą*: užlaikyk paslaptį, kad niekas nežinotų, ką kalbėjo griausmų balsas; taigi, girdėti žodžiai turėjo pasilikti paslaptimi bent tuo tarpu Dievo Bažnyčiai, ir jų nėra apreikime (tai nerašyk). — (5) *Ir aniolas... pakėlė savo ranką*. Gr. t.: desinę ranką. Yra tai prisiekos ženklas. Plg. 1 Moz. 14, 22. Dan. 12, 7. — (6)

didžiu balsu. kaip kad liutas rėkia. Ir jam sušukus. septyni griausmai atsiliepė savo balsais. ⁴ Ir kad septyni griausmai buvo atsiliepę savo balsais, aš buvau pasiryžęs rašyti, ir išgirdau balsą iš dangaus, man tariantį: Padėk antspaudą ant to, ką septyni griausmai kalbėjo ir tai nerašyk. ⁵ Ir aniolas, kurį aš regėjau stovintį ant jūros ir ant žemės, pakėlė savo ranką į dangų ⁶ ir prisiekė per gyvąjį amžių amžius, sutvėrusį dangų ir tai, kas jame yra, ir žemę ir tai, kas ant jos yra, ir jurą ir tai, kas joje yra, kad daugiaus nebebus laiko, ⁷ bet dienose septintojo aniolo, kada jis pradės trimituoti, bus pilnai įvykdyta Dievo paslaptis, kaip jis apskelbė per savo tarnus pranašus.

⁸ Ir aš girdėjau balsą iš dangaus vėl su manim kalbantį ir tariantį: Eik ir imk atvirą knygę iš rankos aniolo, stovinčio ant jūros ir ant žemės. ⁹ Ir nu-

Prisieikė per... Prisieka daroma vardan amžinojo ir visagalinčio Dievo, todėl tikrai įvykdysiančio savo užmanymus, kuriuos jis tuojau apreikš savo tarnui. — *Kad daugiaus...* kad laikas tuojau pasibaigs, tuojau įvyks visų dalykų užbaiga ir prasidės amžinastis. — (7) *Bet dienose*. Daugskaitlis nurodo, kad septintojo trimituojančio aniolo laikas turės šioki tokį ilgumą, nors jis ir bus pabaigos ženklas. — *Dievo paslaptis*: Dievo užmanymai, paliečiantis jo Bažnyčios ir pasaulio pabaigą. — *Kaip jis apskelbė*, ως εὐηγγέλιον. Pasiuntinystė, duota S. ir N. Įst. pranašams, buvo tai geros naujienos skelbimas, kadangi jie turėjo pranašauti apie išganyką ir atpirkimą. Plg. Rym. 16, 15. Ef. 3, 1-12. Kol. 1, 26 ir k.

(8) *Ir aš regėjau...* Apaštalui visųpirma Dievas duoda paliepimą imti iš aniolo rankos knygę. — (9) *Ir nuėjau...* Ėjimas įvyko regėjime. — *Ir ją praryk*. Toks pat paliepimas kitados buvo duotas

⁹ Et abii ad Angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: Accipe librum, et devora illum: et faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel. ¹⁰ Et accepi librum de manu Angeli, et devoravi illum: et erat in ore meo tamquam mel dulce: et cum devorassem eum, amaricatus est venter meus: ¹¹ et dixit mihi: Oportet te iterum prophetare gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis.

Caput XI. ¹ Et datus est mihi calamus similis virgæ, et dictum est mihi: Surge, et metire templum Dei, et altare, et adorantes in eo. ² Atrium autem,

ėjau pas aniolą ir jam pasakiau, kad man duotu knygelę. Ir jis man tarė: Imk knygelę ir ją praryk; ji padarys kartumą tavo viduriuose, bet tavo burnoje bus saldi kaip medus. ¹⁰ Ir aš paėmiau iš aniolo rankos knygelę ir ją prarijau; ir mano burnoje ji buvo saldi kaip medus; ir kada ją prarijau, pasidarė kartu mano viduriuose. ¹¹ Ir man pasakyta: Reikia tau vėl pranašauti daugeliui tautų, ir žmonių, ir kalbų, ir karalių.

II. Perskyrimas. ¹ Ir man buvo duota nendrė, panaši į lazda, ir man pasakyta: Kelkis ir išmatuok Dievo bažnyčią, ir altorių, ir tenai garbinančius; ² o

pranašui Ezeikiėliui (Ez, 2. 8. 9. 8, 1... Plg, Jer. 15, 16). Prarijimas yra čionai ženklas visiško pažinimo, pasisavinimo knygelės turinio. — *Ji padarys...* Dievo žodžių pažinimas, o per tai suėjimas artimesnėn vienybėn su Viešpačiu turi padaryti šv. Jonui, kaip ir S. Jst. pranašui, didžiausį malonumą, čionai išreikštą saldumu burnoje. Kadangi vienok knygelėje užrašytos bausmės, Dievo skiriamos pasauliui, todėl jautri Apaštalo širdis negalės nepajusti nuliudimo dėlei tų pažintų bausmių, kurias jis pats turi apreikšti išanksto žmonėms. Tas nuliudimas ir skausmas išreikšta apkartimu viduriuose. Panašių jausmų neprityrė S. Jst. pranašas. — (10) *Ir aš paėmiau...* Apaštalas išpildo paliepiamą ir mini savo jausmus tik ne toje pačioje eilioje, kaip sakė aniolas, bet kaip jie ištikrųjų įvyko. — (11) *Ir man...* Knygelės prarijimu patvirtintam Apaštalui Dievas liepia pildyti toliaus pranašo pareigas. Jo pranašystės turi paliesti visą žmoniją, kuri čionai išreikšta, kaip ir augš. 5, 9; 7, 9, keturiais žodžiais, su tuo tik skirtumu, kad čia vietoje giminių paminėti karaliai.

(11, 1) *Ir man buvo...* Kas davė nendrę ir paliepiamą matuoti, nepasakytą. Apaštalas turi atlikti simbolinį matavimą, panašų į tą, kurį buvo liepta padaryti Ezeikiėliui 40, 3... *Išmatuok.* Išmatavimo tikslas yra čionai apsaugoti nuo išgriovimo, sunaikinimo, kadangi visa, kas

palieka neisimatuota, atiduodama sumindzioti pagonims. — *Dievą bažnyčią:* pačią šventyklą, kuri pas žydų sudėta buvo iš šventosios dalies ir švenčiausios. Kadangi 2. eil. minimas šventasis miestas, t. y. Jeruzalė, todėl ir čionai kalbama apie Jeruzalės bažnyčią. Bet žemiška žydų šventykla Jeruzalėje išgriauta buvo jau beveik pirmi trijųdešimtų metų, todėl ne ją turi matuoti šv. Jonas. Kaip pats matavimas yra simbolinis, taip ir šventykla simbolinė. Ji reiškia Kristaus įsteigtą Bažnyčią, kurioje niekuomet nesiliaus tikrojo Dievo garbinimas, nors pasaulio pabaigoje ir daug tikinčiųjų atstos nuo tikėjimo. — *Altorių:* esantį pačioje šventykloje smilkymo altorių, arba pastatytąjį ties šventyklos durimis deginamųjų aukų altorių, kaip simbolį altoriaus, ant kurio Kristaus Bažnyčioje visuomet ankojama nekruvina N. J. auka. Ir ji visuomet bus aukojama lig pasaulio pabaigai. — *Tenai garbinančius.* Kristaus Bažnyčioje niekuomet nepritruks tikrų Dievo garbintojų. Rasi čionai turėta mintyje augščiau pažymėtus 144000 išraėlitų, kurie tapdami krikščionimis atiras priėglaudą ir išganymą simbolinėje šventykloje, tuotarpu kad kitus jų brolius ir pagonis ištuks Dievo bausmės. — (2) *O šventoriai...* Aplink Jeruzalės šventyklą buvo platūs kiemai—šventoriai, kurie čionai įvaizdina kitus žydus, nepriimančius tikėjimo ir neįėjusiančius į Kri-

quod est foris templum, ejice foras, et ne metiaris illud: quoniam datum est gentibus, et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus: ³ et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis. ⁴ Hi sunt duæ olivæ, et duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. ⁵ Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, et devorabit inimicos eorum: et si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. ⁶ Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: et po-

šventorių, esantį aplink bažnyčią, palikk ir jo nematuok, kadangi jis atiduotas pagonims. ir jie mindžios šventą miestą keturias dešimtis du mėnesių. ³ Ir aš duosiu dviem mano liudytojams pranašauti, maišais apšivilkus, per tukstantų du šimtu šešias dešimtis dienų. ⁴ Šituodu yra du alyvmedžiu ir du žibintuvu, stovinčiu žemės Viešpaties akyvaizdoje. ⁵ Ir jei kas norėtu jiems dviem užkenkti, ugnis išeis iš jų dvių burnos ir prarys jų dvių neprietelius; ir jei kas norėtu juodu pažeisti, toks turi būti taip nužudytas. ⁶ Jiems dviem valia uždaryti dangų, kad

staūs Bažnyčią. — *Kadangi atiduotas.* Kiti žydai nustoję Dievo baimės, susivienys su pagonimis ir patįs jais pavirs. Kad čionai nekalbama apie rymiečių užpuolimą ant Jeruzalės, kaip mano kairie aiškintojai, suprantama kad ir iš to, jog jiems paėmus bažnyčios šventorių nebegali būti ir šnekos apie pačios bažnyčios pasilikimą nepaimtos. — *Mindžios šventą miestą:* kaip simbolinį vidurį teokratiškos žydų tautos. — *Keturias dešimtis...* t. y. pusketvirtų metų. Tiek pat laiko viešpataus Antikristas (v. 13, 5). Sudėjus abi skaitlini gauname septynerius metus. Taip yra išreiškiamas, tikriausiai simbolinėje prasmėje, sulyginamai neperdaug ilgas laikas, bet pilnai užtektinas, kurį Dievas paliks savo Bažnyčiai, kad ji apsaivalytų per kentėjimus ir laimėtų galutiną pergalėjimą. Skaitlinė 42 mėnesių gal dar nurodo, kad tarp atsitikimų įvykstančių tų mėnesių metu ir Antikristo atėjimo nebebus jokio tarpo. — (3) *Ir aš...* Dievas žada atsiųsti pasukutinį perspėjimą regimai žydams tuo pačiu laiku, kada jų miestas bus pagonių mindomas. — *Duosiu dviem...* Du Dievo pasiuntiniu gaus ypatingą galybę, kad juodu pildytų pranašų pareigas. Kas bus tuodu pasiuntiniu-liudytoju? Seniausias padavimas, siekiantis antrąjį šimtmetį, at-sako, kad Eljas ir Enokas, kuriuodu ne-numirdamu stebuklingai persiskyrė su šiuo pasauliu, ateis pildyti pranašų pasiuntinystės pas savo brolius žydus ir numirs kaukintiniais dėlei savo uolomo.

Padavimas, paliečiantis Elijo atėjimą, randa patvirtinimą pas pranašą Malakiją 4, 5, kurio žodžiai anot paties Išganytojo (Mt. 17, 11...) tik išdailės teišsipildė šv. Jone Krikštytojuje, todėl pilnai įvyks tik prieš antrąjį Kristaus atėjimą. Enokas minimas šv. Judo, 14... kaip atgailos skelbėjas; bet vietoje jo vėlesnis padavimas stato Mozę, kurs minimas draug su Eliju pas Malakiją ir į kurio valdžią žemiaus 6. eil. daroma aiški aliuzija; svarbiausia vienok kliutimi yra ta aplinkybė, kad Mozė jau perėjo per mirtį. — *Maišais apšivilkus.* Tokiuos apdarus kaip atgailos ženklą dėvėdavo pranašai. V. 4 Kar. 1, 8. Mt. 3, 4 ir k. — Per tukstantį... t. y. per 42 mėnesių arba pusketvirtų metų. Du liudytoju regimai pranašaus tuo pačiu laiku, kuomet per 42 mėnesių bus pagonių mindomas bažnyčios šventorius ir šv. miestas. — (4) *Du alyvmedžiu ir du...* Palyginimas paimtas iš Lak. 4, 3... Pas S. I. pranašą du alyvmedžiu stovi prie gabijos septyniomis šakomis, kad duotu alyvos jos žiburiams palaikyti. — *Stovinčiu:* nuolat pasiryžusiu pildyti Viešpaties valią. — (5) *Ir jei kas...* Du liudytoju gali apsiginti nuo savo priešų, kolei neišpildys savo tarnystės. — *Ugnis išeis...* Plg. 4 Kar. 1, 10... — *Ir jei...* Ta pati mintis atkartota truputį kitais žodžiais. — *Taip:* ugnimi. — (6) *Ir jiems dviem valia...* Plg. 3 Kar. 17, 1... 18, 1. Taip pat Elijui buvo leista sustabdyti lietu. — *Turi valią ant...* Kaip Mozė, Plg. 2 Moz. 7, 19... 8, 2...

testatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, et percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint.

⁷ Et cum finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyssu, faciet adversum eos bellum, et vincet illos, et occidet eos. ⁸ Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, et Ægyptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est. ⁹ Et videbunt de tribubus, et populis, et linguis, et gentibus corpora eorum per tres dies, et dimidium: et corpora eorum non sinent poni in monumentis. ¹⁰ Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, et jucundabuntur: et munera mittent invicem, quoniam hi duo prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabunt super terram. ¹¹ Et post dies tres, et dimidium, spiritus vitæ a Deo intravit in eos. Et ste-

lietus nelytu jūdviejų pranašavimo dienose; ir turi valią ant vandenų paversti juos krauju ir ištikti žemę visokiuo kankinimu, kiekartų panorės.

⁷ Ir kad juodu pabaigs savo liudijimą, žvėris pasikeliantis iš gelmės kariaus prieš juodu, ir juodu pergalės, ir užmuš juodu. ⁸ Ir jūdviejų lavonai gulės ant gatvių didžio miesto, kurs dvasiškai vadinasi Sodoma ir Egiptas, kur ir jūdviejų Viešpats prikaltas buvo prie kryžiaus. ⁹ Ir daugelis iš giminių, ir žmonių ir kalbų, ir tautų matys jūdviejų lavonus per pusketvirtos dienos ir neleis padėti jūdviejų lavonų į grabus. ¹⁰ Ir žemės gyventojai džiaugsis dėlėi jūdviejų ir linksminsis ir siųs kiti kitiems dovanas, kadangi šituodu pranašu kankino žemės gyventojus. ¹¹ Ir po pusketvirtos dienos gyvybės dvasia nuo Dievo įeis į juodu. Ir juodu atsistojo ant savo kojų, ir didi baimė ištiko

(7) *Ir kad juodu pabaigs...* po 1260 dienų (v. 8. eil.). — *Liudijimą*: jiems davė pvestąją pasiuntinystę. V. 3. eil. — *Žvėris...* Tas žvėris aprašytas toliau 13, 1... Jis įvaizdina Antikristą. Žvėris pasikelia iš jūros gelmės (13, 1); bet ištikrųjų ta gelmė yra pragaras (plg. 9, 1). — *Kariaus...* Žvėris regimai skaitys du liudytojų savo neprietelais, kadangi juodu apsaκος Kristų. — *Pergalės ir...* Dievui tai leidžiant. — (8) *Ir jūdviejų lavonai...* Palikimas lavonų nepalaidotais skaitosi didžiausiu išniekinimu. — *Didžio miesto...* Tame mieste du liudytojų pildė savo pareigas, ir čia juos užmuš žvėris, kurs taip pat čionai turi savo buvėnę. Žvėris miestas toliau (14, 8; 18, 2...) pavadintas Babylonu kaip prieškrikščioniškojo pasaulio sostinė. — *Dvasiškai*, t. y. simbolinėje prasmėje miestas gauna vardą Sodomos ir Egipto kaip to vietų, kuriose radosi daugiausiai Dievo neprietelių, kurios buvo kiečiausiai nubautos, ir iš kurių buvo išgribėti teisieji. Bet tuo miestu yra taipogi Jeruzalė, nes

čia kentėjo ir mirė ant kryžiaus dviejų liudytojų Viešpats, Jėzus Kristus; ji anot 2. eil. atiduota pagonims mindžioti; ji pas pranašus (Iz. 1, 10. Plg. Jer. 23, 14. Ez. 16, 46 ir k.) esti vadinama Sodoma. Iš viso čia pasakyto aišku, kad tame didžiame mieste bus Antikristo pasirodymo laikų krikščionystės vidurys; čia bus tipiška Jeruzalė; bet kaip ji ištikrųjų vadinasi ir kokiame ji bus krašte, apie tai pasilieka paslaptis. — (9) *Ir daugelis...* Visa pasaulio dauguma pritaria žvėriui ir džiaugiasi dėlėi dviejų liudytojų nužudymo. — *Per pusketvirtos dienos.* Taip nurodoma, kad džiaugsmas ir pasityčiojimas iš nužudytųjų bus tik trumpas. — *Neleis...* — Iš neapykantos ir paniekimo dėlėi. — (10) *Ir žemės gyventojai...* Dviejų liudytojų neprieteliai tarsis esą pergalėtojai ir visokiais budais išreikš savo linksmybę (plg. Neem. 8, 10. 12. Est. 8, 19. 20). — *Kankino žemės gyventojus*: didžiai vargino savo šaukimu į atgailą, savo geru pavyzdžiu, savo mokslu ir stebuklais. — (11) *Ir po...* Dievas pri-

terunt super pedes suos, et timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos. ¹² Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube: et viderunt illos inimici eorum. ¹³ Et in illa hora factus est terræmotus magnus, et decima pars civitatis cecidit: et occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem millia: et reliqui in timorem sunt missi, et dederunt gloriam Deo cœli. ¹⁴ Væ secundum abiit: et ecce væ tertium veniet cito.

tuos, kurie juodu matė. ¹² Ir girdėjo didį balsą iš dangaus įiemdviem tariantį: Užžengkita šian. Ir juodu užžengė dangun debesyje, ir jų neprieteliai juodu regėjo. ¹³ Ir anoje valandoje pasidarė didis žemės drebėjimas; ir dešimta miesto dalis sugriuvo, ir buvo užmušta žemės drebėjimu septyni tukstančiai žmonių, o kiti buvo apimti baimės ir davė dangaus Dievui garbę. ¹⁴ Antroji deja nuėjo, ir štai ateis vėliai trečioji deja.

III. Kristaus Bažnyčios kova su šetonu. 1. Septintasis trimittas. Moteriškė ir slibinas.

¹⁵ Et septimus Angelus tuba cecinit: et factæ sunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum

¹⁵ Ir sekmasis aniolas sutrimitavo, ir pasidarė danguje didi balsai, tariantįs: Šio pasaulio ka-

kelia du kankintiniu.—*Gyvybės dvasia*, kurios davėju yra Dievas. — *Iėjo*. Regėjime šv. Jonas mato tuos busiančius atsitikimus kaipo jau įvykusius, todėl vartoja praeitąjį laiką. — *Juodu atsistojo*... Gyvybės sugrįžimo ženklas yra jų atsistojimas. Plg. 4 Kar. 13, 21. Ez. 37, 10. — *Ir didi baimė*... Tame prikėlime neprieteliai pažino Dievo ranką ir ženklą veikiai ateisiančios bausmės. — (12) *Ir girdėjo*... Balsą girdėjo du kankintiniu, o gal taipogi ir jų neprieteliai, kuriuos jis galėjo dar labiau nugalinti. — *Užžengkita šian*: į dangų, iš kur girdėjosi balsas. — *Debesyje*, kaip jų Viešpats. V. Apd. 1, 9. — *Juodu regėjo*, su didžiausiu savo užgėdinimu, baimė ir piktumu. — (13) *Ir anoje valandoje*: Kuomet du liudytojų kėlėsi į dangų. — *Ir dešimta*... Dievo bausmės neprisiėjo ilgai laukti, ir ji buvo baisi. Visų pirma nukentė pats miestas, toliau prazūna daug žmonių, bet ta bausmė turi ir laimingą pasekmę, nes ji atveria gyvais likusiems akis, jie daro atgailą, pasiduoda Dievui ir atiduoda jam garbę. Kitaip buvo su išlikusiais nuo pražuvimo, kada žudė pragarinę kariuomenę. Plg. 9, 20. — (14) *Antroji deja*... Plg. 9, 12... — *Trečioji deja*. V. 12, 12.

11, 15—12, 18. Po tarpinio regėjimo šv. Jonas aprašo, kas atsitiko septintam aniolui sutrimitavus. Kaip tik atsilięptintojo trimito garsas, danguje pasklydo balsai, apreiškiantįs kovą ir teisumą, ir išanksto šlovinantis Dievo ir Kristaus pergalėjimą, kurs apsakojamas tolesniuose regėjimuose (11, 15 - 19). Pirmame regėjime Apaštalas mato saule apvilktą nęšią moteriškę, kuri turi pagimdyti sunų, valdysianų visus žmones. Draug pasirodo slibinas tykojantis moteriškės ir jos kudikio, bet veltui (12, 1-6). Antrame regėjime šv. Jonas mato, kaip slibinas šv. Mikolo pergalėtas numetamas žemėn (12, 7-12). Numestas slibinas mėgina persekioti moteriškę, nepavykus gi tam persekiojimui, atkreipia savo pyktį ir kovą prieš kitus moteriškės ainius, užlaikancius Dievo įsakymus (12, 13-18).

(15) *Ir sekmasis*... Septintasis trimittas yra tarsi ženklas kad ir ne tuojau įvykstantios visų dalykų užbaigos, bet pradžios jau paskutinio veikimo pasaulio dramoje. Tai, kas po septintojo aniolos sutrimitavimo turi įvykti ant žemės, danguje sutinkama su didžiausiu džiaugsmu, nes tas paskutinis veikimas yra tai Dievo ir Kristaus pergalėjimas, kurį dangaus

est regnum hujus mundi, Domini nostri et Christi ejus, et regnabit in sæcula sæculorum: Amen. ¹⁶ Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, et adoraverunt Deum, dicentes: ¹⁷ Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, et qui eras, et qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, et regnasti. ¹⁸ Et iratæ sunt gentes, et advenit ira tua, et tempus mortuorum judicari, et reddere mercedem servis tuis prophetis, et sanctis, et timentibus nomen tuum pusillis, et magnis, et exterminandi eos, qui corruperunt terram. ¹⁹ Et apertum est templum Dei in cælo: et visa est arca testamenti ejus in templo ejus, et facta sunt fulgura, et voces, et terrea motus, et grando magna.

gyventojai šlovina išanksto. Patįs dalykai, už kuriuos dėkoja dangaus gyventojai, ir paskutinis teismas aprašomi žemiaus. — *Karalystė teko...* Pasaulyje buvusieji Dievo ir Kristaus neprieteliai galutinai pergalėti; šetono viešpatavimas sunaikintas, ir jau nebėra jokių kliūčių, kad būtų įsteigtas pilniausias karaliavimas Viešpaties visame pasaulyje. — *Viešpačiui ir...* Tie žodžiai primena Ps. 2, 2. 6. Plg. žem. 12, 10. Apd. 4, 26. — *Jis karaliaus:* Dievas Tėvas, arba, anot kitų aiškintojų, Kristus, arba gal geriausias Dievas ir Kristus. — (16) *Ir dvidešimt...* Veiz. 4, 4. — (17) *Dėkojame...* Vyresnieji nebemaldauja, bet tik dėkoja, nes jie jau mato galutiną pergalėjimą; dėkoja gi už tai, kad Dievas vėl ėmė pilną savo viešpatavimą, kurs tarsi aptemdytas buvo nusidėjimo viešpatavimu, pasiekusiu savo augščiausį laipsnį Antikriste. — *Kurs turi ateiti.* Tų žodžių nėra geriausiuose rankraščiuose, taip kaip jų nėra žemiaus 16, 5, kadangi vyresnieji veizdį į Viešpaties atėjimą jau kaip į įvykį. — (18) *Ir pagonis...* Tie žodžiai primena Ps. 2, 1 ir Ps. 98, 1. Jais nurodoma kliūtis, truk-

ralystė teko mūsų Viešpačiui ir jo Kristui; ir jis karaliaus į amžių amžius. Amen. ¹⁶ Ir dvidešimtketuri vyresnieji, kurie Dievo akyvaizdoje sėdi ant savo sostų, perpuolė ant savo veidų ir pagarbino Dievą, tardami: ¹⁷ Dėkojame tau, Viešpatie Dieve visagalis, kurs esi, ir kurs buvai, ir kurs turi ateiti, kad ėmei savo didžią galybę ir pasirodei karaliumi. ¹⁸ Ir pagonis supyko, ir atėjo tavo rustybė ir laikas teisti numirusius, ir atiduoti užmokėsnį tavo tarnams pranašams, ir šventiesiems, ir kurie bijosi tavo vardo, mažiems ir didiems, ir išnaikinti tuos, kurie pagadinę žemę. ¹⁹ Ir buvo atidaryta Dievo bažnyčia danguje; sandoros skrynčia buvo matoma jo bažnyčioje; ir pasidarė žaibai, ir balsai, ir žemės drebėjimai, ir didi kruša.

džiusi iki tam laikui Dievo karalystės atėjimą. — *Atėjo tavo rustybė ir...* Dievo neprietelių rustybė sukėlė jo rustybę; su Dievo gi rustybe ateina teismas; o teisman turi stoti prisikėlę visi numirusieji. — *Tarnams pranašams, ir... ir...* Tame teisme nevienas ištikimai tarnavęs Viešpačiui nebus užmirštas ir apleistas, bet ir neprieteliai nepasiliks be baisaus atlyginimo. — (19) *Ir buvo atidaryta...* Augščiaus šv. Jonas matė ir paminėjo deginamųjų aukų altorių, visą bažnyčią, smilkylų altorių; dabar atsidaro švenčiausioji bažnyčios dalis, kurioje stovi sandoros skrynčia, įvaizdinanti Dievo sostą, pasiliekančią tarp išrinktosios tautos. Ton švenčiausios dalin senobėje valia buvo įeiti tik vyriausiam kunigui vieną sykį į metus, bet dabar, prazuvus piktajam pasauliui, ji atvira visiems; yra tai ženklas, kad sandora tarp dangiškojo karaliaus ir jo žmonių jau visai užbaigta ir su visais pasidarė nebesuardoma. Ir tas bažnyčios atsidarymas aprašomas išanksto, nors jis įvyksta ištikrųjų paskiaus. — *Ir pasidarė...* Gr. t. trečioje vietoje išvardinti dar griausmai.

Caput XII. ¹ Et signum magnum apparuit in cælo: Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim: ² et in utero habens, clamabat parturiens, et cruciabatur ut pariat. ³ Et visum est aliud signum in cælo: et ecce draco magnus rufus habens capita septem, et cornua decem: et in capitibus ejus diademata septem, ⁴ et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli, et misit eas in terram, et draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura: ut cum peperisset, filium ejus devoraret. ⁵ Et peperit filium masculum

12. Perskyrimas. ¹ Ir pasirodė didis ženklas danguje: Moteriškė saule apvilktą, ir mėnuo buvo po jos kojomis, ir ant jos galvos dvylikos žvaigždžių vainikas. ² Ir ji buvo nėščia, ir šaukė gimdydama, ir kentėjo gimdymo skausmus. ³ Ir kitas ženklas buvo matomas danguje: ir štai didis rausvas slibinas, turintis septynias galvas ir dešimtį ragų, ir ant savo galvų septynis vainikus. ⁴ Ir jo uodega vilko trečią dangaus žvaigždžių dalį ir metė jas žemėn; ir slibinas stojosi ties gimdysiančia moteriške, kad, jai pagimdžius, prarytu jos kūdikį. ⁵ Ir ji pagimdė

(12, 1) *Didis ženklas.* Ženklas pavadintas didžiu dėlei ypatingo savo svarbumo. Tuo didžiu ženklui buvo stebėtinose išvaizdos moteriškė. Anot 5. eil. reiktu spėti, kad ji yra Kristaus Motina, bet iš kitų tos moteriškės paminėtų žymių pasirodo, kad čionai kalbama apie alegorinę ypata, apie mystišką motiną, ir kad pats Kristaus gimimas (5. e.) yra dvasiškas. Todėl ta moteriškė gali būti Bažnyčia, ypač paskutiniųjų laikų, didžiojo skausmuose gimdanti Jėzų Kristų žmonių širdyse. — *Saulė apvilktą...* Moteriškė pasirodo didžiausioje šviesybėje. Saulė jai yra lyg koks apdurnas; ji stovi ant mėnulio; o ant jos galvos vainikas papuoštas dvylika žvaigždžių. Skaitlinė dvylika yra ženklas Dievo tautos, kurios pranokėjais ir vadais S. Įst. buvo 12 patriarchų, Naujame gi 12 apaštalių. Plg. 1 Moz. 37, 9. 10. — (2) *Ir ji buvo...* Tai eil. išreikšia, ką Bažnyčia kenčia, kad plėtotusi ir dauginusi iki paskučiausiam laikui. — *Ir šaukė...* Gr. t. yra nedidelis skirtumas: Ir ji šaukia, skausmus kentėdama ir kaninama, kad pagimdytu. — (3) *Ir kitas ženklas...* Ir slibino pasirodymas pavadintas ženklui, kadangi jis yra atstovas ir pradžia viso, kas Dievui priešinga, kas priešinga jo Bažnyčiai. — *Didis rausvas slibinas.* Slibinu vadinasi žvėris, savo išvaizda apskritai sakant panašus į žaltį, bet turintis kaikiurius žaltiniui nepaprastus sąnarius. Danguje pasirodęs slibinas visųpirmą žymus buvo sa-

vo nepaprastu didumu, toliaus gi rausva varsa, nurodanti jo žiaurų kraugerišką būdą. Plg. 6, 4. Visas susitikimas moteriškės su slibinu truputį primena 1 Moz. 3, 1..., tik čionai šėtonas lieka visai pergalėtas, moteriškė gi darosi pergalėtoja, Dievui padedant. — *Septynias galvas...* Galvos ir ragai yra ženklai didžiausios slibino galybės. — *Septynis vainikus.* Vainikai yra ženklas, kad slibinas turi savo karalystę, kurioje pildo karaliaus valdžią. Plg. Dan. 7, 7. — (4) *Ir jo uodega...* Ir čionai aprašoma didi slibino galybė, nes jis įstengia net pajudinti iš savo vietos daugybę dangaus žvaigždžių. Plg. Dan. 8, 10. Kaikurie aiškintojai tame žvaigždžių metime žemėn mato kitus piktus aniolus (plg. 7. eil.), sukilusius draug su Liuciferu prieš Dievą ir išmestus iš dangaus; bet rasi čionai jų neturėta mintyje. — *Slibinas stojosi...* Slibinas tykoja tuojuo nužudyti pagimdytąjį kūdikį. Tas tykojimas yra ženklas nesiliaujančios neapykantos, kurią šėtonas turi į „moteriškės aini“, t. y. į Mesiją nuo pat savo praeikimo valandos link smybių godne (1 Moz. 3, 15), ir kuri su didžiausiu smarkumu apsieikė paskutinės Bažnyčios dienose; jis visuomet stengiasi ir atstengsis kenkti Kristui ir atiminėti iš jo valdžios žmones. — (5) *Ir ji pagimdė...* Plg. Jer. 20, 15. Yra tai paveikslas nuolat atsikartojančio Kristaus gimimo dušiose per Bažnyčios tarpininkystę. — *Kurs turėjo valdyti.* Geriaus

lum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea: et raptus est filius ejus ad Deum, et ad thronum ejus, ⁶ et mulier fugit in solitudinem ubi habebat locum paratum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.

⁷ Et factum est praelium magnum in caelo: Michael, et Angeli ejus praeliabantur cum dracone, et draco pugnabat, et angeli ejus; ⁸ et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in caelo. ⁹ Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, et satanas, qui seducit universum orbem: et projectus est in terram, et angeli ejus cum illo

kudiki vyriški, kurs turėjo valdyti visas tautas geležine lazda: ir jos suns pagautas buvo Dievop ir jo sostop. ⁶ Ir moteriškė nubėgo į tyrus, kame ji turėjo Dievo prirengtą vietą, kad tenai ji butu penėta per tukstantį du šimtu šešias dešintis dienų.

⁷ Ir didi kova pasidarė danguje: Mikolas ir jo aniolai kovojo su slibinu; ir slibinas kovojo ir jo aniolai; ⁸ bet jie nepergalėjo, neigi jų vieta nebuvo daugiaus rasta danguje. ⁹ Ir anas didysis slibinas, senasis žaltys, kursai vadinasi velniu ir šetonu, kurs suvedžioja visą pasaulį, buvo numestas; ir jis buvo numestas žemėn, ir jo aniolai draug su juo numesti. ¹⁰ Ir aš girdė-

anot gr. t.: ganyti. Nauja aliuzija į Ps. 2, 9. Plg. Apr. 2, 27; 19, 15. Kristus čionai minimas ne nužemintas, koks jis pasirodė užgimęs ant žemės Betliejuje, bet visagalis karalius. Todėl ir jo gimimas čionai tegali būti tik dvasiškas. — *Buvo pagautas...* Užgimusių kudikių slibinui tuoju darosi visai nepasiekiamas. Ir dušios, kuriose gimsta Kristus, yra nuolat lyg-kad pagaunamos, paliuosuojamos nuo tolesnio gundymo ir prarijimo ir nuėšamos dangun Dievo sostop, kaip jau Dievo įsūniai ir dalininkai dangaus šlovės. — (6) *Ir moteriškė...* Kaip kitados pranašas Elijas, Dievui liepiant,ėjo į tyrus ir ten buvo varno penėtas, taip ir paskutiniųjų laikų Bažnyčia turi slėpties žmonijos tyruose. Tas bėgimas į tyrus yra pavaišklas didžiausio Bažnyčios suspaudimo. — *Kame ji turėjo...* Bet ir tuomet Bažnyčia nepraužia, nes ji pasilieka Dievo globoje ir gaus iš Dievo Apveizdos reikalingą pašalpą. — *Per tukstantį...* Veiz. 11, 2. 3.

(7) *Ir didi kova...* Tamabijų kuni-gaiškščio kova prieš dangų niekuomet nesiliovė, bet su ypatingu smarkumu ji atsinaujins paskučiausiose dienos. Tos paskutinės kovos pradžią šv. Jonas mato įvykstant danguje, kame pasirodo slibinas. Į kovą prieš slibiną ir jo aniolus stoja šv. Mikolas arkaniolas draug su kitais aniolais. Mikolas jau S. J. minimas

kaipo ypatingas išrinktosios Dievo tautos apgynėjas (plg. Dan. 10, 13, 21; 12, 1); jis eina pagalbon Dievo izračiui ir N. J. Jo kovą prieš šetoną mini taipogi Judas apaštalas (Jud., 9), vienok rasi ne šitą. bet pirmučiausiają. — (8) *Bet jis nepergalėjo.* Kovos galas negalėjo būti abejotinas. Tamsybų kunigaikštis ne tik negalėjo pergalėti, bet neliko nei pėdsakos jo pasilikimo danguje. — (9) *Ir anas didysis...* Toje eil. įvaizdžiai aprašomas slibino pralaimėjimas. — *Senasis žaltys.* Aliuzija į pirmųjų tėvų suvedžiojimą. 1 Moz. 3, 1... — *Velniu ir šetonu.* Gr. ž. *diabolos*, kurs verčiamas velniu, reiškia etymologiškai neteisių skundėją; šetonas gi ebraiškoje kalboje reiškia priešininką. — *Kurs suvedžioja...* Veiz. 13, 14 ir 20, 7... Tame apsirėiškia ypatingas jo pavojingumas žmonėms. — *Buvo numestas; ir...* Visos tamsybų kunigaikščio pastangos atkreiptos prieš Dievą, kurio jis neupkencia. Negalėdamas nieko pikta padaryti tiesiog pačiam Dievui, jis stengiasi kenkti jo karalystei Bažnyčiai. Bet ir tos karalystės sanarinai, jau esantys danguje, yra paliuosuoti nuo piktosios dvasios užsipuldinėjimų; todėl pasilieka tik žemės gyventojai, kuriuos velnias gali gundyti ir suvedžioti; bet ir čionai žmogaus valia pasilieka liuosai ir gali pagundoms pasipriešinti. — (10) *Didi balsą...* Balsas danguje šlovina ir nurodo įvykusio per-

missi sunt. ¹⁰ Et audivi vocem magnam in celo dicentem: Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus: quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. ¹¹ Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui, et non dilexerunt animas suas usque ad mortem. ¹² Propterea lætaminis celi, et qui habitatis in eis. Væ terræ, et mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.

¹³ Et postquam vidit draco quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum: ¹⁴ et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus et tempora, et dimidi-

jau didį balsą danguje tariantį: Dabar įvyko išganymas ir galybė, ir mūsų Dievo karalystė, ir jo Kristaus valdžia, kadangi numestas mūsų brolių skundėjas, kurs juos skundė mūsų Dievą akyvaizdoje dieną ir naktį; ¹¹ ir jie jį pergalėjo dėlei Avinėlio kraujo ir dėl savo liudijimo žodžio; ir nemylėjo savo gyvybių iki mirčiai. ¹² Todėl linksminkitės, dangus ir juose gyvenantieji. Deja žemei ir jurai, kadangi nužengė pas juos velnias su didžia rustybe, žinantis, kad jis mažą laiką teturi.

¹³ Ir slibinas, išvydęs, kad buvo numestas žemėn, persekiojo moteriškę, pagimdžiusią vyriškį. ¹⁴ Ir moteriškei buvo duota du didžio arelio sparnu, kad skristu į tyrus į savo vietą, kur yra penima per laiką ir laikus ir per pusę laiko, toli nuo žalčio vei-

galėjimo svarbumą. Tas balsas yra dangaus gyventojų aniojų, arba geriaus anot kitų aiškintojų, jau gavusiųjų dangaus karalystę žmonių, kadangi tas balsas vadiną tebeprasiliekančius dar ant žemės tikinčius brolius. — *Dabar*: kada šėtonas visai pergalėtas. — *Išganymas*... Panašiai išreikšti šiovinimai buvo minėti augščiau. Plg. 4, 11; 5, 12, 13; 7, 10, 12; 11, 15. — *Brolių skundėjas*... Plg. Job. 1, 6... 2, 1... Šėtonui nebėra vietos danguje, kadangi jis nebegali daugias skųti pas Dievą tų, kurie tikrai priklauso Kristui ir yra tikri broliai šventųjų danguje. Skundimas galimas tolei, kolei Bažnyčioje yra atpuolimai ir neištikimumai. Kada joje pasilieka vien ištirtieji, skundimams nebėra vietos. — (11) *Ir jie*... Ištirtieji pergalėjo šėtoną, padedant Avinėlio kraujui; drąsiai duodami liudijimą. Viešpačiui (plg. 6, 9), labians mylėdami Dievą, negu savo gyvybę. Plg. Lk. 14, 26. Jo. 12, 25. — (12) *Todėl*: dėlto kad slibinas pergalėtas ir išmestas iš dangaus ir dėlto kad tikintieji pasidarė ištvermingi. — *De-*

ja... Žemės gyventojai labiau kaip kitais laikais bus šėtono varginami, nes jo rustybė dėlei pralaimėjimo pasididino, ir jis jau žino, kad jo valdžia greitai gaus galą. — *Maža laiko*: gal tiek, kiek augščiau 6. eil. išreikšta 1260 dienų, o žemiau 14. eil. pusketvirtais metais; pasiskui jam reiks eiti ir pasilikti uždarytam amžinai pragare. V. 20, 9.

(13) *Ir slibinas*... Pralaimėjęs kovą danguje, slibinas mėgina persekioti moteriškę, kurios kudio jis veltui tykojo. Tas Apaštalo pasakojimas rišasi su 6. eil.; o 7-12. eil. yra tarpinis atsitikimas. —

(14) *Ir moteriškei*... Kadangi šv. Jonas matė moteriškę danguje, o jos bėgimas įvyksta ant žemės, todėl moteriškę gauna arelio sparnus, simbolių jai Dievo suteiktos pagalbos. Sparnų sparnai turi nurodyti, kad ji galėjo greitai bėgti nuo slibino, o per tai pigiai pasišalinti nuo jo paaiškinimų. Sparnų davimas dar pamoko, kad moteriškė-Bažnyčia ne dėl keno nors užsinorėjimo arba paprasto išgašio bėga į tyrus, bet dėlto kad toki yra

um temporis a facie serpentis. ¹⁵ Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine. ¹⁶ Et adjuvit terra mulierem, et aperuit terra os suum, et absorbuit flumen, quod misit draco de ore suo. ¹⁷ Et iratus est draco in mulierem; et abiit facere proelium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, et habent testimonium Jesu Christi. ¹⁸ Et stetit supra arenam maris.

2. Juros žvėris ir žemės žvėris.

Caput XIII. ¹ Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, et cornua decem, et super cornua ejus decem diademata, et super capita ejus no-

do. ¹⁵ Ir žaltys paleidė iš savo nasrų paskni moteriškę vandenį kaip upę, kad ji butu upės patraukta. ¹⁶ Bet žemė padėjo moteriškai, ir žemė atvėrė savo nasrus ir prarijo upę, kurią slibinas buvo paleidęs iš savo nasrų. ¹⁷ Ir slibinas užsirustino ant moteriškės ir nuėjo kariautų su likusiais iš jos vaikų, kurie pildo Dievo įsakymus ir turi Jėzaus Kristaus liudijimą. ¹⁸ Ir jis atsistojo ant jūros smilčių.

13. Perskyrimas. ¹ Ir aš mačiau pasikeliantį iš jūros žvėrį, turintį septynias galvas ir dešimtį ragų, ir ant jo ragų dešimtį vainikų, ir ant jo galvų

Dievo Apveizdos valia. — *I tyrus...* Tyrais gal pavadinta atstojusi nuo Dievo žmonija. Plg. Ex. 20, 24. — *Per laiką ir...* vienus metus, ir dvejus metus, ir pusę metų, t. y. pusketvirtų metų, arba 1260 d., kaip augšč. 6. eil. — (15) *Ir žaltys...* Vandens arovė įvaizdina pavojų, kurį įpykęs šetonas rengia moteriškai. Plg. Ps. 17, 5. 17; 81, 6; 41, 8; 123, 4. — (16) *Bet žemė padėjo...* Dievas nesiliauna laikę globoje persekiojamąją, ir žemė čionai įvaizdinama kaip slibino priešininkė, padedanti moteriškai. — (17) *Ir slibinas...* Negalėdamas nieko piktą padaryti Kristaus Motinai, alibinas kenkia kitiems jos vaikams, kuriais čionai yra ištikimi krikščionys. Kaip jis tai daro, paaiškėja iš 13. persk. — *Kurie pildo...* Dvi jų ištikimumo žymi: gyvenime užlaikymas Dievo valios ir tvirtas išpažinimas Kristaus Evangelijos. Plg. 1 Jo. 2, 8; 3, 22. 24. Apr. 6, 9; 14, 2 ir k. — (18) *Ir jis atsistojo...* Jura, ant kurios smilčių atsistoja slibinas, rasi įvaizdina pagoniją. Plg. Dan. 7, 8. Iš tos jūros išeina sekančiojo regėjimo žvėris.

13, 1-18. Dviejuose sekančiuose regėjimuose aprašomi dvi galybi, kuriedvi žymiai dalyvaus kovoje prieš Kristų ir

jo Bažnyčią paskutinėse pasaulio dienos. Pirmame regėjime (1-10) šv. Jonas mato pasikeliantį iš jūros žvėrį, imantį valdžią iš alibino ir draug su juo garbinamą; tas žvėris piktžodžiuoja Dievui ir kariauja prieš šventuosius. Antrame regėjime (11-18) pakilsta žvėris iš žemės ir ženklais bei atbuklais suvedžioja žmones, kad jie garbintų pirmojo žvėries pavelslį, kurio vardo skaitlinė yra 666.

(13, 1) *Ir aš mačiau...* Apaštalas visų pirma aprašo iš jūros pakilstantį žvėrį. — *Iš jūros* iš nuolat siubuojančio tautų vandenyno. Taip-pat pas Dan. 7, 3 iš jūros išeina keturi žvėris, įvaizdinantys keturias didžias pasaulio valstijas. — *Žvėrį*. Ta esybė ir savo išvaizda ir savo jausmais begaliniai skiriasi nuo žmonių. — *Septynias galvas ir...* Žvėris panašus yra į slibiną (12, 3), nes iš jo jis ima valdžią ir yra pirmuoju jo veikėju kovoje prieš Bažnyčią. — *Ir ant jo ragų...* Taigi yra ir skirtumai tarp žvėries ir slibino, turinčio septynias vainikus, kuriuos jis nešioja ne ant ragų, bet ant galvų. — *Ir ant jo galvų...* Plg. 17, 3. Dan. 7, 7. Taip žvėris pasirodo esąs didžiausias Dievo priešininkas. Kokie buvo tie piktžodžiavimai, šv. Jonas nesako, bet juose rasi galima matyti aluziją į paprotį dėti

mina blasphemiæ. ² Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, et pedes ejus sicut pedes ursi, et os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, et potestatem magnam. ³ Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: et plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam. ⁴ Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ: et adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiæ? et quis poterit pugnare cum ea? ⁵ Et datum est ei os loquens magna, et blasphemias: et data est ei potestas facere menses quadraginta duos. ⁶ Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, et tabernaculum ejus, et eos qui in cælo habitant. ⁷ Et est datum illi bellum facere cum sanctis, et vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, et populum, et linguam, et gen-

piktžodžiavimo vardus. ² Ir žvėris, kurį aš mačiau, panašus buvo į didįjį lušį, ir jo kojos kaip lokio kojos, ir jo nasrai kaip liuto nasrai. Ir slibinas jam davė savo galybę ir didžią valdžią. ³ Iraš mačiau vieną jo galvų tarsi mirtinai sužeistą: ir jo mirtinoji žaizda buvo užgydyta: ir visa žemė stebėjosi paskui žvėrį, ⁴ ir pagarbino slibiną, kurs davė valdžią žvėriui, ir garbino žvėrį, tardami: Kas yra panašus į žvėrį? ir kas galės su juo kovoti? ⁵ Ir jam buvo duota nasrai, kalbantįs didžius daiktus ir piktžodžius: ir duota jam galybė veikti per keturias dešimtis du mėnesių. ⁶ Ir jis atvėrė savo nasrus piktžodžiavimams prieš Dievą, kad piktžodžiuotu jo vardui, ir jo sėtrai, ir dangaus gyventojams. ⁷ Ir jam duota karianti su šventaisiais ir juos pergalėti: ir jam duota valdžia ant visų giminių, ir žmonių kuopų, ir kalbų, ir tautų. ⁸ Ir jį pa-

prieš Rymo ciesorių vardą aptarimą. *Σεβ-
στες*, Augustus, divus, dieviškas. — (2) *Panaši buvo...* Visa žvėries išvaizda buvo nepaprasta. Jis savo dalimis primena plėšiausius žemės žvėris, didįjį lušį arba leopardą, lokį ir liutą, t. y. tuos, kuriuos ir Daniėlis matė savo regėjime (Dan. 7, 4. 6). — *Ir slibinas.. galybė...* Gr. t.: sostą. Plg. 15, 10. Tas žvėris, imantis savo galybę ir valdžią iš tamybinių kunigaikščio ir turintis tą patį sostą, anot visų krikščionių aiškintojų, yra Antikristas; ir jis savo veikimui primena labai, ką šv. Povilas rašė Tesalonikiečiams apie Antikristą (2 Tes. 2, 3-11). — (3) *Vieną jo galvą...* Apaštalas skaitė tą galvos sužeidimą ypąc svarbiu ir mini jį dar žemiaus eil. 12. 14; 17, 11; nes iš to atžvilgio žvėris įgauna šioj tokį panašumą į Avinėį 6, 6 (Beda). — *Buvo išgydyta:* stebuklingu būdu, gal slibino. — *Visa žemė...* Plg. 17, 8. Mirtinos žaizdos išgydymas nustebino visus žmones ir patraukė visą jų daugybę paskui žvėrį, atskyrus kuopelę tikrai tikinčiųjų, prie

žvėries ir slibino garbinimo: (4) *Ir pagarbino...* — *Kas yra panašus...* Plg. 18, 8. Žvėries garbinamas žodžiais vienam Dievui tinkamais; jie yra tik parodijs žodžių, kuriais S. Įst. buvo šlovinamas Viešpats (plg. Ps. 34, 10; 70, 19; 88, 9 ir k.). — (5) *Ir jai buvo...* Tas davimas negalėjo įvykti be Dievo leidimo, todėl jis tik tolei tesitęs, kolie leis Dievas. — *Nasrai...* Plg. Dan. 7, 8. — *Didžius daiktus:* pilnus puikybės ir pasididžiavimo žodžius. — *Piktžodžiavimus:* prieš Dievą. Plg. 2 Tes. 2, 4. — *Per keturias...* V. 11, 2. 3. — (6) *Ir jis atvėrė...* Žvėries piktumas atkreiptas visųpirma prieš patį Dievą, prieš jo vardą, jo dangiškąją šventyklą su visais jos gyventojais, aniolais ir šventaisiais. — (7) *Ir jai duota...* Be Dievo valios niekas negalėtų kovoti prieš jo Bažnyčią; todėl ir čionai karė prieš šventuosius, t. y. tikrus krikščionis, ir pergalėjimas įvyksta Dievui leidžiant. Plg. Dan. 7, 21. — *Valdžia ant visų...* Slibino pasiuntinys darosi pasaulio viešpačiu. Plg. 5, 9. — (8) *Ir jį pagarbino...*

tem, ⁸ et adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi. ⁹ Si quis habet aurem, audiat. ¹⁰ Qui in captivitatē duxerit, in captivitatē vadet: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, et fides Sanctorum.

¹¹ Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, et habebat cornua duo similia Agni, et loquebatur sicut draco. ¹² Et po-

garbino visi žemės gyventojai, kurių vardų nėra užrašytų nuo pasaulio pradžios gyvenimo knygoje Avinėlio, kurs yra užmuštas. ⁹ Jei kas turi ausis, teklauso. ¹⁰ Kas ves į nelaisvę, eis į nelaisvę; kas kalaviju užmuš, reikia, kad jis butu kalaviju užmuštas. Čionai yra šventųjų kantrybė ir tikėjimas.

¹¹ Ir aš mačiau kitą žvėrį, pasikeliantį iš žemės, ir jis turėjo du ragus, panašiu į avinėlio, ir kalbėjo kaip slibinas. ¹² Ir jis

4. eil. buvo paminėta pagarbavimo pradžia; dabar gi žmonių dauguma, pamąčius darbais apsieiškančią žvėries galybę, dar labiau jį garbina. Garbina ne absoliutiškai visi, bet tik dauguma, t. y. atstojusieji nuo tikėjimo, kurių vardai nėra užrašyti... Plg. 3, 5. — *Nuo pasaulio pradžios.* Tuos žodžius galima jungti arba su: *nėra užrašytų*, arba su: *yra užmuštas*. Paskutinis sujungimas labiau sutinka su Vulgatos tekstu. Pats gi išsireiškimas butu analogiškas 1 Petr. 1, 19. 20. Bet regisi kad pirmasis sujungimas čionai yra tikresnis, kadangi visai toka pat randasi truputį žemiau 17, 8. Užmuštojo Avinėlio garbintojai kenčia persekiojimą, bet tam užmuštajam Avinėliui priklausys gyvenimo knyga, sąrašas atpirtųjų jo krauju. Jie tat, kaip ir Avinėlis, pergalės per kentėjimus (plg. 3, 21), ir per visus suspaudimus ateis į amžinojo gyvenimo šlovę, tuo tarpu kad jų priešai, neveizdint į laikinį pergalėjimą, susilauks baisaus teismo. — (9) *Jei kas...* Iškilingas perspėjimas tikintiesiems. — (10) *Kas ves...* Vulgatos tekstas išreiškia tą pačią mintį, kuri randasi Išganytojo žodžiuose, atkreiptuose į šv. Petrą Alyvų darže (v. Mt. 26, 52). Jų prasme galima taip išreikšti: Persekiojamieji krikščionis bukite kantrūs, nes jūsų kankintojai susilauks panašių ir didesnių kankinimų, kadangi yra teisingas atlygintojas. Bet tikresnis gr. t. turi truputį kitokią prasmę, būtent: Jei kam skirta eiti nelaisvėn, teeina nelaisvėn; kam skirta buti užmuštam kalaviju, težuna nuo kalavijo. Todėl čionai butu pagraudenimas pasiduoti tam likimui, kurį žmogui skiria

Dievo Apveizda. Paskutiniai žodžiai: *čionai yra šventųjų...*, regisi patvirtina tą gr. t. prasmę, nes jų mintis yra, kad tame pasidavime nelaisvei ir mirčiai apsieiks didis šventųjų, t. y. tikrų krikščionių kantrumas ir tikėjimas.

(11) *Ir aš mačiau kitą žvėrį...* Antrasis žvėris pasirodo iš žemės, taigi iš ramesnio gaivalo sulyginant su jūra, iš kurios pasikėlė pirmasis žvėris. Žemė turi nurodyti, kad antrojo žvėries troškimai, pastangos ir visa išmintis yra žemiška, priešinga dangiškai Kristaus išmintčiai. — *Ir jis turėjo du ragus...* Antrojo žvėries galybė daug mažesnė, negu pirmojo, nes jis įvaizduotas tik su dviem ragais. Taipogi ir jo išvaizda netaip baisi, kadangi du jo ragų panašiu į paprasto avinėlio ragus; bet jo piktumas ne mažesnis, nes jo žodžiai panašūs į slibino kalbą; tame gi ir yra visos jo savybės, kadangi jis užsiiminės žmonių suvedžiojimu, o žemias gauna netikrojo pranašo vardą (plg. 16, 13; 19, 20; 20, 10). Todėl tas antrasis žvėris, einantis draug su Antikristu, kaip jo palydovas ir padėjėjas, įvaizdina klaidingą pasaulio pabaigos mokslą ir netikrą išmintį. Kad Antikristas ateis ne tik su Dieviu priešinga galybe, bet ir su tokia pat išmintimi, tai daug sykių nurodyta šv. Rašte. Plg. Dan. 7, 25; 9, 27; 11, 38. Mt. 24, 5... 1 Tim. 4, 1... 2 Tim. 3, 1... 2 Tes. 2, 9... 2 Petr. 2, 1... 3, 3. Apr. 9, 20. — (12) *Ir jis pildė...* jo aktyvumo: buvo tikras pirmojo žvėries tarnas ir įgaliotinis. — *Ir padarė, kad...* Savo suvedžiojimais antrasis žvėris daugino Antikristo garbintojų skaitlių. — *Kurio mirtino-*

testatem prioris bestię omnem faciebat in conspectu ejus: et fecit terram, et habitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis. ¹³ Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cęlo descendere in terram in conspectu hominum. ¹⁴ Et seduxit habitantes in terra propter signa, quę data sunt illi facere in conspectu bestię, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestię, quę habet plagam gladii, et vixit. ¹⁵ Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestię, et ut loquatur imago bestię: et faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestię, occidantur. ¹⁶ Et faciet omnes pusillos, et magnos, et divites, et pauperes, et liberos, et servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis. ¹⁷ Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestię, aut numerum nominis ejus.

pildę visą pirmojo žvėries valdžią jo akylaizdoje, ir padarę, kad žemė ir jos gyventojai garbintu pirmąjį žvėrį, kurio mirtingoji žaizda buvo išgydyta. ¹³ Ir jis darė didžius ženklus, taip kad net ugnį iš dangaus nužengdindavo žemėn žmonių akylaizdoje. ¹⁴ Ir suvedžiojo gyvenančius ant žemės ženklais, kuriuos jam duota daryti žvėries akylaizdoje, sakydamas žemės gyventojams, kad padarytu paveikslą žvėriui, turinčiam kalavijo žaizdą ir atgijusiam. ¹⁵ Ir jam duota suteikti žvėries paveikslui dvasią, ir kad žvėries paveikslas kalbėtų ir darytu, kad kurie tik žvėries paveikslą negarbina, bet užmušami. ¹⁶ Ir jis padaręs, kad visi, maži ir didi, turtingieji ir beturčiai, laisvieji ir vergai turėtų žymę ant savo dešinės rankos ir ant savo kaktų, ¹⁷ ir kad niekas negalėtų pirkti arba parduoti, kaip tik kas turi žvėries žymę arba vardą, arba jo vardo skaitlinę.

ji... V. 3. eil. — (13) *Ir jis darė...* Kaip buvo pasakęs pats Išganytojas apie paskutiniuosius laikus. V. Mt. 24, 24. Mk. 13, 22. — *Net ugnį...* Ženklus, panašius į pranašo Elijo stebuklą. V. 3 Kar 18, 37... 4 Kar. 1, 10. 12. Tų ženklų tikslas bus suvedžioti žmones, kurių akylaizdoje jie bus daromi: (14) *Ir suvedžiojo...* — *Kad padarytu paveikslą...* Paveikslą padirbimas pirmajam žvėriui, kurio mirtingoji žaizda, kalavijo padaryta, stebėtinai užgijo, ir tolesnieji ženklai turi galų galė atvesti reginčius prie to, kad jie pripažintų žvėrį savo dievu ir jį vieną garbintu. Tas paveikslas padarymas primena padirbinimą, liepiant Nebukadnecarui, didelėsios stovylos, kurią buvo įsakę visiems garbinti, ir nepaklusniuosius laukė mirties bausmė. V. Dan. 3, 5.—(15) *Dvasia: gyvybė. — Darytu, kad kurie...* Suklaidintieji žvėries šalininkai užsidegs neapykanta į tuos, kurie jų pavyzdžio nenorės sekti, ir pradės juos žudyti. —

(16) *Ir ji padaręs, kad visi...* Visi žvėries garbintojai gaus žymę, kad pigiaus galėtu atskirti savuosius nuo nepasidavusiųjų suvedžiojimams. — *Turėtų žymę ant...* Panašios žymės būdavo daromos įkaikinta geležimi vergams. Pagonis įdeginavo sau žymę kokio nors labiaus už kitus jų garbinamo dievačio. Augščiaus 7, 3... buvo paminėtas Dievo išrinktųjų pažymėjimas. — (17) *Ir kad niekas...* Todėl tikri krikščionys niekaip negalės pasilikti neapsireiškę, kas jie esą. — *Žymę arba vardą...* Iš čia pasirodo, kad žymė bus koks nors symbolinis ženklas, atskirtinas nuo žvėries vardo, ir nuo jo skaitlinės. Apaštalas kalba apie pirmąjį žvėrį, Antikristą, kaip visai aiškiai nurodo 19, 20. — (18) *Išmintis.* Kad kas galėtų atspėti žvėries vardą, tam reikalinga didi išmintis. — *Kas turi išmanymą...* Atspėjimas nėra tai dalykas visai negalimas, vienok ir nepigus. — *Nes tai yra žmogaus...* Iš čia paaiškėja, kad žvėris įvaizdina ypata,

¹⁸ Ille sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiarum. Numerus enim hominis est: et numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

¹⁸ Čionai yra išmintis. Kas turi išmanymą, tesuskaito žvėries skaitlinę. Nes tai yra žmogaus skaitlinė; o jo skaitlinė šeši šimtai šešios dešimtys šeši.

3. Pranašystė apie laimę gerųjų ir bausmės piktųjų.

Caput XIV. ¹ Et vidi: et ecce Agnus stabat supra montem

14. Perskyrimas. ¹ Ir aš veizdėjau, ir štai Avinėlis stovėjo

turinčią savo vardą. To gi vardo skaitlinė yra 666. — Visi aiškinimai, kaip reikia ta skaitlinę suprasti, galima padalinti į du skyrius. Vieni aiškintojai pasiremiami ant Dan. 8, 1., mano, kad ta skaitlinė yra visai simbolinė. Nebukadnecaro lieptoji garbinti stovyta, įvaizdinanti jo pasaulinę galybę, turėjo 60 uolakių augštumą ir 6 uolakis platumo. Toje skaitlinėje 10 yra visuotinumų simbolis, nes stovyta turėjo reikšti visuotinę pasaulio karalystę; 6 gi reiškia, kad karalius visa įgijo, ką pasaulis gali duoti; nes Dievas per šešias dienas atliko sutvėrimo darbą ir žmogui davė šešias savaitės dienas, kad jose atliktu pasaulinius darbus. Taip tat 6 nurodo visa ką Dievas davė sutvėrimui, ir ką žmogus savo darbu gali gauti iš pasaulio. Užtat ir 3 Kar. 10, 14. 2 Kron. 9, 13 Saliamono gaunamas auksas išreikšiamas skaitline 666 talentų ir įvaizdina visudidžiausią to karaliaus žemišką galybę. Bet koks yra santikis tarp šių sutvėrimo dienų ir subatos atilsio dienos, kurioje žmogus privalo ilsėtis Dievuje ir naudotis tuo, ko pasaulis duoti negali, toks pat yra santikis tarp 6 ir 7. Skaitlinė 6 ne iš visų atžvilgių užtektinga, ir joje nėra dieviško tobulumo, užbaigimo, išreiškiamo septyniais. Kitų aiškintojų nuomonės remiamos ant papročio žydų, graikų ir rymiečių išreikšti skaitlines raidėmis. Žydai dažnai imdavo kokį mažiaus paprastą šv. Rašto žodį arba sakinį, sudėdavo kruvon visas skaitlines išreikštas atskiromis žodžio arba žodžių raidėmis ir gaudavo symbolinę skaitlinę, kuri padarydavo vardą. Taigi, aiškintojų daugybė mano, kad ir šv. Jonas taip padaręs su žvėries vardo raidėmis ir iš jų gavęs skaitlinę 666. Bet koks tas turėjo būti vardas, iki šiai dienai neatspėta, nors nuomonių išreikšta labai daug. Visų pirma čionai reikia pripažinti klaidingais tie spėjimai, kurie paremti ne ant ebraiškos

ir graikiškos kalbos raidžių, kadangi tik tievi kalbi galėjo turėti mintyje šv. Jonas, vieną kaipo savo gimtinę kalbą, kitą gi kaipo tą, kurioje jis rašė Apreiškimą. Dažniausiai matyta skaitlinėje 666 Nerono vardą (NeRoN KeSaR); jei toks spėjimas būtų tikras, tai žinia, kad tas žiaunrus Rymo cėsorius būtų tik Antikristo figura; bet norintieji gauti iš Nerono vardo skaitlinę 666, apleidžia jame vieną raidę, darydami iš KaSaR KeSaR; toks gi apleidimas vargiai tegali būti išteisintas. Todėl galų gale reikia pasakyti, kad tas Antikristo vardas regimai pasiliks nežinomas, kolei jis pats neateis, bet kada jis jau bus atėjęs, tikintys iš skaitlinės 666 galės pažinti, kad ji kaip tik tai tin-ka atėjusiajam.

14, 1-20. Tolesniame regėjime Apstalas mato Avinėlių, stovintį ant Siono kalno, apstotą tų, kurie pažymėti Dievo žyme (1-5) Tuotarpu trys aniolai, kits po kito. apreiskia teismo arumą, didžiojo Babylo-ono prapultį, prazuvimą pažymėtųjų žvėries žyme ir laimę mirstančiųjų Viešpatyje (6-13). Podrang pasirodo debesyje žmogaus Sunus. Jis turi aštrų pjautuvą ir gavęs paliepimą nupjauna žemės javus. Pasirodęs gi aniolas, kurs taipogi turi pjautuvą liepiamas nupjauna žemės vynuoges, kad jos būtų įmestos į Dievo rudybės spautuvą.

(14, 1) *Ir aš veizdėjau...* Augšč. 13. persk. buvo parodyti tikintys didžiausiame suspaudime, o pasaulinė galybė pasiekusi savo augščiausią laipsnį. Sekantis regėjimas apreiskia pasekmes susitikimo tikinčiųjų su ta galybe. — *Ir štai Avinėlis...* Pasirodo Avinėlis jau nebe užmuštas, bet savo išrinktųjų apstotus. Jis stovi ant Siono kalno, įvaizdinančio žemišką Jeruzalę, kurio nepergalimą pilį, kurioje gimė Bažnyčia savo pradžioje ir dabar pasirodo savo pabaigoje. Aplink Avinėlių sto-

Sion, et cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen ejus, et nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis. ² Et audiivi vocem de caelo, tamquam vocem aquarum multarum, et tamquam vocem tonitruui magni: et vocem, quam audiui, sicut citharædorum citharizantium in citharis suis. ³ Et cantabant quasi canticum novum ante sedem, et ante quatuor animalia, et seniores: et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra. ⁴ Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, et Agno, ⁵ et in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

vi 144000, kurie anot vienu aiškintojų, yra simbolinis branduolis, atstovaujantis visą Bažnyčią, anot kitų, jie yra tarsi rinktiniai iš visų atpirktųjų tarpo. Plg. 7, 2-8. Jie visi pažymėti Avinėlio ir Dievo Tėvo vardu, kaip judviejų tarp savęs lygių tikra nuosavybė. — (2) *Kaip dangelio vandenu...* Du pirmuoju palyginimu nurodo girdėtojo balso didį skardumą (plg. 1, 15), paskutinis jo gražumą ir malonumą. — (3) *Ir giedojo...* Giedojimas prasidėjo dangyje ties Dievo sostu. Plg. 4, 2... — *Naują giesmę*, nes ja buvo šlovinama nauja Dievo geradarystė. Plg. 5, 9. — *Ir niekas negalėjo giedoti*. Gr. t.: išmokti (kad galėtų pritarti). Tą pačią ties Dievo sostu pradėtą giesmę tuojau ėmė giedoti 144000, ir tik jie tegalėjo tai padaryti, taip pat kaip tik vienas Avinėlis tegalėjo atplėsti antspaudus, nes visi kiti neturėjo reikalingų privalumų. — *Atpirkti*. Juos atpirko Jėzus Kristus savo brangiausiu krauju. — (4) *Tie yra...* Nurodomi trys ypatingi privalumai anų 144000. Pirmas privalumas yra jų kuniška nekaltybė: *su moterimis nėra susitepę*. Tais žodžiais visai nėra žemi-

ant Siono kalno ir su juomi šimtas keturios dešimtys keturi tukstančiai turinčiųjų jo vardą ir jo Tėvo vardą, parašytą ant savo kaktų. ² Ir girdėjau iš dangaus balsą, kaip daugelio vandenu balsą ir kaip didžio griausmo balsą; ir balsas, kurį girdėjau, buvo kaip balsas arpininkų žaidžiančių ant savo arpu. ³ Ir giedojo tarsi naują giesmę ties sostu ir ties keturiais gyvūnais ir vyresniaisiais, ir niekas negalėjo giedoti giesmės, kaip tik tie šimtas keturios dešimtys keturi tukstančiai, kurie atpirkti yra iš žemės. ⁴ Tie yra, kurie su moterimis nėra susitepę, nes yra mergaitės. Tie seka Avinėli, kur nors jis eina. Tie atpirkti yra iš žmonių pirmuonės Dievui ir Avinėliui; ir jų burnoje nerasta melagystės; nes jie yra be suteptimo ties Dievo sostu.

nama moterystė. Moterystė per pirmojo žmogaus nusidėjimą nupuolė iš tos augštybės, kurią Dievas jai buvo skyres (1 Moz. 3, 16), ir tokiu būdu ji, kaip ir kiti dalykai Dievo sutverti labai gerai, dabar jau turi savo silpnybės ir pavojus ir yra lyg-koks susitepimas (plg. 3 Moz. 15, 18), kurs tik sakramente prašalinamas. Iš to tai atžvilgio mergystė verta ypatingo pagerbimo. Mergystė, kuri čionai šlovinama, anot šv. Aug., Jieron., Bedos, užlaikė visi anie 144000 Antikristo persekiojimo laiku, ir todėl jie yra rinktiniai iš paskutiniųjų laikų Bažnyčios krikščionių. Jie užtat yra artimiausiais Avinėlio palydovais: *tie seka Avinėli...* — *Tie atpirkti... pirmuonės...* Antras privalumas yra tai jų ypatinga artybė su Avinėliu ir Dievu. Jie yra pirmuonės, tarsi žiedai arba dovana ypatingu būdu Dievui pašvęsta iš tarpo gyvenančiųjų Bažnyčios užbaigoje. — (5) *Ir jų burnoje...* Tas trečias privalumas primena S. Ist. žodžius Ps. 31, 2. Plg. Sof. 3, 13. Mal. 2, 6 ir k. Dievo rinktiniais yra mylėtojai tiesos ir šventumo tuomet, kada ant žemės viešpatauja melagingi pranašai (18, 18-17).

6 Et vidi alterum Angelum volentem per medium coeli, habentem Evangelium aeternum, ut evangelizaret sedentibus super terram, et super omnem gentem, et tribum, et linguam, et populum: 7 dicens magna voce: Timete Dominum, et date illi honorem, quia venit hora iudicii ejus: et adorare eum, qui fecit coelum, et terram, mare, et fontes aquarum. 8 Et alius Angelus secutus est dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quæ a vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes. 9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit bestiam, et imaginem ejus, et acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua: 10 et hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, et cruciabitur igne, et sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, et ante conspectum Agni: 11 et fumus

6 Ir aš mačiau kitą aniolą, skrendantį per dangaus vidurį, turintį amžiną Evangeliją, kad ją skelbtu žemės gyventojams, ir kiekvienai tautai ir giminei ir kalbai ir žmonių kuopai. 7 Ir jis sakė didžiu balsu: Bijokitės Viešpaties ir duokite jam šlovę, nes jo teismo valanda atėjo, ir garbinkite tą, kurs padarė dangų ir žemę, jūrą ir vandenų šaltinius. 8 Ir antras aniolas sekė pasakui tardamas: Sugriuvo, sugriuvo anas didysis Babylonas, kurs savo paleistuvystės rustybės vynu girdė visas tautas. 9 Ir trečias aniolas sekė anuodu, tardamas didžiu balsu: Jei kas pagarbinu žvėrį ir jo paveikslą ir imtu žymę ant savo kaktos, arba ant savo rankos, 10 ir tas gers Dievo rustybės vyno, kurs nepraskiestas įpiltas jo rustybės taurėn, ir bus kankinamas ugnimi ir sėra šventųjų aniolų akyvaizdoje ir Avinėlio akyvaizdoje; 11 ir jų kančių dumai kils amžių

(6) *Kitą aniolą*: atskirtiną nuo visų, kurie buvo iki tai vietai pasirodę. — *Amžiną Evangeliją*. Tolesnieji žodžiai nurodo, kad tos Evangelijos turinys yra amžina tiesa apie tai, jog nėra kitur išganymo, kaip tik dievobaimingume ir vieno tikrojo Dievo garbinime. Kiti aiškintojai mano, kad tai Evangelija bus Gera Naujiena apie Kristų, kuri dar sykį bus apgarsinta paskutinėje pasaulio valandoje. — *Žemės gyventojams, ir...*: visiems, krikščionims ir netikintiems, dievobaimingiems ir bedieviams. — (7) *Teismo valanda atėjo*: paskutinis teismas jau tuojau prasideda. — (8) *Sugriuvo...* Antras aniolas apreiškia pražuvimą didžio miesto, priešingo Dievui ir Bažnyčiai. Tuo miestu yra sostinė pasaulinės Antikristo galybės, mystiškas Babylonas, kurs tuojau bus aiškiaus aprašytas V. 17, 1... Jis vadinasi didžiu, nes taip jį jau pavadino Nebukadnecaras. V. Dan. 4, 27. Antras aniolas kalbėdamas praeitame laike ir dasyk atkartodamas tą patį žodį išreiškia pražuvimo tikrumą ir artybę. —

Savo paleistuvystės... Plg. Iz. 18, 6. Jer. 51, 7. Tais žodžiais išreiškta du dalykai: Babylonas davė gerti tautoms iš savo bjaurios taurės (plg. 17, 2); draug su jomis ji pati turės iagerti Dievo rustybės taurę (plg. 10. e. ir 16, 19). — (9) *Jei kas pagarbinu...* V. 13, 4. 14-17. Nukentės ne tik pasaulinės galybės sostinė, bet ir tie, kurie nepaklausys paskutinio perspėjimo, kad tik vienas tikras Dievas reikia garbinti. — (10) *Ir tas gers Dievo rustybės...* Plg. Ps. 74, 9. Iz. 51, 17. 22. Jer. 25, 15... Dievo rustybė palyginama su nepraskiestu vynu, kurio stiprumas nei kiek nesumazintas. Todėl ta rustybė apsireikš pilniausiai. — *Bus kankinamas ugnimi...* Geriausiuose gr. kod. yra: ugnyje ir sėroje. Taigi, kančia bus skaudžiausi. — *Aniolu akyvaizdoje ir...* Kančių didins ta aplinkybė, kad ir kankinamieji galėjo pasiekti amžiną dangaus laimę, jei nebuto paniekinę Avinėlio. — (11) *Kančių dumai*, t. y. ugnies dumai, kurioje pasmerktieji paskandinti. Plg. Iz. 66, 24. — *Amžių amžiais*. Aiškiausiai

tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, et imaginem ejus, et si quis acceperit characterem nominis ejus. ¹² Hic patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, et fidem Jesu. ¹³ Et audivi vocem de coelo, dicentem mihi: Scribe: beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

¹⁴ Et vidi et ecce nubem candidam: et super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream et in manu sua falcem acutam. ¹⁵ Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nu-

amžiais; ir nėra atilsio dieną ir naktį tiems, kurie garbino žvėrį ir jo paveikslą, ir jei kas ims jo vardo žymę. ¹² Čia yra kantrybės šventųjų, kurie užlaiko Dievo isakymus ir Jėzaus tikėjimą. ¹³ Ir aš girdėjau balsą iš dangaus man tariantį: Rašyk: palaiminti numirusieji, kurie miršta Viešpatyje! Jau nuo dabar, sako Dvasia, jie tesilsi nuo savo vargų; nes jų darbai juos seka.

¹⁴ Ir aš veizdėjau, ir štai baltas debesys ir ant debesies sėdintis panašus į žmogaus Sūnų, turintis ant savo galvos auksinį vainiką ir savo rankoje aštrų pjautuvą. ¹⁵ Ir kitas aniolas išėjo iš bažnyčios, šaukdamas didžiu balsu sėdinčiam ant debe-

nurodomas pragarų kančių amžinumas. — *Nėra atilsio...* Kančios bus nuolatinės, be pertrukio, be vilties, kad kuomet nors pasibaigtų. — *Kurie garbino...* Vėl priminama didžiausi žemės gyventojų kaltybės pasaulio pabaigoje. — (12) *Čia yra...* Apaštalas nuo savęs prideda patėmijimą krikščionims, kad jie stengtų pasilikti ištikimi. Plg. 13, 10. — *Jėzaus tikėjimo:* tikėjimo į Jėzų Kristų. — (13) *Ir aš girdėjau...* Ta eil. daro gražių antitėzį su pasmerkųjų kentėjimais, nes aprašo laimę mirštančiųjų tikėjime. — *Rašyk,* kad tie pilni paguodos žodžiai amžinai pasilikti. — *Palaiminti...* Mirtis Viešpatyje yra tai mirtis vienybėje su Jėzumi Kristumi, mirtis malonės stovyje. Plg. 1 Kor. 15, 18. 1 Tes. 4, 13. Taip mirštančius visuomet reikia vadinti palaimintais; bet dar su didesne teise tai galima sakyti apie mirštančius paskutinėse pasaulio dienos, kadangi tuomet daug daugiaus bus pavojų tikėjimui ir dorybei, taip kad mirtis bus tikrai palaimintas išsiluosavimas iš tų pavojų. — *Jau nuo dabar.* Gr. t. sakiniai kitaip padahnti, ir šitie žodžiai priklauso nuo: *miršta:* palaiminti, kurie miršta jau nuo dabar, dėl to augščiaus nurodytos priežasties. Tole snį gr. t. galima išreikšti: Taip, sako

Dvasia. Jie tesilsi... Šv. Dvasia patvirtina tikrumą žodžių, augščiaus dangiškojo balso ištartų. Todėl jie yra tikrų tikriausi. — *Jie tesilsi...* Jie miršta, kad atsilašėtų nuo sunkių vargų. Tas dangiškas atilsis daro taipogi antitėzį su nesiliaujančiais pragarų kankinimais. — *Nes jie dabar...* Danguje numirusius užtaria jų geri darbai, jų nuopelnai.

(14) *Ir štai baltas debesys...* Visame šitame aprašyme kalbama apie Kristų, kaip jis ateis į teisimą (Tom.), nes jis pats pranešė, kad ateisias debesyse (Mt. 24, 30. Plg. Dan. 7, 13), ir augščiaus jis taip pat pavadintas panašiu į žmogaus Sūnų (1, 13). Balta debesies spalva parodo, kad žmogaus Sūnui pasirodant darosi šviesu. Auksinis vainikas yra tai pergalėjimo vainikas ir karaliaus ženklas. Kiti aiškintojai pasirodantiame debesyje mato tikrai aniola, atstovaujantį Kristų, remdamiesi Evangelijos žodžiais (Mt. 13, 39...), kame aniolai pavadinti pjovėjais. — *Pjautuvą,* kad nupjautu piktuosius, palygintus su didžiausia dirva. Plg. Joël. 3, 13. Mt. 13, 39. — (15) *Ir kitas aniolas...* V. 6. 8. ir 9. eil. — *Iš bažnyčios,* esančios danguje. V. 17. e.; 11, 19. — *Šaukdamas... sėdinčiam...* Aniolas šaukia vardan Dievo Tėvo, kurs teismo laiką ir

bem: Mitte falcem tuam, et mette quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ. ¹⁶ Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, et demessa est terra. ¹⁷ Et alius Angelus exivit de templo, quod est in coelo, habens et ipse falcem acutam. ¹⁸ Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: et clamavit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, et vindemia botros vinearum terræ: quoniam maturæ sunt uvæ ejus. ¹⁹ Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, et vindemiavit vineam terræ, et misit in lacum ire Dei magnam: ²⁰ et calcatus est lacus extra civitatem, et exivit sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

sies Paleisk savo pjautuvą ir pjauk, nes metas pjauti atėjo, kadangi kas pjautina ant žemės nudžiuvo. ¹⁶ Ir sėdintis ant debesies paleidė savo pjautuvą į žemę, ir žemė buvo nupjauta. ¹⁷ Ir kitas aniolas išėjo iš bažnyčios, esančios danguje, ir jis turėjo aštrų pjautuvą. ¹⁸ Ir kitas aniolas išėjo iš altoriaus; jis turėjo valdžią ant ugnies ir šaukė didžiū balsu turinčiam aštrų pjautuvą, tardamas: Paleisk savo aštrų pjautuvą ir surinkk žemės vynuogyno kekes, nes jo vynuogės prisirpusios. ¹⁹ Ir aniolas paleidė savo aštrų pjautuvą į žemę ir nuogavo žemės vynuogyną ir imetė į didį Dievo rustybės spaustuvą. ²⁰ Ir spaus-tvas buvo mindžiotas už miesto, ir iš spaustuvo pasipylė kraujas, siekusių arkliams iki žanslų per tukstantį šešis šimtus varsnų.

valandą pats turėjo paskirti (Apd. 1, 7); šaukia Viespačiui (plg. Jo. 5, 80; 19, 27), kad jau tas laikas daryti teismą atėjo.— *Nes metas pjauti...* Javai ne tik priren-do, bet jau ir sudžiuvo. Tuo palyginimu išreiškiama, kad žemės gyvenimas jau visai susilaukė savo galo. — (17) *Ir kitas aniolas...* Aniolas išeina iš bažnyčios danguje, taigi kaip Dievo pasiuntinys. Jis gaus paliepiamą nupjauti vynuoges. — *Aštrų pjautuvą.* Tas įrankis regimai turėjo kitokią išvaizdą, negu pjautuvai ja-vama pjauti, su kuriuo neparanku pjauti vynuoges; buvo tam tikras vynpeilis. — (18) *Aniolas išėjo iš altoriaus:* iš aukšnio arba smilkimo altoriaus, V. 8, 3.— *Jis turėjo...* To aniolo valdžion atiduota buvo visa ugnis apskritai, arba tik vieno altoriaus. Toliaus 16, 5 nūnimas vandenų aniolas. Plg. 7, 1.— *Vynuogyno:* ἀμπελων. Visa žemė įvaizdinama kaip vienas vynuogių keltas; tai yra piktieji, kurie turi būti suriukti (Tom. Beda). Dievo neprietelių nuteisimas gana dažnai šv. Rašte įvaizdinamas, kaip vynuogių rinkimas. Veiz. Joël. 4, 13. Jer. 49, 9. Iz. 63, 2.— (19) *Imetė į...* *spaustuvą.* Vynuogės buvo išspaudžiamos tam tikrame spaus-tuve mindymu. Čionai Dievo rustybė įvaizdinama kaipo dideliausis spaustuvai, kurian įmetami nedorieji ir mindomi kaip vynuogės.— (20) *Už miesto:* už Jeru-zalės ribų, atskirai nuo Dievo išrinktųjų draugijos, kurie gyvens paskutinėse dienose, kaip paminėta 14, 1. — *Pasipylė kraujas...* Uogavimo vaizdas pavirsta aprašymu to, kas tikrai įvyks, t. y. bedie-vių išuodymo. Bus toki žudomųjų kraujo daugybė, kad ji padarys tikrą jūrą, kurioje galės pasinėrti arkliai lig pačių žanslų, ir kurios ilgumas bei platumas bus lygus 1600 varsnų (stadijų), t. y. arti trijų šimtų kilometrų. Skaitlinė 1600 tikriausiai yra symbolinė, padaryta iš keturis syki keturių, paimtų šimta kartų; keturi gi yra žemės simbolis. Todėl skaitlinė 1600 turi nurodyti, kad visa žemė paplūs krauju.

gės buvo išspaudžiamos tam tikrame spaus-tuve mindymu. Čionai Dievo rustybė įvaizdinama kaipo dideliausis spaustuvai, kurian įmetami nedorieji ir mindomi kaip vynuogės.— (20) *Už miesto:* už Jeru-zalės ribų, atskirai nuo Dievo išrinktųjų draugijos, kurie gyvens paskutinėse dienose, kaip paminėta 14, 1. — *Pasipylė kraujas...* Uogavimo vaizdas pavirsta aprašymu to, kas tikrai įvyks, t. y. bedie-vių išuodymo. Bus toki žudomųjų kraujo daugybė, kad ji padarys tikrą jūrą, kurioje galės pasinėrti arkliai lig pačių žanslų, ir kurios ilgumas bei platumas bus lygus 1600 varsnų (stadijų), t. y. arti trijų šimtų kilometrų. Skaitlinė 1600 tikriausiai yra symbolinė, padaryta iš keturis syki keturių, paimtų šimta kartų; keturi gi yra žemės simbolis. Todėl skaitlinė 1600 turi nurodyti, kad visa žemė paplūs krauju.

15, 1—16, 21. Septyni aniolai gaunasepty-nias taures su septyniomis paskutinėmis slogomis: jas iš eilios išliejant į žemę, į jūrą, į upes, į saulę, į žvėries sostą, į Euprato upę ir į orą įvyksta vis nauji kankinimai.

4. Septynių Dievo rustybės taurių išliejimas.

Caput XV. ¹ Et vidi aliud signum in celo magnum, et mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: quoniam in illis consummata est ira Dei. ² Et vidi tamquam mare vitreum mistum igne, et eos, qui vicerunt bestiam, et imaginem ejus, et numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei: ³ et cantantes canticum Moysi servi Dei, et canticum Agni, dicentes: Magna, et mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens: justæ et veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum. ⁴ Quis non timebit te Domine, et magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, et adorabunt in conspectu tuo,

(15, 1) *Ir aš mačiau...* Ta eilutė yra tarsi viso sekančio regėjimo antrašas, trumpai nurodąs jo turinį. Kaip atplėšus septyntąjį antspaudą, padėtą ant knygos su ateities paslaptimis, pasirodė septyni aniolai su trimitais, taip-pat atsiliepus septyntajam trimitui, nors po šio tokio tarpo, duodamas septyniems aniolams paliepiamas išlieti septynias Dievo rustybės taures ant prasikaltusio pasaulio. Pats gi išliejimas, pirma *negu* jis prasideda, prirengiamas ir išanksto šlovinamas danguje, taip-pat kaip tai daroma augšč. 11, 15... — *Didį ir stebėtiną ženklą*. Plg. 14, 1... 14... Tas ženklas pavadintas didžiu ir stebėtinu, nes jame ypatingu būdu apsireiškia Dievo didenybė ir šlovė, šventumas ir teisingumas. — *Septynias paskučiausias...* Tie kankinimai vadinasi paskučiausiais, palyginant su augščiaus minėtais (perak. 6, 8 ir 9), o ypač dėlto kad po jų jau nebebus kitų (plg. Dan. 11, 36), kadangi Dievo rustybė jau bus pilnai apsiareiškusi. — (2) *Tarsi stiklinę jurą*: regimai tą pačią, ką ir augšč. 4, 6. — *Sumaišytą...* Jura išrodo tarsi deganti nuo Dievo rustybės ugnies. — *Tuos, kurie pergalėjo...* Krikščionis, kurie nepa-

15. Perskyrimas. ¹ Ir aš mačiau danguje kitą didį ir stebėtiną ženklą: septynis aniolus, turinčius septynias paskučiausias slogas, nes Dievo rustybė jau užbaigta. ² Ir mačiau tarsi stiklinę jurą sumaišytą su ugnimi, ir tuos, kurie pergalėjo žvėrį ir jo paveikslą ir jo vardo skaitlinę, stovinčius ant stiklinės jūros, turinčius Dievo arpas, ³ ir giedančius Mozės, Dievo tarno, giesmę ir Avinėlio giesmę, tariančius: Didį ir stebėtiną yra tavo darbai, Viešpatie Dieve Visagalis; teisus ir tikri yra tavo keliai, amžių Karaliau. ⁴ Kas tavęs nesibijos, Viešpatie, ir nešlovins tavo vardo? nes tu vienas šventas esi, nes visos tautos ateis ir atiduos garbę tavo

sidavę žvėries suvedžiojimams ir dabar šventai numirę matomi danguje (plg. 14, 13). — *Stovinčius...* visai arti Dievo ir Avinėlio. — *Turinčius Dievo arpas*: kad jomis pritartu giedojuimui, kaip vyresnieji 5, 8 ir paminėtieji augščiaus 144000. Arpos vadinasi Dievo, nes jos gautos iš Dievo ir paskirtos jam pašlovinti. — (3) *Mozės... giesmę ir Avinėlio...* Palaimintieji gieda išsilinusavimo giesmę, panašią į tą, kurią giedojo Mozė, perėjęs Raudonąją jurą, šlovinamas išliuosavimą Izraelio iš kieto prispaudimo ir jo neprietelių pasmerkimą (2 Moz. 15, 1...). Gali būti čionai taipogi aliuizija į kitą Mozės giesmę, kurioje jis prieš mirsiant skelbia Dievo gerumą į išrinktąją tautą. Plg. 5 Moz. 32, 1... Palaimintųjų giedojuimai vadinasi taipogi Avinėlio giesme, nes joje šlovinamas Kristus įvykdytas atpirkimas, kurio figura buvo Mozės padarytasis išvedimas iš Egipto. Pačios giesmės žodžiai primena įvairias 8. Įst. vietas. — *Didį ir...* Plg. Ps. 110, 2; 188, 14; 144, 17. 5 Moz. 32, 11. Dievo keliais vadinasi jo vedimas žmonių į paskirtą tikalą. — *Amžių Karaliau*. Gr. t.: tautų Karaliau. — (4) *Kas tavęs...* Jer. 10, 7. Ps.

quoniam judicia tua manifesta sunt. ⁵ Et post hæc vidi, et ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo: ⁶ et exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo, et candido, et præcincti circa pectora zonis aureis. ⁷ Et unum de quatuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum. ⁸ Et impletum est templum fumo a maiestate Dei, et de virtute ejus: et nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem Angelorum.

Caput XVI. ¹ Et audivi vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis: Ite, et effundite septem phialas iræ Dei in terram. ² Et abiit primus, et effudit phialam suam in terram, et factum est vulnus sævum, et pessimum in homines, qui habebant characterem bestię, et

akyvaizdoje, kadangi tavo teisimai apreikšti yra. ⁵ Ir po to veizdėjau, ir štai danguje atidaryta buvo liudijimo sėtros bažnyčia; ⁶ ir septyni aniolai išėjo iš bažnyčios, turėdami septynias slogas, apvilkti tyra ir skaisčia drobe ir perjuosti aplink krutinę anksinėmis juostomis. ⁷ Ir vienas iš keturių gyvūnų davė septyniems aniolams septynias auksines taures, pilnas rustybės Dievo, gyvojo amžių amžiais. ⁸ Ir bažnyčia prisipildė dumais nuo Dievo didenybės ir nuo jo galybės; ir niekas negalėjo įeiti į bažnyčionį iki pasibaigiant septynių aniolų septynioms slogoms.

16. Perskyrimas. ¹ Ir aš girdėjau didį balsą iš bažnyčios, tariantį septyniems aniolams: Eikite ir išliekite septynias Dievo rustybės taures žemėn. ² Ir pirmasis nuėjo ir išliejo savo taurę žemėn, ir pasidarė kenksminga ir pikčiausi votis ant žmonių, kurie turėjo žvėries žymę,

85, 9. — *Tavo teisimai:* kurie skiria užmokesnį geriems ir pasmerkiamą piktiems. — (5) *Atidaryta buvo liudijimo...* Plg. augšč. 11, 19. Ploktįs, ant kurių buvo parašyta dešimts Dievo įsakymų, vadinosi liudijimu, nes jos buvo tarsi Dievo liudytojai prieš žydus (2 Moz. 25, 16). Tos ploktįs, idėtos sandoros skrynion, buvo laikomos sėtroje, todėl ir sėtra vadinosi liudijimo sėtra (plg. 2 Moz. 27, 20. Apd. 7, 44). Dangaus bažnyčia, primenantį pirmąją žydų sėtrą, čionai pavadinta liudijimo sėtros bažnyčia. — (6) *Ir septyni...* Plg. Ez. 9, 2. Dan. 10, 5. Iš bažnyčios išeina paminėtieji 1. eil. aniolai. Jų apdaras toks pat kaip Kristaus (1, 13). — (7) *Ir vienas iš keturių...* Veiz. 4, 6-8. Dievo rustybės taures (placiais viršais) paduoda aniolams vienas iš gyvūnų, esančių pačiame Dievo sosto. Taip pažymima, kad bausmė eina nuo paties Dievo sosto. — *Rustybės.* Veiz. 14, 10. — (8) *Ir bažnyčia prisipildė...* Dumai yra Dievo didenybės ir galybės emblema, bet taipogi ir ženklas jo ru-

stybės, panašios į ugnį, iš kurios verčiasi dumai. Plg. 2 Moz. 19, 18. Iz. 6, 4. — *Ir niekas negalėjo...* Plg. 2. Moz. 40. 32. 33. 3 Kar. 8, 10. 11. Joki sutvėta esybė negali artintis Dievop, kolei nepasibaigs jo rustybė. Todėl bausmių įvykdymas jau nebegali buti prašalintas.

(16. 1) *Balsą iš bažnyčios:* Dievo balsą. — *Žemėn.* Tuo vardu šitoje vietoje pavadinta ne tik pati žemė, bet ir visa, kas aplink ją yra, taigi šviesa ir oras. Atsitikimai, įvykstantys išliejant taures, įvaizdina paskučiausias bausmes, kurias Dievas siųs pasaulio pabaigoje ant žmonių ir žvėries. Tos bausmės dalinasi į du skyrius, kadangi pradedant nuo ketvirtosios žmonės ima piktžodžiuoti vardu to, kurs jas aiuncia. Plg. 9. 11. 12. eil. Kaikurių bausmių aprašymas primena varginimus, kurie turės įvykti atsiliepiant trimitams; bet čionai visi varginimai žymiai didesni, kadangi Dievo rustybė padidėjo, dįdın einant bedievių nedorybėms. — (2) *Žemėn.* Kadangi kiti aniolai išlieja savo taures į vandenį, todėl čionai

in eos, qui adoraverunt imaginem ejus. ³ Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, et factus est sanguis tamquam mortui: et omnis anima vivens mortua est in mari. ⁴ Et tertius effudit phialam suam super flumina, et super fontes aquarum, et factus est sanguis. ⁵ Et audiavi Angelum aquarum dicentem: Justus es Domine qui es, et qui eras sanctus, qui hæc judicasti: ⁶ quia sanguinem Sanctorum, et prophetarum effuderunt, et sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt. ⁷ Et audiavi alterum ab altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens vera, et justa judicia tua. ⁸ Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, et datum est illi æstu affligere homines, et igni: ⁹ et æstuaverunt homines æstu magno, et blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt poenitentiam ut darent illi gloriam. ¹⁰ Et quintus Angelus effudit phialam su-

ir ant tų, kurie garbino jo paveikslą. ³ Ir antrasis aniolas išliejo savo taurę juron, ir pasidarė kraujas kaip numirėlio; ir visa, kas buvo juroje gyva, numirė. ⁴ Ir trečiasis išliejo savo taurę į upes ir vandenų versmes, ir pasidarė kraujas. ⁵ Ir girdėjau vandenų aniolą tariant: Teisus esi, Viešpatie, kursai esi ir kursai buvai; šventas, kurs padarei tokį teismą, ⁶ kadangi jie išliejo šventųjų ir pranašų kraują, ir tu davei jiems kraujo gerti; nes jie užsipelnė. ⁷ Ir aš girdėjau kitą nuo altoriaus sakant: Taip, Viešpatie Dieve Visagalis, tavo teismai tikri ir teisūs yra. ⁸ Ir ketvirtasis aniolas išliejo savo taurę į saulę; ir duota jai varginti žmones kaitra ir ugnimi. ⁹ Ir žmonės buvo kaitinami didžio karščio ir piktžodžiavo vardui Dievo, turinčio valdžią ant tų slogų; ir jie nedarė atgailos, kad duotu jam garbę. ¹⁰ Ir penktasis aniolas išliejo taurę į žvėries sostą; ir jo karalystė aptemo, ir jie kramtė

žemė reiškia tik sausumą. — *Votis ant žmonių...* Kaip šeštoji Egipto sloga nepalietė žydų (2 Moz. 9, 9...), bet tik jų priešus, taip ir čionai piktų vočių bausmė ištinka tik atstojusius nuo Dievo. — (3) *Ir antrasis...* Panaši bausmė įvyko po antrojo trimito. Veiz. 8, 8, 9. Plg. 2 Moz. 7, 17... Bet čionai ta bausmė daug kietesnė. Juros vanduo pavirsta krauju ir tai taip sugedusiu, kaip numirėlio. — (4) *Ir trečiasis...* Trečioji bausmė pavertė taipogi geriamąjį vandenį krauju. Plg. 8, 10. 11. — (5) *Vandenų aniolą...* Plg. 7, 1. Tas aniolas ne tik nedejuoja, bet garbiai išrašijsta Dievo bausmės teisingumą. Plg. 15, 3. 4. — *Kurs padarei...* kurs tokią bausmę paskyrei. — (6) *Išliejo šventųjų ir...* Plg. 11, 18; 18, 20. Čionai kalbama apie šventuosius ir pranašus, kurie bus nukankinti pasaulio paaiškoje. — (7) *Ir aš girdėjau...* Tikrėnis tos vietos skaitymas yra: aš girdėjau

altorių sakant. Bet regimai autorius turėjo mintyje aniolą, turėjusį valdžią ant altoriaus ugnies, paminėtą augščiau 14, 8. Ir tas aniolas šlovina Dievo teisingumą bausmių paskyrimu. — (8) *Ir ketvirtasis...* Nuo ketvirtosios taurės išliejimo saulės kaitra pasidaro daug didesnė ir didžiai vargina žmones. — *Varginti...* Gr. t.: deginti žmones ugnimi. — (9) *Piktžodžiavo...* Bausmė ne tik neatvedė prasikaltėlių į atgailą, bet jie kaip Paronas dar labiau užsikietindami piktžodžiavo Dievui. Plg. 9, 20. — (10) *Į žvėries sostą.* Tuo žvėrimi yra išėjusis iš jūros, kuriam slibėnas davi savo galybę ir sostą. V. 13, 2. Penktoji bausmė jau arčiau jį paliečia. — *Karalystė aptemo.* Plg. 8, 2. 2 Moz. 10, 12. Tas aptemimas ženklas visai artimo Antikristo karalystės sunaikinimo, buvo regimai labai skaudus. — *Kramtė...* kaip daro žmogus didžiausiame skausme ir nusiminime. Tas skau-

am super sedem bestiarum: et factum est regnum ejus tenebrosum, et manducaverunt linguas suas pro dolore: ¹¹ et blasphemaverunt Deum cœli pro doloribus, et vulneribus suis, et non egerunt penitentiam ex operibus suis. ¹² Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphratem: et sicavit aquam ejus, ut prepararetur via regibus ab ortu solis. ¹³ Et vidi de ore draconis, et de ore bestiarum, et de ore pseudoprophetae spiritus tres immundos in modum ranarum. ¹⁴ Sunt enim spiritus demoniorum facientes signa, et procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prœlium ad diem magnum omnipotentis Dei. ¹⁵ Ecce venio sicut fur. Beatus qui vi-

savo liežuvius iš skausmo; ¹¹ ir piktžodžiauo dangaus Dievui dėlėi skausmų ir dėl žaidų, ir nedarė atgailos už savo darbus. ¹² Ir šeštasis aniolas išliejo savo taure į aną didžiąją Euprato upę, ir išdžiovino jos vandenį, kad būtų prirengtas kelias karaliams iš Rytų šalies. ¹³ Ir aš regėjau iš slibino nasrų ir iš žvėries nasrų ir iš netikrojo pranašo nasrų išeinant tris darkias dvasias, panašias į varles. ¹⁴ Nes yra velnių dvasios, darančios ženklus, ir eina pas visos žemės karalius jų surinktų į kovą didžioje visagalinčiojo Dievo dienoje. ¹⁵ Štai aš ateinu kaip vagis; palaimintas, kurs budi ir sergi savo rubus, kad nevaikšiotu nuogas, ir nebutu matoma jo gėda. ¹⁶ Ir jis juos surinks į vietą, kuri eb-

smas sužadintas buvo ne tik tamsybėmis, bet ir augsčiaus minėtomis slogomis. — (11) *Ir piktžodžiauo...* Plg. 9. e. — *Dėlei žaidų.* Gr. t.: dėlėi vočių. Plg. 2. e. — (12) *I aną didžiąją Euprato...* Plg. 9, 14. Ant Euprato buvo Babylonas, įvaizdinantis Kristaus ir jo Bažnyčios neprietelius pasaulio pabaigoje. V. 19. e.; 14, 8; 17, 1... 18... — *Išdžiovino jos...* taip pat kaip kitados Viešpatys prirengė kelią žydams einantiems per Jordaną (Joz. pp. 3 ir 4). Rytų šalies karaliai minimi čionai išanksto. Jų atėjimas ir santikiai su žvėrimi aprašomi toliaus. Karaliai atois kovotų prieš Viešpatį ir jo Bažnyčią. Dievas jų pasinaudos jų susirinkimu, kad juos sunaikintų (veiz. 17, 2... 19, 19). Prie tų Rytų karalių su jų pavaldiniais prisideda kiti iš visos žemės (16, 14). — (13) *Ir netikrojo pranašo.* Netikrasis pranašas minimas draug su slibinu ir žvėrimi, yra antrasis žvėris, išėjusis iš žemės. Veiz. 13, 14... 19, 20. — *Darkias dvasias.* Evangelijoje tuo vardu dažnai vadinami yelniai (plg. Mt. 10, 1. 12 ir k.); taip pat ir čionai. Jie išeina iš slibino, žvėries ir netikrojo pranašo nasrų, kadangi išėjusieji daugiausiai žodžiais turėjo suvedžioti žemės karalius. — *Ivarles.* Tas panašumas turi išreikšti visą piktųjų dvasių veikimo bjaurumą. — (14)

Darančios ženklus. Piktosios dvasios galės taipogi daryti stebėtinus ženklus. — *Ir eina...* Svarbiausi jų pasiuntinystė bus surinkti kariuomenę iš viso pasaulio, vedamą karalių prieš Viešpatį. Plg. 17, 4; 19, 19... — (15) *Štai aš...* Apaštalas daro Dievo vardan patėmijimą. Gal jis savo regėjime girdėjo patį Jėzų Kristų, ištariantį tuos žodžius. Tas patėmijimas turi apsaugoti tikinčius nuo baimės dėlėi laukiamos kovos, bet draug parodyti, kas pasiliks visai liuosas nuo pavojaus. Palaiminti tie, kurie tuomet budės, deja, kurie, kurie rinksis kaip anie karaliai didžioje Viešpaties dienoje! Kada pranašaujami atsitikimai įvyks, išsipildys Viešpaties žodis: štai aš ateinu kaip vagis; ir jis duos saviesiems išganymą ir amžiną laimę, jo gi neprietelius sutiks prapultis. Plg. 3, 3. 11. 18; 22, 7. 12. 20. — *Savo rubus...* Pasvenčianti malonė su visomis ją lydinčiomis dorybėmis yra tie rubai. — (16) *Ir jis juos surinks...* Pikti karaliai tarsis susirinkę savaimi prieš Viešpatį; ištikrųjų gi Dievas juos surinks, kad visus draug ištiktu. — *Armagedon.* Tas žodis padarytas iš *har*, kalnas, ir *Magedon*, vietos vardas, pas LXX Maggedo, ebraiskame tekste *M'giddo*; todėl žodis Armagedon reiškia: Magedo kalnas. Magedo miestelis buvo Palestino-

gilat, et custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet. et videant turpitudinem ejus. ¹⁶ Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraice Armagedon. ¹⁷ Et septimus Angelus effudit phialam suam in aerem, et exivit vox magna de templo a throno, dicens: Factum est. ¹⁸ Et facta sunt fulgura, et voces, et tonitrua, et terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terræmotus, sic magnus. ¹⁹ Et facta est civitas magna in tres partes: et civitates gentium ceciderunt, et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ ejus. ²⁰ Et omnis insula fugit, et montes non sunt inventi. ²¹ Et grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines: et blasphemerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est. vehementer.

je. Jis garsus kova, kurioje Barakas su Debora, Viešpačiui padedant, pergalejo Kananiečių karalių Sisarą, slėgusį izralitus per 20 metų. Taigi, paskučiausios kovos vieta, kurioje susirinks karaliai kovotų prieš Kristų, taps jiems antru Armagedonu. — (17) *Ir sekmasis...* Septintas aniolas išlieja savo taurę į orą, ir ore darosi didžiausis sumišimas. — *Didis balsas...* Tas balsas buvo regimai paties Dievo: kaip jo buvo duotas paliepimas 1. eil. išlieti taures, taip jis atsiliepia išliejimui pasibaigus. — (18) *Ir pasidarė...* Plg. 4, 5; 8, 5; 11, 5. 9. Dan. 12, 1. Mt. 24, 21. Žemės drebėjimo pasekmės aprašomos sek. eil. — (19) *Ir didysis miestas.* Taip gal pavadintas tas pats miestas, kurs augščiaus 11, 8 įvaizdintas kaip didžiai prasikaltusi Jeruzalė. — *Perskilo...* Ta aplinkybė nurodo, kad pamiame mieste nuo žemės drebėjimo pasidarė dideliausi plyšiai. — *Pagonių miestai:* pagoniškojo pasaulio sostinės. — *Dievas atsiminė...* Plg. 18, 5. Dievas savo

raiškai vadinasi Armagedon. ¹⁷ Ir sekmasis aniolas išliejo savo taurę į orą; ir didis balsas išėjo iš bažnyčios nuo sosto, sakantis: Įvyko. ¹⁸ Ir pasidarė žaibai, ir balsai, ir griausmai, ir pasidarė didis žemės drebėjimas, kokio niekuomet nebuvo, kaip yra žmonės ant žemės; nebuvo tokio taip didžio žemės drebėjimo. ¹⁹ Ir didysis miestas perskilo į tris dalis, ir pagonių miestai sugriuvo; ir Dievas atsiminė didįjį Babyloną, kad jam duotu savo pikčiausios rustybės vyno taurę. ²⁰ Ir visos salos pabėgo, ir kalnų nebuvo rasta. ²¹ Ir dideli ledai, sunkūs kaip talentai, nukrito iš dangaus į žmones: ir žmonės piktžodžiavo Dievui dėl krušos kankinimo, nes jis buvo labai didis.

teisybėje ir išmintyje nutarė, kad jau atėjo valanda nubauti vyriausią bedievytės sostinę. — *Duotu savo...* Plg. 14, 10. Rustybė čionai minima visudidžiausi. — (20) *Ir visos salos...* Plg. 6, 14. Atplėšiant šeštąjį antspaudą kalnai ir salos tik pasijudino, čionai visai pražuna. Taip išreiškiamas visiškas gamtos suirimas. — (21) *Ir dideli ledai.* Paskutinis septintosios taurės išliejimo padaras. Krušos smarkumą aprašydamas Apaštalas lygina jos ledų sunkumą su talentais. Talentas gi svėrė apie šimtą mūsų svarų (42,1 kilogramų). — *Ir žmonės piktžodžiavo...* Paskutinį sykį autorius patėmija, kad žmonės nesiliovė piktžodžiaug Dievui net iki pačiam pasaulio galui.

17, 1—19, 10. Pasibaigus taurių išliejimui, vienas iš septynių aniolų, kurie tas taures išliejo, parodo Apaštalui pražuvimą didžiojo Babylonų, kurs visupirma aprašomas, kaip didi paleistuvė, sėdinti ant septynių kalnų (17, 1-3). Paskui ki-

IV. Dievo nutarimų įvykdymas. 1. Babylo no pasmerkimas.

Caput XVII. ¹ Et venit unus de septem Angelis, qui habebant septem phialas. et locutus est mecum, dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas, ² cum qua fornicati sunt reges terræ, et inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus. ³ Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiarum, habentem capita septem, et cornua decem. ⁴ Et mulier erat circumdata purpura, et coccino, et inaurata auro, et lapi-

17. Perskyrimas. ¹ Ir vienas iš aniolų, turėjusių septynias taures, atėjo ir kalbėjosi su manim, tardamas: Ateik, aš tau parodysiu pasmerkimą didžios paleistuvės, kuri sėdi ant daugelio vandenų, ² su kuria paleistuvavo žemės karaliai, ir gyvenusieji ant žemės apsigėrė jos paleistuvavimo vynu. ³ Ir jis mane nunešė dvasioje į tyrus. Ir aš mačiau moteriškę, sėdinčią ant skaisčiai raudono žvėries, pilno piktžodžiavimo vardų, ir turėjusio septynias galvas ir dešimtį ragų. ⁴ Ir moteriškė apvilktą buvo purpura ir škarlatu ir papuošta auksu ir brangiais akme-

tas aniolas, nužengdamas iš dangaus apreiškia (išanksto), kad Babylonas jau sugriuvo, tuo gi tarpu balsas iš dangaus perspėja išrinktuosius, kad jie išeitu iš Babylo no, ir aprašo žmonių dejavimus dėlai jo pražuvimo (18, 1-20). Trečias galop aniolas apgarsina, Babylo no pražuvimą busiant amžiną (18, 21-24), danguje gi pakilsta didžiausias džiaugsmas dėlai to pranešimo (19, 1-10).

(17, 1) *Ir vienas...* Veiz. 15, 1; 16, 1... — *Parodysiu...* Apaštalas jau žinojo, kad Babylonas buvo galutinai pasmerktas; bet jam dar nebuvo žinomos to pasmerkimo smulkmenos; aniolas žada jam suteikti tinkamas žinias; pažadėjimo išpildymas prasideda 18, 1.; išpradžios gi aniolas parodo pačią paleistuvę jos priešingoje krikščionystei išvaizdoje. Jos vardas sutinka su tuo, kas apie ją jau pasakyta 14, 8. Pats vardas „paleistuvė“ išreiškia priešingojo krikščionystei pasaulio sostinės ydas ir bedievybę. Plg. 14, 8; 18, 9. Iz. 23, 15. Ji pavadinta didžia, kadangi ne tik jos paleistuvavimas buvo didelis, bet per jį ji pati pasidarė didelė ir galinga. — *Sėdi ant daugelio vandenų.* Išsireiškimas paimtas iš Jer. 51, 13. Raidinėje prasmėje jis teisingas apie istorišką Babylo ną ant Euprato; bet čionai jis tik nurodo, kad kalbama apie pagonių tautų ir pasaulinio gyvenimo vidu-

rį. Veiz. 17, 15. — (2) *Su kuria...* Plg. Iz. 23, 17. Jer. 51, 7. Babylonas suteikdavo svaiginantį gėrimą visam pasauliui; taigi tas užžavėtas jam visai pasidavė, bet kas tą gėrimą gėrė, gėrė Dievo rustybę (14, 8). Karaliai čionai minimi tie, kurie gyvena didžiojo Babylo no vis pasaulinio viešpatavimo laiku. — (3) *Dvasioje: dvasios pagavime.* — *Į tyrus...* Ta aplinkybė nurodo išanksto, kuo pavirs prasikaltusis miestas. — *Moteriškę... ant žvėries...* Kadangi apie žvėrį, ant kurio sėdi moteriškę, pasakyta, kad jis turįs septynias galvas ir dešimtį ragų ir kad jis pilnas piktžodžiavimo vardų, t. y. juos turi ant visų savo labiausiai matomų sąnarių, taigi visupirma ant galvų, todėl juo regimai yra augš. minėtasis iš jūros išėjusis žvėris (13, 1), t. y. Antikristas. Žvėris pavadintas čionai raudonu, rasi dėlto kad jis galėjo būti apdengtas raudonu apsiaustu. Raudona varsa yra viešpatavimo ženklas. Moteriškės sėdėjimas ant žvėries reiškia, kad pasaulinė karalystė ir sostinė, Babylonas, turi savo jiegas ir galybę iš Antikristo, kurs jį palaiko, tarsi nešioja ir yra jo vadovu. Kadangi Antikristo valdžioje pasilieka visos tautos, todėl moteriškė ant jo sėdėdama sėdi draug ant daugelio tautų, arba kaip pasakyta 1. eil. ant daugelio vandenų. — (4) *Ir moteriškę...* Moteriškė

de pretioso, et margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, et immunditia fornicationis ejus: ⁵ et in fronte ejus nomen scriptum: *Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, et abominationum terræ.* ⁶ Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, et de sanguine martyrum Jesu. Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna.

⁷ Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, et bestię, quę portat eam, quę habet capita septem, et cornua decem. ⁸ Bestia, quam vidisti, fuit, et non est, et ascensura est de abyso, et in interitum ibit: et mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in libro vitę a constitutione

nimis ir perlomis. ir savo rankeje turėjo auksinį puodelį, pilną savo paleistuvavimo bjaurumo ir darkesio; ⁵ ir ant jos kaktos parašytas vardas: Paslaptis; didis Babylonas, motina žemės paleistuvysčių ir bjaurumų. ⁶ Ir aš mačiau moteriškę girtą nuo šventųjų kraujo ir nuo Jėzaus kankintinių kraujo; ir ją išvydęs stebėte stebėjaus.

⁷ Ir aniolas man tarė: Kodėl stebiesi? aš tau pasakysiu paslaptį moteriškės ir žvėries, kurs ją neša ir turi septynias galvas ir dešimtį ragų. ⁸ Žvėris, kurį matei, buvo ir nebėra; ir turi pasikelti iš gelmės ir eis į prapultį; ir žemės gyventojai (kurių vardai neužrašyti gyvenimo knygoje nuo pasaulio sutvėrimo) stebėsis, matydami žvėrį, kurs

buvo apsilikusi ir pasipuošusi kuograziausiais, kaip karalienė. — *Turėjo auksinį puodelį...* Plg. Jer. 51, 7. Puodelis pilnas visokio bjaurumo įvaizdina didžiausį moteriškės nedorumą. Iš to puodelio ji davė gerti visoms tautoms, atitildama jas nuo Dievo ir Kristaus ir patraukdama į stabmeldystę (*bjaurumo*) ir ištvirtimą (*darkesio*). — (5) *Ir ant jos kaktos*. Senobėje paleistuvės kaikada nešiodavo savo vardą parašytą ant gražios juostelės, kuria perrisdavo sau kaktą. Regimai ir čionai daroma aliuizija į tą paprotį. — *Parašytą vardą: Paslaptis...* Daug aiškintojų mano, kad žodis „paslaptis“ nėra tai parašo pradžia, bet kad jis reikia jungti su žodžiu „vardą“: parašytas vardas, paslaptis, t. y. slaptingas vardas, kurs reikia suprasti alegoriškai. — *Didis Babylonas*. Veiz. 14, 8; 16, 19. — *Motina paleistuvysčių*. Gr. t.: paleistuvių. Pasaulio sostinė pasidarė tarsi ištvirtimo motina kitiems didiems miestams. — (6) *Girtą nuo...* Iš tų žodžių pasirodo, kad paleistuvė žymiai dalyvavo Bažnyčios persekiojime. Plg. 18, 24... Tarp šventųjų ir kankintinių čionai tikro skirtumo nėra. Tiktai antrasis vardas labiaus

pažymi, kad juo pavadintųjų liudijimas apie Jėzų Kristų paleistuvės aktyvaizdoje buvo jų mirties priežastimi. — *Ir ją išvydęs...* Apaštalas stebėjosi, pamatęs moteriškę sėdinčią ant žvėries, spėdamas esant tarp tųdviejų esybių sąryšį, bet jo nesuprasdamas.

(7) *Kodėl stebiesi...* Tas aniolo klausimas prirengia sekantį regėjimo išaiškinimą. — *Paslaptį*: Ką reiškia moteriškė ir žvėris, ir kokie yra tarp jųdviejų santikiai. — (8) *Buvo ir nebėra; ir turi...* Aniolas savo išaiškinime nurodo tris laikotarpius žvėries istorijoje: praeityje jis buvo apsiireiškęs; dabartyje jo nebėra, yra tarsi numiręs; ateityje vėl pasirodys iš savo buveinės, pakildamas iš tamsybių gelmės (veiz. 11, 17). Daug aiškintojų mano, kad, kas čionai išreikšta žodžiais *ir nebėra*, augščiaus 13, 8 buvo jau pasakyta žodžiais: *mačiau vieną jos galvą tarsi mirtinai sužeistą*. Mintis yra ta pati; skirtumas tarp tųdviejų vaizdų yra tame, kad dabar minimas viso žvėries apmirimas, augščiaus gi tik vienos jo galvų. Tenai buvo pasakyta, kad mirtinai sužeistoji galva vėl atgijo, čionai aiškinama, kad žvėris turi vėl pasikelti iš gel-

mundi) videntes bestiam, quæ erat, et non est. ⁹ Et hic est

buvo ir nebėra. ⁹ Ir čia yra protas, kurs turi išmintį. Septynios

mės, ir dar nurodomas jo galutinas pradžimas, Kristui jį pergalejęs ir amžinai pasmerkus. Žvėris buvo apsireiškęs praeityje ne savo ypatoje, bet kitados buvusiuose įstaigose ir žmonėse, kuriuose veikė Antikristo dvasia (plg. 1 Jo. 2, 18; 4, 1...). Jo dabar nėra toje prasmėje, kad Kristus savo įsikunijimu, gyvenimu ir mirtimi padarė jam mirtiną žaizdą. Ateityje jis ateis jau savo ypatoje, Antikristo išvaizdoje; bet Kristaus pergalėtas eis *prapulti*. Plg. 19, 19. 20. 2 Tes. 2, 3. 8. — *Zemės gyventojai... stebėsis*. Nusteibimas čionai paminėtas yra tas pats, ką ir 13, 3. — *Kurių vardai...* t. y. nelaimėsiantieji amžinojo išganymo. Plg. 3, 5; 13, 8. Iš šitos vietos pasirodo, kad Dievo nutarimas, skiriantis žmonėms išganyką, yra taip senas, kaip pats pasaulis, kad jis galop padarytas draug su nutarimu sutverti žmogų. — (9) *Ir čia yra...* t. y. tiems dalykams suprasti reikalingas ypatingas proto gabumas, dieviška šviesa. Plg. 13, 9. 18; 12. — *Septynios galvos...* Aniolas pradeda aiškinti, ką reiškia septynios žvėries galvos, toliaus gi dešimtį jo ragų. — *Septyni kalnai...* Tuos žodžius skaitant turi ateiti mintin Rymas, pastatytas ant septynių kalnelių (Roma septicolis). Senesnieji aiškintojai (Iren. Tert. Jer. ir k.) matė sąryšį tarp „didžiojo Babilono“ ir Rymo. Bet ištikrųjų tas Babilonas nėra čionai nei pagoniškas senovės Rymas, nei krikščioniškas Rymas, galėsiantis pavirsti vėl pagonišku pasaulio pabaigoje, nors simbolinis Babilonas ir turi kaipurias buvusių pagoniško pasaulio sostinių žymes, kadangi jos turi įvaizdinti Antikristo viešpatystės sostinę amžių gale. Moteriškės sėdėjimas ant septynių kalnų augščiau (v. 1. ir 3. e.) pavadintas sėdėjimu ant vandens ir ant žvėries; todėl kalnų negalima čia imti raidinėje prasmėje; jais, taip pat kaip tai buvo gana dažnai daroma S. Ist. (plg. Jer. 51, 25. Zak. 4, 7; 6, 1-8) ir kaip patvirtina tolesnieji žodžiai, įvaizdintos didžios karalystės kita po kitosėjusios pasaulio istorijoje. — *Yra septyni karaliai*. Tie žodžiai neveda naujos minties; jie tik labiau paaiškina pirmąjį vaizdą, nes jie yra tie patys septyni kalnai ir todėl reiškia tas pačias pasaulio valstijas. — Jau nuo seniausių laikų norėta matyti čionai paminėtuose karaliuose istoriškas Rymo cėzarų ypa-

tas, išrenkant iš jų tarpo septynis. Bet kad toks aiškinimas neturi tvirto pagrindo, pasirodo jau ir iš to, kad jo šalininkai išreiškia labai nevienodas nuomones apie atskirus karalius, turinčius įvairių minėtųjų septynių tarpan; be to jie labai sau apsunkina 10. ir 11. eil. supratimą, ir galų gale nepasiekia jokių priimtinių išvadų. Panašiai aiškina tą Apreiškimo vietą ir racionalistai, tiksliai jie savo išvedimuose siekia daug toliaus. Jie sako, kad sostinė ant septynių kalnų yra beabejonės Rymas. Sostinės karaliai tai Rymo cėzarai. Penki iš jų jau buvo: tai Augustas, Tibėrijus, Gajus, Klaudijus ir Neronas. Autorius rašo savo veiklą, viešpataujant seštajam, todėl Galbai; dar neatėjusis septintasis, tai Ottonas, kurio viešpatavimui skiriamas tik trumpas laikas. Vienas iš tų septynių karalių turi ateiti dar sykį kaip aštuntasis, ir jis bus pats žvėris, t. y. Antikristas. Jei jis jau pirma buvo krikščionių persekiotojas, ta antrą sykį atėjęs jis, kaip įsikūnijęs šėtonas, drįs kovoti prieš patį Dievą. Tokiu krikščionių akyse buvo tik Neronas, apie kurįėjo paskalas, buk jis sužeistas nenumiręs, bet pabėgęs pas Parus ir iš ten vėl sugrįžęs. Neroną turėjęs mintyje šv. Jonas, paduodamas jo vardą skaitlinę 666 (veiz. 13, 18). Toks racionalistų aiškinimas iš pirmo pasžiūrėjimo išrodo labai natūrališkas; jei jis būtų tikras, jis beabejonės būtų buvęs nurodytas jau kurio nors iš seniausiųjų rašytojų, Ireniejaus, Tertuliono, ar kurio nors kito. Bet jis tikras buti negali, nes paremtas ant klaidingų pagrindų. Visų pirma šv. Jonas buvo ištremtas į Patmą, gavo apreikimą ir jį rašė, anot seniausio padavimo (veiz. Įvedim. p. 565), viešpataujant Domitianui, o ne Galbai; tolesniai Apreiškimo autorius pats sakosi rašęs pranašystes, paliečiančias busiantį laiką; jei tai jis būtų turėjęs mintyje veikų Nerono sugrįžimą, ir jame būtų matęs Antikristą, tai labai greitai visiems turėjo pasidaryti aišku, kad rašytojas paklydo, nes Neronas negrįžo ir negalėjo sugrįžti, ir Apreiškimo knyga būtų nustojusi visų akyse savo vertybės; tečiau taip nevyko, nes nei šv. Jonas, nei krikščionis apskritai nelaide Nerono sugrįžtant; ir pati pasaka apie tą sugrįžimą, jei ir buvo žinoma pirmojo šimtmečio pabaigoje, tai labai mažai tebuvo prasiplatinusi tarp

sensus, qui habet sapientiam. Septem capita: septem montes sunt, super quos mulier sedet, et reges septem sunt. ¹⁰ Quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum venit: et cum venerit, oportet illum breve tempus manere. ¹¹ Et bestia, quæ erat, et non est: et ipsa octava est: et de septem est, et in interitum vadit. ¹² Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt: qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient post bestiam. ¹³ Hi unum consilium habent,

galvos yra septyni kalnai, ant kurių moteriškė sėdi, ir yra septyni karaliai. ¹⁰ Penki puolė, vienas yra, ir kitas dar neatėjo; ir kad ateis, reikia, kad jis pasiliktų trumpą laiką. ¹¹ Ir žvėris, kurs buvo ir nebėra, ir jis yra ašmas, ir yra iš septynių, ir eina į pražuvimą. ¹² Ir dešimts ragų, kuriuos matei, yra dešimts karalių, kurie dar negavo karalystės; bet jie gaus valdžią kaip karaliai vienai valandai po žvėrimui. ¹³ Jie turi vieną užmanymą ir atiduos žvėriui savo galybę ir valdžią. ¹⁴ Jie kovos

krikščionių, kadangi nieko apie tai nekalba seniausieji krikščionių rašytojai; tik paskesnieji, kaip Aug., Lakt., Jieron. ir k. mini, kad kaikurie jų laiko krikščionys klaidingai sanprotavę, buk Neronas ateisiąs kaipo Antikristas. — Užtat labiausiai priimtinas išrodo aiškinimas daugelio senesniųjų ir naujesniųjų egzegėtų, kurie septyniuose karaliuose, taip-pat kaip kalnuose ir Ryme ar Babylone mato tik symbolius. Tie symboliai kaip 7. Daniėlio perskyme įvaizdina didžiausias pagoniškas ar pasidavusias pagonystės dvasiai valstijas, einančias kita po kitos pasaulio istorijoje: Egiptą, Asyriją, Chaldėją su Babylonu, Mėdo-Persų karalystę, Graikiją, Rymą ir galop visas dabartines valstijas, kiek jose viešpatauja priešinga krikščionystei dvasia. — (10) *Penki puolė.* Tai pirmos penkios valstijos, kurių puolimas minėtos S. Ist. knygoje (Ez pp. 29 ir 30 apie Egiptą, Naumo 3, 1-19 apie Asyriją, Iz. pp. 13, 14, 23 ir Jer. pp. 50, 51 apie Babyloną, Dan. 10, 13; 11, 2 apie Mėdo-Persų karalystę, Dan. 11, 3. 4. apie Graikiją). — *Vienas yra.* Tai šeštoji, Rymo valstija. — *Kitas dar neatėjo.* Tos valstijos dar šv. Jono laiku nebuvo; bet mes galime sakyti, kad dabar ji jau atėjo; yra tai dabartinės valstijos, kuriose viešpatauja viena dvasia, mažiau ar daugiau priešinga Dievui ir Bažnyčiai, ir daranti tiek įvairių neteisrybių, persekiojimų ir t. t. — *Reikia... trumpą laiką.* Tas trumpas laikas, taip-pat kaip augščiau 6, 11, yra tai laikotarpis, prasitęsiantis lig pasaulio pabaigai. — (11) *Jis yra ašmas, ir yra iš*

septynių. Žvėris, įvaizdinantis Antikristą, yra aštuntas ir paskutinis karalius. Jis yra iš septynių, kadangi Antikristo dvasia veikė ir jo piktumas apsiereiskė jau septyniuose pasaulio valstijose; bet tas piktumas šimteriopai pasididins toje valstijoje, kurios viršininku padarys save pasaulio pabaigoje Antikristas. — *I pražuvimą.* Plg. 8. eil. Tas pražuvimas bus skaudesnis, negu penkių valstijų puolimas 10. eil. — (12) *Ir dešimts ragų.* Aniolas paaiškina šv. Jonui taipogi ragų symbolį. — *Dešimts karalių.* Tie karaliai, įvaizdinti ragais o ne galmiais, regimai turės mažesnę valdžią už minėtuosius septynis. Kaikurie aiškintojai juose mato Rymo provincijų valdovus, arba susivienijusius su Rymo valstija kaimynystės karalius. Bet tikriaus ir dešimtyje karalių reikia matyti mažesnės ateities valstijos. Tie karaliai jau buvo minėti augščiau 16, 14. 16. — *Dar negavo...* Apaštalo laiku tų valstijų dar nebuvo; bus gi jos Antikristo metu. — *Vienai valandai:* neilgam laikui, nes pražus kovoje su Avinėliu (14. e.), o ir pats žvėris, anot 11, 2 ir 12, 4, karaliaus neilgai. — *Po žvėrimui.* Gr. t.: draug su žvėrimu. Tos valstijos nebus sąrystovės, bet priklausys nuo Antikristo karalystės. — (13) *Jie turi...* Vienijantis karalius užmanymas tai neapykanta į Avinėlį, o tos vienodos neapykantos pasekmė bus susitelkimas pasaulio karalysčių po Antikristu ir jo šelpimas kovoje su Avinėliu. — (14) *Juos pergalės.* Karalių kova prieš Avinėlį bus jiems nelaiminga (plg. 16. 14: 19, 11...) o jų pralaimėjimo priežastis

et virtutem, et potestatem suam bestiae tradent. ¹⁴ Hi cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos: quoniam Dominus dominorum est, et Rex regum, et qui cum illo sunt, vocati, electi, et fideles. ¹⁵ Et dixit mihi Aqua: quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, et gentes, et linguae. ¹⁶ Et decem cornua, quae vidisti in bestia: hi odient fornicariam, et desolatam facient illam, et nudam, et carnes ejus manducabunt, et ipsam igni concremabunt. ¹⁷ Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestiae donec consummentur verba Dei. ¹⁸ Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quae habet regnum super reges terrae.

Caput XVIII. ¹ Et post haec vidi alium Angelum descenden-

su Avinėliu, ir Avinėlis juos pergals, nes jis viešpačių Viešpats ir karalių Karalius, ir kurie su juomi, tie yra pašauktieji, išrinktieji ir ištikimieji. ¹⁵ Ir jis man tarė: Vandenis, kuriuos regėjai, kame paleistuvė sėdi, yra žmonių kuopos, ir tautos, ir kalbos. ¹⁶ Ir dešimts ragų, kuriuos matei ant žvėries, tie neapkęs paleistuvės ir padarys ją apleistą ir nuogą, ir es jos kūną, ir ją pačią sudegins ugnimi. ¹⁷ Nes Dievas davė į jų širdis, kad darytu, kas jam patinka, kad jie duotu savo karalystę žvėriui, iki Dievo žodžiai nebus įvykę. ¹⁸ Ir moteriškė kurią regėjai, yra didis miestas, turintis karaliavimą ant žemės karalių.

18. Perskyrimas. ¹ Po to aš mačiau kitą aniolą, nužengiantį

yra ta, kad Avinėlis yra viešpačių Viešpats ir., t. y. jis turi dieviškus priva-lumus. — Kurie su juomi, tie... Draug su Jėzumi kovos ir pergalės krikščionis, pavadinti čionai trimis gražiaus vardais, pašauktųjų, išrinktųjų ir ištikimųjų. Plg. 19, 14. — (15) Ir jis man tarė. Anio-las duoda dar kaikiuriuos paaiškinimus apie paleistuvę. — Vandenis... Plg. 1. eil., o taipogi Iz. 8, 7. Jer. 47, 2. — Yra žmonių kuopos. Gr. t. po tų žodžių idė-ta dar: *καὶ ὄχλοι*, ir minios. — (16) Ku-riuos matei ant žvėries... Gr. t.: dešimts ragų, kuriuos matei, ir žvėris neapkęs.. Pasaulinė sostinė iš mylimos (2. e.) pa-viris neapkenčiama, kuri turės atjausti visą piktumą savo numylėtinių, nors tik trumpam laikui, kadangi jie jos vėl gai-lės (veiz. 18, 9. 10). Taip dažnai per-daug didis įsimylėjimas virsta lygiai di-džia neapykanta, sužadinančia naują mei-lę. — Padarys ją apleistą ir nuogą. Pa-saulio sostinės pažeminimas aprašomas tokiais žodžiais, kad jų vieni labiaus tin-ka įvaizdinančiai miestą, moteriškai, kiti gi pačiam miestui. — Es jos mėsa: žu-dydami gyventojus. — Sudegins: kaip senobėje darydavo su pavergtais miestais.

Plg. 18, 18. Ez. 16, 41. — (17) Nes Dievas davė... Nors augščiau nepasaky-ta priežastis karalių neapykantos į mo-teriskę, bet iš čia paaiškėja, kad taip įvyko Dievo valiai išpildyti, kurs nesykį naudojasi piktais piktiems nubauti. — Po žodžių: kas jam patinka, Vulgatoje praleistas sakiny: *καὶ ποιήσει μὲν ὅσα ἔθελει*, et ut faciant unum consilium, kad pildy-tu vieną sumanymą. Plg. 13. eil. — (18) Ir moteriškė... Aniolas aiškiaus pasako, ką įvaizdina moteriškė; ji reiškia didį miestą; kaip jis vadinasis, nežinia; gana to, kad tai bus sostinė busiančios Anti-kristo viešpatystės.

(18, 1) Po to aš mačiau... Aniolas buvo žadėjęs Apaštalui parodyti pasaulio sostinės pasmerkimą. Dabar tas žadėji-mas išsipildo. Didžiojo Babilono pražu-vimas aprašomas su tokio stebėtinu gū-žumu, kad iš rašliaiško atžvilgio tas 18. persk. turi būti paskaitytas tarp dailiau-sių šv. Rašto vietų. Jo kalba labai poė-tiška; daug išsireiškimų primena pranašų. Iz., Jer. ir Ez. žodžius. — Kitą aniolą: nebe tą, kurs buvo minėtas 17, 1. — Turinti didžią... Aniolas yra gavęs iš Dievo didžią galybę regimai dėlto, kad

tem de coelo, habentem potestatem magnam: et terra illuminata est a gloria ejus. ² Et exclamavit in fortitudine dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna: et facta est habitatio demoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immundæ, et odibilis: ³ quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes: et reges terræ cum illa fornicati sunt: et mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt. ⁴ Et audivi aliam vocem de coelo, dicentem: Exite de illa populus meus: ut ne participes sitis delictorum ejus, et de plagis ejus non accipiat. ⁵ Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad coelum, et recordatus est Dominus iniquitatum ejus. ⁶ Reddite illi sicut et ipsa reddidit vobis: et duplicate duplicia secundum opera ejus: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum. ⁷ Quantum glorificavit se, et in diliciis fuit, tan-

iš dangaus, turintį didžią valdžią; ir žemė apšviesta buvo jo skaistumu. ² Ir jis šaukė galinagai, tardamas: Sugriuvo, sugriuvo didysis Babylonas ir pasidarė velnių gyvenimu, ir visokių darkių dvasių kalėjimu, ir visokių suteptu ir neapkenčiamų paukščių kalėjimu; ³ nes visos tautos gėrė jos paleistuvavimo rustybės vyno, ir žemės karaliai su ja paleistuvavo, ir žemės pirkliai pralobo iš perdidžio jos išdykimo. ⁴ Ir aš girdėjau iš dangaus kitą balsą, tariant: Išeikite iš jos mano tauta, kad nedalyvautumėt jos prasikaltimuose ir negautumėt dalies jos slogo-se; ⁵ nes jos nusidėjimai nuėjo iki dangui, ir Dievas atsiminė jos nelabumą. ⁶ Atidnokite jai, kaip ir jums davė, ir atiduokite dvigubai pagal jos darbus; ir į taurę, į kurią ji jums pylė, įpilkite jai dvigubai. ⁷ Kiek save šlovino ir buvo mėgumuose, tiek jai duokite kančios ir raudojimo; nes ji sako savo širdyje: Sėdžiu

pats turi prisidėti prie sugriovimo didžiojo symbolinio Babilono. — *Ir žemė...* Plg. Ez. 43, 2. — (2) *Sugriuvo...* Plg. 14, 8. Iz. 21, 9. — *Ir pasidarė...* Tas aprašymas sugriusiančio Babilono stovio primena žodžius Iz. 13, 19. 21. 22; 34, 11-15. Sof. 2, 15. Jer. 50, 39. Anot žydų nuomonės tyrai ir miestų griuvėsiai yra vieta, kamė gyvena piktosios dvasios ir visokie sutepti gyviai. — (3) *Jos paleistuvavimo...* Veiz. 14, 8; 17, 2 ir k. Ap-sakydamas Babilono prazuimą, Aniolas primena jo kaltybes. Kadangi tas symbolinis miestas augščiau įvaizdintas buvo kaip didžiausi paleistuvė, todėl minimos paleistuvės kultybės. Užtat čionai mūsų vertime palikta įvardė (*jos*) moteriškos gimės, nors, taikant ją prie Babilono, reiktu vartoti vyriškoji gimė. Gr. ir lot. tekste moter. gimės įvardė tinka lygiai prie paleistuvės, kaip ir Babilono, kadangi tas vardas anose kalbose yra moteriškos gimės. — *Ir žemės pirkliai...*

Jie paminėti čionai, kad prirengus tolesnį aprašymą eil. 11... Didžios paleistuvės išdykimui ir lėbavimui pakakinti reikėjo daug brangių dalykų, kuriuos pristatydavo iš visų kraštų pirkliai. — (4) *Ir aš girdėjau...* Tikri krikščionys kviečiami balsu iš dangaus palikti kuoveikiausiai suteptą miestą, taip-pat kaip kitados buvo liepta Lotui palikti Sodomą ir kaip Viešpats per Jer. 51, 6 liepė bėgti Izraeliui iš Babilono, kad nedalyvautu jo nuodėmėse ir kančiose. — (5) *Nes...* Nurodoma dar kita bausmės priežastis. — (6) *Atiduokite jai...* Paliepimas, atkreiptas į tuos, kuriuos Babilonas skaudžiai persekiojo; jie kviečiami prisidėti bent dvasioje prie atkeršijimo, kurs ištiks pasaulio sostinę. Kerštas išreiškiamas įvairiais būdais. Kiti aiškintojai mano, kad paliepimas duodamas, sulig 17, 16., Antikristui ir dešimčiai karalių, kurie nors patįs Dievo neprieteliai, vienok turi veikti kaip jo įrankiai. — (7) *Kiek save...* Daro-

tum date illi tormentum et luctum: quia in corde suo dicit: Sedeo regina: et vidua non sum: et luctum non videbo. ⁸ Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, et luctus, et fames, et igne comburetur: quia fortis est Deus, qui judicabit illam. ⁹ Et flebunt, et plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, et in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus: ¹⁰ longe stantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: Væ, væ civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit judicium tuum. ¹¹ Et negotiatores terræ flebunt, et lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius: ¹² merces auri, et argenti, et lapidis pretiosi, et margaritæ, et byssi, et purpuræ, et serici, et cocci, et omne lignum thynum, et omnia vasa eboris, et omnia vasa de lapide pretioso, et æramento, et ferro, et marmore, ¹³ et cinnamomum, et odoramentorum, et unguenti,

karalienė ir neesu našlė ir raudojimo neregėsiu. ⁸ Todėl viena diena ateis jos slogos, mirtis, ir raudojimas, ir badas; ir ji bus ugnimi sudeginta, nes galingas yra Dievas, kurs ją teis. ⁹ Ir žemės karaliai, kurie su ja paleistuvavo ir gyveno išdykusiai, verks ir dejuos dėlei jos, išvydę jos gaisro dumus. ¹⁰ Toli stovėdami iš baimės jos kančių, jie sakys: Deja, deja! didysis mieste Babylone, mieste galingasis, nes tavo pasmerkimas atėjo viena valanda. ¹¹ Ir žemės pirkliai verks ir sielvartaus dėlei jos, nes niekas nebepirks daugiaus jų prekių: ¹² prekių aukso ir sidabro, ir brangių akmenėlių, ir perlų, plonos drobės, ir purpuros, ir šilko, ir škarlato, ir visokių skaniai kvėpinčių medžių, ir visokių indų iš dramblio kaulų, ir visokių indų iš brangaus akmens, ir skaistvario, ir geležies, ir marmuro. ¹³ ir cinamomo, ir kvėpalų, ir tepalo, ir smilkylo, ir vyno, ir alyvos, ir miltų, ir kviečių, ir galvijų, ir

ma aluzija į begalinę Babylono puikybę. Nurodydamas tą puikybę, balsas iš dangaus pasako žodžius, kuriais ta puikybė buvo išreiškia: *Sėdėnu karalienė...* Pl. Iz. 47, 7. 8. — *Našlė*: jos vyras tai žvėris, kurs iki tam laikui ją nešiojo; jos numylėtieji tai žemės karaliai (plg. 17, 2). Ji neabejoja, kad jos paleistuvingas gyvenimas ir toliaus tęsis. Ji pilnai pasitiki, kad niekuomet neatsilieps raudojimai dėlei jos vaikų-gyventojų mirties. — (8) *Todėl*: dėlei didžios puikybės. — *Viena diena*: umai, netikėtai. — *Nes galingas...* Nors Babylonas yra didis ir galingas miestas, bet daug galingesnis yra Dievas, kurs jį teisia ir liepia tuojau įvykdyti savo nutarimą. — (9) *Ir žemės karaliai...* Kaip tik dangus išreiškia savo pasmerkimą, tuojau ant žemės prasideda raudos, kuriose karaliai, pirkliai ir jurininkai išreiškia savo nuliudimą dėlei Babylono prapulties. Raudas pradeda karaliai. Plg.

17, 2 Ez. 26, 16-18. — (10) *Toli stovėdami...* Gaisras ir baimė neleidžia karaliams prisitarti. Jie išreiškia savo dejavimus iš tolo. Jie dejuoja, nes nustoję visų gėrių, kuriuos jiems miestas suteikdavo. Jūs gąsdina tas didis atėjusios ant taip galingo miesto nelaimės staigumas, kurs čionai išreikštas jau viena valanda. — (11) *Ir žemės pirkliai...* Prie raudančių karalių prisideda pirkliai, nustojusieji savo pelno. Jie dejuoja ne dėlei žmonių nelaimės ir žuvimo, bet tik dėl savo nuostolio. Plg. Ez. 27, 1... — (12) *Prekių aukso...* Iškaitomos prekės, kurias pirkliai pristatydavo iš visur Babylono išdykimui palaikyti. — *Skaniai kvėpinčių medžių*. Iš jų dirbdavosi senobėje turtuoliai brangius rakandus. — *Iš brangaus akmens*. Gr. t.: iš brangaus medžio. — (13) *Ir cinamomo*. Buvo tai kvėpintis skystimas, gaunamas iš žievės tokiuo-pat vardu vadinamos žolės. Plg. 2 Moz. 30,

et thuris, et vini, et olei, et simi-
læ, et tritici, et jumentorum,
et ovium, et equorum, et rhe-
darum. et mancipiorum, et ani-
marum hominum. ¹⁴ Et poma
desiderii animæ tuæ discesse-
runt a te, et omnia pinguia, et
præclara perierunt a te, et am-
plius illa jam non invenient. ¹⁵
Mercatores horum, qui divites
facti sunt, ab ea longe stabunt
propter timorem tormentorum
ejus, flentes, ac lugentes, ¹⁶ et
dicentes: Væ, vae civitas illa
magna, quæ amicta erat bysso,
et purpura, et cocco, et deau-
rata erat auro, et lapide pretio-
so, et margaritis: ¹⁷ quoniam
una hora destitutæ sunt tantæ
divitiæ, et omnis gubernator, et
omnis, qui in lacum navigat, et
nautæ, et qui in mari operan-
tur. longe steterunt, ¹⁸ et cla-
maverunt videntes locum incen-
dii ejus, dicentes: Quæ similis
civitati huic magnæ? ¹⁹ Et mi-
serunt pulverem super capita
sua, et clamaverunt flentes, et
lugentes, dicentes: Væ, vae ci-
vitas illa magna, in qua divites
facti sunt omnes, qui habebant
naves in mari de pretiis ejus:
quoniam una hora desolata est.

avių, ir arklių, ir vežimų, ir ver-
gų, ir žmonių dušių. ¹⁴ Ir tavo
dušios pageidžiamieji vaisiai at-
stojo nuo tavęs, ir visa, kas rie-
bu ir gražu, tau pražuvo, ir jų
jau daugiaus nebebus rasta. ¹⁵
Tų daiktų pirkliai, kurie pralo-
bo, ištolo stovės iš baimės jos
kankinimų, verkdami ir sielvar-
taudami. ¹⁶ Ir sakydami: Deja, de-
ja! tasai didysis miestas, kurs
buvo apvilktas plona drobe, ir
purpura, ir škarlatu, ir papuoš-
tas aksu. ir brangiais akmenė-
liais ir perlomis, ¹⁷ štai viena
valanda pražuvo taip dideli tur-
tai! Ir visi vairininkai, ir visi,
kurie ant jūros plauko, ir juri-
ninkai, ir kurie ant jūros dar-
buojasi stovėjo iš tolo ¹⁸ ir šau-
kė, matydami jo gaisro vietą, ir
sakė: Koks miestas panašus bu-
vo į šitą didįjį miestą? ¹⁹ Ir jie
metė dulkes ant savo galvų ir
šaukė, verkdami ir dejuodami.
ir sakė: Deja, deja! tasai didy-
sis miestas, kuriame, visi turė-
jusieji laivus ant jūros pralobo
jo braugenybėmis, štai viena va-
landa sunaikintas! ²⁰ Džiaugkis
dėlei jo, dangau, ir jūs šventie-
ji apaštalai ir pranašai, nes Die-
vas už jus padarė jau teisną.

23. Pat. 7, 17. — *Kvepalų*. Gr. θυμῶν.
Jis buvo gaunamas iš kvepinčios Indijos
žolės ir buvo vartojamas labai brangiam
balsimui padaryti, kuriuo naudojosi kaip
kvepalų. — *Ir vergų*. Gr. t.: ir kunų.
Sekantis žodis *ir žmonių dušių*, reiškia
taip-pat vergus. Gal tarp tų dviejų pava-
dinimų toks yra skirtumas, kad pirmuo-
ju nurodomi vergai paskirti suukiems
darbams, kuriuose reikalingus tik kuni-
škos įjegos, antruoju gi tarnai, atliekan-
tys kitus patarnavimus, kad ir ne taip
sunkius, bet reikalaujančius didesnio iš-
manymo. — (14) *Visa, kas riebu*: viso-
kie skanumynai. — (15) *Ištolo stovės*. Gr.
t.: stovėjo. — (16) *Kurs buvo apvilktas*.
Ir čia symbolinis Babylonas įvaizdinamas

kaipo paleistuvė (17, 4). — (17) *Ir visi
vairininkai...* Prie pirklių prisideda juri-
ninkai su savo dejavimais, nes ir jie nu-
stoja uždarbio ir pelno. Vairininkais čio-
nai pavadinti laivų vedėjai (kapitonai),
jurininkais gi įvairūs laivų tarnai, ypa-
gi matrosai. — *Kurie ant jūros plauko*:
kurie jura vežioja savo prekes. — (18)
Koks miestas... Plg. 13, 4. Ez. 27, 32.
— (19) *Ir jie metė dulkes...*, taip išreikš-
dami didžiąsą savo nusiminimą. Plg. Ez.
27, 30. — (20) *Džiaugkis...* Tą pakvie-
timą išreikšti džiaugsmą dėlei didžios pi-
leistuvės Babylonos pasmerkimo duoda tik-
riausiai tas pats balsas, ką ir 4. eil. —
Ir jūs šventieji apaštalai... Gr. t.: ir jūs
šventieji, ir apaštalai. Atskirai kviečiami

²⁰ Exsulta super eam cælum, et sancti Apostoli, et prophetae: quoniam iudicavit Deus iudicium vestrum de illa. ²¹ Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, et ultra jam non invenietur. ²² Et vox citharædorum, et musicorum, et tibia canentium, et tuba non audietur in te amplius: et omnis artifex omnīs artis non invenietur in te amplius: et vox molæ non audietur in te amplius: ²³ et lux lucernæ non lucebit in te amplius: et vox sponsi, et sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terræ, quia in venificiis tuis erraverunt omnes gentes. ²⁴ Et in ea sanguis prophetarum et sanctorum inventus est: et omnium, qui interfecti sunt in terra.

Caput XIX. ¹ Post hæc audi-
vi quasi vocem turbarum mul-

²¹ Ir vienas galingas aniolas pakėlė didį kaip girnų akmenį ir metė į jurą, tardamas: Su tokiuo smarkumu bus numestas Babylonas, anas didysis miestas, ir jau nebebus daugians atrastas. ²² Ir balsas arpininkų, ir giesmininkų, ir vamzdininkų ir trimitas nebebus daugiaus tavyje girdėtas; ir joks dailininkas, koks nors butu jo amatas, nebebus daugiaus tavyje rastas, ir girnų užimo daugiaus tavyje nebesigirdės, ²³ ir žiburio šviesos nebebus daugiaus tavyje, ir jaunikio ir sužieduotinės balsas nebebus tavyje girdėtas; nes tavo pirkkliai buvo žemės kunigaikščiai, nes tavo žavėjimais suvedžiotos buvo visos tautos. ²⁴ Ir jame buvo rastas kraujas pranašų ir šventųjų, ir visų, kurie nužudyti yra ant žemės.

19. Perskyrimas. ¹ Po to aš girdėjau danguje tarsi balsą dau-

džiaugties apaštalai ir pranašai, nes jų labiaus už kitus nekenė pražuvusi paleistuvė ir juos labiausiai persekiojo. — *Nes Dievas už jus...* Dievas pasmerkdamas Babyloną jam atkeršijo už jo prasikaltimus prieš šventuosius. — (21) *Ir vienas...* Symboliniu veikimu įvaizdinamas galutinis Babylono pražudimas. Metantis į jurą didžiausį kaip maluno akmenį pats paaiškina savo veikimo reikšmę. Plg. Jer. 51, 63, 64. — (22) *Ir balsas...* Aniolas toliau apgarsina, kad ir mažiausi žymė kitados laimingo Babylono gyvenimo turi amžinai pražuti. Visa tai išreiškta S. Jst. žodžiais. Plg. Ez. 26, 13. Jer. 25, 10; 7, 36; 16, 9; 33, 11. — (23) *Nes tavo pirkkliai...* Plg. Iz. 23, 8. Galop dar syki nurodomos baisaus teismo priežastys: begalinis išdykimas, iš kurio taip pralobo pirkkliai, kad pasidarė žmonių valdovais ir prispaudėjais; toliau tautų suvedžiojimas (plg. Iz. 49, 9, 12); ypač gi šventųjų kraujo praliejimas. Kaip anot Išganytojo

žodžių (Mt. 25, 35...) visas nekaltųjų kraujas, pradedant nuo Abelio turi ateiti ant Jeruzalės, taip-pat čionai ant Babylono ateis kankintinių ir visų nekaltai persekiotųjų kraujas. Kaip Jeruzalė, atmesdama Išganytoją, pripildė savo nusidėjimų saiką, ir visas Izraelis turėjo kentėti už sukrautas jos kaltybes, taip-pat ir pasaulio pabaigos sostinė.

(19, 1) *Po to aš girdėjau...* Apraudotas ant žemės Babylono pražuvimas su džiaugsmu sutinkamas danguje. — *Daugelio minių.* Gr. t.: skaitlingos minios. Danguje išreiškia savo džiaugsmą palaimintieji, kurie augščiau (18, 20) buvo kviečiami linksminties dēlei Babylono pasmerkimo. — *Aleliuja.* Ebr. ž., kurs reiškia: laudate Dominum, šlovinkite Viešpatį. — *Išganymas...* Veiz. 4, 11; 5, 12, 13 ir k. — (2) *Nes tikri ir...* Išreiškiamos šlovinimo priežastys. — *Atkeršijo už...* Tai buvo meldžiama augšč. 6, 10; už to meldimo išpildymą dabar dėkojama. —

tarum in cœlo dicentium: Alleluia: salus, et gloria, et virtus Deo nostro est: ² quia vera, et justa judicia sunt ejus, qui judicavit de meretrice magna, quæ corripuit terram in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus. ³ Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum. ⁴ Et ceciderunt seniores viginti quatuor, et quatuor animalia, et adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen: alleluia. ⁵ Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus: et qui timetis eum pusilli, et magni. ⁶ Et audivi quasi vocem turbæ magnæ, et sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens. ⁷ Gaudeamus, et exultemus: et demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, et uxor ejus præparavit se. ⁸ Et datum est illi ut cooperaret se byssino splendenti, et candido. Byssinum enim justificationes sunt Sanctorum. ⁹ Et dixit mihi: Scribe: Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni

gelio minių, sakančių: Aleliuja! išganymas, ir garbė, ir galybė yra mūsų Dievui, ² nes tikri ir teisingi yra teismai to, kurs nu teisė didžią paleistuvę, sugadinusią žemę savo paleistuvavimu, ir atkeršijo už savo tarnų kraują jos rankomis išlietą. ³ Ir vėl jie sakė: Aleliuja! ir jo dumai kilsta amžių amžiais. ⁴ Ir dvidešimt keturi vyresnieji ir keturi gyvunai perpuolė ir pagarbino Dievą, sėdintį ant sosto, sakydami: Amen, Aleliuja! ⁵ Ir iš sosto išėjo balsas, kurs tarė: Pašlovinkite mūsų Dievą visi jo tarnai, ir kurie jo bijotės, maži ir dideli. ⁶ Ir aš girdėjau tarsi didžios minios balsą, ir tarsi daugelio vandenų balsą, ir tarsi balsą didžių griausmų, tariant: Aleliuja, nes mūsų Viešpats Dievas Visagalis ėmė karalystę. ⁷ Džiaugkimės ir linksminkimės ir jį šlovinkime, nes Avinėlio vestuvės atėjo, ir jo sužieduotinė prisirengė. ⁸ Ir jai duota apsidengti spindinčia ir balta plona drobė; nes plona drobė yra teisus šventųjų veikalai. ⁹ Ir jis man tarė: Rašyk: Palaiminti pakviestieji į Avinėlio vestuvių pokilį. Ir jis man tarė: Tie yra tikri Dievo žodžiai. ¹⁰ Ir aš puoliau jam į kojas jo

(3) *Ir vėl jie...* Po pertrukio palaimintieji vėl tęsia savo giesmę. Žodžiai: *ir jo dumai...*, yra tos giesmės dalis. Jais išreiškiama, kad Babilono praužvimas amžinas. — (4) *Ir dvidešimt...* Taip pat kaip 4, 4. 6; 5, 8. 14; 11, 16. vyresnieji ir gyvunai prisideda prie šventųjų šlovinimo. — (5) *Ir iš sosto...* Tai atsiliepiu vienas iš gyvunų arba aniolas. — *Visi jo tarnai, ir...* Tiemsdvim išsireiškimais pavadinti tie patys dangaus šventieji; jie visi be išimties kviejami šlovinti Viešpatį. — (6) *Ir aš girdėjau...* Pakviestieji tuojau pildo balso įsakymą. — *Tarsi didžios minios...* Veiz. 1, 15; 14, 2. — *Ėmė karalystę:* pilnai pasirodė, kad jis vienas

yra Viešpats. Plg. 11, 17. — (7) *Nes Avinėlio vestuvės...* Ypatinga džiaugsmo priežastimi yra amžinas Kristaus su jo Bažnyčia susivienijimas, kurs jau visai arti. Jis aprašomas 19, 11. — (8) *Ir jai duota...* Bažnyčia užlaikė Kristui ištikimybę kentėjimo metu, apsiplovė nuo nusidėjimų ir pasipuošė dorybėmis; užtat dabar ji gauna skaisčių nesuteptą apdarą. — (9) *Ir jis:* regimai aniolas, bet kurs, tikrai nežinia. — *Rašyk: Palaiminti...* Bažnyčia, daranti iš savęs vienybę, yra Kristaus sužieduotinė, atskiri jos sąnariai yra vestuvių svečiai. — *Ir jis man tarė:* Tų pačių žodžių atkartojimas padidina tikrumą. — *Tie yra...* Kas pasakyta 6-8.

vocati sunt: et dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt. ¹⁰ Et cecidi ante pedes ejus, ut adorerem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conservus tuus sum. et fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora. Testimonium enim Jesu est spiritus prophetiæ.

pagarbintų. Ir jis man sako: Veizdėk, kad to nedarytumei; aš esu tarnas draug su tavim ir tavo broliais, turinčiais Jėzaus liudijimą. Dievą garbink; nes Jėzaus liudijimas yra pranašystės dvasia.

2. Paskutinė kova Dievo Žodžio su slibinu.

¹¹ Et vidi cælum apertum, et ecce equus albus, et qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, et Verax, et cum justitia judicat, et pugnat. ¹² Oculi autem ejus sicut flamma ignis, et in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum. quod nemo novit nisi ipse. ¹³ Et vestitus erat veste aspersa sanguine: et vocatur nomen ejus, Verbum Dei. ¹⁴ Et exercitus qui

¹¹ Ir aš mačiau atvirą dangų; ir štai baltas arklys, ir kurs ant jo sėdėjo vadinosi Ištikimasis ir Tikrasis, ir jis su teisybe teisia ir kariauja. ¹² O jo akys kaip ugnies liepsna, ir ant jo galvos daug vainikų, ir jis turėjo parašytą vardą, kurio niekas nežino, kaip tiktai jis pats. ¹³ Jis buvo apvilktas krauju apšlakštytu rubu, o jo vardas Dievo Žodis. ¹⁴ Iresančios danguje kariuomenės

eil., visai tikra, nes tai Dievo žodžiai, kurie negali neišsipildyti.—(10) *Ir aš puoliau...* Apreiškimu sugraudentas Apaštalas perpuola prieš dangaus pasiuntinį, norėdamas taip jį pagerbti; bet aniolas to pagerbimo nepriima ir nurodo priežastį. Aniolai yra Dievo tarnai; taip-pat ir krikščionys; todėl tame dalyke yra tarp jų lygybė. — *Jėzaus liudijimą.* Veiz. 1, 9; 12, 17 ir k. — *Nes Jėzaus...* Pranašystės dvasia duota visiems pranašams tik dėlto, kad jie liudytu apie Jėzų Kristų; to dėlei pranašaujantis aniolas ir pranašai žmonės darosi panašūs ir lygūs.

19, 11—30, 10. Dievo Žodis su dangiškąja kariuomene eina kovotų su žvėrim ir jo kariuomene (19, 11-18), žvėris lieka pergalėtas, jo kariuomenė išmušta, pats gi jis su jo netikruoju pranašu įmetamas gelmėn (19, 19-21), o aniolas ją uždaro tukstančių metų, kad paskui paleistas būtų dar trumpam laikui (20, 1-3); šventieji gi prisikelia ir viešpatauja su Kristumi tukstantį metų (20, 4-6); tam laikui pasibaigus, šėtonas paleistas iš savo kalėjimo vėl pradeda naują kovą prieš šventuosius, bet pergalėtas įmetamas su

visais savo padėjėjais pragaran, kad būtų amžinai kankintas (20, 7-10).

(11) *Atvirą dangų*, kaip 4, 1. Plg. 11, 19. — *Baltas arklys.* Plg. 6, 2. Čionai jo raitėliu yra jau tikrai Dievo Sūnus. — *Ištikimasis ir...* Plg. 1, 5; 3, 7. 14. — *Ir jis su teisybe...* Plg. Iz. 11, 4. — *Ir kariauja.* Tas žodis pridėtas dėlto, kad neprietelių pasmerkimą pranoks jų pergalėjimas kovoje. — (12) *O jo akis...* Veiz. 1, 14; 2, 18. — *Dang vainikų:* nes jis yra karalių Karalius (Dan. 7, 14). Ir žvėris turėjo vainikus, nes ir jis turėjo tarp savųjų didžią karališką valdžią, bet jų vainikų buvo nedaug. Tik Kristaus karalystė yra tikra ir amžina. — *Ir jis turėjo...* Slaptingas vardas buvo gal tas pats, kurs paminėtas 13. eil. butent, Dievo Žodis. Plg. 2, 17; 3, 12.—(13) *Krauju apšlakštytu...* Plg. Iz. 63, 3. Tas kraujas yra Jėzaus neprietelių. — *Dievo Žodis.* Tas pats vardas, ką ir ketvirtosios Evangelijos pradžioje. — (14) *Ir... kariuomenės jį sekė...* Dangaus kariuomenė sudėta iš aniolų. Jų rubai skaitūs ir krauju neapšlakštyti, nes kovoja tik vienas Viešpats; jie gi seka, ne kad jam padėtų, bet kad būtų jo garbingo perga-

sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo, et mundo. ¹⁵ Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipso percutiat gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea: et ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. ¹⁶ Et habet in vestimento, et in femore suo scriptum: Rex regum, et Dominus dominantium. ¹⁷ Et vidi unum Angelum stantem in sole, et clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cœli: Venite, et congregamini ad cœnam magnam Dei: ¹⁸ ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium, et carnes equorum, et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum, et servorum, et pusillorum, et magnorum. ¹⁹ Et vidi bestiam, et reges terræ, et exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo, qui sedebat in equo, et cum exercitu ejus. ²⁰ Et apprehensa est bestia, et cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt cha-

jį sekė ant baltų arklių, visi apvilkti balta skaisčia plona drobe. ¹⁵ Ir iš jo burnos išėjo abiem ašmenim aštrus kalavijas, kad juomi ištiktu tautas; ir jis jas valdys geležine lazda; ir jis mindo visagalinčiojo Dievo didžios rustybės vyno spaustuvą. ¹⁶ Ir jis turi ant savo apdaro ir ant savo strėnos parašyta: Karalių Karalius ir viešpataujančiųjų Viešpats. ¹⁷ Ir aš mačiau vieną aniolą, stovintį saulėje; ir jis šaukė didžiu balsu, sakydamas visiems paukščiams, kurie skrido per dangaus vidurį: Ateikite ir susirinkkite į didį Dievo pokilį ¹⁸ ęsti karalių kunų, ir vadų kunų, ir galingųjų kunų, ir arklių ir ant jų sėdinčiųjų kunų, ir kunų visų laisvųjų ir vergų, ir mažųjų ir didžiųjų. ¹⁹ Ir aš mačiau žvėrį, ir žemės karalius, ir jų kariuomenes, surinktus kovos darytų su sėdėjusiu ant arklio ir su jo kariuomene. ²⁰ Ir žvėris buvo nutvertas ir su juomi netikrasis pranašas, dariusis jo akyse ženklus, kuriais suvedžiojo ęmusius žvėries žymę ir garbinusius jo paveikslą. Šitodu buvo įmestu gyvų į sėra de-

lėjimo lindytojais. — (15) *Ir iš jo burnos...* Veiz. 1, 16; 2, 12. — *Jas valdys:* geriausias anot gr. t.: ganyš. Plg. 2, 27; 12, 5. Ps. 2, 9. — *Ir jis mindo...* Veiz. 14, 10. 19. Iz. 63, 2-3. Vaizdai spaustuvo ir rustybės vyno sujungti į vieną, nes Viešpats aprašomas kaip užrustintas ir baidžiantis Teisėjas. — (16) *Ir jis turi...* Parašai padėti labai matomose vietose, kad pigiai galėtu būti perskaityti. — (17) *Aniola, stovintį saulėje...* Iš pačios saulės turi būti apgarsinta žinia apie Kristaus pergalėjimą. Aniole žodžiuose išreikšta, kad Dievo neprietelių laukia visiškas sunaikinimas. Tie žodžiai primena Ez. 39, 17-20, kame yra šneka apie Gogo pergalėjimą. Didis pokilis, į kurį šaukiami visi plėšrieji paukščiai, yra Avinė-

lio pokilio antitėzis. — (18) *Karalių kunų...* Neivienas iš Dievo neprietelių neišsigelbės nuo pražuvimo. — (19) *Aš mačiau žvėrį ir...* Dievui priešingos galybės susirenką į kovą, vedamos žvėries, t. y. Antikristo (plg. 16, 14-16; 17, 12-14). Bet gana vieno Viešpaties pasirodymo, kad visa Antikristo galybė butu sunaikinta (plg. 2 Tes. 2, 8). — (20) *Ir žvėris buvo...* Antikristas ir jo netikrasis pranašas (13, 11) buvo susivieniję savo veikime prieš Dievą, užtat ir įdviųjį hausmė ta pati, kurią matė jau Daniėlis pranašas (Dan. 7, 11). Pergalėjo Viešpats, bet pačią bausmę įvykdo su vadais Kristų lydintys aniolai. Ugnies tvenkiniu yra pragaras (20, 14... 21, 8); į jį eina du vadu su dūša ir kunu tuoju po Vieš-

racterem bestiae, et qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi misi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure: ²¹ et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: et omnes aves saturatae sunt carnibus eorum.

Caput XX. ¹ Et vidi Angelum descendentem de caelo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. ² Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus, et satanas, et ligavit eum per annos mille: ³ et misit eum in abyssum, et clausit, et signavit super illum ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: et post haec oportet illum solvi modico tempore. ⁴ Et vidi sedes, et sederunt super eas, et judicium datum est illis: et animas decollatorum propter testimonium Jesu, et

gantį ugnies tvenkinį, ²¹ o kiti buvo nužudyti sėdinčiojo ant arklio kalaviju, kurs išėina iš jo burnos; ir visi paukščiai pasisotino jų kūnais.

20. Perskyrimas. ¹ Ir aš mačiau aniolą, nužengiantį iš dangaus, turintį gelmės raktą ir didžią grandinę savo rankoje. ² Ir jis nutvėrė slibiną, senąjį žaltį, kurs yra velnias ir šetonas, ir surišė jį tukstančiui metų; ³ ir jį imetė į gelmę, ir uždarė, ir padėjo ant jos antspaudą, kad nesuvedžiotų daugiaus tautų iki nepasibaigs tukstantis metų; o paskui jis turi būti paleistas trumpam laikui. ⁴ Ir aš mačiau sostus, ir jie sėdėjo ant jų, ir buvo jiems duota teisti; ir mačiau dušias nukirstųjų dėlei Jėzaus liudijimo ir dėl Dievo žo-

paties pergalėjimo. — (21) O kitus... Visa Antikristo kariuomenė užmušama Kristaus kvėpimu, vienu Teisėjo žodžiu, kurį įvaizdina iš burnos išeinantis kalavijas. Pražuvus tai kariuomenei dar vienok pasilieka ant žemės Dievo neprietelių.

(20, 1) *Ir aš mačiau...* Nors Išganytojas yra mirties ir pragaro Viešpats, tačiau jis gali pragaro raktus paduoti aniolui, kad tas išpildytų Kristaus nutarimą. Plg. 9, 1. — *Didžią grandinę*, kad ja surištu slibiną ir taip nebeleistu jam kenkti žmonėms. — *Savo rankoje*. Gr. t.: ant savo rankos. Grandinės galai regimai kabėjo iš abiejų rankos pusių. — (2) *Ir jis nutvėrė slibiną...* Plg. 12, 9. Šetonas įvaizdintas slibinu buvo numestas iš dangaus žemėn. Apistojęs ant juos smilčių, jis per savo atstovus suvienijo tautas į pasaulinę priešingą Kristui ir jo Bažnyčiai galybę ir pakurstė karalius į kovą, kurią vienok jie turėjo pralaimėti. Dabar jis pats surišamas ir imetamas į savo nuolatinę buveinę, pragarą. Bet kokį gi šetono surišimą aprašo čionai šv. Jonas? Aiškintojų dauguma atsako, kad tas pirminis šetono suvaržymas įvyko su pir-

muoju Kristaus atėjimu į pasaulį, kada jo valdžia tapo apribota ir žmonėms suteikta galė išvarinėti piktas dvasias vardan Kristaus (Mt. 8, 29; 12, 28). Taigi šetono surišimas reiškia, kad jis nebegali naudoties pilna liuositybe žmonių suvedžiojime (Aug.). Užtat ir tukstantį metų, kuriuos šetonas pasilieka surištas egzegėčių dauguma supranta apie tą laiką, kurs praeis nuo Kristaus įsikunjimo lig Antikristo laikais (Aug. Vikt. Jier. Kasiod. Prim. Tom.). Tukstančio metų regimai negalima imti raidinėje prasmėje. Yra tai tobulumo skaitlinė. Ji pavartoja ilgam laikotarpiui išreikšti, ypač palyginant su „trumpu laiku“, paminėtu sekančioje eil., su pusketvirtais metais ir tt. (plg. 11, 2. 3; 12, 6 ir k.) — (3) *I gelmę*: regimai tą pačią, apie kurią buvo kalbėta augšč. 9, 1... — *Ir padėjo ant jos...* Uždarymas ir antspaudas padėjimas sustiprino šetono suvaržymo idėją. Plg. Dan. 6, 17. Mt. 27, 56. — *O paskui jis turi...* Tas paleidimas yra Dievo nutartas. Apie jį kalbama toliaus 7. eil. — (4) *Ir aš mačiau*. Čionai prasideda viena iš vargiausiai išaiškinamų Apreiškimo vietų, davusi pro-

propter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus, aut in manibus suis, et vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. ⁵ Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur

gą pirmąisiais Bažnyčios amžiais atsirasti taip vadinamam milenarizmui. Išaiškinimo gi, kurs būtų pilnai užtektinas, egežėtai dar nėra padavę. — *Sostus*. Ant sostų turėjo sėdėti Dievas ir jo pakvietieji į teisėjus. Kame Apaštalas matė tuos sostus, danguje ar ant žemės, jis to nepasakė; bet tikriausiai danguje. — *Buvo jiems duota teisti*. Garbė būti teisėjais regimai galėjo suteikti tik Dievas; bet kam ji buvo čionai duota, tikrai nežinia; anot vieny aiškintojų, aniolams, anot kitų dvidešimtketuriams vyresniems arba apaštalam. Kas tame teisme turėjo būti nutarta? Iš tolesnių žodžių galima spėti, kad reikėjo teisti, kas būtų vertas karaliauti su Kristumi tukstantį metų. — *Dušias nukirstųjų*. Rymo valstijoje pasmerktiesiems mirtin labai dažnai kirvii nukirsdavo galvą. Taigi čionai nukirstaisiais pavadinti kankintiniai, nužudyti už tikėjimą. — *Dėlei Jėzaus... žodžio*. Veiz. 1, 9. — *Tuos, kurie negarbino... ranku*. Taip pavadinti kiti krikščionis, pasilikusieji ištikimais Kristui, bet neišliejusieji savo kraujo už tikėjimą (plg. 13, 15-17). Žvėris kaip augščiaus regimai reiškia Antikristą. Bet čionai rasi kalbama ne apie Antikristą jo paties ypatoje, bet apie jo pranokėjus, kuriuose veikė ir veikia Antikristo dvasia, ir kurie persekioja Bažnyčią visuose laikuose. — *Gyveno*, t. y. atgijo. Regimai ir antrojo skyriaus krikščionis, kurie negarbino žvėries, buvo jau numirę. Bet apie koki atgijimą čionai kalbama, labai neaišku. Anot daugelio aiškintojų juo pavadintas priėmimas kankintinių ir išpažintojų į dangų ir suteikimas jų dūsioms dangiškos laimės; ir tai toliaus pavadinta pirmuoju prisikėlimu. — *Karaliavo su Kristumi*. Nors stačiai nepasakytą, kame, bet nėra nei mažiausio nurodymo, kad tas karaliavimas būtų ant žemės. — *Tukstantį metų*: tiek pat kiek šėtonas turi pasilikti surištąs pragare. — Ta Apreiškimo vieta senobėje davė progą atsirasti milenaristų paklydimui. Kaikurie imdami šv. Jono žodžius visai raidinėje prasmėje,

džio ir tuos, kurie negarbino žvėries, nei jo paveikslo, ir nemėję jo žymės ant savo kaktų, arba ant savo rankų; ir jie gyveno ir karaliavo su Kristumi tukstantį metų. ⁵ Kiti numirusieji neatgijo, iki nepasisbaigs tukstantis metų. Tas yra pir-

manė, kad pasaulio pabaigoje, kada bus pergalėtas Antikristas, slibinas ir jo kariuomenė, dar ne tuojuu įvyksiąs visuotinas numirusių prisikėlimas, bet busiąs tukstančio metų laikotarpis, kuriame prikelti iš numirusių kankintiniai ir žymesnieji šventieji turėsia čia ant žemės didžią dvasišką laimę, nors ta laimė dar nebusianti taip tobula, kaip danguje, ir kad Kristus matomai karaliausiąs visu anuo laiku. Tukstančiui metų praslinkus, busiąs paleistas šėtonas iš savo kalėjimo, paskutinį sykį mėginsiąs sukelti žmones prieš Dievą, ir pradėjęs kovą jį pralaimėsia. O tuomet jau busiąs visuotinas prisikėlimas ir teismas, ir prasidėsianti visiems amžinastis, vieniems laiminga, kitiems nelaiminga. Tokį šitos vietos aiškinimą buvo priėmę kaikurie šv. tėvai, kaip Papijas, Justinas, Ireniejus ir k. Tuo pačiu laiku buvo aiškintojų, kurie suprato tukstančio metų Kristaus karalystę ant žemės ir laimę visai kuniškai ir žemiškai (millenarismus crassus). Ir ta tai aplinkybė buvo priežastimi, kad šv. Dionyzas Aleks. pradėjo abejoti apie viso Apreiškimo autentiškumą (veiz. Įvedimą p. 565). Nuo šv. Jieronymo ir Augustino laikų aiškintojų dauguma supranta šitą Apreiškimo vietą apie dvasišką Jėzaus Kristaus karalystę ant žemės prasidėjusią jo pirmuoju atėjimu, tokią, koki ji buvo S. Ist. ir koki ji pasirodo Bažnyčios istorijoje. Kristus nuolat valdo savo karalystę; jis nuolat daro, kad pergalėjimą gautu tiesa, teisybė ir šventumas ir tokiuo būdu suteikia laimę neviesiems, kurie su juo viešpatauja, budami dvasiškais karaliais, bet draug ir pavaldiniais. — (5) *Kiti numirusieji*: kurie anot 4. eil. nėra nei kankintiniai, nei išpažintojai. — *Neatgijo, iki...* Tų dūsių nepaveldėjo iki nurodytam laikui dangiškos laimės; bet nėra taipogi pasakytą, kad paveldės nors paskiaus. — *Pirmas prisikėlimas...* Veiz. 4. eil. — (6) *Ant jų antroji mirtis...* Antroji mirtis yra tai amžinas pasmerkimas, kurio susilauks piktieji. Ji pavadinta antrąja, palyginant su kuno mirtimi.

mille anni: Hæc est resurrectio prima. ⁶ Beatus, et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. ⁷ Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, et exibit, et seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, et Magog, et congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. ⁸ Et ascenderunt super latitudinem terræ, et circumierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam. ⁹ Et descendit ignis a Deo de cælo, et devoravit eos: et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, et sulphuris, ubi et bestia. ¹⁰ et pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.

Kurie dalyvus pirmame prisikėlime, kurių dušios bus priimtos dangun prieš paskutinį teismą, tie nebeturės baimės apie amžiną savo išganyną, todėl jie palaiminti; todėl jie bus Dievo ir Kristaus kunigai. Plg. 1, 6; 5, 10. — (7) Ir tukstančiui... Kada ateis paskirtoji valanda, šetonas bus paliuosuotas iš pragaro trumnam laikui (veiz. 3. eil.). — Suvedžios tautos... Tos tautos įvaizdintos gyvenančios tuo pačiu laiku, kaip ir šventieji, bet toli nuo jų, žemės pakraščiuose. Plg. 7, 1. Iz. 11, 12. — Gogą ir Magogą. Yra tai vardai paimti iš Ez. 38, 2., kam pranašaujama, kad Magogo šalies kunigaikštis Gogas amžių pabaigoje užpulsiąs Izraelitus ir pražusiąs pats su savo tauta nuožmioje kovoje; čionai tiem dviem vardais pavadintos tautos, mėginančios pasaulio gale paskutinį sykį kovoti prieš Viešpatį. Iš to gi pasirodo, kad ir tukstančio metų laiku, kuomet karaliaus Kristus, bus gaivalai, priešingi jam ir jo Bažnyčiai, nes anot Išganytojo žodžių net jo karalystėje ant žemės busią visnomet geri ir pikti draug lig amžių galui. Plg. Mt. 13, 47... — Surinks. Plg. 16, 14. —

masis prisikėlimas. ⁶ Palaimintas ir šventas, kurs turi dalį pirmame prisikėlime; ant jų antroji mirtis neturės valdžios, bet bus Dievo ir Kristaus kunigai ir karaliaus su juomi tukstantį metų. ⁷ Ir tukstančiui metų pasibaigus šetonas bus paleistas iš savo kalėjimo, ir išeis, ir suvedžios tautas, esančias ant keturių žemės kampų, Gogą ir Magogą, ir surinks jas į kovą; jų skaitlius yra kaip jūros smiltis. ⁸ Ir jie užėjo ant žemės platumo ir apstojo šventųjų stovyklas ir numylėtąjį miestą. ⁹ Ir ugnis nužengė nuo Dievo iš dangaus ir juos prarijo; ir velnias, kurs juos suvedžiojo, buvo įmestas ugnies ir sėros tvenkinin, kame ir žvėris ¹⁰ ir netikrasis pranašas bus kankinami dieną ir naktį amžių amžiais.

(8) Ir jie užėjo... Pagonis iš žemės pakraščių traukia kovon prieš Bažnyčią, išsiskleidusią po visą žemę. — Apstojo šventųjų... Šventieji taip-pat susirenka vienon vieton ir padaro didžiausią kariuomenę. Šventųjų stovyklomis čionai regimai pavadinta Bažnyčia, todėl numylėtuju miestu yra dvasiška idėalinė Jeruzalė, taigi ta pati Bažnyčia. — (9) Ir ugnis... Ugnis yra baisiausias Dievo rustybės įrankis. Plg. 1 Moz. 19, 24. Ez. 38, 22 ir k. — Ugnies ir sėros... Plg. 14, 10; 19, 20. — (10) Dieną ir naktį... Kančios bus nuolatinės ir amžinos.

20, 11—22, 5. Paskutinei kovai pasibaigus, įvyksta numirusųjų teismas, ir kurių vardų nėra gyvenimo knygoje, nubaudžiami antrąja mirtimi ugnies tvenkinyje (20, 11-15). Paskni atsiranda naujas dangus ir nauja žemė, į kurią iš dangaus nužengia naujas šventas miestas, Jeruzalė, ir Dievo šėtra yra su žmonėmis (21, 1-8). Ta naują Jeruzalę Apaštalui parodo vienas iš septynių aniolų, turėjusių taures (21, 9-22, 5).

3. Numirusųjų teismas ir visų dalykų atnaujinimas.

¹¹ Et vidi thronum magnum candidum, et sedentem super eum, a cuius conspectu fugit terra, et cælum, et locus non est inventus eis. ¹² Et vidi mortuos magnos, et pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt: et alius Liber apertus est, qui est vitæ: et iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. ¹³ Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: et mors, et infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. ¹⁴ Et infernus, et mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. ¹⁵ Et qui non inventus est in Libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

Caput XXI. ¹ Et vidi cælum novum, et terram novam. Pri-

¹¹ Ir aš mačiau didį baltą sostą ir ant jo sėdintį, nuo kurio veido pabėgo žemė ir dangus, ir daugiaus nebebuvo jiems rasta vietos. ¹² Ir mačiau numirusius, didžius ir mažus, stovintčius ties sostu; ir buvo atidengtos knygos; ir atverta buvo kita knyga, kuri yra gyvenimo, ir numirusieji nuteisti buvo pagal tai, kas buvo parašyta knygoje sulig jų darbų. ¹³ Ir jura atidavė numirusius, kurie joje buvo, ir mirtis ir pragaras davė savo numirusius, kurie juose buvo, ir kiekvienas nuteistas buvo sulig savo darbų. ¹⁴ Ir pragaras ir mirtis įmesti buvo ugnies tvenkinin. Ta yra antroji mirtis. ¹⁵ Ir kas nebuvo rastas užrašytas gyvenimo knygoje, įmestas buvo ugnies tvenkinin.

21. Perskyrimas. ¹ Ir aš mačiau naują dangų ir naują žemę;

(11) *Didį baltą sostą.* Tas sostas išrodė dar gražesnis už minėtąjį augšč. 4, 2. Jo baltumas yra ženklas šventumo ir šlovės to, kurs ant jo sėdi. — *Sėdinti.* Kadangi čionai kalbama apie paskutinį teismą, todėl tuo sėdiučiuoju ant sosto turėtu būti Kristus. Bet kaip kurie aiškintojai mano, kad ant sosto sėdi Dievas Tėvas; ir tokiame aiškinimui visai nėra priešinios šv. Rašto vietos, kuriose Jėzus Kristus nurodomas, kaip vyriausis Teisėjas. Plg. Apd. 17, 51. Rym. 2, 16 ir k. — *Pabėgo žemė.*: negalėjo pakęsti skaištumo, einancio nuo sosto. Apaštalas nekalba regimai apie visišką žemės ir dangaus praužimą, nes tuomet jau nebebutu vietos ir sekančioms regėjimams. — (12) *Numirusius... ties sostu:* visus numirusius, laukiančius teismo ištarmės. — *Atidengtos knygos:* kuriose surašyti buvo visų žmonių darbai. — *Kita knyga... gyvenimo.* Toje knygoje buvo išrinktųjų sąrašas, vardai tų, kurie dalyvaus amžinai laimingame naujos Jeruzalės gyvenime. Apie tą knygą veiz. augšč. 3, 5. Plg.

13, 8; 17, 8. — *Numirusieji nuteisti...* Teismas įvyksta pagal teisybę, žiurint į kiekvieno darbus. Plg. Mt. 16, 27. Rym. 2, 6 ir k. — (13) *Ir jura...* Paaškinama, kad teisman stoja visi, kame nors jie būtų numirę ir lig tam laikui pasilikę. — (14) *Ir pragaras ir mirtis.* Regėjime Apaštalas mato mirtį ir numirusių buveinę, įvaizdintą kaip pikčiausias ypatais, Kristaus neprieteles. Kadangi pasaulio galas buvo atėjęs ir daugiaus žmonių nebegimė ir nebedarė naujų nusidėjimų, taigi ir nebemirė; užtat ti-dvi galybi tapo neberekalingi, nes buvo atsiradusi tik kaip nuodėmės pasekmė, ir galėjo būti įmesti tik ten, kame rado sau vietą visa, kas nuodėminga, t. y. ugnies tvenkinyje. — *Antroji mirtis:* amžina; pirmoji įvyko dušiai at-iskiriant nuo kūno. — (15) *Ir kas nebuvo...* Plg. 12. eil. Visi žmonės, kurių vardų teismo dienoje nerasta gyvenimo knygoje, atiduodami antrajai mirtčiai. Plg. 21, 8 27.

(21, 1) *Naują dangų ir...* Iš 1 Kor. 15, 42... Rym. 8, 21. Mt. 19, 28, žino-

mum enim cœlum, et prima terra abiit, et mare jam non est. ² Et ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cœlo a Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. ³ Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum Deus: ⁴ et absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt. ⁵ Et dixit qui sedebat in throno: Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fi-

nes pirmasis dangus ir pirmoji žemė nuėjo, ir jūros jau nebėbuvo. ² Ir aš, Jonas, mačiau šventąją miestą, naują Jeruzalę, nužengiančią iš dangaus nuo Dievo, prisirengusią kaip sužieduotinę, papuoštą savo vyrui. ³ Ir girdėjau didį balsą iš sosto. tariantį: Štai Dievo šėtra su žmonėmis, ir jis su jais gyvens; ir jie bus jo tauta, ir pats Dievas bus su jais jų Dievas; ⁴ ir Dievas nušluostys nuo jų akių kiekvieną ašarą, ir mirties daugiaus nebėbus, nei dejavimo, nei šauksmo, nei skausmo nebėbus daugiaus; nes kas pirma buvo, išnyko. ⁵ Ir sėdintis ant sosto tarė: Štai visa darau nauja. Ir jis man tarė: Rašyk, nes tie žodžiai

ma, kad naujasis pasaulis padarytas bus iš senojo, kurs turi būti perkviestas, atgimdytas; iš šitos gi vietos ir iš 2 Kor. 3, 10 paaiškėja, kad ta permaina bus labai didi, nes ji bus visiškai atnaujinimu, kurį darys pats Sutvertojas. — *Juros*: buvusios draug su senąja žeme. — (2) *Sventąją miestą*... Plg. 12, 1. Tuo šventuoju miestu yra Jėzaus Kristaus Bažnyčia, sudėta, iš išrinktųjų. Dievas Sename Įstatyme, išsirinkęs Izraelio tautą, liepė Mozei padaryti Sendoros šėtrą, įvaizdinančią dangišką šėtrą, parodytą žydų vadui ant Sinajaus kalno. Toje žemiškoje sendoros šėtroje, paskiaus pakeistoje Jeruzalės bažnyčia, Dievas turėjo pasilikti per savo malonę arti išrinktosios tautos, ir čia ji turėjo rinkties aplink savo Viešpatį. Užtat Dievo buvimo vieta tarp išrinktosios tautos ir vadinosi šėtra, bažnyčia, Jeruzalė, kurioje bažnyčia buvo, ir galop nuo vardo vieno iš kalnelių, ant kurių stovėjo Jeruzalės miestas, ji dar vadinosi Sionas. Bet kada, mirus Išganytojui, visos tautos pavadintos tapo vienybės su Dievu, ir įsikūrę N. Įst. Kristaus Bažnyčia senoji šėtra, bažnyčia, Jeruzalė liūvėsi pildžiūsios savo paskyrimą ir buvo Viešpaties lyg-kad atimtos nuo žemės, nes jis jau iš dangaus siunčia savo žodį ir savo Dvasią, kad surinktu sau naują tautą; ir danguje visi gyvenantys sulig Išganytojo žodžių renkasi aplink Viešpatį po mir-

ties. Pasauliui tat pasibaigus, Dievas nauju būdu randasi tarp atpirktosios žmonijos ypatiskai, ir todėl atsiranda lyg-kad nauja šėtra, nauja Jeruzalė, naujas Sionas, naujas šventasis miestas, kurių vaisiais buvo senosios įstaigos. — *Prisirengusią kaip*... Tas šventasis miestas įvaizdinamas kaip sužieduotinė. Veiz. 19, 8. 9. — (3) *Didį balsą iš sosto* Nors paaiškinantis šv. Jonui regėjimą balsas pavadintas didžiu, bet tikriausiai jis čionai nėra Dievo balsas, kurs atsiliepia tik 5. eil. — *Dievo šėtra*... Jau tikroji Dievo šėtra, o ne tik, kaip senobėje, jos panašumas, bus arti išrinktųjų. Plg. 2. eil. Zyd. 8, 2. -- *Jis gyvens su jais*. Anot gr. t.: jis gyvens po šėtra. Dievas pasilieka su savo išrinktaisiais neatskirtinai ir amžinai. — *Jie bus jo tauta*... Plg. Zyd. 8, 20. Jer. 31, 33. — (4) *Ir Dievas nušluostys*... Veiz. 7, 17. — *Ir mirties*... Danguje nebėbus to, kas ant žemės žmones vargia. Galop mirtis įmetama ugnies tvenkinin. Plg. Iz. 25, 8; 35, 10; 65, 16-19. — *Kas pirma buvo*: pirma buvusi pasaulio tvarka, kurioje viešpatavo nusidėjimas, piktnum, mirtis. Naujoje tvarkoje yra amžina liuksmybė, gyvenimas ir laimė. — (5) *Ir sėdintis*... Pats Dievas paaiškina, kad visa, kas buvo sena ir netobula, pasibaigė, ir nurodo sąlygas, kuriomis laimėjamas išganymas ir užpelno- ma prapultis. — *Ir jis man tarė*. Kai-

delissima sunt, et vera. ⁶ et dixit mihi: Factum est. Ego sum α , et ω : initium, et finis. Ego sentienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis. ⁷ Qui vicerit, possidebit hæc, et ero illi Deus, et ille erit mihi filius. ⁸ Timidis autem, et incredulis, et execratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololatriis, et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, et sulphure: quod est mors secundæ.

⁹ Et venit unus de septem Angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, et locutus est mecum, dicens: Veni, et ostendam tibi sponsam, uxorem Agni. ¹⁰ Et sustulit me in spiritu in montem magnum, et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cælo a Deo, ¹¹ habentem claritatem Dei: et lumen ejus simile lapidi pretioso tamquam lapidi jaspidis, sicut cristallum. ¹² Et habebat mu-

yra ištikimiausi ir tikri. ⁶ Ir jis man tarė: Įvyko. Aš esu Alfa ir Omėga, pradžia ir galas. Aš trokštančiam duosiu iš gyvojo vandens šaltinio dovanai. ⁷ Kas pergalės, tai paveldės, ir aš busiu jam Dievas, ir jis bus man sūnus. ⁸ O bailiems, ir netikintiems, ir pasibjaurėtiniems, ir žmogžudžiams, ir paleistuviams, ir žavėtojams, ir stabų garbintojams, ir visiems melagiams, jiems dalis bus tvenkinyje, degančiame ugnimi ir sėra, ta yra antroji mirtis.

⁹ Ir vienas iš septynių aniolų, turėjusių taures, pilnas paskučiausiųjų septynių slėgų, atėjo ir kalbėjosi su manim, tardamas: Ateik, ir aš tau parodysiu sužieduotinę, Avinėlio moterį. ¹⁰ Ir jis mane perkėlė dvasioje ant didžio ir augšto kalno ir man parodė šventąjį miestą, Jeruzalę, nužengiančią nuo Dievo iš dangaus, ¹¹ turinčią Dievo skais-tybę; ir jos šviesa panaši buvo į brangų akmenėlį tarsi jaspio akmenėlių, kaip kristolas. ¹² Ir ji

kurie aiškintojai mano, kad paliepimą rašyti duodas kaip augščiaus 19, 9 ne pats Dievas, bet aniolas.—(6) *Ir jis*: Dievas. — *Įvyko*. Naujas Dievo užmanytas sutvėrimas jau atliktas.—*Aš esu...* Viešpats patvirtina savo pažadėjimus, primindamas savo amžinumą ir nemainingumą. Plg. 1, 8. — *Aš trokštančiam...* Plg. Iz. 55, 1. Veiz. 7, 16. 17; 22, 1. Jo. 4, 14; 7, 38. — (7) *Kas pergalės*. Ta yra užlaikytina sąlyga, kad kas galėtų paveldėti Dievo pažadėjimus: Reikia pergalėti. Veiz. 2, 7. — *Paveldės*: naują dangų, naują žemę ir visa, kas juose yra.—*Bus man sūnus*. Ne tik visi išrinktieji bus Dievo tauta (3. eil.), bet atskiri bus Dievo vaikai. — (8) *O bailiems...* Kai kurie ne tik nepaveldės to, kas nauja, bet susilauks amžinos bausmės Pirmoje vietoje paminėti bailieji, t. y. pabūgusieji vargų, kurie reikėjo priimti dėlei tikėjimo, ir to tikėjimo išsizadėjusieji.— *Niems dalis...* Veiz. 20, 9. 14. 15.— *Antroji mirtis*. Veiz. 20, 6.

(9) *Ir vienas...* Taip-pat kaip 17, 1. Tas pats dangaus pasiuntinys apreiškia šv. Jonui didžios paleistuvės praužuvimą ir sužieduotinės garbę. — *Sužieduotinę...* Anot 2. eil. Apaštalas ją jau matė anksčiau, bet tik trumpai. Dabar ji turi būti apreikšta visoje pilnybėje. Plg. 19, 7. — (10) *Dvasioje*. Veiz. 1, 10; 17, 3.— *Ant didžio...* Plg. Ez. 40, 2. Kalno augstumas leidžia šv. Jonui pažvelgti į patį miestą ir pamatyti visas jo smulkmenas. — *Parodė šventąjį miestą...* Kaip 2. eil.—(11) *Dievo skais-tumą*. Miestas buvo paskendęs skaisčiuose spinduliuose šviesos, kuria apsiaustas yra Viešpats. — *Jos šviesa*: Gr. t. φωστής, žiburys. Naujos Jeruzalės šviesa ėjo ne iš kokio paprasto žibūrio, bet iš Dievo šlovės. — *I brangų akme-nėlį...* Autorius regimai turėjo čionai mintyje deimantą. Plg. 4, 3. — *Kaip kriš-tolas*. Gr. t. geriaus galima išreikšti taip: į kristolinį jaspio akmenėlį. — (12) *Didi ir augsta mura...* Naujos Jeruzalės apra-

rum magnum, et altum, habentem portas duodecim: et in portis Angelos duodecim, et nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel. ¹³ Ab oriente portæ tres: et ab aquilone portæ tres: et ab austro portæ tres: et ab occasu portæ tres. ¹⁴ Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni. ¹⁵ Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, et portas ejus, et murum. ¹⁶ Et civitas in quadra posita est, et longitudo ejus tanta est quanta et latitudo: et mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia: et longitudo, et altitudo, et latitudo, ejus æqualia sunt. ¹⁷ Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, men-

turėjo didį ir augštą murą, su dvylika vartų, ir ant vartų dvyliką aniolų, ir parašytus vardus; tie yra vardai dvylikos giminių Izraelio vaikų. ¹³ Į rytus buvo treji vartai, ir į šiaurę treji vartai, ir į pietus treji vartai, ir į vakarus treji vartai. ¹⁴ Ir miesto muras turėjo dvyliką pamatų, ir ant jų dvyliką vardų dvylikos Avinėlio apaštalų. ¹⁵ Ir tas, kurs su manim kalbėjosi, turėjo auksinę nendrę, kad išmatuotų miestą ir jo vartus ir murą. ¹⁶ O miestas pastatytas buvo keturkampiai, ir tiek jo ilgumo, kiek ir platumo. Ir jis išmatavo miestą auksine nendre ir rado dvyliką tukstančių varsnų, ir jo ilgumas, ir augštumas ir platumas lygūs yra. ¹⁷ Ir išmatavo jo muro šimtą keturiasdešimtis keturias uolaktis, žmogaus mastu, kurs buvo taipogi aniolo. ¹⁸ Ir jo muras buvo pastatytas iš

šymas primena Ez. 48, 31-34. Aprašyme dažniausiai atsitinka šventa Sen. Įst. Dievo įsriktosios tautos skaitlinė 12, padaryta iš 3 ir 4 ir įvaizdinanti visuotinumą (Aug.). — *Dvyliką vartų...* Vartai atviri; jie netrukdo santykių tarp naujosios žemės ir miesto gyventojų. Bet miestui negrumoja joks pavojus, nes sargyboje stovi ir sergi jo vartus aniolai. — *Parašytus vardus...* Naujoji Jeruzalė, įvaizdinanti Bažnyčią, turi artimiausius santykius su senąja Sandora, kadangi yra jo tąsa, ir daug jos sąnarių yra prie anos priklausę. — (13) *Į rytus...* Vartai į visas keturias šalis nurodo, kad naujasis miestas priklauso visai naujai žemei. — (14) *Ir miesto muras...* Vartai dalino visą murą į dvyliką dalių, kurių keturios buvo kampai. Kiekviena gi dalis turėjo savo pamatą, padarytą iš vieno didžiausio brangaus akmens. Ant tų pamatų parašyti buvo Kristaus apaštalų vardai. Plg. Zyd. 11, 10. Ef. 2, 20-22. Todėl naujoje Jeruzalėje randasi peršviesta ir Senoji ir Naujoji Sandora. — (15) *Kurs... kalbėjosi:* aniolas. Veiz. 9. eil. — *Auksinę nendrę.* Kaip augščiau. 11, 1. 2; tik čio-

nai nendrė auksinė dėlei didžio šlovingumo matuojamų dalių. — (16) *Ir miestas... keturkampiai.* Savo išvaizda naujasis miestas primena švenčiausiąją žydų šėtos ir šventyklos dalį, kuri taip pat buvo keturkampis, turėjęs tiek pat ilgumo, kiek platumo ir augštumo, t. y. buvo tikras kubas. Todėl ji turi tobuliausią išvaizdą. Panašumas gi į švenčiausiąją senovinės šventyklos dalį turi nurodyti, kad joje visoje rodysis visiems betarpiškai Dievas. — *Dvyliką...* Aplink visą miestą buvo 12000 varsnų (stadijų), t. y. 300 mylių. Ir čionai paminėta symbolinė skaitlinė, išreiškianti visuotinumą ir tobulumą; ji padaryta iš 12. 10. 10. 10. — (17) *Ir išmatavo jo muro...* Pačios miesto sienos augštumas išreikštas taipogi symboline skaitline 144, sudėta iš 12. 12. Šimtas keturiasdešimtis keturias uolaktis padaro maž-daug 35 sieksnius. — *Žmogaus masto, kurs buvo...* Tais žodžiais nurodyta, kad aniolas matavo tokiuo pat mastu, kokį turi žmonės. — (18) *Ir jo muras...* Muro dalis, paremtos ant pamatų, pastatytos buvo iš brangaus jaspio. Plg. 4, 9. Miesto gi rumai iš permatomo kaip ty-

sura hominis, quæ est Angeli. ¹⁸ Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide: ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo. ¹⁹ Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, jaspis: secundum, sapphirus: tertium, calcedonius: quartum, smaragdus: ²⁰ quintum, sardonius: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus. ²¹ Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas: et singulæ portæ erant ex singulis margaritis: et platea civitatis aurum mundum, tamquam vitrum perlucidum. ²² Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, et Agnus. ²³ Et civitas non eget sole, neque luna ut luceant in ea: nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna ejus est Agnus. ²⁴ Et am-

jaspio akmenis; pats gi miestas iš gryo aukso, panašaus į gryną stiklą. ¹⁹ Ir miesto muro pamatai papuošti buvo visokiais brangiais akmenimis. Pirmas pamatas iš jaspio; antras iš sapyro; trečias iš kalkedono; ketvirtas iš smaragdo; ²⁰ penktas iš sardonijaus; šeštas iš sardijaus; sekmias iš chryzólito; ašmas iš berylio; devintas iš topazijaus; dešimtas iš chryzoprazo; vienuoliktas iš yjacinto; dvyliktas iš ametysto. ²¹ Ir dvylika vartų buvo dvylika perlų po vieną; ir kiekvienai vartai buvo iš vienos perlos; ir miesto gatvės grynas auksas, kaip perregimas stiklas. ²² Ir aš nemačiau jame bažnyčios; nes Viešpats Dievas Visagalis yra jo bažnyčia, taipogi ir Avinėlis. ²³ Ir miestui nebuvo reikalinga saulė, nei mėnuo, kad jame šviestu; nes Dievo skaištybė jį apšvietė; ir jo žiburys yra Avinėlis. ²⁴ Ir tautos vaikščios jo šviesoje, ir žemės karaliai atneš į jį savo garbę ir šlo-

riausis stiklas aukso. — (19) *Miesto muro pamatai.* Miesto vartai dalino pamatus į dvyliką dalių, o kiekviena dalis buvo iš vieno brangaus akmenis. Plg. 14. eil. — *Pirmas pamatas iš jaspio...* Akmenis, iš kurių padaryti buvo pamatai, beveik tie patys, kurie puošė vyriausiojo žydų kunigo pektoralą (2 Moz. 28, 17-20). Jaspis minėtas jau augščiau 18. eil. Sapyras gal ne tas pats, ką dabar tuo vardu vadinamas akmuo šviesiai mėlynos varšos. Kalkedonas anot kaikiurių pieno varšos, anot kitų žalias arba mėlynas. Smaragdus žalias varšos. (20) Sardonijus tokios varšos kaip žmogaus nagai. Apie sardijų veiz. 4, 3. Chryzolitas aukso varšos. Berylio varša žalia, toki kaip jūros. Topazijus permatomas gelsvas. Chryzoprazas žalsvos varšos. Yjacintas raudonas arba rausvas. Ametystas mėlynas arba tamsiai mėlynas. Nepigu atspėti kokios akmenis ištikrųjų matė šv. Jonas, kadangi daugelio brangių akmenėlių vardai pamažu

persimainė, o dar mažiau ką nors tikrai galima butu pasakyti apie jų reikšmę. Apie vis tai pasilieka teisingi Hildeberto ymno žodžiai: Quis chalcedonus, quis hyacinthus, — Norunt illi qui sunt intus. — (21) *Ir dvylika vartų...* Kiekvienai vartai padaryti iš vienos didžiausios perlos, kokios visai nėra dabar žmonėms žinomas pasaulyje. — (22) *Ir aš mačiau...* Žemiškos šventyklos įvaizdina Dievo buvimą, ir jis jose pasilieka ir apsirėškia tik po priedanga; danguje, kame Dievas visiems aiškiai matomas, tokios šventyklos nebereikalingos. — *Ir Avinėlis.* Jis minimas čionai ir sek. eil. kaip Dievas, lygus Dievui Tėvui. — (23) *Ir miestus...* Veiz. 11. eil. Plg. Iz. 60, 19. 20. — (24) *Ir tautos...* Miesto pavaldiniai ir piliečiai susideda iš visų tautų. — *Jo šviesoje, t. y. miesto šviesoje, kadangi gr. t. yra: ἀὐγή.* — *Ir žemės karaliai...* Miestas bus šlovingiausias, nes ne tik tautos eis jo pagerbtų, bet ir jų karaliai išreikšdami pa-

bulabunt gentes in lumine ejus: et reges terræ afferent gloriam suam, et honorem in illam. ²⁵ Et portæ ejus non claudentur per diem: nox enim non erit illic. ²⁶ Et afferent gloriam, et honorem gentium in illam. ²⁷ Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

Caput XXII. ¹ Et ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei et Agni. ² In medio plateæ ejus, et ex utraque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, et folia ligni ad sanitatem gentium. ³ Et omne maledictum non erit amplius: sed sedes Dei, et Agni in illa erunt, et servi ejus servient illi. ⁴ Et videbunt faciem ejus et nomen ejus in frontibus eorum. ⁵ Et

vė. ²⁵ Ir jo vartai neužsidarys per dieną, nes nakties tenai nebebus. ²⁶ Ir tautų garbė ir šlovė bus į jį atnešta. ²⁷ Jan neįeis nieko sutepta, arba kas daro bjaurumą, ir melagystę, o tik-tai kurie užrašyti Avinėlio gyvenimo knygoje.

22. Perskyrimas. ¹ Ir jis man parodė gyvojo vandens upę, blizgančią kaip kristolas, išeinančią iš Dievo ir Avinėlio sosto. ² Ant jo gatvės vidurio ir iš abiejų upės pusių buvo gyvybės medis, duodas dvyliką sykių vaisius, kiekvieną mėnesį duodas savo vaisius, ir medžio lapai tautų sveikatai. ³ Ir nebebus daugiau jokio prakeikimo; bet Dievo ir Avinėlio sostas bus jame, ir jo tarnai jam tarnaus. ⁴ Ir jie matys jo veidą, ir jo vardas bus ant jų kaktų. ⁵ Ir nakties dau-

garbą duos jam, ką turi geriausias: *savo garbė ir šlovė*. — (25) *Ir jo vartai...* Aliuzija į senovinį paprotį uždarinėti naktį miestų vartus, kad neiškėtai neišiveržtu į juos neprietelis. Tokio pavojaus nebebus naujoje Jeruzalėje. Galop joje visuomet bus diena. — (26) *Ir tautos..* Veiz 24: eil. — (27) *Jan neįeis...* Plg. 8. eil. — *Avinėlio... knygoje.* Tas išsireikšimas nurodo, kad įėjimas į naująją žemę ir naująjį miestą galimas tik per Jėzų Kristų. Plg. 20, 12.

(22, 1) *Ir jis parodė...* Plg. 21, 9. — *Gyvojo vandens upę.* Dievo ir Avinėlio pasilikimas su palaimintais savo ypatose duoda jiems gyvybę. — Ta tiesa įvaizdinta gyvojo vandens upę, ir taip pradedama daryti aliuzijos į tai, kas buvo žemiškame linksmybių sodne (rojuje). Plg 1 Moz. 2, 10. Joël. 4, 18. Ez. 47... Zak. 14, 8. Veiz. aug. 7, 17; 21, 6. — (2) *Ant jo gatvės...* Anot gr. t., tarp jo gatvės ir upės, iš abiejų pusių, t. y. išilgai gatvės ir upės buvo dvi gyvybės medžių eilės. Plg. 2, 7. 1 Moz. 2, 9. Ko žmonija buvo

nustojusi per nupuolimą Edene, tai sugrąžinama danguje. — *Duodas vaisius...* Taip nurodoma, kad palaimintieji niekuomet neįeis bado. Plg. Ez. 47, 12. — *Medžio lapai...* Kaiž 21, 12 miesto mūras turi ne nuo neprietelių apginti, bet tiksliai parodyti, kad jų visai nebūbus, taip ir čionai lapų vaizdas pamoko, kad įėjusieji į naują Jeruzalę bus išgydyti iš visokių ligų ir sėpulių. — (3) *Ir nebebus daugiau jokio prakeikimo* Gr. t. jokio atskyrimo arba iškeikimo. Nevienuo dangaus gyventojų nebus niekuomet iš jo išmestas. Plg. Zak. 14, 11. — *Bet Dievo...* Išrinktieji turės didžią linksmybę ir šlovę, nes nuolat galės garbinti pasiliekanči su jais Dievą ir Avinėlį, kuriuodu čionai imamu kaip viena ypata (*jam*). Didžiausi gi jiems bus laimė iš to, kad galės matyti Dievo veidą (visio beatifica). (4) *Ir jie matys...* — *Jo vardas...* Jie bus ypatinga Dievo nuosavybė ir kunigai. Plg. 3, 2; 14, 1. — (5) *Ir nakties...* Veiz. 21, 25. Tos aplinkybės atkartojimas turi pažymėti, kad ir nakties nebuvimas bus

nox ultra non erit: et non egrebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, et regnabunt in saecula saeculorum.

giaus nebebus, ir neprivalys žiburio šviesos, nei saulės šviesos. nes Viešpats Dievas apšvies juos, ir jie karaliaus amžių amžiais.

Apreiškimo užbaiga.

⁶ Et dixit mihi: Haec verba fidelissima sunt, et vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quae oportet fieri cito. ⁷ Et ecce venio velociter. Beatus, qui custodit verba prophetiae libri hujus. ⁸ Et ego Joannes, qui audivi, et vidi haec. Et postquam audissem, et vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi haec ostendebat: ⁹ et dixit mihi: Vide ne feceris: conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum, et eorum, qui servant verba prophetiae libri hu-

⁶ Ir jis man tarė: Tie žodžiai yra ištikimiausi ir tikri. Ir pranašų dvasių Viešpats Dievas siuntė savo aniolą parodyti savo tarnams, kas turi veikiai įvykti. ⁷ Ir štai aš greitai ateinu. Palaimintas, kurs sergi šitos knygos pranašystės žodžius. ⁸ Tai aš, Jonas. kurs tai girdėjau ir mačiau. O išgirdęs ir išvydęs perpuoliau pagarbinti ties anio- lo kojomis, kurs man tai rodė. ⁹ Ir jis man tarė: Veizdėk, kad tai nedarytumei; nes aš esu tarnas draug su tavim, ir tavo broliais pranašais. ir tais, kurie už- laiko šitos knygos pranašystės

išrinktiesiems dar vienas naujas laimės šaltinis. — *Jie karaliaus...* Bus ne tik kunigais, bet dar ir amžiniais karaliais. Visa, kas buvo žmogui suteikta iš pradžios, ko jis nustojo per pirmąjį nusidėjimą, vėl dabar atiduodama žmonijai, bet jau nebeatimtinai.

22, 6 - 21. Knygos užbaigoje sakoma dar sykį, kad visa, kas apreiškta, esą tikra ir veikiai busią įvykdyta, ir pridėdamas trumputis malonės linkėjimas skaitytojams.

(6) *Ir jis:* aniolas, rasi tas pats, kurs minimas ir 8. eil. — *Tie žodžiai:* visas Apreiškimas ir ne tik naujosios Jeruzalės aprašymas. — *Ištikimiausi ir...* Plg. 19, 9; 21, 5. Kad visi Apreiškime užrašytieji dalykai yra tikrų tikriausi, turi būti aišku iš to, kad juos apreiškė pats Viešpats. — *Pranašų dvasių Viešpats,* t. y. Viešpats, kurs apšviečia ir pamoko pranašų dvasias. Plg. 1 Kor. 14, 32 — *Savo tarnams:* ištikimiems krikščionims. — (7) *Ir štai aš veikiai ateinu.* Tie Jėzaus žodžiai išreiškia visusvarbiausią Apreiškimo minį; jie jau buvo minėti

augščiau ir dar bus minėti žemiaus. Iš- taria juos čionai aniolas arba pats Apa- štalas, Jėzaus vardan; todėl jų gale reik- tu dar pridėti: sako Viešpats. — *Palai- mintas...* Veiz. 1, 3. — (8) *Tai aš, Jo- nas...* Apaštalas aiškiai paliudija, kad visa, kas Apreiškime parašyta, jis matė savo akimis ir girdėjo savo ausimis. — *O išgirdęs...* Supratęs, kad jau visa ap- reikšta, Apaštalas nori išreikšti pagarbą aniolui vadovui ir jam padėkoti, kaip augšč. 19, 10, ir gauna tokį pat kaip pirma persėimą. — (9) *Draug su tavim ir...* Tuose aniclo žodžiuose pats šv. Jo- nas aiškiai paskaitytas tarp pranašų. — *Kurie užlaiko:* visi tikri krikščionys. — (10) *Nedėk antspaudo...* Apaštalui duo- damas paliepiamas nelaikyti slaptoje gauto apreiškimo: jis turi jį apgarsinti. Reika- lingumas tai padaryti yra juo didesnis, juo labiau artinasi laikas, kuriame duo- tos pranašystės įvyks, juo labiau žmo- nės varguose bus reikalinga paguoda. — (11) *Kas kenkia...* Kadangi laiko lieka nebedaug, todėl reikia skubinties juo nau- doties. Kas gerai pradėjo, tesistengia dar- ryti gerume pažangą, tesidaro šventesniu,

jus: Deum adora. ¹⁰ Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiae libri hujus: tempus enim prope est. ¹¹ Qui nocet, noceat adhuc: et qui in sordibus est, sordescat adhuc: et qui justus est, justificetur adhuc: et sanctus, sanctificetur adhuc. ¹² Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua. ¹³ Ego sum α , et ω , primus, et novissimus, principium, et finis. ¹⁴ Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni: ut sit potestas eorum in ligno vitae, et per portas intrent in civitatem. ¹⁵ Foris canes, et venefici, et impudici, et homicidae, et idolis servientes, et omnis, qui amat, et facit mendacium. ¹⁶ Ego Jesus misi Angelum meum, testificari vobis haec in ecclesiis. Ego sum radix, et genus David, stella splendida, et matutina. ¹⁷ Et spiritus, et spon-

žodžius. Dievą garbink. ¹⁰ Ir jis man sako: Nedėk antspaudo ant šitos knygos pranašystės žodžių; nes laikas yra arti. ¹¹ Kas kenkia, tegul dar kenkia; ir kas yra suteptas, tesusitepa dar daugiau, ir kas teišus yra, dar tedar teisybė; ir kas šventas, dar tepasišventina. ¹² Štai aš veikiu ateinu, ir su manim yra mano užmokesnis atlyginti kiekvienam sulig jo darbų. ¹³ Aš esu Alfa ir Omėga, pirmasis ir paskučiausias, pradžia ir galas. ¹⁴ Palaiminti, kurie apiplauna savo rubus Avinėlio kraujuje, kad gautu valdžią ant gyvybės medžio ir per vartus įeiti miestan. ¹⁵ Lauke yra šunys, ir žavėtojai, ir begėdžiai, ir žmogžudžiai, ir stabų tarnai, ir kiekvienas mylintis ir darantis melagystę. ¹⁶ Aš, Jėzus, jums siunčiau savo aniolą, jums tai paliudyti bažnyčiose. Aš esu Dovidio šaknis ir giminė, bliz-

teisingesniu, atsimindamas artų teismą. O kas nenori pamesti savo pikto kelio, tas teeina juo tolyn, — atsiliepia su žymia ironija Apaštalas, — kad ir jo piktumas būtų lyg-kad pribrėndęs baisioje teismo dienoje. — (12) *Štai aš...* Plg. 7. eil.; 3, 11 ir k. Jėzus, patvirtindamas Apreiškimo tikrumą, visupirma primena, kad jo antrojo atėjimo neprisieis ilgai laukti, ir kad jis kaipo vyriausias Teisėjas atlygins kiekvienam pagal jo darbus (gr. t.: pagal darbą). Plg. 2, 23. — (13) *Aš esu...* Jis tikrai gali suteikti žadamą atlyginimą, kadangi jis kaip ir Tėvas (plg. 21, 6; 1, 8, 17; 2, 8) yra amžinas ir tikras Dievas. — (14) *Palaiminti...* Plg. 7, 14. Ant Kristaus žodžių, kuriais dar sykį pažadėtas teisingas atlyginimas, Apaštalas remia paguodos pilną pažadėjimą tiems, kurie pildo Viešpaties valią, ir toliaus (15. e.) grąsiją amžinu astumimu nepaklusniesiems. — *Kad gautu...* Tie, kurie apsiplaus Avinėlio krauju, ims amžiną laimę, nes gaus teisę valgyti gyvybės medžio vaisius ir galės įeiti naujojo Jeruzalėn, kurioje pasiliks amžinai.

— (15) *Lauke yra...* Priešingai bus su bedieviais. Jiems įėjimas dangun bus uždarytas. Plg. 21, 8, 27. Pavadinimas šunimis primena Mt. 7, 6. Pil. 2, 2. 2 Petr. 2, 22 ir išreiškia visokį dorinį susitepimą. — (16) *Aš, Jėzus...* Tik šioje vietoje Apreiškimo vietoje Išganytojas vadinamasave tuo žemišku vardu. Tas vardas yra lyg-kad antspaudas, padėtas ant viso Apreiškimo, nuosavus amžių Karaliaus padėtas parašas. — *Savo aniolą...* Išganytojas patvirtina, kad aniolas (1, 1), per kurį parodytas buvo Apreiškimas, tikrai jo buvo siųstas, todėl visa, kas knygoje parašyta, reikia priimti su tikėjimu, nes Viešpats gali reikalauti iš savų bažnyčių tikėjimo į savo apreiškimą (1, 4. 11). — *Aš esu Dovidio šaknis...* Plg. 5, 5, Jėzus primena, kad jis yra desijas. Ką įvaizdina šaknis, arba atžala, tai aiškiaus išreiškia *giminė*, arba anis: Jis yra tas, kuriam įvyko žadėtasis Abraomo giminei ir Dovidio namams palaiminimas, ant kurio savo viltį rėmė tautos. — *Blizganti...* Kaip aušros žvaigždė jis skelbia amžiną saulės užtekėjimą, po kurio niekuomet

sa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: et qui vult, accipiat aquam vitae, gratis.

¹⁸ Contestor enim omni audi-
enti verba prophetiae libri hu-
jus: Si quis apposuerit ad haec,
apponet Deus super illum pla-
gas scriptas in libro isto. ¹⁹ Et
si quis diminuerit de verbis lib-
ri prophetiae hujus, auferet De-
us partem ejus de libro vitae,
et de civitate sancta, et de his,
quae scripta sunt in libro isto.
²⁰ Dicit qui testimonium perhi-
bet istorum: Etiam venio cito:
Amen. Veni Domine Jesu.

nebebus naties. Plg. 2, 23. Lk. 2, 78.
79. — (17) *Dvasia*: šventoji Dvasia, kuri
suzadina Bažnyčios tikėjimą ir vilties pil-
ną troškimą, kad Viešpats kuoveikiausiai
ateitu, taigi kuri yra Bažnyčios vadovu. —
Sužieduotinė: Kristaus Bažnyčia. Ji nesil-
liauja šaukti savo dusavimais dangiškąjį
Sužieduotinį, kad jis skubintusi ateiti. —
Ir kas girdi... Kas girdi šv. Dvasios ir
Bažnyčios šauksmą, t. y. visi tikri krik-
ščionys privalo prisidėti prie to šauksmo,
nes taip jie išreikš podraug savo tikėjimą
į Kristaus vertybę, koki ji aprašyta
Apreiškime. — *Ir kas trokšta...* Apašta-
las perspėjimą tikintiems patvirtina paties
Išganytojo žodžiais, pilnais linksmiausių
pažadėjimų. Kas sakys: ateik, Viešpatie;
kas artinsis prie jo su pilnu troškimo iš-
siilgimu, tas jį ras; kas draug su sužie-
duotine šauks, gaus amžino gyvenime gė-
rybes ir gaus dovanai.

(18) *Aš liudiju...* Knygą visai užbaig-
damas šv. Jonas duoda rimtą perspėjimą
tikintiems laikyti pagarboje visus šito
veikalo žodžius, nurodydamas bausmes už
jo sudarkymą. — *Girdinčiam...* Aliuzija į
viešą Apreiškimo knygos skaitymą baž-
nytiniuose susirinkimuose. Abejonės nėra,
kad Apaštalo perspėjimas paliečia taipogi
kiekvieną ir sau atskirai tą knygą
skaitantį. — *Jei kas pridėtu...* Jei kam
ateitu į galvą prasimanyti naujas prana-
šybes ir jas įdėti į tarpą šv. Jono užra-
šytųjų Apreiškimo knygoje, tas susilauks
kietų bausmių, aprašytų pp. 6, 8, 9, 16
ir k. — (19) *Ir jei kas atimtu...* Dar

ganti rytų žvaigždė. ¹⁷ Dvasia
ir sužieduotinė sako: Ateik. Ir
kas girdi, tesako: Ateik. Ir kas
trokšta, teateina; ir kas nori, te-
ima gyvybės vandens dovanai.

¹⁸ Aš liudiju kiekvienam gir-
dinčiam šitos knygos pranašys-
tės žodžius: Jei kas pridėtu ką
nors prie to, Dievas ant jo už-
dės aprašytas šitoje knygoje slo-
gas; ¹⁹ ir jei kas atimtu iš šitos
knygos pranašystės žodžių, Die-
vas atims jo dalį iš gyvenimo
knygos, ir iš šventojo miesto,
ir iš to, kas parašyta šitoje kny-
goje. ²⁰ Kurs apie tai liudija, sa-
ko: Taip, aš veikiai ateinu. Amen,
ateik, Viešpatie Jėzau!

sunkesnes bausmes užtrauks ant savęs
tas, kas drįs išmesti iš Apreiškimo kurią
nors iš užrašytų jame pranašysčių. To-
kiam skiriama amžina pražuvimo bausmė,
nes jis ras sau kelią uždarytą į naująją
Jeruzalę. Plg. 20, 15; 21, 27. Apaštalo
perspėjimas primena panašų Mozės už-
gynimą (5 Moz. 4, 2), o taipogi šv. Po-
vilo žodžius, kuriais jis (Gal. 1, 8) smar-
kiai pasmerkia iškreipiančius tikėjimo
mokslą. Rasi yra tai aliuzija į buvusį jau
tuomet kladziatikų paprotį iškraipyti
įkvėptus Apaštalų raštus ir prasimanyti
nebutas pranašystes (plg. 2 Tes.). — (20)
Kurs apie tai... Paties Jėzaus žodžiais
dar sykį patvirtinta, kad galutinas visų
dalykų užbaigimas neilgai trukus įvyks.
Taip Išganytojas deda lyg-kad savo pa-
tvirtinantį antspaudą ir ant kovojančios
Bažnyčios troškimo ir atsiveikina su ga-
vusių regėjimus Apaštalu. Ištikimas gi
mokytinis su didžiausiu tikėjimu ir tro-
škimu pirmas pildo augščiaus minėtą
perspėjimą (17. eil.) ir šaukia: *Amen*,
taip tebuna; *ateik, Viešpatie Jėzau*. Jo
duotas pavyzdys privalo ir kiekvieno krik-
ščionies širdyje nuolat atnaujinti troškimą
susivienyti su savo Išganytoju ir atkarto-
ti gražiausius šv. Bernardo giesmės žo-
džius:

O Jesu mi dulcissime,
Spes suspirantis animae
Te quaerunt piaae lacrimae,
Te clamor mentis intimae.

.....

²¹ Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

²¹ Musų Viešpaties Jėzaus Kristaus malonė teėsie su jumis visais. Amen.

Desidero tē millies,
Mi Jesu, quando venies?
Me laetum quando facies?
Me de te quando saties?

(21) *Musų Viešpaties...* Kaip Apreiškimo knyga pradėta buvo gromatų būdu (1, 4-6), taip ji ir užbaigiama malonės linkėjimu visiems skaitytojams. Paskirta

ji buvo septynioms Azijos bažnytinėms draugijoms, įvaizdinančioms visų amžių kovojančią Kristaus Bažnyčią, užtat ir kiekvienas dabartinio laiko skaitytojas gali paskutiniuose Apaštalo žodžiuose matyti pasveikinimą atkreiptą taipogi ir į save.



VI TOMO TURINYS.

Gromatą I Rymiečius.

Ivedimas: Apie šv. Povilo gromatą apskriliai. Gromatą I Rymiečius

- Gromatos įžanga: antrašas ir dėkojimas 1, 1—15. 4.
- I. 1. a) Pagonys per stambeldystę ir nusidėjimą užtraukė ant savęs Dievo rustybę 1, 16—32. 6.
- b) Ir žydai už savo nusidėjimus kalti yra Dievo akyvaizdoje ir verti jo rustybės 2, 1—3, 8. 10.
- c) Žydai ir pagonys, anot šv. Rašto, yra nusidėjimuose 3, 9—20. 15.
- d) Tikras teisingumas yra per tikėjimą į Jėzų Kristų ir yra tikintiems suteikiamas veltis 3, 21—30. 17.
- e) Jėgai nuteisinimas yra per tikėjimą, palindija Šį Įstatymą 3, 31—4, 25. 19.
2. a) Pirmas nuteisinimo vaisius: Nuteisintieji turi ramybę su Dievu ir garbės viltį 5, 1—21. 23.
- b) Antras nuteisinimo vaisius: Nuteisintieji liوسي yra nuo nusidėjimo vergystės 6, 1—23. 27.
- c) Trečias nuteisinimo vaisius: Nuteisintieji liوسي yra nuo Įstatymo tarnystės 7, 1—25. 31.
- d) Ketvirtas nuteisinimo vaisius: Laimė Kristuje atgimusiojo žmogaus 8, 1—30. 35.
- e) Išrinktieji neprivalo nieko bijoties, nes su jais yra Dievas 8, 31—39. 42.
3. a) Dabartinis Izraelio atskyrimas nuo mesianiško išganymo nepriestarauja Dievo pažadėjimams 9, 1—29. 44.
- b) Žydai iš savo kaltybės atskirti yra nuo sau pažadėto Išganymo, kurį pagonys gavo per tikėjimą 9, 30—10, 21. 49.

- c) Dabartinis Izraelio atmetimas, kuriam Dievas leidė įvykti, turės savame laike galą 11, 1—32. 54.
- Dievo malonumo ir išminties pašlovinimas 11, 33—36. 59.
- II. 1. a) Padorumas religijiniame gyvenime 12, 1—8. 60.
- b) Tikra meilė visų kasdieniniame gyvenime 12, 9—21. 62.
- c) Apie paklusnumą, prigulintį vyresnybės viešame gyvenime 13, 1—7. 64.
- d) Meilė, iš kurios susideda Įstatymo išpildymas, yra visuomet, ypač gi dabar, užlaikytina 13, 8—14. 65.
2. Silpniesiems tikėjime privalo būti priimami ir šelpiami 14, 1—15, 13. 67.
3. Apie santykius tarp Povilo ir Rymo bažnyčios 15, 14—38. 73.
4. Įvairūs pasveikinimai 16, 1—24. 75.
- Iškilningas Dievo pagarbinimas 16, 25—27. 79.

Pirmoji Gromatą I Korintiečius.

- Ivedimas* 80.
- Įžanga: Antrašas ir dėkojimas 1, 1—9. 82.
- I. 1. Korinto krikščionys peikiami už jų nuolatinius nesutikimus.
- a) Pasidalinimas, atsiradusis Korinte, priešingas yra vienybei, esančiai tarp Kristaus ir krikščionių 1, 10—16. 83.
- b) Kodėl Povilas, skelbdamas Kristaus Evangeliją, vartojo žemą apsakojimo būdą 1, 17—2, 5. 85.
- c) Kodėl Povilas neapsakojo Korinte gilesniojo mokslo 2, 6—3, 4. 88.
- d) Korintiečių pasiskirstymas neįsimintinas yra 3, 4—17. 90.
- e) Paduoto mokslo praktiškos pasekmės 3, 18—4, 21. 93.

2. Apie nusidėjėlių draugystės vengimą 5, 1—13.	97.	turi savo pareigų pildyme 4, 7—5, 10.	173.
3. Apie bylas vedamas pas pagonis-teisėjus 6, 1.	100.	b) Kas šv. Povilą paragina pildyti savo tarnystės pareigas 5, 11—6, 10.	176.
4. Apie paleistuvystės saugojimąsi 6, 12—20.	102.	4. Apaštalo pasiteisinimo užbaiga. 6, 11—7, 16.	180.
II. 1. Apie moterystę ir celibatą. a) Moterystės pareigos ir jos nesutrukomybė 7, 1—24.	105.	II. 1. Kaip privalo būti užbaigtas pas Korintiečius aukų rinkimas beturčiams 8, 1—15.	185.
b) Apie celibatą 1, 25—40.	109.	2. Apie ypatus, ankoms rinkti pas-kirtas 8, 16—9, 5.	187.
2. Apie stabams paaukotus daiktus. a) Teoretiskas klausimo išrišimas 8, 1—13.	112.	3. Mezliavos reikia užbaigti su linksmu duosnumu 9, 6—15.	189.
b) Apaštalo pavyzdys, kurs trokšdamas išganymo kitų vengė visokio papiktinimo 9, 1—10, 14.	114.	III. 1. Apaštališka šv. Povilo valdžia 10, 1—18.	191.
c) Kaip Korintiečiams reikia elgties kasdieniniame gyvenime su stabams paaukotais valgiais 10, 15—11, 1.	122.	2. Povilo pasigyrimas prieš jo priešininkus 11, 1—12, 10.	195.
3. Apie moterų apdarą religijiniuose susirinkimuose 11, 2—16.	125.	3. Korintiečių papeikimo užbaigimas 12, 11—13, 10.	202.
4. Apie padorumo užlaikymą agapo-se 11, 17—33.	128.	Gromatos užbaiga 13, 11—13.	206.
5. Apie šv. Dvasios dovanas ir jų sunaudojimą. a) Apie dovanų pradžią ir jų naudingumą 12, 1—30.	131.		
b) Apie santykius tarp dovanų ir meilės 12, 31—13, 13.	136.	Gromata į Galatus.	
c) Palyginimas kalbų dovanos su pranašystės dovana 14, 1—25.	138.	<i>Ivedimas</i>	207.
d) Kaikurie prisakymai apie viešą šv. Dvasios dovanų sunaudojimą 17, 26—40.	142.	Gromatos įžanga 1, 1—19.	209.
6. Apie busiantį teisiųjų prisikėlimą. a) Tikrumas teisiųjų prisikėlimo 15, 1—34.	145.	I. Povilas tikrai yra Apaštalas. 1. Dieviška pradžia Povilo pasiuntiny-stės 1, 11—24.	211.
b) Busiančiojo prisikėlimo budas 15, 35—58.	150.	2. Povilo Evangelijos palyginimas su kitų apaštalų mokslu 1, 1—21.	213.
Gromatos užbaiga. 1. Apie mezliavos padarymą ir apie Povilo atėjimą Korintan 16, 1—9.	155.	II. Mozės įstatymas nereikalingas gavimui padarytųjų Abraomui pažadėjimų. 1. Galatų prityrimas 3, 1—7.	219.
2. Apie Timotiejų, Apolį ir Korintiečių pasiuntinius 16, 10—18.	156.	2. Įstatymo nereikalingumas pasirodo iš pačių pažadėjimų apsva-stymo 3, 8—18.	220.
3. Pasveikinimai ir apaštališkas palaiminimas 16, 19—24.	157.	3. Kuo buvo įstatymas išganymo da-lyke 3, 19—4, 7.	222.
Antroji gromata į Korintiečius.		4. Paraginimas nebegrįžti įstatymo vergijon 4, 8—20.	226.
<i>Ivedimas</i>	159.	5. Įstatymo nereikalingumas pasirodo iš dviejų Abraomo sunų istorijos 4, 21—31.	228.
Gromatos įžanga 1, 1—14.	160.	III. 1. Išvedimai iš paduotojo mokslo 5, 1—25.	230.
I. 1. Apaštalas apgina savo pasi-egimo rimtumą mokyme ir pasi-keitimų pildyme 1, 15—2, 17.	163.	2. Įvairūs persergėjimai 5, 26—6, 10.	234.
2. Šv. Povilui nereikalingas žmonių užtarimas, kadangi jis yra Kri-staus apaštalas 3, 1—4, 6.	168.	Gromatos užbaiga 6, 11—18.	235.
3. Kokiuo budu apaštalai pildo savo tarnystę. a) Tikslas, kurį jie			
		Gromata į Efeziečius.	
		<i>Ivedimas</i>	237.
		Antraštas. I. 1. Dėkojimas Dievui už visas geradarystes visiems per Kristų suteiktas 1, 1—14.	239.
		2. Ypatingas dėkojimas už Efeziečių ištvermę tikėjime ir meilėje 1, 15—2, 22.	242.

3. Maldavimas, kad Dievas užlaikytų Efeziečius jų pašaukime 3, 1—21.	247.
II. 1. Praktiški išvedimai iš paduotojo mokslo 4, 1—16.	251.
2. Visus paliečiantis perspėjimai 17—5, 21.	254.
3. Perspėjimai paliečiantis krikščioniškas šeimynas 5, 22—6, 9.	260.
Gromatos užbaiga 6, 10—24.	263.

Gromata į Pilyplečius.

<i>Ivedimas</i>	266.
Gromatos įžanga 1, 1—11.	268.
I. 1. Apaštalo pasakojimas apie save ir savo reikalus 1, 12—26.	270.
2. Kaikurie perspėjimai 1, 27—2, 18.	272.
3. Žinios apie šv. Povilo draugus 2, 19—30.	276.
II. 1. Perspėjimai apie žydžiojančius 3, 1—4, 1.	278.
2. Kaikurie ypatingi perspėjimai 4, 2—7.	282.
Gromatos užbaiga 4, 8—23.	283.

Gromata į Kolosiečius.

<i>Ivedimas</i>	286.
Gromatos įžanga: antrašas ir dėkojimas 1, 1—8.	288.
I. 1. Visa perviršijanti mūsų Atpirkėjo Jėzaus Kristaus vertybė 1, 9—23.	289.
2. Paraginimas sergėtis klaidžiamokslų 1, 24—2, 23.	293.
II. 1. Apekriti perspėjimai apie reikalingumą gyventi krikščioniškai 3, 1—17.	299.
2. Apie šeimyniškojo gyvenimo pareigas 3, 18—4, 1.	302.
3. Maldos ir atsargumo reikalingumas 4, 2—6.	303.
Gromatos užbaiga 4, 7—18.	304.

Pirmoji gromata į Tesalonikiečius.

<i>Ivedimas</i>	307.
Gromatos įžanga: Antrašas ir dėkojimas Dievui už vaisius, Evangelijos atneštas tarp Tesalonikiečių 1, 1—10.	310.
I. 1. Kokiai buvo Povilo pasieligimas pas Tesalonikiečius, ir kokiais jie patis tuomet buvo 2, 1—16.	312.
2. Atsitolinusio Povilo rupeščiai apie Tesalonikiečius ir jų pasieli-	

mas tuo pačiu laiku 2, 17—8, 13.	316.
II. 1. Paraginimas saugoties paklydimų ir augti dorybėse 4, 11—12.	318.
2. Povilo pamokymai apie antrąjį Kristaus atėjimą 4, 13—5, 11.	320.
3. Nauji paraginimai pavaldiniams ir vyresniesiems pildyti jų pareigas, o visiems gerai naudotis dvasiškomis dovanomis ir saugoties nusidėjimų 5, 12—22.	324.
Gromatos užbaiga 5, 23—28.	326.

Antroji gromata į Tesalonikiečius.

<i>Ivedimas</i>	327.
Gromatos įžanga: antrašas ir dėkojimas 1, 1—12.	329.
I. Antrojo Kristaus atėjimo laikas 2, 1—17.	331.
II. Praktiški perspėjimai 3, 1—15.	336.
Gromatos užbaiga 3, 16—18.	338.

Pirmoji gromata į Timotiejų.

<i>Ivedimas: I. Ganytojiškos gromatos. II. Pirmoji gromata į Timotiejų.</i>	339.
Gromatos antrašas 1, 1—2.	342.
I. Parėdymai apie tikrą būdą, kaip reikia apsakoti Evangeliją 1, 3—20.	342.
II. Parėdymai apie viešas pamaldas 2, 1—15.	346.
III. Bažnyčios tarnų privalumai 3, 1—16.	349.
IV. Perspėjimai apie klaidžiatikius 4, 1—16.	352.
V. Kokie privalo būti Timotiejaus santikiai su įvairiais bažnytinės draugijos sąnariais 5, 1—6, 2.	355.
VI. Ypatingi perspėjimai vienam Timotiejui 6, 3—21.	359.

Antroji gromata į Timotiejų.

<i>Ivedimas</i>	363.
Gromatos įžanga 1, 1—5.	365.
I. 1. Timotiejus privalo ištikimai laikytis savo mokytojo ir uoliai skelbti Evangeliją 1, 6—18.	366.
2. Timotiejui reikia pasirodyti tvirtam malonėje 2, 1—13.	368.
II. 1. Ką Timotiejus privalo daryti iš atžvilgio į klaidžiatikius 2, 14—26.	370.
2. Busiančiojo laiko klaidžiamoksliai 3, 1—17.	372.

3. Iškilmingas maldavimas gerai pildyti savo pareigas 4, 1—8a. 375.
Gromatos užbaiga 4, 8b—22. 376.

Gromata į Titą.

- Ivedimas* 379.
Gromatos įžanga 1, 1—4. 381.
I. Pamokymai apie privalumus, reikalingus bažnyčiniams viršiniams 1, 5—16. 382.
II. Paragininimas suteikti įvairiems žmonių skyriams sveiką mokslą 2, 1—3, 11. 384.
Gromatos užbaiga 3, 12—15. 388.

Gromata į Filemoną.

- Ivedimas* 389.
Gromatos įžanga 1—7. 391.
Apie Onėzimą 8—21. 392.
Gromatos užbaiga 22—25. 394.

Gromata į Žydus.

- Ivedimas* 396.
I. 1. Prakilnumas N. įstatymo davėjo, Jėzaus Kristaus, palyginant jį su S. Įstatymo pasiuntiniais, aniolais 1, 1—2, 18. 399.
2. Palyginimas abiejų Įstatymų tarpininkų, Mozės ir Kristaus, patvirtina N. Įstatymo prakilnumą prieš Senąjį 3, 1—4, 13. 407.
3. Palyginimas vyriausiojo kunigo N. Įstatymo su kunigais Senojo parodo didį Kristaus prakilnumą. a) Jėzus yra vyriausysis kunigas pagal Melkizedeko tvarką 4, 14—7, 3. 413.
b) Prakilnumas kunigystės pagal Melkizedeko tvarką, palygintos su aaroniška 7, 4—10, 18. 421.
II. 1. Paragininimas į ištermę tikėjimą. a) Ištermės reikalingumas 10, 18—39. 438.
b) Pavyzdžiai ištermės tikėjime S. J. ir paties Jėzaus Kristaus pavyzdys 11, 1—12, 13. 442.
2. Paragininimas į įvairias krikščionims reikalingas dorybes 12, 14—13, 17. 451.
Gromatos užbaiga 13, 18—25. 458.

Gromata švento Jokubo.

- Ivedimas*: I. Apie Katalikiškąsias gromatas apskritai. II. Šv. Jokubo gromata. 460.

- Gromatos įžanga 1, 1—18. 464.
I. Reikalingumas gyvo ir darbais apsišviekinčio tikėjimo 1, 19—2, 26. 468.
II. Krikščionis neprivalo veržties būti kitų mokytojas 3, 1—1, 13a. 474.
III. Įvairūs perspėjimai 4, 13b—5, 20. 479.

Pirmoji švento Petro gromata.

- Ivedimas* 485.
Gromatos įžanga 1, 1—12. 487.
I. Paragininimai į tikrai krikščionišką gyvenimą 1, 13—2, 10. 490.
II. 1. Kaip reikia elgtis krikščionims, gyvenant tarp pagonių 2, 11—3, 12. 495.
2. Krikščionių pasielgimas persekiojimo metu 3, 13—19. 500.
III. Ypatingi perspėjimai ganytojams ir tikintiems 5, 1—11. 506.
Gromatos užbaiga 5, 12—14. 508.

Antroji švento Petro gromata.

- Ivedimas* 510.
Gromatos antrašas 1, 1—2. 512.
I. Reikalingumas tarpai krikščioniškų dorybių pildyme 1, 3—21. 513.
II. 1. Netikslūs klaidų platintojų pasielgimas 2, 1—22. 517.
2. Suvedžiotųjų mokslo klaidingumas 3, 1—18. 521.

Pirmoji švento Jono gromata.

- Ivedimas* 525.
Gromatos įžanga 1, 1—4. 527.
I. 1. Kadangi Dievas yra šviesa, todėl krikščionims reikia gyventi dorinėje šviesoje 1, 5—2, 11. 528.
2. Kas mus atitolina nuo gyvenimo šviesoje 2, 12—29. 532.
II. Krikščionys yra Dievo vaikai. Sa-lygos, kuriomis ta didi jų vertybė gali būti užlaikyta 3, 1—4, 6. 535.
III 1. Dievo ir artimo meilė yra Dievo vaikų žymė 4, 7—21. 541.
2. Tikėjimo į Jėzų Kristų vaisiai 5, 1—12. 543.
Gromatos užbaiga 5, 13—21. 545.

Antroji ir trečioji švento Jono gromata.

- Ivedimas* 548.

Antroji švento Jono gromata 1—13. 549.
Trečioji švento Jono gromata 1—14. 552.

Gromata švento Judo.

Ivedimas 555.
Gromatos įžanga 1—4. 557.
I. Netikęs suvedžiotojų pasielgimas
ir liudnas jų likimas 5—16. . . 558.
II. Paraginimas kaitytojams 17—23. 561.
Gromatos užbaiga 24—25. 562.

Apreiškimas.

Ivedimas 564.
Apreiškimo įžanga 1, 1—8. 568.
I. 1. Pirmasis regėjimas ant Patmo
salos 1, 9—20. 570.
2. Gromatos septynioms bažnyčioms
2, 1—3, 22. 573.
II. Ženklaai pranokstantis pasaulio
pabaigą. 1. Regėjimų vieta 4,
1—11. 583.
2. Knyga su septyniais antspaudais
ir Avinėlis 5, 1—11. 586.

3. Šešių pirmųjų antspaudų atplėši-
mas 6, 1—27. 589.
4. Du tarpinių regėjimų: Išrinktieji
iš Izraelio ir iš visų tautų 7,
1—17. 592.
5. Kas darėsi septintąjį antspaudą
atplėšęs. Šeši pirmieji trimitai
8, 1—9. 21. 596.
6. Tarpinis regėjimas: Slaptąja kny-
gelė. Du liudytojai 10, 1—11, 14. 602.
III. Kristaus Bažnyčios kova su še-
tonu. 1. Septintasis trimitas. Mo-
teriškė ir slibinas 11, 15—12, 18. 607.
2. Juros žvėris ir žemės žvėris 13,
1—18. 612.
3. Pranašystė apie laimę gerųjų ir
bausmes piktyčių 14, 1—20. . . 616.
4. Septynių Dievo rustybės taurių
išliejimas 15, 1—16, 21. 621.
IV. Dievo nutarimų įvykdymas. 1.
Bahylono pasmerkimas 17, 1—
19, 10. 626.
2. Paskutinė kova Dievo Žodžio su
slibinu 19, 11—20, 10. 636.
3. Numirusiųjų teismas ir visų daly-
kų atnaujinimas 20, 11—25, 5. . 641.
Apreiškimo užbaiga 22, 6—21. . . 647.

